Quisquis Furabit per collum pendebit

E Libris Roberti Thomlinson
Alumni Divi Pauli Anno Dni 1731

Securæ fas est Diis indulgere quieti
Et licet humanis rebus abesse Jovi.

Indefessus Atlas cælorum sustinet C
Tellurisque regit pervigil ANN

PHILIPPI CLUVERII
INTRODUCTIO
IN UNIVERSAM
GEOGRAPHIAM

Tam veterem quam novam

Tabulis Geographicis XLVI ac Notis olim ornata

A

JOHANNE BUNONE,

Jam vero locupletata Additamentis & Annotationibus

JOH. FRID. HEKELII & JOH. REISKII.

Cum privilegio Ordinum Holl. & Westfrisiæ. 1697.

Quibus in hac Editione LONDINENSI accedunt additamenta plurima ad Historiam & Geographiam, cum antiquam, tum hodiernam spectantia, ex Scriptoribus optimæ NOTÆ, CELLARIO præsertim & LUYTSIO, excerpta & in Marginem relata. Quæ unà cum Typis Æneis insuper additis, Editionem hancce prioribus, tertia parte saltem, auctiorem reddunt.

LONDINI,
Typis *M. Jenour*, Impensis JOANNIS NICHOLSONI
Bibliopolæ, in Vico Little-Britain. MDCCXI.

Prodit hic noster Cluverius novis eruditi Geographi Lucubrationibus auctus, & a pluribus Belgici Preli maculis mea opera purgatus; adeo ut omnibus antehac editis utiliorem fore confido.

GUIL. READING,
Bibliothecæ Sionensis
Custos.

Londini, Jan. 10. 1710.

VIRIS

Præcellentiſſimis, Clariſſimis, omnigenaque eruditione ac ſingulari humanitate Spectatiſſimis;

D. JOHANNI GEORGIO GRÆVIO, Regis Magnæ Britanniæ Hiſtoriographo, Politices, Hiſtoriarum & Eloquentiæ Profeſſori in Academia Ultrajectina.

D. JOHANNI MENSINGÆ, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Groningæ & Ommelandiæ.

D. JACOBO PERIZONIO, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Leidenſi.

D. GUILIELMO COETIER, Jct. Hiſtoriarum & Eloquentiæ Profeſſori in Celeberrima Friſiorum Academia quæ eſt Franequeræ.

D. THEOD. JANSONIO ab ALMELOVEEN, M. D. Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Gelr. Zutph. quæ eſt Harderovici.

(Eo ordine, quo ad Academicam dignitatem ſunt promoti.)

S. P. D.

JOANNES WOLTERS.

Viri Humaniſſimi, Honoratiſſimique,

GEographiam, ſive Scientiam illam, quæ circa Orbis terrarum deſcriptionem verſatur, cuncti qui ad ſolidam aliquam elegantiorum literarum cognitionem adſpirant, maximè eſſe neceſſariam, juxta mecum omnes hodiè fatentur. Si enim nihil aliud ad ejus commendationem dici poſſet, quàm eam Hiſtoriarum ſcientiæ omnium nobiliſſimæ & pulcherrimæ non ſolum magnam fœnerari lucem, ſed etiam arctiſſimo quodam nexu, cum ea eſſe conjunctam, ſatis tamen cauſæ eſſet, quare omnes in ea diſcenda elaborandum ſibi eſſe exiſtimare deberent. Verùm cum multæ inſuper aliæ ſint utilitates ex hoc ſtudio in cultores ſuos redundantes, quas quidem impræſens enarrare velle nihil aliud foret, quam lucernam in meridie accendere,

omni ſanè laude celebrandi ſunt illi viri, qui non tantùm Juvenes ad hoc ſtudium ſummopere cohortati ſunt, ſed etiam id egerunt, ut diffuſam hanc & latè patentem ſcientiam in breve quoddam Compendium redigendo diſcentibus facili quadam methodo conſulerent. Inter hos, ſi non cæteris anteponendus, certè non infimus habendus eſt PHILIPPUS CLUVERIUS, qui non ſolùm hoc nomine laudem meretur, quod mira quadam brevitate & facilitate in ſua ad Geographiam INTRODUCTIONE uſus eſt, ſed etiam, quod præcipua Hiſtoriarum capita ſuis quæque locis inſeruit, eo conſilio, ut Adoleſcentes bina hæc ſtudia tanquam gemella, ab initio conjungenda eſſe intelligerent. Qua quidem re maximam eum apud omnes eruditos iniiſſe gratiam, ſatis teſtatur Libri ejus non una in regione ſæpius iterata impreſſio, nec non voces illæ ubique pene conquerentium de exemplarium penuria, ſimul ac eorum copia haberi ampliùs non poteſt. Hæc cum ita ſe habeant, non inutilem me Reipubl. Litterariæ navaturum eſſe operam exiſtimavi, ſi CLUVERII diu jam & à multis deſiderati novam, eamque nitidiſſimam editionem adornarem. In quo quidem minime me fefelliſſe opinionem meam, argumento eſt ſingularis applauſus, quo tot viri præſtantes conatus meos, quàm primum eis innotuiſſent, proſecuti ſunt. Quos inter cum vos, PROFESSORES CLARISSIMI, non minus eluceatis, quam Luna inter ſtellas minores, quorum calculo noſter hic labor eſt probatus, Veſtro etiam nomini eum inſcribi nemo mihi vitio vertet. Nam ſi eruditum hoc opus haud dubiè tantùm eruditis debetur, iiſque de Re Litteraria bene meritis, ad VOS jure meritoque ſpectare haut ullus inficias ire poteſt, utpote quos omni liberali doctrina politiſſimos, inſigniaque ſeculi noſtri ornamenta non ſolum loquuntur Librorum præſtantiſſimorum, qui hodie eduntur, tituli, verum & tantus numerus diſcipulorum, qui ab ore Veſtro quotidiè pendent, & à Vobis vera ſolidaque Litterarum, in quibus excellitis, id eſt, optimarum cognitione inſtruuntur. Præterea cum id ſpectarem, multum æſtimationis Libris plerumque accedere ex commendatione Doctorum Virorum; hoc quoque nomine ad VOS præcipue recurrendum erat, ut eſſent, qui Liberalium Artium Studioſos nova plerumque ſpirantes affectanteſque, docerent, non eſſe librum contemnendum, quod ætas recentior eum nobis non dederit; ſed maximè hodiernum ſuſpiciendum, utpote qui tantus etiam à doctiſſimis habetur, ut noſtram ætatem vix vidiſſe ei parem facillime fateantur. Atque hæ potiſſimum ſunt rationes, quibus adductus NOMINA VESTRA præfigi volui. Quod reſtat, id unum peto ut, quod hic auſus ſum, non tantùm boni conſulatis, ſed & benignis oculis hoc opus porrò aſpicere dignemini, Veſtraque autoritate & commendatione pro virili adjuvare pergatis.

LECTORI BENEVOLO
S. P. D.

NON Auctores ſolummodo antiquos, Græcos Romanoſque, ſed ex ævo medio barbaroque plures hæc diſtinuit cura, hæc meditatio diu exercuit, ut tironibus geographicam inſtitutionem brevi & perſpicuo libello concluſam traderent, firmiuſque imprimerent. Huc multæ Græcorum veterum περιηγήσεις aut ἐξηγήσεις, i. e. de ſitu orbis commentarii pertinent: Quales adhuc extant à Scylace Caryandenſi, Marciano, Artemidoro utroque, Dicæarcho & Iſidoro compoſiti, ſed ab Hæſchelio unum in corpus redacti. Ut de Dionyſio Alexandr. Ptolemæo, Stephano, Anonymiſque multis mentio nec fiat in præſenti, Roma nobis Pomponium Melam, Plinium, Solinum, Æthicum reliquit. Hos facto agmine ſequebantur Arabes, cum ad ipſos Doctrina liberalior trans oceanum octavo & nono ſeculo migraſſet, ſcriptiſque compendiis præcepta geographica inſtillarunt; Jacoutus puta, Ibn Maraf, Abulfeda, princeps Hamatæus, cujus verſionem ab Schickardo additam Hottingerus in Bibl. Orient. memorat, Schalahaddinus, plerique ἀνέκδοτοι, & Nubienſis à Gabr. Sionita editus: Ut alios in Bibliothecis quotquot adhuc latitant, omittam; Græcos itidem ex ætate media Pſellum, Epiphanium, Phocam, Nicetam & plures Anonymos, quorum unus opera ſtudioque Gothofredi prodiit. Poſtea cum literæ humaniores à tenebris, quibus oppreſſæ diu jacuerant, caput extuliſſent, Viri docti ad geographica rudimenta quam breviſſime inſtillanda manum & animos applicuerunt. Hinc tot Epitomas, Synopſes, Breviaria, Compendia, Sceleta, Theatra, Enchiridia, & Specula in lucem edita videmus; neque ſuperiore tantum proximo, ſed hoc noſtro etiam quod procurrit, ſeculo. Noſter autem Cluverius introductionis titulum parallelo Geographiæ, quam meditabatur, veteris & novæ opuſculo inſcripſit, tum ut vias adoleſcentibus emuniret commodiſſimas, tum ut veſtigia Scriptorum antiqua ipſe inſiſteret. Quot enim Philoſophicas εἰσαγωγάς, i. e. introductiones adhuc ſuperſtites habemus? Nec à Porphyrio ſolum, quem εἰσαγωγόν, i. e. introductorem interpretes vocarunt, ſed ab aliis tam Græcis quam Latinis Scriptoribus. Non quidem iis introductio proprie dicta, & cum motu locali aliquo conjuncta in mentem venit, nec forenſis judicio quondam Romano receptiſſima, ſed libraria ſive doctrina ſive ſcriptio, quæ primis artium elementis traditis lectorem ad eas, tironem maxime, introducit: Ut Heſychius rectiſſime εἰσαγωγὴν ἢ εἰσήγησιν διδασκαλίαν reddiderit ſive doctrinam. Hunc ſibi ſcopum ſuperiore ſeculo præfixerunt Balth. Mercator, Æl. Anton. Nebriſſenſis, & Iſ. Dodonæus, Iſagoge coſmographica conſcripta; nec alium Salmanticenſes introductionibus in coſmographiam variis conjunctim editis A. 1557. Eadem plane inſtituti ratio, eademque lex fuit, quam tenuerunt hoc noſtro ſeculo Georg. Fournier, Joh. Blancanus, Heidmannus, & noſter potiſſimum Auctor ſua introductione ad Geographiam veterem novamque compoſita. Hic enim libellus ſimulac Lugduni apud Batavos in uſum exiit communem, applauſu vario exceptus, non apud Belgas ſolum ſed Germanos etiam typis iterum exſcribi debuit: Idem non ita multo poſt verſione Gallica, A. 1667 apud Pariſinos, apud Norimbergenſes A. 1679, Germanica ornatus; à Pet. Lambecio in tabulas ſynopticas, ab aliis viris CLmis in Manuale aut Enchiridion redactus iterum apparuit. Tandem Bunoniana ſive Wolffenbüttelenſis editio multis tabulis & annotationibus inſtructior ſucceſſit, majuſque libello pretium, & honeſtam in Scholis omnibus exiſtimationem peperit. Tantum eminet hucuſque introductio noſtra Cluveriana, utpote Liber, qui raram noſtro ſeculo felicitatem expertus fuit, ut cum exiguo ſui merito à multis magni fiat, ſed tamen non inutilis, ſi cum Cl. V. Joh. Bunonis commentario legatur. Hæc eſt cenſura Viri celeberr. J. C. Becmanni in Præcognit. Geograph. peracuta, quam ne durius ſtrinxiſſe videatur, ipſe temperat, libelloque ſuam felicitatem & utilitatem aſſerit: An utraque cum magno, an exiguo hujus merito aſſeratur, alii judicabunt, quibus tot editiones, tot verſiones, tot nata ex hoc uno compendia non improbantur. Cum enim Scriptores omnes Geographici tum recentiores, tum præſertim veteres multa paſſim omiſerint, plura falſo tradiderint: Ipſaque adeo Geographia vetus maxime, quin nova etiam aut manca & imperfecta, aut ſuis alicubi erroribus fœdata fuerit: Nec mirum eſt, compendiis, ſynopſeſi & introductionibus nævos aut vitia, & hæc quidem aliis perpauca leviaque, aliis vero plura & gravia ſubrepſiſſe. Hæredes igitur Bunoniani quoniam ſumptus ſuos & operas libelli hujus iterata toties editione nunquam perdiderunt, publico tironum commodo ut inſervirent, novas tabulas æri clarius inciſas, obſervationes & ſupplementa quædam voluerunt accedere; ne moles tamen opuſculi modum veterem, aut vetus pretium nimis tranſgrediatur. Unum illud ſupereſt, quod in limine adhuc moneri cupiunt hæredes de notis prioribus & poſterioribus dignoſcendis: Priores aut priſtinæ notæ ſuo ſigno, ſtellula nempe aut lunulis, aut parentheſi gaudent; poſteriores & novæ omni carent indicio. Tu autem, Lector benevole, hoc noſtrum, quodcunque bono publico impertitur, ſtudium fove, Cluverianis, ſi lubet, præceptis, additionibus, notis utere, omneſque res tuas ad animi ſententiam gere, perfice, abſolve.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO

DE HAC

EDITIONE LONDINENSI

PRÆMUNITIO.

NON ſolum celeberrimus ipſe Cluverius quædam minus accuratè de Magna noſtra Britannia ſcripſit, ſed doctiſſimi etiam Annotatores (uti peregrinis plerumque evenire ſolet,) aliquoties erraruut. Operæ pretium ergo duximus, alia emendare, alia adjicere, ut Geographiæ ſtudioſis melius innoteſcat hæc noſtra Inſula, quæ inter orbis celeberrimas, locum primum facile tenet; ſive cæli ſolique Ingenium, ſive mores aut res geſtas Incolarum ſpectes.

Quum autem magna cum Laude, & non ſine maximo Reipublicæ Literariæ commodo, Annotationes plurimas Introductioni Cluverianæ adjunxerint Cl. viri Buno, Hekelius & Reiskius; haud perperam fore arbitrati ſumus ſi multa ab iis haud notata, & à Scriptoribus optimæ notæ, Cellario *præſertim &* Luytſio *excerpta, cum ad Geographiam tum ad Hiſtoriam antiquam & hodiernam ſpectantia, pro re nata margini adjiceremus; quæ unà cum typis æneis inſuper additis, editionem hancce prioribus, tertia ſaltem parte, auctiorem reddunt.*

Inſtituti noſtri non eſt, quæ ab aliis exarata ſunt convellere: ſperamus autem nobis non opprobrium fore, quod pauca quædam quæ à propoſito nobis aliena viſa ſunt (uti Hekelii quidam amici aut conſuetudine juncti, & loca obſcuriora, quæ paſſim in Annotationibus ejus occurrunt) deleantur, & alia quæ magis ad inſtitutum pertinebant illorum loco ſubſtituantur. Hæc tua te ſcire intererat, & certe quidem noſtra.

VALE.

PHI-

TRES EPISTOLÆ

Prioribus editionibus præmissæ nunc sequuntur.

VIRO Clarissimo & Eruditissimo Domino

JOHANNI BUNONI

Officia & salutem!

SI verum est *Plinii* effatum ad Cæsarem *Vespasianum*, magna pars studiorum amœnitates quærimus: quid jucundius aut magis amœnum in peregrinatione literaria, quàm sine sumptu, sine viatico & absque omni deprædationis aut mortis periculo, omnium terrarum superficiem peragrare, inde cœlum intueri & dimetiri, immensum oceanum penetrare, ejusque ambitus, secessus, & abdita sicco pede percurrere, regiones in tractus, mundum ipsum in partes sibi dividere, provinciis terminos & fines ponere, origines & cursus fluminum adspicere, urbes, oppida, arces, castella intrare, penetralia visitare, & absque metu recedere, montes adscendere, valles & sylvas pervagari, & totum terrarum Orbem suum facere? quæ omnia *studium & amor Geographiæ* tutò concedit. Si autem cum delectatione *dignitatem & utilitatem* quæris, quid divinius, quàm sicut temporum cognitione ad DEI ipsius æternitatem, sic tot locorum scientiâ quodammodo ad ejus immensitatem accedere? *Historia* insuper ipsa est cœca, inamœna & fluxa, si *Geographiam* non habeat comitem. Mundus est ampla nostra civitas, magna (ut *Varro* ait) homulli domus, quid turpius, quàm si civis civitatis suæ vias, & domesticus ædium, quas colit, aditus ignorare velit? Nescire velle, quid alibi geratur, aut gestum sit, hoc est, se ipsum suo ergastulo, carcere affectatæ inscitiæ, includere. *Philippus Cluverius* admirandæ sedulitatis, & indefessi in Geographiam amoris homo, ipsis *Italis* Italiam, *Siculis* Siciliam, *Germanis &* antiquam illam & novam Germaniæ faciem, *omnibus* autem orbem terrarum ostendit, omnesque partes, si fata voluissent, accuratiùs erat ostensurus. At sicut Tiberius Cæsar, teste *Plinio*, olim *Apionem* Grammaticum vocavit Cymbalum mundi, *Plinius* autem ipse, publicæ famæ tympanum, & adeo ipse Apion scripsit, immortalitate donari à se eos, ad quos aliqua componeret: Ita nihilominus vero propius erit, *Cluverium* hac rerum famâ & dono conferendæ immortalitatis celebrem dici, qui tot loca suis natalibus, memoriæ, vitæ & honori restituit, terrarumque situs, possessiones & naturam docendos adhuc undique docet. Fatetur ipse variis fortunæ casibus jactatus, omne reliquum vitæ suæ, procul rebus civilibus, procul negotiis publicis, & procul omni inquietiore cœtu, uni Historiæ, Geographiæque antiquæ studio impendere decrevisse: Quàm multa etiam egregia præstiterit, Scholæ & Academiæ loquuntur, mors autem præpropera reliquos conatus anticipavit. Diligentia autem & opera tua, *Clarissime Dn. Buno*, non minus egregia & laudanda est, quam in ampliando Geographiæ & Historiæ studio hactenus exhibuisti, *Cluverianosque labores* ita in luce locasti, ut decus & usum in Scholis undiquaque habeant & accipiant: Augmenta etiam hæc tua, quæ introductioni Cluverii non sine labore, ut apparet, & multa rerum notitia inseruisti, sicut undique collecta & accurata sunt, ita *necessaria* erunt, nec minus ob rerum jucundarum, nec omnibus notarum multitudinem, & varietatem fertiles, & cum voluptate præbebunt usus, accedente tanto ipsarum *Tabularum* numero. Continuabis, verâ eruditione plenus, cœptos in rem literariam labores, memor *Salustiani* dicti, eum demum vivere & animâ frui, qui honesto

negotio

negotio intentus, præclari facinoris aut artis bonæ famam ſubinde quærit. Conatibus tuis felices porro ſucceſſus ſincerè apprecor, & longùm vale publico, cui natus es, bono. Dat. Welferbyti 10. Auguſt. 1661.

Juſtus Georgius Schottelius, D.
Conſiliarius Guelphicus.

HERM. CONRINGIUS

JOHANNI BUNONI V. C.

S. P. D.

DUO ſunt Geographicæ doctrinæ ſumma quaſi genera, eaque multùm diverſa, clariſſime Buno: quorum alterum μαθηματικὸν dixeris, alterum ἱστορικόν. Enim verò illud nihil eſt aliud, quàm Orbis terræ partium ſecundum longitudinem & latitudinem ex Mathematicis principiis facta deſcriptio. Quæ proinde veluti ὑπάλληλος eſt Arithmeticæ, præprimis verò illi Geometriæ parti, quam τριγωνομετρίαν appellamus; perinde ferè atque ſunt Optica, Mechanica, Muſica, Hydraulica, Gnomonica, Dioptrica, aliaque id genus quàm multa. Quamvis ſanè etiam aliis hæc Geographia (quæ ſi vocis primam vim ſpectes, verè eſt γεωμετρία) adminiculis utatur (ſicut noſtra hac ætate admiranda illa Magnetica vis in auxilium aſſumi ſolet) omnia tamen diriguntur potiſſimùm Mathematicis regulis. Cæterum eſt quidem hæc Geographiæ tractandæ ratio maximè accurata, nec enim terræ partium menſuram exquiſitè quidem aliter definieris; eſt quoque & aſtrorum ſcientiæ ſummè utilis, ſaltim ex parte aliqua, quandoquidem cœleſtium motuum calculus, niſi ad compertæ exploratæque latitudinis loca exigatur, conſtare ſibi non poteſt; eſt denique cum aliis, tum nauticis præcipuè per vaſtum Oceanum inſtituendis negotiis, quæ hodiè præ lucri amore inſanis adeo conatibus peraguntur, perquam commoda; ac proinde optanda, profectò etiam humanæ vitæ: Attamen ſimul illa eſt difficillima acceptu, fortaſſis etiam nunquam integrè impetranda. Nec verò niſi à multum eruditis comparari poterit, & magno ſtudio, vel unius alteriuſque loci omnibus numeris (ut ita dicam) accurata menſura. Omnium igitur locorum orbis univerſi plenam ejuſmodi cognitionem, quis vel auſit exſpectare, in eorum qui talia docti ſunt, exiguâ multitudine? Sed & requiritur huc rerum ſive cœleſtium ſive terreſtrium quarundam diligens & plena otii exploratio. At nihil eſt verius eo, quod ingenuè aſſeruit Athanaſius Kircherus, nunquam ſatis laudati operis de arte Magnetica libro ſecundo parte quintâ cap. 6. q. 2. diſquiſitione ultima. *Magna*, inquit ille, *cautela & circumſpectione in experimentis capeſſendis opus eſt, antequam rem ita ſeſe habere aſſeratur: dici enim vix poteſt, quàm ſæpè aliud, quàm quod intenditur, proveniat. Quod cum in omnibus, tum in Magneticis obſervationibus verum eſt, videmus excellentiſſimos & longo diuturnoque uſu exercitatiſſimos artifices diverſitate obſervationum adeò perplexos reddi, ut ſæpè quid dicant ſentiantque, neſciant: Quod & Keplerus de ſe ipſo ingenuè fatetur. Qui cùm poſt ſepties obſervatam diametri ſolaris quantitatem, ſemper diverſam, nunquam eandem deprehendiſſet, impatientiâ motus, de Aſtronomiæ perfecta inſtauratione, parum abfuit, quin conclamatum ſcripſerit. Ineſt enim viſivæ potentiæ, & humoribus opticis, nunc compreſſionem dilatationemque, modò propter aliam & aliam diſpoſitionem organi jam ex infinita diverſitate mediorum, in quibus aliter atque aliter ſpecies refringuntur, neſcio quid deceptitium: Ut proinde mirum non ſit, diverſas inde promanantes obſervationes ingentem errorum materiam inducere. Adeò ut auſim affirmare, obſervationem, ut perfecta ſit & omnis erroris fal-*

laciæque

laciæque expers, ab angelo fieri debere. Quod tamen nolim ita accipi, quasi cœlestium observationum nulla sit certitudo. Est enim; sed perfecta omninò observatio rariùs reperitur. Prorupit verò in hæc verba Kircherus, posteaquam prolixè & maximâ industriâ congessisset complura in id, quo possit certa ratio haberi latitudinis omnium locorum in terra per experimenta facta: dixisset item quàm plurima de Magnetis lapidis in polos directione pariter, & ejusdem à linea meridiana multiplici declinatione, in quorum exacta notitia *οἱ χαριέςατοι* nostri temporis Geographi Mathematici maximum illius doctrinæ, imò unicum præsidium, aliquamdiu collocavere: Cumque tandem coactus veritatis vi fuisset fateri ipsiusmet illius Magneticæ variationis multiplicem variationem, atque adeò nec ab illa quidem cognitione certam indubitatamque latitudinis inveniendæ artem posse exspectari. Id quod est longè verissimum: Perinde atque laudanda est ejusdem ingenua confessio de impossibili investigatione certæ longitudinis per Magnetem; quam habet ejusdem libri parte sexta Problemate sexto. Quàm difficilis autem sit & alia quævis ratio certò explorandi elevationem poli sive latitudinem, non obscurè profectò videtur indicare præstantissimorum quorumvis Mathematicorum, post multiplicia experimenta, & inter sese & cum semet ipsis de uno eodemque loco dissensio. Non dubitavit sanè ipsummet Tychonem, de ea, quæ Uraniburgi est, poli altitudine, inconstantiæ arguere Martinus Hortensius: quamvis illa fateor scrupulum non excedat. Ejusdem Tychonis errorem circa altitudinem Pragensem, post Snellium accuratissimum utique Mathematicum, perstrinxit etiam Ricciolus in suo Almagesto. Quanto difficilior autem Longitudinis certa investigatio! Certè ut Latitudinem, diligentissima cum sideribus facta collatione, tandem acquiri posse haud negaverimus, de Longitudinis tamen firma ratione comparanda, propemodum est, uti desperemus. *Non ita pridem*, ait idem, quem antè laudavi, Kircherus, procemio in partem quintam libri secundi, *vir Geographicæ disciplinæ peritissimus, ad me Romam misit Tabellam discrepantiæ Geographorum in unius Romæ & Coloniæ, celeberrimarum licet urbium, longitudine & latitudine assignanda propalatam: In qua quindecim auctores allegat, ad unum omnes non in longitudine tantum, sed & latitudine harum urbium assignanda discrepantes.* Quid dixerimus de aliis locis minus celebribus, minus vicinis? Quid dixerimus de locis omnibus universi orbis? Inter antiquos Græcos Mathematicos sanè est conatus dare posteritati ejus generis plenam Geographiam ipsemet Claudius Ptolemæus (una certè illa ex omni isthoc ævo hodie superest) quanta autem ille errorum portenta tradidit? *Si quis voluerit Tabulas Ptolemaicas cum modernis leviter conferre* (rectè scribit idem Kircherus) *in sola Indiæ Orientalis ora comperietis modernas à Ptolemaicis discrepare modò triginta, aut quod dicere pudet, quinquaginta gradibus: qui ad Æquinoctialem circulum efficiunt milliaria Germanica communia quadringenta quinquaginta.* Nemo Geographorum Astronomorumque nostri ævi de Ptolemæo non idem conqueritur. Dixerit quis fortè, faciem terræ mutasse multùm ab ævo Ptolemæi. Mutavit sanè: At grandis adeo mutatio, quâ sit effectum, ut in nostri ævi statum vetera omnia Ptolemaica fuerint traducta, cuinam fiat verisimile? Enim verò haud quidem pauca hodieque supersunt in septentrionalibus etiam hisce terris indicia ingentis factæ mutationis, (quæ inter, me quidem judice, & illæ muscæ & ranæ aliaque similia succino comprehensa indicant, aridum olim fuisse, ubi nunc Balthicum mare super succini divitias est diffusum) at illa mutatio omnis facta jam tum olim videtur vi magni illius diluvii, quo terra universa fuit obruta: A Ptolemæi autem ævo nihil simile contigit. Ptolemæi præterea exemplo Geographiam hanc etiam Arabes nonnulli excoluere, sed præter Asiatica & Africana vix illi quicquam ferè attigerunt, illa autem ob longinquitatem tuta sunt ab examine nostro; licet etiam apud credulos facilè inveniant fidem, suspicione tamen prudentium haud temerè patiuntur sese eximi. Recentiores Europæi nostri, sparsim quidem, non tamen sine insigni profectu, doctrinam hanc excoluerunt. Quamvis enim tenebras etiam offuderint, vel certè molestias creaverint haud exiguas, temerario ausu mutandi pro lubitu primum meridianum; nec omnium mensuram hactenus vel aggressi sint explorare; in multis etiam explorandis minùs feliciter sese gesserint; vel scilicet solis Magneticis auxiliis subnixi, vel non justâ curâ cum cœlestibus institutâ terrestrium collatione: Attamen negari haud potest, multorum illos passim per universum orbem locorum mensuram situmque jam prodidisse; atque adeò, si non quantum ad Astronomiæ & maritima-

rum navigationum, tamen ad communem vitæ uſum, Geographiam mathematicam haud parum noſtra ætate excultam eſſe.: Certè longo intervallo (ſive ampliſſimam terræ partem veteribus planè incognitam, ſive majorem ſolito in menſura cognoſcenda induſtriam ſpectemus) noſtra tempora ſuperare iſthac in re Ptolemaicum ævum, multò magis Eratoſthenis aut Hipparchi ſecula. Quin imò, etſi omni ex parte abſoluta univerſi orbis Mathematica Geographia excedat captum humanarum virium, eóque ſperari nequeat: non dubito tamen, obſervato illo, quod ingenioſiſſimus Athanaſius Kircherus dedit conſilium, brevi magnum illius doctrinæ incrementum ſecuturum: Ut fortaſſis ulterius ne voto quidem opus futurum ſit.

Longè minoris operæ eſt & expeditu facilius Geographiæ illud ſtudium, quod Hiſtoricum appellavi; ſi præſertim non niſi tui temporis rationem habere animus ſit. Quin imò videtur majus quodque ſtudium egredi limites hujus doctrinæ. Et verò obtentu hujus Geographiæ bona pars Hiſtoriæ cum naturalium tum civilium rerum poteſt doceri: quæ tamen ſeorſim atque alio loco potiùs fuerit tradenda. Is vero τὰ πάρεργα docendi mos jam tum olim inoleverat. Ariſtoteles ſanè in Rhetoricis affirmat, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι, ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. Sunt videlicet illæ τῆς γῆς περίοδοι, libri itinerarii, quibus terrarum ſitus & deſcriptiones continentur: Cujuſmodi ex priſco ævo hodieque ſuperant opuſcula Scylacis Caryandenſis & Hannonis Carthaginenſis, multum diverſa ab Itinerario Antonini, quod appellatur, & Burdegalenſi, Tabuliſque Peutingerianis, ut & Periplis Arriani & Marciani Heracleotæ. Pertinent autem utique omnia talia ad hoc genus Geographiæ. Atque Ariſtoteles quidem videtur potiſſimùm, præter opuſculum Scylacis (quem perperam nonnulli Dario Codomanno æqualem faciunt, cùm fuerit miſſus à Dario Hyſtaſpis filio, ignotas Africæ terras exploratum, ceu narrat Herodotus) habuiſſe in animo Eudoxi opus περιόδου τῆς γῆς titulo olim celebre: Ipſemet verò ſatis oſtendit, minùs ſibi placere illam operoſiorem naturalium civiliumque rerum cum Geographicis miſtionem, ſeorſim animalium hiſtoria doctiſſimis ſcriptis exhibita, ſeorſim item præclaro opere omnium ferè civitatum non Græciæ ſolùm, ſed etiam Barbariæ moribus inſtitutis & diſciplinis deſcriptis. Ad quod Exemplum ſua componens Theophraſtus, ſeorſim item multijugis voluminibus cum leges omnium gentium tum plantarum hiſtoriam fuit perſecutus. Quale quid videtur pòſt & Dicæarchus præſtitiſſe, ut Theophraſti diſcipulum agnoſceres; tales enim fuerunt illius tres libri de populis Græciæ, eorumque civitatibus ac moribus, quorum hodieque exigua quædam fragmenta ſuperant. Cæterùm paulo pòſt relapſus videtur iterum ad priſcum ferè inſtitutum ipſemet Eratoſthenes: parciùs tamen. Quapropter ſcribit libro ſecundo Strabo, illum πολλαχοῦ ἐκπίπτειν πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς προκειμένης ἱστορίας: vitio ſcilicet vertens Eratoſtheni, quod ſæpius verſetur in iis, quæ ſunt ἐπιστημονικὰ h. e. quæ propria magis ſint Geographiæ Mathematicæ, quam ſcientiam appellat. Id quod tamen in Eratoſthene ego quidem potiùs laudaverim, ut qui tenuerit in hiſtoriis modum: Quem utrùm obſervaverit ipſe Strabo, fortaſſe haud injuria dubites: quamvis omnia ejus plena ſint variæ ſolidæque doctrinæ, civilium cumprimis rerum: quarum ſcientiâ valuiſſe virum vel una illa Maſſilienſium reipublicæ deſcriptio indicaverit. Pomponium Melam, & Solinum, & Latinos paucos alios religioſiores dixeris: niſi prodidiſſent, feciſſe id præ inopia eruditionis, non ſapiente aliquo conſilio. Idem verò planè eſt genius ſcriptorum, quæ Anonymus ille Nubienſis, & Abulfeda ex Arabum natione ad nos tranſtulerunt: quanquam Abulfedam meritò illis omnibus prætuleris peritia Geographiæ Mathematicæ, & accuratioris tractationis. At cum mille ampliùs annos Geographiæ ſtudia omnia per Europam refrixiſſent, eaque non nihil viciſſim erigere caput cœpiſſent, ſeculo præcedente, multùm denuò illâ Hiſtoriæ nimiâ abundantiâ Geographiam oneraverit cumprimis Sebaſtianus Münſterus: culpandus ideo etiam, quòd ferè totus ſit in Germaniæ rebus narrandis, cùm univerſi tamen orbis (cujus Germania eſt pars perquam puſilla) deſcriptionem dare debuiſſet. Alii parciùs quidem hiſtorica illa perſecuti ſunt, attamen & hos deprehendas occupari in narrationibus à Geographiæ negotio planè remotis. Quo vitio laborant profectò etiam illa, quæ nitidiſſimis ſuis tabulis Geographicis Ortelius, Mercator, Hondius, Blavius, aliique addiderunt. Et ſanè, ſi verum fatendum eſt, ſola illa quæ ad ſitum ac menſuram regionum populorum urbiumque attinent, narrare, Geographici eſt argumenti: reliquum

liquum omne ab illo quidem loco alienum; quantumvis & illæ narrationes multum habeant cùm jucunditatis, tum etiam commodi. Enimverò in qualibet methodo atque disciplina sunt illa sola domestica & propria, quæ primò ac per sese competunt objecto, circa quod versandum est: nec temere illi sunt limites egrediendi. Illis sanè haud observatis, usu venire solet, ut identidem quæ docenda erant, non doceantur, doceantur autem quæ docenda saltim ibi non erant, & τὰ πάρεργα τὸ ἔργον excludant. Jam verò habet pro subjecto Geographia tellurem: at non simpliciter (pertineret enim isthuc penè omnis naturalis historia imò Philosophia, pertinerent omnes artes, pertineret omnis humanarum rerum historia, pertineret universa Philosophia practica) sed in tantum duntaxat, in quantum partes terræ omnes sunt varii situs, variæque longitudinis & latitudinis. In hoc campo igitur & demonstrationes & narrationes Geographicæ debent decurrere: si extra illum vagentur, in vitio sunt. Nec enim in hisce solis licet occupati, non satis invenient Geographiæ magistri, quod agant: Amplissimum scilicet terræ spatium & ingens multitudo ejus est partium; quarum situm narrare, in officio illius disciplinæ est. Crevit certe labor plurimùm, ex quo Americæ, quam vocant, & tot insularum Oceani cognitio centum & ampliùs annorum intervallo accessit. Crescit paulatim magis magisque, novis subinde terris industriæ navigantium versus Antarcticum præcipue polum sese aperientibus. Quæ omnia doctissimos quoque veteris ævi latuerunt. Nec enim nunc moror de Atlantide Platoni prodita, aut illos S. Clementi Romano in Epistola ad Corinthios memoratos trans Oceanum mundos, aut denique felices Phœnicum & Carthaginensium ultra Herculis columnas navigationes, & quæ hisce sunt similia: Platonica enim illa fabulis simillima, saltim incertissimæ fidei; & mundi Clementis transmarini nihil fortè sunt aliud, quàm Britannia, aliæque Oceani insulæ, ceu visum est Patricio Junio, etsi aliter videantur accepisse Origenes, Hieronymus, Epiphanius & Photius: Navigationes, postremò, Phœnicum & Carthaginensium ad Cassiteridas aliasque insulas, perrexisse ad insulas Capitis viridis, fortassis etiam ad Fortunatas, ut non est vero absimile, ita ulteriùs ivisse, fidem indubitatam haud meretur. Non etiam quidem negaverim, debuisse meritò jam tum olim saltem sapientioribus quibusque suspiciones nasci, de vasta telluris trans Oceanum amplitudine, vel eo, quod cæteroquin altera pars telluris alteri nimium præponderaret, atque ita centrum magnitudinis terræ cum centro universi non possit convenire. Eo sane argumento ductus equidem haud dubito profiteri, terram Australem, quam vocant, insigni item esse magnitudine: nisi forte perpetuæ rupes pondere suo magnitudini quid detrahant. Verum enim verò certum tamen est, suspiciones ejusmodi, si modò ulli, natas paucis: vulgo certe hominum non venisse in mentem. Quicquid sit, nihil de horum omnium positu quidquam certi est monumentis antiquis traditum, atque adeo Geographorum ingenia olim macerare non potuit illud, secus atque fit hodie. Quid, quod vetus illud ævum ne Europæ quidem Asiæ & Africæ omnia perinde atque hoc nostrum habuerit cognita? Ipsemet Strabo fatetur: *Quæ trans Albim ad Oceanum, sunt nobis prorsus ignota.* Etiam id verò quod Rhenum inter & Albim est tum demum innotuerat; & Britannia ante Cæsarem perinde Romanis fere audiebatur, atque hodie nobis Terra australis. Longè adhuc majoris circa septentrionalia veterum Græcorum ignorantiæ indicia præbent, hodieque nobis Meteorologica Aristotelis scripta, Istri originem ex Pyrenæo arcessentia. Quæ ideo adfero, ut appareat, quàm sit hodie operosior atque olim Geographiæ plena cognitio.

Non diffitebor autem, quamvis latè satis diffusa sit isthæc omnis Geographica disciplina, modò nostri ævi conditionem velis eâ, quâ par est, curâ componere; posse tamen illam justo adhibito studio faciliùs longè comparari, quàm si etiam priscorum temporum statum accuratè intelligere sit propositum. Hic scilicet quasi mare aliquod vastum, plenumque errorum, tibi ingrediendum fuerit. Enim verò veterum rerum plerarumque memoria ad nos pervenit perquam parcè atque obscurè, eaque non nisi per partes & variis monumentis est sparsa: ut perquam difficulter in unum colligi & perspicuâ oratione prodi res illæ possint. Longi porrò temporis vitio immane quantum penè omnia mutavere: ut campos nunc videas, ubi Troja fuit; alia mari & fluctibus absorpta, alia terræ motibus eversa, alia inculta hodie & derelicta, alia vi militari diruta. Quibus vicissitudinibus ipsi montes & flumina fuerunt interdum obnoxia?

obnoxia? Unde iterum multa caligo animo objicitur: nullo fermè ſuppetente conjecturis ſubſidio; imò tenebris potiùs naſcentibus, ex iis, quæ oculis noſtris nunc ſubjecta ſunt. A quibus moleſtiis & laboribus, imò & erroribus, vacua omninò eſt recentis omnis Terræ deſcriptio. Eo fit ſanè, ut vetera illa ſoli, qui antiqua monumenta quælibet ſummo ſtudio tractare, & accuratâ mentis acie diſperſa colligere atque judicare ſolent, aſſequi ac docere ſint idonei. Quanti ſanè eſt, confuſis ordinem, obſcuris lucem, obſoletis nitorem, defunctis vitam reſtituere! Quàm paucis hoc quidem præſtare datum eſt! Enimvero hanc ego difficultatem præcipuam cauſam arbitror, quare tanto in ſcripturientium numero pauci adeò veterem Geographiam illuſtrare ſint aggreſſi, longè pauciores in ea pretium fecerint operæ. Acceſſiſſe tamen fateor etiam illud, quod veteris Geographiæ nullus ſit hodie uſus, niſi ad intelligenda ſcripta, quæ ſuperſunt ex ævo priſco. Quod officium adſcribi olim ſolet ſecundo Grammaticæ artis generi, quod ἐξηγητικὸν nuncupant & ἱϛορικόν. Unde vetus Geographia ſolis doctis, & quidem cum primis Philologis iſtis, inſervit maximè: cùm recens quæque telluris enarratio omni hominum generi, & ad noſtræ vitæ commoda proſit plurimum. Inter veteris autem illius Geographiæ excultores equidem familiam ducere, & omnium principem arbitror Philippum Cluverium. Nec dubito idem mecum ſenſuros alios, qui quidem animo defæcato volumina illius, ſaltim quibus Germaniam, Italiam & Siciliam antiquam illuſtravit, legerint. Aliter enim alios nonnullos in Batavis judicaſſe, non me fugit, ſcio verò etiam illos & certaminum quorundam ſtudio nimium fuiſſe deditos. Produnt certè ſcripta illa viri induſtriam in Geographico iſthoc ſtudio incomparabilem: Et quidni? cùm non gravatus fuerit pedes univerſam Italiam & Siciliam luſtrare, quo utramque eò accuratiùs poſſet narrare. Produnt eadem lectionem infinitam, judicium acre ſimul & elegans. Nec tamen ab omnibus illa erroribus vacua dixerim: Ego fateor, in haud paucis à Cluverio, in Germaniæ cumprimis noſtræ rebus, diſſentio; quas meas ſententias Tibi etiam, Clariſſime Buno, jam video probari. Nec tamen minùs principatum in hoc doctrinæ genere illi tribuere vel tantillum dubito: idque quandoquidem in longè plurimis, imo in propè infinitis, non tantum conatus omnium antegreſſos ſuperaverit, me judice, ſed etiam meliorem ſpem præceperit: ad quam doctrinæ vim collati errores nihil ſunt niſi nævi exigui in corpore formoſiſſimo. Utinam ſanè haberemus veteris Geographiæ ab illa manu reliqua! Utinam modo Græciam antiquam haberemus Cluverii induſtriâ elaboratam! Quanto id eſſet conjunctum cum fructu literariæ rei! Haberemus autem, niſi mors præpropera virum abſtuliſſet. Nunc cogimur contenti eſſe noſtris Catonibus, quamvis neutiquam Cluverio comparandis. Neque vero Te fugit, quanta in exſpectatione fuerit Græcia antiqua à Joanne Laurembergio illuſtrata: quamve multum ſit impar Cluverianæ Italiæ, Siciliæ & Germaniæ: Utpote quæ præter Tabulas, affabre licet confectas, nihil penè habeat quod vel verè Geographicum dici mereatur. Et tamen cùm deſeruerit nos Cluverius, nunc impensè lætamur, vel ita demum deſiderio noſtro ſatis eſſe factum. Perinde ſcilicet atque infelix illud Cluverii fatum acceptiora nobis reddit, quæ in hoc ſtudio, cum alii, tum Mercator imprimis & Ortelius poſteritati reliquerunt. Ea propter, ceu antehac feci, ita nunc etiam laudo, operam abs Te, Clariſſime Buno, impenſam in id, ut per compendium literario ordini exhiberes Italiam pariter & Siciliam antiquam Cluverii: Idque cumprimis quandoquidem ipſamet grandia ejus volumina & rariùs hodie inveniantur venalia, & præ magnitudine lectores quàm multos abſterreant potius, quàm ut alliciant; & tamen ad intelligenda recte monumenta vetera, Romanarum ſaltim rerum, Cluveriana iſthæc longe ſint utiliſſima. Non deſinam etiam Te impellere, ut perficias quod moliris, & jam habes affectum, compendium ſcilicet Cluveriani operis de Germania antiqua: quantumvis veterum ſcripta minùs fuerint circa res Germanicas occupata, atque adeo ille tuus labor ad explicanda illa veterum monumenta non perinde poſſit adjuvare, atque ille Italiæ & Siciliæ adhibitus; Fuiſſe autem Cluverium non duntaxat antiquæ, ſed & recentis noſtræ Geographiæ perquam peritum, luculentiſſimo ſane argumento eſt poſthumus ille libellus, quo per epitomen veteris noſtrique orbis deſcriptionem eſt perſequutus. Nec verò vel huic quidquam ſimile videas. Quis enim alius veterem novamque Geographiam unâ operâ docuit? Utut haud negaverim, multa ſatis etiam hic reperiri valde mendoſa: quæ tamen jure excuſationem mereantur; quo-

niam

niam ultima manus non acceſſerit, ſed fœtum immaturum mors præpropera informem propemodum multis partibus effecerit. At bonum factum, Clariſſime BUNO, quod ne hoc quidem in libello Cluverium deſerueris. Et vero ſentio abs te annotationibus illuſtrata plurima cæteroquin obſcura intellectu: alia etiam rectiùs tradita: Tabulis præcipuè novis additam quaſi lucem maximam. Novis inquam. Etenim quas ex Ortelio in Batavis nonnulli adjecere, parum abeſt, quin officiant illæ potius quàm proſint, ob ſententiarum Cluverium inter & Ortelium diſcordiam. Accedit, quod Index etiam ille, quem magnâ curâ confeciſti, non poterit non eximio eſſe uſui. Dixerim certè, nunc demum poſſe libellum reapſe efficere, quod debuit quidem, fruſtrà tamen hactenus fuit ab illo exſpectatum. Non potuiſſes ſane melius de ſtudioſa juventute mereri; dum ſcilicet paras illi aditum, cum ad eruditæ vetuſtatis ſcripta intelligenda, tum ad hujus etiam orbis ejuſque præcipuarum partium notitiam. Perge verò, ô optime, in hunc modum bene mereri! Perge præſtantia quæque ſcripta, ſaltim ad hiſtoriam pertinentia, ceu eximiè cœpiſti, claram in lucem producere! Referet Tibi gratias immortales, ſi non hoc ævum, utique odii & invidiæ vacua poſteritas. Ego autem Deum obſecro, uti integras vires corporis Tibi largiatur; quo poſſis animo id præſtare, quod in votis tibi eſſe, ſatis compertum habeo. Helmſtadii in Academia Julia XV. Kalend. Septemb. Anno CIↃ IↃC LXI.

HERM. CONRINGIUS
JOHANNI BUNONI V. Cl.
S. P. D.

ANnus quintus agitur, quum & laudarem tuam in edenda Cluveriana Epitome Geographiæ præſtitam operam, & quaſi certò promitterem, fore, ut iſthoc nomine, ſi non hoc ævum, ſaltim odii & invidiæ vacua poſteritas tibi gratias referat. Non falſum me eſſe animi, tu quidem reapſe jam expertus es, ſed ego plurimum gaudeo. Idque non quod tanquam vati mihi velim impoſterum credi, ſed quoniam ſentio, pretio ſuo & ipſa Geographica ſtudia, & tuos labores æſtimari. Enimvero ſunt illa ipſa ſtudia vitæ civili perquam utilia: bonus autem quiſque lætatur meritò ſi vita illa hominum ſolito nonnihil rectius ſeſe habeat. Quidni vero etiam gaudeam, ſi amico, qualis tu mihi es ab annis multis, benè ſit? Benè autem eſſe tibi arbitror, non quod divitiæ aut honores affluant, (quamvis enim & hæc bona tu merearis, non tamen vel ipſe tu facis hæc tanti, ut horum poſſeſſione felicitatem cenſendam eſſe exiſtimes) ſed cum docendo ſcribendoque plurimum prodeſſe cumprimis tibi ſit propoſitum, quod hujus voti tui abundè fias particeps. Accedit, quod paſſim apud doctos & intelligentes magnam jam tum laudem tibi comparaveris, & æternam poſſis immortalemque gloriam nomini tuo polliceri: id quod vulgo quam multis ipſa beatitudinis creditur ſumma. Placere autem cum alia tum præcipuè Geographica iſthæc tua, certiſſimo utique documento eſt ſaltim velox illa omnium diſtractio, etſi centena multa exempla prodiiſſent in lucem. Quemadmodum verò ante quinquennium laudavi illas Geographicas operas tuas, quas tum edidiſti, ita gratias tibi jam ago, quod utiliſſimo illi ſtudio rurſum curas impenderis. Superaſti ſcilicet te ipſum quaſi iteratis illis laboribus: dumque nobis jam reddis omnia iſthæc & elegantiora ſolito & locupletiora, ſolidas utique gratias promereris. Video equidem & veterem pariter & novam Geographiam multis acceſſionibus aut emendationibus nunc illuſtratam: in Tabulis quoque ipſis, quæ ante prætervíſa fuerant, haud pauca paſſim mutaviſſe jam in melius; atque in univerſum tuas haſce δευτέρας φροντίδας ſimul eſſe prioribus σοφωτέρας. Macte ſis præclaro hoc juvandi bonum publicum ſtudio Clariſſime BUNO! Cumque dubitare non poſſis, facere te pretium operæ, perge in hoc campo, ceu feciſti hactenus, ſtrenuè. Equidem Deum veneror, uti porrò ſecundet labores tuos, imo ſi & hoc fas eſt petere, in ſolatium operæ & præmium aliquod conferat, quæ mereris, deſiderata aliis lautiora quævis mollius ſolito vivendi ſubſidia. Helmſtadii IV. Non. Aug. Anno CIↃ IↃC LXVI.

Tabulæ

Tabulæ Geographicæ propter faciliorem usum in peculiare compingantur volumen. Ita enim perpetuo erunt in promptu, & commodiùs inspicientur, neque, quod foliis commentarii toties vertendis ac revertendis aliàs solet fieri, impedient legentem. Sin vero cui placuerit, Tabulas uno eodemque cum commentariis habere codice, paginis indiculo hoc notatis istæ inserantur.

TABULÆ Novæ huic Editioni additæ.

PHILIPPI CLUVERII INTRODUCTIONIS Emendatæ, Illustratæ, atque Auctæ, IN UNIVERSAM GEOGRAPHIAM, TAM NOVAM, QUAM VETEREM, LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid Geographia, & quid Globus seu Orbis terræ.

I.

GEOGRAPHIA [a] *est terræ universæ, quatenus nobis cognita est, descriptio.* Vocabulum ejus Græcum est: nam a γαῖα, sive, γαίη, id est, *terra*, (pro quo in compositione usurpatur γία) & γράφω, hoc est, *scribo*, compositum fit Γεογραφία, id est, *Terræ descriptio.* Geographia.

II. Differt autem Geographia a Cosmographia, ut pars a toto; a Chorographia, ut totum a parte. *Cosmographia* quippe, quæ a κόσμος, id est, *mundus*, & γράφω, dicitur *Mundi descriptio*, *est totius universi seu Mundi tam elementaris quam ætherii* Cosmographia.

NOTÆ HEKELII.

[a] Heic notandum, quod in folio JOSEPHUS BLANCANUS *Sphæram Mundi*, sive *Cosmographiam*, Mutinæ Anno 1635. GEORGIUS vero HORNIUS *Orbis antiqui Delineationem* seu *Geographiam veterem & novam*, Amstelod. Anno 1654. atque JOANNES KEPLERUS *Prodromum Dissertationum Cosmographicarum* Francofurti, Anno 1621. curiose edi curarunt. In forma autem (sicuti *communiter* loquimur) 4. edita est JO. CHRISTIANI BECMANNI *Historia Orbis Terrarum & Civilis*, & quidem Francof. ad *Oder*. An. 1673. ut & ANTONII DEUSINGII, GALILÆI, PHILOLAI atque HÆLISÆI ROESLINI *Mundi Systemata*, quorum *Primum & Tertium* Amstelodami Anno 1643. & 1639. *Secundum* Lugd. Batavor. Anno 1641. & *Ultimum* Francofurti ad *Mœnum* Anno 1597. sunt excusa. Quibus adjungenda *Geographia* NUBIENSIS, sive *totius Orbis in* 7. Climata *divisi Descriptio*, ex *Arabico* in *Latin.* a GABRIELE SIONITA & JONA HESRONITA versa, & A°. 1619. *Parisiis* impressa. In forma 8. exstat P. B. CESTII, JCti insignis, *Orbis Terrarum Synoptica Epitome*, una cum *Geographia Poëtica*, litteris *Stoërianis* A°. 1591. publicata. Porro LUCÆ de LINDA *Descriptio Orbis & omnium Rerumpublicar.* Leydæ A°. 1655. edita. Cui associandus CHRISTIANI FUNCCII *Orbis Imperans*, qui hodie heicce *Rudolfopoli* in f. quoque 8. haud leviter excuditur. Eadem quoque forma est impressa SEBASTIANI SCHROETERI *Historica Orbis Terrarum Descriptio*, ut & JOACHIMI VAGETII *Orbis Habitabilis*; *Hic* quidem Hamburgi A°. 1613. *Illa* autem Erfurti *duob. Voluminib.* A°. 1620. Sed ABRAH. GOELNITZII *Geographia*, PAULI MERULÆ *Cosmographia & Geographia*, ut & BERNH. VARENII *Geographia Generalis* Amstelodami diversis super Sec. Annis; *Hæc* quidem A°. 1650. *Illa* A°. 1636. *Ista* A°. 1649. eleganter ac nitide sunt edita. *Longe autem præstantissima editio est ea, quam publici juris fecit inclytissimus* JS. NEWTONUS *Cantab.* A°. 1678. Commendanda quoque est SAMUELIS BOCHARTI *Geographia Sacra* Cadomi A°. 1646. in fol. excusa.

Chorographia. Topographia.

ætherii descriptio. *Chorographia*, cujus vocabulum a χῶρος vel χώρα, id est *regio*, & γράφω componitur, *est regionis alicujus particularis descriptio*; veluti Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ: hujus pars iterum est *Topographia*, quæ a τόπος, id est, *locus*, & γράφω dicitur; *est hæc loci alicujus particularis descriptio*; utpote agri sive territorii alicujus oppidi, seu pagi: in qua etiam arva, prata, arbores, plateæ, & ædificia depicta veniunt [*b*]. At Geographia totius terræ situm describit.

Terra. Globus.

III. *Terræ* autem nomine in Geographia non *separatim* quartum elementum, ut Physici, accipimus: sed *complexim terram*, una *cum aquis infusis*, *pro totius universi centro* intelligimus; quod a figura, Orbis seu Globus terræ vocatur. α *Globus* quippe *est corpus solidum*, *undique rotundum*, *unica superficie contentum*; *in medio habens centrum sive punctum*, *a quo omnes lineæ*, *ad superficiem ductæ sunt æquales* [*e*]. Unicus igitur ex utroque elemento Globus conficitur; unamque & eandem convexam constituit utrumque superficiem. Hunc vero terræ Globum varie Geographi in circulos atque parteis distinguunt: de quibus singulis ordine agendum. 1

CAP. II.

NOTÆ BUNONIS.

α *Unde nec Hydrographia sejungitur a Geographia, quod ex aqua & terra unus conficitur globus. Exstant vero recentiorum opera Tabulæ Hydrographicæ, in quibus Magnetis declinationes, navigationum ductus, & quasi semitæ, ventorumque vicissitudines annotantur. Veteres enim vix se committebant alto: sed ut plurimum litora legebant. Cæterum in* Geographicis cum fructu versaturus, necessum habet Sphærica quædam delibare, & potissimum illa, quibus fundamentum hujus doctrinæ nititur. *Mundum* hunc universum sphæricæ esse figuræ docent Astronomi, eundemque in *regionem Elementarem* & *Ætheriam* solent dividere. In medio mundi *Terram* ponunt, eamque rotundam & immobilem, quæ respectu Cœli supremi instar puncti est, & cum *Aqua*, quam in cavitates suas recipit, globum constituit, quem ambit *Aër*; sicut aërem *Ignis*, quæ quatuor vulgo *Elementa* dicuntur, ex quibus hæc inferiora constant. *Æthera* vero seu *Cœlum* Plato & Aristoteles in *Octo* distinxerunt Sphæras, Ptolemæus & Cicero *in novem*; at Alphonsus in *decem*, quarum septem dicuntur Planetarum: octava stellarum [*c*] fixarum; nona huic vocatur Cœlum Crystallinum, seu Aqueum; decima Primum Mobile sive ultimum Cœlum. Scholastici his addiderunt *Undecimam Sphæram* immobilem *Cœli Empyrei*, quod inferius volunt esse rotundum, superius vero quadratum. In eo thronum Dei & sedem Beatorum locant. Infimum inter planetas & terræ proximum locum obtinet *Luna*, supra quam *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, *Mars*, *Jupiter*, *Saturnus*; quæ *Stellæ* dicuntur *Erraticæ* [*d*]; quod non eandem semper retineant distantiam a se invicem; ut reliquæ *stellæ octavæ sphæræ*, quæ *Fixæ* dicuntur, & ejusdem inter sese semper sunt distantiæ. Hæ octo sphæræ moventur proprio motu ab occasu in ortum, qui *Motus* appellatur *Secundus*; quo *Luna* cursum suum viginti septem diebus & octo fere horis absolvit; *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, annuo fere spatio; *Mars* duobus annis, *Jupiter* duodecim, *Saturnus* triginta. At *Fixæ Stellæ* tardissime ab occasu in ortum progrediuntur; ita ut singulis C. annis unum gradum, & XXXVI. M. annis integrum circuitum absolvant. *Primum* autem *Mobile*, seu decima Sphæra ab Oriente in Occidentem movetur, qui *Primus Motus* dicitur, eoque incredibili velocitate spatio viginti quatuor horarum circumagitur, secumque inferiores sphæras rapit. In regione illa ætheria certos quosdam circulos fingunt Astronomi, ut partes mundi & motus cœlestes limitent, mensurent, aut etiam numerent.

HEKELII.

[*b*] Cui annumeranda (a) *Topothesia*, quam etiam a τόπος, & τίθημι, h. e. *pono*, derivatam esse, & idem valere, ac *loci cujusdam positionem*, seu *situm Specialissimum*, constat.

[*c*] Seu *Statarum*.

[*d*] Seu *Vagæ*.

[*e*] Seu *ejusdem longitudinis*.

SUPPLEMENTUM & NOTÆ REISKII.

1 I. Ne sub initium hujus Geographicæ Introductionis in ipso limine offendat tyro, aut hæreat, paulum explicatius dicenda erunt, quæ ὡς ἐν τύπῳ ad definitionem dicuntur: Hæc enim nominalis solummodo non realis h. l. traditur. Itaque Geographia pro methodo ac fine duplici, quem scriptores veteres novique accuratius observarunt, nobis & ipsa duplex erit, *Mathematica* nimirum atque *Historica*.

II. (b) *Geographia Mathematica est scientia Globi terreni ex magnitudine, situ, circulis, partibusque aliis mensurandi pariter atque cognoscendi.* Scientiam (1) voco nempe θεωρητικὴν, sive contemplativam, (2) globi terreni, non equidem separati; sed cum aqua & aëre conjuncti, h. e. globi terraquei, aut terraquaërei, quem novo nomine recentiores exprimunt: Materia enim sive objectum adæquatum hujus scientiæ globus erit terraquaëreus h. e. terra & aqua cum oceano vasto, & aëre, cujus ambitum Atmosphæram nominant; Idque *objectum* esto *materiale*: *formale* (3) consistet in magnitudine globi, situ, circulis, Zonis, climatibus, aliisque partibus, determinandis atque distinctius connumerandis. Quo pertinet (4) *finis duplex*, *tum intermedius* in mensuratione, tum *ultimus* in cognitione accurata positus.

III. (c) Ex illa, quam feci, materia sive objecto partes Geographiæ facilius emergent (1) *Hydrographia* sive aquarum & Oceani scientia: (2) *Atmosphærica* h. e. scientia & aëris & ventorum omnium, quotquot oriuntur: Huic enim Anemographia ventorumque notitia subest: (3) *Chorographia*: (4) *Topographia*, h. e. Regionum & Locorum ex mensuris & circulis Mathematicis deducta scientia; Nec aliter

(a) Topothesia. (b) Geographia Mathematica. (c) Partes hujus variæ.

ter ad mathesin illæ pertinent. *Topothesia*, quæ apud veteres efficta loci descriptio fuit, num parti ultimæ sit addenda, dubito. Certe *Cosmographia*, quam novo appellant nomine, Geographiam nimium excedit, tanquam mundi hujus universi exactior scientia, cujus partes & Astronomiam & Geographiam jure dixeris: Nec ideo tamen pro hac extrema recte substituitur. Interim ex Astronomicis in usum Geographiæ aliquem conferri possunt *Systemata mundana*, qualia Schottus in cursu, quem inscripsit, Mathematico collecta exposuit (1) Chaldaicum vetus, (2) Platonicum & Ptolemaicum, (3) Ægyptiacum, (4) Copernicanum, (5) Tychonicum, (6) Semi-Tychonicum, Lib. VIII. c. 1. Plura vero ex hypothesibus recentiorum & observationibus posse colligi, abunde constat, & simul perspicue liquet, cum principiis Mathematicis nec cœlum aqueum sive crystallinum, nec empyreum congruere.

IV. (a) *Geographia vero Historica nihil aliud erit, quam scientia locorum singularium, quotquot memoratu digna & in terris sunt cognita ad usum vitæ humanæ varium.* Scientiam hanc voco (1) intelligoque practicam sive activam, Gr. πρακτικὴν, & in actione potissimum civili positam, (2) locorum singularium, sive ad terram continentem, sive ad Insulas & Peninsulas harumque partes pertineant. Materia enim hujus circa quam sive objectum loca sunt Globi terraquei, quem vocant, singularia, eaque memoratu digna, quotquot hominibus fuerunt cognita, nempe maria, freta, isthmi, sinus, pontus, flumina, promontoria, montes, valles, fontes, campi, sylvæ, urbes, vici, &c. quicunque hactenus innotuerunt, (3) ad usum vitæ humanæ varium eumque maximum: Hic enim notitiæ hujus finis esto, sive usus publicus, sive privatus, sive belli, sive pacis, sive profectionis, sive literarius, sive nauticus, sive mercatorius, aliusve fuerit.

V. Scopum enim varium sibi præfigunt homines, quotquot Historicæ Geographiæ aut notitiæ Orbis terrarum operam impendunt, eamque aut *ex observationibus propriis, aut ex aliorum relationibus* parant: Observationes propriæ multo cursu, tempore, ac longis absolvuntur peregrinationibus: Relationes aliorum aut scriptis aut sermonibus comprehenduntur. Scripta pro suis auctoribus vel antiqua exstant vel recentia: Sermones itidem pro usu vitæ ac hominum sermocinantium statu variant, quos dijudicare prudentis est Officium. Adeo longe patet lateque Geographia historica, quousque terra universa patet, ac partes easdem suo ambitu complectitur, quas Mathematicæ Geographiæ supra vindicavimus: (b) Nempe Hydrographiam, Chorographiam & Topographiam, quatenus in speciali aut specialissima singularium locorum cognitione ac notitia versantur. Sed omitti Atmosphærica, neque in hunc censum revocari potest, antequam navigationes per aërem, aut peregrinationes aëreas, quicunque Mathematici eis hactenus illaborarunt, perficiant demum aut emetiantur: Anemographia tamen atque accuratior tempestatum observatio quin huc pertineat nullum est dubium.

VI. Scripta, quæ Geographiam historicam juvant, horumque auctores uti duabus classibus vel vetera vel nova continentur; sic veterem nobis novamque non efficiunt solum, sed quoque suppeditant. (c) *Geographia vetus* a scriptoribus vel Græcis vel Romanis vel Arabicis proficiscitur: Illos Vossius in Lib. de scientiis Mathematicis c. 43. & 44 Tractatuque de Græcis & Romanis Historicis, item Bosius in erudita ad notitiam Rerumpubl. Introductione c. 21. nec non Becmannus in Hist. Geograph. recensent: Hos autem Hottingerus in Bibliothec. Orient. c. 2. Bosiusque noster illum secutus explicant. *Nova vero a novis aut recentibus* pendet auctoribus, quos ordine longo viri antea laudati, Zeilerus etiam in suo Indice, pluresque alii producunt. Cæterum quamvis scriptores ad utramque Geographiam multo agmine concurrant, utraque tamen adhuc imperfecta, manca, mutila, & infinitis erroribus fœdata deprehenditur. Defectus illos tum veteris, tum novæ Geographiæ vitia & nævos plurimos heic prætermittam, suoque illos loco inseram; Sed lectori unum præ cæteris commendabo Bosium nostrum, qui hanc in rem luculenter & doctissime disseruit: Hæc mea quippe supplementa suis limitibus coërcentur.

(a) Geographia Historica. (b) Partes hujus variæ. (c) Geographia vetus & nova.

CAP. II.

De Globi partibus & Circulis.

I.

PRimum *Axis* in Globo constituitur, sive linea recta, per centrum terræ traducta; quæ est totius mundi diameter, a præpositione Græca διὰ, id est, *per*, & verbo μετρέω, id est *metior*, dicta: quasi medium dimetiens, circum quam volvitur atque convertitur Mundus [a]. Axis.

II. *Axis* autem *extrema*, *Poli* mundi appellantur, a verbo πολέω, quod est *verto*: unde & *vertices* Latinis, & *cardines* [b] dicti; quia circum hos tota mundi machina circumvolvitur, quorum alter *Arcticus*, id est, *Ursinus*, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab Poli.

HEKELII.

a Qui hoc & sequentia hujus libri Capita recte ac commode est intellecturus, legat inprimis ANDR. ARGOLI *Pandosion Sphæricum*, Patavii A°. 1644. in 4. f. impressum, ut & FRANC. PATRICII *Pancosmiam* de *Æthere* ac *Rebus Cœlestibus*, Ferrariæ A°. 1591. in fol. edit. ac PLACIDI de TITIS, *Physiomathematicam*, sive *Cœlestem Philosophiam*, Mediolani in 4. f. publicatam.

[b] Cœli.

ab *ursa*, vicino ſidere; alter *Antarcticus* nominatur, quia Arctico ex diametro eſt oppoſitus. α 1

Arcticus. III. *Arcticus* polus, qui & *Borealis* ſive *Boreus*, & *Aquilonaris* ſive *Aquilonius* a Borea ſive Aquilone vento, qui ab hac plaga ſpirat, & *Septentrionalis* dicitur, a ſeptem ſtellis, quas *Trioneis* vocant, eſt is, qui in his locis, quæ nos incolimus, ſemper apparet.

Antarcticus. IV. *Antarcticus*, qui & *Auſtralis* & *Auſtrinus* & *Notius*, ab Auſtro ſive Noto vento, & *Meridionalis*, a mundi plaga dicitur, eſt is, qui noſtro hemiſphærio nunquam conſpicitur, ſed ſub Horizonte latet.

V. Porro Globo decem præcipui aſſignantur circuli, bifariam diſtincti: primum dividuntur in Majores atque Minores. *Majores* dicuntur, qui idem cum globo obtinent centrum; ipſumque globum in duas ſecant parteis æqualeis. Sunt autem *Æquinoctialis* ſive *Æquator*, *Zodiacus*, *Horizon*, *Meridianus* & *duo Coluri*. *Minores* dicuntur, qui diverſum habent centrum a globi centro; quique globum in duas parteis dividunt inæqualeis. Sunt vero, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. 2

Circuli, Recti. VI. Rurſus, ex univerſis circulis alii dicuntur Recti, qui angulos rectos cum Æquatore faciunt: ut *duo Coluri*, *Meridianus* & *Horizon rectus*. alii *Paralleli*, id

Paralleli. eſt, *æque diſtantes*, quod eoſdem cum univerſo polos habeant: quodque æqualiter inter ſe in latitudinem diſtent. Sunt autem, *Æquator*, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. Tres dicuntur *Obliqui*, quod diverſos a mundi polis habeant ſuos

Obliqui. polos; *Zodiacus*, *Meridianus* & *Horizon obliquus*. 3

BUNONIS.

α. Zodiacus quoque ſuum habet Axin & Polos, quos Colurus ſolſtitiorum in circulis Polaribus ſuſtinet. Præterea Poli Horizontis explicantur cap. ſeqq. ſect. V.

REISKII.

1 Græce ἀρκτικὸς ϗ ἀνταρκτικός.

2 (a) Veluti axis & duo hujus extrema polaria ex hypotheſibus naſcuntur aſtronomicis, ita ex iiſdem diverſi oriuntur circuli, majores pariter atque minores, qui non re ipſa globo inſunt terreno, ſed ab humanis ingeniis huic adduntur, certa veluti Geographicæ capiendæ ſcientiæ inſtrumenta, quæ nec ſuo tamen fundamento aut principio deſtituuntur. Sicut enim navis per Oceanum provecta realem motus lineam & videndam aquis non imprimit, realiter tamen ea per mare ac undoſum hujus ſpatium provehitur: Ita circuli non ſunt ipſi quidem reales; attamen motu corporum cœleſtium reali facto ſphæris proxime cœleſtibus, remote vero terreſtribus imprimuntur.

3 (b) Omnes enim circuli majores pariter atque minores, concipiuntur ab Mathematicis duos habere polos, circa quos moveri poſſent, ſiquidem moverentur: Imo ex ipſis polis omnium circulorum περιφέρειαι vel circumferentiæ in ſphærica ſuperficie deſcribuntur, ut rectæ hinc lineæ ad περιφερείας illas productæ quandam æqualitatem habeant: Ita recte Schottus in Aſtron. Clement. annot. part. I. c. 4.

(a) Circuli num reales? (b) Circulorum poli.

CAP. III.

De Majoribus Circulis.

I.

Circuli Fixi. MAjores Circuli diſtinguuntur in Fixos, atque Mobiles. Fixi ſive Immutabiles dicuntur, qui eundem perpetuo locum in globo obtinent; ideoque in

Mobiles. globi ſuperficie pinguntur. Sunt autem *Æquator* & *Zodiacus*. *Mobiles* ſive *Mutabiles* dicuntur, qui non eandem ſemper in Globo ſedem obtinent; ſed multipliciter, pro varia regionum atque locorum mutatione mutantur; ideoque extra Globi ſuperficiem deſignantur: Sunt *Horizon* & *Meridianus*. Sed de ſingulis agendum. α

II. De

BUNONIS.

α. *Fixi Circuli quoque ſunt* Coluri Tropici & Arctici. *Non igitur ſoli majores in* Fixos & Mobiles *diſtinguuntur. Quippe Circuli ratione* Quantitatis *diſtinguuntur in Majores & Minores*; *ratione* ſitus, *in Rectos, Obliquos, & Parallelos*; & *ratione* Motus, *in Fixos & Mobiles*. *Ab aliis* ratione Motus Circuli ſeparantur in *Mobiles ac Intrinſecos* qui Sphæræ materiali

II. *De Horizonte.*

I. Ὁρίζων, *Horizon*, ab ὁρίζω *definio* [a], Latine *Terminator*, *Finitor*, & *Finiens*, est *circulus major mutabilis, qui conspectam mundi partem ab inconspecta dirimit*; hoc est, inferius hemisphærium ab superiore. Describitur in theca sive armilla Globi; hujus enim superficies, quæ supera est, vere Horizontis munere fungitur; dirimens globum in duas æquas parteis. Horizon.

II. Est autem *duplex*: alter, qui *ratione* atque intelligentia percipitur; alter qui *sensu*. Is, qui intelligentia percipitur, est, qui ad fixarum stellarum orbem pertingit, & in duas æqualeis parteis universam mundi sphæram dividit; ita ut alterum hemisphærium super terram exstet, alterum sub terra condatur. 1 Rationalis. Sensibilis.

III. Estque *triplex*: *Rectus*, *Obliquus* & *Parallelus*. *Rectus* est, qui per mundi polos transiens, polum seu verticem habet sub Æquatore; quem ad rectos angulos intersecat. *Obliquus* dicitur, cujus vertex ultra citrave Æquatorem incidit: quique Æquatorem ad obliquos angulos intersecat; altero mundi polorum sursum elevato, altero deorsum depresso. Hujusmodi Horizontem qui habent, iis sol & reliqua sidera obliquo adscendunt & descendunt motu. Rectus. Obliquus.

Et *Parallelus* qui Æquatoris plano unitur, habetque locum in Sphæra Parallela. Ac tum sex Zodiaci signa supra Horizontem conspiciuntur. Parallelus.

Is vero, quem sensu percipimus, est Horizon, qui oculo nostro terminatus, quoad usque conspectus ferri potest, extenditur, dividens partem Orbis, quæ nobis cernitur, ab ea, quæ non apparet, cujus diametri longitudo clxxx stadia, id est, millia passuum xxii cum dimidio, milliaria Germanica v. cum v. octavis non excedere putatur; quod oculorum acies non ultra se extendit. β 2

IV. *Mu-*

riali inscripta cum ipsa convertuntur: ut *Æquator*, *Zodiacus*, *duo Coluri*, *duo Tropici*, & *duo Polares*: *Et Immobiles ac Extrinsecos*, qui in conversione Sphæræ manent immoti; ut *Horizon* & *Meridianus*. Hi Auctori appellantur *Mutabiles*, quod pro ratione loci mutentur. Illi *Immutabiles*, quod ubivis locorum maneant iidem.

HEKELII.

a Seu ὁρίζομαι, quod est *certis limitibus definio*, quia apparentem mundi partem ab altera latente determinat.

REISKII.

1 Horizon igitur nec globo terrestri nec mappis Geographicis inscriptus conspicitur, sed basi hujus atque columellis impositus, extremam mediamque superficiem circumdat, & Horizontem astronomicum repræsentat. (a) Hic enim rationalis sive astronomicus Horizon nostro intellectu aut ratione, nullo sensu externo ne visu quidem percipitur: Quippe quo ad extremum cœli fastigium non excurrere, nec medium globi terræ punctum penetrare possumus. Alter autem Horizon sensu nostro describitur capiturque, prout certum terræ aut maris spatium visu metimur, idque usque ad cœlum protendimus, aut protendi optica quadam ratione fingimus. Ergo sensibilis Horizon nec est Mathematicus, nec cœlestis circulus, sed physicus apparensque, qualem astronomi appellant. Ad polos & puncta Horizontis duo extrema recte auctor annotat, ea corrupte Arabicis nominibus efferri. (b) Arabicum enim nomen habetur סמת *semith*, & punctum significat perpendiculariter aut capiti aut vertici meo imminens: Punctum huic verticali oppositum, & a pedibus descriptum אלנדיר *al Nadir* apud Arabes vocatur. (c) Cum enim astronomica æque ac Philosophica universa studia sub Califis diu floruissent, non hæc duo tantum, sed plura technica stellarumque nomina ex Arabicis fontibus ad gentes alias redundarunt. Vide Bajeri Uranometria, Schicardi Astroscopium & Hottingeri dissertat. de usu linguæ Arabicæ.

BUNONIS.

β *Sensibilis Horizon* non est terræ spatium, quod sensu visûs circumducto terminatur & describitur. Etenim si est Terræ spatium, quomodo est circulus cœlestis? Et si in parteis inæqualeis revera secat Globum, qua ratione *Magnus* dici poterit *Circulus*? Non autem in Terra, sed in Cœli Terræque commissura hic circulus nostris oculis describitur, & recte hic dicitur *Circulus Major*; Terra enim oculusque noster in superficie terræ ad Cœlum collata, puncti rationem habent; at *Rationalis Horizon* supra est definitus, qui Globum in parteis æqualeis superiorem conspicuam ab inferiore & latente dividit. Quæcunque igitur de Ortu & Occasu stellarum, & cujuscunque Globi situ dicuntur, ad hunc Circulum *Rationalem* seu *Imaginarium*, ut appellant, sunt referenda.

REISKII.

2 (d) Æquator ab æquatione dierum apud veteres dictus, & globis & mappis Geographicis appingi medius solet, ut ab utroque polo gradibus nonaginta æqualiter distet & per Africam, Insulas Asiæ nonnullas, Americamque transeat. Propterea unus motu suo quantitatem dierum & noctium, situ longitudinem terrarum locorumque Geographicam designat: Hæc enim tanta erit, quantus est arcus Æquatoris ab meridiano primo ad parallelum sive secundarium descriptus.

BUNO-

(a) Horizon astronomicus & sensibilis, (b) Zenith & Nadir, (c) Studia, (d) Æquator.

IV. *Mutabilis* dicitur atque multiplex Horizon, quia non poteſt mutari locus, quo verſum eas, quantumvis mutatio ea perexigua ſit, quin una varientur horizon, regio, & cœlum. Atque hac ratione infiniti poſſunt fingi Horizontes.

V: Porro *Horizontis duo* ſunt *poli*: quorum alter Arabico vocabulo dicitur *Semith*, corrupte vulgo *Zenith*: eſtque punctum [*b*] perpendiculariter vertici noſtro incumbens: alter vocatur *Nadir* vulgo, at proprie *Nathir*, ſuperiori ad diametrum oppoſitus, Antipodum cervicibus incumbens. γ

III. *De Æquinoctiali.*

Æquator. I. *Æquinoctialis*, qui & *Æquidialis*, Græce Ἰσημερινὸς, & Æquator, eſt *circulus quinque parallelorum maximus, qui globum in duas parteis æqualeis, ſeptentrionalem & meridionalem dividit, æquali ſpatio ab utroque polo diſtans.* quem cum Sol attingit, æquale in toto Orbe efficit diei ac noctis ſpatium, unde & nomen ei quæſitum. Fiunt autem ejuſmodi *Æquinoctia*, quæ *Æquidialia* antiquis dicebantur, bis in anno: ſemel in principio Arietis, quum *Vernum*, atque iterum in principio Libræ, ubi *Autumnale* vocatur. Cæterum nautæ Æquatorem vulgo appellant *Mediam lineam*, ſive nude *Lineam* κατ' ἐξοχὴν. δ

Æquinoctia.

IV. *De Zodiaco.*

Zodiacus. *Ζωδιακὸς, Zodiacus*, eſt *circulus major, internus, mobilis, ſed immutabilis, latus, inter mundi polos oblique locatus; ex una parte Tropicum æſtivum in principio Cancri, ex altera hybernum in principio Capricorni apprehendens*; ac medium *interſecans Æquatorem; a quo viciſſim ſecatur, circa* principia *Arietis & Libræ: ita uti altera ejus medietas ab Æquatore ad polum Arcticum, altera ad Antarcticum declinet.* dividitur in XII. parteis, quæ *Signa* [*f*] vocantur: unde nomen Latinum *Signifer*: dicitur etiam *Circulus Signorum.* Græcum vero Ζωδιακὸς, ἀπὸ τῶν ζωδίων, hoc eſt, ab animalibus, quæ in eo finguntur [*g*], quorum nomina, duobus verſibus ab Auſonio expreſſa, ſunt iſta:

Signa Septemtrionalia.

♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍

Sunt *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,*

Auſtralia.

♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓

Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

Horum

BUNONIS.

γ *Officia* [*c*] *Horizontis* ſunt; 1. Cœlum in duo æqualia hemiſphæria, ſuperum & inferum dividere. 2. Oſtendere Ortum, occaſum & moram ſtellarum ſupra Horizontem. 3. Conſtituere Globum Rectum, Obliquum & Parallelum. 4. Stellas apparenteis a numquam conſpicuis ſecernere. 5. Elevationi poli inſervire. *Eſt autem Poli Elevatio arcus Meridiani inter Horizontem & dati loci Zenith.* 6. Oſtendere quantitates dierum artificialium, æqualeis in Globo recto, inæqualeis in Globo Obliquo, determinatque crepuſcula; quum movetur ſolis locus per 18 gradus Horizonti propinquos.

δ (a) Æquator, *qui etiam Primi Mobilis appellatur* Cingulum, dividit 1. Cœlum in partem Septemtrionalem & Auſtralem. 2. Eſt menſura & regula Primi motus [*d*], qui in Æquatore eſt æqualiſſimus. Quoties enim XV. gradus Æquatoris ſupra Horizontem adſcendunt; toties una hora eſt abſoluta. 3. Eſt regula diei & noctis. 4. Eſt Zodiaci menſura. 5. Oſtendit Æquinoctia, quæ fiunt, quum Æquator Eclipticam interſecat. 6. Oſtendit Declinationes Eclipticæ & Stellarum [*e*]. Eſt autem *declinatio diſtantia gradus Eclipticæ vel ſtellæ ab Æquatore, verſus alterutrum polum.* 7. Geographis inſervit in longitudine locorum invenienda; item in conficiendis mappis. 8. Loca ſub Æquatore poſita nullam habent latitudinem.

HEKELII.

[*b*] Seu *Verticale*, h. e. *directe ſupra loci verticem conſtitutum.*

[*c*] Seu *Utilitates.*

[*d*] Seu *Mobilis.*

[*e*] h. e. *Oſtendit, quæ Stellæ & Eclipticæ partes habeant aliquam* Declinationem, *vel* Septentrionalem, *vel* Meridionalem.

[*f*] Hæc SIGNA, quorum numero ſunt duodecim, ingenioſe deſcripſit LUCIUS AMPELIUS, p. 11. ſeqq. qui Liber ex *Cl. Salmaſii* Bibliotheca A°. 1660. LUDOVICI & DANIELIS ELZEVIRIOR. opera in f. 8. maj. eſt exc. ac *Floro Salmaſiano* adjectus.

[*g*] Seu *quod eorum effigies in eo contineantur depictæ*, uti Henricus Lindenbrogius in *Not.* ad *Cenſorini Diei natalis* Cap. VIII. p. 57. *Edition. Lugduno-Batav.* inſit.

BUNO-

(a) Officia Æquatoris.

Systema Mundi secundum Copernicum.

The Systeme of Copernicus who holds yt ye Sun is unmoveable in ye Center of ye World, ye Mercury makes his Revolution round ye Sun in 3 Months. Venus makes hers afterward in 7 & ½ The Earth in a year. the Moon goes round ye Earth in about 27 days. and afterwards Mars, Iupiter, Saturn & ye Firmament &c.

Secundum Cartesium.

The Syteme of Des Cartes who holds that ye Sun is unmoveable in ye Center of ye World, that all ye Matter of ye Heav'n turns on ye same Side with ye Sun that is from ye West by ye South to ye East. He finds a Medium betwixt Copernicus and Ticho Brahe by ascribing no Motion to ye Earth as Copernicus does, but forms Arguments to the Contrary.

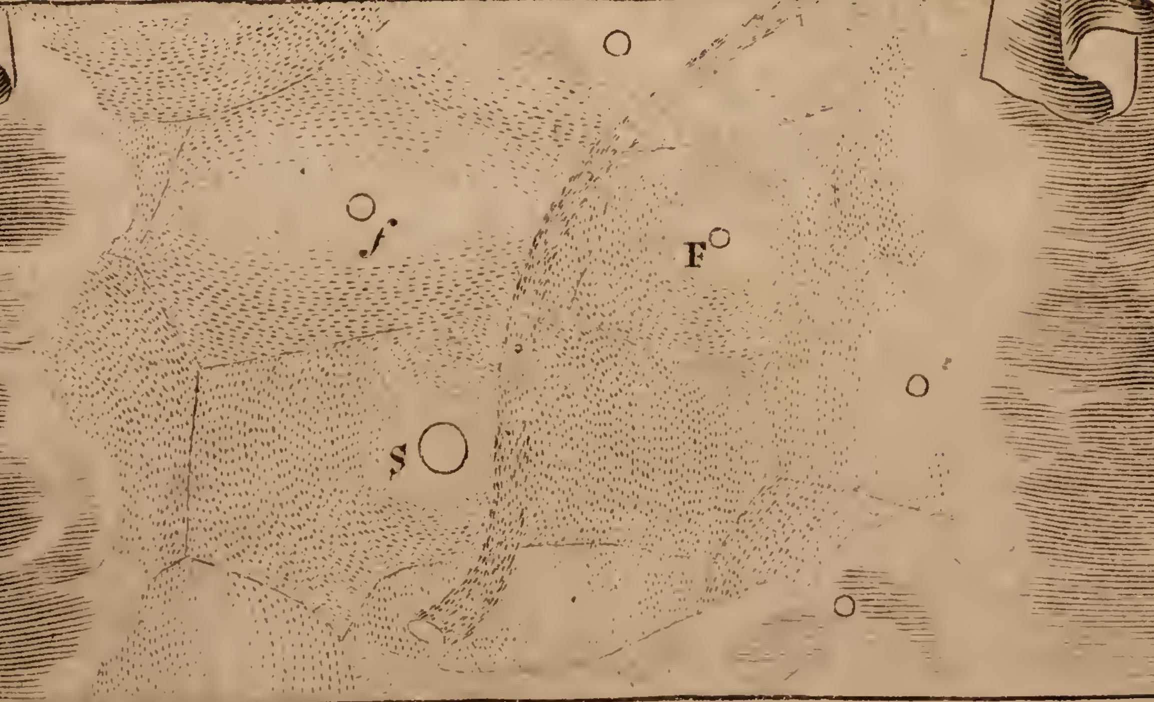

Secundum Tichonem Brahium.

The Systeme of Ticho Brahe who holds ye Earth to be ye Immoveable Center of ye World, of ye Motion of ye two Luminaries and of the primum Mobile; as he makes ye Sun to be Center of ye Motion of Mercury, Venus, Iupiter & of Saturn &c.

Des Cartes places ye Sun among ye fixd Stars, & ye Earth among ye Planets. He says that tho' ye Sun & fixd Stars seem to be situated in ye same Surface of the sphere; these different bodies are nevertheless situated in Spaces Superior to one another so that if S be the Sun F. f. will be ye fixd Stars. & we may conceive an Infinite Number of others above beneath and beyond the plan of this figure, dispersed thro all ye dimensions of Spaces; &c.

Systema Ptolomei.

The Figure of the World

According to the System of Ptolomee who holds that the Earth is unmoveable in the Centre of ye World.

Horum versuum prior *Septemtrionalia*, posterior *Australia* signa continet ε. Singulis vero signis XXX. tribuuntur gradus; qui computati CCCLX. in universum conficiunt; in quos totus distribuitur Orbis terrarum. ζ 3.

V. *De Meridiano.*

η Meridianus 4, Græce Μεσημβρινὸς, *major mutabilis circulus est, qui per polos mundi, & dati cujuslibet loci verticem ductus, Æquinoctialem ex transverso intersecat; totumque terræ Orbem in duas parteis dispescit; altera ejus medietate ad Ortum, altera ad Occasum relicta:* ita dictus, quod Sol, cum in nostro hemisphærio eum attingat, apud nos atque omnes eos, qui sub eodem Meridiano, Septemtrionem Austrumve versus sunt positi, facit medium diei: ac rursus medium noctis, cum in inferiore Meridianus.

BUNONIS.

ε Dividuntur 2. Hæc signa in (a) *Adscendentia*, in quibus Sol ex Austro in Septemtrionem adscendit; ut ♑, ♒, ♓, ♈, ♉, ♊. Et (b) *Descendentia*, in quibus Sol ex Septemtrione in Austrum descendit; ut ♋, ♌, ♍, ♎, ♏, ♐. Dividuntur. 3. In (c) *Vernalia*, ut sunt ♈, ♉, ♊. (d) *Æstiva*, ut sunt ♋, ♌, ♍. (e) *Autumnalia*, ut sunt ♎, ♏, ♐. (f) Hyemalia. ♑, ♒, ♓.

ζ Ratione Latitudinis, (g) Zodiacus porro dividitur in treis circulos parallelos. Intra duos exteriores Planetæ progrediuntur, eorum (h) Latitudo a quolibet Eclipticæ latere statuitur 8 graduum: quos si una sumas, Latitudo Zodiaci fuerit 16. graduum. Quamquam alii eam 20 volunt esse graduum. Medius Zodiaci circulus, sub quo Sol perpetuo incedit, (i) *Ecliptica* appellatur; ab Ἐκλείπειν, *a deficiendo*; quod ostendat Eclipseis. Appellatur etiam *Orbita & via Solis* [h]. Est autem Zodiacus 1. Regula (k) Motus Secundi, Regia Via Solis, Lunæ, omniumque Planetarum. 2. Cœlum dividit in duo æqualia hemisphæria. 3. Obliquitate sua gratas efficit temporum viceis; dierum noctiumque incrementa & decrementa. 4. Ostendit loca Eclipsium. 5. Determinat Zonam Torridam. 6. Ab Ecliptica numerantur Latitudines stellarum.

η Meridianus, *seu* linea medii Cœli, *est linea, cui suppositi populi simul habent meridiem; modo Sol illis affulgeat. Accipitur autem* Meridianus *primo pro gradu Longitudinis, & tum* Meridianus *simpliciter dicitur: deinde sumitur pro circulo totum orbem ambiente, & tunc appellatur* Meridanus Major; *de quo agitur hoc loco.* (l) Dividit is 1. Cœlum in duas æquales parteis, Orientalem & Occidentalem. 2. Limes est meridiei & mediæ noctis. 3. Diem in tempus antemeridianum & pomeridianum; noctem in horas mediam noctem antecedentes & consequentes. 4. Summam Altitudinem Solis & Stellarum [i] commonstrat. 5. Et Poli Elevationem. 6. Ostendit quoque initium diei naturalis, quod Astronomi sumunt a Meridiano.

✠ *Græci mane diem capiebant Solis ob ortu.*
Vespere Judæi. Scrutantes sidera cœli,
Quum Sol in medio splendet nitidissimus orbe.
Christicolæ incipiunt medio sub tempore noctis.

Addenda hoc loco doctrina de Coluris ab Auctore omissa.

DE COLURIS.

(m) Coluri dicuntur ἀπὸ τοῦ κολούειν, quod *imperfectum* [k] significat; numquam enim in Globi Obliqui conversione integri apparent, sed imperfecti [l]. Sunt autem *Coluri circuli majores, qui per quatuor Zodiaci puncta cardinalia & polos mundi transeuntes, ac cum Æquatore angulos Sphæralcis facientes, Globum in quatuor quadrantes distinguunt.* Sunt autem *duo.* Alter dicitur (n) *Colurus Æquinoctiorum*, qui per polos Æquatoris & puncta Æquinoctialia, principium videlicet ♈ & ♎ transit. Alter est (o) *Colurus Solstitiorum*, qui per polos Zodiaci, Æquatoris & puncta Solstitialia, principium ♋ & ♑ transit. Hic dicitur *Colurus Solstitiorum* sive *Solstitialis*, quia Eclipticam in punctis solstitialibus intersecat. Ille vero *Colurus Æquinoctiorum* seu *Æquinoctialis*; quia ostendit Æquinoctia. Coluri 1. mutuis (p) intersectionibus ostendunt polos Æquatoris. 2. Quatuor puncta Cardinalia Zodiaci. 3. Zodiacum in quatuor Quadrantes distinguunt respondentes quatuor partibus anni. Speciatim, Colurus Æquinoctiorum 1. ostendit puncta Æquinoctialia. 2. Eclipticam in partem Septemtrionalem & Australem dividit. Colurus Solstitiorum 1. indicat puncta Solstitiorum. 2 Dividit Eclipticam in partem Adscendentem & Descendentem. 3. Ostendit maximam Solis declinationem. 4. Sustinet polos Zodiaci in Circulis Polaribus.

HEKELII.

[h] Qui autor vitæ dicitur. Unde & nonnulli *Zodiacum* ἀπὸ τῆς ζωῆς, a *vita*, derivatum volunt.

[i] *Quæ altitudo Meridiana dicitur.*

[k] *Et mutilum*

[l] *Et quasi decurtati.*

REISKII.

3 Zodiacus ergo in globis chartisque Geographicis præsertim universalibus locum obtinet obliquum, & ab æquatore secto ad duos Tropicos producitur. Ita Eclipticam sive lineam circularem globi nonnulli exhibent, nec non universales tabulæ, hac de causa, ut regionibus solem verticalem, dierum & noctium decrementa, hyemem ac æstatem pro diverso tempore designet.

4. Meridianus (q) major, idemque æneus Horizonti ad rectos angulos insertus ita globis adjungitur Geographicis, ut iis cum axe movendis inserviat. Primus autem Meridianus per Insulas Canarias aut Flandricas transit; Meridiani secundarii seu paralleli, quanquam per puncta Æquatoris singula duci possunt, tamen confusionis evitandæ causa globi & mappæ, illos quinto vel decimo, vel decimo quinto quoquo gradu descriptos continent. Denique usus quidem Colurorum exiguus in Geographicis est: attamen doctrina horum a nostro auctore omissa huic loco haud incongrue addetur.

HEKE-

(a) Adscendentia. (b) Descendentia. (c) Vernalia. (d) Æstiva. (e) Autumnalia. (f) Hyemalia. (g) Zodiaci divisio. (h) Latitudo. (i) Ecliptica. (k) Officia Zodiaci. (l) Officia Meridiani. (m) Coluri. (n) Colurus Æquinoctiorum. (o) Colurus Solstitiorum. (p) Officia Colurorum. (q) Meridiani Globorum varii.

inferiore hemisphærio ad eundem perveniat. Hujus igitur *potissimum officium* est, medium diem mediamque noctem ostendere. Est autem vertex loci, punctum in cœlo, directe illi loco suprapositum, vel vertici capitis cujusvis hominis perpendiculariter incumbens. *Mutabilis* dicitur Meridianus, quia si tantillum, ortum occasumve versus progrediaris, alius continuo erit Meridianus: ita uti semper mutetur una nobiscum pro ratione locorum ac regionum, in quibus consistimus. Atque hac ratione infiniti constitui possunt Meridiani: quot enim puncta verticalia, tot Meridiani dabuntur.

CAP. IV.

De quatuor minoribus Circulis.

I. DE TROPICIS.

Tropici

TRopici [1] circuli *sunt duo, æquali spatio ab Æquatore distantes*, & Eclipticam utrinque attingentes: *quorum alter, qui nobis propinquior est, Cancri Tropicus, alter in Austrum vergens, Tropicus Capricorni dicitur*, Latini *Solstitiales* appellant, propterea quod Solstitia in iis fiunt, hosce quippe circulos Sol nunquam egreditur, verum quum ad alterum eorum pervenit, retrorsum se convertit: unde & nomen acceperunt, ἀπὸ τῆς τροπῆς, hoc est, a reversione.

Tropicus Cancri.

Tropicus Cancri, qui & *æstivus* & *Circulus alti solstitii* dicitur, est *circulus omnium, quos Sol describit, Septemtrioni proximus*, in quo *quum fuerit Sol, non ultra Septemtrionem versus progreditur, sed ad alteram mundi partem versus Austrum facit reversionem Æstivam: ubi omnium totius anni longissima in nostro hemisphærio dies, nox vero brevissima.* Cancri autem Tropicus dicitur *a signo* Zodiaci, in cujus principio Sol tunc vertitur.

Tropicus Capricorni.

Tropicus Capricorni, qui & *hybernus* [a] & *brumalis*, [b] & *Circulus imi solstitii* dicitur, *circulus est omnium, quos Sol per Mundi conversionem describit, Austro proximus, in quem, cum Sol pervenit, non ultra Austrum versus* procedit, *sed ad alteram Mundi partem, versus Septemtrionem, reversionem facit hybernam, sive brumalem*: ubi *longissima totius* anni in nostro *hemisphærio nox*; *dies vero* brevissima *efficitur*. Capricorni Tropicus appellatur a *signo*, cujus principium tunc Sol transmittit. α

II. *De Arctico.*

Circuli Polares. Arcticus.

Polares circuli sunt *duo extimi, polis vicini, æquali spatio a suo quisque polo distantes.* Horum, qui nobis [c] semper conspicitur, *Arcticus* dicitur, ut ipse Polus, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab *Ursa*, quia prioribus *Ursæ* [d] *pedibus* describitur, *minoris* videlicet. Item *Septemtrionalis*, & *Borealis*, & *Aquilonaris*; a mundi regione, cui subjacet.

III. *De*

BUNONIS.

α Tropici ostendunt 1. in Ecliptica puncta Tropica (a) seu Solstitialia. 2. Determinant maximam Solis Declinationem [f]. 3. Diem monstrant longissimum & brevissimum [g] in Globo Obliquo. 4. Certis quasi limitibus viam Solis versus Septemtrionem & Meridiem [h] includunt. 5. Torridam cœli plagam a Temperatis distinguunt. 6. Obliquitatem Eclipticæ ostendunt.

HEKELII.

[a] Hyemalis.
[b] Græcis χειμερινός.
[c] Quod, supra nos perpetuo exaltatus quippe nunquam occidit.
[d] Quam complectitur.
[f] Seu Conversionem.
[g] Eorumque quantitatem.
[h] Quos Sol non egreditur.

REISKII.

1 Tropici (b) Gr. τροπικοὶ terrestres duo ab Æquatore per gradus 23½, quos in Meridiano numerant, æqualiter remoti, munus idem in Geographicis, quod in Astronomicis cœlestes obeunt, & globo æque uti tabulis appinguntur: Tropicus Cancri per Africam superiorem, Asiæ terras & Americam septemtrionalem: Tropicus vero Capricorni per Africam inferiorem, Magellanicam extremam, & meridionalem Americam transit. Polares itidem ἐκ τοῦ πόλου dictos, & a polo suo æqualiter 23½ gradibus remotos non globi solum sed chartæ Geographicæ complectuntur, & nominibus adscriptis, denotant.

BUNO-

(a) Officia Tropicorum. (b) Tropici & Polares.

III. *De Antarctico.*

Alter vero, æqualis & parallelus Arctico, *Antarcticus* dicitur, quod *Arctico* ex Antarcticus. diametro opponitur; totus ſub terra conditus, cujus objectu a nobis [e] haud cerni poteſt. Idem *Auſtrinus* ſive *Auſtralis* & *Meridionalis.* β

BUNONIS.

β Circuli (a) Polares 1. oſtendunt polos Zodiaci, eorumque a polis Mundi diſtantiam; quæ tanta eſt, quanta maxima ſolis Declinatio, nimirum 23 grad. & 30 minut. 2. Temperatas cœli Plagas a frigidis diſtinguunt.

HEKELII.

e Quod nunquam oritur.

(a) Officia Circulorum Polarium.

CAP. V.

De Zonis.

I.

QUatuor minores circuli totius terræ ſuperficiem in quinque dividunt ſpatia, Prima diviſio in Zonas. ſeu *plagas*, quas *Zonas* [1] vocant Geographi & *Faſcias.* α

II. Ζώνη, [*a*] Latine *cingulum*, eſt *ſpatium in globo terræ inter duos circulos minores, vel inter circulum minorem & polum comprehenſum.* quid Zona. Appellantur autem Zonæ ab habitudine ſeu natura, una *Torrida*, duæ *Frigidæ*, totidemque *Temperatæ.* Quot ſint. Ea, quæ in medio reliquarum ſita eſt, *Torrida* vocatur a Solis, cujus Quid Torrida. viæ ſubjecta eſt, perpetuo ardore: propter quem vetuſtiſſimis mortalium inhabitabilis putabatur. *Eſt autem ſpatium inter duos Tropicos comprehenſum; continens in latitudine grad. XLVII. mediam interſecat circulus Æquinoctialis.* ϐ

III. Duæ autem extremæ, quæ ſunt circa mundi polos, altera Septemtrionalis, circa polum Arcticum, altera circa Antarcticum, Auſtralis, *Frigidæ* vocantur; Frigidæ. quia longiſſime a Solis via ſepoſitæ ſunt, & ob nimium frigus itidem inhabitabiles veteribus exiſtimabantur. *Eas autem diſterminant utrimque circuli, Arcticus,*

BUNONIS.

α Lucretius *tantum duas admittebat Zonas.* Polybius & Poſſidonius *ſtatuebant ſex; quoniam duas Torridas numerabant.* Martianus Capella, *quinque vulgo receptas Zonas bifariam dividens, faciebat decem. Vera opinio quinque poſuit Zonas.* *)

ϐ Incolæ hujus (a) Zonæ ſunt vel *ſub Æquatore*; vel *inter Tropicos & Æquatorem*; vel *ſub ipſis Tropicis.* I. Qui ſub Æquatore habitant, 1. *perpetuum* habent *Æquinoctium.* 2. Sol iis in anno bis eſt verticalis, nullamque ſpargit umbram, niſi ſub pedibus, in principio videlicet ♈ & ♎, unde & (b) Ἄσκιοι quaſi *Inumbres* dicuntur. 3. Omnes ſtellæ æqualiter illis oriuntur & occidunt. 4. *Quatuor* habent *Solſtitia*, nempe *duo Alta*, Sole exiſtente in principio ♈ & ♎, & duo *Ima* in initio ♋ & ♑. 5. *Duas* habent *æſtateis*, Et *duas* quaſi *hyemes.* 6. *Duplices* habent in anno *umbras Meridianas* (Perpendiculari excepta) *Septemtrionalem & Auſtralem*: unde etiam (c) Ἀμφίσκιοι, quaſi *Biumbres* nominantur. II. Qui inter Æquatorem & Tropicos habitant, 1. *duplices* etiam habent *umbras meridianas, Septemtrionalem & Auſtralem*; unde & ipſi ſunt Ἀμφίσκιοι; ut ſunt *Arabes*; qui Tropicum ♋, in Zonam Temperatam Septemtrionalem progreſſi, admirati ſunt, ut ait Lucanus, *umbras nemorum non ire ſiniſtras*; h. e. Æſtivo tempore non ferri verſus Meridiem, quod in patria fieri obſervarant. 2. *Quatuor* habent Solſtitia, duo *Alta* & duo *Ima.* 3. Duas æſtates, duaſque hyemes, præſertim ſi æquatori ſint propiores. 4. Sol bis in anno iis eſt verticalis, nullam umbram, niſi ſub pedibus, projiciens; quare & hi Ἄσκιοι ſimul vocantur. III. Qui vero ſub Tropicis degunt terræ incolæ, 1. *unicam* habent in anno umbram *Meridianam*, eamque vel *Septemtrionalem*, vel *Auſtralem*; unde dicuntur (d) Ἑτερόσκιοι, quaſi *Alterumbres.* 2. Duo iis ſunt Solſtitia, unum *Altum*, alterum *Imum.* 3. *Unam* habent *æſtatem*, & unam *hyemem.* 4. *Dies noctesque artificiales inæquales.* 5. Sol iis ſemel in anno eſt verticalis; hinc & ipſi Ἄσκιοι *inumbres* ſunt. *

HEKELII.

[*a*] Quæ ἀπὸ τοῦ ζωννύειν, a *cingendo* dicitur.

REISKII.

1 Zonæ vocantur h. e. cingula κατὰ μεταφορὰν ob ſimilitudinem, qua ſit, ut globum terreſtrem tanquam faſciæ circumdent: Hæ quidem incerto apud veteres, apud noſtros tamen certiori comprehenduntur numero, & diverſis gradibus, quos in primo Meridiano numerant. Omnes habitabiles autem, & ipſam quoque torridam haberi, ſecus quam Græcis ac Romanis antiquioribus viſum fuit, hodierna frequens navigatio & multa noſtros Europæos experientia docuit.

C BUNO-

(a) Torridæ Zonæ incolæ. (b) Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι. (c) Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι (d) Ἄσκιοι Ἑτερόσκιοι.

Arcticus, *& Antarcticus*; *verſus ſuum quiſque polum.* A polis etiam dicuntur *Polares.* Harum quæque complectitur *gradus XXIII cum dimidio.* γ

Temperatæ. IV. Reliquæ vero duæ, quod in medio inter frigus & ardorem poſitæ ſunt, *Temperatæ* dicuntur & habitabiles. Harum altera, quæ *Arctico*, *& Tropico Cancri finitur*, *Septemtrionalis*; altera, quæ *Antarctico & Tropico Capricorni terminatur*, *Auſtrina* ſive *Auſtralis* & *Meridionalis* dicitur. Continet quæque gradus XLIII. δ

CAP.

BUNONIS.

γ Zonarum (a) Frigidarum incolæ, vel habitant ſub *Circulis Polaribus*; vel *inter Polos & Circulos Polares*; vel *ſub ipſis Polis*. I. Qui ſub *Circulis Polaribus* degunt, 1. *diem* habent XXIV horarum ſemel in anno; totidemque horarum *noctem*. 2. Cætera iis ſunt communia cum iis, qui ſunt ſub Zonis Temperatis. II. Qui inter *Polos* & *Circulos Polares* habitant, 1. *Diem* habent *maximum* in Æſtate 24 *horis longiorem.* 2. Reliquæ varietates, quæ Zonarum Temperatarum incolis accidunt, iſtis quoque contingunt. III. Si qui vero ſub ipſis Polis ſunt, 1. *Diem* habent in anno *unum ſex menſium*; & noctem unam totidem menſium. 2. Unum habent Solſtitium. 3. Unam æſtatem, unamque hyemem. 4. Illis ſtellæ fixæ nec oriuntur, nec occidunt. 5. Umbram gnomones ibi projiciunt in orbem, & in omnes Horizontis parteis, unde (b) Περίσκιοι, quaſi *Circumumbres* nominantur.

δ Incolæ *Zonarum* (c) *Temperatarum* habent 1. *duo ſolſtitia*, Altum & Imum. 2. *Unam* in anno *æſtatem*, *unamque hyemem.* 3. *Duo Æquinoctia.* 4. Sol nunquam iis eſt *verticalis.* 5. Quædam *Stellæ* iis nunquam oriuntur; quædam nunquam occidunt. 6. *Unicam* habent *umbram* in anno *Meridianam*, verſus alterutrum Polum ſparſam: unde (d) Ἑτερόσκιοι, quaſi *Alterumbres* dicuntur.

Porro, pro diverſitate Zonarum tria hominum genera enumerantur, quæ inter ſe ratione loci variant. Horum alii dicuntur *Periœci*, alii *Antœci*, alii *Antipodes.* (e) *Periœci*, quaſi dicas *Circumhabitatores*, ſunt, *qui ſub eodem Parallelo, & Meridiano, in una eademque Zona habitant, & quorum una eademque eſt Latitudo verſus eundem polum*; *Longitudo vero centum & octoginta gradibus diſcrepans.* Hi habent 1. eandem Zonam. 2. Æſtatem quoque & hyemem eandem. 3. Reliqua item anni tempora & horas, incrementa & decrementa dierum noctiumque conſimilia. 4. non tamen habent eundem Ortum Solis, neque eundem Occaſum; ac proinde diverſa dierum noctiumque initia, media & fines. Hinc diei horas numerant contrarias reipſa, nomine eaſdem; nimirum quum in uno loco eſt meridies & XII. hora meridiana, in altero eſt media nox & XII. mediæ noctis. Itaque hujus incolæ numerant I, II, III, &c. a media nocte, dum illi numerant I, II, III, &c. a meridie. Quod tamen de his tantum venit intelligendum, quibus Sol oritur atque occidit; & quibus Polus nunquam elevatur ultra 65 gradus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol occidit uni loco, dum alteri oritur, atque adeo tempus diei unius loci, eſt nox alterius. Aliis vero anni diebus, nempe ſemiſſe anni, quo Sol vicinum locis illis Zodiaci ſemicirculum percurrit, hoc eſt, vere & æſtate prius oritur uni loco, quam alteri occidit, atque adeo quibuſdam horis vel horarum partibus ſimul diem habent Solemque conſpicuum, nempe dum Sol uni loco verſus occaſum tendit, alteri jam ſupra Horizontem emerſus adſcendere verſus Meridianum incipit. Altero vero anni ſemiſſe, autumno & hyeme, quo Sol remotiorem Zodiaci ſemicirculum decurrit, prius occidit uni loco quam alteri oritur; atque adeo nullam diei, ſed aliquam noctis partem communem habent, & Solem aliquibus horis vel horarum partibus depreſſum infra Horizontem, ita tamen, ut uni loco, ſit finis noctis, alteri initium. 6. Singulæ ſtellæ æquali tempore commorantur ſupra illorum Horizontem: eædemque ſtellæ nunquam iis oriuntur, & eædem nunquam occidunt. 7. Eundem habent Polum æque elevatum. 8. Quem locum Telluris Periœcorum alter ad occaſum habet, eundem alter habet ad Orientem. 2

II. (f) *Antœci*, quaſi dicas, *in oppoſito habitantes*, ſunt, *quibus una eademque eſt Longitudo*, *ad Meridianum communem, in duabus Zonis numerata*: *Latitudo item æqualis*, *duobuſque Parallelis verſus utrumque Polum ab Æquatore æque diſtantibus intercepta.* Hi 1. ſimul agunt meridiem & mediam noctem, atque omnes horas ſimul numerant. 2. Quantitas tamen diei eſt diverſa. Nam creſcente apud Boreales Antœcos die, decreſcit dies apud Auſtrales: quare quum maximus apud nos eſt dies, erit minimus apud noſtros Antœcos. 3. Tempeſtates anni habent contrarias eodem Tempore, nempe quum unus locus ver agit, alter experitur autumnum; quum iſte æſtatem, hic hyemem. 4. Dies unius loci ſunt æquales alterius noctibus; & hujus dies prioris loci noctibus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol illis ſimul oritur & occidit, aliis autem diebus uni citius, quam alteri. 6. Faciem illis ſibi mutuo obvertentibus vel ad Æquatorem reſpicientibus, uni Sol a dextra videbitur oriri, ad ſiniſtram occidere; alteri contra a ſiniſtra oriri, ad dextram occidere. Eodem modo omnes ſtellæ uni a dextra, alteri a ſiniſtra orientur. 7. Polos diverſos elevatos habent æquali elevatione. 8. Stellæ uni loco perpetuo apparentes alteri loco nunquam oriuntur, ſed ſemper infra Horizontem depreſſæ manent: Contra, quæ huic loco nunquam occidunt, illi nunquam oriuntur. 3

III. (g) *Antipodes*, qui alio nomine dicuntur *Antichthones*, ſunt, qui *adverſam nobis plagam incolunt, duobus Parallelis e Diametro oppoſitis ſejuncti, communi tamen Meridiano uniti*; *ideoque Longitudines habent diverſas, diſtantque a ſe invicem majori ſemicirculo*, hoc eſt, *Parallelo dimidio, per centrum Terræ tranſeunte, qui conſtat* 180 *grad.* Habent 1. eundem Horizontem; ſed diverſam ejus faciem: omnibuſque anni diebus Sol atque ſtellæ uni loco oriuntur, dum alteri occidunt: Uniuſque dies alterius nox eſt. 2. Dies anni oppoſitos habent inæquales, ſicut etiam nocteis, ita ut unius loci dies longiſſimus ſit alterius breviſſimus. 3. Horas diei contrarias revera, nomine eaſdem numerant; uni enim loco meridies eſt, dum alteri media nox eſt.

4. Tempeſtates

(a) Zonæ Frigidæ incolæ. (b) Περίσκιοι. (c) Temperatarum Zonarum incolæ. (d) Ἑτερόσκιοι. (e) Periœci. (f) Antœci. (g) Antipodes.

4. Tempestates anni eodem tempore experiuntur contrarias, nempe dum uni ver, alteri est autumnus: dum uni æstas, alteri hyems est; & contra. 5. Polos diversos habent elevatos æquali elevatione: ab Æquatore æqualiter distant, sed a diversis ejus plagis: in eodem Meridiano siti sunt, sed diversis ejus semicirculis. 6. Quæ sidera uni loco perpetuo apparent, illa alterius loci incolis nunquam conspiciuntur. 7. Sidera unius loci incolis a dextris, alterius a sinistris oriri videntur: si videlicet ad Æquatorem converterint faciem. In Globo, dato loco, exhiberi potest locus (a) Antœcorum, Periœcorum, & Antipodum: Si locus datus ad æneum adducitur Meridianum, & quot gradus inter hunc & Æquatorem intercepti sunt, totidem numerentur ab altera Æquatoris parte: Terminus numerationis erit locus Antœcorum. Deinde Index applicetur, ad horam XII. cycli, noteturque punctum Meridiani, quod dato loco imminet; item illud, quod loco Antœcorum. Hisce factis, volvatur Globus, donec index in cyclo horario monstret alteram duodecimam. Ita punctum Globi, quod subjicitur, notato Meridiani puncto loci dati, erit locus Periœcorum; & punctum Globi, quod subjicitur alteri notato puncto Meridiani, erit locus Antipodum. Sed notandum, eos, qui sub Æquatore habitant, non habere Antœcos: Periœcos autem illorum esse eosdem cum Antipodibus eorum. Deinde, Polos Telluris non habere Periœcos: ipsos vero sibi mutuo esse simul Antœcos & Antipodes. Hæc tria incolarum genera a se differunt. *Periœci* communem habent Parallelum, sed minorem, neque transeuntem per Diametrum terræ, nisi sub Æquatore; communemque Meridianum. *Antœci* duos habent Parallelos, & ipsos minoreis, quam est Æquator; communem etiam Meridianum. *Antipodes* vero duos habent Parallelos, & ambos majoreis, transeunteis per centrum terræ, sibique invicem diametraliter oppositos: sed unum tamen atque communem Meridianum. Qui vero sub eodem habitant Parallelo, eodemque Meridiano, i. e. eandem habent longitudinem & latitudinem, *Synœci* appellantur. 4

(a) Ratio inveniendorum Antœcorum, Periœcorum & Antipodum.

REISKII.

2 Grece περίοικοι, ἀπὸ τῆ οἴκȣ i. e. circumaccolæ, quos nominat Schottus.

3 Græce Ἄντοικοι i. e. Contraccolæ Schotto.

4. Græce Ἀντίποδες quasi *Contrapedes*, qui nempe plantas pedum plantis oppositas habent, terramque incolunt contrariam, a qua dicuntur Ἀντίχθονες quasi *Contraterrei*: Hos omnes veteribus non solum ignotos, sed etiam negatos contestatur historia, docentque loca in Cicerone, Plinio, Lactantio, Augustino, Gregorio Nazianz. reliqua. Sed Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus quanto fervore in Virgilium ob antipodes affirmatos exarserit, ab Aventino in Annalibus Boicis memoratur, Lib. III.

CAP. VI.

De Parallelis & Climatibus.

[Tertia Terræ divisio.]

I.

AT distinguitur etiam terræ superficies secundum aliam rationem, nempe per quantitatis dierum variationes. Quippe qui sub ipso Æquatore consistunt, perpetuo diem nocti æqualem XII horarum habent: quanto autem aliqua regio latius ab Æquatore versus alterutrum polum declinaverit; tanto plus æstate diei longissimæ, vel vicissim hyeme noctis quantitas augetur. Proinde Geographi pro diversa quantitatis dierum variatione diversas *plagas* terræ distinxere, quas vel *Parallelos* vocarunt, vel *Climata*. *Secunda globi divisio in Climata.*

II. *Paralleli* [a] *sunt circuli æquali undique spatio abs se invicem distantes, ab occasu in ortum ducti.* [b] Hi varii in Globo ad libitum cujusque describi possunt. Verum Ptolemæus, quem plerique alii sequuti sunt Geographi, XXI *Parallelos* descripsit *Septemtrionales*; hac observata intercapedine, *uti dies unus paralleli longissimus, superet paralleli præcedentis diem prolixiorem quadrante horæ.* *Clima* autem est terræ spatium duobus parallelis inclusum: in quo, longissimo die, *dimidiæ horæ* variatio, sive auctio fit. Sed nomen Climatis ac Paralleli aliquando circulum, aliquando spatium duobus circulis comprehensum, significat. Dicitur *Parallelus.* *Clima.*

HEKELII.

[a] De PARALLELIS *Geographiæ vet. & nov.* edidit PHILIPP. BRIETIUS Tria Volumina in 4. f. quotidiana lectione haud indigna.

[b] Inde Canon Mathematicorum haud ineptus: *Parallelæ Ascensiones nullæ sunt.*

Dicitur autem *Clima* ἀπὸ τοῦ κλίνεσθαι *ad inclinando* [c]: quoniam respectu Polorum inclinat se cœlum, in tali habitationis intervallo. α

Climata Septemtrionalia & Australia.

III. Cæterum distinguuntur *Climata* in *Septemtrionalia & Australia*; utraque ab Æquatore versus suum quæque Polum initia ducentia. Ideoque quotum aliquot Clima fuerit ab Æquatore, tot semihoris longissimus ejus loci dies superat diem nocti æqualem, seu Æquinoctialem, qui est horarum XII; & vice versa. Ut scire queas, sub quo Parallelo vel Climate quilibet locus positus sit, *considera numerum horarum, quibus longissimus ejus loci dies superat diem Sphæræ rectæ, qui semper horarum est duodecim; is enim duplicatus ostendit numerum Climatum: quadruplicatus exhibet numerum Parallelorum.* β

Numerus Climatum juxta veteres.

IV. Cæterum *Climata* a Veteribus VII tantum numerata sunt; quod loca ultra septimum Clima sibi incognita vix inhabitari existimarint. 1 Climata autem hæc ab insignioribus locis, per quæ Climatis medium protenditur, nomina acceperunt: ut *primum* per Meroën, Nilo circumfusam insulam [d] & urbem Africæ; *secundum* per Syenen, Ægypti urbem; *tertium* per Alexandriam, itidem Ægypti urbem; *quartum* per Rhodum insulam; *quintum* per Romam; *sextum* per Pontum Euxinum; *septimum* per Borysthenis ostia. γ

Numerus Climatum juxta Recentiores.

V. δ Posteriores vero, qui experti sunt ulterius habitari terram, fecere *XXIV Climata*, ad elevationem usque graduum LXVII. *Primum* per Meroën; *secundum*

BUNONIS.

α Ad cujusque Climatis constitutionem tres requiruntur paralleli; duo scilicet extremi, quibus Clima comprehenditur, & utrinque terminatur, & unus intermedius. Iste tamen Parallelus, qui est finis unius Climatis, is idem est initium sequentis Climatis. Sunt autem (a) Paralleli triplices; *Primi* regionum Latitudines distinguunt, initio sumpto ab Æquatore, & in Globo vel Mappa interdum X, interdum XV, gradibus distinguuntur. *Secundi* Zonarum intervalla distinguunt. *Tertii* dierum artificialium differentias indicant, & Climata constituunt. *Temporis differentia*, qua paralleli dirimuntur, est *quadrans horæ*. *Quot igitur Parallelis aliqua regio ab Æquatore distat, tot etiam quadrantibus horæ longissima ejus dies augetur.*

β (b) Paralleli & Climata inveniuntur hoc modo. Primo ad loci dati Latitudinem elevatur aut deprimitur Polus. Deinde ad Problema inferius XVI. investigatur numerus horarum in die longissimo. Tertio considerandum, quot horis longissimus dati illius loci dies superet diem Æquinoctialem, qui est horarum XII. Quarto numerus horarum, qui est supra horas XII, duplicatus ostendit numerum illius Climatis; quadruplicatus habet numerum Parallelorum, sive sub quoto Parallelo sit locus ille datus. Rationem *inveniendorum Parallelorum & Climatum pag. seq. ad Sect. VI. ostendit Auctor.*

γ *Strabo* IX tradidit Climata, addiditque *octavum* per Mœotidem; & nonum quod *extremum* appellat. Ptolemæus Lib. II. Cap. VI. hoc dierum augmentum expressit: ubi tamen tantum meminit Parallelorum. Climatum mentionem facit *Cap.* VII. *&* XII.

δ *Brietius Climata per illustriores urbes protendit sequentes. Primum Clima* per Malaccam Indiæ urbem. *Secundum* per Goam. *Tertium* per Mexicum. *Quartum* per Hierosolymam. *Quintum* per Nycosiam in Cypro. *Sextum* per Madritium *in Hispania. Septimum* per Constantinopolin. *Octavum* per Viennam Austriæ. *Nonum* per Pragam Bohemiæ. *Decimum* per Amstelodamum. *Undecimum* per Smolenskium. *Duodecimum* per Hafniam. *Decimum tertium* per Revaliam Livoniæ. *Decimum quartum* per Obsovium Norvagiæ. *Decimum quintum* per Ustingam Moscoviæ. *Decimum sextum* per Permenevelicam in Permia Moscoviæ provincia. *Decimum septimum* per Vassam in Finlandia. *Decimum octavum* per Nidrosiam in Norvagia. *Decimum nonum* per Oulium in Moscovia. *Vigesimum* per Vistum in Finlandia. *Vigesimum primum* per Tornam in Bothnia Suediæ. *Vigesimum secundum* per Volingam in Moscovia. *Vigesimum tertium* per Scolotum in Islandia. *Vigesimum quartum* per Holam in Islandia. Idem *Brietius* peculiarem ostendit rationem accurate inveniendi Climata; *quæ in Parall. Geograph. pag.* 30. vid.

HEKELII.

[c] Et idem est, ac declinans Terræ tractus.

[d] *Hæc Insula in longissimo tractu isto omnium maxima est atque clarissima*, sicuti Joannes Antonius Maginus, *Patavinus*, in *Expositionib.* novar. Geogr. Tabb. *Part.* II. *fol.* 204. *fac. b*. Edition. Colon. *affirmat.*

REISKII.

1 Græce κλίματα (c) i. e. Tractus cœli aut inclinationes, a parallelis circulis paulatim sese inclinantibus: Cur Schottus verterit scalas Lib. XII. art. 1. c. 3. ego non assequor, nec Græca originatio coincidit. Interim tanti nec momenti nec tanti usus climata sunt, nisi quod ad scripta auctorum veterum explicanda conferant. Hinc recentissimi Geographi rejecta climatum communi tabula & connumeratione, hemisphærium utrumque ab Æquatore ad polos duos in novem Climata æqualis latitudinis partiuntur, ita ut primus Meridianus per singulas graduum decades mensuram præbeat.

BUNO-

(a) Tria Parallelorum genera. (b) Parallelorum & Climatum inveniendorum ratio. (c) Climata.

secundum per Syenen, sub Tropico æstivo; *tertium* per Alexandriam; *quartum* per Rhodum; *quintum* per Romam & Hellespontum; *sextum* per Mediolanum & Venetias; *septimum* per Podoliam & Tartariam minorem; *octavum* per Wittebergam; *nonum* per Rostochium; *decimum* per Hiberniam; *undecimum* per Bohus, castrum Norvegiæ; *duodecimum* per Gutiam; *tertiumdecimum* per Bergos, Norvegiæ oppidum; *quartumdecimum* per Viburgum, oppidum Finniæ; *quintumdecimum* per Arosiam Suediæ; *sextumdecimum* per Dalenkarliæ fluminis ostia: reliqua paribus interstitiis per alia Norvegiæ, Suediæ, Russiæ, & proximarum insularum loca. Ac certum quidem est, ab Æquinoctiali circulo ad eum locum, ubi dies longissimus horis XXIV definitur, Climata XXIV interjacere, inde vero ad Polum Climatum distinctio minus certa est, propterea quod non jam horis dimidiatis, sed integris primum diebus, mox septimanis, ac tandem totis mensibus dies ita augeantur, ut sub ipsis polis hemisphæriorum alterum VI mensium luce perpetua exsiccetur; altero in densissimis tenebris languente.

VI. Cæterum quæ ratio Climatum est ab Æquinoctiali Arcticum versus, eadem est ab eodem Æquinoctiali versus Antarcticum & par numerus. Hæc autem Climata proprias appellationeis non habent apud auctores, sed ex oppositis nominantur; adjecta præpositione Græca ἀντὶ, ut ἀντὶ διὰ Μερόης, id est, *contra per Meroën*; & ita deinceps. Possent tamen eodem modo, ut illa, ab suis locis appellari: ut *primum* Clima per Lunæ monteis, ac fonteis Nili; *secundum* per promontorium, vulgo dictum *Capo de Corientes*, ad Africæ litus Orientale, sub Tropico hyberno: & sic deinceps. Sed singulorum Climatum, & Parallelorum latitudines ab Æquinoctiali, intervalla ab invicem, & maximorum dierum longitudines, quo facilius intelligantur, Tabulam hic apponemus.

Climata.	*Paralleli.*	*Dies longissimi.* Hor.	Scr.	*Latitudo.* Gr.	Scr.	*Intervalla Climat.* Gr.	Scr.
0	0	12	0	0	0	4	18
	1	12	15	4	18		
1	2	12	30	8	34	8	25
	3	12	45	12	43		
2	4	13	0	16	43	7	50
	5	13	15	20	33		
3	6	13	30	23	10	7	3
	7	13	45	27	36		
4	8	14	0	30	47	6	9
	9	14	15	33	45		
5	10	14	30	36	30	5	17
	11	14	45	39	2		
6	12	15	0	41	22	4	30
	13	15	15	43	32		
7	14	15	30	45	29	3	48
	15	15	45	47	20		

8	16	16	0	49	1	3	13
	17	16	15	50	33		
9	18	16	30	52	58	2	44
	19	16	45	53	17		
10	20	17	0	54	29	2	17
	21	17	15	55	34		
11	22	17	30	56	37	2	0
	23	17	45	57	34		
12	24	18	0	58	26	1	40
	25	18	15	59	14		
13	26	18	30	59	59	1	26
	27	18	45	60	40		
14	28	19	0	61	18	1	13
	29	19	15	61	53		
15	30	19	30	62	25	1	1
	31	19	45	62	54		
16	32	20	0	63	22	0	52
	33	20	15	63	46		
17	34	20	30	64	6	0	44
	35	20	45	64	30		
18	36	21	0	65	49	0	36
	37	21	15	65	6		
19	38	21	30	65	21	0	29
	39	21	45	65	35		
20	40	22	0	65	47	0	22
	41	22	15	65	57		
21	42	22	30	66	6	0	17
	43	22	45	66	14		
22	44	23	0	66	20	0	11
	45	23	15	66	25		
23	46	23	30	66	28	0	5
	47	23	45	66	30		
24	48	24	0	66	31	0	0
		Menses.					
		1		67	15		
		2		69	30		
		3		73	20		
		4		78	20		
		5		84	0		
		6		90	0		

CAP.

CAP. VII.

De Globi in parteis CCCLX ſectione; item de ambitu terræ; & de longitudine ac latitudine ejus.

I.

OMnis *Circulus* a Geometris in CCCLX parteis ſecatur: quam ſectionem & Sphæra Globuſque admittit. Tertia Globi diviſio in longitudinem & latitudinem.

II. Terra igitur, quemadmodum Sphæra, in CCCLX parteis, qui *Gradus* dicuntur, diſtribuitur. Singuli Gradus in LX diſtribuuntur *Scrupulos*, qui ſunt totidem millia paſſuum Romanorum ſeu milliaria Italica. Horum quatuor conficiunt unum milliare Germanicum commune, hinc ſinguli gradus XV milliaria Germanica continent. Hæc computata conficiunt milliaria in univerſum *quinquies mille quadringenta:* quæ eſt *circumferentia* totius terrarum Orbis. Hinc *diameter* ejus fit milliarium *mille ſeptingentûm octodecim, cum duabus undecimis*, cujus ſemiſſis, ſive ſemidiameter, eſt a ſuperficie ad centrum milliarium *octingentûm quinquaginta novem, cum una undecima.* α 1

III. Cæterum *Gradus*, per quos terra deſcribitur, alii ſunt *Longitudinis*, alii *Latitudinis*. *Longitudines* diſtinguuntur per Circulos Meridianos, *Latitudines* per Parallelos. *Meridiani* inſcribuntur Globo XXXVI, X ſinguli gradus continentes: qui numerus multiplicatus CCCLX conficit gradus. Sed *primum Meridianum* Ptolemæus in *Fortunatis*, quas nunc *Canarias* vocant, poſuit inſulis: Hiſpanorum poſtea nautæ in *Aſſoribus* inſulis: alii etiam in *medio Hiſpaniæ*. *Paralleli* ab Æquatore ad alterutrum Polum *notantur* IX, X itidem gradus ſinguli continentes. Hoc itaque numero quadruplicato, *Paralleli* in univerſum *erunt* XXXVI, ut in Longitudine. *Longitudo* igitur regionis eſt ſpatium Æquatoris, duobus Meridianis, uno Aſſorum Inſularum, unde initium ducitur, altero ipſius regionis aut loci comprehenſum. *Latitudo* vero eſt loci ſeu regionis ab Æquatore verſus alterutrum Polum receſſus. Hinc Poli Elevatio eadem eſt, quæ Latitudo regionis. Cæterum *Latitudo duplex* eſt; altera in

Gradus longitudinis & Latitudinis.

Quid Longitudo.

Latitudo.

BUNONIS.

α *Minutum* ſeu *ſcrupulus* eſt ſexageſima pars gradus, cui in terra reſpondet quarta pars mill. Germanici; & appellatur *Minutum Primum.* Quodlibet vero Minutum Primum poteſt dividi in ſexaginta Minuta Secunda: & quodlibet *Minutum Secundum* in ſexaginta *Minuta Tertia.*

REISKII.

1 (a) Dimenſio terræ duplex erit, alia quidem *reſpectiva*, alia vero *abſoluta:* Illa reſpectu cœli maxime ſupremi nullam ſenſibilem quantitatem adfert, ſed centri alicujus aut centralis puncti rationem. Hæc a circulis primariis atque parallelis aut ſecundariis pendet, totaque ad certam pedum, ſtadiorum, perticarum aut milliarium menſuram exigitur. Ita diametro non ſolum toti ſed dimidiæ, convexitati æque ac ſoliditati ſua ratio & quantitas in Geometricis non modo, verum etiam Geographicis conſtabit, utut Mathematicos nimium diſcrepare, Ricciolus in Almag. Lib. II. c. 7. annotaverit. (b) Sic longitudo ſua h. e. extenſio ab occidente ad orientem; latitudo etiam, h. e. extenſio verſus polos, terræ univerſæ cunctisque regionibus manebit. De primo autem Meridiano quantum auctores diſſideant Ricciolus declaravit; quantum Hiſpani & Luſitani ad Indias partiendas de illo diſſederint, Maffeus in rerum Indicarum hiſtoria recenſet Lib. I. Hinc itaque Globos (c) Meridiano primo æneo ac plane mobili inſtructos noſtrum ſeculum invenit: Vir quoque nobiliſſimus Lauterbachius Prof. in Acad. Wolffenb. equeſtri ordinarius talem ſingulari ſuo artificio fabricatum globum ſpectatoribus curioſis exhibet. Denique diſtantiam Meridiani noſtri ab alio quoquo cognito dignoſcendam Grandamicus nobilis Gallus ex *magnetica ad polum converſione variaque declinatione*; Chriſt. Huygenius, Belga nobilis, & Comes Scotiæ Kinkardinus ex *horologio pendulo*, alii ex adjumento alio docuerunt. Vid. Varen. Geograph. c. 31.

BUNO-

(a) Dimenſio terræ duplex. (b) Longitudo & Latitudo. (c) Meridianus mobilis.

in *nostro hemisphærio*, ab Æquatore ad Polum Arcticum, Septemtrionalis; altera *in inferiori hemisphærio* ab Æquatore ad Polum Antarcticum, Australis. ℭ

BUNONIS.

ℭ In assumendo longitudinis principio & collocando Meridiano primo, unde cæteri numerentur, inter ipsos non convenit Geographos. Nonnulli Ptolemæum, qui eum in Canariis seu Fortunatis ponit insulis, sequuntur. Alii pyxidis Nauticæ Boreochalybodixin notant, quæ a Canariis occidentem versus primum occurrit, in qua hi ipsi inter se multum dissident: alii enim primum Meridianum locant in Orientalioribus insularum Flandricarum *S. Mariæ* & *S. Michaëlis*: alii in Occidentalioribus, ut *Corvo* & *Flores*; aliique aliter. Ex quibus efficitur, in locorum longitudine notanda, nisi, unde principium sumatur, pariter annotetur, magnam oriri differentiam. Quamobrem res ipsa flagitare videtur, quo commodius Geographi se exaudiant, & errores declinent, ut unum commune firmumque principium constituatur. Et quum nihil certi a pyxide hac in parte suggeratur, ratio postulat, terræ locum plenius fixum huic negotio seligi. Et quandoquidem una e septem Canariis, quæ *Juno* dicitur, a Ptolemæo huic usui dicata sit: rationi consentaneum est, ab hac non discedere. Quod vero etiam unius ejusdemque insulæ termini longitudine inter se differunt, æquum est, certam quandam insulam eligi, inque ipsa locum exiguum quidem, sed notabilem, qui differentiam unius Minuti non inducat. Si enim longitudines locorum usque ad minutum sollicite inquiruntur: omnino necessarium erit, ipsorum principium ne quidem unius minuti ambiguitate vacillare. Huic fini *Stevinus*, celebris Mathematicus, assumsit in *Teneriffa*, septem Canariarum insularum maxima, ditissima & præstantissima, montem *Pico de Teide*; cujus ima spatiosioria sunt, altiora in arctius coëunt, summa in acutum cacumen exsurgunt, & in metæ maximæ modum erecta videntur. Ut vero Globos terrestreis, & Mappas Geographicas, ad aliud Longitudinis initium constructas, convenire facias cum iis, quæ ad hunc Meridianum per *Teneriffam* sunt ordinatæ; a Longitudinibus locorum, quæ per illas habentur, tot sunt gradus abjiciendi, quot primus meridianus occidentalior est Meridiano per montem *Pico* in *Teneriffa*. Exempli gratia. In *Guilielmi Blaeu* Globo terrestri maximo, secundum hanc positionem Roma sita est in Longitudine prope 31 graduum: At in Globo alio, cujus initium longitudinis est a Meridiano per insulas *Corvo* & *Flores* in longitudine graduum $45\frac{2}{3}$. Si ergo ex ea deducantur gradus $14\frac{2}{3}$, differentia scilicet, qua harum insularum Meridianus occidentalior est Meridiano *Teneriffæ*; manent gradus 31. Et sic in cæteris.

CAP. VIII.

De quatuor Mundi Regionibus, & de Ventis.

I

Quarta divisio in Regiones seu Cardines mundi.

OMne hoc, cui Mundi Cœlique nomen inditum, unum est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur; partibus differt, quæ *Regiones Mundi* seu *Cardines* vocantur. Unde Sol oritur, *Oriens* nuncupatur, sive *Ortus*: quo demergitur, *Occidens*, sive *Occasus*: qua decurrit, *Meridies*: ab adversa parte, *Septemtrio*. His *quatuor aliæ* interponuntur regiones. Inter Septemtrionem & Orientem Æquinoctialem, *Oriens Æstivus*; qui & *Ortus Solis æstivi* dicitur. Inter Orientem Æquinoctialem, ac Meridiem, *Oriens Hybernus* sive *Brumalis*; qui & *Ortus Solis Hyberni, sive Brumalis*. Inter Septemtrionem & Occidentem Æquinoctialem Occidens Æstivus; sive occasus Solis æstivi. Inter Occidentem Æquinoctialem & Meridiem, *Occidens hybernus sive brumalis*, qui & *Occasus Solis hyberni sive brumalis*. α 1

II Cæte-

BUNONIS.

α Unus idemque locus in Terra respectu alterius, modo potest esse *Orientalis*, modo *Occidentalis*; modo *Meridionalis*, modo *Septemtrionalis*. Attamen respectu Cœli parteis Terræ simul sumtæ, aliquam Mundi plagam directe respiciunt. *Septemtrionem* perpetuo monstrat lingula in *Pyxide Nautica*, quam vulgo *Compassum* vocant. Opposita ei Plaga est *Meridies*. Hinc a dextris *Oriens*, a Sinistris *Occidens* est.

REISKII.

1 (a) Plagæ seu regiones illæ, quæ solem orientem & occidentem in æquinoctiis habent, quæque septentrionem & Meridiem versus Meridiana linea designantur, *cardinales* i. e. præcipuæ, sed reliquæ vocantur *intermediæ* aut *collaterales*. A plagis ventorum etiam distinctio & connumeratio arcessitur: Quibus adde præterea (b) *Ventum generalem*, qui ex oriente spirat, nautisque Germanicis *der Passat-Wind* dicitur; *Ventos speciales*, tum veteres, in Etesiis, Chelidoniis, Ornithiisque positos, tum novos Moussonum i. e. motionum nomine insignes, qui a nautis varii observantur; *Ecnephias* item Lusitanice (c) Travados, & *Orkanes* seu Typhones impetuosissimos. De quibus vide Kircherum in mund. subterr. Lib. IV. sect. 11. c. 2. & Varenium in Geogr. univ. c. 21.

BUNO-

(a) Plagæ triplices. (b) Ventus generalis & specialis. (c) Travados, Orkanes.

Brictius's Draught of the Winds and their names according to the Ancients and Moderns.

II. Cæterum IV Mundi Regionibus ſeu Cardinibus IV *Principes* aſſignantur *Venti*; qui inde *Cardinales* vocantur. Nomina eorum atque regiones ſic referuntur ab Ovid. in Triſt. Lib. 1. Eleg. 2. v. 27. ſeqq. Venti.

Nam modo purpureo vires capit Eurus *ab ortu*;
Nunc Zephyrus *ſero veſpere miſſus adeſt*:
Nunc gelidus ſicca Boreas *bacchatur ab Arcto*:
Nunc Notus *adverſa prælia fronte gerit.*

Sed cum Græca hæc ſint vocabula, Latinis ab Septemtrione flans dicitur Aquilo; ab Oriente Subſolanus; a Meridie Auſter; ab Occidente Favonius. Sed hæc commodius ex typis noſcuntur. ϐ

III. Verum his ventorum nominibus tam varios varii, ſimul veteres atque recentiores, auctores attribuerunt ſitus; uti unum certum Typum ex univerſorum ſententiis componere nequeas. γ Cætero Internum mare, quod inter Europam, Aſiam & Africam diffunditur, navigantes Itali, ſic ventos in XVI parteis diſtribuunt. Externum Mare ſive Oceanum navigantes Europæi omnes Germanicis utuntur vocabulis, varie tamen ad ſuam quique linguam detorquentes. Germani ſic in XXXII nomina diſtribuunt.

C A P. IX.

BUNONIS.

ϐ Eurus [a] quaſi ἀπὸ τῆς ἠῶ ῥέων, *ab Aurora procedens*, calorem & ſiccitatem infert, adeoque ſaluberrimus eſt; quia vis ſolis ut prima eſt ad ortum, ita quoque valde efficax eſt ad habitus corporis temperandos & purificandos. Italis dicitur *Levante* [b], Gallis *Vent d' Amont*, Anglis *the Eaſt-Wind* [c]. *Zephyrus*, *qui quaſi* ζωὴν φέρων *vitam ferens* putatur dictus: unde & genialis mundi ſpiritus appellatur Plinio, frigidior & humidior eſt, adeoque ad ciendas nubes & tempeſtates pronior; quia radii ſolares illic minus ſunt efficaces, quum toto die, quando Sol eſt in Ortu & Meridie, varie illic colliguntur vapores, qui radiorum vim retundunt atque hebetant; quique vento admixti, nubes & tempeſtates cient. Italis dicitur *Ponente* [d], Gallis *Vent Occidental*, Anglis *the Weſt-Wind*. *Notus* a Græco νοτὶς humor, quia valde humidus eſt; ſeu *Auſter*, quaſi *Hauſter*, ab hauriendis appellatus aquis, a Meridie ſpirat, calidus & humidus eſt, & eandem ob cauſam tempeſtuoſus, morborumque ferax. Calidus quidem, quia vehementior vis Solis multos vapores extrahit, qui vento admixti ſuam qualitatem eidem imprimunt; &, quia per loca paludoſa & paluſtria ſpirat; è quibus copioſi halitus exſpirant, & imbuunt ventum ſimili ſua qualitate. Hic ventus peſtem immittit, ſi perpetuo ſpirat, uti ſæpius obſervatum. Noctu vehementior eſt, quam interdiu. Eo flante animalia minus eſuriunt, *ait Plinius*. In mari Adriatico ſævit atrocius. Italis dicitur *il vento di Mezzogiorno, il Su*, Gallis *Vent de midi*, Anglis *the South-Wind*. *Boreas* [e] ἀπὸ τῆς βοῆς, à violento & ſonoro flatu, quem edit [f], dictus; ſeu *Aquilo*, ab aquilæ velocitate [g] nominatus, à Septemtrionibus oritur: frigidus & ſiccus eſt; cum propter minorem, quæ illic eſt, Solis efficaciam; tum etiam, quia tranſit loca frigida, nivibuſque plena. Hic ventus Italis dicitur *Tramontana*, Gallis *Vent de Biſe*, Anglis *the North-Wind*. Ab his ventis deinceps appellantur intermedii, quorum nomina ex adjectis ſchematibus haud difficulter cognoſcuntur. *Cæcias* inter Aquilonem & Subſolanum collocatur, non pellit nubes, ſed ad ſe videtur attrahere. *Vulturnus* infra Eurum ab uno ſtatuitur Vitruvio; à Latinis pluribus cum Euro confunditur: Quidam *Euronotum* vocant. Dicitur à *Vulture* ave, aut a *Vulturno* Campaniæ fluvio. *Africus*, Græcis λὶψ, *ab Africa* (quæ Græcis eſt *Libya*) nomen accepit. *Caurus* à Vitruvio conſtituitur, ubi Plinius & Ariſtoteles *Argeſten* locant: ſic vocatur, quod in morem Pantheræ videatur ſtridere ſeu *Caurire*. Cum *Coro* vulgo confunditur: *Seneca* hunc Violentum vocat, & in unam partem rapacem.

γ Accuratam tabulam ſive typum Ventorum, ſecundum veterem & novam diſpoſitionem, eorumque nomenclaturam, addit *Brietius in Parall. Geogr. p. 33.* quam heic ſubnectimus. Philoſophi quidam apud Ariſtotelem *unicum ventum* duntaxat admittebant: quoniam (inquiebant) ventus eſt tantum aër motus. De his *I. Meteor. cap. XIII. Philoſophus Therialces* apud Strabonem duos tantum ventos recipiebat ſibi ab utroque polo oppoſitos, dicebanturque *Boreas & Notus*. Poëtæ Græci & Latini quatuor appellant, quos ſibi invicem ita opponunt. *Auſter* Νότος; *Eurus* Εὖρος, *Aquilo* Βορέας, *Favonius* Ζέφυρος. Zephyri autem loco in tempeſtate ſolent Africum ſubſtituere. *Andronicus Cyrrheſtes apud Strabonem* in turri octagona Athenis octo diſpoſuerat, quos Triton mobilis virga indicabat: *Aquilo*, *Apeliotes*, *Cæcias*, *Argeſtes*, *Notus*, *Zephyrus*, *Africus*, *Eurus*. *Plinius*, *Seneca*, *Ariſtoteles*, duodecim recipiunt, quos *Seneca* ex punctis Tropicorum, Circulorum Polarium, & Meridiani prædictos circulos ſecantis, colligit: *Subſolanus* Ἀπηλιώτης, *Boreas* Ἀπαρκτίας, *Aquilo* Μέσης, *Cæcias* Καικίας, *Corus* Ἀργέστης, *Thraſcias* Θρασκίας, *Favonius* Ζέφυρος, *Auſter* Νότος, *Albonotus* Λευκόνοτος; *Africus* Λὶψ, *Vulturnus* Εὖρος, *Euronotus* Φοινικίας. *Vitruvius lib. I. cap. VI.* viginti quatuor enumerat, & ſunt, *Septentrio*, *Thraſcias*, *Corus*, *Caurus*, *Circius*, *Eteſiæ*, *Favonius*, *Argeſtes*, *Subveſperus*, *Africus*, *Libonotus*, *Altanus*, *Auſter*, *Euronotus*, *Vulturnus*, *Eurus*, *Cæcias*, *Ornithiæ*, *Solanus*, *Carbas*, *Boreas*, *Aquilo*, *Supernas*, *Gallicus*. Antiquis venti his ſunt appellati nominibus: *Africus*, Græcis Λὶψ, ab Africa dictus (quæ Græcis Libya eſt) nomen accepit, procelloſus inprimis; quo tamen flante mirum eſt (*Plinio teſte*) Alcyonum proli ſterni mare. *Ariſtoteles* ait eum vix obducere cœlum nubibus, quoniam illas rapiditate

D ſua

sua dissipat. *Altanus* a *Vitruvio* juxta Austrum collocatur, & sic dicitur, quod altius nubes agat, aut forte ab Altano urbe Calabriæ respectu Brundusii, aut Tarenti; ex eo retinuere nomen venti Meridionales. *Aparctias* ab ursa minore nomen habet, Latinis *Septentrio*: in Europa serenus, in Africa nubilus. Confunditur a quibusdam cum Borea, Aquilone & Etesiis. *Apeliotes*, Senecæ *Apheliotes*, a Græco ἥλιος, Latinis *Solanus* & *Subsolanus*, spirans ab Oriente [h] Æquinoctiali [i]. Denominatur autem ventus a sole potius nascente, quam occidente, quia oriens flatum auget, Occidens premit, inquit *Plinius*. *Argestes* a Vitruvio infra Favonium constituitur; apud *Aristotelem*, *Plinium*, *Strabonem* loco Cauri supponitur. Ab *Homero* certe νότιος appellatur. Dicitur a *Græco* Ἀργὸς, quod *pigrum* sonat; igitur per Antiphrasim, est enim procellosus: licet id *Seneca* neget, cum eum *mollem* vocat, ac euntibus & redeuntibus communem. Idem videtur esse cum *Japyge* & *Cauro*. *Aquilo* ab Aquilæ velocitate dictus: Ejus loco *ab Aristotele* substituitur *Meses*: sed *Plinius* & *Seneca* aliter sentiunt. *Atabalus* & *Atabulus* ventus est peculiaris Apuliæ, cujus meminit *Horat. L. I. Satyr. V. v.* 78. Quidam *Ataburum* legunt, & *ab Ataburo* monte Siciliæ nominari putant; quare ab eodem *Horat.* [k] torrere dicitur montes Apuliæ. *Porphyrion* tamen dictum credit παρὰ τὸ τὴν ἄτην βάλλειν, ab inferenda noxa [l], quia sic omnia arefacit, ut nullis possint solibus recreari, ait *Plinius*. *Auster* ab hauriendis aquis appellatur, licet non asperetur: Græcis *Notus* est. *Boreas* Græcorum, *Aquilo* Latinorum est, & dicitur vel a rege Thraciæ, ut Mythologi; vel ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam est violenti flatus, & sonori, ut vult apud Gellium [m] *Phavorinus*. *Cæcias* vulgo inter Aquilonem & Subsolanum collocatur, ab uno *Vitruvio* inter Subsolanum & Eurum. Non pellit nubes, sed ad se videtur attrahere; unde nata parœmia. *Tatius c.* 32. *Isag. in phænomena Arati ait* ita dictum a *Fl. Caito*; vocatur aliter Hellespontias. *Carbas* supra Subsolanum infra Boream *Vitruvio*; forte ab urbe Carba minoris Armeniæ. *Catægis* Pamphyliam infestat apud Senecam 5. Nat. Quæst. *Caurus* a *Vitruvio* constituitur ubi *Plinius* & *Aristoteles* Argesten locant: sic vocatur, quod in morem Pantheræ stridere seu caurire videatur. *Circius*, *Cercius Catoni*, sic appellatur a turbine, ut vult *Phavorinus apud Gellium* [n]. Tribuitur uni Galliæ a *Plinio*, & *Seneca*; *Cato* eo quoque infestari Hispanos Alpinos ait. Neque tamen totam Galliam quatit, siquidem Viennæ non sentitur, inquit *Plinius*. Percellere armatum hominem, & plaustrum ait *Cato*: Gallorum ædificia diruere, *Seneca*, & tamen coli ab indigenis, quod huic debeant salubritatem, ideoque ei ab Augusto in Galliis agente factum esse templum. Recte collocatum esse a Vitruvio arguit Plinii locus. *Corus* vulgo cum *Cauro* confunditur, distinguitur tamen a Vitruvio: *Seneca* hunc violentum vocat, & in unam partem rapacem. *Etesiæ* sic vocantur quasi Anniversarii, tempestivi & salubres omni viventi, inquit *Tullius*. *Plinius* ait flare biduo post exortum Caniculæ, *Theon in Aratum* ab exortu Caniculæ, ut plurimum 60 diebus ad Arcturum. Ab antiquis vulgo crediti sunt flare a Septentrione, quare a Lucretio *Etesiæ flabra Aquilonum*: unde quidam eis assignarunt Nili inundationem. *Alii* in Occidentem, alii in Orientem declinare malunt. *Nigidius* etiam apud *Gellium* in Austrum. Videlicet, inquit idem *Gellius lib.* 2. *cap.* 22. ex alia, atque alia cœli parte flant. *Plinius* eos cum prodromis videtur confundere: *Seneca* tradit vocari somniculosos, & delicatos, quia, inquit, mane surgere nesciunt. *Euronotus*, Aristoteli *Leuconotus*, aliter & *Phœnicias*, inter Eurum & Notum ab Aristotele collocatur: a Vitruvio inter Vulturnum, & Austrum. *Eurus* εὖρος, quasi εὔροος fluidus, quia excitat sudorem, ut vult Eustathius, *vel* quasi ἀπὸ τῆς ἠοῦς ῥέων, procedens ab Aurora. Confunditur aliquando cum Subsolano, & Vulturno. Immo & ab aliis affigitur Orienti æstivo, ab aliis hyemali, ait *Strabo*. *Favonius* a fovendo dictus, quod ab eo Plantæ enectæ frigore refoveantur: Græcis est Ζέφυρος. *Gallicus*, cujus meminit unus *Vitruvius*, & prope Septentrionem versus austrum locat. *Hellespontias* ab Hellesponto, unde spirat in Græciam & Athenas, aliter *Cæcias*. *Japyx*, cujus meminere *Horatius* & *Virgilius*, ad Caurum seu Argesten referri debet. Optatur enim ab Horatio Maroni ex Italia in Græciam & Athenas soluturo, & eo usa est Cleopatra ex Epiro in Ægyptum fugiens. Nomen habet a *Japygia* parte Apuliæ. *Leuconotus*, aliter *Euronotus*, item & Phœnicias. Dicitur autem *Leuconotus*, quod serenitatem inducat: λευκὸν enim *serenum* est. *Libonotus* ita dictus, quod *Notum* inter & Africum spiret: a quibusdam *Leuconotus* apud Strabonem nominatur. *Meses* quasi medius: a Plinio locatur inter Aquilonem & Cæciam; ab Aristotele post Boream versus Orientem loco Aquilonis Pliniani. *Notus* a Græco νότις, humor, quia valde humidus: vel, ut apud Gellium *Phavorinus*, ab ὀνῶ lædo, unde ὄνοτος, & per aphæresin νότος, inquit Eustathius, quod frugibus & corporibus noceat. Noctu vehementior est quam interdiu: & eo flante animalia minus esuriunt, ait *Plinius*. In mari Adriatico sævit atrocius. *Olympias* a Plinio supra Argesten effertur: qui etiam notat consuetudinem invaluisse ut *Olympias*, *Scyron* & *Argestes* confundantur, quod & fecit *Aristoteles*. Nomen habet ab *Olympo* monte respectu Thessalorum. *Ornithias*, quasi Avicularis, quia post Brumam spirans aves reducit, ait *Plinius*, estque admodum temperatus. At *Geminus* frigidum appellat. Ab *Aristotele* & *Vitruvio*, opponuntur *Ornithiæ* Etesiis. *Phœnicias* a Phœnicibus, qui eo utuntur solventes in Græciam: *Euronotus* aliter dicitur. *Scyron* a montibus seu petris Scyroniis vocatur, & maxime Athenienses infestat. Hunc *Plinius* infra Argestem ablegat. *Septentrio* a Polo Arctico spirat, Græcis *Aparctias*. *Solanus* Vitruvio, Plinio *Subsolanus*, ab Oriente Æquinoctiali spirat. *Subsolanus* idem cum Solano, *Subvesperus*, quem unus appellat *Vitruvius*, atque inter Argesten & Africum statuit. *Supernas* appellatur quoque ab uno Vitruvio & supra Aquilonem collocatur. *Thrascias* nomen habet a *Thracia* late sumpta, hoc est a regionibus supra Macedoniam extensis. De *ejus* situ omnes conveniunt. *Vulturnus* infra Eurum ab uno Vitruvio statuitur, a Latinis pluribus cum Euro confunditur. Quidam apud Gellium vocant *Euronotum*. Dicitur a *Vulture* ave, vel a Vulturno fluvio Campaniæ. *Zephyrus* quasi ζωὴν φέρων vitam ferens, Latinis *Favonius*. [o]

HEKELII.

[a] *Græcis* εὖρος.

[b] *Vento di* Levante.

[c] Aliis dicitur *Ventus Orientalis* inter *Aquilonem* & *Vulturnum* medius. Alii absolute *Vulturnum* illum nuncupant.

[d] *Vento di* Ponente.

[e] *Gr.* Βορέας, s. Βοῤῥᾶς.

[f] Vel ἀπὸ τοῦ βοᾶν ῥέειν a *sonare* & *fluere*, quia flat sono violento.

[g] Seu

Typus intervallorum variarum gentium.

Gradus	1	2	3	4
Russica mill.	20 40 60 80	120 160	200 240	280 320
Ital: mill.	10 20 30 40 50 60	90 120	150 180	210 240
Anglica mill.	27½ 55	82½ 110	165	220
Scotica mill.	10 20 30 40 50	100	150	200
Gallicæ leüc.	5 10 15 20 25	50	75	100
Horariæ leüca	5 10 15 20	30 40	50 60	70 80
Hispanicæ leüc.	17½	35	52½	70
Germanic mill.	5 10 15	30	45	60
Scandica mill.	2 4 6 8 10	20	30	40

[g] Seu impetuoso flatu.
[h] Seu *Ortu*.
[i] *Et est moderate calidus & siccus, plerumque serenitatem afferens, omniumque saluberrimus.*
[k] Loc. cit.
[l] Seu ab eo, *quod pestem immittat.* Vid. *Comment. veter.* in Editione *Cruquiana* Horat. p. 363. col. a.

[m] Lib. II. N: A. Cap. XXII.
[n] Loc. cit.
[o] Heic studiose legenda FRANCISCI BACONIS de *VERULAMIO*, summi *Angliæ* quondam Cancellarii, *Historia Naturalis*, diverso tempore atque diversis locis de *VENTIS*, quos supra laudatus AMPELIUS ex aëris motu & inclinatione fieri (p. 15.) statuit, publicata.

CAP. IX.

De locorum Mensuris.

I.

ROmani locorum intervalla per millia passuum, quæ milliaria dicebantur, dimensi sunt. Singula millia passuum quum Lapidibus sive Cippis notarentur, ipsa inde Milliaria *Lapides* appellarunt: ut ad decimum Lapidem, id est, ad decimum milliare: Quatuor millia passuum conficiunt unum *Milliare Germanicum* commune. Hinc gradus unus in Globo terræ continet millia passuum LX; milliaria autem Germanica communia XV. Græci sua intervalla per *Stadia* dimensi sunt. *Stadium* est CXXV passuum; hinc octo stadia conficiunt unum Milliare Romanum, id est, mille passus; XXXII stadia constituunt milliare Germanicum commune. (Milliare Romanum Scriptores R. Lapidem plerumque vocant, ubi de vicinis urbi locis loquuntur. Quid Stadium.)

II. Persæ suas habuerunt in dimetiendis intervallis *Parasangas*: quarum singulæ XXX continuerunt stadia. *Ægyptii* habuere *Schœnos*; sed dispares inter se longitudine: alii enim Schœno XXX [a] tribuunt stadia; alii XL; alii XX tantum. Hodie milliarii vocabulo utuntur maxime Germani, Dani, Norvegii, Suedi, Angli, Scoti; quibus est *meile* & *mile*: item Poloni & Bojohæmi; aliæque Slavicæ gentes; quibus est, *mila* & *mile*: item Itali, quibus *miglio*. Hispani & Galli sua intervalla dimetiuntur per *leugas* sive *leucas*: quas illi *leguas*, hi *lieñes* appellitant. Itali etiam & Angli de Germanorum, Slavorum, Hispanorum, Gallorumque intervallis loquentes, per *leugas* indicant, quæ illis *leghe*, his *leagues* dicuntur. Russi sive Moscovitæ suam locorum mensuram agunt per spatia, quæ patria lingua vocant *Vorest*. Sed horum omnium mensuræ & comparationes ex typo quam facillime cognoscuntur. α (Parasangæ. Schœnus. Leuca. Vorest.)

III. Sed

BUNONIS.

α (a) *Mensura* est longitudo finita, quæ ignotam locorum distantiam metitur. Ejus partes sunt *Granum hordei* secundum latitudinem dispositum, quod censetur mensura minima. Quatuor Grana hordei per latera contigue disposita dant *Digitum* [b]; & tres Digiti *Unciam*, quæ est pars pedis duodecima. *Palmus* quatuor habet digitos, *Lichas* duos Palmos. *Spithama* tres Palmos. *Cubitus* continet pedem cum semisse; hoc est ab extremo medio digito ad brachii flexionem [c]. *Pes* vero quatuor continet Palmos. Sed apud diversos Populos longitudo pedis diversa est. Usitatus Mathematicis est *Pes Rhinlandicus*, quem antiquo Romano æqualem esse probat diligentissimus *Snellius*; unde in Terræ dimensione pro regula omnium mensurarum merito assumitur. Ejus Pedis quarta pars hic apponitur inter *A* & *B*.

A————————————*B*

Gradus [d] duos habet Pedes: *Simplex passus* duos pedes cum dimidio: At *Geometricus passus* absolute ita dictus Pedeis quinque. *Pertica* est duorum passuum, seu pedum decem [e]. Respondere videtur *Calamo*, cujus meminit Scriptura. *Orgyja* continuisse censetur Pedes sex, & Græcorum passus fuisse dicitur a nonnullis. *Stadium* Græcorum proprium ab Hercule in Olympio campo metatum censetur fuisse Pedum Græcorum IↃC, qui faciunt pedes Romanos seu Rhinlandicos IↃCXXV. Nam Græcus Pes major paulo fuit Romano. Et Pedes isti 625, dant passus centum viginti quinque; quos itidem Stadium continet. *Milliare* triplex est, 1. *Romanum* sive *Italicum*, quod continet VIII Stadia, sive passus CIↃ. 2. *Leuca*, eaque vel *vetus* XII Stadiorum, vel *nova* XVI Stadiorum: quæ faciunt unum Milliare Gallicum, seu duo Italica. 3. *Germanicum Milliare*, quod vel *Commune* est, quatuor habens millia passuum, seu stadia XXXII; sive quatuor Milliaria Italica: Leucam etiam Hispanicam dicunt. Vel *Magnum*, passus habens quinquies mille. Memoriæ causa hi adduntur versiculi:

Quatuor ex Granis Digitus *componitur unus.*
Est quater in Palmo *digitus* : *quater in* Pede *Palmus.*

 Quinque

(a) Mensuræ Geographicæ.

III. Sed notandum, quod nulla gens æquis ubique utatur intervallorum mensuris. Nam ut Germanis, pro ratione variarum regionum, milliaria alia dicuntur magna, alia parva, alia communia, quorum XV unum constituunt gradum in Globo Terræ: sic Hispanis quoque & Gallis leucæ sunt inæquales, & aliis itidem gentibus milliaria. Anglorum quoque plerique Mathematici LX milliaria tribuunt uni gradui cum Italis. ℭ [1]

Quinque Pedes Passum *faciunt*: *Passus quoque centum*.
Viginti quinque Stadium *dant*: *Sed* Milliare
Octo dabunt Stadia: *Duplicatum dat tibi* Leucam.

Sed hic notandum, quod in diversis Galliæ atque Hispaniæ locis diversa observetur Leucæ magnitudo. (a) *Parasanga*, Persicum & Ægyptium milliare, continuisse censetur XXX Stadia [*f*]: Fuisse tamen variam hanc mensuram cognoscitur ex Plin. lib. VI. Cap. XXVI. (b) *Schœnus* Ægyptiorum χοῖνος *funis* a junco, ex quo conficiebatur., de cujus extensione varia est auctorum opinio. Secundum Herodotum continet LX Stadia: Secundum Plin. XL. At in diversis locis fortasse diversa magnitudo fuit, aut stadium Herodoti a Pliniano differt. *Vid. Strab. lib.* XVII [*g*]. (c) *Angli* triplicia habent Milliaria; *Majora*, quorum 27 ½ æquant Gradum: *Mediocria*, quorum 50; *Minima*, quorum 60 vel 55. De Russorum aliorumque Milliaribus videatur *Typus intervallorum* ab Auctore appositus. Cæterum (d) *Turcarum milliare* censetur æquale Italico milliari; ita ut 60 faciant Gradum. (e) *Arabum leuca* olim censetur fuisse vicesima quinta pars gradus; ita ut 25 æquarint gradum unum: verum aliam quoque usurparunt mensuram, cujus 56 Gradum effecisse perhibentur. (f) *Indorum milliaria* centum Gradui æqualia esse judicantur; etsi *Indi* vulgo, ut & *Tartari*, per dierum & horarum itinera describant distantias; (g) *Cambajenses* & *Guzaratensis* regni incolæ utuntur mensura, quam *Cosam* vocant, cujus triginta faciunt unum gradum. (h) *Sinæ* treis habent mensuras itinerarias, quas vocant, *Li*, *Pu*, *Ucban*. *Li* est intervallum, ex quo hominis alte clamantis vox audiri potest in planitie, & aëre quieto, quod censetur trecentorum passuum Geometricorum. *Pu* continet decem *Li*; ita ut viginti *Pu* gradum conficiant. Decem *Pu* faciunt *Ucban*, quod unius diei iter statuunt, nempe passuum quindecim millium.

ℭ *Horariæ Leucæ* in tabulis Geographicis sæpe adnotantur: illæ tamen inæquales sunt: quas gentes robustiores extendunt, molliores constringunt. Est vero *Leuca Horaria* spatium, quod expeditus pedes decurrit. *Franci* unam suam Leucam una hora dimetiuntur. *Angli* duas Communes, sunt enim expeditissimi: Germani dimidiam communem: *Russi* quatuor e suis Verest. *Astronomi* tamen XX Leucas horarias uni tribuunt gradui: unde sic intelligendæ tabulæ Geographicæ, quæ ejusmodi epigraphen in scala milliarium habent.

HEKELII.

[*a*] Editio *Amstelod.* ultima, eaque *Vorstiana* p. 32 pro XXX h. l. posuit LX.

[*b*] Quem latum, aut transversum intelligimus.

[*c*] Seu curvaturam, *Cubito* enim mensuramus res an sint *cubitales*, vel *bicubitales*, aut *tricubitæ*, vel *quadricubitæ*, &c.

[*d*] Proprie extensionem *pedum* in progrediendo denotans.

[*e*] Nonnulli, *illam* sex Pedum Mensuram esse, dicunt. Proprie, quod *longe qs. pertingat*, oblongum baculum denotat.

[*f*] Et quidem ex *Herodoti* atque *Budæi* sententia. Nam alii *Parasangam* quinquaginta *Stadiorum Mensuram* esse pronunciant.

[*g*] Lib. XI. p. 133. Edition. Jansoniano-Amstelodam. in 12. m. maj. f.

REISKII:

1 (i) Mensuræ, quotquot huc adferuntur, e *Geometria*, quam vocant, *practica*, aut verius *Euthymetria* seu arte Longimensoria in usus Geographicos proveniunt; Omnes quidem eæ dicuntur *simplices*, quibus lineam seu longitudinem metimur: Eædem vero etiam *quadratæ*, si ad planitiem; *cubicæ*, si ad corpora adhibeantur. Sicut autem non veteres solum, sed hodiernæ per Asiam, Europam & Africam nationes locorum genio, sic mensurarum modo ac magnitudine vehementer diffident. Id quod Typus chalcographicus huic capiti annexus ex parte docuit; sed luculentissime *Schottus in Amussi Ferdinandea* explicat, ubi cum uno gradu circulorum terrestria confert milliaria Indica 100, Cambajensia 30, Arabica 27, antiqua Persica 20, Hollandica 19, Danica 10, Scanicis æqualia. Unum his accedito de gradu, nempe majorum circulorum collationem intelligi heic oportere: Sin paralleli arctius coëant, tum propositioni huic multum decedere liquet.

(a) Parasanga. (b) Schœnus. (c) Anglicum Milliare. (d) Turcicum Milliare. (e) Arabum. (f) Indorum Milliaria. (g) Milliare Cambajense. (h) Sinarum. (i) Mensuræ variæ.

CAP. X.

De Oceano, ejusque partibus.

I.

TErra, in mundi medio tanquam in centro posita, mari undique omnis cingitur. [*a*] *Totum* autem *Mare*, seu quicquid aquarum terris passim infusum universum

HEKELII.

[*a*] *Orbem Maritimum*, sive *Rerum in Mari* & Littoribus *gestarum Historiam* adornavit BARTOL. MORISOTUS, eamque *Divione* A°. 1643. in fol.

universum Orbem ambit, id uno nomine *Oceanus* nuncupatur; qui postea nominibus, ut locis, differens, in varia maria ac sinus varie distribuitur: Ac primum *quatuor* appellationes, ex IV Mundi regionibus accipit. Ab Oriente *Eous* dicitur, id est, Orientalis: ab Occidente *Occiduus*, sive Occidentalis: a Meridie *Notius*, id est, Australis: a Septemtrionibus *Septemtrionalis*. α 1

Eous. Occiduus. Notius. Septemtrionalis.

II. Præter hæc, prout quamque regionem perfundit, diversa a littoribus suis vocabula trahit. A Septemtrionibus, qua Sarmatiæ affunditur, inter Lappiam & flumen Obium, *Sarmaticus*; qua Scythiæ, *Scythicus* appellatur Oceanus. Sed a toto Septemtrione etiam β *Hyperboreus* dicitur, a gente in extimo hoc Septemtrionis litore posita; idem *Mare Cronium*, quod Saturnus his locis regnare

Sarmaticus. Scythicus. Hyperboreus. Mare Cronium.

fol. publici juris fieri jussit. Exstant & GEORGII FOURNIER, *e Soc. Jesu*, II Volumina *Geographicæ Orbis Notitiæ per Littora MARIS & Ripas*, Parisiis ap. *Joann. Henautt* A°. 1651. in f. 24. excusa. Nec spernendum HENRICI HUDSONII *Fretum*, quod Amstelodami A°. 1613. in 4. f. impressum constat.

BUNONIS.

α (a) Globus terrenus ratione suarum partium dividitur in Aquam & Terram. Aqua iterum divellitur, 1. in *Maria*: 2. in *Fluvios*, *Rivos*, *Torrenteis* & *Fonteis*: 3. in *Stagna*, *Lacus* & *Paludes*. *Mare* est immanis aquarum salsarum vastitas [b]. Quod quidem vel est (b) *Universale*, hoc est, *Oceanus* (qui rationem habet Terræ continenti quodammodo oppositam, & privatum sæpe cognomen requirit a regione quam alluit; ut *Oceanus Germanicus*, *Indicus*, &c.) Vel (c) *Particulare*, scilicet quasi prægrandis quidam sinus Oceani (in Terra peninsulæ respondens) cum quo cohæret, ad morem artuum, qui corporis trunco annexi sunt; ut *Mare Mediterraneum*, *Balthicum*, &c. quæ conjunctio fit aliquando per collum angustum, quod (d) *Fretum* appellatur, a fremitu seu sono, qui inibi auditur, dum Mare unum in alterum se exonerat, & cum Isthmo in Terra oppositionem, aut si mavis, cognationem habet. *Caspium* tamen seu *Hyrcanum Mare* nulli alteri jungitur Mari, nisi forte per cryptas subterraneas, adeoque habet veræ insulæ contrariam rationem. (e) *Fons* est aqua modica, scaturiens ac velut saliendo aut ebulliendo e tellure erumpens [c]. (f) *Rivus* est aqua modica, e fonte aliorsum manans [d]. (g) *Torrens* est aqua fluens copiosior, rapida, sed vix perpetua: ex imbribus diuturnis & validis, aut soluta nive nascens. *Flumen* seu (h) *Fluvius* est aqua currens copiosa [e], ex pluribus rivis ac torrentibus collecta. (i) *Palus* [f] est aqua quiescens, modica, cœnosa, putridaque, ex pluviis, nivibus, aut etiam fonte aliquo invalido, originem habens, ac proinde æstate plerumque evanescens. (k) *Stagnum* est aqua quiescens, sincera, copiosior, ex pluribus in fundo scaturiginibus, iisque vivacioribus; nonnunquam etiam ex rivulis, jugiter affluentibus, coacervata. (l) *Lacus* est aqua quiescens, valde copiosa, rivorum atque etiam fluminum ingressu perpetuata [g]. Fontium autem alii sunt *Calidi*, alii *Frigidi*, alii *Tepidi*, nonnulli *insipidi*, quidam *salsi*, *acidi*, &c. aliqui *graveolentes*, alii *inodori*: alii demum sunt *medicati* & *minerales*. Et hæ aquæ ita a natura sunt constitutæ. Sunt præterea alvei factitii, & hominum manu parati; ut *Putei*, *Piscinæ*, *Cisternæ*: *Cisterna* est latum quoddam receptaculum aquarum pluviarum, sub stillicidiis confluentium. *Puteus* est angustus quidem, sed profunde effossus alveus, in quo colliguntur aquæ, per poros & venas terræ manantes. (m) *Piscina* est fovea quædam ampla, declivis plerumque, sed loco humiliori, aggere vallata, ut in ea congregentur aquæ, pro piscium conservatione. (n) *Fossa* appellatur alveus hominum manu factus, urbes aut castra cingens ad continendas aquas, contra incursiones hostium, vel etiam ad flumina alio derivanda. [h]

β *Mare Hyperboreum* sive *Concretum* a probatis autoribus dividitur in *Amalchium*, quod Scythis significat *Mare Congelatum*; & extenditur ab Oceano Eoo ad Paropamisum fl. Plin. lib. IV. c. XIII. In *Chronium* seu *Saturninum*, quod a Paropamiso fl. ad Rubeas prom. vulgo *Nortkyn*. Et *pigrum*, quod supra Scotiam versus Thulen & Rubeas prom. porrigitur.

HEKELII.

[b] Seu ultimus aquarum confluxus.

[c] Alii *Fontem* per scaturiginem apertas aquas foras fundentem describunt.

[d] Aquæ enim, ubi fluunt rivatim, *Rivos*, h. e. *parvos fluviolos*, faciunt.

[e] Seu perenne defluens.

[f] A Gr. πηλὸς, *lutum*.

[g] *Lacubus*, piscosis imprimis, *Prussia* præ cæteris locis abundat.

[h] Sic ALVEUS quoque invenitur in *Balneo*, ALVEUS apud *Lotricem*, ALVEUS in *Navi*, ALVEUS apud *Aleatorem*, & ALVEUS in *Alveario*, sive *Apiario*.

REISKII.

1 Pars una hujus introductionis, quam persequimur, Geographicæ, *Hydrographia* (o) erat, sive *scientia omnium aquarum*, *Oceani cum primis ex situ & magnitudine non solum metiendi*, *sed etiam cognoscendi*: Unam dum voco, utramque Mathematicam & Historicam intelligo, ac eandem utrique materiem assignari heic volo. Materia & objectum (p) exstat aut *generale*, nempe aqua cuncta, sive marina, sive fluvialis, sive fontana, sive lacustris & paludosa, sive mobilis sive immota fuerit; aut *speciale*, vastus puta Oceanus, immensa fere aquarum congeries, cui partes insigniores attribuam non maria tantum singula, sed sinus etiam, freta, portusque: Hæc omnia, cum terris conjuncta sub mensuram & cognitionem breviſſime vocabuntur. *Est quippe in toto suo globo tellus*, *medio ambitu*, *præcincta circumfluo mari*, ut recte Plinius Lib. II. c. 66.

BUNO-

(a) Quinta divisio Globi in Terram & Aquam. (b) Mare Universale. (c) Particulare. (d) Fretum. (e) Fons. (f) Rivus. (g) Torrens. (h) Fluvius. (i) Palus. (k) Stagnum. (l) Lacus. (m) Piscina. (n) Fossa. (o) Hydrographia duplex. (p) Objectum hujus etiam duplex.

Concretum. Mare Mortuum. gnare dicitur, sidus frigidum: eadem ex causa *Concretum*, & *Amalchium*; quod gentis olim illius lingua *Congelatum* significabat: & Morimarusa, quod *Mare mortuum*, ob perpetuam caliginem, & alienum molliorum siderum inibi aspectum; maligna, ac pruina tantum albicante, luce, ut inquit Plinius. Tacito, Mare Pigrum. est *Mare pigrum* ac prope *immotum*. Ab Oriente *Sericus* dicitur ad Sericam re-Oceanus Sericus. Sinensis. gionem, quæ nunc est *Kitaja*: & *Sinensis* ad regionem Sinarum, quæ vulgo Hispanis *China* vocatur, id est, si Germanicis scribas literis, *Tschina*.

Hippadis Pelagus, seu Archipelagus S. Lazari. III. Hinc sequitur *Hippadis* pelagus, vulgo *Archipelagus S. Lazari*, ob multitudinem insularum in eo, ad comparationem Archipelagi Europæi, id est, Maris Ægæi, sic dictum. Inde a meridie *Oceanus est Indicus*, qua Indos, Persas Oceanus Indicus. atque Arabas Æthiopasque ab Oriente alluit. Hic vero ea parte, qua a Gange Indiæ flumine affunditur, *Gangeticus* dicitur; vulgo nunc *Bengalensis* sinus, ab Gangeticus, seu Bengalensis. Indiæ urbe *Bengala*: qua Persidem tangit, *Persicum mare*: mox *Arabicum*, qua Arabiam ab Austro percutit. Hinc ad Cernen seu Minuthiam insulam, quæ Mare Persicum, Arabicum, Asperum, Rubrum seu Erythræum. vulgo est *Madagascar*, *Asperum*, ob brevia & syrtes, quibus refertum. At totum hoc mare Indicum, quod Gengetici, Persici, Arabici, & Asperi nominibus distinguitur, alio nomine mare *Rubrum* Latinis, Græcis γ *Erythræum* dicitur; quod a Solis repercussu talem reddi colorem, alii ab arena terraque, alii talem ipsius esse naturam existimarunt; vel, ut alii, quorum verior videtur sententia, a Rege *Erythra*, cujus sepulchrum in *Ogyri* insula ejusdem maris erat.

IV. Porro a mari Erythræo promontorioque Bonæ Spei, pars altera Meri-Oceanus Æthiopicus. dionalis Oceani incipit, versus Occasum *Oceanus Æthiopicus*, seu mare Æthiopicum, qua Æthiopia alluitur, ad usque ostia fluminis Nigri. Inde jam est Atlanticus. δ *Atlanticus Oceanus* (ab Atlante, Mauritaniæ monte, vel ejus promontorio dictus) seu mare Atlanticum, ad Hispaniæ usque promontorium ε *Artabrum* Gallicus. vulgo *Cabo de Roca*. Hinc *Oceanus Gallicus* ad promontorium usque Galliæ Celticæ, vulgo *le Four*. At idem, qua Cantabriam Hispaniæ regionem alluit, Cantabricus. Aquitanicus. Britannicus. Hibernicus. Caledonius. *Cantabricus* appellatur: qua Aquitaniam Galliæ provinciam, *Aquitanicus*; mox *Britannicus* est inter Britanniam & Galliam: inter Hiberniam & Britanniam *Hibernicus*: & supra Scotiam, quæ quondam Caledonia dicta, *Caledonius*, qui apud Ptolemæum mendose est Deucaledonius. Ultra Britanniam, ad usque Germanicus. Cimbros sive Jutiam, Daniæ regionem, ζ *Germanicus* Oceanus Germaniam lambit.

V. Hæc igitur sunt nomina, in quæ totus Oceanus a Veteribus divisus, hodieque maxima ex parte servat. Cæterum quum in ulteriores mundi parteis postmodum navigatum sit, Oceano recens conspecto recentia quædam imposita sunt vocabula; in quatuor scilicet partes universo Oceano diviso. Quicquid aquarum inter Asiam, Americam & Magellanicam, seu Australem terram Mare Austrinum seu Pacificum. interfusum est, Hispani *Mar del Zur*, id est, *Mare Austrinum*, & alio nomine *Pacificum* nominant, a fluctuum placiditate. Hinc quod inter Americam, Europam

BUNONIS.

γ *Erythræum Mare* a Carmaniæ finibus ad Aromata prom. extenditur. *Plinius l. 6. cap. 24.* illud in tres dividit partes. *Eustathius* a reflexione montium combustorum ita dictum credit: & *Ctesias Gnidius* a fonte miniato, qui in hoc decidit mare. Alii a pluviis, quæ ex montibus, quos sol adurit, decurrunt in mare hoc, ita appellatum putant.

δ *Oceanus Atlanticus* inter Veteris Orbis litus Occidentale, & Novi Orbis litus Orientale situs est. Vulgo quidem dicitur *Mar del Nort*, *Mare Septemtrionale*; sed minus proprie: quum ultra Æquatorem versus Austrum se extendat. Habet ab Oriente Veteris Orbis litus Occidentale, & ab Occidente Americæ litus Orientale. Versus Septemtrionem coit cum Oceano Hyperboreo, versus Austrum cum Australi. Appellatur etiam *Hesperius ab Hespero stella*: item *Mare vespertinum & magnum*.

ε *Artabrum prom.* idem est, quod *Celticum* & *Nerium*. At *Cabo de Rocca*, quod vulgo dicitur, est promontorium ad ostium Tagi ejusque dextrum latus.

ζ *Germanicus Oceanus* ad Rheni Ostium incipit, & extenditur ab prom. Rubeas, vulgo *Nort-Cap.* Plin. l. 4. c. 1.

BUNO-

ropam & Africam, ad usque lineam Æquinoctialem protenditur; *Mar del Nort*, id est, *Septemtrionale:* ultra lineam, inter Americam, Africam & Australem terram, *Mar d'Æthiopia*, hoc est, *Æthiopicum:* inter Africam, Asiam, atque Australem, *Mar d'India*, hoc est, *Indicum.* Atque hæc de Oceano, quatenus oras terrarum extimas amplectitur. *n*

Septemtrionale. Æthiopicum. Indicum.

BUNONIS.

n Alii Geographi *Oceani parteis* præcipuas constituunt *quatuor*: 1. *Atlanticum* non extendunt ultra Æquatorem. 2. Hinc incipit illis *Oceanus Æthiopicus*. 3. *Pacificum Mare*. 4. *Oceanus Indicus*. Possunt etiam tres tantum partes constitui, nempe *Oceanus Atlanticus*, *Pacificus* & *Indicus*; verum ita *Atlanticus* latius extendetur.

CAP. XI.

De Magnis sinubus Oceani.

I.

IN gremiis autem Terræ describuntur, ad nostram continentem, quæ in Europam, Asiam & Africam distinguitur, sinus magni a veteribus quinque. Primus est ingens ille Plinii sinus *Codanus*, quod Tacito Mare *Suevicum*, a Suevis olim accolis, dicitur: idem vulgo nunc *Balticum*, & Germanico vocabulo *die Oost-Zee*, *Mare Orientale*, inter Pomeraniam, Daniam, Suediam, Livoniam ac Prussiam *α* 1

Sinus Codanus.

II. Secundus est, qui medius inter Europam, Africam & Asiam, ad paludem usque Mæotin protenditur: unde *maris mediterranei* vulgare nomen traxit, Latinis olim *Internum* mare dictum. Tertius dicitur, *Persicus*; qui latere suo dextro Persidem radit. *β* Persicus sinus *inter Arabiam & Persiam decurrit ex Oceano Indico circa insulam Ormuz; Persiam habet ab Oriente, Arabiam ab Occidente. Sistitur ad provinciam Chaldææ. Fluvios recipit paucos, præter* Euphratem *&* Tigrin *ante conjunctos.* Quartus, qui litore dextro Arabiam perfundit, *Arabicus.* Hic in sacris libris appellatur *Rubrum mare*; quia sinus est maris Erythræi, sive Rubri: hodie etiam vulgo *Mare Rosso:* idem *Mar di Mecca*, ab urbe natalibus Mahumetis celebri.

Mare Mediterraneum, de quo cap. seq. Sinus Persicus. Arabicus. Mare Rubrum.

III. Quintus habebatur *Caspius*, seu *Hyrcanus:* cui nomina a binis populis accolis quæsita sunt. Hunc prisci inter sinus numerabant, quia Oceanum Scythicum ab Septemtrionibus eum recipere opinabantur; ut Indicus Arabicum & Persicum ab Austro. Herodotus tamen, antiquissimus scriptor, & item Aristoteles atque Diodorus, ab hac opinione dissentientes, mare id per se esse tradiderunt, nec Oceano misceri. Hinc Ptolemæus lacum quam mare appellare maluit, qui pedibus circuiri possit. Huic rei recentiores quoque adstipulantur: vulgato-

Mare Caspium seu Hyrcanum.

BUNONIS.

α Diffundit se hoc mare in quatuor sinus secundarios; quorum duo sunt oblongi, nempe *Botnicus* & *Finnicus*; & duo lati, *Dantiscanus* & *Livonicus*.

β *Arabicus sinus* ex mari Rubro, quod pars est Oceani Indici, fluit inter promontorium Arabiæ ad urbem *Aden*; & inter Africæ promontorium; atque inter Africam versus Occidentem, & Arabiam versus Orientem decurrit: sistitur ad Isthmum Africæ, ad urbem *Suez*, ubi est statio classis Turcicæ. Fluvios paucissimos & exiguos recipit.

REISKII.

1 (a) *Sinum* Gr. κόλπον metaphorice ita dictum, & hinc corrupte apud Italos Golfo, maris partem curvo littore conclusam definiunt, eumque aut oblongum aut latum hiantemque faciunt. (b) *Fretum* dicitur pars Oceani, angusto terræ spatio decurrens, & duo maria connectens: Hispanice *Estrecho*, Italice *stretto*, Germanice *Straat* vel *Strasse*. (c) *Portus* autem pars maris littori vicina, & stationi navium apta. Istarum partium historiam ex auctore capies; rerum naturalium ex Oceano multam notitiam Kircherus in mund. subterr. dabit Lib. 11. c. 14. unde prata submarina, sylvas corallinas, uniones, succinum, conchas, pluraque ad stuporem hauries.

BUNO-

(a) Sinus. (b) Fretum. (c) Portus.

vulgato tamen nomine etiam nunc *mare* dicitur *Caspium* atque *Hyrcanum*: vulgo *Mar di Sala*, ab urbe apposita, & Russis accolis *Chwalenske more*. γ

BUNONIS.

γ (a) *Caspium Mare*, Peculiare est, neque alteri mari, nisi forte per cryptas & vias subterraneas miscetur.

Est porro (b) *Sinus Californiæ*, *Mare Vermejo* seu *rubrum*: Inter *Californiam* & Occidentale Americæ Mexicanæ litus decurrit, ab Austro versus Septemtrionem. Terminatur ad incognitam Americæ provinciam *Tatonteac*. Fluvios accipit paucos. Nautæ tamen hodie asserunt, *Californiam* esse *Insulam*; quod si ita est, non erit hic aquæ tractus sinus, sed potius fretum. Deinde, (c) *Sinus de Nanquin* inter Coream & Chinæ Tartariæque litora decurrit ad Septemtrionalia Tartariæ loca; ubi *Tenduc* regnum ponitur; sunt tamen, qui *Coream* insulam esse tradunt. Fluvios accipit paucos: exporrigitur ab Austro versus Septemtrionem. Hi sunt *sinus oblongi*, quibus plures minores addi possunt, ut (d) *sinus ad Cambajam* & *alii*. Ex his sinus secundarios præbent mare Balticum & Mediterraneum. Sunt præterea *Septem sinus lati & hiantes*. 1. (e) *Sinus Mexicanus*, seu *mare Mexicanum*, ex Oceano Atlantico inter partes Americæ Septemtrionalem & Australem, quas separat, fluit; ab Oriente in Occidentem. Sistitur ad Isthmum longum inter illas terras, qui impedit, ne Pacificus & Atlanticus Oceanus coëant ab hac parte. Fluvios recipit non paucos. Multas habet insulas veluti mare Ægeum. 2. (f) *Sinus Gangeticus* supra cap. X. memoratus, vulgo *Golfo di Bengala* dictus, inter Narsingam & Mallaccensem Chersonesum infunditur ex Oceano Indico; ab Austro versus Septemtrionem. Sistitur ad regna Indiæ, Bengalam & Pegu, &c. Recipit insigneis fluvios, præter Gangem. 3. (g) *Sinus inter Malaccam & Cambojam* non procul a Gangetico, itidem ab Austro versus Septemtrionem infunditur. Sistitur ad regnum Siam & alia. 4. (h) *Mare Album* sive *Sinus Russicus*, ex Oceano Septemtrionali, inter Lappiam & extrema Russiæ litora influit versus Austrum. Terminatur partim ad Finlandiam; partim ad Moscoviæ regnum; ubi celebre & frequentatum ab Anglis & Belgis emporium *Archangelo* vulgo dictum. Fluvios recipit insigneis. Præbet parvum quendam oblongum sinum, qui ad Lappiam extenditur. 5. (i) *Mare Lantchidolinum*, sinus est inter terræ Australis provincias *Beach & novam Guineam* ab Oceano Indico fluens, a Septemtrione versus Austrum exporrigitur; terminatur ad incognita Terræ Australis. 6. Huic alius sinus vicinus est versus Occidentem & Terram aliam: ubi est (k) *Terra Antonii a Diemen*, quod est nomen Belgici Prætoris navalis, sub quo detecta est hæc Terra. 7. (l) *Mare Hudsonii*, sinus est inter Novam Franciam & Canadam, aliasque Americæ Septemtrionalis partes, ex Oceano Septemtrionali infusus. Terminatur ad Estotinlandiam.

(a) Caspium Mare. (b) Sinus Californiæ. (c) Sinus de Nanquin. (d) Sinus ad Cambajam. (e) Sinus Mexicanus. (f) Sinus Gangeticus. (g) Sinus inter Malaccam & Cambojam. (h) Mare Album. (i) Mare Lantchidolinum. (k) Sinus ad Terram Antonii a Diemen. (l) Mare Hudsonii.

CAP. XII.

De Mari Interno.

I.

OCeanum, partesque ejus, ac sinus præcipuos diximus; ex his *mare Internum*, quia omnium celeberrimum est, pluribus adhuc est dicendum. Oceanus igitur Atlanticus ab Occasu Solis per *Fretum Gaditanum* irrumpens, scissis utrimque (id veteres credidere) ab Hispania *Calpe*, ab Africa *Abyla* montibus, quos *Columnas Herculis* dixere, quasi laborum ejus metas, inter Europam & Africam, Asiamque diffunditur; unde Mediterranei vulgare nomen ei quæsitum. Fretum ipsum, quod tanquam limen ejus est, cognominatur *Gaditanum*, a *Gadibus* insula celebratissima ante sita; & alio nomine *Herculeum*, a fabuloso Herculis ex Africa in Hispaniam transitu. Intranti ipsum mare, a lævo latere Europa est, a dextro Africa: inter has ad imum recessum Asia. α [1]

Fretum Gaditanum sive Herculeum.

II. Diffun-

BUNONIS.

α Germanis hoc fretum vulgo dicitur *die Strasse*, Belgis *de Strate*, unde *een Straets-Vaerder*, his appellatur navis, quæ per fretum istud ad regiones, quas sinus hicce alluit, videlicet ad Syriam, Italiam, Siciliam, Venetias mittitur &c. Fauces hujus freti Livius & Nepos latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. m. pass. ubi vero plurimum, X. m.

REISKII.

1 (a) Sinus hic maximus & veterum navigatione frequens momenta quatuor notatu dignissima præbet; (1) de *sinubus minoribus*, quos oblongos latosque complectitur; Oblongi sunt Adriaticus, Tarentinus, Thessalonicensis, Propontis, Pontus Euxinus ipse cum sinu Nigropolitano, & palus Mæotis: Lati vero seu hiantes sunt Syrtis major minorque, Tuneto & Tripol.

(a) Memorabilia maris mediterranei.

II. Diffunditur autem mare in varia nomina, prout regionum litoribus affunditur. β Ad Iberiam, id est, Hispaniam, dicitur *Ibericum* sive *Hispanicum* mare; circa Baleares Insulas, *Balearicum*: ad Narbonensem Provinciam, *Gallicus* sinus: mox *Ligusticus* ad Liguriam: ab eo ad Siciliam *Tuscum mare*; quod Græci γ *Tyrrhenum*, Latini *Inferum* vocarunt: circa Corsicam insulam *Corsicum* est mare: circa Sardiniam *Sardoum*: a Sicilia Cretam usque, *Siculum*. Inde δ *Creticum* ad Cyprum usque: mox *Cyprium*, ad Asiæ usque continentem. Inter Siciliam, Italiam & Græciam, ε *Ionium* dicitur mare: cujus pars ζ *Sinus Adriaticus*, inter Italiam & Illyricum, ab *Adria* urbe quondam sic dictus. Idem & η *Superum* vocatur *mare*, respectu Inferi quod est Tyrrhenum. Adriatici iterum parteis sunt, *Illyricum mare*; & hujus rursum partes duæ, *Dalmaticum* ad Dalmatiam, *Liburnicum* ad Liburniam, inter Siciliam & Adriaticum Sinum

Mare Ibericum. Balearicum. Sinus Gallicus. Ligusticus. Tuscum Mare seu Inferum. Corsicum. Sardoum. Siculum. Creticum. Cyprium. Ionium. Sinus Adriaticus. Superum Mare. Illyricum. Dalmaticum. Liburnicum.

Tripoli vicina; (2) de *multo fluminum in illud exonerantium sese confluxu, & perpetuo Ponti Euxini per Archipelagum affluxu*, quo tamen utroque nunquam intumuit nec hodieque intumescit: Ut hinc Physici cum Kirchero de subterraneis suspicentur meatibus, per quos in mare Rubrum aliove penetret; (3) de *miro, quem conficit, æstu, h. e. fluxu refluxuque mirabili*: Hic enim vehementior in sinu Adriatico, freto Siculo, & Tunetano portu, in cæteris autem portubus, Hispano, item Gallico, Italico, Africano littore vix sensibilis deprehenditur; (4) de (a) *Archipelago* seu parte multas per Insulas divisa, quæ facit, ut hanc denominationem in oceano Indico tres Archipelagi, nempe Maldivarum, S. Lazari, d'Ande magnon sive Andreman ab hoc uno susceperint. (b) Sicut mare partibus rerumque proventu, ita colore variat, ut ab eo rubrum, idque duplex, unum Arabicum, Californiæ alterum; Nigrum Ponti Euxini; Album etiam duplex; viride aut Sargassium juxta Capo Verde nominent.

BUNONIS.

β *Sardoum mare* antiquis dicebatur, quidquid a freto Gaditano ad Sardiniam porrigitur. Polybio enim Rhodanus Sardoum mare subit *lib.* III. Sed amplum illud maris spatium ex regionibus, quas alluit, varia sortitur nomina. 1. *Ibericum* appellatur ab *Ibero* [a] & ab utroque latere Africæ & Europæ decurrit. Limites ejus describit *Ptolem.* Versus Hispaniam Charidemi prom. versus Mauritaniam ostium Malvæ fl. Strabo tamen & Scylax ad Rhodanum fl. usque extendunt. 2. *Balearicum*, quod e Charidemo promont. ad radices Pyrenæorum producitur. 3. *Gallicum*, a Pyrenæorum radicibus ad Varum fl. 4. *Ligusticum*, quod Varo & Macra fluviis continetur, & ad oram Corsicæ procurrit, at prolatis Liguriæ finibus ad Arnum usque fluvium fuit extensum. 5. *Sardoum* proprie *dictum*. Sardiniæ litus occiduum & Mauritaniam Cæsariensem alluit inter Malvam & Ampsagam fluvios. [b]

γ *Tyrrhenum mare* a Tyrrhenis piratis nomen accepit. *Ausonium* quoque fuisse dictum Dionys. Halicarn. tradit. Plinius etiam *Notium* appellat. Ejus limites sunt Macra fl. & fretum Siculum. Ab *aliis* tamen ad Africam usque extenditur. [c].

δ *Creticum mare* continet quicquid jacet inter Tænarum Laconiæ, Scyllæum Argiæ, Cornu Arietis & Samonium promontoria Cretæ.

ε Mare illud, quod Græciam inter Italiamque diffunditur a freto Siculo ad partem Cretæ occidentalem, olim dictum est primo *Cronium*: secundo *Celticum*: tertio *Adriaticum*: quarto *Ausonium*: quinto *Siculum*: sexto *Ionium*. At *Ionium mare proprie dictum* Ptolemæus a Japygio prom. ad Garganum montem: a Lisso fl. ad Calidnum amnem, & hinc ad portum Cassiopen producit. Plinius limites ejus videtur statuere ab Apollonia ad Hydruntem usque. Verum quem alii appellarunt *Sinum Ionium*, hic *Adriaticum* vocat: & quod illi dicunt *mare Adriaticum*, hic nominat *Ionium*. In hujus maris parte inferiori collocat mare *Ionium* & *Siculum*; quum alii tantum meminerint *Siculi*; *Ioniumque* dividit in *Siculum* & *Creticum*. Verum *Ionium mare* late sumtum recte dividitur in tres partes, in *Sinum Ionium* seu *Adriaticum*; *Mare Ionium proprie dictum*; & *Mare Ausonium* seu *Siculum*. *Illa hoc loco erunt explicanda*, quod res de Ionio mari alias est obscura.

ζ *Adriaticus* sive *Atriaticus sinus*, ab *Atria* urbe dictus est. Terminos ejus Ptolemæus extendit a freto Siculo ad Japygium prom. oram Siciliæ Orientalis, portum Cassiopen in Epiro, ad Acheloum fl. oram Corinthiaci sinus, Peloponnesi oram occidentalem, & meridionalem Cretam. Unde colligimus *Adriaticum* Ptolemæo idem esse, quod Straboni *Siculum*, si exigua illa ora eximitur, quæ a jugis Acrocerauniis ad Cassiopen portum excurrit. *Scylax* initium ejus sumit a Japygio prom. & montibus Acrocerauniis; *Plinius* ab Hydrunte & Apollonia urbibus: Polybius a Cocynto prom. *Finem* ejus *Procopius* ad Ravennam producit: *Ptolemæus* ad Tilavemptum fl. *Plinius* & *Strabo* ad Aquileiam: *Mela* ad Tergesten urbem. Sed *mare Adriaticum pressius acceptum* dividitur in tres *sinus*, *Tarentinum*, *Scyllaceum*, & *Brutium*. Idem *sinus* qua Italiæ affunditur, *Italicum* dicitur *latus*; qua Illyridem alluit, *Illyricum mare*: ejusque pars intima, *mare Aquilejense*.

η (c) *Mare superum* sic appellatum videtur, quod Italiæ parti Boreali incumbit. Geographis enim Septemtrionales terræ partes dicuntur Superiores: sicut Meridionales inferiores. Plerique *superum mare* ab *infero* per Siculum fretum dirimunt. *Marcianus Capella* distinguit illa per urbem Hydruntem: & *Plinius* per Japygium prom.

HEKELII.

[a] Divite ulterioris *Hispaniæ* Fluvio.

[b] Hoc *Mare*, mille passibus supermensuratum, esse profundissimum, *Posidonius* autor est apud *Strabonem* Lib. I. de *situ Orbis* p. 96.

[c] *Tuscum* autem dicitur a *Tuscia*, quæ alio nomine *Hetruria* nuncupatur, & est Regio *Italiæ* celeberrima, in qua *Tiberis* oritur, a *Tusculo Herculis* filio ita dicta.

(a) Archipelagi plures. (b) Mare. (c) Mare Superum.

Ausonium. num ϑ *Ausonium* dicitur mare: quia hæc pars Italiæ quondam vocabatur *Ausonia.* Sed postea omne hoc mare inter Italiam & Illyricum, Græciam atque Adriaticum. Siciliam, *Adriaticum* est dictum; quod alio nomine erat *Ionium*, idem & *Siculum*.

Sinus Corinthiacus. III. Inter Peloponnesum & Achajam *Corinthiacus est sinus.* Inter Græciam, Mare Ægæum. Cretam Insulam, & Asiam, ι *Ægæum est mare*; quod nunc *Archipelagus*, innumeris insulis refertum. Id etiam varia ab Insulis, quas alluit, sortitur vocabula: Myrtoum. ut ad Myrton κ dicitur *Myrtoum*; ad Icariam, λ *Icarium*; ad Carpathum, μ *Carpathium*: Icarium. Carpathium. alibi aliter. Hinc vastum mare inter Europam Asiamque angusto iterum meatu irrumpit inter terras, in magnumque sinum effunditur. Primas Hellespontus. angustias ν *Hellespontium* vocant: qua Xerxes Rex Persarum constrato in navibus ponte duxit exercitum, Græciæ bellum inferens.

Euripus. IV. Porrigitur inde tenuis *Euripus*, mox exspatiatur æquor, rursumque in Propontis. arctum coit. Laxitas *Propontis* appellatur; ceu vestibulum Ponti: angustiæ Bosporus. *Bosphorus* Thracius; a meatibus boum perviis; qua Darius, pater Xerxis, copias ponte transvexit. ξ

V. Hinc

BUNONIS.

ϑ (a) *Ausonium mare* ab Ausonibus [*d*], quos tamen Strabo [*e*] ad hoc mare habitasse negat, a quo tamen alii diversum tradunt, dictum videtur. Ejus limites a Strabone afferuntur Siciliæ orientalis ora, Italiæ pars a Siculo freto ad Salentinum prom. Inde ad Cretæ promontoria & Peloponnesum producuntur. Isidorus in eo invenit *Achaicum & Epiroticum mare.*

ι (b) *Ægæum mare* dictum est, ut Festus ait, quod Insulæ illius maris haud male repræsentent gregem caprarum, (*αἶξ* enim *Capram* significat) & fluctus ad illas caprarum more lascivire videantur. *Plinius* a scopulo inter Tenum & Chium ita appellatum putat: *Eustathius* ab *Ægeone* pirata. Vel quod *Strabo* [*f*] mavult, ab *Ægis Euboicis* [*g*]. Ejus maris *terminos Strabo* ad Strymonem, vel (*ut alia habet lectio*) ad Nessum fl. producit. *Ptolemæus* eos videtur extendere ad Melanem fl. *Plinius lib.* V. *cap.* II. mare illud a Sigæo prom. promovet ad Argenum prom. quod Chio insulæ respondet; at *lib.* III. *c.* XI. illud per Melana sinum interrumpit. *Archipelagus* hoc mare post dictum, quum majestas imperii tantum in Græcia & Asia minore utcunque retineretur, & *mare Imperii* nominabatur. Incipit ab Insulis Cythera vulgo *Cerigo*, & Creta nunc *Candia.* Nonnulli id ad prom. Janissartorum; alii ad Constantinopolin usque extendunt.

κ *Myrton* parva insula est, quæ a Geresto Macedoniam navigantibus apparet. Alii a *Myrtilo OEnomai* auriga, in mare illud a Pelope præcipitato, ita dictum esse volunt. Incipit a Scyllæo prom. & terminatur ad prom. Sunium Atticæ. *Pausanias* illud ad Eubœum extendit. *Plinius* tradit Myrtoum mare totam alluere Atticam. Clauditur demum mari Icario.

λ (c) *Icarus Icarias* nomine fecit aquas. *Ovid.* [*h*] *Strabo* [*i*] tamen & *Plinius* ab insula *Icaria* mare hoc appellatum volunt. *Ad ortum* terminatur Asia, unde *Solinus Asiaticum* quoque vocat. *Versus Septemtrionem Ptolemæus* mare Icarium Argeno promont. & Pyrrha urbe includit: *Strabo* vero ad Hellespontum producit. *Ad meridiem* per lineam a Gnido urbe ad Samonium prom. deductum finitur. *Ab occidente* Myrtoo clauditur mari.

μ (d) *Carpathium* [*k*] ab insula appellatum, Rhodum usque se extendit. *Plinius* illud ab Occasu conjungit cum Cretico, & a Septemtrione cum Icario.

ν (e) *Hellespontus* est angustia maris, inter Sestum Leandri amore nobilem & Abydum [*l*]. Nomen habet ab (f) *Helle*, Athamantis Thebanorum regis & Nepheles filia; quæ, quum fugeret novercam Ino una cum Phryxo, aurei velleris arieti insidens, in mare istud decidit. Arietem interpretantur navem; & aureum vellus thesauros. Hellesponti angustiæ septem stadiorum intervallo Europam ab Asia diriment [*m*]. (g) *Hellespontiacus* dictus est ab Hellesponte, *Priapus* [*n*]. (h) *Sibylla Hellespontiaca*, in agro Trojano, vico Marpesso circa oppidum Gergithium nata, Cyri floruit temporibus.

ξ Bospori hujus latitudo vix est quingentorum passuum: unde nec vocis humanæ commercium inter duos Orbes adimit. Hunc Mandrocles Samius, quum stravisset ponte, corona aurea donatus est a Dario.

HEKELII.

[*d*] *Ausones Calenum* oppidum, quod *Carinulla* olim, cum erat Urbs maxima, dicebatur, quondam incolebant, in cujus agro, *Sidicinis* quippe finitimo, optima Vina, velut apud *Falernum*, nascuntur, sicuti *Dominicus Marius Niger* Lib. VII. *Comment. Geogr.* p. 194. Edition. Prior. docet.

[*e*] Lib. V. p. 424. seq.

[*f*] Lib. VIII. p. 704. Part. I.

[*g*] Ibi enim *Neptuno*, qui & *Ægæus* apud eundem *Strabonem* Lib. IX. p. 737. dicitur, fuisse negotium fingitur, quod de *Bello Trojano* fuerat.

[*h*] Lib. I. *Trist.* Eleg. I. v. 90.

[*i*] Lib. XIV. p. 334. Part II.

[*k*] Teste *Plinio* Lib. IV. H. N. cap. 12.

[*l*] Qui, testante *Strabone*, Lib. XIII. p. 253. Part. II. ad Stadia triginta inter se distant.

[*m*] Hodie *Brachium Sti. Georgii* dicitur.

[*n*] Quem superstitiosa Antiquitas *Hortorum Præsidem* credidit. Quo respexisse videtur *Horatius* Lib. I. Sat. VIII. v. 7. Ideoque eidem *Horatio* loc. cit. v. 3. seq. *Deus furum aviumque formido maxima* dicitur. Conf. *Virgilii* Lib. IV. *Georg.* v. 110. seq.

BUNO-

(a) Ausonium mare. (b) Ægæum mare. (c) Mare Icarium. (d) Carpathium mare. (e) Hellespontus. (f) Helle. (g) Priapus Hellespontiacus. (h) Sibylla Hellespontiaca.

V. Hinc vaſtum rurſus mare *o* *Pontus Euxinus*, a moribus accolarum, appellatus, quondam *Axenus*, longe refugientes occupat terras: magnoque litorum flexu jungitur *Mæotici* lacus oſtio; quod *Boſporus* vocatur *Cimmerius*, ipſe lacus *π* Mæotis *Tanaim* amnem, noviſſimum inter *Europam* Aſiamque *terminum*, recipit. Atque hactenus partes interni maris dictæ ſunt, quatenus Europam alluit.

VI. Porro ad Aſiam poſt Ægæi nomen *Carium* vocatur, qua Cariam perfundit: *Rhodium*, *ρ* circa Rhodum Inſulam; *Pamphylium* ad Pamphyliam; *Cilicium* ad Ciliciam, mox *Syrium* ſive *Syriacum* apud Syriam. Inter Ciliciam, Syriam & Cyprum inſulam, vocatur *Cyprium* mare, & *Iſſicus ſinus*, ab *Iſſo* celebri Ciliciæ urbe. Ad Phœnicen *Phœnicium* eſt; ad Palæſtinam *Palæſtinum*; ad Judæam *Judaicum*; ad Ægyptum *σ* *Ægyptium* ſive *Ægyptiacum*; ad Cyrenaicam regionem *Cyrenaicum*. Hinc ad Libyam, id eſt, Africam, *τ* *Libycum* ſive *Africum*; ad Numidiam *Numidicum*; ad Mauritaniam *Mauritanicum*.

Pontus Euxinus. Lacus Mæoticus. Boſporus Cimmerius. Tanais, Europæ terminus. Mare Carium. Rhodium. Pamphylium. Cilicium. Syrium. Cyprium. Phœnicium. Palæſtinum. Judaicum. Ægyptium. Cyrenaicum. Libycum ſ. Africum. Numidicum. Mauritanicum.

C A P.

BUNONIS.

o Hoc mare κατ' ἐξοχὴν, ut Strabo [*o*] tradit, *Pontus* dictum; quod eo, qui navigabant, periti habebantur nautæ. *Axenus* appellatus, quia terra inhoſpita ob piratas, raras habebat ſtationes: Per antiphraſin εὔξεινος. (a) *Euxinus* falſo nomine dictus. *Ovid. Et* κακόξεινος, quia Tauri accolæ ejus hoſpites eo delatos Dianæ immolabant. *Aut* abſque antiphraſi, ab alienis moribus ab Ionibus eo illatis: quod *Strabo* vult. Hodie *Nigrum mare* vulgo vocant, *quod nebulæ fere perpetuæ ei incumbunt.* Auctoribus etiam dicitur *Caucaſium*, *Scythicum*, *Sarmaticum*, *Amazonium*, *Cimmerium*, *Ponticum*, *Tauricum*, *Colchicum*, *Phaſianum* [*p*]. Aquas Pontus ſufficit mari Ægæo, quod colligitur, ex paleis & lignis aliisque levioribus, quæ ex Ponto in Propontidem continue fluunt. *Ambitus Ponti* perhibetur a Polybio XXII. millium ſtadiorum. *Ammian. Marc.* addit mille ſtadia, & *Strabo* iterum duo millia. Tempore Conſtantini Copronymi Imperatoris frigore adeo concrevit *Pontus*, ut glacies exiſteret ad XXX cubitos; cui nix ſuperincidit ad XX cubitos. Mæotis palus Veteribus *Euxini* pars habita eſt. Dividitur autem *Pontus* per lineam a *Cornu Arietis prom.* in Taurica Cherſoneſo ad *Carambin prom.* Aſiæ deductam in partem Occidentalem & Orientalem.

HEKELII.

[*o*] Lib. VII. p. 546. Part. I.

[*p*] Hunc *Bimarem* etiam ideo dictum eſſe *Strabo* Lib. II. p. 222. teſtatur, quod ad medium *duo* procumbant *Promontoria*. Unum quidem ab *Europa*, partibuſque *Borealibus*: alterum ex *Aſia* huic oppoſitum. Unde tranſitus ipſe coarctatur intermedius, & ingentia duo efficiuntur *Maria*. *Europæ* ſcilicet Promontorium *Crium*, quod *Arietis* frontem appellant; alterum *Aſiæ*, *Carambin*, quæ invicem circiter Stadia duo millia & quingenta diſtant.

BUNONIS.

π (b) *Palus Mæotis* ab accolis *Mæotis* ſive *Mæoticis* nomen habet. Vocatum etiam *Palus Sarmatiæ*, *Cimmeriæ paludes*, *Scythica ſtagna* & *Ponti Euxini mater*. *Dionyſius* tradit paludem hanc inter Tauricam Cherſoneſum & oſtia Tanais ad CCC millia paſſuum extendi. In Circuitu, ut *Polybius* & *Strabo* referunt, VIII millia ſtad. patet. Hodie vulgo dicitur *Mar de Zabacken* a piſce quodam, qui certis anni temporibus in eo capitur. Inter duos Boſporos, Thracium & Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt *Polybius*, *CIM.* paſſuum interſunt. Circuitu vero totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta millia, ut auctor eſt Varro, & fere veteres. *Nepos Cornelius* CCCML adjicit. *Plin. Hiſt. Nat. Lib.* IV. *cap.* XII.

ρ Ptolemæus *Rhodii maris* terminos facit Gnidum & Caunum in finibus Cariæ. Cæterum *Parthenium mare*, ſive *Sinus Virginis*, ob *Europam virginem* ex Phœnicia in Cretam deportatam ita appellatum, continet mare *Lycium*, *Pamphylium*, *Cilicium*, *Iſſicum ſinum*, *mare Syriacum*, *Phœnicium*, *Ægyptium* & *Ionium*.

σ *Ægyptium* mare Poëtis dicitur *Pharium*; ejus fines ab auctoribus non unis deſcribuntur limitibus.

τ Mare ab Ægypto, ad fretum Gaditanum, *Libycum* vocant *Mela*, *Plinius* & *Strabo*. Sed *Libycum proprie dictum* ab Ortu habet Ægyptum, & protrahitur ad intimam uſque Syrtim majorem: verſus ſeptemtrionem reſtringitur linea a Pachyno prom. ad frontem Arietis Cretæ deducta. *Africum mare*, a Villa Phileni intimoque Syrtis Majoris ſinu, ad Ampſagæ fl. oſtia protenditur. *Ptolemæus* Mare hoc diſpeſcit *in Syrtim Majorem*, *Syrtim Minorem*, & *ſinum Numidicum*.

De *Fretis* quoque hic nonnihil videtur dicendum: Numerantur præcipua quindecim: ex quibus celebriora ſunt ſex. 1. eſt (c) *Fretum Magellanicum* longiſſimi tractus; cujus longitudo ab Oriente in Occidentem CX milliarium: latitudo varia, modo duorum milliarium, modo unius, modo quadrantis. Conjungit Oceanum Atlanticum cum Pacifico, atque ex uno in alterum præbet tranſitum. *Ferdinandus Magellanus Portugalleſius*, auſpiciis Caroli V. Imperatoris miſſus, anno a nato Chriſto CIↃ IↃXIX, 10. Auguſti Hiſpali ſolvit, poſt XIV menſium iter hoc fretum primus invenit & navigavit. *Vaſcus Nunnius* tamen *de Valboa* prius: nempe anno CIↃ IↃ XIII. illud fretum animadvertiſſe dicitur, quum ad Auſtralem regionem luſtrandam iſthic navigaret. Latitudo ſive diſtantia ejus ab Æquatore eſt 52 gr. 30 min. Ad Septemtrionem habet *Chicam* Americæ Auſtralis provinciam: ad Auſtrum jacent inſulæ Terræ Magellanicæ, & *Terra del Fuego*. 2. Eſt (d) *Fretum Gaditanum*, *Herculeum*, *di Gibraltar*, vulgo Germanis *die Straſſe*, Belgis *de Strate*, per quod Oceanus Atlanticus tranſit & ſinum efficit

 Mediterraneum.

(a) Pontus Euxinus. (b) Palus Mæotis. (c) Fretum Magellanicum. (d) Fretum Gaditanum.

Mediterraneum. Ejus fauces xv millia passuum patent in longitudinem; quinque millia in latitudinem, *teste Plinio in proœmio lib.* III. Olim non fuisse, sed ab Oceano in terras irrumpente extitisse, inepte existimarunt nonnulli ex Veteribus. 3. (a) *Fretum Danicum*, vulgo *der Oresund*, item *der Sund*, jacet inter Daniæ insulam, Zeelandiam, & Scandiam. Per illud Oceanus Atlanticus fluit in sinum Balticum. Latitudo est dimidii milliaris non integri, ubi minima. Huic freto adjungendum est *alterum* inter Zeelandiam & Fioniam, vulgo *Funen*, insulas, Germanis *der Belt*; & *tertium* inter Fioniam & Jutiam, vulgo dictum *Mittelfahr Sund*, ab opidulo Fioniæ *Mittelfahrt*. 4. (b) *Hellespontus* inter Abydum & Sestum, modo memoratus. 5. (c) *Bosporus Thracicus*, itidem jam memoratus. 6. (d) *Fretum Siculum*, inter Italiam & Siciliam, ejus longitudo est XXVIII circiter millium passuum: Latitudo vero, ubi minimum, inter Pelorum & Cænym, quod vulgo nunc *Coda della Volpe* dicitur, mille quingentos passus; ubi plurimum, inter Italiæ promontorium & Leucopetram, XII millia patet. In eo freto sunt Scylla & Charybdis. Siciliam ab Italia terræ motu avulsam, ac ita hoc fretum extitisse, inepte opinata quoque est vetustas. Et hæc sunt *sex freta* celebriora; nunc sequuntur reliqua. 7. Magellanico freto vicinum est (e) *Fretum le Maire*, inter Terram Australem, & insulas Magellanicas, ab Oriente in Occidentem, minus longum quam Magellanicum; per illud multo brevior via est ex Oceano Atlantico in Pacificum. Distat ab Æquatore 54 gr. 30 min. 8. (f) *Fretum Manilhas*, inter Luconiam & Mindanao, aliasque Philippinas insulas protensum; dicitur esse centum leucarum; navibus periculosum, ob crebras syrtes. Extenditur ab Oriente in Occidentem. Conjungit Oceanum Pacificum cum Indico ab illa parte; etsi liberiores in vicinia sint conjunctiones. 9. (g) *Fretum Weigatz*, per quod ex Septemtrionali mari in Tartaricum Oceanum via est; sed a glacie clausa tenetur. Jacet inter Novam Zemblam & Samojedam. 10. (h) *Fretum Davis*, inter Groenlandiam & Americam Septemtrionalem; sed ejus exitus nondum cognitus est; adeoque dubium manet, utrum fretum sit, an sinus. 11. (i) *Fretum Glaciale* inter Novam Zemblam & Spitzbergam, seu alio nomine *Terram Polarem* appellandam. 12. (k) *Fretum Forbischers*, si non ad Oceanum Pacificum, saltem ad sinum Hudsonii, viam præbet Atlantico Oceano. 13. (l) *Fretum Anian*, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam Asiæ, per quod ex Oceano Tartarico in Pacificum via esse dicitur; sed adhuc incertum est. Aliquod tamen fretum esse, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam, atque etiam aliud inter Americam & Groenlandiam, nautæ periti colligunt ex motu & fluctibus maris. 14. (m) *Fretum sinus Persici*: Sed minus proprie ita dicitur: quia non est angustior ingressus, quam ipse sinus. 15. Bosporus seu (n) *Fretum Cimmerium* inter Tauricam Chersonesum & Asiam. (o) Plurima præterea sunt freta cum inter ipsas insulas Indicas, tum inter insulas & vicinas Continentes; ut I. inter Ceilanum & Indiam. 2. Inter Sumatram & Malaccam. 3. Inter Sumatram & Bantam, &c. Quidam existimarunt, Fretum quoddam esse ad latus Septemtrionale Virginiæ, ad Latitudinem 40 gr. per quod conjungatur Oceanus Atlanticus Pacifico, & libera via hinc in Chinam & Philippinas concedatur. Sed frustra id per Hudsonium anno CIↃ IↃC IX. tentatum fuit. Et sic explicatæ sunt differentiæ partium Oceani a Terrarum situ existentes. Memoriæ causa ex Geographia Generali Varenii hic subjungimus Tabulam, quæ continet divisionem partium Oceani.

Adolescentes periplum oræ maritimæ Terrarum & Oceani tractus perlustrent, memoriæque infigant: ad quam haud parum facit cognita habere litora oræ maritimæ continentium, atque eorum conjunctionem; item, partium maris connexionem & situm.

(a) Fretum Danicum. (b) Hellespontus. (c) Bosporus Thracicus. (d) Fretum Siculum. (e) Fretum le Maire. (f) Fretum Manilhas. (g) Fretum Weigatz. (h) Fretum Davis. (i) Fretum Glaciale. (k) Fretum Forbischers. (l) Fretum Anian. (m) Fretum Sinus Persici. (n) Bosporus Cimmerius. (o) Freta alia.

CAP. XIII.

De navigatione Oceani. [1]

I.

OCeanum *Atlanticum*, qui est inter Europam, Africamque & Americam, antiqui mortales quando primum navigare cœperint, haud facile dictu est. Notam fuisse Ægyptiis Græcisque terram *Americam*, eoque *Carthaginenses* navigasse,

America veteribus cognita.

REISKII.

1 (a) *Oceani navigatio duplex habebitur, una vetus alteraque nova*: Illa instar Geographiæ veteris manca, imperfecta, erronea fuit, *particularis tantummodo sive partialis & littoralis*, adeo ut nautæ littoribus inhærerent, nec in altum quacunque provehi possent: Hæc vero longe perfectior nunc exstat magisque certa, *totalis quippe ac universalis fere per pyxidem repertam nauticam & acus magneticæ beneficium*, quod Joh. Gojæ, Italo eique Amalfitano A. C. 1302. circiter debemus. Nam veteres nautæ interdiu conspectis Insulis, montibus & promontoriis, noctu observata Helice ac Cynosura, itemque stellis paulo proximis juvabantur: Nostri nunc indice gaudent magnetico, quo non Meridiana tantum linea, sed plaga septentrionalis etiam notatur, vel exactius, vel obliquius paulo cum declinatione, quam *Chalyboclisin* vocant. Hinc ergo *universalis* pendet navigatio, non

(a) Navigatio duplex Oceani vetus & nova.

gaſſe, poſt ſuo loco oſtendam. Noſtra atque avorum noſtrorum memoria *omnis Terræ Orbis* jam aliquoties *circumnavigatus* eſt. Medio Mundi ſæculo, quum *Græcis Romaniſque* una tantum continens, quam Europæ, Africæ, Aſiæque nominibus diſtinxerant, cognita fuerit, de hujus circumnavigatione narrat *Plinius* [*a*] *Lib. XI. cap. LXIX. a Gadibus Columniſque Herculis* Hiſpaniæ & Galliarum circuitu *totum* ſua ætate navigatum fuiſſe *Occidentem. Septemtrionalem* autem *Oceanum* majore ex parte navigatum auſpiciis *Divi Auguſti*, *Germaniam* Claſſe circumvecta uſque ad *Cimbrorum promontorium*, & inde immenſo mari proſpectu, aut fama cognito, ad *Scythicam plagam* & humore nimio rigentia; quod *Tiberii* ductu factum, ex *Velleji libro ſecundo* perſpicitur. Idem *Plinius* eodem loco auctor eſt, *Alexandri Magni* victorias majorem partem *Meridionalis Orientaliſque Oceani* perluſtraſſe, uſque in *Arabicum ſinum*; in quo etiam poſtea res gerente C. *Cæſare*, Auguſti filio, *α* ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis fuiſſe agnita. Carthaginis vero potentia florente, *Hannonem* circumvectum a *Gadibus ad finem Arabiæ*, navigationem eam prodidiſſe ſcripto: ſicut ad extera Europæ

Orbis Terræ circumnavigatus.

Navigatus Occidens & Septemtrio.

Navigatio Oceani Orientalis & Meridionalis.

Hannonis Navigatio.

non ea ſimpliciter quidem aut abſolute, ſed ſecundum quid (οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι) quouſque per frigoris ventorumque intemperiem aut molem glacialem oceanus adiri potuit. (a) *Septuplex* autem hæc *circumnavigatio* accidiſſe legitur.

HEKELII.

[*a*] *Lib.* II. cap. LXVII. ſecundum Edition. *Geleniano-Froben.* in fol. p. 20. Quæ citatio etiam in ultima illa Edition. *Vorſtiano-Amſtelod.* eſt reperire.

BUNONIS.

α Hic Cajus erat filius adoptivus Auguſti, ejuſdemque ex Julia filia & Agrippa nepos. *Sueton in Aug.* C. XVI.

Meminit prætèrea S. Scriptura navigationum in Ophir Regum Salomonis, Hiram, Joſaphat. Job quoque, qui juxta Arabiam habitaſſe ſcribitur, mentionem facit *auri Ophiriani*. Unde perſpicuum eſſe poteſt, navigationes in Ophir tum temporis fuiſſe cognitas. De navigatione ex Ægypto in Indiam D. Hieronymus cum Strabone prodidere; dum memorant habitacula & frequentia navalia fuiſſe, quo loco poſtea in Ægypto de ſuo nomine Alexandriam condidit Alexander. Commercia deinde aucta fuiſſe teſtatur Plinius; & itineris illius in Indiam rationem deſcribit lib. VI. cap. XXIII. Pius etiam Pontifex Aſiam deſcribens ait, in Othonis Imperatoris Teutonici vita legi Indicam navem una cum Indicis mercatoribus in Germanico litore fuiſſe deprehenſam, ibique ventorum vi ex Oriente propulſam conſtitiſſe. Veneti per Mare Mediterraneum Alexandriam Ægypti navigiis delati, & hinc, aliquo terræ ſpatio emenſo, per ſinum Arabicum in Indiam Orientalem ſuperioribus temporibus profecti, & inde eodem itinere reverſi aromata & pretioſiſſimas merces, eaſque recentes minuſque corruptas, propter itineris illius compendium, inde in omnes totius Orbis Chriſtiani partes divendebant. Sed Luſitani poſtea alia via, quæ in Indiam duceret Orientalem, reperta, circumnavigata omni Africa, ad Sinas uſque tranſierunt. *Vaſcus de Gama Portugalenſis* anno C. 1489. prom. bonæ Spei primus circumnavigavit, Calecutum uſque pervenit, & iter illud in Moluccas inſulas patefecit. Deinceps ſecuti ſunt Belgæ & Angli. Atque ex eo tempore non ſolum in Ægypto; verum etiam Venetorum vectigalia valde afflicta fuere. Hinc Ægyptiorum Sultanus, paulo ante quam Ægyptus in poteſtatem Turcarum deveniret, quum de vectigalibus quotidie multum diminui animadverteret, adeo tulit inique, ut miſſa legatione ad Julium Pontificem, atrocia Chriſtianis omnibus ſit interminitatus, niſi efficiat, ut Luſitani navigationem iſtam in Orientalem Indiam intermittant. Verum antiquis temporibus hanc navigationem non fuiſſe incognitam, etiam *C. Julius Solinus* teſtatur, qui tradit, totum meridiei æquor ab India uſque in Hiſpaniam fuiſſe navigatum: idque probat Jubæ Regis teſtimonio. *Chriſtophorus Columbus Genuenſis* incredibili auſu Oceanum anno a nato Chriſto CIↃ CCCCXCII ingreſſus, inſulas Americæ, primum Hiſpaniolam, & deinde Cubam & Jamaicam, primus invenit. Deinde anno CIↃ CCCC XCVII. *Americus Veſputius Florentinus* [*b*] Emanuelis Portugalliæ Regis auſpiciis profectus Terram continentem, quæ ab ipſo *America* dicta eſt, primus ex Europæis detexit & ingreſſus eſt. Poſtea anno CIↃ IↃ XIX. 10 Auguſti *Ferdinandus Magellanus Portugalenſis* auſpiciis Caroli V. Hiſpali ſolvens poſt XIV menſium navigationem reperit fretum, *Magellanicum* ab ipſo dictum, illudque ſpatio dierum XXII navigavit. Sed paulo poſt, in inſula Maſſan ſeu Mathan, a Barbaris in pugna occiſus eſt. Illius in eo munere ſucceſſor *Jacobus Serranus* in inſula Sebuth ejus loci regulo nefarie proditus, nullo modo a comitibus ſuis potuit liberari. Dux itineris deinde allectus eſt *Sebaſtianus de Cano*, qui iter iſtud confecit, & navem *Victoriam*, hoc enim erat ei nomen, poſt trium annorum & unius menſis iter Hiſpalin reduxit, univerſum terrarum Orbem emenſus. Et hæc prima eſt poſt hominum memoriam Orbis circumnavigatio. Idem deinde alii quoque auſi ſunt: *Franciſcus Dracus Anglus*, *Thomas Candiſch Anglus*, *Olivier de Nord*, *Sebaldus à Werdt*, *Georgius Spilberg*, *Jacobus Le Maire*. Terram vero Auſtralem luſtravit *Petrus Ferdinandus de Quier*; ut ipſe teſtatur in Epiſtola ad Regem Hiſpaniæ. Navigatio ad Sinas & Inſulas Philippinas per Septentrionalem Americæ partem ab Anglis aliquoties eſt tentata. *Martinus Forbisher* ſinum exiguum detexit, quem putarat eſſe fretum, vulgo appellatur *Forbishers Stræt*. Anno C. 1585. *Daviſius* quidam majus invenit fretum, & duobus annis ſequentibus ejus exitum fruſtra quæſivit. Fretum iſtud ab illo nomen

(a) Circumnavigatio ſeptuplex.

Et Himilconis. Eudoxi Navigatio in Æthiopiam.

Europæ noſcenda miſſum eodem tempore *Himilconem*. Præterea *Nepos Cornelius* auctor eſt apud eundem Plinium, *Eudoxum* quendam ſua ætate, quum Lathyrum Ægypti Regem fugeret, *Arabico ſinu* egreſſum, *Gadeis* uſque pervectum; multoque ante eum *Cœlius Antipater* ibidem affirmat, vidiſſe ſe, qui navigaſſet *ex Hiſpania in Æthiopiam* commercii gratia. Idem *Nepos* eodem loco apud *Plinium* de Septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, Galliæ Proconſuli, *Indos a Rege Suevorum dono datos*, qui ex India Commercii cauſa navigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Hodie tamen ea navigatio ſæpius ab *Hollandis Angliſque* tentata, nunquam perfici potuit, perpetua glacie & tenebris obſiſtentibus. Illa, quæ a Plinio narrantur, ſi vera ſint; jam totus hic noſter Orbis circumnavigatus fuit. 2

CAP.

nomen accepit, vocaturque *Fretum Davis*. Ejus cœptis inſtitit *Baffinius*, ingentemque reperit ſinum, qui *Baffins Bay* vulgo dicitur. Sub finem ſeculi præcedentis *Hudſonius* idem tentavit iter: & quod *Daviſius* & *Baffinius* eo viderentur erraſſe, quod navigationes ſuas nimium flexiſſent in Septemtrionem, ille contra meridiem verſus contendit, & per fretum a ſe inventum, (unde eidem nomen impoſitum *Fretumque Hudſonii* vocatur) in vaſtum pervenit pelagus, adeo ut conceperit ſpem circumnavigandi Americam. Sed a perfidis ſuis ſociis in cymbam nefarie expoſitus & deſertus eſt. Anno C. 1631. *Jameſius* navarchus quidam & Thomas Jacobus ſinum *James* cum inſulis quibuſdam detexerunt: Hunc ſinum poſt ingreſſus *Thomas Buttonius*, portum invenit commodum, quem *Nelſon* appellavit, ejuſdemque ſinus receſſui Occidentali ſuum impoſuit nomen vocavitque *Buttons Bay*, i. e. *ſinum Buttonii*. Ex reciprocatione hujus freti colligebat *Thomas* iſte, hac iter patere ad Sinas. Sed naturæ miraculis, quæ ibidem deprehenderat, contentus, receſſit, terramque illam Auſtralem nominavit *Valliam Meridionalem*; oramque maritimam ſeptemtrionalem cum regione iſta, *Valliam Septemtrionalem*. Cæterum navigationes cum in Americam, tum in Indiam Orientalem hodie ſunt frequentes.

HEKELII.

[b] Quem immortalitate dignum judicat *Joſephus Scaliger* ad *Manilium* Lib. I. v. 14.

REISKII.

2 Circumnavigatio maris ſeptuplex (de qua mentionem fecimus) eaque nova ſic contigit. *Prima* auſpicio Emanuelis, Portugallici regis, per Ferd. Magellanum navi, cui victoriæ nomen erat, uſum Anno 1520. intra 1124 dies: *Secunda* auſpicio Eliſabethæ, Anglicæ reginæ, per Franc. Dracum A. 1577. intra 1056 dies: *Tertia* per Thom. Candiſch Anglum A. 1586. intra 777 dies: *Quarta* per Simon. Cardeſium Roterodamum A. 1597: *Quinta* per Olivier. de Nord Batavum A. 1598. intra 1077 dies: *Sexta* per Wilhem. Cornel. Schouten & Jacob. de Maire A. 1615. intra 749 dies: *Septima* per Jacob. Eremitam & Joh. Hugenium Hollandos duabus navibus A. 1623. intra 802 dies. (a) Interim ut ſuperius argumentum perſequar, quod cœpi, particularem ſive partialem per littora lecta navigationem Tyriis, Carthaginenſibus, Græcis & Romanis veteribus nemo detrahet: Qualem a Plinio memoratam ex rebus Cæſarum & Alexandri Macedonis noſter auctor repetit. Periplus Hannonius exiguam apud priſcos fidem invenit, deque ſuſpectis rebus proverbio locum dedit: Vid. Voſſ. in hiſt. Græc. Lib. IV. Navigatio item Eudoxi Cyziceni tota, quam Heraclides Ponticus & Corn. Nepos prodiderunt, a Strabone, graviſſimo auctore, tanquam fabula inepta exploditur Lib. 11. Quidni explodamus Indos ab rege Suevico ad Q. Metellum Celerem dono miſſos, & tempeſtatibus ad mare Germanicum abreptos? Ophiræa etiam Salomonis per mare diuturna excurſio quin littoralis fuerit, nullum eſt dubium, ſi Ophiram in Cherſoneſo aurea, Taprobana aut Malacca colloces. Nec alia ex Ægypto ad Indias per Oceanum navigatio patere potuit, ſi quæ unquam patuit, de qua Strabo & Hieronymus conteſtantur. Nulla vero navis Indicæ ad littus Germanicum per tempeſtatem propulſio valebit, niſi naturæ ac veritati hiſtoricæ vim facias. Vetuſta nempe oceani navigatio juſtis limitibus coërcenda eſt, ne fidem illa excedat, neve fabuloſis peccet narratiunculis. Confer Caſp. Varerii Comment. de Ophira, ubi ad veterem navigationem multa invenies. Bochard. Geogr. ſac. Lib. II. c. 27.

BUNO-

(a) Veterum particularis.

CAP. XIV.

Summa totius Orbis diviſio.

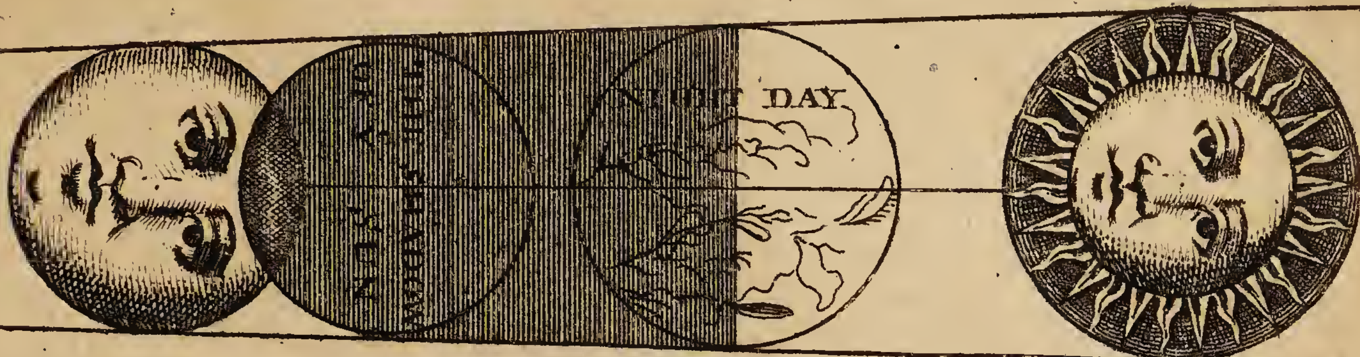
I.

Diviſio Terræ. Diviſio terræ in tres inſulas.

DE aquis, id eſt, de Oceano ejuſque partibus, hactenus in compendio dixiſſe ſufficiat; nunc terras exponamus. Totus igitur terrarum Orbis in *treis* potiſſimum *parteis*, ſive in *tres inſulas magnas*, quas Oceanus circumfluus efficit, diviſus eſt: quarum *prima* eſt quam nos incolimus; altera *America*; tertia *Magalanica*;

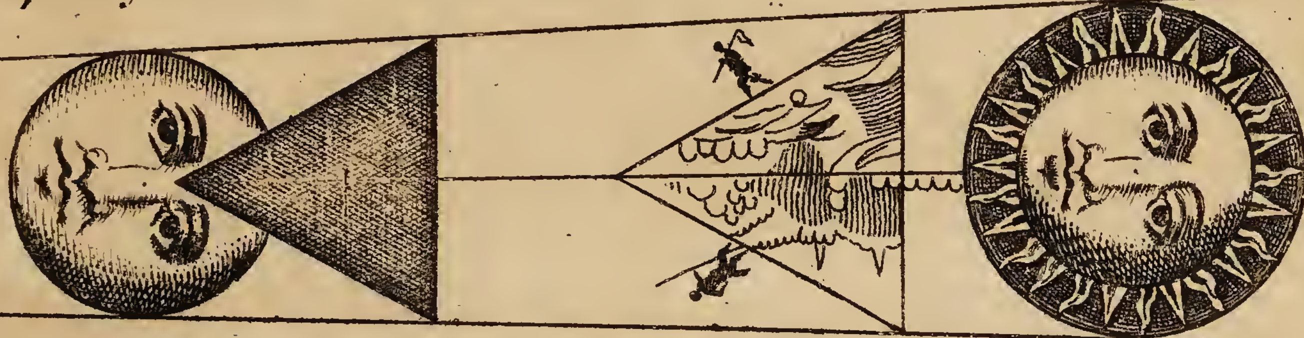
Hoc Schema demonſtrat terram eſſe globoſam

This Scheme demonſtrates yͤ Earth to be of a Globular form.

Si terra eſſet trigona, umbra quoque triangulari figura in eclipſi Lunari appareret.

If the Earth were of a Triangular form, yͤ Shadow woud appear so in the Eclipse of the Moon.

Si terra eſſet tetragona, umbra quoque tetragonæ haberet formam.

If the Earth were four Square, the Shadow would alſo be four Square.

Si terra hexagonæ eſſet figuræ, ejus quoque umbra in defectu Lunari hexagona appareret, quæ tamen rotunda.

If the Earth were Six-Square, yͤ Shadow would be six-Square in the Eclipſe of yͤ Moon, which however appears to be round.

Typus ORBIS TERRARUM

Septentrio

AMERICA SEPTENTRIONALIS

GROENLANDIA

MARE ATLANTICUS

MAR DEL ZUR

MARE SEPTENTRIONALIS

Æquinoctialis Linea

MARE AUSTRIALIS seu PACIFICUM

OCEANUS PERUVIANUS

AMERICA MERIDIONALIS

TERRA AUSTRALIS INCOGNITA

Meridies

Occasis

Oriens

OCEANUS ÆTHIOPICUS

AFRICA

ÆTHIOPIA

EUROPA

ASIA

MARE TARTARICUM

Oceanus Septentrionalis

Oceanus Sericus

Oceanus Chinensis sive Sinensis

Philippinæ Ins.

Archipelagus S.t Lazari

Pelagus Hyppadis

OCEANUS INDICUS

Mare ERYTHREUM

INDICUS

Hollandia Nova

Prō: Bonæ Spei

TERRA AUSTRALIS INCOGNITA

Antarticus

Meridies

galanica; eadem *terra Australis* & *Incognita* vocitata; quia præter litora, nihil dum a nobis cognitum est. Ex his tribus Insulis, sive eas treis Continenteis appellare libeat, primo loco eam explicabimus, quam nos incolimus, ut quæ nobis patria est; quamque jamdudum cognitam plurima ex parte habemus. Hæc quibus Oceani nominibus cingatur, supra memoratum est. α

II. De cætero & ipsa in treis potissimum omni ævo divisa fuit parteis; quarum nomina, *Europa*, *Asia*, & *Africa*; hancque divisionem a numero filiorum *Noachi* habere putatur: *Schemo* obvenisse Asiam; *Chamo* Africam; *Japheto* Europam. Quanquam primi earum limites, pro imperiorum, quæ exorta sunt, ratione, vel etiam Geographorum libitu, mutati fuerunt; ita uti nonnulli Chami Japhetique partes Schemi posteris accesserint. ϐ Europa, Asia, Africa.

III. Nec quidem posteriores mortales, qui circa medium mundi seculum fuere, uno eodemque modo eas divisere: alii quippe *duas* tantum ejus constituerunt *partes*; idque bifariam: quidam *Asiam* atque *Europam*; *Africam* sub hujus nomine comprehendentes, tanquam partem; scissis utrimque (id crediderunt) *Calpe* & *Abyla*, montibus, freto divulsam: alii itidem *duas* a freto Gaditano ad Tanaim amnem; hinc *Europam*, inde *Asiam*; sub qua *Africam* etiam intellexerunt. Divisio orbis in duas parteis.

IV. Alii rursus *in IV. partes* distribuerunt; *Europam*, *Asiam*, *Ægyptum* & *Africam*. Hinc alii postea, qui treis ejus parteis posuere, Europam, Asiam & Africam, Asiæ *Ægyptum* tribuerunt; quamvis minus commode minusque rite Nilum terminum inter Asiam Africamque statuentes: qua ratione pars altera Ægypti Africæ, altera Asiæ accessit. Novissimi *sinum Arabicum terminum* inter Asiam & Africam ponentes, Ægyptum Africæ adjecerunt. Atque hæ quidem uni- Divisio orbis in 4 partes. Alia divisio in tres partes.

BUNONIS.

α (a) *Terra*, quam a *terendo*, quod superiora ejus pedibus terantur [*a*], dictam volunt, una cum aqua constituit Globum; cujus *rotunditas* constat partim ex eclipsibus lunaribus; quæ, cum perpetuo rotundæ sint, manifeste ostendunt, corpus illud, cujus occasione nascuntur, seu a cujus umbra efficiuntur, sphæricam habere figuram: partim quia non tantum accedentibus versus alterutrum Polorum, stellæ circumpolares magis elevantur, & ab Horizonte vertici adpropinquant; recedentibus vero descendunt & merguntur: Sed & proficiscentibus versus Ortum, sidera citius oriuntur occiduntque; versus Occasum autem ambulantibus idem serius obvenit; vel, quod eodem recidit, dies sunt longiores illi, qui versus Occasum iter facit, quam qui versus Ortum; ita ut qui annuo spatio circumiret Orbem, tendendo versus Occasum, integrum diem in itinere amissurus sit; versus Ortum autem superabundaturus uno die. Quæ omnia fieri non possent, si plana esset Maris & Terræ superficies: Tum enim sol & reliqua sidera omnibus terræ incolis una orirentur & occiderent: quod tamen aliter fieri observamus. Intelligimus autem figuram sphæricam non quidem exactissimam & geometrice perfectam; quia montibus & vallibus exasperata passim est terra: fluvii etiam & maria litoribus suis humiliora sunt, &c. Sed secundum vulgatam loquendi consuetudinem, qua non attendimus quæ exigua sunt & parvi momenti. Pilam enim palmariam rotundam appellamus, licet ex futuris, aut ex frequenti ad parietem allisione, inæqualitatem aliquam contraxerit. Cæterum *Terræ* superficies aquis exstans dividitur in partes *grandes* seu principales; & *parvas* seu minus principales. (b) *Grandis* communiter *Continens* appellatur, vel quia longe lateque continuata est; vel quia minores ei accensentur, quas veluti comprehendit & continet. *Parva* est vel (c) *Insula*, id est Terræ portio undique mari cincta, vel (d) *Peninsula*, quæ pene ambitur Mari; annectitur tamen continenti, exiguæ cujusdam portiunculæ interventu, quæ (e) *Isthmus* dicitur. (f) *Promontorium* est mons in mare decurrens.

ϐ *D. Hieronymus lib. Hebr. Quæst.* de septem filiis Japhet, qui *Gen. X. v.* 2, 3, 4. memorantur, tradit quod possederint Asiam ab Amano, & Tauro Syriæ Cœles & Ciliciæ montibus, usque ad fluvium Tanaim, in Europa vero usque ad Gadira, nomina locis & gentibus relinquentes, e quibus postea immutata plurima.

HEKELII.

[*a*] Itaque *Tera* in *Augurum libris* & quibusdam *Archivis* cum simplici R scribi solere, *Nicolaus Perottus* in *Cornucop.* col. 61. Edition. *Aldinæ Venetiis* A. CHR. M. D. XIII. in fol. impr. & ex eo *Christianus Becmannus* in *Originib.* L. L. p. 1070. Edition. IVtæ autores sunt. Alii dicunt *Terram* derivari a Gr. verbo τείρειν, quod *siccare* denotat, quoniam terra elementum est siccissimum. Sed *Tellus* primario *Dea* dicitur, seu *Orbis ille*, sive οἰκουμένη, ubi habitant homines.

(a) Terræ rotunditas probatur. (b) Terra Continens. (c) Insula. (d) Peninsula. (e) Isthmus. (f) Promontorium.

universi orbis variæ partitiones atque limites diserte apud veteres auctores passim exstant. [1]

V. De *Termino* autem *inter Europam Asiamque* obscurior ac minus certa est traditio. Nam qui *Tanaim* flumen statuerunt; fontem ejus per summum errorem in Riphæis montibus, haud procul Oceano Sarmatico posuerunt, qua *Petzora* eos perrumpit amnis. Alii vero, qui *Isthmum*, qui est inter Ponticum Caspiumque maria, pro fine constituerunt; his persuasum fuit, Caspium mare esse sinum Oceani septemtrionalis, ea regione, qua Obii amnis immensum est ostium, irrumpentem. Nam omne litus, quod est sub Septemtrionibus ab occasu in ortum versus ad Obii usque ostium, ad Sarmatiam pertinet: Sarmatia autem pars est Europæ. Itaque *verum certumque terminum inter Europam, Asiamque* uti habeas, statue post *mare Ægæum, Hellespontum, Propontidem, Bosporum Thracium* [b], *Pontum Euxinum, Bosporum Cimmerium, lacum Mæotin, Tanais fluenta*, donec adverso amne ad flexum ejus pervenias, apud *Tujam* opidum: inde lineam duc ad proximam *Obii* fluminis ripam: hinc pone ipsum flumen *Obium ad Oceanum* usque. γ

Europæ Asiæque limites.

LIBER

REISKII.

1 Terra continens i. e. continua vel contigua vocatur ea, quæ suis partibus tota cohæret, easque solidas aut firmas continet: Hinc terra etiam firma Germ. *Das Fusz-feste Land* per *suas partes majores pariter atque minores* dividitur: Illas Geographi duas, tres, quatuor, sex pro suo quisque sensu connumerant: Has Insula, Chersoneso sive Peninsula, Isthmo & promontorio concludunt. Si qui tres solum partes a tribus Noachi filiis, & divisis inter eos sedibus arcessunt, hos in tanta antiquitate, obscuroque negotio scriptores ἀξιόπιστοι, Josephus etiam in Judaicis Antiquitat. Lib. 1. refellunt. Vid. Ricciolum in Geogr. Reformat. Lib. 11. Sex vero partes in orbe antiquo & novo alii accuratius tenent, Asiam nempe, Africam, Europam, Americam, Terram polarem arcticam, Terramque polarem antarcticam sive australem: (a) Omnes tamen rotundam faciunt, totique globo terraquaëreo figuram sphæricam sive circularem, non exactam adeo; sed grano piperino similem aut æqualem vendicant, rationibus moti tam astronomicis quam geographicis. Erratum igitur fuit inter veteres novosque scriptores, qui conicam, planam, aliamve disco, scaphio, columnæ similem, aut ovalem penitus terræ figuram attribuunt: Hanc ultimam duo Angli Joh. Childrey in Britannia, quam scripsit Baconica, & Th. Burnettius in Theoria telluris sacra comprobant. Plura quæ ad certam globi terrestris magnitudinem, figuram, dimensionem, constructionem, usum, quæque ad chartas geographicas sive Mappas copiosius possent addi, consulto præteribimus, neque loco huic commenta adsuemus astronomica.

HEKELII.

[b] De *Bosporo Thracico* treis Libros elegantissimos, & lectu vere dignos *scripsit Antonius Gyllius*, quos *Lugd. Batav.* A°. CHR. M. DC. XXXII. in form. 16. impressos quoque vidimus.

BUNONIS.

γ His addi potest (b) *Terra Polaris Septemtrionalis*, quæ putatur undique mari & fretis cingi. *De* Universi Orbis variis partitionibus, veroque inter Europam & Asiam termino, *plura cognoscere licebit ex ipsius Cluverii lib. I. de Germ. c. I.* Memoriæ causa ex Varenii Geogr. Gen. adjecimus Tabulam quæ divisionem partium Terræ continet.

Ad finem hujus libri primi addere placuit nonnulla quæ ad reliquas Globi partes & figuras, ipsasque Tabulas Geographicas declarandas faciunt.

Præter Sphæræ circulos, supra explicatos, hæc porro sunt notanda.

1. *Alveus Globi* sustinetur *Basi* seu *Pedamento*, quod interdum additam habet (c) *Pyxidem nauticam*, vulgo *Compassum* vocant, Vitruvio *Amusium* dicitur, cujus beneficio Globus ad Mundi plagas dirigitur, & linea Meridiana invenitur. Si vero illa defuerit, alia poterit adhiberi Pyxis, eaque ad partem Australnam sub Meridiano collocari, ad dirigendum Globum versus quatuor Mundi plagas, ut Horizon respondeat Horizonti Mundi; Meridianus Meridiano: cæterique circuli in Globo cœli circulis. 2. In media Basi exstat (d) *Pedunculus* ligneus crena incisus, ut per eam Meridianus, Globusque, pariter attolli ac deprimi possit ad diversas elevationes Poli. 3. Quatuor Pedamenti columellis incumbit *Capitulum Alvei Cyclicum ligneum*, quod vocatur (e) *Horizon*. Ejus latus superius diversimode distributum est. Interior & Globo proximus limbus in quatuor Quadrantes divisus est, secundum quatuor Mundi angulos, Meridiem, Septemtrionem, Orientem & Occidentem: & horum quilibet rursus distinguitur in 90 partes æquales, ut ita tota circumferentia, sicuti circuli reliqui comprehendat 360 gradus. In eodem limbo duæ reperiuntur crenæ, per quas Meridianus secundum directam Septemtrionis & Meridiei extensionem, ad eam usque profunditatem descendit, ut unum Meridiani Globique medium præcise exstet supra planum Horizontis, alterum infra illud lateat. Illud nobis hemisphærium cœli conspicuum repræsentat, hoc non conspicuum. Hunc limbum proxime contingens habet XII signa cum Planetis signo propriis: quodlibet signum in gradus 30 distribuitur, qui suis spatiolis & numeris in intima ora hujus circuli descripti sunt. Inde porro sequitur *Calendarium* non solum *Julianum* seu *Antiquum*, sed & *Gregorianum* seu *Novum* decem diebus illud præcedens; quin

(a) Terræ figura vera falsaque. (b) Terra Polaris Septemtrionalis sive Groenlandia. (c) Pyxis nautica. (d) Pedunculus. (e) Horizontis limbi.

quin & nonnunquam *Scaligerianum*, cum nominibus mensium & festorum. Menses in varios divisi sunt dies, adjunctis primis septem literis Alphabeti Romani, in distinctionem dierum hebdomadis, pro diversitate literæ Dominicalis. In quibusdam etiam Globis additus reperitur *Numerus Aureus*. Exterior demum ora habet 32 ventorum nomina, pro differentia plagarum Mundi, & usu nautico. 4. Meridiano æneo infixus est (a) *Circulus Horarius*, superiori suo plano in 24 horas, pro ratione diei naturalis, distributus. Habet igitur horam duodecimam duplicatam; quarum altera indicat Meridiem; altera mediam noctem: hinc sectio utriusque horæ XII, tam diurnæ, quam nocturnæ Meridiano incumbit. Centrum hujus circuli est Mundi Axis, cujus extremitati index applicatus est æreus, qui cuspide sua, quoties Globus convertitur, una per circulum Horarium movetur, & horas ostendit. Porro Meridiano in Zenith seu Polo Horizontis annectitur per cochleam (b) *Circulus Verticalis*, *Quarta* seu *Quadrans* Altitudinis etiam dictus, ex ære factus habens 90 gradus, sive quartam Circuli partem, & ita adornatus, ut a puncto verticis seu Zenith secundum Globi gibbositatem demissus in omnes Horizontis partes moveri & circumduci queat. Nonaginta isti gradus ita inscripti sunt huic arcui, ut numeri ab horizonte incipiant, & sursum versus Zenith adscendant. Interdum Globo cœlesti in sectionibus Meridiani & Horizontis affigitur (c) *Semicirculus positionis*, qui ad certam elevationem constitutus refert initia XII domorum cœlestium, quas Astrologi distinguere solent per sex Circulos positionum.

Interiorem Sphæram 1. in duas æquales partes dividit (d) *Æquator*, mensura primi seu quotidiani & communis ab ortu in occasum motus, qui nihil aliud est, quam Æquinoctialis peripheriæ tam æqualis conversio, ut singulis horis XV gradus promoveantur, & toties una hora sit absoluta quoties XV gradus Æquator confecerit. Ejus situm in cœlo nobis imaginamur, vel quum mediam in Cingulo Orionis stellam observamus, & ejusdem circumvolutionem ab ortu versus occasum simul notamus: Vel quum tempore æquinoctii motum Solis ab Ortu in Occasum attendimus. Ejus enim vestigia Æquatoris situm super Horizontem tum ostendunt. 2. Dividitur Æquator, ut circuli alii, in 360 gradus: & per quemlibet gradum re ipsa aut imaginatione ducitur semicirculus ab uno Polo ad alterum. Hi semicirculi dicuntur (e) *Meridiani*, seu *Circuli Longitudinis in terra*. Ex his *Primus* est initium reliquorum pingendorum & numerandorum: & Primus ille, ut reliqui, dimidius, non integer pingitur, insignitus areolis coloratis, per quas ejus gradus distinguuntur. Continet 90 gr. ab Æquatore ad Polum Arcticum; & totidem ad Antarcticum. Meridiani Primi locus supra ad Cap. VII. §. III. indicatus est. 3. Per Meridiani gradus singulos ab Æquatore versus utrumque Polum deduci possunt 90 (f) *Paralleli* seu *Circuli Latitudinis*: Verum ne loca in Globo per multitudinem circulorum nimium obscurentur, vulgo tam Meridiani quam Paralleli tantum describuntur per decimum quemque gradum Æquatoris & Meridiani. 4. Æquatorem in duobus punctis oppositis intersecat circulus obliquus, *Zodiacus* dictus: Unus semicirculus Zodiaci flectitur ab Æquatore versus Septemtrionem; alter versus Austrum. Distinguitur Zodiacus, uti Æquator, in 360 areolas diversi coloris, per quas gradus denotantur; duciturque ab Ortu in Occasum. (g) *Zodiacus* & *Ecliptica* in eo conveniunt, quod eundem habent axem, eosdemque polos; & in eo tantum differunt, quod *Ecliptica* sit circulus in medio Zodiaci, sine Latitudine: *Zodiacus* autem sit circulus, seu *Zona* potius, Latitudinem habens XX ferme graduum. Sed quoniam in Globo Latitudine Zodiaci ad XX gradus determinata non indigemus, sola in eo pingitur Ecliptica. Polos Eclipticæ sustinet *Colurus Solstitiorum* in Circulis Polaribus. Porro ab uno Polo Zodiaci ad alterum duodecim in Globo cœlesti describuntur Semicirculi, per initia singulorum *Dodecatemoriorum*, & efficiunt *sex circulos maximos*. *Primus* transit per principia Arietis & Libræ, ostendens initia Longitudinis Signorum: *Secundus* per initia Tauri & Scorpii; atque ita porro reliqui distribuunt superficiem Globi in duodecim partes æquales, quæ latissimæ sunt in Ecliptica; versus Polos autem Zodiaci paulatim imminuuntur, ac tandem in ipsis Zodiaci Polis concurrunt. Cujuslibet partis spatium nomen habet a signo, inter utrumque semicirculum in Ecliptica comprehenso. Exempli gratia; superficies inter duos semicirculos per initia Arietis & Tauri ductos, comprehendens signum Arietis in Ecliptica, dicitur *Signum Arietis*; omnesque stellæ & Planetæ, aut alia cœli puncta, inter duos illos semicirculos, ex utraque Eclipticæ parte usque ad Polos, comprehensa, dicuntur esse in signo Arietis; atque ita porro in cæteris. Et hi in *Globo Cœlesti* sunt (h) *Circuli Longitudinum*. At (i) *Circuli Latitudinum*, qui ostendunt Latitudinem seu distantiam stellæ ab Ecliptica, sunt Zodiaco paralleli, & transversim per Circulos Longitudinum ducuntur: Sed non expresse pinguntur in Globo, ne stellæ vel alii circuli obscurentur. 5. Ex *Circulis Minoribus* duo *Polares* & duo *Tropici* rubris solent pingi lineis; & cum aliqua Latitudine, licet nullam habeant. Reliqui, videlicet Paralleli, nigris lineis tantum notantur. Hactenus de pictura Circulorum; jam sequitur locorum pictura.

Loca in Globo *picta sunt*, Regiones, Gentes, Insulæ, Maria, Flumina, Sylvæ, Montes, Urbes. *Regiones* diversæ diversis coloribus a se invicem distinguuntur; earumque limites notantur multis punctis. *Insulæ* desertæ, & quæ arena magis sunt, quam terra exculta, insigniuntur multis & variis punctis. *Silvæ* indicantur una vel altera arbore. *Montes* ex pictura facile cognoscuntur. *Urbes* turribus suisque nominibus notantur. Hactenus de pictura Geographica in Globo; Jam sequitur *Hydrographica*. In ea observandæ primum *Lineæ Nauticæ*, quæ *Rhombi* Lusitanis dicuntur, & Belgis *de Cours*, item *een Streeck*. Est autem (k) *Rhombus* linea in Globo Terrestri & Mappis Geographicis, quam navis, Acum Magneticam itineris sui ducem secuta, in maris superficie certo vento tenere debet. Viam nautis monstrat (l) *Pyxis nautica*, vulgo *Compassus*. Habet Pyxis illa planum rotundum, quod nautæ *Rosam* appellant, cujus circumferentia divisa est in XXXII partes, tot mundi plagas monstrantes. *Septemtrionem* indicat peculiare signum *Lilii*. Subtus enim Rosa habet affixam Acum

(a) Circulus Horarius. (b) Circulus Verticalis seu Quadrans Altitudinis. (c) Semicirculus positionis. (d) Æquator. (e) Meridiani seu Circuli longitudinis. (f) Paralleli seu Circuli Latitudinis. (g) Zodiacus & Ecliptica. (h) Circuli Longitudinum. (i) Circuli Latitudinum. (k) Rhombus. (l) Pyxis nautica seu Compassus.

cum Magneticam, quæ paxillo æneo acuminato imposita libere movetur, & quocunque Pyxis vertatur, plagam respicit Septemtrionalem; sicut reliquæ lineæ reliquas Mundi plagas & ventos. Hoc indice nautæ freti vasto se committunt Oceano, & remotissimas petunt terras. Pingitur Index ille nauticus in Globi Terrestris Æquatore, Meridiano & nonnullis intra Parallelos locis, aliisque Globi & Tabularum Geographicarum partibus: ita tamen, ut Lilium semper respiciat Septemtrionem. In *Arte Navigandi* quatuor præcipue veniunt consideranda. 1. Longitudines & differentiæ locorum. 2. Eorundem Latitudines & differentiæ. 3. Rhombus, seu Linea per quam navigandum est. 4. Intervallum seu distantia itineris marini inter duo loca. Sed amplissima illa Navigandi Ars paucis explicari nequit: qui eam scire desiderat, consulat *Nonium*, *Mercatorem*, *Robertum de Hues*, *Adrianum Metium*, & alios. Tantum de picturis necessariis in Globo. Non necessaria pictura est animalium, piscium, aliarumque rerum, quas cælatores & pictores, vel ad ostendenda in Terra & aquis varia animalia, vel ad oblectamentum oculorum, addiderunt.

Fabricam & structuram Globi sequitur ejus usus, qui sane maximus est, cujus explicationem omnem paucæ non capiunt pagellæ: præcipua tamen, quæ Geographiam cognituro necessaria videntur, in gratiam tironum delibasse hac vice contenti, earum rerum cupidos ad ipsos Auctores remittimus, qui hanc doctrinam ex instituto & prolixe tradiderunt.

(a) I. Alveo suo Globus per crenas Horizontis lignei immittitur, usque ab basis pedunculum, qui crena sua excipit Meridianum ita, ut ejus *medium*, hoc est, 180. *gradus, exstet supra planum* lignei Horizontis. Sed *illud Meridiani ænei latus, cui inscriptus est numerus graduum, respiciat lignei Horizontis partem Orientalem. Utrum vero Globus in Meridiano recte pendeat*, examinatur hoc pacto. In medio Meridiani inter utrosque Polos directe supra Æquatorem, est initium numerationis graduum ad utrosque Polos: illud initium linea oblonga notatur: applica itaque huic lineæ acum, ut punctum ejus extremum fere incidat in Æquatorem, deinde volve Globum, si punctum acus perpetuo incidit in Æquatorem, neque ab eo declinat, recte ab Axe pendet Meridianus. Porro, *utrum medium Meridiani exstet supra Horizontem*, examinatur hoc modo. Ad locum aliquem datum elevatur Polus, ac tum conspicitur, quot gradus ab Æquatoris parte Australi numerentur; qui si adduntur gradibus Elevationis, efficere debent 90. His si addis alterius Quadrantis gradus 90 redit numerus 180 graduum, quod est dimidium Meridiani.

(b) II. *Globus ad Mundi situm*, ut Globi cardines respiciant plagas & cardines Mundi, componitur hoc modo. 1. Globus collocatur in mensa aut tabula plana, ita, ut superficies Horizontis superior maneat parallela cum vero Horizonte. 2. Polus pro loci tui, ubi verſaris, latitudine elevatur. 3. Ita Globus convertitur, ut Meridianus æneus congruat cum Linea Meridiana Pyxidis nauticæ in basi Horizontis locata; Polus Austrinus respiciat Meridiem, & Arcticus Septemtrionem. Quo facto Globi Axis respondet Axi Mundi, & partes Horizontis lignei, plagis Horizontis veri. Sed Acus Magnetica quia declinat, res manet dubia nisi fuerit correcta. Si Compassus non est in promptu, vulgo respiciunt ad templorum structuras, in quibus summum altare constructum est ad Orientem, & turres ad Occidentem. Hinc a dextra est Meridies, a sinistra Septemtrio. Observant quoque umbram corporum ad horam XII meridianam; sed quoniam horologiis non satis tutum est credere, neque hic modus satis certus est. Quare alii noctu per cuspides duorum baculorum intervallo aliquo in terram defixorum stellam Polarem aspiciunt, & lineam inter utrumque baculum protrahunt; quæ est meridiana. Sed omnium rectissime *Linea Meridiana invenitur hoc modo*. Primum in plano ducitur circulus, in cujus centro erigitur ad perpendiculum stylus, qui longitudine sua non superet semidiametrum. Observanda deinde umbra Solis projecta a stylo ante meridiem, quando ejus extremitas Peripheriam circuli attingit: qui locus puncto notandus est. Eodem modo pomeridianis horis extremitas umbræ notanda in Peripheria eadem. Inter hæc duo puncta medium punctum exacte sumitur per divisionem arcus intercepti in duas æqualeis parteis. Ab hoc puncto divisionis per centrum ducenda est linea, quæ est meridiana, & semper indicat horam XII. *Vel hoc modo*: In plano erigitur Stylus ante meridiem, & ex loco ejus per umbræ projectæ extremitatem describitur peripheria. Deinde observatur post meridiem peripheriæ punctum, quod extremitas umbræ attingit. Arcus inter duo illa puncta bifariam secatur, & linea per centrum ducitur, quæ est Meridiana. *Vel demum ita*: In tabula plana & Horizonti parallela describitur circulus, isque per duos diametros dividitur in quatuor quadrantes, & horum quilibet in 90 grad. Extremitates diametrorum notantur vocabulis Meridiei, Septemtrionis, Orientis, & Occidentis. In centro erigitur stylus ad rectos cum tabula angulos. Deinde inquiritur in quo gradu Horizontis Sol oriatur aut occidat ad eum diem quo id investigatur. Eo igitur die Sole oriente tabula ita parata tamdiu convertitur, donec umbra styli tot gradibus cadat ab Occidente versus Meridiem, quot gradibus Sol removetur ab Oriente versus Septemtrionem. Linea igitur Meridiei & Septemtrionis in tabula respondebit lineæ Meridianæ in cœlo. Globo ad Lineam Meridianam constituto, reliqui Mundi Cardines ac venti per se innotescunt. 4. Si locum tuum, in quo moraris, in sphæra terrestri applicas Meridiano; Sphæræ situs per omnia similis est vero situi Terræ, & apparet quomodo & quorsum reliquæ regiones ad locum tuum sitæ sint. 5. Si Globus Cœlestis eodem pacto constitutus convertitur ab Oriente in Occidentem, apparet quomodo & in quibus plagis corpora cœlestia loco tuo oriantur & occidant; quæ nunquam occidant, & quæ nunquam oriantur.

(c) III. *Sphæra* constituitur *Recta*, quum uterque Polus incumbit Horizonti; & per ejus Zenith transit Æquator. In hoc Sphæræ positu corpora cœlestia cum Planetis recte supra infraque Horizontem ascendunt, & descendunt. 2. Omnes stellæ, seu vicinæ sint Æquatori, seu longe ab eo remotæ, quæ simul oriuntur, simul transeunt Meridianum, & simul occidunt. 3. Hæc omnia tantum temporis remorantur supra Horizontem, quantum infra illum latent; quia circuli, quos conversione Globi describunt, ab Horizonte in duas æqualeis parteis secantur. Atque hinc sequitur, Solem tam in Æquatore, quam extra eum ad Meridiem seu Septemtrionem constitutum, motu cœli quotidiano, æquali tempore supra & infra

(a) I. Examen Globi; num recte pendeat in Meridiano & Horizonte. (b) II. Globum ad situm Mundi componere, & invenire lineam Meridianam. (c) III. Sphæram constituere Rectam.

fra Horizontem morari; adeoque dies perpetuo æquales efficere suis noctibus. Contingit istud habitantibus *sub Æquatore* absque ulla latitudine versus alterutrum Polum; ut sunt incolæ insulæ D. Thomæ, partis Africæ, Moluccarum quarundam, &c. Hanc sphæram habent *Ascii*, de quibus supra c. V. §. 11. ubi simul varietates cœli, quibus obnoxii sunt, memorantur.

(a) IV. *Sphæra* constituitur *Parallela*, quum Æquator ita applicatur Horizonti, ut fiant Paralleli; & alter Polus altissime tollitur supra Horizontem in Zenith; alter humillime deprimitur in Nadir. In hoc Sphæræ positu 1. sidera, Circuli, aliæque Globi partes, neque supra Horizontem ascendunt, neque infra eum descendunt, sed parallelè semper cum eo convertuntur. 2. Sol iis per sex menses continuos non occidit, ac reliquos sex menses non apparet. Talem sphæram habent, si qui sunt sub Polis. Quibus porro cœli mutationibus hi sint obnoxii, dictum est in Perisciis Cap. V ad §. 11.

(b) V. *Sphæra* fit *Obliqua*, quum alter Polus supra Horizontem ita elevatur, ut *oblique* inclinetur versus alterutrum Horizontis latus; & alter deprimitur. In hac sphæræ positione 1. Æquator cum cæteris Circulis, Signis & Stellis oblique scandit supra Horizontem, & oblique rursus infra eundem delabitur. 2. Omnes Circuli Æquatori utrinque paralleli, etiam ii, qui per conversionem Sphæræ describuntur a Sole, stellis aut aliis signis, ab Horizonte dividuntur in partes inæquales; ita ut eorum, qui ab Æquatore tendunt versus Polum elevatum, major pars supra Horizontem exstet, minor condatur infra eum: Cæterorum vero versus Polum latentem, major pars subter Horizontem hæreat, minor tollatur supra. Ex quo consequitur, Solem, dum versatur extra Æquatorem, in signo tendente ad Polum conspicuum, conversione Sphæræ majorem partem circuli supra Horizontem, quam infra eum conficere, diutiusque hærere supra terram; & hinc quoque dies efficere longiores suis noctibus: & contra, ubi recessit ad Polum inconspicuum, minorem circuli partem consumere supra, quam infra Horizontem, minusque supra Terram morari, adeoque dies facere noctibus breviores. Simul etiam patet, quo elevatior est alter Polus supra Horizontem, eo circulos secari in partes inæqualiores, ac proinde discrimen dierum & noctium dari evidentius. 3. Sol, dum est in Æquatore, pari semper tempore supra & infra Horizontem commoratur; adeoque dies nocti redditur æqualis. 4. Stellæ omnes circa Polum conspicuum, comprehensæ circulo, intervallo Elevationis Poli descripto, nunquam occidunt; aliæque contra interceptæ circulo ex Polo latente ad Horizontis contactum delineato, nunquam oriuntur: intermediis vero locis positæ, oriuntur atque occidunt; exceptis iis, qui ipsos circulos prædictos occupant. quæ neque occidunt, neque oriuntur, sed Horizontem duntaxat stringunt. Hanc Sphæræ positionem habent omnes terræ incolæ, qui a lateribus Æquatoris sub quacunque degunt Latitudine, tam ad Septemtrionem, quam ad Meridiem; donec incurrant in ipsos Polos, ubi Sphæra est parallela.

(c) VI. Ex Constitutione Sphæræ Obliquæ inter cætera hæc duo observantur. 1. *Altitudinem Poli æquari distantiæ Zenith ab Æquatore, seu Latitudini locorum*; quod per Globum ita demonstratur. Uterque Polus adjungitur Horizonti, ut in Sphæra Recta, & sunt sine ulla elevatione Poli, atque Zenith incidit in Æquatorem. Hinc si alter Polus ex alterutra parte Horizontis attollitur, e. g. x gradibus; Æquator ex adverso a Zenith totidem gradibus versus Horizontem descendit: & quo plus tollitur Polus, eo plus a Zenith removetur Æquator. Patet igitur per hanc operationem, Elevationem Poli semper æqualem esse distantiæ Zenith ab Æquatore, seu quod idem est, Latitudini locorum. 2. *Altitudinem Æquatoris Polique 90 simul efficere gradus*; ac proinde una altitudine de 90 gradibus deducta, residuum ostendere altitudinem alterius; id quod ex Globo ita apparet. Si Polus e. g. attollitur supra Horizontem 20 gradibus, Æquator tantundem recedit a Zenith, & distat ab Horizonte gradibus 70, quorum numerorum summa facit gradus 90. Si Polus elevatur gradibus 60, Æquator 60 quoque gradibus recedit a Zenith, & supra Horizontem attollitur gradibus 30, qui cum 60, constituunt 90. Atque ita porro in cæteris.

(d) VII. *Latitudo loci* nihil aliud est, quam distantia ejus ab Æquatore versus Polum. At *Longitudo loci* est distantia ejus a Meridiano Primo in Æquatore ab Occidente versus Orientem numerata. Utraque beneficio Globi invenitur hoc modo. Vertitur Globus, donec locus datus substet Meridiano, cujus gradus, qui loco imminet, indicat ejus *Latitudinem*: & gradus Æquatoris, qui stringitur a Meridiano, ejusdem loci *Longitudinem*. [c]

(e) VIII. Quot gradibus vertex loci distat ab Æquatore, totidem polus ab Horizonte elevatur.

(f) IX. Si locus datus adjungitur Meridiano, & creta acuminata applicatur termino numerationis, in Globo circumvoluto creta describit peripheriam, quæ omnia illa notat loca, quorum eadem cum loco dato est Latitudo.

(g) X. Distantia diversorum locorum in Globo Terrestri invenitur hoc pacto. Unus pes circini applicatur uni loco, & alter pes alteri loco: Hæc intercapedo circini transfertur ad Æquatorem, & numerantur gradus intercepti; quibus multiplicatis per xv, prodit numerus milliarium Germanicorum. Vel hoc modo: Alteruter locorum jungitur Meridiano, eique applicatur Circulus Verticalis, ac cum altero loco componitur; ubi gradus in Circulo illo interjecti indicant locorum istorum distantiam.

(h) XI. *Situs seu Angulus Positionis est, qui comprehenditur meridiano loci alicujus, & Circulo majori, per vertices datorum locorum transeunte; & plaga Mundi, in quam unus locus ab altero vergit.* Angulus iste invenitur hoc modo: Locus, ad quem Globus rite elevatus est, ponitur sub Meridiano, & Circulus Verticalis vertici ejus loci affixus circumagitur, donec alterius loci verticem transeat. Terminus Circuli ad Horizontem Situm positionis indicat. Et si eadem opera gradus in Verticali inter duo illa loca numerantur, eorundem locorum distantia innotescit. Si vero alteruter locus plus quam 90 gradibus remotis infra Horizontem consistat, quem proinde verticalis nequeat contingere: convertitur Globus, donec locus iste, qui sub Horizonte latebat, eundem stringat: tum Globo firmato e diametro ad alteram Horizontis

(a) IV. Sphæram constituere Parallelam. (b) V. Sphæram facere Obliquam. (c) VI. Elevationem Poli æquari Latitudini locorum, & cum distantia Æquatoris efficere gradus 90. (d) VII. Invenire locorum Latitudinem & Longitudinem. (e) VIII. Polum rite elevare. (f) IX. Invenire loca, quæ eandem habent Latitudinem. (g) X. Distantiam locorum invenire per Globum terrestrem. (h) XI. Dato loco invenire aliorum locorum situm secundum Angulum positionis.

tis partem creta aut alia materia nota imprimitur: deinde convertitur Globus in priorem situm; & erit nota impressa tantundem ab altero illo meridiani latere supra Horizontem elevata, quantum ab altero latere locus iste infra Horizontem est depressus. Quo facto, notæ factæ Verticalis imponitur, ac videtur quo in loco stringat Horizontem: quot hic inveniuntur gradus, tot ab altera parte Horizontis locus ille situs est. Si distantia istorum locorum quæritur; numerandi sunt gradus Verticalis ab Horizonte sursum usque ad notam; iisque addenda Verticalis longitudo 90 graduum; atque ita facile innotescet; si gradus per 15 multiplicantur, provenit numerus milliarium Germanicorum.

(a) XII. *De Zonis*, earum latitudine, atque cœli mutationibus, quibus earundem incolæ obnoxii, superius dictum est cap. V.

(b) XIII. De *Asciis*, *Amphisciis*, *Perisciis* & *Heterosciis*, qui sint, & quibus in Terræ locis reperiantur, videatur supra cap. v.

(c) XIV. Ratio inveniendorum *Antœcorum*, *Periœcorum* & *Antipodum*, indicata est cap. v.

(d) XV. Quomodo invenienda *Climata* & *Paralleli*, monstratum est hujus lib. cap. VI.

(e) XVI. *Ad Clima inveniendum*, quum necessarium sit scire *diem loci dati longissimum, is investigatur per Globum hoc modo.* Polo ad locum datum rite elevato, primus gradus Cancri, in quo Sol existit, quum nobis efficit diem longissimum, creta aut alio notetur signo; hic locus Solis adducatur ad Horizontem Orientalem, & Index Circuli Horarii ad horam XII. Volvitur deinde Globus, donec locus Solis notatus perveniat ad Horizontem Occidentalem. Quo facto index monstrat numerum horarum diei longissimi ad datam elevationem. Reliquæ inde horæ ad 24, sunt noctis, monstrantque noctem brevissimam. Eadem ratione ex primo gradu Capricorni ostenditur quantitas diei brevissimi, & noctis longissimæ. Quamquam etiam ex inventa quantitate diei longissimi facile apparet quantitas noctis longissimæ, quæ diei longissimo semper æqualis est. Sicut & dies brevissimus æqualis est nocti brevissimæ.

(f) XVII. *Locus Solis in Ecliptica quolibet anni tempore invenitur hoc modo.* Quæritur dies mensis, quo id investigatur, in Calendario Horizontis; cui respondet gradus signi Zodiaci, qui quæsitus in Globo ostendit verum locum Solis ad diem propositum. Sic agitur cum omnibus diebus totius anni. At in anno bissextili post 28 Februarii sequens dies est assumendus, ut pro 29 Februarii primus Martii, & pro primo Martii secundus, & ita porro progrediendum. Quum vero hic modus non omnino accuratus sit, satius est locum Solis discere ex Ephemeridibus. Hic Solis locus creta aut alio signo in Globo notandus; non tamen ubi signum Zodiaci apparet pictum, sed ubi nota illius signi Astronomica invenitur. Nam secundum dodecatemoria procedendum est, non secundum asterismos.

(g) XVIII. *Ortus & Occasus Solis invenitur hoc modo.* Eligitur locus cognitæ Latitudinis, ad quam Polus elevatur. Deinde ex problemate proxime præcedente quæritur eo ipso die locus Solis, qui adducitur ad Meridianum & index horarius ad horam XII: Demum convertitur Globus, donec locus Solis stringat Horizontem in Oriente. Quo facto index ostendet horam ortus Solis; si revolvitur idem locus Solis ad Horizontem in Occidente, index ostendet horam occasus. Sed beneficio Æquatoris, qui continens gradus 360 spatio horarum XXIV, h. e. die Naturali, transit Meridianum, ita ut singulis horis transeant gradus XV, & singulis Minutis unius gradus quadrans, tempus ortus & occasus Solis multo certius haberi potest hoc modo. Locus Solis applicatur Horizonti in Oriente, & notatur gradus Æquatoris, qui occupat Meridianum. Inde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Meridianum, ac observatur gradus Æquatoris simul stringens Meridianum. Hic numerus graduum, qui ab ortu Solis ad meridiem usque pertransierunt Meridianum, dividitur per 15 (quia 15 gradus unam conficiunt horam) & prodit horarum numerus. Residui gradus multiplicantur per 4 (quia quilibet gradus valet 4 Scrupula horaria, scrupulum videlicet est sexagesima pars horæ.) Si hic numerus horarum & Scrupulorum deducitur a 12, reliquæ horæ indicant tempus Ortus Solis. Pari modo invenitur hora occasus Solis; si ejus locus adjungitur Meridiano, ac observatur gradus Æquatoris simul stringens Meridianum. Deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente: qui numerus graduum in Æquatore si accipitur, ac eadem ratione dividitur per 15, ac residuum multiplicatur per 4, prodit hora occasus Solis a meridie. *Singulis horis* XV *in Æquatore transire gradus*, potest in Globo demonstrari. Notetur quodvis Æquatoris punctum eoque adducto ad Meridianum Index collocetur ad horam XII. Volvatur deinde Globus, donec Index monstret primam horam, atque deprehendes punctum Æquatoris notatum recessisse XV gradibus a Meridiano. Si iterum volvas globum, donec index monstret horam secundam, deprehendes Æquatoris gradus XV Meridianum transisse; ac ita porro. *Quamobrem gradus Æquatoris in horas mutari possunt*; si primus Gradus ♈ adducitur ad Meridianum, & index ad horam XII. Globusque volvitur ad Occasum, donec illæ partes Æquatoris, quæ in horas erant mutandæ, transeant, & Index monstrabit horas quæsitas. In contrarium agitur, si pro horis Æquatoris partes cognoscendæ.

(h) XIX. *Quantitas dierum & noctium facile cognoscitur ex problemate præcedente.* Investigatur tamen hoc etiam pacto. Globo ad locum datum rite elevato, locus Solis adjungitur Horizonti in Oriente, & index horæ 12 versus Austrum. deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente. Numerantur horæ ab indice confectæ, quæ indicant diei longitudinem: Residuum est longitudo noctis. Vel ita: Locus Solis adjungitur Horizonti in occidente, & index horæ XII. Si Globus deinde convertitur, donec locus Solis pulset Orientem, index ostendet longitudinem noctis.

(i) XX. *Ascensio Obliqua est gradus Æquatoris, qui oritur cum Sole aut stella in Sphæra Obliqua.* Sol igitur vel stella admovetur Horizonti Orientali, & qui gradus Æquatoris una oritur, dicitur Ascensio Obliqua. Exstant passim Tabulæ Ascensionum obliquarum ad varias Poli elevationes consignatæ, quæ ex libris Astronomorum cognosci queunt. Faciunt enim

(a) XII. Zonarum numerus & latitudo. (b) XIII. Ascii, Periscii, Amphiscii, Heteroscii. (c) XIV. Antœcos, Periœcos & Antipodes invenire. (d) XV. Climata & Parallelos invenire. (e) XVI. In Globo invenire diem longissimum. Invenire noctem brevissimam: Item diem brevissimum, ac noctem longissimam. (f) XVII. Locum Solis in Ecliptica, quolibet anni tempore indagare. (g) XVIII. Horam ortus & occasus Solis ad quamvis Latitudinem quolibet anni die explorare. (h) XIX. Quantitatem dierum & noctium cognoscere. (i) XX. Ascensionem Solis vel stellæ obliquam invenire.

enim ad intelligendas causas inæqualitatis dierum & horarum Naturalium & Artificialium.

(a) XXI. Ducitur locus Solis vel stellæ ad Horizontem in Occidente, & quicunque gradus Æquatoris Horizontem una stringit, is dicitur Descensio obliqua.

(b) XXII. *Ascensio Solis vel stellæ nihil aliud est, quam gradus Æquatoris, qui cum iisdem supra Horizontem emergit; Recta igitur Ascensio est, gradus Æquatoris, qui cum Sole in Ecliptica aut stella in Sphæra Recta ascendit.* Ad hanc Rectam Ascensionem inveniendam, Sol vel stella adjungitur Meridiano; & Æquatoris gradus, quem Meridianus in eo situ intersecat, indicat Rectam Ascensionem. Reperiuntur Tabulæ Ascensionum Rectarum in libris Astronomorum. [d]

(c) XXIII. *Recta Descensio* est in iisdem Æquatoris gradibus, in quibus Ascensio recta.

(d) XXIV. Zonæ Torridæ incolæ, quibus Circuli Tropici valde remoti sunt, nulla habent Crepuscula. Iis vero, qui Zonis Frigidis sunt propiores, tota fere nox crepera est, nec quicquam certi de eorum Crepusculis dici potest. In nostris tamen regionibus *Crepusculum definitur sesquihora*, ita ut ejus mensura sit 18 graduum. *Cognoscitur autem Crepusculum hoc modo*; Locus Solis jungitur Meridiano, & index horarius applicatur ad horam XII. Deinde gradus Eclipticæ, qui loco Solis e diametro opponitur, signatur, & in Horizonte Occidentali ad Quadrantem Altitudinis 18 gradibus attollitur. Ita index horarius monstrat initium crepusculi matutini. Idem gradus Soli oppositus in Oriente per gradus 18 elevatus, monstrat finem crepusculi vespertini. Notandum tamen, profunditatem Solis 18 graduum non esse per omnia loca & tempora constantem, ob variam aëris temperiem & altitudinem, per quas fit, ut citius aut tardius solito Crepuscula incipiant & desinant.

(e) XXV. *Loca, quibus sol uno eodemque die fit verticalis, ostenduntur hoc modo.* Primum ex dato die inveniatur locus Solis in Ecliptica secundum problema XVII. Deinde adducatur locus Solis ad punctum Meridiani, quod ei imminet: & volvatur Globus: Ita omnia loca, quæ notatum punctum transeunt, sunt illa, quæ quæruntur. Vel creta acuminata applicata describatur parallelus, qui loca illa indicabit. Idem quoque potest in Mappis ostendi; si locus Solis in Ecliptica notatur, & per eum ducitur parallelus Æquatoris rectus vel curvus, prout Tabula rectilinea vel curvilinea fuerit. Ita omnia hujus paralleli loca erunt illa, quæ quæruntur. Id autem fieri debet in utroque Mappæ hemisphærio.

(f) XXVI. Quæ loca eundem habent Parallelum, eadem habent omnes dies anni æquales, & eandem quantitatem diei longissimi.

(g) XXVII. *Data unius loci hora, alterius etiam loci hora invenitur hoc modo.* Locus cujus hora datur, adducitur ad Meridianum æneum, index ad eam horam Circuli Horarii, quæ datur. Volvitur deinde Globus, donec alter locus datus veniat sub Meridianum; quo facto index in eo Globi situ monstrabit horam quæsitam illius loci.

(h) XXVIII. *Loca, quæ ad datam nostram horam quamcumque habent meridiem, aut mediam noctem, aliamve horam, ita exhibentur.* Noster, seu datus locus alius, adducitur ad Meridianum, index ad datam horam Circuli Horarii. Deinde volvitur Globus, donec index monstret horam XII meridiei. Ita loca, quæ Meridiani semicirculo superiori, a Polo elevato ad Polum depressum, subjecta conspiciuntur, sunt ea, quæ meridiem ad datum tempus agunt. Et si Globus porro pro arbitrio nostro vertitur, index semper monstrat horam, quam eo tempore habent loca Meridiano subjecta.

(i) XXIX. Polus pro data loci Latitudine primum elevandus, & Globus ad Cardines Mundi rite constituendus est. Deinde acicula infigenda loco Solis in Ecliptica ad perpendiculum, (seu, ut loquuntur, perpendiculariter,) vel, quod satius, Gnomon Sphæricus applicandus Eclipticæ, ita ut apex gnomonis loco Solis incumbat, atque ita ad Meridianum adducatur, & index ad horam XII. Volvatur postea Globus, donec acicula nullam jaciat umbram in Globo; & in eo situ index monstrabit horam quæsitam. 2

(k) XXX. *Norimbergenses* hodie, ut olim *Babylonii*, aliique populi numerant horas XXIV ab ortu Solis ad sequentis diei ortum. *Quæ hora ita invenitur.* Elevatur Polus pro dati loci latitudine; & locus Solis ex dato die inventus adducitur ad Meridianum, index ad horam XII Circuli Horarii. Volvitur deinde Globus, donec index monstrat datam horam. Globo ita manente immoto index reducitur ad XII. Quo facto volvitur Globus ab Occasu ad Ortum, donec locus Solis ad Orientem in Horizonte appareat; & in Circulo Horario numerantur horæ a XII versus Ortum iisque ad indicem. Hæ sunt horæ quæsitæ Norimbergenses seu Babylonicæ,

(l) XXXI. *Ex data hora Norimbergi, nostræ numerationis hora, quæ a media nocte vel meridie incipit, invenitur hoc modo.* Polus pro loci dati Latitudine elevatur. Locus Solis notatur in Ecliptica, & ad Orientalem Horizontem adducitur: Index horarius ad horam XII. Deinde volvitur Globus versus occasum, donec index monstret in Circulo Horario datam horam ab Ortu. Hoc facto, index reducitur ad horam XII, deinde movetur Globus, donec locus Solis reductus sit ad Meridiani semicirculum, quem proxime transiit; & numerantur horæ a XII ad indicem in eam plagam, in quam motus Globi factus est. Ita hora nostræ numerationis a meridie vel media nocte reperietur.

(m) XXXII. Hodie in multis Italiæ locis, sicut olim in Græcia, numerantur 24 horæ *ab uno occasu Solis ad sequentem; ad quas inveniendas ex horis nostræ numerationis sic agitur.* Elevatur Polus pro dati loci Latitudine; Locus Solis in Ecliptica notatur, atque ad

(a) XXI. Descensionem Solis vel stellæ invenire Obliquam. (b) XXII. Ascensionem Solis vel stellæ rectam invenire. (c) XXIII. Invenire Descensionem rectam. (d) XXIV. Initium & finem crepusculorum indicare. (e) XXV. Dato die anni invenire Telluris loca quibus sol eo die in meridie fit verticalis. (f) XXVI. Ostendere, quibus in locis omnes anni dies sint æquales; adeoque habeant etiam eandem diei longissimi quantitatem. (g) XXVII. Data hora unius loci in Globo dati, invenire horam alterius loci dati. (h) XXVIII. Data hora nostri loci ostendere in Globo omnia illa loca, quæ ad datam illam horam habent meridiem; item illa, in quibus media nox, & illa, in quibus sit alia quæcunque hora. (i) XXIX. Beneficio Globi Sole lucente cognoscere horam loci, cujus latitudo data est. (k) XXX. Data hora nostræ numerationis invenire quota sit hora ab ortu Solis. (l) XXXI. Data hora ab ortu seu Norimbergensi, invenire nostræ numerationis horam. (m) XXXII. Data hora nostræ numerationis invenire horas Italicas.

ad Meridianum adducitur; index ad horam XII meridianam Circuli Horarii collocatur. Deinde volvitur Globus, donec index ille monstret horam datam. Postea immoto Globo reducitur index ad horam XII. quo facto volvitur Globus versus Ortum, donec locus Solis in Occidentali Horizonte conspiciatur. Numerantur demum horæ à XII. usque ad indicem secundum plagam motus. Et hæ erunt horæ numerationis Italicæ. *Hora Italica per radios Solis in globo investigatur h. m.* Loco Solis Occidentis advoluto ad diem observationis, indiceque applicato horæ XII, vertitur globus, donec gradus loci Solis supra Horizontem ascendat in Oriente, aut in Occidente. Ibi collocatur Gnomon Sphæricus, aut acus modico ceræ firmata, & obvertitur Soli, donec nullam de se projiciat umbram in alterutrum latus: & indicabit index horam quæsitam numerandam à XII. meridianâ.

(a) XXXIII. *Ex data hora Italica seu ab occasu Solis, nostræ numerationis hora invenitur hoc modo.* Polus elevatur pro loci latitudine. Solis locus in Eclipticâ notatur, atque ad Meridianum adducitur. Index collocatur ad horam XII. Volvitur deinde Globus versus Occasum, donec index monstret horam datam Italicam; ac tum immoto Globo reducitur index ad XII. Hoc facto, locus Solis revolvitur ad eum Meridiani semicirculum, quem proxime transiit. Ita horæ inter XII. & indicem interceptæ, si numerantur à XII. versus ortum, sunt horæ à meridie vel media nocte secundum nostram numerationem.

(b) XXXIV. Horarum aliæ sunt *Æquales, seu Æquinoctiales*, aliæ *Inæquales* seu *Temporales*. *Hora Æqualis* est vigesima quarta pars diei naturalis, & perpetuo manet ejusdem quantitatis. *Æquinoctiales* dicuntur illæ horæ, quoniam per Æquinoctialis Circuli regularem & æquabilem motum distinguuntur, dum de eo tanto temporis spacio XV gradus perpetuo ascendunt, & in opposita Æquatoris parte totidem gradus infra Horizontem descendunt. Ob commoditatem & facilitatem horarum Æqualium usus hodie apud omnes fere gentes est frequens. (c) *Hora Inæqualis, quæ & Temporalis appellatur*, est duodecima pars diei vel noctis artificialis. *Inæquales* dicuntur hæ horæ, quoniam diurnæ cum suis horis nocturnis collatæ, aut cum diversorum inæqualium dierum horis, nunquam sunt ejusdem magnitudinis: sed quoties dies crescunt aut decrescunt, toties horarum etiam quantitas, certa quadam & regulari vicissitudine, immutatur, prout dies & noctes augentur aut minuuntur, exceptis duobus Æquinoctialibus diebus, in quibus horæ Æquales & Inæquales sunt ejusdem quantitatis. Veteres ac præcipue Judæi his usi sunt horis Inæqualibus (unde & *Judaicæ* nonnullis appellantur *Horæ*) Quod patet ex historia Evangelica *Matth.* XX. *v.* 3, 5, 6. *Luc.* XXIII. *v.* 44. *Joh.* XI. *v.* 9. *Actor.* II. *v.* 15. *Plinius* quoque *lib.* II. *cap.* 97. aliique horarum istarum mentionem faciunt. Sed quum horarum Inæqualium usus multa habeat incommoda, horis tantum utimur Æqualibus. (d) *Quantitas horarum Inæqualium facile invenitur*, si datæ diei vel noctis horæ Æquales multiplicantur per 60 in minuta, & collecta per 12 dividuntur: & quæ post divisionem reliqua sunt, iterum multiplicantur per 60 in secunda, vel ulterius; quæ denique divisa producunt horas Inæquales, ad quamlibet diem datam.

Tabula exhibens horas Æquales in scrupulos resolutas.

Hor.	Min.	Hor.	Min.	Hor.	Min.
1	60	9	540	17	1020
2	120	10	600	18	1080
3	180	11	660	19	1140
4	240	12	720	20	1200
5	300	13	780	21	1260
6	360	14	840	22	1320
7	420	15	900	23	1380
8	480	16	960	24	1440

Sit exemplum. Si dies fuerit horarum Æqualium 16, primorum 19, secundorum 52; illæ 16 horæ primum resolvuntur in 960 prima min. quibus adduntur adhærentia minuta 19; congregatum erit 979. quod si dividitur per duodecim, offerentur 81 prim. Reliqua 7 min. prima si rediguntur in secunda per 60, prodeunt 420 secunda; quibus si adduntur 52 secunda, fiunt 472 secund. quæ divisa per 12 dant 39 secund.

(a) XXXIII. Datâ horâ Italicâ invenire horam nostræ numerationis. (b) XXXIV. Hora Æqualis, seu Æquinoctialis. (c) Hora Inæqualis, seu Temporalis. (d) Horarum Inæqualium quantitatem invenire.

ſecund. Quatuor ſecunda, quæ poſt diviſionem reliqua ſunt, rediguntur in 240 tertia; hæc diviſa dant 20 tert. Et tanta eſt longitudo horæ Inæqualis diei datæ, videlicet 81 minutorum primorum, 39 ſecundorum, 20 tertiorum. *Sit exemplum aliud.* Si dies fuerit 7 horarum, 40 minutorum primorum, & 8 ſecundorum, horæ integræ multiplicatæ per 60 dant 420 prima; quibus ſi adduntur 40 adhærentia minuta, tum prodeunt 460 min. prima. Hæc diviſa per 12 prima conſtituunt 38 prima. Reſidua 4 prima rediguntur iterum per 60 in 240 ſecunda, quibus ſi adduntur illa 8 ſecunda, Congregatum erit 248 ſecund. quæ diviſa per 12, producunt 20 ſecunda. Reliqua 8 ſecunda reſolvuntur in 480 tertia; hæc quoque diviſa per 12 dant 40 tertia. Habebit igitur in exemplo dato una hora Inæqualis 38 minuta prima, 20 ſecunda & 40 tertia. *Hoc modo omnium dierum & noctium artificialium horas Inæquales aſſequimur.*

(a) XXXV. *Globus Terreſtris ita poteſt ſuſpendi aut conſtitui, ut Sole lucente iſtæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipſa Tellure quovis tempore illuminat, & ſimul appareat, quibus populis Sol oriatur ad ſingula temporis momenta, quibus occidat, quibus meridiem agat, quibus omnino occultatus ſit, & cui loco ſit verticalis; quod exhiberi poteſt hoc pacto.* Locus, in quo globus ita collocandus eſt, notatur in ipſo Globo, ad Meridanum adducitur, & creta notatur punctum Meridiani loco iſti imminens. Si igitur Globus è fune ſuſpendendus eſt, alligandus eſt funis huic puncto Meridiani. Si vero in loco aliquo firmiter collocari debet, trajiciendus eſt ſtylus ferreus ex hoc loco per centrum Globi uſque ad oppoſitum punctum, atque hic ſtylus ferreus plano Horizontali arcte infigendus, ut ſit immobilis. Deinde Globus ad quatuor Mundi Cardines diſponendus, quo facto ad ſingula momenta diei, Sole lucente, licet in Globo contemplari partem Telluris illuminatam, & partem non illuminatam. Illa vero loca, quæ in medio ſemicirculo partis illuminatæ jacent, ſunt illa, quæ ad iſtud temporis momentum habent meridiem. Illis, quæ ad Orientem in Semicirculo diſcernente partem illuminatam à non illuminata ſita ſunt, Sol occidit. Ab his, quæ jacent ad Occidentem in ſemicirculo diſcernente partem illuminatam à non illuminata, Sol oritur. *Ad locum Solis in Ecliptica inveniendum,* circa medium partis illuminatæ acicula vel gnomon ſphæricus hinc inde moveatur, donec nullam jaciat umbram punctumque in Globo notetur. Hoc enim ad meridianum adductum indicabit declinationem puncti Eclipticæ, in quo Sol eſt tempore obſervationis, unde pro conditione temporis, Veris vel Æſtatis, Autumni vel Hyemis ipſe locus Solis cognoſcetur, & inde anni dies. *Ille quoque locus in Globo,* in quem acicula infixa nullam projicit umbram, eſt is, cui *Sol* ad illud temporis momentum *verticalis* eſt; & parallelus per hunc locum tranſiens exhibet omnia loca, quibus Sol ad illum diem fiet verticalis. Porro *hora loci, in quo Globus ita collocatus vel ſuſpenſus eſt, invenitur hoc modo.* Locus iſte, cui Sol eſt verticalis, adducitur ad Meridianum. Index ad horam XII Circuli Horarii, & volvitur Globus donec locus noſter, ſive, in quo Globus ſitus eſt, ad Meridianum perveniat. Tunc index monſtrat horam quæſitam. At quoniam Globi converſio fieri non poteſt, ſi per ſtylum ferreum plano Horizontali affixus eſt; ideo ſatius fuerit Globum ſuſpendere; & ſimul Polos ita alligare, ut eundum retineant ſitum.

(b) XXXVI. Globus Terreſtris modo jam dicto ſuſpenſus, Luna lucente, oſtendit quoque, quibus populis ad quodvis temporis momentum, quo illa ſupra Horizontem noſtrum commoratur, conſpicua, quibus oriatur, quibus occidat & quibus ſit verticalis. Quæ omnia ex præcedente problemate manifeſta ſunt.

(c) XXXVII. *In Globo Terreſtri exhiberi poſſunt omnia loca, quibus ſidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto alio in loco ſupra Horizontem commorantur,* hoc modo. Noſter, vel alius locus datus, adducitur ad Meridianum, & invenitur Parallelus Antœcorum. Omnia loca in hoc Parallelo ſita ſunt, quæ quæruntur; quod in Globo monſtrari poteſt; ſi polus elevatur pro dati loci latitudine, & deprimitur pro hujus inventi Paralleli latitudine.

(d) XXXVIII. *Certiſſimus videtur eſſe modus inveniendæ Latitudinis,* ſi in ſignis Borealibus declinatio Solis circa illud tempus ab inventa maxima altitudine ſolis ſubtrahitur: Quod relinquitur, eſt complementum Elevationis Poli. Illud ſi à 90 ſubtrahitur, emergit elevatio quæſita. *Robertus Hues ſequentem tradit modum.* Meridiana Solis altitudo obſervatur Radio, Quadrante, aut hujuſmodi inſtrumento, & Solis locus in Ecliptica Globi inventus Meridiano applicatur; & Meridianus hàc illac in ſuis fiſſuris conſiſtens circumducitur, uſque dum idem Solis locus totidem gradibus ab Horizonte attollatur, quot ſunt obſervatæ Solis altitudines. In hoc Globi ſitu polus alter, ſupra Horizontem eminens, indicabit Latitudinem loci. *Non diſſimilis eſt modus, quo vulgo nautæ locorum Latitudines indagare ſolent,* per meridianas Solis altitudines, & Tabulas declinationum.

(e) XXXIX. *Data quantitate diei longiſſimi in quodam Telluris loco, ejuſdem Latitudo invenitur, ſimul omnia illa exhibentur loca, quæ eandem habent diei quantitatem, hoc modo.* Locus Solis diei longiſſimi, qui eſt 1. gradus Cancri, adducitur ad Meridianum; index ad horam Circuli horarii XII. Volvitur deinde Globus, donec index monſtret horam illam à qua numerus datus longiſſimi diei denominatur; ita, ut ad horam XII mediæ noctis adjungantur reliquæ horæ continua numeratione; & tunc punctum Tropici exiſtens in Meridiano notatur. Deinde adducitur primus gradus Cancri ad Horizontem in Oriente, & Meridianus in crena ſua ita movetur Polo elevato vel depreſſo, donec alterum Tropici punctum notatum exiſtat ad Horizontem in Occidente; ita ut 1. gradus Cancri adhuc ſit in Oriente. Quo facto, numerantur gradus Elevationis Poli. Ea enim eſt quæſita Elevatio Poli & Latitudo Paralleli, qui in Globo invenitur, ſi totidem gradus numerantur in Meridiano ab Æquatore verſus Polum, & creta

(a) XXXV. Globum Terreſtrem ita ſuſpendere aut conſtituere, ut lucente Sole eæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipſa Tellure quovis tempore illuminat, & ſimul appareat, quibus populis Sol oriatur ad ſingula temporis momenta, & quibus occidat; quibus meridiem agat, & quibus occultatus ſit. Solis locum in Ecliptica invenire. Loca oſtendere, quibus Sol eſt verticalis. Horam diei invenire. (b) XXXVI. Loca quibus Luna oriatur, & quibus occidat, oſtendere. (c) XXXVII. In Globo Terreſtri exhibere omnia loca, quibus ſidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto nobis, vel alteri dato loco, ſupra Horizontem commorantur. (d) XXXVIII. Loci dati invenire Latitudinem & Elevationem Poli. (e) XXXIX. Datâ quantitate diei longiſſimi invenire loci Latitudinem ſeu Elevationem Poli.

creta applicata ad terminum numerationis Globus volvitur. Hic Parallelus descriptus erit is, qui quæritur.

(a) XL. *Longitudines locorum* incognitæ per initia Eclipsium Lunarium investigantur; quæ, si quibus in locis una hora citius contingunt, quam in aliis, indicant ea loca recedere versus Ortum xv gradibus. De longitudine locorum observanda & invenienda plures modi cognosci queunt ex *Bernh. Varenii Geographiæ Generalis l.* III. *c.* XXXI. *Adriani Melii Mensura Geographica p.* 7. *Joannis de Sacro Bosco Commentarius in Junctini Sphærica p.* 449.

(b) XLI. *Locorum distantia accuratius ex Longitudine & Latitudine locorum invenitur*: *Primo*, si loca solâ Latitudine differunt, eundem habent Meridianum, sed diversos Parallelos, subtrahitur minor Latitudo à majore, & oritur differentia Latitudinis in Gradibus & Minutis. Gradus differentiæ Latitudinis multiplicantur per 15 Minuta, dividuntur per 4; & utrimque milliaria inveniuntur. *Si vero alterius loci Latitudo sit Borealis, alterius Austrina*, Summa Latitudinum est distantia quæsita. *Secundo, si loca sola differunt longitudine*, & sita sunt sub eodem Parallelo, eamdemque habent distantiam ab Æquatore, sed in diversis Meridianis; subtrahitur minor Longitudo à majore, & oritur differentia in gradibus & Minutis. Sed quia Paralleli, in quibus numeratur Longitudo locorum, non sunt Circuli Magni, nec inter se æquales, sed minores & contractiores, quo longius ab Æquatore recedunt, & majores ac ampliores, quo eidem sunt propiores: Quapropter nec quindecim milliaria uni gradui cujusque Paralleli (exceptis gradibus Æquatoris) nec pares numero respondere possunt: sed tot, quot vel proportio Paralleli cujusque ad Æquatorem in Tabula opposita ostendit. Nam ex proportione cujusque Paralleli ad Æquatorem collegerunt Artifices, quot milliaria uni gradui cujusque Paralleli respondeant, eaque in Tabulam, ut discentibus laborem & difficultatem minuerent, incluserunt. Cum gradibus igitur communis Latitudinis inventis ingredimur sequentem Tabulam, quam vocant *Canonion Appiani*, quæ gradus Longitudinis extra Æquatorem in milliaria conversos continet. [e.]

(a) XL. Longitudinem alicujus loci invenire. (b) XLI. Distantiam locorum ex eorum Longitudine & Latitudine invenire. Quæ differunt solâ longitudine.

Tabula continens gradus Longitudinis, extra Æquatorem conversos in milliaria.

Gr.Lat.	*Mill.*	*Min.*	*Gr. Lat.*	*Mill.*	*Min.*	*Gr.Lat.*	*Mill.*	*Min.*
1	14	59	31	12	52	61	7	16
2	14	59	32	12	43	62	7	2
3	14	58	33	12	35	63	6	48
4	14	58	34	12	26	64	6	34
5	14	56	35	12	17	65	6	20
6	14	55	36	12	8	66	5	6
7	14	53	37	11	59	67	5	52
8	14	51	38	11	49	68	5	37
9	14	48	39	11	39	69	5	21
10	14	46	40	11	29	70	5	8
11	14	43	41	11	19	71	4	53
12	14	40	42	11	9	72	4	38
13	14	37	43	10	58	73	4	23
14	14	33	44	10	47	74	4	8
15	14	29	45	10	36	75	3	53
16	14	25	46	10	25	76	3	38
17	14	21	47	10	14	77	3	22
18	14	16	48	10	2	78	3	7
19	14	11	49	9	50	79	2	52
20	14	6	50	9	38	80	2	36
21	14	0	51	9	26	81	2	21
22	13	54	52	9	14	82	2	5
23	13	48	53	9	2	83	1	50
24	13	42	54	8	49	84	1	34
25	13	36	55	8	36	85	1	18
26	13	29	56	8	23	86	1	3
27	13	22	57	8	10	87	0	47
28	13	15	58	7	57	88	0	31
29	13	7	59	7	43	89	0	16
30	12	59	60	7	30	90	0	0

Opera-

Operatio ex hac Tabula ita instituenda. Milliaria, quæ respondent communi Latitudinis gradui, ponuntur secundo loco Regulæ Detri. Primum locum occupant 60 minut. vel 1 gr. Tertium differentia. Tertio, (a) *Si loca & Longitudine & Latitudine differunt,* 1. Inquiritur differentia Longitudinis & Latitudinis, per subtractionem minoris a majore. 2. Differentia Latitudinis commutatur in milliaria, & numerus productus servatur ad partem. 3. Sumitur dimidium differentiæ Latitudinis; idque additur ad Latitudinem minorem, vel subtrahitur a majore, & efficitur Latitudo utrique loco communis. 4. Cum hac Latitudine ingressi in Tabulam præcedentem, consideramus quot milliaria uni gradui Longitudinis respondeant. 5. Cum his milliaribus inventis multiplicatur differentia Longitudinis. 6. Numerus productus ex multiplicatione milliarium & differentiæ longitudinis, item numerus productus ex commutatione differentiæ Latitudinis in milliaria, uterque seorsim ducitur in sese, & numeri ad se invicem adduntur. 7. Ex hoc aggregato additorum numerorum extrahitur radix, & habetur locorum distantia quæsita.

(b) XLII. *Data hora nocturna sive diurna Globus Cœlestis ad situm cœli ita componitur.* Solis locus applicatur Meridiano & Index Horarius horæ XII meridianæ. Deinde convertitur Globus in Occidentem, donec index ostendat horam illam, qua cœli situm cognoscere cupis. Globus eo situ firmatus dispositioni cœli & siderum convenit. Potest etiam Globus ita componi per Altitudinem Solis cognitam de die; & per Altitudinem stellarum de nocte.

(c) XLIII. *Ortus Æquinoctialis est,* quo Sol oritur in primo gradu Arietis, & primo gradu Libræ: Unde spirat Subsolanus; *the East Wind,* cui directe opponitur Occasus Æquinoctialis, unde spirat Zephyrus, *the West Wind.*

(d) XLIV. *Ortus Solstitialis Æstivus est,* quo Sol oritur in primo gradu Cancri; unde spirat Cæsias, ***the North-East Wind***; cui opponitur Occasus Brumalis, unde spirat Africus, ***the South-West Wind.***

(e) XLV. *Ortus Solstitialis Brumalis est,* quo Sol oritur in primo gradu Capricorni; unde spirat Vulturnus, ***the South-East.*** Cui opponitur Occasus Æstivus; unde spirat Caurus seu Corus, *the North-West.*

(f) XLVI. *Polus Mundi* 4 fere gradibus abest a Stella in extrema cauda Ursæ minoris; quæ hinc appellatur *Stella Polaris.*

(g) XLVII. Polo in Globo cœlesti recte elevato, creta acuminata applicatur Horizonti versus Meridiem, ubi secatur a Meridiano, & converso Globo describitur circulus. Deinde idem faciendum in Horizonte versus Septemtrionem; Quo facto duo isti circuli creta notati indicant *quæ stellæ nunquam, quæ quandoque, & quæ perpetuo appareant.*

(h) XLVIII. *Declinatio Solis sive stellæ nihil aliud est, quam distantia ejus ab Æquatore numerata in Meridiano.* Ea vero invenitur hoc modo: Locus Solis, sive stella applicatur Meridiano, & numerantur gradus Meridiani inter Æquatorem & Locum Solis sive stellam.

(i) XLIX. *Stellæ alicujus situs ad certam horam exploratur hoc modo.* Locus Solis applicatur Meridiano, & index Horarius horæ XII. Hinc Globus vertitur, donec Index datam monstret horam. Postea ex Zenith Circulus Verticalis applicatur loco stellæ, & statim in Horizonte apparet, versus quam cœli partem stella ista consistat.

(k) L. Polo recte elevato, & Globo rite constituto, hora notatur in Circulo Horario, & ex Zenith demittitur Circulus Verticalis per locum Solis, vel centrum stellæ; & gradus ab Horizonte usque ad Locum Solis vel stellam numerantur. *Altitudo* enim *nihil aliud est, quam distantia Solis vel Stellæ ab Horizonte numerata in Circulo verticali per Solis aut Stellæ corpus & Zenith transeunte.*

(l) LI. Stellæ, Solis sive alterius Planetæ gradus in signo Zodiaci, in quo certo anni tempore consistunt, creta notatur & applicatur Meridiano; ibique monstratur ejus *maxima* seu *summa Altitudo.*

LII. *Altitudo Æquinoctialis nihil est aliud, quam arcus Meridiani inter Æquinoctialem & Horizontem interceptus*; *ista* invenitur hoc modo. Globo ad elevationem Poli constituto in Meridiano numerantur gradus inter Æquatorem & Horizontem intercepti.

LIII. *Distantia Solis vel stellæ alicujus a Zenith investigatur hoc modo*; Altitudo stellæ inventæ aufertur a 90, & habetur distantia quæsita.

LIV. Globo ad elevationem Poli constituto, loco Solis in Ecliptica notato & Meridiano applicato; ac indice horæ XII quum stella adjungitur Horizonti ad Orientem, vel Occidentem, seu Meridiano ad Austrum vel Boream, index horam noctis ad diem propositum ostendet.

(m) LV. *Longitudo stellæ est distantia ejus a principio Arietis in Zodiaco numerata secundum seriem signorum*; *illa investigatur* hoc modo: *Quadrans Altitudinis* admovetur Zenith, ut transeat per medium stellæ usque ad Eclipticam. Deinde numerantur gradus a principio Arietis usque ad locum Quadrante notatum.

(n) LVI. *Latitudo stellæ est distantia ejus ab Ecliptica. Ea invenitur hoc modo*: Quadrans Altitudinis applicatur Zenith, & numerantur gradus inter ipsam stellam & Eclipticam.

(o) LVII. *Latitudo inter Ortum & Occasum Solis invenitur hoc modo.* In Horizontis ora numerantur gradus inter locum Solis applicatum ad Orientem, & Occidentem Horizontis.

(p) LVIII. Poetæ veteres & Rei Rusticæ Scriptores tempora Æquinoctiorum, Solstitiorum, Arationis, Sationis, Messis & aliarum operarum rusticarum describunt per tres diversos signorum ac stellarum ratione Horizontis, & radiorum Solis Ortus & Occasus, quos vocant *Cosmicum, Acronychum,* & *Heliacum.* Cosmicus & Acronychus [f] sumuntur penes Horizontem: Heliacus [g] ad Solem refertur. (q) *Ortus Cosmicus,* qui & *Matutinus* dicitur, est, quando stella una cum Sole, vel paulo post, supra Horizontem emergit [h], *quæ tamen propter lumen Solare cerni*

(a) Quæ loca & Longitudine & Latitudine differunt. (b) XLII. Globum cœlestem ad situm cœli componere. (c) XLIII. Ortum & Occasum ostendere Æquinoctialem. (d) XLIV. Ostendere Ortum Solstitialem Æstivum. (e) XLV. Ortum monstrare Solstitialem Brumalem. (f) XLVI. Monstrare Polum Mundi. (g) XLVII. Ostendere stellas, quæ nobis nunquam occidant, & quæ nunquam nobis oriantur. (h) XLVIII. Declinationem Solis vel Stellæ invenire. (i) XLIX. Explorare, in qua Mundi plaga, quavis hora, stella consistat. (k) L. Altitudinem Solis aut stellarum invenire. (l) LI. Solis aut stellarum altitudinem maximam indagare. (m) LV. Longitudinem stellæ invenire. (n) LVI. Invenire Latitudinem stellæ. (o) LVII. Latitudinem inter Ortum & Occasum invenire. (p) LVIII. Ortum & Occasum stellarum invenire secundum Poetas. (q) Ortus Cosmicus.

cerni non potest. (a) *Occasus Cosmicus* est, quando stella infra Horizontem descendit, estque matutina astri sub Horizontem Occidentalem descensio, Sole ex adverso supra Horizontem [*i*] oriente [*k*]. (b) *Ortus Acronychus*, qui & *Vespertinus* dicitur, est, quando stella supra Horizontem assurgit, Sole ex adverso infra Horizontem descendente. (c) *Occasus Acronychus* est, quando stella una cum Sole infra Horizontem [*l*] descendit [*m*]: Occidunt itaque stellæ *Acronyche*, quæ *Cosmice* oriuntur; quæ autem *Acronyche* oriuntur, *Cosmice* occidunt, juxta versiculos:

Cosmice descendit signum, quod *Acronyche* surgit:
Cronyche descendit signum quod *Cosmice* surgit.

(d) *Heliacus ortus* est, quando stella, quæ antea propter Solis vicinitatem non conspiciebatur, ipso remoto, emergit & [*n*] apparere incipit; unde proprie *Emersus* & *Apparitio* appellatur. (e) *Occasus Heliacus, qui verius occultatio posset dici*, est, quando stella, quæ antea propter Solis majorem ab ea distantiam conspiciebatur, jam ipso appropinquante, apparere desinit. Hinc *ortus & occasus Heliacus* cognoscitur ex distantia stellæ a loco Solis sub Zodiaco, quæ tamen pro magnitudine stellarum discrepat, si quidem Majores breviori a Sole intervallo conspici possunt; Minores etiam satis longa intercapedine occultantur. Unde fit, ut stellæ fixæ primi ordinis in magnitudine non videantur, nisi Sole distante duodecim gradibus. Secundæ magnitudinis XIII gr. Tertiæ XIV gr. Quartæ XV gr. Quintæ XVI gr. Sextæ XVII gr. Et Minutissimæ per XVIII gr. Ex hâc diversitate apparentiæ stellarum earum distinctiones in certas magnitudines originem suam traxisse videntur.

(f) LIX. *Quo anni tempore stella hoc nostro sæculo oriatur vel occidat Cosmice & Acronyche, pulchre indicat Globus cœlestis* h. m. Globo in sua elevatione constituto, adjungitur quævis stella Horizonti ad Orientem, notaturque gradus Eclipticæ in eadem Orientis parte Horizontem stringens. Quando Sol gradum illum Eclipticæ obtinet, oritur stella ista *Cosmice*. Si vero Sol gradum oppositum in parte Occidentis occupat, stella data oritur *Acronyche*.

(g) LX. *Occasus Cosmicus & Acronychus ex Globo cognoscuntur hoc modo.* Stella ducitur ad Horizontis partem Occidentalem; & deinde considerantur gradus Eclipticæ, qui ab Horizonte tam ad Occidentem, quam ad Orientem intersecantur. Sol, si existit in gradu intersectionis ad Orientem, facit, ut stella ea *Cosmice* occidat: *Acronyche* vero, si existit in intersectionis gradu ad Occidentem.

(h) LXI. *Ortus & Occasus Heliacus inveniuntur* h. m. Locus Solis creta notatur, ad Horizontem devolvitur, circinus ad XV gradus Æquatoris extenditur, atque ex loco Solis altero circini pede describitur circulus; quo quæcunque stellæ tanguntur, *Heliace* oriuntur, id est, conspici possunt, dum a radiis Solis relinquuntur. Occidunt autem stellæ *Heliace*, quæ vel ob radios Solares interdiu non apparent, vel intra circulum priori modo latent.

(i) LXII. Investigatur punctum Eclipticæ, cum quo stella oritur vel occidit. Deinde confertur occasus vel ortus species cum puncto Eclipticæ, cum quo stella oritur vel occidit. Hæc conjuncta demum ostendunt locum Solis, ex quo tempus facile patescit. Exemplo rem declarabimus. Virgilius lib. I. Georg. tempus vernum, quo legumina seruntur, expressit his versibus:

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus: & adverso cedens Canis occidit astro.

Id est, quum Hyades in fronte Tauri Romæ Cosmice cum Sole in 21 gr. Tauri oriebantur, quod fit ineunte vere, 8 Maji: quo tempore Canis major seu Sirius occidit vesperi Acronyche, nempe 9 Maji in 22 gr. Tauri. Sic versus ejusdem Poetæ eodem libro:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur,

Notat tempus, antequam Plejades, [*o*] Atlantis filiæ, in dorso Tauri occidant Cosmice, quod fit cum quarto gr. Tauri, quando Sol in opposito loco est, nempe in quarto gr. Scorpionis. Sic Ovidius lib. VI. Fastorum de Calendis Juniis:

Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.

1 Junii Sol est in 14 gradu geminorum: Sed præpes adunca Jovis, id est, Aquila oriebatur Romæ cum 10 gr. Sagittarii. Describitur igitur ortus Acronychus.

(k) LXIII. *Quo anni tempore hi Ortus & Occasus Poetici contingant, invenitur hoc modo.* Applicatur stella, cujus Ortus aut Occasus Poeticus inquiritur, Horizonti; & gradus Zodiaci, qui una Horizontem stringit, notatur; qui in ora Horizontis intima quæritur; cui certus dies alicujus mensis respondere deprehenditur; atque is est, qui quærebatur dies.

(l) LXIV. In plano ducitur circulus pro arbitrio magnus, isque dividitur per duas diametros; quarum altera dirigitur ad Septemtrionem, ac refert horam XII. Circulo isto in 4 quadrantes per diametros diviso; ipsi etiam quadrantes dividuntur in 90 gradus; ac quilibet gradus in tot partes minores, quot spatium ejus admittit. Deinde Globus disponitur ad Elevationem loci dati, & Colurus Solstitiorum applicatur Meridiano, atque index horæ XII. Hinc Globus convertitur versus occasum, donec index ostendat horam primam post meridiem, sive donec XV gradus Æquatoris pertranseant Meridianum. In eo Globi situ notatur gradus Horizontis quem intersecet aut tangat Colurus, & quot gradus Horizontis a Meridiano ad notatum locum interjacent, tot in descripta peripheria utrinque ex lateribus horæ XII numerantur: in hac distantia signatur hor. I & XI. Circumvoluto iterum Globo donec alii XV gradus Meridianum transeant sive index monstret horam XI; idem Colurus indicat distantiam horæ XI & X. Pari modo reliquarum horarum distantiæ ad XV gradus Æquatoris in Horizonte signantur, & transferuntur in planum fabricando Horologio destinatum; donec principium Cancri attingat Horizontem, & diem ad Elevationem datam ostendat longissimum. Hujus Sciaterici index educitur ex centro circuli versus polum parallele cum axe Mundi, ejusque elevatione in altero quadrante; & ex illius indicis extremitate alia linea ad

(a) Occasus Cosmicus. (b) Ortus Acronychus. (c) Occasus Acronychus. (d) Ortus Heliacus. (e) Occasus Heliacus. (f) LIX. Ortum & occasum Cosmicum & Acronychum invenire. (g) LX. Occasum Cosmicum & Acronychum investigare. (h) LXI. Ortum & occasum Heliacum invenire. (i) LXII. Ex cognita ortus vel occasus alicujus stellæ specie tempus vel diem invenire. (k) LXIII. Invenire, quo anni tempore ortus & occasus hi Poetici contingant. (l) LXIV. Ex Globo describere Sciatericum Horizontale.

ad lineam horæ XII. Hic Trigonus ex ære aut alia materia factus ad perpendiculum erectus, latere suo obliquo dirigitur in Polum; qui parallelus cum axe Mundi lineas horarias obumbrando indicat horas.

(a) LXV. Præter circulos supra explicatos in Globo Cœlesti reperiuntur Asterismi. Est autem *Asterismus* [p] multitudo stellarum fixarum ad certæ figuræ similitudinem, cujus imaginem situ suo & ordine referunt, quam Astronomi excogitarunt. Veteres Asterismos fecerunt, ex stellis fixis 1022 visibilibus, XLVIII: XII Asterismi sunt in Zodiaco, & XXXVI extra eundem. Quæ in Zodiaco sunt astra, animalium imaginibus notantur: unde Zodiaco nomen. Asterismi extra Zodiacum *Boreales*, sunt XXI, & *Australes* XV. Omnes illi Asterismi hisce versibus comprehenduntur.

Ad Boreæ partes ter septem sidera fulgent:

Arcti, Draco, Bootes, Gemma, Corona, Genuque
Prolapsus, Lyra, Avis, Cepheus, & Cassiopeæ
Auriga, Perseus, Deltoton, & Andromedæ altrum,
Pegasus, & Delphin, Telum, hinc Aquila, Anguitenensque.

Signifer inde subest bis sex qui sidera complet.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, &c.

Post ter quinque tibi signa hæc vertuntur ad Austrum.

Cetus, & Eridanus, Lepus, & nimbosus Orion,
Syrius, & Procyon, Argo navis, Hydraque, Crater,
Corvus, Centaurus, Lupus, Ara, Corollaque, Piscis.

Sidera bis sex sunt, quæ non protrudit Horizon.

Phœnix, cum Musca, Chamæleon, atque Columba,
Trigonon, inde volans Piscis, Volucris Paradisi,
Indus, Cauda Nepæ, Pavo, Ardeaque Indica Pica.

(b) *Hactenus de Globorum usu*; sequuntur jam nonnulla, quæ faciant ad Tabulas Geographicas explicandas & recte usurpandas. *Mappa seu Charta Geographica est pictura, qua situs Terræ vel ejus partes in plano artificiose describuntur.* Estque vel Universalis vel Particularis. (c) *Universalis*, quæ universum Terrarum Orbem depictum exhibet. In ea observanda est primum *pictura necessaria Geographica*, quæ constat Circulis Geographicis, Locorumque picturis. Circuli hic sunt iidem, qui habentur in Globo Terrestri. (d) 1. *Æquator*, ejusque *Paralleli*, seu *Æquatores Secundarii*, X gradibus a se invicem distantes, numero XVI. Extenditur Æquator in lineam rectam per utramque faciem Tabulæ; ac dividitur in suas areolas, quæ significant gradus, quorum in una Tabulæ facie sunt 180, & totidem in altera: in medio facierum partes Æquatoris sunt continuæ. (e) 2. *Meridianus*, & ejusdem *Secundarii* XXXIV. Cingit Meridianus extremam oram utriusque faciei Tabulæ; ita ut duo appareant Meridiani, qui duo tamen ita sunt considerandi, tamquam in unum coaluissent. Si Tabula non est rotunda, sed quadrata, tum Meridiani in rectum extenduntur. (f) *Meridiani secundarii* in Tabula Geographica sunt lineæ instar semicirculorum, intra primarii Meridiani ambitum, per denos quosque gradus Æquatoris versus utrumque Polum ductæ. (g) 3. *Zodiacus* quoque nonnunquam additur; magis tamen ornatus, quam usus causa. (h) 4. Appinguntur Tropici: & demum (i) 5. duo Polares. (k) *Pictura Hydrographica* seu *Nautica* hic eadem apparet, quæ in Globo; *Rhomborum* videlicet & *Pyxidis Nauticæ* sive *Compassi*. (l) *Locorum Pictura* quoque eadem est in Mappis, quæ in Globo. Sunt autem loca vel *Majora*; ut Regiones, Insulæ, Maria, Flumina; limites Regionum punctis indicantur, & diversis pinguntur coloribus: Vel *Minora*, ut Montes, Sylvæ, Scopuli; Urbes nominibus suis & turribus notantur. Præter has (m) *picturas* necessarias Mappæ quoque habent *non necessarias*, veluti Avium, Navium, Animalium, &c. ad oblectamenta oculorum factas; ad argumentum, ejusmodi animalia in iis locis nasci. In nonnullarum Mapparum ora variarum nationum formæ & habitus conspiciuntur. Cæterum in Mappis universalibus eodem artificio, quo in Globo, ostenduntur quinque (n) *Zonæ*, quatuor *Mundi Cardines*, *Magnitudo Terræ*, *Amphiscii*, *Heteroscii*, *Ascii*, *Periscii*, *Antœci*, *Periœci*, *Synœci*, *Antipodes*, *Locorum Longitudines & Latitudines*, *Distantiæ*, & *Situs Positionis*; quæ *loca citius* habent meridiem, & quæ *tardius*; *iter nauticum* quoque ad has Mappas institui potest. Sunt etiam Mappæ, quæ habent (o) *Climata* adscripta: Ex iis cognoscuntur Paralleli, & dies Solstitialis: illi, si Clima duplicatur; hic vero, si Climati dimidiato addis XII. Hactenus de Mappa Universali. Jam sequuntur (p) *Particulares*; eæque sunt vel *Majores*, in quibus majores Orbis partes, ut Europa, Asia, Africa, America depinguntur; vel *Minores*, in quibus certæ Provinciæ delineantur. Habent etiam Mappæ Particulares picturam necessariam, veluti Circulorum, Scalæ milliarium & Locorum. *Circuli Majores*, (q) *Æquator* videlicet, & (r) *Meridianus*, in Tabula Europæ non apparent; quia nullus in Europa locus sub Æquatore situs est, neque Meridianus primarius ob eandem causam appingitur. Ita quoque neque *Circuli Minores*, (s) *Tropici & Polares*, pinguntur, nisi in illis Tabulis, quarum loca his Circulis subjecta sunt, aut affinia. Loco Æquatoris & Meridiani pingitur aliquid Analogum ad inveniendas Longitudineis & Latitudineis locorum. Hoc Analogum habet lineas respondentes vel Æquatori, vel Meridiano. Hæ lineæ ad oras Mapparum pinguntur cum graduum numero. Quæ Æquatori respondent, & ejusdem sunt Paralleli, ductæ sunt transversæ ad oram Tabulæ ab Ortu in Occasum, & vocantur (t) *Scalæ Longitudinis*; lineæ adscendentes & descendentes, & pictæ sunt in ora Tabulæ a Septemtrione quod in iis numerantur gradus Longitudinis. Quæ Meridiano respondent, sunt in Meridiem, & vocantur (v) *Scalæ Latitudinis*. Per hanc cognoscitur loci Latitudo; ut per illam ejus Longitudo. (x) *Scala milliarium* in nonnullis Mappis pingitur *Simplex*, & continet mensuram milliarium unius generis. In aliis *composita* est, & distincte habet milliaria vel Germanica, Gallica, Italica, vel maxima, mediocria, & minima Germanica. Nomina Regionum atque Urbium facile cognoscuntur. Pictura Urbium distinguitur diversis formis; ut pictori in mentem venit,

 Urbes

(a) LXV. Quid Asterismus. (b) De Tabulis Geographicis. (c) Mappa Universalis. (d) 1. Æquator & Paralleli. (e) 2. Meridianus. (f) Meridiani secundarii. (g) 3. Zodiacus. (h) 4. Tropici. (i) 5. Polares. (k) Pictura Hydrographica. (l) Locorum pictura. (m) Picturæ non necessariæ. (n) Zonæ (o) Climata. (p) Mappæ particulares. (q) Æquator. (r) Meridianus. (s) Tropici & Polares. (t) Scala Longitudinis. (v) Scala Latitudinis. (x) Scala milliarium.

Urbes a vicis, Vicos a castellis & arcibus, Arces a monasteriis, Monasteria a pagis discernere. Solet tamen appingi Tabella cum diversis turribus & ædibus, addita explicatione quid quæque forma in Mappa significat. Academiæ plerumque indicantur stellulis; Episcopatus crucibus; Arces turribus. Demum (a) *Pyxis Nautica* sive *Compassus* in aliquibus Tabulis additur, ut ejus beneficio Tabula ad plagas Mundi componi recte possit. In plerisque tamen quatuor Mundi cardines ad oram Tabulæ leguntur. Præter has picturas Tabulæ Particulares etiam habent figuras non necessarias, videlicet navium, fructuum, variorum animalium, & hominum quoque; quibus incolarum studia, mores & terræ istius naturam indicare volunt pictores. Interdum additur Dedicatio cum suis ornamentis. Particularium (b) Mapparum usus ex Universalium ipsiusque Globi usu facile cognoscitur. 1. In qua *Zona* sita sit Regio, ex Elevatione Poli & loci Longitudine discitur. 2. *Amplitudo Regionis* cognoscitur, si gradus Longitudinis & Latitudinis ad oram Mappæ per xv in milliaria convertuntur; & minuta ex lx. judicantur. 3. *Longitudo loci* invenitur, si ex ora superiore ad inferiorem in iisdem gradibus ita ducitur filum, vel Regula, vulgo *Liniale*, ut per loci centrum transeat. 4. Latitudo loci habetur, si per gradus & minuta eodem modo ex Oriente in Occasum ducitur filum. 5. Tabula ad *plagas Mundi* recte disponitur secundum situm Pyxidis Nauticæ vel secundum Lineam Meridianam. 6. Hinc reliqui *cardines Mundi* facile observantur. 7. *Situs loci* invenitur, si Elevatione ejus præcognita, filo per lineam Analogicam transversam quæritur: qui si non apparet adscriptus, Longitudo etiam ejus ex Tabulis Geographicis petitur, & filis ita duobus in crucem ad Longitudinem & Latitudinem, situs ejus in media intersectione esse judicatur. 8. *Situs Positionis*, vel versus quam plagam Mundi alter locus situs sit, intelligitur, si a nostro loco filum per alterum locum ducimus, & in ora plagam Mundi, ad quam tendit, observamus. 9. *Distantia locorum* ex appositis milliarium scalis invenitur hoc modo: Unus pes circini uni infigitur urbi (sed pedes circini non in turres, nec in nomina urbium; sed in circelli centrum collocandi sunt) alter pes alteri: deinde circinus ad scalam milliarium applicatur; & constat locorum istorum distantia. Si vero spatium inter duo loca ipsa scala est longius, circinus extenditur ad scalæ longitudinem, qua servata secundum lineam rectam ex uno loco in alium proceditur, & quoties circini pes promovetur, toties tot numerantur milliaria, quot scala illa continentur. Locorum distantia etiam invenitur, si filum ab una urbe ad aliam extenditur hoc modo: Filum inseritur spatiolo rotundo, unicuique urbi appicto, & extenditur ad aliam; deinde applicatur ad scalam milliarium; quam si excedit filum, toties repetitur extensio illa, donec ad finem fili perveniatur. *Atque hæc jam sufficiant. Plura de his cogniturus legat Auctores, qui hanc doctrinam ex professo tradiderunt, ac in primis Clarissimi Varenii Geographiam Generalem, Adriani Metii tractatum de genuino usu utriusque globi, Francisci Junctini commentaria in capit. Sphæræ mundi Joannis de Sacro Bosco, Guilielmi Blaeu Inst. de usu Globorum, Sebastiani Theodorici Winshemii Quæstiones Sphæricas, &c.*

HEKELII.

[c] Quomodo autem *Longitudo alicujus rei Geometrice* invenitur, vid. apud *Bened. Hedræum* in nova & accurata *Astrolabii Geometrici* Structura P. I. Membr. II. Probl. 13. p. 31. seq.

[d] Vid. Hedræi loc. cit. Part. II. Membr. II. Probl. 7. p. 76.

[e] Conf. *Hedræi* Part. I. de *Astrolabii Geometrici Structura* Membr. II. Probl. XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, & XXII. p. 36, seq.

[f] Qui *veri* dicuntur.

[g] Qui *apparens*.

[h] Et oritur.

[i] Seu se elevante.

[k] Dicitur autem *Cosmicus*, recepta appellatione, quasi *Mundanus*, quia extremi Cœli motu *Solem* & reliquas *Stellas* omneis supra *Horizontem* evehentis, vel ex adverso deprimentis, perficitur. Vel quod ejusmodi *Stellarum* ascensiones & descensiones in aere & rebus nascentibus efficacissimæ sunt.

[l] Seu occidit.

[m] Derivatur autem *Acronychus* ab ἄκρον quod *initium*, seu *terminum* denotat, & νὺξ, νυκτὸς, h. e. *nox*, quasi dicatur *Ortus* & *Occasus*, qui fiunt sub initium Noctis.

[n] Noctu iterum.

[o] f. *Vergiliæ, Pleionis Filiæ*.

[p] Seu *Stellarum in aliquam figuram collectio*.

REISKII.

2. Beneficio Globi Sole lucente cognoscere horam loci, cujus latitudo data est.

(a) Pyxis Nautica. (b) Mapparum usus.

LIBER

Summa
EUROPÆ
ANTIQVÆ
Descriptio
Auctore
PHIL. CLUV
Septemtrio
Oceanus Septemtrionalis
Cronia
Mare Cronium
Mare Amalchium
Circulus Articus
Scythiæ
Oceanus Atlanticus
Insulæ Celticæ
Hebudes Insul.
Hibernia
Britannia
Orcades Insul.
Oceanus Germanicus
Glessariæ sive Electrides Insul.
Hyperborii montes qui et Obu
Riphæi postea
Sarmatæ
Massagetæ Pars
Europam et Asiam
Rhymnus fluvius
Rha flumen
Mare Caspium
Ocean. Britannicus
Oceanus Gallicus
Galli
Hispani
Celtæ
Germani
Rubo fl.
Riphaces
Tanais am.
Taurici montes
Terminus inter
Turcæ
Tauri
Caucasii montes
Pontus Euxinus
Moschi
Asiæ
Danubius fl.
Illyricum
Thraces
Tyrus
Rodanus fl.
Padus fl.
Savus
Mare Ligusticum
Baleares Insul.
Mare Sardoum
Ebusus
Sardinia
Mare Tyrrhenum
Sicilia
Mare Ionium
Mare Siculum
Italia
Macedonia
Græcia
Mare Ægæum
Peloponnesus
Melita
Creta
Cyprus
Mare Creticum
Mare Internum
Africæ Pars
Milliar Passuum
150 300 450 500
Occidens
Oriens
Meridies

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Summa Europæ descriptio.

PRIMUM ergo de *Europa* [a] dicemus, longe terrarum celebratissima, cum ob armorum virtutem, tum propter literarum gloriam, quibus omni ævo reliquis Orbis partibus antestitit. *Terminos* habet, ab Oriente, qua Asiæ jungitur, quos superiori capite diximus; a meridie, mare Internum, fretum Herculeum, & Atlanticum mare; ab Occidente item mare Atlanticum; ab Septemtrionibus mare Hyperboreum, sive Septemtrionale. [b] *Longitudo* ejus summa est inter Hispaniæ promontorium Sacrum, quod vulgo nunc dicitur, *Cabo de Vincente*, ad Obii fluminis ostium, milliarium Germanicorum circiter IↃ CCCC: *Latitudo* maxima a Tænaro Peloponnesi promontorio ad Scricofinniæ promontorium Rutubas, vulgo nunc *Noortkyn* dictum, mill. IↃL.

Europæ termini. Ejus Longitudo & Latitudo.

II. Divisa olim fuit in varias genteis *Regionesque*; quarum nomina, etiam nunc clara, sunt ista: *Hispania, Gallia, Germania, Vindelicia, Rhætia, Italia, Noricum, Pannonia, Illyricum, Epirus, Græcia, Macedonia, Thracia, Mœsia, Dacia, & Sarmatia.* In *insulis* vero Oceani maximis, *Britannia, Hibernia, Thule*: maris interni, *Baleares* duæ, *Sicilia, Sardinia, Corsica, Creta, Eubœa*, cum aliis minoribus sine numero. Hodie dividitur in complura *regna*, atque principatus. Regnorum præcipua sunt, *Hispania, Gallia, Anglia, Scotia, Hibernia, Norvegia, Suedia, Dania, Germania*, quæ dignitatem Romani obtinet Imperii; dein *Polonia, Bojohemia, Ungaria, Slavonia, Croatia, Dalmatia, Bosnia, Servia, Bulgaria, Tartaria minor*, sive Precopensis; item *Regnum Neapolitanum*, & *Sicilia*. *Archiducatus* unus est *Austriæ*; *magni ducatus* tres, *Moscovia, Lituania*, & *Tuscia*. *Ducatus & principatus innumeri.* [1]

Europæ divisio.

III. *Figuram*

HEKELII.

[a] JAN. JACOB. BOISSARDUS, *Venuntinus*, Libr. II. *Epigr.* ult. p. 399. de *quatuor Orbis partibus* hunc in modum canit:

Artium genitrix, Scientiarumque
EUROPA, ut fuit, estque, eritque semper,
Rerum stamine fulgido celebris,
Et Dente Indo *ASIA est, odoribusque.*
Auro fertilis atque Margaritis
Est, & Murice dives AFRA Tellus.
Balsamum AMERICI legunt, Piperque
Thus & Zinziber, & flagrans Amomum.

Alias EUROPAM in *specie* descripserunt CHRIST. HEIDMANNUS & CYRIACUS LENTULUS. Hujus *Descriptio* impressa est *Herbornæ Nass.* A°. 1650, in 8 f. *Illius* autem *Guelferbyti* A°. 1658. in 4. Videndæ quoque sunt *Illustres & Miscellaneæ Disquisitiones ad EUROPAM pertinentes* ap. ANTON. THYSIUM in *Memorabilib. celebrior. vett. Rerumpublicar.* Cap. XV. p. 4. 18. seqq. *Ludg. Batav.* A°. 1646. in f. 16 edit.

[b] Conf. *Petri Apiani* Declaratio & Usus *Typi Cosmographici Ratisbonæ* litteris *Kbolianis*, anno non adjecto, in 4 f. primum impressa, Not. † 4 fac. a.

REISKII.

1 (a) Europa quidem continentium magnarum minima, neque primis hominibus habitata, cultissima tamen & longe populosissima, sedes doctrinæ humanissimæ diuturna, quin Asiæ Africæque olim Græcos inter Romanosque domina: Hujus limites natura constituit certos Mari & Ponto Euxino; ambiguos ab oriente uno, nec Geographis plane cognitos reliquit, qui Tanain, Volgam, Obiumque figunt. Nomen unde suum adsumserit, quisque illud imposuerit ab Herodoto nescitur; a Fullero in sacr. Miscell. Lib. IV. c. 10. ad Græcam originem deducitur, quasi εὐρυ-ώπην dixeris; probabilius a Bocharto Geogr. Lib. IV. c. 33. ad Punicam quasi חור אפא i. e. *terra* λευκοπρόσωπος, ab vultus candore, quo Europæi superant: (b) Unde soror Cadmi etiam Europa ipso judice dicta fuit, tanquam *alba facie virgo*. Nomen ergo Asiaticis debetur, neque iis tamen adhuc placet; quoniam Turcis, Arabibus, Abyssinis etiam Europæi ut plurimum Franci *al Phranges* aut *al Phrangues* vocantur. (c) Ho-

(a) Europæ termini. (b) Denominatio.

Figura Draconis, & Fœminæ ſedentis.

III. *Figuram* univerſæ Europæ Strabo dedit *Draconis*, cujus caput Hiſpania, collum Gallia, corpus Germania, alæ dextra lævaque Italia ac Cimbrica peninſula. Noſtro ævo quidam *fæminæ ſedentis* ſpeciem ei tribuerunt, cujus *caput* Hiſpania, collum extrema Gallia, qua Pyrenæis ſubjacet montibus: *pectus* ipſa Gallia, *brachia* Italia ac Britannia, *venter* Germania, *umbilicus* Bojohæmia. *Reliquum corporis* ſub veſtibus late circa ſedem diffuſis implent Norvegia, Dania, Suedia, Finnia, Livonia, Lituania, Pruſſia, Polonia, Ungaria, Slavonia, Croatia, Dalmatia, Græcia, Thracia, Servia, Bulgaria, Tranſilvania, Valachia, Moldavia, Tartaria Precopenſis, & Moſcovia. Sed ſumma Europæ in parteis diviſio poſtquam tradita eſt, ſingulas nunc ejus regioneis inſpiciamus. *α*

(a) Hodierna Europa circiter triginta provincias majores complectitur, in iiſque *claſſes ſtatuum Imperantum quatuor*. *Primæ* claſſi tria ſubſunt imperia; nempe Romano-Germanicum, Turcicum, & Moſcoviticum: *Secundæ claſſi* regna novem; (1) Hiſpanicum multis acceſſionibus potens; (2) Gallicum, auctu vario inſigne; (3) Luſitanicum ſive Portugallicum; (4) Britannicum e tribus unitum regnis, & aliis regionibus valens; (5) Hungaricum Turcis denuo ereptum, terriſque vicinis auctius; (6) Bohemicum & ipſum domo Auſtriacæ ſubjectum; (7) Polonicum; (8) Danico-Norwegicum; (9) Suecicum. *Tertiæ claſſi* Reſpubl. inſunt liberæ; (1) Veneta regiis ornata Titulis; (2) Belgica confœderata, provinciis externis, potentia opibuſque major; (3) Genuenſis, regno Corſicæ, quod tenet, regium adepta locum; (4) Lucenſis; (5) Helvetica tredecim pagos ſive Cantones continens; (6) Rhætica uno fœdere conjuncta, ſed triplici magiſtratui ſubjecta; (7) Reſpubl. Valeſiorum una: Quibus addunt alii Genevenſem, Raguſinam, & Rempubl. S. Marini parvam, in Urbinate Ducatu ſitam. *Quartæ Claſſi* ſuberunt Principatus & Ducatus varii, quos inter eminent; (1) Status Eccleſiaſticus ſive Dominium Rom. Pontificis, multas Italicas terras & Avenionenſem Galliæ regionem continens; (2) magnus Tuſciæ Ducatus; (3) Sabaudicus; (4) Mutinenſis; (5) Parmenſis; (6) Mantuanus; (7) Principatus Mirandulæ; (8) Monacenſis; (9) Tranſilvaniæ; (10) Moldaviæ; (11) Wallachiæ; (12) Chami Tartariæ Precopenſis; (13) Status magni Magiſtri equitum Melitenſium: Ut alios Principatus innumeros fere, Ducatus, Marchionatus, Landgraviatus, Comitatus & Baronatus ſive Dynaſtias prætercam. Confer Archontolog. Coſmic. Gothofred. Boſii in diſſertat. de Statu Europæo, Sam. Puffendorf. Introduct. in ſtatum Europ. pluresque alios a Boſio Introduct. Notit. c. 4. laudatos.

BUNONIS.

α Unde huic Terræ nomen (b) *Europæ*, aut quis ejus exſtiterit auctor, a nemine mortalium compertum ſcribit *Herodotus lib.* IV. Sunt tamen, qui nomen iſtud accepiſſe fabuloſe dicunt a nympha Oceani & Tethyos filia; vel potius Agenoris Tyriorum [*c*] regis, quam Jovem, in tauri ſpeciem transformatum, rapuiſſe fabulantur. [*d*] Id quod alii a prædonibus factum interpretantur; quoniam navis tauri ſpeciem præ ſe tulerit. Alii ab *Europe* Sicyoniorum rege dictam volunt *Europam*, quem Abrahami ætate rerum potitum credunt. Cæterum, antiquiſſimi Græcorum ſcriptores omnem Septemtrionem in Europa, a Caſpio mari; quod putarunt eſſe ſinum, adeoque terminum inter Europam & Aſiam, falſo tamen ſtatuerunt; ultra Euxinum Pontum, Iſtrum flumen, Mare Adriaticum, Alpium juga, Mare Internum; qua id Galliam Hiſpaniamque alluit, in tria diviſerunt gentium genera, ac nomina, *Arimaſporum*, *Sarmatarum*, & *Hyperboreorum*. Horum *Arimaſpos* ad fauces Caſpii maris poſuere: his proximos verſus Occaſum *Sarmatas*: poſt hos ad Oceanum uſque Atlanticum, & fretum Gaditanum *Hyperboreos*; ſub quorum nomine comprehendebantur *Illyrii*, *Germani*, *Galli*, & *Hiſpani*, populique præterea in *inſulis Britannicis*; quæ gentes univerſæ poſtmodum uno vocabulo (c) *Celtæ* fuere dictæ; ipſaque *Europa Celtica. Cluver. Germ. Antiq. lib.* I. *cap.* 2. *Europam* cæteris Orbis partibus eſſe ſalubriorem, omnibus ad vitam neceſſariis abundare, ejuſque incolas cæteras gentes ſuperare cultura animi, & eruditione, fortitudine, armorumque ſtudio, *Varro*, *Herodotus*, *Strabo*, *aliique tradunt auctores.*

HEKELII.

[*c*] ſ. Phœniciæ.
[*d*] Leg. *Ovidii* Lib. III. *Metamorph.* Fab. I.

(a) Statusimperantes quatuor. (b) Europa unde dicta. (c) Celtæ & Celtica.

CAP. II.

De Hiſpania.

I.

Hiſpaniæ commoda & dotes.

PRima terrarum eſt *Hiſpania*; [*a*] altrix ſemper Martiarum gentium regio; omni materia affluens, quæcunque aut pretio ambitioſa eſt, aut uſu neceſſaria.

HEKELII.

[*a*] HISPANIÆ *Deſcriptionem* publicari curavit PAULUS MERULA Amſtelodami A°. 1636. in f. 12, ubi & ead. f. A°. 1656. *Nova* HISPANIÆ & LUSITANIÆ *Deſcriptio* cum *Iconibus Civitatum* prodiit. Sed MARTINI ZEILERI HISPANIA *Ulmæ* eſt excuſa A°. 1637. *Monarchiam Hiſpanicam*, cujus ſive *Hiſpanicæ Dominationis Arcana* A°. 1653. Ludg. Batav. in f. 12. ſunt impreſſa, edi juſſit THOMAS CAMPANELLA, &

Tab. 6
Hispaniæ Veteris et Novæ Descriptio Sec. Cluverium
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Oceanus Cantabricum
Oceanus Occid
Galliæ Pars
Mare Gallicum
Pyrenæi montes
Asturia
Leona
Gallicia
Navarra
Biscaia
Celtiberia
Arago
Catalonia
Nova Castilia
Lusitania
Portugalia
Algarve
Estremadura
Andalusia
Granada
Murcia
Valentia
Ebusus I. sue Yvica
Columbraria seu Formentera
Sucroniensis Sinus
Balearicum Mare
Iberícum Mare
Mare Mediterraneum
Virgitanus Sinus
Sinus Gaditanus
Fretum Herculeum nunc Estrecho
Straits of Gibraltar
Barbariæ Pars
Gibralter
Tanger
Ceuta
Madritum seu Matrit
Toletum seu Toleto
Salamanca
Segovia
Valladolid
Burgi seu Burgos
Compostella
Oretum seu Oviedo
Caesar Augusta seu Saragosa
Tarraco seu Terragona
Barcino seu Barcelona
Valentia
Carthago Nova seu Carthagena
Corduba
Hispalis seu Sebilla
Gades seu Cadez
Malaga
Lisbona
Conimbria
Emerita Augusta seu Merida
Majorca
Minorca
Baleares Ins. Duæ
Milliaria Hispanica
Milliaria Germanica

ſaria. [b] viris & equis abundat: metallis auri, argenti, æris, ferri, plumbi albi nigrique tota ferme ſcatet: α frumenti, maxime vero vitium ac oleæ adeo ferax, ut ſicubi ob penuriam aquarum effœta ac ſui diſſimilis eſt, linum tamen & ſpartum alat. Atque de hac Hiſpaniæ fertilitate quum omnes fere priſci Geographi conſentiant, errare mihi videntur, qui Græco vocabulo eam Σπανίαν, ob *raritatem incolarum*, ac *locorum Aſperitatem ſterilitatemque*, dictam ſuſpicantur, quamquam hac noſtra ætate ubertas ejus præ aliis terris prædicari nequeat.

Incommoda.

II. Ab *Hiſpano* Rege dictam vult Juſtinus. Ego ab urbe *Hiſpali*, ceu quondam totius regionis capite, nuncupatam conjecerim. Græci ab initio vocaverunt *Iberiam*, a flumine ejus celebratiſſimo *Ibero*; † non ab *Iberis* Aſiæ populis; quos in Hiſpaniam perveniſſe Varro tradidit. Iiſdem Græcis fuit *Heſperia*; quod Occidentem verſus ipſis ſita fuerit. ϵ 1

Unde dicta.

† *Unde* Ἴβηρες, *Iberi & Celtiberi nobiliſſimus populus Hiſpaniæ. Cellarius Not. Orb. antiq. lib. 2. cap. 1.*

III. *Terminos*

& quidem Amſtelodami A°. jam denominato in f. 24. Quid autem proprie ſit *Origo & Natura Hiſpanorum Primogenitorum*, docet LUDOVICUS MOLINA Libro ſingulari Lugduni A°. 1634. cum Additionib. in fol. publ. FRANCISCUM VICTORIAM, ab Oppido *Navarræi* Regni, *Victoria*, ſic dictum, Theologiam Scholaſticam *Pariſiis* hauſtam primum in HISPANIAM aut intuliſſe, aut reſtauraſſe, & *Salmanticæ* per plureis annos eam docuiſſe, dieſque ſuos A°. 1546. ibidem clauſiſſe, SERARIUS Commentar. ad Libr. I. *Maccab.* Cap. XIV. p. 718. autor eſt. Conf. clariſſimi Viri *Johannis Gottfr. Olearii*, Amici mei veteris, *Abacus Patrologicus*, ab eodem dono mihi exhibitus, p. 168. Exſtat & Ἀνάμνησις, ſive *Commemoratio omnium Sanctorum* HISPANIÆ *per Dies anni digeſta & concinnata ad Methodum Martyrologii Romani in VI Tomos* diviſa & *Lugduni* A°. 1651. in fol. publicata. BARTHOLOMÆUS CASA, ſeu de *las* CASAS, ex CAROLI V. qui hunc virum in *Indias Occidentales* ad explorandum miſerrimum *Indorum* ſtatum miſit, Confeſſionario *Epiſcopus Chiappenſis* factus, de *Crudelitate* HISPANOR. *in* AMERICANOS Librum ſingularem ſcripſit, qui Francof. ad *Mœnum* A°. 1598 in 4. f. publici juris factus eſt. HISPANIÆ *Fluvios* deſcripſit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. v. 61. ſeqq. Cæterum CLAUDIUS MARNIUS Francofurti ad *Mœn.* A°. 1608. prodire eſt nixus in 4. maj. f. HISPANIÆ *Bibliothecam*, in qua curioſus ac ſtudioſus Lector multa reperire poteſt, quæ ad Statum *Politicum*, æque atque *Eccleſiaſticum*, immo ad cognoſcendos multos eruditos Viros, *Philologos* inprimis *Hiſtoricos* atque *Poëtas*, ſpectant.

BUNONIS.

α Olim Metallis adeo dives fuit Hiſpania, ut Phœnices ex argento, quod navibus onuſtis ſupererat, anchoras conflarent, ac Scipiones, Lentuli aliique Romanorum duces plusquam DC millia argenti infecti pondo; XI millia argenti Oſcenſis, X millia auri; ſignati vero vim infinitam paucis annis ex illa in Italiam mitterent, id quod *Nonnius* ex *Livio* colligit. Nec hodie metalla deſunt: ſed iis parcitur, quamdiu India theſauros ſuos ſuppeditat. Hiſpania hodie *oleum puriſſimum* ex agro Hiſpalenſi emittit: *Vinum generoſiſſimum* ex Malagenſi. *Aurum & argentum* ex America & Indiis importatum habet; Plurimum *Minii* ibidem effoditur; *Ceruſſa* optima conficitur: *Lana* tenuiſſima, *Panni pretioſi*, *pelles* probe maceratæ. Inde *quoque lapides ſpeculares*, & varii coloris *marmora*, exportantur. Cæterum, *Strabo lib.* III. ait, Septemtrionalem ejus plagam ad habitandum incommodam eſſe; cum ob aſperitatem regionis & cœli inclementiam, tum quod nulla gentibus cum aliis ſint communia. Hodie ad iſtam plagam vaſtæ conſpiciuntur ſolitudines, rupes, ſaltus, loca inculta, aquarum indiga. Porro venti nocturni adeo ſunt inſalubres, ut multis in provinciis habitationes deſtituantur feneſtris, ac lumen per ædium portas excipiatur. [c] Solum aliis quoque in locis plurimis nudum conſpicitur & incultum; idque incolarum ſocordia; qui natura ſua magis in arma, quam in aratra propenſi ſunt. Per longinquas in utramque Indiam expeditiones & continuata bella exhauritur juventus; in una Goa Indiæ Orientalis urbe perhibentur eſſe xx millia Luſitanorum. In Mexico IV millia Hiſpanorum, & in Cuſco VI millia; hinc agricolarum infrequentia; hinc agri neglecti potius quam ſteriles cernuntur. Æſtus inſuper & pauca pluvia maturitatem fructuum impedit: quare Regis agri pluvia deſtituti, aqua inſperguntur fluviatili. Omnes enim plerumque Hiſpani nobilitatem affectantes, reſpuunt agri labores; nihil igitur mirum, ſi Hiſpania priſcam exuit faciem, & ſui diſſimilis facta eſt.

ϵ Hiſpania Græcis dicta eſt *Heſperia*, ſeu *Ultima*, ad differentiam Italiæ: quæ ipſa quoque Græcis appellata eſt Heſperia. *Diodoro Siculo* vocatur *Celtiberia*.

HEKELII.

[b] Vid. C. *Jul. Solini* Polyhiſt. c. XXXVI. p. 64. Edition. *Olivariano-Iſingriniana* in fol. Sed Editio *Delriano-Plantiniana* in 8 facit p. 134. c. XXVI.

[c] Tamen Regio ejus, quæ in *Auſtros* vergit, univerſa fere eximie felix, præſertim quæ extra columnas porrigitur, ubi olim *Bætica* & *Luſitaniæ* Confinia, hodie *Andaluſia*, cum adſitis *Granatæ*, *Caſtellæ novæ*, & *Portugalliæ* Partibus.

REISKII.

1 (a) Hiſpaniæ aut Spaniæ nomen ad veroſimiliores ex lingua Punica origines Bochartus revocat Lib. III. Geograph. c. 7. Phœnicibus enim huc digreſſis ab multitudine cuniculorum ibi frequentiſſima regioni nova denominatio adhæſit שפניה *Spanija*, i. e.

(a) Hiſpaniæ denominatio.

Ejus termini.

III. *Terminos* habet ab Ortu ac Meridie Internum mare, Fretum Gaditanum, & Oceanum Atlanticum: ab occasu eundem Oceanum: a Septemtrionibus Oceanum Cantabricum, & Pyrenæa juga, quibus a Gallia submovetur. *Longitudo* ejus summa a *sacro promontorio*, quod vulgo est *Cabo de S. Vincente*, ad usque *Salsulæ fontem*, vulgo *Salsas*, in finibus Galliæ ad mare Internum, milliarium Germanicorum est circiter cxc. *Latitudo* a *Celtico promontorio*, quod vulgo *Cabo Finis terræ*, ad usque *promontorium Saturni*, vulgo nunc *Cabo de Palos*, milliarium cl. Oceani internique maris circumfusione pene insula efficitur: Pyrenæis jugis transitum maris arcentibus. *Strabo* corio bubulo expanso eam adsimilat: cujus parteis ad collum pertinentes in adhærentem ei Galliam porriguntur. γ

Longitudo.

Latitudo.

i. e. *cuniculosa regio*: Quoniam Hebræis & Pœnis שפן *cuniculus* est. Hæc tamen animalcula suffossionibus infesta parum officiunt fertilitati aut felicitati, quam copia vini generosi, olei, salis, frugum & metallorum uberior Hispaniæ olim conciliavit, & adhuc conciliat. Sin quæ solo sterilitas inhæreat, hæc partim ab æstu immodico, partim ab hominum paucitate aut negligentia hodierna, partim ab antiquis gentium migrationibus provenisse dicitur. Præsertim illa parte, qua montes Pyrenæos proximos attingit, tanquam communes a natura Galliæ objectos terminos. (a) De quibus ad omnem controversiam præscindendam electis arbitris A. 1660. ita convenit, ut comitatus Karolotensis, promontorium Quiersum, præfectura Confluentina, & pars comit. Cerdoniæ una regno Gallico, pars altera versus Hispaniam sita Hispanico subesset: Id quod anno etiam superiori 1659, Tractatibus Pyrenæis aut Fasionicis constitui cœptum erat. Fabula vero de Pyrenæis duplex apud quosdam Græculos jactatur; una de Pyrene, regis filia, deque saltus incendio vel igne altera, quam Bochartus utramque repudiat.

BUNONIS.

γ (b) *Pyrenæos Montes* ab igne, quod crebris fulminibus feriantur, vel quod ejus sylvæ per pastores fuerint combustæ, dictos quidam volunt. Dividuntur in montes diversos: ex quibus eminet in Guipuscoja (c) *mons S. Adriani*, ubi adscensus periculosus. Ipse mons, ubi pervius est, nonnisi unum mulum ob angustiam admittit. In antro illo est fons, taberna vinaria, & sacellum. Accensis faculis per angustias in verticem montis adscenditur: ex quo Oceanus conspicitur Atlanticus. Necessitas & industria modum invenit, quo montem hunc faceret pervium, & in eo cryptam perfoderet, cujus latitudo mediocris; longitudo ad sagittæ jactum se extendit. Ex Hispania venienti angusta, obscura & deorsum ducens via obvenit. Ad exitum versus Galliam lux affulgere incipit, ibique antrum porta clauditur. Non longe hinc abest (d) *Rocida Vallis* (*Roncevalles*) celebris ab interitu Rolandi. *Mariana lib.* VII. *Rer. Hisp. c.* II. Cæterum *quadratæ figuræ* Hispaniam esse, tradit *Justinus lib.* XLIV. *Orosius* vero & *Æthicus* eam faciunt *Trigonam*.

(a) Termini statuti. (b) Pyrenæi Montes. (c) Mons S. Adriani. (d) Rocida Vallis.

CAP. III.

Divisio Hispaniæ veteris.

I.

Bætica.

† *Pomponius Mela lib.* 1. *Cap.* 6. *de Hispania.*

* *Mariani montes hic metalli fodinis divites. Cellar. Lib.* 2. *Cap.* 1.

In Bæturia. Turduli. Celtici.

† *De hac provincia vide plura. Cellar. Geog. Antiq. Lib.* 2. *Cap.* 1.

DIvisa fuit olim Romanis in tres provincias; *Bæticam*, *Lusitaniam*, & *Tarraconensem*. † *Bætica* clauditur a Septemtrionibus & Occasu flumine *Ana*; a meridie *Oceano* & mari Interno, usque ad *Murgim* opidum, vulgo hodie *Almeria* dictum; ab ortu *Tarraconensi* jungitur Provinciæ; a qua recta linea, ab Murgi, ad opidum, quod vulgo dicitur *Ciudad Real*, & *Anam* amnem ducta, discernitur. Dicta *Bætica*, a flumine *Bæti*, mediam secante. [*a*] Cæteras provincias diviti cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. * Partem ejus, quæ Bætim Anamque Amneis inter, *Bæturia* dicta fuit, *Turduli* versus Ortum, *Celtici* versus Occasum in Lusitaniam usque protensi tenuere. † Hodie universa

HEKELII.

[*a*] Hic Fluvius in saltu *Tygensi* oritur, & decurrit in Oceanum *Atlanticum*, diciturque hodie Arabice *Rio Quadalquivir*, id est, *Fluvius magnus*, qui valde piscosus est & amœnus, ripis utrinque olivetis, vineis & mira hortorum amœnitate florentibus & jucundissimo citrorum odore flagrantibus. Conf. Sect. 1. cap. sequ. huj. Libr.

BUNONIS.

universa Bætica continet duo Regna Hispaniæ, *Granatam* & *Andalusiam*, partemque *Castiliæ Novæ*, & *Estremaduram*. α 1

II. *Lusitania* terminatur a Septemtrione flumine *Durio*, ab Occasu *Oceano*, à Meridie *Ana* fluvio; ab Oriente linea à Civitate Regali *ad Samoram opidum* apud Durium flumen ducta, a Tarraconensi provincia separatur *. Dictam voluerunt antiqui Lusitaniam a *Luso* ac *Lysa*, fabulosis Bacchi comitibus. † Habet *Olyssiponem* opidum ad *Tagi* amnis ostium, quod ab *Ulysse* conditum esse fabulati sunt. Continet hodie totum ferme *Regnum Portugalliæ*, partem *Castiliæ Veteris*, partemque *Novæ*. ϵ

Lusitania. * *Augustus hos terminos constituit. Cellar. Geog. antiq. l. 2. c. 1.* Olyssipo.

III. Reliquum vero Hispaniæ occupat *Tarraconensis provincia*, a *Tarracone* [b] capite suo, cognominata. In hac populi fuere, quorum nomina olim clara; γ *Celtiberi*, dextram *Iberi* fluvii ripam latè accolentes: quorum caput *Segobriga*, δ nunc *Segorbe* vulgo dicta; & clara Romanorum eversione *Numantia*, ε nunc *Almasan*: regio ipsa *Celtiberia*: hinc *Vascones*: ζ qui maxima pars hodie Navarræi

Tarraconensis provincia. Tarraco. Celtiberi. Segobriga. Numantia. Celtiberia. Vascones.

† *Hic Sal purpureus qui tritus albescit. Briet. Hisp. vet.*

BUNONIS.

α (a) A *Turdulis* sive *Turdetanis Bætica* dicta legitur apud Stephanum *Turdetania*. Regio hæc perhibetur esse feracissima, quæ uberrimas messes inter oleas sufficiat. Ob aëris temperiem quidam Elysios campos illic locavere: infestabatur tamen cuniculis. *Plinius* urbes heic numerat clxxv, & *Strabo*, cc. Lanam hæc dabat optimam. Phœnices olim ibidem repererunt dolia & præsepia ex argento facta, & eo cum implessent naves, anchoras quoque argenteas extulerunt. (b) *Livius Turdulos* vocat omnium Hispanorum maxime imbelles; & *Strabo* hos omnium doctissimos tradit, *qui Grammatica & scriptis legibus olim fuerint usi*.

REISKII.

1. (c) Vetus uno conspectu Hispania sic patebit, si Bætica ab interno mari fretoque Herculeo ad ostium Anæ fluminis; inde Lusitaniam usque ad Durium producas: Tum vero cætera Tarraconensis erunt Bætica, *Tartessis* quondam vel *Tarsis* תרשיש a Tarso filio Javani, sacris in literis memorato, apud Græcos veteres (d) Iberia (Ἰβηρία) κατ᾽ ἐξοχὴν dicta, teste Polybio Lib. III. Si Bochartum audias Lib. I. Chanac. 35. ex voce Punica Syriacaque עברין i. e. finibus terræ, quos antiqui huc fixerant. Eadem *Turdetania dicitur a Turdetanis incolis, vel quod idem est Turdulis.* Sed aliter Isa. Vossio videtur, qui Turdetaniam a Turdulorum regione separat, hosque in Bætica & Lusitania duplices facit Lib. III. ad Pompon. Melam. Lusitania non ab Luso Bacchi comite, sed ab amygdalis לוצין Bocharto nomen traxisse placuit, & ipsa suis antiquis finibus multum variata: Vid. Vossium Lib. II. ad Pompon. c. 6. Tarraconensis longe amplior a Taracone, urbe maritima, & Punico vocabulo טרכון *Tarcon* quasi regiam aut palatium dicas, cui nullum structuræ similis in tota Hispania repertum, uti R. Benjamin suo in Itinerario refert. Plura notatu dignissima hujus instituti ratio non feret.

BUNONIS.

ϵ (e) *Lusitaniam* cum Gallæcia & Asturia quotannis vicena millia pondo auri pensitasse, *Plinius* tradit: Aurifera enim erat. Ibi, quod *Athenæus lib.* VIII. ex *Polybio* refert, sus C. librarum emebatur quinque drachmis, totidem vitulus, ovis duabus; bos jugo aptus x drachmis: Sylvestria animalia vulgo donata. *Lusitani*, (f) *Strabone* teste lib. III. olim Laconica utebantur vivendi ratione: bis tantum ungebantur: lapillis candentibus se calefaciebant: uno cibo victitabant; nulla utebantur pecunia, sed permutabant merces. Ægrotos publice exponebant Ægyptiorum more. Navigia habebant ex corio facta. Prædari malebant, quam fœcundam colere tellurem. In bellis *Lusitani* erant fortissimi, quibus Romani non pares nisi fraude; cujus rei testis est Viriathus.

γ (g) *Celtiberorum* regio olim erat dives, ferroque abundans. *Polybius* tradit *Tiberium Gracchum in catrecentas evertisse urbes, quas* Strabo turres interpretatur: *Florus* enim tantum CLX agnoscit urbes. *Celtiberi* strenui erant bellatores, quod *Numantini* inprimis probarunt; in victus munditie elegantes; dentes tamen & universum corpus quotidie urina fricabant. Noctu in plenilunio deum suum in platea collocabant, & circa eum choreas agebant. Eorum corpora, qui ceciderant in bello, non cremabant, sed objiciebant volucribus. *De simplicitate* eorum videatur *Livii* liber XL. in Obsidione Certimæ.

δ (h) Nunc pagus est apud *Iniestam* opidum, quod Mariana & Zurita *Segobrigam* esse putant. Vasæus tamen, Clusius & Tarapha volunt esse *Segorve* vel *Sogorve* urbem in regno Valentiæ. Est & *Segobriga* in regno Castellæ, nunc *Sepulveda*, opidum haud obscurum, ad montis Orospedæ [c] radices.

ε (i) *Numantia* a Durii fontibus haud longe sita, a Romanis, duce Scipione Africano, deleta est, anno V. C. 620. quum se, liberos & uxores occidissent Numantini, ad ultimum humanorum Corporum dapibus usi; quippe capta jam urbe complures inventi sunt, artus & membra trucidatorum corporum sinu suo gestantes. In agri Soritani, non longe a fontibus Durii, loco *Garray* dicto, in Pelendonibus, teste Morale, monstrantur vestigia Urbis Numantiæ. Locus ille a Soria Almazzan vix leuca distat.

ζ *Vascones* crudelissimos fuisse arguit Calagurritana obsidio, in qua conjuges & liberos sale conditos devorarunt.

HEKELII.

[b] Quæ nunc Taragona dicitur.
[c] l. *Ortospedæ*, uti *Ptolemæo* audit.

(a) Turdetania. (b) Turdulorum mores. (c) Hispania vetus. (d) Iberia. (e) Lusitania. (f) Lusitanorum mores. (g) Celtiberia. Celtiberorum mores. (h) Segobriga. (i) Numantia.

Pompejopolis. Varduli. Flaviobriga. Cantabri. Juliobriga. Astures. Asturica. Gallæci. Brigantia. Vaccæi. Pallantia. Carpetani. Toletum. Complutum Oretani.

ræi Regni, Pyrenæis montibus affixa. Horum caput *Pompelon*, sive *Pompejopolis*, nunc vulgo *Pompelona*. *Varduli*, hodie *Guipuscoa*: quorum caput *Flaviobriga*, η nunc *Bilbao*. *Cantabri*; θ qui nomen Oceano Cantabrico dedere; nunc *Biscaja*: caput *Juliobriga*, ι hodie *Val de Viece*. *Astures*; κ nunc *Asturias*: quorum caput *Asturica*, nunc *Astorga*, urbs quondam magnifica. *Gallæci* inter Minium & Durium amneis; quorum *Brigantia*, λ hodie *Bragança*; pars nunc Portugalliæ. *Vaccæi*, μ quorum *Pallantia*, vulgo nunc *Palencia*. *Carpetani*, quorum *Toletum*, nunc *Toledo*: & Complutum, nunc *Alcala de Henares*. Sub his versus meridiem fuere *Oretani*.

Murcia. Valentia. Catalonia. Arragonia. Navarra. Biscaja. Asturia. Gallæcia. Legio, Castiliæ, Hispania Citerior, Ulterior.

IV. Complectitur tota Tarraconensis provincia regiones hodie istas; *Murciam*, *Valentiam*, *Cataloniam*, *Arragoniam*, *Navarram*, *Biscajam*, *Asturiam*, *Gallæciam*, *Legionem*, *Castilias Veterem ac Novam* fere totas. At eadem Hispania distincta etiam fuit Romanis duabus tantum provinciis; *Citeriore*, & *Ulteriore*; unde sæpissime Hispaniæ plurali numero dicuntur hæ terræ. *Citerior* Hispania est eadem, quæ Tarraconensis provincia: *Ulterior* Bæticam ac Lusitaniam complectitur. [*d*] Dictæ sunt *Citerior* atque *Ulterior*; respectu Urbis Romæ: sicuti & Galliæ duæ. ν *

* *Provinciæ Tarraconensi Augustus adjecit Regionem a Durio ad OceanumCantabricum. Cellar. Geog. Antiq. lib. 2. cap. 1.*

BUNONIS.

η (a) *Flaviobriga*, antea *Portus Amanus*, Morale teste, est id opidum, quod hodie *Bermeo* vocatur, ad Nervium flumen, 2 leucis a litore Cantabrico situm, ubi Amanus portus Plinii. *Bilbao* vero a *Bermeo* 5 leucis in Occidentem distat.

θ *Cantabri* toti erant in armis. Hinc ab Horatio [*e*] dicitur *Bellicosus Cantaber*, & [*f*] *fera domitus catena*. Capti ex libertatis amore suos interficiebant Cantabri.

ι (b) *Juliobriga* Plinio ad fonteis Iberi fluvii collocatur; ac nonnullis putatur esse *Fuente d'Ivero* opidum, vel non longe inde jacens.

κ *Astures* erant agrestes & feri, qui Romanos concidissent, nisi a Brigantinis fuissent proditi. Equos hic *asturcones* apellatos volunt.

λ (c) *Brigantia* sive *Brigantium*, urbs ducali titulo hodie insignis, *Mirandæ* urbi proxima.

μ *Vaccæi* bellicosissimi, Romanorum virtutem admirati, se illis dediderunt. Morte multabatur, si quis agricolam læserat.

ν Citerior Hispania Straboni etiam vocatur *Interior*; ac Ulterior illa, eidem *Exterior*.

HEKELII.

[*d*] *Illa hac* multo spatiosior uberiorque est *metallorum*, *æris* inprimis, *plumbi*, *auri* & *argenti*.

[*e*] Lib. II. Odar. Od. XI. v. 1.

[*f*] Od. VI. ejusd. lib. v. 2. *indoctus juga ferre*. Tandem ab *Augusti*, *Romanorum* Imperatoris, exercitu victi, ut testatur *vetus Commentator* in posteriotem locum nostrum *Horatianum* p. 97. col. a. Edit. *Cruquianæ*.

(a) Flaviobriga. (b) Juliobriga. (c) Brigantia.

CAP. IV.

De Nobilioribus Hispaniæ Fluviis, & Urbibus olim claris.

I.

Fluvii Iberus. Bætis. Anas.

FLuvii majore fama celebrati sunt; in Tarraconensi *Iberus*, α vulgo nunc *Ebro* dictus, navigabili commercio dives: in Bætica β *Bætis*, vulgo nunc *Guadalquivir*: inter Bæticam ac Lusitaniam γ *Anas*, nunc *Guadiana*: totus ad Medelinam

BUNONIS.

α *Iberus* in Cantabris, haud procul opido Juliobriga gemino fonte oriens, per Castellam veterem, & Arragoniam, Navarram quoque attingens, inter Catalauniam & Valentiæ regnum delatus, apud Dertosam opidum mari excipitur Mediterraneo; ostia ejus, teste Plinio, a fonte distant 450 millia passuum; *A Varia*, ubi nunc est *Logronium*, per 260 millia passuum navigiorum capax est. Hunc fluvium parallelum esse montibus Pyrenæis ait Strabo. Græci inde universam Hispaniam appellaverunt *Iberiam*. Ibero ab Ortu miscetur (a) *Sicoris*, & ab Occasu (b) *Bilbilis*, vulgo *Xiloca*, ad quem urbs fuit ejusdem nominis, ortu Martialis Poëtæ celebris. Plin. aquam *Bilbilis* ferro indurando imprimis idoneam, indeque nobilitatam esse docet.

β (c) *Bætis* ex Argenteo monte ortus, in Occasum per Biatiam, Ubedam, & Iliturgim opida fluit; inde in Austrum retortus, Corduba & Hispali irrigatis, Oceano Gaditano ad Fanum-Luciferi miscetur. Martiali *Olivifer* appellatur.

γ (d) *Anas* ex agro Laminitano, hodie *Campo de Montiel* ortus. Lusitaniam a Bætica disterminat, & postquam LX millia passuum confecit, in sinum effunditur

(a) Sicoris. (b) Bilbilis fl. & op. Martialis Poëtæ patria. (c) Bætis. (d) Anas.

linam opidum cuniculo se condens, post octavum circiter milliare Germ. renascitur. δ *Tagus*, vulgo accolis *Tajo*, in Tarraconensi provincia ortus, oceanum intrat; mediam Lusitaniam secans, auriferis quondam arenis celebratus. Inter Lusitaniam & Tarraconensem provinciam ε *Durius*, vulgo *Duero* [a], supra Numantiam in Celtiberis ortus, in eundem effunditur Oceanum. Ultra est in Gallæcia ζ *Minius*, vulgo nunc *Minio* dictus. Sub Pyrenæo autem η *Sicoris*, vulgo *Segre*, ϑ *Ilerdam* opidum præterlapsus, in Iberum defluit.

Tagus. Durius. Minius. Ilerda op. Iberus.

II. Urbium tota Hispania clarissimæ fuere olim; in Bætica ι *Astigi*, nunc vulgo *Ecya*; *Hispalis*, nunc *Sivillia*; & *Corduba*, nunc *Cordova*. In Lusitania κ *Augusta Emerita*, nunc *Merida*. In Tarraconensi, λ *Palantia* & *Numantia*, ante memoratæ; item *Tarraco*, μ vulgo *Tarragona*, Scipionum opus, maritimarum in his locis olim opulentissima; *Cæsar Augusta*, sive Cæsarea Augusta, vulgo *Saragoça*; hodie etiam omnium Hispaniarum splendidissima; *Asturica* ante dicta. Sed & *Carthago Nova*, vulgo *Cartagena*, clara fuit a conditoribus Pœnis; & ν *Saguntus*, nunc *Morviedro*, fide atque ærumnis inclytum nomen reliquit. 1

Astigi. Hispalis. Corduba. Augusta Emerita. Pallantia. Tarraco. Cæsar Augusta sive Asturica. Carthago Nova. Saguntus.

C A P.

funditur Gaditanum. In Terræ cuniculos sese condere & post tot milliaria erumpere, magis ex vulgi opinione, quam rei veritate creditur: quod asserunt ii, qui curiose loca ista inquisiverunt. Fluvius hic aquam habet adeo insalubrem, ut ne pisces ejus, exceptis anguillis, probentur.

δ (a) *Tagus* ex monte *Orospeda* oriens gemino fonte, per Toletum, Liboram, Norbam Cæsaream, Scalabim, & Olyssiponem longo decurrit tractu per 110 leucas, id est 440 millia passuum, & demum in Oceanum Atlanticum sese exonerat, piscium & ostrearum ferax.

ε (b) *Durius*, fluviorum, qui sunt in Hispania [b], maximus, Lusitaniæ terminus, in Pelendonibus apud Numantiam excisam ortus, rapidissimo cursu [c] inter Astures & Vettones, & porro inter Gallæcos & Lusitanos labitur, ac post 120 leucarum decursum ad Portum urbem in oceanum defertur.

ζ (c) *Minius* ex finibus Asturum oriens, Tyden Callaicorum opidum alluit, post 35 leucarum decursum Oceano miscetur. Regio æris, plumbi & minii uberrima, unde flumini nomen.

η (d) *Sicoris* sub Pyrenæis montibus nascitur, per Catalauniam decurrit.

ϑ (e) *Ilerda*, quæ hodie *Lerida* dicitur, latus Orientale Sicoris alluit, paulo inferius Cingæ fluvio confusus, non magno intervallo in Iberum sese exonerat. Rebus C. Cæsaris, contra Pompeji legatos Petrejum & Afranium gestis, celebris est. Hodie claret Academia anno Christi 1300 fundata. Infra eam ad confluentem Iberi fuit (f) *Carthago vetus*, Pœnorum colonia ab Hamilcare condita, a Dertosa X leucis in Corum distans, Ilerdæ propior. Hodie vicus est apud Villam Franciam.

ι (g) *Astigi*, nunc *Ecya*, hac etiam tempestate clara est ad Singulim fluvium urbs; una cum Estapa, Obulco, Ægabro, Lucena, Marcia, Ursone, & Vaena opidis a Ferdinando rege Mauris erepta anno C. 1239.

κ (h) *Augusta Emerita*, & *Emerita* simpliciter, unde vulgo hodie [d] *Merida* dicta, ad Anam fluvium in finibus Turdulorum auspiciis Augusti condita, & militibus emeritis ad incolendum [e] tradita, nunc pene jacet.

λ (i) *Pallantia*, sive *Palantia*, hodie vulgo *Palentia*, in Vaccæis & regno Legionensi ad Pisoracam fluvium sita, olim inter primas Hispaniæ Tarraconensis urbes habita, nunc longe minor est: Academia ante Salamanticensem clara.

μ (k) *Tarraco* sive *Tarragona* colonia, a Cneo & Publio Scipionibus ad oram Catalauniæ maritimam condita, media inter Barcinonem ad Boream & Dertosam ad Meridiem XI leucis; olim urbs nobilis & ampla exstitit, nec paucioribus ævo Strabonis habitata viris, quam ipsa Carthago. Metropolis fuit non tantum Hispaniæ intra Iberum sitæ, sed & partis ejus, quæ extra est, unde & maxima ejus regionis pars nomen habebat Tarraconensis. Pauli (l) Orosii patria est, & multa hodie habet monumenta antiqua. Academia ornata est anno Christi 1572. Vina Tarraconensia olim in pretio habita. Ex Tarraconensibus montibus sal mira dulcedine quasi saccaro temperatus cæditur, qui magni fit a cupediariis. *Sidon. epist. ad Orosium.*

ν (m) *Saguntum* & *Saguntus* tribus millibus passuum a mari & tot a Valentia distans, anno post diluvium 167 a Zacynthiis, *Isidoro* teste, conditum, opidum fide & constantia in Romanos nobilissimum est; maluerunt enim Saguntini extrema experiri, se & omnia sua comburere, quam se Hannibali dedere. Hanc urbem quum contra fœderis leges expugnasset Hannibal, causam præbuit bello Punico secundo. Sagunti, quo tempore urbs illa obsessa, puerum recens natum in uterum matris reversum narrant. *Saguntina fames*, de magna & extrema, in proverbium abiit. *Reliquæ Hispaniæ urbes claræ infra cap.* VI. *memorantur.*

HEKELII.

[a] Seu *Duerus*.

[b] Quod in eum multi amnes & rivuli concurrunt.

[c] Ob quem, propterque sui angustiam est parum navigabilis.

[d] A *Villanovano* & aliis.

[e] Unde & *Romana Colonia* olim vocata.

REISKII.

1 De fluviis tum majoribus tum minoribus, eorumque ortu ac nomine congeri huc multa possent, & fabulosa rejici: Ad (n) Anam quod attinet, ejusque in subter-

(a) Tagus. (b) Durius fl. (c) Minius fl. (d) Sicoris fl. Cinga fl. (e) Ilerda. (f) Carthago vetus. (g) Astigi, vulgo Ecya. (h) Augusta Emerita. (i) Pallantia. (k) Tarraco. (l) Orosii Patria. (m) Saguntum. (n) Anas.

† *Multa mirabilia, in singulis Hispaniæ Regionibus, prædicat Brietius c. 9. de mirabilibus Hispaniæ, fabulis Pontificiis tamen referta.*

subterraneis cuniculis profluxum, hunc veteres novique auctores, puta Fournierius, Schottus, Ricciolus, Kircherus atque Bochartus comprobant. Sin Ortelium, & quos ille sequitur, testes oculatos audire lubet, ea profluxio vulgari debebitur opinioni, aut recessibus, in quos penetret, montanis, aut rivis amnibusque, in quos dividatur, pluribus. Sane Grammatici fallunt, qui Anam ab anate, aut anataria mersione dici volunt. Petrus du Val Geogr. univers. part. II. ambiguus in utramque partem disseruit. (a) Tria tamen Hispaniæ stupenda opera aut mirabilia omitti noluit; (1.) *pontem*, cui aqua superfluat, h. e. aquæ ductus Segovienses; (2.) *Pontem continuum*, in quo decem millia pecorum pasci, aciesque instrui directæ possint, i. e. Anam fluvium reconditum; (3.) *civitatem* igne circumdatam, i. e. Madritum, cujus ager silice refertus est. De urbibus antiquis & gentibus observata suppetunt plura: Unum addo de fabularum originibus, quas Græci scriptores adferunt in Astyre, Teucro, Diomede, Ulysse, Lyso aut Luso, Nebride, Menestheo, Castalio, Pane, Graiis, Iberisque Scythicis.

(a) Tria Hispan. memorabilia. *

CAP. V.

De incolis Hispaniæ, ac recentiori ejus divisione.

I.

Tubal non venit in Hispaniam.

TUbalem, Noachi nepotem, in Hispaniam primum pervenisse, post aquarum inundationem, in dispersione gentium, affirmant nostri sæculi scriptores ex Josepho: qui tamen Tubalem in Asiæ Iberia inter Ponticum Caspiumque maria statuit. Haud minori errore, in universam Hispaniam pervenisse *Iberos* ex Asia & Persas, tradidit *M. Terentius Varro.*

Iberi non venerunt ex Asia.

Celtæ primi Hispaniæ incolæ.

II. *Celtarum* gentem, ab Aschenaze propagatam, omnem post terrarum inundationem obsedisse *Hispaniam, Galliamque, Britannicas insulas, Germaniam* atque *Illyricum*, tam ex sacris quam gentilibus dispicio auctoribus; unde etiam nomen eorum multis Hispaniæ locis affixum retulerunt Græci Romanique scriptores: ut *Celticorum*; qui partem Bæticæ ac Lusitaniæ, partemque Tarraconensis provinciæ adusque promontorium *Celticum*, quod vulgo nunc est *Cabo finis terræ*, tenuere: item *Celtiberorum*, ad *Iberum* flumen incolentium. *Germanos* cognominat, nescio unde, Plinius *Oretanos*, Tarraconensis provinciæ populos. 1

Phœnices in Hispania.

III. Primi exterorum post hominum memoriam ad Celtas in Hispaniam venere *Phœnices*, a *Tyro*, mare Internum huc usque & ad Gadeis navigantes; partemque Bæticæ, quæ postea *Turditania* dicta fuit, occupantes; ut ex *Diodoro* atque *Strabone* discimus.

Græcorum in Hispania Coloniæ.

IV. *Græci* postmodum a *Massilia* colonias deduxerunt inter Pyrenæum & Iberum, *Rhodam* & *Emporias*: quæ opida etiam nunc vocantur vulgo *Rosas* & *Empullias*. Interiora etiam Græcos quosdam incoluisse, indicat corruptum (ut vult Silius

REISKII.

1 Tubalem cum Brietio, Ricciolo, multisque scriptoribus huc retulit auctor, quem ab Hispania Josephus submovet: Bochartus etiam in Asiaticas regiones pontoque proximas rejecit, ex argumentis non levibus, & Askenazen ad Bithyniæ, Phrygiæ ad Ponti viciniam collocavit. Adeo gentium plerarumque nobiliorum origines & migrationes multis tenebris involvuntur. Josephus Lib. VII. Antiq. Japheto hujusque posteris occidentem ac septentrionem vendicat, ut illi a Tauro & Amano montibus Asiæ ad Tanain, porro in Europam usque ad Gades pervenerint: (a) Hinc *uni ex hujus nepotibus Tarsi* primæ in Hispaniam ductæ Coloniæ a Bocharto tribuuntur. Quo enim quemque sors & Deus tulit, hanc terram cum suis occupavit, ut tam maritima, quam mediterranea loca cultoribus replerentur, inquit Josephus, Lib. VI. Interim conjecturæ in obscuro negotio quantum valeant, Ludov. Molina docet, de origine ac natura Hispanorum veterum multa commentatus, incerta etiam quandoque fabulis non vacua. (b) Tantus autem regnorum numerus in una Hispania pendet a diversis gentium exterarum migrationibus bellicisque occupationibus, quibus quam hæc regio lacerata fuerit, docent Vaseus, Mariana, Cluverius, pluresque alii. Primus regna cuncta Hispanica in unum redacta tenuit Philippus II. *tribusque galeis scuto suo impositis* illa repræsentare voluit, cum duabus antea reges uterentur. Triplex vero titulus, quo tot regna continuerat, dubitationis non parum, nostro tempore habet ne quidem locum, regno Portugalliæ, multisque provinciis avulsis. Interim Hispani adhuc habent, cur regnis & regionibus suo imperio subjectis *nunquam solem occidere dicant, regemque Hispaniarum numero plurali efferant.*

BUNO-

(a) Tarsis in Hispania primus. (b) Plura Hispan. regna.

Silius Poeta) nomen *Graviorum* quasi *Grajcrum:* Græcorumque castellum *Tyde*, vulgo nunc *Tuy*, in ea parte Tarraconensis, quæ hodie est *Gallæcia*.

V. Postea *Carthaginienses* majorem ejus partem tenuere, ad Internum mare, * *Amilcare* eam occupante.

Carthaginienses in Hispania.

VI. Secundo bello Punico, superatis atque expulsis Pœnis, tota *Romanorum* facta est. Sub quorum Imperio, † tribus Provinciis distincta mansit, usque ad Honorii Imperatoris tempestatem; quum *Gothi* ac *Vandali*, Germanica utraque gens, circa annum Christi CCCC eam invadentes, dictas provincias in tria Regna distribuerent. *a*

A Romanis subacta.

* *Quod nomina oppidorum probarunt. Cellar.*

VII. Deinde vero *Saraceni* cum *Mauris*, circa annum Iↄ ccxx invecti, tota Hispania direpta, complura in ea Regna instituerunt; Christianis, id est, Gothorum reliquiis, in Asturiam ac Legionem, regiones natura locorum munitas, compulsis. Regnorum numerus tandem crevit ad XIV; quorum nomina hæc recensentur; ***Legio**, **Gallæcia**, **Portugallia**, **Algarbia**, **Andalusia**, **Granata**, **Murcia**, **Valentia**, **Arragonia**, **Catalonia**, **Navarra**, **Castilia Vetus**, **Castilia Nova***; quod *Toletanum Regnum*; & ***Baleares Insulæ***, vulgo ***Majorca*** & ***Minorca*** dictæ; quæ una cum *Ebuso* insula, vulgo nunc *Yvica*, unum Regnum conficiunt. Ex his postea durabili titulo, ad hoc nostrum sæculum, clara fuere tria; ***Castilia**, **Arragonia*** & ***Portugallia***.

A Saracenis & Mauris occupata.

XIV. Hispaniæ regna.

† *Livius sex prætores simul in Hispania nominat. l. 23. c. 28. Mela.*

VIII. *Legionis* Regnum, vulgo *Leon*, constituere reliquiæ Gothorum, a Mauris, ut dictum, in ea loca compulsæ. (1) At *Ferdinandus I.* Legioni per matrimonium, juncta Castilia, uno nomine *Castiliam* appellavit Regnum suum. Huic postea, devictis ac pulsis Mauris, accesserunt, ***Gallæcia*** (2), ***Andalusia*** (3), ***Granata*** (4), ***Murcia*** (5), ac *Navarra*. ***Navarræ*** autem Regnum [*f*] initium cepit anno IↄCCCXXIX, quum ***Enecus***, ***Bigorriæ*** (pars est Galliæ Aquitanicæ) ***Comes***, transgressus Pyrenæum, Mauris ejectis, Regem se constitueret. Post hunc ***Henricus IV.*** Castiliæ rex armis occupatum Navarræ Regnum, suo Imperio adjecit. [*g*]

Regnum Legionis & Castiliæ.

Navarræ regnum.

(1) *Pelagius Legione Mauris erepta, primus regnum constituit. Briet.*

IX. ***Arragoniæ*** Rex primus factus est ***Ramirus***, Sanctii Magni, Navarræ Regis, filius spurius, anno cIↄ XVIII. Huic deinde titulo annexæ sunt ***Catalonia*** & ***Valentia***. ***Jacobus*** autem Rex anno cIↄ CCLVI, ***Insulas Baleares*** suis armis occupatas, Arragoniæ Regno fideique Christianæ adjecit. Tandem ***Ferdinandus V.*** Caroli V. avus maternus, Castellæ & Navarræ Rex, per matrimonium Castellæ junxit Regnum Arragoniæ. Hic tandem Mauros, quos ***Ferdinandus III.*** in Granatense Regnum compulerat, omnemque una Judæorum gentem, tota Hispania anno cIↄ CCCCXCII expulit.

Arragoniæ regnum.

(2) *Alphonsus Sancium primum Regem creavit. Briet.*

Mauri ex omni Hispania ejecti.

X. *Portugalliæ Regnum* cepit initium ad hunc modum. Quum *Henricus* [*h*] *Lotharingiæ Comes* res ingentes contra Mauros in Hispania gessisset, præmium virtutis

Portugalliæ regnum.

(3) *A Vandalis denominata. prima Maurorum crudelitati obnoxia,* Regio *feracissima.*

(4) *Mauri regnum fecerant* A° 1300 *expulsi per Ferd. & Isabellam non ita pridem.*

(5) *Mauris erepta* A° 1300.

BUNONIS.

a *Vandali* primum *Gunderico* [*a*] duce Hispanias occuparunt anno Salutis CCCCXI. [*b*] Hos paulo post iis terris ejecit Athaulfus Westgothorum seu Visigothorum rex; ibique regnum constituit, quod duravit usque ad annum Christi DCCXX. Ultimus Gothorum rex ibi fuit Rodericus [*c*], homo turpissimus, qui a Mauris per Julianum Comitem evocatis regno & vita exutus fuit [*d*]. Ita Mauri Visigothorum regno deleto maximam partem Hispaniæ occuparunt. Pelagius tamen [*e*] Gothorum reliquias collegit apud Astures, qui rex, a suis salutatus, Legione civitate Mauris erepta, regni sedem ibi fixit.

HEKELII.

[*a*] *Modigisili* Filio.

[*b*] Conf. *Alberti Krantzii* Lib. I. *Wandaliæ* cap. XXVI. seq. p. 18. Ubi imprimis *Valentiam* Civitatem, *Galliarum Hispaniarumque* mediam, patientibus *Romanis*, a *Vandalis* tunc captam esse narrat.

[*c*] In bellis quidem durus, & ad negotia expeditus, sed alias turpissimus homo, & in moribus vitiosis Antecessorem suum, Witizam, superans longissime.

[*d*] Postquam regnavit annos quatuor.

[*e*] Fidelissimus *Legionensis* Episcopus.

[*f*] Quod inter Montes conclusum est, secundum *Joh. Henr. Alstedii* calculum.

[*g*] Hoc Regnum, *Magino* scribente, habet annuum proventum Ducatorum aureorum circiter centum millium.

[*h*] Dux Lotharingiæ & Limburgi *Comes*.

BUNO-

virtutis ac laborum *Alfonsus VI.* Castellæ Rex, *Tiresiam* filiam notham ei dedit in matrimonium; dotemque apposuit eam Hispaniæ partem, quæ nunc *Portugallia dicitur.* Hujus filius *Alphonsus I.* cum quinque Reges Maurorum uno prælio fudisset, *Rex primus Portugalliæ* [*i*] appellatus est anno CIↃ CXII; habuitque successores continua serie, donec ultimo Rege Sebastiano in Africa cæso, Regnum ad Regem Castellæ recidit. ℭ

Portugalliæ Rex primus.

XI. Hac igitur ratione cuncta Hispaniæ Regna ad unum corpus rediere; caputque unum tota Hispania agnoscit: qui nunc est Philippus IV. Hispaniarum potius, quam Castellæ titulo gaudens. At operæ pretium est, tanquam in tabula cognoscere, quo titulo Rex Hispaniarum quamque terrarum suarum possideat. Triplici igitur titulo tenet quicquid tenet; *Castellæ, Arragoniæ, & Portugalliæ.* Sub *Castellæ* regno sunt; *Duæ Castellæ, Legio, Asturia, Gallæcia, Extremadura, Andalusia, Granata, Murcia, Biscaja, Navarra, Mediolanum, Belgica, Burgundiæ Comitatus, Insulæ Canariæ, America, Insulæ Philippinæ.* Sub regno *Arragoniæ*; ipsa *Arragonia, Catalonia, Valentia, Insulæ Baleares,* quæ Majorca & Minorca: *Regnum Neapolitanum, Sicilia, Sardinia.* Sub regno *Portugalliæ*; ipsa *Portugallia, Algarbia, Guinea, Æthiopia, India Orientalis, Brasilia, Insulæ Moluccæ.* De cætero, in ipsis Hispaniis Duces numerantur XXIV. At id maxime mireris; reperiri heic, quod haud facile alias toto orbe terrarum, scilicet Ducem in Portugallia, nomine Brigantinum, cui tertia pars Regni pareat. Porro Archiepiscopatus in universa Hispania sunt XII: Episcopatus LV. γ

Sub Castellæ regno quæ sint.

Quæ sub regno Arragoniæ.

Quæ sub Portugalliæ.

BUNONIS.

ℭ *Portugallia* ab urbe *Porto*, & vicino pago *Cale*, [*k*] primum dicta *Portucalia*: quod nomen innotuit circa annum Christi D. postea vero mutata litera *Portugallia* appellata. *Voss. lib. I. Idol.* 34. *Sebastianus, Portugalliæ Rex* XXIV. annorum juvenis in Mauritaniam trajecit, Mahumedem in regnum reducturus, qui a patruo Abdelmelecho erat pulsus. Sed prælio commisso *Sebastianus* cum omni sua nobilitate periit, *Abdelmelech* victor apoplexia, dum pugnatur, moritur. *Muhamedes* paludibus mergitur; atque ita tres Reges uno in prælio interiere. Successit Sebastiano ipsius patruus magnus *Henricus.* Post obitum *Philippus* II. Portugalliam occupavit anno C. 1580, Atque sic tota Hispania ad Monarchiam, quam habuit sub Gothis, rediit. Sed *Johannes Dux Brigantinus* nuper anno hujus seculi XL, titulum Regis Portugalliæ & coronam, inscio Philippo IV. Hisp. Rege, usurpare cœpit. Ejus filius *Alphonsus* defuncto patre Portugalliæ præfuit: sed ob crudelitatem regimine amotus est; regnumque hodie administrat ejus frater *Petrus.* [*l*]

γ *Mediolanensem tamen Ducatum* Hispaniæ Rex lege beneficiaria ab Imperio habet Romano. *Burgundiæ Comitatum* ejusdem Imperii Romani ipse Hispanus agnoscit regionem. Neque Provinciæ Belgicæ per Carolum V. Imperatorem esse desierunt in jure Imperii.

HEKELII.

[*i*] Ab Exercitu.

[*k*] Qui olim piscationis gratia frequentari solebat, indeque tanta hominum multitudo confluxit, ut in civitatem opulentissimam evaserit.

[*l*] Qui ex prægnantibus causis *augustissimum Regis Titulum* adhuc modeste detrectat, & *Regens Portugalliæ Princeps* salutari saltem desiderat.

CAP. VI.

De Urbibus, Portubus, & Academiis hodie claris.

I.

URbes in Hispania nunc celebres sunt *Barcino*, vulgo *Barcelona*, † *Cataloniæ* caput; parvum quondam opidum, nunc celebre Emporium; licet portus

† *Plinio & Martiali, dicitur Laletania, unde forsan, variante Dialecto, Catalonia.*

portus commoditate destituatur; eoque naves sæpe in statione tempestatibus pereant. α I

II. *Cæsar Augusta* *, vulgo *Saragoça* [*d*], *Arragoniæ* caput, magnificentissima totius Hispaniæ urbs. β

Arragonia. Cæsar-Augusta.

III. *Pompelon*,

* 152 *Populi ibi jus petivere.* Plinius.

† *Nunc celebris propter obsidiones quas nuper passa est, & cladem Gallici Exercitus qui eam obsidione cinxerant, ubi Virtus Britannica plurimum claruit; est Regia etiam sedes Caroli* III. *Austriaci.*

BUNONIS.

α (a) *Catalonia* nomen habet a *Gothis* & *Alanis*, quasi dicas, *Gothalania* †; inter Pyrenæos montes, Mare Mediterraneum, Iberum & Cingam fluvios est sita. Forma ejus Triangularis est, a Salsulæ fontibus ad Iberum fluvium se extendens. [*a*] Habet, secundum Boterum, unum Ducatum *Cardonæ*, tres Marchionatus; XII Comitatus, multas Baronias, & Dominia. Incolarum DC millia esse perhibentur; inter quos C millia Gallorum, aut Gallicæ originis sunt, qui agriculturam, pecuariam & artes mechanicas tractant. Non enim est ulla regio Hispaniæ, in qua opificum industria artes solertius & diligentius excoluntur. Civitates & municipia muris cincta habet LVI, ex quibus præcipua sunt (b) *Barcino* ab Hamilcare Carthaginiensi, cognomento *Barca*, condita & nominata est. Dicta quoque est *Faventia Colonia*, & *Julia Augusta*. Anno salutis 805, a Ludovico Pio imperatore victis Mauris, recuperata est; habet pontem DCCL passuum in mare se extendentem, contra vim ventorum naves infestantium exstructum. Habet etiam geminos amnes, *Betullum* vulgo hodie *Besontem* ab Oriente; ab Occasu *Rubricatum* sive *Lobrogatum*. Comparatur hæc urbs [*b*] magnitudine, non tamen frequentia civium, cum Neapoli. (c) *Tarraco*, sive *Tarragona*, de qua supra cap. IV. (d) *Dertosa* sive *Tortosa* ad Iberum sita, in quo pons navalis, magno artificio exstructus. Duo sunt in hac urbe castella è diametro ædificata, & Academia. (e) *Girona*, olim *Gerunda*, Ausletanorum caput, colliculo imposita, forma triquetra, fluminibus *Unda*, vulgo *Ontiar* & *Ter*, alluitur: Medio fere itinere jacet inter Ruscinomen ad Boream & Barcinomen ad Meridiem XIII leucis. (f) *Lerida* olim *Ilerda*. (g) *Cardona* ejusdem nominis ducatus caput; ubi tria notanda; *Mons*, cujus terra similis est farinæ; *Fons*, vini rubri colorem ostendens; *Sal*, diversorum colorum, qui contusus, niveus comparet. Cæterum (h) *Monserrato* sive *Monte Serrato*, editissima rupes, cujus altitudo duorum milliarium, & circumferentia quatuor, est locus celebris. Hic scilicet *Ignatius Lojola* multa prece fletuque se Deo & B. Virgini devovit: Hinc ad Societatem Jesu fundandam prodiit [*c*] anno cIↃ IↃ XXII.

β *Arragonia* nomen videtur habere a *Tarracone* civitate, quasi dicas *Tarraconia*, vel a flumine *Arragone*. Termini ejus a Septemtrione & Ortu sunt Navarra, montes Pyrenæi & Catalonia, a Meridie Valentia, ab Occasu Castilia. *Cæsar-Augusta* Romanorum colonia, prius *Salduba* dicta, sita est inter Barcinonem ad Ortum 44, & Burgos in occasum æstivum 52 leucis, a Valentia 60, a Toleto 64. Pontem habet lapideum, quo Iberus transitur, cum Reginoburgensi conferendum. Anno salutis cIↃ CXVIII, victis Mauris, una cum aliis opidis a Christianis recepta est. Hodie magnificentiam urbis augent Academia, arx, & curia publica. Clara in hoc regno loca sunt, (i) *Huesca*, olim *Osca*, in qua Sertorius Hispanorum Principum filios obsides literis erudiri voluit. Habet Academiam antiquam. (k) *Balbastro*, Latinis *Balbastrum*, ad Verum amnem agro & oleo dives. (l) *Jaca* ad Aragonem fluvium sub Pyrenæis montibus sita, Navarræ regno vicina. Huic Philippus II. Hisp. Rex Castellum junxit contra Arragonenses, quibus Castiliani admodum infensi sunt, adeo ut malitiosum hominem proverbio dicant, quasi *Arragonensem*. (m) *Fraga*, olim *Gallia Flavia* ad Cingam fluvium, ubi croci magnus est proventus. (n) *Venasca*, Galliæ regno contermina, castellum habet, in cujus muris tormentorum loco sunt lapides. (o) *Calatajut* haud procul ab antiqua Bilbili. (p) *Monsonium* seu *Monçon*, ubi procerum Arragoniæ habentur conventus.

HEKELII.

[*a*] Regio ipsa ut plurimum sterilis est, ac magis fructuum, quam frugum abundans, & arborum Sylvestrium, quam domesticorum. Unde quæstum potius ex mari faciunt accolæ, quam ex terra.

[*b*] Dives.

[*c*] Et quidem secundum *Bucholceri* calculum.

[*d*] Seu *Saragossa*.

REISKII.

1 Sicuti regna Hispanica bene multa diversas gentium occupationes & colonias, sic urbes etiam harumque nomina suos auctores varios, Pœnos nempe, Romanos, Arabes, Gothos, aliosque satis perspicue testantur. Quam vero copiosa heic annotandi materia sese offert? (q) Urbibus insignioribus Petrus du Val certa monet imponi epitheta, ut unam Hispalin emporium, Granadam magnam, Valentiam formosam, Barcelonam divitem, Saragossam saturam, Valadolittum nobilem, Toletum veterem, & Madritum regiam Hispani jactitent. Huic (r) Arces regiæ vicinæ adjacent, ex iisque famosissimum *Escuriale*, monasterio religiosis S. Hieronymi destinato celebre, sed bibliotheca, magno altari, & Pantheo ac sepultura regum celebrius, a Philippo II. sex millionibus impensis intra XXI annos conditum, ut Ægyptiis, Græcis, Romanisque templis & fabricis non cedat, sed facile præstet. De Archiepiscopatibus regni & Episcopatibus scriptores antea citatos conferat, cui lubet. (s) Catalonia rebellis A. 1640. ducem Andegavensem sibi principem adsumsit: Unde comitatus Ruscinonensis (de Roussilon) regio Pyrenæis montibus conclusa, cum Perpiniano Fortalitio, clave ad Hispaniam penetrandam paratissima penes regem Galliæ per Pyrenæos articulos mansit. Hanc secuta (t) Portugallia Joannem Brigantiæ ducem regno admovit, illoque Philippum IV. exuit. Unde bellum exarserat per annos XXVIII gestum, sed A. 1668 pace publica exstinctum. De inquisitione Hispanica Ludov. a Carmo tres libros in fol. Madrit. de Antipathia Gallorum & Hispanorum Carol. Garsias librum in 12. Venet. divulgavit. (u) Lingua Hispanica latinæ veteris propago dialectos quatuor fovet, (1.) Castellanam purissimam, (2.) Andalusicam, (3.) Portugallicam, (4.) Granadensem. Vid. Becman. Geograph. c. IX. sect. 3.

BUNO-

(a) Catalonia. (b) Barcino seu Barcelona. (c) Tarraco. (d) Dertosa. (e) Girona. (f) Lerida. (g) Cardona. (h) Monserrato. (i) Huesca seu Osca. (k) Balbastro. (l) Jaca. (m) Fraga. (n) Venasca. (o) Calatajut. (p) Monsonium. (q) Urbium epitheta. (r) Arces regiæ. (s) Catalonia. (t) Portugallia. (u) Lingua Hispanica.

Navarræ Pompejopolis. III. *Pompelon*, sive *Pompejopolis*, † vulgo *Pompelona*, caput regni *Navarræi*. γ

Valencia. IV. *Valentia*, * caput olim Regni, nunc fructuum varietate Hispanicarum amœnissima. δ

Murcia. V. *Murcia*, caput Regni: Hortus totius Hispaniæ vocatur. Carthago nova, ‡ vulgo *Carthagena*, optimus Hispaniæ, ad mare Internum, portus. ε

Granata. VI. *Granata*, caput regni, splendida atque ampla urbs. ζ

VII. *Hi-*

† *Pompeius edomita Hispania, & ad triumphum redire festinans, Pompelonem sive Pompeiopolim de Nomine suo condidit, ut ex D. Hieronymo patet. Vasæus Chron. Hispan. ad An. 684.*

* *Junius Brutus Consul in Hispania, iis qui sub Viriato militaverant Agros Oppidumque dedit quod Valentia vocatum est. Liv. epitom. 55. deleta a Pompeio, instaurata a Julio Cæsare, & Colonia Julia Valentia vocata. Cellar.*

‡ *Urbs primaria Carthaginiensium in Hispania ab Asdrubale condita, a Scipione expugnata & postea Colonia Julia vocata Conventum Juridicum habuit, ubi 65. populis Jus dicebatur. Cellar.*

BUNONIS.

γ *Navarræ* regnum a Pyrenæis montibus incipit, & descendit ad Iberum fluvium, magna tamen ex parte montibus conclusum: Regnum hoc ante annos CL Ferdinandus Catholicus pene omne occupavit, quum *Joannes Albretanus* Navarræ Rex, Ludovico XII. Galliæ Regi opem ferens, a Julio II. Papa proscriptus & excommunicatus esset. Eadem forma adhuc hodie possidet Hispanus, exceptis paucis locis, quæ Galliarum Regi supersunt, & vix sextam regni partem faciunt. (a) *Pompejopolis* ad Argam flumen, haud longe a Pyrenæis montibus sita, inter Cæsar-Augustam 30, & Bajonam urbem Aquitaniæ 20, leucis; haud dubie a Cn. Pompejo Magno nomen habet, qui cum Metello res magnas in his oris contra Sertorium gessit. Strabo *Pompeji tropæa* vocat. Alphonsus Rex eam anno Christi Iↄ ccxxxv, una cum Jaca, Virovesca & aliis opidis, Mauris ejectis recepit. Hodie firmo muro & duobus castellis munita. Hic (b) *Ignatius Lojola* pugnans vulneratus bellum amplius sequi non potuit; vitam igitur amplexus monasticam, ordinem Jesuitarum instituit: Reliqua Navarræ loca non sunt adeo clara.

δ *Valentiæ* regnum inter Murciam & Cataloniam sita limites habet ad Orientem Mare Mediterraneum, ad Septemtrionem Arragoniam & Cataloniam, ad Occasum utramque Castellam, ad Meridiem Murciæ Regnum. Longitudo ejus, est ix, latitudo xvii, leucarum. Duos habet sinus, Sucronensem & Illicitanum; Portus quatuor *Vineri*, *Deniæ*, *Xabiæ*, & *Alicante*; & fluvios principes quinque *Migliar*, *Morvedre*, *Gualdalviar*, *Xuca*, *Segura*. Nomen regni haud dubie sumptum ab Urbe (c) *Valentia*, Romanorum olim colonia, quæ tribus millibus passuum a mari submota inter Turiæ ostium & sinum Sucronensem a Barcinone 49, leucis in Meridiem, a Toleto 60, in ortum, tot a Cæsaraugusta, a Dianio 10, in Borea sita est, Cœli solique temperie nec felici Campaniæ cedit, unde *Formosa* cognominatur. Illustris est frequenti nobilitate, & Academia; origine *Ludovici Vivis*, & duorum Pontificum *Calixti* III. & *Alexandri* VI. [e] Non longe hinc distat (d) *Lacus Albufera*; & *Porto el grajo*, pagus munitus, ubi pons 150, passuum in mare protensus. Loca præterea clara hic sunt; (e) *Saguntum* supra memoratum. (f) *Denia* duos habens portus & speculam in mare prominentem. (g) *Alicante* vino generoso notissima. (h) *Guardamar* Salis proventu dives. (i) *Peniscola* ad mare, in scopulo Pyramidali sita, refugium *Benedicti* XIII. Papæ, quum Constantiæ honore Papali esset privatus.

ε (k) *Murciæ* Regnum ad Mare Mediterraneum situm limites habet Granatam ab Occidente, Castiliam Novam & Valentiam a Septemtrione, ab Ortu & Meridie Mare Mediterraneum ad Sinum Virgitanum & Promontorium *Cabo de Palos*. Nomen habet a Civitate *Murcia* [f] quæ 9. leucis a Carthagine nova distans anno Salutis CIↃ CCLXV, Mauris pulsis recuperata est ab Hispanis, *Alphonsi Castiliæ* Regis, Astronomi celeberrimi, a quo Tabulæ Alphonsinæ, sepulchro nobilitata. [g] (l) *Carthago Nova* & *Spartaria*, a sparti copia cognominata, ab Asdrubale Carthaginiensium duce paulo ante Bellum Punicum II. in Peninsula exstructa, distat a Murcia urbe X leucis in Ortum; Valentia XXXIII. in Meridiem. Habet optimum totius Hispaniæ ad Mare Internum portum, CC triremium capacem. Magna ibi est scombrorum piscatio, qui vicinæ (m) *insulæ Scombrariæ* nomen dederunt. *Scipio* hanc urbem eodem, quo venit die, præter omnium exspectationem cepit: & virginem captivam Allucii, Celtiberorum Principis, eximiæ formæ sponsam, intactam ipsi parentibusque restituit; & eo facto animos hostium sibi devinxit. Carthagine VI leucis distat (n) *Almacarron* castellum, ubi aluminis uber proventus. *Vera* vel *Bera* urbs, olim (o) *Virgi*, unde (p) *Sinus Virgitanus* dictus, inter Carthaginem novam IX *leucis*, & promontorium Charidemum V, in confinio regni Murciensis & Granatensis sita.

HEKELII.

[e] Conf. *Thomæ Lansii* Orat. pro *Hispania* in Consultat. de *Principatu inter Provincias Europæ*. p. 267. Edition. tert.

[f] *Ptolemæo* & *Plinio* MURGIS dicta.

[g] In hac optima fiunt vasa ex creta, & mira Serici quantitas. Regio ipsa autem paucas habet habitationes, easque viles ob montium asperitatem, & ob planitiem parum aquis irriguam.

BUNONIS.

ζ *Granatæ regnum* ab ortu habet Murciam, a Septemtrione Castiliam Novam, ab Occidente Andaluziam, a Meridie mare Ibericum. Ejus longitudo LX, latitudo XXV, ambitus CCXXX, leucarum esse dicitur. Nomen habet a Metropoli (q) *Granata*, quasi *Garnatæ*: lingua enim Punica *Gar* significat *antrum*, & *Nata*, nymphæ nomen est, quæ ibi colebatur, quasi dicas *Antrum Natæ*. Alii a *cocco*, cujus ibi copia: Hispani *Cranam* vocant: alii a mali Punici similitudine derivant: hoc enim, ut granis & acinis refertum, sic urbs Granata, cujus insignia malum Punicum, densissimas domos habet, & dehiscentis granati quasi similitudinem, urbs ista sexaginta millia domorum complectebatur. [h] Hanc quum Mauri una cum regno plures quam septingentos annos tenuissent, Ferdinandus Catholicus anno cIↄ cccc XCII, inde & ex universa Hispania eos, & cum iisdem CXXIV millia Judæorum, ejecit. Ut a Christianis Hierosolyma; ita hæc civitas a Mauris desideratur, adeo, ut ob ejus amissionem singulis diebus Veneris vexilla sua abscondant. Hodie urbs illa habet Academiam, Æstate reliquas

(a) Pompejopolis. (b) Ignatius Lojola. (c) Valentia urbs. (d) Albufera lacus. (e) Saguntus. (f) Denia. (g) Alicante. (h) Guardamar. (i) Peniscola. (k) Murcia. (l) Carthago Nova. (m) Scombraria Insula. (n) Almacarron. (o) Virgi. (p) Sinus Virgitanus. (q) Granatæ regnum & urbs.

VII. *Hispalis*, * vulgo *Sevilia*, Andalusiæ caput, urbs magnificentissima, opulentissimum totius Europæ Emporium. † *S. Lucas*, navium statio Hispalensium. *Corduba*, ‡ urbs admodum ampla, at minus populosa. *Marcenæ* opidi ager lectissimos totius Hispaniæ fert Asturcones. *n*

VIII. *Toletum*, centrum fere Hispaniæ obtinet: omnium maxima ac munitissima *Madritium*, vulgo *Madrid* & *Madril*, Regia sede nobile opidum. Quinto abhinc milliario visitur in Escuriali superbum illud *D. Laurentii Monasterium*, Philippi II. opus, in memoriam victoriæ adversus Gallos, *ad S. Quintinum* in Picardia, anno CIↃ IↃ LVII obtentæ exstructum. ϑ

IX. Bur-

Andalusia. Hispalis. S. Lucas. Corduba. Marcena.

* *Colonia Romulensis Plinio. Conventum Juridicum habuit.*

† *Cluverii forsan ætate.*

‡ *Marcelli opus ut Strabo prodit, & prima Colonia quam Romani in loca illa miserint.*

reliquas superat Hispaniæ civitates salubritate aëris & numero fontium, quorum x millia numerantur. Est quoque in hoc regno ad mare (a) *Malaga*, totius Hispaniæ armamentarium & propugnaculum contra Africam. Habet duo castella sibi invicem imminentia, ab uno ad alterum transitus est inter duos muros; emporium frequens est. A Malaga versus Ortum ad Mare est (b) *Almeria* in solo fertili, salubribus aquis, Fructibus Oleoque abundanti, sita. Hunc locum quum Christiani Mauris eriperent, vas illud è smaragdo, quod Genuenses habent, inde asportatum est. Haud procul a mari & Malaga ad Occasum est *Munda*, quam antiquam illam (c) *Mundam* esse, sunt qui putant, ad quam Cæsar ultimum prælium contra Pompeji liberos commisit, idque difficillimum. Pompejanorum ad xxx millia peditum & v millia equitum cæsa referuntur. Ea vicinarum urbium metropolis dicitur Straboni. Sed, Mariana teste, Munda illa vetus hodie *Runda la veja* dicitur, ab Arunda 2 leucis, à Munda nova 3, à Malaga 20 millibus passuum in colle apud fluviolum sita.

n (d) *Andalusia*, quasi *Vandalorum domus Vandalen Huysz* dicta; aliqui tamen à *Vandalia*, & alii a *Vandalicia* derivant, quod Vandali à Gothis ejecti huc confugerunt, antequam in Africam trajicerent. Limites habet ab Ortu Granatam, à Septemtrione Castiliam novam, ab Occasu fluvium Guadianam; à Meridie Mare Ibericum & Fretum Herculeum. Terra frumenti, vini, olei, & omnis generis frugum feracissima est, unde *Granarium*, *Cella* & *Equile* Hispaniæ dicitur. (e) *Hispalis* Romanorum olim colonia, hodie etiam literarum Studiis & Academia celebris, inter Cordubam ad Boream 22, & Gades ad Meridiem 19 leucis, à Granata 36 in Occasum, Ulyssiponem versus 63, a Toleto 72, in Austrum ad Bætim sita est. Anno Salutis CIↃ CCXLVIII a Ferdinando Rege, ejectis Mauris, recepta. De hac urbe Hispanorum est proverbium: *Cui Deus favet, ei dat domum Hispali.* Item, si cui bene precari volunt, dicunt; *Faxit Deus, ut Hispali victum habeas & amictum.* *Hispalensis* olim eruditione clarus fuit (f) *Isidorus* Episcopus: Item nuper (g) *Benedictus Arias Montanus*, cujus Industriæ maximam partem debetur Opus Regium Sacra Biblia continens. *S. Lucas* olim dictum est (h) *Fanum Luciferi.* (i) *Corduba* quoque ad Bætim sita Astigi finitima est 8 leucis distans, gloria & potentia olim celebris. [*i*] Plinius *coloniam Patriciam* cognominatam scribit. (k) *Senecas* hæc, patrem & filium, & (l) *Lucanum* Senecæ *Philosophi* è fratre nepotem, alumnos habuit. Hic quoque vixisse accepimus (m) *Avicennam*, (n) *Averroem* & (o) *Rasen*, Medicos ac Philosophos eximios. Urbs hodie admodum ampla quidem est [*k*,] sed non adeo frequens. Hic equile regium est ducentis & pluribus equis educandis sufficiens. Hic quoque inventa est ars præparandi corii, quod inde vulgò dicitur *Corduan*. Sunt ibi præterea (p) *Nebrissa*, nunc *Lebrixa*, (q) *Ælii* illius *Antonii* patria, qui duas decades de rebus gestis Ferdinandi Catholici scripsit. (r) *Ossuna* Academia nobilis. *Xeres de la frontera.* Non longe hinc *Rodericus* Gothorum in Hispania rex ultimus à Mauris cæsus est, & imperium ad Saracenos translatum. (s) *Marcena* in Hispalensi territorio est.

HEKELII.

[*b*] Leg. *Lansius* loc. in Not. ad Sect. IV. Cap. huj. cit. p. 265. seq.

[*i*] Vid. *D. Magni Ausonii*, *Burdigalensis*, Ordo *Nobilium Urbium*, v. 84. seq.

[*k*] Et aquis dives, amœnissimisque hortis ornata.

BUNONIS.

ϑ *Castilia Nova* confinem habet Castiliam Veterem a Septemtrione altissimis montibus separata; ab Occasu Portugalliam, à Meridie Estremaduram, Andalusiam & Granatam, ab Oriente Murciam & Valentiam. Salubritate aëris & soli bonitate præstat Castiliæ Veteri. (t) *Toletum* [*l*] Castiliæ novæ metropolis, & olim Regum Gothorum sedes. Unde regnum istud quoque *Toletanum* appellatur. [*m*] Urbis hujus majorem partem cingit Tagus fluvius, reliquum muris & 150 turribus munitum est. [*n*] Sita est inter Burgos ad Boream & Cordubam ad Meridiem 50 leucis, inter Valentiam ad Ortum 60, & Olyssiponem ad Occasum 83, a Madrito 12. Hic (u) *Alphonsus* Rex Tabulas suas Astronomicas confecit. Ejus Archiepiscopus primus est Hispaniæ Castiliæque Cancellarius. [*o*] Hic quoque Academia antiqua floret. Urbs hæc An. Salutis CIↃ LXXXV ab Alphonso VI Mauris pulsis recuperata est. (x) *Madritum* quidam volunt esse antiquam illam (y) *Mantuam* Carpetanorum, cujus vestigia reliqua sunt in *Villa Manta* pago apud Madritum. Urbs hæc sita est in clivo ad Septemtrionem, cujus radices alluit (z) *Xarama* amnis, saxeo ponte pervius. Aër hic maxime salubris est, cujus beneficio Carolus V. Imperator quartana liberatus

I scribi-

(a) Malaga. (b) Almeria. (c) Munda. (d) Andalusiæ regnum. (e) Hispalis. (f) Isidorus Hispalensis. (g) B. Arias Montanus. (h) Fanum Luciferi. (i) Corduba. (k) Senecæ. (l) Lucanus. (m) Avicenna. (n) Averroës. (o) Rases. (p) Nebrissa. (q) Ælius Antonius. (r) Ossuna. (s) Marcena. (t) Toletum. (u) Tabulæ Alphonsinæ. (x) Madritum. (y) Mantua Carpetanorum. (z) Xarama fl.

Burgi. Valliadolid. Compostella. Gallæcia. Olyssipo.

† *Nugæ sunt quæ de Ulysse conditore adferuntur; nam Olysypo verum nomen est quod Plinius habet & Antonini Itinerarium. Probatur etiam antiquis Inscriptionibus in ipsa urbe repertis ubi* felicitas Julia Olispo *vocatur, id enim cognomen urbis fuit a Cæsare Augusto liberaliter concessum. Cellar.*

IX. Burgi, vulgo *Burgos*, Castellæ veteris caput, opidum antiquitate & magnitudine celebre. *Valliadolid* inter nitidissimas Europæ urbes censetur. ι

X. Compostellam Gallæciæ caput, alias vulgo *S. Jago*, D. Jacobi Apostoli [*r*] ossa, ut creditur, ibi sita, claram effecerunt. κ

XI. *Olyssipo* †, vulgo Hispanis *Lisbona*, incolis Portugallis *Lisboa*; Portugallici regni caput, urbs magna, populosa, negotiationibus celeberrima. λ

XII. *Por-*

scribitur. Circumjacens territorium abundat silicibus, unde Mennæ Poetæ dicitur igne cincta. Madrito duabus leucis abest hortus regius (a) *Pardo.* In *Monasterium illud S. Laurentii* aiunt Regem insumsisse ducenties centena millia coronatorum sive viginti milliones.

ι (b) *Castilia vetus* limites habet à Septemtrione Asturicam & Biscajam, ab Occasu Lusitaniam, à Meridie Castiliam Novam, ab Ortu Arragoniam & Navarram. (c) *Burgi* regia jacet ad rapidum flumen (d) *Relanzon* inter Cæsaream Augustam ad Ortum 52 leucis, & Legionem ad Occasum 33, ac inter Toletum ad Meridiem 51, Flaviobrigam ad Coream & Cæc. 31. [*p*] Ejus Archipræsul olim cum Toletano de primatu contendit. [*q*] Urbem hanc à Saracenis captam Alphonsus VII Arragoniæ Rex in libertatem asseruit anno Salutis CIↃ CVI. Non longè à Burgis fons est profluvium alvi sistens. (e) *Valdoletum*, sive *Valiadoletum*, vulgò *Valliadolid*, pulcherrima Hispaniæ urbs ad Pisurgam fluvium sita, à Regibus propter hortorum fontiumque amœnitatem, rerum omnium copiam libenter inhabitata; clara alioquin Academia, civilitate morumque comitate nulli cedit Hispaniæ civitati, licet ab Hispanis vocetur *Villa.* Sunt porrò in hoc regno, urbes celebriores (f) *Segovia, laboriosa* dicta; nemo enim ibi conspicitur mendicus; nisi qui per ætatem aut morbum ad opus non est idoneus. (g) *Osma* ad Durium fl. ubi Academia. (h) *Alba* sive *Alva*, unde duces Albani nomen habent. (i) *Cocca* editiori loco sita, gentis *Ascalæ* sedes; alioquin mala mansio dicitur Principum; nam non longè hinc abest arx, in qua (k) *Philippus Austriacus* Mauritii frater Lovanio à Duce Albano abductus, inclusus & detentus fuit. (l) *Logronno* olim *Juliobriga*, à Carolo V. ob fidem immunitatibus donata.

HEKELII.

[*l*] Græcis Τώλητον.

[*m*] *Ptolemæo* & *Livio* CARPITANORUM Urbs est.

[*n*] Perampla quidem est Civitas, & diversis *Conciliis* clara; sed situ inæquali, nunc quidem altiore, nunc humiliore.

[*o*] Et tam in spiritualibus, quàm in temporalibus XVII Terris murô percinctis moderatur.

[*p*] Urbs bene ædificata est; tametsi vias angustas potius habeat. Montibus etiam circumambitur, quò fit, ut breviorem videant lucem, quàm situs fert, magisque persentiant frigus.

[*q*] Continentur autem sub ejus Diœcesi 150 Oppida.

[*r*] *Hispaniæ* Protectoris.

BUNONIS.

κ *Gallæcia* à *Gallaicis* nomen accepit, à Septemtrione Oceanum habet Cantabricum; ab Occasu Oceanum; à Meridie Lusitaniam; ab Ortu Asturiam & regnum Legionis. Litus hoc frequentes habet sinus. Præcipui regni istius portus sunt (m) *Corunna* & *Ferol.* In extremo versus Occasum litore habet (n) *Promontorium Celticum*, quod & *Nerium* & *Artabrum* olim dictum est, hodie vulgo vocatur *Cabo Finis Terræ.* Antiquis scriptoribus hic quoque memoratur (o) *Flavium Brigantium*, quod aliis hodie est *Betanzos*; aliis Compostella; aliis vero ipsum *Caronium. Compostella* Archiepiscopatu & Academiâ quoque claret. Celebris hic est (p) *Bajana*, juxta quam in mari insulæ *de Bajana*, sive *Deorum Ptolemæi.* (q) *Orense* ad Minii ripas opidum nobile, à Suevis olim dictum *Warm See*; unde mutata dialecto hodie dicitur *Orense.* Fontem enim habet calidum, cujus aquæ ovis ebulliendis inservire possunt.

λ (r) *Portugallia* nonnullis dicta videtur, quasi *portus Gallæciæ*, ab opido *Porto*, quod ad Durium flumen celebrem habet portum. Sed potius à portu & vicino pago Cale nomen natum Portucale, quod circa annum *Christi* IↃ notum erat. *Voss.* 1. *Idol.* 34. Unde mutata *litera* C factum Portugallia. Limites hujus regni sunt à Septemtrione Gallæcia, & Minius fluvius; ab Occasu & Meridie Oceanus Occidentalis; ab Oriente Castilia, Andalusia & Estremadura. Circuitus est IↃ CCCLXXIX milliarium; longitudo CCCXX; *latitudo* LX. [*s*]

Primaria hujus regni urbs est (s) *Olyssipo* & *Olysippo* & *Ulyssippo*, Straboni Ὀλυσσιπὼ ad Tagum haud procul ab ora occidua distans, à Toleto 83 leucis, ab Hispali 63 in Occasum, à Sacro Promontorio 30. Portum versus in Boream 50. Septem collibus imposita, quinque castellis munita est: ex quibus castellum *S. Johannis* tot perhibetur instructum æneis tormentis, quot dies habet annus. Olim numerarunt ædificia urbana vicies mille: hoc autem tempore numerus multo major est. Magnificum & stupendæ structuræ in hac urbe est Templum Misericordiæ. Horreum item publicum, Basilica & Xenodochéum sunt urbis miracula. Anno Salutis CIↃ CXLVII Mauri hac urbe pulsi. Unius horæ spatio ab hac urbe abest Belem cœnobium opulentum Dominicanorum. Monachi in eo admodum laute vivunt. Reges ibidem sepulti sunt. Lisbona quinque milliaribus distans versus austrum *Setubal*, vulgo *S. Hubes* dictum, ad litus jacet, ubi ingens copia salis conficitur, solisque ardore coquitur.

Sunt præterea in eo regno opida clara (t) *Bracara* hodie *Braga*, inter Minium & Durium, ea in parte quæ

(a) Pardo hortus. (b) Castilia vetus. (c) Burgi. (d) Relanzon fl. (e) Valliadolid. (f) Segovia. (g) Osma. (h) Alva. (i) Cocca. (k) Philippus Austriacus. (l) Longronno. (m) Corunna & Ferol. (n) Promontorium Celticum. (o) Flavium Brigantium. (p) Bajana. (q) Orense. (r) Portugalliæ regnum. (s) Olyssipo. (t) Bracara sive Braga.

XII. *Portus* ad Oceanum celebres sunt *in regno Portugalliæ* Setubal, Olyssipo ad Tagum, & Porto ad Durium. In Gallæcia Corunna & Ribadeo. *In Biscaja* Bilbao, & S. Sebastiani. In Andalusia S. Lucas de Barrameda *clavis Sevillæ.* Gadiz Gibraltar *ad fretum.* In Granata *ad Internum mare,* Malaga. In Murcia, *Cartagena.* In Valentia, *Alicanta & Valentia.* In Catalonia, *Tortosa ad Iberum, Tarragonam, Barcelona,* &c.

Portus Hispaniæ celebriores.

XIII. Academiæ illustriores sunt, Salamantica & Complutum * in Regno Castellæ, Conimbrica † in Portugalliæ Regno. μ

C A P.

* *Ptolemæus Antoninus & Plinius urbis hujus mentionem faciunt: est etiam celebris propter Martyres ejus Justum & Pastorem.*

† *Urbs hodie Coimbra appellata, surrexit ex ruderibus Conimbricæ, Plinii Cellar.*

quæ hodie *interamnis* dicitur, ubi sedes Archiepiscopi, qui de primatu Hispaniæ cum Toletano contendit. Archiepiscopus iste Ecclesiasticus simul est, & secularis. (a) *Ebora,* Academia clara; item (b) *Conimbria* ad Mundam sive Mondego fl. sita, Academia celebris est, unde habemus *Collegium Conimbricense. Braganza* Ducis sedes.

(c) *Algarbia,* olim regnum, nunc Lusitaniæ pars est; ab Occasu & Meridie habet Oceanum; ab Ortu Anam fl. à Septemtrione Portugalliam. Omnium Hispaniæ provinciarum augustistissima est. Portugalliæ Rex eam dotis loco accepit à Rege Castiliæ, quum filiam ejus notham Beatricem uxorem duceret. Præcipuæ urbes sunt, *Tavira* seu *Tavila,* regionis metropolis, *Silvæ* seu *Silves,* cujus episcopus Algarbiæ præsul est. *Pharus* sive *Faro,* & *Portus Magnus,* vulgo *Villa Nova de Portomanno.* Habet quoque *Sacrum Promontorium,* [t] in quo Cœnobium & Castellum. [u]

(d) *Legionis* regnum à Meridie & Oriente limites habet Castiliæ Veteris fines; ab Occidente Gallæciam; à Septemtrione Asturiam. Ejus metropolis, à qua regio nomen habet, est *Legio,* vulgo *Leon* in finibus Asturum, media ferè inter Vallisoletum & Ovetum, 22 leucis distans, à Burgis 33 in Occidentem. Hanc urbem inter montes sitam Pelagius primam eripuit Mauris anno Salutis Iↄ cc xxii. Inde haud procul castellum adversus Barbarorum Incursiones exstruxit, unde Castellæ Comes dictus. Hinc *Castellæ,* sive *Castiliæ* regni nomen profectum est. Legio urbs templum habet insigne, ubi Regum sepulchra. Sunt hic præterea urbes insigniores, *Camora* seu *Samora,* olim *Zentica* seu *Sentica* ad ripam Durii; *Asturica,* vulgo *Astorga*; non procul à lacu Senabria quem Tera fl. facit; *Palentia* ad Carionem fl. Academia celebris; *Cividad Rodrigo* adversus incursiones Lusitanorum munita; *Medina del Campo,* a tributis & vectigalibus immunis, *&c.*

(e) *Asturia* regio aspera, montibus sylvisque horrida, habet ab Occasu Gallæciam; à Meridie Castiliam Veterem; ab Oriente Biscajam; à Septemtrione mare Cantabricum. In eam regionem & vicinam Gallæciam confugerunt indigenæ Hispani, quum Mauri omnem fermè occuparent Hispaniam. Est verò Asturia velocissimis equis nobilis, quos *Asturcones* vocant. Dividitur in *Asturiam de Oviedo,* ubi Opidum (f) *Oviedum* seu *Ovetum,* ad Devam fl. à Legione 22 leucis distans Academiam habet, civitas Regia & Episcoporum bello Saracenico dicta. Et *Asturiam de Santillana,* ubi (g) *Lianæ* seu *Lianes,* & *Santanderum,* seu *S. Andero,* quod *S. Emederii portus* à Mariana appellatur.

(h) *Cantabria* hodie dividitur in *Biscajam* & *Guipuscoam.* (i) *Biscaja* confines habet Navarram, Guipuscoam, mare Cantabricum & Asturiam. Pars illa, quæ ad Bajonam pertinet, & Regi Galliæ paret, extendit se usque ad fluvium Iron; inde altera pars Hispano subjecta est. Lingua Cantabrica antiqua est, & diversa multum ab Hispana. Biscajæ metropolis est, (k) *Bilbao* sive *Bilvao,* ad Nausam fl. quasi dicas *Bellum vadum.* Condita est hæc urbs, teste Marianâ, anno Christi cIↄ cc xcviii. Abest à (l) *Bermeo* seu *Vermeo,* quæ est antiqua illa Flaviobriga, 5 leucis in Occasum, à Burgis 30 in Boream, à litore 2 commodè sita est. Per eam merces in reliquam Hispaniam importantur & exportantur. Malorum aureorum tantus hic est proventus, ut 10 maravedis, quæ levissima ex cupro moneta est, tot mala emantur aurea, quibus ferendis unus mulus vix sufficiat. (m) *Guipuscoæ* termini sunt ab Oriente fluvius Vidoso sive Vidorso, & montes Pyrenæi, à Meridie regnum Navarræ, ab Occidente Biscaja, a Septemtrione mare Cantabricum. Ambitus ejus habetur 36 millarium. Regio hæc ferri chalybisque ferax est; unde Vulcani Officinam, Martisque Armamentarium natura hic videtur exstruxisse. Fluvius est (n) *Chalybs,* cujus aquâ ferrum optimè induratur. Gens ipsa rustica & superba est. Metropolis ejus est (o) *Tolosa* ad confluentes Araxis & Oriæ sita, est regionis conventus sedes. (p) *Placentia* magnam habet multitudinem fabrorum ferrariorum. (q) *Fanum divi Sebastiani,* hodiè *Don Basta,* portu gaudens amplissimo, *&c.* Porrò in (r) *Alava* provinciâ metropolis est (s) *Vittoria,* nobilibus familiis & mercatura clara, antea *Burgus Gasteyz.*

H E K E L I I.

[*s*] Et quidem secundum *Boteri* sententiam.

[*s*] Sive *Ulyxippona,* sic dicta, quòd ab *Ulysse* sit condita. Ideoque dicitur *Straboni* Lib. III. p. 270. Ὀδύσσεια, h. e. *Ulyssea Urbs.*

[*t*] Vulgò *Cabo San Vincenzo* dictum.

[*u*] Non solum, sed & tuta Navium statio est.

B U N O N I S.

μ (t) *Salamanca* vel *Salamantica* in Castilia vetere a Vallisoleto 22 leucis in Meridiem Placentiam versus ad Tormis fluvii ripam sita, qui se cum Durio postea miscet. Academia hæc ex Balentia urbe eò translata est anno Christi cIↄ ccxxxix. (u) *Complutum* olim, hodiè *Alcala de Henares,* ab amne Henares urbis muros alluente appellatur. Sita in Castilia Nova 6 leucis a Madrito, haud longe ab Ortu Tagi. Celebrem hanc Academiam [*x*] in primis reddiderunt (x) *Biblia Complutensia* polyglotta, anno Christi

(a) Ebora. (b) Conimbria. (c) Algarbia. (d) Legio. (e) Asturia. (f) Oviedum op. (g) Lianes & S. Andero op. (h) Cantabria. (i) Biscaja. (k) Bilbao. (l) Flaviobriga, Bermeo. (m) Guipuscoa. (n) Chalybs fluvius. (o) Tolosa. (p) Placentia. (q) Fanum S. Sebastiani. (r) Alava. (s) Vittoria. (t) Salamantica. (u) Complutum. (x) Biblia Complutensia.

cIɔ Iɔ xv, sumtibus Francisci Ximenii Archiepiscopi Toletani ibidem excusa. (a) *Conimbriæ* Academia fundata est à Johanne III. Rege Portugalliæ anno Christi cIɔ cc XII. [y] Reliquæ Academiæ quæ in Hispaniâ sunt, suis memorantur locis. (b) Cæterum Hispani religioni *Romano-catholicæ* sunt addictissimi: eaque una ibidem viget ope inquisitionis, quæ primum ad Mauros & Judæos coërcendos inventa, in aliarum religionum sectatores, tanquam hæreticos, stringitur. Ab inquisitione damnati induuntur veste, quam *Sanbenito* vocant, & raptantur ad supplicium iis ceremoniis, quæ populo terrorem possunt incutere. (c) *Lingua* per Hispaniam præcipua est Castellana ex corrupto sermone Latino nata. *Lusitana* ex Gallica & Castellana conflata elegans est, & auribus grata. *Valentina* & *Catalaunica* Narbonensi propior; in quam tamen nonnullæ voces Gallicæ irrepserunt. Sola Biscaja antiquum sermonem retinuisse putatur. Est vero sermo Hispanorum multis argutiis, brevitate, efficaciâ, gravitate, adagiis & amphiboliis refertus; quoniam phrasibus & copia haud abundat. Non minus comtè tamen rustici & tenuiores ratiocinantur, quam urbani & nobiles. (d) *Hispani* perhibentur esse temperamenti melancholici; unde ad quietem & contemplationem videntur nati. Hinc etiam fit, ut eorum consilia tarda, & exsecutiones lentæ, processus graves, & molimina firma sint. Rarò cum peregrinis contrahunt amicitiam, quam nec inter se impensius colunt. Ambitiosissimi pariter sunt & suspicacissimi, facilè se contemni putant. Philautiæ vitio laborant; & suo abundant sensu. *Magnus est eorum in Principem & Remp. amor.* Hispani mares hebetiori sunt visu, colore terreo, & vultu tristi: fœminæ tamen magis formosæ, gratiosæ, vivaces, agiles, quam mares; quia humoris abundantia melancholiam in illis minuit, & adustionem temperat. Habent Hispani laborum atque inediæ patientissima corpora. *In militia* ordinum sunt observantissimi; certissimi fistulatores & sclopetarii; hastati haud facile loco moventur. Capillis nigris & præcisis superbiunt. Servatas parsimonia opes & ad temperantiam institutis corporibus sæpe negatas, in vestitu consumere amant, & sic ad ostentationem proferre, immensa sui fiducia; sed apud timidos & patientes majore. Nigrum & fuscum in vestitu amant colorem. Pallia gestant oblonga, tam plebejus & veteramentarius gladio accinctus prodit, quam nobilis; nobilitatem videlicet è gente sua sibi imaginantur. *Boterus, Mariana, Barclaius in Icone.* Exquisitum in Hispania habetur judicium ad compescendos sceleratos, *Ferdinandi* & Isabellæ tempore excogitatum, quod *Hermandad* vocatur. Fugitivi indagantur, & plerumque ex alienis Regnis ad supplicium callide retrahuntur. Ex isto tempore judicium hoc singulari Regum cura in magnam reipubl. utilitatem conservatur.

HEKELII.

[x] Anno CHR. M. D. XVII. magnifice exstructam.

[y] Evocatis (& quidem *Andreæ Goveani, Lusitani* Theologi, operâ & studio) è *Gallia* Doctoribus, *Nicolao Gruobio*, Philosopho, *Georgio* & *Patricio Buchananis, Scotis*, ut colonia esse videatur *Lutetia* & *Burdigala*. Et hæc Academia non solùm loci naturâ est amœnissima, sed & omni literarum genere clarissima.

(a) Conimbria. (b) Hispanorum religio. (c) Linguæ Hispan. (d) Hispanorum mores.

CAP. VII.

De Insulis ad Hispaniam.

I.

Insulæ Baleares.

INsularum Hispaniis adjacentium celebriores sunt, *Baleares* duæ, item *Ebusus* & *Gades*.

Baleares contra Tarraconensia littora sitæ, haud longe inter se distant, & a spatio suo cognominibus acceptis, *Majores*, *Minoresque* plurali numero, vel etiam singulari *Major*, *Minorque* appellantur: funda olim bellicosæ, unde & nomen traxisse putantur, quasi ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est, a jaculando: Græcis *Gymnesiæ* dictæ, ἀπὸ τῆς γυμνότητος, id est, a nuditate, quod incolæ aliquandiu [a] nudi vitam egisse dicantur: nunc vulgo *Majorca* [b] & *Minorca*. Piratica olim incolæ maxime vivebant: Carthaginensibus iidem contra Romanos stipendiarii, donec Hispaniis debellatis, a Romanis subigerentur. Mauri postea ex Africa occuparunt, cum Hispanias diriperent, regnumque adjecta Ebuso Insula in iis condiderunt: quos tandem Jacobus Arragoniæ Rex ejecit; ut supra commemoravimus. α

II. *Ebusus*

BUNONIS.

α (a) *Major* insula occasum spectat, ejus forma quadrata est, habens C millia passuum in longitudinem, CCC LXXX millia in circuitum. Olim duas habuit urbes, (b) *Palmam* ad Occasum; (c) *Pollentiam* sive *Potentiam* ad Ortum, hodie vicus est.

Præcipua

(a) Majorca. (b) Palma. (c) Pollentia.

II. *Ebusus* inter Majoricam & Hispaniam sita est; frumentis tantum non foecunda; ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeo expers, ut nec ea quidem, quæ de agrestibus mitia fiunt, aut generet, aut si invecta sint, sustineat; hodie vulgo *Yvica* β dicitur, salis copia maxime celebris. [c] 1 Ebusus.

III. In capite Bæticæ, ubi extremus antiquis mortalibus noti Orbis erat terminus, Insula *Gades* fretum contingit, quod inde Gaditanum perhibetur, a continente angusto spatio, ac veluti flumine abscissa: quam Tyrii, a Rubro mari profecti, *Erythræum*, Pœni, lingua sua, *Gadir*, id est, *Sepem* nominarunt. In hac Geryonem, cujus boves Hercules abduxit, habitasse fabulati sunt. Tyrii condidere in ea ejusdem nominis urbem quæ postmodum evasit opulentissima: nunc etiam Emporium haud ignobile, vulgari vocabulo *Cadiz*, & corrupte [f] *Calis*, dictum. γ Gades.

CAP.

Præcipua ejus urbs nunc est *Majorica*, decem patens portis. *Minoris* insulæ ambitus habet CL millia passuum: spectat Ortum. Hodie unam habet urbem (a) *Minoricam* [d] nomine. [e] Olim cibum puer à matre non accipiebat, nisi quem ipsa monstrante percussisset. Aureos & argenteos nummos ad se importari decreto vetuerant publico. Mulierum tanto amore tenebantur, ut singulas a prædonibus ternis quaternisque viris redimerent. Mortuorum cadavera contusa & in urnam conjecta lapidibus obruebant. Annis circiter xx post bellum Punicum tertium (b) *Metellus* has insulas non sine labore subegit: unde *Balearicus* dictus. Aliquando Balearici à cuniculis in tantum conjecti sunt periculum, ut coacti sint Romanorum opem implorare, *Strabo lib.* III. *Plinius lib.* III. 5. & VIII. 55.

β (c) *Ebusus* e regione promontorii, quod in Sucronensi sinu *Ferrariam* vocant, sita, ambitu suo C millia passuum complectitur. Opidum habet ejusdem nominis. Huic vicina est insula (d) *Colubraria* Latinis, Græcis *Ophiusa*, hodie *Formentere* dicta; ambitu habens LXX millia passuum, serpentibus venenatissimis infesta: Quum vicina *Ebusus* seu *Yvica* præter cuniculos terram & segetem subvertentes omnis venenati animalis sit expers, ejusque terra & pulvis serpentes fuget quos Colubraria pariat. Utraque Ebusus & Colubraria (e) *Pityusæ* dicuntur, à pinuum illic nascentium multitudine. *Plinius lib.* IV. 5. & XXXV. c. ult. *Diodorus* V.

γ (f) *Gades* insula non procul ab ostiis Bætis sita est. Eam non multo longiorem centum stadiis; latitudine alicubi unius tantum stadii scribit Strabo. Urbs in Occidentali insulæ parte fuit ejusdem cum ipsa nominis. Sed (g) *Balbus Cornelius Gaditanus*, civitate Romana donatus, pro quo Ciceronis exstat Oratio, aliam condidit, quam *novam* vocabant. Ex utraque coaluerat ea, quæ (h) *Didyma* vocabatur. Illa Plinio videtur esse (i) *Augusta Julia Gaditana*. In Orientali insulæ parte (k) *Fanum Herculis* structum erat, qua parte insula proxime ad continentem accedit; unius stadii freto disjuncta. Apud hoc templum (l) *C. Julius Cæsar* quæstor in ulteriori Hispania, quum mandato prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadesque venisset, animadversa Alexandri M. imagine, ingemuit; & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihil dum à se memorabile actum esset eâ ætate, quâ Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuò efflagitavit, ad captandas majorum rerum occasiones in urbe. [g] *Solin. cap.* 26. *Strabo lib.* III. *Mela lib.* II. *cap.* 7. & *lib.* III. *cap.* 6. *Plinius lib.* IV. *cap.* 22. *Sueton. in Jul. Cæs. cap.* 8. Haud longe à litore Portugalliæ abest *Barlenga* insula, olim *Londobris* & *Erythræa* dicta, [h] ad quam piratæ Barbari excubant, navigiis Christianorum insidiaturi.

HEKELII.

[a] Æstatis nempe tempore.

[b] Vel *Malorca*.

[c] Hoc enim non tantùm *Hispania*, verum etiam *Italia* ex parte sibi providet.

[d] Vulgo *Menorcam*.

[e] Quæ *Mago* quondam erat appellata. *Ptolemæi* ætate etiam in eâ Urbs *Jana* fuit, quæ nunc vulgo *Citadella* dicitur.

[f] A Nautis.

[g] In *Insulæ* vero Meditullio, duæ hodie supersunt vetusti ædificii *Turres*, *Torros de Hercóles* incolis dictæ.

[h] Quæ 50 Milliaria complectitur.

REISKII.

1 Strabo Lib. III. Geograph. tradit Phœnices pleraq; Hispaniæ loca Tartesso & Turditaniæ vicina tenuisse, condidisse Gadiram, Malacam, Auderam, Carthaginemque novam; quin Gymnesiis Insulis ab sese occupatis Balearidum fecisse nomen. (m) Baleares ergo lingua Punica בעלי הראה *Baalebarea* ad verbum significant *magistros projectionis*, i. e. peritos fundæ, aut lapidum projiciendorum incolas: (n) Gadira Syriace גדירא *septum* vel *sepem* denotat, uti Plinius, Solinus, Hesychius explicarunt. (o) Ebusus etiam ex voce Phœnicia יבושה *Jebuso*, h. e. à siccatis ficubus denominationem habuisse legitur, Bocharto, quem sæpius citavimus, auctore. Insulam Cadiz sive Calis urbe ac portu cognomine instructam, tribus imperii sui clavibus annumerasse, neque hanc minus quam duas reliquas Philippo filio Carolus V. commendasse fertur.

HEKE-

(a) Minorca. (b) Metellus Balearicus. (c) Ebusus insula. (d) Colubraria insula. (e) Pityusæ insulæ. (f) Gades. (g) Cornelius Balbus. (h) Didyma. (i) Augusta Julia Gaditana. (k) Fanum Herculis. (l) Julius Cæsar. (m) Balearides. (n) Gades. (o) Ebusus.

CAP. VIII.
DE GALLIA.

I.

Galliæ termini.

HIspaniæ proxima est *Gallia.* [a] Hæc ab initio inclusa fuit ab Oriente Rheno amne, Alpium parte & Varo flumine; à Meridie Mari interno Pyrenæisque jugis; ab Occidente Oceano Gallico; à Septemtrionibus Oceano Bri-

HEKELII.

[a] Hanc Regionem omnino amplam atque potentem, præter MARTINUM CEILERUM, Geographum egregium, descripserunt FRANCISC. HOTTOMANNUS atque PAULUS MERULA, Viri longe doctissimi atque celeberrimi, ita tamen, ut *hujus* Liber sub *FRANCO-GALLIÆ*, Francofurti ante centum annos, & quod excurrit, in f. 8. *illius* autem sub *GALLIÆ nominibus* ac *Titulis* Amstelod. A°. 1636. in f. 12. sit impressus. Sed *FRANCIÆ Origines* descripsit JO. ISAACUS PONTANUS, quas Harderwici A°. ejusd. Sec. 16. in 4 form. publicari jussit. *Annales* autem atque *FRANCORUM Historias*, ab Ann. CHR. nempe 708, usque ad An 900, quàm studiosissimè edi curavit PETRUS PITHOEUS, Francof. A°. 1594, in 8 f. Prodiit *FRANCIÆ Historiæ veteris atque sinceræ Corpus* Hanoviæ A° 1613; in quibus sane omnibus talia sunt reperienda, quæ diligentis atque curiosi cujuslibet Lectoris animum possunt recreare. Leg. THYSII *memorabil. celebrior. vett. Rerumpp.* Cap. 10. p. 314 seqq. Extant *Effigies Regum FRANCORUM* omnium à PHARAMUNDO ad LUDOVICUM XIII. Francof. A°. 1622, in 4. f. impressæ. Majestas Regis moderni LUDOVICI XIV. ex ULRICI OBRECHTI, (a) Viri ingeniosissimi, mente hodiè tam latè sit diffusa, *ut nullis Terrarum Regionumque spatiis distineatur, quo minus Facinorum Operumque maximorum efficacia, emolumento, gloria præsentem ubique, ubique spirantem sui sistat imaginem.* Hujus Regis *Inauguratio* à *Carolo Hanoque* descripta est *Parisiis* A° 1656, in 4. f. & quidem sub *Nova FRANCIÆ Orientalis* Titulo, quem Libellum omnibus ac singulis è Studiosis *Politices* quotidiè commendandum censeo. Aliàs est notandum, quòd *Successio GALLIARUM Regum* probè observetur. Quocircà quum, mortuo *Lothario, GALLI Carolum Calvum* in Regem creâssent, ADRIANUS, Pontifex *Romanus*, ad *Hincmarum*, Episcopum *Remensem*, scribens, designatum Regem excommunicari jussit, aliumque eligere permisit. Ad quod triplex *GALLIÆ* Status respondit: *Nunquam tale quid a* Pontifice *Romano ad GALLIÆ* Episcopos *missum fuisse*: *REGES* enim *GALLIÆ NASCI, NON ELIGI SOLERE*, sicuti ex FRIDERICI I *Imperatoris* Diplomate citat hoc *Hippolytus a Collibus* in ita dicto *Principe* Cap. II. p. 7. Edition. pr. Interea est certissimum, quod *GALLI* à *Fœminarum Imperio* omni abhorreant tempore. Hinc PHILIPPUS VALESIUS EDVARDO, *ANGLIÆ* Regi, qui Gener erat CAROLI PULCHRI, sine prole masculâ defuncti, in Successione prælatus, hisce Sacræ Scripturæ (*Matth.* cap. VI, 28.) se tuebatur verbis: *Considerate LILIA Agri, non laborant, neque nent.* Hoc dicto, lepidè atque festivè innuens, *LILIUM GALLICUM haud cadere in colum & fusum.* Verum EDVARDUS nunquam credidit, quod talis Lex, quæ *Fœminas* in Regno *GALLIÆ succedere* nullo modo pateretur, unquam sit condita, sed eam in fraudem Filiarum ab Agnatis commentam confictamque esse, FROSSARDUS Lib. I. *Histor.* Cap. IV. testis est. Excluduntur itaque *Fœminæ* in *GALLIA*, si non Lege *Salica*, certè *antiquissima*, quæque *mores Gentium* imitatur *consuetudine.* Ea consuetudo in tribus Regum Familiis, *Merovingorum* videlicet, *Carolinorum* & *Capetiorum*, (tot enim *FRANCORUM Regum* Familiæ numerantur) observata fuit ordine & inviolabiliter. Vid. CHRISTIANI FUNCCII, Polyhistoris clarissimi ac quondam Præceptoris mei fidelissimi, Part II. *Breviarii Historico-Politici*, seu *Orbis Imperantis*, Cap. III. Erot. VII. p. 297 Edition. suprà p. 1. laudatæ. De *Origine trium LILIORUM, Insignium* quippe *FANCIÆ Regum*, legenda JOANNIS CHRISTOPHORI RUMETSCHII, antiquioris Literaturæ Antistitis insignis, Not. XXII. ad ita curiose inscriptum *Pacis Caduceum* suum p. 12. In *hæc Lilia* extant quoque duo Disticha, quæ in *illustrium aliquot* Germanorum *Carminum Libro* de *immanissima summeque miseranda CHRISTIANORUM Laniena*, à CAROLO IX. *GALLIÆ* Rege, *eoque erga suos Subditos*, repurgatæ Religioni *addictos, proh dolor! prorsus perfido, aliisque impiis atque crudelissimis GALLIÆ Tyrannis*, Lutetiæ Parisiorum, Lugduni *item, & aliis ejusd. Regni locis luculentissime sceleratissimeque* A° 1572. d. 24. Augusti *patrata, composito, &* Vilnæ *Anno seq. in 4 f. publicato*, Poëta quidam, qui initialibus saltem Nominis sui his duabus literis M. S. se subscripsit, huncce in modum lamentabilem finxit:

LILIA, *quæ tantam fecerunt horrida stragem,*
Nomine mutato sint aconita mihi.
Aut Epulæ tristes, aut exitiale napellus
Virus, & inferno nata cicuta cibo.

De *Persecutione* adversus *Hugonottas* in *GALLIA* hactenus susceptâ, ego ob gravitatem materiæ certè nil audeo scribere, nisi quod ex *Mussladini Sadi* Rosario Politico addam hanc Historiam, à GEORGIO GENTIO Cap VII. p. 216. sequ. Latinis verbis sic expressam: *Religiosus quidam virum præteriens divitem, Servum suum manibus pedibusque acriter ligatum*

(a) In Panegyrico jam laudato REGI ob natum ex Serenissimo DELPHINO Nepotem publico Universitatis Argentoratensis nomine d. 22. Aug. A° sup. Sec. 82. non sine summo applausu dicto.

GALLIA
ANTIQUA
et
NOVA
ANGLIÆ PARS
MARE HIBERNICUM
OCEANUS
BRITANICUS
OCEANUS AQUITANICUS
MARIS GERMANICI PARS
GERMANIÆ PARS
MARE MEDITERRANEI PARS
CAJÆ PARS HISPANIA PARS
ITALIÆ
Italia Gallica
LUGDUNENSIS
AQUITANICA
NARBONENSIS
BELGICA
CELTICA
NORMANDIA
BRITANNIA SUPERIOR
BRITANNIA INFERIOR
PICARDIA
CAMPANIA
LOTHARINGIA
ALSATIA
BURGUNDIA
Burgundia Comitatus
DELPHINATUS
PROVINCIA
SABAUDIA
PIEDMONT
LANGUEDOC
GASCOGNE
POITOU
LIMOSIN
AUVERGNE
LIONNOIS
Helvetii
ANJOU
MAINE
BLAISOIS
BERRY
BOURBONNOIS
PARISII
REMI
Lutetia
London
Bristol
Oxford
Exeter
Plymouth
Dover
Calais
Pas du Calais
Antwerpen
Colonia Agrippina
Coln
Francfort
Metz
Strasburg
Argentoratu
Lion
Lugdunum
Marseille
Massilia
Toulon
Bordeaux
Burdegala
Tolosa
Narbona
Avignon
Nismes
Grenoble
Geneva
Turin
Genua
Milan
Pavia
Savona
Nice
Orleans
Tours
Blois
Angers
Nantes
Rennes
Chartres
Rouen
Amiens
Reims
Troye
Langres
Dijon
Poictiers
Limoges
Perigueux
Cahors
Bayonne
Pau
Montes Pyrenæi
Pompeiopolis
Pampelona
Fuentabria
Ligeris fl.
Garumna
Rhodanus
Segvana fl.
Belle I.
I. de Rez
I. de Oleron
Jarsay
Garnesae
Aldernay
Wight I.
Militaria germanica
Militaria gallica

Britannico. At postquam Gallorum nonnulli Alpes transgressi Italiæ fere dimidium occuparunt, Galliæ nomen huc usque extensum fuit.

II. Omne autem hoc terrarum spatium bifariam fuit divisum: Primo *in Galliam Cisalpinam*, quæ & *Italica*, eademque *Citerior*; & *Transalpinam*, quæ *Ulterior*, Gallia hodiè propriè dicta. Rursus hoc idem terrarum in *tria* populorum *genera*, *ab habitu* corporis cognominata, distributum fuit: In *Togatam*, quæ *Cisalpina*; in *Braccatam*, quæ & *Narbonensis*, Romanorum provincia; & *Comatam*, quæ reliqua est Galliarum pars. Sed de Cisalpina post agemus, quum de Italia erit sermo: nunc de Transalpina, illus matrice, primum dicendum. Divisio Galliæ.

III. Pyrenæis igitur jugis superatis, proxima aperitur terræ *Gallia*, felix præpinguibus glebis & commoda proventibus fructuariis; consita vitibus & oleis quibusdam in locis; omni ad animantium usum fœtu beatissima; rigua & fluminum & fontium aquis, & noxio genere animalium minime frequens; frumento adeo fertilis, ut melioribus Europæ terris conferri possit. [1] Cœli solique natura.

IV. *Nomen* ab initio proprium & peculiare, quod habuerit, haud facile dispectu est. Tarquinio Prisco Romæ regnante vocabulum tandem *Galliæ* nacta est, ab incolis *Gallis*, ut postea ostendetur. Nomen.

V. Longitudo ejus olim a Pyrenæi montis in Oceanum excursu ad Rheni Vahalisque divergia, apud Munimentum Schenckii, vulgo *Schencken-schans*, porrigebatur. Latitudo a Gobæo promontorio, vulgo nunc *le Four*, in Britanniæ extremo ad Varum usque flumen. In hoc terrarum spatio Gallia sita erat, duobus, Magnitudo.

tum, ferocissime tractantem vidit, (hominis ferocia motus) infit: O Fili! Tibi similem creaturam incomparabilis magnusque ille DEUS tibi mancipio dedit, teque illi Superiorem & Dominum fecit. Tu itaque divinæ Benevolentiæ grates reddito, tantamque ferociam & immanitatem in hominem ne exerceto, ne quondam in extremo Judicio iste Servus te melior esse appareat, teque pudor subeat. Ut autem hæc Historia ab Ethnico quodam probè est consignata: sic unicuique Christiano, qui manus suas cruentas in Christianorum sanguinem crudeliter ac injuste, quâcunque causâ, atque ratione ductus, infert, apprimè est notanda. Et non est dubitandum, quin Martyrum vox vel è *Busto*, vel de Rota ac *Patibulo*, imò ex *Quadriremibus* quoque, quibus sunt damnati misselli hi homunculi, minimè erit absimilis isti, quæ in *Nuptiis Parisinis* quondam sic sonabat.

GALLIA *Mactatrix, Lanius* Rex, *dira Macellum* LUTETIA. *O nostri temporis opprobrium!*

Vero itaque longe est verius, quod GLADIUS *SAULI* CHRISTIANOS *interfecerit, sed pium mansuetum ac placidum Os PAULI* CHRISTIANOS *fecerit*. Ex hâc Tragœdiâ quilibet è Prudentibus facillimè intelligere potest, *Jesuitas* in hoc Regno iterum perverso hocce tempore in magnâ atque potente existimatione vivere, cùm tamen constet, eos ex eo olim prorsus relegatos fuisse. Extat enim *ingenua & vera* Anonymi cujusdam *ad Regem* Christianissimum *Oratio*, eaque *Lugduni* A°. 1602, in 4. f. edita, in quâ postulatur, *ut Jesuitæ in Regno restituantur GALLIÆ.* De *Concordia Sacerdotii* & *Imperii*, seu de *Libertatibus Ecclesiæ GALLICANÆ*, cujus fundamentum *Collegium Sorbonicum*, A°. CHR. MCCLIII. fundatum, extant *singulares Dissertationes* PETRI de MARIA, ipsis Parisiis A°. 1641. in 4. f. excusæ. Sed *UrbiumGALLICARUM Consuetudines* Francofurti A°. 1598. prodire jussit DIONYSIUS GOTHOFREDI, Vir multæ lectionis atque limati judicii. Cæterum *GALLI* putant se esse reliquis pulchriores; cum tamen sint pallidiores, minimeque rubeant, quemadmodum JULIUS MANCINUS, Libr. de *Decoratione*, eoque Venetiis apud *Juntas* A°. 1601, in fol. min. impr. Cap. VIII. fol. 15. fac. a. non prorsus ineptè judicat.

REISKII.

1 (a) Limites Galliæ Hispaniæque pacto publico fixos dedimus supra: Nunc damus fluvium Bidassonem, cum eoque insulam Fasianorum, quæ pacificationi Pyrenææ aut Fasianicæ locum & denominationem in regno Navarræo addidit: Navarra quippe qua Galliam tangit, regno adhuc Gallico paret. Nec enim *naturales* hujus regni limites in montibus Pyrenæis, quos vulgo statuunt, Becmannus comprobat, sed *civiles* tantummodo per bella pactaque publica definitos. Nomen Galliæ antiquissimum vix aliud quam (b) *Celtoscythiæ aut Celticæ* admittet, si quis è Strabone perceperit, *omnes gentes septentrionales æque in Europa atque in Asia Scythas uno appellatos nomine lib. XI. Celtoscythas etiam septentrionalium nonnullos* Lib. I. puta Europæos in Hispania, Gallia, Britannia, Germaniaque. Hoc multis rationibus Bodino quidem oppositis egit Auctor noster Lib. 1. Germ. antiq. c. 2. Idem etiam stabilivit Boxhornius in singulari Originum Gallicarum libro, quo natio & lingua Gallica ortum ad Scythicum revocatur. Ita vero Trojanæ Græcæque tum Æmilii tum Bodini origines parum, Bocharti Phœniciæ aliquantulum valebunt: Colonias tamen Pœnorum Græcorumque, imo literas horum in Gallia nemo negabit, quas tot historici confirmant.

BUNO-

(a) Limites Galliæ civiles. (b) Celtoscythia.

† Ibid. Latini postea simulque Græci universam Gentem tam in Asia, Pannonia, Italia atque Germania, quam in antiqua avitaque inter Rhenum, Pyrenæumque Gallorum, sive Γαλατῶν appellatione adfecerunt.

duobus, ut dictum est, distincta nominibus. *Braccata* interno imminet mari; *Comata* ad Oceanum ac Germanos spectat. α

BUNONIS.

α *Galli* dicti videntur à Celtica voce *gallen*, (quam nunc dicimus *Wallen*; significatque iter facere) [b] quum exundans domi multitudo, patria relicta, exteras petere regiones cœpisset; parte eorum in Italiam, parte in Illyricum, atque inde in Græciam, & Asiam, parte in Germaniam delata. Tunc enim primum à re ipsa invento vocabulo, dicti fuere, cum sibi ipsis, tum proximis Germanis Illyrisque, *the Gallen*, sive *Galler*, & alia dialecto *Waller*, quod voce æquipollenti vulgo dicimus *die Wanderer*, Latine peregrinatores: quod vocabulum mox Latini suo ori accommodantes, formavere *Galli*. Græci postea paulo longius à genuina voce deflectentes, dixere Γαλάται, quâ equidem appellatione perpetuo postmodum signati fuerunt ab ipsis Galli Asiatici; raro Κελτοὶ antiquo universæ gentis vocabulo nuncupati: *Cluverius Germ. Ant. lib.* I. *cap.* IX. †

HEKELII.

[b] Et derivatur juxta nonnullos ab ἀλᾶσθαι, quod vagari denotat.

CAP. IX.

*De Gallia Braccata, * quæ & Narbonensis Provincia.*

** A Romanis ita dicta, propter braccarum usum ipsis insolitum, Cellar. lib. 2. cap. 2.*

Galliæ Narbonensis limites. Felicitas.

I.

NArbonensis Provincia, sive *Gallia Narbonensis*, appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur; Braccata ante dicta; amne Varo Alpiumque jugis ab Italia discreta; ab Hispania Pyrenæo monte; a reliqua vero Gallia flumine Garumna, Gebenna Monte, ac Rhodano amne. Agrorum quondam cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum, nulli Provinciarum Romani Imperii postferenda; sed Italia verius quam provincia. Quin nunc etiam agrorum proventu, civitatum opulentia, ædificiorum nitore, reliqua Gallia lætior est. Continet hodie Linguadocum, Sabaudiam, Delfinatum, ac Provinciam, quæ veteris appellationis memoriam servat. 1

† Allobrogum Metropolis, opulenta studia Literarum coluit, ut ex Ausonio & Martiale liquet.

II. Populi in ea quondam clari: in Sabaudia, α Allobroges, quorum β † *Vienna*

REISKII.

1 (a) Gallia *Braccata*, nomen a braccis habuit, i. e. femoralibus, quas illi βράκας dicunt Diod. Lib. V. Bibl. Idem Agathias Lib. II. & Hesychius in Lexico confirmant. Bochartus ex vocabulo Punico ברך *Borec*, i. e. *genu* braccas infra genua, & ad crura usque demissas aut pendulas deduxit: alii è Græco ῥάκος nomine. Carol. Fresneus in Gloss. Getis Sarmatisque, sed Gallis maxime braccas in usu fuisse, ac postea vocem ævo medio mansisse annotat: Imo adhuc hodieque nostris Saxonibus brak & brook superest. (b) Narbonensis vero Gallia tota in provinciam redacta, Narbonemque colonia Julia, eaque antiquissima deducta legitur A. U. C. DCXXXVI biennio ante, quam bellum allobrogicum Q. Fabius, consul confecerat. Urbs hodieque Archiepiscopatu clara, sed Atacis & Garumnæ fluminis conjunctione clarior; unde naves minores quinque, quas Bareas nominant, transitum an. 1672 fecerunt. Arausionensis principatus orto bello Belgico an. 1673, ademptus Principi suo iterum per pacem Noviomagensem restituitur: Sed bello ultimo, quod ardet, Germanico moto rursum demitur negaturque an. 1688.

BUNONIS.

α (c) *Allobroges* sive *Allobryges* inter Isaram seu Hisaram fluvium, lacum Lemanum & Rhodanum contenti, rebus gestis clari; quorum legati à conjuratis Catilinæ in partes sollicitati.

β (d) *Vienna* Romanorum colonia dicta Senatoria, quod ibidem haberent quinque legiones præsidiarias. Ad Rhodanum sita est inter Lugdunum ad Boream 5 leucis, & Valentiam ad Austrum 14, à Gratianopoli 15 in Occasum. [a] Cæsar suo tempore ibi constituit *granaria & cellaria.* (e) *Archelaus* Herodis M. filius, à Judæorum & Samaritanorum primoribus crudelitatis apud Augustum accusatus, huc in exilium missus est. Hic quoque (f) *Arbogastus* sive *Arbogastes*, quum Valentinianum II. per fraudem laqueo necasset, a Theodosio M. superatus, sua manu mortem sibi conscivit, anno 392 Aliquanto infra Viennam (g) *Isara* fluvius, *Alpibus* ortus, Rhodano sese miscet. Ad quorum confluentem ad montem Cemenium (h) *tropæa* ex albo lapide & duo templa posuit *Q. Fabius Maximus Æmilianus*: quod iis in locis multa Gallorum millia concidisset: non magnis ipse copiis

(a) Gallia unde Braccata. (b) Narbonensis. (c) Allobroges. (d) Vienna. (e) Archelai exilium. (f) Arbogasti interitus. (g) Isara fl. (i) Trophæa Æmiliani.

na & γ *Geneva* †; δ Centrones, quorum ε *Axima*, nunc *Centron*, & ζ *Tarantaſia*, nunc *Monſtier en Tarantaiſe*. In Delfinatu; Segolauni ſive *Segovellauni*, quorum η *Valentia*; Vocontii, quorum ϑ *Dea*, nunc *Die*; Caturiges, * quorum ι *Caturigomagus*, vulgo *Chorges* (1). In Provincia, Cavares (2), quorum κ *Avenio*, nunc *Avignon*; λ Salyes, quorum *Aquæ Sextiæ*, nunc *Aix*. In Linguadoco μ *Gabali* nunc *Vellay*; ν *Ruteni*, nunc *Rodes*, ξ *Helvii*, nunc *Albigeois*; ο *Volcæ Tectoſages*, circa Toloſam; *Volcæ Arecomici*, quorum *Nemauſus*, nunc *Niſmes*. Horum populorum clariſſimi Allobroges. Urbium opulentiſſimæ olim π *Vaſio*, nunc *Vaiſon*, *Vienna*, *Avenio*, *Nemauſus*, *Toloſa*, ρ *Arauſio*, nunc *Orange*; *Arelate*, nunc *Arles*; σ *Blitteræ*, nunc *Beziers*; ſed omnes præcedebat, unde nomen ac decus Provinciæ, Martius *Narbo*, vulgo nunc *Narbonne*. In littore autem portu clara *Maſſilia*, vulgo *Marſeille*, urbs antiquiſſima, à Græcis condita. Eædem etiam nunc totius Provinciæ clariſſimæ ſunt.

CAP.

Geneva. Tarantaſia. Valentia. Dea. * *Ptolem.* κατόριγες Caturigomagus. Avenio. Aquæ Sextiæ. Gabali, Ptolem. Γαβάλεις. Ruteni. Helvii. Nemauſus. Vaſio. Toloſa. Arauſio. Arelate. Blitteræ. Narbo. Maſſilia.

copiis inſtructus. *Strabo* l. IV.

γ *Geneva* infra c. XVI. ſ. I. memoratur.

δ (a) *Centrones* [*b*] fuerunt in Alpibus Grajis, quæ *Ideonni* fuiſſe regnum Cluverius Ital. Ant. l. 1. c. 12. oſtendit.

ε (b) *Axima* ſeu *Axuna* Tab. Theodoſ. in Taurinorum finibus apud Alpium radices a Taurino 25, a Seguſio 8 mill. paſſ. in Boream ſita, nunc corrupte *Eſma* ſeu *Aime* vicus.

ζ (c) *Tarantaſia* ‡ eſt inter Genevam 10, & Maurianam 12 leuc. in Auſtrum, a Civarone ſeu Camberino 10 in Boream, antea *Forum Claudii*, Centronum Metropolis fuit in Grajis.

η (d) *Valentia* Romanorum colonia paulo infra confluentes Iſaræ Rhodanique ſita. Cellar. in Notitia. Civitas Valentinorum vocatur: ab ea 14 leucis abeſt Vienna in Meridiem, Avenio 23. [*c*]

ϑ (e) *Dea auguſta* dicta eſt inter Vapingum 12, & Valentiam ad Occaſum 10 leucis.

ι (f) *Caturigomagus* inter Vapincum 12, & Ebordunum 16 mill. paſſuum. *Caturigum* quoque Ebordunum, nunc *Embrun*.

κ *Avenio* & *Aquæ Sextiæ* infra, Cap. 15 memorantur.

λ (g) *Salyes*, *Sallyes* ſive *Sallyi* dicti, ad ipſum mare fuerunt, non procul oſtiis Rhodani. Hi Maſſilienſibus vicinis olim graves erant, eóque Romanorum arma primi trans Alpes ſenſere. *Aquæ Sextiæ*, à Proconſule Sextio Victore Salyorum huc deducta colonia, conditæ, ſicque dictæ propter aquas calidas.

μ (h) *Gabali* finitimi fuerunt Rutenis; eorumque caput *Anderidum*, nunc *Mandeen Genaudan*. In Velaunis erat *Roveſio*, poſt *Anicium* & *Podium*: nunc *le Puy en Vellay*.

ν (i) *Ruteni*, ad montem Cemenium inter Velaunos ad Ortum & Helvios ad Occaſum. *Rhodes* Gregorio Turonenſi eſt *Rutana*, nobiles fuiſſe argentifodinas, teſtatur Strabo.

ξ (k) *Helvii* † ſeu *Alba-Helviorum* inter Toloſam 14, & Rutenos 12 leucis *.

ο *Volcarum Tectoſagum* caput olim exſtitit *Toloſa*, nunc *Toloſe*, Palladia olim dicta; *vid. inf. cap.* XV. *ſ.* 4. Iſtorum quoque fuere *Narbo*, *Blitteræ Septimanorum*, *Salſulæ* cum fontibus & ſtagno, nunc *Salſes*, *Ruſcino* in ora Sardoum colonia, hodie *la Tour de Rouſſillon*; & *Illiberis* Melæ vicus, urbis & magnarum opum tenue veſtigium, poſtea Helena, nunc *Elue*, ad Illiberin fl.

π (l) *Vaſio* ſeu *Forum Vocontiorum* in edito loco ſita urbs; unde *Aeria* cognominata eſt. *Avenio* & *Nemauſus* inf. cap. XV. ſ. IV. deſcribuntur. Avenione abeſt 10 leucis, Arauſione 6, à Carpentoracte ſupra 4.

ρ (m) *Arauſio* Secundanorum colonia Avenione diſtat 4 leucis, Carpentoracti propior. A Gallico regno immunis ſuo paret principi. Habet Academiam. Ipſa regio Venuſino comitatu cingitur. Anno ſuper. Seculi LX, Galliæ Rex Arauſionem urbem Principi ſuo ademit; ſed anno LXV eandem Domino ſuo reſtituit.

σ (n) *Blitteræ*, ſeu *Bliteræ* & *Blitera*, Septumanorum colonia, olim frequens. Haud longe eſt a Monte Peſſulano. Reliquæ urbes infra deſcribuntur.

HEKELII.

[*a*] Hanc *Burgundici Cancellarii* ſedem olim fuiſſe ferunt. Claret *Archiepiſcopatu nobiliſſimo*. Ideoque in ſpiritualibus primaria eſt Civitas.

[*b*] Pro quibus in plurimis excuſis *Plinii* Exemplaribus legitur falsò *Acitauones*.

[*c*] Vulgò dicitur *Valence*. Epiſcopatu & Academia clara eſt. Templa omnia alioqui magnifica, bellis civilibus diruta fuêre ſuperiore tempore; ſed magnâ ex parte ad huc reparata ſunt.

† *Alias ſcribitur Genava & Gennava. Mirum uſque ad Itineraria & Theoſianam Tabulam, neminem fuiſſe Geographorum qui poſt Cæſarem opidi hujus habuerit rationem.*

‡ *In Itinerariis Darantaſia, nunc Mouſtier ſeu Motier. Cellar.*

(1) *Olim Eburunum & Eborodunum Metropolis. Cellar.*

(2) *Seu Cavari.*

† *Cæſari etiam Elvi & Ilvi.*

* *Nunc Viviers, olim Alba Auguſta. Cellar.*

(a) Centrones. (b) Axima. (c) Tarantaſia. (d) Valentia. (e) Dea. (f) Caturigomagus. (g) Salyes. (h) Gabali. (i) Ruteni. (k) Helvii. (l) Vaſio. (m) Arauſio. (n) Blitteræ.

CAP. X.

De Gallia Comata; ac prima ejus parte Aquitania.

I.

Belgica.
Celtica.

GAllia *Comata* in tres partes divisa fuit; *Aquitaniam, Celticam* ac *Belgicam*: sed his alios alii posuerunt terminos. Cæsar *Belgicam* fecit inter Rhenum, Oceanum & Sequanam, Matronamque amnes: *Celticam*, quam eandem *proprie Galliam*, & incolas ejus *Gallos* appellat ubique *Belli Gallici Commentar. primo*, inter Matronam Sequanamque, Oceanum & Garumnam flumen, Gebennam montem, Rhodanum ac Rhenum flumina; *Aquitaniam* inter Garumnam, Oceanum & Pyrenæos montes.

Aquitania.

Belgica.
Celtica, seu Lugdunensis
Aquitania.

II. Posteà vero Augustus aliter distinxit; *Belgicam* statuens inter Rhenum, Rhodanum, Ararem, Matronam, Sequanamque amneis & Oceanum; *Celticam*, quam & *Lugdunensem* appellavit à capite *Lugduno*, inter Matronam, Sequanam & Ligerim amneis, & Oceanum; *Aquitaniam*, inter Ligerim, Gebennam & Pyrenæos Montes, & Oceanum. [1]

Vascones.
Ausci.
Vasates.
Begerri.
Tarbelli.
Aquæ Tarbellæ.
Elusaberris.

III. α *Aquitania* vetus sive *Cæsariana*, *Aremorica* ante dicta, nunc β *Vasconia*, vulgo *Guascogne*, vocatur. *Vascones* quondam ex Hispania ab altero Pyrenæi latere huc transgressos, haud dubium est. Populi heic olim clari; *Ausci*, nunc regio *Armignac*; *Vasates*, nunc regio *Albret*, opidum γ *Bazas*, δ *Bigerriones*; nunc *Bigorre*: ε *Tarbelli*, quorum opidum, ζ *Aquæ Tarbellæ*, nunc *Acqs*. Horum clarissimi fuere η *Auscii*, & caput eorum ϑ *Elusaberris*, nunc *Aux*, totius veteris Aquitaniæ opulentissima.

IV. In

† In Notitiis Veteribus, provincia Aquitanica, hodie ex parte Guienne quod ex Aquitaine corruptum videtur. Cellar.

** Olim Vasatium Civitas & Vasatica. Cellar.*

‡ Pelliti ob Cœli Asperitatem, ab habitu seu veste dicuntur. Cellar. Est ibi ad Aturum Amnem opidum Bagneres Aquis salubribus Nobilitatum, forsan eædem quæ Straböni Onesiæ Thermæ. Cellar.

** Olim etiam Tarbella Civitas & Aquensis.*

BUNONIS.

α (a) *Aquitania* † ab *Aquis* videtur dicta, quibus fere tota rigatur: vel, ut Plinius lib. 4. c. 19. tradit, ab *Aquitanis populis*. Olim *Aremorica* appellata; quia maxima pars populorum ejus Oceanum accolebat, ut Strabo & Plinius referunt. *Bretanniam* tamen seu *Britagne* alii faciunt *Aremoricam. ap. Eginard. & Jornand. Lib. III. de Felice Episc. Ab iisdem* Metallorum perhibetur feracissima. Incolas ejus Hispanis, quam Gallis, facit similiores idem Strabo, illosque lingua & sermone à Celtis Belgisque distinguit. Ante adventum Cæsaris bis fuerant à Romanis tentati Aquitani, per C. Valerium & Luc. Manlium; sed bis turpiter rejecti. Sontiatibus vero Cæsaris tempore devictis reliqui facile domiti sunt.

β (b) *Vasçonia*, etiam *Novempopulana* appellata, terminos habet montes Pyrenæos, Garumnam fl. & mare Aquitanicum. Ejus præcipuæ urbes sunt *Burdegala*, & *Tolosa*, de quibus infra cap. xv.

γ (c) *Bazas* * est inter Burdigalam 10, & Auscos 18 leuc.

δ (d) *Bigerriones* & Bigeritani ‡ ad montes Pyrenæos in confinio Hispaniæ. *Bigorre* hodie Comitatus est. *Bigerra* seu *Begorra* urbs est, cujus in concilio Mantisconensi fit mentio.

ε (e) *Tarbelli* ad radices montis Pyrenæi.

ζ Et *Aquæ Augustæ* dictæ, & *Aquæ Tarbellicæ*, ad Aturum fl. à Bajona abest 7 leuc. Auscos versus, à Burdigala 26 in Austrum. Tabulæ Itinerariæ Aquas has collocant, ubi nunc est *Bajone*; Robertus Cænalis contendit esse *Tarbe*: at Scaliger & Cluverius *Acqs* esse volunt. *

η (f) *Aux* olim *Ausci* Civitas, & *Augusta Ausciorum*, posteà *Auxitana*, abest à Tolosa 11 leuc. in Occasum Bajonam versus, & ab Agenno 8 in Austrum. Ejus Archiepiscopus *Scaligero* ditior est.

ϑ *Elusaberris*, *Elusa* & *Elusatium* urbs alia habetur ab Augusta Ausciorum, *Eusa*, *Euse* & *Elsa*. †

REISKII.

1 (g) Gallia *Comata* nomen à coma, quam Galli aluerunt quamque lixivio aut sapone rutilarunt, habuit Plin. lib. XXXVIII. c. 12. *Omnis Gallia divisa est in tres partes, quarum unam incolunt Belgæ, alteram Aquitani, tertiam qui Celtæ ipsorum lingua, nostra* Galli *appellantur*. Ita Cæsar Comment. I. denominationem Galliæ cunctæ aut generalem aut specialem Celticæ imponit, & ab lingua sua Romana vernacula deducit: Ea tamen rectius ad Gallicam linguam à Cluverio heic revocatur. De Vasconia notamus, huc pertinere Aquitanicam, non Hispanicam, partem Cantabriæ veteris, è qua Vascones victi alio discesserunt. Albritana regio Ducatum continuit, cujus Ducem ultimum & regem Navarræ legitimum exuit

(a) Aquitania. (b) Vasconiæ limites. (c) Bazas. (d) Bigerra urbs Tarbelli. (e) Aquæ Tarbellicæ. Tarbe. (f) Aux. (g) Gallia unde Comata.

† *Elusases sive Elusani, quorum opidum Elusa. Cæsari & Plinio, Ausciorum erant Finitimi.*

IV. In reliqua Aquitania Auguſti populi quondam, qui hodiernis provinciarum nominibus originem dedere, ι *Cadurci*, * nunc *Quercy*; quorum opidum *Devona*, nunc κ *Cahors*, vulgo *Berry*: λ *Petricorii*, nunc *Perigort*; quorum *Veſonna*, nunc *Perigueux* μ: *Arverni*, ſive *Alverni* † nunc *Auvergne*; quorum *Auguſta Nemetum*, nunc *S. Flour*: ν *Lemovices*, nunc *Limoſin*, quorum *Auguſtoritum*, nunc ξ *Limoges*: ο *Bituriges*, nunc *Berrii*, quorum π *Avaricum*, nunc *Bourges*: *Pictones* & *Pictavi*, nunc *Poictou*; quorum ρ *Limonum*, nunc *Poictiers*: σ *Santones*, nunc *Sainctonge*: quorum Mediolanum, nunc *Sainctes*.

Cadurci. Devona. Petricorii. Veſonna. Arverni. Auguſta Nemetum. Limovices. Auguſtoritum. Bituriges. Avaricum. Pictones. Limonum. Santones. Mediolanum.

exuit regno Ferdinandus Catholicus An. 1512. Unde controverſia cum regibus Galliæ perpetua extitit. De reliquis terris tacere præſtat, quam pauca dicere.

BUNONIS.

ι (a) *Cadurci*, *Cadorici* & *Catorici* dicuntur.

κ (b) *Cahors* eſt inter Tarnem & Duranium fl. ad flumen *Loth*, à Toloſa 16 leuc. in Boream, Lemovicos verſus duplo diſtantes. Habet Academiam.

λ (c) Et *Petrogori* & *Petragorici* dicti, à Toloſanis Tarne fl. diſcreti, nunc Epiſcopatus.

μ *Perigueux* Aimoino & aliis (d) *Petrogoricum* & *Petrogorica* dicitur, inter Burdegalam 20, & Lemovicos 12 leuc. quot ferme ab Engoliſma. Incolas hujus * urbis *Petrocorios* dictos inſcriptio ibidem reperta teſtatur: Ferrum hic habetur notæ optimæ. Regio ipſa gignit magnam glandium & caſtanearum copiam, unde multi quoque ibidem ſunt porci.

ν (e) *Lemovices* & *Lemovici* quoque dicti.

ξ (f) *Limoges* urbs eſt inter Pictavos ad Septemtrionem 20, & Cadurcos ad Meridiem ad 30 leuc. ab Arvernis 25 in Occaſum, Engoliſmum verſus 15. Cæſari & Hirtio (g) *Lemovicum* appellatur. [*a*] *Auguſtoritum* tamen quibuſdam videtur eſſe *Angouleſme*: alii *Auguſtoritum* faciunt caput Ageſinatum, quod putat *l'Angoumois*.

ο (h) *Bituriges* & *Biturici* nominantur. In Biturigibus nobiles ſunt fodinæ ferri. [*b*] Sunt autem *Bituriges* alii *Cubi*, quorum Metropolis eſt *Bourges*, & alii *Bituriges Vibiſci*, quorum caput Burdegala.

π (i) *Avaricum* olim erat opidum maximum & munitiſſimum, in finibus Biturigum atque agri fertiliſſima regione, quod & ipſum Cæſar magno militum labore tandem expugnavit, hoſteſque graviter ultus eſt. *Bourges* etiam infra cap xv. ſ. 2. memoratur.

ρ (k) *Limonum* alii perperam exiſtimant eſſe pagum inter Lemovicos & Pictones, nunc *Limon* dictum. At *Poictiers* infra cap. xv. ſ. 3. deſcribitur.

σ (l) *Santones*, etiam leguntur *Santoni*. *Mediolanium Santonum*, unde *Xaintes*, ſeu *Sainctes* dictum. A Plinio Santones liberi vocantur. Straboni ad Garumnam extenduntur, verſus Septemtrionem Pictonibus ſunt juncti.

HEKELII.

[*a*] Turres præaltas & acuminatas eminùs venientibus oſtentat. Muris foſſiſque non improbè munita. Ædificia habet excelſa, ſed lignea, nec tamen inelegantia, cujuſmodi ferè hinc indè in *Saxonia inferiore* videas, *Cæſaris* ævò una ex magnis & potentibus fuit, quem vid. Lib. VII. & VIII.

[*b*] Abundat etiam, præter *Frumenti*, Vinique copiam, *Paſcuis*, *Pratis*, indeque *Gregibus* & *Velleribus*. Undè & VERVECEM Metropolis in Inſignibus geſtat.

* *Horum pars Eleutheri i. e. Liberi a Cæſare vocantur, quorum Metrop. Albiga, nunc Alby, olim Civitas Albigenſium. Cellar.*

† *Quibus avitam Libertatem, Romani etiam victis ſervarunt, & eorum patres dicebantur propter præſtantiam virtutis, & quod genus æque a Trojanis derivarent. Cellar.*

* *Clara Civitas Auguſto cognomine digna. Cellar.*

(a) Cadurci. (b) Cahors. (c) Petricorii. (d) Petrogoricum. (e) Lemovices. (f) Limoges. (g) Lemovicum. (h) Bituriges. (i) Avaricum. (k) Limonum. (l) Santones.

CAP. XI.

De Galliâ Celticâ ſeu Lugdunenſi. 1

I.

IN Celtica quondam populi, quorum hodieque ex parte nomina exſtant, clari fuere: α *Oſiſmii*, nunc ultimus Britanniæ in mare excurſus, quorum opidum β *Vorganium*, vulgo nunc *Guinguand*: *Veneti*, quorum *Vindana*, nunc *Vannes*:

Oſiſmii. Vorganium. Veneti. Vindana.

BUNONIS.

α (a) *Oſiſmiorum* tractus ad Oram Britanniæ adhuc *Oſiſmer* dicitur.

β (b) *Vorganium* aliis putatur eſſe *Treconium*, vulgo *Triguier* ‡, ad Britanniæ oram maritimam, inter Briocum ad Ortum 6 leuc. & Leonam ad Occaſum 7, à Rhedonibus 26 in Boream. Indigenæ tamen anti- qui Vorganii rudera oſtendunt in loco, quem lingua ſua vocant *Coſqueoudet*.

REISKII.

1 (c) *Celtica* quin à Celtis ſpecialius ita dictis appellationem ſumſerit, nemo dubitat: Cæſar quoque ac Pauſanias illam ab ſermone Celtico derivant. Bodinus igitur aberrat, qui ἀπὸ τῶν κελήτων, i. e. deſul-

‡ *Utrum Lantriguet & St. Pol de Leon, Valeſio incertum eſt. In hoc tractu Brivates Ptolemæi Collocari dices, hodie Breſt.*

(a) Oſiſmii. (b) Vorganium. (c) Celtica unde Lugdun.

Nannetes. Condivincum. Curiosolites Redones. Condate. Andegavi. Juliomagus. Turones. Cæsarodunum. Aulerci Diablintæ. Noviodunum. Aulerci Cenomani. Vidunum. Unelli. Crociatonnum. Carnutes. Autricum. Gennabum. Lexobii. Noviomagus. Aulerci Eburovices. Mediolanum. Parisii Lutetia. Senones. Agendicum. Tricaſſii. Auguſtobona. Ædui. Auguſtodunum. Vadicaſſes. Noviomagus. Segusiani. Forum Segusianorum. Lugdunum.

Vannes : γ *Nannetes*, quorum *Condivincum*, δ *Nantes* : ε *Curioſolites*, Britannia inferior : *Redones* Britannia ſuperior, quorum opidum *Condate*, nunc *Redon* : *Andegavi*, qui & *Andecavi*, & *Andes*, nunc *Anjou*, quorum opidum ζ *Juliomagus*, nunc *Angiers* : *Turones* nunc *Tourraine*, quorum η *Cæsarodunum*, nunc *Tours* : *Aulerci Diablintæ*, quorum opidum *Noviodunum*, nunc *Maine* : *Aulerci Cenomani*, quorum opidum *Vidunum*, nunc *Mans* : *Unelli*, quorum *Crociatonnum*, nunc *Quarentain* : ϑ *Carnutes*, quorum ι *Autricum*, nunc *Chartres* : & κ *Gennabum*, nunc *Orleans* ; ipſa regio *la Beauſſe* : λ *Lexobii*, quorum *Noviomagus*, nunc *Liſieux*, in Normandia : μ *Aulerci Eburovices*, quorum *Mediolanum*, nunc *Evreux*, in Normandia. ν *Pariſii*, quorum *Lutetia*, nunc *Paris* : ξ *Senones*, quorum ο *Agendicum*, nunc *Sens*, in Campania : π *Tricaſſii*, quorum ρ *Auguſtobona*, nunc *Troyes*, in Campania. σ *Ædui*, ſive *Hedui*, quorum τ *Auguſtodunum*, nunc *Auſtun*, in Burgundiæ Ducatu : υ *Vadicaſſes*, quorum *Noviomagus*, nunc *Nuys* in dicto Ducatu : φ *Segusiani*, nunc *Foreſt*, quorum opidum χ *Forum Segusianorum*, nunc *Fours* ; & item in ipſorum agro *Lugdunum*, nunc *Lyon*. At horum omnium clariſſimi *Hedui*, urbs eorum totius Celticæ opulentiſſima *Auguſtodunum*, ⸸ *Lugdunum* nomen Provinciæ dedit.

CAP.

deſultoriis equis, Græciſque originibus arceſſit Method. Hiſtor. c. 9. *Lugdunenſis* ab Lugduno dicitur, inclyta urbe, per Munatium Plancum ſub Auguſto condita, ubi adhuc emporium opulentiſſimum, Archiepiſcopatus & Academia vigent : Ut de urbis hujus præſtantia inter Romanos veteres non dicam. Vid. notit. Imper. cum notis Pancir.

BUNONIS.

γ *Nannetes* etiam *Namnetæ* dicuntur.

δ *Nantes* infra cap. xv. ſ. 1. deſcribitur.

ε (a) *Curioſolites* fuere inter Armoricas civitates, & Venetos ad Auſtrum; & Gobæum promontorium ad Boream. Plinius appellat Carios. Velites, hodie vulgo *Kimper Corantin*.

ζ *Juliomagus* vid. infra cap. xv. ſ. 2.

η *Cæsarodunum* infra cap xv. ſ. 2. recenſetur.

ϑ (b) *Carnutes*, *Carnuti*, *Carnutæ* & *Carnotæ* leguntur.

ι *Autricum* & *Aurelianum* iterum memorantur cap. xv.

κ *Gennabum*, *Genabum* & *Genabus* aliis [a] habetur opidum *Gyen* [b], in finibus Aurelianenſium ad Ligerim, Lucanus lib. 1.

Inclyta Cæſareis Genabus diſſolvitur alis.

λ *Lexobii*, aliis dicuntur (c) *Lexovii* & *Lexubii*.

μ (d) *Aulerci*, hi fuere ad Sequanæ ripas.

ν De *Pariſiis* vid. cap. 15. ſ. 1.

ξ Apud (e) *Senonas Decentius*, quum Magnentium fratrem Lugduni à Conſtantino Imperatore ſuperatum, ſe gladio parieti innixo confodiſſe accepiſſet, & ipſe laqueo vitam finivit.

ο (f) *Agendicum* Marliano & aliis perperam habetur ſuperioris Campaniæ opidum, hodiè *Provins*, aliis *Milly*.

π Aliis (g) *Tricaſes*, & *Tricaſſes* & *Tricaſſini*.

ρ (h) *Auguſtobona*, vulgo *Troyes* variè nominantur, *Auguſtomana*, *Trecæ*, *Urbs Trecaſſium*, *Auguſta Trecarum*.

σ (i) *Æduorum* nomen illuſtre eſt apud Cæſarem. Cicero eos Romanorum vocat fratres. Primi enim ex Gallis Romanorum ſocietatem & amicitiam ſunt complexi [c].

τ *Auguſtodunum* infra cap. xv. ſ. 3. deſcribitur.

υ Aliis [d] (k) *Vadicaſſii*.

φ Et *Secuſiani* ; *Sebuſiani* etiam apud Cæſarem leguntur, qui ab aliis à (l) *Segusianis* diverſi putantur; ſed iidem videntur, ac vox altera corrupta.

χ (m) *Forum Segusianorum* à Lugduno abeſt 8. leuc. in Occaſum, Avernos verſus.

⸸ De *Lugduno* & *Auguſtoduno* memorabilia leguntur cap. xv. ſ. 4.

HEKELII.

[a] *Paradino* & *Vigenereo* inprimis.

[b] Seu *Gian*.

[c] Ideoque *Plinius Fœderatos* cognominat.

[d] *Ptolemæo* præſertim, Οὐαδικάσιοι.

BUNO-

(a) Curioſolites. (b) Carnutes. (c) Lexobii. (d) Aulerci. (e) Senones. (f) Agendicum. (g) Tricaſſii. (h) Auguſtobona. (i) Ædui. (k) Vadicaſſes. (l) Segusiani. (m) Forum Segusianorum.

GERMANIÆ
CISRHENANÆ
ut inter I. Cæsaris
et
Trajani fuit Imperia
SCALDIS item
MOSÆ ac RHENI
Ostiorum Antiqua
Descriptio

OCEANUS SEPTENTRIONALIS qui et GERMANICUS

OCEANUS BRITANNICUS

BRITANNIÆ Pars
CANTIUM
Camulodunum
Thamisis fl.
Rutupiæ portus
Cantium prom.
Dubris Portg
Tanatos Ins.
Fretum Oceani Britannicum Gallicum
Itius portus qui et Gesoriacus et Bononia
Ilium Promontg
Castellum
MORINI
Tervanna Tarvanna Tarvenna
ORO MANSACI
Lutomagus
BRIANNI
Ponteo
Caracolinum
Duroicoregum
Juliabona
CALETII
VELLOCASSI
Rotomagus
Breviodurum
LEXOVII
Noviomagus
Mediolanum
AULERCI EBUROVICES
Durocasu
CARNUTES
Autricum
PRISII
Lutetia
Brisva Isura
Sequana fl.
Litanobriga
Augusta Suessiorum
Noviodunum
SUESSIONES
Nemetocerna
Bratuspantium Cæsaromagus
Rodium
BELGIUM Cujus Incolæ BELLOVACI
Samarobriga
ATREBATES
Teucera
Camaracum
Nemetacu
Origiacum
Valentiniana
Bagacum
Fanum Martis
Duronum
NERVI
Augusta Veromanduorum
VEROMANDUI
Verbinum
Axonna
Durocortorum
Longus Vicus
RHEMI
Catalaunici Campi
Meliodunum
Augustobona
LINGONES
Millia Passuum

Salæsivi Plin. Flevu Rheni
Isalæos Ptol. Orient.
FRISII
FLETIO et FLEVUS Lacus
Baduhennæ Lacus
MAJORES
BRUCTERI
CHAUCI
MAVI
Amisia
Tecela
CASSUARII
MARSATII sive MARSACI
Castellum
Medium Rheni Ostium quadverum et Antiquissimum
Prætorium Agrippinæ et Armamenterium
Mosæostiu Plin. Helium Ptol. Occident. Rheni
Cæsari termin Galliam Helium inter et Germaniam Castel
BATAVORUM INSULA
Batavorū agri in ripa Galliæ
Nabalia Navalia
Vlpia Traiana Leg XXX
Cæsia Silva
Luppia fl.
Luppia
Verum Scaldis Ostium quod Mosæ Ptolemæo
Os Scaldis Plinio Tabudæ Ptol.
MENAPII
Blariacum
Castellum Menapiorum
Mederiacu
UBII
Novesium
Durnomagu
Burungum
Tiberia cū
Colonia Agrippinensis
Juliacum
Coriovallium
Belgica
Bonna
Segodunum
Sego fl.
Veroviacum
Turnacum
BETASII
ADVATICI
Atuatuca
Perviciacum
Geminiacum
TUNGRI
EBURONES
Trajectu Mos
SUNICI
Tolbiacum
Rigomagus
Antunacū Antonacum
IUHONES
MATTIACI
Confluentes
TIACI
Castellum Drusi
Aqua Mattiacæ
Moguntiacum
Bonconina
Bornitomag Borbetomagus Borgetomag
VANGIONES
Altaripa
Noviomagus
Vicus Julius
NEMETES
Tabernæ ad Rhenum
Saletio Saliso
Concordia
Breucomagus
Argentoratum
TRIBOCCII
Helellum
ALEMANNI
Mons Brisiacus
Argentaria
Vosegus Mons
LEUCI
Tullium
Nasium
Decem pagi
Pons Sarari
MEDIOMATRICI
Scarponna
Divodurum
Totonis villa
Ricciacum
Augusta
Orolaunum
Epoissus vicus
Cæræsi Segni
Arduenna Silva
Bedavicus
Ambiativus vicus
Bodobriga Bautobriga Vesalia
Bingium
Mosa fl.
Sara fl.
Nava fl.

Fluviorum in Gallia
potiorum Tabula.
THE BRITISH CHANNEL
Mare Brittannicum
THE
Mare atlanticum
WESTERN
OCEAN
AN EXACT MAP
of the Principal
RIVERS
IN FRANCE
I. Senex Delin.t & Sculp.t
THE MEDITERRANEAN SEA
Canal Royal by Lewis XIV

CAP. XII.

De Gallia Belgica ɪ: *item Fluminibus universæ Galliæ Transalpinæ.*

I.

B*Elgica illa Vetus*, quæ tertia pars Galliæ Comatæ, vetustissimis scriptoribus clauditur Rheno Rhodanoque amnibus, lacu Lemano, Matronâ ac Sequanâ fluminibus, Oceanoque Britannico. At Plinius atque Tacitus ab Helvetiis ad Oceanum, omnem interiorem ripam Rheni à Germaniæ populis incoli tradunt. Hodiè sanè idem fit: at aliquanto latiùs quam olim. Itaque Plinius initium Belgicæ à Scaldi flumine facit † α. Belgicæ Limites.

II. Inter Mosam & Flandriam ad Oceanum fuere β *Taxandri*; nunc est Zelandia ac Brabantiæ inferior pars. Inde γ *Menapii* reliqua Brabantiæ pars, & item Geldriæ ad Rhenum usque: quorum opidum *Castellum Menapiorum*, in Mosæ ripa, nunc *Kessel*. δ *Morini*, pars Flandriæ inter Oceanum & Legiam amnem; opidum ε *Teruanna*, nunc *Terwane*; & ζ *Portus Gessoriacus*, qui anteà *Itius*, & post modum *Bononia*, nunc *Boulogne*: η *Ambiani*, quorum opidum Sama-

Menapii.

Morini.

Ambiani.

† *Ut Augustus Cæsar novam Partitionem provinciarum ubique fere instituit, ita etiam ut æqualitas provinciarum esset, Sequanos Helvetiosq; qui Celticæ adhuc contributi fuerant ad Belgicam transcripsit, secundum Plinium & Ptolemæum. Vide plura in Cellario, & Cluverio de Germania antiqua.*

* *Primorum Franciæ Regum Sedes, de fundatore parum constat. De la Forest. Geog. Historique.*

BUNONIS.

α Ab austro quoque Belgicæ limites sunt Sequanorum, Leucorum, Lingonumque fines; Regiones nunc omni illo terrarum tractu comprehenduntur à Sequanis, Rhenoque amne Elsatia inferior, Lotharingia, Austrasia, Trevericus Episcopatus, Lucelburgiensis, Limburgiensisque Ducatus, Leodicensis Episcopatus, Coloniensisque Episcopatus pars altera, Juliacensis ducatus, Geldriæque ducatus dimidia pars. Ab Oceano, Hollandiæ pars austrina, Selandia, Brabantia, Flandria, Bononiensis comitatus, Normanniæ pars tertia. A Sequana Franciæ, quæ vulgò *Isle de France*, major pars, atque Campaniæ ferè dimidium. Intus Picardia, Veromanduus, Artesia, Hanonia, Namurcensis comitatus, ducatusque Bulloniensis. Erant olim Belgæ, ipso Cæsare teste, omnium Gallorum fortissimi, libertatis supra modum amantes. De eorum moribus Idem Cæsar & Strabo legantur.

β (a) *Taxandri* & *Toxandri* dicti sunt Plinio populi, qui nunc Selandi, inque insulis Hollandi australes; & *Taxandria* regio Marcellino, quæ nunc Selandia, cum dictis insulis Hollandiæ. [*a*] Castra Romanorum in his Toxandrorum insulis, post Cæsaris ævum, fuisse videntur.

γ (b) *Menapii* ab Eburonibus submoventur lineâ à confluente Getæ, per Roræ confluentem ad Rheni opidum usque *Diest*. Hinc vero Demera & Rupella amnibus, ad confluentem usque Scaldis, ab Atuaticis separabantur, qui circa *Leven*, *Brussel*, *Nivelle* & *Gemblours* opida incoluerunt. Hodiè in læva Mosæ ripa est exiguum opidum cum arce, vulgo *Kesset* dictum, quod antiquum esse Menapiorum Castellum nomen simul ac situs in ripa indicant.

δ (c) *Morini* ab ortu attigerunt Menapios; ad meridiem eosdem cum Atrebatibus & Atuaticis habuere limites, ab Occasu & Septemtrione Oceano cingebantur.

ε (d) *Tervanna*, *Tarvanna*, & *Tarovanna*, per Carolum V. Imperatorem anno Christi CIƆ IƆ LII d.20mo. Junii expugnata & incendio deleta est; de ejus excidio vide si lubet Thuani lib. XII. Ejus urbis vestigia hodiéque visuntur in Artesia ad Legiam flumen, VII mill. passuum à Fano Audomari.

ζ (e) *Portus Icius* diversis temporibus diversa obtinuit nomina: Germanis proximis vocatur vulgo *Buenen*.

η (f) *Ambiani* ab ortu conterminos habuerunt Nervios & Veromanduos. A Meridie Samarâ flumine, vulgo *la Somme*, à Belgio, Bellovacorum regione fuerunt disterminati. Ab Occasu Oceanum attigerunt Cæsaris tempestate. A Septemtrionibus confines habuerunt Atrebates. Continent nunc hi fines Picardiæ partem, in quæ opida *Pont a Selane*, *Rue*, *Crotoy*, *Pames*, *Pont de Remy*, *La Cauchie*, *Corbie*, *Bray*, *Encre*, cum parte Ambianorum urbis; in dextra Samaræ ripa. Continent item Artesii Comitatus portionem, qua opido *Pas* & *Bapalme*, & duo Cœnobia, *Eavecourt*, atque *Erovaige*. *Amiens* seu *Ambianorum* & Ambianensium Civitas ab Antonino Pio Imperat. condita, & ab adjacente flumine *Samara* primum appellata est (g) *Samarobriga* *. Cum Lutetia & Rotomago trigonum facit.

HEKELII.

[*a*] Dicitur & eidem *Marcellino Taxandrum*.

REISKII.

ɪ (h) *Belgica* denominationem à Belgis habuit: Belgæ unde suam traxerint, hoc viris doctissimis non adeo liquet. Cluverius multas examinat conjecturas, in singulisque hæsitat; nisi quod Belgicam putat videri dictam à Belgio, una Bellovacorum regiuncula. Quidni suspicetur quispiam, *a Belgo aut Belgio, duce Gallorum tertio*, qui Asiam irruperunt, quem Justinus, Diodor. Siculus, Pausaniasque memorant? Sed neque sic origo vocis expedita, vel dubitationibus liberata erit. Belgica vetus autem ab hodierno Belgio quam

(a) Taxandri. (b) Menapii. (c) Morini. (d) Tervanna. (e) Portus Icius. (f) Ambiani. (g) Samarobriga. (h) Belgica, unde dicta sit, quotuplex.

Bellovaci. Belgium. Caletes. Vellocassii. Atrebates. Nervii.

Samarobriga, nunc [b] *Amiens*; ϑ *Bellovaci*, quorum regio *Belgium*, nunc *Beauvoisin*; & opidum *Cæsaromagus* nunc *Beauvais*: ι *Caletes*, *Pais des Cauls*; opidum *Juliobona* †, nunc *Diepe*: κ *Vellocassi*, quorum *Rotomagus*, nunc *Roan* *; λ *Atrebates*; opidum *Nemetacum*, nunc *Arras*: μ *Nervii* ‡; opidum *Bagacum*, nunc *Bavay* ⁎: & item *Cameracum*, nunc *Cambray* †. ν *Eburones*, ξ *Condrusi*, Segni,

† *Et Julia Caletorum, propter Stragem exercitus Pontificiorum fœderatorum, sub Duce Madianensi ab Hen. IV. An. 1589 celebris. De la Forrest.*

* *Titulo Ducatus ab Hen. IV. insignitus. Id.*

‡ *A Ludovic. XI. capta, Anno 1477. a Maximiliano Cæsare, An. 1493. a Gallis An. 1640. iisdemque Conventu Pyrenensi concessa. Id.*

⁎ *Opidum peranti-quum, bis in seculo 16 igni deletum, & sæpe seculo 17 expugnatum. Id.*

† *Urbs munitissima, a Gallis An. 1677 expugnata, & hucusque detenta. Id.*

* *Panni mercatura celebris; emicuit ibi fortitudo in Obsidione, contra Anglos, Anno 1472. Id.*

quam diversa, quamque aliis nunc limitibus Gallia circumscribatur, Geographi plerique docent: Nec Belgica, si Cæsarem illoque posteriores Romanæ Historiæ auctores consulas, eandem aut magnitudinem aut faciem exhibebit. Namque in notitia Imperii Rom. duas Belgicas notamus: Unam scilicet primam, in eaque Treviros, Mediomatrices, Verodunos, Leucos; alteram secundam, inque illa Remos, Suessiones, Catalaunos, pluresque vicinos populos, imo duabus illis tertia & quarta per divisionem ultimam accessisse legitur. Confer R. Spanhemium Introduct. ad Geogr. nec novam annotationum segetem de singulis regionibus exspecta. Historiam fluviorum Galliæ Fournierius Lib. VI. cap. 15. Becmannus c. 3. explicat, causamque addit ex Mundo Kircheri subterraneo, cur Rhodanus per lacum Lemanum nec aqua sua cærulea mista vel mutata profluat: De quibus itemque montibus hunc ipsum consule, si lubet.

BUNONIS.

ϑ (a) *Bellovaci* Belgium incoluerunt; & Bellovacorum sedes appellata fuit (b) *Belgium*: Bellovacorum nomen adhuc manet in opido *Beauvais*, quod medio fere situ est inter Lutetiam & Rotomagum *. Ab hoc denominativum factum *Beauvaisin* seu *Beauvoisin*: quæ vox agrum dicti opidi designat. Nationum enim per Galliam nomina postea in opidorum, quæ capita nationum fuere, vocabula transierunt. *Ambiani* à Septemtrione Belgio fuerunt finitimi; limes heic fuit Samara amnis ad Oceanum usque. Ab Oriente brumali Bellovaci conterminos habuerunt *Suessiones* atque *Rhemos*. Pro limite inter *Suessiones* & *Bellovacos* agitur linea ab opido *Bray* ad opidum *Verneuil*; a Rhemis disterminabat *Esia* flumen; vulgo *Oise*: Ab Occidente æquinoctiali finitimos habuere Bellovaci Caletos & Vellocassos. *A Samara* flumine ad *Caletes* accoluere. Atque hi fuere veri fines Belgii Cæsariani. *Errant igitur, qui omnem Belgicam, id est, tertiam totius Galliæ Comatæ partem, Belgium esse volunt*; quum hoc vix decimam partem impleat; quique ea de causa Flandros, Brabantios, Selandos, Geldros, Belgiogermanos appellant.

ι (c) *Caletorum* regio maritima est, inter *Sequanam* & *Samaram*, vulgo *la Somme* amnes.

κ (d) *Vellocassi* seu *Vellocasses* ad dextram Sequanæ ripam inter Caletos, Bellovacos habuere sedes.

λ (e) *Atrebates* seu *Atrebatii* à meridie conterminos habuerunt Ambianos. Ab occasu pertinuerunt usque ad Oceanum; a Septemtrione ad Morinos. A Morinis separabantur amne, qui apud Bononiam in Oceanum evolvitur. Ab hujus fonte lineâ ad flumen Legiam ducta, qua vicus est vulgari vocabulo *Capelle*, v millibus passuum supra Tervannum: hinc ipso Legia fl. ad vicum usque *le Venty*. Ab ortu æquinoctiali conterminos habuere Nervios; & ab ortu æstivo Nerviorum clientes Centrones, Grundios, Levacos, Plemosios ac Gordunos, qui quinque populi alio nomine *Sueconi* dicti in Nerviorum fuerunt clientelâ. His finibus nunc includitur tota Artesia: pars item Flandriæ, dextræ Legiæ amnis ripæ affixa; quâ opida visuntur *Ryssel*, *Dovay*, *Armentiere*, *Bassee* & *Orchies*: & Hænoniæ exigua portio, qua opida, *S. Amand*, *Bouchain*, *Arleux*, *Pecquencourt*.

μ (f) *Nerviis* à Septemtrione contermini fuerunt eorum clientes jam dicti & *Aduatici*. Ab ortu Mosa flumine primum à v illis populis, qui uno nomine anteà *Germani*, mox *Tungri* dicti sunt, deinde a Treveris separabantur. A Meridie Rhemos attigerunt. Terminus inter hos & *Nervios* describitur lineâ à Mosa flumine & Monasterio *Dellain* ad opidum *Vervin* ducta. Hinc alia linea ad fontes *Sabis* amnis, & hinc item aliâ ad opidum *Crevecœur* Scaldi impositum, à Veromanduis distinguuntur. Ab Occasu, ipso *Scalde* ad *Cameracum* usque ab Ambianis; hinc vero ad *Scarpæ* confluenteis ab Atrebatibus dirimebantur. *A Scarpæ Scaldisque* confluentibus ad opidum usque *Aeth* lineâ disterminantur Nervii à jam dictis quinque populis, qui sub eorum fuere imperio. Continentur hodie regiones his finibus istæ: *Namurcensis Comitatus* pars inter Mosam & Sabin; in qua Castellum Namurcense: hinc ea regio, quæ inter dictos amneis vulgo vocatur *Basse Bourgogne*, id est, *Burgundia inferior* [c]: deinde *Hænoniæ* [d] *maxima* pars: è Picardia *Tirassiensis Ducatus* portio: item *Cameracensis Agri* pars, in qua opida *cambray* & *Chasteau en Cambrensis*.

ν (g) *Eburones* ab Oriente terminum habuere Rhenum; quo ab Ubiis supra Coloniam Agrippinensem, à Sigambris infra Coloniam arcebantur. A meridie habuere Condrusos, Segnos, Cæræsos, atque Pæmanos: à quibus separantur linea, ab opido *Bonna* ad usque *Mosæ Murtæque* amnium confluentem; & mox ipso Mosa, ad *Namurcum* usque opidum. Ab Occidente contermini fuere Aduaticis.

ξ (h) *Condrusi*, (i) *Segni*, (k) *Cæræsi*, atque (l) *Pœmani* inter Eburones & Treviros incoluerunt; hos habuere conterminos à Meridie; Eburones à Septemtrione. Ab Ortu terminus iis Rhenus; ultra quem Ubii. Ab Occasu Mosa, citra quem Nervii. Regiones quæ nunc comprehenduntur his finibus sunt: Coloniensis agri pars: Juliacensis Ducatus pars exigua, circa opida *Munstereifel*, *Gemunde*, *Monjou*: Limburgiensis Ducatus pars fere dimidia, Meridionalis; ubi ipsum Limburgium; è Luceburgensi Ducatu opida *Durbuy*, *Marche*, *Rochefort*: è Leodiacensi agro, opida *Huy* & *Chinay*, item vicus *Spaa*, cum fonte acidulo: Comitatus Namurcensis dimidia pars, ad dextram Mosæ ripam; ubi opidum *Dinant*.

HEKELII.

[b] *Petro Divæo & Becano.*

[c] Gens armis dedita, civilis & ingeniosa, sed paucos habens mercatores ac artifices. *Gallica* linguá utitur, eâque degeneri.

[d] *Hannoniæ.*

BUNO-

(a) Bellovaci. (b) Belgium. (c) Caleti. (d) Vellocassi. (e) Atrebates. (f) Nervii. (g) Eburones. (h) Condrusi. (i) Segni. (k) Cæræsi. (l) Pœmani.

Segni, Cæræſi, Pæmæni; qui primi uno nomine appellati fuere à Gallis *Germani*, poſteà verò à ſe ipſis *Tungri*; quorum opidum ο *Atuatuca*, nunc *Tongeren*: π *Veromandui*; quorum *Auguſta Veromanduorum*, nunc ρ *Vermandois*, vicus in extima Picardia: σ *Sueſſiones*, quorum *Auguſta Sueſſionum*, nunc * *Soiſſons*: τ *Silvanectes*; quorum υ *Auguſtomagus*, nunc *Senlis* †: φ *Rhemi*, quorum *Durocortorum* *, nunc *Reims*, in Campania.

Germani. Tungri. Veromandui. Sueſſiones. Silvanectæ.

III. χ *Treviri*, quorum ⸸ *Auguſta Trevirorum*, nunc *Trier* Germanis, *Treves* Gallis ⸸. ω *Mediomatrices*; quorum *Divodurum*, nunc *Metz* *. α *Leuci*; quorum

Treviri. Mediomatrices. Leuci.

B U N O N I S.

ο (a) *Atuatuca* Eburonum olim caſtellum, princeps poſteà fuit Tungrorum urbs. Nomen haud dubie habet ab Atuaticis, qui, gentem hanc victam ut facilius in obſequio continerent, caſtellum iſtud condiderunt.

π [e] (b) *Veromandui* à Septemtrione conterminos habuere Nervios; limites in his deſcripti ſunt. A Meridie finitimos habuerunt Sueſſiones. Ab Occaſu jungebantur Ambianis juxta lineam ab opido *Peronne* ad opidum *Crevecœur* ductam. Regiones nunc hic continentur; totus ager Veromanduenſis, vulgo *Le Vermandois* dictus: & pars Tiraſſi, qua opida *Guiſe* & *Ripemont*. Exigua fuit gens; tantum enim v millia armatorum ad commune Belgarum adverſus Romanos bellum contribuerunt; quum finitimi eorum Sueſſiones L millia, totidemque Nervii, præbuerint.

ρ (c) *Vermandois* vulgo *Vermand* hodie vicus eſt & cœnobium [1] nunc exſtat v paulo minus millibus à Fano Quinctini.

σ (d) *Sueſſiones* à Septemtrione finitimos habuerunt Veromanduos; ab Occaſu Bellovacos, ductâ ab opido *Bray* lineâ, ad opidum *Verneuil*; a Meridie & Ortu contermini iis fuerunt Rhemi. Præter Auguſtam *Sueſſionum* hic fuit Noviodunum opidum, nunc *Noyon*.

τ (e) *Silvanectes* ad Eſiæ fl. ripas collocat Ortelius. Nomen eorum novum eſt, & poſt Cæſaris ætatem ortum.

υ (f) *Auguſtomagus* poſteà in Tomis Conciliorum dicitur Silvanectum [*f*].

φ (g) *Rhemi* à Septemtrione finitimos habuerunt Nervios & Sueſſiones *Eſia* fl. diſcretos; ab Occaſu Bellovacos, eodem flumine diſterminatos; à Meridie limes iis fuit *Matrona*; & ab Ortu *Moſa fl.* ita iſtorum populorum fines deſcribit Cluverius Germ. antiq. l. 2.

χ (h) *Treveri*, *Treviri*, *Triveri* & *Triberi* [*g*] dicti, longe lateque inter Rhenum Moſamque incolentes Mediomatricis fuere juncti à Meridie: pro limite linea à *Moſa*, & vico *Montegny*, ad Navæ amnis fontem ducitur. Verſùs Occaſum Moſâ flumine à Rhemis ſeparabantur. Juxta Rhemos ab eodem Occidente finitimos quoque habuere Nervios, inter duo opida, Moſæ appoſita, *Maſieres* & *Charlemont*; ab Septemtrionibus claudebantur finibus Pœmanorum, Cæræſorum, Segnorum & Condruſorum. Limes hîc ſtatuitur per lineam ab opido *Charlemont*, ad opidum Rheni *Andernach*. Ab Oriente Rhenus amnis, ipſius Galliæ terminus, Treviros ab Ubiis Tranſrhenanâ gente, arcebat Cæſaris ævo. Trevirorum limitibus nunc continentur regiones iſtæ: *Weſtrofiæ pars inferior*, inter Navam Moſellamque amnes: dein *Treviricus epiſcopatus omnis*: item *Ducatus Bullionenſis*: *Sedanenſis Ditio*: *Ager Maſirienſis*; *Luceburgienſis Ducatus major pars*, in medo ſita; item *Colonienſis epiſcopatus opida*, *Antonacum*, *Briſich*, *Zinſich*, *Konigsfeld*.

⸸ (i) *Auguſta Trevirorum*, quia Romanorum colonia ab Auguſto deducta, ante Auguſti tempora haud dubiè exſtitit. De *Trebeta* quod hîc fabulantur, afferre piget. Quodnam verò ante deductam coloniam urbs illa habuerit nomen, incertum eſt [*b*].

ω (k) *Mediomatrici* latos quondam fines, inter Moſam & Rhenum, hinc ad Sequanos, illinc ad Treveros uſque incolentes ab Oriente terminum habuerunt *Rhenum*: ab Occidente *Moſam*; in cujus adverſa ripa Rhemi & Lingones; a Septemtrione pro limite eſt linea à *Moſa* & vico *Montegny*, ad *Navæ* amnis fontem ducta; à Meridie, linea à *Moſa* & opido *S. Michel*, ad *Moſellæ Murtæque* confluentem: inde ab Occidente brumali, alia linea ad fontem Pruſchii amnis: hinc ab Occidente æquinoctiali, montium jugum, quod vulgo dicitur *Auff der Furſt*, ad Murtæ uſque fontem, quibus limitibus à Leucis ſeparantur. Hinc iterum à Meridie ſupradicta linea, à *Murtæ* fonte ad *Rhenum* & opidum *Burcheim*, à Sequanis ſubmovebantur. Regiones nunc Mediomatricorum finibus comprehenduntur *Lotharingiæ major pars*, *Auſtraſia*, quæ vulgo eſt *Weſterich*, *Palatinatus Rheni pars cis Rhenum*: *Elſatia inferior*. Præter *Divodurum* in his finibus fuit locus (l) *Decem pagi* dictus, qui nunc eſt Lotharingiæ opidum *Dieuze*.

α (m) *Leuci* finitimos habuerunt à Meridie Sequanos: ab Ortu Treboccos; à Septemtrione Mediomatricos: ab Occaſu iis terminus fuit Moſa fluvius.

H E K E L I I.

[*e*] Vel ut Ptolemæus legit, ῥωμάνδιοι, Rhomandii.

[*f*] Seu *Simlero* maximum *Silvanectarum* Opidum. Idem *Simlerus* dicit, *Ptolemæum* pro eô mendoſiſſime ſcribere *Rhatomagum*.

[*g*] Et *Tribori*, Τϱίβοϱοι *Ptolemæo*.

(*b*) De eâ vid. inf. Lib. III. cap. IX. ſect. VI. A *Zoſimo* Lib. III. Hiſt. c. VII. p. 255. Edition. *Cellarianæ* vocatur Πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, h. e. Urbs Tranſalpinarum *Gentium maxima*.

B U N O-

* *Urbs ampla probe munita & Comitatus Titulo inſignita olim, Regni Sueſſionenſis caput*. Baudrand.

† *Bailliviatus primaria & Epiſcopalis*. Baud.

* *Urbs Archiepiſcopalis, culta, ampla & Ducatus, Titulo inſignita*. Baud.

⸸ *Olim Imperialis & libera, ſed ab An.* 1568 *quo capta fuit ab Electore ſuo illi ſubdita.*

Urbs ampla & totius Europæ antiquiſſima, ſed male culta. Baud.

* *Alias Libera, ſed nunc Gallis ſubdita ab An.* 1552, *a Car. V. fruſtra obſeſſa. Arcem habet munitiſſimam*. Baud.

[1] *a Fulrado, Notho Car. Martelli, conditum, ſeculo 8vo.* La Forreſt. *ſunt qui S. Quintini urbem eſſe velint*. Baud.

(a) Atuatuca. (b) Veromandui. (c) Vermandois. (d) Sueſſiones. (e) Silvanectes. (f) Auguſtomagus. (g) Rhemi. (h) Treviri. (i) Auguſta Trevirorum, (k) Mediomatrici. (l) Decem pagi. (m) Leuci.

Lingones. Sequani. Rauraci. Helvetii. Amma fl. Urbigeni.

rum opida *Tullium* & *Nasium*, unde *Toul* * & *Nansy* †, in Lotharingia. β *Lingones*, quorum *Andomatunum*, nunc *Langres* ⁎. γ *Sequani*; quorum *Vesontio* ‡, nunc *Besançon*, in Burgundiæ Comitatu. δ *Rauraci*, nunc *Ager Basileensis*; eorum opidum ε *Augusta Rauracorum* *, nunc vicus *Augst*. ζ Hinc *Helvetii* in *quatuor Pagos* distincti. Pagorum nomina, Tigurinus, Tugenus, Ambronicus & Urbigenus. η *Tigurinus* nomen habuit ab opido antiquissimo *Tiguro* †, sive, quod rectius scribitur, *Turigo*, nunc *Zurich*: θ *Tugenus*, ab opido *Tugio* ⁎, nunc *Zug*: ι *Ambrones*, nomen habuere a flumine, quod accoluere, *Amma*, nunc *Emme*: κ *Urbigeni* dicti sunt ab opido *Urba* ‡, nunc *Orbs*. Caput Helvetiorum

* *Alias etiam Libera, sed Gallis ab An. 1552 subdita.* Baudrand.
† *Clementi Trelleo est Vicus Nas in Ducatu Barrensi. Sed Sansono est Grand Nancey vicus Duc. Bar in Gallia.* Baud.
⁎ *Episcopalis, sub Archiep. Lugdun. probe munita.* Baud.
‡ *Olim Libera, sed An. 1651 Hispanis concessa. a Gallis 1668 expugnata. Hispanis Conventu Aquisgranensi restituta: Iterum a Lud. XIV. Anno 1674 capta, illique Pace Noviomagensi sancita. Urbs Archiepisc. & sedes Supremi Tribunalis Burgundiæ.* Baud.
* *Et Rauriaca Colonia Am. Marcellino, Urbs olim Episcopalis, multa habet Antiquitatis Vestigia.* Baud.
† *Olim Libera facta, a Friderico II & Imperio exempta, An. 1351.* Baud.
⁎ *Tugiensis pagi caput, olim Libera, Anno etiam 1351, Imperio Germanico exempta.* Baud.
‡ *Bernensibus & Friburgensibus subest in Colle cum Castro diruto sita.* Baud.

BUNONIS.

β (a) *Lingones* circa Sequanæ, Matronæ & Mosæ collocantur fontes; in Burgundiæ & Campaniæ confinibus: ab Ortu Leucos habuere finitimos, & à Septemtrione Rhemos. Inter Rhemos & Lingones ad Matronam à scriptoribus mediæ ætatis ponuntur (b) *Catelauni*, & urbs *Catelaunum*, [i] sive *Cavillonum*. Forte hac in parte (c) *Campi Catelaunici* ponendi sunt, in quibus *Attila* Hunnorum Rex ingenti strage victus est virtute *Aetii*, *Theodosio* minore imperante [k].

γ (d) *Sequanorum* fines fuerunt à Meridie & Oriente primum *Rhodanus* fl. ab Araris confluente, & opido Lugduno, ad cataractas, quæ sunt XVIII circiter millia passuum infra Genevam: dein *Jura* mons, à Geneva ad initium *Vosegi* montis, quod dicitur nunc *Piereport*, in confinio Helvetiorum & Rauracorum. Inde ab Oriente æquinoctiali fuit ipse *Vosegus*, ad fontem usque *Elli* fluminis, prope arcem *Morspurg*: hinc porro limites statuuntur per opidum *Pfirt*, ad Rheni usque ripam, qua in adverso vicus & castellum *Idsteyn*, conspiciuntur. Dein ipse Rhenus, ad *Burcheim* usque opidum in adversa ripa positum; a Septemtrionibus terminus statuitur linea parallela ex Oriente in Occidentem, quæ incidit in principium latitudinis gr. 48, à *Burchemio* & *Rheno* ad fontem *Murtæ* amnis; qui infra opidum Lotharingiæ *Nansy* influit in Mosellam: hac linea à Mediomatricis separantur. Hinc alia linea, à fonte *Murtæ* ad fontem *Araris* a Leucis submoventur. Hinc ipso *Arare* ad opidum usque *Gray*, a Lingonibus; & inde eodem amne, ad opidum usque *Mascon*, ab Heduis distinguebantur: tandem ad Rhodani usque confluentem a Segusianis. Hisce Sequanorum finibus nunc continentur *Elsatia superior*, & *Burgundiæ Comitatus*; item *Ager Bressensis*.

δ (e) *Rauracorum* gens exigua fuit, cum undecima parte Helvetiorum comparanda. Quum enim unà Helvetiis, sedibus suis relictis, in bellum essent profecti, horum numerantur tantum XXIII millia; quum Helvetiorum essent CCLXIII millia. *Rauraci* hi in medio Helvetiorum Sequanorumque positi, recte nunc dici possunt ii populi, qui Basileensem agrum colentes, vulgò dicuntur *die Baseler*. Horum terminus est, a Meridie *Jura* mons, ab Arolæ Rhenique confluentibus ad fontes usque *Birsæ* amnis. Hinc ab Occasu (f) *Vosegus* mons, qui initium hic sumit, vergitque in Septemtriones & Occasum æstivum, ad fontes usque *Mosellæ Mosæque* amnium. Dimidium lateris Septemtrionalis claudebant olim Sequanorum confinia, a Vosego, qua *Ellum* flumen erumpit, prope arcem *Morspurg*, per opidum *Pfirt* ad Rheni usque ripam, quâ in adverso vicus & castellum *Idsteni* conspiciuntur. Alterum dimidium cingit ipse *Rhenus* ad confluentem usque *Arolæ*. A Scriptoribus appellantur *Rauraci*, *Rauriaci*, & *Raurici*.

ε (g) Pagus iste (h) *Augst* exstat hodie ad Rheni ripam, VI millibus passuum supra Basileam; ubi multæ eruuntur Romanorum antiquitatum reliquiæ. Urbs ipsa Juliani tempore destructa est.

ζ *Helvetii*, ut tradit Cæsar, undique loci natura tuti continentur; una parte quâ Orientem & Septemtrionem spectant, flumine *Rheno*; altera parte qua Occasum æstivum prospiciunt, monte *Jura* altissimo & flumine *Rhodano*. At (i) *Jura mons* initium a Geneva ducens, versus Septemtriones ad fontes *Dubis* fluminis, quod vulgo *Doux* est, protenditur; ejusdemque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum, cui vulgare vocabulum *Pierreport*; inde in ortum æstivum versus, lævam amnis *Arolæ*, qui vulgo *die Are*, ripam radit, donec ipsa una cum Arola Rheno jungatur ad opidum *Confluentes*, quod vulgo *Coblenz*.

η (k) *Tigurini* inclusi fuerunt duobus amnibus, *Rheno* & *Limago*, & exigua parte *Juræ* montis, ex adverso confluentium Arolæ & Limagi.

θ (l) *Tugeni* comprehensi fuerunt *Limago* & *Ursa*, vulgò *Russ* dicto: & montium jugo, inter horum fluminum fontes sito.

ι (m) *Ambronum* gens valida fuit: Terminos a Septemtrione habuerunt *Juram* montem, inter confluentes *Urbæ* & *Limagi*: a Meridie Alpium jugum, inter duos fontes *Sanæ* & *Limagi*: ab Occidente, *Sanam* & *Arolam*: ab Oriente *Limagum* [l].

κ (n) *Urbigeni* inclusi fuerunt ab Occidente æstivo Jura monte; ab opido *Geneva* ad fontes usque *Birsæ* amnis, qui ad Basileam in Rhenum incidit: a meridie, tota *lacus Lemani* dextra ripa: ab Oriente *Sana* & *Arola* fluminibus, ad Urbæ usque confluentem.

HEKELII.

[i] f. *Cathelaunum*.

[k] Sed videmus a recentioribus ferè *Catalaunici* scribi, & eos circa *Tolosam*, inter quos *Forcatulus*, statuere, quod idem ex *Jornande* verisimile est.

[l] Eorum quoque mentionem facit *Martianus Capella* Lib. II. de *N. Phil. & Merc.* quos ad eundem *Bonav. Vulcanius Scythas* facit, carnes humanas vescentes.

BUNO-

(a) Lingones. (b) Catelauni. (c) Campi Catelaunici. (d) Sequani. (e) Rauraci. (f) Vosegus mons. (g) Augusta Rauracorum. (h) Augst. (i) Jura mons. (k) Tigurinorum Fines. (l) Tugeni. (m) Ambrones. (n) Urbigeni.

rum fuit λ *Aventicum* (1), nunc *Avances* Gallis, Germanis *Wiflisburg.*

IV. Rhenum autem accolentes Germaniæ nationum in eadem provincia; μ *Trebocci* in Elsatia; quorum ν *Argentoratum* (2) nunc *Strasburg*: ξ *Nemetes*; quorum *Noviomagus* (3) nunc *Speir*: ο *Vangiones*; quorum π *Moguntiacum* (4), nunc *Mentz*: ρ *Ubii*; quorum σ *Colonia Agrippinensis* (5), nunc *Collen.* τ *Gugerni*

Treboccium, Nemetes.

Gugerni seu Sicambri.

BUNONIS.

λ (a) *Aventicum* Romanorum olim colonia, jam inde Neronis tempestate universæ gentis caput fuit. *Cluverius German. Antiq. lib.* 2. In *Urbigenis* quoque erat (b) *Eburodunum*, hodie *Yverdon* ad lacum Neuburgensem; circa quod opidum in agris antiquæ reperiuntur hodie monetæ. Inde ad duarum horarum spatium versus Meridiem abest pagus *Ursin* vulgo dictus; ubi rudera ex marmore & viæ subterraneæ. In pagi istius agris sepulchra, quæ *Guilhelmus Fabricius Hildanus* ipse scrutatus est, ac in uno ex iis invenit corpus humanum insignis magnitudinis, cujus *Cranium* commissuris expers fuit. Cadaveribus illis apposita fuere scuta & gladii. *Observ. Med. Epist.* LXIII.

μ (c) *Trebocci* leguntur etiam *Tribocci*, *Triboci*, *Tribochi*. Horum fines antiqui continent nunc *Elsatiæ superioris partem dimidiam*, Septentriones spectantem: item *inferioris partem fere dimidiam* illi proximam.

ν (d) *Stratisburgum*, quum forte hic locus Germanis diceretur *An der argen Strassen*, à Romanis dictum *Argentoratum*, quasi *argen Strassen* vel *Straten*. Fuit unum ex L amplius castellis illis, quæ *Drusus* ad Rheni ripam erexit.

ξ Triboccis à Septemtrione continuabantur (e) *Nemetes*.

ο (f) *Vangiones* Germanis antiquitùs dicti *die Wangen*, quorum fuit *Borbetomagus*, *Borgetomagus* seu *Bormitomagus*, olim Germanice *Wormitmagen* seu *Wormitzmagen*, & Romanis (g) *Vormitomagum*. Posteriores Germani, omissa particula *magen*, dixere *Wormitz*: ex quo postea factum vocabulum *Vormacia*.

π *Magontiacum*, *Maguntiacum* & *Moguntiacum* nomen habet à flumine *Main* seu *Moin*, Romanis *Mænus* & *Mœnus* scribitur; dictumque *Maintzig* & *Montzig*: posteriores Germani dixere *Maintz* & *Meintz*; unde vocabulum (h) *Moguntia* & *Mogontia*. Urbs hæc in antiquissimis Germaniæ Cisrhenanæ censenda est, cujus Fundamenta sine dubio ante Christi nativitatem jacta sunt. Drusi [m] enim tempestate jam exstitit: *Florus* lib. IV. [n]

ρ (i) *Ubii*, Transrhenana Julii Cæsaris ævo gens, eam amnis ripam in Germania coluere, quæ inter Moguntiacum & Coloniam porrigitur. Postea verò, Octavio Augusto principatum Romanorum obtinente, à *M. Vipsanio Agrippa* Cos. non inviti, sed cupientes in Galliam traducti sunt; quum a Cattis pressi seu pulsi auxilium à Romanis, vel etiam, ut in eorum provinciam Galliam transire sibi liceret, petiissent. Finibus continebantur his; Ab Ortu *Rheno* amne contra Cattos, pulsores suos, protegebantur, qui in antiquas eorum sedes immigrarant. A Septemtrionibus lineâ à *Roræ Mosæque* confluentibus ad Rhenum & opidum *Ordingen* ducta primum à Menapiis, mox à Gugernis, huc translatis, separabantur. Ab Occasu habebant ipsum amnem *Roram*, à confluente ejus ad opidum usque *Nieder-Heimbach*; quo primùm ab iisdem Menapiis & Eburonibus, mox verò à Sunicis, huc translatis dirimebantur: à dicto deinde opido, linea ad opidum usque *Kerpent*, ab iisdem Eburonibus & Condrusis arcebantur, qui postea, una cum Cæræsis, Segnis & Pæmanis dicti fuere *Tungri*. A meridie *Abrinca* amne à Treveris submoti fuere. Regiones intra hos Ubiorum fines nunc cernuntur istæ: *Juliacensis Ducatus* pars maxima, dextram Roræ ripam contingens: *Coloniensis episcopatus* fere totus. Caput gentis Tacitus appellavit.

σ (k) *Ubiorum opidum*, haud dubie, quia unum id iis initio fuit. Conditum videri potest statim ac Ubii Rhenum sunt transgressi. In Augusti certè principatu exstructum fuit. Deinde jussu *Juliæ Agrippinæ*, Germanici filiæ, Claudii uxoris, C. Antistio, & M. Suilio Coss. colonia ea deducta est, missis eò veteranis, quum longo fidei experimento Ubii meruissent. Hinc (l) *Colonia Agrippinensis* appellari cœpit; & *Colonia Agrippina Ubiorum*. Proximus antiquitate memoratur in Ubiis locus, cui nomen (m) *Ara Ubiorum*. Hic postea *Bonna* dictus est.

HEKELII.

[m] *Augusti Cæsaris* Privigni.

[n] Et hoc testatur omninò vetustum illud Monumentum lapideum, glandi quernæ non dissimile, quod ipsi *Druso*, à quô *Moguntia* ampliata esse dicitur, factum est in colle quôdam Urbi vicinô, cui nomen est *Aichelstein*, ex quô conjecturam facere possumus, *Moguntiam* fuisse quondam arcem Belli contra *Germanos*. Leg. *Matth. Dresseri* Pars V. *Isagoge Hist.* de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 454. seq.

BUNONIS.

τ (n) *Gugerni* terminabantur ab Oriente, ut antè Menapii, *Rheno* flumine. A meridie iisdem finibus, quibus Ubii à Septemtrionibus. Ab Occidente *Mosa* amne; quo à Menapiis submovebantur. A Septemtrionibus eodem limite, quo ante Menapii à Batavis dirimebantur. Regiones dictis finibus continentur istæ: *Clivensis Ducatus* magna pars cis Rhenum sita; item *Geldrensis Ducatus* portio trans Mosam: & ex *Juliacensi Ducatu* opidum *Brugge*. Gugerni societatem *Civilis*, Batavorum ducis, acceperunt adversus Romanos. Opidum *Gelre*, in mediis fere Gugernorum finibus situm, caput gentis fuit. Hujus opidi nomini, si adjungas alterius opidi voca-

L

(a) Aventicum. (b) Eburodunum. (c) Trebocci. (d) Stratisburgum. (e) Nemetes. (f) Vangiones. (g) Wormacia. (h) Moguntia. (i) Ubii. (k) Ubiorum opidum. (l) Colonia Agrippina. (m) Ara Ubiorum, seu Bonna. (n) Gugerni.

(1) *Olim ampla & Archiepisc. nunc oppidum tantum in colle prope Murtanum Lacum.* Baud. (2) *Olim Imperialis, sed Gallis prodita An.* 1681, *antea Commercio & Regimine illustris. Errores Pontificios An.* 1529 *repudiavit; sed Religio instaurata a Gallis postea ibi deleta. Urbs Episcop. est probe munita, & arcem habet munitissimam. Turris Ecclesiæ Cathedralis miri plane, & stupendi operis est, totiusque fere Europæ altissima. Horologium habet celeberrimum, motum Lunæ, Planetarumq; &c. monstrans.* (3) *Episcop. sub Arch. Moguntino, urbs libera, & conventu Juridico totius Imperii vulgo Camera Imperiali celebris: Opido autem a Gallis pene diruto, Tribunal Vetslariæ translatum est.* (4) *Archiepiscop. ab An.* 745, *antea sub Archiep. Vormatiensi, est bene culta, & munita cum Arce valida in colle. Archiep. primum locum tenet inter Electores. Hic primum Ars Imprimendi inventa traditur.* (5) *Ab Agrippina, Neronis Matre, sic dicta, est urbs libera, Hanseatica, & omnium Germanicarum maxima; Archiepiscop. est unus ex Electoribus.* Baud.

ni in partibus Gelriæ & Cliviæ, ubi opida *Goch* (1) & *Gelre* (2): quondam, quum trans Rhenum incolerent, υ *Sicambri* dicti.

Batavorum Insula. V. Hinc *Batavi* Rheni Insulam incolentes. Occupat hæc partem Gelriæ, partem Trajectensis Provinciæ, partemque Hollandiæ. Incipit haud procul Clivis opido, apud munimentum Schenckii, vulgo *Schencken-schans*: ubi Rhenus in duo veluti cornua scinditur. *Sinistrum*, *Vahalis* flumen appellatur: Mosæ amni apud *Vorcomum* opidum confusum, uno ejus alveo ad Oceanum defertur, ubi *Mosæ ostium* dicitur. *Dextrum* cornu primo latum ad usque Batavodurum, quod vulgo est *Wick te Duerstede* [o], inde modicum nominis sui custodiens alveum, Trajectumque & Lugdunum transiens opida, propter vicum *Catwyck* in Oceanum olim effundebatur: nunc Ostium hoc arenis obstructum est. Quicquid igitur duobus hisce alveis Oceanoq; includitur, *Insula Batavorum* fuit: cujus nomen hodieque in superiore ejus parte servatur, vulgo *de Betaw* dictum. Præterea extra Insulam tenuêre Batavi, quicquid Vahali ac Mosæ includitur. Partem Insulæ circa Trajectum & Wordam incoluêre *Caninefates*. De cætero Gallorum omnium fortissimi erant *Belgæ*. Horum bellicosissimi *Helvetii*: clarissimi *Treviri*: urbium Belgicarum opulentissima *Augusta Trevirorum*. φ

Vahalis. Vorcomum. Mosæ ostium.

Nobiliores Galliæ fluv. Mosa. Scaldis. VI. Nobiliores Galliæ fluvii sunt, Oceanum petentes, χ *Mosa*, vulgo *die Mase* Germanis, Gallis *la Meuse*; ⸸ *Scaldis*, *l'Escaut* Gallis, Germanis *die Schelde*;

(1) *Ad Niersam fluvium sita in Ducatu Clivensi. Regi Borrussorum subest.*

(2) *Gueldria Ducatus titulo insignita, & egregie munita, Hispanorum ditioni subest.*

vocabulum *Goch*, facies *Gochgelren*, & propemodum habebis vocabulum Latinum integrum, *Gugerni*, quasi *Gugelri*, liquidis mutatis.

υ (a) *Sigambrorum* nationi ex Germania sublatæ, & in Galliam trajectæ novum nomen impositum est, quo posteà *Gugerni* vocarentur. *Cluver. Germ. Antiq. lib.* 2.

φ Taxandris atque Menapiis jungebantur a Septemtrione *Batavi*, extrema Galliarum versus Septemtrionem & Orientem obsidentes; qua Oceanus & Rhenus Galliam Belgicam claudunt: gens omnium Germanici nominis cis Rhenum nobilissima atque fortissima. Fuere *Batavi*, quod *Tacitus libr. de Germ.* & *Just. l.* IV. tradit, *Cattorum* progenies, qui *Hassi* nunc dicuntur, Domestica seditione à suis popularibus per vim pulsi. Nomen *Batavorum* in Hassia videtur relictum in *Battenberg*, quod hodie opidulum est in monte positum; cui imminet *alius mons excelsior*, in cujus cacumine antiquæ arcis supersunt rudera. [p] *De Batavis & Batavorum insula vid.* [q] *si placet, Cluverii Germ. Antiq. lib.* 2. *c.* 30. & *seqq.*

χ (b) *Mosa* amnis [r], ex Vosego monte oriens; nunc in Geldria inter opida *Bommel* & *Megen* partem quandam sui duobus alveis, quibus munimentum divi Andreæ circumdatur, in Vahalem transmittit; suo tamen nomini latum servans alveum, usque ad vicum *Bochoven* defertur. Inde verò divertente in Occasum Solis æstivum alveo, usque ad arcem Lovestenium, ubi Vahali nunc jungitur, *Novus* appellatur *Mosa*, vulgò de *Niuwe Mase*. Hinc eodem nomine *Gorichomium* præterlabitur opidum, infra quod jam geminum fert nomen; alterum modò dictum, alterum quod accolis *de Merwe* vocatur, à veteri arce ejusdem nominis, cujus vestigia in undis prope Dordracum extant. Hinc dicto gemino nomine *Flaredingam* usque devectus; infra id opidum uno simplicique vocabulo, donec Oceano misceatur, *Mosa* vocatur. At alveus iste, à *divi Andreæ* munimento ad Flaredingam usque descriptus, non est vetus ille à Cæsare & Tacito memoratus; sed tenuis ille alveus, qui à nova Mosâ, juxta vicum *Bochoven*, in sinistras terras divergens, primùm *Hedickse Mase*, Hedicersis Mosa, à vico *Hedickhuysen*, quem perfundit; mox *d'oude Mase*, Vetus Mosa, indigitatur. Mosæ igitur veteris flumen ab opido *Megen* uno certoque alveo, nullis in Vahalem ad divi Andreæ munimentum aquis transmissis, devectum, eas terras antiquitùs dextra ripa perfudit, quæ nunc opidum *Huesden* sustinent: sinistra autem, ubi nunc opidum *Geertrudenberg* conspicitur, juxta vicos *Simonshaven* & *Biert* alveus est, qui tandem in ostium nomenque Mosæ desinit ad opidum *Geerfliet*; qui vetus & verus est Mosæ alveus. [s]

⸸ (c) *Scaldis* sive *Scaldes*. Ejus alveus ostiumque sinistrum Ptolemæo dicitur *Tabuda*. [t]. In Veromanduis [u] ortus inter Artesiam & Hannoniam, per Flandriam & Brabantiam infra Antuerpiam in Oceanum decurrit, Cameraco, Valencenis, Tornaco, Gandavo & Antuerpia urbibus irrigatis.

HEKELII.

[o] Divæo *Duersteden*.

[p] *Betavos* quoque per E in primâ syllabâ vocari in *antiquo Lapide*, discimus ex Notis *Leunclavii* ad *Dionem*.

[q] Præter *H. Junii* BATAVIAM.

[r] In tabulâ *Peutingeriana Batavus* nominatus.

[s] *Mosa* etiam Loci nomen videtur apud Antoninum inter *Antemantunum* & *Tullum*.

[t] Ταβȣδα.

[u] Et quidem propè *Abbatiam*, ut vocant, *Div. Martini*.

BUNO-

(a) Sigambri. (b) Mosa. (c) Scaldis.

Schelde; ϖ *Sequana*, *la Seine*, *Matronam* devehens, vulgo *le Marne*, & α *Ligeris*, *la Loire*: β *Garumna*, *la Garonne*. *Rhodanus*, *der* γ *Roden* Germanis, Gallis *le Rosne*, velocissimus amnis, inter tres maximos Europæ fluvios computatus, tardissimum *Ararim*, vulgo *la Soane*, in Mare internum secum trahit. Sequana: Matrona. Garumna. Rhodanus. Araris.

CAP.

BUNONIS.

ϖ (a) *Sequana* in Burgundionum finibus apud pagum & cœnobium *S. Sequani*, vulgò *S. Seyne*, haud longè ab opido *Nivers* oriens, ac per Barrum, Trecas, Nonigentum, Lutetiam, ubi (b) *Matronam* excipit; Pontisaram, ubi (c) *Esiam*, inde Rotomagum alluens in Oceanum Britannicum inter duo opida, quæ vulgò *Honfleur* & *Hanfleur*, delabitur; portus ejus vulgò appellatur *Havre de grace*.

α (d) *Ligeris* & *Liger* [x] è Cemmenis montibus sive *Gebenna* in Arvernorum finibus oriens, & inter Heduos & Bituriges versus Septemtrionem primo fluens; inde in Occasum per Aurelianos, Turones, Andes & Nannetes, receptis aliquot fluviis, properat, & in Oceanum Aquitanicum sese magna aquarum mole exonerat.

β (e) *Garumna* fl. Aquitaniæ maximus, ex Pyrenæis montibus ad opidum *Guadalup* oritur, & regionem dividit, primùm in Boream, inde in Occasum cursum dirigit, infra Burdigalam urbem periculoso ostio ad turrim *Cordan* in mare Aquitanicum se mergit. Nisi quum hiberno imbre, aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus, & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani æstuantis accessibus adductus est, iisdemque retro remeantibus, suas illiusque aquas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit: ad postremum magni Freti similis, non majora tantum navigia tolerat, verum etiam more pelagi sævientis exsurgens jactat navigantes atrociter, utique si aliò ventus, aliò unda præcipitat. *Mela lib.* III. *cap.* 2. Habet urbes præcipuas Tholosam, Agennum & Burdigalam [y].

γ (f) *Rhodanus* Galliæ Narbonensis fluvius, in Lepontiis ex Alpium jugo, quod vulgò *Furca* mons dicitur, oritur, & per Sedunos in Occasum fluens, Lemanum lacum ingreditur, eumque ad Genevam egreditur; per Allobroges fluens, donec ad Lugdunum (g) *Ararim* ex Vosego monte ortum excipit, in Meridiem conversus Viennam, Valentiam, Avenionem, & Arelatum urbes attingit, *Isara*, *Druentia*, aliisque minus claris fluviis eodem cursu assumtis. *Strabo l.* IV. *Mela* II. *c.* I. *Plinius* III. 4. [z]. Hunc M. Varro tertium Europæ fluvium Istro haud minorem esse scribit. Reliqua flumina inter minora numerantur: ut (h) *Somona fl.* nunc *Somme*, per Picardiam & Ambianos in Oceanum fluit Britannicum, ab ortu in Occasum, Fano Quintini, Hano, Perona, Corba, Ambiano & Abbatis Villa irrigatis. (i) Druentia sive *Durance*, Duranius sive *Dordogne*, *Elaveris*, *Isaris*, *Charente*, *Dracus*, &c. Cæterum montes in Gallia præcipui sunt (k) *Vosegus*, seu *Vosagus* [a], cui ingens silva superfusa est *Silva Vosega* [b] dicta. Mons ipse Burgundiam hodie à Lotharingia separat; ac porrò Lotharingiam ab Elsatia dirimit versus Septemtriones procurrens: *Mosam*, *Mosellam* & *Saravum* evomit fluvios [c]. (l) *Gebenna* [d] mons Arvernos ab Helviis distinguens, in Aquitania exortus ad Rhodanum procurrit in Ortum, & Galliam Narbonensem ab Aquitanica Celticaque in parte separat. Strabo hunc Cemmenum videtur facere, quem à Pyrenæo Lugdunum usque producit [e]. (m) *Jura* mons initium à Genevâ urbe ducens, versus Septemtriones ad fonteis *Dubis* fluminis, quod vulgò *Doux* est, protenditur, ejusque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum *Pierreport*: inde in ortum æstivum versus, lævam amnis Arole, vulgò *die Are*, ripam radit, donec ipse una cum Arola Rheno jungatur, ad opidum Confluentes, vulgò *Coblentz* [f]. (n) *Arduenna silva* dispersa fuit per fines Trevirorum, Tungrorum, Sunicorum, Ubiorum, Gugernorum, & partem Batavorum extra insulam, item per Menapiorum fineis, Morinorum, Bethasiorum, Sueconorum, Nerviorum, Atrebatium. Summa ejus latitudo fuit inter Ortum & Occasum à Mosellæ confluente ad extremos Atrebatium fines & litus Oceani, millium passuum CCXL. Latitudo maxima inter Meridiem & Septemtriones à Mediomatricorum confinio ad Vahalem usque millium passuum CL. Reliquiæ ejus hodieque ingentes passim dicto terrarum tractu manent: maximè vero in Westraviâ, in Treverico Leodicensique Episcopatibus, in Ducatu Luceburgiensi & cis Mosam. Nomen etiam antiquum in parte obtinet, vocaturque Picardis & Wallonibus vulgò *L'Ardenne*.

HEKELII.

[x] Græc λίγειρος.

[y] Hodiè dicitur *Garonne*, *Ptolemæo* Γάρυνα & aliis *Garona*.

[z] Hodiè vulgo *Rhosne* nominatur. *Oppianus* in *Alieuticis* & *Philostratus* in *Vitis Sophistarum* vocant eum *Eridanum*. Hunc *Rhodanum* septem ostiis in nostrum Mare evolvi, scribit *Apollonius* in *Argonauticis*.

[a] Sive *Vogesus* & *Tacito Vocetus*.

[b] Et *Vosaca*.

[c] Est & Pagus agri *Biturici* VOSAGUS dictus.

[d] It. *Cebennæ* & Cœbennæ pluraliter.

[e] Hujus Montis partem hodiè *Tarara* nomen habere, scribit *Gu. Budæus* Lib. IV. de *Asse*.

[f] Et hi duo Montes, *Alverniæ* Montium nomine venientes, præter herbas medicinales, quas ferunt optimas, pascua undique optima habent, ex quibus greges & armenta numerosa aluntur. Unde *Carnium*, *Butyri*, *Casei optimi*, & talium ingens copia semper trahitur.

L 2 REIS-

(a) Sequana. (b) Matrona. (c) Esia. (d) Ligeris. (e) Garumna. (f) Rhodanus. (g) Araris. (h) Somona fl. (i) Druentia fl. (k) Vosegus mons, & Vosega silva. (l) Gebenna mons. (m) Jura mons. (n) Arduenna silva.

CAP. XIII.

De incolis Galliæ, ac posteriori ejus divisione.

I.

Celtarum gens.

UNam gentem, *Celtarum* nomine, omnem quondam incoluisse *Hispaniam*, ac *Galliam Germaniamque*, *Illyricum*, & *Britannicas insulas*, supra ad Hispaniam dictum est; latiusque infra in Germaniæ descriptione dicetur. Cæterum Gallorum natio adeo populosa fuit, ut ii, quum domi haud sterile solum tenerent, ob multitudinem tamen Hominum, necessum habuerint, in diversas ac longinquas mundi regioneis colonias deducere. Nonnulli eorum Italiæ dimidiam fere partem occuparunt. Ex his quidam ultra profecti, in Asiam usque pervenerunt; nomenque ibi Galatiæ, sive Gallogræciæ, seu Græcogalliæ fecerunt (1). Alii in Britanniam Insulam pervenisse putantur. In Germaniam autem alii invecti, ingentem tractum à Rheno ad Vistulæ usque fonteis obsederunt.

(1) *Galatas eandem pene Linguam habuisse quam Treviri testatur Hieronymus*, Epist. 6. ad Florentium.

Gallia Narbonensis à Romanis subjugata.

II. In ipsa Gallia vixit universa gens, quot nominibus, tot civitatibus, Imperiis ac Magistratibus discreta. Primi Romanorum arma sensere *Salyes* (2); cum de incursionibus eorum Massilia, socia Romanorum civitas, quereretur. Deinde *Allobroges* & *Arverni*; quum adversus eos similes *Heduorum* querelæ opem & auxilium flagitarent. Prima igitur *Narbonensis Gallia* subjugata (3), in Provinciæ formam redacta est; Domitio Ænobarbo & Fabio Max. tropæa in eâ statuentibus. Reliquæ Galliæ per x annos domitæ laus ad Julium Cæsarem defertur.

Gothorum in Gallia regnum.

III. Paruit hinc tota sub præfectis Romano imperio ad Honorii Imperatoris usque tempestatem; quum circa annum Christi CCCC Gothorum, Hispaniam atque Italiam vastantium, pars Narbonensem Provinciam invasit, nomenque regioni de suo imposuit, quod postmodo corrupte Languedoc, quasi *Langue de Goth*, dictum est. Prolatis deinde ad Ligerim usque amnem Imperii finibus regnum constituerunt, cujus caput ac regia *Tolosa* fuit. 1

Burgundiæ seu Arelatense regnum.

IV. Eadem tempestate *Burgundiones*, ab ultima Germania (pars Cassubiorum, parsque Brandeburgensium nunc ea loca tenent) cum *Vandalis Suevisque* profecti, alias Galliæ partes occuparunt, regnoque constituto, Burgundiæ nomen

(2) *Ubi nunc Diæcesis Aquensis in provincia, teste Dalechampio.*
(3) *Ubi nunc Provincia. Delphinatus & Sabaudia.* Baud.

REISKII.

1 Diversis ita gentium (a) migrationibus, quas diversa tempora & fata ferebant, incolæ diversique populi debentur. *Nam migrationes aut domesticæ fuerunt, internæque, aut alienæ amplius externæque*: Illæ Gallorum propriæ in Italiam, Græciam, Asiam, Germaniam susceptæ: Hæ vero gentium externarum, quotquot è terris Septemtrionalibus Germanicisque in Galliam insederunt. Hinc Galli totam superiorem Italiam tenuisse, Romam A.U.C. CCCLXIII, expugnasse, uno salvo Capitolio, Pannoniam, Thraciam, Illyrium, Græciam, ipsam minorem Asiam invasisse tripartitis copiis, Brenno, Cerethrio, Belgioq; quibus leguntur. Gallia posthac Romano Cæsarumque imperio subjecta Præfecturam Occidentis secundam continuit, in eaque XVII provincias, uni præfecto Prætorio commissas. (b) Postea Visii Gothi Ataulpho rege Gallias, A. C. 412, aggressi A. 420 novum Tolosæ regnum statuunt: Burgundiones cum Vandalis, Suevis Alanisque conjuncti A. 413 alterum nempe Burgundicum: Tertium Franci, gens Germanorum nobilissima ex liberis Romanoque imperio subductis populis orta A. 420, idque Francicum, adhuc in Gallia superstes. Adde Britannos in Aremoricam, & Saxones in hujus viciniam quinto seculo ingressos: Sed varias regni Francici partitiones, hujusque terminos prætereo. Vid. Conring. Lib. de finibus Imper. German.

HEKE-

(a) Migrationes gentium distinctæ. (b) Regnum Gothorum Burgund. Francicum.

nomen de ſuo impoſuerunt, cujus caput regiaque ſedes *Arelate* [*a*]. Complectebatur utramque *Burgundiam*, *Lugdunenſem agrum*, *Delfinatum*, *Sabaudiam* & *Provinciam*.

V. Sub idem ferme tempus, *Franci* Germanica gens, Rheno trajecto, proximam Galliæ partem *Tungriam* (nunc eſt Brabantia, ac Leodienſis Epiſcopatus) obſederunt; at pulſi mox à Gothis, paulo poſt redierunt, ultraque in Pariſios uſque progreſſi, regioni ac regno inibi condito, Franciæ vocabulum de ſuo impoſuerunt, cujus caput ac regia *Lutetia*. Circa eadem tempora *Britanni* ex Britannia Inſula, ab Anglis & Saxonibus, quos in opem & auxilium adverſus Scotos Pictoſque ex Germania vocaverant, pulſi, extrema Galliæ Celticæ obſederunt, & de ſuo nomine *Britanniam minorem* appellarunt. At [*b*] *Clodovæus* V, Franciæ Rex [*c*], Burgundiæ Rege *Gundebaldo* armis devicto, Gothiſque ex Gallia ejectis, utrumque regnum ſuo imperio adjecit.

Francorum regnum.

Francici regni caput Lutetia.

Britanni in Gallia.

Clodovæus.

VI. Hic vita excedens, regnum Franciæ IV filiis in quatuor parteis ſeu regna diſtributum reliquit. Primus [*d*] erat *Pariſiorum rex*: cui parebant Pariſii, nunc vulgo *Iſle de France*, id eſt, inſula Franciæ, Campania (1), Cenomani (2), Turones (3), Andegavi (4), Aquitani (5), Arverni (6). Secundus [*e*] *Sueſſionum Rex* (7): cujus regno ſubmiſſi Veromandui, Neuſtrii, nunc Normanni; Picardi, Flandri. Tertius [*f*] *Burgundiæ* ſive *Aureliani Rex*: cui ceſſit totum Burgundiæ regnum, antea dictum, cum Aurelianenſi Ducatu (8). Quartus [*g*] *Rex* (9) *Metenſis*, ſeu *Auſtraſiæ*: quæ complectebatur quicquid inter Moſam ac Rhenum. Mortuis autem fratribus, *Clotarius* ſolus rerum potitus eſt.

Regni Franc. diviſio.

I. Rex Pariſiorum.

II. Sueſſionum.

III. Burgundiæ.

IV. Auſtraſiæ.

VII. Hujus itidem *quatuor* filiis regnum iterum in quatuor dictas parteis diviſum eſt. At defunctis, ut ante fratribus, *Clotarius* II totum regnum Franciæ ſolus obtinuit. Id integrum intactumque ſucceſſoribus ejus manſit, ad Caroli Magni uſque tempeſtatem, quum *Auſtraſia* divelleretur, mox *Flandria* etiam ſui juris facta eſt. Imperator dein *Henricus* III *Burgundiæ* Regnum Germanorum Imperio adjunxit. Sed id poſteà in quatuor partes direptum eſt: Beroaldus, Saxoniæ Dux, *Sabaudiam* invaſit. Otho, Flandriæ Comes, partem occupavit, quam *Franche Conté*, id eſt, liberum *Comitatum Burgundiæ* nuncupavit. Guigius Comes eam, quam à filii & ſoceri nomine *Delfinatum* appellavit (10). *Boſo* poſtremus in Provincia regnum tenuit, quod *Arelatenſe* dictum fuit. α

Altera regni diviſio.

VIII. At

(1) *Nunc Champagne.*
(2) *le Maine.*
(3) *Tours.*
(4) *Anjou.*
(5) *Aquitain.*
(6) *Auvergn*
(7) *Soiſſons.*
(8) *Orleance.*
(9) *Metz.*
(10) *Dauphine.*
(11) *Urbs Archiepiſc. in Provincia, olim Regni Arelatenſis Metrop. multa habet antiquitatis veſtigia.* Baud.

HEKELII.

[*a*] Hodiè *Arles*, quæ Urbs ad *Rhodanum* undique ſepta eſt paludibus, in quibus hodiè præferoces aluntur Boves. (11)

[*b*] Corrupte *Clovis*.

[*c*] *Ludovicus Magnus* alioquin dictus.

[*d*] *Childebertus*, ſ. *Hildebertus*.

[*e*] Qui vocabatur *Clotarius*.

[*f*] *Clodomirus*.

[*g*] Qui nothus erat, & *Theodoricus* nuncupabatur.

BUNONIS.

α Regni Arelatenſis poſtremum regem Cluverius noſter tradit fuiſſe Boſonem; qui tamen fuerat primus. Nam Carolus Calvus mortuo Ludovico II, Imperatore, Italiam cum Cæſarea dignitate & Provinciam Ludovico fratri natu majori, Germanorum Regi, per injuriam eripuit, novumque hoc regnum Arelatenſe condidit; cujus Regem fecit, Judithæ, uxoris ſuæ, fratrem Boſonem ſive Boſſonem, ambitione ductus, ut ipſe Auguſtus & Imperator non ſolum Provinciæ, verum etiam *Burgundiæ Rex* appellari voluit. Boſonis filius *Ludovicus*, qui, quum Italiæ quoque regnum affectaret, à Berengario captus & excæcatus eſt. Hujus hæreditatem accepiſſe videtur *Hugo* Berthæ [*b*] filius. Porro Carolo Craſſo Imperatore dignitate pulſo *Rudolphus* minoris Burgundiæ Comes *Regem* ſe appellari juſſit; contra quem movit Arnolphus Imperator, cui videtur reconciliatus. Huic Rudolpho ſucceſſit filius *Rudolphus*, qui deinde Berengario Regi in Italia ſubſtitutus eſt. [*i*] Mortuo vero Rudolpho Burgundiæ regnum ad Germaniæ *Imperium* venit: *Verum Philippo Pulchro id conceſſit Albertus* I *Auſtriacus*, *Imperator jure fiduciario*, *manſitque ita in ditione Imperii*, *uſque ad Caro-*

(1) *Savoy.*

(2) *Avignon.*

VIII. At poſteriores Franciæ Reges β *Provinciam* ac *Burgundiæ* Ducatum recuperarunt. γ *Delfinatum* Humbertus ultimus ejus Princeps Regi Galliarum vendidit, eâ lege pacta, uti in poſterum primogenitus cujuſque Regis filius nomen *Delphini* inde geſtaret. *Sabaudia* (1) ſucceſſoribus Beroaldi etiam nunc manet. δ *Burgundiæ Comitatus* eodem titulo ac jure ad Hiſpaniarum Regem pervenit, quo ipſa Flandria. (2) *Avenionenſem Comitatum* Joanna Provinciæ Comes Papæ Clementi VI conceſſit, manetque etiam nunc ſub Romanæ Eccleſiæ ditione.

Carolum IV, *qui regnum hoc Galliæ Regibus conceſſiſſe ſcribitur ab* Aventino *lib.* 4. *Annal. Boj.*

β *Provinciæ Comitatus* ad Reges Galliæ pervenit; ſed non alio, quam fiduciario jure. A Philippo Pulchro eam repetiit Adolphus Naſſovius Imperator; ſed eidem conceſſit Albertus Auſtriacus; verum tanquam Imperii feudum. Carolus vero IV, Imperator Comitatum hunc cum regno Arelatenſi Galliæ Regi permiſit, quod Sigiſmundus confirmavit. [*k*]

γ *Delfinatus*, cujus caput Vienna eſt, à Regni Galliæ provinciis ſemper fuerat diſcretus. *Humbertus* ille provinciam iſtam Galliæ Regi quidem vendidit; ſed Philippus Valeſius Rex tranſlationem illam à Ludovico IV Cæſare ratihaberi petiit, & quum id non impetraſſet, venditionem iſtam confirmari curavit à Pontifice Romano. Manſit tamen Delfinatus in jure Imperii, ejuſque Principes hoc ipſo in clientelam venerunt Cæſarum. Carolo IV, Cæſari, Delfinatus nomine homagium præſtitit in Comitiis Metenſibus Galliæ Regis filius.

δ *Burgundiæ Comitatum*, prole maſcula Comitum exſtincta, Carolus IV, Cæſar, Philippo Audaci Burgundiæ Duci ex jure Imperiali contulit, ipſeque Rex Hiſpaniæ, qui Burgundiam illam hodiè tenet, eam pro regione Imperii habet.

HEKELII.

[*h*] *Suevæ*

[*i*] Conf. *Jo. Aventini* Lib. IV. *Annal. Bojor.* p. 278, Edit. *Ciſneriano-Baſil. Regiæ* in fol.

[*k*] *Provincia*, vulgo *Provence*, ad *Alpium* pedes inter *Rhodanum* & *Varum* jacet, cui à Septemtrione *Delphinatus* ponitur. Hujus Solum aptiſſimum eſt ad mittendum ſegetes abſque culturâ ullâ, & parvô cum labore cultum profert nobiles fructus. *Uvarum, Paſſuldrum* & *Ficuum* tanta heîc colligitur copia, ut eis bona *Europæ* pars ſubveniatur. *Roſmarinum, Myrtus, Juniperus* heîc abundantiſſimè creſcunt. *Caſtaneæ* quoque heîc ſunt majores, quàm ullâ aliâ in parte *Europæ*. *Citria Mala, Mala Cotonea, Mala Granata, Crocum, Oryza, Palmæ*, quæ *Dactylos* maturos ferunt, copioſiſſimè iſthìc proveniunt, atque aliquibus in locis Cannæ Sacchari plantantur. Vites heîc generoſiſſimum ferunt vinum, qui *Baſileæ* pro *Corſico* habetur. Hæc *Maginus* Part II. *Geog. Ptolem.* fol. 66. fac. a.

CAP. XIV.

De recentiori Galliæ, ejusque in varias Provincias diviſione.

Hodiernæ Galliæ fines.

(1) *Extenditur in longum ab extrema Armorica ad Vari fluvii oſtium, 250 Leucas Gallicas; ejus vero Latitudo a Dunquerca ad Montes Pyrenæos & Cataloniam* 230. Baud.

(2) *Quod nunc verum eſt; e tota etiam Italia pulſi ſunt Galli, Sabaudiam autem adhuc tenent, at Lotharingia ſuo Duci reſtituta eſt.*

I.

HAc igitur ratione *Gallia* arctior, quam olim fuit, facta eſt; tota propemodum Belgica avulſa. Itaque à Meridie, Occaſu ac Septemtrione ſervatis antiquis terminis, ab Ortu clauditur Subaudia, Burgundiæ Comitatu, Lotharingia, ac inferiore Germania, quam vulgo nunc *Belgicam* & *Belgium* vocant. *Longitudo* ejus ab extima Britannia, ad uſque Varum flumen, Italiæ terminum, porrigitur milliarium Germanicorum CLXXX. *Latitudo* à Pyrenæis jugis in Bearnia ad extremam uſque Picardiam milliarium CXL. (1). 1

II. *Francia*

REISKII.

1 (a) Auctor Galliam pro ſtatu temporis, quo ſcripſerat, arctiorem fecit, & avulſam Belgicam ab ea fere totam heic prodidit (2), quæ tamen tot acceſſionibus, terriſque Italicis, Belgicis, Germanicis, Hiſpanicisque aucta, terminos produxit longius, iiſq; Lotharingiam, Burgundiæ comitatum & Belgii Hiſpanici, Allatiæque partem magnam complectitur. Quid bello adhuc præſente Germanico geratur, quas urbes munitiſſimas & regiones manu violenta Galli aut teneant aut infeſtent, noto eſt notius, & in Palatinatu Rhenano, terriſque finitimis eheu cognitum perſpectumque. Hinc laudes apud Gallos nimiæ feruntur, quibus imperium ſuum cœlo & Oceano terminandum, Ludovicum XIV novo maximi titulo exornandum, Delphinum quinta monarchia (b) potiturum jactitant: Sic immodicus ille promiſſor Auberius in excerptis de prærogativa regis Franciæ Lib. I. & III. Petrus du Val regnum Gallicum ducenta & viginti milliaria longitudine, totidem latitudine ſua excedere ſcribit, adeo ut urbes provinciis; provincias autem regnis integris æquet. Idem docuit M. Roobe in methodo ad Geograph. Duci Maynio dicata, ubi XIV partes primarias aut Gubernamenta

(a) Gallia hodierna eſt amplior. (b) Monarchiæ novæ cupido.

II. *Francia* autem dicitur vulgo à *Francis*, (1) Germanica gente, in eam transgressis. Tota paret uni Regi, in parteis variè divisa. Præcipuæ tamen regiones sunt, quarum vulgaria vocabula ista sunt: *Bretaigne, Normandie, Picardie, Champagne, la France, Beausse, Berry, Blaisois, le Maine, Touraine, Anjou, Poictou, Saintonge, Perigort, Limosin, Bourbonnois, Bourgogne Duché, Quercy, Guascogne, Languedoc, Provence, Dauphine.* Accessit haud ita pridem *la Bresse*, pars Subaudiæ: *Mets* etiam atque *Toul*, Lotharingiæ opida, Regis Francorum superiori seculo facta sunt. α — Franciæ partes.

III. Cæterum *Ducatus* in Gallia sunt XIX: *Orleans, Bourgogne, Narbonne, Bretagne, Anjou, Berry, Normandie, Auvergne, Guienne, Tours, Barleduc, Valois, Nemours, Alençon, Reims, Laon, Langres, Bourbon, le Maine.* — Ducatus 19. *Pares* Franciæ quondam Carolus Magnus XII instituit: quorum *sex* Ecclesiastici, *sex* seculares. — Pares Franciæ 12. Ecclesiasticorum III sunt *Duces*; Archiepiscopus Remensis, vulgo *Reims*; Episcopus Laudunensis, vulgo *Laon*; Episcopus Lingonensis, vulgo *Langres*. *Tres Comites*, iidemque Episcopi: Catalaunensis, vulgo *Chalons*; Noviodunensis, vulgo *Noyon*; Bellovacensis, vulgo *Beauvais*. Secularium itidem *tres Duces*: Burgundicus, Normannicus, Aquitanicus, *Guienne* vulgo. *Tres Comites*: Flander, Tolosanus, Campanus. At hodiè duo ex his XII aboliti sunt, Burgundicus ac Flander. β

IV. Conventus Juridici (*Parlamenta* Franci vocant) sunt *octo* (2): *Parisiensis*; — Parlamenta 8. Rotomagensis, vulgo *Rouan*, in Normandia; Redonensis, vulgo *Renes*, in Britannia; Divionensis, in Burgundia, vulgo *Dijon*; Burdegalensis, in Vasconia, vulgo *Bourdeaux*; Tolosanus, in Linguadoco, vulgo *Tolouse*; Gratianopolitanus, in Delfinatu, vulgo *Grenoble*; Aquensis, in Provincia, vulgo *Aix*. His accesserunt nuper duo alii conventus; *Pau* in Bearnia, & *Mets* in Lotharingia. Archiepiscopatus sunt per universam Franciam XV, quibus subjecti Episcopatus CIII. γ — Archiepiscopatus 15.

CAP.

menta numerat, iisque tum Lotharingiam tum Burgundiam addit. (a) Ad terminos vero tuendos tribus regem Gallicum indigere clavibus dixit Cardinal. Rigelius, Perpiniano Hispaniæ, Brisaco Germaniæ, Pignarolo Italiæ. Interim mutatio Ducatuum, Comitatuum, Dignitatum & Parlamentorum quanta contigerit, Libri *de l'Estat de la France* plures indicant: Accessit undecimum Parlam. A. 1657, Ensisheimense, pro utraque Alsatia Ensisheimii erectum. Lex autem Salica de fœminis excludendis, & titulus Christianissimi ex seculo V adhuc viget: Item tria regni Cimelia, quæ sunt ampulla Rhemensis, scutum liliatum, & auri flamma cœlitus delapsa, quanquam à cordatioribus in dubium vocentur.

BUNONIS.

α Francia unum agnoscit Regem primogenitum, nobilem, masculum. Mulieres excluduntur. Servatur ad literam horum verborum sensus, *Lilia neque serunt, neque nent.* Galliæ Rex cognominatur *Christianissimus*; sicuti Hispaniæ Rex *Catholicus*; & Rex Angliæ audit *Fidei defensor*.

β In bello summa dignitas est Comitis stabuli, *le Conestable*; hunc excipiunt primum duo, mox quatuor, tandem plures *Mareschalli*. Juri dicundo præest *Cancellarius*; hinc Magistri libellorum supplicum, *les Maistres de Requestes*; Magnum Consilium, *le grand Conseil*: Parlamentum, *la Cour de Parlement*; Rationum Magistri, *les Maistres des Comptes*: Curia Adjutorum, *la Cour des Aydes*. Fisco præest *Superintendens*; cui adjuncti quatuor *Intendentes*, &c. Quum Ordo S. Michaëlis effusus, & nimis frequens exolesceret, Henricus III ordinem Spiritus S. excitavit.

γ Cæterum, Franciæ regnum Brietius dispescit in quinque partes; 1. *in Orientalem Franciam*; in qua Picardia, Francia, Campania: 2. *In Neustriam seu Franciam Occidentalem*; in qua Normannia (*Normandie*), Armorica (*Bretagne*), Belsia (*Beausse*). 3. *In regnum Burgundiæ*, in quo Ducatus Burgundiæ, (*le Deuche*); Comitatus Burgundiæ, (*le Comte*); & Nivernensis ager (*Nivernois*). 4. *Regnum Arelatense*, in quo Lugdunensis ager (*Lionnois*), Sabaudia (*Savoye*), Delphinatus (*Dauphine*), Provincia (*Provence*). 5. *Aquitania*, eaque *Orientalis* in qua Bituricensis ager (*Berry*), Borbonius ager (*Bourbonnois*), Lemovicus ager (*Limoisin*), Auvernia (*Auvergne*), Cadurcensis ager (*Quercy*), Rutenensis ager (*Rovergne*), Oxitania (*Languedoc*): Occidentalis Aquitania, in qua Pictaviensis ager (*Pictou*), Santonensis ager (*Xaintonge*), Incolismensis ager (*Augoumois*), Petrocoriensis ager (*Perigord*), Aquitania vera (*Guienne*), Vasconia (*Gascogne*).

BUNO-

(a) Tribus eget Clavibus.

(1) *Ita dicti a Libertatis Signo, quod Frankon Liberum gentis Lingua hominem sonat.* Baudr. *Alii originem Nominis a Franconia, unde in Galliam venerunt quærunt, alii a Libertate loquendi, alii a Fœdere Libertatis tuendæ Causa inito; alii autem, quia Gens erat indomita.* La Forrest.

(2) Baudrando 12, *Vesontinum enim & Tornacense addit, quæ Cluverius omisit.*

CAP. XV.

De urbibus Galliæ celebribus, Academiisque illustribus.

I.

Lutetia.

URbes Galliæ celeberrimæ sunt, in Parisiis, sive Insula Franciæ, *α Lutetia Parisiorum*, vulgo *Paris* [*a*]; caput ac regia regni; urbs totius Europæ, unam si Constantinopolin excipias, magnitudine atque incolentium frequentia, clarissima, dignitate sua maxime æstimanda (1). In Picardis *β Ambianum*, vulgo *Amiens*, templi interno splendore, ac ornamentis insignis (2). In Normannis *γ Rotomagus Roüan* (3), opulentissimum Galliæ ad Oceanum Britannicum

Ambianum.

Rotomagus.

(1) *Aliter sentiunt Galli haud indocti; Lutetiam enim Londinum, Incolentium frequentia multum superare facile concedunt.* Baudrandus *tantum 43 Templa Parochialia in hac Civitate numerat, at omnibus notum est Londinum 96 Templa numerare. Fatetur etiam Vir clarissimus* D. de Sculigne *in Libro cui Titulus,* The Desolation and Ruin of France demonstrated, *Londinum & magnitudine & Incolarum frequentia, Lutetiam multum superare; Incolas enim Parisii numerat 488055, juxta Æstimationem D. de Azout Mathematici Regii, & Domus tantum 23255; Londini autem 120000 Domus, & 840000 Incolas numerat; unde* Baudrandi *Jactantia, Lutetiam scilicet, totius Europæ facile amplissimam, ditissimam, & populosissimam Civitatem esse, facile refutatur.* (2) *Episcopatus sub Archiep. Remensi ab Hispanis capta An.* 1597; *at ab* Hen. 4to *Gallo fortiter recuperata, & arce munitissima ornata.* Baud. (3) *Archiep. ampla elegans, & admodum frequens, & inter præcipuas Regni Civitates locum tenet, Parlamenti sedes, & Emporium celeberrimum, circuitu 7 millia passuum, pontem habet Lapideum miræ structuræ.* (4) *Camdenus ait Lutetiam Gallorum prisco Sermone Castrum significare. huic annuit* Baudrandus.

cum

BUNONIS.

α (a) *Lutetiam* à luto dictam volunt [*b*]. Sequana eam in tres partes distinguit. Habet Collegium Sorbonicum, & Parlamentum. In Academia à Carolo M. fundata illustres docuère & floruere, *Alcuinus, Petrus Lombardus* Episcopus Parisiensis, *Magister sententiarum* dictus; *Joannes Gerson* Cancellarius Parisiensis, Theologus; *Gulielmus Budæus, Carolus Molinæus, Andreas Tiraquellus, Jacobus Sylvius, Gulielmus Postellus, Franciscus Vatablus, Adrianus Turnebus, Dionysius Lambinus, Petrus Ramus* (qui in laniena Parisiensi anno 1572 interiit), *Robertus Stephanus.*

β Picardiæ Metropolis (b) *Ambianum* ad Somonam fl. ab ambitu aquarum nominatum volunt, quæ tamen urbem magis ineunt, quam permeant. Arcem habet munitissimam. Anno CIↃ IↃ XCVII, 11 Martii Hispanus stratagemate (carro nucum) urbem occupavit. Sed eodem anno 25 Septembris Henricus IV eam, Hispanis ejectis, recepit.

γ (a) *Rotomagus* Normanniæ, quæ à Normannis eam occupantibus nomen habet, metropolis ad Sequanam, pontem habet in illo flumine ex quadrato lapide exstructum. [*c*] Ante portam S. Hilarii notes Antonii Navarræi, qui fuit pater Henrici IV, interitum: ubi, quum contra Hugonottas militaret, reddens urinam, globo trajectus est anno 1563. Quum vero Henricus filius hanc urbem obsideret, murus suâ ipsius ruina hic se dejecit.

HEKELII.

[*a*] CASPAR DORNAVIUS, Vir *Græce* ac *Latine* doctus & valdè curiosus, in *Juventutis Principe suo* p. 23, de hâc Urbe splendidâ, ex *Archbitremo*, Poëtâ *Anglo*, citat hos Versiculos sequentes:

Lutetia, ubi
——— ——— *altera regia* Phœbi,
Parrhisii, Cyrrhœa *Viris,* Chrysæa *Metallis,*
Græca *Libris,* Inda *Studiis,* Romana *Poetis,*
Attica *Philosophis, Mundi* Rosa, Balsamus *Orbis,*
Sidonis Ornatu, *sua* Mensis, & *sua* Potu,
Dives Agris, *fœcunda* Mero, *mansueta* Colonis,
Messe *ferax, fortis* Domino, *pia* Regibus, Aurâ
Dulcis, amœna Situ. ——— ———

Hujus Urbis *Academiæ* Conditores fuère duo *Scoti* Monachi, *Joannes Mailrosius* & *Claudius Clemens,* qui, cum Mercatoribus *Britannis* ad Littus *GALLIÆ* delati, velut institores, novam & *GALLIS* inauditam mercem proclamabant, & quidem CAROLI M. *Germanorum Imperatorum* primi, auspiciis, qui hujus Universitatis Auditoria frequenter visitavit, & Discentium profectus explorare non est dedignatus. Literati illi Viri, qui olim *PARISIIS, GALLORUM Athenis,* vixère, & nonnulli eorum ibidem fortè adhuc vivunt, sunt Emericus *Bigotius,* Ismael *Bullialdus,* Claudius *Capellanus,* Joann. *Dallæus,* Carolus *Drelincurtius,* Abrah. *Ecchelensis,* Tanaquillus *Faber,* (qui *ANNAM* habet Filiam ad stuporem eruditam, & propterea summô elogiô atque honore dignissimam,) Gilbertus *Gaulminus,* uterque *Justellus,* Parens nempe & Filius, Philipp. *Labbe, Æg. Menagius,* A. *Mestresatius,* Gabr. *Naudæus,* P. *Pascasius,* Dionys. *Petavius, Puteani* Fratres, Cl. *Saravius,* Jacob. *Sirmondus, Heinricus* & *Adrianus* Valesii. Heic *Annas Burgius,* Vir doctus atque eloquens, Jurisque peritissimus atque Scientiâ Sanctorum instructissimus, d. 21 Dec. Anno XVIti Seculi 59. Martyr JESU CHRISTI est factus, cujus Vitam, eamque Witteb. Anno ejusd. Seculi 73. in f. 8. editam, *Burcardus Matthæus* satis prolixè descripsit.

[*b*] Ob incredibilem videlicet *Luti copiam,* quâ etiamnùm hodiè non caret. Alii tamen ab *albedine Murorum,* quam *Λευκοτίαν* Græci, *Lutetiam* vocari existimant. (4)

[*c*] *Archiepiscopatu* & *Parlamento,* à Ludovico XII *Galliarum* Rege, primùm institutô claret.

BUNO.

(a) Lutetia, Paris. (b) Ambianum. (c) Rotomagus.

cum Emporium : δ *Cadomum, Caen* (1) : *Diepa* (2), navium appulsu celeberrimum opidum. In Britannis ε *Renes* (3), & ζ *Nantes* (4), satis clarum Emporium.

Cadomum. Diepa. Renes. Nantes.

II. In Andegavis η *Andegavum* (5), sive *Juliomagus*, vulgo *Angiers*. In Turonibus ϑ *Turonum* (6), vulgo *Tours*. In Blesensi provincia, ι *Blesense Castrum*, vulgo *Blois* : cujus ager ob multiplicem amœnitatem *hortus Galliæ* nuncupatur. In Beausse κ *Chartres*, & item λ *Aurelianum* (7), vulgo *Orleans*. In Biturigibus μ *Bourges* (8), antiquitatum reliquiis ac Xenodochio clara. In ν Campania ξ *Remi*, vulgo *Reims* (9), templi artificiosa extrinsecus structura nobilis, ο *Catalauni* (10), vulgo *Chalons*. π *Tricassium*, vulgo *Troyes*, urbs ampla ac populosa.

Andegavum. Turonum. Blesense castrum. Aurelianum. Bourges. Remi. Catalauni. Tricassium.

III. In

(1) *Morte Gulielmi Conquestoris celebris, ampla, probe culta; Academiam illustrem, & Castrum permunitum jactat.* (2) *Emporium celebre cum arce munita.* (3) *Episcop. & Britanniæ primaria Parliamenti Sedes, & probe culta:* (4) *Episcop. Comitatus caput.* (5) *Episcop. ampla, culta & Castro munita.* (6) *Archiep. ampla, perculta, ac Emporium celebre.* (7) *Episcop. Ducatus titulo insignitur secundogenitorum Regum Franciæ, ædificata ut ferunt A. C. 165, a Marco Aurelio Imperatore, & ab ipso denominata, celebris clade Anglorum A.* 1428, *sub* Car. VII, *& obsidionibus ab Attila & aliis. Ex primis est Galliæ urbibus.* (8) *Archiep. ampla, & Provinciæ Metropolis, uti alias Regni Aquitanici, & Celtarum Regia.* (9) *Archiep. munita, Provinciæ caput, Ducatusque titulo insignitur; ejus enim Archiep. Dux & Par Franciæ Reges consecrat. Visuntur hic plura antiquitatis vestigia, & nuper detectus Arcus antiquus ab Imperatoribus Romanis structus in Septentrionali urbis parte; ibi etiam servatur Ampulla Sacra, qua Reges Galliæ inaugurantur.* (10) *Ampla, Munita, & Episcopalis.*

BUNONIS.

δ (a) *Cadomum* sive *Cadomus* ad Olinam fl. vulgo *Olne*, vel *Orne*, post Rotomagum, unde 21 leucis in occasum recedit, in Normanniâ urbs cæteris præstans est. *Britannia* nomen accepit à Britannis eò cedentibus.

ε (b) *Renes* [*d*] urbs mediterranea est, ad confluentes *Vidanæ* fluminis, quod vulgò *Villaine* dicitur; urbs dives est, at inconcinna, & parum culta.

ζ (c) *Nantes* haud procul Ligeris ostio sita insignem habet portum & Academiam, Britanniæ habetur urbs maxima [*e*]. Ponte suo celebris est, & probe munita cum castro. In Britannia porro re nautica celebris est *Brest*, urbs haud longe à promontorio Gobæo sita, olim *Vindana portus*.

η (d) *Andegavum* irriguum Meduana fluvio, qui inde in Ligerim se exonerat, Andium metropolis, quæ regio non quidem ampla est, sed omni penu dives. Quare *Carolus* IX, Ducatum hunc pro annonaria attributione (*l'appanage Royal* quam vocant) Henrico III assignavit, & hic rursus fratri Francisco. In templo urbis Cathedrali D. Mauritii ipse Rex non dedignatur habere titulum Canonici [*f*]. Habet Academiam à Ludovico Siciliæ Rege, Andegavensium duce, anno Christi 1348 institutam, quo fere tempore Heidelbergensis quoque fundata.

ϑ (e) *Turonum* inter Aurelianum ad ortum 34, & Andegavum ad occasum 30 mill. Gall. ad Ligerim, pontem in eo habet lapideum. Henricus IV, pro alendis bombycibus & sericis texendis quatuor has instituit urbes; *Lutetiam* Paris. *Lugdunum*, *Aurelianum*, & *Turonum*. Arx illius loci antiqua captivum tenuit adolescentem Guisium, qui tamen custodia hac elapsus est.

ι (f) *Blesæ* seu *Blesense castrum* ad Ligerim situm est inter Aurelianum ad Ortum 16, & Turonum ad Occasum 18 leuc. Urbs [*g*] cultissima & nobilis, ponte juncta. Regibus locus hic ob amœnitatem & fertilitatem suam in deliciis est; quorum filii quoque hic educari solent. In arce urbis Henricus Guisius Dux Lotharingiæ factionis caput, è camera consilii ad regem Henricum III iturus à Satellitio regio occisus est, anno 1588, 23 Decembris : idem deinde fatum Cardinalis, Guisii frater, expertus est. Lingua totius Galliæ hic habetur purissima, & perfectissima [*h*].

κ (g) *Chartres*, celebris urbs, ubi B. Virginis servatur indusium.

λ (h) *Aurelianum* urbs pulcherrima, ad Ligerim inter Parisios 34, & Bituriges 22 leuc. dissita, [*i*] habet Academiam à Philippo Pulchro anno 1312 fundatam. Germanorum natio hic multis gaudet privilegiis, ab Henrico IV concessis.

μ *Bituris*, *Bituriges*, vulgo *Burges*, Biturigum metropolis, inter Aurelianum ad Boream 22, & Claromontem in Austrum ad 40 leuc. sita, circa Galliæ umbilicum, habet Academiam ante multos annos à Duce quodam, qui Biturigibus imperabat, erectam.

ν *Campania* [*k*] à campis dicta est.

ξ (i) *Remis* portæ adhuc retinent nomina à Diis Ethnicorum, videlicet, Venere, Baccho, Marte, &c. Hic ex constitutione Clodovæi regis inaugurantur reges Franciæ.

ο (k) *Catalaunum* ad Matronam fl. 10 leucis Remis distat in Eurum. In hac parte *Campi Catalaunici* ponendi sunt, in quibus *Attila* Hunnorum tyrannus sævus & fraudulentus ingenti prælio, & strage vix ullo seculo audita, [*l*] victus est Aëtii virtute, Theodosio minore imperante.

π *Trecæ* seu *Trecassium* urbs ampla & dives est : Sequani alvei in urbem sunt derivati.

HEKELII.

[*d*] Ubi quoque *Parlamentum*.

(*e*) Commerciis satis frequens.

[*f*] In choro hujus Templi ostenditur una ex hydris *Cananæis* coloris rubei ex lapide Jaspidi non absimili, quam *Renatus*, *Siciliæ* & *Solymorum* Rex, cujus Sepultura in eodem quoque Templo est, *Hierosolyma* huc asportari curâsse perhibetur.

[*g*] Comitatus quippe titulo clara.

[*h*] Agri circum vitibus, segete, arboribus fructiferis vestiti. Fontes limpidissimi, rivuli pellucidi & grato

M

(a) Cadomum. (b) Renes. (c) Nantes. (d) Andegavi. (e) Turonum. (f) Blesense castrum. (g) Chartres. (h) Aurelianum. (i) Remi. (k) Catalaunum.

Divionum. Cabilonum. Matiſcona. Belna. Auguſtodunum. Molinium. Lemovicum Pictavium. Saintes. Rupellæ.

III. In Burgundia ρ *Divionum*, vulgo *Dijon*, Ducum quondam ſedes. σ *Cabilonum*, vulgo *Chalon, ſur Saone*, emporium haud ſpernendum: τ *Matiſcona*, vulgo *Maſcon*, ſatis nitida: υ *Belna*, vulgo *Beaune*, Xenodochii magnificentia famoſa: φ *Auguſtodunum*, *Autun*, antiquitatibus Romanis adeo referta, uti *Roma Gallica* quibuſdam vocitata fuerit. In Borbonenſi provincia; χ Molinium *Molins*. In Lemovicibus, ψ *Lemovicum* (1), vulgo *Limoges*; emporium opulentum. In Pictonibus ω *Pictavium* (2), vulgo *Poictiers*, magnitudine ſecundas quidem à Lutetia fert, at multo minus populoſa. In Santonibus α *Saintes* (3), antiquitatibus Romanis maxime ornata; β *Rupellæ* (4), vulgo *la Rochelle*, cele-

(1) *Ampla, probe culta & Epiſcop.*
(2) *Inter maximas Galliæ urbes numeratur, ſed infrequens.*
(3) *Urbs Epiſcopalis.*
(4) *Urbs etiam Epiſcopalis.*

grato murmure obſtrepentes. Vinum commendatiſſimæ eſt bonitatis & ſalubritatis.

[i] *Druides* condidiſſe eam creduntur initio, à quibus *Carnutenſis* Regio, ſylvis opaca, olim inhabitabatur. Quondam ſuperbiebat Regni titulo; ſed hodiè Ducatus inſignitur nomine.

[k] Vulgo *Champaigne*.

[l] Circa annum *Chriſti* 450.

BUNONIS.

ρ (a) *Divionem* ſeu *Divio* ad *Uſcbum* ſeu *Oſcharum* & *Suſonem* fluvios à Dola abeſt in Occaſum 9 leucis. Ibi in Baſilica auguſtiſſima hoſtia ſacra à Judæo cultro percuſſa, ſanguine conſperſa monſtratur. Ibi eſt nobile monaſterium Carthuſianorum, ibique ſunt Ducum ſepulchra [m].

σ (b) *Cabilonum* eſt ad Ararim, qui vulgo *Saone*, inter Matiſconam ad Meridiem 13, & Divionum in Bor. 16 leucis. Burgundorum olim regia [n] duplici muro munita [o]. Epiſcopalis eſt.

τ (c) *Matiſcona* in valle læta & peramœna ad Ararim, inter Lugdunum ad Meridiem 9,& Cabilonum ad Boream 13 leucis ſita. Plurima mala paſſa eſt ab *Attila*; ac deinde à Francis Burgundiam impugnantibus. Poſtremo reſtituta eſt ſub Philippo Auguſto anno 1222. Epiſcop.

υ (d) *Belna* inter Cabilonum ad Meridiem 7, & Divionem in Bor. 9 leucis. Noſocomio [p] & vino celebris.

(5) *Ampla, culta,& Caſtro munita.*

φ (e) *Auguſtodunum* urbs antiqua media inter Lugdunum & Senones 35 leuc. a Divione diſtat 12. Epiſcopalis.

χ (f) *Molinium* Borboniæ Metropolis eſt ad Elaverum fl. Caſtrum habet peramœnum Borboniorum Ducum.

ψ (g) *Lemovicum* [q] ad *Vigennam fl.* vulgo *la Vienne* (cujus fons haud procul *Tarnaco* opidulo oritur) urbs ampla & dives eſt. Pictavia ad Bor. 20 leuc. ab ea diſtat, & Arvernum 25 in Occaſum. Caſtanearum magnus ibidem eſt proventus. Fœminarum & Virginum habitus cum ipſa urbe natus videtur, ejuſque ſexus iſte, quod in hac gente mireris, adeò tenax eſt, ut ſi quæ Pariſiis, aliove comtiori loco huc veniat habitatum, neque Lemovicenſem aſſumat habitum, licet caſtiſſima ſit, habeatur vilis & laſciva. De cætero incolarum celebratur frugalitas, qui cibi potuſque perhibentur eſſe non multi; & lautitiarum oſores. Induſtrii vero, ingenioſi & cauti, qui ſibi ſuiſque egregie ſciunt conſulere. Ætatem vivere dicuntur provectam [r]. Belleforeſtus tradit, ſe vidiſſe familias, in quibus centeni cognatione per nuptias juncti ſimul vixerint, ut integra collegia potuerint videri [s].

ω (h) *Pictavia* Pictonum metropolis, Clani, qui nunc *le Clain*, fluvio, qui in Vigennam delabitur, fere undique ambitur inter Turonum ad Bor. 20, & Santones in Auſtrum 23 leuc. à Biturigibus diſtat in Occaſum ſupra 30; urbs ampla in qua antiqua ſuperſunt monumenta Romana. Ejus Epiſcopus olim fuit *Hilarius*, hæreticorum flagellum & malleus, qui contra Arianos in primis acriter pugnavit. Ad templum D. Hilarii Canonicorum collegium eſt, cujus caput ipſe rex Galliæ eſt; olim fuit Abbatia. Sæpius vaſtata fuit urbs illa à Romanis,Gothis,Vandalis,Normannis. Capta ac diruta ab Edoardo III Rege Angliæ. Hic duobus à Pictavia milliaribus Johannem Galliæ Regem acie ſuperatum cepit & in Angliam abduxit, neque Windſorio è caſtro dimiſit, niſi ingenti lytro perſoluto. Anno 1562, gravem à Reformatis ſuſtinuit obſidionem [t].

α (i) *Sainctes* eſt ad Carantonum fluvium inter Pictaviam ad Bor. 23, & Burdigalam ad Meridiem 20 leuc. inter Engoliſmam & Rupellam in Occaſum 10. Ibi pons egregius eſt operis Romani [u].

HEKELII.

[m] De hâc Urbe ſic ſcribit *Paulus Merula*: *Divionis* Conditor habetur vulgo, mihi potius reſtaurator, pomœriique productor, *Aurelianus* Imperator. Nomen à *divis*, quibus plurimus ibi fuit cultus, impoſitum putatur. Hâc urbe in Burgundia nihil pulchrius. Juſtitiæ ibi eſt Tribunal & Parlamenti Sedes. Undè velut ex ſinu Patriæ jura petuntur (5).

[n] Et horreum *Romanorum*.

[o] Majorem fuiſſe, rudera teſtantur.

[p] Quod, regium quippe Palatium referens, à *Nicolao Raulino*, Equite, eſt fundatum.

[q] Vulgo *Limoſin*, quæ *alta*, ſeu *ſuperior*, vel *baſſa*, ſeu *inferior* eſt.

[r] Fœminæ quidem deformes ſunt; ſed tamen laudatiſſimæ Caſtitatis. Nec ea eſt libertas Juvenibus cum Puellis converſandi, quæ alibi in *Gallia*. Et junguntur ſæpe matrimonio, qui nunquam ante ſermonem miſcuerunt. Linguam loquuntur horridam, & quam vix intelligat è mediâ *Gallia* oriundus.

[s] Sed *Limoſin inferior* tres Urbes, *Tullam*, ſ. *Tuille*, videlicet, *Brivam* & *Uxercam*, ſ. *Uzarche* in ſe continet.

[t] *Ptolemæus* eam *Auguſtoritum* nuncupat.

[u] Templum Cathedrale, quod *D. Petro* conſecratum ibi vides, *Caroli Magni* opus eſt, cujus ſtatua media in murô ejus oſtenditur, & Templum ipſum à ruinis, quibus ſub Bellis civilibus deformatum erat, ſplendidiſſimâ reparatione jampridem eſt vindicatum.

BUNONIS.

β (k) *Rupellæ* [x] urbs maritima, à Santonibus 10 leuc. in Occaſum, a Luxiona urbe Pictonum 6 in Meri-

(a) Divionum. (b) Cabilonum. (c) Matiſcona. (d) Belna. (e) Auguſtodunum. (f) Molinium. (g) Lemovicum. (h) Pictavia. (i) Sainctes. (k) Rupellæ.

celeberrimum ad Oceanum Aquitanicum emporium, urbs munitissima; propugnaculum proximis bellis civilibus Protestantium tutissimum.

IV. In Vasconibus γ *Burdigala* (1), vulgo *Bourdeaux*, urbs ampla antiquitatum Romanarum reliquiis conspicua; opulentissimum emporium, Garumna flumine navium appulsum commodante. In Linguadocia est δ *Tolosa* (2), *Tolouse*, inhabitantium multitudine insignis: ε Martius *Narbo* (3), vulgo *Narbonne*, magnifica quondam urbs, nunc munimine maxime clara. ζ *Mons Pessulanus* (4), urbs magna ac splendida; vulgo *Montpellier*. η *Nemausus*, vulgo *Nismes*, antiquitatum Romanarum reliquiis omnium Gallicarum refertissima (5). In Pro-

Burdigala. Tolosa. Narbo. Mons Pessulanus. Nemausus.

Meridiem, Burdigalam versus, 22 à Pictavia [y]. Olim, urbs fere inexpugnabilis fuit, sed post diuturnam obsidionem à Rege suo Ludovico XIII capta, mœnibus nudata est anno 1628, quum jam XVI millia hominum fame essent exstincta. Tanta enim pertinacia tolerabant obsidionis calamitates, ut cute, corio & radicibus vescerentur: alii humanorum cadaverum carnes devorarent, mater filiam, & soror fratris sui digitos deroderet. Ex aqua marina magna fit copia salis prope *Rupellas*, & ad fortalitium *Brouage*; idem quoque fit in Britannia, & prope *Arelate*, ubi salinæ regiæ sunt.

γ (a) *Burdigala* paludi maritimæ, quam Garumnæ ostium facit, apposita est in ejus Aquitaniæ parte, quæ vulgo *Guienne* dicitur, à Tolosa in Circium 30 leuc. inter Santonas ad Bor. 21, & Bajonam ad Merid. 26. Duo hodiè habet castra, *Ha*, seu castrum, Phari, & *Trompeite*, vulgo *Trompette*; unde Thuano arx *Buccinæ* & *Trompetæ* vocatur [z]. *Ausonii* Poëtæ & consulis Romani [a] patria; Tumultibus civilibus, ut olim, ita nostra quoque ætate, agitata.

δ (b) *Tolosa* [b] urbs ampla, in octo discreta partes, ad Garumnam est inter Narbonem 24, & Burdigalam 30 leucis. Distat æquali prope intervallo ab Oceano & mari Interno. Ex hujus urbis templo quum olim magnam pecuniarum vim abstulisset Q. Cæpio Dux Rom. infortunium in domum suam intulit: ex quo in proverbium abiit de possessione infelici, *Aurum Tolosanum*. In laniena Tolosana, qua in Reformatos sævitum est, interiit quoque *Johannes Corasius*, magnum illud juris lumen Ann. 1572. Est Tolosæ sub Minoritarum templo specus, in cujus parte cadavera importata non putrescunt.

ε (c) *Narbo ab Hispania* tribus duntaxat leucis distans, jacet inter Montem Pessulanum ad Ortum 14, & Tolosam ad Occasum 24 leucis, ad Aucacem sive Audam fl. Ciceroni est specula & propugnaculum Italiæ. Prima omnium in Europa colonia Romanorum creditur, ac propterea Romanis amicissima fuit [c]. Ter colonias accepit, dictaque *Julia Paterna*. Hodiè propugnaculum est contra Hispaniam.

ζ (d) *Mons Pessulanus* inter Nemausum ad Ortum, & Narbonem ad Occasum 14 leucis, a vicino monte *Pelio* videtur nomen habere. In Academiâ, quam habet, inprimis floret [d] studium medicum; quod Græcis Latinisque literis instructissimus *Franciscus Rabelæsus* hic olim professus est; postremo tamen, relicto studio serio, vitæ solutæ sese mancipavit, auctor libri Gargantuæ & Pangruelis, quo omnium ordinum homines in scenam produxit; & populo deridendos propinavit [e]. Cives, quum magistratus regios, convocato per sonitum campanæ populo, per seditionem occidissent, multavit Rex potestate pulsandi campanas, atque id jus transtulit ad Academiam.

η (e) *Nemausus* urbs antiquissima, Romanorum colonia, septicollis, velut altera Roma, ad *Vistre* fluviolum est ab Avenione in Occasum 6 leucis; ubi amphitheatrum & plura antiquæ nobilitatis & magnitudinis visuntur vestigia. Quo ad reip. bonitatem etiam Narboni præstabat. Primarii urbis Romanæ viri, & honoribus magnis usi, in eâ degebant. *Hadrianus* etiam Imperator Basilicam *Plotinæ* conjugi ibi exstruxerat. Ann. 1557 fulminibus tacta, fœdeque deformata est. Habet fontem cognominem, veterum testimoniis celebratum, ac urbi fatalem. Tertio à Nemauso milliari est (f) *Pons Gardius*, à Gardo fluvio subterlabente appellatus. Is incredibili sumtu & labore eductus, triplicique fornicum serie in altum surgens, mundi habetur miraculum. Prima ejus contignatio hominibus & jumentis transitum præstat, altera videtur aquæductum sustinuisse. Illa Galliæ *Narbonensis pars* antiquum provinciæ nomen retinuit. Dividitur in *Veram Provinciam* & *Insertam*.

HEKELII.

[x] A junioribus *Latinis* sic vocatæ.

[y] *Villanovanus Rochelle* eas nuncupat. Sed Santonum Portus sunt *Ptolemæo*.

[z] Hujus Urbis indagare incunabula omninò est difficile, cùm *Strabone*, qui sub *Octav. Augusto* vixit, antiquior non sit Autor, qui de eâ loquatur. De *Incrementis*, quæ successu temporis hæc Urbs fecit, quæque olim fuerit & sit hodiè *Forma Reipublicæ*, vid. *Jodoci Sinceri* BURDIGALA c. V. p. 47 seq. & XII. p. 131. seq. Edition. *Lugdun.* in 12.

[a] Et *Pontii Paullini*, consulis Romani.

[b] *Tectosagum* etiam dicta.

[c] Et quoniam ipse *Cæsar* ex *Martia* Legione colonos eò deduxit, factum est, ut ex eô *Martia Narbonna* sit dicta. *Martianus* eam vocat *Narbonesiam*.

[d] Jam, ut olim *Juridicum*.

[e] Nitet *Collegio medicorum* amplissimô, quod ab *Urbano* V, Pontifice Romano, Ann. CHRISTI M CLXXXXVI fundatum, & copiosissimis est exornatum reditibus. Aliud etiam non minùs elegans atque præclarum *Collegium Regium* ab HENRICO, *Gallorum* Rege, erectum ibidem cernitur. Quin & tertium *Collegium* est, *Duvergier* vulgò dictum, quod optimæ spei Adolescentibus studiorum victûsque necessaria in decennium præbet. Scribit *Petrus Rebuffus*

M 2

(1) *Archiep. perampla, cultissima & Parliamenti Sedes, inter præcipuas Galliæ urbes censetur. Rich. II Angliæ ibi natus.* (2) *Archiep. & Parliamenti & Academiæ Sedes, pontem lapideum habet insignem, Emporiumque est utriusq; Maris. Incile ibi magnum & sumptibus vere regiis a Lud. XIV inceptum, quo Lintres in ora usque Maris Mediterranei pervenire possint, & vice versa a Selio monte ad Tolosam, hincque per Garumnam Burdegalam & Oceanum usque.* (3) *Urbs ampla, munita & Archiepiscop.* (4) *Urbs Episcopalis, olim subdita Regi Majoricæ, sed Philip. Gallo vendita An. 1349 a Sanctio Rege. Patria fuit Jacobi Regis Arragoniæ.* (5) *Episcopatus sub Archiep. Narbonensi; olim a Saracenis & Gothis subdita, postea suis Comitibus paruit; ab Amalrico Comite Lud. VIII, An. 1223 reddita; a Reformatis An. 1569 capta. Tribunali & situ clara.* La Forrest.

(a) Burdigala. (b) Tolosa. (c) Narbo. (d) Mons Pessulanus. (e) Nemausus. (f) Pons Gardius.

Marseille. Provincia & *Massilia* (1), *Marseille*; portus commoditate juxta ac pulchritudine clara; opulentissimumque Galliæ ad Internum mare emporium; Arelate. Triremium regiarum statio: Cæterum libera est civitas, una cum ι *Arelate* Aquæ Sextiæ. (2): utraque in Galliæ Regis clientela. κ *Aquæ* etiam *Sextiæ*, vulgo *Aix* Avenio. (3), nitida urbs: item λ *Avenio*, *Avignon* (4), Romanæ Ecclesiæ parens. His ad-

sius in Tractatu de *Privilegiis Scholarium*, tantam *Rectoris* in hâc *Universitate* esse autoritatem, ut *Studiosi* honoris gratiâ egredientem comitari teneantur.

BUNONIS.

& (a) *Massilia* ab Ionibus Phocensibus, Tarquinii regis tempore, prope Rhodani amnis ostia in remoto sinu, veluti in angulo maris condita, quod inter duos saxosos montes ingreditur, portumque ovali figura format, castello, quod vulgo *le Chasteau d' If*, arx Iphia, aliter *Taxiana* vocatur, hodie munitum catenisque ferreis clausum. Ipsa urbs olim studiis sapientiæ atque armorum, legibus, morum ac disciplinæ severitate, societate Romanorum, in eaque tuenda singulari fide, potentia denique toto terrarum Orbe extitit celeberrima. Quod Græce, Latine & Gallice loqueretur, *Trilinguis* appellata [*f*]. Remp. eorum *Aristoteles* videtur appellasse Oligarchicam. Apud eos maxima dos erant centum aurei. Nullum aditum in scenam mimis dabat, quorum argumentum majori ex parte stuprorum contineret actus: ne talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumeret. Omnibus, qui per aliquam religionis simulationem alimenta inertiæ quærebant, clausas portas habebat, mendacem & fucosam superstitionem submovendam existimans. A condita urbe gladius erat ibi, quo noxii jugulabantur. In opidum nulli cum telo intrare licebat; præstoque erat, qui id custodiæ gratia acceptum exituro redderet. Studiis humanitatis Massilienses vicinam Galliam cultiorem reddiderunt; ipsos Romanos eò pellexerunt, ut ex Romanis nobilissimi, pro Atheniensi peregrinatione, Massiliensem amplecterentur. Nemo in senatum legebatur, nisi qui liberos haberet, & de civium sanguine tertiam per generationem ortus esset. Illud tamen improbum, quod eadem civitas venenum publice servabat, ei dandum, qui causas senatui exhibuisset, propter quas cuperet mori. Quæ etiam consuetudo in Ceo insula servata. Romanis semper favit, pro iisque contra hostes acerrimè dimicavit, & fidem singularem eis præstitit, temporibus & rebus eorum adversis: neque umquam Imperatores Rom. de transalpinis Provinciis sine ea triumpharunt. In bello civili Pompeio studens, portas Cæsari clausit, in Hispaniam contra duces Pompejanos contendenti. Itaque obsessa, tandem expugnata, atque in triumpho à Cæsare portata est. In hâc urbe Evangelium docuit per 30 annos *Lazarus* ille *Bethaniensis*, à Christo è sepulchro excitatus: Item *Salvianus* etiam, *Presbyter Massiliensis*, Episcoporum Magister. Hodiè est claustrum Regni Francici maritimum, & commodissimus ejus ad mare internum portus; Anno tamen 1596, urbs hæc per factiosos Hispano penè fuisset prodita.

ι (b) *Arelate* seu *Arelatum*, hodie *Arles*, urbs Galliæ Narbonensis olim nobilis, ad Rhodanum ab Avenione 6 leucis in Austrum sita, Romanis mire cara, adeoque ornata, ut Ausonius eam *Gallulam Romanam* nominarit; Ammianus multarum civitatum decus. *Constantinam* appellari sanxit Constantinus Imperator. In eâ tria Concilia celebrata sunt. Regnum *Arelatense* ab eâdem nomen habuit. Huic adjacens regio frumenti feracissima est; unde, dum Genuenses & Hispani id avehunt, incolæ non parum ditescunt.

κ (c) *Aquæ Sextiæ*, vulgo *Aix en Provence*, ejusq; metropolis, ad fluvium Areq, à C. Sextio Calvino, & aquis calidis, quæ in ista sunt regione, dictæ. *Aquensis* etiam vocatur *civitas*. Parlamento, Archiepiscopatu & Academia nobilis est. Sextius is *Salyes* sive *Salujos* Massiliensium hostes ibi vicit [*g*]. Senatus hodiè in clerum ipsumque Archiepiscopum, si delinquunt, judicia exercere, & animadvertere solet, de qua re vid. Thuani lib. 126. Non longe abest (d) *Fossa Mariana*, in quam C. Marius bello Cimbrico bonam Rhodani partem derivavit. Ad fossarum istarum vestigia hodiè opidum est, quod incolis dicitur *Fos*.

HEKELII.

[*f*] Et quoniam *Contractus* ibi *Græca* linguâ scribebantur, inque publicis privatisque rationibus *Græcus* sermo usurpabatur, fit, ut *Hellenismus* etiamnum in *Gallica* linguâ sit frequens.

[*g*] Cæsus ad hanc Urbem est à *Cajo Mario* numerosus *Cimbrorum* quoque exercitus. Ampla est hæc Urbs, & constat magnificis ædificiis.

BUNONIS.

λ (e) *Avenio*, ad Rhodanum supra Arelate 6 leucis sita, celebris est à septem septenariis: VII palatiis, VII parochiis sive templis, VII monasteriis virginum, totidem Canonicorum Collegiis, & Monachorum conventibus, totidem Xenodochiis, totidem denique portis. Ibi palatium est Pontificium, & pons XXIII fornicibus conspicuus. Huc per *Clementem* V. Papam sedes Pontificia Româ translata est Anno Christi 1306, ibique permansit per Annos 72, donec Gregorius XI eandem Avenione Romam transferret, Anno 1377. Quum videlicet ipsius nepos, virginum matronarumq; im-

(a) Massilia. (b) Arelate. (c) Aquæ Sextiæ. (d) Fossa Mariana. (e) Avenio.

(1) *Episcop. sub Archiep. Arelatensi, frustra a Carolo V Imperatore An. 1536 obsessa, arcibus duabus munitur, præter Castellum.* Baud.

(2) *Archiep. in Provincia. Hic sunt multa antiquitatis vestigia, olim Regni Arelatensis caput.* Baudr. *Sedes Imperii in Galliis tempore Constantini M. ibi adhuc integra, Amphitheatrum, Obeliscus Lapideus, Aquæductus, & Dianæ Statua, Roman. opera; subdita fuit a Gothis, deinde a Saracenis, a Carolo Martello Anno 738 recuperata, Anno autem 839 a Bosone una cum Provincia & Burgundia subdita, processu temporis sese in Libertatem vindicavit. Multis Privilegiis a Cæsare Frid.* I *donata, a Frid.* II, *una cum Regno Arelatensi, Principi Auriaco concessa, Carolo* I *de Provincia postea divendita, & cum Provincia non multis retro seculis Galliæ annexa.* La Forrest. (3) *A Cajo Sexto Cons. Romano condita & nominata* 120 *An. ante Christum; a Lombardis & Saracenis Cladibus afflicta, a Cæsare Car.* V *pene diruta, nunc tamen inter Galliarum urbes cultissima, & Aquis Medicinalibus clara.* La Forrest. (4) *Quo tempore condita non constat, subdita fuit a Romanis, qui ob fidelitatem multis Privilegiis eam ornarunt. A Clodoveo* I *capta An.* 501, *a Saracenis An.* 737, *a Car. Martello recuperata, postea eandem cum Provincia sortem subiit. a Ludov.* VIII, *quia Albigensibus fautrix, capta, & muris denudata An.* 1226; *postea Sedi Pontificiæ divendita a Joanne Provinciæ Comite.* La Forrest.

adde μ *Lugdunum* (1).

V. Academiæ Galliæ illuſtres ſunt; Lutetiæ Pariſiorum, Cadomi, Andegavis, Aureliani, Biturigibus, Pictavii, Burdegalæ, Toloſæ, Montiſpeſſulani. 1

impurus ſectator, ante palatium Papæ à civibus fuiſſet ſuſpenſus. Mortuo Gregorio, licet Romani ſibi elegiſſent Papam, Avenio tamen ſuos habuit Antipapas, uſque ad Concilium Conſtantienſe [*b*]. Meretrices hìc pontifici vectigal pendunt. In Franciſcanorum templo viſitur Monumentum *Lauræ*, a Franciſco Petrarcha amore honeſto amatæ, & carminibus celebratæ.

HEKELII.

[*b*] Ab eô tempore, quô *Romani Pontifices* reverſi fuere, *Sede Legati Apoſtolici*, (qui trienniô quôvis mutatur, & XII *Helvetiorum* ſtipatur pediſſequiô) *Archiepiſcopatu* & *Academia*, in quâ *Paulus Caſtrenſis*, *Andreas Alciatus* & *Æmilius Ferretus* olim docuêre, clara fuit.

BUNONIS.

μ (a) *Lugdunum*, vulgò *Lyon*, urbs totius Galliæ Celticæ præcipua, ad Araris Rhodanique confluentes, ſupra Viennam, ſub colle ſita, à L. Munatio Planco bello Antoniano aut condita aut reſtaurata. Sicut *Herodes Archelaus Viennæ* exſulavit; Ita *Lugdunum* in exilium deportatus eſt *Herodes Antipas* cum *Herodiade* ſua, cujus inſtinctu perierat *Johannes Baptiſta*: In ponte lapideo, qui Rhodano inſtratus eſt, *Andragotius*, inſtinctu Maximi tyranni, *Gratianum* Valentiniani I, filium occidit. Ad hanc urbem *Templum & Ara D. Auguſto* exſtructa erat, communi totius Galliæ impenſa; ad quam *Caligula* certamina Græcæ Latinæque facundiæ inſtituit. Eo ipſo die, quo ara iſta Auguſto dedicata, Lugduni natus eſt *Claudius* Imperator. Lugduni quoque multos annos regnavit *Licinius* Auguſti Cæſaris in Gallia procurator, callidus & avarus. Hujus urbis Epiſcopus fuit, Polycarpi diſcipulus, *Irenæus*, qui in ſexta perſecutione, juſſu Severi Imperatoris cum omnibus Chriſtianis, qui Lugduni erant, trucidatus eſt, quum acerrimos ſuſtinuiſſet cruciatus. *Julianum Apoſtatam* quoque cruentâ perſecutione in Chriſtianos hic ſæviiſſe tradunt: unde Ararim, quod ſanguine occiſorum rubuerit, mutato nomine *Saone* vel *Sagone* dictum volunt. Circa annum Chriſti 1160, inde prodiit *Johannes Waldo*, civis Lugdunenſis, qui ex ſacris literis Pontificiorum dogmata oppugnavit; unde *Waldenſes*, item *Pauperes de Lugduno*, dicti ſunt; quia paupertatem religionis ergo paſſi ſunt.

REISKII.

1 (b) Lutetia nomen à Pariſiis gente Celtica ſervat, ſedes regum Francicorum priſtina, urbs regni totius & una Europæarum maxima in tres diviſa partes, nempe Univerſitatem, Civitatem & Villam (Univerſite, Cite, la Ville.) His quarta nempe Lupara, arx regia eademque primaria, cultu, nitore poſt incendium A. 1661, ornatu, amplitudine, ſtructura magnifica inſignior, de qua luſus Poëtici plures extant. Ædes regias omitto reliquas, itemque curias, templa, ſtatuas Ludovico XIV dedicatas: Urbes alias (c) Arelatum, & ab ea regnum Arelatenſe, noſtro imperio Germanico quondam ſubditum, (d) Maſſiliam aliquando liberam, de qua Pet. Hendreichii libellus proſtat, & acceſſu Lazari famoſam (de quo tamen Villamontius ipſe dubitavit) Avenionem Pontifici Rom. ſubditam & toties ademtam, itemque XIV Academias celebriores, quas Roobius enumeravit. Confer. Theatrum Urbium Joh. Janſonii volum. II.

(a) Lugdunum. (b) Lutetia Pariſ. (c) Arelatum. (d) Maſſilia.

(1) *Tribus pontibus hic Araris jungitur. Duo Concilia Generalia hic celebrata An.* 1245, *&* 1274. *Habet* 4 *Suburbia perampla, & caſtrum antiquum in rupe adjacente petra ſciſſa dictum.* Baudr. *A Minutio Planco* Rom. *præfecto condita, Julii Cæſaris aut Auguſti ævo, commercio Panni & Lini tunc temporis clara; eodem Anno quo Roma a Nerone igne conſumpta. Anno* 162, *uno die* 19000 *Chriſtianorum Marci Aurelii juſſu trucidata. Seculo Octavo a Saracenis pene extincta; Sedecimo, Cladem a Reformatis tulit.* La Forcſt.

CAP. XVI

De Sabaudia, 1 *ac Burgundiæ Comitatu.*

I.

PEractis hactenus regionibus, quæ Regi Franciæ hodiè parent, reliqua Galliæ pars, quæ veterem Belgicam ferme totam occupat, cum Narbonenſis provinciæ parte, explicanda eſt. Tota igitur illa pars, quæ veteri Galliæ avulſa eſt, in quinque ditiones diſpertita eſt. *Primam* obtinet *Dux*, cui cognomentum

REISKII.

1 (a) Sabaudiam Beroaldus, Hugonis Saxon. Ducis filius, conſenſu Ottonis III Imp. avunculi ſui, & regum Burgundiæ occupavit: Hanc Comitatibus aliis & Principatibus inter poſteros auctam Sigiſmundus Imp. A. 1414, ducatus titulo & vacariatu imperii ornavit. Comitatus Breſſiæ tamen A. 1600, cum Pignarolo caſtriſque aliis Galliæ rurſus acceſſit; niſi quod præſens belli exitus exſpectetur. Geneva, Berna & regio huic ſubjecta ſeſe fœdere Helvetico tuetur. Comitatus Burgundiæ ab Hiſpanico ad regnum Gallicum A. 1678 pervenit: Sic Lotharingia quoq; ac utraque propemodum Alſatia metropoli hujus Argentorato per vim occupata: Hinc Burgundiam & Lotharingiam Gallicis provinciis accenſet Robius, & Diſtichon Poëtæ Gallici acutum ſubjicit:

Una dies Lotharos, Burgundos hebdomas una,
Una domat Batavos luna, quid annus erit?

De-

(a) Sabaudiæ Comitatus. Poſtea Ducatus.

Geneva. Cameracum. Fanum D. Johannis.

mentum *Sabaudici* dedit ipsa regio Sabaudia (1), in qua nihil clarum, præter unam α (2) *Genevam*, liberam civitatem, bellis Sabaudicis, & Protestantium religionis professione celebrem. Conventus Juridicus est *Cameraci*, vulgò *Chambery* (3), quod Sabaudiæ metropolis est. *Fanum Divi Johannis* in valle Mauriana, vulgo *St. Jean de Morienne*, egregio munimento celebratur (4).

Comitatus Burgundiæ. Vesontio. Dola.

II. *Secunda* ditio est Hispaniarum Regis in Comitatu β Burgundiæ, ubi γ *Vesontio*, vulgo *Besançon* (5), urbs eximia, liberaque civitas, in fide prædicti Regis. Tum δ Dola, *Dole*, conventu Juridico & Academia clara (6).

III. *Tertia* ditio est imperii Germanorum: sub qua *Alsatia*, *Lotharingia*, *Treverensis* ac *Leodiacensis* Episcopatus, *Juliacensis* Ducatus, & item *Clivensis* Ducatus portio; de quibus in Germania agetur. *Quarta* ditio est Helvetiorum ac Vallesiorum. *Quinta* inferioris Germaniæ, sive, ut vulgo vocant, Belgarum. De duobus postremis nunc agendum est: ac primum de Helvetiis. ε

CAP.

De Gallorum Hispanorumque moribus contrariis Barclaius, Huartus & Claramontius disseruerunt: Cominæus Lib. X monuit, sic Deo placuisse, ut dissensiones ejusmodi naturales velut stimulum quendam in rebus hominum collocaret.

BUNONIS.

α (a) *Geneva* ad inferiorem lacus Lemani partem, ubi Rhodanus ex illo egreditur, sita, etiam Cæsaris ævo, atque ejus rebus gestis nota. Cui extremum hoc est oppidum Allobrogum, & proximum Helvetiorum finibus. Ex eo Opido pons ad Helvetios etiam tum pertinebat; quem ipse, cum eâ gente bellum gesturus, rescindi jussit. Monstrant hodiè in Rhodano locum, in quem Cæsarem ab Helvetiis in fugam conjectum, ingentem thesaurum injecisse aiunt, ne hostibus præda esset [a]. *Aureliam* quoque hanc urbem postea appellatam tradunt. Hodie urbs munitissima est, in tres secreta partes; duæ alluuntur Rhodano, tertia insula est, supra quam rupes dicta *la Pierre Neiton*, olim *Lapis Neptuni*. Reformatorum in persecutionibus Gallicis perpetuum fuit asylum. Docuit ibidem Calvinus; ac deinde Beza. A Sabaudo aliquoties tentata est; Ann. 1583, 1590; & demum stratagemate ferè capta 1602.

β (b) *Burgundia* duplex est, *Inferior* sive Ducalis: & *Superior* seu Imperatoria vulgò *Ober-Burgund*, Gallis *Franche-Comte*. Hanc regionem tenet quidem Hispanus, sed ut imperii feudum. Ab Ortu habet Comitatum Montbelgardensem, & Helvetiam: à Septemtrione Lotharingiam: ab Occasu Burgundiam Ducalem: à Meridie Territorium Genuensium & provinciam *Bresse*. Inter flumina provinciæ celebriora sunt *Araris*, vulgò *die Soone*, *Dubis* & *Lupia*.

γ *Vesontio* [b] ad *Dubium fl.* Burgundiæ Metropolis est, ac olim imperialis civitas, *horreum Burgundiæ* dicta. Academiam habet nobilem ab Imperatore Ferdinando I, conditam [c]. Ejus Archiepiscopus est Imperii princeps.

δ *Dola* ad Dubim [d] est muris firmissimis à Carolo V, cincta, & septem propugnaculis firmissimis munita; Academiâ à Philippo II, Hispaniarum rege, instituta celebris.

HEKELII.

[a] Traditur in vet. Chronicis, *Heliogabali* tempore tantum incendium *Genevæ* exortum, ut nulla ferè domus illius expers fuerit. *Aurelianum* item Imperatorem eam vastatam instauràsse, Jura & Privilegia magna concessisse, & propter situs opportunitatem *Jus Nundinarum* atque Imperii ei tribuisse, *Aurelianum* quoque suô nomine appellàsse; verum, illô mortuô, vetus nomen retinuisse.

[b] Nunc *Bisontium*.

[c] Alii dicunt, hanc Academiam Anno CHR. MDXL, tempore *Julii III Romani Pontificis*, & *Caroli V Romanorum* Imperatoris, esse institutam.

[d] Fluv. vulgò *le Doubs*.

BUNONIS.

ε (c) *Antiqui Galliæ Incolæ* ex hostium calvariis bibebant, nec illustrium virorum capita reddebant, nisi ejusdem ponderis auro redimerentur. Humanas hostias cædebant Diis. Mulieres in consilium adhibebant. Læsis vicinis illicò ad arma concurrebant, quasi ipsi essent læsi. Mortis supra modum contemtores, animo magis, quam ratione pugnabant: Primus

(a) Geneva. (b) Burgundia. (c) Antiquorum Gallorum mores.

(1) *Olim pars ditionis Allobrogum, tota satis culta & fertilis, licet aspera.* Baud. (2) *Germani seu Allemani sub Croco Duce, An. 271, urbem hanc delerunt; sub Burgundis usque ad 1394 post Roman. Jugum excussit. Philippo Sabaudo ab Odone Comite divendita, sed a posteris ejus nunquam possessa, suis Episcopis ab An. 1162, quibus concessa fuit a Cæsare Frid. I, subjecta ad An. usq; 1535, cum sese liberavit, & Religionem Instauratam amplexa est, & fœdus cum Pagis Helvetiis iniit; bene culta & munita, ædificia sunt splendida, commercio Fibulariorum celebris. Arma pro 12000 hominibus expedire possunt. Sabaudos, qui urbem ex improviso aggressi sunt, magna clade affecerunt An. 1602. Academia ibi fundata a Car. IV Cæsare An. 1368. Calvinus, Theologus magni nominis, ibi mortem obiit An. 1564.* (3) *Sita in Valle jucunda, ædificiis & Plateis rectis nobilis.* La Forrest. (4) *Bene culta & exstructa, at non munita, secundum* La Forrest. *Episcopatus est sub Archiep. Viennensi.* (5) *Inter antiquissimas Gallorum Urbes numeratur. Multa Rom. Monumenta adhuc restant; a Gallis capta An. 1668, Hispanis reddita Conventu Neomagensi, a Gallis iterum An. 1674 capta, & hucusque detenta, Arcibus duabus munita, & Arcu triumphali ornata plures Sanctorum Reliquias jactat, inter quas partem sudarii Servatoris Nostri.* La Forrest. (6) *Comit. Franci. olim caput, antiqua, bene sita, & ædificiis publicis clara, a Ludov. XI Anno 1479 capta, a Principe Condæo Anno 1636 frustra obsessa, a Ludov. XIV capta Anno 1668, qui munimenta diruit. Hispanis Conventu Aquisgranensi reddita, at iterum a Gallis Anno 1674 capta, & munimenta diruta.*

HELVETIA
Conterminarumq; terrarum antiqua
Descriptio Auctore
PHIL. CLUVERIO.
Septen 30 trio
Meri 30 dies
Occidens
Oriens
ALEMAMANNIÆ PARS
VINDELICIÆ PARS
SEQUANI
RAURACI
HELVETII
TIGURINI
TULINGI
RHÆTIÆ PARS
URBI GENI
AMBRONES
TUGENI
NANTUATES
SEDUNI
VERAGRI
LATOBRIGI
VALLIS PENNINA
LEPONTII
ITALIÆ PARS
ALLOBROGES
CENERONES
SALASSI
Alpes Rhæticæ
Alpes Penninæ
Iura mons
Vocetius Mons
Vogesus Mons
Dubis flu.
Rhenus fl.
Arola flumen
Lacus LEMANUS qui et LASANNENSIS
Venetus qui et Brigantinus lac.
Geneva
Bern
Curia n Chur
Brigantium
Augusta Rauracorum Colonia Romana
Aventicum Colonia Romania
Epomandurum
Arialbinum quæ postea Basilia
Darantasia
Augusta Prætoria
Oscella
Tinnetio
Milia Passuum
10 20 30

mus eorum impetus erat plusqnam virilis; at secundus minor quam fœminarum. Levi de causa inter se decertabant. Gravius animadvertebant in eum, qui peregrinum, quam qui civem cæcidisset. Sapientiæ & religionis magistros habebant Druidas. *Ista de Gallis tradunt Strabo, Livius, Cæsar, Plutarchus, Ælianus, Mela, Florus, Stobæus, & Polyæus.* (a) *Hodierni Galliæ* Incolæ *Franci* vocantur; quoniam à *Francis*, gente Germanica, sunt orti. Levissimis sunt moribus, quod sermone, gestu, vestitu produnt. Vestitum fere quotannis mutant: sed Germani & Angli eorum more vestiri gestiunt. In bellis primus eorum impetus est acerrimus. Bello parta facile amittebant; sed eadem hodie constantius retinent. Regis sui sunt amantissimi, quem vitæ, fortunis, ac liberis anteferunt. Francica Nobilitas generosa, vitæ prodiga, ac in duella propensa; quæ nec legibus, nec gladiatorum suppliciis tolli omnino possunt. Servi in Francia nulli sunt, & quicunque servus litus atringit Francicum, liber est. Magnus honos literis in omni eruditionis parte heic habetur. Quanquam Francorum Rex, proceres plerique, cum maxima parte populi, Religioni Romano-Catholicæ sunt addicti; summam tamen & absolutam potestatem Pontifici Romano non concedunt; sed eum Concilio subjiciunt, quum contra, Pontificii Concilia à Pontificis nutu & arbitrio suspendant. Quippe *Sanctio Pragmatica a Carolo* VII introducta est, qua constitutiones Concilii Constantiensis & Basiliensis approbantur. Religio reformata magna in regno illo ceperat incrementa; erant enim in Principibus, Nobilitate & reliqua multitudine haud pauci, qui eam profitebantur; sed inde ab annis aliquot [e] durius habentur Reformati, ac honorum splendore ad Romano-Catholicos sæpe pelliciuntur nobiles.

HEKELII.

[e] *Et in primis hoc perverso tempore.*

(a) Hodiernorum Galliæ Incolarum Mores.

CAP. XVII.

De Helvetiis ac Vallesiis.

I.

HElvetii loci natura undique tuti continentur: unâ ex parte flumine Rheno à Germania dividuntur; altera ex parte, monte Jurâ altissimo à Gallia separantur; tertiâ parte, lacu Lemano [a] ac flumine Rhodano à Sabaudia disterminantur. In *quatuor pagos, Tigurinum, Tugenum, Ambronicum & Urbigenum,* olim fuisse divisos, suprà in descriptione Veteris Galliæ dictum est. *α*

II. Gens quum foret totius Celticæ bellicosissima, reliquos Gallos virtute præcedebant, quòd ferè quotidianis præliis cum finitimis Germanis contenderent. Quâ fiducia freti totius Galliæ imperium affectarunt. Rem ipsam tentantes C. Julius Cæsar armis in sedes suas redegit, & unà cum reliqua Galliâ Romano imperio subjecit. Cui paruerunt usque ad Honorii Imperatoris tempora; quum diversis populis, diversas imperii partes diripientibus, Alemanni (inter Rhenum, Mœnum atque Danubium tenuêre loca) Helvetiam,

BUNONIS.

α (a) *Helvetia* [b] hodie fines habet ab Oriente Comitatum Tirolis: à Septemtrione, Sueviam, lacum Podamicum & Rhenum: ab Occidente Burgundiam & Sabaudiam: a Meridie [c] Italiam. (b) Lacus hujus regionis celebriores sunt; *Tigurinus, Lucernensis*; & qui ab eodem non ultra primum lapidem abest, *der vier Wald Stadt See*; *Rivarius* vulgo *Walenstatter-See*; & *Neoburgensis.* (c) Flumina hic præcipua sunt *Rhenus, Arola, Rhodanus, Thur, Ticinus.*

Præfecti ab *Alberto Austriaco* Helvetiis impositi libertatem eorum multis modis labefactabant. Illi frustra querebantur injurias, rapinas, stupra, & vexationes. Calamitati additum ludibrium, jussique sunt Helvetii pileum perticæ impositum prò gubernatore honorare: quod quum *Wilhelmus Tell Uriensis* neglexisset, à præfecto jussus est pomum ex filioli capite sagitta decutere. Hoc rectè facto, quod ingenuè esset fassus *Tellius*, se altera suâ sagitta, si in filiolo errasset, ipsum præfectum fuisse confecturum, ad carcerem est raptatus; sed miro evasit casu, præfectumque ex insidiis interfecit. Inde tres pagi illi conjurarunt An. 1308, quos dum opprimere parabat Albertus, à Johanne fratris sui filio ad Rheni transitum interfectus est. Deinde *Leopoldus* Alberti filius Helvetiam cum xx millibus armatorum ingressus, à M CCC Helvetiis ad pagum Moregartum profligatur An. 1315. Hinc inter tres istos pagos fœdus coaluit perpetuum: quum antea tantum esset decennale, dictique voce patria *die Eydgenossen, h. e. Sacramenti participes.* Fœdus istud à *Ludovico Bavaro*

(a) Helvetiæ fines. (b) Lacus. (c) Flumina.

am, in quam jam ante crebras incurſiones fecerant, occuparent; Galliæque avulſam, Germaniæ, corpori ſuo adjicerent (1).

III. Inde gens ea *Switzeri*, à vico, forte quondam capite, *Switz* dicta, ſub Germanico Imperio tenuere, Ducibus ſubjecti; donec Leopoldo Duce, in prælio cæſo, in libertatem ſeſe, circa annum CIↃ CCCC vindicârunt. Fœdere

XIII Pagi. poſt libertatem adeptam inter ſe ſancito; nunc liberè agunt, XIII pagis ſeu civitatibus (incolæ *die Oerter*, Galli *Cantos*, vocant) diviſi. Civitates ſunt hæ; *Zurich*, *Bern*, *Lucern*, *Uri*, *Switz*, *Underwalden*, *Zug*, *Glaritz*, *Baſel*, *Friburg*, *Soloturn*, *Schafhauſen*, *Appenzel*. Ex his, *Appenzel*, *Glaritz* & *Switz*, ſunt vici: *Underwalden* & *Uri* regionum nomina; quarum capita duo vici: Hujus *Alttorf*, illius *Stantz*. Reliqui octo Cantones ſunt urbes; quarum potentiſſima

Berna. Tigurum. Baſilea. eſt β *Berna* (2); quippe cujus ditio à Geneva ad Baſileam ferè protenditur, milliaria Germanica ultra xxx. Sequuntur γ *Tigurum* (3), δ *Baſilea* (4), *Lu-*

varo confirmatum eſt An. C. 1329. *Lucernenſes* ab Auſtriacis malè habiti fœdus iſtud amplexi ſunt An. 1332. *Tigurini* pagis ſeſe junxerunt An. 1351. *Glarynenſes* à fœderatis pagis ſuperati fœdus admiſerunt An. 1352, *Tugii* pro dominis ſuis pugnantes devicti ſunt An. 1352. *Bernates* cæteris fœderatis ſeſe applicuêre An. 1353. *Friburgenſes* & *Solodurii* fœderi aſſcripti ſunt An. 1481, & *Baſileenſes* An. 1501. *Schaffhuſiani*, quum Helvetios militibus & pecunia adjuviſſent, inter ſocios ſunt relati An. 1501. *Abbatiſcellenſes*, ab Abbate S. Galli ſæpe vexati, in fœderis ſocietatem accepti ſunt An. 1513. Ita fœdus hoc paulatim crevit.

HEKELII.

[*a*] Quem etiam *Genevenſem* vocant.

[*b*] Hanc *Regionem*, ejuſque *Situm*, *Soli Naturam*, *Fluvios*, Incolarum *Mores* atque *Rempublicam* diverſi Autores, *Franciſcus* nempe *Guillimannus*, *Oſwaldus Molitor*, *Heinricus Glareanus*, *Joſias Simlerus*, ac *Daniel Heremita* Belga, jampridem delineârunt, quos omneis ac ſingulos *Lugd. Batavor.* Aº hujus Sec. 27 operâ ac ſumptibus *Elzevirianis* unâ in lucem prodiiſſe novimus.

[*c*] *Cottias Alpes*, ac *Lombardiam*, ſeu mavis *Mediolanenſem* ducatum, & *Pedemontanam* Regionem.

REISKII.

1 (a) Helvetia quondam Galliæ, poſthac Germaniæ annumerata, & diu ſubdita, nunc liberam Rempubl. conſtituit, ſimul ac ſeſe Auſtriaco imperio, & judicum aut præfectorum inſolentiæ An. 1308, per fœdus συμμαχικὸν ſubduxit: Hinc nova Reſpubl. progreſſu temporis orta, è pagis XIII, h. e. urbibus & regionibus conſtat: Illas Cluverius ordine, quem in Comitiis Aquenſibus tenere ſolent, recenſuit. Nomen vero pagorum ex appellatione vetuſtiſſima & ipſo Cæſaris ævo adhuc approbant. (b) Pagus enim pars regionis apud Helvetios fuit in villas, vicos, oppida, & caſtra ſive burgos diſtributa. Vocarunt poſteri Gow & hodierni adhuc vocant Incolæ Zurchgow, Turgow, &c. Ita Guillimannus in Helvet. Freherus in Origin. Palatinis, Wurſtiſius in Chronic. Baſil. Meibomius de pagis Saxon. Pagis vero illis tredecim ſive ordinibus ſubſunt in Helvetia; 1. *tres comitatus*, Aquenſis, Turgovienſis, Saraugannenſis. 2. *Provinciæ, quas vocant, liberæ* pagis ſeptem antiquioribus ſubjectæ (*die freyen Aempter*). 3. *Rheguſia ſeu vallis Rheni* (*Reinthal*) extra Helvetiam ſubſunt *quatuor in Italia præfecturæ*, item oppida, caſtra & regiunculæ in eadem plures, quas Plantinus in Helvet. & Hottingerus enumerant: Porro Valleſii ab Vallibus, quas tenent, commune nomen adepti, quippe ipſi cum ſuo Epiſcopo Sedunenſi liberam Remp. conſtituunt, æterno fœdere Pagis Catholico-Romanis atque Bernenſibus conjunctam. Religio enim apud Helvetios duplex hodieque viget; 1. *Romano-Catholica in Pagis potiſſimum ſeptem.* 2. *Reformata Zwinglio & Calvino auctoribus* per pagos urbeſque alias aut ſola, aut alicubi mixta: Ne tamen fœderi poſt tot prælia & bella quicquam decedat, amplius notetur prope Lachon in Helvetia vicus *Goriſſaw*, *nulli Cantoni Pagoque ſubditus*, quaſi liberam repræſentet Rempubl. Sprengerus Jur. publ. Lib. 1. c. 2.

BUNONIS.

β (c) *Berna* in modum inſulæ flumine *Aar* undique cingitur, poſſidet Comitatus aliquot, Opida 40, præfecturas Germanicas 31, Gallicas 8. [*d*]

γ (d) *Tigurum* eſt ad exitum lacus cognominis à Limago fl. in duas ſecatur partes. Ei parent præfecturæ majores 9, minores 22, opidum *Vitodurum*, vulgò *Winterthur*, & *Stain* ad Rhenum. Habuit ibi Conradum Geſnerum Polyhiſt. [*e*]

HEKELII.

[*d*] Et hæc Civitas ſitu & cultu, moribus & civilitate, Legibus & Inſtitutis, potentiâ & virtute nulli Urbi in hoc *Helvetiorum* tractu cedit. Territorium ipſum fertiliſſimum eſt omnium, præterquam vini, quod a vicinis habent.

[*e*] It. *Rudolfum Gualtherum*, *Ludovicum Lavaterum*, *Caſparem Waſerum*, &c.

BUNONIS.

δ (e) *Baſilea* Rauracorum olim caput. Academia [*f*] or-

(a) Helvetia Germaniæ ſubdita, nunc libera Reſpubl. (b) Pagi cur dicuntur. (c) Berna. (d) Tigurum. (e) Baſilea.

(1) *Olim paruit Regibus Francorum 1mæ & 2dæ Stirpis, & deinde Burgundiæ Regibus, & tunc diviſa fuit in Pagum Alemanicum, ſub quo erant Turgea & Tigurinus Ager; & in Burgundiam minorem ſub qua cenſebantur Argovia & Aventicenſis tractus, ſed deficientibus Burgundiæ Regibus, in ditionem Imperatorum tranſit An. 1032, uti poſtea Ducum Sueviæ, & Ducum Zeringhenſium, quibus ſucceſſere Duces Auſtriæ uſque ad 1308, quo Jugo Auſtriaco excuſſo, fœdus inter ſe inierunt.* Baudrand.

(2) *Ab Urſo ſic dicta, a Bertoldo Duce Zeringenſi condita, urbs alta & culta, facta fuit Imperialis a Fred.* II, *ſed ab Imperio exempta An.* 1353. Baud. *Pagus ille exercitum 30000 hominum conſcribere poteſt.* La Forreſt. (3) *Pagus eſt totius Helvetiæ ditiſſimus, & cultiſſimus, & inter alios primum locum obtinet. Urbs ejuſdem nominis Imperialis facta An.* 1218, *& Imperio exempta An.* 1351. Baud. & La Forreſt. (4) *Urbs alta & probe culta, totiuſque Helvetiæ præcipua, libera facta An.* 1392, *& Imperio exempta An.* 1501. *Pagus Baſileenſis ſub ſe habet* 5 *Præfecturas.*

ε *Lucerna* (1), ζ *Friburgum* (2), η *Solodurum* (3), opulentæ civitates. Lucerna. Friburgum. Solodurum.

IV. Ex universis Cantonibus *Protestantium* religionis sunt, *Bern*, *Zurich*, *Basel*, & *Schafhausen*; *Catholicæ* Roman. *Lucern*, *Friburg*, *Soluturn*, *Zug*, *Uri*, *Underwalden*, *Switz*; utramque Religionem profitentur *Glaritz* & *Appenzel*. Conventus totius Helvetiæ fit Aquis Helvetiis, vulgo *Reichsbaden*. Academia est Basileæ celeberrima. Præterea Gymnasia Academias æmulantia, Tiguri, Bernæ, atque ι Lausannæ in Bernensium agro. Est præterea in Helvetiorum agro confœderatum opidum κ *S. Galli Fanum* (4), linificio maximè nobile. Fanum S. Galli.

VALLESII.

Helvetiorum reip. confœderata est resp. λ Vallesiorum, vulgo *die Walliser*, Galliæ etiam hi olim populi Inalpini, Penninarum Alpium à Rhodani fontibus ad lacum Lemanum, vulgo *Genfer-See*, vallem, unde etiam nunc nomen habet, incolentes. In quatuor populos tota vallis divisa fuit. *Viberi* ad Rhodani fontes incoluêre, circa vicum *Gomers*. μ *Seduni* circa opidum nunc Episcopale Sedunum, vulgo Germanis *Sitten*; Gallis *Sion*. *Veragri* quorum vicus Octodurus, nunc *Martinach*. *Nantuates*, circa Sancti Mauritii fanum. Primus omnes hos subjugavit Ser. Galba, Jul. Cæsaris in Gallia Legatus. Nunc Germani incolunt, sub una liberaque Republica.

Viberi. Seduni. Veragri. Nantuates.

CAP.

(1) *Imperialis facta a Fred.* II. *eodem tempore quò Berna, & Imperio exempta A.*1332.
(2) *Imperio exempta An.* 1481, *probe culta & munita.*
(3) *Imperio exempta* 1481.
(4) *Olim Imperialis, at postea Imperio exempta, Abbatiam habet insignem, cujus Abbas est Princeps Imperii.*

[f] ornata est An. 1460. Rhenus interlabens in duas eam partes dividit, majorem & minorem. Clariorem eam reddidit, superiori seculo *Erasmus*, multos & præclaros ex typographia Frobeniana edens libros. Haud longè ab urbe abest pagus *Augst*, veteris *Augustæ Rauracorum* rudera; itemque illa montium crates, qui Genevam usque excurrunt & *Jura* sive *Jurassi* generatim dicuntur. Haud longè à pago Augst ad eandem Rheni ripam est opidum *Rheinfelden*.

ε (a) *Lucerna* ad lacus cognominis extremitatem, fluvio *Rusa* interfluente in majorem & minorem distincta [g]. Ad hanc urbem est *mons Pilati*, vulgò *Fracmont* dictus; in cujus vertice stagnum, ex quo, si quis de industria lapillum in id injecerit, ingentes exoriri tempestates tradunt. Sed *Gesnerus* refert, *P. Crendelium* multos in lacum istum impunè injecisse lapides; sine ullo indicio pluviæ aut tempestatis.

ζ (b) *Friburgum* vulgò *Frieburg im Uchtland* ad Sanam fl.

η (c) *Solodurum* vulgò *Soloturn* ad *Arolam fl.* urbs antiqua. In ea Legatus Regis Galliæ degit. *Glaris*, *Glarona* seu *Glaritz* fere undique montibus cingitur. [h]

ϑ (d) *Schafhausen* urbs est ad Rhenum; infra quam ad tria circiter millia passuum itinere pedestri est Rheni Cataractes, id est, fluminis ex alta rupe præcipitatio, cum ingenti fremitu & stupenda aquarum ad scopulos illisione. [i]

ι (e) *Lausanna* ad lacum Lemanum superiori seculo Academia ornata est à Bernensibus.

κ S. Galli Fanum opidum opulentum est in Turgovia. [k]

λ Ista Vallesiorum regio, antiquis Scriptoribus dicitur *Vallis Pœnina* seu *Pennina*; à Rhodani fontibus ad Dransæ usque confluentem & opidum *Martinach* porrigitur. Dividitur hodiè in *Superiorem*, quæ lingua utitur Germanica, excurritque à *Furca* monte usque ad amnem *Morsum* sub Seduno. Larix arbor, cujus mentionem facit Cæsar, heic frequens est & fœcunda.

HEKELII.

[f] Cujus primus Magnificus Rector fuit *Georgius ab Andlau*, summi Templi ibid. Præpositus, à Pio II. P. P.

[g] Dignitate & opibus multis par est. *Duas* enim habet *Præfecturas*, in quibus Præfecti ibidem loci inhabitant; & alias decem, quas Senatores in Urbe manentes administrant.

[h] Paucos habet campos ad seminandum idoneos, & raræ sunt ibi vites; prata tamen compascua habet, & hortos fructibus consitos. Incolæ vescuntur lacte, caseo, butyro & carnibus. Sed vinum & triticum aliundè recipiunt.

[i] Ita ut nullius generis naves illic transire possint. Quare omnes naves, quæ ex *Acromo* & *Veneto* Lacu secundo Rheno descendunt, necesse est *Schaphusiæ* exonerari. Et ob hanc causam creditur Urbi nomen impositum, ut vel à *Scapha* SCAPHUSIA, vel etiam à *Navis Germanico* nomine *Schiffusia* nominaretur; vulgus tamen fallò nomen ab *Ove* derivans nomini *Insignia* accommoda finxit. Hæc *Josias Simlerus* Lib. I. de Rep. *Helvet.* fol. 47. fac. b. Ed. *Tigurinæ* in 8 f. Conf. *Dresseri* Part V. Isagog. Histor. de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 534. seq.

[k] Originem suam & incrementa Cœnobio, à *Gallo*, è *Scotia* clarissimis natô Parentibus, exstructo debens.

BUNONIS.

μ *Sedunum* est *regionis caput*, urbs Episcopalis, geminaque arce nobilis ad Rhodanum. *Episcopus Sedunensis*, à Canonicis & superioris Valesiæ legatis electus, hujus tractus se nominat Comitem. Reliqua opida sunt *Syder*, *Raven*, *Wisp*, *Gombs*, & quæ thermis nobilitantur *Leuch* & *Briega*. *Inferior Vallesia* linguâ utitur Sabaudicâ, excurritque ab amne *Morso*

N usque

(a) Lucerna. (b) Friburgum. (c) Solodurum. (d) Schafhausen. (e) Lausanna.

usque ad *S. Mauritium*; loca hic celebriora sunt *Martiniacum*, seu *Martinach*, ubi optimæ notæ excoquitur ferrum: & *S. Mauritii Fanum*, *S. Mauritz*, ubi porta rupibus undique cincta, qua regio illa his in partibus clauditur. Præter Vallesios Helvetiorum Socii sunt *Rhæti* seu *Grisones*; *Abbas S. Galli*, qui in epulo illo publico, cui interfuerunt 1500 convivæ, foederati nomen accepit anno 1454. *Episcopus Constantiensis*; *Rotenweila urbs Sueviæ*; *Malhusium in Alsatia*; *Bienna*; *Geneva*, quæ tamen cum solis Bernensibus contraxit. Cæterum, cum Helvetiis societatem pacti quoque sunt Principes & Reges; *Galeatius Sfortia* Mediolanensium Dux An. 1466, quod postea nomine *Caroli* V, per Ferdinandum Gonzagam renovatum est; *ac iterum* sub *Philippo* II. Deinde cum Helvetiis foedus iniit *Sigismundus Austriacus* An. 1474, quod per *Maximilianum* I, abruptum; sed denuo renovatum est An. 1511. Inde singuli pagi honorarium munus ducentorum aureorum quotannis accipiunt. *Burgundicum foedus* cum Austriaco coaluit An. 1543. *Sabaudiæ Dux* olim cum tribus tantum pagis fecerat foedus; Sed illud An. 1511, *Philibertus* cum universis junxit; quod nostra ætate renovatum est. Singulis pagis Sabaudiæ Dux foederis illius nomine Bernæ, numerat ducentos aureos. Porro *Ludovicus* XI *Galliæ Rex* cum iisdem Helvetiis foedus junxit, & singulis pagis quotannis largitus est VII millia Francorum. Rupit foedus hoc *Ludovicus* XII cum magna suorum clade. Sed *Franciscus* I, foedus illud restituit An. 1516, singulisque pagis numeravit duo aureorum millia. Inde post quinque Annos Lutetiæ confirmatum est hoc foedus. Per id Rex tenetur mittere Helvetiis bello petitis ducentos Cataphractos, & XII tormenta bellica: contra isti promiserunt Regi sex millia militum. *Henrico* II foedus istud restauranti promiserunt Helvetii, numerata certa pecuniæ summa, tot mittere milites, quot expeterentur à Rege. *Idem foedus a sequentibus Regibus Conservatum est*: *ac nuper* etiam solenniter confirmatum. Virtutis Helveticæ tanta est Gallorum fiducia, ut nunquam justum videamus Regis exercitum, qui sit sine militibus Helvetiis; ac ipse Rex legionem præsidiariam corporis sui custodem ex iisdem lectam perpetuo habeat.

CAP. XVIII.

De Hodierna Belgica, sive de Inferiore nunc Germania.

I.

Belgicæ hodiernæ fines.

BElgicam hodiè appellant eas terras, quæ confusis Galliæ Germaniæque antiquis limitibus, XVII provincias continent, eandem Inferiorem Germaniam, & vernaculo vocabulo dicunt *Niederland*: Itali, Hispani ac Galli *Flandriam*; ab una earum quondam clarissimâ Provinciâ. Regio est agrorum cultu, urbium, vicorumque multitudine, ac nitore totius Europæ amoenissima, variisque negotiationibus, navigationibusque longinquis ditissima. *Terminos* habet, à Septemtrionibus Oceanum Germanicum; ab Ortu Frisiam Orientalem, Westfaliam, Coloniensem agrum, Juliacensem Ducatum, Trevirensem Episcopatum; à Meridie & Occasu Galliæ Regnum. α

Germaniæ inferioris Belgicæ populi Frisii.

II. In ea parte, quæ *cis Rhenum* in Gallico solo est, populi qui fuerint, jam antè ostensum est. In altera parte, quæ *trans Rhenum* in Germania sita est, fuêre quondam *Frisii*, à Rheni ostio ad ostium usque Amisiæ amnis, vulgo *die Ems*, in Septemtrionali Hollandia, Frisia Occidentali, Groningensi agro, & parte Trajectensis provinciæ: *Bructeri* in Transisalana provincia: *Marsaci* circa *Amersfort*, inter Rhenum & Isalam amneis. Hos omneis L. Drusus imperante Augusto Cæsare subegit; Illos, qui in Gallia, Jul. Cæsar perdomuit. 1

Bructeri. Marsaci.

III. Man-

BUNONIS.

α Regio hæc paulo humidior est, ideoque pascuis, quàm frumentis lætior [a]. Cannabim & linum, ferè ubique fert. Equos alit generosos. Serpentibus ferè caret. Raro ibi tonat aut fulgurat. Incolis refertas urbes habet multas & ingentes. Unum Gandavum An. 1380 octoginta millia eduxit.

HEKELII.

[a] *Thomæ Lansio* in Orat. pro *Germania* p. 75. Edition. Tubing. 3. Hortus est *Germaniæ*. *Italiam* enim suâ fertilitate superat.

REISKII.

1 Belgica quam diversam pro tempore vario partitionem susceperit, visum ex parte superius paulo fuit, ubi Belgicam primam & secundam sub imperio Rom. vidimus. Sub eodem Germania prima vel superior, & secunda vel inferior numerabatur; alia tamen, quam quæ nostris eodem nomine nunc venit. Belgium enim Regno Francico & Ducatui olim Burgundico tandemque imperio Hispano-Austriaco subjectum XVII provincias complectitur: Quæ motibus seculi superioris gravioribus divulsæ *duplex effecerunt*.

III. Manserunt inde sub Imperio Romano, maximè qui cis Rhenum, donec id Theodosio imperante, ab advenis gentibus direptum: tunc enim varii Germaniæ populi, alii subinde atque alii, huc immigrarunt; quorum cum quidam postea in Galliam, nonnulli vero in Britanniam insulam commigrarent, incolæ in priscam, creatis sibi Regulis, libertatem sese vindicarunt. Belgica ab advenis direpta.

IV. Inde temporis progressu in XVII provincias tota hæc regio divisa fuit, quarum aliæ *Ducum* nomine, aliæ *Comitum*, aliæ etiam *Dominorum* titulo, rectores acceperunt. Sunt autem hæ: IV *Ducatus*; Brabantia, Limburgium, Luceburgium, Geldria. *Comitatus* VII; Flandria, Artesia, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Namurcum, Sutfania. *Marchionatus unus* Sacri Imperii, Antuerpia. *Dominia V*; Frisia Occidentalis, Mechlinia, Trajectus, Transisalania, Groningium. XVII Provinciæ.

V. *Frisia*, postquam jugum Romani imperii excusserat, annos ferme CCCC sub regibus suis fuit; donec, exstinctis his, dominium ad Carolum Magnum pervenit; post eum à regulis suis, ut cæteræ, regi cœpit. At procedente tempore, alia alii provincia per matrimonium rectorum juncta est: donec tandem ad unum dominum pervenerunt. Is primus fuit *Carolus*, Burgundiæ Dux, cognomento *Audax*; abavus Caroli V, Imperatoris, qui postmodum hæres factus filio *Philippo* II, Hispaniæ Regi reliquit; cui successit filius ejusdem nominis III, deinde *Philippus* IV, hujus filius Carolus hodie imperat. Frisia. Carolus Audax.

VI. At quum incolæ jam inde à Carolo V, vim atque injuriam sibi fieri privilegiaque, quibus satis libertati suæ provisum erat, eripi sentirent, vim vi repellere, armisque libertatem avitam defendere decreverunt. Inde diutinum illud annorum XLVII bellum. Pars Hispanorum armis succubuerunt; pars in pristinam libertatem sese vindicarunt. Hinc in *duas* parteis *Belgica*, seu *inferior Germania*, divisa est. Provinciæ Hispano Imperio audientes sunt istæ: *Brabantia*, *Limburgium*, *Luceburgium*, ac dimidia *pars Gelriæ*, cis Rhenum ac Vahalem, in veteri Belgica sita, dein, *Flandria*, *Artesia*, *Hannonia*, *Namurcum*, *Marchionatus* S. Imperii, & *Mechlinia*. Reliquæ provinciæ sub una republica constanter ac fortiter libertatem tuentur. β Belgicæ divisio.

CAP.

fecerunt (a) *Belgium, unum regium, alterumque confœderatum*: Illud unum tunc temporis fuit, nempe Hispano regi subditum, decemque provincias complexum, nunc vero terris & regionibus per bella varia ereptis duplex erit, aliud *nempe* (b) *Hispanicum*, *aliudque Gallicum*: (c) Hoc vero liberum adhuc & bellicis eluctatum fluctibus septem provincias comprehendit, puta Ducatum Geldriæ dimidium, duos Comitatus Hollandiam & Selandiam, quatuorque Dominia, nempe Ultrajectum, Frisiam, Transisalaniam & Grœningam. De Dominiis & urbibus Limburgi, Brabantiæ, Flandriæ, itemque insulis, regionibus & castellis Africæ, Indiæque multis ad hanc Rempubl. liberam pertinentibus nunc dicere omitto, quod alii copiosissime dicunt. Historici autem ut Belgio nunc Gallico locum concedant, fecerunt Ducatus Lutzenburgicus, tres item Artesiæ, Flandriæ, Hanoniæque Comitatus, quorum pars magna per pacem Monasteriensem, Pyrenæam, Aquensem, & Noviomagensem Galliæ accessit. Urbes singulas cum suis juribus, toparchiis, agris, regalibus, appertinentiis, uti loquuntur, junctas Robbius in Geogr. Method. Weigelius in Specul. Terr. Becmannus in Geograph. enarrant. Ecquis ignorat, hoc ipso, quod hodieque fervet, bello Belgico Montem Hanoniæ, Namurcum, & nuperrime Caroli regium (Charleroye) captum? De confœderato Belgio Respubl. Elzivier. Item Boxhornium, Schoockium & Hornium confer.

BUNONIS.

β (d) In Belgica Hispania Galliæ Rex multas cepit urbes; quas hodie tenet [*b*]. Ad *Belgicam fœderatam* hoc tempore pertinent *Hollandia*, *Zelandia*, *Frisia*, *Zutfania*, *Dominium Trajectense*, *die Herligkeit Utrecht*, *Transisalania*, *Over-Isel*, *Dominium Groeningense*, *Groening-Land*. His accedunt *pars Brabantiæ*, *pars Flandriæ*, & *pars Geldriæ*. Cæterum Fœderatæ provinciæ inito fœdere ab Hispaniæ rege secessionem fecerunt superioris seculi An. 81. Pax demum inter ipsos & Regem composita est Monasterii in Westphalia An. super. seculi 48, quâ Hispaniæ rex provincias istas plane liberas pronunciavit, in quas nihil juris ipse haberet. Fœderata illa Belgica annis abhinc non ita multis magna cepit

N 2

(a) Belgium duplex, regium & confœderatum. (b) Hispanicum Gallicumque. (c) Confœderatum est libera Respubl. (d) Belgium Fœderatum.

cepit incrementa. Exiguam Europæ partem obsidens in utramque Indiam colonias emittit frequentes: neque ullus ferè est Orbis angulus, quo Belga non penetret, merces & arma ferens. *Hagæ* provinciarum *Primores* publicos celebrant conventus. *Primum* in Consilio suffragium habet Geldria & Zutphanium: *Secundum* Hollandia: *Tertium* Zelandia: *Quartum* Trajectensis provincia: *Quintum* Frisia: *Sextum* Trans-Isalania: *Septimum* demum Groninga & Ommelandia. Quanta Belgicæ hujus sit Potentia, vel ex eo colligitur, quod illa bello cum Hispaniæ rege feliciter gesto, cum Britanniæ Rege signa conferre, bellique maritimi aleam experiri haud detrectet.

HEKELII.

[b] *Plureisque adhuc capturus esset, si aliter consilia sua ordine, ut aiunt,* Mandrabuli, *non succederent.*

CAP. XIX.

De præcipuis Inferioris Germaniæ urbibus. [1]

Flandria, vulgo Flandern. Gandavum. Brugæ. Tornacum.

(1) *A Cæsare conditum. Historici aiunt hanc urbem* 50000 *Hom. conscripsisse regnante Philippo de Valois Gallo, & Carolo* VI *Imp. Ludov.* XIV *cepit Anno* 1678. *Hispano restituta Conventu Neomagensi: Gallis iterum prodita An.* 1708, *& eodem Anno a Fœderatis sub auspiciis Ducis Marlburgensis & Principis Eugenii expugnata.* 30000 *Cives numerat qui reditu proprio vivunt.* (2) *Lanæ commercio celebris, & probe munita, Gallis An.* 1708 *prodita, & iterum fœderatis reddita.* (3) *Ampla, culta, & bene munita, Lanæ commercio celebris.*

I.

FLandria α omnes Christiani Orbis Comitatus superat: ager fertilis, pascuaque læta. Insulas habet adjacenteis *Cadsant*, *Oostburg*, *Bierfliet*, Ordinibus fœderatis parentes. Urbes præcipuæ Flandriæ sunt β *Gandavum* (1) vulgo *Gent*; caput Provinciæ, inter majores Europæ urbes computata; Caroli V, & Ferdinandi I, incunabulis nobilitata; γ *Brugæ* (2) vulgo *Brugge*, primas ob pulchritudinem & amœnitatem sibi vendicant. Sequuntur δ *Tornacum* (3), Gallis

BUNONIS.

α (a) Flandriæ Comitatus concluditur Brabantia, Hannonia, Artesia, Oceano Germanico, estque omnium Comitatuum Europæ amplissimus. [a]

β (b) *Gandavum* urbs quarto à mari lapide semota, ad tres fluvios, Scaldim, Lisam & Lævinum, seu Liviam sita, intra muros dicitur habere circuitum 45640 pedum Romanorum [b]. Quatuor hæ urbes audiunt rebelles; *Parisii*, *Gandavum*, *Leodicum*, *Pictavium*. Sed Carolus V, castello urbi imposito civium animos retinuit. Uti Neapolitanis imposuit castellum S. Elmi, *la Briglia* quod vulgò vocant.

γ (c) *Bruga*, totius Belgii amœnissima [c] urbs, à ponte nomen habens [d], sita est tribus leucis ab ora maritima; Philippus I, Maximiliani I Imperatoris filius, hìc natus est anno 1478. At rursus à rebellibus heic captivus detentus est idem Maximilianus I.

δ (d) *Tornacum* ad Scaldim fl. urbs olim splendida; at sæpè direpta, multaque perpessa, præcipue in bellis istis quæ gessère Galli, Angli ac Flandri. An. 1667 a Galliæ Rege occupata. [e]

HEKELII.

[a] Habet enim, præter quatuor principaleis Maris Portus XXVIII Urbes muris percinctas, quarum sex magnæ sunt & nobilissimæ, *Gandavum* np. *Brugæ*, *Ypra* (& hæ tres sunt principes) *Lilla*, *Tornacum*, & *Duacum*. Porrò sunt aliæ quoque CCCVII satis nobiles & frequentes, quæ muris non sunt vallatæ; & insuper MCLIV *Pagi*, quorum aliqui magni sunt & populo frequentes, præter *Arces*, *Castella* & *Nobilium Ædes*.

[b] Intra mœnia XX parvas Insulas habitatas, à *Fluviis* & *Rivulis* effectas continet, ac insuper XCVIII magnos Pontes, præter multos parvos. Et ut Arce munitissimâ, ac superbis & magnificis ædificiis est ornata; sic & nobilissima atque pulcherrima est.

[c] Opulentissima & ornatissima.

[d] Olim dicta *Gesoria*.

[e] Claret *Episcopatu*, cui, *Archi-Episcopo Remensi* licet subjecto, subest una Diœcesis ex quinque Episcopatibus.

REISKII.

1 Quam Belgica hodierna nitore urbium, cultu, amplitudine, opulentia & incolarum frequentia caput efferat, hoc invidendis elogiis Golnizius in Itiner. demonstrat. Belgium quippe orbis annulum, annulique hujus gemmam, nemus nemorisque laurum, paradisum & paradisi hujus delicias, cœlum hujusque cœli solem (e) Antwerpiam vulgo dicunt. Hæc si audias, Europæ cultissimam hanc regionem dixeris, in eaque Urbem unam primariam, Marchionatu Imperii Rom. Germ. insignem, nunc Belgio Hispanico subjectam, propugnaculis, fossis & castro per Ducem Albanum condito munitissimam, duabus olim incolarum myriadibus & commerciis florentissimam: Huic tamen nostro nunc tempore urbs Belgii confœderati una præstat (f) Amstelodamum, non sola ædium magnificentia, divitiis, & commerciis per omnem terram frequentibus, sed multis incolarum æque uti advenarum myriadibus: Ut hanc orbis universi compendium, & inter prima Europæ totius emporia non postremum jure dixeris. Sed neque sic satis pro dignitate ac potentia dices, qua terras alias pervadit aut occupat. Quid de Indica societate mercatorum duplici? quid de Collybo, in quem 20500 tonnæ auri sæpius congeri dicuntur? quid de urbibus dicam cæteris & multis & munitissimis. De bituminoso vel unctuoso cespite, quem (g) Turfum nominant, & locis, unde hunc eruunt, permultis; de piscatione Harengorum, & conditura frequentissima, de assidua per totum oceanum navigatione, de Sirenibus & Tritonibus, si qui appareant, marinis, alii conferantur. Addo unum de urbibus, locis

(a) Flandria. (b) Gandavum. (c) Bruga. (d) Tornacum. (e) Antuerpia. (f) Amstelodamum. (g) Turfus pluraque memorabilia.

HODIERNÆ
BELGICÆ
sive
GERMANIÆ
INFERIORIS
Tabula
OCEANUS GERMANICUS
DE NOORD ZEE
Zuy der Zee
Pars Comit Oldenburgensis

Gallis *Tournay*, German. *Doornick*; *Cortracum* (1), Gall. *Courtray*, Germ. *Cortrijck*; ε *Duacum*, *Douay*; ζ Insulæ (2), Gall. *L'Isle*, German. *Ryssel*, sive *ter Issel*; η *Yperæ*, *Yperen*; ϑ *Neoportus*, *Nieuport*; ι *Slusa*, *Sluys*; κ *Duynkercke* (3), piratica superiori bello infamis; λ *Ostenda*, trienni Hispanorum obsidione insignita. μ *Grevelinga*, nobilissimum in finibus Galliæ munimentum.

II. Caput ν Artesiæ est ξ *Atrebatium* [f] vulgo Germanis *Atrecht*, Gallis *Arras* (4) [g] urbs splendida [h]. Clarum hic est ο *Fanum D. Audomari*, vulgo *S. Omer* (5). π *Tervanna*, insignis quondam erat: posteà vero à Carolo V expugnata ac funditus eversa. Est præterea heic nobilis *Comitatus* cognomine *D. Pauli*.

III. Hannoniæ ϱ caput est σ *Montes*, vulgo *Mons* (6), Gallis; Germ. *Bergen*. Secunda ab ea τ *Valentianæ*, Gall. *Valenchiennes* (7). υ *Cameracum* (8) Ger-

Cortracum. Duacum. Insulæ. Yperæ. Neoportus. Slusa. Duynkerka. Ostenda. Grevelinga. II. Artesia. Artois. Atrebatium. Fanum S Audomari. Tervanna. III. Hannonia, Gallis Hainaut. Germ. Henegow.

locis & Dominiis; quæ Belgio confœderato quondam subdita, tum Clivensibus, tum Coloniensibus, ea per pacem Noviomagensem suis iterum Ducatibus accessisse.

BUNONIS.

ε (a) *Duacum* ad Scarpam fl. nobilitavit Academia à Philippo Hispaniarum rege superiori seculo instituta. Galliæ Rex eam nuper An. 67 extorsit Hispano. Direpta miserè & cremata fuit hæc urbs bello, quod Ferdinandus Flandriæ Comes gessit cum Galliæ Rege Philippo II, ejusque filio Ludovico. Deinde iterum lacerata est bellis inter Philippum IV, Regem Galliæ, & Guidonem Dampetram gestis. Hodiè pulchrum est opidum, multaque in eo est nobilitas.

ζ *Guicci*. An. 1667 à Galliæ Rege expugnatum est.

η (b) *Yperæ* à rivulo præterlabente *Ipre* dictæ: à Gallo capta An. 1678, multis obsidionibus clara.

ϑ (c) *Neoportus* famam habet à memorabili prælio, quo Mauritius victoria potitus Albertum Austriacum vicit, An. 1600. Locus prælii distat uno lapide ab opido, inter pagos *West ende* & *Wilhelms Kerck*, via quà Ostendam itur. Crux nigri coloris lignea in cladis memoriam erecta ibi ad sinistram in colle conspicitur.

ι *Slusa*, dum Ostenda obsidetur à Fœderatis Provinciis, capitur.

κ *Duynkerka* Hispanorum in Belgica erat Navale, sed ab Anglis, Gallorum ope, An. 1658, expugnata, Galliæ Regi nuper vendita est. Inde haud procul abest *Mardicum*, navium statio.

λ (d) *Ostendæ* obsidio duravit Annos tres, menses duos, dies quindecim. Cœpit Anno; *OstenDe nobIs paCeM*. Desiit Anno; *OstenDaM InItIa paCIs*.

μ (e) Ad *Gravelingam* Thermus Galliæ Mareschallus, prælio facto, in fugam actus ab Egmondano Comite An. 1558. Cui tamen pro opera ista Dux Albanus ita gratias retulit, ut eum capite plecteret [i]. Opidum illud Galliæ Rex, Anglorum ope expugnavit An. 1658, hodieque tenet. Neque hic præteriri debet *Hulsta*, *Cornelii Jansenii* [k] Patria: à Fœderatis Belgis An. 1654 subacta: (f) *Bierfliet* è regione Ysendici insulæ ejusdem nominis impositum opidum, olim non ignobile, nunc tantum munimentum, patria *Guilhelmi* illius *Beukelens*, sive *Buckeldi*; quem primùm haleces muria & sale condivisse scribunt: quod hominis inventum tanti fecit Carolus V Imperator, ut cum Anno 1536 Bierflietum appulisset, cum sorore Maria, Ungariæ regina, sepulchrum ejus adierit, ac ipsius manibus pro invento isto gratias egerit.

ν *Artesia Comitatus* concluditur ab Ortu Hannonia; à Septemtrione Flandria; ab occasu comitatu Bononiensi; à Meridie ipsa Gallia. [l]

ξ (g) *Atrebatium munitissimum opidum* aliquot obsidionibus & cladibus nostra ætate memorabile, est ad Scarpam fl. Galliæ Regi hodie paret.

ο (h) *Fanum S. Audomari* ad fl. Aa, urbs situ & arte munitissima. Hinc tertio lapide paulo infra Læsæ amnis fonteis.

π (i) *Tervannæ* conspiciuntur rudera, An. 1552 eversæ. Hujus Provinciæ opidum est (k) *Hesdinum*, ad confluentes *Cancke* & *Blangis*, à Carolo V excitatum & egregie munitum: hodie tenetur à Gallis.

ϱ *Hannonia* [m] clauditur finibus Flandriæ, Brabantiæ, Namurcensi Comitatu, Gallia & Artesia.

σ (l) *Montes Hannoniæ* opidum haud vetus est, ita distinctum à Bergis D. Vinnoci, *Wynoxbergen* in Flandria.

τ (m) *Valentiarum* ad Scaldim, ubi Rovallum recidit, in valle amœna sitarum, respublica olim tam bonis utebatur legibus, ut Norimbergenses ad ejus exemplum suam Remp. instituisse scribantur.

υ *Cameracense* territorium alii ad Artesiam referunt; Opidum munitissimum est cum arce.

HEKELII.

[f] f. *Atrebatum*.

[g] A quâ denominantur Panni illi variis figuris contexti, qui vulgò dicuntur *Panni d'Arazzi*.

[h] Et

(a) Duacum. (b) Yperæ. (c) Neoportus. (d) Ostenda. (e) Gravelinga. (f) Bierfliet. (g) Atrebatium. (h) Fanum S. Audomari. (i) Tervanna. (k) Hesdinum. (l) Montes. (m) Valentianæ.

(1) *A Gallis capta An. 1646, & iterum An. 1647, Hispano reddita. An. 1679, a Gallis post a una cum Belgio Hispanico, fraudulenter occupata, at a Fœderatis An. 1706 superata.*

(2) *A Gallis capta An. 1667, ab iisdem optime munita, sed a Fœderatis sub Duce Marlburgeii & Principe Eugenio, post longam obsidionem, in qua multi utrinque periere, fortiter expugnata An. 1708, cunctis Flandriæ civitates commercio superat.*

(3) *A Gallis optime munita, a Fœderatis frustra bombardis tentata, regnante Gulielmo III. Bello Piratico Fœderatorum commercio imprimis noxia.*

(4) *A Gallis An. 1640 capta, & conventu Pirenæo concessa, ab Hispanis An. 1654 frustra obsidione cincta.* (5) *A Gallis An. 1677 expugnata, & conventu Neomagensi Lud. XIV concessa.* (6) *A Gallis An 1691 capta, & a Rege Gulielmo postea fortiter expugnata; a Gallis autem post mortem Car. II, Hisp. fraude occupata.* (7) *A Gallis An 1677 expugnata, urbs probe culta, & commercio celebris, situ & arte probe munita.* (8) *A Gallo An. 1677 capta, & inter Europæ urbes munitissimas, ampla & bene culta, commercio etiam celebris.*

German. *Camerick*, Gall. *Cambray*, cum agro suo singularem provinciam conficere videtur, quæ dicitur *Cambresis*.

IV. Namurcum. Gall. Namur. German. Namen.

IV. Caput est, quæ provinciæ nomen dedit, *Namurcum* (1), ædificiis magis valida quam splendida. φ

V. Luceburgium. Luzelburg.

V. Hic Ducatus nihil insigne habet, præter *Luceburgium* (2), unde nomen Provinciæ; & ipsa urbs tam fœda, quàm satis natura loci munita. χ

VI. Limburgium.

VI. Hujus caput est ♃ *Limburgium* (3) urbs, minus inter reliquas XVII provincias clara. *Falcoburgium* ac *Dalem*, duo Comitatus, portiones sunt Limburgiensis Ducatus.

VII. Brabantia. Brabant. VIII. Antverpia. Marchion. Bruxellæ. Sylva Ducis. Lovanium.

VII. Primaria ω *Brabantiæ* urbs est α *Antverpia* (4), Gallis *Anvers*, Germanis inferioribus *Antwerpen*, superioribus *Antorf*, Emporium quondam totius Europæ celeberrimum, nunc etiam urbs totius terrarum Orbis splendidissima: arce sua maximè nobilis. β *Bruxellæ* (5), *Brussel*, magnifica urbs, rectorum Belgii Hispanici sedes: γ *Sylva Ducis*; *des Hertogenbosch*; ac δ *Lovanium* (6), vulgo

[b] Et totius Regionis Metropolis. Quondam ipsius Flandriæ primaria erat Civitas.

[i] *Sed hoc ingratum scelus atro crimine omnino adhuc damnandum est.*

[k] Apud *Romano-Catholicos* magni nominis Theolog., Ecclesiastæ *Lovaniensis*.

[l] Fruitur clementissimo aëre, & producit omnia, præterquam Vinum, quod Incolarum negligentiâ potiùs evenit.

[m] Olim *Pannonia* dicta, & deinde *Saltus Carbonarii*, atque etiam *Picardia inferior*.

BUNONIS.

φ Continetur limitibus Hannoniæ, Brabantiæ, Leodicensibus, Lucemburgensibus & Galliæ, (a) *Namurcum* sive *Namurum*, ad Mosæ ac Sabis, seu Sambræ confluentes, munitum ac dives est [n]. In ditione Namurcensi lapis effoditur, unde excitatur ignis qui augetur aquâ, exstinguitur oleo. *Ortelius*.

χ *Ducatus Lucenburgicus* habet ab Ortu Episcopatum Trevirensem; à Septemtrione Ducatum Limburgicum & Diœcesin Leodicensem; ab Occasu Galliam; à Meridie Lotharingiam [o]. (b) *Luzeburgium* Metropolim percurrit Elsa fl. Inde haud longe abest Palatium magnificum, à *Petro Mansfeldio* excitatum, in quo nihil ad delicias deest. Est hìc quoque ad Mosellæ ripas (c) *Theonis villa*, vulgò *Diedenhoven*, opidum munitissimum à Gallis Ann. 1643 expugnatum.

♃ Ducatus hic ab Ortu habet Ducatum Juliacensem; a Meridie Ducatum Lucenburgicum; ab Occasu Episcopatum Leodicensem; à Septemtrione Geldriam. (d) *Limburgium* provinciæ caput ad Wesam fl. præcipiti saxo impositum, arte item & manu [p] valide munitum est: in ejus agro multum ferri ac æris effoditur [q].

ω Ducatus (e) *Brabantiæ* habet ab Ortu Geldriam & Episcopatum Leodicensem, à Septemtrione partem Geldriæ & Hollandiam, ab Occasu Hannoniam & Flandriæ partem.

α (f) *Antverpiam* Dux Parmensis ponte supra Scaldim fluvium, qui pedibus bis mille quadringentis in latitudinem ibi patet, structo, obsidione cinxit, ac demum cepit An. 1585 [r]. Nobile hic floruit Typographejon Christophori Plantini, ex quo prodiit opus Bibliorum regium.

β (g) *Bruxellis* quoque sedes est summi totius Brabantiæ senatus: urbs ad Sin fl. posita est. [s]

γ (h) *Sylva Ducis* [t] ad fluvios Dommelam & Aadam vulgo Aa sita, à Mosâ fl. distat spatio duorum milliarium, à Ravensteinio quatuor, ab Antverpia duodecim. Opidum est amplum, pulchrum, situ & industria humana adeo munitum, ut inexpugnabile videri possit: Fœderatarum tamen Provinciarum armis domitum est An. 1629. Tantum lintei hic singulis paratur Annis, quantum ducentorum coronatorum millibus vendi possit; ad quod opificii genus aquæ vicinæ secreto naturæ beneficio multum conducunt. Urbs illa naturâ & arte munitissima à Fœderatis Belgis domita & subacta est An. 1629, à quibus hodie tenetur.

δ (i) *Lovanium* ad Dilam amnem & Wortham torrentem situm quatuor mill. Mechlinia distat. Gandavo, aut ipsis Parisiis censetur amplius, si computantur Suburbia. Academia hic instituta est An. 1426. Justo Lipsio quoque celebritatem debet. Hic Johannes Fridericus Saxoniæ Elector aliquamdiu captivus detentus est.

HEKELII.

[n] Gens armis dedita, civilis & ingeniosa, sed paucos habens Mercatores. *Gallica* linguâ utitur, eâque degeneri.

[o] *Ptolemæo* dicitur *Augusta Romanduorum*, quam *Alisontia* Fluvius, vulgo *Elsa*, s. *Alsitz*, interfluit. Heic Consilii supremi Sedes est & Tribunal, à quô provocatur *Mechliniam*. Hodiè est *Helena* illa, de quâ *Gallus* cum *Hispano privatim* & intra velum est digladiaturus.

[p] *Immo profunda valle.*

[q] Cive gaudet *Remaclo Fuschio*, Medico erudito, qui varios scripsit Tractatus, inter illos *illustrium Medicorum Vitas*; itemque *Gilberto Philareto*, qui nomine *Limburgii* apud exteros maximè innotuit. Vid.

(a) Namur. Ger. Namen. (b) Luzeburgium. (c) Theonis villa, (d) Limburgium. (e) Brabantia. (f) Antverpia. (g) Bruxellæ. (h) Sylva ducis. (i) Lovanium.

(1) *Urbs munitissima, a Lud. XIV, An. 1692 expugnata, a Guil. III, postea fortiter obsidione cincta & recuperata An. 1695, a Gallis autem post mortem Car. Hisp. fraude occupata.* (2) *A Gallis An. 1684 capta, & Hispano conventu Reswicensi reddita Ann. 1697.* (3) *Situ munitissima, a Batavis ter capta, scilicet An. 1632, 1633, & 1703, a Gallis in 1675, sed conventu Neomagensi Hispano reddita.* (4) *A Gallis post mortem Car. Hisp. fraude occupata, Fœderatis autem post prælium Ramiliense reddita, templis splendidissimis, ipsi Italiæ non secunda, commercio olim celebris, quo nunc ab Amstelodamensibus penitus fere privatur.* (5) *A Gallis An 1695, Machinis æneis, quas bombardas vocant, verberata, a Bavaro An. 1708 pene oppressa, sed copiis Fœderatis opportune liberata, Bavaro fuso, fugatoque.* (6) *Inter amplissimas Belgii urbes nominatur, 30 habet Collegia ad Academiam pertinentia.*

vulgo *Leuven*, insignes urbes : Præterea ε *Breda*, *Sevenbergen*, ζ *Bergen op Zoom*, η *Lier*, *Herentals*, ϑ *Dieſt*, *Tienen*, & *Gemblours*, haud ignobilia ſunt opida; ι *Mechlinia*, *Mechlen* Germanis, *Malines* Gallis, quæ unam provinciam in XVII conficit, inter nitidiſſimas Belgicæ merito numeratur. De cætero, & in Brabantia Ducatus κ *Arſchot* : Marchionatus *Bergen op Zoom* ; Comitatus *Hoochſtraten* & λ *Megen* ; Baronatus *Breda*, *Dieſt*, μ *Grimbergen*.

IX. Mechlinia Dominium.

VIII. ν *Zelandia* in inſulas complures diſſecta eſt ; quarum nobiliores, *Walachria*, vulgo *Walcheren* ; *Scaldia*, vulgo *het Landt van Schouwen* ; & *Bevelandia Auſtrina*, vulgo *Zuyt-Beverlandt*. In Walachria urbs princeps eſt ξ *Middelburgium*, celebre Emporium. Secunda eſt ο *Vliſſingen*, proximus in Zelandia ex Gallia ac Britannia advenientium navium appulſus. π *Vera*, vulgo *ter Veer*, Scoticarum mercium Emporium. In Scaldia inſula eſt ρ *Sirickzea*, opidum ſatis nitidum. In Bevelandia, σ *Guſa*, vulgo *ter Goes*.

VIII. Zelandia. Walachria. Scaldia. Bevelandia. Middelburgium. Vliſſinga. Vera. Guſa.

IX.

Vid. celeberrimi mei *Quenſtedtii* Dialog. de *Patriis illuſtrium Doctrina & Scriptis Virorum* p. 111.

[r] Cingitur vallo vaſtiſſimo, in quo diſpoſiti Tiliarum ordines & amœnitatem, & opacitatem deambulantibus præbent.

[ſ] In Fori extremitate oſtenditur locus, ubi *Egmondanus* & *Hornius* Comites decollati. Plurima ſunt hìc *Ducum* & *Principum* Palatia magnifica. Fontes per Urbem crebri & elegantes. Turris, in quâ armamentarium, meretur videri.

[t] A vicino nemore ſic nuncupata.

BUNONIS.

ε (a) *Breda*, ad Merke fl. in ditione eſt Principis Auranſiæ [v], munitiſſima cum arce, a Mauritio ſingulari ſtratagemate capitur An. 1589. Ab Hiſpanorum Duce Spinola fame & XI menſium obſidione expugnatur An. 1625, ſed à Fœderatis Provinciis duobus menſibus recuperatur An. 1637. [x]

ζ (b) *Bergen op Zoom* opidum munitiſſimum, quoddam quaſi Hollandiæ & Zelandiæ vinculum, ab Hiſpanis fruſtra oppugnatum.

η (c) *Lira* ad Nelam fluvium duobus Antverpia, & totidem fere Mechlinia milliaribus diſtat.

ϑ *Dieſta* Baronia ad Demeram fl. Nicolai Clenardi patria eſt.

ι (d) *Mechlinia* in meditullio Brabantiæ ſita, quatuor milliaribus diſtat Antverpia, totidem Lovanio, ac totidem Bruxellis. Dela fluvius mediam ſecat. Gaudet cœli temperie ; unde Philippus I & Carolus V. hic educati. Opidani innatam quandam habent venuſtatem morum ac urbanitatem ; unde appellantur *de Meeſters van Polit*. Academia olim floruit ; Guicciardinus tradit, aliquando IX filios diverſorum regum, XXIV Principum, XXIX Comitum eodem tempore operam literis hoc in loco [y] dediſſe.

κ *Arſchotium* ad Demeram fluvium eſt.

λ *Megen* opidum munitum ad Moſam eſt.

μ *Grimberga* olim fuit celebris. Ad Provinciam hanc pertinet quoque *Gemblacum* vulgo *Gemblours*, abbatia, eruditorum olim Seminarium.

ν Comitatus (e) *Zelandiæ* nomen ex re habet ; mari enim undiquaque alluitur, & inſulis conſtat plurimis, ex quibus octo celebriores ſunt ; præter inſulas memoratas ad Provinciam pertinent, Nord-Bevelandia, Duvelandia, Tola. [z]

ξ (f) *Middelburgium*, Gymnaſio & ordinario deputatorum Zelandiæ Collegio quoque nobilis, elegans ac probe munita urbs, habet ſtapulam ſive forum vini, ex Hiſpania, Gallia aliiſque provinciis importati [a]. Tutiſſima & capaciſſima ibidem eſt navium ſtatio. Inde oriundus fuit *Petrus a Mittelburgo*, inſignis Mathematicus, qui eo nomine Romam vocatus eſt. Scripſit ille de paſchatis celebratione.

ο (g) *Vliſſinga*, duo millia paſſuum Middelburgo diſtans, urbs exigua quidem eſt, ſed arte & natura munita. Opportuno adeo ſitu eſt, & tam eximio portu ſpectanda, ut, quotquot fere ultro citroque commeant Naves, hâc perpetuo tranſeant. Oceani Belgici habetur clavis. Quare Carolus V inter cætera conſilia ſecretiora Philippo filio hoc etiam reliquit, ut quàm diligentiſſimé tueretur hunc locum : quod dum ille per ſuos arce exſtructa violenter conatur efficere, Belgis portam aperuit ad libertatem recuperandam. Tenuit Urbem illam pignoris loco Eliſabetha Angliæ Regina ab An. 1585, & poſt illam Jacobus Rex ad An. 1616, quo deducto præſidio Auranſiæ Principi, Domino ſuo, reſtituta fuit. Habet princeps ille ibidem palatium ſuum.

π *Vera* ſeu *Campoveria* munita, eſt in ditione Principis Auranſiæ. [b]

ρ *Zirickzea* antiqua multis & inſignibus gaudet privilegiis. Portu ejus aliquando arenis obducto, novus apertus eſt.

σ *Guſa* ad oſtium Scaldis eſt opidum ſatis lautum.

HEKELII.

[v] S. *Arauſionenſis*.

[x] In Arce Navis adhuc cuſtoditur, qua intraverant milites *Ordinum*, ceſpitibus, comburi heic locorum ſolitis, obtecti. Videndus quoque in atrio Arcis Hippelaphus, Equus pedes & caudam cervi habens.

[y] Ubi & *Armamentarium nobile*.

[z] *Hæc*, aliàs quippe *Tolana*, vulgo *Tolen*, dicta, *duo* habet Opida ſatis laudata, *Tolam* & *Divi Martini Aggerem*. *Illa* circuit quatuor tantummodò Germanica Milliaria, neque, niſi *Vicos* & *Pagos* habet. *Iſta* autem quondam erat *fertilis* & *amœna*, antequam An. MDXXXII. penitus inundaretur.

[a] Unde *Gallis* l'Eſtappe du vin de France & d'Eſpaigne.

[b] In hâc urbe videnda ſunt tormenta aliquot, *caroli* V Imperatoris nomine inſcripta. Juxta Portam

(a) Breda. (b) Bergen op Zoom. (c) Lira. (d) Mechlinia. (e) Zelandia. (f) Middelburgium. (g) Vliſſinga.

IX. Hollandia

IX. τ *Hollandia* ob frequentia in varias Mundi parteis commercia totius Belgicæ celeberrima potentissimaque, dividitur in *Septemtrionalem* & *Australem*. *Septemtrionalis* Hollandiæ pars meridionalis, crebris lacubus interfusa, *Waterlandt* incolis vocatur. Princeps dignitate est totius Hollandiæ urbs υ

Dordracum.

Dordracum, vulgo *Dordrecht*, & *Dort*, in ipsis lacuum, quos Mosa Vahalisque efficiunt, undis sita; vini Rhenani frequenti mercatu nobilissimum Emporium.

Amsterodamum.

At maxima potentissimaque omnium est φ *Amsterodamum*, vulgo *Amsterdam*, opulentissimum ad Oceanum Germanicum Emporium :

Lugdunum.

χ *Lugdunum* Batavorum, vulgo *Leyden*; omnium Belgicarum, nedum Hollandicarum, amœnitate salubritateque splendidissima :

Delphi.

ψ *Delphi*, vulgo *Delft*, *Guilielmi Principis Auriaci*, Illustrissimi Principis Mauritii parentis, cæde insignita civitas :

tam hospitium est amœnissimum, ex quô in *Mare* & *Zirickzeam* usque, alterius Insulæ Urbem, ad aliquot Leucas remotam, prospectus amœnissimus. Vid. *Jodoci Sinceri* Itinerar. *Galliæ* p. 381.

BUNONIS.

τ (a) *Hollandiæ* Comitatus fines habet ab Ortu Trans-Isalaniam [c] & Geldriam : à Septemtrione Frisiam : ab Occasu mare Germanicum, & insulas Zelandicas : à Meridie Brabantiam. [d]

υ (b) *Dordracum* urbs pervetusta, Hollandiæ olim caput, [e] Mervæ incumbit, quod flumen ex Rheno, Mosa, & Linga urbem præterfluentibus, nascitur. An. 1521, Vahalis simul & Mosa, exæstuante in eos Oceano, ex agro inter hanc urbem & Brabantiam interjecto effecerunt immensum illum aquarum gurgitem, absorptis violenter 72 egregiis pagis, & in iis plus centum hominum millibus; qui cum omnibus suis fortunis miserando illo diluvio perierunt; & tum urbs illa à continente fuit avulsa, ac instar insulæ destituta : nunc incolarum industria non exiguum agrum undis ereptum mœnibus suis rursus conjunxit, propria fere harum gentium arte. Est verò pulchra, dives, potens, amplis & elegantibus ædificiis ornata, & celebris Synodo, quam Reformati An. 1619 ibidem celebrarunt. Dordraco oriundus fuit *Paulus Merula*, & *Janus* Rutgersius. [f]

φ (c) *Amstelodamum* nomen sortitum est ab *Amstela* fluvio, & voce Teutonica *Damm*, quæ significat *aggerem*. Fuit olim vicus à piscatoribus inhabitatus; sed à trecentis abhinc Annis in tantam excrevit urbem. An. 1601, ædes plusquam sexcentæ privatorum opibus à fundamentis fuerunt exstructæ. Bursa, *die Boerse*, Templum australe, *die Suder Kirche*, & Curia, splendida sunt ædificia, quæ nulli in Europa splendore & magnificentia facile cedant. Sunt ibi quoque rigidioris disciplinæ ergastula *das Zuchthausz*, in quo mares; & alterum, *das Spinnhausz*, in quo fœminæ labore exercentur (g). *Tota urbs* palis prælongis & crassis superstructa; unde argute quidam, *si*, inquit, *videri posset hic fundus*, *numquam quisquam amœniorem vidisset sylvam*. Civium incredibilis ibi est frequentia : & fere major quotidie advenarum concursus. Non enim unius provinciæ, sed totius Orbis emporium est; de *Amstelodamo*, quod *Sallustius* olim de Carthagine, *silere melius puto*, *quam pauca dicere*.

χ (d) *Lugdunum* à Romanis olim putatur conditum : fuitque Prætoris Romani perpetua sedes. Cœlum habet temperatius, quam cæteræ Hollandiæ partes. Diuturnam XVI seculo Hispanorum forti ac constanti animo sustinuit obsidionem; Inde Academia, præeunte Guilhelmo Arausino Principe, ornata est. Lugdunensis erat perfidus ille impostor & anabaptista, *Joannes Buchold*, sartor, vulgo *Johann a Leyda* dictus; qui mira quadam malitia & inauditis commentis se regem fecit Monasterii, An. 1534, sed tamen urbe capta atroci supplicio demum affectus (h). Edidit vero Leida complures viros eruditione præstantes, *Johannem Gerbrandum*, *Nicolaum Leontium*, *Janum Dousam*, &c. [i]

ψ (e) *Delphi* seu *Delfium* ab alveo seu fossa & aquæ ductu ex Mosa in urbem perducto nomen habet. Fossam enim vulgo appellant *Delf* [k]. An. 1536 fortuito incendio major ipsius pars conflagravit; sed ex ruinis surrexit pulchrior. Ciconiæ tum visæ sunt magno conatu anniti, si qua pullos flammis possent eripere; & quum ob pondus corporum nequirent, expansis alis sobolem suam obtexerunt; quædam etiam pertinaciter pullis adhærentes eodem incendio haustæ sunt. Multi enim in domorum culminibus avium istarum conspiciuntur nidi; quod ad illarum pastionem urbs loco opportunissimo sita est. *Guicciardinus*.

HEKELII.

[c] H. e. *Maris Germanici* Sinum.

[d] Et *Mosam* amnem. Incolæ hujus Regionis sunt proceri, formosi, civiles, humani, ingeniosi, divites, potentes, & bellicæ laudis præ cæteris clari.

[e] Et Metropolis.

[f] Ac *Guilielmus Lindanus*, Episcopus *Ruræmondensis*, & postea *Gandavensis* Ecclesiæ Doctor, Pontificius & Antagonista Orthodoxorum acerrimus.

[g] Porro *Orphanotrophium* pro utroque sexu, *Xenodochium* pro peregrinis morbô infectis, *Gerontotrophium*, quod vere *Pauperum* dici potest *Palatium*, *Ædes* pro deliris utriusque Sexus, *Domus Indiæ Orientalis*, *Domus Indiæ Occidentalis*, *Domus Organica*, &c.

[h] Iconia ejus, ut & uxoris *Elisæ* vid. ap. *Joannem Meursium* Lib. I. *Athen. Batav.* Cap. xxv. p. 78. Edition. posterior. ubi Historia prolixè est descripta.

[i] Hujus splendidissimæ atque amœnissimæ Urbis Academiæ Doctores olim fuère Jacobus *Golius*, Abrahamus *Heidanus*, Daniel *Heinsius*, Justus *Lipsius*, Claud. *Salmasius*, Jacob. *Triglandius*, Marc. Zuer. *Boxhornius*, atque plures alii, quos ipse *Leidensis* Doctor præstans, *Johannes Meursius* in ATHENIS BATAVIS utriusque Edit. dignissimè laudavit.

[k] Patria fuit *Hugonis Grotii*, quem *Heinsius* Pater *maximum Hugonem* appellavit.

BUNO-

(a) Hollandia. (b) Dordracum. (c) Amsterodamum. (d) Lugdunum. (e) Delfium.

Prospectus Inundationis Battavicæ horrendæ quæ aggeres perrupit a D. Nalp Delineatæ.

A Draught or Prospect of the Dreadfull Innundation Or Breaking the Dykes in Holland Which Carryed every thing before it. Designed by P. Nalp one of the best Artists for those things in that Country

tas: ω *Roterodamum*, *Rotterdam*, natalibus *Erasmi Roterodami* clara secundum ab Amstelodamo Emporium. α *Haga-Comitis*, vulgo *des Graven-Hage*, nobilissimus totius Europæ vicus, multisque urbibus præferendus; Comitum quondam Hollandiæ, nunc Concilii Confœderatarum Provinciarum universalis sedes: huc quippe, quoties de communibus negotiis decernendum est, universæ provinciæ conveniunt. Sunt præterea nobiles urbes, β *Haerlem*, γ *Goude*, δ *Geertrudenberge*, ε *Alckmaer*, ζ *Edam*, η *Hoorn*, ϑ *Enckhuysen*. In Insulis Australibus est ι *Briel*, haud postremum provinciæ opidum, & itidem κ *Geerfliet*. Septem-

Roterodamum.
Haga.

BUNONIS.

ω (a) *Roterodamum* propinquum Mosæ est & ad Roteræ fl. unde nomen desumit, fauces [*l*]. Varias olim calamitates expertum in amplissimam excrevit urbem; idque eo potissimum tempore, quo ab Hispanis desertum fuit. Et superioribus quoque annis magna accessio facta est. Heic bona coquitur cerevisia; quæ illis in terris magnopere expetitur. Haud procul summo templo est statua ænea Erasmo à senatu posita.

α Roterodamo tribus leucis distat *Haga* (b) non pulcherrimus modo, sed ditissimus quoque, & fortassis etiam maximus universæ Europæ pagus, Auransius Princeps ibi pulcherrimum habuit palatium [*m*]. Semileuca fere ab Haga situs est pagus (c) *Lausduna* [*n*], ubi cœnobium, in quo Margaritæ Comitis monumentum cum inscriptione; ex qua cognoscitur, Margaritam illam An. ætatis suæ XLII, ipso die parasceves hora nona ante meridiem, Anno salutis 1276, peperisse infantes vivos promiscui sexus numero trecentos sexaginta quatuor: qui, quum sacramentum baptismi accepissent, cum matre expirarunt. Singuli infantes narrantur fuisse pulli duntaxat gallinacei magnitudine. [*o*]

β (d) *Harlemum* [*p*] ad Sparam fl. Amsterodamo tribus distat leucis. Albani ducis crudelitatem experta hæc urbs, incendio etiam deformata; sed pulchrior surrexit, & incolarum numero adeo aucta est, ut superioribus Annis hic supra XXV millia hominum fuerint numerata eorum, qui sexagenariis minores, & pubertatis Annos egressi varias artes mechanicas & mercaturam exercebant. Artis Typographicæ inventionem urbi huic adscribit *Hadrianus Junius*. Ann. Christi 1403, mulier quædam marina, sive *Siren* dicenda est, à piscatoribus capta Harlemi plures Annos vixit. Vestita & assuefacta paulatim esui panis, lactis, & aliorum id genus ciborum; etiam nere & reliquum opus domesticum exsequi didicit; crucis insuper signo honorem & reverentiam exhibens, aliosque usurpans ritus, quos à domina docebatur; sed semper muta mansit. *Guicciardinus*.

γ (e) *Gouda* ad Isalam Leida distat quatuor leucis majoribus, opidum lautum & prævalidum est. Hic conceptus & utero gestatus est *Erasmus*.

δ (f) *Gertrudis mons* [*q*] ad Mervam fluvium clupearum piscatione celebre opidum est.

ε (g) *Alcmaria* Harlemo quinque leucis distat, egregie munita; unde Hispanus fortiter repulsus est. Lacubus erat circumcincta [*r*], qui siccati circumducto valido aggere in arva & pascua sunt conversi. Heic magna casei butyrique paratur copia. *Petrus Forestus* Medicus fuit Alcmarianus. [*s*]

ζ (h) *Edamum* ad Idam seu Edam fl. & lacum hodie exhaustum, qui in arva & pascua conversus est: Plurimæ ibidem ædificari solent magnitudine simul & specie commendabiles naves. Lautissimus quoque in territorio circumjecto premitur caseus, idque tam incredibili copia, & cum tanto civium quæstu, ut universum opidulum inde locupletetur.

η (i) *Horna* duabus ab Edamo leucis ad eundem sinum seu lacum Flevi sita à portu tortuoso videtur dicta; opidum peramœnum, dives & satis amplum, tutum habet portum. Gaudet mercatu anniversario præter hebdomadarios; quibus ibi tanta copia casei butyrique advehitur, ut solus, qui spectaverit, credere possit. In urbe illa natus est [*t*] *Hadrianus Junius*, professione Medicus, & in omnibus liberalibus scientiis versatissimus, Poëta eximius, & Philosophus celebris. [*v*]

ϑ (k) *Enchusa* abest Hornâ tribus leucis, ad eam maris Australis (vulgò *Zuyder-Zee*) partem, quæ Frisiam adspicit: Opidum lautum ac munitissimum, portu prorsus mirabili. Ædificantur ibi quoque naves plurimæ. Habet urbs illa peritissimos naucleros, & industrios valde navales socios.

ι (l) *Briela*, in insula Vorna jacet, quâ Mosæ fluminis alveum Rhenus Oceano affundit. Opidum hodie valde munitum illud est, quod omnium primo, de improviso & præter omnem Ducis Albani spem, ductu Comitis Marchiæ, calendis ipsis Aprilibus An. 1572, occuparunt extorres Belgæ. Desciverunt paulo post Flissinga, Enchusa, & alia quædam opida, non sine ingenti rerum & status mutatione. Superioribus annis urbs illa Elisabethæ Angliæ Reginæ ab Ordinibus pignoris loco tradita, & per annos multos præsidiis Anglicis insessa; sub regno Jacobi I, Angliæ Regis, redemta & restituta fuit, præsidiumque Anglorum deductum. Nunc Fœderatorum milite custoditur.

κ (m) *Geerflietum* in eadem, cum Briela, est insula, opidum mediocre. Aer ejus quàm optimus, & cum tritici mire speciosi, tum & aliarum egregiæ bonitatis segetum fertilissimus est. Briela duarum leucarum intervallo abjuncta est (n) *Goerea*, vulgò *Goeree* insula cum opidulo cognomine. Olim commerciis & navigationibus floruit. Nunc portu hinc obstructo, inde infestum habens Oceanum, multum de pristino splendore amisit.

HEKELII.

[*l*] Quasi dicas *Roteræ ager*.

[*m*] Aquis & fossis undique cinctum & munitum.

[*n*] *Joannis Meursii*, Viri celeberrimi, Patria.

[*o*] Vid. *Gotfr. Hegenitii* Itinerarium *Frisio-Hollandicum* p. 141. Edit. *Lugd. Batav.* An. M DC XXX, in 16 f. ut & *Sinceri* Itinerarium *Galliæ* p. 395.

O [*p*] *Petri*

(a) Roterodamum. (b) Haga. (c) Lausduna. (d) Harlemum. (e) Gouda. (f) Gertrudis mons. (g) Alcmaria. (h) Edam. (i) Horna. (k) Enchusa. (l) Briela. (m) Geerflietum. (n) Goerea.

Texel. Flieland.

Septemtrionali Hollandiæ adjacent Insulæ duæ, λ *Texel* & μ *Flielandt*, navium stationibus celebres. De cætero est in Hollandia Comitatus ν *Egmont*, Baronatus ξ *Brederodiorum*, ο *Vianen*.

x. Trajectensis Provincia.

X. *Trajectensis* sive *Ultrajectensis* π provincia, nomen accepit à capite suo ρ *Trajecto*, sive *Ultrajecto*, vulgo *Utrecht*, vel *Utert*. Urbs est ampla atque magnifica, Episcoporum quondam Frisiorum sedes. Est & σ *Amersfort*, haud spernendum opidum.

XI. *Gel-*

[p] *Petri Scriverii*, d. XII Jan. An. MDLXXVI nati, Patria.

[q] S. *G. rtrudi-Berga*.

[r] Unde & a copiâ *Lacuum* URBI nomen inditum volunt, qs. *Al-Meer*.

[s] Qui primam in *Medicina* Lectionem & Orationem pro laude *Ejus* in Academiâ *Lugdunensi* habuit. Leg. *Meursius* loc. cit. Lib. II. p. 99. & *Melchior Adami* in *Germanor. Medicor.* Vitis p. 328.

[t] D. I. Jul. 1513.

[v] Denatus a. *Middelburgi* d. XVI. Jun. An. LXXV ejusdem seculi, ibidemque sepultus honorifice.

BUNONIS.

λ (a) *Texel seu Tessalia, insula copiosa & omnibus rebus affluens, contra maris impetus partim collibus arenosis, partim aggere communitur. Ager magnam partem est pascuus, in quo multi oberrant pecudum greges. Amplissimum & pulchrum ibi est municipium nullis clausum mœnibus, quod eodem cum opidis jure & Magistratibus gaudet.*

μ (b) *Flevolandia*, Hollandis *het* (c) *Vlielandt*, à Flevo nomen sortita est, quam mytuli, vel si mavis musculi illi marini, Belgis *Mosselen* dicti, vel imprimis commendant. Cæteræ ad Hollandiam insulæ pertinentes sunt (d) *Schellingia*, quinque pagis habitata, armento dives; (e) *Wieringia* ab alga marina dicta putatur, cujus ibi tanta est copia, ut ea aggeres fartos tectos conservent. In sinu, qui mare Australe, (*Zuyder-Zee*) sunt (f) *Urk* & (g) *Ens*. Ad ostium Mosæ (h) *Voorna*, (i) *Goerea*, (k) *Over Flachee*, in qua opidum (l) *Smoerdick*.

ν (m) *Egmonda* Oceano ab occasu propinqua est, & ab Alcmaria sesquileuca, à Bevervico duabus leucis distat. Pulcher profectò & concinnus admodum pagus, insignem habet arcem.

ξ (n) *Brederodiorum* antiquissima gens cognomen habet à *Brederoda* arce, quæ medio ferè inter Harlemum & Bevervicum itinere jacet.

ο (o) *Viana* posita est ad lævam Leccæ ripam, & Schoonhovia [x] duabus tantum leucis abest.

π *Provincia Ultrajectina*, etsi cum Hollandia conjunctissima, peculiaris tamen & distincta ditio est. Ea, præter metropolin *Ultrajectum*, quatuor opida complectitur; *Durstadium, Rhenam, Amersfordiam, & Montfortium.* Cingitur Provincia illa à Septemtrione, Occasu & Meridie pœnè omni ex parte Hollandiæ finibus, ab Ortu terminatur Ducatu Geldriæ. [y]

ρ (p) *Trajectum* situm est ad veterem Rheni alveum, cujus aquæ in Leccam sunt derivatæ. Illud notatu dignum, eo loco positam esse hanc urbem, unde unius diei itinere, pedibus pervenire queas, ad quodcunque libuerit e quinquaginta [z] opidis, Ultrajectum circumstantibus. Potest quis mane urbe hac egressus ad quodvis è sex & viginti opidis etiam lento gradu inambulans accedere, genio sibi indulgere, & vespere domi rursus ad cœnam adesse. Habebat *Ultrajectum* munitissimam arcem à Carolo V exstructam, quam opidani An. 1577 dejecerunt. Est verò ipsa urbs ampla [a], concinnis & elegantibus ædibus exornata, Episcopatu olim nobilis [b]. Ultrajectinus fuit *Hadrianus* VI, Pontifex Romanus, ex Germanorum gente postremus. Hic Papa factus nomen suum in Baptismo acceptum [c] mutare noluit. [d]

σ (q) *Amersfordia* à trajectu *Emæ fl.* quod vulgo *de Eem*, nomen sortita, ab Ordinibus nostro seculo egregie muniri cœpit, variaque opera exterius adjecta. (r) *Dur-stadium*, olim *Batavodurum*, situm est ad illum Rheni alveum, quem *Leccam* vulgariter appellant. Vetustissimum est opidum, cujus mentionem facit *Corn. Tacitus*. A Normannis [e] olim funditus excisum [f]. Præsules Ultrajectini ibi fere sedem habere solebant ob amœnitatem & commoditatem, quam vitæ humanæ præstat. (s) *Rhena* [g] ad Leccam posita egregiè munita est: Inde Trajectum petentibus vasti occurrunt campi, & prædivites venæ cespitis ustibilis [h]. (t) *Montfortium* ad Isalam positum, paucis abhinc Annis incendio miserè deformatum est.

HEKELII.

[x] Patriâ quippe eruditissimi Viri *Christophori Longolii*, Oratoris clarissimi, *Patavi* sepulti.

[y] Potitur agrô bonô & fertili, qui magis seminatur, quàm *Hollandia*, quia non adeo humilis est ac humidus, sicut illa.

[z] Seu, ut alii volunt, sexaginta.

[a] Mœnibus valida.

[b] Collegiisque *Canonicorum* dives.

[c] Ideo, quod ex humili locô & pauperrimâ domô ad tantos honores adscenderit.

[d] Fuit & Patria *Guilielmi Canteri* & *Johannis Heurnii*, Virorum sat illustrium. Academiam, quâ claret, *Joan. Georgius Grævius*, *Numburgensis*, solidissimâ eruditione & summâ celebritate suâ clariorem adhuc reddit.

[e] Et *Dacis* penitus.

[f] Ex hoc prodiit M. Walterus, Grammaticus, ut testis est *Cornelius Haemrodius* in *Bataviæ* brevi Descript. p. 33. Arcem satis munitam habet.

[g] Et Rhenia.

[h] Patria doctissimi Viri, *Gerardi Listrii*, Scriptoris clarissimi; famosa autem olim *divæ Cuneræ* cineribus.

BUNO-

(a) Texel. (b) Flevolandia. (c) Vlieland. (d) Schelling inf. (e) Wiering inf. (f) Urk inf. (g) Ens inf. (h) Voorna inf. (i) Goerea inf. (k) Over Flachee. (l) Smoerdick. (m) Egmonda. (n) Brederoda. (o) Viana. (p) Trajectum. (q) Amersfordia. (r) Durostadium seu Batavodurum. (s) Rhena. (t) Montfortium.

XI. *Gelriæ Ducatus* τ in duas hodiè secatur parteis: quarum altera Hispanici, altera Confœderati juris est. *Hispanicæ Gelriæ* caput est υ *Ruremunda*, sedes Episcopalis & conventus Juridicus; dein φ *Gelder*, quæ nomen Ducatui dedit: post eam χ *Venloo*. *Gelria Confœderata* in tres dividitur potissimum portiones: quarum *Velavia*, vulgo *de Veluwe*, urbes habet ↓ *Arenacum*, vulgo *Arnheim*, caput in hac parte, ac sedes olim Ducum, nunc conventus Juridicus totius provinciæ. Post hanc sunt & ω *Harderwicum*, & α *Elburgum*. *Betavia* altera pars, hodiè *de Betuwe*, veteris *Bataviæ* nomen fert: in hac sunt Comitatus β *Buren*, & γ *Culenburg*, eodemque pertinent duæ munitissimæ urbes δ *Bommel*, & ε *Noviomagus*, vulgo *Nimmegen*, & *Nieumegen*. *Tertia* pars antiquæ Gelriæ est *Comitatus Zutphaniensis*, quæ unam in XVII conficit per se provinciam. Nomen habet à capite suo ζ *Zutphen*: sunt præterea nobilia munimenta, η *Grolle*, ϑ *Bredeford*, ι *Lochem*.

XI. Geldria. Ruremunda. Venloo. Velavia. Arenacum. Betavia. Buren. Culenburg. Noviomagus. XIV. Zutphania. Zutphen.

XII. *Tran-*

BUNONIS.

τ (a) *Geldria* à Septemtrione habet Frisiam: ad Occasum est Sinus Australis, vulgo *Zuyder-Zee*, Hollandia & Ultrajectina ditio: à Meridie partim Mosa est, qui eam à Brabantiâ distinguit; partim Juliacensium finibus clauditur: ab Ortu Rhenus est, & Cliviæ Ducatus. [*i*]

υ (b) *Ruræmunda* ad Ostium Ruræ fluminis, quod ad ipsam urbem aquas suas in Mosam exonerat; unde nomen id obtinuit. *Ostium* enim, sive *Os*, Teutonibus dicitur *Mond* [*k*]. Distat urbs hæc a Venlona itinere trium leucarum: estque & civibus frequens, & opulenta, situ & munitione valida. Ædificiis erat concinna, sed An. 1665 incendio misere deformata est. Leucæ unius intervallo Ruræmunda distat (c) *Kesselia*; olim *Castellum Menapiorum*, quod nomen & situs indicant.

φ (d) *Geldra* est opidum mediocre, *satis* tamen munitum.

χ (e) *Venlona* ad dextram Mosæ ripam sita est. Inter Venlonam & Bercam *fossa S. Mariæ* sive *Engeniana* duci cœpta est An. 1626, XXIV stationibus munita ab Hispanis, spe Rheni aquas in Mosam deducendi, sed irrito conatu. In Hispanica ditione præterea sunt (f) *Stralen* arx munitissima, (g) *Wachtendonck* ad fl. Niers, (h) *Montfort*, (i) *Hoorne*, (k) *Moers*, (l) *Crevelt*.

↓ (m) *Arenacum*, opidum antiquum, & elegans dextræ Rheni ripæ impositum, à fossâ Drusiana abest mille passus.

ω (n) *Harderwicum* ad sinum Australem, (*Zuyder-Zee*) commodum habet portum [*l*]. An. 1503 incendio fere totum vix trium horarum spatio periit, quinque aut sex domibus exceptis; sed brevi restauratum est.

α (o) *Elburgum* opidulum non inelegans ad eundem jacet sinum. In *Velavia* quoque sunt (p) *Wagening* & (q) *Hattem*. [*m*].

β (r) *Buren* Comitatus sui juris ditio est, Geldriæ contermina, neque ejus territorio includitur. Opidum jacet haud procul Linga flumine ad torrentem exiguum. [*n*]

γ (s) *Culenburgum* lævæ Leccæ ripæ appositum, Bura leucæ itinere abest. Opidum satis elegans est cum arce munitissima. Suo hodie regitur Comite.

δ (t) *Bommelia* ad sinistram Vahalis ripam est, Bura duabus leucis abjuncta; insulæ, quæ vulgo *Bommelwert*, caput, opidum pulchrum & validum.

ε (u) *Noviomagus* olim Imperii urbs ad Vahalem sita, unde ad Arnhemum fossa utriusque civitatis sumtibus est deducta [*o*]. Complura monumenta antiqua Romanorum, itemque nummi ibidem sunt reperti. Est locus urbi pœne contiguus, qui vulgo *den Roomschen Voet*, id est *pes Romanus* appellatur.

ζ (x) *Zutphaniam* Berkela amnis interfluit, qui extra urbem Isalæ miscetur. Lauta admodum, Teutoburgo sesqui leucæ, Arnhemio quatuor, Noviomago sex plus minus leucarum itinere distat. Mauritius Auransiæ Princeps eam An. 1591 intra quintum diem in suam redegit potestatem, & adeo muniit, ut in validissimis Belgicæ Fœderatæ hodie habeatur urbibus.

η (y) *Grolla* ad Slingam fl. posita, egregie munita, Hispanis erepta est.

ϑ (z) *Bredefortia* in palustri loco sita est.

ι (a) *Lochem* ad Berkelam fl. jacet. Ad hanc Geldriæ partem etiam pertinent (b) *Tiel* ad Mosæ Vahalisque confluentes. (c) *Schenkenschantz* fortalitium munitissimum, à conditore suo *Schenkio* ita dictum, in insula *Gravenwert*, inter Rhenum ejusque alveum, Vahalim, positum, (d) *Battenbourg*, *Munitio S. Andreæ* sive (e) *Fort S. Andres*, auspiciis Andreæ Austrii Cardinalis excitata; cui in vicina insula *Voorn* Mauritius Princeps aliam opposuit arcem, à suo nomine appellatam.

REISKII.

[*i*] Regio campestris est cum paucis Montibus, sed passim Nemoribus multis & utilibus ornata. Fertilissima est præcipuè tritici; pascua habet optima, adeo ut ex ultimâ *Dania* emacerata armenta hùc saginanda mittantur.

[*k*] Heic natus est *Gerardus Johannes Vossius* An. MDXLIX, qui à *Petro Tiara*, primò Academiæ *Lugdunensis* Rectore, d. V Maj. An. prædicti Seculi LXXVIII, inter Academiæ membra inscriptus est *Lug-*

(a) Geldriæ fines. (b) Ruræmunda. (c) Kesselia. (d) Geldra. (e) Venloo. (f) Stralen. (g) Wachtendonck. (h) Montfort. (i) Hoorne. (k) Moers. (l) Crevelt. (m) Arenacum. (n) Harderwik. (o) Elburgum. (p) Wagening. (q) Hattem. (r) Buren. (s) Culenburgum. (t) Bommel. (u) Noviomagus. (x) Zutphen. (y) Grolla. (z) Bredefort. (a) Lochem. (b) Tiel. (c) Schenckenschantz. (d) Battenbourg. (e) Fort S. Andres.

XII. Trans-Isalania. Deventer. Campen. Swolla. Steenwick.

XII. *Transisalania* ϰ nomen habet à situ trans Isalam flumen. Dividitur in tres parteis: *Salandt*, *Twente* & *Drente*. Tota provincia celebratur tribus quondam liberis civitatibus, λ *Deventer*, μ *Campen*, ν *Swolle*, nunc etiam eodem nomine gloriantibus. Sunt præterea duo insignia munimenta, ξ *Steenwyck*, & ο *Coeverden*; quorum illud satis egregium opidum.

XIII. Frisia Occidentalis. Dominium Leovardium.

XIII. *Frisia*, quæ *Occidentalis* cognominatur, vulgo *West-Frieslandt*, caput habet *Leovardium*, *Leeuwarden* urbem splendidam, ac magnificam, ubi conventus Juridicus totius provinciæ, præfectorumque sedes. Sequuntur *Harlingen*, celebris portus *a Franeker*, *Sneek*. π

XIV. ς Gro-

Lugduni Batavorum hoc nomine: *Joannes Alopecius*, *Ruremundanus*, ut refert *Meursius* Lib II. *Ath. Batav.* p. 269. seq. Patria quoque fuit *Ælii Everardi Vorstii* d. XXVI Jul. An. M D LXV ibidem nati.

[*l*] Olim cum Literarum Gymnasio, tum bellicis tumultibus celebrior; hodie vero piscium marinorum nundinatione non modicum faciens quæstum.

[*m*] Hæc ad *Isalæ* Fluminis Ripam est condita, & ad hostiles impressiones sustinendas utcunque munita. Illam autem ad *Rhenum* putamus modicum id Opidum, quod olim *Tacitus Vadam*, seu, ut habent aliqui Libri, *Wagdam* appellavit.

[*n*] Arcem habet munitissimam.

[*o*] Heic nati sunt *Petrus Canisius*, Jesuitarum Hector, CANIS AUSTRIACUS, quòd in *Austria* plurimum versaretur, alioquin dictus, *Gerardus Falkenburgicus* aliis *Falenburgius*, *Nonni Panopolitæ* interpres felicissimus, *Joannes Bronchorst*, ut & multi alii.

BUNONIS.

ϰ (a) *Trans-Isalania* [*p*] à situ trans Isalam dicta, fines habet ab Ortu Westphaliam; à Septemtrione Frisiam [*q*] & Groningense Dominium: ab Occasu fretum Australe, *die Zuyder-Zee*: à Meridie, Geldriam.

λ (b) *Daventria* ad dextram Isalæ ripam Swolla 4 leucis abest, ut natura, ita Mauritii Principis consilio munitissima reddita est. Proditione Wilhelmi Stanlei in Hispanorum venerat potestatem, An. 1587; sed à Mauritio Principe recuperata est Anno 1591. [*r*]

μ (c) *Campi* ad lævam Isalæ ripam, adeoque ad ipsas fauces, sunt positi, quinque circiter à Daventria leucis: urbs mole & momento magna ac concinna [*f*]. Mercatura olim erat florentior; sed hodie ostium fluminis limo impeditum onerarias naves non capit. Campis prægrandi leuca distat.

ν (d) *Swolla*, ad torrentem ignobilem, qui aquas suas in *Vidrum*, qui vulgo *Vecht*, exonerat, haud procul ab Isala sita, unde vallum perductum & tria posita sunt castra. Urbs munitissima est.

ξ (e) *Steenvicum* opidum exiguum, sed, ex quo à Mauritio Principe captum, valide munitum, assidet Blocsilæ amni, Meppela leucæ spatio dissitum.

ο (f) *Covordia* quinque leucis Swolla distans, arcem habet munitissimam magni momenti; quum aditum in utramque Frisiam intercludat. In provincia illa etiam sunt (g) *Vollenhoven*, ad sinum Australem, qui vulgo *Zuyder-Zee*, opidum lautum cum arce diruta. (h) *Geelmuden* ad Vidri ostium arcem habet munitissimam; inde haud procul (i) *Hasselt* ad eundem jacet fluvium, opidum opulentum. (k) *Meppel* sine mœnibus, unde bituminosus cespes in Hollandiam devehitur. (l) *Assen* cœnobium; (m) *Oetmarsen*, (n) *Oldenzeel*, (o) *Almeloo*, (p) *Ryssen*.

π (q) *Frisia* hæc concluditur intra Oceanum, Flevum lacum, Groningense dominium, & Trans-Isalanam [*t*]. Dividitur in *Ostergoam*, *Westergoam*, & *septem saltus*, *Sevenwolden*. In *Ostergoa* sunt (r) *Leowardium* & (s) *Doccumum*, *Gemmæ Frisii* [*v*] patria: ubi asservatur manuscriptus Evangeliorum codex, quo usus traditur S. Bonifacius [*x*]. In *Westergoa* est (t) *Harlinga* in litore posita, emporium nobile & frequens [*y*], Franekera tantum leucâ distans. Quod adjacentes agri apertis aquarum-claustris inundari possunt, expugnatu difficilis est. In eadem Westergoa sunt, (u) *Sneca*, opidum antiquum *Joachimi Hopperi* JCti patria: (x) *Bolswerda* portu gaudens satis commodo: (y) *Worcum* ad mare portum habens: (z) *Staverna* olim nobilis, cujus portus arenis nunc obstructus est: (a) *Hindelopa* mœnibus carens, objectis aggeribus ægre servatur; à piscatoribus incolitur; (b) *Ilsta* fossâ tantum munita & *Slota*. (c) *Septem Saltus*, *Sevenwolden* nullas habens urbes; at pagos 77, & cœnobium unum. Solum ibi sterilius est; rigatur (d) *Kindero-fl.* Incolæ sunt bellicosi. Frisiæ objacent insulæ duæ, (e) *Amelandia*, tribus habitata vicis, & (f) *Sciermonicoga*.

HEKELII.

[*p*] Quæ Incolis *Ouverissel* dicitur.

[*q*] *Occidentalem*.

[*r*] Heic natus est *Everhardus Bronchorst*, JCTus & Polyhistor summus, ut referunt *Meursius* Lib. II. *Athen. Batav.* p. 145, & *Quenstedtius* in Dialog. de *Patriis Virorum illustr.* p. 126.

[*f*] Pontum habens ligneum ad utramque Fluminis ripam pertingentem. Patria *Joannis Campensis*, viri doctissimi, qui *Davidicis Psalmis* egregius Paraphrastes, nec non *Hermanni Torrentini*, Grammatici, ut quidam putant. Leg. *Hæmrodius* loc. cit. p. 27.

[*t*] Gentes hujus Regionis sunt frequentes, & ab antiquo bellicosæ, severæ & superbæ. *Mercaturam* & *Navigationem* inprimis exercent, & amant *Libertatem*, quam ad mortem usque defendere conantur. Contra *Adulteria* cane pejus ac angue vitant.

[*v*] Qui

(a) Trans Isalania. (b) Daventria. (c) Campi. (d) Zwolla. (e) Steenwick. (f) Coevorden. (g) Vollenhoven. (h) Geelmuden. (i) Hasselt. (k) Meppel. (l) Assen. (m) Oetmarsen. (n) Oldenzeel. (o) Almeloo. (p) Ryssen. (q) Frisiæ limites & divisio. (r) Leowardium. (s) Doccum. (t) Harlingen. (u) Sneca. (x) Bolswerda. (y) Worcum. (z) Staverna. (a) Hindelopa. (b) Ilsta. (c) Septem Saltus. (d) Kinderus fl. (e) Amelandia ins. (f) Sciermonicoga ins.

XIV. ρ *Groninga* σ urbs est satis ampla ac celebris, quæ nomen provinciæ dedit. τ *Delfzijl*, locus versus Germaniam munitissimus. XIV. Groninga Domin.

XV. Academiæ sunt, Hispanicæ ditionis, *Lovanium* ac *Duacum*. Confœderatarum provinciarum, *Lugdunum Batavorum*, *Franekera*, ac nuper erecta *Groninga*. υ Academiæ Belgicæ.

C A P.

[v] Qui *Lovanii* A. CHR. M. D. LV vivere desiit.

[x] Urbs non adeò magna; elegantiæ tamen ac vetustatis haud aspernendæ. Jus cudendi monetam priscis temporibus habuit. Sola hodie inter omneis *Frisiæ* Civitates Senatum, seu Consilium rei Navalis, vel, ut vulgo loqui amant, *Collegium Admiralitatis*, apud se retinet, quorum in Provincia *Hollandiæ* tria: *Amstelodami*, *Hornæ*, *Roterodami*.

[y] Et post *Leowardiam*, hujus Provinciæ Metropolin, maxima atque ditissima.

B U N O N I S.

ρ (a) *Groningense Dominium* in actis publicis appellatur *Omlandia*. Habet ab Occidente Frisiam, ad Septemtrionem vadosa æstuaria *de Watten*, & mare; ad Orientem est Amisa fl. & Frisia Orientalis, itemque (b) *Dullartus sinus*, à fluctuum rabie sic vocatus: ad Meridiem jungitur Trans-Isalaniæ.

σ (c) *Groninga* [z] ad Ahæ & Hunesi confluentes est *Rudolphi Agricolæ* [a] patria [b]. *Hunesus fl.* supra urbem vulgo vocatur *Schutendiep*, infra urbem *Reitdiep*. (d) *Omlandiæ* partes sunt *Hunsingo*, *Fivelingo*, *Westquartier*, *Oldampt* & *Westerwold*. Hæc pars paludibus plena multis arcibus & propugnaculis est munita.

τ (e) *Delfziel* in Fivelingonia perinsignis pagus est, pari trium leucarum spatio à Groninga simul & Emda semotus, ubi & propugnaculum sæpius olim instauratum ac dirutum: hodie tamen illud superest [c]. In eadem Fivelingonia est (f) *Damma*, Opidum olim satis lautum, sed à Cæsarianis expugnatum mœnibus fuit spoliatum.

υ Cæterum (g) *Belgica Fœderata* plura alia per terrarum Orbem tenet loca; suntque in Brabantia Sylva Ducis, *'s Hertogenbosch*, Berga ad Zomam, *Bergen-op-Zoom*; *Breda*, cum aliquot locis aliis. In Flandria, *Slusa*, & aliæ nonnullæ in eo tractu urbes; *Hulstum* cum universa Vasia. In agro Leodicensi Trajectum ad Mosam, *Maastricht*. In Coloniensi agro, *Rimberga* & *Orsoy*. In Frisia Orientali *Roo vort*. In Ducatu Clivensi, Vesalia, *Wesel*, *Emmerich*, *Gennes*, &c. In Limburgico, omnia fere tenent loca. In Africa iisdem Belgis parent *Arguin*, & alia loca in Nigritis; itemque *Caput viride*, *S. George de Mina*, *Gormantin*, *Tocquerari*, aliaque loca maritima in Guinea Aurea, ex qua Portugallos ejecerunt. In insula S. Thomæ, *Pavoasan*. In Regno Congo, *Loanda*, insula & urbs. In promontorio Bonæ Spei, *propugnaculum*. In India, magnam Oræ Coromandelis & Malabari partem, multaque munita possident opida. In Chersoneso Aurea, habent *Malaccam*. In insula Ceylano, munitum opidum, *Columbo* dictum, cum propugnaculo ad *P. de Gallo*. *Moluccas insulas* fere omnes tenent, aliasque in his oris. In Java insula, munitissimum tenent opidum *Bataviam*. Ex *Formosa* insula à Sinensibus nuper sunt pulsi. Brasiliam recuperarunt Portugalli. *In America septemtrionali Belgis extorserunt Angli Novum Belgicum cum Novo Amstelodamo*. Habentur (h) *Belgæ* [d] simpliciores & minime mali; quos si semel in fraudem induxeris, inimicos experieris. Philoxeni omnes, omnes amant munditiem, quæ in cunctis eorum rebus singularis est. Pecuniæ avidi, mercaturæ diligenter incumbunt [e]. Desides ferre non possunt, eosque per vim ad laborem adigunt [f]. Religionis sunt amantissimi, ad quam tamen nolunt compelli [g]. Principibus suis orantibus omnia concedunt, exigentibus omnia negant, & amore potius quam imperio regi volunt.

H E K E L I I.

[z] *Phileum Ptolemæo* vocata.

[a] Et *Wesseli Gransforti*.

[b] Amœna valde est, & probè munita vallô adversus vim hostilem. Ideoque ab Exercitu *Episcopi Monaster*. ante aliquot Annos frustra est obsessa.

[c] Velut murus aheneus versus *Germaniam*.

[d] Civiles, aperti.

[e] Laboriosi sunt & diligentes.

[f] Sunt quoque ingenio mirabili pollentes. Unde & multarum rerum fuerunt inventores & instauratores. Bellicosi sunt tam *pedestri*, quam *equestri* certamine, ac etiam navali classe. Artem Navigandi optimè callent. Exercent quoque artificia nobilissima. Nam præter cætera contextores sunt pannorum ex serico, lanâ & lino diversorum generum, ut sunt *sajæ*, *tripæ*, *grogranæ*, *bombesini*, sive *fustanæ*, nec non etiam *tapeta*, & alia præstantissima opera, quibus *Triclinia*, *Cœnacula* & *Cubicula Principum* & *Nobilium* ornantur, quæ non tam in Universam *Europam* mittuntur, sed in utramque *Indiam* & *Africam*.

[g] Nam gentes hæ primæ fuerunt ex *Gallia* & *Germania*, quæ *Christianam Fidem* susceperunt, licet nunc inter eas multæ vigeant Hæreses.

B U N O.

(a) Groningensis Dominii limites. (b) Dullartus sinus. (c) Groninga. (d) Omlandiæ partes. (e) Delfziela. (f) Damma. (g) Fœderatæ Belgicæ ditiones & urbes reliquæ. (h) Belgarum mores.

CAP. XX.

De Britannicis Insulis.

I.

GAllico littori ac Rheni ostiis adjacent *insulæ* innumeræ (1), *Britannicæ* in universum appellatæ: quarum duæ magnitudine nobiliores, *Albion* atque *Ibernia* dictæ sunt: at quæ *Albion* ante, ab albis ad littus petris, Latinis hominibus vocitata fuit, propter excellentiam postea *Britanniæ* nomen sola obtinuit, cum reliquæ suis sibi nominibus appellarentur.

Albion. Ibernia. Britannia.

II. Hæc omnium, quæ Europæ adjacent, quasque Romana notitia complexa est, maxima, nomen *Orbis alterius* mereri amplitudine suâ veteribus visa est: clara Græcis, clara Latinis monumentis. Duo Regna, *Angliam* atque *Scotiam* continet. 1

Cœli solique natura Angliæ.

III. *Anglia* solo est tam ubere ac fœcundo, ut omnia majori nitidiorique forma prognata benignius quam aliæ terræ alat; cœlo adeo clementi, uti rorem marinum ac laurum magnâ copiâ producat. Id imbribus ac nebulis crassum asperitatem frigorum prohibet. Asperioris cœli solique est *Scotia*, longius in Septemtrionem producta: saxo sterili plurimum ac lacubus horrida, tristisque aspectu. (2) *α*

Scotia.

Incolarum mores. Nomen Insulæ. Longitudo & latitudo. Situs.

IV. Gens olim Britannica inculta, inhospita, immanibus moribus fera vel fœda (3): nunc Angli omnium delicatissimi perhibentur. *Nomen* genti seu insulæ unde quæsitum, parum constat. Porrigitur insula *in longum* à Tarvidio seu Orcade promontorio, vulgo nunc *Dunsbyhead*, ad Dubrim portum vulgo *Dover*, milliaria Germanica circiter CL. *Latitudo* maxima patet inter Dubrim ac Bolerium promontorium, vulgo *the Land's End*, mill. Germ. LXX. Ipsa *forma triquetra* in *tres angulos* se cuneat. Quorum *unus Septemtriones* prospicit: nullis contra terris, vasto atque aperto mari: *alter Belgas* ac *Rheni ostia: tertius*

(1) *Male certe doctissime Cluveri; non sunt enim innumeræ licet multæ, pars etiam major in mari Deucaledonio, & Boreali; non autem Gallico Littori ac Rheni Ostiis adjacent.*

(2) *Licet Angliæ inferior ubertate Soli, multis tamen locis frugum ferax, pecore, volucri, & piscibus dives. Lacus permultos habet piscosos, montes pecori pascendo apprime utiles, plumbi & aliorum uti vocantur metallorum non prorsus vacuos, plurimis etiam locis sylvis opertos.*

(3) *In commune crimen, mi Cluveri, a quo Germani tui veteres, teipso teste, non immunes; de Veteribus Britanniæ Incolis Lector Cæsarem ac Tacitum consulat. Camdenum etiam & Buchannanum haud sine fructu legat.*

BUNONIS.

α Anglia lupos non habet; non tam ex regionis naturâ, quam Nobilium curâ & venationibus; seu potius, quod aiunt, quoniam scelerati capite lupi pœnam capitis redimere jussi, insulam ita tandem vacuefactam à noxio isto animali liberarunt [*a*]. *Oves ibidem sunt multæ velleris optimi.*

HEKELII.

[*a*] Contrà *Canes* habet præstantissimos, & *Equos* celeres, licet illi parvi sint. *Vinum* tellus non gignit, sed Cerevisia, quæ ex hordeo coquitur, maximo in usu est, optimique saporis, & homines, quod fortis, facillime inebriat.

REISKII.

1 (a) Britannia, Græce Βριταννία, Nomen a Britannis incolis quin sumserit, nemo dubitat: Unde vero hoc incolæ gerant, parum nostro Auctori constitit. Constat id aliis, Anglis maxime nonnullis, qui vel à Britone, rege non admodum certo, vel ex voce & lingua Cambrica *brith* origines illas arcessunt; quasi pictos vel picturatos dixeris, *incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infectos*, ita Pomponius Mela loquitur Lib. III. c. 6. *i. e.* vitreo colore. Bochartus ad linguam Punicam, & confecta eo Pœnorum itinera recurrit, ut dicatur Βριταννικὴ ברת אנך *Beret anac*, i. e. *terra stanni plumbique*, cujus copia hinc exportari poterat. Huc multas veterum auctoritates refert, ipsamque (b) Cassiteridum κασσιτερίδων appellationem, quam Græci ἐκ τοῦ κασσιτέρου, i. e. *à stanno* derivarunt indubie. Imo huc revocat eandem ad linguam (c) Hiberniæ Nomen, quod veteribus Juverna, Βερνία Ἰυβερνία effertur: Hocque nihil esse aliud, quam עבר נאה *Iber neab*, i. e. *ultima habitatio*, ultra quam nihil nisi vastum mare in occasu prisci noverant. Sic Gallus ille doctissimus Lib. I. Chanc. c. 39. unde duobus Cluverii etymis addetur tertium.

BUNO-

(a) Britannia unde dicta. (b) Cassiterides. (c) Hibernia.

VETERIS et NOVÆ BRITANNIÆ Descriptio
MARE CALEDONIUM
OCEANUS GERMANICUS
BRITANNIA MINOR
BRITANNIA MAIOR
OCEANUS OCCIDENTALIS
HIBERNIA
MARE HIBERNICUM
MARE
Hebrides Insulæ
Fretum Gallicum sive Oceani Morinorum
Orcades Ins.
Barvicum
Buchananum
Mona I.
Monavia I.
Dublin
Cork
Limerick
Waterford
Wexford Haven
Milford Haven
Pembroke
S. Davids
Cardigan
Bangor
Aberdowye
Strangford haven
Douglas
Calf of Man
Dalton Cast
Carlile
Noncastle
Tinmouth
Durafine
Wiltonia
Cocket I.
Holy I.
Hull
Humber fl.
Lincoln
Wash Metais æstus
Yarmouth
Norwich
Harwich
Camelodinum
Colchester
Tamesis fl.
Canterbury
Dover
N. Foreland Cantium prom.
Gravelin
Calis
Boulogne
Artois
Gant
Antwerp
BRABANT
Diepe
Weymouth
Portland
Plimouth
Falmouth
Boleriam Prom.
Sille I.
Belgæ
Sabrina fl.
Vectis I. the I. of Wight
Milliaria Anglica communia
Milliaria Anglica parva
Milliaria Germanica Communia
John Senex sculpt

tertius Hispaniam. Unum latus in Orientem, Germaniæ (intellige veteris, cujus pars Norvegia) obtenditur; *alterum in Meridiem*, Galliæ, *tertium in Occidentem*, Hiberniæ. Oceano undiquaque alluitur, ab Occasu *Hibernico*, ab Septemtrionibus *Caledonio*, ab Ortu *Germanico*, à Meridie *Britannico*; ubi fretum Gallicum (1) inter Dubrim & Bononiam. β

(1) *Seu potius Britannicum; Britanni enim Imperium Pelagi sibi vendicant.*
(2) *Olim scilicet, nunc enim vexillo Insignis Regis depicto utuntur.*
(3) *Si alias a patre non cautum sit, ut plerumque fieri solet.*
(4) *Mos iste a tempore Car. I Lege abrogatus.*
(5) *Nulla datur gens maritima a facinorosis, e. g. immunis, at nusquam acerbius plectuntur quam in Britannia.*

BUNONIS.

β (a) Mulieres in Anglia [b] indulgentibus utuntur maritis, & nihilominus habentur castæ. Viri in bello strenui [c], pericula ad furorem usque contemnunt: Si tamen alimenta desunt, nihil illis reperitur mollius [d]. In re nautica promtissimi & expeditissimi, *Tyranni maris* vocantur; quos ea de causa valde formidant Turcæ. In bellis contra exteros, in Reip. periculo, vexillum explicatur, quod (b) *Standartum* vulgo vocant. Est vero *Standartum* currus, in quo malus erigitur, in cujus summo apparet crux, quæ ex brachiis suis continet vexillum (2). In universa parentum bona succedit filius primogenitus, qui cæteris suis fratribus ex hæreditate paterna, quantum libet, tribuit (3). Pupillorum nobilium tutela ad Regem pertinet; sed hic curam istam Aulico committit, qui satis maligne pupillorum bona sæpe administrat (4). Latrones in viatorum vitam raro desæviunt, spoliis contenti [e]. Parlamenti in Anglia potestas magna est; quippe sine quo Rex fere nihil, quod alicujus est momenti, decernere potest. De cæteris vid. *Cambdeni Britannia*, & clarissimus D. *Smith* de Anglorum Republica.

HEKELII.

[b] Quæ niveo candore insignique formâ sunt, & decentissimi vestitûs honestatem amant.

[c] Optimi Sagittarii.

[d] Victûs maxima pars in carne consistit. In prandiis ac cœnis hilarè, nitidè, lepide atque ampliter vivunt.

[e] Sunt etiam Pyratæ, quippe qui *Canarias* Insulas, *Capitis viridis*, *Brasiliam* & *Americam* infestant, atque *Hispanorum* & *Portugallensium* Naves ac Scaphas deprædantur. (5)

(a) Anglorum mores. (b) Standartum.

CAP. XXI.

Divisio Veteris Britanniæ, item de fluviis & opidis.

I.

EAm insulæ partem, quæ nunc *Scotia* est, *Caledoniam* olim appellatam, cum ex aliis tum ex Tacito maxime liquet. At tota postmodum divisa in Majorem, & Minorem. *Major* ea pars, quæ nunc *Anglia*: *Minor*, quæ *Scotia*. 1

II. Majoris populi, quorum nomina apud rerum auctores clara: Ostidamnii ac α Damnonii [a]; nunc *Cornwal* Regio: β Durotriges, *Devonshire*: Belgæ, *Sommerset*: Segontiaci, *Sussex* & *Southampton*: Bibroci, *Surrey*: Cantii, quorum regio Cantium, vulgo nunc *Kent*: Trinobantes, *Middlesex* & *Hartfordshire*: Cassii, *Cambridge* & *Essex*: Zoeni, *Norfolk* & *Suffolk*: Ancalitæ, *Oxford* & *Buckingham*; Atrebatii. Berceria: Dobuni, *Glocester*: γ Silures omnium latissime incolentes, nunc Wallia, vulgo *Wales*. Ordovices, *Cardigan*: Demetæ;

Britannia. Major & Minor. Major Britannia. Ostidamnii s. Damnonii. Durotriges. Segontiaci. Bibroci. Cantii. Trinobantes. Cassii. Zœni. Ancalitæ. Atrebatii. Dobuni. Silures. Ordovices. Demetæ.

BUNONIS.

α (a) Inde *Damnonium* promontorium Nomen habet; quod vulgo *Cape de S. Michael*, & *Cape de S. Justin*. [a]

β *Durotrigum* regio aliis habetur *Dorsetshire*, quorum opidum *Dunium* seu *Dorcestria*. [b]

γ *Silures* sive *Silyres* [c] Cambdenus statuit in *Wallia*, ubi nunc *Hereford*, *Radnovia*, *Brechinia*, *Monumethia* & *Glamorgania* Comitatus.

HEKELII.

[a] Aut potius *The Lands-End*. Aliàs vocatur *Ocrinum*.

[b] Et quidem *Villanovano* & *Camdeno*.

[c] Quorum etiam *Strabo* & *Ptolemæus* meminit.

REISKII.

1 (b) Britannias numero plurativo Romani effecerunt, earumque prisca divisio sic valuit, ut Ptolemæo alia *major*, aliaque *minor* esset: Major quidem Angliam Scotiamque, minor Hiberniam complexa, manifestissime declarat, quam noster Auctor inde recesserit. Romanis autem sub Severo Imp. alia fuit *superior sive Australis & citerior*; aliaque *inferior seu borealis & ulterior*; tandem quintuplex, *prima* nempe, *secunda*, *maxima Cæsariensis*, *Flaviana* & *Valeria*. (c) Vetus quippe variat multum divisio: Neque constat unde Scotia, num ab rege dubio Scoto dicatur;

(a) Damnonium promontorium. (b) Britannia multiplex. (c) Scotia & Caledonia.

Cornavii. Coritani. Parisii. Brigantes. Meatæ. Britannia Minor sive Caledonia. Caledonia Sylva. Grampius Mons. Fluvii Britanniæ. Tamesis. Sabrina. Humber. Habitationes Veterum Britannorum. Camalodunum. Londinium.

tæ, *Carmarthen*: Cornavii, *Carnarvan*. Præterea Coritani, *Lincolnshire*: Parisii, ea pars *Yorkshire*, quæ *Lincolnshire* contermina: Brigantes reliquum *Yorkshire* & *Northumberland*: Meatæ, *Cumberland*. Horum omnium clarissimi fuere *Silures* atque *Brigantes*: hi numerosissimi, illi pugnacissimi.

III. At in *Minori Britannia*, sive *Caledonia*, olim omnia obscura, ac pleraque veteribus ignota (1), nihilque ♁ *Sylva Caledonia* ac monte *Grampio* clarius.

IV. *Fluvii* Britanniæ celebriores sunt; *Tamesis*, ɛ vulgo *Thames* [*d*]; Sabrina, *Severn*, & *Humber*: (2) brevissimo cursu, at latissimis ostiis (id æstuaria efficiunt) commodum majoribus navibus accessum præbentes.

V. *Urbes* Britanni nullas antiquitus incoluerunt; quum autem hominum esset infinita multitudo, creberrimis ædificiis dispersi egerunt; *opida*, ut autor est Cæsar, *vocarunt, quum sylvas impeditas vallo fossaque munivissent, quo incursionis hostium vitandæ causa convenire consueverant.* Postea vero, cum Romani eo legiones suas coloniasque invexerunt, cultius jam paucis quibusdam urbibus habitari cœptum est. In his *Camalodunum* fuit Romanorum colonia, nunc *Malden*, opidum maritimum in Essexia; & *Londinium*, nunc *London*, copia negotiatorum & conventu jam tum maxime celebre.

catur: Caledoniam è Cambrico vocabulo *Kaled*, (3) i. e. duritie dictam putant, Bochartusque comprobat; Phœnices etiam suas colonias è Gadibus huc duxisse, idem auctoritate veterum confirmat: Ita Silures i. e. *braccatos*; Camalodunum i. e. *urbem regiam* Pœnis nominatam statuit.

BUNONIS.

♁ (a) *Caledonia Sylva* olim insignis & vasta, agrestes & horridos genuit ursos. Ad eam aliquo modo notitiam suam armis propagasse Romanos, prope triginta Annorum spatio, Plinius Auctor est. Vestigia hodie dicuntur superesse prope (b) *Sterlinium* opidum; ubi solent comitia aliquando celebrari, & dum Scotia suos in regno habebat reges, regii educabantur liberi [*e*]. De *Monte Grampio* dicetur cap. XXIV.

ɛ Fluminum Britannicorum facile celeberrimus [*f*] est (c) *Tamesis* [*g*], qui in Orientem fluens, Oceano Germanico sese infundit, per sinum, cui in adversa insulæ parte alius oppositus, flumen (d) *Sabrinam* emittit in Hybernicum mare. Ad Tamesin res contra Britannos gessit *C. Julius Cæsar*. Est hic fluvius in prima parte insulæ, non longe à (e) *promontorio Cantio*, Galliæ in obliquum obverso ad fretum Gallicum sive Morinorum; ad quod Cæsar prima in Britanniam expeditione appulisse creditur. Nec *Tamesis*, nec *Umber*, & aliquot præterea Angliæ flumina, pluviis abunde cadentibus, nivibusque liquefactis, augentur. *Giraldus Cambrensis* [*h*].

HEKELII.

[*d*] S. *Tems*.

[*e*] Sic *Scoticus* Oceanus à *Val. Flacco* etiam vocatur *Caledonius*, à *Caledonia* Sylvâ fortè, quæ huic est vicina.

[*f*] Et maximus.

[*g*] *S. Thamesis Cæsari* & *Orosio*; *Ptolemæo* vero *Jamissa*, ἰάμισσα.

[*h*] Sed *Tamasis Indiæ* intra *Gangem* Urbs est apud *Ptolem*.

BUNO-

(a) Caledonia Sylva. (b) Sterlinium. (c) Tamesis fl. (d) Sabrina fl. (e) Cantium promont.

(1) *Tacitus autem in vita Agricolæ multarum Civitatum sive Gentium in Caledonia meminit, & magnifice de Caledoniorum Virtute bellica, Galgaco Duce, loquutur.*

(2) *Merito addi possunt Bodotria Romanis celebris (nunc Fortha); item Taus & Glotta.*

(3) *Buchananus Lib. 2. Nomen Caledoniæ a Lingua prisca Scotorum quam optime calluit, ducit;* Calden *enim Scotis ea Arbor est, quæ Latinis Corylus, unde & Caledoniæ Sylvæ Nomen putat inditum, & Caledoniorum opidum ad Taum Amnem situm,* Duncalden *adhuc vocatur, hoc est Corylorum tumulus.*

CAP. XXII.

De Incolis Britanniæ.

I.

Britanniæ Incolæ.

DE incolis Britanniæ sic Cæsar in Comment. de Bell. Gall. *Britanniæ pars interior ab iis incolitur, quos natos in insula ipsi memoriæ proditum dicunt: Maritima pars ab iis, qui prædæ ac belli inferendi causa ex Belgis transierunt, qui omnes his fere nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt.* Post hunc Tacitus: *Britanniam*, inquit, *qui mortales initio coluerint, indigenæ, an advecti, ut inter barbaros, parum compertum: habitus corporum varii, atque ex eo argumenta: namque Caledoniam habitantium*

rutilæ

rutilæ comæ, magni artus, Germanicam originem asseverant. Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & positus contra Hispaniam, Iberos veteres trajecisse, easque sedes occupasse, fidem faciunt: proximi Gallis & similes sunt. Gallos vicinum solum occupasse creditur. Regibus olim (1), ut nationibus distincti, regebantur. ι

(1) *Regulis potius, uti ex Cæsare liquet, qui plures Regulos in Cantio memorat.*

II. Primus omnium Romanorum α *Jul. Cæsar* cum exercitu Insulam ingressus, quanquam prosperâ pugnâ terruerit incolas, ac littore potitus sit, potest videri ostendisse posteris, non tradidisse. At β *Claudius* Imperator trajectis legionibus gentem perdomuit: paulatimque in formam provinciæ proxima pars Britanniæ redacta est: donec tota tandem in Romanorum potestatem sub *Domitiano* pervenit. Quanquam non desunt, qui negent, unquam à Romanis perdomitam fuisse Caledoniam, id est, Scotiam: pro argumento afferunt, γ *murum* in limitibus majoris minorisque Britanniæ à Romanis, contra Pictonum Scotorumque incursiones, exstructum. Verum hos refellunt Dionis Zosimique historiæ, in rebus gestis δ & *Severi* & *Constantini* Imperatorum (2).

Britannia à Romanis tentata & subacta.

III. Cæterum, imperarunt *Romani* Britanniæ ad *Theodosii* [*a*] usque tempora: tunc vero cum legiones præsidiaque Romana, ad Galliam defendendam accersita, illam inermem relinquerent; *Scoti Pictique* ulteriorem insulæ partem, quæ nunc Scotia est, incolentes, ea occasione illecti, citeriorem, id est, *Angliam* armis invaserunt: quorum impetum, quum hi sustinere nequirent, *Anglos* ex Germaniâ atque *Saxones* in auxilium vocarunt; hi postmodum hospitii fide ac jure violatis, Britannos domibus agrisque pepulerunt. Pulsorum pars in Galliæ extremum angulum sedem, ut supra dictum, nomenque intulerunt: pars intra montes, (*Wallia* nunc est) utpote loca contra hostium violentiam satis munita ac tuta, concedentes, ad hanc usque tempestatem priscam Britannorum gentis linguam conservare creduntur. ε

Saxones & Angli in Britannia.

IV. *Scotia* abhinc à Scotis denominata suos ordine habuit ζ Reges: *Angliaque*,

Scotiæ & Angliæ Reges.

(2) *Scoti quidem, teste Buchanano, Scotia plerumque pulsi a Romanis, Pictis & Britonibus (imperante Maximo) Æbudas tamen retinuerunt. Romanis nunquam subditi fuere, & patriam recuperarunt Honorii & Arcadii ævo, auspiciis Fergusii II, Scotorum Regis.*

BUNONIS.

α *Cæsar* in Britanniam bis cum exercitu trajecit, in deditionem insulanos quosdam accepit, tributumque & obsides eis imperavit. Deinde Principes Britannorum per legationes se insinuarunt Augusto Cæsari.

β Post *Claudii* auspiciis magnas res in insula hac gessit Julius Agricola.

γ *Hadrianus* (a) murum, ab Oceano Germanico ad Hybernicum, per transversam insulam duxit. *Antoninus Pius*, cespiticium murum excitavit.

δ Post *Septimius Severus*, alium item murum, ab Occidente in Ortum, exstruxit; quod *Spartianus in Hadriano Pio, & Severo*, itemque *Aur. Victor in Severo* tradunt. Hic murus subinde reparatus duravit usque ad Valentinianum III. Tum enim a Gallione lapide vestitus insertis tubulis æneis. Hodie ab indigenis dicitur *Keepe-Wall*, murus custodiæ, & *Pebitz-Val*, Murus Picticus [*b*], Britannice *Mur-Sever*.

ε Saxones isti Britanniam inter se partiti nominarunt *Saxoniam Transmarinam* usque ad *Egberti* tempora, qui sub Carolo M. militarat. Is à Saxonibus occiduis Rex constitutus Cantianos, Northumbros & Saxones Orientales sibi subjecit, & sanxit, ut omnis illa regio cum victrix, tum victa uno nomine *Engelland Anglia* appellaretur, ipsique incolæ, Britannico & Saxonico nomine deleto, vocarentur *Angli*.

HEKELII.

[*a*] *Junioris*.

[*b*] A *Pictis*, s. *Pictonibus*, Insulæ *Britannicæ* Populis, qui in Historia *Witekindea* PEHITI *corrupte* dicuntur.

REISKII.

ι Primos è Gallia, Hispania, Germaniaque huc incolas progressos lingua, mores & habitus aperte significant, traduntque Græci & Romani historici. (b) Cur itaque Camdenus Britanniam suam *sero cognitam* fuisse scribat, non intelligo; quam Eratosthenes, Dicearchus, Polybius, Straboque coloniis frequentatam memorant. De Romanis concesserim, quibus cuncta Britanniæ loca in dubio relinquebantur, antequam ea Claudius patefaceret. (c) Scotia tamen nunquam domari potuit, etsi sæpius tentata: Severo & Constantino Impp. ea non cessit, ne Valentiniano III quidem, cujus numisma Scotiam subactam præ se tulit. Nam Scoti muro diruto suis regibus paruerunt: E quorum stirpe ortus Jacobus VI, Angliam Scotiamque primus junxit, & *magnam constituit Britanniam*: Huic nepos cognominis Jacobus in ea successor factus, ob Angliam divulsam, ad Gallos exul abiit, An. 1688.

BUNONIS.

ζ (d) *Buchananus* à Fergusio I ad Jacobum VI, nume-

(a) Muri inter Angliam & Scotiam. (b) Britannia num sero cognita? (c) Scotia Romanis invicta. (d) Reges Scotiæ.

que, ab Anglis nomine tracto, seorsim suos. *Wallia*, vulgo Anglis *Wales*, incolis *Cambray*, suis olim Principibus, post Anglorum perfidiam, diu recta fuit. Tandem bello victa horum cessit imperio. Inde mos invectus, uti primogenitus Anglorum Regis filius *Princeps Walliæ* nuncupetur. *n*

Walliæ Princeps.

numerat CVII Scotorum Reges; ex quibus LVII morte violenta periisse tradit *Henricus Ranzovius in exempl. quod plerumque sit similitudo status, successus & obitus in parent. & fil.* Post Elisabethæ Angliæ Reginæ obitum Jacobus VI Scotiæ Rex regnum Angliæ quoque obtinuit, Scotiamque suam cum Anglia & Hibernia conjunxit; quod contigit An. Christi 1603. Ejus filius Carolus I, quum An. 1648 à suis securi esset percussus, Oliver Cromwel *Protectoris* nomine dominatus usque ad An. 1658. Hujus deinde in dominatu successor Richardus filius per milites imperio exutus, & Carolus II, exul immeritus, magno populi sui studio, An. 1660, in regnum reductus.

n Intra Walliam compulsi Britanni fortiter sese tutabantur, ipsosque Anglos sæpe male multabant; adeo ut *Offa Merciorum* Rex objecto vallo, cujus vestigia supersunt, vulgo *Claud-Offa*, id est *Fossa Offæ*, eos à suis prohiberet finibus. Ita illi sub suis mansere Principibus, usque *ad Henricum* III, Angliæ Regem. Tum *Leolino* Wallorum Principe cæso, Wallia subacta & Angliæ attributa est. (a) Inde *Walliæ Princeps* dictus est *Edvardus* I, Henrici III filius. Suis tamen usi sunt Walli legibus usque ad Hen. Octavum, à quo, istis abrogatis, Anglicæ illis præscriptæ sunt leges.

(a) Edvardus I, Walliæ primus Princeps.

CAP. XXIII.

DE ANGLIA.

I.

Angliæ limites, longitudo & latitudo.

CÆterum, *Anglia* [*a*] dividitur ab Scotia *Tueda* ac *Sulveio* fluminibus (1). Occupat in longitudinem à *Weymouth*, promontorio prope Dorcestriam, ad Barvicum opidum in finibus Scotiæ, millaria Germanica LXXX. In latitudinem ab opido S. Davidis ad opidum *Yarmouth*, milliaria circiter LX. At si infimam partem, id est, latus meridionale permetiaris, milliaria erunt circiter LXX. 1

Divisio Angliæ.

II. Cæterum *Anglia* divisa fuit medio ævo in duas parteis: *Cambriam* α; quæ eadem nunc *Wallia* & (2) *Loegriam*, reliquam Angliæ partem. Fuerunt ad patrum

(1) *Et Montibus Zevoticis.*
(2) *Antiquitus.*

BUNONIS.

α *Cambria* illa Angliæ pars *Occidentalis* [*b*] est, Sabrinâ [*c*] & Dee vel Devâ [*d*] fluminibus contenta, dividitur in *Venedotiam*, *Provisiam*, & *Debenbartiam*. *Venedotia*, eadem *Wallia Septemtrionalis*, habet Merionithiam [*e*], Arvoniam seu Carnarvan, Denbigajam & Flintiam [*f*]. In *Provisia* [*g*] sunt Radnoria & Montgomeria [*h*]. In *Debenbartia* vero, quæ *Wallia Meridionalis*, Glamorgania, Maridunum, Penbrochia, Menevia, Ceretica sive Cartigania, Breckinia, Herefordia, & Monumetha. (a) *Wallia Borealis* sterilior est, quæ ferè tota montana: quibusdam tamen in locis cespite abraso & combusto redditur fertilis. Incolæ natura loci sese facilè tutantur, quod Vallibus multis fracta regio est. Heic montes sæpe adeo vicini sunt, ut ex eorum verticibus Pastores colloquantur; nec tamen nisi tota die ab una crepidine ad alteram perveniant. *Australis Walliæ* pars fertilissima est; canes ejus, pecoris villarumque custodes, laudantur. (b) Lingua Britannica antiqua in Wallia perhibetur esse reliqua; quam tamen Angli delere moliuntur.

HEKELII.

[*a*] Hoc Regnum, *generaliter* sub *Historiæ* ANGLICANÆ, Lugd. Batav. Anno 1649. in f. 8. exc. *Titulo*, à POLYDORO VIRGILIO sat accurate descriptum est. Et extat Autor anonymus, qui *Rationem Reipublicæ* ANGLICANÆ Hagæ Comitum A° ejusdem Sec. 54, studiose quoque curavit publicari. *Annales* autem *Rerum ANGLICARUM* & *HYBERNICARUM*, regnante ELISABETHA, GUILIELMUS CAMDENUS Leydæ *Batav.* Anno 1639. in *specie* 8. f. prelo jussit subjici. Et nota est NICOLAI HARPSFELDII *Historia Ecclesiastica ANGLICANA*, notique sunt RICARDI SMITHEI *Flores Historiæ Ecclesiasticæ ANGLORUM* Gentis, quorum hi *Parisiis* Anno 1654. in fol. illa autem *Duaci* A° ejusdem Sec. eâd. f. est impressa.

[*b*] Seu *Occidua*.

[*c*] S. *Sabriana*, qui *Sevarne Anglice* & *Hafren Britannice* dicitur.

[*d*] S. Deâ, *Tfyrduvy Britannice* dicto.

[*e*] S. *Merviniam*.

[*f*] MERIONITHIA inter Montium conglomerationes

(a) Wallia. (b) Wallorum lingua.

patrum nostrorum memoriam in eo Ducatus aliquot (1): verum his abolitis, LII Comitatibus, quos incolæ *Shires* vocant, tota distincta est. *Archiepiscopatus* sunt duo: *Cantuariensis* in urbe Cantuaria; vulgo *Canterbury*: & *Eboracensis* in urbe Eboraco, vulgo *York*: his Episcopi subsunt XXIV.

III. Urbium Princeps est β Londinium [i], *London*; caput atque compendium totius regni, Emporiumque inter celeberrima Europæ nequaquam postremum: urbs amplitudine ac duorum templorum immensa magnitudine maxime conspicua. Hanc magnitudine incolarumque frequentia sequitur γ *Eboracum* (2), inde δ *Bristolium*, vulgo *Bristow*, Gallicarum mercium nobile Emporium; ut ε *Southampton* Hispanicarum. De reliquo ζ *Oxonium*, vulgo *Oxford*, & η *Cantabrigia*, vulgo *Cambridge*, illustribus Academiis ornatæ, magnificentissimis

Urbes, Portus & Academiæ.
Londinium.
Eboracum.
Bristolium.
Southampton.
Oxonium.
Cantabrigia.

(1) *Lancastria adhuc Ducatus Titulo gaudet. Vide Camdenum de Britanniæ divisione; de hodiernis Angliæ Ducibus vide Smith de Republica Anglorum. Dux olim Officii, nunc autem honoris tantum titulus, de quo Seldenum de Honoris Titulis consulas.*
(2) *Cluverii scilicet ævo, at nunc incolarum frequentia Bristolio cedit.*
(3) *Ducis scilicet.*
(4) *Male certe Hekeli, reus enim Majestatis erat, & authoritatem Pontificis Romani contra legem sustinuit.*

tiones omnium totius *Walliæ* terrarum hispida magis est & horribilis. Habet enim Montes altissimos; arctos tamen, & in modum Arcis acutissimos, nec raros quidem, sed creberrimos, & tantâ æqualitate consertos, ut in summis eorum verticibus Pastores confabulantes, vel convitiantes, si concurrere forte statuerint, a mane ad vesperum vix convenirent. ARVONIA glebâ est satis fertili, & Oppidulis redimita In hâc est *Bangor*, Sedes Episcopalis, quæ 96 Paræciis præsidet. FLINTIA, s. FLINTENSIS Provinciola, *Anglice* FLINT-SHIRE, non quidem est montana, sed collium prominentia aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur, qui (præsertim quâ Mare prospiciunt) Hordeum lau datum tam benigne profundunt, ut semper nonâ a primo satu hebdomade demetant Agricolæ.

[g] S. ut alii, *Maginus* inprimis, legunt; POVISIA.

[h] In his olim insederunt *Ordovices* Populi.

REISKII.

1 (a) Anglia nomen ab Anglis, gente Saxonum Holsatica vel Cimbrica invenit. Britanni enim Romanis aut Consularibus viris aut Præsidibus subjecti, ut incursiones Pictonum Scotorumque perpetuas retunderent, excusso, quod ferebant, imperio, Anglo-Saxones in auxilium evocarunt. Angli huc navibus provecti terras occupant An. 449. Heptarchia regia constituta, donec An. 800, regnum septuplex uno Ecbertus imperio complectebatur. Denique (b) Normanni suis incursionibus infestatam An. 1027 Angliam subjugarunt: Hinc iterum exclusi, postea tamen Sussexiensi prælio majores prævalent: Unde magna linguæ, juris & regni mutatio subsecuta, hujusque per varios Comitatus (Shires) Ducatusque divisio. (c) Nuper Anglia novis motibus agitata, cum sibi suæque libertati ac religioni consuleret, *Wilhelmum Arausionensem Principem* è Belgio vocatum, Jacobi Regis generum, regem sibi præposuit, belloque Gallicas machinationes non maritimo tantum sed terrestri Belgico adhuc frangit cohibetque. De proventu Angliæ, ligno & carbone fossili, lanificio, croco, sicera, thermis, acidulis, emporiis, portubus, Academiis, societate doctorum regia, multisque artium inventis, pauca dicere quid juvat?

BUNONIS.

β (d) *Londinii* est regia *Whitehall*, nunc incendio pene diruta. [k]

γ (e) *Eboracum* ad fl. *Ture*, medio fere situ est inter Londinium & Edenburgum [l]; fertur Constantini M. patria. Mortuus hic Constantius Imperator istius parens. Ab ea provincia filius regis secundo genitus nomen habet. (3)

δ *Bristolium* est ad Sabrinæ fl. ostia, a Londinio 97 mill. in Occasum; inter urbes tertium sibi locum vendicat.

ε (f) *Southamptonia* urbs maritima, in medio ferè illius lateris, quod Meridiem spectat, sita è regione insulæ Vectis.

ζ (g) *Oxonium* ad Cherveli & Isis seu *Usæ* fl. confluentes. Londinio in Occasum 50 mill. distat [m]. *Alvredus* Saxonum Rex dicitur hîc Academiam instituisse, An. C. 872. Habet Collegia XVIII, Aulas VII.

HEKELII.

[i] CASPAR DORNAVIUS loc. p. 7. cit. ex *Cambdeni BRITANN.* de hâc urbe magnâ ac valde potenti allegat hos Versus elegantissimos:

Urbs peramœna Situ, Cœloque Soloque *beata*,
Urbs Pietate *potens*, numeroso Cive *superba*;
Quæ nova Doctrinis LUTETIA, Mercibus ORMUS,
Altera ROMA Viris, CHRYSEA *secunda* Metallis.

Patria erat *Thomæ Mori*, supremi Regni *Britannici* Cancellarii, qui, *Paulo Jovio* in *Elogiis* testante, licet omnibus Religionis atque Justitiæ numeris longe esset optimus atque sanctissimus; tamen non, nisi Innocentiæ suæ, reus ab HENRICO VIII, *Angliæ* Rege, Anno 1535 securi, proh! subjectus est (4). Cæterum hæc Urbs famâ *Oldenburgii*, Viri modestissimi atque curiosissimi, longè clarior hactenus est facta.

[k] Qs. dicas *Weise Hall*, s. *Aula Alba*, quam exstrui atque ædificari jussit *Henricus* VIII. In hac visu sunt inprimis digna I. BIBLIOTHECA *Elisabethæ* Reginæ, *Græcis*, *Latinis*, *Italicis* & *Gallicis* Libris referta, inter quos Libellus est *Gallicus* propriâ Reginæ manu in membranâ scriptus, & *Henrico* VIII, *Angliæ* Regi, Parenti dedicatus. II. PASSIO CHRISTI in vitreis Tabellis adumbrata.

[l] EGBERTUS in hâc Urbe egit Archiepiscopum, & quidem circa A. CHR. DCCL, ac omnium liberalium artium armarium & sacrarium, nobilissimam nempe Bibliothecam in eâ constituit. Vid. *Quenstedt*, loc. persæpe cit. p. 89.

[m] Urbs est egregia, salubris & amœna.

BUNONIS.

η (h) *Cantabrigia* Londinio abest in Boream 45 mill. Collegium hic instituit Barsomus Eliensis Episcopus An. Christi 1274. Scholam publicam antea con-

(a) Angli. (b) Normanni. (c) Angliæ status hodiernus. (d) Londinium. (e) Eboracum. (f) Southamptonia. (g) Oxonium. (h) Cantabrigia.

gnificentiſſimis collegiorum ædificiis celebrantur. Sunt prætereà inprimis viſendæ arces ſeu domus Regiæ circa Londinium, in lætioribus atque amœniſſimis agris diſpoſitæ: quorum nomina *Greenwich*, *Richmond*, *Kingſton*, *Nonſuch*, ϑ *Hampton-court*, ι *Windſor* (1), & verſus Cantabrigiam *Theobalds*.

Dubris. Breviſſimus ex Britannia ad continentem trajectus eſt à *Dubri* ad Caletum, vulgo *Calais*, Galliæ opidum, mill. Germ. VI. Reliqui portus celebriores ſunt; in Orientali inſulæ latere *Newcaſtle*, κ *Hull*, *Lyn*, *Yarmouth*, *Harwich*, *Colcheſter*, *Sandwich*; in Meridionali latere λ *Plymouth*; in Occidentali latere *Cheſter*: unde naves in Hyberniam navigaturæ ſolvunt.

Inſulæ ad Angliam. Mona. Menavia. Angleſey. I. ſ. Vectis.

IV. Inſularum Anglico litori appoſitarum clariores ſunt; ab Occaſu *Mona*, nunc *Man*, incolis quondam validiſſima; & *Menavia* ſive *Monapia*; nunc μ *Angleſey* Anglis; Wallis, *Mon*; a Meridie eſt ν *Vectis*, nunc *Wight*.

CAP.

(1) *Hamptoncourt & Windſor ſolum nunc eo nomine dignæ.*

(2) *De Lœgriæ nomine non conſtat, ut fabuloſam Camdenus reſpuit in diviſione Britanniæ, & partitionem iſtam Galfrido Monumethenſi adſcribit.*

conſtituerat ibidem Sigebertus *Eaſtanglorum* Rex An. C. 637. Hodie XVI habet collegia & Aulas. Hinc Britannia viros dedit celebres, præter *Lanfrancum* & *Anſhelmum* Cantuarienſes Epiſcopos, Venerabilem *Bedam*, *Alexandrum ab Ales*, Nicolaum *de Lyra*, Guilielmum *Occam*, *Bartholomæum Anglicum*, *Edoardum Hottonum*, *Thomam Morum*, &c.

ϑ (a) *Arx Hamptoncourt* eſt ad Tameſin ſplendidiſſima, a *Thoma Volſeio Cardinali* condita; a *Guilielmo* III re-ædificata; Palatium plane regium.

ι (b) *Windſoria* ad eundem eſt fluvium, in quo convenire ſolent quotannis, in die S. Georgii, Equites Ordinis Garterii, *die Ritter des Hoſenbandes*.

κ (c) *Hull* quum portas clauderet regi ſuo, Carolo I, ab ipſo fruſtra oppugnata eſt; & hinc cœptum eſt bellum iſtud, ipſi regi & regno fatale.

λ (d) *Plymouth* Franciſci Draci patria eſt. Cæterum Angliam in *Cambriam* & *Lœgriam* (2) dividi, ſupra dictum eſt. Cambriæ provinciæ eodem loco memoratæ ſunt. (e) *Lœgria* vero alia eſt ſuperior, alia inferior. *Superior* deſcendit a finibus Scotiæ ad utrumque Angliæ æſtuarium *the Waſhes* in mari Germanico, & Sabrinæ fluvium in mari Hybernico. Ejus provinciæ ſunt 1. *Northumbria*, in quâ (f) *Barwick ad Teiſſe fl.* & (g) Newcaſtle. 2. *Cumberlandia* vel *Cumbria*, in qua (h) Carlile. Inter has duas provincias intercurrit murus ſupra dictus, incipit a Carlile, & deſinit apud Newcaſtle. 3. (i) *Dunelmenſis Epiſcopatus*, in quo Dunelmum. 4. *Weſtmorlandia*, in qua (k) *Apelby*, & (l) Kandale lanificio celebris. 5. (m) *Lancaſtria*, in qua Lancaſter. 6. (n) *Ceſtria*, in qua Cheſter, ſive (o) Weſtcheſter. 7. *Salopia*, in qua (p) Shrewsbury. 8. *Eboracum*, in quo York. 9. (q) *Lincolnia*, ubi Lincoln. 10. (r) *Notinghamia*, in qua Nottingham. 11. (s) *Darbia*, ubi Darbey. 12 (t) *Staffordia*, in qua Stafford. 13. (u) *Leiceſtria*, in qua Leiceſter. 14. *Rutlandia*. 15. (x) *Warvicum*, ubi Warwick. 16. *Wigornia*, ſeu *Worceſterſhire*, ubi Worceſter. (y) *Inferior Lœgria* in Oceanum Britannicum procurrit, ejus provinciæ ſunt 1. *Nortfolcia*. 2. *Suffolcia*. 3. *Eſſexia*, in qua (z) Malden, olim Camolodunum [n]. 4. *Middelſexia*, in qua Londinium. 5. *Cantium*, vulgo (a) *Kent*, in qua Cantuaria ſeu Canterbury, Archiepiſcopi ſedes, Dover, &c. 6. *Surria*. 7. *Suthſexia*. 8. (b) *Southamptonia*, in qua Southampton. 9. (c) *Dorceſtria*, in qua Dorcheſter. 10. *Devonia*, in qua (d) Exceſter & (e) Plymouth. 11. *Cornubia* ſeu *Cornwallia*, in qua celebris portus (f) Falmouth. 12. *Somerſetus*, in quo (g) Briſtolia, (h) Wells & (i) Bath, ab aquarum calidarum ſcaturigine appellata. 13. (k) *Wiltonia*, in qua Wilton. 14. *Berceria*, in qua (l) Windſore. 15. (m) *Gloceſtria*, in qua Gloceſter [o]. 16. *Oxonium*, in qua Oxford. 17. (n) *Buckinghamia*, a ſagis, *buchen* vel *boechen*; in qua Buckingham. 18. (o) *Hertfordia*, in qua Hertford. 19. (p) *Bedfordia*, in qua Bedford. 20. (q) *Northamptonia*, ubi Northampton, & caſtrum (r) Fotheringhay, ubi de Maria Scotiæ regina Jacobi matre, Caroli I, avia, ſupplicium ſumptum. 21. (s) *Huntingtonia*, ubi Huntington. 22. (t) *Cantabrigia*, ubi Cantabrigia. Atque hæc de Lœgria.

μ *Angleſey* [p], inſula Walliæ oræ adjacet apud Bangorium opidum, adeo continenti vicina, ut quandoque recedentibus fluctibus abſque navigio ad eam perveniatur.

ν *Vectis* inſula eſt, in quam Rex Carolus I, è captivitate elapſus, indeque abreptus, Londinii capite truncatus eſt [q]. (u) *Guerneſey*, itemque (x) *Jerſey* inſulæ, quæ Gallico littori prætenduntur, Anglici juris ſunt. In hanc [r] olim damnati relegabantur. [s]

HEKELII.

[n] *Antonino* corrupte *Cambodunum* eſt. *Ptolemæo* Καμουλόδουνον, *Camulodunum*, & *Plinio Camalodunon* audit. *Talbotus* hodiè *Weſtceſtre* nominari putat; Sicuti *Humfredus Lhuydus* olim *Culceſtre*.

[o] *Cambdeno* dicitur *Cloveceſter*, *Saxonibus Gleauceſter*, vulgo *Latino* CLOVERNIA; *Antonino* vero *Clevum*, ſ. *Glevum*. Antiqua ſanè Urbs eſt, ac a Romanis condita, a quâ tertius *Angliæ* Regis Filius DUX

(a) Hamptoncourt. (b) Windſoria. (c) Hull. (d) Plymouth. (e) Lœgriæ ſuperioris Provinciæ. (f) Barwick. (g) Newcaſtle. (h) Carlile. (i) Dunelmum. (k) Apelby. (l) Kandale. (m) Lancaſter. (n) Cheſter. (o) Weſtcheſter. (p) Shrewsbury. (q) Lincoln. (r) Nottingham. (s) Darbey. (t) Stafford. (u) Leiceſter. (x) Warwick. (y) Lœgriæ inferioris Provinciæ. (z) Malden. (a) Kent. Canterbury. (b) Southampton. (c) Dorcheſter. (d) Exceſter. (e) Plymouth. (f) Falmouth. (g) Briſtol. (h) Wells. (i) Bath. (k) Wilton. (l) Windſor. (m) Gloceſter. (n) Buckingham. (o) Hertford. (p) Bedford. (q) Northampton. (r) Fotheringhay. (s) Huntington. (t) Cantabrigia. (u) Guernſey. (x) Jerſey.

DUX GLOCESTRIÆ, seu GLOCESTRENSIS, dicitur.

[p] Olim *Druidum* sedes antiqua.

[q] Posita est in Oceano *Britannico*, ac modico intervallo a Continente *Britanniæ* distat.

[r] Quæ *Antonino* dicitur *Cæsarea*.

[s] Inter has interjacet SERKE, modica insula, rupium præcipitiis circumvallata.

CAP. XXIV.
DE SCOTIA.

I.

Scotiæ longitudo est à Meridie in Septemtriones, id est, à promontorio, quod accolis *The Mule of Galloway*, qua Hyberniam spectat, ad promontorium *Dunsbyhead*, quod ab Orcadibus insulis conspicitur, mill. German. LXX; *latitudo* ab Occasu in Ortum, hoc est, à Novantum promontorio, nunc *Ardermouth head* prope Mulam insulam, ad promontorium Buchananum, vulgo *Buquuhammes*, millaria L. Regio, ut solo, sic incolis bifariam divisa est. Quippe *α Grampius Mons*, nunc [a] *Gransbain* [b], ab Occasu in Ortum tendens mediam secat. Scotiæ longitudo & latitudo. Grampius Mons.

II. Qui meridionalem partem habitant, cultiores numerosioresque, lingua propemodum ac moribus utuntur Anglicis. Septemtrionales, hominum genus asperum, ferum ac sylvestre (1) sermone, habitu, moribusque Hybernicis vivunt. Mores Scotorum.

III. Ur-

(1) *Ingenio autem & virtute bellica valent, & indies cultiores redduntur.*

(2) *Frumentum etiam cujuscunque generis.*

(3) *In quibusdam insulis Hiberniam spectantibus tantum.*

(4) *Arte super contignationes fabricata, ut incolæ Incursiones latronum vitarent.*

(5) *Prisca Scotorum Lingua, apidum in fronte collis significat.*

BUNONIS

α Mons Grampius [c] Scotiam dividit in partem Septemtrionalem & Meridionalem. (a) *Septemtrionalis Scotiæ* provinciæ sunt 1. *Strathnavernia*, id est, Vallis Naverniæ. In qua aliquot castra versus Orcades. 2. *Cathanesia* seu *Caithnes*, in qua promontorium Dunsby & Girnego; item Catnes & Ackyrgill castella ad mare. 3. *Sutherlandia*, in qua *Dorno* & *Clyne* opida maritima. Hic sunt montes candidi marmoris. 4. *Rossia*, in qua Tayn, ad fl. Tayn, Tarbart. 5. *Moravia*, vulgo *Murray*, ubi Elgin, Spyne, Nessum, &c. 6. *Loquubabria*, in qua Kyntail. 7. *Abrenethea*, nunc *Strathdee*, in qua Aberdonium, academia. 8. *Angusia*, in qua Brechin & Dundee. (b) *Meridionalis Scotiæ* provinciæ sunt 1. *Perthia*, in qua Dunkel. 2. *Fifa*, ubi Fanum S. Andreæ, Cuprum & Abrenethium. 3. *Strivilingia*, in qua Sterlingium, ubi regii solebant educari liberi. 4. *Cuningamia*, in qua Irwin & Ayr. 5. *Clidesdalia*, in qua Glasgow, Lanryck & Hamilton. 6. *Gallovidia*, in qua promontorium Galloway, *Wigtonia* & *Fanum Cuthberti*. 7. *Laudonia*, [d] in qua Dunbar, Hadinum & Edenburgum, urbs [e] inter montes, ut Praga in Bohemia, sita [f]; in editiori monte est castrum puellarum, in quo priscorum Scotiæ regum & nobilium filiæ manuariis artibus discendis arctè quondam asservabantur. 8. *Marcia* seu *Marchia* [g] in qua Bervicum maritimum opidum, Hume, Kelso, &c. (c) *Universa Scotia* frigidior est, frigus tamen vaporibus, qui ex paludibus, & æstuariis surgunt, infringitur & debilitatur. Nobile fert hordeum, ex quo cerevisia coquitur, paris cum vino acrimoniæ (2). Lupos Scotia habet ferocissimos; qui, nisi à canibus generosis reprimerentur, universam regionem redderent vastam. Cervorum tantam ibidem reperiri tradunt multitudinem, ut in una venatione publica 1000 & 1500 capiantur & jugulentur. Mus major non reperitur in Scotia, ac aliunde importatus moritur (3). In Sylvâ Caledoniâ [h] erant boves sylvestres candidi, leonum instar jubati [i]. Isti herbam, quam homo tractavit aut calcavit, non attingunt, nec comedunt [k]. Dat Scotia ferrum, plumbum, sulphur, argentum [l], lazurum, lanam bonæ notæ; itemque electrum sive succinum [m]. Lacus & fluvius *Nessa* reliquis aquis hîc frigore concrescentibus nunquam congelatur. In Lelgovia provincia lacus maximus, vulgo *Lomond* [n], sine vento sic plerumque intumescit & agitatur, ut audacissimos terreat piscatores: pisces, qui in eo sunt, carent pinnis [o]: Insulaque ibidem est, pecori pascendo sufficiens, quæ ventis agitata circumfertur (4). *Hector Boethius.*

HEKELII.

[a] *Scotorum* linguâ.

[b] S. *Granzebain*, i. e. *Mons incurvus*.

[c] Olim *Pictonum Scotorumque* terminus, isque à *Tacito* in Vitâ *Agricolæ* celebratus.

[d] Montuosa quidem & sine arboribus Regio; tamen singulari humanitatis cultu laudata.

[e] Et Sedes regia.

[f] Vulgo *Edinborough*, quod idem planè, ac *Castrum alatum* significat. Ideoq; *Ptolemæo* CASTRUM ALATUM idem, ac *Edenborrouu*, esse *Camdenus* rectè censuit (5).

[g] Vulgo *Merch*, h. e. *Angliæ* & *Scotiæ* terminus.

[h] Quæ *Lucio Floro* dicitur *Saltus Caledonius*.

[i] Et quidem adeò feroces, ut domari nequeant.

[k] Contrà in *Caricta* Regione Boves ingentis magnitudinis sunt, quorum caro tenera, suavisque esui est.

(a) Scotiæ Septemtrionalis provinciæ. (b) Meridionalis Scotiæ provinciæ. (c) Soli Scotici natura.

Edenburgum. Archiepiscopatus. Academiæ.

III. Urbium clarissima est *Edenburgum*, vulgo *Edenburough*; regni caput sedesque Regia: *Glasco* & *S. Andreas*, Archiepiscopatibus sunt insignes, quibus suppositi Episcopatus XIII (1). *Academia* illustris est *S. Andreæ*, & *Aberdonium*, vulgo *Aberdon* & *Aberdeen*, haud ita nobilis (2), at portus celebris. 1

Insulæ ad Scotiam. Hebrides. Orcades. Acmodæ. Thule.

IV. Insularum ad Scotiam clarissimæ sunt versus Occasum, β *Hebrides* XXX amplius numero (3): ad Septemtrionem γ *Orcades*, nunc *The Isles of Orknay*, XL amplius numero: longius dissitæ versus Septemtrionem, VII *Acmodæ*, nunc *Farre*. Ultima Britannicarum erat *Thule*, nunc *Ysland*: de qua postea suo loco.

CAP.

est, cæterùm pingue nunquam concrescit, sed olei liquidi instar semper fluit.

[l] Argentum vivum, Cuprum.

[m] Inter *Craufordiæ* tesqua Aurifodina olim, *Magino* teste, est reperta, è quâ *Aurum* sine ullo labore eruebatur, & fortè adhuc simili modo eruitur. Sunt in eodem loco etiam Gemmæ quædam, præsertim *Gagates*, quæ in aquis ardet, ac oleo extinguitur.

[n] S. *Loumond*.

[o] Sunt tamen esui humano suaves.

BUNONIS.

β *Hebrides* in mari Caledonio, etiam *Hebusæ* & *Aebusæ*, Bedæ *Mevaniæ* dictæ, aliis sunt numero 44. præcipuæ *Levissa*, *Eusta*, *Skye*, *Mula*, *Ila* & *Jona*.

γ Orcadum, quæ vulgo etiam *Schetland* (4), caput est *Pomona*, vulgo *Mainland*, in qua Kirkwall. Nulla in Orcadibus invenitur arbor, neque solum fert triticum; quum tamen reliquarum frugum ibi magna sit copia. Nec serpentes aut venenata in insulis istis sunt animalcula [p]. Incolæ licet sint bibacissimi, nullus tamen ex iis visus est ebrius, stolidus aut demens [q]. *Hector Boethius*. Circa insulas illas Hollandi quotannis ingentem halecum copiam piscantur, quæ deinde per universam devehuntur Europam. Ad insulam *Fare*, vulgo *Faire*, volucres passere haud multo majores tanta celeritate per mare decurrunt, ut non videantur pedes aquis tingere. Id quum vident nautæ, mox venturam tempestatem colligunt. *Hoierus in epist.*

HEKELII.

[p] Contrà Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni heic multi sunt. Piscationibus refertissimæ sunt hæ Insulæ, ex quibus Incolæ emolumentum non leve trahunt.

[q] Medicinam omnem negligunt, quia ut plurimum longævam & sanam ob aëris miram temperiem ducunt vitam.

REISKII.

1 (a) Scotia portentosas regum antiquorum suæque gentis origines jactat, quas Buchananus Lib. I. 11. accuratissime refellit, ac jure affirmari posse statuit, *omnes nationes e Galliis, Germania & Hispaniis in hanc Insulam commigrasse*. Hæc sententia quam vero congruat, historici, mores, linguæ, voces, ac instituta plurima contestantur. Nomen Scotiæ Pictis penitus deletis ex A. 939 invaluit; (b) prisca regum familia post A. 1280 exstincta, Stuartorum progenies A. 1370 regnum tenuit; hodieque tenet in Anna Jacobi Regis nuperi filia & rege. Ultimam regum Scotorum familiam docet inscriptio castri munitissimi Sterlingæ publica, quam Jacobus VI aliquandiu ibi commoratus regio sacello addidit; *J. R. Nobis hæc invicta miserunt centum sex Proavi* A. 1617. Castrum enim illud durante CVI regum imperio creditur inexpugnabile, quod Monckius bello exorto Parlamentario expugnavit. (c) Non dicam heic de *stupendo ædificio, quod ex lapidibus sine calce junctis* conditum Scoti ostentant; nec de anseribus aut anatibus marinis (*Bernacles*) quos alii è conchis, alii ex ovis avium depositis generari volunt; neque de lithanthracibus aut carbone fossili, neque de harengis & immensa horum copia; neque de salmonibus frequentissimis; neque de insulis (d) Schetlandicis, vel Hetlandicis; nec de Hebridibus aut Hebudis (Scot. Western Iles) quarum una Sodora episcopum habuit; neque de Sullingis (e) (the Sorlings (5)) quæ Cassiterides veterum putantur, plus minus 145, stanni, plumbi, animalium, præsertim avium & graminis feraces.

BUNO-

(a) Reges Scotiæ vetusti. (b) Regum Scoticorum familia. (c) Memorablia Scotica. (d) Schetland. (e) Sorlings.

(1) *Episcopatus antea 14, nunc lege abolentur, & Presbyterio gubernatur Ecclesia Scotica.* (2) *Dantur etiam Academiæ Edinburgi ac Glascuæ haud ignobiles.* (3) *Hebrides secundum Buchananum Nomen novum, & priscis Scriptoribus inauditum; rectius Æbudæ vocantur, & comprehensis omnibus Insulis Occidentalibus in mari Deucaledonio sparsis, supra trecentæ numerantur.* (4) *Fallitur Buno; Hethlandiæ enim ab Orcadibus diversæ & ulterius in Mari Boreali jacent. Orcades Buchanano sunt 32, quarum Maxima Pomona, de cæterarum numero, magnitudine, soli cœlique ingenio, consulatur Buchananus Lib. 1.* (5) *Ad Angliam pertinent.*

CAP. XXV.
DE HYBERNIA. 1

I.

HActenus de Albione Britannicarum Insularum maxima; item de minoribus Britannicis insulis: at secunda magnitudine est in Occasum sita *Hybernia*; *Iverna*, & *Jerna* quibusdam appellata: nomine inibi nato: quum incolæ hodieque *Eryn* vocitent, Angli vero *Ireland*. De Natura hujus insulæ, incolarumque ingenio, etiam nunc verum manet, quod tot retro seculis Pomponius Mela tradidit: *Adeo luxuriosam herbis, non lætis modo, sed etiam dulcibus, ut se exigua parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant: Cultores ejus inconditos esse, & omnium virtutum ignaros, magis quam alias gentes* (1). Hæc Mela; Cæterum, cœlo est miti, clementi ac sereno, terra nullum animal venenosum alit, nec patitur. *Longitudo* ejus maxima porrigitur mill. German. LX. *Latitudo* autem mill. Germ. XXX. α

Hyberniæ nomen. Natura soli. Incolæ.

II. Qui populi primi eam incoluerint, parum constat (2), nisi quod Celtici cum reliquis Britannis fuerint generis. *Brigantes*, *Cauci*, *Mænapii*, quos in ea Ptolemæus memorat, mirum, ni ex Gallia, Britannia, Germania, huc trajicerent. Dividitur hodie in quatuor potissimum regiones. β *Langinia*, vulgo

Incolæ. Provinciæ Langinia.

BUNONIS.

α Humidior est Hybernia fontibus fere ubique rigua; lini lanæque ferax. Sermone utuntur Hyberni eodem, quo Scoti montani. (a) Ex quo vero Angli Colonias in Hyberniam misere, eorum lingua quoque eò est delata: unde plerique nobiles utramque callent linguam. Carnibus delectantur Hyberni omnes, cibosque capiunt miro silentio. Mater filium non nutrit, sed eum committit nutrici aut nutricio, qui pari observantia cum parentibus coluntur. Alumno ægrotante ex dissitis etiam & longinquis insulæ oris accurrit nutricius. Magis se diligunt, qui nulla tenentur cognatione, quam fratres, affines & sanguine juncti (3). Vestimentis utuntur versicoloribus; flavum tamen colorem plurimi faciunt; unde, quibus capilli sunt flavi, comam nutriunt, eaque superbiunt. Matrimonium mature ineunt, & virgines adeo festinantur, ut quandoque decimo anno nubant. Præter furandi artem fere nullam excolunt *Hyberni*. Domo mane exeuntes furta sua Deo commendant, optantque incidere in divitem, quem spoliare possint (4). Quod tamen de exteris intelligendum; nam furta inter suos commissa puniunt. Morituris adsunt præficæ, quæ animam morientis retineant. Postquam exspiravit, tota domus ejus ejulatu & planctu repletur. Ex defuncti bonis plurimum aufert, qui potentior est, & patruus nepotes suos paterna hæreditate sæpe fraudat [*a*]. Quatuor iis sunt militum genera: primum est *equitum*: Secundum *militum statariorum*, *Geleglasii* vulgo vocati, qui jurant, se pugnam nunquam detrectaturos: Tertium *levis armaturæ*, qui nominantur *Karni*: Quartum est *Cursorum*, *Deltinos* appellant. Vox militaris iis est *Pharo*, *Pharo* (5).

β In (c) *Langinia* sive *Lagenia* [*b*] est Dublinum; habet 10 Comitatus. [*c*]

HEKELII.

[*a*] Sunt prætereà superstitiosæ Gentes, inter quas multæ magæ & fatidicæ Mulieres reperiuntur, quæ ad omnia mala incantationes efficaces habent, ad quas quisque pro mali ratione accedit.

[*b*] S. *Lagenia* ab Incolis *Leighnigh* dicta.

[*c*] *Wexford* nempe, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Dublinensem*, *Kildariensem*, Comitatum *Regis*, Comitatum *Reginæ*, *Longfford*, *Fernes* & *Wicklo*. Aliàs *Langinia* fertilis est, & terrâ frugiferâ, cœlo mitissimo, nec inclementibus Incolarum ingeniis, quam pridem Ptolemæi tempore *Brigantes*, *Coriundi*, *Menapii*, *Cauci* & *Blani* inhabitarunt.

REISKII.

1 (b) Hybernia pro duobus incolarum generibus, quæ fovet, duplex ipsa traditur: *una sylvestris*, quæ indigenas crudos agrestesque alit; *altera polita*, quæ Anglo-Hibernos advenas complectitur. Huc enim coloniæ Anglorum crebrius ex A. 1172 deductæ, simul ac reges Anglici insulam domuerunt: Hanc enim adhuc regni titulo auctam (qui Paulo III Papæ A. 1553 debetur) subditis rebellibus Gallicisque præsidiis ereptam, Wilhelmus rex tenuit, & Anna Regina nunc tenet, Prorege imposito. A. 1641, Hyberni Pontificii Protestantes crudeliter ac inopinanter adorti multa millia jugularunt, pro quo facinore, pœnas quidem, at non pro meritis luêre, ita ut sub Carolo & Jacobo Secundo nimis invaluerunt, & post Rebellionem pacatam à Guilielmo III, satis humaniter habiti. *De lignis Hybernicis*, quæ nec vermem nec cariem admittunt, de animalibus venenatis, quibus tota regio caret, de singularibus naturæ donis, & anseribus ex ligno putri, ad oram maritimam natis (quos *Macrenses* nominant) de *antro S. Patricii*, hujusque

(1) *At nunc multo cultiores postquam Anglorum ditioni subditi, ac Anglis & Scotis permixti.*

(2) *Scoti prisci qui ejusdem sunt Originis, sese dicunt ab Hispania oriundos.*

(3) *Alumni hi Nutricii scilicet.*

(4) *Antiquitus scilicet.*

(5) *Descriptio hæc Hybernis priscis convenit, aut saltem iis qui hodie dicuntur montani, & superstitione Pontificia imbuti.*

(a) Hybernorum mores. (b) Hybernia duplex. (c) Hyberniæ Provinciæ.

vulgo *Leinster*, in Orientem spectans, ut Angliæ propior, ita cultior. Haud multum absimilis huic γ *Mononia*, vulgo *Munster*, qua Galliæ in Meridiem obtenditur. Asperiores δ *Connacia*, *Connaught*, & ε *Hultonia*, *Ulster*; hæc in Septemtrionem, illa in Occasum, vergentes.

Mononia. Connacia. Hultonia.

Comitatus & opida.

III. *Comitatus* per totum regnum sunt XXXIII. Opidula rectius, quam urbes, Hybernos incolere dixeris. Regni caput est *Armagh* (1): Secunda ab hac *Dublin*, opidum munitissimum, sedes præfecti, quem huc cum titulo Vice regis mittit Rex Angliæ: sedes item Archiepiscopi, ut & *Armagh*, & *Casshyl*. His subjecti sunt Episcopi XII. *Arglas* celebris est portus; *Academiam* sustinet prædictum Dublinum. ζ Atque hæc breviter de Insulis Britannicis, nunc tempus est in Continentem reverti: ac primo loco de Germania.

(1) *Potius Metropolis, quia primatis sedes: Dublinum enim est Sedes Regia.*
(2) *Dominii potius.*

jusque Purgatorio, quod vocant, Hybernico, & urbibus paucis pauca dicere quid attinebit?

BUNONIS.

γ In *Mononia* seu *Momonia* [d], sunt Waterford, Corcagia in lacu sita, & Casshyl seu Casshylia Archiepiscopatum, & Lymericum opidum; habet 7 comitatus [e]. In Momonia fons est, cujus aquis, si quis capillos tingit, statim redduntur cani. *Cambdenus.*

δ *Connacia* sive *Connactia* habet *Letrununum*, *Meynum*; & 6 Comitatus. [f]

ε In *Hultonia* sive *Vltonia* est regni metropolis Armacana, cujus Archiepiscopus primas est Hyberniæ. Quintam his addunt alii partem, *Mediam Hyberniam*, in qua sunt Laberus, sive Kildare [g], & Drocheda.

ζ (a) Quinam olim Hybernis imperarint, non habemus compertum. Paulò ante tempora Caroli M. Normanni insula illa perhibentur potiti. His per indigenas ejectis successere Ostmanni, qui in quatuor regna Hyberniam sunt partiti. Sed *Rothericus Connaciæ Rex* totius insulæ imperium consecutus est. Verum *Dermicius* ab illo ejectus Anglorum imploravit auxilium, iisque viam & aditum ad Hyberniam occupandam aperuit, per socerum suum Penbrokiæ Comitem in regnum restitutus. Postea *Henricus* II in Hyberniam transiit, in quem Rothericus & ordines Jus regni (2) contulerunt; ex quo tempore Angliæ Reges dicti sunt *Domini Hyberniæ* usque ad *Henricum* VIII, qui in Hybernorum Comitiis *Rex* declaratus est, quod *Domini* appellatio seditiosis quibusdam displiceret. Inde insula regitur per Proregem, qui antea *Custos* & *Conservator Hyberniæ* vocabatur.

HEKELII.

[d] Ab Incolis *Movum*, ab *Anglis Mounster* vocata.

[e] Sunt a. illi *Kerryensis*, s. *Kilkoniensis*, *Limiricensis*, *Corcagiensis*, *Tipperiensis*, S. *Crucis*, *Waterfordiensis* & *Desmontensis*.

[f] Quorum Nomina sunt *Claria*, *Letrimme*, *Galluveta*, *Rosecomin*, *Majo* & *Sligo*.

[g] Seu *Killair*.

(a) Hyberni Angliæ regibus obnoxii.

LIBER

Cellarij GERMANIA ANTIQVA
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
SCANDINAVIA
SINVS CODANVS
MARE SVEVICVM
CHERSONESUS CIMBRICA
SARMATIAE PARS
SILVA HERCINIA
BOIOHEMUM
VENDELICIA
NORICI PARS
PANNONIAE PARS
GALLIAE
BELGICAE PARS
GERMANI
TRANS VISTVLANI
Aestii
Sciri
Iazyges
Carpates Montes
Alpes Basternicæ
Tibiscus Flu.
Rugii
Sidini
Gothones
Langobardi
Cherusci
Chamavi
Bructeri
Catti
Mattiaci
Treveri
Nemetes
Mediomatrici
Decumates
Marcomannorum sedes
Quadi
Burii
Lugii
Logiones
Marsigni
Carrodunum
Menapii
Ubii
Frisii
Angli
Reudigni
Aviones
Teutoni
Lemovii qui & Heruli
Semnones
Venedi
Clilipenus Sinus
Vibantavarium
Clepidava
Tyras Flu. hodie Niester
Danubius Flu.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

De Veteri Germania.

I.

GErmaniam, quæ nunc terrarum cultu, urbium ſplendore, ædificiorumque magnificentiâ, cum Italia conferri, reliquis vero regionibus præferri poſſit, *terris informem, montibus aſperam, cultu aſpectuque triſtem, in univerſum ſylvis horridam, aut paludibus fœdam, utriſque inviam*, veteres prodiderunt. In tantum res mutantur!

II. *Nomen Germanorum* unde deductum ſit, varium inter autores eſt certamen. A Gallis id inventum, & *quinque* primo Germanorum nationibus, *Eburonibus*, *Condruſis*, *Segnis*, *Cæræſis* & *Pæmanis*, è Germania in Galliam transgreſſis, inditum, qui poſteà uno itidem fuêre nomine *Tungri* dicti; ex Cæſaris, Taciti, Dionis, & aliorum ſcriptorum monumentis, clarum fit rimantibus. Id poſtmodum Gallorum Romanorumque uſurpatione in univerſam gentem Transrhenanam tranſiit. Ipſa gens ſuo ſibi vocabulo ſemper appellata fuit *Teutiſci*, vulgo *die Teutiſche*, ab ipſius veri æternique Dei, rerum omnium conditoris, antiquiſſima pluribuſque gentibus uſurpata appellatione *Theuth*: ab hoc enim illi, & à primo mortalium *Manno*, id eſt *Adamo*, è terra condito, originem ſe ducere prædicarunt; ut latius infra dicetur. α

Germanorum nomen.

III. Ad *limites Germaniæ* quod attinet, vehementer errant illi, qui latiùs nunc, quam olim, Germaniam patere, ex *Ptolemæi* Geographia affirmant; maximè ii, qui duplo majorem faciunt. Secus mihi ſententia eſt, qui dimidio minorem cenſeo. *Elſatiam*, *Lotharingiam*, *Treviros*, *Luceburgenſes*, *Brabantios*, *Juliacenſes*, *dimidiam partem Gelriæ*, *Hollandiæ*, *omnem Zeelandiam*, ac *Flandriam* hodie acceſſiſſe, aiunt: ego acceſſiſſe nego; manſiſſe aſſevero. Quippe *Plinius* jam inde Germaniæ limitem *ad Scaldim* fluvium protendit. Idemque ſimul & *Tacitus* ab uſque *Sequanis* omnem Rheni citeriorem ripam Germanos accoluiſſe tradit. Apud *Cæſarem* ipſi *Rhemi*, Belgica Natio, ultro teſtati ſunt, Belgas pleroſque eſſe ortos à Germanis. Ex Gallia quidem uni *Helvetii*, ex Illyrico veteri *Vindelicia* & *Noricum*, quæ inter Alpes Danubiumque ſitæ ſunt regiones; item *Pannoniæ ſuperioris pars*, extra veteris Germaniæ limites Nomenque cenſitæ fuerunt. Verùm eis oppono quicquid eſt terrarum hodiè *Poloniæ citra Viſtulam* amnem, *qui terminus olim Germaniæ fuit*; item

Germaniæ limites.

BUNONIS.

α Quinque illi populi Rhenum tranſgreſſi, finibus illis, quos occuparunt, Gallos expulerunt, ab iiſque victis & pulſis dicti ſunt Germani, ſumto ab re vocabulo. *Guerra* enim ſeu *Gerra* ut olim Celtis, ita hodiè Gallis ſignificat *bellum*, & Germanis nonnullis *pugnam* aut *tumultum*. Hinc quoque natum videtur vocabulum *Gewehr*, quod omne genus armorum ſignificat: item *eine Wehre*, id eſt, gladius [a]. Ex iſto igitur vocabulo *Guerra* ſeu *Gerra* & *Gerraman* factum eſt *Gerreman* ſeu *Werman*, id eſt, *bellator*. Multa enim vocabula hodie ſcribuntur per *W*, quæ olim per G ſcribebantur. Gens vero iſta nil niſi arma & bella tum ſpirabat: inditumque iis hoc Nomen à Gallis, *Tacito teſte*, ob metum.

HEKELII.

[a] *Andreas Helvigius* in Origg. *Diction. Germanicar.* p. 297 dicit, *Wehre* à *ferro*, ex quo fit enſis, deſcendi, aut à *quiri*, quæ *Sabinorum* linguâ haſtam ſignificat.

item *Bojohemum*: quarum regionum ſermo apertè genus atque originem incolarum indicat: *Pruſſios* etiam atque *Livones*, quia Germanicâ linguâ utuntur, Germaniæ acceſſiſſe illi cenſent: quum antiquitus *Venedi*, Sarmatica gens, incoluerit: ego & hos acceſſiſſe nuper, nego; manſiſſe à multis ſæculis, aio. Quippe *Æſtios*, qui olim totam Livoniam ac Pruſſiam, omnemque ferè dextram ripam Viſtulæ latè patentem occuparunt, diſertiſſimis verbis Germaniæ aſcribit *Tacitus*. Idem auctor, & *Plinius* regiones hodie, *Norvagiam*, *Suediam* ac *Fennos*, & quicquid terrarum Oceano Septemtrionali, Muſcoviæque confiniis ambitur, Germaniæ attribuunt. Quin etiam *Peucini* [b], alio nomine *Baſtarnæ* [c] dicti, à Viſtulæ fontibus olim ad Pontem uſque Euxinum & Iſtri oſtia extenſi, Germani fuerunt, teſtibus iiſdem Scriptoribus. 1

Vetuſtiſſimi Germaniæ termini.

IV. *Vetuſtiſſimi* igitur *Germaniæ termini* fuêre, ab Occaſu *Rhenus* amnis, & Oceanus Germanicus; à Septemtrione *Oceanus Septemtrionalis* ſive *Hyperboreus*; ab Ortu *Granvicus* & *Finnicus ſinus*, *mare Suevicum*, ſive *ſinus Codanus*, *Viſtula* amnis & à *fonte ejus linea ad Sarmaticos montes ducta*, qui è Septemtrione in Meridiem ad Danubii uſque ripam protenſi, ubi opidum nunc Hungariæ *Vacia*; dein à Meridie ipſum *Danubii flumen*. Poſteà vero portiones ei ex Gallia ad lævam Rheni ripam, & ex Sarmatia ad ſinum Codanum & dextram Viſtulæ ripam acceſſerunt, ut dictum eſt.

Germaniæ longitudo.

V. *Longitudo* ejus ſumma fuit à Scritofinniæ promontorio, vulgo *Nortkiin*, quod in Oceanum Septemtrionalem excurrit, ad Danubium uſque mill. Germ. CCCC. *Latitudo* vero maxima à Rheno nunc juxta Baſileam, ad *Amodocam* uſque paludem, quæ in confiniis Ruſſiæ, Lituaniæ ac Podoliæ ſita eſt, mill. Germ. CC.

CAP.

HEKELII.

[b] Πευκινοὶ.

[c] Βαστάρναι, ſive Ἄτμονοι, *Atmoni* atq; Σιδόνες *Sidones*.

REISKII.

1 (a) Germaniæ vocabulum recens & nuper additum fatetur Tacitus in libello de German. ſitu & moribus cap. 2. additque, ita Nationis Nomen non gentis evaluiſſe paulatim, *ut omnes primum a victore ob metum mox a ſeipſis invento nomine Germani vocarentur*. Ergo vetus aliud idque à Celtis inditum videtur; novum hocce primo gentis, poſtea nationis integræ fuit, partim ab hoſtibus, partim ab ipſis auctoribus domi repertum. Nam Gallico & Germanico, tum priſco tum hodierno ſermone, *Guer* & *Gewerr* bellum aut rixam ſignificat; *Mann* virum aut hominem; *Unde Germanos recte viros pugnaces aut bellicoſos dixeris*; à Teutone autem vel Tuiſcone rege aut duce *Teutonicos, die Teutſchen*. Hunc verum æternumque Deum auctor dum voluit, & agnitum quidem noſtris majoribus Patrem, Filium Spiritumque S. Lib. I. Germ. antiq. c. 29. rationes attulit infirmas, quæ rem tantam minus conficiunt. Nugantur autem hiſtorici, quotquot ex Hebraicis, Græcis aut Romanis originibus Nomen & Genus Germanicum derivant.

(b) Limites porrò Germaniæ pro ſtatu temporum quam variarint, dici breviſſime vix poteſt. Alii certe fuerunt *veteres*, aliique ſunt *novi & adhuc hodierni*: Veteres illi longiſſime in Septemtrionem excurrerant, ut Dania & Suecia comprehenderetur, verſus meridiem Danubio concludebantur: Novi ultra Danubium extenſi, Rhætiam & Vindeliciam complexi per Alpeſtria juga patent, ſed mari Balthico arctius circumſcribuntur. Nec vetus Germania, in quantum Rom. imperio continebatur, iiſdem circumſcripta terminis erat; ne tum quidem cum Francis regibus ſubeſſet. Quid quod fines Germaniæ diverſos in ipſo Germanico imperio deprehendas, nunc productos longius, nunc iterum contractos. Quam hodieque per bellum, quod adhuc incumbit, Gallicum præfixi German. limites mutentur, experientia docet, perque annos id multos docuit.

B U-

(a) Germaniæ nomen novum. (b) Limites variarunt.

Populorum GERMANIÆ Inter Rhenum et Albim Descriptio ut inter Cæsaris et Trajani imperia Incoluerunt
Populorum GERMANIÆ Inter Rhenum et Albim Descriptio ut circa I. Cæsaris ævum Incoluerunt
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
LAGNUS SINUS
SAXONES qui Tacito FOSI
VARINI
CAVIONES
DEURINGI
CHERUSCI
LANGOBARDI
CHATTI qui CHASSI CATTI
HERMUNDURI
ALEMANNI
VINDELICIA
MEDIO MATRICI
TREVERI
VANGIONES
FRISII
MARSI
UBII
MATTIACI
RAURACI
SEQUANI
ANGLI
THEURINGI
SIGAMBRI
EBURONES
TREVIRI
MEDIOMATRICI
SEDUSII
HARUDES
MARCOMANNI
NARISCI
SUEVI
BOII
Danubius fluvius terminus Germaniæ
Millia Passuum

CAP. II.

Diviſio Veteris Germaniæ 1, *ac primum de Vindilis & Ingævonibus.*

I.

GEnera Germanorum *quinque* à Plinio traduntur, *Vindili*, *Ingævones*, *Iſtavones*, *Hermiones*, & *Peucini*, qui & *Baſtarnæ*. *Vindili*, etiam *Vinili*, & *Vandili*, *Vandali*, *Vandalii*, & *Vanduli* Romanis Scriptoribus ſimul & Græcis dicti ſunt. Horum Nationes fuere *Gothones*, qui & *Gotones*, *Gutones*, *Gutthones*, ac *Gythones*, *Gothi*, & *Gotthi* [a] auctoribus dicuntur; nunc Caſſubiæ pars ad Viſtulæ infimam partem, quæ propriè *Pomerellia* nunc dicitur: ubi nobis natale ſolum. *Carini* Pomeraniæ pars, in qua opida *Stolpe*, *Colberg*, *Corlin*, *Camin*, *Lemovii*, ea pars Pomeraniæ, in qua *Stetin*, *Uſedom*, *Wolgaſt*, *Gripeſwolda*. *Rugii* antiquitus, circa *Rege* flumen Pomeraniæ, & opidum *Regenwolde*, dein in inſulam tranſgreſſi, qui etiam nunc *Rugia*, vulgo *Rugen* appellatur. *Varini* [b], in Meckelburgenſi Ducatu, circa flumen & opidum *Warne*. *Angili* ſive *Anglii*, reliqua Meckelburgenſis agri pars, ad Lubecam uſque [c]. *Eudoſes*, *Suardones*, *Nuithones* pars Meckelburgenſis agri. Pomeraniæ Marchiæque proxima, *Caviones*, pars Marchiæ, Dannebergenſi Comitatui proxima. His contermini *Deuringi*, & *Rappin*. *Longobardi*, in Marchia media, vulgo nunc *Middelmarch*, inter Albim & Viadrum amneis. Circa opida *Grabouw*, *Brandenborgh*, *Berlin*, *Brotzen*. *Semnones*, in portionibus Marchiæ, Miſniæ, Luſatiæ, Sileſiæ, atque Poloniæ, inter Albim & Wartam amnem in Viadrum defluentem. *Burgundiones*, in partibus Caſſubiæ ac Poloniæ, inter Gotones ac Semnones. α

Vandalorum nationes fuere Gothi.
Carini.
Lemovii.
Rugii.
Varini.
Anglii.
Eudoſes.
Suardones.
Nuithones.
Caviones.
Deuringi.
Longobardi.
Semnones.
Burgundiones.

II. β *Ingævonum populi* fuere iſti: γ *Chauci*, qui & *Cauchi*, & *Cauci*; inter Ameſiæ Albiſque oſtia utramque accoluerunt Viſurgis ripam ſupra Bremam uſque

Ingævonum populi fuere Chauci.

BÜNONIS.

α (a) *Vandali* fuerunt Germani, quos multi cum Venedis pro una habent gente: quum Venedorum Gens Slavica ſit, quos Germanice dicimus *die Wenden*; illos vero *die Wandalier*.

β Rhenanus (b) *Ingævones* dictos putat, quaſi Vigewones, à Wych *ſinus* & Wonen, quaſi *Wichwoner*, *in ſinu habitantes* [d]. At Tacitus ita dictos ſcribit à Manni filio. Omnia vero antiquarum gentium nomina ad originem velle reducere, furoris potius quam ingenii eſſe videtur.

γ Exigua regio eſt, quam Cluverius heic & in Germania ſua antiqua tribuit *Chaucis* [e]. Qui tamen, ut Tacitus ſcribit: (c) *Immenſum terrarum ſpatium non tantum tenent, ſed & implent: populus inter Germanos nobiliſſimus; quique magnitudinem ſuam malit juſtitia tueri*, &c. Diviſi fuerunt, Plinio & Ptolemæo teſtibus, in *Majores* & *Minores*. Huic vero collocantur *Chauci Minores* à Friſiis ad Amiſiam amnem, uſque ad Viſurgim: ac inde *Majores* ad Albim uſque flumen. Ad Occidentem igitur Chaucorum terminus fuit Oceani pars: à Septemtrionibus terminabantur Albi flumine: ad Meridiem à Friſiis inceperunt, & deſierunt in Cattis. Ex his terris *Minores Chauci* tenuerunt, quæ hodiè Friſia Orientalis, Oldenburgenſis, Delmenhorſtiana, Difholdenſis, Hojenſis, & pars Mindenſis Epiſcopatus Septemtrionalis. At *Majores Chauci*, haud dubie ex modo virium, quibus iſtis fuerunt majores, ita dicti, poſſederunt omnem illum terrarum tractum, qui trans Viſurgim eſt ab Oceano & Albi flumine ad Melibocum & Semanam Sylvam, quæ Germanis *der Hartz*, quibus locis hodie Ducatus Brunſwicenſis, Luneburgenſis & Bremenſis.

HEKELII.

[a] Immo & *Polouci*, quos *Ruthenorum* lingua *rapaces* & *ſpoliatores* interpretatur.

[b] *Plinio* VARRINI.

[c] *Procopius* Lib. 4. *Gothor.* & *Camdenus* in *Britannia* dicunt, ANGILOS, ſ. Αγγίλϐς eſſe Gentem, *Britanniam* Inſulam inhabitantem.

[d] Seu Sinum Maris accolentes.

[e] Χαύκοις ſ. *Chaycis*, ſicuti a *Claudiano* Lib. 1. de Laudib. *Stilicon.* v. 225. *Poetice dicuntur.*

REISKII.

1 (d) Alia fuit diviſio veteris Germaniæ *pro quinque incolarum generibus, aut gentibus*; alia *pro ſtatu Imperij Rom.* ad Rhenum longius extenſi: Illa è Plinio Lib. IV. c. 14. petita copioſius apud auctorem exponitur, ut tamen multis gentibus non parum dubii adhuc inhæreat: Hæc vero Germaniam *primam* ſive

Q 2

(a) Vandali & Venedi. (b) Ingævones. (c) Chaucorum ſedes. (d) Diviſio Germ. duplex.

usque opidum; deinde usque Mindam, qua Chattis jungebantur. Qui apud
Fosi iidem qui Saxones. Tacitum ♂ *Fosi*: reliquis auctoribus *Saxones* appellantur: horum tota fuit
Holsatia ad Cimbricam usque peninsulam. Posteà omnem oram maritimam
occuparunt ab Albi ad Rheni usque ostia: unde cum Anglis in Britanniam
Cimbri. Teutoni. insulam abierunt. *Cimbri* omnem eam tenuerunt peninsulam, quam nunc
antiqui nominis itidem gens incolit Jutæ. *Teutoni* Danicas incoluerunt insu-
las; quarum maxima vulgo *Zeelandt*, Melæ dicitur *Codanonia*, nempe à gente
Teutonorum, qui variantibus dialectis jam tunc dicebantur *Dani*, *Godani* &
Codani: unde totum hoc mare etiam dicitur *Codanus sinus* eidem Melæ ac
Plinio, quod Tacito *Mare Suevicum*, quia utrumque Suevi accoluerunt, ut
mox ostendam. Regiones trans dictum mare, quæ nunc sub Norvegiæ ac
Suediæ Finniæque maximè nominibus veniunt, immensas Germaniæ insulas
esse falso crediderunt veteres, quum verius sint peninsulæ. Harum maximam,
quæ Norvegiæ Suediæque regna continet, à proxima gente quidam dixerunt
Scandia. *Scandiam* & *Scandinaviam* [f]: alii à freto, quod est inter Danicas insulas,
vulgari vocabulo *Belt*, *Baltiam*: quod vocabulum posteà corruperunt in *Basili-*
Finingia. *am*. Altera peninsula, vulgo nunc *Finland*, Plinio dicitur *Finingia*. In Scan-
dia populi *Scandii*, sive *Scanii*: vulgo nunc *Scanen*, unde toti peninsulæ no-
Hilleviones. men. His contermini fuere *Hilleviones* [g], nunc *Halland*. Ultra utrosque
Sitones. incoluerunt *Sitones* [h], nunc *Norvegii*, vulgo *Norige* & *Norge*: quorum terra
Nerigon. Marchiofinni. jam antiquissimis Græcorum autoribus dicta *Nerigon*. Ultra hos sunt *Marchio-*
finni, vulgo *Marchfinnen*. His continuantur *Scritofinni*, vulgo *Scritfennen*; ex-
Scritofinni. Rutubæ promont. tremi versus Septemtriones apud promontorium, *Rutubæ* Plinio, vulgo nunc
Noortkijn. His proximi sunt versus Orientem *Lappiones*, sive *Lappii*, vulgo
Lappiones. *Lappen*: infra hos versus Meridiem sunt *Suiones*, sive *Sueones*, nunc *Suedi*, vul-
Sueones. Gutæ. go *Sweden*. Infra hos *Gutæ* sive *Guti*, quorum regio nunc vulgo *Guthlandt*. Hi
falso vulgo appellantur *Gothi*, & regio eorum *Gothia*: quum hi fuerint iidem
& *Gothones* ad Vistulæ ostia: ut supra dictum. Sed hic jam est antiquus scri-
ptorum error: unde ridiculæ illæ Jornandi fabulæ de Gothorum origine.
Finni Ptolemæo, Tacito dicuntur Fenni, quod nomen hodieque servant, va-
riatis dialectis vulgo *Fennen* & *Finnen* dicti.

C A P.

sive superiorem, & *secundam sive inferiorem* continet, utramque in notitia Imper. Rom. satis expositam. Nostra vero, quam Romani barbaram vocarunt, patriæ libertatis studiosissima, *illam divisionem nimium excedit*, & longius patet latiusque. Hinc gentes veteres quas Græci Geographi Romanique commemorant, cum posterioribus & hodiernis populis, horumque sedibus comparare aut conciliare, hoc opus hoc labor est; Unde novi auctores inter sese multum dissident, & à nostro Cluverio hujusque sensu alii dudum recesserunt, hodieque recedunt vel ideo, quod inter Græcos Romanosque non plane conveniat. De singulis Germanorum generibus infra explicabitur: De Chaucis copiosissime in antiqua Germ. Lib. III. c. 46. itemque ex Coneringio & hujus de Helmstadio conjecturis cap. 2. sub finem additur.

BUNONIS.

♂ (a) *Saxones* [i] corrupto vocabulo *Fosos* scribi apud Tacitum, conjectura Cluverius colligit. Verum non exigua illa Fosorum gens Saxonum nomine appellata fuit; sed ad universam illam & magnam Chaucorum gentem nomen Saxonum pertinuit [k]. Transalbinos vero Saxones ejusdem cum Cisalbinis fuisse civitatis, ex simili idiomate, institutis vitæque genere colligitur.

REISKII.

[f] Malè verò *Scanziam*, *Galgaviam* & *Gangaviam*.

[g] S. *Tacito* Hellusii, *Ptolemæo* Æluones, & *Ammiano Marcellino* Heilli.

[h] Quos *Ganipotes* nonnullis vocari *Althamerus* tradit, deque his *Saxonem Grammaticum* scripsisse scribit.

[i] *Cheruscis* contermiuos.

[k] *Althamerus* FOSOS *Dietmarsos* esse existimat.

BUNO-

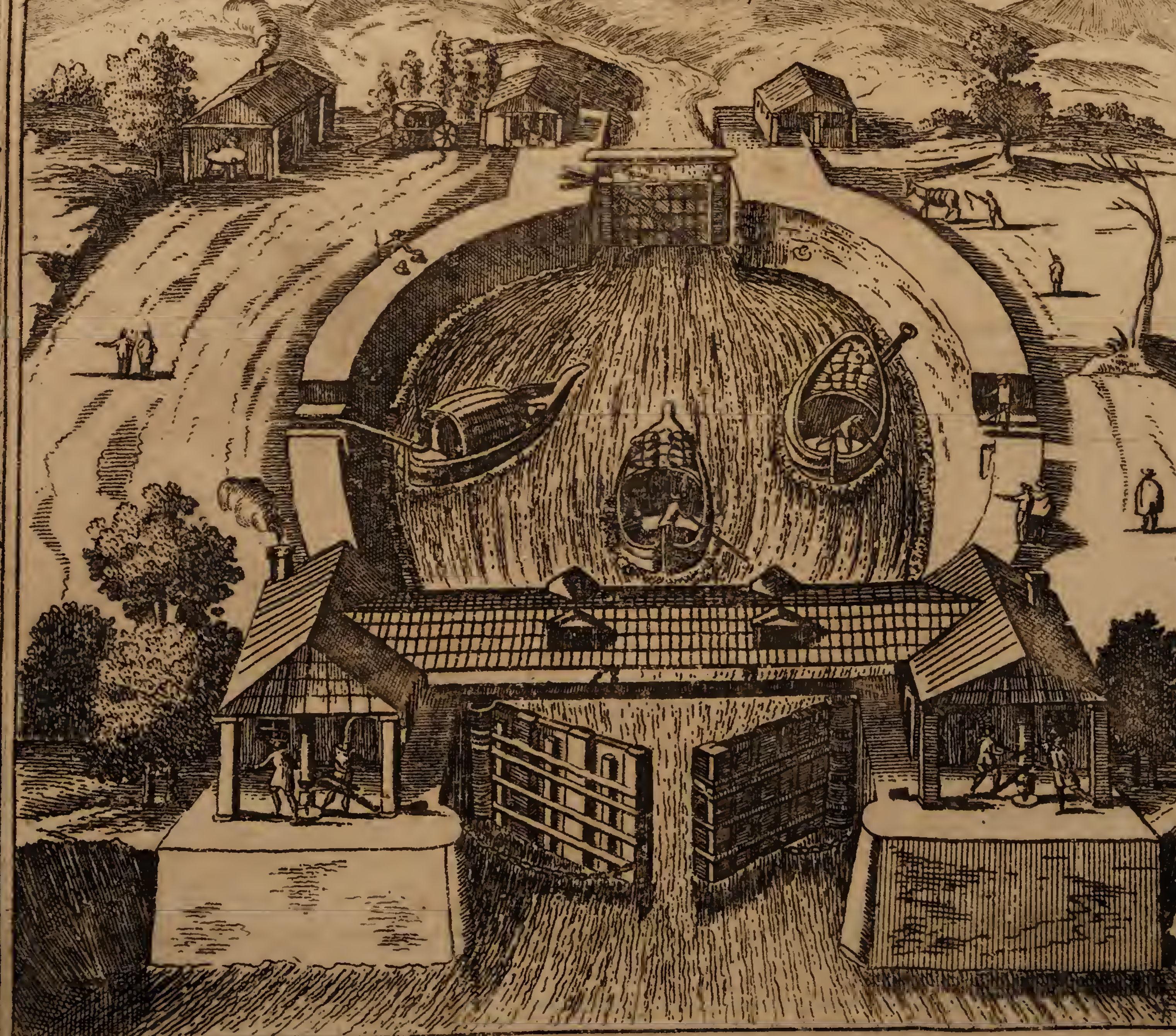
(a) Fosi & Saxones.

The Letters C.C. mark yᵉ cavitys of
yᵉ Mountains from whence the
Wind proceeds
p.181.
CATARACTA AERE
MONTE ÆOLIO
ITALIÆ
A Cataract of Air in Mount Æolius in Italy
CÆSIUM

A Cataract in the Dutchy of Spoletto in Italy.
CATADUPA VELINIA
in Ducatu Spoletino
Piedeluco
Pons Regulatorius
Velinus fluv.
Catadupa Velini

The Cataract of the Rhine att Scafhausen in Swisserland
Cataracta Rheni ad Scaphusiam in Helvetiæ
p.119.
F
G
H
A
D
E
K
Rhenus Fluv.

p.302
A Map of Scylla & Charibdis betwixt Sicily & Italy
MARE
AFRIC
NUM
TABULA
Freti Siculi
CHARIBDIS
et
SCYLLÆ
Aliorumq Rerum
rationes explican
MARE
THYRRENUM
sive
SICUSUM
N
Messana
Ætna
M
Rhegium
FRETUM
MAMERTINUM
CALABRIÆ

CATARACTA Hydrotechnica inter PADUAM et VENETIAS.
p.178
An Artificial Cataract betwixt Padua & Venice

The Cataract of the Rhine att Coblents in Swisserland
p.130.
Cataracta Rheni ad Confluentiam in Helvetiæ
Tiengen
Radelburg
A Rocks
Rhenus fluvius
the Cataract
B Rocks

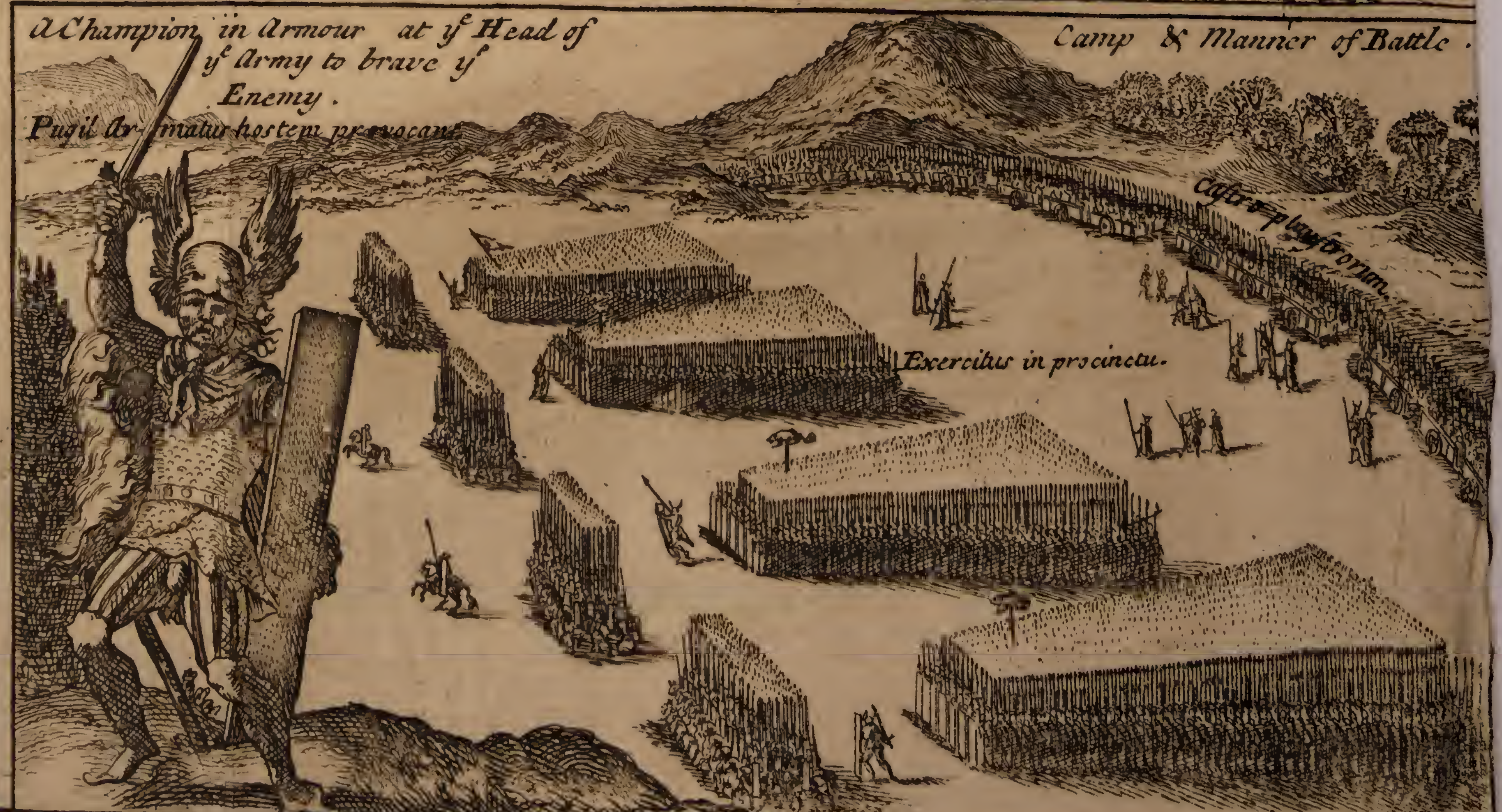

The Habits and Arms of the Ancient Germans both Horse and Foot their Way of carrying their King about upon mens shoulders when chosen. Their Entrenchments of Waggons and manner of drawing up their Armys in Order of Battle according to Chiverius, mention'd in Our Account of Ancient Germany.

CAP. III.

De Istævonibus, Hermionibus, atque Bastarnis; item Suevia, & veterum Germanorum habitationibus.

I.

JAm vero Rheno proximi erant *Istævones*: horum nationes fuere *Frisii*, *Bructeri*, *Angrivarii*, *Chamavi*, *Ansibarii*, *Dulgibini*, *Chassuarii*, *Marsi*, *Tubantes*, *Marsaci*, *Sicambri*, *Ubii*, & qui in horum posteà agros successerunt, *Usipii*, *Tencteri*, *Juhones*, *Mattiaci*; prætereaque antiquissimis temporibus *Marcomanni*, *Harudes* & *Sedusii*: qui tres populi postmodum in Bojohæmo inter Hermiones sedes locarunt. Ex his omnibus *Frisii*, *Marsaci* & *Bructeri* quo situ fuerint, jam ante in XVII inferioris Germaniæ Provinciarum descriptione dictum est. Sed *Bructeri* [a] posteà inter superiorem Luppiæ amnis partem & Agrippinensem Coloniam coluerunt. *Marsi*, antequam α *Drusiana* fossa, quæ est in Gelria, inter Arnhemum & Dusburgium, facta est, superiorem Velaviam & Zutphaniensis Comitatus partem, quà opida sunt *Dotechum*, *Grolle* & *Bredefort*, incoluerunt. Fossa autem facta, pars eorum intra Rheni divortia inclusi novum vocabulum *Marsacorum*, sive *Marsattorum*, assumserunt; de quibus suprà: pars autem veteri nomine servato in interiora concesserunt, inter Amisiam & Luppiam amneis, opidumque *Dulmen*. *Angrivarii*, Bructeris proximi, primum inter Amisiam & Visurgim amneis, qua est opidum *Minden*, coluerunt: *Chamavi* [b] vero, supra hos inter Amisiam & Loam flumen, quod Amisiæ paulo supra Emdam miscetur. Postea verò utraque gens Bructeris expulsis agros eorum occuparunt: Chamavi versus Occidentem; Angrivarii versus Septemtriones. Hinc *Dulgibini* [c] tenuerunt inter opidum Paterbornam & Visurgim, qua *Flotow* ei opidum appositum. In his *Quintilius Varus*, cum tribus legionibus, cæsus ab Arminio Cheruscorum duce, inter opida *Dietmelle* & *Horn*. His proximi versus Meridiem fuere *Chassuarii*, qui & *Chattuarii* [d], inter Paterbornam & Visurgim, qua ei opidum *Huxter* impositum; pars quondam fuere Chattorum [e]. At *Ansibarii* tenuerunt inter Visurgim & lacum *Dommel*, apud quem opidum *Diepholt*. *Tubantum* varia semper fuit sedes, ad superiorem Amisiæ partem. *Sicambri* Rheni ripam tenuerunt à Colonia Agrippinensi ad Rheni usque divortium; ab Oriente vero usque ad Chattos, circa fontes Luppiæ, & opidum *Medebach*; postea à Tiberio in Galliam transportati, ubi inter Mosam & Rhenum *Gugerni* dicti: horum agri portiones deinde tenuerunt in Rheni ripâ *Usipii*, sive *Usipetes* & *Tencteri* [f]: hi apud Coloniam, illi ad Rheni divortia. *Ubii* in Germaniâ Rheni Mœnique dextras ripas tenuere, ad Coloniam usque, ab Oriente Chattis contermini.

Istævones.

Frisii, Marsaci, Bructeri.

Marsi.
Fossa Drusiana.

Angrivarii.

Chamavi.

Dulgibini.

Cassuarii sive Chattuarii.
Ansibarii.

Sicambri.

Gugerni.
Usipii.
Tencteri.
Ubii.

BUNONIS.

α *Fossa* illa *Drusiana* VIII millia passuum inter vicum Iseloort & opidum *Doesburg*, à Druso acta est; ut Classem hac cum exercitu ex superiori Rheni parte in lacum Flevum & Oceanum deduceret, Frisios petiturus & Chaucos. Sunt autem tres Rheni alvei, *Isala*, *Vahalis*, & *medius Rhenus*. [g]

HEKELII.

[a] Sive *Brockmerlandii*, ut scribit *Cornelius Kempius*, s. ut alii volunt, *Boructuarii*.

[b] Quos *Ptolemæus Camanos*, & *Ausonius* in *Mosella* v. 434. *Camaves* vocat

[c] Quos *Althamerus Dulgumnios*, Δουλγουμνίους, *Ptolemæi* esse existimat.

[d] Atque *Chasuarii*.

[e] Quapropter *Althamerus* eos *Thuringos* falso putat.

[f] Qui *Plutarcho* in Vitâ *Julii* TENTERIDES & *Ptolemæo* TINGRI sunt.

[g] *Isalam* autem aquas suas olim non commiscuisse

Juhones. Mattiaci. contermini. Horum agros Chattorum postea partes, occuparunt *Juhones* & β *Mattiaci*. Horum fuit superior ripa & Nassoviensis Comitatus, cum Wetteravia & Hassiæ parte, qua *Marpurgium* nunc est, quondam *Mattium* dictum [*h*], unde genti nomen; illi inferiora tenuere, cum Westerwaldia. Marcomanni. Sedusii. *Marcomanni*, antequam cum Sedusiis & Harudibus in Bojohæmum migrarent, fines habuere inter Rhenum, Danubium, Cocharum & Nicrum amneis. *Sedusii* [*i*] inter Cocharum, Nicrum, Rhenum & Mœnum: proximi his fuere Harudes. Allemanni. *Harudes*, ad lineam à fonte Mœni ad Danubium usque & opidum Ingolstadium ductam. *Allemanni* Gallorum fuere colluvies, sub Cæsare Augusto, quum Maroboduus Marcomannos, Sedusiosque & Harudes in Bojohæmum deduceret, in horum fineis inter Danubium, Rhenum ac Mœnum transgressi: unde nomen.

Hermiones. Cherusci. Chatti. II. *Hermiones* versus Meridiem ad Danubii usque ripam incoluerunt: in his populi fuere isti: *Cherusci*, *Chatti*, *Hermunduri*, *Narisci*, *Marcomanni*, *Quadi*, *Osi*, *Gothini*, *Lugii*, *Burii*, *Marsigni*. γ *Cheruscorum* agros nunc tenent Brunswicenses, ac Luneburgenses: *Chattorum* Hassi & Thuringi. Hermunduri. δ *Hermunduri*, ab initio inter Salam & Albim & Bojohæmum incoluere Voitlandiam, & Misniæ Saxoniæque superioris parteis; deinde quum Harudes cum Marcomannis ac Sedusiis in Bojohæmum transgressi, Harudum porro agros illi occuparunt ad Danubium usque. Suevi. Narisci. Hi postea proprie *Suevi* dicti sunt. *Narisci* tenuerunt inter Bojohæmi Occidentale latus & Danubium, lineamque à Mœni fontibus ad opidum Ingolstadium ductam, postmodum *Arnalausi* dicti: Arnalausi. Marcomanni. Sedusii. Harudes. *Marcomanni*, *Sedusii* atque *Harudes*, Maroboduo duce, à Rheno in Bojohæmum transgressi sunt: ubi tamen Sedusiorum Harudumque nomina obscurata vel prorsus exstincta. Quadi. *Quadi* antiquitus inter Bojohæmum, Danubium & Marum flumen incoluerunt; postea vero nomen eorum ad Sarmatica usque juga, quæ sunt in Hungaria, inter duo celebria quondam opida, *Erlam* & *Vaciam*, protensum fuit. Osi. *Osi* Moraviæ ac Silesiæ parteis coluere, inter opida *Ostram* & *Oswieczim*; quorum hoc Vistulæ, illud Maro impositum. Gothini. Infra hos fuere *Gothini*, itidem Silesiæ partem inter Mari Vartæque fluminum fonteis colentes. Lugii. Hinc *Lugii*, magna gens inter Vartam & Vistulam, Poloniæ partem tenuere, ad opidum usque *Vladislaum* Vistulæ appositum. Burii. Marsigni. His contermini versus Occidentem *Burii* [*k*], inter Vartam & Viadrum; his *Marsigni* inter Viadrum & Bojohæmum: utrique finitimi Semnonibus supra dictis.

Bastarnæ sive Peucini. Peuce insula. III. *Bastarnas* quondam à Vistulæ dextrâ ripâ ad ostia usque Istri incoluisse, suprà dictum est. Ipsos quoque ostiorum insulas tenuisse, quarum maxima dicebatur *Peuce* [*l*], nomen eorum alterum *Peucini* indicat. 1

IV. *Æstii*,

isse *Rheno*, ex *Ortelio* multisque *Tab. Geograph.* est discendum; cùm Fontem & Nomen adhuc habeat in Regione *Westfaliæ* inter *Scheerenbeek* & *Ransæzdorp* Opida, quà descendens versus *Dotechemum*, dictum *Duisburgum* alluit, rectaque oceanum petit.

BUNONIS.

β In Mattiacis *Curtius Rufus* argenti venas aperuit.

γ Cherusci non tenuerunt agros Brunswicenses & Luneburgenses; verum sedes suas habuerunt iis in partibus, ubi hodie est [*m*] Thuringia & Voglandia, ad Albim usque, Marcomannorum vicini.

δ Hermunduri Taciti ætate ad Danubium ab Egræ fontibus, cis Hercinium saltum, fines suos extenderunt. Easdemque sedes tenuerunt M. Aurelii Imperatoris ætate. At Diocletiano imperante Septemtrionem versus in mediterranea Germaniæ cesserunt, ac videntur occupasse Cheruscorum sedes, qui jam pridem dulce otium amplexi, adeoque spretis armis recte uti nesciebant.

HEKELII.

[*h*] *Nominis enim allusio adeo non dissona est.*

[*i*] *Ptolemæo* fortè *Sudini*.

[*k*] Quos *Christophorus Pyramius* etiam *Silesios* esse censet.

[*l*] Quam ob formam triangularem *Eustathius* commendat.

[*m*] Ex mente *Ortelii* Comitatus Mansfeldensis.

REISKII.

1 (a) Ita quinque Germanorum genera è Plinio petita finem capiunt: Unde nomen singula susceperint,

(a) Germanorum genera.

SVEVIA
quæ cis Codanum fuit sinum
Antiqua descriptio
Autore Phil
CLUVERIO.
Septem trio
Meridies
Occidens
Oriens
CODANUS
SINUS quod et MARE
SVEVICUM
Insula. in qua sedes
deæ Herthæ. id est
Terræ matris.
SAXONES
ANGLI
VARI NI
EUDOSES
RUGII
Rugium
SVARDO NES
NUIT NONES
CAVIONES
DEU RINGI qui et THORIN GI
LANGOBARDI
SIDINI
CARINI
GUTO NES
GOTHONES et GOTHI
ÆSTIORUM pars
SCIRI
Venedici montes
Vistula fl.
Vistula flumen
BURGUNDIO NES
VENEDI Sarmatæ
LUGII
qui et
LYGII
et item
LOGIONES
PEUCINI
qui et
BASTARN Æ
Carpates mons
Segovia
Carrodunum
Calisia
BURII
MARSINGI
OSI
GOTHINI
COTINI
THUNNI et GO THAUNI
Hercinij Saltus
Hercyny mons
Albis fons
SEMNO NES
Budorigum
CHATTI
Meliboc mons et Semanasilva
Mesovium
Erfurdum
Calegia
DURI
Hercinij montes
Sala amnis
BOIOHÆMUM
MARCOMANNI
Marobodum
NARISCI qui et NARISTI
ARMALAUSI
ALEMANNI
HERMUN
BOII
Augusta
Vindelicorum
Danubius fluvius
terminus inter Germaniam et Romanum imperium
Enus fl.
NORICUM
VINDE LICIA,
Millia passuum
30
60
Vindomana
Carnutum
Brigetia
PANNONIA
SARMATÆ VAGI, sive
IAZYGES et METANASTÆ
Pathissus fl.
Tiras Amnis
DACIÆ pars
Eburum
Eburodunum
Medoslanium
Celemantia
Casurgum
Parienna
Asanca
Granua fl.
Cusus amnis
Trophæa Drusi
Electrides insulæ
Eridan fl.
Codanium
HERULI
LEMOVII
Viritium
CHE RUSCI
CHAU CI.
Albis flumen
Laviburgium
Leufana
Marionis
Trova
Marionis altera

IV. *Æstii*, quos Livoniam Prussiamque inhabitasse, supra dixi, cui quinque generum asscribendi sint, dubito: quum ab Rheno quondam in has sedes inter Ingævones Bastarnasque profecti fuerint. Distinguebantur in *Hirros*, atque *Scyros* sive *Sceros*: hi Prussiam, illi Livoniam habuere. Æstii. Hirri. Scyri.

V. Cæterum, *Suevia* antiquissimis temporibus erat, quicquid ab Occidente Bojohæmicis montibus, Salâ, Albi, & Travâ amnibus, sinu Codano, ac mox mari Germanico; à Septemtrionibus mari glaciali; ab Oriente sinu Albo, lacu Albo, sinu Botnico, mari Codano, & Vistula Maroque; à Meridie Danubio includebatur. Quod spatium Suevi incoluerunt, in nationes supra memoratas distincti. Eorum antiquissimi nobilissimique ε *Semnones* fuere, utramque laté accolentes ripam *Viadri*, qui amnis antea *Suevus* dictus: unde genti nomen, & à gente postea mari cognomen *Suevico*, vulgo nunc *die Oost-Zee*. Sed posterioribus seculis Suevi propriè habiti sunt, ceu peculiari nomine Suevorum pars, *Hermunduri*: quorum nunc etiam posteritas durat in regione, quæ vulgò dicitur *Schwaben*. Suevia. Semnones.

VI. *Nullas*, inquit Tacitus, *Germanorum populis urbeis habitari, satis notum est: ne quidem pati inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* ζ Priscorum Germanorum habitationes.

C A P.

rint, non liquet, nisi Tacitum sequaris, & à primo Manno, hujusque tribus pluribusve filiis gentes enatas integras & appellatas dixeris: cum Annio Viterbiensi ad commenta ruere inconsultum erit. Consultius videtur (a) *Vandalos* vocari à crebris migrationibus, quasi *Wandeler*: *Ingævones* ab internis habitationibus quasi *Ingwohner*: *Isthævones* ab externis & occasui propioribus, quasi *Westwohner*: *Herniones* quasi *Herwohner*. *Peucini* à *Peuce* quadam Istri insula. Bastarnæ itidem ad Germanas origines à Strabone Lib. VII reducti. Sed neque ab his derivationibus omne dubium abest. Extra dubitationem id pono, *Vandalos* tot factis in Galliam, Hispaniam, Africamque migrationibus non amplius superesse, nisi *quod reges Sueciæ Daniæque, Duces item Pomerani ac Meclenburgici* eosdem in titulis admittant, tanquam mari olim Balthico vicinos. Vandalis & terra & appellatione proximos ut Vinedos, Venedos & Vindelos rear, testimonio veterum & permutato utriusque gentis nomine inducor. Plura, quæ de generibus Plinianis & populis, horumque sedibus in promtu sunt, prætermittere cogor. De (b) Chaucis, utrisque Cheruscis, itidem & Saxonibus Albinum, Conringium, & utrumque Meibomium conferat, cui lubet: De Suevis autem Cluverium nostrum Germaniæ antiqu. Lib. III. c. 24. Res (c) Cheruscorum cum Arminio gestæ, antiqua Taciti de situ horum, Strabonis & Ptolemæi testimonia non patiuntur, ut in Misniam, Thuringiam & Voigtlandiam eas conjicias. De habitationibus Germanorum veteribus, varia per agros mutatos migratione, communique per pagos divisione Conringius, Freherus, uterque Meibomius, nec non ipse Cluverius legatur Lib. I. German. c. 13.

BUNONIS.

ε (d) *Semnones* [n] vicini fuerunt Cheruscis, ut qui arma potuerunt conjungere cum Cheruscis adversus Maroboduum Marcomannorum regem, à quo defecerant. Semnones igitur partem Electoratus Saxonici, Marchiæ Brandenburgensis, Lusatiæ & Silesiæ tenuerunt. *Cherusci* vero Thuringiam ad Albim usque & Voigdlandiam incoluerunt, quorum Dux Arminius adversus vicinum Maroboduum bellum gessit. De (e) *Francorum*, nobilissima Germaniæ gente, nonnihil heic dicendum videtur. Gallieni, Claudii & Probi Imperatorum Romanorum temporibus innotuerunt primum Franci: & ex eo tempore perpetuum cum Romanis gesserunt bellum, donec omni potirentur Gallia [o]. Francos istos Germanos fuisse, certissimum est. Quod vero à Geographis antiquis nomen eorum non memoratur, inde colligitur, ab ipsa gente illud postea assumptum esse, quum antea aliter fuissent appellati. Fuit autem Francorum natio Rheni accola gens, D. Hieronymo teste, *non tam lata, quam valida, inter Alemannos & Saxones* collocata: quæ loca incoluerunt Catti, quos fortes & bellicosos his suis sedibus ab aliis pulsos non legimus. Catti igitur sunt, qui eo nomine voluerunt appellari, dicique *Franci*, id est, *liberi*, & *libertatis propugnatores*. Adhuc hodie Germanis in usu est formula; *Er ist Franck und Frey*.

ζ Priscorum Germanorum mores omnium optimè descripsit Corn. Tacitus libr. de Germ. [p]

HEKELII.

[n] Quos *Ptolemæus* etiam fecit *Italiæ* Populos.

[o] *Socrates Scholasticus* & *Sozomen.* dicunt, *Constantini M.* tempore eos in *Galliam* irrupisse.

[p] Quem *Matthias Berneggerus* Quæstionibus Miscellaneis vere doctis, iisque Anno 1640. *Freinshemiana* curâ *Argentorati* in 8 editis, & G. *Casp. Kirchmaier* Commentario non inutili *Witteb.* Anno ejusd. Sec. LXIV. in 8. exc. probe illustrarunt. Leg. & *Joan. Barclaii* Icon Animorum Cap. v. p. 147. seqq. Edition. *Dresd.* quæ operâ nostrâ cum Notis *Buchnerianis* A° LXXX. in 8. prodiit.

BUNO-

(a) Vandali. (b) Chauci. (c) Cherusci. (d) Semnones. (e) Franci.

CAP. IV.

De Vindelicia & Norico.

I.

ANtequam hodierna Germania explicetur, terrarum inter Alpes & Danubium primum exponenda erit antiquitas; nam hæ jam circa Annum Domini CCC ab Allemannis, Marcomannis ac Quadis occupari cœperunt, perpetuoque in hunc usque diem ab iisdem nationibus possessæ sunt. Unde etiam parteis factæ Germanici imperii. Inter Rhenum igitur, sive quem Rhenus transit, lacum Brigantinum, & Lichum amnem, *Rhætos*: inter Lichum & Ænum *Vindelicos*: inter hos & Cethium montem, qui ad Viennam desinit, in Danubii ripa, *Noricos* ponit Ptolemæus; sed falso: ut ex Strabonis Pliniique patet Geographia, simulque situ regionum. Namque *Rhæti* Alpes tantum incoluere, & earum valles, à Septemtrione ad lacum usque Brigantinum. Sub Alpibus ad Danubium usque fuere inter dictum lacum & Ænum flumen *Vindelici* [a]. Hinc ad Cethium usque montem *Norici*: quorum hi etiam ipsas Alpeis tenuerunt apud Fori Julii regionem. 1

Rhæti. Vindelici. Norici.

Nomen Noricorum.

II. Nomen habuerunt à *Norcia* [b], urbe supra Aquilejam sita. Reliqua opida clara fuere ista: *Ovilia*, *Wels* nunc; in Danubii ripa. *Vindoniana*, quod corrupte [c] *Vindobona*, & apud Ptolemæum corruptiùs *Juliobona*, vulgo nunc *Wien*; Lauriacum, nunc *Lorck*.

Vindelicorum caput Damasia.

III. *Vindelicorum caput* fuit *Damasia* [d], quæ postea colonia Augusti Cæsaris auspiciis deducta *Augusta Vindelicorum* dicta est. Cætera loca maxime celebria fuere: *Juvavium* [e], sive *Colonia Jovavia*, vulgo nunc *Saltzburg*; Dein *Reginum*, sive *Regina castra* [f], vulgo nunc *Regensburg*; nomine à flumine *Regino*, vulgo nunc *Regen*, olim tracto. Hinc *Batava castra* [g], vulgo *Passau*: & prope hoc opidum, apud Danubii Ænique confluenteis, *Bojodurum*; quod nomen accepit à Bojorum trajectu, qui à Marcomannis è Bojohæmo pulsi in has oras transmigrarunt, quas etiam nunc eorum posteri tenent, nomine nunc vitiato, *Bavari*: superioribus seculis *Bojoarii*, & *Bojuvarii* dicti. Reliqua opida fuere; Abusena, *Abensperg*: Guntia, *Guntzperg*: Campodunum, *Kempten*: Abudiacum, *Fuessen*; Isinisca, *Munchen*. a

CAP.

BUNONIS.

a *Bojorum* gens, quam Maroboduus Marcomannorum Rex Bojohæmia expulit, testibus auctoribus multis, Gallica fuit: Bojoarii igitur, sive *Bavari*, qui hodie appellantur, quum Germani sint, quod ex idiomate colligitur; Bojorum istorum nepotes esse non possunt. Bojoarii vero videntur dicti, à Bojorum sedibus, quas occuparunt. Sicut hodie Venedi, qui Bohemiam incolunt, Bohemi appellantur, qui tamen à Bojis istis non sunt profecti.

HEKELII.

[a] Qui *Licatii* seu *Lechrainer* vulgo appellantur.

[b] *Noreja* PLINIO *Tauriscorum*, qui Populi *Pannoniæ*. Opidum est, ubi, ut *Strabo* Lib. v. *Geograph.* p. 390. scribit, Aurum purgatur, & Commodæ Ferri secturæ sunt. Heic *Cn. Carbo* inani Conatu cum *Cimbris* quoque conflixit.

[c] Ab *Antonino*.

[d] Arx *Lycatiorum*.

[e] S. *Juvavia*.

[f] S. *Reginoburgum*.

[g] S. *Patavium*.

REISKII.

1 (a) Vindelicia & Vindelici ab Vinda Lycoque fluviis, quos accolebant, nomen quin susceperint, nemo dubitabit, nisi qui antiquitatum omnium expers: Unde suam ducant originem, docet Polybius Lib. II. qui Alpinas gentes à Transalpinis, non genere sed loco differre scribit. Ergo Vindelici cum Noricis ad stirpem Celticam revocabuntur, & varias Bojorum migrationes, sedemque in Germania & Italia toties mutatam faciliores aut verosimiliores efficient, quas Græci & Romani historici prodiderunt. Utramque vero regionem Rom. imperio subjectam documenta, quæ adhuc extant, publica, & numi etiam cusi, Notitia item Imperii vetus & præfectura Illyrici occidentalis, nec non Velserus in Commentario rerum Augustanarum, & Tschudus in Alpina Rhætia perspicue commonstrant.

(a) Vindelici. BUNO-

Septemtrio
Meridies
Occidens
Oriens
MATTIACI
CHASSI
BOIOHÆMUM
GER
MA
NIA
MARCOMANNI
NARIS
CI
HERMUNDURI
ALE
MANNI
Marobodumi
Cujus incola
Albis fl.
Moenus fl.
Nicer fl.
Rhenus fl.
Viader fl.
Parienna
Eburum
QUA
Eburodunum
DI
Medoslanium
Celemantia
Casurgis
Reginum
Regina
castra
Reginus fl.
Germanicum
Danubius amnis
Augustana
Abusina
Servio durum
Celeusum
Vetoniana
Abusina fl.
Biriciana
Clarenna
Grinario
Abnoba mons
Aræ Flaviæ
Solicinium
Fons Danubii
Augusta Vindelicorum Colonia
Ambra
VIN
DELICIA
BOII
Boii
LICATES
ISARCI
Isargus fl.
Isarus sive
Ambra fl.
Petrensia
Quintana
Batavia castra
Bojodurum
Germaniæ et Regni Romani imperii
Lentia
Ovilia
Lauriacum
Arelape
Vindobona
Vindomana
Vindomona
Leg. X.
Carnuntum
Leg. XIV.
Gerula
Quadrata
Arabo
Ad Flexum
PAN
Scorabantia Julia
BOIORUM
deserta
Cetius mons
Sabaria Colonia
NONIA
Radianum
Murocela
Patavio
Dravus fl.
Æni pons
Bedajum
Artobriga
Claudia
NO
RICUM
Vacorium
Jovavus fl.
Ænus fl.
Tergolape
Laciacum
Ernolatia
Gabromagus
Stiriate
Tarnantone
Iovavum
Iuvavia
Cucullus
Viscella
Noreia
Solva
Teurnia
Virunum
BRIGAN
TII
Brigobanna
Iuliomagus
Celius mons
Rostrum Nemaviæ
Cambodunum
Esca
Abudiacum
Coveliacæ
Parrodunum
Partanum
Viaca
Vemania
Brigantium
Fines
Vitodurum
Arbor Felix
Rhenus flu.
Lycus sive Licias
GALLIÆ
HELVITII
PARS
Veldidena
Vipetenum
Sabatum
Littamum
Loncium
Aguntum
Alpes Noricæ
Juenna
Saloca
Celeia
Emona
Dravus fl.
RHÆ
TIA
Teriolis
Sublabio
Athesis amnis
Curia
Tinnetia
Rhenus fl.
Tarvessedum
Alpes
Clavenna
Ticinus fl.
LEPONTII
Oscella
Addua
Mincius fl.
Ollius fl.
Sebinus Lacus
Verona
Vicentia
Patavium
Altinum
Tridentum
Feltria
Belunum
Iulium Carnicum
Larigium
Opitergium
Concordia
Aquileia
CARNI
Nauportum
Ocra mons
Fons Timavi
Tergeste
Formio fl.
Ister amnis
Tarsatica
ISTRI
Parentium
Pola
SINUS
ADRIATICUS
Millia passuum
10 20 30 40 50 60
VINDELICIÆ
et
NORICI
Conterminarumq;
terrarum antiqua
descriptio
Auctore
PHIL. CLUVERIO

CAP. V.

De fluviis, silvis ac montibus Germaniæ. 1

I.

CElebriores Germaniæ fluvii, iidemque navigiorum capaces, sunt; Oceanum petentes: α *Rhenus*, secundus claritudine Europæ: qui lacum Brigantinum, vulgo *der Boden-See*, transiens, recipit *Nicrum*, vulgo *der Necker*; & *Mœnum*, vulgo *der Meyn*, *Luppiamque*, vulgo *die Lippe*. Hinc β *Amisius* sive *Amisia*, vulgo *die Ems*: *Visurgis*, *die Weser*, superiore sui parte *die Werre*. Inde γ *Albis* nunc vulgo *die Elbe*, *Salam*, vulgo *die Sale*, unà secum devehit. In

Fluvii Germaniæ.

BUNONIS.

α (a) *Rhenus* ex summis illis Alpium jugis, quibus Gothardi & Adulæ nomen est, oritur, è duobus fontibus, quorum alter *Anterior*, vulgo accolis *der vordere Rhynn*, alter *Posterior*, *der hindere Rhynn*, promanans [*a*] in sinistro latere, præter multos amneis ad Confluenteis, vulgo *Coblentz*, etiam recipit (b) *Mosellam*; Ad munimentum Schenkii in duos primum scinditur alveos, quorum sinister *Vahales* [*b*] vocatur, vulgo *de Wale*, Noviomagum, Tiliam, Bomelium, Geldriæ opida præterlapsus, perfert nunc nomen istud ad arcem usque *Lœvenstein*; juxta hanc fossa à vico *Bochoven*, manibus quondam mortalium egesta, aquas pariter Mosæ in Vahalis flumen invexit & nomen. In dextra hac ripa à Lœvensteinio visitur *Goricbomium*. Non heic tamen, sed ad *Geroslitium*, olim fuerunt Mosæ & Vahalis confluentes. Ex dextro ejusdem Rheni alveo, per *Fossam Drusianam*, quæ à vico *Iseloort* ad opidum *Doesburg*, deducta pars Rheni in *Isalam* fluvium derivata est. Ex tertio, medio & antiquo Rheni alveo, Civilis novum fecit, in quem Rhenum deduxit, qui nunc *Lecca*, vulgo accolis *die Lecbe*, vocatur [*c*]. Ita Rheni aquis alio derivatis, cursusque violentia adempta, antiquum ejus ostium arenarum tumulis obstructum est, quod fuit haud procul Leidâ urbe inter maritimos vicos *Catwych* & *Nortwych*. In dextro suo latere Rhenus (c) *Nicrum* recipit ad Manhemium: (d) *Mœnum* ad Moguntiàcum: cui se ad Werthemum jungit (e) *Tubaris*; & (f) *Luppiam* ad Vesaliam inferiorem. [*d*]

β (g) *Amisia* [*e*] in Riethbergensis Comitatus & Paderbornensis Episcopatus colliminio, haud longe ub ipsa Paderborna ortus, infra Embdam Frisiæ Orientalis metropolin ad opidum Groningensis Dominii *Delfzyel* mari Germanico miscetur. Ad Myndam Brunsvicensis Ducatus opidum (h) *Vierra* & (i) *Fulda* confluunt; ac duo ista flumina inde vulgo appellantur uno nomine, *die Weser*, id est, *Aquæ* seu *Flumina*. Infra Ducatum Bremensem ad *Depstede* in Oceanum fluvius iste sese exonerat.

γ (k) *Albis* [*f*] in valle montis Gigantei, vulgo *der Riesenberg*; qui est in limitibus Bohemiæ & Silesiæ [*g*], nascitur; accolæ vallem vulgo vocant vallem Diaboli, *den Teufelsgrund*; ac XVI milliaribus infra Hamburgum vastissimo ostio in mare Germanicum se effundit. *Albi* miscetur (l) *Sala* ad Calbam: ad Werbenam (m) *Havela*, (n) *Spreva*, (o) *Nissus Silesius*, *die Neisse in Schlesien*, ad Schurgastum: & (p) *Multavia*, *die Moldau*, ad Melnicum.

HEKELII.

[*a*] Undè & *Virgilio* Lib. VIII. *Æneid.* v. 727. non ineptè *Bicornis Rhenus* dicitur. Et reprehenduntur hôc Epithetô omnes ii, qui plura, quam duo, Ostia illi tribuunt.

[*b*] s. *Vahalis*, C. Tacito, & *Walis* Cæsari.

[*c*] Alioquin tres *Rheni* Alveos studiosè descripsit *Cluverius* noster singulari Commentario, quem *Lugd. Batav.* Anno MDCXI in 4 f. vidimus excusum.

[*d*] Per hunc Fluvium nobilissimum à *Francofurto* usque ad Oceanum *Germanicum*, ubi exonerat, merces innumeræ & vina quotidie feruntur.

[*e*] Et Ptolemæo Ἀμασὸς, *Amusus*; Straboni verò Ἀμασία, *Amasia*.

[*f*] A nonnullis ex *Latinis* ALBIA barbare dictus.

[*g*] Ex undecim Fontibus simul conflatis; unde & *Germanis Elbe*, qs. *Elve*, s. *Elfe*, à numero nempe dictus videtur.

REISKII.

1 Juga (q) montana & montes ipsi sunt hydrophylacia sive subterranea quædam aquarum receptacula, unde fontes scaturiginem, ex iisque flumina, fluvii & amnes fluxum suum inchoant, continuant: *Alpes* nimirum Helveticæ, unde Rhenus cum cataracta propè Schaffhusium vehementissima, nec mistis cum lacu Bodamico aquis prolabitur: *Jugum Hercynium* ab Alpibus cœptum, & per brachia quasi Alpina in medio Germaniæ flexuosis ambagibus procurrens, ut Sudetes Silesiæ cum Giganteo monte (*Riesengebirge*) Bohemicos, in iisque Piniferum, Bructerum Harzicosque contineat, Carpathicos vero tangat. Unde (r) *Sylvam Hercyniam* Romanis Græcisque auctoribus decantatam non miraberis, quod tam longe lateque cum jugo illo pateat, & Harzicam quoque nobis proximam comprehendat. Hinc ergo *Danubius* rapidissimo cursu, multis insulis, & multa fluviorum versus orientem procurrentium conjunctione insignior: *Werraba* aut Werre à primo apud Thuringos fonte, post hujus & Fuldæ confluentes Wesera vel Wisera, unde Latini Græcique nominis Visurgis ratio: *Albis Elff* appellatione fluviis communi, duabus phialis seu lacubus Sudetum & decursu longo nobilis. Sed quisnam fluvios

(a) Rhenus. (b) Mosella. (c) Nicrus. (d) Mœnus. (e) Tubaris. (f) Luppia. (g) Amisia. (h) Vierra. (i) Fulda. (k) Albis. (l) Sala. (m) Havela. (n) Spreva. (o) Nissus Silesius. (p) Multavia. (q) Montes Germ. (r) Sylvæ Hercyn.

In sinum Codanum sese effundunt; *Chalusus*, sive δ *Trava*, vulgo *die Trave*: ε *Viadrus* [*b*], antea *Suevus*, & Plinio *Guttalus* dictus, vulgo nunc *die Oder*: ζ *Vistula* sive *Vistillus*, *die Weixel*. At η *Danubius*, vulgo *die Donau*, & *Danau*, omnium Europæ maximus, à dextra ripa ex Vindelicia *Lichum*, vulgo *der Lech*, & *Ænum*, vulgo *der In*, à læva *Navam*, vulgo *die Nabe*, & *Marum*, *die March*, in Pontum Euxinum defert.

Sylvæ. Hercinia. II. *Sylvarum* Romanis monumentis celebratæ sunt; *Hercinia*, totam ferè olim Germaniam occupans; propriè tamen sic circum Bojohæmum appellata, vulgo nunc *der Bohaymer Wald*. Semana. *Bacenis*, quæ & *Semana*, vulgo nunc in Brunsvicensi Ducatu *der Hartz*, antiquam Herciniæ memoriam servans. Gabreta. *Gabreta*, vulgo *der Dœringer Wald* [*i*]. *Luna*, inter Moraviam, Poloniam & Hungariam. Martiana. *Martiana*, seu fortè rectius *Hartiana* [*k*], nunc *der Schwartz Wald*. Cæsia. *Cæsia*, ad dextram Luppiæ amnis ripam, haud procul Vesalia. ϑ

Montes. III. *Montium* nobilissimum *jugum Hercinium*, Bojohæmum cingens, qui & *Suditi* [*l*] montes. Dein *Abnoba*, in Ducatu Wirteburgensi circa Danubii Nicrique fonteis. *Taunus*, ex adverso Moguntiaci, vulgo *der Hayrich*. *Rhætico*, ex adverso Bonnæ, *das Sieben-gebirge*. *Melibocus* in Brunsvicensi Ducatu, apud Semanam Sylvam, vulgo *der Blocks-berg*. ι

CAP.

fluvios exhauriet omnes? (a) Mons unus Pinifer duobus sese fastigiis effert; *altero quidem saxeo*, quod caput bubulum à figura vocant; *alteroque lacustri*, ubi fontes & phialæ quatuor fluviorum in uno Hydrophylacio latent: Fluvii autem isti quatuor plagas petunt; Mœnus scilicet occidentem, Egra orientem, Nabus meridiem, Sala Septemtrionem, unoque *Mens* vocabulo concluduntur. Vide Conrad. Celtis Epig. Sin præsens ea videas, quæ juvenis perlustravi, permirabere.

BUNONIS.

δ (b) *Trava* [*m*] aliquot milliaribus infra Lubecam mare subit Balticum.

ε (c) *Viadri* fontes sunt in Silesiæ & Moraviæ confinibus, haud longe ab opidulo *Oder*; qui (d) *Bobera* ad Crosnam; (e) *Nisso Lusato* ad Gubenam, atque ad Custrinum (f) *Vartha* fluminibus receptis aliquot, infra Stetinum in eum aquarum sinum, qui vulgo vocatur *das grosse Haff*, diffusus, duabus celebrioribus faucibus *die Schwiene*, & *die Dievenau*; mari miscetur Baltico. [*n*]

ζ (g) *Vistula* haud longe à Viadri fontibus in Teschinensi Ducatu ortus, Cracoviam, Warsaviam, Thorunium, aliaque postquam alluit opida, ex dextra sua ripa partem aquarum per alveum vulgo *Nagot* dictum, Mariæburgo irrigato, in sinum aquæ dulcis, *das Frische Haff* invehens, Insulam Magnam, *das grosse Werther* efficit; altera Vistulæ pars ad locum, qui vulgo *das Haupt*, iterum in duos scinditur alveos, quorum dexter in eundem aquæ dulcis sinum influit; sinister vero infra Dantiscum ad Mundam castellum mare subit Balticum, insulamque *Neringam* magna ex parte ambit.

η (h) *Danubius* apud Suevos in jugo mediocriter excelso nascitur eo tractu, quem Hegoviam appellant: Sexaginta amnibus auctus, sex ostiis in Pontum Euxinum effunditur.

ϑ *Sylva Ottonis*, *der Odenwald*, ad fines Palatinatus inferioris [*o*] versus Franconiam quoque celebris est. [*p*]

ι *Pinifer Mons*, *der Fichtelberg*, in finibus Palatinatus superioris & Bohemiæ, quatuor effundit flumina, *Mœnum*, *Nabum*, *Egram* & *Salam*.

HEKELII.

[*b*] A recentioribus ferè omnibus perperam sic dictus: *Ptolemæo* enim *Viadus*, s. Οὐΐαδος, audit.

[*i*] S. *Thuringer-Wald*.

(*k*) Juxta *Friburgum Brisgoviæ*.

[*l*] S. ut omnia Exemplaria *Latina* habent, *Sudeti*.

[*m*] S. *Dravenna*, & quidem *Althamero* & *Kirchaimero*.

[*n*] Hic Fluvius à *Nigro* falso vocatur *Suevus*, *Suevus* enim hodie *Spre*, seu *Spree*, vocatur, nec in Mare, sed in *Albim* fluvium, ut notum, sese exonerat.

[*o*] Prope *Heidelbergam*.

[*p*] Est & celebris Sylva illa non procul à *Mœni* Ripâ, ubi *Francofurtum*, *Aschafenburgum* & *Moguntiam* attingit, quam *olim* & *adhuc Spesshart* dictam novimus; necnon illa prope *Herbipolim* & *Papebergam*, quæ *Steygar-Wald* vocatur. Notandum autem, quòd *Hercynia* cum diversis Montibus ab Autoribus sæpissime confundatur.

R E-

(a) Mons Pinifer. (b) Trava. (c) Viadrus. (d) Bobera. (e) Nissus Lusatus. (f) Vartha. (g) Vistula. (h) Danubius.

CAP. VI.

De Incolis Germaniæ. [1]

I.

Origo Germanorum.

DE origine gentis Germanorum, multi, hoc noſtro ſæculo, multa fabulati ſunt, nugatique Germani ſcriptores. Antiquus juxta, & gravis in primis auctor Romanus Tacitus, in libro quem de hac gente conſcripſit: *Celebrant* (inquit) *carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus eſt) Tuitonem Deum, terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoreſque.* Mannus hic erat Adam, *Theut* vero ſive *Tuit*, ipſe *Deus* rerum omnium auctor; qui è terra condidit formavitque primum hominem, Germanis *Mann*, Hebræis *Adam*, dictum. Ab hujus igitur *Theut* nomine tota gens ſibi nomen adſcivit, *Theutiſci*, ſive, variante Dialecto, à *Tuit*, *Tuitiſci*, vulgo *die Teutiſche* & *Duytſche*. Unam eandemque linguam antiquiſſimis temporibus fuiſſe per univerſam Hiſpaniam, Galliam, Britannicas Inſulas, Germaniam & Illyricum, omneſque has nationes in univerſum Græcis dictos fuiſſe Celtas, ſuprà in deſcriptione Galliæ dictum. Cæſar in Comm. de Bell. Gall. *Gallos*, ait, *a Dite patre ſe prædicaſſe*: per quem illi haud dubiè intellexere eundem *Tuitonem* Germanum: quando Lucanus illorum Deum *Teutatem* memorat. Eundem vero *Teutatem Mercurium* coluiſſe Hiſpanos, auctor eſt Livius. Ex hoc igitur argumento, ſimulque ex illo de lingua Celtica, colligere licet, omnes prædictas quinque nationes uno vocabulo olim dictas fuiſſe Teutiſcos, *die Teutiſche*. *Aſchenazem* Noachi pronepotem ab urbe Babylone in diſperſione gentium huc deduxiſſe ſuos, alibi demonſtratum eſt. Hinc poſtmodum Hebræis ſemper gens Germanorum dicta fuit *Askenazim*.

Germanorum migrationes.

II. Cæterum, nationes nonnullas jam antiquiſſimis temporibus à Germaniâ in Gallias commigraſſe, Gallos in Germaniam tranſgreſſos, tradunt apud Romanos maximè Cæſar & Tacitus. *Helvetii* inter Danubium, Rhenum & Mœnum, Bojohæmumque, loca tenuere: ipſum Bojohæmum *Boji*; unde nomen regioni. Poſterioribus ſæculis, quum Germanorum diverſæ nationes, *Gothi*, *Burgundi*, *Rugii*, *Vandali*, *Longobardi*, *Marcomanni*, *Quadi*, alii in Italiam, in Galliam alii & Hiſpaniam, proficiſcerentur; contermina olim trans Viſtulam gens *Venedi*, ſive *Vinidi* [a], quæ iidem & *Slavi*, magnam Germaniæ partem occuparunt, ad Albim uſque. Hinc crebra in Sileſia, Luſatia, Miſnia

REISKII.

1 (a) De primo gentis auctore Teutone vel Tuiſcone res liquet; Non ita de vero Deo, rerum omnium conditore, Mannoque hujus filio Adamo, nec de nomine cunctis Celtarum nationibus communi, quo Teutiſci clueant: Hoc enim teſtimoniis veterum Scriptorum vix confirmabitur. (b) Lingua quidem apud Celtas una, vetus nempe Teutonica, tanquam mater Scaligero doctiſque viris viguiſſe dicitur; hujus tamen matricis propagines fuerunt *Francica*, *Saxonica*, *Danicaque*. Teuto etiam ſive Teutani & Tanno quin locum inter Deos Galli, Hiſpani, Ægyptii attribuerint tanquam Deaſtro commentitio, Huetius in Demonſtrat. Evang. propoſ. IV. cap. 7. oſtendit. (c) *Aſcenaz* vero אשכנז *ridicule in Hebræorum ſcriptis eſt Germania*, inquit Bochartus Lib IV. cap. 38. ubi, quod ſupra declaraverat, denuo evicit. De vetuſtis Germaniæ nationibus, quas ſecula poſteriora & migrationes mutuæ tulerunt, partim explicatum antea fuit, partim paulo inferius explicabitur: De Sclavis maxime, qui nec orientali nec occidentali Sclavia coercebantur, ſed amplas colonias & linguam ſuam in tota Germania diſſeminarunt. Vid. Helmoldus cum Arnoldi continuatione, & celeber. Schurtzfleiſch in Diſput.

HEKELII.

[a] *Ptolemæo* 'Ουενέδαι.

(a) Teuto num verus Deus fuerit? (b) Celtica lingua. (c) Aſcenaz num German.

Misnia, Marchia Brandeburgensi, Meckelburgensi Ducatu, ac Pomerania, Sclavonica Urbium, Castellorum ac Vicorum nomina. Gens ipsa adhuc incolit totum Bojohæmum atque Moraviam, Lusatiæ item agros magna ex parte.

CAP. VII.

Quota pars Germaniæ subjecta fuerit Imperio Romano.

I

AT operæ pretium fuerit, antequam ad hæc nostra secula pergam, primùm indicasse, quota pars olim Germaniæ Romanorum armis debellata fuerit. Primi igitur Germanorum Romanis nomen suum dederunt; armaque noscenda *Cimbri* atque *Teutoni*, ultrò Galliam Italiamque petentes: quos C. Marius partim in Gallia, partim in Italia sub ipsis Alpibus vicit. Cæsar post hinc, dum Galliâ domitâ Rhenum transgressus *Germanos* irritavit, perpetuum Romanis bellum cum Germanorum gente concitavit. Reliqua omnia, quocunque arma tulerunt, prona illis fuerunt. Germanos ingentibus sæpe exercitibus triumphatos magis, quàm victos, ipsimet Romanorum fatentur scriptores. At quota pars horum armis tot secula Germaniam petentibus perdomita fuit? Maximis equidem ipsorum Romanorum cladibus debellati fuerunt populi *Rhenum* inter & *Albim*, Augusti Tiberiique auspiciis: at post hos nihil sub imperio suo retinuerunt, nisi Rheno proximos *Frisios*, *Usipios*, *Tencteros*, *Jubones Mattiacos*, & his conterminos *Alemannos:* qui tamen non origine Germani, sed Galli fuerunt, ut suprà dixi. Sed & hi mox circa Annum Christi CC rebellarunt, Galliamque crebris incursionibus vexarunt, quo tempore quoque natum *Francorum* nomen: quod sibi omnes populi inter Rhenum Albimque incolentes, in unum corpus congressi, novùm à libertatis argumento imposuerunt; protinus & ipsi Galliam crebris incursionibus depopulantes. α 1

Cimbri & Teutoni.

Franci.

II. Reliqua ultra Albim Danubiumque Germania intacta semper mansit: quæ & ipsa postmodum *Suevis*, ut supra dixi, *Gothis*, *Burgundis*, *Vandalis* & *Longobardis*, aliisque nationibus emissis, ultrò Romanorum imperium petiit, totum-

BUNONIS.

α (a) De *Francorum gente* [a] superius ad finem Cap. III. ex D. Hieronymo in vita Hilarionis dictum est; quod illa fuerit *inter Saxones & Alemannos, non tam lata, quam valida gens*; adeoque discreta à Saxonibus [b]. Ipsi vero Saxones jam antiquissimis temporibus tenuerunt non solum Westphaliam, sed etiam omnem illum terrarum tractum, qui est inter Visurgim, Oceanum, Albim & Melibocum: quæ loca Tacitus attribuit Chaucis: Zosimus vero Lib. III. in narratione rerum à Juliano ad Rhenum gestarum tradit, Chaucos partem esse Saxonum, eosque adversus Francos gessisse bellum, quod non solum eo tempore, sed sæpissime factum legimus, neque Saxones isti hisce suis sedibus pulsi sunt, discreta à Francis gens. Non igitur, quod Cluverius heic existimat, hisce inter Visurgim & Albim incolentibus, sive Chaucis sive Saxonibus, Francorum nomen impositum est, aut Franci habiti sunt.

HEKELII.

[a] Quam *H. Junius* in *Batavia* C. IX. etiam descripsit.

[b] Quos *Cattos* à *Tacito* dici *Cranzius* putat.

REISKII.

1 (b) Cimbri & Teutones extrema Germania effusi, sociisque aucti nationibus, primo Galliam, deinde Italiam irruperunt A. U. C. DCXLV, profligato consule M. Silano, postea Scauro A. U. C. DCXLVII. Sed C. Marius consul eos A. U. C. DCLII fudit, fusosque Italia & Gallia ejecit. Sed Germanicus gentes terrasque hic nullas domuit; ne Cæsar quidem Rheni transitu facto. (c) Rhenus ergo Imperii Rom. liberæque Germaniæ limes fuit, tot bellicis expeditionibus frustra insumtis, & necatis Quintilii Vari legionibus. Numismata quidem Domitiani, M. Aurelii, & Alexandri Severi, Impp. aurea Germaniam captam, subactam vel devictam exhibent; ea tamen inscriptio vel synecdochica vel hyperbolica fuit. Germani

(a) Francorum gens. (b) Cimbrica expeditio. (c) Germania Romanis non subdita.

Nova Totius
GERMANIÆ
DESCRIPTIO
OCEANI
GERMA
NICI
PARS
MARE BALTICUM
Vulgo BELT
EAST SEA
Bornholm Inf.
HOLSATIA
MECKLENBURG
POMEREN
POMERELLIA
POLONIA
MASOVIA
Cujavia
MARCK BRANDEN BURG
LUSATIA
GLOGAU
SILESIA
BOHEMIA
MEISSEN
SAXO
Hall
Anhalt
Lunebourg
Munster
Westphalia
Hessen
Franckenland
WERTHEIM COM
Phaltz
WIRTENBURG DUC
BAVARIA
AUSTRIA
HUNGARIÆ
Presburg
Wien
SCLAVONIA
CROATIA
BOSNIÆ PARS
STIER MARK
CARNIOLA
ITALIÆ PARS
TYROL
RHETIA
SCHWITZE
SABAUDIÆ PARS
L. Geneva
FRANCH COMTE
BURGUNDIA PARS
COMITAT
CAMPANIÆ PARS
GALLIÆ
PICARDIE
HAINAULT
Luxemburg
LORRAINE
BAR DUC
Flanders
Holland
Zeeland
Zuider Zee
GRONINGA
DRENT
Emden
Oldenburg
BREMEN
Hamburg
Lubec
Magdeburg
Berlin
Leipzig
Dresda
Praga
Nurenberg
Augsburg
Ratisbon
Cracovia
Coningsberg
Dantzig
Fur Swart Forrest
Adriatici Pars
Dyon

totumque propemodum occupavit. *Marcomanni* & *Quadi*, Danubii accolæ, jam inde à M. Antonini imperio, Vindeliciam, Noricum & Pannoniam Romanorum provincias, petere cœperunt. Nec ante Martia hæc Germanorum gens quievit, donec toto Romano Imperio per varias provincias occupato, ipſum tandem Imperii nomen decuſque in fines ſuos pertraheret.

mani enim Galliam tandem, Hiſpaniam, Italiam Romamque ipſam ſub Auguſtulo ceperunt; nec tamen unquam toto Romano imperio potiti, niſi occidentale unum pro Auctore intelligas. (a) Quam multæ vero gentes amplæ ac validæ uno Francorum nomine (*der Francken oder Freyen*) in fœdus unum coaluerint, quum longo ſpatio inter Rhenum, Amiſiam, Viſurgim & Albim diffuſæ illæ fuerint, ſcriptores veteres & hodierni præcipue docent.

(a) Sed victrix.

C A P. VIII.

De variis Germaniæ Regnis, ac noviſſima ejus diviſione.

I.

CÆterum, liberis olim rebuſpubl. Germani, inter Rhenum, Danubium, Viſtulam & ſinum Codanum, egerunt. Principes tamen plerique ſuos habuere: quos falſo nomine ſæpe *Reges* vocant Romani. Ultra ſinum Codanum duo fuere jam inde ingentia regna, *Sitonum* in Norvegia, & *Sueonum* in Suedia: quæ etiam nunc durant: niſi quod Norvagiorum Imperium tranſlatum eſt ad Danos. His poſtea acceſſerunt *Czechorum*, in Bojohæmo [a], & *Polonorum* ad Viſtulam amnem. At *Saxonum*, *Duringorum*, *Francorum Orientalium*, *Suevorum* ad fontes Danubii, ac *Bojoariorum*, quæ iiſdem ferè tempeſtatibus orta fuerant, circa Caroli M. tempora abolita ſunt. Hic, tandem Romanorum Imperio in Germaniam [b] delato, in varias provincias atque Ducatus eam diviſit; Norvagia, Suedia, Daniæque parte, trans mare Suevicum, ac α Polonia cis Viſtulam, jam tum à Germania avulſis. (1)

II. Hinc *Germania* in *duas* parteis, id eſt, in *Superiorem* & *Inferiorem*, diviſa eſt. In *Superiore* ſunt regiones iſtæ: Helvetia, Alſatia, Suevia, Wirtenburgenſis Ducatus, Bavaria, Franconia, ſive Francia Orientalis, Palatinatus Rheni, Bojohæmum, Moravia [c], Auſtria, Stiria, Carinthia, Carniola, Tirolis. In *Inferiore*, præter XVII provincias, quas vulgari nunc vocabulo vocant Belgium, ſunt: Leodicenſis Epiſcopatus, Lotharingia, Juliacenſis Ducatus, Colonienſis, Trevirenſis, Moguntiacenſis Archiepiſcopatus; Clivia, Weſtfalia, Haſſia, Duringia, Saxonia, Miſnia, Luſatia, Sileſia, Marchia Brandeburgenſis, Pomerania,

Germaniæ diviſio in Superiorem & Inferiorem.

(1) *De iis quæ huc uſque de Germania Veteri dixerunt Cluverius & Commentatores, Lector Britannicus Atlantem Geographicum Londini ſingulis Menſibus editum conſulat, res enim ibi fuſius explicantur.*

B U N O N I S.

α Carolus M. non ſolùm *Bohæmos*, verùm etiam cæteros Sclavos ad Viſtulam uſque, teſte Eginhardo, perdomuit, eoſque Imperio Francorum adjecit. Polonia verò ab Ottonis M. ætate uſque ad Friderici II tempora, penè ſemper Imperio Germanico ſubjecta & tributaria fuit. [d]

H E K E L I I.

[a] *Bohemi* enim ſe ipſos *Czechos* nuncupant.
[b] Circ. Ann. CHR. DCCCI.
[c] Et *Hungaria*.
[d] Alii dicunt, *Poloniam*, *Boleſlao Chobrio* regnante, ab *Ottone* III. qui MIRABILIA MUNDI dictus, à Subjectione & Tributo *Imperii Romani* eſſe liberatam, & è *Ducatu* in *Regnum* conſtitutam.

R E I S K I I.

1 (a) Dignitas tamen & Ducum officium apud Germanos olim *bellicum fuit, non perpetuum, nec hereditarium, nec ſupremo cum imperio conjunctum. Reges ex nobilitate*, inquit Tacitus Cap. 7. *Duces ex virtute ſumunt, nec regibus infinita aut libera poteſtas: Et Duces exemplo potius quam imperio, ſi promti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant admiratione præſunt.* (b) Itaque Romani non falſo reges omnes, ſed vero, & quibuſdam gentibus recepto, quodque compertum habuerant, vocarunt nomine. Germania autem Ciſrhenana Romanis ſubdita

Præ-

(a) Duces veteres Germ. (b) Regeſque.

nia, Meckelburgensis Ducatus, Holsatia. Helvetii, postquam IↃCCCC prope annis in Germania, ac novissime sub Germanorum Imperio computati essent, jugo tandem imperii excusso, CCXX circiter annos libere agunt. β

III. Cæ-

Præfectos primum & Præsides, tandemque Duces aut Comites ab Impp. suscepit. Transrhenana vero sub Carolinæ stirpis regibus & Impp. demum Duces Comitesque sibi præpositos admisit. (a) Hinc nova Germaniæ Respubl. & nova hujus in superiorem atque inferiorem divisio secuta: Illa dudum Helvetii, hac vero utrumque Belgium tam Confœderatum quam Regium, itemque Lotharingia exciderunt: Tandem recentior eaque politica per decem circulos, (*Kreise*) quorum unus *Burgundicus* nempe nec Jurisdictionem nostri amplius Imperii agnoscit, Comitatu Burgundiæ ad Gallos etiam traducto. Plures vero Ducatus, Comitatus, Dynastias & urbes liberas, quæ singulis subsunt circulis, nec in hac nostra recensione habentur, illas è Notitia Imp. Romano-Germ. Bœcleriana vel Imhofiana vel alia quacunque addito, cui lubet. *Principatus certe Monpelgardensis* nulli subest circulo, votum tamen atque sessionem in Comitiis haber. De ortu Electoralis Collegii, numero septenario, auctuque hujus per pacem Monast. Osnabrug. facto; nono itidem Electoratu nuperrimè controverso admissoque scripta extant publica eaque varia.

BUNONIS.

β Quando & qua occasione Helvetii sese vindicarint in libertatem, dictum est capite XVII. lib. II.

I. (b) Multæ illæ, in quas Germania divisa est, provinciæ faciliùs in memoria hærent; si decem illi Circuli, in quos eas demum distinxit Maximilianus I, rectè observantur: quod ipsum, quum ad Imperii Germanici quoque faciant notitiam, quæ terræ singulis contineantur Circulis, hic paucis indicandum putavimus. Ex his, initio numerandi ab Oriente facto, I. est *Austriacus*; quo continentur [e], Archiducatus (c) Austriæ; Ducatus Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ [f] & Comitatus Tirolis: Episcopatus Tridentinus, Brixiensis, Laubacensis, & Viennensis [g]. Hujus Circuli Director (*Auszschreibender Furst*) est ipse *Imperator*: qui idem *Archidux Austriæ*.

II. Hoc ordine (d) *Circulus est Bavaricus*; ad quem pertinent Archiepiscopatus Salisburgensis; Episcopatus Ratisbonensis, Passaviensis, & Frisingensis, Ducatus utriusque Bavariæ, cùm Superioris, tùm Inferioris; Palatinatus superior: Palatinatus Neoburgicus: Landgraviatus Leuchtenbergensis: Comitatus [h] Ortenburgicus; Ratisbona. Circuli Bavarici Directores (*Auszschreibende Fursten*) sunt ipse *Elector Bavarus*, & *Archiepiscopus Salisburgensis*.

III. (e) *Circulus Francicus*; cujus partes sunt, Ducatus Franciæ Orientalis: Episcopatus Herbipolensis, Bambergensis, Aichstetensis: Ditio Magistri ordinis Teutonici in *Margenthal*: Burggraviatus Norimbergensis, quem tenent Marchiones Brandeburgici, Culmbachienses & Anspachenses: Comitatus Hennebergensis, Hohenloicus [i], Erbacensis, Schwartzenbergensis, Wertheimensis: Baronatus Limburgensis: Norimberga, Rotenburgum ad Tubarim: Winshemium & Schwinfurtum [k]. Directores sunt, *Episcopus Bambergensis*, & *Marchio Brandenburgicus*.

IV. (f) *Suevicus Circulus*, quo comprehenduntur Episcopatus Constantiensis, Curiensis, Augustanus, & multi Abbates in Suevia [l]: Ducatus Wurtenbergensis; Marchionatus Badensis: Algoja: Hegovia: Comitatus multi, ex quibus præcipui, Hohenzollerensis, Helfensteinensis, Oetingensis, Montfortensis, Furstenbergensis, Zimberensis, &c. Civitates etiam multæ, Augusta Vindelic: Ulma, Memminga, Reutlinga, Eslinga, Heilbronna, Bibracum, Lindavia, Ravenspurgum, Constantia, Schaffhusia, Halla Suevorum, Norlinga, Rotwila, Kauffbyra, Donawerda: Campidonum, Cella, Dunckelspiela, Offenburgum, Uberlinga; & demum libera Nobilitas Sueviæ Imperio immediatè subjecta. Directores sunt *Episcopus Constantiensis*, & *Dux Wurtenburgensis*.

V. (g) *Circulus Burgundicus*, ad quem pertinet Belgium, & Burgundiæ Comitatus (*Ober-Burgund*) [m]. Director hujus *Circuli* est *Hispaniæ Rex*.

VI. (h) *Circulus Rhenanus Superior*, cui subsunt Episcopatus Basileensis, Argentinensis, Spirensis, & Wormatiensis: Abbatiæ Fuldensis & Hirschfeldensis [n]: Ducatus Lotharingiæ, Sabaudiæ: Palatinatus Sponheimensis & Bipontinus: Landgraviatus Alsatiæ & Hassiæ: Comitatus, Catzenelbogensis, Dietzensis, Ziegenhaimensis, Niddensis, Waldecensis, Nassoviensis, Dillenbergensis, Saræpontanus, Widgensteinensis, Falckensteinensis, Isenburgensis, Leiningensis, Rapoltz-Kirchensis, Salmensis, Morsburgensis, Hanaviensis, Leiningensis, Solmensis, Budingensis, Wetteravia; Argentoratum, Colmaria, Francofurtum ad Mœnum, Frideburga Wetteraviæ; Hagenoa, Keisersberga, Landavia, Mulhusa in Alsatia, Selestadium, Spira, Turchheimium, Wetzlarium, Wormatia. Directores sunt, *Episcopus Wormatiensis*, & *Palatinus Sponheimensis*.

VII. (i) *Circulus Rhenanus Inferior*, qui & *Electoralis Rhenanus* dicitur, quod eum constituunt provinciæ Electorum Moguntini, Coloniensis, Treverensis & Palatini; & quæ sunt sub iis ditiones [o]: ut terræ Nassoviorum in Beilstein [p], & Magistri Ordinis Teutonici in Coblentz: Gelnhusa. Director est *Archiepiscopus Moguntinus Elector*. [q]

VIII. (k) *Westphalicus Circulus*, quo habentur Episcopatus Paderbornensis, Monasteriensis, Osnabrugensis, Verdensis, Mindensis, Leodicensis, Ultrajectinus, Cameracensis: Abbatia Corbeiensis [r]; Ducatus Juliacensis, Clivensis, Montensis [s], Westphalia; Comitatus Marca, Lippiensis, Bentheimensis, Embdanus, Diepholtanus, Hojensis, Schauenburgensis, Oldenburgensis, Ravenspergensis, & Frisia Orientalis [t]: Civitates, Colonia Agrippina, Aquisgranum, Tremonia, Herfordia. Directores sunt, *Episcopus Monasteriensis*, & *Dux Juliacensis*. [v]

IX. (l) *Circulus Saxonicus Inferior*; ad quem referuntur Archiepiscopatus Magdeburgensis [x], & qui nuper erat, Bremensis: Episcopatus, Halberstadensis, Hildesheimensis, Lubecensis, Suerinensis & Ratzenburgensis, Ducatus [y] Brunsvicensis, Luneburgensis, Mecklenburgensis, Lauenburgensis, & Holsatia:

(a) Germania superior & inferior. (b) Germaniæ in x. Circulos divisio. (c) 1. Austriacus. (d) 2. Bavaricus. (e) 3. Francicus. (f) 4. Suevicus. (g) 5. Burgundicus. (h) 6. Rhenanus Superior. (i) 7. Electoralis. (k) 8. Westphalicus. (l) 9. Saxonicus inferior.

III. Cæterum, Othone III imperante, (ut vulgaris opinio est) inter Germaniæ Principes conventum atque decretum fuit, ne quis, nisi Germanici Nominis Princeps, Rom. Imperator crearetur. Atque tum γ *Septemviri* constituti, quibus ob eligendi Imperatorem potestatem, *Electorum* nomen inditum. Horum *tres Ecclesiastici*, iidemque Archiepiscopi, & Archicancellarii S. Imperii. Primus, *Moguntiacus* in Germania: Secundus, *Coloniensis* in Italia: Tertius, *Treverensis* in Gallia. Quatuor reliqui sunt Seculares. Primus, *Rex Bojohemiæ*, Pocil-

Septemviri quando constituti.

satia: Comitatus Delmenhorst [z]: Lubeca, Goslaria, Mulhusa & Nordhusa Thuringiæ. Directores sunt *Dux Bremensis*, *Administrator Magdeburgensis*, & *Dux Brunsvicensis*, alternis tamen vicibus.

X. (a) *Circulus Saxonicus Superior* habet Episcopatus Misnensem, Merseburgensem, Brandeburgensem, Havelbergensem, Naumburgensem 2: Abbatias, Salfeldensem, Quedlinburgensem: Ducatum Saxoniæ Elect. Pomeraniam 3, Marchionatum 4, Brandenburgensem 5: Anhaltinam provinciam: Thuringiam: Comitatus, Schwartzenburgensem, Mansfeldensem, Stolbergensem, Barbiensem & Gleichensem 6. Circuli Director est *Saxoniæ Dux, Elector.* [a] 7.

HEKELII.

[e] Cùm superior, tùm inferior.

[f] *Croatiæ* & Vandaliæ.

[g] Huc referendi quoque sunt Principatus & Ditiones *Dieterichsteinensis*, *Eggenbergensis*, *Piccolominiensis* & *Aversbergensis*, ut & Comitatus *Schœnbergensis*, *Hardeccensis* & Wolkensteinensis.

[h] Et Baronatus *Lobkowizianus*, *Eggenbergensis*, *Ortenburgicus*, *Staufenfelsensis*, *Degenbergensis*, *Wolfsteinensis*, *Maxelreinensis*, *Hohenwaldeccensis*, &c. Item ipsa S. R. Imp. Libera Ratisbona.

[i] *Castellanus*.

[k] Et *Weisenburgum Nortgaviæ*.

[l] *Campodunensis* inprimis, qui olim *Vermetanensis* & *Tretticensis*, seu *Verticensis* est dictus.

[m] Partim ipsi Ditioni *Hispanicæ*, partim *Gallicæ*, partim quoque Potentiss. Ordinib. *Hollandiæ* subjectum.

[n] Morbacensis, Luderensis, &c.

[o] Nec non Ducatus & principali dignitate Comitatus *Arenbergensis*.

[p] Inferioris *Isenburgi* & *Renecci*.

[q] Cui nonnulli adjungunt & *Electorem Palatinum*

[r] *Werdensis*, *Hervordensis* & *Essensis*. Huc referunt quoque quidam Politicorum St. *Cornelii Monasterium*, (S. Cornelii *Munster*) prope *Aquisgranum*.

[s] Qui hodiè partim Electorali Brandenburgicæ, partim Neoburgico-Palatinæ Ditioni subsunt.

[t] Principatus *Nassoviano-Dillenburgensis*: Comitatus *Sainensis*, *Rietbergensis*, *Delmenhorstensis*, *Brunkhorstensis*, *Winnenbergensis*, *Wiedensis* & *Runkelensis*, &c.

[v] Qui hodiè est Elector *Brandenburgicus*.

[x] Nunc in Ducatum mutatus.

[y] Et Principatus.

[z] *Blankenburgensis* & *Reinsteinensis*. Porro Civitates S. R. Imp. Liberæ atque Hanseaticæ, *Brema*, *Hamburgum*.

[a] X. *Circulus Saxonicus Superior* habet primùm Provincias *Electorales Saxonicas*, in sex Circulos, *Electoralem* nempe *Thuringicum*, *Misnicum*, *Lipsiacum*, *Metallifero Montanum* & *Variscum* divisas, in quibus Episcopatus *Misnensis*, *Merseburgensis*, & *Numburgensis*. Quo referenda Abbatia *Quedlinburgensis*, cujus Protector *Saxo Elector*. Deinde *Electorales* Brandenburgicas, in quibus Marchionatus quadruplex, (*die Alte-Mittel-Neue-und Uker-Mark*) Episcopatus *Havelbergensis*, *Lebusensis* & *Caminensis*: Porro Ducatus *Principum Saxonicorum* Lineæ *Gothanæ*, *Alteburgicæ*, *Coburgensis*, *Vinariensis* & *Isenacensis* cum Abbatiâ *Salfeldensi*, Ducatus citerioris & anterioris *Pomeraniæ*, Principatum *Anhaltinum*, Comitatus *Schwartzburgenses*, *Mansfeldensem*, *Stolbergensem*, *Barbiensem*, *Hohnsteinensem*, *Gleichensem* & *Ruthenicos*, ut & Baronatus *Schonburgiacos*. * Circuli Director est *Elector Saxonicus*; Subordinatus vero *Elector Brandenburgicus*, Coordinati *Duces Saxoniæ* Lineæ *Gothanæ* atque *Vinariensis*.

* Heîc *Pluralis* omnino rectè est positus. Datur enim (non ratione *Dignitatis*, sive *Eminentiæ*, sed ratione *Situs* saltem) Baronatus SCHOENBURGIACUS & *Superior* & *Inferior*, quorum prior *Waldenburgensis* est Lineæ; posterior autem *Wideraviensis*, *Penicensis* ac utriusque *Remmissensis*. Opida, quæ ad *superiorem* Baronatum pertinent, sunt *Waldenburgum*, *Hartenstein*, (ubi *Paulus Flemmingius*, Olim ille *Teutonicus*, ortus) *Lichtenstein* & *Lœsniz*, *Joannis Zechendorffii* dulcissimum natale Solum. *Inferioris* autem est *Glaucha*, omnium Metropolis & *Adriani Beieri* Patria, ubi inprimis *Heroum* SCHOENBURGIACORUM, quos *Jo. Angel. Werdenhagen* Part. I. Tract. General. *Rerumpp. Hanseaticar.* p. 122. *Barones* SCHOENBERGENSES vocat, DOMUS AVITA, quasi dicta *die Schœneburg*, (unde & *Baronibus* cognomen) est conspicienda. Cui annumeratur Opidum *Peniga* & Opidula *Mebrana*, *Hohnstein* & *Lunzenau*. Cæterùm illustris ac incluta *Baronum* SCHOENBURGIACORUM Prosapia adeo est antiqua, ut tempore CAROLI M. quoque in *Germania* egregiè floruerit ac claruerit.

REISKII.

2 Suis Ducibus subjectos.

3 Utramque.

4 Et Electoratum.

5. Ducatus in Thuringia Misniaque Vinariensem, Gothanum, Isenacensem, Altenburgicum, Coburgensem: Principatus Anhaltinus.

6 Blanckenburgicus & Rheinstein.

7 Subordinatus Elector Brandenburgicus: Coordinati Duces Saxoniæ Holsteinensem & Rhuthenicos tum senioris tum junioris lineæ: Baronatus item Schonburgicus.

BUNONIS.

γ (b) Vulgaris illa quidem est opinio, septem Electores ab Ottone III Imperatore esse constitutos. At Ho-

(a) 10. Saxonicus superior. (b) Quando Electores instituti.

Pocillator: Secundus, *Palatinus Rheni*, Dapifer: Tertius, Saxo, *Ensifer*: Quartus, *Marchio Brandeburgensis*, cubicularius. δ

(1) *Numerus autem Septenarius a Carolo IV constitutus Anno 1356. Wicquefort in Lib. cui Titulus l'Ambassadeur & ses Fonctions.*
(2) *Qui Praefectus domus Imperatoris constitutus est. at nunc propter Rebellionem expulsus & proscriptus.*

Hostiensis, Bellarminus, aliique hanc Electorum constitutionem adscribunt Gregorio V, Pontifici Romano [b]. Verùm antiquiorum Scriptorum nemo hujus sive ab Ottone III, sive à Gregorio V, profectæ constitutionis mentionem facit. Quinimo, Ottone Frisingensi, Abbate Urspergensi, & Sigeberto testibus, etiam post Ottonem illum III, ad tempora usque Friderici II, Imperatores electi sunt ab omnibus, aut certe plurimis regni proceribus: in quorum numero non solum fuerunt Archiepiscopi, verum etiam Episcopi & Abbates: quorum imprimis erat, si extitisset, tam sanctam Pontificis sui observare constitutionem. Hinc alii ab ipso Friderico II Electores constitutos volunt (1). Post illius sanè tempora eligendi Imperatoris potestas ad potentiores & pauciores venit; Cæteris jus & auctoritatem illam aut negligentibus, aut non satis tuentibus: donec consuetudinem illam Imperatoris per paucorum Principum suffragia eligendi Aurea Bulla solenni & salutari lege confirmavit.

δ (a) Palatinus Carolus Ludovicus per pacem Monasteriensem A. 1648 initam in provincias suas restitutus, quum Electoralem dignitatem patri suo Friderico antehac ablatam, & Bavariæ Duci collatam (2) nollet dimittere, ipse constitutus est Elector Octavus. (3)

HEKELII.

[b] *Ottonis* III Coætaneo: alii *Heinrico* II, & *Sylvestro* II, Papæ: alii pluribus aliis.

(a) Elector Octavus.

(3) *Nunc Dux Hanoveriæ Elector Nonus, & Vexillifer Imperii constitutus est.*

CAP. IX.

De Imperii Germanici provinciis, citra Rhenum in Gallico solo sitis. 1

I.

Leodicensis provincia.

LEodicensis α *provincia* (1), quamvis Belgicis undique cincta, tamen ad S. Imperium spectat, Coloniensi Episcopo subjecta. Caput ejus est β *Leodicum* [a], urbs ampla & superba, magnificis ædificiis [b] instructa; ob amœnitatem

(1) *Quidam Nomen inditum putant, quia Legio Romana ab Ambiorige ibi profligata fuit.*
(2) *Marmore & Sulphure etiam celebris.*
(3) *Nunc autem propter Rebellionem expulsus & præscriptus.*

BUNONIS.

α (a) *Leodicensis Episcopatus* [c], olim *Tungrensis* [d] limites habet ab Ortu Mosam fl. & Ducatum Limburgensem; à Septemtrione & Occasu Brabantiam; à Meridie Comitatum Namurci [e]. Fluvii præter *Mosam* celebriores hic sunt, *Urtha*, *Jeckel*, *Hey*. Continet præter *Ducatum Buillionensem*, *Marchionatum Francimontanum*, etiam *Comitatus Hasbaniæ*, & *Leotensem*.

β *Leodicum* [f] à Carolo Burgundo captum, A° 1468. & in ipsa urbe XL M occisi, XII M submersi sunt. Ut hujus culpæ veniam impetraret Carolus iste, D. Georgii statuam, ex puro auro conflatam, consecravit ædi D. Lamberto sacræ. Opidani perhibentur mobiles & ad seditiones proni. Urbem hanc, præter Mosam, quatuor interluunt flumina, *Legia*, *Uta*, *Vesa*, *Ambularius*.

HEKELII.

[a] A *Justo Lipsio* è Vitâ *Caroli Magni* à *Pithœo* editâ inprimis sic vocatum.

[b] In valle.

[c] Vulgò *de Liege*.

[d] Quod *Tungri* olim cum *Eburonibus*, *Centronibus* & *Cæresinis*, Populis quippe *Cæsari*, cæterisque Scriptoribus veteribus notis, Provinciam hanc olim incoluêre.

[e] Regio ipsa pulchra admodum, fertilissimaque est plurimis gaudens limpidissimis Amnibus, iisque piscosissimis, ac præterea Sylvis opacis, Montibusque ac Convallibus, quæ vineta fructusque proferunt, ac ferarum venatione ornatissima sunt. Isthic etiam sunt Minerarum fodinæ, præcipuè Ferri & Carbonum, quos *Lithanthraces* vocant. (2)

[f] S *Leodium*.

REISKII.

1 Leodicum ab *Leode* Francico vocabulo i. e. propria supellectile, *vicus publicus* A. 770, & crebro Caroli M. accessu frequentior apud Eginhardum dicitur: Urbs denique aliquando libera, sed rursus ad obsequium redacta *suo nunc Episcopo*, *nec Coloniensi* amplius subest. Cum enim Maximilianus Henricus Archiepisc. Colon. A. 1688 obiisset, Canonica electione facta Joh. Ludovicus Baro ab Elderen Leodicensis Episcopus creabatur. Dum interea [b] *Coloniensis successio & huic admista Furstenbergiana factio* turbas commovebat gravissimas, quin bellum calamitosius à Gallis toti Germaniæ illatum: *Clemens* tamen Dux Bavariæ tandem rejecto Wilhel. Eggone Furstenbergio, Bonnaque Gallis iterum A. 1689 erepta prævaluit, ætate tum adhuc minor, nec Annos octodecim natus, ubi dispensatio Rom. Pontif. Innocentii XI, & consensus Collegii Electoralis accesserat (3). Philippo autem Wilhel. Neoburg. (c) *Ducatus Juliacensis & Montium* ac toti Neoburg. Palat. familiæ An. 1629 mansit; Eidem etiam *Palatinatus Electoralis* An. 1685 cessit, Gallico nunc bello atrociter

(a) Leodicum. (b) Coloniensis successio. (c) Ducatus Juliacensis. (d) Lotharingiæ.

mœnitatem deliciaſque varias *paradiſus ſacerdotum* nuncupata (1) *Huy*, nitidum cum arce opidum. *Bullion* (2), ſui quondam juris Ducatus; nunc Leodicenſi Epiſcopo ſubjectus; arcem habet ejus nominis munitiſſimam. γ

Juliacenſis ducatus. *Gulich.* AquæGrani.

II. Caput δ *Ducatus Juliacenſis*, quod ei nomen dedit, eſt ε *Juliacum*, opidum antiquum atque munitum (3). In Juliacenſi agro ſita eſt urbs ζ *Aquæ Grani* (4), ſive, ut vulgo uſurpatur, *Aquiſgranum*; German. ſuper. *Aach*, inferioribus *Aken*, Gallis *Aix* dicta; ſaluberrimis calidarum aquarum fontibus clara; *Caroli M.* primi Germanorum Imperatoris aula ac ſepulchro inſignis. Mos erat olim, Imperatores heic inaugurare ſub corona ferrea in templo pendente.

Archiepiſcopatus Colonienſis. Colonia Agrippinenſis. Bonna.

III. η *Colonienſis Diœceſis* veterum Ubiorum ad utramque Rheni ripam ſedes olim fuit. Ipſa urbs *Colonia Agrippinenſis*, ſeu, ut vulgo uſurpatur, *Colonia Agrippina*, Ubiorum caput, à ϑ Colonia, *Agrippinæ* Claudii Imperatoris uxoris auſpiciis deducta, nomen cognomento traxit. Urbs nunc eſt Germanicarum maxima (5), Emporiumque ad Rhenum celeberrimum. Cæterum, libera eſt Imperii civitas. *Bonna* antiquum munitumque opidum, Archiepiſcopi Colonienſis, Electoris Imperii, ſedes. (6)

IV. ι Lo-

ter depopulatus. Tota (a) *Lotharingia* excluſo Duce Carolo ferme ſeptuagenario, qui tandem, An. 1674, Francofurti exul obiit, in Gallicam poteſtatem, An. 1671, venit. (b) Auſtraſia olim Weſtriæ aut Neuſtriæ oppoſita regnum ex Clodovæi diviſione unum, ab Moſa Rhenoque in Allemanniam & Thuringiam productum, continuit: Cujus regem quod Carolus Dux Lotharing. ſeſe titulo numiſque profiteretur, perpetuum apud Gallos odium incurrit; vid. libellum de Auſtraſ. Germanicum, & affectam Obrechti deſcriptionem. Auguſta (c) Trevirorum metropolis, urbs Germaniæ antiquiſſima, Romanorum Magiſtratuum & Monetæ olim ſedes: Huic proxima nec Rom. antiquitatibus inferior (d) Colonia eſt Agripp. Denique (e) Moguntiacum ab Mogo ſive Mœno fluvio, nobiliſſima Druſi colonia, primatu Eccleſiaſtico & Archicancellatu per noſtram Germaniam clara. *Tunica* vero *Chriſti Jeſu inconſutilis* apud Treviros, *tria regum* apud Colonienſes *corpora*, & *turris murium ſive Myopyrgus* Bingæ opido vicina vel incertas hiſtorias vel fabulas olent. Vid. Dorſchæum in diſſert. Caſaubonum in Exercit. & Serravium in comment. Mogunt. (f) Wormatia & (g) Spira, urbes antiquæ & regibus olim Francicis cultæ, à Gallis nuper dirutæ adhuc jacent: (h) Philippoburgum An. 1676 noſtratibus captum in Germaniæ poteſtatem rediit, ſed hoc bello patriæ rurſus ereptum hoſtibus paret. (i) Alſatia cum Argentorato contra fidem in pactis Noviomag. datam obſeſſo captoque ab iiſdem hoſtibus tenetur; Principatus itidem Monpelgardenſis & Comitatus Palatini reliqui Alſatiæ vicini arctiſſime premuntur.

BUNONIS.

γ (k) *Hojum* ad Moſam eſt: itemque (l) *Dinantium* rupi impoſitum, quod ſepties & decies fruſtra obſeſſum, An. 1554 armis Gallicis ceſſit. (7)

δ (m) *Ducatus Juliacenſis* limites habet ab Ortu Rhenum, à Septemtrione Ducatum Cliviæ, ab Occidente Moſam, à Meridie Lutzenburgenſem & Limburgenſem Ducatus. Has terras rigant præter *Rhenum & Moſam, Iſela, Erfta, Rura & Werma.*

ε (n) *Juliacum* ad Ruram eſt [g]. Opidum hoc ab Hiſpanis expugnatum per pacem Monaſterienſem Palatino Neuburgico reſtitutum eſt. Itemque *Marcodurum* ſeu *Dura*. (o) *Monaſterium*, vulgo *Munſter Eyfel*, ad Iſelam.

ζ (p) *Aquiſgranum* [b] eſt ad Wermam fl. An. 1609, Johannes Wilhelmus Juliacenſium & Clivenſium Dux, ſtirpis ſuæ poſtremus, obiit: unde inter Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neuburgicum de Provinciis iſtis orta certamina. (8)

η (q) *Archiepiſcopatus Colonienſis* habet ab Oriente Weſtphaliam, à Septemtrione Epiſcopatum Monaſterienſem, ab Occaſu Ducatum Juliacenſem & Clivenſem, à Meridie Archiepiſcopatum Treverenſem, Rhenus medium interluit.

HEKELII.

[g] Olim vocabatur *Vatucca*, ut & *Julium*, quod *Julius Cæſar* huic Opido nomen dedit.

[b] Quod antiquis *Nuagerra* fuit.

BUNONIS.

ϑ Ipſa (r) *Colonia* habet Academiam An. C. 1388 [i] inſtitutam. Trium SS. Regum, ut vulgo habentur, reliquiæ ibidem aſſervantur. Inter *Bonnam* & *Coloniam* in inſula *Krampenwerth* fuit propugnaculum illud vulgo *Pfaffenmutz* dictum. Celebriora hic porro ſunt opida, *Linzium, Noveſium*, vulgo *Reyſz* ad Erpiam, & *Berka*, vulgo *Reinberg*; ad quam non multis abhinc annis Hiſpani Moſam, per alveum à *Venloa* ad *Bergam* uſque deductum, cum Rheno conjungere conabantur. Poſt Gebhardum Truchſeſium Archiepiſcopum Colonienſem ob Religionem Evange-

S licam

(a) Lotharingia. (b) Auſtraſia. (c) Trevir. (d) Colon. (e) Mogunt. (f) Wormatia. (g) Spira. (h) Philippoburgum. (i) Alſatia. (k) Hojum. (l) Dinantium. (m) Juliacenſis Ducatus. (n) Juliacum. (o) Monaſterium. (p) Aquiſgranum. (q) Colonienſis Archiepiſcopatus. (r) Colonia.

(1) *Templa 100 numerat.*
(2) *Nunc Gallis ſubeſt.*
(3) *Sunt qui nomen ducunt a Julia Agrippina, Coloniæ Fundatrice.*
(4) *Utrum ab Apolline Granno, an a Serenio Grano, Galliæ Belgicæ Præfecto ſub Adriano, non liquet.*
(5) *Templa 360 numerat.*
(6) *A Duce Parmenſi A. 1588 expugnata; iterum a Guilielmo III Auriaco A. 1673 ab Electore Brandenburgico contra Gallos A. 1689, & poſtremo ab Anglis & Batavis An. 1703.*
(7) *An. 1703 a Duce Marlburgico recuperata.* (8) *Ducatus autem Clivenſis Brandenburgico, & Juliacenſis Neoburgico ex Conventu ceſſit, vide Atlantem Geog. Londini editum.*

Lotharingia. Lottheringen. Divodurum. Virodunum. Tullum. Nansium. Austrasia. Westreich.

IV. ι *Lotharingiæ Ducatus* à Lothario, Caroli M. nepote, nomen accepit: caput ejus quondam fuit *Divodurum Mediomatricum*, vulgo κ *Metz*, libera Imperii civitas: at nunc Galliæ Rex eam tenet; una cum Viroduno, λ *Verdun*; & Tullo, μ *Toul*. ν *Nansium*, vulgo *Nansy*, sedes nunc Ducum & caput Provinciæ, egregia munitaque urbs.

V. ξ *Austrasia* [k] complectitur Diœceses Treverensem & Moguntinam; item Ducatum Bipontinum, vulgo *Zweybrücken*, Comitatusque, *Sarbrücken*, *Leyningen*, *Bitsch*.

Treverensis Arch. Treveris. Confluentes. Vitellicum

VI. ο *Treverensis Archiepiscopatus* caput est *Augusta Treverorum* [l], vulgo π *Trier*, Gallis *Treves*; urbs antiquitatem suam præ se ferens (1). ϱ *Confluentes*, *Coblentz*, urbs ad Rheni Mosellæque confluentes posita, haud exigui est momenti. *Vitellicum*, *Witlich*, Treverensis Archiepiscopi atque Electoris sedes.

VII. σ Mo-

(1) *Olim Trevirorum & Galliæ Belgicæ Metropolis, ac Imperii Cisalpini sedes. Marcellino Domicilium Principum clarum dicitur. Antiquitate vix Romæ cedit.*

licam auctoritate Pontificis Rom. & armis Hispanorum ejectum Ernestus Bavariæ Dux Archiepiscopus est constitutus, anno C. 1583. Et ab isto tempore Bavariæ Duces Archiepiscopatum Coloniensem tenent.

HEKELII.

[i] A Senatu illius loci.

BUNONIS.

ι Lotharius I, Imperator, Caroli M. nepos, tres habens filios, in totidem regna divisit Imperium Francicum. *Ludovico* primogenito tribuit Italiam cum Cæsarea dignitate: *Lothario* eam dedit partem, quæ deinde ab hoc, primo ejus Rege, *Lotharii regnum*, seu (a) *Lotharingia* dicta est: at *Carolus* tertio genitus obtinuit Provinciam & Galliam Narbonensem [m]. Habet *Lotharingia* ab Ortu Alsatiam, à Septemtrione Archiepiscopatum Trevirensem & Ducatum Lutzenburgicum, ab Occasu Galliam, à Meridie Burgundiæ Comitatum. Celebriores ibi sunt fluvii *Mosa*, *Mosella*, *Murtha*, & *Sarrha*.

κ (b) *Metis*, *Metz*, ad Sellam fl. qui ibidem in Mosellam influit, urbs ampla & munitissima cum arce. [n]

λ Verdunum ad Mosam fl. est inter Arduennam silvam & Barrum, urbs amplissima, & arce amplissima jam communita.

μ Tullum urbs ad Mosellam posita, munita non est [o]. Urbes illas seculo XVI Imperio eripuit Henricus II, Galliæ rex.

ν (c) *Nansium* est ad Murtham fluvium mœnibus hodie nudatum [p]. *Pontamussum* habet Academiam. Hunc Ducatum ferè omnem, ejectis Ducibus, occupavit rex Galliæ.

ξ *Austrasia*, quæ hodiè vulgò habetur, concluditur intra Lotharingiam, Treverensem provinciam, Palatinatum Electoralem, & Alsatiam. Fluviis rigatur, *Sarrha*, *Lutra*, *Bleissa*. Huc etiam pertinent, (d) *Lutzelstein*, (e) *Lautereck* & (f) *Birckenfeld*; diversorum Palatinorum sedes; item (g) *Tabernæ Montanæ*, *Bergzabern* & *Hornbach*.

ο (h) *Treverensis Archiepiscopatus* habet ab Ortu Ringojam & partem Hassiæ, à Septemtrione Archiepiscopatum Coloniensem [q], ab Occidente Ducatum Lutzenburgensem, à Meridie Ducatum Bipontinum.

π (i) *Treveris* ad Mosellam sita, jam Augusti Imperatoris ætate floruit: qui vero à Trebeta Nini filio eam putant conditam, fabulas amplectuntur, non historias [r]. Habet Academiam. Hic asservatur tunica Salvatoris.

ϱ (k) *Confluentes*, vulgo *Confluentia*, è regione in altera ripa munitissimum habet castrum *Ehrenberti*, *Ehrenbrecht-Stein*, seu *Ehrenbreit-Stein*, vulgo (l) *Herman-Stein*. *Superiori* bello *Galli* tenebant, qui diuturna obsidione pressi, ægrè tandem illud reddiderunt [s]. Archiepiscopatui huic subest *Eyfaliæ* pars, ubi opidum (m) *Sleida*, Johannis Sleidani [t] Historici patria.

HEKELII.

[k] *Oesterich*, seu *Westreich*.

[l] S. *Triverorum*, sic vocata, quasi sit *Metropolis* inter *Germaniam primam* & *secundam*.

[m] *Bucholcerus* in *Indice Chronol.* sub An. CHR. DCCCXLIV. p. 286. Edit. 4. præeuntibus aliis, dicit: Ludovicum accepisse *Germaniam*; LOTHARIUM V, cum Imperatoris nomine, *Italiam*, mediamque partem *Franciæ* inter *Scaldin* & *Rhenum*, quæ ab ejus nomine appellata est LOTHARINGIA.

[n] *Cujus introitus ægre patet Exteris.* Clarum heic *Tribunal* est, ad quod, *Lotharingia*, ejectis *Ducibus*, in potestatem *Gallorum* per Ducem Generalissimum *de Fourille* Anno 1670 inopinatò redactâ, omnis provocatio, *Rege sic jubente*, fit. Si contra eveniret, proditæ violatæque Reipublicæ crimen esset.

[o] Olim Episcopalis Sedes erat. Templum primarium ad *St. Stephani* benè, amplè, eleganterque cum multis Sacellis exstructum est, in quo *St. Bernhardi* tumba visenda.

[p] Ducum Sede quondam clarebat maximè. Alioquin valdè amœna Urbs est, & adhuc in *Veterem* & *Novam* rectè dividitur.

[q] Ducatum *Montensem*, & Comitatum *Nassoviensem*, quos inprimis *Maginus* addit.

[r] Conf. *Matth. Dresseri* Pars V. *Isagog. Histor.* p. 572. Hoc verum est, quod antiquitate suâ cum *Viterbio* & *Genua*, Urbibus *Italiæ* omnium antiquioribus, contenderit.

[s] *Panthaleon*, magnæ æstimationis atque autoritatis seculo suo Medicus, *de Confluentiis*, s. *de Confluentia*, dictus est à Patriâ suâ, sicuti refert mansuetissimus Vir, *Quenstedtius*, in Dialog. de *Patr. Viror. Illustr.* p. 147.

[t] Viri

(a) Lotharingia unde dicta. (b) Metis. (c) Nansium. (d) Lutzelstein. (e) Lautereck. (f) Birckenfeld. (g) Tabernæ. (h) Treverensis Archiepisc. (i) Treveris. (k) Confluentia. (l) Herman-Stein. (m) Sleida.

VII. σ *Moguntini* Archiepiſcopatus caput eſt *Moguntiacum*, ſive τ *Moguntia*, *Ments*, urbs inter præclaras Germaniæ computata (1). At ſedes Archiepiſcopi Electoriſque trans Rhenum in Germanico ſolo, υ *Aſciburgii*, *Aſcheburg*. Sunt præterea in Auſtraſia liberæ Imperii urbes; φ *Wormatia*, vulgo *Worms* (2): χ *Oppenheym*: & ψ *Spira*, Juridico totius Imperii conventu clara [*u*], Cameram Imperialem vulgo vocant (3). ω *Franckenthal*, nitidiſſimum eſt à Belgis excultum opidum Electori Palatino ſubditum.

VIII. α *Al-*

Moguntini Arch.
Moguntia.
Aſciburgium.
Wormatia.
Oppenheyma.
Spira.
Franckenthal.

[*t*] Viri multiplici eruditione, ſummâ prudentiâ atque eximiâ pietate omnino clari, conſummatiſſimique *Hiſtorici*.

EUNONIS.

σ Ad *Archiepiſcopatum Moguntinum* terræ quæ pertinent, ſunt ad Rhenum in Wetteravia, Eisfeldia, Haſſia, Thuringia & Franconia.

τ (a) *Moguntiacum* contra Rheni Mœnique confluentes poſitum, antea vicum, mœnibus firmavit Druſus [*x*] Nero, Cæſaris Auguſti privignus, Tiberii Imperatoris frater anno ante natum Chriſtum XIV. Hodie Archiepiſcopi ſede & Academia [*y*] floret [*z*]. Superiori bello urbs hæc ſæpe capta ac recepta eſt. [*a*] (4)

υ (b) *Aſciburgium*, vulgo dicitur *Aſchaffen-burg*, ſupra Francofurtum ad Mœnum ſitum, arcem habet ſplendidam. Ad Rheni Nahæque confluentes eſt *Bingium* opidum [*b*], infra quod in medio Rheni turris eſt, vulgo *der Meuſetburn* dicta. In Mœni ripa eſt (c) *Hoechſtum* opidum infauſto prælio, quod Chriſtianus Brunſvicenſium Dux hic anno 1623 commiſit, nobile. Moguntinus in media Haſſia tenet (d) *Fritzlariam*, vulgo *Fritzlar*, aliaque opidula. Eidem ſubeſt Hypothecæ titulo (e) *Eisfeldia*, Grubenhagenſis Ducatus portio, in qua (f) *Duderſtadium* ad Wipperam fl.

φ (g) *Wormatia* ad Rhenum, Vangionum olim caput, Comitiis celebris. [*c*]

χ (h) *Oppenheym* ad Rhenum non eſt urbs libera Imperii; ſed eſt in ditione Palatini Electoris.

ψ (i) *Spira* haud procul à Rheno habet aliquot Imperatorum, eorumque conjugum, ſepulchra in ſummo templo, quod à Conrado Salico exſtructum eſt. Epiſcopi Spirenſis ſedes erat *Udenhaim*, vulgo vocatur *Philipsburg*; opidum munitiſſimum; quod Galli hodie tenent. (5)

ω (k) *Franckenthal* opidum munitiſſimum eſt. *Ingelheim*, etiam olim fuit celebris, Caroli M. aliquando ſedes.

HEKELII.

[*u*] Conventus hic Imperii Juridicus, ſeu Judicium hocce Imperialis Cameræ, Supremum quippe S. R. IMPERII Tribunal, præcipuumque laudatiſſimæ & florentiſſimæ Nationis *Germanicæ* Κειμήλιον, à Div. MAXIMILIANO I, IMP. communicato cum *Principibus Electoribus* & aliis *Proceribus* atque *Ordinibus IMP. ROM.* conſilio, deque communi ipſorum conſenſu, in Comitiis *Wormatiæ* A° reparatæ per CHRISTUM Salutis humanæ M CCCC XCV principio inſtitutum & conditum: & progreſſu temporis ab Invictiſſ. IMPP. CAROLO V, & FERDINANDO I, Fratribus Germanis, nec non MAXIMILIANO II, maximâ virtute, ſummoque labore & ſtudio in *Imperio* hactenus non modò conſervatum, ſed & ad amuſſim perpolitum, auctum & amplificatum, etiamnùm hodiè floret, vigetque: atque ut in poſterum quoque, divinâ favente Clementiâ, firmior ſit *Judicii* hujus conſtitutio atque duratio, ſancitum publicè eſt, ut ſit certa, fixa & rata. Graviſſimis autem de cauſis *Conſtitutione* IMPERATORIS & PROCERUM IMPERII cautum eſt, ut Urbs *SPIRA*, vel hoc nomine paſſim apud omneis Populos in toto Terrarum Orbe decantatiſſima, in poſterum conſtans & perpetua Sedes atque Domicilium ſit ſacri ſupremique hujus Conſiſtorii Quo in loco (SPIRÆ videlicet) *Judicium Cameræ* perpetuò exerceri, nec in alium locum temerè, niſi *Belli* & *Peſtis* tempore, transferri debet. Hæc *Melchior Weiſſenberger* in *Tabb.* ſuper *Ordinatione JUDICII CAMERÆ IMPERIALIS*, iiſque *Moguntiæ* A° 1577. in fol. maj. edit. p. 2. Hujus ſummi JUDICII *JUDEX* integerrimus hodiè eſt *Joannes Hugo*, Archiepiſcopus *Trevirenſis*, & Epiſcopus *Spirenſis* glorioſiſſimus. Ejus *Præſides* ſunt *Philippus Franciſcus Eberhardus*, L. B. de *Dalberg* & Camerarius *Wormatiæ*, atque *Joannes Caſimirus*, Comes in *Leiningen* & *Daxburg*, Heroës ſupra omnem humanam laudem poſiti. Inter eminentiſſimi Judicii hujus *Aſſeſſores*, eoſque Eruditione, Scriptis ac Famâ clariſſimos, hâcce tempeſtate clarent, & quidem juxta ordinem alphabeticum locati, *Joannes Jacobus Avianus*, *Sylv. Jacob. Dankelmann*, (cujus dextram eruditam ac candidam, quum, A° 1669. perantiquæ Academiæ *Heidelbergenſis* RECTOR eſſet *MAGNIFICUS*, d. IV. Jul. decenter oſculari mihi non erat prohibitum,) *Huldricus ab Eyben*, (cujus doctrinam conſummatiſſimam, cùm *Giſſæ*, A° 1665, viverem, atque hactenus beneficentiam ſingularem, immo & affectum excellenter propenſum ſat prædicare neſcio) *Ericus Mauritius* atque *Guil. Ignatius Schuzius*, quibus omnem proſperitatem ac vitam longævam toto pectore apprecor. Illuſtri ac probè conſtitutæ Reipublicæ *SPIRENSI* hodiè à Conſiliis eſt primariis *Joann. Heinricus Gablerus*, Vir uti omni Pietati, Candori atque inſerviendi Promptitudini deditus: ita & verâ eruditione ac perantiquâ Prudentiâ exornatus, Amicus meus certiſſimus. In hujus Urbis, Patriæ quippe *Jo. Heinr. Urſini*, Eccleſiâ Orthodoxâ docuêre olim non ſine magnâ laude atque efficaciâ *Jo. Himmelius*, atque *Jo. Conr. Schragmullerus*, quorum poſterior cùm Anno 1669. m. *Junii* per aliquot dies *Spiræ* viverem, æquè, ac Clariſſimus *Jo. Chriſtoph. Rumetſchius*, Vir ſolidè ac apprimè doctus, atque Magnatibus valdè gratus, magna candidiſſimi favoris atque propenſi affectûs documenta mihi dedit. In Gymnaſio Senatorio hoc tempore docent laudabiliter *Joh. Hofmann*, Argentoratenſis, & *Auguſtus Schraderus*, Halenſis Saxo, quorum *priorem* aurea Poëſis, *poſteriorem* autem Græca lingua nobilis optimè commendant.

(1) *Romanorum Præfecti in Rheno ſuperiori ſedes.*

(2) *A Gallis An.* 1693 *Igne prope deleta.*

(3) *Nunc Vetzlariæ tranſlata, Spira enim a Gallis incendio conſumpta An.* 1689, *ex parte tantum re-ædificata eſt.*

(4) *A Gallis ſub auſpiciis Ducum, Bavariæ & Lotharingiæ An.* 1689 *recuperata.*

(5) *Conventu Reſvicenſi Imperio reſtituta.*

(a) Moguntiacum. (b) Aſciburgium. (c) Hoechſtum. (d) Fritzlar. (e) Eisfeldia. (f) Duderſtadium. (g) Wormatia. (h) Oppenheym. (i) Spira. (k) Franckenthal.

Alsatia. Elsasz. Colmaria. Selestadium. Rufacum. Tabernæ. Hagenoa. Argentoratum.

VIII. α *Alsatia* Austriacæ ditionis regio, in duos Landgraviatus, Superiorem & Inferiorem divisa est. In Superiori opida sunt; β *Colmaria*, γ *Selestadium*, δ *Rufacum*, haud ignobilia. Inferior habet; ε *Tabernas*, vulgo *Zabern*; & ζ *Hagenoam*. (1) η *Argentoratum* in eodem tractu, vulgo *Stratszburg*, in clarissimis Germaniæ civitatibus. Turris, quæ est ad Cathedralem Ecclesiam, mirifica & magnifica structura; item armamentario instructissimo maxime insignis est. (2)

IX. Est

(1) *Argentoratum fraude Lud. XIV ab Imperio ereptum Anno* 1682.
(2) *Horologio etiam totius forsan Mundi celeberrimo nobilis.*
(3) *Propter Stragem Protestantium ab Antonio Lotharingo An.* 1525 *celebris.*
(4) *A Gallis incendio pene deleta An.* 1677.

dant. Quæ aliàs *SPIRÆ* notatu observatuque dignissima sunt, tradit *Christophorus Lehmannus* in Spirensi Chronico, *Francofurti* ad *Mœnum* A° 1662 in 4 maj. f. exc.

[x] *Dresserus* & alii *Claudium Drusum* hunc nuncupant.

[y] A DIETERICO Archepiscopo Anno 1482 fundata.

[z] Ejus ager mittit *Vinum præstantissimum*.

[a] *Petrus Bertius* Lib. de *Vrbib. Germaniæ* scribit, quòd nulla Urbs sit in *Germania*, quæ plura & certiora vetustatis Monumenta *Moguntiaco* habeat.

[b] *Pauli Hoffæi*, Jesuitæ haud incelebris, Patria.

[c] Heic notandum, quod cùm LEO IX, *Pontifex Romanus*, cum HENRICO III, *Imp.* Anno MLIII, natalem in hàc Civitate celebraret, insignis inter *Imperatorem* & *Pontificem* Principatuum nonnullorum facta sit tunc temporis permutatio. Vid. *Hyppolytus a Lapide* in PRINCIPE c. 11. p. 8.

BUNONIS.

α (a) *Alsatia* ab ortu Ducatum Wurtenbergensem, à Septemtrione Palatinatum Inferiorem, ab Occasu Lotharingiam, à Meridie Helvetiam. Flumina præcipua hìc præter Rhenum, qui mediam fermè interluit, sunt Ellus & Cynthius; *die Hintzig*. Superior dicitur, quâ ab Argentorato versus Basileam ab utraque ripâ & ultra excurrit. Inferior, qua versus Palatinatum patet. [d]

β *Colmaria* ad Ellum est urbs libera Imperii.

γ *Selestadium* vulgo *Sletstadium* est urbs Imperii, haud longè à ripa Elli. [e]

δ *Rufacum* [f] est in ditione Episcopi Argentinensis. [g]

ε *Tabernæ Alsatiæ*, olim urbs ampla & Episcopi Argentinensis sedes: sed bello deformata: & *Molsbemium*, Episcopi Argentinensis delicium, anno 1608 Academia ornatum.

ζ *Hagenoa* urbs est Imperii, inter Matram & Sornam amnes, præfecturæ Imperii titulo gaudens. Ibi olim servabantur gladius, sceptrum, & orbis Caroli M. cum aliis ornamentis Cæsareis, quæ Episcopus Spirensis inde abstulit. [h] (3)

η (b) *Argentoratum* urbs libera Imperii Ello & Bruscha perluitur. De nomine ejus supra p. 73. dictum est. Academia ornata est anno hujus 1621, cujus fundamenta jam anno 1528, Jacobo Sturmio Senatore primario potissimum urgente, erant jacta [i]. Alsatiæ in illis partibus confinis est (c) *Suntgovia*, in qua *Ferreta* vulgo (d) *Pfirt*, Comitatus caput: (e) *Befordia* eadem Comitatus caput: & (f) *Mulhusia* ad Ill fl. urbs Imperialis & libera, sub Helvetiorum tutela. In Galliæ Regem per pacem Monasteriensem translatus est Landgraviatus utriusque Alsatiæ, cum præfectura Provinciali decem civitatum Imperialium in Alsatia sitarum, videlicet *Hagenau*, *Colmar*, *Schletstad*, *Weisenburg*, *Landau*, *Oberhaim*, *Rosheim*, *Munster in valle S. Gregorii*, *Kaisersberg*, *Turingbaim*; itemque *Suntgovia*; ita tamen, ut Argentoratensis & Basileensis Episcopi cum civitate Argentoratensi, & reliqui per utramque Alsatiam Rom. Imperio immediate subjecti Ordines, Abbates, Palatini, Comites, Barones, at totius Inferioris Alsatiæ Nobilitas; item prædictæ Civitates Imperiales, in ea libertate & possessione Immedietatis erga Imperium Rom. qua hactenus gavisæ sunt, relinquantur: & Rex Galliæ juribus contentus maneat, quæ ad Domum Austriacam pertinuerunt. [k] (4)

HEKELII.

[d] Uterque Tractus Urbibus, Oppidis, Pagis & Villis admodum frequens est, omnique ex parte habitatur. Dives quoque est frumento, maximè in planitie, ubi quoque sunt optimi fructus, adeo ut fertilitate reliquas *Germaniæ* Regiones facile excedat. Montes & colles producunt Vinum optimum, quod multis in locis defertur. Sunt etiam ibi Sylvæ Castanearum & Montes Mineris refertissimi; præcipuè autem *Argenti*, *Æris* & *Plumbi*. *Alsatiam Inferiorem* HEINRICUS de TURENNE, *Gallorum* quondam Campi-Marschallus princeps, Heros verè astutus, callidus ac prudens, anno 1674, miserandum in modum vastavit.

[e] *Martini Buceri*, *Beati Rhenani*, *Pauli Constantini Phrygionis* & *Jacobi Wimphelingii*, Virorum celeberrimorum, Patria haud incelebris.

[f] Rectius *Rubeaquum*, s. *Rubeacum*, quod videtur *Ptolemæo* RUFIANA esse.

[g] *Conrado Pellicano* cunas olim præbens.

[h] Heic natus est *Wolfg. Fabricius Capito*, Argentinensis Ecclesiæ Antistes & trium Facultatum Doctor, Vir ævô suô egregiè doctus & celeber.

[i] *Privilegia* autem, quæ à FERDINANDO II Imp. hæc Academia obtinuit, impressa sunt *Moguntiæ* anno 1630. in f. 4. Olim claruêre in illâ præ cæteris *Jo. Pappus*, *Thomas Wegelinus*, *Jo. Schmidius*, *Jo. Georg. Dorscheus*, *Jo. Conr. Danhauer*, *Georg. Obrecht*, *Jo. Otto Tabor*, *Jo. Ludovicus Havenreuter*, *Matthias Berneggerus*, *Joan. Freinshemius*, & nuper *Baltas. Scheidius* & *Joan. Henr. Boeclerus*, quorum dextram candidam æquè, ac *Joannis Schmidii*, *Isaaci Faustii*, *Balthasaris Bebelii* (verè mei) ac *Joan. Rebhanii*, qui cum Gerardo à *Stocken*, *Vlrico Obrechto* & *Jul. Reichelto* etiamnum excellenter clarent, anno 1669 mens. Jun. decenter osculari mihi omnino erat licitum.

[k] Verum enim vero Ordo nunc prorsus inversus est, præsertim quod *Regum Christianissimus* utrumque Tractum *Alsatiæ* propriissimum sibi hactenus vindicavit. Ni *Colmaria* GALLO suo amasio omniuo suavi ac amabili Coronam suam auream in manus, ut aiunt, sponte dedisset, & *Argentina* fortè etiam, quæ

(a) Alsatia. (b) Argentoratum. (c) Suntgow. (d) Pfirt. (e) Beford. (f) Mulhausen.

IX. Eſt in confiniis Alſatiæ ac Burgundiæ Comitatus *Montbeliard*, German. *Mümpelgard*, Wirtembergenſi Duci ſubjectus; opidum *Montbeliard* tutiſſimo munimento clarum eſt. ♂ Montbeliard.

quæ aliàs nullos paſſa eſt amplexus, cum vicinis Sororculis ſuis intacta Virgo manſiſſet.

BUNONIS.

♂ Mons Pelgardus videtur nomen habere à montis ſive horti pulchritudine; duplici caſtro firmatus eſt. Porro Duces Wurtenbergenſes in Burgundia quoque tenent Clerval & Paſſavant.

CAP. X.

Suevia, Franconia, Palatinatus Rheni.

I.

PRima trans Rhenum eſt *Briſigavia* regio, Elſatiæ quondam pars. Caput hujus Provinciæ eſt α *Friburgium*, (1) ſplendida atque amœna urbs; ſecunda eſt β *Briſiacum*, *Breiſach*. (2) Briſigavia. Briſgaw.

II. γ *Suevia*, vaſtæ quondam illius gentis exiguæ reliquiæ, ad ſupremam Danubii partem conſtitit. Urbium hujus Ducatus prima eſt δ *Auguſta Vindelicorum*, Svevia. Schwaben. Auguſta Vindelicorum.

BUNONIS.

α (a) *Friburgium* ſive *Friburgum*, ad Treiſſen fl. loco fœcundo poſitum. Celebratur Academia anno 1463 [*a*] fundata [*b*]. Anno 1644 Bavariæ Ducis exercitu ad deditionem compulſa, inſpectantibus Gallo-Vinarienſibus, qui illos ſtupendâ pertinaciâ munitis caſtris deinde adoriebantur. [*c*]

β (b) *Briſiacum* opidum munitiſſimum, ubi pons lapideus in Rheno fl. poſt diuturnam obſidionem & horrendam famem, à Bernhardo Vinarienſium Duce captum anno 1638. Inde in Gallorum eſt poteſtate [*d*]. In *Briſgavia* nobilis quoque eſt (c) *Hochberga*, Marchionis Durlacenſis ex Badenſium familia ſedes, & Marchionatus caput, ubi Marchio Erneſtus magnificum exſtruxit palatium. Itemque (d) *Hetterſheimum* caſtrum ornatiſſimum, quod incolit Magnus Prior S. Johannis Hieroſolymitani.

γ (e) *Suevia* ab Ortu hodiè Bavariam, à Septentrione Franconiam, ab Occaſu Palatinatum Inferiorem & Alſatiam, à Meridie Helvetiam & Comitatum Tirolis. Fluvii in ea ſunt, præter *Danubium* & *Nicrum*, *Lycus*, *der Lech*, *Ilargus* ſeu *Ilera*, *Blavus*, & *Cochera*.

δ (f) *Auguſta Vindelicorum* eſt inter Lyci & Werthæ confluentes: Comitiis ibidem celebratis nobilis urbs, & in primis illis, quibus anno 1530, die 25 Junii principes & ordines proteſtantes Carolo V, Imperatori, fidei ſuæ Confeſſionem obtulerunt, quæ ea de cauſâ *Auguſtana* dicitur *Confeſſio*. In Auguſtano Epiſcopatu eſt (g) *Dillinga* ad Danubium, ubi Epiſcopus frequenter commoratur, qui Cameram ſuam ibidem conſtituit. Academiam habet Jeſuiticam [*e*].

HEKELII.

[*a*] Seu, ut vult *Alſtedius* & alii, 1460.

[*b*] Et quidem ab Alberto, *Archi-Duce Auſtriæ*. XVI ſeculo ibi docuit *Zaſius*. Anno 1545 heic quoque inſtitutam eſſe *Societatem Equitum (die löbliche Ritterſchafft) Dreſſerus* atteſtatur.

[*c*] *Friburgum* autem ex pago, ſ. Vico à BERCHTOLDO, *Zœringiæ* Duce, anno CHR. M CXX eſt conditum, quod Diſtichon hoc indicat:

Anno Milleno, centeno, bis quoque deno,
FRIBURGH fundavit BERCHTOLDUS Dux dominator.

Alias ſplendida ac amœna Urbs eſt. *Joan. Thomæ Freigii* & *Jacobi Milichii* patria, *Gallorum* regi hodie parens.

[*d*] *Hunc incomparabilem Principem, novumque Germanorum* HERCULEM æque ac *facta ejus Heroica* Carmine *Teutonico*, eoque variarum rerum pleno, optimè deſcripſit Virorum celeberrimus *Joannes Freinſhemius*; idque ſub *Titulo Teutſcher Jugend-Spiegel, oder Geſang von dem Stammen und Thaten des Alten und Neuen Teutſchen Hercules*, &c. *Argentorati* anno 1639 in fol. juſſit imprimi.

[*e*] *Ab* OTTONE *Epiſcopo* anno M D XLIX *fundatam*.

REISKII.

1 (h) *Briſacum* in monte rotundo inſtar caſtri munitiſſimi hodieque ſitum ſignificat, congruere ſibi vetuſtam *montis Briſaci* appellationem, quæ in Rom. Imp. Antonini Itinerario adhuc extat: Idem toti regioni addidit Briſgowæ nomen, & Gallis deditum Germaniæ clavem reliquit. Tres enim claves Carol. Richelius regi ſuo comparaſſe dicitur, *Perpinianum* Hiſpaniæ, *Pignarolum* Italiæ, *Briſacum* Germaniæ, (i) *Friburgum* etiam anno 1678 expugnatum pro caſtro Philippoburgo, quod Germanis expugnatoribus relinquebatur, per pacem Noviomagenſem cum tribus pagis proximis acceſſit Galliæ. (k) *Suevia* coloniis Suevorum huc irrumpentibus nomen ſuſcepit, hodieque

(1) *A Suecis An.* 1632, 1634 & 1638 *expugnata, a Gallis An.* 1671 & 1677. *Propter Bavaros a Principe Condæo profligatos An.* 1644 *celebris. Imperio Pace Reſvicenſi An.* 1697 *reſtituta.*

(2) *Fame tantum oppreſſa obſidentibus Suecis & Gallis An.* 1638, *ut milites cadavera ſepulta ad famem ſedandam effodiere. Duce Burgundo, Galliæ nepote, An.* 1703 *expugnata.*

(a) Friburgum. (b) Briſiacum. (c) Hochberg. (d) Hetterſheim. (e) Suevia. (f) Auguſta Vind. (g) Dillinga. (h) Briſacum. (i) Friburgum. (k) Suevia.

licorum, *Augspurg*, opulentiſſimum Emporium: urbs ſplendida in primis & magnifica, munitione tuta, libera Imperii civitas (1). ε *Ulma*, munitiſſima & ipſa, ſimulque ditiſſima Imperii civitas, ædificiorum ſplendore facile finitimis præſtat (2). Reliqua loca nobiliora ſunt; ζ *Nordlingen*, η *Memmingen*, ϑ *Lindau*, ι *Fueſſen*, κ *Rottweyl*, ubi Juridicus Imperii conventus eſt.

Wirtembergenſis Ducatus.

III. λ *Wirtembergenſis Ducatus*, ab arce *Wirtemberga* cognominatus, pars erat Sueviæ; at quum nuper Ducatus factus ſit, provincia ſeorſim cenſetur. Urbes inibi

que noſtro imperio peculiarem addit circulum, cui Ducatu cum Wurtenbergico (a) Marchionatus etiam Badenſes ſubſunt, tum ſuperior, à ſede ſua dictus Baden & Hochberg, tum inferior nempe Durlacenſis, uterque nunc Gallicis deprædationibus & incendiis exhauſtus. (b) *Franconia orientalis* & ipſa circulum facit Franconicum, in eoque tres Epiſcopatus Catholicos, & duos Burggraviatus Brandenburgicis Marchionibus ſubjectos complectitur; ſuperiorem ſcilicet Byrutinum ſive Colmbacenſem, & inferiorem, Anſpachienſem, ſive Onoldsbacenſem; Hic Franconicam ſolum regionem, ille partem Voigtlandiæ montanam, & monti Pinifero vicinam continet, ſimul cum Franconica, cui Colmbacum, caſtrumque huic proximum Blaſſenburgum ſubeſt. (c) *Palatinatus Rhenanus* aut inferior, totus quondam cultiſſimus & florentiſſimus, nunc vaſtitate Gallica ſquallet, ob *Heidelbergam* dirutam, *Manheimium* & *Franckenthalium*, urbes munitiſſimas, everſas, & cæteras regiones, quotquot Electoratui ſubſunt, direptas miſerrime aut exuſtas.

BUNONIS.

ε (d) *Ulma* eſt ad confluentes Iſeræ, Blavi & Danubii [*f*]. Urbis territorium continet tres Comitatus [*g*].

ζ (e) *Nordlinga* urbs Imperii ad Egræ ripas, memorabilis clade [*h*], quam Fœderati a Cæſarianis, duce Ferdinando III, tum Hungariæ Rege, acceperunt anno 1634 (3).

η (f) *Memminga* urbs Imperii, natura & manu munita in *Algoja* (4).

ϑ (g) *Lindavia* urbs Imperii in lacus Bodamici ſeu Conſtantienſis inſula; unde nonnulli *Venetias Sueviæ* appellant, ponte lapideo tamen continenti jungitur.

ι (h) *Fueſſen* eſt in ditione Epiſcopi Auguſtani, cujus frequenti ſeceſſu celebratur.

κ *Rotwyla*, urbs Imperii, eſt ad fontes Nicri, Helvetiis fœderata: Conventus ille juridicus a Conrado II ſcribitur inſtitutus. Præterea nobiliores in Suevia urbes ſunt, *Campodunum* vulgo (i) *Kempten* ad fl. Yller, urbs Imperii libera; ei imminet mons vulgo *Hillermont* mœnibus cinctus, dictuſque caſtrum *Burſhald*, civitatis armamentarium. Eidem adjacet *Abbatia* ejuſdem nominis cum urbe, in qua omnes monachi ſunt genere nobiles, ex octo familiis orti; quod accuratiſſime ſervatur, nulla habita ratione gratiæ aut pecuniæ. (k) *Uberlinga* ad lacum Conſtantienſem quondam Ducum Sueviæ ſedes, urbs Imperii libera. (l) *Conſtantia* vulgo *Coſtnitz* [*i*], concilio illo anno C. 1414 habito celebris, quo tres pontifices, qui tum erant, ſede moti, & Joh. Huſſus damnatus [*k*]. (m) *Dunckelſpila* [*l*] ad *Wernitium fl.* dicta a voce *Dunckel*, i. e. Zea, cujus ibi magna eſt copia [*m*]. (n) *Elwangia* Abbatia nobilis. (o) *Donawerta* ad Danubii & Wernitii confluentes, olim Imperii civitas libera, ſed anno 1606 à Maximiliano Bavariæ Duce ſubacta libertate ſua excidit [*n*]. (p) *Papenheim* urbs cum Comitatu ejuſdem nominis. (q) *Oetinga* ad Wernitium fl. Comitatus caput. (r) *Zollern*, caſtrum in monte poſitum, ad cujus radices opidulum; unde Comitatui nomen. (s) *Hala Suevorum* ad Kocharum fl. ubi Salinæ. Heic olim duella permiſſa [*o*].

λ *Wirtenburgenſis Ducatus*, præprimis fertilis, habet ab Ortu Palatinatum Neuburgicum [*p*], à Septemtrione Franconiam, ab Occaſu Palatinatum Inferiorem & Marchionatum Badenſem; rigatur *Nicro* præcipue.

HEKELII.

[*f*] *Leonhardi Hutteri*, & *Eliæ Veielii*, Patroni mei ſingularis, quem adhuc ſalvum & undiquaque celebrem novi, patria, Legibus & Ordinibus in quolibet Statu optimè conſtituta. Templum habet *D. Virgini* ſacrum, in cujus ædificatione inſumpta leguntur aureorum novies centena millia.

[*g*] Seu potius Baronatus, ſive Dynaſtias, & unam in Algoja.

[*h*] Ac *Gundelfingeriana* memoriâ.

[*i*] *Huldrici Zaſii* patria.

[*k*] Leg. *Æneæ Sylvii Hiſtor. Bohem.* c. 36. p. 72. ſeqq. Edition. *Guelferbyt.* in 8. Alias prolixa de *Johanne Huſſo* Hiſtoria eſt edita *Latine Witteb.* 1537. in 8. *Germanice* verò, & quidem *Nicolao Crombachio* interprete, *Haganoæ* 1548. etiam in 8. f.

[*l*] S. *Zeapolis*.

[*m*] Civitas eſt S. R. I. Libera munita, Evangelicæ juxtà, ac Romano-Catholicæ Religioni addicta.

[*n*] Hanc ortu ſuo nobilitavit *Thomas Heckelius*, ICtus & Poeta *Lipſienſis* hoc ſeculo ſat clarus.

[*o*] Civitas eſt imperialis libera, quam claram hactenus reddidit *Jo. Georg. Seyboldus*, Vir de re Grammatica atque Juventute optime meritus.

[*p*] A meridie *Sueviæ* partem.

BUNO-

(a) Marchion. Badenſes. (b) Franconia. (c) Palatinatus Rhen. (d) Ulm. (e) Nordlinga. (f) Memminga. (g) Lindavia. (h) Fueſſen. (i) Kempten. (k) Uberlinga. (l) Conſtantia. (m) Dunckelſpila. (n) Elwangen. (o) Donawerta. (p) Papenheim. (q) Oetinga. (r) Zollern. (s) Hala Suevorum.

(1) *Propter Interim a Carolo V ad ſedandas de Religione differentias excogitatum celebris, ab eodem, Anno 1551 expugnata, ac Conventu Paſſovienſi An. 1551 liberata, a Bavaro An. 1704 capta, at nunc Imperio reddita, fœdere inter Cæſarem, Hiſpanum, Imperium, Ducem Sabaudicum & Batavos, ad communem Libertatem tuendam Anno 1687. Prætorio imprimis magnifico, & armamentario etiam celebris.*

(2) *Religionem reſtauratam An. 1529 amplexa, Templo Cathedrali ſplendidiſſimo nobilitata, a Bavaro An. 1702 fraude oppreſſa, at poſt Stragem Hochſtatenſem, ubi fuſi fugatique Galli & Bavari, recuperata; Panno Linteo etiam celebris.* (3) *Et etiam clade quam Cæſariani a Suecis & Gallis Condæo Duce Anno 1646 acceperunt.* (4) *A Bavaro capta Anno 1672, & poſtea reſtituta.*

inibi claræ sunt, μ *Canstat*, mercatu celebris, ν *Stutgart*, Ducum sedes (1): ξ *Rotenburgium*: quæque reliquas antestat, ο *Tubinga*.

IV. π *Dux* est, qui & Episcopus, cognomine Herbipolitanus, ab ρ *Herbipoli*, vulgo *Wurtzburg*, capite provinciæ, dictus. Urbs est inter primas præclara (2). At *Francofurtum ad Mœnum* [q] libera Imperii civitas, celeberrimis totius Europæ, nedum Germaniæ, nundinis nobilitatur (3). σ *Bamberga* Episcopali

Canstat. Stutgart. Rotenburgum. Tubinga. Franconia sive Francia Orientalis. Franckenthal. Herbipolis. Francofurtum. Bamberga.

BUNONIS.

μ *Canstat* est ad Nicrum, cujus vicinia multas habet vineas; unde haud longe abest arx Wirtemberga.

ν *Stutgardia* provinciæ metropolis, habet arcem elegantissimam.

ξ *Rotenburgum* Nicrus fl. intersecat; unde una pars urbis vocatur *Rotenburg*, altera *Ebingh*.

ο *Tubinga* ad Nicrum Academia & Collegio Ducali celebris [r]. *Schorndorffium* opidum munitum habet salinas [s]. Civitates Imperii liberæ ibidem sunt (a) *Hailbronna* ad Nicrum [t] a Friderico II Imperio asscripta: (b) *Reutlinga* ad Echetz fl. [v]. (c) *Eslinga* ad Nicrum fl. [x].

π (d) Episcopus Herbipolitanus idem Franconiæ Dux. Ei quotannis redeunt 300 millia thalerorum. Habet *Franconia* ab Oriente Bohemiam, à Septemtrione Thuringiam & Hassiam, ab Occasu Palatinatum Inferiorem, à Meridie Bavariam & Sueviam. (e) *Fluvii* hic præcipui sunt *Mœnus*, *Jaxtus*, qui ad Wimphinam in Nicrum se exonerat; *Tubaris* ad Werthemum, & *Sala* Francicus, ad Gemundam Mœno se miscent. *Sala* fluvius ille putatur esse, à quo *Franci* dicti sunt *Salici*: Equidem ad Salam locus erat *Seltz* dictus, in quo Carolus M. Ludovicus Pius & Arnulphus commorabantur, *Regin. l.* 2. Ad eundem Salam est opidum hodie munitissimum *Koningshofen*; ex cujus nomine colligitur, *Regiam* ibidem fuisse *aulam*. Neque tamen alter fluvius Sala inde longe dissidet.

ρ (f) *Herbipolis* ad Mœnum Academia [y] celebris: urbi imminet arx [z], *Marienberg* vulgo; in qua ingentem thesaurum obtinuit *Gustavus Adolphus Suecorum Rex*. (g) *Ochsenfurtum* ad Mœnum, horreum Episcopi [a].

σ (h) *Bambergæ* Henricus II cognomento *Sanctus*, colitur. Adjacet ei in vicino monte arx *Altenburg* (4).

HEKELII.

[q] Hæc Civitas omnino insignis, maximè incluta ac excellenter nobilis à Magistratu magnifico & valdè prudenti tam bene est constituta, ac Legibus in quolibet Statu ac Ordine firmata, ut ulli *S. R. Imp.* ac fermè vix totius *GERMANIÆ* Civitati cedat. Edidit hujus Chronicon *Jo. Fridericus Faustus*, apud ipsos *Francofurtenseis* Anno 1660 in 12. f. impressum. Ante biennium, & quod excurrit, amisit suum *CHRYSOSTOMUM*, *Philippum Jacobum Spenerum*, Virum omni honore, observantiâ atque veneratione dignissimum. Hæc Urbs *Joannis Richardi*, JCti valdè præstantis, non solùm natalis, sed & emortualis est locus. Obiere quoque ibidem *Matthias Flacius*, *Jo. Petr. Lotichius* atque *Jo. Otto Tabor*, Viri non è plebe. Ecquid dicam? Ipsius GUNTHERI *Schwarzburgici*, Imp. *Romanor.* gloriosissimi, Ossa augustissima, quod universa lætatur prosapia *Schwarzburgica*, molliter *Francofurti* cubant. Hodiè vivit in tam illustri ac splendido loco *Jobus Ludolfus*, Lingg. Orient. Doctor sine pari.

[r] Hæc Academia fundata est Anno CHRISTI M CCCC LXXVII per EBERHARDUM, Ducem *Wurtembergicum*, ob *Barbam*, quam prolixam alebat, *Germanis* dictum *Rauschenbarth*. Inde jam laudata Academia etiamnum *EBERHARDINA* vocatur. Ejus Visitatores perpetui sunt 1° *Cancellarius Wurtembergicus*, 2° *Consistorii Ecclesiastici Wurtembergici Director*, & 3° *Concionator aulicus Primarius Stutgardinus*. Professores *Theologiæ* olim fuêre *Jacobus* Andreæ, *Jacobus* Beurlinus, *Josephus* Demlerus, *Stephanus* Gerlachius, *Matthias* Hafenreffer, *Jacobus* Heerbrand, *Jo. Heinr.* Hiemer, *Andreas* Osiander, Jun. *Lucas* Osiander, *Joann. Vlric.* Pregitzar, Par. *Baltasar* Raith, *Jo. Georg.* Sigwart, *Theodor.* Thummius, *Tobias* Wagnerus (5). In facultate *Juridica*, præter clarissimum *Varenbulerum*, claruere quoque *Andreas* Bajer, *Christophorus* Besoldus, *Heinr.* Bocerus, *Joannes* Halbritter, *Joann.* Harpprechtus, *Thomas* Lansius, *Wolf-Adam* Lauterbachius, *David* Magirus atque *David* Scheinemann. Medici clari fuêre *Sebastianus* Blossius, *Joannes* Fabri, *Joann. Jacob* Haugius atque *Joann. Ludovicus* Moeglingus. Inter *Philosophos* & *Philologos* olim ac nuper clarissimi extitêre *Michael* Beringer, *Theodorus* Cellarius, *Martinus* Crusius, *Frider. Harm.* Hayderus, *Nicod* Frischlinus, *Magnus* Hesenthalerus, *Benedictus* Hopfferus, *Jodocus* Kolbius, *Michael* Moestlinus, *Vitus* Mullerus, *Jo. Vlr.* Pregitzer, Fil. *Zacharias* Schaefferus, *Joann-Baptista* Weiganmair, atque *Heinricus* Wellingius. Hodiè ibidem docent non sine laude egregia *Joann. Adam* Osiander, *Georg-Heinr.* Keller, *Joann. Andr.* Hochstetter, *Georg-Heinr.* Haberlin, *Burkardus* Bardili, *Joann. Andreas* Frommann, *Jo. Adam* Kurrer, *Jo. Conrad.* Brotbeck, *Georg. Baltasar* Metzger, *Joann.* Grafft, *Jo. Ludov.* Moegling, Jun. atque *Christophorus* Caldenbach, Philomela illa *Nicrina* maximè canora ac clara. Illustre Collegium ubi hodiè *Jo. Vlric.* Pregitzer, Nep. Jura ac Politicam dextrè ac perspicuè profitetur, fundavit *LUDOVICUS* Dux, cujus Caput *superior Aulæ Magister*, qui plerumque *Juris Professorem Primarium* habet à consiliis.

[s] Ejusque ruinas à *Cæsareanis* An. 1634. d. 23. Nov. in cinerem datas nunc excitatas novimus.

[t] In hac Urbe, quæ satis ampla & clara, non solùm

(a) Hailbronna. (b) Reutlinga. (c) Eslinga. (d) Franconiæ limites. (e) Flumina. (f) Herbipolis. (g) Ochsenfurt. (h) Bamberga.

(1) *Vbi Castrum habent munitissimum, splendore conspicuum & hortis amœnis nobilitatum; Balneis etiam saluberrimis gaudet Civitas.*

(2) *Antiquitus Pæpolis & Herbipolis nuncupata; Episcopus, qui etiam Imperii Princeps, gladio semper comitatur, cui inscribitur* Herbipolis sola judicat Ense & Stola; *Jurisdictionem tum Civilem tum Ecclesiasticam denotans:* 15000 *Milites lustrare potest.*

(3) *Nundinis & imprimis Librorum Commercio celebris; Cæsarum Electione, munimentis, ædium splendore, balneis & aquis medicatis nobilis, & propter dissensiones inter Protestantes Anglos Maria regnante, ibidem profugos, Ceremoniarum causa, memorabilis.*

(4) *Episcopatus Ann.* 1106, *a Cæsare Hen. II constitutus, primus est Imperii Episcopus, & Papam solum agnoscit superiorem. Palatio, Templo Cathed. splendidissimo ac Jesuitarum Collegio, ornatur Civitas.*

(5) *In hac Academia aluntur quotidie* 200 *Alumni Ducis Liberalitate: nulli in Academiam admittuntur, nisi honesto loco nati.*

pali dignitate celebris urbs, centrum Germaniæ obsidere videtur. Est in Fran-
Ansbach. conienſi agro Arx τ *Ansbach* [*b*], Marchionatus titulo gaudens.

V. Fran-

ſolùm *Reſpublica*, ſed *Miniſterium* quoque *Eccleſiaſticum*, cujus hodie caput eſt *Jo. Ludov. Munſter*, atque *Gymnaſium*, utpote cui non ſine laude præeſt *Gabriel Loeſchenbrandt*, ex voto conſtituta ſunt. Eruditæ ac nobiles Familiæ, quæ clarent ibi, ſunt, præter LOESCHENBRANDINAM, *Bampacherina*, *Feirabendina*, *Heuchelina*, *Irnſingerina*, *Pancugina*, *Rokenbauchina*, *Roskampfferina*, *Rublina*, *Sommerhardina*, *Spoelina*, *Zobelina*, atque nonnullæ aliæ.

[*v*] Ideò celebris, quòd Senatus ibi æquè ac *Noribergenſis Aug. Confeſſioni* primùm ſubſcripſit.

[*x*] Rempublicam & Eccleſiam benè conſtitutam habet. Huic jam præeſt laudabiliter Jo. Ulr. Wildius, Vir egregie doctus & modeſtus.

[*y*] A *Joanne*, Duce *Wurtzeburgico*, Anno 1403 inſtaurata.

[*z*] Epiſcoporum Sedes.

[*a*] Hujus *Epiſcopatus*, quem *Wenefridus*, vel *Winfridus*, mutato nomine, quod ſemper bona fecit, BONIFACIUS nuncupatus, fundavit, primus Præſul fuit *Burckardus*, Benedictinorum Monachus & Fundatoris Conſanguineus. Anno 1696 pridiè Cal. Jun. in Epiſcopum Herbipolenſem & Ducem Franconiæ eſt electus *Conradus Wilhelm a Wertnau*, Decanus Bambergenſis.

BUNONIS.

τ *Onſpachium* [*c*] eſt ad fluvium ejuſdem nominis; habet arcem Principis ſedem. *Onolſpachienſes* ſeu (a) *Anſpachienſes* ſunt Marchiones Brandeburgenſes; gaudent titulo Burggraviorum Norimbergenſium. Ad eos quoque pertinet (b) *Voigtlandia*, inter Thuringiam, Miſniam & Bohemiam ſita; cujus metropolis eſt *Curia*, vulgo (c) *Hoff in Vogdland*: Opida nobiliora ſunt (d) *Culmbacum*, *Culmbach*, cum arce *Plaſſenburg*, & (e) *Barreuthum*. Cæterum in Franconia quoque eſt (f) *Aichſtadium*, Epiſcopi illius ſedes: & (g) *Margenthal* magiſtri Equitum Ordinis Teutonici. (h) *Rotenburgum* ad Tubarim urbs Imperii, Cella penaria Franconiæ, ſitu prope eo ſcribitur eſſe, quo fuit Hieroſolyma [*d*]. (i) *Winſheimium* ad Aiſcham urbs Imperii. (k) *Schwinfurtum* urbs Imperii ad Mœnum [*e*], in ipſo ferme Franconiæ centro, *Conradi Celtæ*, primi apud Germanos Poetæ, patria. In Franconia quoque eſt *Erbachum* Comitatus caput: *Henneberga*, unde Comitatui nomen: Comitatus *Reineccenſis* ſeu *Lorienſis* & *Holacenſis* ab *Holacho* caſtro dictus.

HEKELII.

[*b*] Huc referendum quoque *Byruthum*, CHRISTIANI ERNESTI, Marchionis *Brandeburgici*, Heroïs fortiſſimi, eminenter incluti ac valde glorioſi, Sedes. Hujus Miniſter primarius ac ſummus *Conſiliorum* Præſes eſt *Joannes Albertus*, S. R. Imp. Comes de *Ronou* & *Bieberſtein*, Præfecturæ *Curienſis* Capitaneus ſplendidiſſimus. Sed qui in *Eccleſia* tum *aulica*, tum *oppidana*, poſt *Caſparis a Lilien*, Theologi celeberrimi, & *Jo. Matthiæ* (Joannis Fil.) Stumpffii, beatiſſimum ex hac vita diſceſſum, immò in illuſtri *Chriſtian-Erneſtino Collegio* quàm fideliſſimè docent, ſunt *Jo. Jacob. Steinhoefer*, *Georg. Frid. Pertſchius*, *Joh. Leonh. Schoepff*; *Jo. Wolfgang Rentſch*, *Jo. Caſpar Oertelius*, *Jo. Fikenſcher*, *Jo. Georg. Layrizius*, atque *Joach. Heinr. Hagen*, Viri non vulgariter eruditi, modeſti, ac benefici. Sed *Culmbaci*, ubi arx muniſſima, eaque ad hunc *Marchionatum Inferiorem* quoque ſpectans, *Ludovico Liebhardo* placidè extincto, Eccleſiæ jam ritè præeſt, *Jo. Chriſtophorus Laurus*.

[*c*] S. *Onoldum*.

[*d*] Rempublicam benè conſtitutam habet, & Religioni Evangelicæ ſerio eſt addicta. Nuper amiſit *Chryſoſtomum* ſuum, D. JO. LUDOVICUM HARTMANNUM, immenſi laboris, infucatæque Pietatis Thelogum. Nunc magna cum laude quoque præeſt Eccleſiæ *Sebaſtianus Kirchmajerus*; Gymnaſio v. *Fridericus Lipſius*.

[*e*] Ut Virtus ullo minimè eget præconio; ſic & Urbi huic ſplendidæ ulla laus nequaquam eſt neceſſaria, quoniam jampridem toti *Sacro Romano Imperio* & omnibus *Bonis Muſis* inprimis elegantioribus ac curioſioribus, ſe ſtitit commendabilem. *Politia* talibus *Legibus* atque *Conſtitutionibus* eſt fundata, ut neque *Pietas*, neque *Juſtitia*, neque *Prudentia*, neque *Beneficentia*, neque *Morum Suavitas* eas rejicere ac irritas facere queant. Ejus Caput ἐκ ἀκλεῶς emeritum hodiè eſt *Jo. Michael Fehrius*, S. CÆS. MAJ. Archiater feliciſſimus, Polyhiſtor illuſtris, ac exterorum Heroum Literatorumque, à quibus maximi æſtimatur, incredibiliter ſtudioſus. *Eccleſiæ*, quæ purè Evangelica atque Orthodoxa, valdè laudatus Antiſtes eſt *Caſpar Heuniſchius*, integer vitæ, fidei atque doctrinæ Theologus, Scriptiſque piis, limatis ac curioſis celeber. *Gymnaſium* vero cura *Crameriana* adhuc dextrè regitur. Hoc inprimis laudi ducitur ampliſſimæ huic Reipublicæ, quod Miniſtros *Eccleſiæ*, *Gymnaſiique* Profeſſores atque *Scholæ* Præceptores ab omnibus Civium oneribus quotidie ſervet liberos, quod in paucis aliis *S. R. Imp.* Rebuſpublicis, iiſque benè ac probè conſtitutis quoque, rarenter amat fieri. Claret & hæc Urbs ob Academiam Naturæ Curioſorum, quæ Anno 1662 initium ibi ſumpſit, feliciſſimo *Jo. Laurentio Bauſchio* (qui *Præſes primus* merito conſtitutus eſt) Fundatore, & aſſiſtentibus primis duobus Adjunctis, modo jam laudato *Joh. Mich. Febrio* nempe, ac *Georg. Balt. Metzggero*. Ejus Protector olim erat Princeps RAIMUNDUS, S. R. Imp. Comes de *Montecucoli*, Heros animoſus ac *Muſis* faventiſſimus. Modernus autem eſt *FRANCISCUS ANSHELMUS*, Archiepiſcopus & Elector *Moguntinus* eminentiſſimus, Princeps ſummo ac pleno elogio haud indignus. *Præſes ſecundus* eſt magnificus *Febrius*, qui ob corporis imbecillitatem fermeque exactam ætatem ſplendidiſſimi hujus Præſidii parteis *Jo. Georg. Volkamero*, *HELIANTHO* illi primo ac *Noricorum GALENO* præſtantiſſimo, unanimi Adjunctorum, *Jo. Danielis Majoris* nimirum, *Lucæ Schroeckij*, Jun. *Jo. Sculteti* atque *Georg. Wolfg. Wedelij*, Virorum ſingularis eruditionis, autoritatis atque exiſtimationis, ſuffragio ac conſenſu, ipſis Idib. m. Decembr. A° 1686 ſolenniter impoſuit. Heic, præter *Jo. Cuſpinianum* atque *J. L. Bauſchium*, nati ſunt Jo. Guilielmus *Barger*, Jo. Henr. *Engelhart*, Jo. Laurentius *Febr*, Jo.

Volpert

(a) Anſpach. (b) Voigtlandia. (c) Hoff. (d) Culmbachium. (e) Barreuthum. (f) Aichſtadium. (g) Margenthal. (h) Rotenburgum. (i) Winſheimium. (k) Schwinfurtum.

V. Franconiæ quondam pars, nunc, υ *Palatinatus Rheni*, caput habet Provinciæ φ *Heidelbergam* [*f*], eandem Electorum Palatinorum ſedem [1]. Ad confluentes Rheni Nicrique ***Manhemium*** opidum munitiſſimum, Provinciæ propugnaculum eſt (2). Eſt eodem tractu, inter Elſatiam & Palatinatum, χ *Marchionatus Badenſis*, ab aquis totius Germaniæ celeberrimis cognominatus (3). Sedes Marchionis eſt ***Durlacum***, opidum cum arce. (4)

Palatinatus Rheni ſeu Inferior. Heidelberga. Manheimium. Marchionatus Badenſis. Durlacum.

C A P.

Volpert *Glock*, Caſpar, Georg. David & Jo. Frider. *Heuniſchii*, Georg. Balt. & Jo. Chilian. *Metzgeri*, Heinr. *Salmuthius*, Jo. David *Schamroth*, Chriſtoph. *Schmidt*, Jo. Martin *Uhle*, Joan. *Weinmann*, Georg. Baltaſar *Wolfart*, & multi Docti alii. Inclutæ hujus Reipublicæ Conſules, & quidem, quantum ſcio, h. t. Seniores, ſunt *Juſtus Fridericus Schœner*, Vir probe politi judicii, & *Jo. Laurentius Prætorius*, alias *Schoepperus* dictus. Conſiliarii autem ſunt *J. Nicolaus Melchior*, atque *Jo. Henr. Segniz*. Claret quoque inter Phyſicos Ordinarios *Elias Schmidius*, Vir rarioris ingenii ac ſummæ medendi felicitatis.

B U N O N I S.

υ (a) *Palatinatus Inferior* ſive *Electoralis* habet ab Ortu Ducatum Würtembergenſem & Epiſcopatum Wurtzburgenſem; à Septemtrione partem Haſſiæ & Treverenſis provinciæ; ab Occidente Treverenſem Archiepiſcopatum, partem Auſtraſiæ & Lotharingiæ; à Meridie Alſatiam & Marchionatum Badenſem. Rigatur Rheno, Nicro, Mœno, Naha & Lautera fluminibus.

φ (b) *Heidelberga* ad Nicrum [*g*] arce & academia, anno 1346 fundata, illuſtris [*h*]: Celeberrima, quam habebat Bibliotheca anno 1623, [*i*] Romam delata eſt. Sunt hic præterea *Franckenthalium*, opidum munitiſſimum, (c) *Neuſtadt an der Hart*, quo tractu naſcitur genus vini, quod vulgo *Ganſefuſſer* vocatur. (d) *Crucenacum*, Naha interluente in duo veluti opida diſtinctum; cujus pars ad Marchiones Badenſes pertinet. (e) *Cæſarea Lutra*, *Kayſers Lauteren*, ad Luteram amnem; & lacum, in quo lucius ille anno 1497 captus, quem manus Friderici II Imperatoris anno 1230 hic poſuerat; (f) *Bacharacum* generoſiſſimo vino nobile. (g) *Bretta*, *Philippi Melanchthonis* [*k*] patria. Inter Rhenum, Moſellam & Naham tractus vulgo vocatur (h) *der Hunneſruck*; hic quoque eſt (i) *Simmera* Principum ſedes; & in confinio (k) *Sponheimium* Abbatia, quam celebrem reddidit *Trithemius Abbas*.

χ *Marchionatus Badenſis* totus fere jacet intra Rheni dextram ripam, Palatinatum inferiorem, Ducatum Würtemburgenſem & Briſgojam. Nomen habet ab opido (l) *Baden*: ubi aquæ calidæ ſalutares [*l*]. Marchio iſte eſt Romano-Catholicus: Sed *Durlacenſis* eſt Confeſſionis Auguſtanæ. (m) *Durlacum* opidum habet Collegium & Palatium munitiſſimum. In ejus ditione quoque eſt (n) *Pfortzheim* munitum opidum, *Joh. Capnionis*, alias *Reuchlini*, patria. Ibi quoque eſt Comitatus (o) *Eberſtein*, ab *Eberſtein* caſtro appellatus.

R E I S K I I.

[*f*] Hunc Locum eleganter deſcripſit *Jo. Seobaldus Fabricius*, Comes Pal. Cæſ. in Oratione publicâ, quam m. Aug. An. 1658 publicè habuit, cùm EMANUELI LUCIO, *Bernati Helvetico*, eâ, quâ pollebat, autoritate ANNULUM, CORONAMQUE LAUREAM donaret. Prodiit autem hæc Oratio ſub *Actus Panegyrici* Tit. *Heidelbergæ* Walterianis Litt. in 4. f. An. non adj. CAROLO Electore veneno, ut ſæpe ſolet fieri, ab intimis atque neceſſariis ſuis, qui Conſcientiam ſuam, poſtulante officii ſui ratione, immaculatam perpetuò ſervare debuiſſent, proh! necato, ſedet hodie *Heidelbergæ PHILIPPUS WILHELMUS*, *Comes Palatinus Rheni*, heros omni laude atque præconio omni tempore exornandus, atque Invictiſſimi *Imperatoris Rom.* ac Potentiſſimi *Regis Luſitanici* Socer. Præter *Profeſſores*, quos in ipſo Autore laudavi, docent ibidem optime quoque *Jo. Wolfg. Textor*, *H. Coccejus* atque *Heinricus Guntherus Thulemarius*.

[*g*] Regimine Politico.

[*h*] Heic inclyti ſunt hoc tempore *Ezechiel Spanhemius*, *Jo. Ludovicus Fabricius*, *Jo. Fridericus Miegius*, *Georg. Francus*, *Stephanus Gerlachius*, *Hachenbergius*, & alii. CAROLUS Elector, qui An. 1651, d. XIII Maj. natus, eſt ſummæ gravitatis, egregiæ manſuetudinis, ſolidiſſimæ eruditionis & peracuti judicii heros.

[*i*] *A Leone Allatio.*

[*k*] Communis Germaniæ Præceptoris & Capnionis e Sorore Nepotis.

[*l*] Domus autem *Badenſis* hodiè dividitur in duas Lineas, *Bade-Badenſem* nempe & *Bade-Durlacenam*.

T B U N O-

(1) *Barbàre a Gallis An. 1693 pene deletam, ubi Mulieres, contra fidem fœde violarunt, Monumenta Principum ac Palatium ſplendidiſſimum diruerunt. Bibliotheca Electoralis ante Urbem ab Hiſpanis An. 1623 captam, Vaticanam longe ſuperavit.*

(2) *A Gallis etiam dirutum.*

(3) *Vini, frumenti, ac Cannabis ferax, regio peramœna & probe culta.*

(4) *Potius, Palatio peramplo & ſplendidiſſimo. Civitas Badenſis alterius Marchionatus Metropolis, plus minus trecenta habet Balnea, unde admodum frequens eſt.*

(a) Palatinatus Inferior. (b) Heidelberga. (c) Neuſtadt an der Hart. (d) Crucenacum. (e) Cæſarea Lutra. (f) Bacharacum. (g) Bretta. (h) Der Hunneſruck. (i) Simmera. (k) Sponheimium. (l) Baden. (m) Durlacum. (n) Pfortzheim. (o) Eberſtein.

CAP. XI.

Palatinatus Superior, Bavaria, Salisburgensis Archiepiscopatus, Tirolis Comitatus.

Palatinatus Superior.

Nortgavia, *Nortgauw*; qui & Palatinatus Bavariæ sive superior Palatinatus, *die Ober-Pfaltz.* 1

I.

Norimberga. Amberga.

α NOrimberga, [a] *Nürnberg*, in confiniis Franconiæ, Sueviæ, ac Bavariæ posita, nullius soli esse cupit. Urbs est magnifica, splendida, potens, ac totius Germaniæ superbissima. Caput Nortgaviæ nunc censetur β *Amberga*, γ *Neu-*

BUNONIS.

α (a) *Norimberga*, ad utramque Pegnesi, qui urbem interluit, ripam sita, ad Circulum pertinet Francicum. Habet territorium satis amplum & opida aliquot, in quibus (b) *Altorfium*, Academia anno 1575 ornatum [*b*].

β *Amberga* Palatinatus Neoburgici Metropolis est.

HEKELII.

[*a*] Hæc Urbs, *Christiano Becmanno* in Epistola quadam Dedicatoria ad Virum amplissimum, *Georg.* Remum, Norib. data, & cum Opusculis aliis *Hanoviæ* A° 1619. in 8. f. publici juris facta, Ὀμφαλὸς ἢ Ὀφθαλμὸς, hoc est, *Umbilicus & Oculus GERMANIÆ*, non iniquè dicitur, quoniam, quæ in ista Urbe sunt reperienda, omnia sunt firma, lauta, nitida ac splendida. Admiranda est summa atque magnifica Senatorum magnificorum Curia, in qua *Pietas* atque *Conscientia*, de gloria cum ipsa certant *Justitia*. Admiranda sunt Templa eximiæ magnitudinis, in quibus Verbum Dei purè prædicatur ac perspicuè. Admirandæ sunt Nobilium, Mercatorum ac cæterorum privatorum Domus, quæ aut omnes, aut perpaucis exceptis, quadrato e Lapide persplendidè sunt exstructæ. Turres, Muri & alia tantæ altitudinis ibi sunt videnda, ut contra omnem vim atque incursionem externam à quovis quoque milite judicentur prorsus secura & omninò libera. Breviter, quicquid vides *Noribergæ*, idem est, ac si olim *Romæ*, ac hodiè *Venetiis* vidisses. Ut autem quondam apud *Græcos ATHENÆ*, & hac tempestate apud *Gallos LIMOGEA* Solum habet sterile, idem & *NORIBERGA*, ubi imprimis Medicorum Collegium clarum est, cujus Director *Jo. Georgius Volkamerus*, Vir omni elogio major. Scripsit de hac Republica egregiè illustri atque apprimè nobili quatuor Libros *C. Erasmus Michael Laetus*, Academ. *Hafniensis* quondam professor meritissimus, *Francofurti* ad *Mœn.* A° 1674. in 4. f. Sed *Joannes Saubertus*, Senior, Theologus piissimus, *Historiam Bibliothecæ NORIBERGENSIS*, utpote cui æquè, ac toti venerando Ministerio nunc laudabiliter præest *Conradus Feyerlin*, Theologus pietate, omni modestiâ atque loquendi suavitate eximiè instructus, A° 1643. in 12. exc. optimè descripsit, *Ejusque Memorabilia* in incluta Noricorum Academia A° 1673, simili modo recensuit *Jo. Jacob.* (*Justi Jac.* Fil.) *Leibnizius*, quæ A° sequ. cum *Christophori Arnoldi*, Viri celeberrimi, *Annotationibus necessariis*, iisque *doctissimis*, in 4. f. prodiere.

Antiquitate etiam meritò gloriatur; Nomen ac Initium habuit à Noricis, qui Castrum in Colle contra Hunnorum Incursiones condiderunt, cujus propugnaculi causâ populi undique confluentes, in justam urbis magnitudinem, subitò crevit. Diu Carolo M. obstitit, at sæpe postea ab aliis Imperatoribus expugnata, quia Asylum Latronibus præbuit, ad quorum audaciam compescendam, præsidium in arce positum erat, cujus Dux Burgravii titulo decoratus: Principes Brandeburgici sub eodem titulo, Clavem Regiminis per multa secula magna cum laude tenuere. Multos Opifices in Ære, Ferro, Ebore & Ligno, claros alit, Horologiorum opificio etiam celebres; 550 Plateas, 60 Molendina, 11 Pontes lapideos, 365 Turres supra Mœnia, 10 Fora, 13 Balnea publica, & 60000 Incolas numerat. Prætorium habet magnificum; Armamentarium etiam unde 10000 homines armari possint, & ubi 300 Machinæ Æneæ custodiuntur. Senatu 42 Virorum regitur, quorum 13 Prætores, 13 Decuriones, reliqui Seniores vocant; res autem arduæ Senatui 400 Virorum ex Civibus electorum mandantur. Confessionem Augustanam anno 1530 amplexi sunt. Portas Gustavo Adolpho, Suecorum Regi, anno 1631 aperuerunt, qui bis Copias Cæsareas obsidionem solvere coegit. Bibliothecam 20000 Voluminibus refertam, & Evangeliorum Codicem MSS supra 900 annos exaratum, prædicant. Jus Imperii in 7 alias Civitates, & 480 opida & pagos habent.

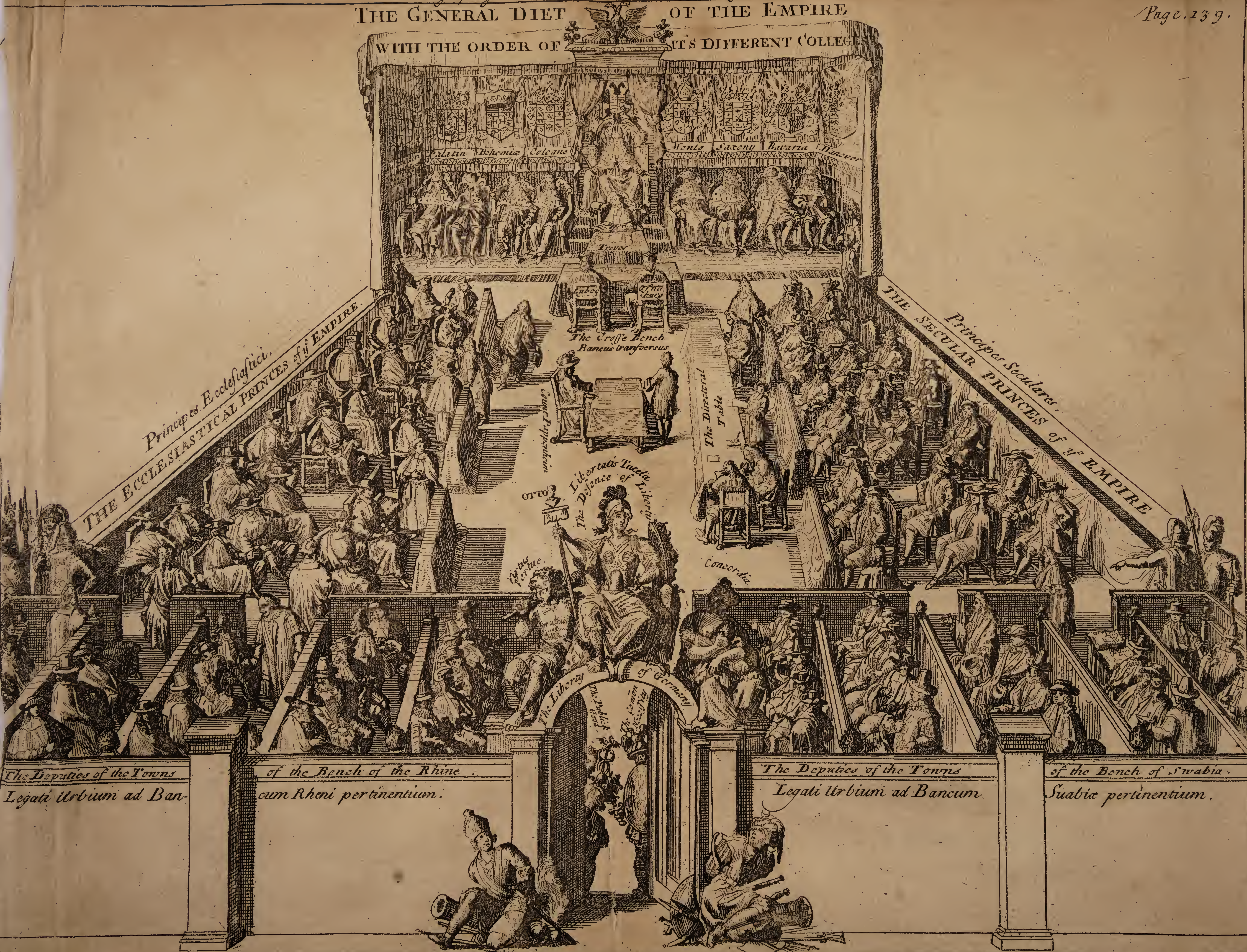
[*b*] Hujus Academiæ in primis claræ ac celebris *Ortum, Progressum, & cuncta Memorabilia, omniumque Professorum*, qui in *quatuor*, uti vulgo vocant, *Facultatibus* à primis incunabulis eam illustrem reddiderunt, *Vitas, Mortes* ac *Scripta* adornavit sub *Gloriæ Academiæ Altdorfinæ* Titulo *Magnus Daniel Omeis*, qui liber 1692 *Altdorfii* typis Meyerianis in 4. f. non malo omine prodiit.

REISKII.

1 *Palatinatus* (1) an Palansgraviatus à Comite, cui olim paruit; Palatinus à Palatio, cui Comes fuit,

(1) *Cluver. Germ. antiq. nomen ducit a Vocabulo Celtico* Palas, *quod Curiam Jurisdictione præditam significat. Vide plura in Seldeno* de Titulis honoris.

(a) Norimberga. (b) Altorfium.

Ordinum Imperij Conventus Generalis in tria Collegia distributus.
THE GENERAL DIET OF THE EMPIRE
WITH THE ORDER OF IT'S DIFFERENT COLLEGES
Page. 139.
Palatin
Bohemiæ
Cologne
Mentz
Saxony
Bavaria
Hanover
Treves
Lubec
Osnaburg
The Crosse Bench
Bancus transversus
Count Pappenheim
The Directorial Table
Principes Ecclesiastici.
THE ECCLESIASTICAL PRINCES of ye EMPIRE
Principes Seculares.
THE SECULAR PRINCES of ye EMPIRE
Libertatis Tutela
The Defence of Liberty
OTTO
Virtus
Vertue
Concordia
The Liberty of Germany
The Publick Good
The comon Necessity
The Deputies of the Towns of the Bench of the Rhine.
Legati Urbium ad Bancum Rheni pertinentium.
The Deputies of the Towns of the Bench of Swabia.
Legati Urbium ad Bancum Suabiæ pertinentium.

γ *Neuburg*, & δ *Sultzbach* Principum Palatinorum ſunt ſedes. Eſt circa hæc loca *Landgraviatus Leuchtenbergicus*, cujus ſedes ε *Pfreimbt*. Eſt & ζ *Egra*, *Eger*, libera Imperii Civitas. η Item Comitatus *Ellenbogen*, qui ad Bojohæmiam ſpectat.

II. ϑ *Bavariæ Ducatus* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. Hic ad Ortum, ille ad Occaſum ſpectat. In *Superiori* ſunt urbes claræ ι *Monacum*, *Munchen*, Ducum ſedes, omnium Germanicarum pulcherrima. Secunda eſt κ *Ingolſtadium*: hanc ſequitur λ *Friſinga*. In inferiori *Auguſta Tiberii* [*c*], quod nomen illi falſo tribuêrunt olim fabuloſi Grammatici, alias μ *Ratisbona* [*d*] dicta, vulgo *Regensburg*, comitiis Imperii, quæ heic haberi conſueverunt, antiquitatum reliquiis, & ponte prælongo clara (1). Reliquæ memoratu dignæ ſunt ν *Pata-*

Neuburg. Sultzbach. Leuchtenberg. Pfreimbt. Egra. Ellenbogen. Bavaria Bayern. Monacum. Ingolſtadium. Friſinga. Ratisbona.

fuit, aut Teutonico vocabulo *Pfaltz* ſive Pfallens, quod vetuſtior tulit dialectus (ſic Frehero in Origin. Palat. & Freſneo in Gloſſar. viſum) *ſuperior Palatinatus* autem reſpectu inferioris ſive Rhenani cum Electoratu connexi; ſed (a) Palatinatus Bavariæ, cui cis Danubium ſubeſt poſt An. 1646, tanquam pars ſeptemtrionalis, unde Nordgaw, i.e. regio verſus Septemtrionem ſita dicitur: Elector enim Bavarus cum Landgraviatu Leichtenbergico & Comitatu Chamenſi hunc obtinet: Neoburgicam vero & Solsbacenſem regionem Comites Palatini poſſident. (b) *Norimberga* urbs Imperialis libera, caſtrum vetus, & in eo inſignia Imperii German. ornamentaque Imperatoria tuetur: (c) *Egra* urbs Bohemiæ quidem caſtro regio & munimentis pluribus inſtructa, nec tamen Imperii German. libera extat. *Ducatus* (d) *Bavariæ* aut Bojoariæ trans Danubium & cis Danubium jacens aut *ſuperior eſt*, *aut inferior*: hic tamen Nordgoviam ex parte continet. Sed (e) *Archiepiſcopatus Saltzburgenſis* ad partes Bavariæ non pertinet, quanquam ad circulum Bavaricum refertur. Archiepiſcopus à Gregorio VII Papa Rom. Legatus ſedis Rom. perpetuus, ac Primas Germaniæ creatus nihil nunc habet, cur Magdeburgicum Primatum metuat. Sed *Tridentinus* & *Brixienſis Epiſcopatus* Auſtriaco ſubſunt circulo; itemque Comitatus Tirolenſis nunc Imperat. Aug. nulli Archiducum ſeparatæ familiæ ſubjectus. *Tridentum* non œcumenico, ſed Romano, cujus præſes pontifex erat, concilio diu tracto & toties tranſlato inclaruit. Vid. Hiſtor. Petr. Suavis Pol. & Heideggeri comment.

BUNONIS.

γ *Neoburgum* ad Vils fl.

δ *Sultzbach* cum caſtro eſt ad Roſenbach fl.

ε (f) *Pfreimbt* nomen habet à flumine *Pfreimbt*.

ζ (g) *Egra* olim libera civitas ab acidulis nota [*e*].

η In Comitatu (h) *Ellenbogen* ſunt (i) *Thermæ* nobiliſſimæ *Carolinæ*, vulgo *das Carlsbad*.

ϑ *Bavaria* fines habet ab Oriente Auſtriam & Stiriam; à Septemtrione Bohemiam; ab Occidente Sueviam & Franconiam; à Meridie Carniolam & Comitatum Tirolis [*f*]. Fluviis rigatur Danubio, Altmula, Iſara, Vilſa, Oeno, Salza, & Ambra. Qua verſus Sueviam & Alpes excurrit, *Superior* dicitur: qua verò ad Septemtrionem & Ortum ſe verſus Danubium extendit, *Inferior* [*g*].

ι (k) *Monacum* [*h*] eſt ad Iſaræ ripas [*i*].

κ (l) *Ingolſtadium* ad Danubium fl. opidum munitiſſimum, Academia etiam anno 1410 [*k*] ornatum.

λ (m) *Friſinga* nomen dedit Epiſcopatui Friſingenſi; cui olim præfuit Otto Friſingenſis, qui tempore Conradi III, & Friderici Barbaroſſæ floruit.

μ (n) *Ratisbona* urbs Imperii libera [*l*]; nomen habet à flumine *Regen*, qui eo in loco in Danubium ſe effundit; unde rectius ſcribitur *Reginoburgum*.

HEKELII.

[*c*] S. *Tiberia*.

[*d*] Sive *Artobriga*. Hæc in ipſo *Autore* merito à me deprædicata Civitas clariſſimis clariſſimorum *Krannoeſtiorum*, *Portnerorum* ac *Praſchiorum*, immo & *Balduinorum*, *Donaueorum*, quorum *Bibliotheca* inſignis, *Urſinorumque* nominibus hactenus clarior facta eſt.

[*e*] Finibus *Bohemicis* merito accenſetur.

[*f*] Dicitur etiam *Bojaria*, à *Bojaris* populis, vel ut alii volunt, ab *Avaribus* è *Pannonia* ejectis, qui huc inſederunt.

[*g*] Et *hæc* multo magis *altera* eſt fertilior, frequentibuſque habitationibus ornata.

[*h*] S. *Monachium*.

[*i*] Fundamenta ejus An. CHR. M CCCC LXII ab *HENRICO*, *Bavariæ* Duce, imperante *OTTONE* I, jacta eſſe, *Dreſſerus* de *præcipuis Germaniæ Urbibus* p. 457, autor eſt. Sed nomen inveniſſe dicitur à *Monacho*, cujus caput eo in loco repertum ſit, cùm terra fuit effoſſa (2).

[*k*] Ex *Viennenſi* dicitur orta, ſed M CCCC LXXII à *LUDOVICO* & *GEORGIO*, & tandem ab *ERNESTO* & *ALBERTO*, Ducibus *Bavariæ*, amplificata.

[*l*] Et in Eruditos benefica, immo æquis ac laudabilibus Legibus adeo firmata, ut nulli Urbium Imperialium cedat. Theologi, qui in Urbe iſtâ hodiè clarent, ſunt *Eraſmus Gruberus*, *Philippus Ericus Widerus*, *Chr. Sigiſm. Donauerus*, *Georgius Wonna*,

(a) Palatinatus Bavar. (b) Norimberga. (c) Egra. (d) Bavaria duplex. (e) Archiepiſc. Saltzburg. (f) Pfreimbt. (g) Egra. (h) Ellenbogen. (i) Thermæ Carolinæ. (k) Monacum. (l) Ingolſtadium. (m) Friſinga. (n) Ratisbona.

(1) *Oppidum probe munitum, antiquitate clarum, ut & Ponte lapideo 15 Arcubus ſupra Danubium arte ſumma extructo, & 3 turribus munito. In Prætorio Imaginem Gigantis Turcici a Cive quodam Ratisbonenſi in prælio devicti jactant. Vide Atlantem Geogr. Londini editum, de aliis opidis hic memoratis.*

(2) *Potius a Monaſterio, e cujus ruderibus prima jacta ſunt fundamina. Palatium totius Germaniæ ſplendidiſſimum jactat. Incolæ opificio Vitri & Serici clari. Collegium Jeſuitarum Ædificium plane regium eſt. Civitas hæc ante bellum hodiernum inter opulentiſſimas & optime cultas numerabatur. Palatium hortis amœniſſimis, Bibliotheca optime referta, & Supellectile lautiſſima nobilitatur; inter quas Imago Chriſtoph. cujuſdam Froſchamerii, propter 345 Homines nefarie manu propria occiſos, & 400 alios ſuaſu ejus morti traditos, imprimis eſt ſpectabilis.*

Passau. Landshut. Straubing. Salisburgensis Archiepiscopatus. Tirolis Comitatus. Ænipons. Tridentum. Bolzanum. Brixia.

ν *Patavium*, vulgo *Passaw*, ξ *Landshut*, ο *Straubing*.

III. Bavariæ pars est *Salisburgiensis Archiepiscopatus*, cujus caput sedesque Archiepiscoporum *Salisburgium*, *Saltzburg*, urbs satis elegans. π

IV. ρ *Terioli*, vulgo *Tyrol*, est arx, unde maximus Europæ Comitatus in ipsis Alpibus, in Germania Norici, in Italia Rhætiæ partem obtinens, nomen habet. Urbes claræ sunt, *Ænipons*, vulgo *Inspruck*, quondam Comitum, nunc Austriæ Archiducum in his oris sedes. σ *Tridentum*, Italis *Trento*, Germanis *Trient*, Concilio OEcumenico clara. *Bolzanum*, mercatus non incelebris. τ *Brixia* etiam, vulgo *Brixen*, nobilis in hoc tractu Episcopatus est.

Wenna, Daniel Zimmermannus, meusque *Gottlieb Balduin*.

BUNONIS.

ν (a) *Patavium* [*m*] ad Danubii Oenique confluentes, unde Episcopatus Passaviensis. Celebre imprimis est à pacificatione inter Carolum V & Protestantes Evangelicos anno 1552, prid. Non. Augusti inita, qua religionis libertati cautum est. Germanis vocatur *der Passauische Vertrag* [*n*]. Verùm hæc urbs anno 1662 fortuito incendio ferè tota periit.

ξ (b) *Landshuta* est ad Isaram [*o*].

ο (c) *Straubinga* ad Danubium, Ducum sedibus olim clara.

π (d) *Saltzburgum* est ad *Salzam* fl. unde ei appellatio [*p*]. Habet *Theophrasti Paracelsi* tumulum. Palatium Archiepiscopi magnificum & splendidum est. Arx præcipitiis & arte munita ferè inexpugnabilis est.

ρ (e) *Comitatus Tirolis* metallorum dives, ut vulgo vocatur, habet ab Occasu Rhætiam; à Septemtrione Bavariam; à Meridie Italiam; ab Oriente Carinthiam & partem Italiæ. Fluvii præcipui hìc sunt *Oenus*, *der Inn*, & *Athesis*, *die Etsch*. *Terioli* arx munita satis, sed opidum est tenue, in amœna valle situm.

σ (f) *Tridentum* est ad ripas Athesis, Episcopatu nobile [*q*]. Concilium quod [*r*] OEcumenicum haberi volunt, cœptum est A. 1546, & continuatum ad annum usque 1563. Interfuerunt præter legatos Pontificis & Cardinalem Tridentin. Episcopi LXII, Theologi LXII (1). Ibi quoque (g) *Hala* est factitio sale celebris. Tribus à Tridento milliaribus distat mons magni nominis; vulgo (h) *der Nansberg* dictus.

(1) *Qui plura de Conciliabulo isto velint, Historiam P. Pauli Veneti & Ronchini Galli consulant, ibi enim Fraudes Pontificiæ summa cum fide enucleantur. Vide etiam Atlantem Geogr. Londini editum.*

τ (i) *Brixia* in finibus Italiæ à Germanis condita creditur.

HEKELII.

[*m*] Vulgo *Bojodorum*, s. *Castra Batava*.

[*n*] Nam cùm *CAROLUS* V vix ex periculo sese eripuisset, & *HENRICUS* II, *Galliæ* Rex, contra fidem datam Fœderatis *Germaniæ* Principibus METIN, Imperii Urbem, & alia occupâsset; *FERDINANDUS* REX admirabili curâ Pacem cum Fœderatis Principibus moliebatur. Ea igitur de causa *Passavium* eos advocârat, qui partim ipsi, partim per Legatos suos comparuerunt. Tractationis autem Capita fuêre tria: I. *De PHILIPPI, Landgravii Hessorum, Liberatione.* II. *De GERMANIÆ Libertate,* & III. *De RELIGIONIS tuta Professione, usque ad Litis,* seu *Controversiæ dijudicationem.*

[*o*] Ejus Turris altiùs, quàm Turris *Babylonica*, è terra sese attollit. Vid. *Lansius* in Orat. pro *Germania* p. m. 71.

[*p*] Olim vocata est *Juvania* vel *Juvavia*, qs. *Helfen-Burg*, à Castro scilicet, quod *Julius Cæsar* eo in loco dicitur condidisse, ut Legionum, sive Præsidiorum ejus portus atque refugium esset. Conversa est tandem in Urbem, quæ & ipsa *JUVANIÆ* nomine appellatur, ut autor est *Munsterus*, & ex eo *Dresserus* loc. cit. p. 529. seq.

[*q*] Incolæ hujus Oppidi *Italiam* versùs habitantes, Italica lingua, *Germaniam* v. versùs *Germanica* utuntur. Idem discrimen in vestitu. Conf. *Pauli Heutzneri Itinerarium Italicum* p. 573. Nomen à *tribus Torrentibus* invenisse dicitur, qui prope Urbem è vicinis Montium Jugis decurrunt.

[*r*] Indictione *Cæsaris* & *Papæ*.

(a) Patavium. (b) Landshuta. (c) Straubinga. (d) Salisburgium. (e) Tirolis Com. (f) Tridentum. (g) Hala. (h) Nansberg. (i) Brixia.

CAP. XII.

Croatia, Vinidorum Marchia, Carniola, Carinthia, Stiria & Austria. ɪ

I.

CRoatia, Marchia Vinidorum, Carniola, Carinthia, Stiria & Austria superior, quia hodie domui Austriacæ parent, in Germania hodiè censentur, quum olim Pannoniæ portiones fuerint.

II. α Cro-

REISKII.

ɪ (a) *Austria* quidem utraque cum provinciis regno quondam Bohemico subjectis, Ducatu Stiriæ, Carniolæ, Carinthiæ, Venedorum Marchia & Co-

(a) Austria.

mit.

II. α *Croatia*, Germ. *Krabaten*, regni titulo decora, & *Vinidorum Marchia*, Germ. *Windisch Marck*; nihil in se habent memoratu dignum. Cæterum incolæ utriusque sunt Slavonici generis. In Vinidorum tamen Marchia sunt etiam Germani. Croatia & Vinidorum Marchia.

III. *Carniolæ*, *Krain*, caput est opidum *Lubiacum*, *Laubach* (1), & *Lubiana* dictum. *Krainburg* locus est munitissimus. *Celeja*, *Cilly*, Comitatus titulo insignitur. [a] Cæterum incolæ partim sunt Germani, partim Slavi. β Carniola. Krain.

IV. γ Carinthia, *Kernten* [b], Stiriæ Ducatui conjunctus, urbes insigniores habet, δ *Villach*, ε *Klaghenfurt*, Ducum quondam sedem; ζ *Volckmarck*, η *S. Veit*, θ *Judenburg*. Carinthia. Kernten.

V. Dividitur ι *Stiria* in Superiorem, atque Inferiorem. In hac caput totius Stiriæ & sedes Archiducum Austriacorum, est κ *Grætia*, *Grats*, admodum magnifica. Sunt præterea celebres, λ *Rackelspurg*, μ *Pettaw*, ν *Marpurg*, ξ *Kerment*, Stiria. Steirmarck.

mit. Gœriziensi ad circulum Austriacum refertur: Regnum vero (a) *Croatiæ* (b) *Dalmatiæque* ad Hungariam spectat, qua potiti Austriaci Archiduces Croatiam à Croatis Sclavis, qui A. 886 insederant, ita dictam adhuc tenent. Romano adhuc Imperio dum regiones illæ suberant, omnes pro statu veteri partim ad Illyricum, partim ad Pannoniam pertinuerunt. Austria primùm ab Henrico Aucupe, A. 928, *Marchionatus* sive *Marchia* orientalis, posteà sub Friderico I, A. 1186, *Ducatus*, denique sub Rudolphi Habsburgici ad Imperium evecti posteris unus Archiducatus, regnis Bohemico, Hungarico, Hispanico & Belgio auctus. (c) Viennam A. 1683 ab obsidione Turcica vindicatam sedem strenuè sibi tuetur: (d) *Stiriam* vetus denominatio testatur Marchiam, sed posteà Ducatum Friderici I historia: hinc certæ Archiducum familiæ aliquamdiu sedem Grætia præbebat, nunc nullam præbet amplius uno Aug. Cæsare superstite. (e) *Canisia* ex anno 1601 Turcis subdita, & diuturno Cæsareanorum obsidio pressa, deditionem fecit An. 1690 in easdem, quibus Zigettum fecerat, conditiones. (f) *Venetica quoque Marchia* vetusto suo nomine adhuc gaudet, eoque tum limitaneam Germaniæ regionem, tum Vinedos aut Venedos, priscos incolas significat, à quibus coloniæ Venetias deductæ, ad novam urbem ex Oceani æstuariis contentam. De incolis harum regionum strumosis, fodinis, lacubus, animalibus miranda Geographi narrant; itemque Joh. Ludov. Schonsleben in Carniola sua, quam A. 1684 edidit, antiqua & nova.

BUNONIS.

α A Carniola versus Meridiem & Ortum se extendit *Marchia Vinidorum*, ad dextram Savi ripam. Inde porro versus Ortum sequitur *Croatia* contermina; cujus caput erat (g) *Wihatsbium* à Turcis occupatum, nunc ferè (h) *Carolostadium* opidum egregiè munitum, cui firmum impositum est præsidium [c]. Ad Carolostadium exercitus Christianorum à Turcis fœdè profligatus est anno 1592. In Croatia quoque est Sisecum s. Segesta ad Sava fl. opidum munitum, quod anno 1592, Canonici fortitudine, repressis Turcis, conservatum est.

β (i) *Carniola* habet ab Oriente Croatiam & Slavoniam, à Septemtrione Stiriam, ab Occasu Carinthiam; à Meridie Vinidorum Marchiam & partem Italiæ. Rigatur *Savo*, *Sontio*, & *Labacho*. Distribuitur in *Siccam* seu *Inferiorem*, quæ est versus Italiam, [d] in qua (k) *Goritia* ad Sontium, Comitatus titulo gaudens: & *Irriguam* seu Superiorem, qua versus Carinthiam se extendit, in qua *Laubacum*. *Crainburg* est ad Savi Franckerique confluentes.

γ (l) *Carinthia* habet ab Ortu Stiriam, à Septemtrione Episcopatum Salisburgensem & partem Austriæ, ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Julii, vulgò *Friaul*. Rigatur *Dravo*, *Savo* & *Lavanda*.

δ *Villach* [e] est ad fl. *Villach*, habet arcem.

ε *Klaghenfurt* haud longè abest ab Opido S. Viti [f].

ζ *Volckmarck* est ad Dravum fl.

η (m) *Sancti Viti* opidum regionis metropolis est ad confluentes Wilitz & Glan [g]. Olim Carinthiæ Dux priusquam inauguraretur, ad hoc opidum habitu rustico indutus adesse cogebatur, pecuniam ex lapide spargere, & Justitiæ administrationem promittere, &c. Quo facto Vestem istam rusticam ponebat, & Ducalem induebat. Qui ritus tamen deinde sunt abrogati.

θ *Judenburgum* est ad Murum fl.

ι *Stiriæ* termini sunt ad Ortum Hungaria; ad Septemtrionem Austria; ad Occasum Carinthia; ad Meridiem Carniola & Slavoniæ pars [b]. Potissimùm rigatur *Stiria*, *Dravo* & *Mura fluminibus* [i].

κ *Grætia* seu *Grætium* Academia claret. Culta Civitas, Archiducum aliquando sedes.

λ *Rackelspurg*, arx munitissima, Turcis, qui Canisiam tenent, opposita.

μ *Pettau* ad Dravum est.

ν *Marchpurg* ad Dravum.

ξ *Kerment* est ad Arrhabonem vulgo *Raab fl.*

HEKELII.

[a] Heîc innumeræ Antiquitates *Romanæ* sunt visendæ.

[b] Montana Regio & Ducatus.

[c] Conditum autem est à CAROLO, *Austriæ* Archi-Duce, A. CHR. M D LXXI.

[d] Et juxta *Maginum* tota Juris *Italici*.

[e] *Vacorium* Priscis vocatum.

[f] Aliàs benè munita Urbs est, quæ *Claudia* apud *Plinium* dicitur, *Fortunati Crellii*, Philosophi *Heidelbergensis*, Patria.

[g] Or-

(1) *Lazius totis viribus probare conatur Lubiacum esse Nauportum ubi Jason cum Argonautis appulit; sed doctissime à Cluverio refutatur. In hac Regione multum prædicatur Lacus Circonicensis quatuor Leucas Germanicas longus, & duas latus, cujus aquæ mense Junii annuatim per meatus subterraneos subsidunt, & mense Sept. magno cum impetu redeunt ad hastæ altitudinem; in hoc temporis intersti-tio, frumenti & pascui magnam copiam lacus exsiccatus edit.*

(a) Croatia. (b) Dalmatia. (c) Vienna. (d) Stiria. (e) Canisia. (f) Marchia Vened. (g) Wihatsbium. (h) Carolostadium. (i) Carniolæ termini. (k) Goritia. (l) Carinthiæ termini. (m) S. Veit.

ment, & ο *Caniſia* duo munitiſſima erant contra Turcarum irruptiones propugnacula; ſed hoc jam ſuperioribus annis Chriſtianis ereptum eſt. In Superiori Stiria urbs primaria eſt *Muripons*, *Pruck an der Mure*.

Auſtria. VI. Unicus totius Europæ Archiducatus eſt π *Auſtria*, in Superiorem ac Inferiorem diviſa. *Inferior* inter Danubium, Bojohæmiam, & Tejam flumen ſita, urbem præcipuam habet *Krembs*. *Superioris*, quæ inter Danubium & Stiriam poſita, caput eſt *Vindoniana*, ſive, ut vulgò uſurpatur, ϱ *Vienna* (1), *Wien* [*k*], urbs magnifica ac ſplendida, tutiſſimum in his oris contra Turcarum incurſiones munimentum. σ *Lincium*, *Lintz*, nobile eſt ad Danubium Emporium [2].

Vienna.

Lincium.

CAP.

[*g*] Ornatum eſt ſpatioſo Foro ac perenni Fonte limpido.

[*h*] Parva terra eſt, & omnis fermè montana, præterquam ad *Ortum*, ubi planities non parvas habet. Quondam dicta *Valeria*, vulgò *die Steirmarck*. Incolæ ruſticani ſunt, & ſtrumoſi adeò, ut loquelâ impediantur.

[*i*] Trans *Dravum* loquitur Gens *Germanice*, ſed cis *Dravum Slavonice*.

BUNONIS.

ο *Caniſia* anno 1600, à Turcis capta eſt, tradente eam Pardyſero tribuno; & ſequenti mox anno à Chriſtianis fruſtra obſeſſa eſt: ac nuper anno 1664, à noſtris iterum fruſtra oppugnata. Eodem anno *Serinwar*, novum caſtrum, Turcis Caniſienſibus à *Serinio* Comite oppoſitum, à Turcis expugnatum & deſtructum eſt. *Fanum S. Gotthardi* ad Murum fl. Turcarum clades anno 1664 eo in loco facta nobilitavit.

π (a) *Auſtria* [*l*] fines habet ab Ortu Hungariam; à Septemtrione Moraviam & Bojohæmiæ partem; ab Occaſu Bavariam; à Meridie Stiriam [*m*]. Rigatur *Danubio* præcipuè & *Aniſo*, qui vulgo *de Ens*, unde utraque regio, *das Land ob und unter der Ens* nomen ſuum habet.

ϱ (b) *Vienna* [*n*] ſede Cæſarea, Epiſcòpatu, [*o*] & Academia, à Friderico II anno 1237 [*p*] fundata, nobilis: in quâ XVI° ſeculo Haſelbachius Theologus XXI annos legens, primum caput Eſaiæ nondum abſolvit; ut tradit Cuſpinianus [*q*]. Ipſa Urbs anno 1529 à Solymanno oppugnata, ſed virtute Philippi Palatini præcipue defenſa eſt. Solymannus quum Carolus V cum XC M armatorum adventare audiret, obſidione ſoluta receſſit [*r*].

σ *Linczium* eximiam habet arcem. Sedem ibi ſuam habuit Keplerus Aſtrologus. Infra urbem iſtam eſt Vortex Danubii terribilis, vulgo *Seuruſſel* dictus. Opida in Auſtria, præter illa, celebriora ſunt, *Steira*, *Neuſtad*, triplici foſſa munitum, *Maximiliani* I natalibus nobile, *Korn Neuburg*, *Weidhoven*, *Melcka*, egregiè munita, *Ipſia*, *Gemunda ſalinis* celebris.

HEKELII.

[*k*] Quòd hæc Urbs inexpugnabili murorum ambitu ſit nobilis, & propterea *Chriſtiani Orbis Clavis* commodè dicatur, probat fruſtranea *Turcarum* illa obſeſſio, quæ nuper facta iſto anno, quem verba deſignant ſequentia, eaque *Chronoſticha Germanica*: I M *Iahr*, *aLs* Der *TVrCk* Vor *VVIen VVar*.

[*l*] Vulgò *Oeſterreich*, hoc eſt, *Terra Orientalis* dicta, quoniam *Suevis* & *Bavaris* ad Orientem vergere videtur.

[*m*] Eſt autem ſolo plana, ventis expoſita Aquilonaribus; frumento, vino, ac cæteris frugibus læta: fructibus dives, ac aëre quoque ſalubri gaudet; argento abundat, non item auro. Salem partim proprium, partim importatum habet.

[*n*] *Flaviana*, ſive *Juliobona* olim; *PARADINO* autem atque *MASSONO Senatoria* nominata.

[*o*] Et *Bibliotheca*.

[*p*] Alii 1236 vel 1384 ad exemplum *Romanæ* & *Pariſinæ*.

[*q*] Singulæ Facultates ibi ſuum habent patronum; Theologi *Joannem Evangeliſtam*, JCti *S. Ivonem*, Medici *S. Coſmam* & *S. Damianum*; Philoſophi autem, Oratores & Poëtæ *St. Catharinam*. Inter *Auſtriæ* Urbes & dignitate, & divitiis, & populo, & pulchritudine hæc principatum obtinet. Patria eſt *Wolfgangi Lazii*, Viri celeberrimi atque incomparabilis.

[*r*] Anno 1590 terræ motu ingenti & horribili concuſſa eſt *Vienna* & alia quædam loca *Moraviæ* & *Bohemiæ* die Septembr. 15.

BUNO-

(a) Auſtria. (b) Vienna.

(1) *Antiquitate, Romana Colonia, & rebus geſtis Rom. in vicinia celebris; antiquitus Vendun, Vindomina, Vindobona & Colonia Fabiana vocatur; quidam etiam Ptolem. Juliobonam eſſe putant. Urbs probe munita & admodum frequens; Academiam celebrem, plura Jeſuitarum Collegia, & Ædes Nobilium ſplendidiſſimas jactat. Templum D. Stephani propter Turrem præ'tam imprimis ſpectabile. Qui plura velit Atlan. Geog. Lond. conſulat; præſertim de Cæſaris Magnificentia, Palatio, & Bibliotheca totius Europæ fere celeberrima.* (2) *Nundinis, Sclopetorum opificio, Jeſuitarum Collegio in Vicinia, Situ & Ædium Splendore nobile. Non ita pridem Academiam Lutheranam percelebrem, ubi 3000 Nobiles ſtudiis operam dederunt jactabat, quam Romanenſes nunc delerunt. De cæteris Auſtriæ opidis Atlantem Geog. Lond. conſule.*

CAP. XIII.

Bojohæmia, Moravia, Silesia, Lusatia. 1

I

BOjohæmiæ a regnum, [a] Germ. *Boheimb*, montibus ac sylvis, ceu munitissimo vallo, undique cinctum, ab initio incoluere Germanorum quidam: quibus pulsis *Boji*, Gallica gens, obsederant, nomenque de suo regioni reliquerunt. Bojos pepulerunt *Marcomanni*, Germanica gens; hos, circa annum à nato Jesu IϽL *Slavonica gens*, quæ etiam nunc tenet, Bojohæmi, *die Bohmen*, à solo quod occuparunt, Germanis dicti; at *Czechi* suo sibi patrio vocabulo nuncupantur. Principio adventus à Ducibus populus regebatur; donec

Bojohæmia. Boji. Marcomanni. Czechi.

BUNONIS.

α (a) *Bohæmia* habet ab Oriente Moraviam & partem Silesiæ; à Septemtrione quoque Silesiæ partem, Lusatiam Superiorem & Misniam; ab Occidente Voigtlandiam, & Palatinatum Superiorem; à Meridie Austriæ & Bavariæ partem. Rigatur Albi, Muldavia, Ottawa, Watta, Egra, Misa, Pulsnitz, & Gresora [b]. *Bohæmia* cum annexis Provinciis, Moravia, Silesia, & Lusatia ab antiquis temporibus est sub Imperio Germanico, primum sub Ducibus; deinde sub Regibus suis; eorumque *Reges* nomen & dignitatem regiam Cæsarum Germanorum habuere beneficio, à quibus cùm Duces, tùm Reges sæpe sunt impositi.

HEKELII.

[a] Præter hujus REGNI *Topographiam*, quæ *Francof.* in fol. anno 1650 cum *Descriptione* MORAVIÆ atque SILESIÆ est publicata, etiam *Martinus Zeilerus* atque *Matthias Merianus* Vol I. *Topogr.* BOHEMIAM descripserunt. De BOHEMORUM autem *Origine* ac *Rebus gestis* extat *Æneæ Sylvij*, Senensis, elegans *Historia*, eaque variarum Rerum narrationem complectens, quam diversis in locis; *Wolferbyti* inprimis, anno 1630 in 8. editam constat. Hanc SYLVIANAM *Historiam* sub nomine PII de BOEMICIS in Bibliothecâ *Illustrissimi Capituli Canonicorum Majoris Templi PATAVINI* (fortean in MS ipsius *Autoris*) etiam haberi, *Philippus Jacobus Tomasinus* in *Bibliotheca Patavina* MS *publica* & *privata* p. 6. col. 2. affirmat. Prodière quoque ex instructissimâ celeberrimi Viri, *Marquarti Freheri*, Bibliothecâ diversi *Rerum Bohemicarum* Scriptores, & quidem *Hanoviæ* anno 1602 in fol. Hujus Regni *Insignia LEONEM* esse ex *Nummo* apparet, in quem Carmen elegantissimum pepigit *Salomon Frenzelius* à *Fridenthal*, quod est Epigr. XVII. Semit. II. Sylv. I. Poëmat. suor. *Witteb.* in 8. f. exc. p. 86. *Genealogicam* & *Chronologicam JUDICUM, DUCUM* & *REGUM* BOHEMIÆ *Descriptionem* excudi curavit *Zacharias Theobaldus*, Junior, *Witteb.* anno 1612. in 4. f. Sed BOHEMORUM, *DUCUM*, *REGUM* atque *INTERREGUM Elogia* cum *Iconibus* imprimi curavit *Julius Solymannus*, S. J. Presbyter, anno 1629, typis *Sessianis* in fol. min. Hodiè *Rex BOHEMIÆ* in celebratione Curiæ Imperiali primum potum, utpote *Archi-Pincerna*, seu *Pocillator*, IMPERATORI afferre tenetur, quem tamen sub coronâ regali, nisi liberâ voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Conf. *Werd. nbagenij* Part. I. *Tract. General.* de *Rebuspp. Hanseatic.* p. 134. Edition. *Lugd.* in 16 f. Habuit olim BOHEMIA quoque omnino Viros, quos, *Casp. Dornavio* in *Principe Juventutis* p. 7. testante, utrinque adducere in contentionem Virtutis queat; *Bernstainios* nempe, *Budowecios*, *Gersdorfios*, *Hassenstainios*, *Hasemburgios*, *Hodiejovios*, *Lobkowicios*, *Rosembergios*, *Rupovios*, *Rziczanos*, *Slikios*, *Schwambergos*, *Slavatas*, *Sternbergos*, *Smirzicios*, *Waldsteinios*, *Wartembergios*, *Wehmskios* & forte hodiè taleis plureis alios. Statum Ecclesiasticum in *BOHEMIA* quod concernit, ex *Joachimi Camerarij* Narratione de *Ecclesiis BOHEMIÆ*, quam cum annexis *Ludovicus Camerarius* publicari jussit *Lipsiæ* anno 1605 in 8. f. est videre. Et extat Liber elegans de eâdem materiâ, qui sub *Rationis Disciplinæ Ordinisque Ecclesiastici* in BOHEMIA Titulo anno 1643, eâdem f. est editus. Sed *Sam. Martinij*, Bohemi, *Religio gentis* BOHEMICÆ *Evangelica* excusa est *Witteb.* anno 1622 in f. 12. Extant & *Persecutiones Ecclesiæ* BOHEMICÆ *Lugd. Batav.* anno 1647, ut & *Consideratio causarum Belli* BOHEMO-GERMANICI eodem anno in 4. f. loco non adj. impr.

[b] Seu *Gisera*.

REISKII.

1 (b) Bohemia diversis olim habitata nationibus, anno 550, *Sclavicam gentem* duce Czecho suscepit, Principesque indigenas fovit: Tandem Caroli M. auspiciis sub jugum redacta, Carolinæ familiæ hancque secutis Impp. Germanicis tributaria ad Fridericum II mansit, nomenque ab illis regium primo *personale*, posteà *perpetuum* à Philippo anno 1099 impetravit: Utrum ad Germaniam tum temporis jure pertinuerit, nec in dubium vocabatur, uti post Comitia Wormatiensia anno 1545 vocari novimus. (c) *Praga* domum Zierotiniam arci vicinam, superbum palatium nunc continet, echo septies, novies, alicubi quindecies aut amplius iterata nobile: Urbs una tumultu commota domestico vehementissimis Europæ motibus dedit materiam; 1° Hussiticis anno 1419, cum novæ urbis Consules & Judex per fenestras curiæ dejicerentur; 2° *Germanicis* anno 1618, cùm ex arce regia per fenestras Commissarii regii præcipitarentur. Hanc ultimam defenestrationem (ita noviter vocant) duæ testantur pyramides, & inscriptio turris ad pontem exstructæ

(a) Bohæmiæ termini, & fluvii. (b) Bohemia. (c) Praga hujusque defenestratio.

donec, circa annum CIↃ LXXXVI, β Vratiſlaus primus Bojohæmiæ Rex crearetur. Hunc poſtea continua ſerie ſecuti ſunt alii Reges, donec Regiâ ſtirpe prorſus extinctâ, ad Auſtriacam domum regnum devolutum eſt. γ (1)

Soli natura.

II. Regio ipſa eſt omnium rerum ad uſum vitæ humanæ neceſſariarum fertiliſſima: argenti æriſque metallis abundans: quibuſdam in locis etiam auri ſunt venæ. Urbium clariſſima eſt δ *Praga* (2), regni caput, Regumque ſedes, totius Bojohæmiæ compendium: urbs ſanè magnificentiſſima, ſuperbis ædificiis frequens, exteris nationibus affluentiſſima. Secundum locum tenet *Pilſen.* Reliqua opida nobiliora ſunt *Kralowihradetz*, Germanis *Konigin Gratz*; *Kutnahora*, German. *Kuttenberg*; *Limpurck*, German. *Limburg*; ε *Tabor Budiejowice*, German. *Budweiſz*; *Lanii*, German. *Laun*; *Satetz*, German. *Satz*; *Litomierzitze*, German, *Leitmeritz*; *Chomutow*, German. *Commetaw*; Thermæ Carolinæ, *Karlsbad*, ſaluberrimis aquis opidulum eſt celebratiſſimum.

Pilſen. Konigin-gratz. Kuttenberg. Limburg. Tabor. Budweiſz. Laun. Satz. Leitmeritz. Comme-taw. Karlsbad. Moravia.

III. Sub Bohemiæ regno cenſentur Moravia, Sileſia ac Luſatia. ζ *Moravia* Marchionatus nomen habuit à flumine in Danubium exeunte, quod Plinius *Morum*,

(1) *Qui Geographiam & Hiſtoriam hujuſce Regni fuſius velint, Atl. Geog. Lond. ſupra laudatum, adeant.* (2) *In Academia, J. Huſſo Rectore, 40000 ſtudioſos numerarunt, huc uſque admodum frequens eſt; & in toto Regno unica. Jeſuitarum Collegium ſuperbiſſimum, Pons lapideus 16 Arcubus, Palatium Valenſtenij, Arx Cæſarea, Prætorium & Forum, ſunt viſu digna.*

exſtructæ ultimam occupationem, belloque finem additum. (a) *Moravia* vetus regnum Marcomanni cum continuit, ſed rege per Arnolfum Imp. ultimo fugato Germaniæ tanquam Marchionatus ſubfuit; poſthac Poloniæ, tandem Bohemiæ ex anno 1040. (b) *Luſatia* jamdudum à Carolo M. ſubacta, ab Henrico IV Imp. anno 1075, Vratiſlao regi tradita, Electori tandem Saxonico in feudum ceſſit; Cotbuſio, Peicennaque ad Marchiam Brandenburg. anno 1462 tranſlatis. (c) *Sileſia* autem ex anno 1290, per pactum Henrici Vratiſlao, Principis, & Wenceſlai regis Bohemiæ in perpetuum adjungebatur Impp. conſenſu, neque regibus Polon. Hungar. invitis. Vid. Dubrav. & Bogiſl. Balban. Hiſtor. Bohem. Conring. de finibus Imp.

BUNONIS.

β Bohæmiæ *Vratiſlaus* iſte Moguntiæ in publico principum conventu ab Henrico IV Rex creatus eſt: neque illum continua ſerie, quod Cluverius ait, alii Reges ſunt ſecuti; ſed ſubinde Duces Remp. adminiſtrârunt. Ita ipſum illum Vratiſlaum primum Bohemorum Regem excepit interregnum LXV annorum, ſub ſex Ducibus; & Uladiſlaum II, iterum ſecutum eſt interregnum XXV annorum, ſub quinque Ducibus; Neque ſeptem illi, qui ſucceſſère his, Principes Bohæmiæ regium nomen habuerunt uſque ad Premiſlaum, qui à Philippo Cæſare Bohæmorum Rex tertius creatus eſt. *Dubravius.* Eſt verò Bohæmiæ Rex *Imperii Princeps, Elector & Pincerna.*

γ Regnum hoc à Carolo IV in certos diſtributum fuit Circulos, quorum plerique ab opidis appellantur: ſuntque (d) 1. *der Bechiner Kreyſz*: ubi Wittigenau, Thabor *Budeweiſz* ad Muldaviam. 2. *der Muldaw Kreyſz*: ubi Domaſin, *Biſtrziz*, Stepenouw. 3. *der Podberder Kreyſz*: ubi Beraun, *Carlſtein*, arx inexpugnabilis à Carolo IV condita; ubi corona & ornamenta regia aſſervantur. 4. *der Prachenſcher Kreyſz*: ubi Piſek Prachatitz & Crummaw. 5. *der Pilſzner Kreyſz*: ubi Glatow, Taus, Tachaw, Mies & Pilſen, Huſſitico ac nupero bello nobilitata. 6. *der Ellenboger Kreyſz*: ubi *Ellenbogen*, Thermæ Carolinæ, *carlsbad*, celebres. Egra, ubi Wallenſteinius anno 1634 interemptus: eadem urbs quoque acidulis nobilis eſt, & Vallis Joachimica, *Jochims-Thal*, metallifodinis celebris: ubi nummi unciales argentei primùm cuſi ſunt: unde ejuſdem valoris nummis manet nomen, ut *Joachimici, Thaler, Vallenſes*, à *Valle* iſta, vulgò dicantur. 7. *der Satzer Kreyſz*: ubi Saza, Commotaw. 8. *der Rakoniker Kreyſz*: ubi Rakonick. 9. *der Schlaner Kreyſz*: ubi Slan. 10. *der Leitmeritzer Kreyſz*: ubi Leitmeritz, haud longè ab Egræ & Albis confluentibus; vinum ejus eſt in pretio. Auſſig ad Albim, Melnick ad Albis & Muldaviæ confluentes, in arduo colle poſitum. Diezin, ubi Pielſniz in Albim ſe effundit. 11. *der Buntzlauer Kreyſz*: ubi *Jung- & Alt-Bunzel*: atque hoc ad confluentes Albis & Gieſeræ. *Numburg* ad Albim. In hujus & ſequentis Circuli finibus ſunt montes Gigantum; *das Rieſenbirge*: in quibus ſpectrum *Ribenzal* vulgò dictum, viatoribus ſæpe obvium. 12. *der Kaurſchimer Kreyſz*: ubi *Kaurzim*, Praga, Brandeis, Bomiſch Broda. 13. *der Konig Gratzer Kreyſz*: ubi *Konigin Gratz* ad confluentes Orlizæ & Albis, Jaromirſz, Trautenaw. 14. *der Chrudimer Kreyſz*: ubi *Chrudim*, *Litomiſzl* & *Hohemauth*. 15. *der Czaſzlauer Kreyſz*: ubi *Czaſzlaw*, ubi Ziskæ ſepulchrum. *Kuttenberg*, altera regni metropolis olim metallifodinis celebris. *Kolin & Deutſchen Broda.*

δ (e) *Praga* ad Muldaviam, cui pons impoſitus 872 cubitos Pragenſes longus, quo Parva urbs *die Kleine Seite* Veteri jungitur. Eſt enim urbs triplex, Vetus, Nova & Parva, *die Alte Stadt, die Neu Stadt, und Kleine Seite*, in qua arx *Retſchin* in monte ſita, Regum ſedes: claret Academia à Carolo IV inſtituta. Hic Huſſus & Hieronymus Pragenſis impugnarunt regnum Pontificium: qua de cauſa à Concilio Conſtantienſi condemnati, ibique combuſti ſunt anno C. 1416. Cæterùm Praga frequentibus tumultibus, ac illo in primis memorabilis, quo anno 1618 Conſiliarii Cæſarii ex feneſtris ab Ordinibus regni præcipitati ſunt: unde bellum exortum, quod demum poſt triginta annos, quum hæc ipſa urbs à Suecicis jam obſideretur copiis, pacis interventu ſedatum eſt anno 1648. Et anno 1620 ad hanc urbem prælio ſuperatus eſt Fridericus Palatinus, paulo ante Bohemiæ Rex creatus.

ε (f) *Thabor* Huſſitarum belli arx & propugnaculum diu fuit.

ζ (g) *Moravia* habet ab Oriente Poloniam & Hun-

(a) Moravia. (b) Luſatia. (c) Sileſia. (d) Bohemiæ circuli. (e) Praga. (f) Thabor. (g) Moravia.

Morum, Tacitus *Marum* vocat. Gens incolit Slavonica, Germanis mista. Urbium clarissima est *η Olmitz*, Slavonicè *Olomuce*; caput regionis, elegans ac dives (1). *ϑ Brin* (2) & *ι Znaim* (3) inter splendidissimas haud postremæ. *Iglaw* (4) & *κ Kremster*, non negligenda opida.

Mähren. Olmitz.

IV. *Silesia* ampla ac dives regio, sub Ducatus titulo XVI Principatus in sese complectitur; quorum nomina sunt; *Breszlaw*, *Glogaw*, *Sagan*, *Schweinitz*, *Lignitz*, *Briege*, *Neisse*, *Crossen*, *Teschen*, *Oppelen*, *Ratibor*, *Münsterberg*, *Troppe*, *Jaur*, *Olsse* & *Jagerndorf*. Poloniæ regibus subjecta fuit primùm universa Silesia: posteà circa annum CIↃ CCC in Bohæmiæ regum fidem se contulit, à quorum Imperio etiam nunc pendet. Urbium princeps est *Vratislavia* [c], Bojohæmis *Wratzlaw*, German. *Breszlaw* (5), opulentissimum in his oris Emporium, spendida sanè urbs, ac meritò inter tres pulcherrimas Germaniæ (quarum alteræ Monacum & Lipsia) computata. Secunda ab hac est *Glogovia*, cognomine Major, *Grosz-Glogaw* (6). Sequuntur hinc *Sagan* (7), *Schweinitz* (8), *Neisse*, *Lignitz* (9), *Briege*, *Olaw*, *Oppelen*, *Troppaw*, *Teschen*. Est præterea in his oris inter Bojohæmiam & Silesiam, sui quondam juris Comitatus Glacensis, *Glatz* (10): cujus titulo, Comitum stirpe extincta, Bojohæmiæ Rex nunc gaudet. λ

Silesia Germ. Schlesingen & Schlesien. Vratislavia. Glogovia. Comitatus Glacensis.

V. Si-

Hungariam, à Septemtrione Silesiam, ab Occasu Bohemiam, à Meridie Austriam. Rigatur Maro seu Morava, qui à Septemtrione versus Austrum mediam fermè secat Moraviam [d]: ac porro rigatur Teja, Igla, Swarta, Zwitta, Beczwa [e].

η Olemuzium [f] ad Marum fl. Episcopali dignitate eminet.

ϑ Brinn est ad confluentes Zwittæ & Swartæ.

ι Znaim ad Tajam in Austriæ finibus, Marggraviorum olim sedes.

κ Kremster ad Marum fl. Episcopi Olemüziensis sedes.

HEKELII.

[c] Hanc Urbem, quam vera & sincera Pietas, rara Modestia atque Benignitas, solidissima Eruditio atque Doctrina, Candor non ubivis obvius, singularisque illustrium atque nobilium Senatorum prudentia & consilia maximè commendant, non immeritò *Coronam Provinciæ* SILESIACÆ & quasi *ipsius* SILESIÆ *SILESIAM* vocat *Jo. Andr. Quenstedtius* in Dial. de *Patriis Viror. Illustr.* p. 188. sequ.

[d] Unde & parvæ huic Regioni nomen.

[e] Apud *Moravos* Medicus celeberrimus fuit THOMAS JORDANUS à *Clausoburgo*, qui circ. An. CHR. 1585 claruit. Tractatus ejus recenset *Paschal. Gall.* in *Bibl. Medic.* Alioquin *Moravi* sermone, ritibus moribusque perinde morati, ut *Bohemi* sunt. *Germanica* tamen lingua in Urbibus inter Optimates in usu est. Hoc verò jam mirabitur aliquis, inquit *Dubravius*, ut est profectò admiratione dignum, inveniri in *Moravia* THUS & MYRRHAM; non ex arbore desudante, ut alibi, lectam; sed è Solo Terræ erutam uno tantum in loco, cui GRADISCO nomen, in quo ad hunc diem THUS, non solùm quod masculum vocant à similitudine testium, sed quòd alia præterea Virorum Mulierumque membra ostentat, effoditur. Sunt autem in *Moravia* Comitatus duo cum aliis nonnullis Dominiis.

[f] *Bohæmice* Holomatz.

BUNONIS.

λ (a) *Silesia* [g] habet ab Oriente Hungariam; à Septemtrione Poloniam; ab Occidente Lusatiam, & Marchiæ Novæ partem; a Meridie Moraviam & Bohæmiam: à Bohæmia Moravia & Hungaria perpetuis sejungitur montium jugis: quæ sunt inter Silesiam & Bohæmiam, vulgo vocantur *das Bohmische Riesen-oder Schneegebirge*: quæ inter Moraviam & Silesiam, appellantur *das Gesancke*: item *das Reissische und Mahrische Gebirge*: qui vero montes Silesiam ab Hungaria & Polonia separant, dicuntur *das Ungarische Geburge*: itemque Jabeluncha ab opidulo, quod in montium faucibus, per quas ex Hungaria in Silesiam itur, situm est. Rigatur Odera, Bobera, Nissa, Katzbach, Queis, Zack, Olavia & Bartsch. Silesia Imperii R. provincia non se contulit ipsa in fidem Regum Bohæmiæ; verùm eam primùm debent Reges Bohæmiæ beneficio Friderici II, Imperatoris; ac deinde Rudolphi I, qui provincias illas, Henrico Vratislaviensi & Silesiæ Duce defuncto, feudi jure tradidit & concessit Bohæmiæ Regi: quod etiam in Tabulis suis profitetur Carolus IV ipse Bohæmiæ Rex [h]. Dividitur Silesia in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* versus Poloniam minorem, Hungariam & Moraviam excurrit; (b) in qua sunt Ducatus

(a) Silesiæ fines. (b) Silesiæ in 16 Ducatus divisio.

(1) *S. Cyrillus hujus loci Apostolus & Episcopus, Autbor Alphabeti Croatici seu Venedici, in quo Biblia sacra interpretatus est circa An. 880, habetur.*

(2) *Urbs bene munita, & propter Unicornu Minerale in Vicinia inventum nobilis.*

(3) *Cluverio, Ptolem. Mediostanium dicitur, pluries, superiori Seculo, a Cæsareis & Suecis subdita; Venetis plurimis nobilis.*

(4) *Primum inter Moravos Confessionem Augustanam amplexa est. Suecis aperuit portas An. 1645.* (5) *Nomen ab Vratislao Boemorum Principe ducit, Commercio Mercatorum peregrinorum celebris, urbis Imperialis privilegia vendica; Academia celebri gaudet; haud ita pridem Incolæ plerumque Religionem Restauratam professi sunt.* (6) *Urbs probe munita, olim suis Principibus, at nunc Cæsari parens; male audit propter Morbum Paralyticum & Calculum Incolis infestum, quia nimium Cerevisiæ amaræ & fortis bibunt, & Carnis Porcinæ edunt.* (7) *Urbs ampla, bene culta, at multum bello Civili a Suecis & Cæsareis perpessa.* (8) *A multitudine Porcorum Nomen duxit.* (9) *Ob profligatos Cæsareos A. 1635 a Suecis nobilis.* (10) *Non constat utrum ad Bohemiam an Silesiam pertinet. In templo illorum maximo Ethnici antiquitus Idolum colebant, cui Virgines comam parietibus affixam devovere, ubi non ita pridem Tabulæ istæ Votivæ cernebantur.*

Lusatia. Lauszniz.

V. Silesiæ à Solis æstivi occasu contermina est μ *Lusatia*, Hexapolitano agro *die sechs Städte*, à senario opidorum numero sic appellata, clara. Nomina eorum sunt, ν *Bautzen*, ξ *Görlitz*, ο *Sittaw*, *Kamitz*, π *Luben*, ϱ *Guben*. Quorum tria priora satis lauta.

CAP.

1. *Teschinensis*, cujus metropolis Teschena ad Elsam. 2. *Oppaviensis*, *das Hertzogthum Troppen*; ubi Oppavia, quæ & Troppa, ad Moræ & Oppæ confluentes [i]. 3. *Carnoviensis*, *das Hertzogthum Jagerndorff*: ubi Carnovia, *Jagerndorff*, ad Oppam fl. 4. *Ratiboriensis*: ubi Ratibor ad Oderam; Sora; & *Oderberg* ad Oderæ & Elsæ confluentes. 5. *Oppoliensis*, *das Hertzogthum Oppeln*: ubi Oppeln ad Oderam. *In Inferiori Silesia*, quæ à Ducatu Oppaviensi & Oppoliensi versus Lusatiam & Marchiam se extendit, sunt Ducatus 1. *Bregensis*, *das Hertzogthum Brieg*: ubi Brega *Brieg*, *Reichenstein*, *Silberberg*, opida auri argentique fodinis celebria: & *Pitschen*, in Poloniæ finibus accepta à Polonis clade anno 1588 nobilitatum. 2. *Ducatus sive Episcopatus Nissensis*; ubi Nissa ad fluvium cognominem Episcopi Wratislaviensis sedes [k]; & *Grotkaw*, Principatus titulo gaudens. 3. *Ducatus Monsterbergensis*, *Monsterberg*, & *Franckenstein*. 4. *Wratislaviensis*; *das Hertzogthum Breszlaw*; ubi Wratislavia. 5. *Olsnensis*, *das Hertzogthum Olsse*, ubi Olsna & *Hundesfeld*: quo loco Henricus V cum Polonis conflixit anno 1109. 6. *Suidnicensis*, *das Hertzogthum Schweinitz*: ubi Suidnizium ad Weistritz; urbs ampla & eleganti structura ædificiorum conspicua [l]; & Strigovia, *Striege*, opidum terra sigillata nobile, quæ in vicino S. Georgii monte effoditur. 7. *Juraviensis*, *das Hertzogthum Jaur*: ubi Juravia, *Jaur*, cum arce, in qua utriusque Ducatus Suidnicensis & Jauraviensis Præfectus Regius residet. In aditu Grammatei lemma hoc legitur:

Hic locus odit, amat, punit, conservat, honorat:
Nequitiam, pacem, crimina, jura, probos.

Hirschberg ad Zakeli & Boberæ confluentes: suprà quod opidum sunt thermæ Hirschbergenses [m]. 8. *Lignicensis*, *das Hertzogthum Liegnitz*: ubi Lignizium ad Kazbach fl. munitum, Ducum sedes [n], & *Nickel Stadt*, à quo haud longe abest pagus *Wolstadt*, ubi, anno 1241, Tartari, commisso prælio, tantam Christianorum ediderunt stragem, ut novem grandes saccos implerent auriculis, quum tamen singulis cæsis unam tantum præscidissent. Huc quoque pertinet Diœcesis *Wolaviensis*, ubi Wolavia; inde haud longe abest cœnobium celebre *Leubus*. 9. *Glogoveensis Ducatus*, *das Hertzogthum Glogaw*, cujus metropolis Glogovia ad Oderam, quæ ut ab altera Glogovia, quæ est in Superiori Silesia, distinguatur, vulgo *Grosz Glogaw* dicitur, in nupero bello operibus munita. 10. *Saganensis*, *das Hertzogthum Sagan*, cujus caput est Saganum ad Boberam; Pribusium, *Pribusz*, Ducatus titulo olim nobile. Inde haud longe abest pagus *Dubrow*, ad quem 1636, die 6 Martii, hora sexta matutina, sudo cœlo, magno cum fragore ex aëre lapsus lapis plus quam διτάλαντος vario metallo plenus, friabilis; nisi qua cutis exterior in decimam unciæ partem valido, ut videbatur, igne adulta corpus reliquum cohibebat. *Vechnerus in Germ. brev.* 11. *Crosnensis*, Silesiæ Ducatus versus Marchiam ultimus, *das Hertzogthum Crossen*, ubi Crosna, *Crossen*, ad Oderæ & Boberæ confluentes [o]. *Conradus* Dux Steinaviensis in Silesia, ad Salisburgensem vocatus Episcopatum, quum cognovisset, Salisburgi non esse cerevisiam, sed ibidem bibi vinum; in patriam rediit, inquiens, se malle carere Episcopatu, quàm cerevisia Steinaviensi.

(1) *Incendio pene deleta a copiis Cæsareis Anno 1634; olim Imperialis, at nunc Elect. Sax. subdita.*
(2) *Cerevisia celebris.*
(3) *In Comitiis Provincialibus primum locum obtinet.*
(4) *Bene munita; a Cæsareis An. 1631 capta, a Marchione Hamiltonio postea recuperata.*
(5) *Probe munita, commercio Panni & Cerevisiæ celebris.*

HEKELII.

[g] Non ignobilis quippe Regio, quam olim *Visburgii* & *Quadi* incoluêre.

[h] SILESIAM descripserunt, præter *Nicolaum Henelium*, *Martinus Zeilerus* & *Matth. Marianus*.

[i] Patria est *Amandi Polani*, Calvinistæ celeberrimi, & *Basileensium* Professoris sat industrii.

[k] Et inclyta Urbs.

[l] *Christophor. Pelargi*, Apostatæ, & *Hieronymi Treutteri*, Virorum clarissimorum patria.

[m] Ducatui *Juraviensi* annumeratur etiam *Leoberga*, (*Germ.* Lemberg,) *Nicolai* & *Eliæ*, Fratrum *Reusnerorum*, & *Joannis Langii*, Medici excellentissimi, dulcissimum quondam natale Solum.

[n] Nomen habet à *Ligiis*, seu, ut alii legunt, *Lygiis*, qui *Tacito* Lib. XII. *Annal.* populi sunt *Germaniæ* quorum appellatione *Silesii* comprehenduntur, qui *Schlesier* sunt *Willichio*. Quomodò olim destructa sit, vid. *Dresseri præcip. Germaniæ Urb.* p. 353. qui p. sequ. addit, quod Anno CHR. M CCCC LIV cortâ Seditione, oppidanus Senatus sit trucidatus, expulso Præfecto regio. Sed compressus est tandem motus omnis operâ ALBERTI, MARCHIONIS BRANDENBURGICI, totius Ducatûs possessione in FRIDERICUM, *Lignitii* Ducem, translatâ à Rege MATTHIA.

[o] Pertinet ad Ditionem Electoralem *Brandenburgicam*.

BUNONIS.

μ (a) *Marchionatus Lusatiæ* habet ab Oriente Silesiam; à Septemtrione Marchiam; ab Occidente Saxoniam Superiorem & Misniam; a Meridie Bohæmiam. Rigatur Sprevâ & Nisso [p]. Dividitur in *Superiorem*, quæ in Austrum versus Bohæmiam & Misniam extenditur: *Inferior* est altera pars versus Saxoniam & Marchiam.

ν *Baudissina* ad Sprevam Promarchionis superioris Lusatiæ sedes est [q] (1).

ξ *Gorlitium* est ad Nissum [r].

ο *Sittavia* itidem ad Nissum in ipsis Bohæmiæ finibus (2).

π *Lubena* ad Sprevam Promarchionis Inferioris Lusatiæ sedes (3).

ϱ *Gubena* ad Nissum. Lusatia anno 1623, à Ferdinando II, Imperatore, Electori Saxoniæ fuit attributa, ac demum anno 1637 solemni ritu tradita, & in fidem ejus adacta (4).

HEKELII.

[p] Hæc Regio frumenti & segetum feracissima est, nec differt ab Agro Silesio.

[q] Et *Casparis Peuceri* patria.

[r] Nomen invenit à combustione, ut *Germanice* Brandstat appellari possit. *Slavis Ischraeliz* combustio est, Unde tandem *Gorlitz* flexu, s. commutatione quâdam literarum factum est. Patria est *Bartholom. Sculteti*, Mathematici insignis, & *Joach. Maisteri*, Poëtæ eximii & celebris (5).

RE-

(a) Lusatiæ limites & divisio.

CAP. XIV.

Marchia Brandeburgensis, Pomerania, Meckeloburgium, Holsatia.

I.

REgio hæc est spatiosa, ingentibus silvis, lacubusque atque paludibus invia, ab opido *Brandeburgio* cognominata. α Dividitur in duas potissimum parteis, *Veterem* ac *Novam* Marchiam: *Veteris* caput est *Brandeburg*: Novæ *Francofurtum*. Marchia Brandeburgensis. Brandenburgum est in Media March.

REISKII.

I (a) Marchia vetusto eoque Germanico vocabulo terra vocatur limitanea, aut regio limitibus objecta: Brandenburgica vel Brennoburgica autem à Castro Brandeburg, cui capto Henricus Auceps Imp. Marchionem novum Sigfridum, nempe tuendis contra Sclavos Vinedosque limitibus, præposuit. Carolus M. quidem terras illas Sclavicas ad Vistulam usque sub imperium redegerat suum: Ast rebelles Sclavi & iterum ab Ottone M. domiti arctius Episcopatu Brandenburgico anno 960 constringebantur. Inde Marchia multis subjecta dominis, tandem anno 1417 ad Norimbergenses Burggravios pervenit: Quorum potentia nunc tantum eminet, ut regiones subditæ à Prussia usque ad Rhenum & Cliviam ducenta per milliaria procurrant. Plura ex observatis Geographicis heic præterire cogor; pluraque ad Pomeraniam à Pomeranis, gente Sclavica dictam, & Polonis proximam. Vetus illa Viadro determinabatur; posterior & hodierna ulterius patet: Tota quondam vel regulis & Principibus suis subjecta, vel Danis etiam Polonisque, ut tamen ab Imperio Germ. penderet. Denique Bogislaus & Casimirus, Pomeraniæ Principes, qui diu in clientela Henrici Leonis, Ducis Saxoniæ Bavariæque, fuerant, à Friderico I Cæsare Duces Imperii anno 1181 creabantur: Horumque posteritas ad annum 1637 viguit, Bogislao XVI defuncto, & tota (b) Pomerania per successionem hæreditariam ad Electores Brandenburgicos devoluta: Sed ea per diuturnum bellum Germanicum à Suecis capta, & tandem in partes divisa fuit. *Duo itaque Ducatus adhuc supersunt*, nec illi unquam ad septenarium ab auctore proditum pervenerant. Quin bello superiori proximo tota Pomerania & Stetinum obsidione acerrima pressum anno 1676, Electori Brandenburgico cum Stralesundo & Gripswaldia cessit; sed denuo per pacem Noviomagensem ad Suecos rediit. (c) *Mecklenburgicus Ducatus a Mecklenburgo*, civitate Obotritorum veteri, & castro firmissimo dictus, olim suos Dominos, eosque non paulos habuit, donec ab Lothario Imp. ac hujus nepote Henrico Leone ad obsequium redigerentur erectis duobus Episcopatibus Mecklenburgensi aut Swerinensi, & Ratzburgensi, Lubecensi etiam aut Altenburgensi melius restaurato. (d) Lubeca enim tum temporis Henrico Duci subdita illo auctore jus suum & privilegia multa obtinuit, sed Imp. Friderico I, inter urbes Imperiales liberas anno 1188 adscita. Unde nec Ducatui adhæret Mecklenburgico, quem Carolus IV, Imp. An. 1349 constituisse legitur; nec Stargardia illi subest, sed Electorali Pomeraniæ. Wismaria vero per pacem Noviomagensem Suecis denuo paret. (e) *Lauenburgum* ab Henrico Leone conditum, ipsique ac hujus posteritati cum Comitatu Ratzeburgico subjectum fuit: Unde serenissima Domus Brunsvigo-Luneburgica defuncto Duce ultimo Julio Francisco Ducatum Lauenburgicum anno 1689 occupavit, & adhuc possidet: (f) Ratzeburgum autem opidum machinis Danorum fulminalibus nuperrimè concussum & dirutum jacet, castro tamen adhuc salvo & superstite. (g) *Holsatia dupliciter accepta vel totum vel partem significat*: (h) Illa plures regiones uno ambitu comprehendit; hæc specialiter dicta cæteris regionibus contra distinguitur. Holsatia tamen tota & ipsa veteri Saxoniæ annumerata, Ducibusque Saxonicis subjecta fuit; tandem Comitibus Schaumburgicis horum beneficiariis, & post Friderici I, Imp. tempora Vasallis imperialibus. Denique sub Christiano I, Daniæque rege *Ducatus, An.* 1477, *Holsatia facta, ultimoque in Regiam & Ducalem divisa*, quantas turbas incurrerit, Ducis sereniss. Alberti Christiani anno 1689 iterata restitutio docebat, (i) *Schleswicensis* primum Marchionatus, ab Henrico Aucupe factus, tanquam limes Daniæque Germaniæque perpetuus in Ducatum desiit, plane ab Holsatia separatum, & beneficio pacis Rotschildensis à nexu feudali Danico liberatum. Stormaria vero & Wagria, quas Cluverius omisit, Holsatiæ adhuc subsunt: Non subest amplius (k) Hamburgum ab sylva aut nemore, quod Saxones *Ham* vocarunt, olim dictum, Archiepiscopatu & castro Danis Sclavisque opposito insigne, sed inter liberas Imperii Germanici urbes nunc habetur, Rege Danico adhuc protestante: Hinc controversia publica, & oppugnatio crebrior erupit. De urbibus cæteris etiam munitis conferat, cui libet, Casp. Dankwertz descript. Holsat. Mart. Zeyleri Topograph. Joh. Mölleri Isagogen ad histor. Chersonesi Cimbric.

BUNONIS.

α (l) *Marchionatus Brandeburgicus* [a] habet ab Oriente Poloniam, & partem Silesiæ; à Sptemtrione Pomeraniam & Meckeloburgum; ab Occidente Ducatum Luneburgensem & partem Brunsvicensis; à meridie Archiepiscopatum Magdeburgensem, Saxoniam Superiorem, & Lusatiam Superiorem & partem Silesiæ. Rigatur Albi, Odera, Spreva, Havela & Wartha. Distribuitur hic Marchionatus in diversas partes: ex quibus sunt (m) 1. *Marchia Vetus*, quæ concluditur intra Ducatum Luneburgensem & Brunsvicensem,

(a) Marchia Brandenburg. (b) Pomerania. (c) Mecklenburgicus Ducatus. (d) Lubeca. (e) Lauenburgum. (f) Ratzeburgum. (g) Holsatia. (h) Ducatus duplex. (i) Schleswic. (k) Hamburgum. (l) Marchionatus Brand. fines & divisio. (m) 1. Marchia Vetus.

Francofurtum. Berlinum. Costrinum. Spandavia. Crossen Ducatus.

furtum ad Oderam, celebris civitas, mercatu [*b*] nobilis. *Berlinium* in medio Provinciæ situm, sedes est Principum (1) Electorum Brandeburgensium; urbs amœnissima. *Costrinum*, vulgo *Kostryn*, mirando munimento nobile opidum. Alterum munimentum est *Spandaw*, prope Berlinium [*c*]. Cæterà *Crossen* Ducatus, qui anteà in Silesia censebatur, nunc Marchionibus Brandeburgensibus paret.

Pomeraniæ Ducatus VII.

II. ß *Pomeraniæ Ducatus* solo fertilissimo juxta litus maris Codani longo tractu expanditur, in *septem* parteis, quarum quæque Ducatus dignitate censetur,

vicensem, Archiepiscopatum Magdeburgensem, & Albim. In eâ urbes celebriores sunt *Tangermunda* ad Tonagræ, vulgo *Tanger*, & Albis confluentes; unde opido nomen. *Stendalia* ad Vechtam provinciæ metropolis: Soldquella ad Letzam [*d*]: *Gardeleben* ad fl. Biele [*e*], *Bismarck*; *Osterburg* ad Bisæ & Vechtæ confluentes: *Seebausen* ad Vechtam: Werbena cis Albim, ubi Havelam recipit, ad ipsos confluentes celebris est munitio, quæ ab opido Werbena nomen habet, ac vulgo dicitur *die Werber Schantze*. (a) 2. *Marchia Priegniziana*, vulgo *die Priegnitz*, in qua sunt Havelberga ad Havelam, Episcopatu nobilis: Witstockium clade Saxonis Electoris ann. 1636 à Suecorum copiis illata notum: Welsenach: Zechlin castrum, Templariorum olim sedes: Perleberga, Pritzwald, Kiritz, Lentzen haud procul ab Albi. (b) 3. *Marchia Media* continetur intra Archiepiscopatum Magdeburgensem, marchiam Veterem, Priegniziananam, marchiam Uckeranam, marchiam Novam & Lusatiam Inferiorem. Urbes celebriores hîc sunt Brandeburgum, Havelâ interluente in Vetus & Novum, in *Alt-und Neu-Brandenburg*, distinctum: Ratenavia ad Havelam: Spandavia: Berlinum; & è regione Colonia ad Sprevam: Francofurtum ad Oderam, Academia anno 1506 [*f*] ornatum [*g*]; Lubusium ad Oderam: *Furstenwald* ad Sprevam: Selovia & Goritz in agro Sternbergensi: Brieza fida [*h*]; Bernau cerevisia nobilis: Stolpen: Angermunda Nova: Oderberga arx ab Alberto II Marchione condita. Sueht [*i*]: Vierraden ad Oderam: Postain ad Havelam: Havela insula: Billin ad Rien fl. Vallis Joachimica, ubi Schola Electoralis. Ad mediam Marchiam etiam referuntur *Comitatus Rupinensis*, ubi Rupinum Novum & Vetus; *Granzoy*, *Wusterbausen*, Lausatiæ Inferioris pars: ubi duæ præfecturæ *Storkaw* & *Beszkaw*. Peizium ad Sprevam munitum: *Cotbusz*, *Sommerfeld*. (c) 4. *Marchia Uckerana*, nomen habet à lacu, qui vulgo *die Ucker-See*, ex Uckera fl. haud longe à Prentzlow profluit. Continetur marchia Uckerana intra marchiam mediam, Pomeraniam & Meckeloburgum. Præcipua urbs hîc est Prentzlow. (d) 5. *Marchia nova* excurrit longo tractu trans Oderam versus Ortum & Septemtrionem, inter Pomeraniam, Poloniam & Silesiam. Rigatur præter Oderam, Wartha, Notez, Traga. Ex opidis præcipua sunt Custrinum ad Oderæ & Warthæ confluentes [*k*]: Landsberga ad Wartham: Driesena in Poloniæ finibus ad confluentes Tragæ & Notez, munitum opidum: *Schiefelbein*: *Arnszwalda*: *Soldin*: *Falckenberg* in Pomeraniæ finibus & Bernwald. Refertur huc *Ditio Sternbergica*, in qua Sunnenburg ad Wartham magistri Ordinis Equitum D. Joannis sedes: Drossen Regionis caput: Reppen: *Zielentzig*.

(1) Palatium habent splendidissimum, supellectile ditissima ornatum; Armamentarium optime refertum; Bibliothecam vix ullis secundam, & Musæum raris Artis & Naturæ Monumentis repletum; in Aula Principis 2500 Tribuni Militum, Centuriones, &c. numerantur, cum 8000 Satellitibus; habetur enim totius Germaniæ, Cæsare excepto, Princeps potentissimus, & ad rem bellicam Instructissimus. Opidum est munitissimum, plateis amplis & ædibus lautissimis decoratum. De cæteris Atl. Geog. Lond. consulas.

Patet omnis marchionatus Brandeburgicus in longitudinem 60 milliaribus, latitudo vero ejus diversa est, ut *D. Wolfgangus Jobsten* notavit. Et tamen provincia illa, si non omnis, saltem major ejus pars, Carolo IV Imperatori ab Ottone Bavaro ducentis aureorum millibus vendita est: quam pecuniam omnem idem Otto in arce Wolstein Iiaræ imminente, quinque millibus passuum infra Landshutam sita, prodegit; quum Margaretæ pistoris cujusdam uxoris amoribus vacaret. *Aventinus.*

HEKELII.

[*a*] A *Wandalis* populis olim inhabitatus.

[*b*] Et Academiâ.

[*c*] Hæc urbs satis ampla, opulenta atque splendida inprimis hâc de causâ Exteris se reddit commendabilem, quòd non solùm *Respublica*, sed & *Ecclesia* ac *Schola* optimè ibidem constitutæ sunt.

[*d*] *Abdiæ Prætori*, Academiæ *Francofurtensis* egregii Decoris, patria.

[*e*] Cerevisiâ boni saporis clara.

[*f*] Ab Electore *Joachimo* I.

[*g*] In hâc Academiâ, ubi olim & nuper præ cæteris claruêre *Joannes Brunnemann*, *Jo. Fridericus Rhaetius*, *Sebastianus Ramspeck* ac *Christianus Ravius*, præter clarissimum *Becmannum*, hodiè haud inclari sunt *Samuel Stryke*, immortale JCtorum Decus, *Joannes Simon*, *Irenæus Vehr*, *Bernhardus Albinus*, ac *Tido Heinr. a Lith*.

[*h*] Quæ ab aliis *Veteri Marchiæ* attribuitur. *Martini Chemnitii* primum vagitum excepit.

[*i*] *Urbani Pierii* patria.

[*k*] Patria *Casp. Barthii*, Germaniæ Luminis, qui *Solis*, quàm *Lunæ*, maluit esse æmulus, lucem aliis potiùs impertiens, quàm precariam accipiens.

BUNONIS.

ß (e) *Pomerania* habet ab Oriente Poloniam, Pomerelliam, & ad oram maritimam, Cassubiam; à Septemtrione mare Balticum; ab Occidente Ducatum Mecklenburgensem; à meridie marchiam Brandenburgensem [*l*]. Rigatur Odera, quæ tribus ostiis, *Peine*, *Schwiene*, & *Dievenow*, in mare defertur Balticum: ac porro Ukera, Trebela, Rega, Wipera. (f) Dividitur primum Pomerania in *Anteriorem* seu *Citeriorem*, *Vor-Pommern*, quæ est inter Ducatum Mecklenburgensem & Oderam fl. & *Posteriorem* seu *Ulteriorem*, *Hinter-Pommern*, quæ ab Odera ad Poloniam, Cassubiam & Pomerelliam se extendit. *Citerior* omnis, item Rugia; & ex ulteriori Steitinum, Gartz, Dam, Golnau, Odera fluvius, & Insula Wollin, Sueciæ regno concessa. Alteram, *Ulteriorem* scilicet, tenet Elector Brandeburgicus.

HEKELII.

[*l*] Dicitur a. *Pomerania* qs. *maritima*, aut *Juxta Mare*

(a) 2. Marchia Priegniziana. (b) 3. Marchia media, (c) 4. Marchia Uckerana. (d) 5. Marchia nova. (e) Pomeraniæ fines. (f) Divisio.

censetur, divisus. Nomina Ducatuum sunt, γ *Wenden*, δ *Stetin*, ε *Gutschkow*, ζ *Wolgast*, η *Usedom*, θ *Rügen*, ι *Bart*. Ex his *Rügen* & *Usedom* sunt Insulæ. Caput Pomeraniæ est *Stetinum*, urbs haud exigui momenti, Emporiumque celebre (1). Sequuntur *Stralesund* (2), *Wolgast*, *Gripeswold*; κ *Wollin*, celeberrimum quondam, in his oris emporium; *Stargard*, λ *Colberg*, μ *Camin*, *Coslin*, *Stolpe*, opida nobilia. Stetinum.

III. ν *Meckelburgiensis Ducatus*, quem vulgus Latinorum ineptè Megalopolitanum appellat, urbes habet claras, ξ Lubecam, *Lubeck* (3), ο Rostochium, *Rostock* (4), π Vismariam, *Wiszmar* (5). *Lubeca* opulentissima quondam marique potentissima Imperii civitas, nunc etiam Suedicis Moscoviticisque commerciis celeberrimum Emporium. Urbs est ampla, splendida & magnifica.

Meckelburgiensis Ducatus. Lubeca. Rostochium. Wismaria.

HOL-

Mare Slavonica linguâ, & vocabatur PAMORCI à primis suis Incolis, qui ipsi prius *Sidini* appellati sunt. Cæterùm terrâ planâ, paucisque montibus prædita, fertilis est in universum atque adaquatur, Campis egregiè cultis, pascuis lætis, silvis ferarum cujuscunque generis repletis, lacubus piscosis, fluviis navigabilibus locupletissima est; Animalibus v. domesticis, frumento, butyro, melle, cerâ, rebusque similibus adeò abundat, ut etiam ea circumjacentibus Terris subministret.

BUNONIS.

γ (a) *Ducatus Venedorum, das Hertzogthum Wenden*, est in ulteriori Pomerania; ubi Regenwalda ad litus maris Baltici; Stolpa, ad fluvium cognominem; Sclaga.

δ (b) *Ducatus Stetinensis* totus ferè inter Pœnam & Inam fl. jacet. In eo est *Stetinum* cis Oderam, Gymnasio etiam nobile; olim Principum, nunc Regentium Suecorum sedes. *Ancklam* ad Pœnam: *Treptow* ad Tollensam: *Gartz* & *Grieffenhagen* ad Oderam: *Pyritz*: *Pasewalck* ad Uckeram: *Damm* trans Oderam. *Uckermunda*, qua Uckera fl. majori lacui *(das groß Haff)* miscetur.

ε (c) *Gutzkow* Comitatus est; in quo *Gripswaldia* Academia ann. 1457 [*m*] fundata celebris [*n*]: *Loyza*: *Gutzkaw*; unde Comitatui nomen.

ζ (d) *Ducatus Wolgastensis* nomen habet ab opido *Wolgast*.

η (e) In *Usedom* insula urbs *Wineta* fuisse perhibetur amplissima, ab aquarum æstu absorpta; nunc habet opidum Usedom.

θ (f) *Rugiæ* principatus olim habuisse dicitur opibus potentes urbes *Arconam* & *Carentiam*. Hodiè ibi sunt *Putbus* & *Berghen*.

ι (g) *Barthensis terra*, inter Rekenizam & Trebelliam fl. sita, opida celebriora habet *Stralsund*, quod ab Insula *Strale* & freto appellatum, quod ann. 1316 à Sueciæ Daniæque Regibus, & multis Germaniæ principibus frustrà obsessum est. Ac inprimis memoria digna est obsidio acerrima, quam anno 1628 fortiter sustinuit. *Bardum* est ad Bardam fl. *Grimma*: *Tribese*: *Damgarten*, ad Rekenizæ fl. ostium.

κ (h) *Wollina* insula, vulgo *das Wollinische Werder*, hodie habet opidulum *Wollinum*: olim ibi fuit Julinum, ingens & celebre emporium, à Waldemaro I, Daniæ rege, destructum, cujus rudera hodiè iis in locis visuntur. *Wollinum* opidulum *Johannem Bugenhagium* nascentem primum excepit.

λ (i) *Colberga* in ulteriori Pomerania, ad Persantam fl. opidum satis munitum, portu gaudet.

μ (k) *Caminum*, Episcopatu nobile, est ad sinum maris Baltici cognominem [*o*]. Sunt prætereà in ulteriori Pomerania *Corlin* & Belgard ad Persantam fl. *Treptow*, *Greiffenberg* & *Regenwolda* ad Regam fl.

ν (l) *Ducatus Mecklenburgensis* habet ab Ortu Pomeraniam, & partem Marchiæ; à meridie ipsam Marchiam Brandeb. ab Occasu Ducatum Lauenburgicum, & Holsatiam; à Septemtrione Balticum mare. Rigatur Albi & Warnow.

ξ (m) *Lubeca* ad Travam, urbs est libera Imperii: ad Holsatiam aliàs refertur.

ο (n) *Rostochium* haud longè suprà Warnæ ostium, Academia à *Joanne* & *Alberto* primis Ducibus *Mecklenburgensibus* pariter & Senatu Rostochiensi A° 1415 condita, & cerevisia optimi saporis celebre est. Urbs illa A° 1677 incendio misere devastata est.

HEKELII.

[*m*] D. 18. Octob. à *Wratislao* IX *Pomeranorum* Duce.

[*n*] Heic natus est *David (Jacobi Fil.) Rungius*, qui laudabiliter *Ratisponensi Colloquio* interfuit.

[*o*] *Episcopatus* huc translatus est *Julino* à *Wratislao* II, *Pomeraniæ* Duce ac Principe, Anno CHR. M CLXXXV. Sed omnium primus *Pomeraniæ* Episcopus dictus est *Adelbertus*, qui instituebatur *Julini* sub Princip. *Wratislao* I, & *Ratisboro* Fratribus An. M CLI.

BUNONIS.

π (o) *Wismaria* portu ad mare Balticum commodissimo

(a) Wenden Ducatus. (b) Stetinensis Ducatus. (c) Gutzkoviensis Comitatus. (d) Wolgast Ducatus. (e) Usedom. (f) Rugia. (g) Barthensis terra. (h) Wollina ins. (i) Colberga. (k) Caminum. (l) Meckelburgiensis Ducatus fines. (m) Lubeca. (n) Rostochium. (o) Wismaria.

(1) Urbs antiqua & optime munita, obsidionem 6 mensium contra Elect. Brandeburgicum An. 1677 fortiter sustinuit, & tandem Conditionibus honestis jugo ejus collum submisit, & Conventu Neomagensi sub Ditione Suecorum rediit. Copias Cæsareas Anno 1659 obsidionem solvere coegit. Oppidum imprimis frequens, & propter Civium Fortitudinem & Urbanitatem clarum. (2) Annonæ commercio, Civium virtute bellica, opibus & munimentis nobilis; olim Regibus Suecorum, Danorum, & 10 aliis Principibus simul obstitit, & Ericum Saxonem bello cepit; at A. 1678 Electori Brandeburgico, post obsidionem sanguinolentam, sese dedit. (3) Civitatum Anseaticarum prima, & Collegii seu Conventus harum Civitatum sedes, inter Germaniæ Septemtrionalis civitates locum facile primum vindicat; commercio etiam & munimentis nobilis; inter Reges Boreales olim Æquilibrium tenuit. Danis A. 1500 & 1519 fortiter obstitit. (4) Ex Anseaticis una, urbs ampla, frequens & magnifica, & commercio celebris, a Cæsareis capta An. 1631, a Suecis recuperata An. 1649. (5) An. 1238 aut 1250, ex ruderibus Mecklenburgi fundata; inter Anseaticas numeratur. An. 1629 a Cæsareis capta, & An. 1632 a Duce Mecklenburgico, ope Suecorum, expugnata; nunc bene munita, & Danis Conventu, An. 1679, concessa.

HOLSATIA. ϱ

Holsatia. IV. Dividitur hæc regio in σ *Holsatiam* propriè dictam, & τ *Ditmarsiam* ac υ *Slesovicensem* Ducatum. *Ditmarsi, die Ditmersen*, libera nuper gens, nunc sub Danorum Regum imperio vicatim incolunt. Hamburgum. Clarissima totius Holsatiæ urbs est *Hamburgum* [*p*] (1), opulentissimum ad Albim flumen Emporium, quo adverso naves ex variis mundi partibus appellunt. *Kiel*, item *Eckelnforde*, & *Husem* nitida opida portusque celebres. In mediterraneis sunt *Flensburg*, *Rensburg*, & *Schleswyck*; huic contigua fere arx *Gottorp*, Ducum sedes est.

CAP.

dissimo nobilis, Sueciæ regno concessa, cum munimento Walfisch, Poel & Neuenclofter. Verùm A. 1675, à Daniæ rege expugnata est. Mécklenburgenses terræ hodiè in duos distinguuntur Ducatus, (a) *Swerinensem* & *Gustroviensem*: hic nomen habet à *Gustrovia*, ubi Ducum sedes; ille ab opido, ad lacum cognominem *Swerino*, quod & sede Ducum illorum & Episcopatu nobile est. Sunt porro in his terris *Dœmitz* in ea insula, quam Albis & Eldæ confluentes efficiunt, naturâ & arte opidum munitissimum. *Boitzenburgum ad Albim.* *Stargardia*, quæ olim suos habuit Duces. *Neo-Brandeburgium* ad lacum Tollensem. *Ribnitz* in finibus Pomeraniæ haud longè à Rekenitzæ ostio; *Gadebusch* quinto milliari Lubeca distans: ac porro *Stinchenborg*, aliquando principis sedes. (b) *Doberanum* monasterium vetustissimum, frequentibus Ducum Megapolitanorum sepulchris celebre. Huc quoque hodie pertinet (c) *Episcopatus Ratzenburgensis* per pacificationem Monasteriensem Ducibus Suerinensibus concessus, Saxoniæ Lauenburgicæ olim pars. (d) *Ducatus Lauenburgicus Sachsen-Lauenburg*, concluditur Holsatia, Luneburgensi & Mecklenburgensi Ducatibus. Albi prope medius interluitur. Opida majoris famæ hic sunt, *Lauenburgum* ad Albim. Item *Ratzeburgum* modò memoratum.

ϱ (e) *Holsatia* continetur intra fines Ducatus Mecklenburgici, & Lauenburgici; atque ripas Albis, Eidoræ & maris Baltici. Rigatur, præter dictos fluvios, Stœra, Trava, Alstera & Swentina. Est autem *Eidora* Germaniæ nostræ in his locis limes. Dividitur Ducatus Holsatiæ in *Holsatiam proprie dictam*, *Ditmarsiam*, *Stormariam* & *Wagriam*.

σ (f) In *Holsatia proprie dicta* sunt *Kiela* ad mare Balticum portu & nundinis (vulgo *der Umbschlag*) jam ante celebris: Celebrior redditur Academia Serenissimi Principis *Albrechti Holsatiæ Ducis* auspiciis anno 1665 ibi condita. *Rensburgum* ad Eidoram, aquis fere circumfluum: anno 1645 diuturnam sustinuit obsidionem. *Itzeboa*, nuper exusta, sed nunc fere restituta. *Wilster*, *Niemunster*, & *Borsholm* cœnobium Scholâ illustre.

τ (g) *Ditmarsia* opida habet *Lunden*, *Heyde*, *Meldorp*, *Brunsbuttel* & *Westingburen*. (h) *Stormariæ* opida celebriora sunt *Gluckstadium* ad Albim; & *Crempa* opida munitissima; *Pinnenberg* & *Hamburgum*, ubi in templo Cathedrali *Benedictus* V, *Pontifex Romanus*, in exilio mortuus jacet sepultus. (i) In *Wagria* sunt *Oldesloa*, *Segeberga* cum arce; *Arensbœcke*, *Plœna*, *Neustadt*, *Oldenburg*; *Eutina* Episcopi Lubecensis sedes. Huc etiam referunt ipsam Lubecam urbem Imperialem, cum opidulo munito ad ostium Travæ, vulgo *Travemunde*.

υ (k) *Sleswicensis Ducatus* Holsatiæ Septemtrionalis est, habens ab Ortu mare Balticum: ab Occasu mare Occidentale, vulgo *die West See*: à Septemtrione Jutiam, à qua Scotburgico amne dirimitur. Opida hic sunt ad litus maris Occidentalis *Tonninga* ad Eydoram fl. operibus munita, *Husum*, *Tondern* & *Ripen*. Insulæ in hoc mari littori vicinæ, *Nortstrand*, *Fora*, *Sylt* & *Roem*. In parte vero Orientali sunt opida *Haderschlebe*, *Apenrade*, *Flensborg*, *Slesvicum*, cum arce *Gottorp* ad sinum maris Baltici; cujus portum obstruxit *Margarita* Daniæ Regina, & *Eckrenforde*. In mari Baltico ad hunc Ducatum pertinet Insula (l) *Alsen*, in qua *Nordburg* & *Sonderburg* Ducum sedes: itemque insula *Aroe*, in quâ *Hartzkoping* & *Niekoping*. (m) Sleswicensis Ducatus non est pars Holsatiæ, ut Cluverius putavit; sed peculiaris & discretus ab illa Ducatus, extra territorium Germaniæ, Regni Danici erat feudum: sed nuper liberi juris factus est.

HEKELII.

[*p*] Hæc Urbs, quæ circa An. 1521 *Civitatibus Imperialibus Liberis* est associata, & ab ipsâ Imperiali Camera SPIRENSI in decernendis processibus pro *Libero Imperii statu* etiamnum cognoscitur, caput suum tantum effert præ cæteris,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Nam

(a) Ducatus Suerinensis & Gustroviensis. (b) Doberanum. (c) Ratzeburgum. (d) Ducatus Lauenburgicus. (e) Holsatiæ fines. (f) Divisio Holsatiæ propriè dictæ. (g) Ditmarsia. (h) Stormaria. (i) Wagria. (k) Ducatus Sleswicensis limites. (l) Insulæ Alsen & Aroe. (m) Ducatus Slesw.

(1) *Inter ditissimas Germaniæ Civitates haud immeritò numeratur; portus Navibus, uti urbs ipsa Mercatoribus admodum frequens, prætorio nobili, Templis splendidissimis, & Ptochodochiis optime constitutis imprimis spectabilis; 15000 homines lustrare potest, & Præsidiarios 1800 quotidie alit. Commercium cum potioribus Europæ Gentibus sedulo retinet, præsertim cum Anglis, qui multis immunitatibus ibi honestantur, pannum Anglicum ad valorem 100000 Librarum Sterlingarum, uti vocantur, quotannis vendunt, & Imperium Romanum mercibus undiquaque apportatis suppeditant. De nominis origine, situ, & antiquitate, parum inter Scriptores constat; alii enim Nomen a Pernarum (vulgo Hamms) Commercio ducunt; alii a Statua Jovis Ammonis ibidem usque ad Caroli Magni ævum adorata; alii etiam a nemore olim propinquo, quod Germanice Ham vocatur. Antiquitatem fabulosam quidam jactant, & ad Albionis, Albingorum Ducis, ævum usque retro ferunt. Ab Othone cui a Carolo M. concessa erat An. 789 amplificata; abhinc varias fortunæ vices sustinuit, a Vandalis deleta, a Cæsare restaurata, modo Daniæ Regibus, tum Holsatiæ Ducibus subdita, at nunc Imperio Germanico vindicata.*

Nam ut ipsa Respublica, quæ satis ampla, opulenta atque valdè potens est, clarissimisque *Langermannianis*, *Ludkensianis*, *Schaffhusinis*, *Schulzianis*, *Vffelmannianis*, *Westermannianis*, aliisque pluribus amabilibus Nominibus claret, Legibus veris, certis, gravibus & propterea ad jubendum egregiè aptis, & ad vetandum idoneis est fundata, laudabilibusque Constitutionibus atque Ordinibus exornata: itâ & maximè venerandum Ministerium hoc modo est constitutum, ut nihil aliud in Ecclesiâ, quàm purum, sincerum atque incorruptum DEI Verbum quotidiè prædicetur, bonaque Disciplina probè ac rite observetur. Hunc locum amœnum ac splendidum agnoscunt Solum natale suum *Brandanus*, *Daetrius*, NESTOR ille *Guelferbytanus* omni observantiâ dignus, *Albertus Kranzius*, Historicus ferme sine pari, *Petrus Lambecius*, Originum HAMBURGENSIUM Scriptor haud vulgaris, atque *Joannes Wowerius*, Vir diversissimo Scriptorum genere celeber.

CAP. XV.

Luneburgensis Ducatus (1), *Bremensis Archiepiscopatus*, *Frisia Orientalis*, *Westfalia*, *Clivia & Montanus Ducatus*. I

I

α DUcatus *Luneburgensis*, cognominatur à capite suo β Luneburgico, *Luneburg*, urbe lautissima, salis fontibus maximè clarâ. γ Cella, *Cell* (2), Ducum sedes est; δ *Danneberga*, Comitatus titulo decorata.

Ducatus Luneburgensis limites.

(1) *Sunt qui Nomen ducunt a Luna ibidem adorata, cujus Imago in monte calcario stetit usque quo diruta fuit a Suiberto primo Verdensis Episcopo, qui Monasterium S. Mariæ ibi condidit Anno 780. Ducatus nunc Electori Hanoverico subest.*

(2) *Oppidum probe munitum, & Palatio Anno* 1485 *condito decoratum.*

II. ε Bre-

BUNONIS.

α (a) *Ducatus Luneburgensis* habet ab Oriente Ducatum Mecklenburgensem, partem Marchiæ Brandeburgensis & Archiepiscopatus Magdeburgensis; à Meridie Ducatum Brunsvicensem, Episcopatum Hildesiensem, & Ducatum Calenbergensem: ab Occidente Comitatum Hoja, Bremensem & Verdensem Ducatus; à Septemtrione Comitatum Pinnebergensem, territorium Lubecense & Hamburgense, & Ducatum Saxoniæ Lauenburgicæ: Rigatur Albi, Allera, Elmenow (qui olim *Lynaw*, hodiè vulgo *die Aw*) & Jetze.

β (b) *Luneburgum* ad fl. Elmenaw; urbs est egregiè munita; cui & vicinæ regioni incubat mons Calcarius (*der Kalckberg*) adversus omnem vim hostilem munitissimus. Celebre cœnobium Ordinis Benedictini, quod ibidem erat ad S. Michaëlis, à Serenissimo Brunsvicensium ac Luneburgensium Principe Christiano Ludovico in Gymnasium mutatum anno 1660 aperitur. *Mons*, *Pons*, *Fons*, sunt tria pulchra, seu tres Dotes, quibus Deus hanc urbem præ cæteris ornavit. *Mons*, ad cujus radices calx optimæ notæ eruitur: *Pons*, sub quo amnis navigiorum capax: & demum *Fontes* salis optimi perennes & copiosi. Luneburgo vicinus est vicus *Bardewick*: olim urbs magna, quod ex ruderibus colligitur, ab *Henrico Leone* expugnata & destructa anno 1189. *Luneburgum* tamen ante destructum Bardevicum floruit. Non igitur ex ruderibus Bardovicensibus urbs illa condita est, sed tantum aucta [*a*].

γ (c) *Cella* ad Alleræ & Fuhsæ confluentes munita arcem habet splendidam.

δ (d) *Dannenberga* opidum ad Jetze olim suos habuit Comites; at jam pridem Ducibus Luneburgensibus paruit: arx ejus antiqua, quod circumjacentes regiones latrociniis redderet infestas, olim diruta est. Opida prætereà in eo Ducatu celebriora sunt (e) *Harburgum* cum castro munitissimo, ad Albim è regione Hamburgi: (f) *Winsena* ad Luham cum arce: (g) *Vlzena*, (h) *Gifhornia* cum arce munita ad Alleræ & Isæ confluentes; *Borchdorp* & *Walsrade*.

HEKELII.

[*a*] De verâ autem hujus Urbis *origine* vid. *Jo. Angelii Werdenhagii* Pars III. *Rerumpp. Hanseaticar.* c. 2. p. 89. seqq.

REISKII.

1 (i) *Luneburgum* ab veteri vicinoque castro nomen habuit; castrum ab Luinonibus Sclavis, quibus coërcendis ut opponeretur, aut Saxones, aut Franci victores Saxonum effecerunt. *Hermannus ergo Billingius*, ex illustri prosapia ortus, & ab Ottone M. Dux Saxoniæ anno 970 creatus, monasterium S. Michaëlis in castro illo vel ipse condidit, vel auctius restauravit. Unde posthac oppidum cognomine *pagis e duobus Heimersdorff & Modesdorff* extitit, tandemque urbs ampla, & tempore Henrici Leonis insigniter adaucta: Testantur id Chronic. MSta omnia, quotquot vidi, & Acta Præposituræ ad S. Joannis ædem Luneburgicæ vetusta, quæ Archidiaconatum in Modesdorff, Verdensi Episcopatui olim annumeratum disertis verbis exhibent. (k) *Ducatus autem Luneburgicus* anno 1235 emerlit Friderici II Imp. auspicio, qui Brunsvicenses & Luneburgicas terras, Principum Guelforum allodiales sive proprias in feudum recepit, novoque Ottonem Wilhelmi filium Ducis titulo exornavit. Plura uterque Meibomius & Sagittarius in scriptis ad hanc rem editis dabunt: plura etiam *de Archiepiscopatu & urbe* (l) *Bremensi* nunc inter urbes Imperii liberas connumerata non Adamus solum Brem. Abbasque Stadensis, sed multi ad eandem rem commentarii Actaque publica præbebunt: Præsertim ad controversiam cum Suecis ortam, & Aabenhusæ anno 1661 compositam. (m) Saxonia enim vetus duas partes continuit; 1°. *Westfaliam*, quæ trans Visurgim ad Rhenum usque amplius producta; 2°. *Oostfaliam*, quæ cis Visurgim sita, nostras etiam vicinasque

(a) Ducatus Luneburgensis limites. (b) Luneburgum. (c) Cella. (d) Dannenberga. (e) Harburgum. (f) Winsena. (g) Ulzena. (h) Gifhornia. (i) Luneburgum. (k) Ducatus Luneburg. (l) Brema. (m) Saxonia vetus duplex.

Archiepiſcopatus Bremenſis. Brema. Stada.

II. ε *Bremenſis Archiepiſcopatus* caput, ζ *Brema*, eſt *Bremen*, civitas egregia & magnifica, Emporiumque haud ignobile, Viſurgi fluvio navium appulſum commodante (1). η *Stade*, opidum prope Albim. ϑ *Verden* & *Bremerforde*, arx cum vico, Archiepiſcoporum Bremenſium ſedes eſt.

Friſia Orientalis. Embda. Auricum. Weſtfalia.

III. ι *Friſia Orientalis*, *Ooſt-Frieſland*, alio nomine *Comitatus Embdanus* nuncupatur, à capite ſuo κ *Embda* (2), *Embden*, urbe haud equidem ampla; at portu celeberrimo. *Auricum*, *Aurick*, Comitum ſedes eſt.

IV. λ *Weſtfalia* ſatis ampla regio, gregibus quàm hominibus alendis benignior eſt; ſilvis horrida, ac paludibus crebris fœda, veterem illam Germaniam vicinaſque regiones continuit. (a) *Friſia Orientalis* in Comitatum ſub Friderico III, Imp. anno 1454, in Principatum anno 1650, à Ferdinando III provecta, diuturnas cum Embda urbe controverſias trahit ob libertatem, quam illa fœdere Belgicorum ordinum nixa ſibi vendicat. (b) *Jeverana Dynaſtia* aut regio in ditione principis Anhaltini Serveſt. per pactum ſpeciale cum Anthonio Gunthero Comite Oldenburg. adhuc manet, quanquam à Danis, qui Comitatum Oldenburg. jure ſucceſſionis hæreditariæ nunc tenent, aliquando illa fuerat occupata. Vid. *Ubbo Emmius* in Hiſtor. Friſ. nobiliſſ. *Winkelmannus* in Notit. Weſtfaliæ, itemque Auctor illuſtriſſ. Monumentorum Paderborn. (c) *Comitatus Schaumburgicus* dimidius Biccenburgenſi ſubeſt Comiti; (d) Lippicus ſuæ Comitum familiæ vetuſtiſſimæ totus, Schwalenburgicus vicinus ex parte ſolum, (e) Pirmontanus cum caſtro ſuo Comiti Waldeccenſi, uno Luide opido excepto, quod ad Paderbornenſem Epiſcopum pervenit: Acidulæ ibi claræ ex anno 1340 fontis ſacri nomine (*der H. Brunn*) & concurſu hominum frequentiſſimo; quod ex MSto Henrici de Hervordia Codice liquet. (f) *Ducatus Cliviæ* poſt ultimam anno 1666 tranſactionem cum Marcano & Ravensburgico Comitatu, Dynaſtia itidem Ravenſteinenſi, ad *Electores Brandeburgicos* nunc pertinet; quibus etiam urbes cæteræ fœderatæ quondam Belgio ſubjectæ ex anno 1673 ſubſunt.

BUNONIS.

ε (g) *Archiepiſcopatus Bremenſis* & *Epiſcopatus Verdenſis* titulo Ducatuum per pacificationem Monaſterienſem ceſſerunt regno Sueciæ, verum anno 1676 eodem pulſi ſunt. Uterque Luneburgenſi Ducatui ad Occaſum Solſtitialem æſtivum conterminus eſt; *Bremenſis* fere intra Viſurgim & Albim ad mare uſque Germanicum ſe extendens rigatur, præter (h) *Viſurgim*, *Eſſa*, *Wemma*, *Zwinga* & *Oeſta* fluminibus.

ζ (i) *Brema* urbs tempore belli Smalcaldici, cujus fœderis erat ſocia, inſtinctu Epiſcopi ſui fruſtra fuit obſeſſa. Ad Reformatorum partes poſtea inducta eſt. Quæ nuper minus proſperè geſſit, nota ſunt & pervulgata. Gymnaſio quoque celebris eſt.

η (k) *Stada* ad Zwingam fl. operibus ſatis munita, nuper fortuito incendio fere tota periit, jam ferè reſtituta.

ϑ (l) *Bremerfœrda* arx haud longè ab Oeſta fl. à Danis nuper capta; ſed per pacem Rotſchildenſem Suecis reddita eſt. Tractus ille, qui inter Oeſtam & Zwingam eſt, appellatur (m) *das Keydinger Land*; ubi opida *Himmelport* & *Nyenhus* ad Oeſtæ & Albis confluentes. Inde tractus conterminus *Terra Hadelæ* vulgo (n) *das Hadeler Land* eſt in ditione Ducum Saxoniæ Lauenburgicæ, in qua *Ottendorf*. Ad Hamburgenſes etiam pertinet præfectura cum arce *Ritzenbuttel*. Hinc porro ſequitur tractus ad litus maris Germanici & Viſurgis oſtia pertingens, vulgo (o) *das Landzu Wurſten* dictus; ac inde (p) *das Viehland*. *Boxdehuda* opidum haud vulgariter munitum interluitur Eſſa fl. *Ottersberga* ad Wemmam fl. aliquot milliaribus Brema diſtat. (q) *Ducatus Verdenſis* continetur Luneburgenſi & Bremenſi Ducatibus ac Comitatu Hoja: Rigatur Allera & Wemma fluminibus. Opida hic ſunt *Vehrden* ad Alleram; unde Epiſcopatui nomen; & *Rotenburgum* ad Wemmam.

ι (r) *Friſia Orientalis*, à Comitatu Oldenburgenſi ad mare uſque Germanicum porrigitur.

κ (s) *Embda* haud longè ab Amaſis oſtio ſita eſt, ad eum maris ſinum, quem accolæ, à fluctuum rabie, *den Dollert* vocant. Præter *Auricum* [*b*] hic ſunt opida *Norden*; *Leer*; haud longè à Sœſtæ & Amaſis confluentibus. *Stickhuſen* eſt arx ad Sœſtam benè munita. Dominia quoque habet cum opidis *Eſens* & *Witmunde*. Ibidem quoque ad mare eſt tractus vulgo *das* (t) *Jever Land* dictus, in quo opidum *Jever*. Sed eſt in ditione Comitis Oldenburgenſis.

HEKELII.

[*b*] Sive Aſelingam.

BUNONIS.

λ (u) *Weſtfalia* [*c*] habet ab Ortu Viſurgim [*d*]: à Septemtrione Comitatum Zutphaniæ, Trans-Iſſalaniam & Dominium Groeningenſe: ab Occaſu Ducatum Cliviæ & Montium: à Meridie Haſſiam & Waldeccenſem & Naſſovienſem Comitatus. Fluvii iſtius provinciæ præcipui ſunt *Viſurgis*, *Amaſis*, qui mediam ferè ſecat; *Lupia*, *Rhura*, qui paulo infrà Duisburgum ad opidum Roerort in Rhenum ſe effundit; *Haſa* ad *Meppen* opidum benè munitum in Amaſin ſe exonerans; & *Honta* intra Bremam in Viſurgim illabens. Nomine *Ducatus Weſtfaliæ* & *Angriæ* notatur, quicquid ditionum Archiepiſcopus Colonienſis in Weſtfalia obtinuit, quum Henricus Leo proſcriberetur.

(a) Friſia Orientalis. (b) Jeverana Dynaſtia. (c) Comitatus Schaumburg. (d) Lippicus. (e) Pirmontanus. (f) Ducat. Cliviæ. (g) Ducatus Bremenſis limites. (h) Flumina. (i) Brema. (k) Stada. (l) Bremerfœrda. (m) Keydinger Land. (n) Haedeler Land. (o) Würſter Land. (p) Viehland. (q) Ducatus Verdenſis. (r) Friſia Orientalis. (s) Embda. (t) Jever Land. (u) Weſtfaliæ Termini & Flumina.

(1) Sunt qui hoc Oppidum Φαβίρανον *Ptolemæi eſſe putant. Immunitatibus primum ab Henrico V Cæſare donata An. 1111 propter res proſpere geſtas bello ſacro uti vocatur. Jactant autem Privilegia a Carolo M. conceſſa, in cujus rei teſtimonium Statuam Rolandinam in Foro poſitam, citant. Rolandus ille Gigas fuiſſe fertur, & Nepos Caroli M. cui operam fortem & fidelem in Saxonibus ſubigendis præſtitit. Goldaſtus autem Rolandum ſive Rulandum Nomen Appellativum putat, Juriſdictionem in Urbibus ad Imperii Confinia ſitis conceſſam denotans. Brema nunc inter Urbes Imperiales, ſive Liberas, numeratur.* *(2) Urbs nunc ampla, dives, probe culta, probe munita, commercio, & civium virtute bellica celebris, Ubboni Emmio Oculus eſt Friſiæ Orientalis.*

maniam referre videtur. Epiſcopatibus & Comitatibus frequentibus diſtinguitur. Epiſcopatus ſunt; μ *Monaſterienſis*, ν *Paterbornenſis*, ξ *Mindenſis*, ο *Oſnabrugienſis*, π *Verdenſis*. *Monaſterium*, *Munſter*, caput totius Weſtfaliæ, nobilis & magnifica civitas in amœniſſimis agris ſita, annis ſuperioribus Anabaptiſtarum lymphatico regno celebris (1). Secunda à Monaſterio Weſtfalicarum eſt ρ *Suſatum*, *Soeſt*, nulla re, quàm amplitudine ſuâ clara. Deinde σ *Tremonia*, *Dortmund*, *Minden* (2), *Oſenbrugge* (3), *Paderborn*, cultorum frequentes ſunt urbes. Comitatus nobiliores ſunt, τ *Marck*, υ *Oldenburg*, φ *Delmenhorſt*,

Monaſterium.
Suſatum.
Tremonia.
Minden.
Oſnabruga.
Paderborna.

tur. In eo ſunt *Arnsberga*, *Stadberga*, *Winterberg*, *Halemberg*, *Droshagen*, *Attendorn*, *Oldendorp*, *Molheim*, *Arnruchte*, *Belick*, *Kaldehard*. *Angria* eſt in Comitatu Revensburgenſi, prope Herfurtum, olim totius regionis primaria arx, à qua *Angriæ Ducatus* nomen hodie manſit.

HEKELII.

[c] Nonnullis vera & antiqua *Saxonia* dicta.
[d] S. *Viſeram*.

BUNONIS.

μ (a) *Monaſterienſis Epiſcopatus* longo tractu à Lupia fl. per mediam ferè Weſtfaliam uſque ad Comitatus Oldenburgenſis & Friſiæ Orientalis limites excurrit. Epiſcopatus hujus caput eſt (b) *Monaſterium* ad Aa fl. quod ſeculo 16 Anabaptiſtæ auctoribus *Joh. Leidenſi* ſartore & *Knipperdollingio* oppreſſerunt. Pace inter Imperatorem Rom. & fœderatos An. 1648 ibidem compoſita præcipuè nobile. Nuper etiam ab Epiſcopo ſuo hæc urbs magnopere afflicta obſidionem fortiter ſuſtinuit; ac neceſſitate compulſa Hæreticorum, quos habent, imploravit auxilium: ſed tamen demum anno 1661 coacta eſt Epiſcopo ſuo ſeſe ſubmittere, militemque recipere. Iſte caſtellum, ad opidanos in officio retinendos, urbi impoſuit: opida hic ſunt *Dorſten*, *Tellig*, *Sendenhorſt*, *Borken*, *Coesfeld*, *Warendorp*, *Halteren*, &c. [e].

ν (c) *Epiſcopatus Paterbornenſis* confines habet Ducatum Weſtfaliæ, Comitatum Waldeccenſem, Landgraviatum Haſſiæ, Ducatum Brunſvicenſem, territorium Lemgovienſe & Comitatum Riedbergenſem. Ejus caput eſt (d) *Paterborna*: Opida porrò habet *Niebuſz*, *Drieberg*, *Brackel* & *Warburg*. Eidem Epiſcopatui verſus Ducatum Brunſvicenſem ad Viſurgim, haud longè ab opido *Hoexter*, adjacet (e) *Corbeja* Monaſterium celebre, quod aliquot ſeculis velut ſeminarium fuit Epiſcoporum Saxoniæ; ex quo *Anſgarius*, primus Hamburgenſis Epiſcopus, qui per vicinas gentes, Daniam quoque & Sueciam, Evangelium propagavit, & Succeſſores illius *S. Rembertus*, *Adelwaldus*, *Hojerus*, ad docendas Eccleſias vocati ſunt: *Winduchindus* ſeu *Windichinus*, qui de geſtis Saxonum tres ſcripſit libros, item de geſtis Ottonis I, monachus fuit Corbejenſis. In claris Scriptoribus etiam memoratur *Sigebertus Corbejenſis*. An. 1517 primi quinque Annalium libri *Cor. Taciti* Corbejæ à quæſtore Pontificio fuerunt inventi, qui eos ad Leonem X detulit, ac ἀντίδωρα loco quingentos accepit aureos. *Lipſius* [f].

ξ (f) *Epiſcopatus Mindenſis* continetur Epiſcopatu Oſnabrugenſi, Comitatu Hojenſi, & Schauenburgico, territorio Lemgovienſi, & Comitatu Ravensbergenſi. Ejus caput eſt *Minden* ad Viſurgim opidum bene munitum: omnem hunc Epiſcopatum hodie tenet Elector Brandenburgicus titulo Ducatus. Opida hic porrò ſunt *Petershagen* ad Viſurgim, *Schulteberg*, *Lubbeke*, *Renneberg*, *Himmelrick*, & *Bargen*.

ο (g) *Epiſcopatus Oſnabrugenſis* metropolis eſt (h) *Oſſenbruga*, ſeu *Oſnabruga* in valle amœna ad Haſam fl. ſita, præcipuè pace an. 1648 ibidem compoſita nobilis. Opida prætereà hic ſunt *Iburg* ſedes Epiſcopi; *Melle*, *Honteburg*, *Quakenborn*, *Forſtenow*.

π De *Epiſcopatu Verdenſi* hoc ipſo capite dictum eſt.

ρ *Suſatum* eſt in extrema parte Comitatus Marcani, qua Ducatus Weſtfaliæ & Comitatus Lippienſis coëunt.

σ (i) *Tremonia* in Comitatu Marcano inter Lupiam & Rhuram ferè intermedia Gymnaſium habet celebre, cui nuper præfuit *Chriſtophorus Scheiblerus*.

τ (k) *Marca Comitatus* concluditur inter Lupiam fl. Epiſcopatum Monaſterienſem, & Ducatus Cliviæ, Montium & Weſtfaliæ. Fluviis alluitur & perluitur Lupia, Rhura & Aura. Opida hic ſunt *Unna* haud longè à Rhura: *Hammona* ad Lupiæ & Dunckeri confluentes. *Werdena* ad Rhuram Abbatia nobilis eſt. *Lippia*, *die Lipſtadt*.

υ In *Comitatu* (l) *Oldenburgenſi* eſt opidum *Oldenburg* ad Hontam fl. [g].

φ (m) In *Comitatu Delmenhorſt* eſt *Delmenhorſt* ad fl. *Delmen*.

HEKELII.

[e] Ex hâc Diœceſi, & quidem è pago *Heck* prope *Horſtmariam* ortus eſt *Alexander Hegius*, Ludi *Daventrienſis* Moderator, *Deſ. Eraſmi Roterod.* Præceptor, & *Davidis Chytræi* elogio primus Litterarum amœniorum Inſtaurator.

[f] Vivit hodiè in *Monaſterio Corbejenſi* quoque Medicus ac Polyhiſtor celeberrimus, *Chriſt. Franciſc. Paullini*, qui de CANE *Tractatum Singularem* erudito Orbi promiſit.

[g] *Ant. Guntheri Heshuſii*, *Otton.* & *Luderi Menkeniorum* patria eſt omnino clara ac celebris.

X BUNO-

(a) Epiſcopatus Monaſterienſis. (b) Monaſterium. (c) Epiſcopatus Paterbornenſis. (d) Paterborna. (e) Corbeja. (f) Epiſcopatus Mindenſis. (g) Epiſcopatus Oſnabrugenſis. (h) Oſſenbruga. (i) Tremonia. (k) Marca Comitatus. (l) Oldenburgenſis Comit. (m) Comitatus Delmenhorſt.

(1) Urbs Imperialis uſque ad A. 1661, quo ab Epiſcopo Galeno de Bernard homine Animo vafro & bellicoſo oppreſſa fuit. Urbs Arte & Natura optime munita; 5 templa collegiata numerat, & Academiam Jeſuitarum celebrem jactat.

(2) Urbs Anſeatica, ampla, dives, nitida, & bene munita, a Cæſareis An. 1628 expugnata, & a Duce Brunſvicenſi An. 1634: olim Epiſcopalis, at nunc Regi Boruſſorum ſub Principatus Titulo paret.

(3) Urbs antiqua, munita, ædibus publicis, Cereviſiæ, & Panni lintei præſtantia ſpectabilis, & Conventu inter Cæſarem & Suecum, An. 1648 clara. Cives partim Pontificii, partim Lutherani, & per vices reguntur a Principe Reformato & Pontificio. Reformati e Familia Brunſvicenſi eliguntur.

menhorst, χ *Benthem*, ϡ *Arnsberg*, ω *Lingen*, α *Tecklenburg*, β *Waldeck*, *&c.* *Lingen* opidum est munitissimum. (1).

Clivia, Cleve. V. γ *Clivia*, ad utramque Rheni ripam porrecta, à δ *Clivis* (2) capite totius Ducatus cognominatur: junctaque est Juliacensi Ducatui. *Colles* sive *Clivi*, in quibus condita, nomen urbi præbuisse, vulgò putantur. At clarissima omnium est ε *Vesalia*, *Wesel* (3), secunda *Emeriacum*, ζ *Emmerick*, η *Santen* (4), antiquitatum Romanarum reliquiis priscum originem claritatemque indicat. ϑ *Mours* Comitatus titulo insignitum opidum, munimine maximè clarum est.

Vesalia. Emmerick. Santen. Mours.

VI. ι *Mon-*

BUNONIS.

χ (a) *Benthemensis Comitatus* caput est *Benthem*.

ϡ (b) *Arensbergensis*. *Arensberga* haud longè à Rhura sita.

ω (c) *Lingen* ad Amasin, olim fuit Comitum *Tecklenburgensium* sedes.

α (d) Cujus caput est *Tecklenborg*. Haud longè infra *Lingen* est *Meppen* opidum munitissimum, quod Palatinis bellum restaurantibus venditum, sed paulò post stratagemate receptum est.

β (e) *Comitatus Waldeccensis* continetur finibus Hassiæ, Episcopatus Coloniensis & Paderbornensis. Opida præcipua sunt *Waldeck*, *Corbach*, *Wildungen* acidulis nobile, *Mengeringhausen* & *Landau*. Hunc Comitatum [b] ad *Westfaliam* referri nunquam pro suo jure concedent Hassiæ Landgravii: qui aliàs ad Superiorem Circulum Rhenanum pertinebat. Ad Westfaliam quoque pertinent Comitatus sequentes: (f) *Comitatus Diepholtz* habens ab Oriente Comitatum Hoyensem: à Meridie Ducatum Mindensem, & Episcopatum Osnabrugensem: ab Occidente Episcopatum Monasteriensem: à Septemtrione Comitatum Oldenburgensem atque Delmenhorstensem & partem Ducatus Bremensis. In eo sunt opidula *Diepholtz*, *Leuensforde*, *Barnsdorf* & *Carnow*: itemque lacus per Westfaliam celebris vulgò *Dommel* dictus. Paret omnis hic Ducatus Luneburgensium Duci. (g) Comitatus Hoyensis habet ab ortu Ducatum Brunsvicensem & Luneburgensem; à Septemtrione Verdensem & Bremensem; ab Occidente Comitatum Diepholtz; & à Meridie Ducatum Mindensem. Dividitur in Comitatum *Superiorem* & *Inferiorem*: ejus caput est (h) *Nienburg*, opidum munitissimum in nupero bello clarum. Sunt hic prætereà opidula *Hoya*, *Bukken*, *Libenau*, *Bruchhausen*, *Sick*, *Steigeberg*, *Siedenburg* & *Diepenau*. Et hic Comitatus est in ditione Ducum Brunsvicensium & Luneburgensium. (i) *Comitatus Ravensburg*, ab Arce *Ravensburg* appellatus, habet opida *Engern*, *Bielefeldiam*, *Herfordiam* & *Vlothoviam*. (k) *Comitatus Schauenburgensis*, ubi *Schauenburg*, *Stadthagen*, & *Rintela* Academiâ nobilis [i]: qui ferè totus per nuperam pacificationem cessit Hassiæ Landgravio. (l) *Comitatus Lippe*, ubi *Lippia*, *die Lipstadt*, ad Lupiam suprà etiam memorata, diversorum Dominorum. (m) *Lemgovia*, ad Pegam fl. *Vfelen*, *Blomberg*, *Dietmelle*, quod Cluverio est (n) *Teutoburgum*; aliis tamen putatur esse *Duysburg* ad Rhuram. Eidem illi Comitatui adhæret Comitatus (o) *Pyrmond*, ubi opidum *Pyrmond*, in cujus viciniâ sunt acidulæ & Comitatus (p) *Spiegelberg*. In Westfalia demum quoque est Comitatus (q) *Riedberg*; cujus opidum *Riedberg*, Westphalum se esse profitetur *Joh. Lewenclavius*.

γ (r) *Ducatus Cliviæ* ab una parte conterminam habet Westfaliam, & Archiepiscopatum Coloniensem & Monasteriensem: ab altera Geldriam, Comitatum Mursensem & Zutphaniæ. Rigatur Rhura, Lupia, Isala, Nersa & Rheno, qui hunc Ducatum ferè medium secat [k].

δ (s) *Clivia* haud procul à castro Schenkiano jacens Electori Brandeburgico paret.

ε (t) *Vesalia* haud longè à Rheni ripa benè munita, à Fœderatis Belgis Anno 1629 stratagemate capta est.

ζ (u) *Emmerick* est ad dextram Rheni ripam.

η (x) *Santen* aliquot milliaribus infrà Vesaliam haud longè à sinistrâ Rheni ripâ jacet.

ϑ (y) *Moursia* Comitatus ad Auriacos Principes pervenit, quum An. 1600 Æmilia Comes moriens hæredem instituisset Mauritium Auriacum. Haud procul *Moursia* seu *Mursia* opido vicus est, vulgò *Asburg*, in cujus agro multæ repertæ antiquitatum Rom. Reliquiæ, indicant hoc esse (z) *Asciburgum* Taciti. Sunt præterea in eo Ducatu opida, (a) *Duysburg* haud longè à Rhurâ & Rheni confluentibus: (b) *Rees* suprà Emmerick ad dextram Rheni ripam. (c) *Burick* è regione Vesaliæ. (d) *Goch* ad Neersam; (e) *Calcar*; & (f) *Gennep* à Belgis fœderatis Anno 1644 captum.

HEKELII.

[b] Quem *Conr. Sam. Schurzfleisch*, accuratissimus seculi hujus Historicus, patriam suam agnoscit, & famâ suâ Illustri magis magisque Illustrem reddit.

[i] In quâ *Jo. Otto Henckelius*, Fautor meus magnus, claret.

[k] Aliàs ipsa regio bono & salubri Aëre gaudet, & agro utcunque fertili frumenti, pascuisque læto. Tophi Lapides heîc ingenti copiâ colliguntur, ex quibus cementum conficitur, unde ingenti lucro eos *Brabantis* vendunt.

BUNO-

(a) Comitatus Benthemensis. (b) Arensbergensis. (c) Lingen. (d) Tecklenborg. (e) Waldeccensis Comitatus. (f) Diepholtz Comitatus. (g) Comitatus Hoya. (h) Nienburg. (i) Ravensburg Comitatus. (k) Schauenburgensis Comitatus. (l) Lippe Comitatus. (m) Lemgovia. (n) Teutoburgum. (o) Pyrmond. (p) Spiegelberg. (q) Riedberg. (r) Cliviæ Ducatus Limites & Flumina. (s) Clivia. (t) Vesalia. (u) Emmerick. (x) Santen. (y) Mours. (z) Asciburgum Taciti. (a) Duysburg. (b) Rees. (c) Burick. (d) Goch. (e) Calcar. (f) Gennep.

(1) *Cives sunt Calviniani, opidum ad Familiam Arausionensem pertinet.*

(2) *Colonia Vlpia Trajana, Cluv. Palatio antiquo, Architectura Gothica, Ædibus Nobilium decorata; Eumenius Rhetor traditur hic Artem Oratoriam tempore Julii Cæsaris docuisse, unde Controversia celebris inter Lipsium & Pighium, altero negante, altero affirmante. Vivario & Silva nobili supra montem, unde prospectus totius Germaniæ amœnissimus, insignis.*

(3) *Totius Ducatus munitissima, & ex Anseaticis una, Regi Borussorum nunc paret.*

(4) *Cluverio, vetera Castra Taciti, ubi Julius Cæsar aliquando habitabat. Legionis Thebææ hic Internecioni data fabula etiam celebris.*

VI. ι *Montensis Ducatus* Clivensi Ducatui conterminus est, vulgò *Berg*, cujus caput κ *Dusseldorp* (1), opidum cum arce, Ducum Juliaci, Cliviæ & Bergæ sedes.

(1) *Olim Imperialis, urbs ampla, bene munita, lauta, & Annonæ commercio clara.*

BUNONIS.

ι (a) *Ducatus Montensis* ferè omnis continetur finibus Westfaliæ, Cliviæ, Coloniensis Episcopatus, & Comitatus Marcani. Rigatur Wippera, Akera, Siega & Dusella.

κ (b) *Dusseldorp* Dusella fl. perluitur, qui deinde in Rhenum se effundit. Sunt hic porro (c) *Sieburgum* ad Siegam. fl. Abbatiâ celebre: (d) *Mulheim* in dextra Rheni ripa Coloniæ vicinum, cujus cœptæ munitiones à Spinola An. 1614 dejectæ sunt: (e) *Keyserswerda* ad Rhenum, haud longè à finibus Ducatus Cliviæ: (f) *Blanckenburgum*, ad Sigam: (g) *Sollingen*: *Elverfeld*: *Gerrisheim*, &c.

(a) Ducatus Montensis. (b) Düsseldorp. (c) Sieburg. (d) Mülheim. (e) Keyserswerda. (f) Blanckenburg. (g) Sollingen.

CAP. XVI.

Hassia, Wetteravia, Buchovia, Thuringia. ι

I.

α HAssia Landgraviatus, Comitatus in se habet nobiles hos: β *Catzenelnbogen*, γ *Dietz*, *Ziegenhaim* & δ *Nidda*; caput provinciæ est Castellum Cattorum, sive ut vulgò nunc usurpatur *Cassella*, *Cassel* (1), lauta sanè civitas cum splendida arce, Landgraviorum [a] sedes. Secunda est ε *Marpurgium* (2) [b], litera-

Hassia.

(1) *Urbs optime munita, ampla, Gymnasio decorata, Lanæ & Annonæ Commercio celebris.*

(2) *Tribunali unde jus toti Regioni dicitur insignis. Academia hic inter totius Germaniæ florentissimas locum habet. Urbs etiam optime munita & lauta. Langravio Casselensi subest.*

BUNONIS.

α (a) *Hassia* [c], cum terris quibusdam ad eam pertinentibus, fines habet ab Oriente Thuringiam; à Septemtrione Ducatum Brunsvicensem & Westfaliam; ab Occidente Episcopatum Moguntinum, Trevirensem, & Palatinatum Electoralem; à Meridie Franconiam & Palatinatum [d]. Rigatur *Rheno*, *Fulda*, *Edera*, *Lano* & *Werra*. (b) *Hassia* propriè dicta dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. (c) *Superior* dicitur, quæ Franconiam & Electorum provincias attingit.

β In ea est Comitatus (d) *Cattimelibocensis*, *die Graffschaft Catzen Elnbogen*, ab Arce *Katz* & opido *Elnbogen*, nomen habens: in eo (e) *Darmstadium* in confinio silvæ Ottonis, *des Odenswalds* [e], & Comitatus Erpach, ejusque tractus, qui vulgo *die Bergstrasse* dicitur, splendidâ Arce, & Landgraviorum sede nobilitatum. (f) *Russelsheim* castrum ad Mœnum munitissimum, opidum (g) *S. Goari*, *S. Gwer*, ad Rhenum cum Arce validâ *Rheinfelsen*, inter Vesaliam Superiorem & Boppart. (h) *Braubach* ad Rhenum; (i) *Schwalbachia* acidulis celebris, aliquot milliaribus Francofurto distans. Dominium (k) *Epstein*: (l) *Wisbaden* thermis celebre. Moguntiæ, cui asscribitur, vicina est *Henrichia* terra, vulgò *der Heirich*.

γ (m) In *Comitatu Diezensi* est opidum *Dieza* ad Lanum; (n) *Empsa* thermis nobilis. *Ringoja* tractus, qui paret Archiepiscopo Moguntino.

δ (o) *Nidda* ad fluvium cognominem, unde Comitatui nomen mansit.

ε In (p) *Principatu ad Lanum* est (q) *Marpurgum* ad Lanum, Arce, Landgraviorum sede, & Academiâ à *Philippo Landgravio* Anno 1526 condita clarum [f].

HEKELII.

[a] *Reformatæ Religionis.*
[b] A *Ptolemæo* AMISIAM vocatum.
[c] Montana quippe Regio.
[d] Terra ipsa rerum ad humanum usum necessariarum est affluens, tametsi Vinum non ferat, nisi propè *Rhenum*, & mittit Lanam sat copiosè.
[e] Ubi nuper docuit *Baltasar Menzerus*, Fil.
[f] *Elenchus Proff. huj. Academiæ*, qui ab Anno CHR. MDXXVI à primâ nempe ejus fundatione, usque ad An. MDLXXXIII ibid. præclarè docuerunt, à *Petro Nigidio*, Seniore, metricè est conscriptus, & literis *Egenolfianis* publicè lucidatus An. 1591 in 8. f. Sic ejusd. *Academiæ* SOLENNIA Cassellis An. 1653. in 4 f. impressa sunt, & quidem *Jo. Hartm. Kormanno* Autore. Nuper claruerunt partim, partim adhuc clarent *J. H. a Dauber*, *Joan. Heinius*, *Jo. Georg. Crocius*, *Chr. Frid. Crocius*, *Otto Henkelius*, *Jo. Georg. Henkelius*, *Lyriacus Entulus*, *Nicol. Berthold*, pluresque Viri docti alii.

REISKII.

1 Hassia olim cum Thuringia unum Landgraviatum constituit ex An. 1130, quo Lotharius Imp. Ludovicum generum suum Thuringiæ Landgravium creavit: hujus progenies in Ludovico & Henrico Raspone fratribus deficiens An. 1249, successionem atque divisionem novam intulit. Henricus enim Brabantinus, adhuc infans, è Sophia Ludovici filia natus, Hassiam; Henricus vero illustris, & Misniæ Marchio, ex Juditha Rasponis filia ortus, Thuringiam sibi vendicavit,

(a) Hassiæ limites & Flumina. (b) Hassia. (c) Superior. (d) Comitatus Cattimelibocensis. (e) Darmstadium. (f) Russelsheim. (g) S. Gwer. (h) Braubach. (i) Schwalbach. (k) Epstein. (l) Wisbaden. (m) Comitatus Diezensis. (n) Empsa. (o) Nidda Comit. (p) Principatus ad Lanum. (q) Marpurgum.

literarum studiis maximè clara. ζ *Giessen* (1) munitissimum totius Provinciæ opidum.

Wetteravia, die Wetterau. Comitatus Nassovicus.

II. Inter Hassiam ac Rhenum fluvium est η *Wetteravia*, regio, quam maximè nobilitat nobilissimus ϑ *Comitatus Nassovicus*; unde decus illud gentis, Belgicæ Fœderatæ munimen ac gloria, PRINCEPS MAURITIUS originem duxit (2).

Buchovia, die Buchow.

III. Inter Hassiam, Franconiam atque Thuringiam media sita est regio ι *Buchovia*, cujus caput κ *Fulda*, opidum celebre, præstantissima Europæ, nedum Germaniæ, *Abbatia* insignitum (3).

IV. *Thu-*

(1) *Armamentarium nobilissimum jactat.*

(2) *Sicuti Successores ejus Principes Arausionenses, quorum soboles in Guilielmo Magnæ Britanniæ Rege, heu! non ita pridem defecit. Comitatus ille Principatus titulo a Ferdinando II Cæsare A. 1653 decoratus. Familia Nassovica per multa retro secula a Cæsaris ævo claruit, & Libertatis publicæ Vindices semper acerrimos haud immerito jactat; qui plura cupit, Atlantem Geographum Lond. & Atlantem Historicum Amstelodami editum, consulat.*

(3) *A S. Bonifacio An. 744 condita, & a multis postea Imperatoribus locupletata.*

cavit, cum eaque Saxoniæ Palatinatum. Inde bellum quod exarserat hac divisione componebatur, confraternitate domi utriusque per mutuam successionem initâ. Hassia posthac Anno 1557 Comitatu Catzenellenbogensi auctior Ditsamum Nassoviis cessit: Sed An. 1648 per pacem Monasteriensem auctus longe majores habuit. Wetteravia multis Comitatibus distincta Comites Imperii Wetteravicos complectitur, in iisque illustrissimos Comites Ruthenos, dominos de Plavia. Buchovia vel Buchaw á fagis dicta, sylvis horrida, sed cœnobio Fuldensi cultum & famam celeberrimam consecuta. Vid. *Prower.* in antiquit. Fuldens. Thuringia quondam suis regibus & Francis aliquamdiu, posthac Landgraviis Comitibusque multis, quorum stemmata defecerunt, nunc Archiepiscopo Moguntino, Electori & Ducibus Saxoniæ, Comitumque & Baronum adhuc superstitum ditioni subdita, frumento, vino & omni ad victum copia, nec non Academiis Scholisque pluribus efflorescit. Erfordia ex vetustis eisque Francicis originibus non castello solum Merwisburg, sed molendino ad vada Geræ structo & molitoris nomine Erphesfurd adhuc viget: Urbs ampla suosque periodos passa, nunc castrum in monte Petrino conditum libertatis veteris quasi frenum Archiepiscopus Moguntinus imposuit: Historiam Thuringicam Doct. Sagittarius accurata opera; Erfordiensem Judenus non eadem exhibuit, in qua plus studii ex MStis editisque codicibus requiras. Gotham hujusque memorabilia idem Sagittarius dedit, arcemque novam Friedenstein cum Grimmensteinio commutatam An. 1643 absolutam. Ducatus Coburgicus Sereniss. Ducibus Coburgicis Gothanæ familiæ subest, quondam Altenburgicæ: Nunquam verò, quod sciam, ad Comitatum Hennebergensem pertinuit. Pars tamen hujus Comitatus facta divisione Coburgensi Ducatui accesserat. De Comitatibus Schwartzburgicis Rudolpho-Politano, Arnstadiensi, & Sonderhusano dici pro dignitate breviter non potest. Quis ignorat Rudolphum ex hâc familiâ Cæsarem creatum?

BUNONIS.

ζ (a) *Giessa* operibus munita & Academia á Ludovico Landgravio fundata & A. 1607 inaugurata celebris: (b) *Francoberga* ad Ederam, patria nostra, ubi metalli fodinæ: *Elfeldia, Butzbacum, Kirchain, Wettera opidulum, unde clarissimi Viri, ipsique Vultejî sunt orti: Homburgum an der Hohe*, Principum quoque sedes. (c) *Inferior Hassia*, Thuringiæ, Ducatui Brunsvicensi & Episcopatui Paderbornensi contermina, habet (d) *Cassellas* ad Fuldam, *Eschwege Allendorff* ubi Salinæ: *Spangenberg, Homburg, Rotenburg* ad Fuldam: *Wanfriede, Godesberg, Zierenberg, Dreisam*, & munitissimum castrum (e) *Ziegenhainam*, unde Comitatus *Ziegenhain* nomen est. Smalcaldia fœdere Protestantium nobilis ad Hassiam quoque pertinet [g]. Porrò tota (f) *Abbatia Hirschfeldensis* cum opido *Hirschfeld* per pacificationem Monasteriensem cessit Hassiæ Landgraviis. In media ferè Hassia sunt nonnulla loca, quæ Archiepiscopo Moguntino parent, *Furslar, Amelburg*, castrum munitum antiquo nomine *Amal*, unde & *Amalfried*, &c. Aventin. *Neustadt*, &c.

η (h) *Wetteravia* tractus est in aditu Hassiæ Superioris inter Bincium amnem, Rhenum, Hassiam & Archiepiscopatum Coloniensem comprehensus, á fl. *Wetter* nomen habens. Quà ad fines Coloniensis Episcopatus & Ducatus Montensis pertingit, appellatur *der Westerwald*.

ϑ Continet *Wetteravia* multos Comitatus, ex quibus præcipuus (i) *Nassovicus* in plures minores divisus: (k) *Dillebergensis*, ubi *Dilleberga*, arx munitissima, *Herborna* Gymnasio [h] celebris; (l) *Solmensis*, ubi *Braunsfels*, (m) *Laubacensis*; (n) *Lichensis*, (o) *Hungensis*, (p) *Weilburgensis*, (q) *Witgensteinensis* ubi arx *Witgenstein* ac opidum *Laszfe*. (r) *Ilsenburgensis*, & *Budingensis*; ubi *Budinga* & *Offenbachium* opida. Et demum (s) *Hanoviensis* Comitatus, in quo *Hanovia* ad Bincium munitissima, frustrà diu á Lambojo 1636 obsessa, ac demum stratagemate capta, ac vero suo domino restituta est [i]. Inter Mœnum & Nicrum est Comitatus (t) *Erpacensis*, ubi *Erpach* opidum. Urbes Imperii liberæ in Wetteravia sunt *Fridberga, Wetzslaria* Pseudo-Friderici olim perfugium: *Gelnhusa* & *Francofurtum* suprà memoratum.

ι (u) *Buchovia*, quibusdam *Fagonia* dicta, intra Thuringiæ, Franconiæ, Hassiæ & Wetteraviæ fines conclusa jacet.

κ (x) *Fulda* opidum nomen habet á *Fulda* fl. qui illud interluit. Ibi S. Bonifacii ossa quiescunt [k]: habebat Bibliothecam locupletem, & manuscriptis codicibus refertam: quâ non erat vetustior in Germania. *Abbas Fuldensis* est Imperii Princeps, & Abbatum reliquorum per Germaniam & Galliam primas atque Archi-Cancellarius Augustæ.

HEKELII.

[g] A *Melanchthone Vulcania Chalcis* dicitur, qs. æris fusio, vel officina æraria, sive fusoria.

[h] Et doctrinâ *Alstediana* atque *Pasoriana*.

[i] Heic diversæ tolerantur Religionis homines, & claret inter Reformatos in Primis *Jo. Guilielm. von der Meulen.*

[k] CAROLI M. patria est.

BUNO-

(a) Giessa. (b) Francoberga. (c) Inferior Hassia. (d) Cassellæ. (e) Ziegenhaina. (f) Hirschfeld. (g) Furslar. (h) Wetteravia. (i) Comitatus Nassovicus. (k) Dillebergensis. (l) Solmensis. (m) Laubacensis. (n) Lichensis. (o) Hungensis Comit. (p) Weilburgensis. (q) Witgensteinensis. (r) Ilsenburgensis. Budingensis. (s) Hanoviensis. (t) Erpacensis. (u) Buchovia. (x) Fulda.

IV. *Thuringiæ* Landgraviatus omnium nobiliſſimus, inter Salam Viſurgimque amneis protenſus, familiæ Saxonicæ paret. Caput regionis eſt *Erfordia* [*l*], *Erfurt*, ingens urbs, & quaſi compendium totius provinciæ; Academia quondam clara (1): & *Vinaria* (2), *Weimar*, Principum ſedes; urbs eſt amœniſſima. *Gotha* cum diruta arce *Grimmenſteyn*, Auguſti Electoris obſidione arciſque everſione clara eſt (3). *Jena* Muſarum eſt domicilium (4): *Iſenacum*, *Eiſenach* (5), Ducum ſedes eſt. λ

Thuringia, Düringen. Erfordia. Vinaria. Gotha. Jena. Iſenacum.

V. Prætereà eſt in hac provincia *Ducatus Coburgienſis*, cujus caput μ *Coburgium* (6), urbs cum egregia arce, Ducum ſede. Item *Comitatus Swartzenburgienſis*, cujus caput *Arnſtad*, haud ſpernendum opidum.

Coburgienſis Ducatus. Comitatus Schwartzenburg.

C A P.

BUNONIS.

λ (a) *Thuringiæ* termini longè abſunt à ripis Viſurgis, neque eò uſque protenduntur. Habet autem Thuringia ab Oriente Miſniam; à Septemtrione Ducatum Brunſvicenſem [*m*]; ab Occidente Haſſiam; à Meridie Franconiam. Rigatur *Sala*, *Werta*, *Unſtruta*, *Ilma*, *Gera*, *Orla*. (b) *Erfordia* eſt ad Geram fl. Campana illa magna, cui nomen eſt Suſannæ, etiam nota. Extra urbem in colle eſt arx S. Cyriaci, *die Cyriacks Burg*. Urbem illam, dum Cæſar & Imperii Ordines cum Turcis bellum gerunt, Elector Moguntinus [*n*] ope Gallorum obſedit, & ad deditionem faciendam vi adegit, An. 1664. Hic ex veteri inſtituto piſtores quotannis die D. Marci panes minutos, *Marceſios* vulgò vocant, (qui exiguorum iſtorum orbiculorum, ex qualibus catenæ Nobilium conflantur, magnitudinem referunt) conficiunt, in memoriam illius famis, quæ A. 1438 Thuringiam ita preſſit, panis iſtiuſmodi minutus, cujus quantitas modo deſcripta, tribus in Thuringia uſitatis nummis fuerit emptus. Gotha capta, ipſaque arx (c), multum licet deprecante Joanne Wilhelmo, ſolo æquata eſt anno 1567. *Grumbachius* & *Bruck* Cancellarius vivi in quatuor partes diſſecti ſunt; & *Joannes Fridericus Dux* Neuſtadium Auſtriæ abductus, ubi anno 1590 obiit. Sed tamen arx illa à Sereniſſimo Principe *Erneſto* reſtituta eſt; cujus auſpiciis ipſum Gymnaſium Gothanum & bonæ literæ per Thuringiam florent [*o*]. (d) *Jena* ad Salam habet Academiam hodiè florentiſſimam; licet nuper anno 1660 tumultu quodam haud parum fuiſſet afflicta. Anno 1548 [*p*] ſolenniter introducta eſt, quum jam ante decennium à *Joh. Friderico* fuiſſet inſtituta: qui verebatur, ne per librum *Interim* purior doctrina Religionis corrumperetur [*q*]. *Iſenaco* [*r*] vicina eſt arx *Wartburg* [*s*]. Clariora porro ibi ſunt opida, (e) *Nordhauſen*, & (f) *Mulhauſen* liberæ civitates Imperii: (g) *Orlamunda*, ad Salæ & Orlæ confluentes: (h) *Salefeldia* ſtativis in nupero bello celebris [*t*]. Porro in Thuringia eſt Comitatus (i) *Gleichenſis*, ubi antiqua arx *Gleichen*, Comitis illius bigami ſedes, & domicilium: opidum hic eſt *Ortuſium*. *Carolus M.* in Thuringia circa Unſtrutam fl. & Vargalah videtur natus. *Antiq. Fuld. Broweri.* Comitatus (k) *Stolbergenſis*, ubi arx *Stolberg*; at *Ilſelda* cœnobium, cujus Scholam nobilitavit *Michael Neander* Abbas Cœnobii & Rector Scholæ: & Comitatus Hohnſtein, Brunſvicenſis Ducatus pars eſt, quem Feudi jure tenent Comites Stolbergenſes.

μ (l) *Coburgium* [*u*] jacet in Franconia [*x*], & pertinet ad Comitatum Hennebergenſem, de quo ſuprà dictum eſt. At (m) *Comitatus Schwartzenburgicus* in Thuringia eſt, nomen habens ab arce [*y*] *Schwartzenburg* [*z*]: Opida in eo clariora ſunt (n) *Arnſtad* ad Geram. (o) *Franckenhauſen*, ſalinis & clade ruſticorum, anno 1525, Munzero duce tumultuantium, notum: *Sonderſhauſen*, *Rudelſtad*, *Labra*, *Klettenburg*, *Leuterberg*.

HEKELII.

[*l*] Hanc Urbem, quæ cum *Venetiis* circ. A. CHR. CCCCXXI creditur eſſe condita, doctiſſimus *Werdenhagenius* Part. III. Tract. General. *Rerumpp. Hanſeaticar.* c. VII. p. 229. ſeqq. ſat ſtudioſè ac commodè deſcripſit, ERFURTENSEM autem HISTORIAM edi curavit *Joannes Mauritius Gudenius*, nomen & Electori *Moguntino* & Academiæ *Geranæ* perquam amabile ac gratum, anno 1675. in 8. f. ubi non pauca ſunt reperienda, quæ præſtantiſſimis quoque Hiſtoricis poſſunt eſſe utilia. In hujus Urbis Academiâ inter THEOLOGOS Evangelicos olim fuêre incluti *Bartholomæus* Elſner, *Georg.* Groſſehain, uterque *Zacharias* Hogelius, (Par. up. & Fil.) *Jo. Matthias* Meyfart, *Jeſaias* Silberſchlag, *Nicolaus* Stengerus ac *Nicolaus* Zapffius; inter PHILOSOPHOS & PHILOLOGOS autem *Samuel* Boccius, *Liborius* Capſius, *Juſtus* Hekelius, & *Chriſtianus* Neubaur. Hodiè ibidem clarent inter THEOLOGOS Romano-Catholicos *Jo. Jodocus* atque *Jo. Andr.* Hunoldi, ut & *Heinr. Laurentius* Pape; inter JCtos, præter magnum GUNDENIUM, *Jo. Hermam* à Sode, *Dieter. Wilhelm.* Matthiæ, *Jo. Heinr.* Prükner, *Jo. Heinr.* Meyer, atque *Jo. Melch. Schmidt*, aliàs *Weiſzmantel*; Inter MEDICOS *Eccardus* Leichner, Academ. Sen. *Georg-Chriſtoph.* Petri ab *Hartenfelſz*, inclutæ Reipublicæ Oppidanæ Quatuor-Vir ſplendidiſſimus, atque

(a) Thuringiæ limites. (b) Erfordia. (c) Gothana arx. (d) Jena. (e) Northauſen. (f) Mülhauſen. (g) Orlamunda. (h) Salefelda. (i) Comitatus Gleichenſis. (k) Stolbergenſis. (l) Coburgium. (m) Comitatus Swartzenburgicus. (n) Arnſtadt. (o) Franckenhauſen,

(1) *Sunt qui Coloniæ Aggrippinæ, Civitatem hanc, & propter amplitudinem & Ædium ſplendorem, æquiparant.* (2) *Ita ob Vini Commercium dicta; urbs ampla, nitida, & Ducis Bernardi, propter res feliciter in bello ſuperiori ſeculo geſtas, clariſſimi, Natalibus nobilitata.* (3) *Glaſti commercio nobilis; ſunt qui Nomen a Gothis Conditoribus ducunt* (4) *Urbs amœna, probe munita, & J. Lipſii educationem jactat.* (5) *Ducatus titulo inſignita, Academia Anno 1555 condita, & ferri commercio celebris.* (6) *Sunt qui Ptolomæi Melocabium aut Melocabum eſſe putant; inter antiquiſſimas Germaniæ urbes numeratur; eſt ampla. Academia Anno 1602 ſtabilita, gaudet. Arcem habet munitiſſimam, ubi Lutherus, quia libere contra magnates quoſdam locutus eſt, incarceratus multas Epiſtolas exaravit, & Hymnos plures conſcripſit qui hucuſque a Lutheranis magni æſtimantur, & Cantu quotidie inter Cultum celebrantur.*

Noviburgum. Dresda. Freiberga. Anneberga. Mariæberga. Weissenfels. Zwicka.

tatem si spectes, nihil adeô festivum in tota Germania reperiri posse credas; nundinis, quæ hic ter in anno habentur, post Francofurtum ad Mœnum, celeberrima [d]. Major est δ *Noviburgium*, *Naumburg*, at minus splendida, & ipsa nundinis celebris. ε *Dresda* (1), *Dresden*, urbs est cum arce magnificentissima, Ducum Electorum sedes (2). Celebrantur hic maximè *pons* super Albim, *Stabulum* equorum, *armamentarium*, & quod incolæ vocant, *die Kunst-Kammer*; ubi notatu digna visuntur plurima. ζ *Freiberg* (3), η *Anneberg*, ϑ *Marienberg*, argenti metallis fœcunda opida (4), ι *Weissenfelsz*, κ *Zwicka* (5), λ *Zeitz*,

Praga discessisset Germanorum, quæ ibi fuerit, natio Hussi molimina & conatus improbans. Marchio *Fridericus* illos hospitio excepit, & animum ad erigendam Academiam statim adjecit [c].

HEKELII.

[a] Egregiè munitam ac splendidam.

[b] Et Duce *Saxoniæ*.

[c] Hæc celebris Academia diversis *Collegiis*, iisque splendidissimis, *S. Pauli* nempe, ubi Bibliotheca singulari curâ ac studio FELLERI appositè est instructa ac aucta, it. duobus *Principum*, *St. Petri* & *B. Mariæ Virginis* est exornata. Respublica oppidana Pietate, Prudentiâ, Autoritate, Benignitate ac æquis probeque compositis Legibus, seu fundamento, nititur. Docet quoque ibidem in Ecclesiâ summâ cum laude *Augustus Pfeifferus*, cujus nomen & *Arabs*, & *Turca*, & *Persa* venerantur.

BUNONIS.

δ (a) *Naumburgium* [e] ad Salam Episcopatu etiam nobilis est: haud longè ab urbe ista est (b) *Porta, die Pforte* [f], cœnobium, ubi Schola illustris.

ε Pons iste lapideus est; quod Hispani de Sevilia sua jactitant: *Qui non vidit Sevilia, non vidit mirabilia*: hoc idem de (c) *Dresda* Germanis licet dicere [g].

ζ (d) *Freyberga* haud longè à Mulda monumentis Electorum nobilis, diuturnâ illâ obsidione, quam anno 1642 fortiter sustinuit, Suecici exercitus tum debilitavit vires [h]. A soli bonitate adeo celebris est, ut Misnenses proverbio dicere soleant: *Wann Leipzig mein were, so woltichs zu Freyberg verzehren.*

η (e) *Annaberga*, olim *Schreckenberg*, unde certi generis nummis nomen impositum; ut dicerentur *Schreckenberger* [i].

ϑ (f) *Mariæberga* est in finibus Bohæmiæ.

ι (g) *Weissenfels* ad Salam [k].

κ (h) *Zwicka* ad Muldam fl. in limitibus Misniæ & Voigtlandiæ jacet eo loco, quo *Carolus M.* in Venedos movens olim castra habuit. Ager ejus vocatur *Campus Cygneus, das Schwanenfeld*. Urbem hanc *Cygneam* & *Cygneum* hodie vocant, quod nomen accepisse fabulose putant à *Cygno* Herculis filio: Claram reddidit illam *Janus Cornarius* [l], medicus, qui opera *Basilii*, *Epiphanii*, *Hippocratis*, *Platonis*, & plurimos *Galeni* libros in Latinum transtulit sermonem.

HEKELII.

[d] Hæc Urbs celeberrima, natale Solum si spectemus, tot Viros summos ac solidè eruditos edidit, quot è MINERVÆ *Caballo* isto stupendæ magnitudinis adversus *Trojanos* prodière imperterriti milites. Sunt autem illorum præcipui, iique juxta *Alphabeti* ordinem positi, sequentes: *Joannes* Bohnius, *Jacobus* atque *Jo.* Bornii, *Godfr. Christianus*, *Jo. Andreas* atque *Paulus* Bosii, *Jo. Benedictus*, *Augustus Benedictus*, *Sam. Benedictus* atque *Frid. Benedictus* Carpzovii, (Fratres), *Caspar* Cruciger, *Sigism.* Finkelthusius, *Chr. Frider.* Frankensteinius, *Martinus Fridericus* Friesius, *Martinus* Geierus, *Andreas* Glauch, *Daniel* Griebnerus, *Tobias* Heidenreichius, *Michael* Heyland, *Heinricus* Hoepffnerus, *Paulus* (Pauli Fil.) Hornicæus, *Gottfr. Nicolaus* atque *Thomas* Ittigii, (Fratres), *Franciscus* Kestius, *Simon* Loefferus, *Jo. Christoph.* Marci, *Samuel* Mosbachius, *Jo. Ulr.* & *Jo. Fridericus* Mayeri, (Pat. & Fil.), *Hen.* Meyer, *Christoph.* Pinker, uterque Pistoris, *Modestinus* np. & *Simon*, *Tilemannus Andreas* Rivinus, *Paulus* & *Paulus Franciscus* Romani (Pat & Fil.), *Quirinus* Schacherus, *Jo.* Schilter, *Zacharias* Schneider, *Barthol. Leonh.* Schwendendoerfer, *Adrianus* & *Tho.* Stegeri, *Jo.* Thilo, *Jacobus*, *Jo.* & *Christianus* Thomasii, *Paulus* & *Christianus* Wagneri, (Pat. & Fil.), *Jeremias* Weber, *Gottfr.* Welschius atque *Caspar* (Casp. *Fil.*) Zieglerus. *Timotheus Polus*, alter ille *Martialis*, inter *LIPSIAM* atque *JUSTUM LIPSIUM* Lib. II. Epig. XXXII, hanc comparationem lepidam instituit, canendo:

Non

(a) Naumburgium. (b) Porta. (c) Dresda. (d) Freyberga. (e) Annaberga. (f) Mariæberga. (g) Weissenfels. (h) Zwicka.

(1) *Munitissima, & inter Germaniæ præcipuas locum obtinet. Elbis Amnis quæ civitatem secat, ponte lapideo 17 Arcubus structo jungitur. Palatium Electoris vix ulli Germanorum secundum, & Musæum imprimis Mirabilibus Naturæ & Artis refertum haud immerito jactat, cui nullum forsan in Orbe Europæo æquiparandum est. De quo Lector curiosus Itinera D. Brown haud sine fructu consulat. Munimenta quædam, a Carolo M. structa, in Arce husque restant.* (2) *Familia hæc illustrissima ab Harterico, Saxonum Rege, ante Christum natum originem ducit; de hoc autem inter Doctos non constat. Hengistus, Saxo, qui Australem Britanniæ partem subegit inter Duces Saxoniæ numeratur, cujus Effigies optime delineata in Palatio Electorali inter alias imprimis visu digna est. Qui Stemmata ac Prosapiam horum Principum dignoscere velit, Atlantem Historicum supra laudatum consulat, ubi nihil non magnificum reperiet. Elector Saxonicus Mareschallus Magnus Imperii olim constitutus est, quo Nomine præsidio, ubicunque Ordines Imperii conveniunt, præest, & durante Interregno, ut Vicarius Imperii, nisi regionibus illis quæ Comitem Palatinum Vicarium agnoscunt, Germaniam regit, & omnes Ordinum Conventus, nisi qui Collegiales vocantur, indicit; at Elector Moguntinus, cujus est hæc Provincia, Electorem Saxonicum de Conventu indicendo Certiorem facere tenetur, qui Comitem Pappenhemium Vicarium suum Mandatum illud ordinibus exhibere jubet.* (3) *De Mineralibus sive Fossilibus Friburgensibus, & quomodo ad usum humanum præparantur, sedulus Lector Iter Laudatissimi D. Brown, aut Atlantem Geographum Londini editum consulat, ubi proventum harum fodinarum omnino mirabilem esse facile deprehendet.* (4) *Antiquorum Leucopetra & Ducatus titulo insignita.* (5) *Olim Imperialis, at nunc exempta.*

λ *Zeitz*, (1) μ *Chemnitz* (2), ν *Torga*, ξ *Jochims-Thal*, haud contemnenda opida, quorum postremum est feudum regni Bojohæmiæ. Est præterea in Misnico agro Principatus Snebergensis [*m*], ab opido arceque ο *Sneberg* (3) cognominatus, cui conjunctus est Comitatus π *Hennebergensis*. ρ *Aldenburgium* Ducum sedes est. Misnicæ etiam ditionis est σ *Voytlandia*, cujus caput est opidum *Hoff*, satis nobile.

Zeitz. Chemnitz. Torga. Joachims-Thal. Sneberga. Comitatus Hennebergensis. Voytlandia.

II. τ *Sax-*

Non multum distant Urbs LIPSIA, LIPSIUS Autor;
Moribus *ISTA nitet, sed micat ILLE* stylo.
HÆC Urbes inter Dea, *sed* Deus *ille Virorum*;
Multas HÆC Libras *ventilat, ILLE* Libros.

[*e*] Hujus Loci verè clari ac nobilis Rempublicam ex voto adornatam hactenus valdè illustrem ac celebrem reddiderunt *Riemerorum*, *Voglerorum*, *Wolfiorum*, *Mosbachiorum* ac *Kraußiorum*, Virorum amplissimorum, Nomina, omnibus Bonis ac Piis omni honore & cultu semper excipienda. Aliàs, præter *Joannem Prettenium*, heic quoque sunt nati *Georgius Francus*, atque *Jo. Georgius Grævius*, eminentioris Litteraturæ Dictatores splendidissimi. Atque etiam *Casparis* Fil. & *Sixti Bertramorum*, nec non *Joan. Topfferi*.

[*f*] *Chronicon* PORTENSE, duobus Libris distinctum operâ & studio *Justini Pertuchii*; ejusdem Cœnobii Rectoris optimè meriti, prodiit *Lipsiæ* anno 1612. 4. f.

[*g*] Heic nati sunt Viri illustres atque celeberrimi, *Christianus* & *Wolfg. Casp. a Klengel*, *Wolfg. Casp. Martini*, *Ad. Sam. Freystein*, *Melch. Heinrich Schedel*, *Balthasar Meisnerus*, *Jo. Fridericus Konig*, *Geo. Lilius*, *Sigism. Rupertus Sulzbergerus*, *Augustus Buchnerus*.

[*h*] Cunas præbuit *Hieronymo Wellero*, Theologo constanti & heroico, cujus Scripta Spiritum *CHRISTI* & *D. LUTHERI* spirant flagrantissimè, plena Pietatis, veræ & solidæ consolationis, quæ omnis generis tentationibus utiliter opponi possunt, quemadmodum inquit *Luc. Osiander* Epitom. *Histor. Eccles.* Cent. XVI. Lib. III. c. 7. Patria quoque est *Jo. Maukischii* & *Danielis Fesselii*.

[*i*] *Erasmi Sarcerii*, *Gregorii Bersmanni*, *Michaelis Barthii* atque *Joan. Frenzelii* dilectissima patria.

[*k*] Hodiè est Sedes *Joannis Adolfi*, gloriosissimi Saxoniæ Ducis, splendida; claretque illustri Athenæo & celeberrimis *Joannis*, & *Joann. Andreæ Oleariorum*, nec non *Heidenreichii* ac *Schieferdeckeri* Nominibus.

[*l*] Atque *Chilianus Konig. Gregorius Haloander*, *Georg.-Pylander*, sive *Thorman*, & in primis *Tobias Schmid*.

BUNONIS.

λ (a) *Zeitzium*, ad Elystrum, Episcopatu olim clarum, qui posteà Naumburgum delatus est.

μ (b) *Chemnitz* est ad fluvium cognominem.

ν (c) *Torga* ad Albim stativis illis nobilis, ex quibus Bannerius, undique licet multis millibus cinctus, cum exercitu suo incolumis evasit, anno 1637.

ξ (d) *Vallis Joachimica* in descriptione Bohæmiæ, cujus pars est, memorata, celebritatem suam debet divitibus argenti venis, & *Jo. Matthesio*.

ο *Schneberga* olim metallis dives.

π (e) At *Comitatus Hennebergensis* in Franconia est; ubi ejus facta mentio.

ρ (f) *Aldenburgium* ad Muldam [*n*] Conradi *von Kauffungen* scelere, quo *Ernestum* & *Albertum* Friderici Electoris filios ex arce illa noctu abduxit anno 1455 etiam notum. In Misnia præterea sunt opida (g) *Merseburgium* ad Salam Episcopatu [*o*] nobile: (h) *Rochlitz* ad Muldam: (i) *Grimma* ad Muldam scholâ nobilis. (k) *Lucca* inter Zeitzium & Bornam ad Pleissam: ubi Philippus Nassovius à Friderico Marchione occisus anno C. 1308. Et quoniam Marchio multis damnis ab Imperatoribus erat affectus, in compensationem horum occupavit *Aldenburgum*, *Chemnitium*, & *Zwiccaviam*, quæ erant urbes Imperii. (l) *Wurtzen* ad Muldam collegio nobile: ad eundem fluvium sunt (m) *Leisnitz*, (n) *Colditz*, & (o) *Eilenburgium*. Ad Episcopatum Merseburgensem pertinet (p) *Lutzen*, prælio, quo *Gustavus Adolphus* Rex Sueciæ cecidit, nobilitatum (4). (q) *Mulberga* ad Albim famam habet à clade *Joannis Friderici* Electoris, qui ad hoc opidum à *Carolo* V acie victus & captus est, anno 1547. Ad Albim quoque est (r) *Pirna*; (s) *Konigstein* castrum munitissimum, (t) *Stolpena* cum arce; (u) *Grossenhaina*, (x) *Bisschoffswalda*.

(1) Ducatus etiam titulo decorata.
(2) Olim Imperialis at nunc exempta, plumbi fodinis clara.
(3) Argenti fodinis celebris.
(4) A. 1632 Copiis Cæsareis magna strage fusis fugatisque.

σ (y) *Voytlandia* Misniæ, Bohemiæ, Palatinatus & Thuringiæ continetur finibus, diversis subjecta Dominis. Pars ejus marchionibus Brandeburgensibus paret, quorum sedes (z) *Culmbach* cum arce *Plassenburg*, *Bareyth*, & *Hoff*, sive *Curia Rechniciana*, ad Salam est. At *Onolspachium*, unde quoque marchiones Brandeburgici appellantur, est in Franconia; (a) *Plauen*, *Olsnitz*, cum arce vicina *Voigtberg*, unde regioni nomen, & *Adorf* ad Elystrum, sunt in ditione Saxoniæ Ducis: [*p*] aliaque nonnulla tenet Bohæmiæ Rex. In eadem Voytlandia sunt *Barones Plauenses*, qui *Reusii* dicuntur, *die Herrn Reussen von Plauen*, quorum est *Weida*, *Gera*, *Greitz* [*q*]. Ibidem quoque est *Pinifer* mons, quatuor fluminum parens, *Mœni*, *Salæ*, *Egræ* & *Nabi*.

HEKELII.

[*m*] Heic magnum errorem commisit noster *Cluverius*, dum *Principatum Snebergensem* cum *Arce* existere statuit; cùm saltem sine *Arce* est Oppidum. Error quoque non levis est, quando *Cluverius* hoc Oppidum Comitatui *HENNEBERGICO*, quem prorsus sicco, ut dicitur, pede negligens præterivit, adjungit. *Snebergam* enim in *MISNIA*; *Comitatum* autem *Hennebergicum*, cujus *Joannes Buno*, Vir eruditissimus, in *Notis* ad Sect. IV. Cap. X. hujus Lib. III. brevissimis saltem memor est, in *FRANCONIA* situm esse, & sic quàm longissimè à se invicem distare constat. Aliàs Oppidula sequentia, eaque in Montanis

(a) Zeitz. (b) Chemnitz. (c) Torga. (d) Vallis Joachimica. (e) Comitatus Hennebergicus. (f) Aldenburgium. (g) Merseburgium. (h) Rochlitz. (i) Grimma. (k) Lucca. (l) Würtzen. (m) Leisnitz. (n) Colditz. (o) Eilenburg. (p) Lützen. (q) Mulberga. (r) Pirna. (s) Konigstein. (t) Stolpena. (u) Grossenhaina. (x) Bisschoffswalda. (y) Voytlandia. (z) Culmbach. (a) Plauen.

Saxonia. Magdeburgium.

II. τ *Saxoniæ Ducatus* ad utramque Albis fluvii ripam est, in varias ditiones discerptus. Urbium clarissima amplissimaque est υ *Magdeburgium*, *Meydeburg*, Burggraviatus S. Imperii, & Archiepiscopatus titulo maximè insignis (1).

III. φ *Wit-*

(1) *Sunt qui Magdeburgium Ptolemæi Vesovium esse ducunt; alii autem a Druso aut filio ejus Germanico conditam esse volunt, & Parthenopolin nominatam, i. e. the Maiden's Burgh, quia Venus ibi colebatur, sub specie Virginis nudæ, oculis splendentibus, coma flavescente in humeros demissa, & in curru deaurato insidentis, cui jungebantur duo Cygni, & duo Turtures albi; Caput Veneris Myrto redimebatur, facem ardentem in pectore, Globum in dextra, & aurea Poma tria in sinistra gerebat; quam Imaginem, una cum Templo in quo colebatur, Carol. M. dirui jussit. Dantur etiam qui urbem hanc conditam aut saltem amplificatam volunt ab Edgitha, Imperatrice, Othonis Cæsaris uxore, & filia Edmundi Anglo-Saxonum Regis, quæ magnis sumptibus Templum Cathedrale ibi struxit more Anglico, cujus Statua lapidea ibi asservatur, juxta quam repræsentantur multa aureorum millia quæ Templo huic consecravit. Ab Othone item, consentiente summo Pontifice, Archiepiscopus ibi constitutus, qui Primas Germaniæ, & Pontifici soli subditus erat, dissentientibus autem tribus Electoribus Ecclesiasticis & Archiepiscopo Salsburgensi. An. 1556 Confessionem Augustanam amplexa est hæc Civitas. An. 1631 longam Obsidionem a Cæsareis perpessa est, &, cedere nolens nisi salva fide Evangelica, tandem vi expugnata, Tillio Duce, quando plus minus 36000 Civium Ferro periere, Virgines & Matronæ nefarie violatæ, vix 400 Cives fuga elapsi, & Civitas incendio deleta: Furor autem Pontificius Templo Cathedrali pepercit, ubi 49 Altaria opere exquisitissimo numerantur; de hoc infando scelere Tillius gloriari solebat, & Cladem hanc sanguinolentam Nuptias Magdeburgenses appellabat. Conventu Westphaliensi Archiepiscopatus hic, sub Ducatus Titulo, Ditioni Brandeburgicæ annexus est, at splendorem pristinum Civitas nonqum recuperavit.*

tanis metallicis sita, commodè huc trahenda esse opinor, *AVE* videlicet, nomine *Melberiano* insigne, *BUCHOLZIUM*, *EIBENSTOCHIUM*, *St Georgen Stadt*, *NEOSTADIOLUM*, *SCHEIBENBERGA*, *Lehmannorum* Fratrum, quorum triga, Patria, *SCHWARZENBERGA*, *SLETTA*, *Michaelis Wendeleri* natale Solum, *STOLBERGA*, famâ *Friderici Knettneri* atque *Gottfriedi Mulleri* aliis Gentibus etiam notum, *THUMA*, ubi *Joannes Crausius* natus, atque *PRATOVALLUM*, sive *Wiesenthal*.

[n] Hanc Urbem, quæ non ad *Muldam*, sed ad *Plissam*, (unde & antiquè *Pleissenburgum* dictum) sita est, & rectiùs, me judice, *Alteburgum*, seu *Altenburgum*, (*die Altel Burg*, *Saxonum* nempe Ducum) quàm *Aldenburgium*, scribitur, carmine quidem juvenili, sed sanè felici ac optimè composito, condecoravit anno 1647 *Israel* (Josephi *Sen.* Poëtæ illius Christiani celeberrimi, Fil.) *Clauderus*. Monasterium, quod in Scholam publicam jampridem est mutatum, à *Friderico Barbarossa* A. C. MCLXXII fundatum esse constat. Sed Curia, ubi *COLLOQUIUM* ita dictum *ALTEBURGENSE* inter *Wittebergenseis* atque *Jenenseis* de materiâ, *Qualis* nempe *sit Justificatio nostra coram DEO*, *JOANNE GUILIELMO*, *Saxoniæ* Duce atque Patre patriæ, mandante, anno 1568 est habitum, anno 1562 est exstructa. Heic in lucem sunt producti *Jo. Georg.* Brem, Jun. *Jacobus*, *Josephus Israel* ac *Gabriel* Clauderi, Fratres, *Heinricus* & *Jacobus* Crellii, Fratres, *Joan. Georg.* Doehlerus, *Heinricus* Freieslebius, *Joan. Arnold* Friderici, *Joan. Georg.* Kaiser, *Heinr.* Opitius, *Joan.* Reinboth, *Joan.* Richter, *Joan.* Schubart atque nonnulli alii. Cæterùm, Lineâ *Saxo-Ducali Alteburgica* per *FRIDERIC. WILHELMUM* III. deletâ, hic Ducatus ad *Gothanam* Lineam est translatus, cujus herus jam est *FRIDERICUS*, heros omne encomium superans.

[o] Ac Viris celebribus, *Valentino* inprimis *Sittigio*, atque *Friderico Hildebrando*.

[p] Huc referendum (præter *AURBACHIUM*, ubi *Joannes Foersterus* natus, nec non *ELSTERBERGAM*, *GEFELLAM*, *LENGEFELDAM*, *MUHLDROFIUM*, illustrem *BODENHAUSENIANAM* Sedem, *MYLAVIAM*, *PAUSAM*, atque *THEUMAM*), *REICHENBACHIUM*, Oppidum sanè opulentum, populosum, benignum, ac splendida *ADOLFI FRIDERICI* (*Friderici* g. m. Fil.) *METZSCHII* Sedes. Patria est *Germanorum VIRGILII*, *Friderici* np. *Rappolti*, ut & *Ægidii Wildii*, *Joannis Fidleri* & *Michaelis Listii*, qui undique Litteratis, cùm adhuc essent superstites, ob Eruditionem haud vulgarem fuêre valdè grati.

[q] In eâdem *Voytlandia*, s. *Terra Variscorum*, sedent quoque Comites ac Domini à *Plavia*, Heroës pii, litterati atque magnanimi, *Reusii*, seu *Rutheni* alioquin dicti, qui in duas Lineas *Seniorem* nempe ac *Juniorem*, dividuntur, & Illustrissimo *HENRICORUM* nomine, *Bertha*, *Carinthiæ* Duce & *Henrici* VI *Imp. Rom.* Consanguineâ, *Henricoque* Seniori, *Domino* de *Weida*, feliciter tandem maritatâ, anxiè sic postulante, omnes ac singuli insigniti. Senioris Lineæ *Ruthenorum* Sedes est *Graiza*, Oppidum duabus Arcibus clarum ac *Danielis Mulleri*, Theologi *Lipsiensis* patria. Sed Junioris Lineæ *Rutheni* sedent *Slaizæ*, *Geræ*, *Lobensteinii* ac *Hirschbergæ*. Ubi notandum, quòd *Slaizæ Wolfg. Ad. Lauterbach* atque *Christoph. Limmer*, JCTi, nati sint; *Geræ* verò, Oppidulum *LANGENBERGA*, ♄. d. XX. *Mar.* anni 1686, à *Vulcano* immisericorde ac prorsus inexorabili, permittente justissimi DEI Justitiâ, tota fermè, proh! consumpta est; licet utraque *Curia*, *Politica* nempe atque *Senatoria*, ut & *Ecclesia* atque *Schola publica*, auxiliante DEO, steterint & adhuc stent salvæ ac incolumes. Quod inopinatum incendium Crena *Wendleriana* metrica non solùm prolixè descripsit, sed & perpetuò notatum esse voluit sequenti *Chronodisticho*:

MartIe, proh! VICena DIes fataLIs & atra
Est tVa GERÆ! Vrbs heV! Igne fVrente rVit.

BUNONIS.

τ (a) *Saxonia* alia est *Inferior*, alia *Superior*. *Inferior* Saxonia continetur finibus Pomeraniæ, marchiæ Brandeburgensis, & Saxoniæ Electoralis ab Oriente: Thuringiæ, Hassiæ, & parte Westfaliæ à Meridie: ab Occasu itidem concluditur parte Westfaliæ, Frisia Orientali & parte maris Germanici: à Septemtrione, parte maris Germanici, Ducatu Slesvicensi & parte maris Baltici. In ea Saxonia sunt Archiepiscopatus Magdeburgensis [r]; Ducatus Brunsvicensis, Luneburgensis, Bremensis, Verdensis, Meckelburgensis, Lauenburgensis, Holsatiæ; Episcopatus Halberstadiensis, Hildesheimensis, Lubecensis, Ratzenburgensis, & Comitatus *Delmenhorst*. (b) *Superior Saxonia* habet ab Oriente Lusatiam; à Septemtrione marchiam Brandeburgensem, & Magdeburgum; ab Occidente Thuringiam; à meridie Misniam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Mulda*, &c.

HEKELII.

[r] *AUGUSTO*, *Saxoniæ* Duce & Archiepiscopatus hujus Administratore, piè placideque mortuo, in *Ducatum* mutatus.

BUNONIS.

υ (c) *Magdeburgium*. Archiepiscopatu, & calamitate illa, quâ anno 1631 à Tillio expugnata tota ferè interiit,

(a) Saxoniæ Inferioris fines. (b) Saxoniæ Superioris fines. (c) Magdeburgium.

III. φ *Wittenberga* opidum nitidum ac munitum (1), Ducum Saxoniæ quondam Sedes, *Martini Lutheri* Theologica professione maximè clara. χ *Halla*, vulgò *Hall in Sachsen*, elegans urbs, salis coctione maximè celebris (2).

IV. Est in Saxonia, sui juris ⸸ *Principatus Anhaltinus*, ab arce *Anhalt* ita cognominatus; huic subsunt duo Comitatus, *Ascanien* & ω *Barbi*, Baronatusque α *Bernburg*. β *Dessaw*, Principum sedes, urbs est lauta (3). Hac quidem major est γ *Servesta*, *Zerbst*, at minus polita.

V. Est in eadem Saxonia clarissimus omnium δ *Comitatus Mansfeldicus*, ab opido *Mansfeld* denominatus, quatuor alios intra se Comitatus includens (4).

Wittenberga. Halla. Anhaltinus Principatus. Comitatus Ascanien & Barbi. Bernburg. Dessaw. Mansfeld.

VI. ε Bruns-

interiit, celebris: restaurata tamen hodie floret [s]. Est verò Archiepiscopatus iste, qui ad Circulum pertinet Saxoniæ Inferioris, magna ex parte ad Salam situs, & Albim. Collimitantur ei Marchiaci Brandeburgenses, Saxones Superiores, Brunsvicenses & Anhaltini. Sunt porrò in hoc Archiepiscopatu opida *Burgum* versus Marchiam: *Wolmersteden* Archiepiscopi quoque sedes: *Haldensleben* ad Oram & Biveram fl. *Salza*, *Juterbock* [t] & *Calba* ad *Bodam*.

HEKELII.

[s] Docet ibidem ad *Div. Jacobi* fideliter *Christian. Scriverius*, Theologus excellenter pius, devotus atque candidus, quem fidelis Parentis instar semper venerabor. Clarent ibidem quoque *Georg. Schonbel a Rosenfeld*, *Philippus Mullerus*, *Baltasar Kinderman* & *Henr. Mattias a Brohn*.

[t] *Joannis Deutschmanni* patria.

BUNONIS.

φ (a) *Wittenberga* ad Albim Academia etiam celebris est: condita illa est à *Friderico* III *Electore*, introducta 18 Octobris [u]. Primus Academiæ Rector fuit *Martinus Polichius Mellerstadius Francus*, Electoris medicus, & trium superiorum Facultatum Doctor, qui anteà in Rhodo insula, quum Princeps ille vina Cretensia liberiùs bibisset, & se in balneas contulisset, ingressus eum sua manu eduxerat, ne febri ita correptus moreretur; quod Christophoro Bavaro itineris comiti accidit. Qua de causa medicus ille Electori præprimis charus erat. Cum *B. Luthero* Wittenbergæ docuit *Philippus Melanchthon*, qui humani ingenii modum excedens, solus ferè sine omni exemplo simili in omnibus doctrinis in toto genere humano maximus fuit, planeque θαυμαστὸν χρῆμα, *ein wonder und besonder Mann*. *Witteberga* autem, ubi fulserunt illa duo clarissima lumina, *Lutherus* & *Melanchthon*, verè fuit, utroque vivente & docente, lux orbis terrarum, communis generis humani schola, & clarior, quod Cicero de Athenis olim scripsit, quàm, ut indicari egeat. In Saxonia Electorali quoque sunt opida *Beltzig*: *Hertzberg*: *Bitterfeld* ad Muldam: *Dieben* ad Muldam, quod opidum *Melanchthon Thebas* appellat *Saxonicas*, nominum cognominationem respiciens: *Kemburg*: *Schmiedeberg* inter Albim & Muldam.

χ (b) *Halla* Saxonum est ad Salam [x], arcem habet urbi imminentem, *Mauriciburgium*, quæ Archiepiscopi Magdeburgensis nonnunquam Sedes est. Salinis quoque illa urbs dives est. In eodem Episcopatu Hallensi est quoque opidum *Alsleben* ad Salam.

⸸ (c) *Principatus Anhaltinus* Superioris Saxoniæ habetur pars, & ferè omnis continetur finibus territorii Magdeburgensis, Saxoniæ Electoralis & Comitatus Mansfeldensis.

ω (d) *Barbiensis Comitatus* habet opidum *Barby*. *Comitum Barbiensium* stirps mascula nuper desiit.

α *Bernburg* ad Salam est stativis Gallassis & Torstensohnii anno 1644 celebris.

β (e) *Dessavia* ad Albim Mansfeldii clade nobilitata.

γ (f) *Servesta* à cerevisia famam habet. Est hic quoque *Cœtha* vulgo *Cothen*. Non longè ab isto Principatu, ferè in finibus agri Halberstadiensis, est (g) *Quedlinburgum* ad Bodam fl. ubi nobile sacrarum virginum Collegium; quod instituit *Henricus Auceps*, cujus ibi visitur sepulchrum: & porrò *Gerningeroda* itidem nobile Virginum Collegium.

HEKELII.

[u] Anno *Chr.* 1502.

[x] Olim Divi *AUGUSTI*, Ducis *Saxoniæ* & Archiepiscopatùs *Magdeburgensis* Administratoris, Sedes: Hodiè paret Electori Brandenburgico. Urbs satis amœna atque Salinis dives est.

BUNONIS.

δ (h) In Comitatu *Mansfeldensi* præter *Mansfeldiam*

(a) Wittenberga. (b) Halla. (c) Anhaltinus Principatus. (d) Barbiensis Comit. (e) Dessavia. (f) Servesta. (g) Quedlinburgum. (h) Mansfeld.

(1) Amplum etiam & haud infrequens; Academia inter Lutheranorum celeberrimas numeratur. Oppidum autem Saxoniæ Ducatus præcipuum & munitissimum. Ducum Sedes usque quo Principatus in Familiam Misnicam transferebatur. (2) Unde per singulas Septimanas, Tributum aut Vectigal 500 Aureorum aut Thalerorum Administratori Magdeburgico pendunt. Hic Lingua Germanica summa puritate pronunciatur. Opidum hoc imprimis celebre propter Ptochodochium a D. Franks conditum, mirum in modum adauctum & sustentatum, ubi multi aluntur Studiosi, Opifices, &c. sine Stipendio fixo, sed tantum Providentia Divina & Benevolorum Eleemosyna undique suppeditato; adeo ut vere dici possit, fideles ibi more primitivo Fide vivere, & credentes nunquam a Deo Opt. M. desertos. (3) Et munita. Principes Anhaltini inter antiquissimos Germaniæ locum tenent. Ludovicus Princeps Anhaltinus, Societatis Fructificantis, uti vocatur, seculo 16, Fundamenta jecit: hic totam fere Europam peragratus, & Emolumentum a Literatura proveniens observans, populares ad Literaturam colendam invitavit, & ad optimos Græcorum & Romanorum Scriptores in sua Lingua interpretandos provocavit; unde magno Germanorum Commodo Societatem 20 Principum & 600 Nobilium formavit, quæ mirum in modum Omnifariam Doctrinam, & Linguam Teutonicam in Germania excoluit. (4) Comites Mansfeldenses antiquitatem Originis jactant, & illorum plurimi bello claruerunt. In hoc Comitatu Lapis affatim foditur Scheifferstеyn appellatus, unde magna Vis Cupri & Argenti excoquitur. Venæ Cupri in his Lapidibus Piscium, Ranarum, Glirium, & aliorum Animalium formas referunt.

Brunsvicensis Ducatus. Brunswick.

VI. *ɛ* ***Brunsvicensis Ducatus*** Caput est, unde Ducatui nomen, ζ *Brunsvicum* (1), libertate imperii fruens; urbs dives ac probè munita, fortissimâ contra Ducum Brunsvicensium crebras obsidiones defensione maximè nobilis. Secundum

(1) *Brunsvicum gloriatur se primum ex oppidis celebrioribus Confessionem Augustanam accepisse; inter Anseaticas numeratur; Prætorium, Palatium, & Templa magnifica jactat. Cerevisiæ* Mum *vocatæ, & Coriorum Commercio celebris.*

diam castrum & opidum, haud longè à Wippera fl. est (a) *Islebia* B. Lutheri patria. Mirum est, quod *Agricola*, Proverbium illud, *du bist der treue Eckhard, du warnest jederman*, explicans, refert de cohorte Bacchante, vulgus appellat *das wutende Heer*; quæ olim quotannis proximo à Bacchanalibus Jovis die Islebiam & reliqua Comitatus loca transierit, sene quodam agmen ducente; qui se ipsum nominârit *den treuen Eckhard*. In eo Comitatu sunt etiam opida *Wipra*; *Querfurt*; & *Leimbach*.

ɛ (b) Serenissimorum *Brunsvicensium & Luneburgensium Ducum Terræ* habent ab Ortu marchiam Brandeburgicam, Archiepiscopatum Magdeburgensem, Principatum Halberstadiensem: à meridie Mansfeldensem & Stolbergensem Comitatus, Eichsfeldiam & Hassiam: ab Occcasu Abbatiam Corbeiensem, Comitatum Lippiensem & Schauenburgensem, partem Episcopatus Osnabrugensis & Monasteriensis, partem Comitatus Oldenburgici, Mindensem, Bremensem & Verdensem Principatus: à Septemtrionibus Holsatiam, Saxoniam Lauenburgicam & Ducatum Mecklenburgensem. Continent autem terræ illæ Brunsvicenses & Luneburgenses præcipuè quatuor Principatus, (c) *Wolferbytanum*, *Calembergensem*, *Luneburgensem* & *Grubenhagensem*. De Ducatu Luneburgensi dictum est paulò ante in initio capitis xv. *Brunsvico-Wolferbytanus Ducatus* ferè cingitur Ducatu Luneburgensi, Archiepiscopatu Magdeburgensi, Principatu Halberstadiensi, Comitatu Mansfeldensi, Principatu Grubenhagensi, Abbatia Corbeiensi, Ducatu Calembergensi, & Episcopatu Hildesiensi; quem tamen ipse Ducatus Wolferbytanus magna ex parte ambit. (d) *Ducatus Brunsvico-Calenbergensis* ferè jacet intra Leinam fl. & tractum ille montosum & sylvis obsitum, qui vulgò *der Deister* appellatur; ad quem etiam pertinet Provincia *Gœttingensis*; (e) *Grubenhagensis Principatus* continetur finibus Ducatus Wolferbytensis, & Calembergensis, Episcopatus Hildesiensis, & Eichsfeldia. Terræ istæ rigantur præcipuè *Visurgi*, *Werra*, *Seina*, *Okera* & *Innersta*.

ζ (f) *Brunsvicum* [y] à conditore suo *Brunone* Saxonum Duce nomen habens urbs imperii non est, verùm in ditione Ducum Brunsvico-Wolferbytanorum. In quinque dividitur regiones, ex quibus prima, *Urbs vetus*, *die Alte Stadt*; secunda *Urbs Nova*, *die Neu Stadt*; tertia *der Hagen*; quarta *der Sack*; quinta *die Alte Wick* [z]. Arx *Tanqueroda* à *Tanquardo* Brunonis germano fratre primùm condita est. Obsidiones illas sustinuit, anno 1492, 1550, 1553, 1605, & 1614. Sed anno 1671, à Ducibus Brunsvicensibus & Luneburgensibus obsessa deditionem fecit. *Martinus Chemnitius* ibidem docuit. Porrò in hac parte Wolferbytana, præter ipsum (g) *Wolferbytum* [a], etiam Bibliothecâ per Europam instructissimâ & magnificentissimâ nobile, præcipua opida sunt (h) *Helmæstadium* Academia A. 1576, à *Julio* Brunsvicensium Duce conditâ, multisque viris Doctis, ac inprimis *Tilemanno Heshusio*, *Joh. Caselio*, *Corn. Martini*, *Geo. Calixto & Conrado Hornejo*, *Hermanno Conringio*, &c. illustre: *Schœninga* cum arce: *Gandersheimium* ad Gandam fl. illustre habens cœnobium Virginum. *Holtzmunda* ad Visurgim; *Scheppenstede*, *Regia Luttera*, *Konigs-Lutter*, ubi Lotharii II Imperatoris monumentum: *Hessem* arx: item *Lutter am Barenberge*, clade Christiani IV Daniæ regis anno 1626 nobilitata: *Zellerfeldia* metallis dives. (i) *Comitatus* etiam *Blanckenburgicus* hodiè est in ditione Ducum Brunsvico-Wolferbytensium; qui habet ab Ortu agrum Quedlinburgensem, & Principatum Anhaltinum; ab Austro Stolbergensem, Schwartzenburgensem & Hohnsteinensem Comitatus: ab Occasu Principatum Grubenhagensem, Comitatum Wernigerodam: à Septemtrione Principatum Halberstadiensem. Rigatur *Boda* Frigida, *Boda* Calida, *Ratisboda* & *Lubboda*. In præaltis montium jugis hodiè conspiciuntur rudera arcium Blanckenburg, Reinstein, Heimburg, Hartingau, Lauenburg, Homburg, &c. Tota vero hæc regio montibus & sylvis obsita est. Olim ad Comitatum hunc Blanckenburgicum pertinuerunt *Hessem*, *Osterwick*, *Wernigeroda*, *Zillingen*, *Schlanstett*, *Oscherschleben*, *Crottorf*, *Elbingeroda*, *Neindorf*, *Langenstein*, *Gersdorf*, & *Quedlinburgum novum*.

(k) In Principatu *Brunsvico Calenbergensi*, qui ab arce *Calenberg* ad Leinam, tum Principum sede, appellatus est, opida præcipua sunt (l) *Hannovera* ad Leinam, urbs munita & splendida, hodiè Principis Sedes; etiam cerevisia illa, quam *Broihan* vocant, nota [b]; (m) *Hamela* ad Visurgim urbs munita, prodigio nota, ex qua 130 liberi magico cantu evocati interiisse perhibentur. Anno 1633 à Georgio Brunsvicensium & Luneburgensium Principe obsessa ac demum recuperata est, quum hostiles copias, inde haud procul, ad *Oldendorp* ingenti prælio vicisser. (n) *Northeim* inter Leinam & Rhumam fl. (o) *Gœttinga* est ad Leinam urbs munita; ubi Henricus V Imperator, anno 1119, quintum in Germania habuit ludum militarem, quem *torneamentum* vulgo vocant. Anno 1641 Leopoldi Wilhelmi Austriaci obsidionem fortiter tulit ac repressit: Eadem Johannis Caselii patria est, pædagogio florens. (p) *Munda* ad Fuldæ & Werræ confluentes, ferè in finibus ditionis Brunsvicensis anno 1626, à Tillio expugnata, & crudeliter habita est. *Lauenstein*, in cujus agro salinæ. (q) *Uslaria* in silva Sollingensi, &c.

In (r) *Principatu Grubenhagensi*, qui ab arce *Grubenhagen* nomen habet, præcipua opida sunt, *Eimbecca*, provinciæ caput; est urbs probè munita: *Osterroda* habens arcem; aliquando Principum Sedes fuit: inde haud longè quatuor oriuntur flumina, *Innersta*, *Ockera*, *Rhuma* & *Sœsa*: *Clausthal*, ubi divites argenti fodinæ; *Altenau*: *Mons D. Andreæ*: *Lauterberg*: *Elbingeroda*, &c. Item *Hertzberga*, Principum sedes, aliæque arces, &c. In hujus Principatus confinio

(a) Islebia. (b) Brunsvico-Luneburgensium terrarum fines. (c) Ducatus Brunsvico-Wolferbytani fines (d) Ducatus Brunsvico-Calenbergicus. (e) Principatus Grubenhagensis. (f) Brunsvicum. (g) Wolferbytum. (h) Helmæstadium. (i) Comitatus Blanckenburgicus. (k) Principatus Calenbergensis. (l) Hannovera. (m) Hamela. (n) Northeim. (o) Gœttinga. (p) Munda. (q) Uslaria. (r) Principatus Grubenhagensis.

cundum locum obtinet *n* *Halberstadium* (1), inde *&* *Hyldesheim* (2), *Hannover* (3), *ι* *Goszlar* (4), *Helmstad* (5), haud spernenda opida. *Wolfenbuttel* (6), arce munitissima, Ducum sedes est. Halberstadt.

confinio & Thuringiæ ferè finibus est cœnobium (a) *Walckenried*, in quo schola illustris, bonis literis & artibus florens. Cæterùm omnis ille Principatus Grubenhagensis, unà cum hoc cœnobio, hodiè est in ditione Ducum Brunsvico-Luneburgensium lineæ Calenbergensis.

HEKELII.

[y] Quondam Veterum *Chaucorum* Sedes.

[z] Sedet ibidem hodiè *Rudolfus Augustus*, Dux pius, fortis, magnanimus, prudens, benignus & excellenter inclytus.

[a] Ubi *Antonius Ulricus*, *Rudolfi Augusti* Frater, Dux & Heros ipsius *Apollinis* atque *Musarum Charitumque* mansuetiorum *Genio* eminenter præditus atque exornatus, gloriosissimè jam locum tenet. Heic ILLUSTRIS ACADEMIA à *RUDOLFO AUGUSTO* atque *ANTONIO ULRICO*, Fratribus germanis, Ducibus *Brunsv.* ac *Luneburgensibus* excellenter inclutis ac gloriosis, anno 1696 est instituta.

[b] Heìc natus est *Henr. Buntingius*, Chronologus insignis & litterarum divinarum apprimè peritus.

BUNONIS.

n (b) *Halberstadium* Episcopatus cognominis caput; qui omnis per pacificationem Monasteriensem titulo Principatus Electori Brandeburgico traditus est: opida in eo sunt *Osterwicum*, quod perfluit Alsa fl. ibi primùm conditus fuit Episcopatus Halberstadiensis. *Oscherfleben* ad Bodam fl. *Gruningen*, *Nornburg*.

& (c) *Hildesheim* Episcopatus Hildesiensis, qui Brunsvicensi & Luneburgensi Ducatu continetur totus, metropolis est ad Innerstam fl. Opida hìc porrò sunt *Peina* ad Fusam; *Alfeldia* ad Leinam, *&c.*

ι (d) *Goslaria* ad Gosam urbs Imperii libera: ab Henrico Aucupe primùm fertur condita, quod tamen alii Ottoni I adscribunt. Aliquot Imperatorum exstitit sedes: ibique lubens hæsit Henricus IV. In hâc ipsa urbe tum temporis celebrata Comitia illa per Fuldensis Abbatis ambitionem reddita cruenta. Henricus etiam V, ibidem quum haberet comitia, gladii ipsius acumen fulmine tactum est. Olim urbs illa metallorum dives fuit.

(a) Walckenried. (b) Halberstadium. (c) Hildesheim. (d) Goslaria.

(1) *Hen. Julius Episcopus, Filius Ducis Brunsvicensis, Confessionem Augustanam ibi An.* 1591 *introduxit. Urbs ampla, bene culta, ædibus lauta & Hospitium totius Europæ amplissimum, Commis nominatum jactat, ubi Imperator Cæsareus Wallestein Diversorium, sibi, Satellitibus, Servis & Amicis per Menses aliquot, satis commodum habuit. Episcop. ibi a Car. M. fundatus An.* 780. (2) *Episcop. primus a Ludov. Pio An.* 822 *constitutus; unicum Episc. Pontificium in Saxonia Inferiori habet, suffraganeus Electori Coloniensi est. Incolarum autem maxima pars Lutherani, quibus Libertas Conventu Westphaliensi firmata fuit.* (3) *Urbs lauta, Palatio Elector. ornata, bene munita, & quatuor Nundinis quotannis celebris.* (4) *Nobile Membrum Imperii vocatur, urbs lauta, & immunitatibus præ aliis gaudet.* (5) *Inter antiquissimas Saxoniæ urbes numeratur; a Car. M. An.* 782 *fundata Academia decoratur ab An.* 1566, *ubi Bibliotheca celeberrima permultis MSS, & inter alia Pentateucho Hebraico perantiquo 2 Volum. pergamineis conscripto, a Rabbinis Judaicis magnopere laudato.* (6) *Inter Germaniæ munitissimas locum obtinet, & Bibliothecam Ducum vix ulli in Orbe Christiano secundam jactat. Hanisius enim Librarius* 124000 *Volum. inter quæ MSS* 2000, *&* 115504 *Tractatus ab* 56393 *Authoribus conscriptos numerat.*

CAP. XVIII.

De Archiepiscopatibus & Academiis Germaniæ.

I.

ARchiepiscopatus in Germaniâ sunt VII; Moguntinus, Coloniensis, Treverensis, Magdeburgensis, Salisburgiensis, Bremensis & Pragensis. *Episcopatuum* in tam vasta regione incertus est numerus. Præcipui sunt; Herbipolitanus, Bambergensis, Argentoratensis, Spirensis, Leodicensis, Monasteriensis, Paderbornensis, Hildesheimensis, Mindensis, Osnabrugiensis, Verdensis, Halberstadiensis, Vratislaviensis, *&c.* *α* Archiepiscopatus & Episcopatus Germaniæ.

II. *Academiæ* illustres sunt; Basileæ, Friburgi in Brisgavia, Argentorati, Heidelbergæ, Tubingæ, Ingolstadii, Altorfensis, Pragæ, Viennæ, Francofurti ad Oderam, Gripswoldiæ, Rostochii [*a*], Helmstadii, Wittembergæ, Lipsiæ, Jenæ, Erfordiæ, Marpurgii, Giessæ, Coloniæ, Rintelii. *β* Academiæ Germaniæ.

CAP.

BUNONIS.

α Archiepiscopatum *Bremensem*; item Episcopatus *Ferdensem* & *Halberstadiensem* in Principatus per pacificationem Monasteriensem esse mutatos sæpiùs anteà dictum est.

β Hic accedit Academia *Chiloniensis* ab *Albrechto* Holsatiæ *Duce* condita, & 5 Octobris anno 1665 introducta.

HEKELII.

[*a*] *Regiomonti Borussorum.*

BUNO-

CAP. XIX.

DANIÆ REGNUM.

I.

Dania. α. D*Ania* nomen habet à *Danis* [*a*], sive *Codanis* populis, qui & *Teutoni* olim dicti fuere (1): Codano sinu, sive mari Suevico, in plures secatur portiones. Partem ejus cis sinum in Germaniæ continenti sitam β *Cimbricam*
Cimbrica. *peninsulam* Romanam vocitatam, antè diximus. *Cimbri* ab initio incoluere: posteà

(1) *Gerard. Voss. de Idololatria, a Wodeno Guodano, sive Codano nomen ducit, cui Wormius calculum adjicit.*

(2) *Provinciis scilicet per Suecos bello conquisitis, & hucusque retentis: alias enim nec Sueciam nec Norvegiam attingit, inter Grad. Lat.* 54 & 58, & *Longitud.* 26 & 34, *sita.*

BUNONIS.

α (a) *Daniæ* regnum undique alluitur mari; nisi quod ab Ortu æstivo Sueciam; ab Occasu æstivo Norvegiam (2), & à Meridie Germaniam attingit; à qua *Eidora* fl. disterminatur.

HEKELII.

[*a*] Hoc Regnum descripsit *Martinus Zeilerus* sub nomine *Neue Beschreibung der Konigreiche Dennemark und Norwegen*, &c. qui Liber prodiit primò *Ulmæ* anno 1648 in 8. f. & deinde *Amstelodami* anno 1655 in f. 12. DANICAM autem *Historiam*, inprimis de *Regibus DANIÆ*, qui Familiam *Oldenburgicam* præcessêre, eorumque Rebus gestis, *Joannes Meursius*, præter *Hafniensem* Editionem in 4. f. edi quoque curavit cum Continuatione *Amstelodami* anno 1638 in fol. Exstat & *Joannis Svaningii* Chronologia *DANICA* atque *Olai Wormii* Monumenta *DANICA*, *Hafniæ* excusa; *hæc* quidem in 4. f. anno 1643, *illa* autem in fol. anno 1650. Modernus Rex *CHRISTIANUS* V, omnino Rex justus, prudens, magnanimus & augustus est. Erant & quondam splendidissima *DANIÆ* Lumina *Tycho Brahe*, *Saxo Grammaticus*, *Nicolaus Hemmingius*, *Petrus Palladius*, *Petrus Severinus* atque *Petrus Winstrupius*.

REISKII.

1 (b) Dania nomen à *Dano*, vel *Deo* vel *rege* pristino, adepta, portentosas aut incertas origines suas libris etiam ostentat, uti liquet ex Petr. Diacobi rerum Norwegicarum Lib. II. c. 29. Wodan vero Goudan & Dan apud antiquissimos dictum Mercurium: Unde Sundani, Codani, & cognomines Teutoni à Teuto, Deo itidem Germanico, deducti. Danus quidem paulo longius excurrit, & nescio quas origines ille sectatur: Pontanus tamen ab Erico Prorege, sed Svaningius ad ultima Davidis tempora primam dynastiam regum dedisse dicitur per annos 513. Hinc octo aliæ secutæ ad ultimam Oldenburgicam familiam successerunt. Unde Reges legimus perantiquos, qui Angliam, Britanniam minorem, Galliæ partem, Siciliam, Gothiam, Sueciam, Norwegiam suo imperio complexi sunt. *Regnum vero Daniæ hodiernum* (c) *aut Insulis aut terris continentibus circumcluditur*: *Insulæ aut maris sunt Baltici plures, aut septemtrionales plurimæ, majores pariter atque minores*: Majores recensuit auctor noster, minoribus, quæ tanti non fuerant, omissis, Mona nempe, Fassiana, Steone, Thuroe, &c. Una Huena, Tychonis equitis domicilio clara, & Uraniburgo clarissima, per pacem Rotschildensem anno 1658 ad Suecos transiit, Gothlandia hodieque illis subest: Hallandia vero, Bleckingia, Scania, omnes amplæ provinciæ, ad eosdem pace ultima pervenerunt. (d) *Terris continentibus partes concluduntur potissimum subsequentes*: *Chersonesus nempe Cimbrica*, longo Holsatiæ, Stormariæ, Ditmarsiæ agro spacioque producta. Hinc multæ nascuntur prætensiones in Hamburgum, urbem imperial. & Holsatiam omnem reliquam, suis Controversiis alicubi expositam; à Joh. Mollero maximè, qui huc operas singulares contulit. Norwegia item tota quibus Controversiis adhuc dissideat, quibusque Dani Slesvicensem Ducatum præcipuè tentent sæpius atque tentarint, Tonninga docuit, urbs munitissima & totius Ditmarsiæ propugnaculum, post Pacta vero Rensburgensia eversum atque dirutum. Cæterùm plura notatu sane digna in hanc rem colligi copiosiùs possent; nisi actum nolimus agere: Plura itidem ad titulos regum Suecorum atque Danorum, in quibus adhuc hodieque Gothis & Vandalis suus datur locus, nec sine singulari ad antiquitates Vandalicas observatione. Vid. *Becmannus* in Notit. Geogr. c. 5.

BUNONIS.

β (e) *Jutia* [*b*], sive *Jutlandia*, quæ & *cimbrica Chersonesus* [*c*] dicitur, est Daniæ Peninsula Occidentalis: ab Occidente & Septemtrione mari terminatur Germanico: ab Ortu freto, quod vulgò appellatur *Mittelfahrt-Sundt*, & mari Baltico: à Meridie Eidora fl. Longitudo ejus à promontorio Schagen Holsatiam versus est 53 milliar. Germ. Latitudo verò non ubique eadem est. Dividitur (f) *Jutia* in partem *Septemtrionalem* & *Australem*: utramque disterminat *Ripa* fl. haud longè Coldingâ distans, cui pons impositus est, ubi vectigal penditur Regi, per quem 40000 boum & amplius, & totidem fere equi, inde quotannis in alias regiones educuntur. In Septemtrionali *Nort-Jutland* sunt quatuor Episcopatus, in quos omnis illa terra discriminatur: *Ripensis*, *Arhusiensis*, *Viburgensis* & *Aldenburgensis* [*d*]. Episcopatus *Ripensis* caput est (g) *Ripa* ad *Nipsam* fl. haud longe à litore maris Occidentalis. Habet castellum munitum & portum, qui tamen milliare ab opido distat. In mari isto sunt Insulæ (h) *Fanœ*, (i) *Mandœ*, & versus Austrum (k) *Silt*, *Fœra*, (l) *Amrœm*, quarum incolæ à cæteris in continenti lingua & moribus discreti sunt. In hac Diœcesi sunt arces regiæ decem, Nobilium centum, Parochiæ rurales 282. (m) *Coldinga* ad fretum *Mittelfahrt* habet arcem *Arnsburg*, à Christiano III exstructa. Inde versus Septemtrionem ad idem fretum est *Friederichsodda*, nova

(a) Daniæ fines. (b) Dania. (c) Aut insulis. (d) Aut terris continentibus. (e) Jutiæ Limites & Divisio. (f) Jutia Septemtrionalis. (g) Ripa. (h) Fanœ. (i) Mandœ. (k) Silt. (l) Amrœm. (m) Coldinga.

MARE GERMANICUM Or THE NORTH SEA

MARE BALTICUM Or THE EAST SEA

SINUS CODANUS Schager Rack

REGNI SUECIÆ PARS

GOTLANDIA

HALLAND

SCHONEN

BLEKING

SEALAND

FUNEN

THE BELT

IUTLAND

DIŒCESIS RIPEN

SLESWICK

HOLSTEIN

MEKLENBURG

POMEREN

RUGEN

NORWAY

Iutsche Riff

Arcona urbs olim munitissima destructa a Daniæ Reg: Woldemaco Aº 1168

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Milliaria Germanica communia

postea *Jutæ*, unde regioni nomen in hunc usque diem, *Jüdlandt*, præter unum opidum γ *Flensborg* (1), nihil clarum habens.

Jutæ. Flensburgum.

II. Alteram partem, trans sinum sitam, veteres insulam putarunt esse, nomine *Scandinaviam*, sive *Scandiam*; at continentem esse, una cum *Suedia & Norvagia*, satis nunc constat: Dividitur in tres partes; δ *Halland*, ε *Scanen*, & ζ *Bleiking* (2). Urbes in ea, seu potius opidula litori prætensa, sunt *Elleboge*, *Landskroon*, *Elzenborg*, freto Danico, quod vulgò dicitur *der Sondt*, appositum. In Mediterraneis est *Londen*, Archiepiscopali sede decoratum (3).

Scandia. Halland. Scanen. Bleicking. Ellebogen. Landskroon. Elzenborg. der Sondt. Londen.

III. Tertia

nova urbs auspiciis Friderici III condita, anno 1658 à Suecis occupata, & sequenti anno exulta & destructa. *Wela* ad fretum *Mittelfahrt*: *Warda*: *Rincopia*: *Halsterbroa*: & *Lemviga*. Episcopatus (a) *Arbusiensis* caput est *Arbusium* ad litus Orientale: è regione est insula *Samsœ*: In hac Diœcesi sunt arces quinque, Parochiæ rurales 304, & civitates septem, *Arbusen*, *Horsins*, *Randersen*, *Ebeltud*, *Grimstad*, *Oruntbuy*, & *Mariacker*. Insulæ huc pertinentes sunt *Samsæ*, *Grotholm*, *Tons*, *Melsa*, *Ramsoa*, *Endelavia*, *Hiarnoa*, *Kidtholmia*, *Jordholmia*: in Horsensi sinu *Aroa*, *Gernoa* & *Worsia*. Haud procul ab Arhusio est arx *Scanderburg*, *Emeclofter*. (b) *Viburgensis Episcopatus* caput est *Viburgium*, ubi Episcopi sedes & tribunal triumvirorum jus dicentium. Habet civitates tres, arces totidem, & parœcias agrarias 218, reliqua opida sunt *Nibe* & *Scheve*. Insulæ huc referuntur *Sallingia*: *Lessoa*: *Fafferland* inter Thyam & Sallingiam: *Niding* scopulus respiciens extremitatem Hallandiæ prope Elseborg: *Haselina* & *Anout*, insulæ naufragiis celebres. (c) *Alburgensis Episcopatus* caput est *Alburgium*, in quo sunt opida sex, Nobilium Sedes centum, Parochiæ rurales ferè 180. Deinde opidum *Vensyssel*, ubi Ryaa fl. qui in Lymicum sinum, vulgò *Lynford*, labitur. (d) *Vensilia* (*Wensyssel*) à sinu Lymico ad promontorium Scagense extenditur ad XIV milliaria, habetque præter *Vensisseliam* opidum *Seby* ad litus, quod Orientem respicit: *Hiorring*: inde versus Septemtrionem sequitur *Scagæ* promontorium. Insulæ huc referuntur *Grysholm*, *Hertzholm*, *Tydsholm*, &c. Ad Occidentem est *Hanberret* tractus, & *Thya* tractus, ubi opidum *Thysted*, *Orum* arx & *Westerwyck* cœnobium. Insulæ ad hanc Diœcesin pertinent, *Hansholmia* in lacu Lymico: *Ostholmia*: *Egholmia*: *Bodumma* peninsula: *Morsungia*, ubi opidum *Nicktobing*: *Aggeroa* insula: *Tyrrholmia*, cui adjacet *Othesundæ* fretum, ubi *Giby*. (e) *Jutiæ Australis*, vulgo *Suder-judland*, Longitudo ab *Eidora* opidoque *Rensburgo* ad *Codlingam* milliarium German. censetur 18. Latitudo alibi 6, alibi 8 milliar. Opida ejus præcipua sunt, (f) *Slesvicum* ad *Sham fl.* *Ducatus Slesvicensis* caput; haud procul inde abest arx Ducalis (g) *Gottorp*, Principis sedes, artificiosis iisque rarissimis, & insigni Bibliotheca quam hodiè curat *Adamus Olearius*, editis scriptis [e] celeber. (h) *Eckelnforda* in peninsula, ubi portus commodus ad mare Balticum.

HEKELII.

[b] *Juttia.*
[c] *Ptolemæo.*
[d] *S. Aelburgensis.*
[e] *Persico Itinerario* in primis.

BUNONIS.

γ (i) *Flensburgum* ad sinum maris Baltici, qui *Flenus* dicitur. Inde occurrit insula (k) *Alsa*, in qua *Sunderburgum*, *Nordburgum* & *Glucksburgum*. Ducum sedes: *Osterholmum*; *Holla* & *Gamelgarda*. Habet hæc insula 4 milliaria in Longitudine & 2 in Latitudine. (l) *Harderslebia* ad sinum maris Baltici, incendiis deformatum opidum, ubi arx *Hansburg*: (m) *Huysemum* ad mare Occidentale, cum arce: Insula (n) *Strant* inde haud longe distat: (o) *Apenrade* est ad intimum maris recessum. (p) *Tonninga* haud procul ab ostio Eidoræ opidum valde munitum. (q) *Tondarium* majus & minus ad mare Occidentale. Intra Huysemum & Tondarium interjacent (r) *Strant-Frisii*, antiqui Frisiorum cultus tenaces; vicos habent *Bristedam*, *Langehorn*, *Borlum*, &c.

δ (s) *Hallandia* ad Septemtrionem habet Norvegiam: ad Occasum sinum Codanum: ad Meridiem Scaniam: ad Ortum Gothiæ partem. Longitudo ejus à Promontorio *Kol* ad *Elseborg* Suecorum est ferè milliar. Germanicorum 16. Opida hic sunt (t) *Laholm*; (u) *Halmstede* à Christiano IV Rege egregiè munitum: (x) *Valckenborg* ad fluvium cognominem, (y) *Warburgum*, vulgo *Waerbergen* munitum opidum cum arce, Sueciæ tum oppositum propugnaculum, (z) *Consbak* opidum & portus *Consbacensis* ad *Monstersundam*, *Ulymenes*, *Gosewaer*, &c. At hæc provincia cum opidis & castris munitis Suecis tradita est anno 1645.

ε (a) *Scania*, *Schonen*, à Septemtrione Sueciæ & Hallandiæ finitima est, aliàs mari alluitur, & per Oresundam à Sialandia dirimitur. Longitudo ejus censetur 18, & Latitudo 12 milliarium, à Promontorio Scaniæ, cui nomen *Valsterboem* ad opidum Engelholm, Hallandiæ vicinum. Scaniæ primaria urbs est (b) *Lundia* [f]; (c) *Coronia* vulgò *Lands-Crone*, opidum maritimum cum arce à Christiano III exstructa. (d) *Malmogia*, vulgo Danis *Malmo*, exteris *Elleboge*, opidum cum arce probè munitum. (e) *Helsingoburgum* vulgo *Elsenborg*, ad Oresuneæ fretum, cui ex opposito in Sialandia respondet *Cronenburg* arx regia.

HEKELII.

[f] Academiâ, ubi *Sam. Pufendorfius*, Juris Gentium Doctor clarissimus, laudabiliter docuit, clara.

BUNONIS.

ζ (f) *Bleckingia* Scania, Sueciâ & mari Baltico circumdatur. Præcipua opida hic sunt, *Drelborg*, *Ustede*,

(1) *Dani secundum ab Hafnia locum oppido huic tribuunt. Portum capacem & tutum habet, & Arce munitur. Angli, qui una cum Saxonibus Britanniam Australem subegerunt, a Vicinia hujus Urbis Originem ducunt.*

(2) *Nunc Suecis parent.*

(3) *Olim Urbs ampla, & 22 Templa numerabat; at hodie exigui momenti.*

(a) Arhusiensis Episcopatus. (b) Viburgensis Episcopatus. (c) Alburgensis Episcopatus. (d) Wensyssel. (e) Jutia Australis. (f) Slesvicum, Ducatus Slesvicensis. (g) Gottorp. (h) Eckelnfordia. (i) Flensburgum. (k) Alsa. (l) Harderslebia. (m) Huysemum. (n) Strant. (o) Apenrade. (p) Tonninga. (q) Tondarum. (r) Strand-Frisii. (s) Hallandiæ limites. (t) Laholm. (u) Halmstede. (x) Valkenborg. (y) Warbergen. (z) Consback. (a) Scaniæ fines. (b) Lundia. (c) Coronia. (d) Malmogia. (e) Ellenborg. (f) Bleckingiæ fines.

Codanonia sive Seelandia.

III. Tertia pars regni in insulis dispersa medium situm obsidet. In his *Codanonia*, ab ipsis incolis Codanis, qui alio nomine fuere Teutoni, veteribus sic dicta, nunc η *Seelandia*, ut magnitudine, sic fœcunditate alias antestat. In hac totius regni caput ϑ *Hafnia*, vulgò incolis *Copenhafen*, & *Copinghafen*, German. *Copenhaven* & *Kopenhagen*, celebre Emporium Regumque sedes (1). *Elsenore* celebris ad dictum fretum navium appulsu locus est: hic namque vectigal Regibus à transeuntibus navibus penditur. Contigua est splendidissima & munitissima arx ι *Cronenburg* contra vim ex Oceano vel ipso sinu irruentium exstructa (2). In mediterraneis est κ *Rotscild*, dives quondam urbs, nunc opidum, Regum sepulchris clarum (3). λ *Frederichsborg*, arx in amœnissimo agro condita, Regum secessibus frequentatur (4).

Hafnia. Elsenore. Cronenburg. Rotschilda. Fredrichsborg.

(1) *Urbs optime munita, Armamentario nobili in usum belli terra marique decorata; portu tutissimo, capacissimo, & munitissimo gaudet; 10 Templa numerat, quorum Cathedrale S. Mariæ cæteris præcellit. Initium cepit hæc Civitas Seculo duodecimo. Sunt qui Bristoniæ nostræ propter amplitudinem æquiparant.*

(2) *At belli Calamitatibus multum perpessa; magni a Danis æstimatur tanquam Sinus Codanici propugnaculum.*

(3) *Olim 27 Templa numerabat, sed pristinam dignitatem cum Reges inde demigrarint amisit.*

(4) *Totius Daniæ Palatium splendidissimum, & supellectile ditissima ornatum.*

IV. Est

stede, *Christianstad*, à Christiano IV condita; inde non procul abest *Ahusium*, vulgo *Ahuys*, *Selsborg*, *Elchholm*; *Rottenbuy* & *Christianopolis* à Christiano IV contra Calmariam Suecorum munita. Verùm & hæ provinciæ per Pacem Rotschildensem regno Sueciæ adscriptæ sunt anno 1658. Sed hodiè à Daniæ Rege, Christiano V, armis itur repetitum, Coronia & Christianstadio recuperatis.

η (a) *Sialandia* insula. Longitudinem habet 16 milliar. German. Latitudinem 14 milliar.

ϑ (b) *Hafnia* ad Orientalem insulæ partem sita portum habet commodissimum; arcem, quæ Regum sedes; & Academiam anno 1479 à Christiano I conditam. Urbi huic sublicio ponte jungitur opidum novum *Christiansbaven*; quod egresso in insulam *Amagriam*, vulgo (c) *Amack*, aditus patet, quam colonia Hollandorum inhabitat & colit. Ipsa Hafnia quum pro Christiano II, Rege captivo, per integrum annum obsidionem tolerasset, An. 1536 Christiano III deditionem fecit. Eandem fidem suam in Regem nuper denuo probârunt opidani; dum anno 1638 à Sueciæ Rege oppugnati obsidionem in alterum annum fortiter sustinuerunt.

ι (d) *Cronenburgum* Sueci per deditionem ceperunt anno 1658, quod tamen per pacem anno 1660 initam redditum est Daniæ Regi.

κ (e) *Rotschildia* ad amplissimum maris sinum sita, vulgo *Roskildtsiourd*.

λ (f) *Frederichsburgum* arx regia auspiciis Frederici II Regis cœpta, sed munificentia Christiani IV perfecta est. Opida Sialandiæ præterea sunt *Coagium*, vulgo (g) *Cœge* ad litus Orientale: (h) *Ringstadium* vulgò *Ringstede*, ubi tribunal, & Veterum Regum, Reginarumque monumenta. Nostro seculo hunc locum instructissimâ suâ Bibliothecâ illustraverat *Georgius Seefeld* regni Senator, verùm illa per belli calamitatem postea direpta est. Ad Septemtrionem est *Nicopia*: *Slagels* à quo haud longè abest arx *Anderschow*: (i) *Corsœra*, vulgo *Corsor*, ad fretum Balticum, quod vulgo *der Belt*, è regione Fioniæ, opidum cum portu commodo; ubi trajectus in Fioniam: *Schelsœra*: *Nestweda*: *Prestoa* ad Insulæ latus Meridionale, sinu maris cinctum: *Kallenburgum* in parte Insulæ Occidentali, cum arce: *Slangendorpium* ad sinum Rotschildensem: (k) *Sóra*, ubi Academia Equestris, à Christiano IV condita ad lacum aquæ dulcis. Inde tribus circiter milliaribus distat illustris Schola *Schoncloster* ab *Herlefo Trolle*, regni olim Senatore & Admiralio, fundata; hinc etiam *Herleffsholmia* appellatur. Ad Sialandiam pertinent insulæ *Amagria* & (l) *Mœna*, vulgo *Moneslànd* in mari Baltico, candidis è creta montibus eminens; in ea est arx regia *Elmeland*, & opidum *Stega*. *Huenam* insulam vulgò (m) *Ween*, intra Helsingoram & Hafniam sitam ad Sialandiam quoque refert Abrahamus Gœlnizius, Secretarius regius; *Comp. Georg.* l. 11, c. x. Ejus insulæ circuitus est duorum ferè milliarium; Latitudo non supra sesqui milliare; Insula illa Uraniburgo Tychonis Brahe erat nobilis.

Cæterùm Sialandiæ ad Occidentem jacens insula (n) *Fionia*, vulgò *Funen*, à pulchritudine videtur nomen habere: ab Occasu habet Jutiam, à qua per fretum *Mittelfahrsund*, disterminatur. Caput insulæ est opidum *Ottonia*, vulgò (o) *Ottensee*, habens Episcopatum. In templo D. Francisci, Christianus II sepultus est cum Patre Johanne. Porrò hic est *Neoburgum* vulgò (p) *Nyborg* cum arce, ubi trajectus in Sialandiam: Prælio quoque Sueci à Danis victi etiam nobilitatum A. 1659. *Svenoburgum*, vulgò *Schwynborg*, ex adverso insulæ Tassingæ, ad litus insulæ Orientale: (q) *Cartemunda*, ad litus insulæ Septemtrionale; appulsu classis Danicæ in expeditione illa adversus Suecorum copias nuper famam nacta. *Woburgum*, vulgò (r) *Voborg* ad Meridionale insulæ latus: cujus sinus aliquot insulis minoribus septus est: *Asnesum*, vulgò (s) *Assens*, unde trajectus in Jutiam Meridionalem. *Bousonia* vulgò (t) *Bowens*, ad Occasum insulæ versus Jutiam Septemtrionalem: *Middelfortum*, vulgò (u) *Middelfar*, ad fretum, quod inde nomen habet. Arces hic sunt *Hingsgagel*, *Hagenschou*, & *Escheborg*. Cæterùm insulæ ad Episcopatum Fioniæ referuntur *Langelandia*, *Lalandia*, *Falstria*, *Tassinga*, *Arria*.

(x) *Langelandia* à longitudine, quæ septem continet milliaria, nomen habet; quum Latitudo vix sit duorum. In Occidentali insulæ latere, est opidum *Rudkœping*; & ad Orientem arx regia *Tranckera*. (y) *Lalandia*, quasi *Lageland* ab humili solo dicta, habet Longitudinem 8 milliar. & Latitudinem 5. Ad Occidentalem insulæ partem in sinu maris Baltici habet opidum (z) *Nascoa* cum arce munitum, quod anno 1659 Suecorum miles post diuturnam obsidionem cepit. Porrò nobile hîc est cœnobium *Maribous*, & opidum *Sascoping*, *Ælholm* & *Rooby*. (a) *Falstriæ* Lon-

(a) Sialandia. (b) Hafnia. (c) Amack ins. (d) Cronenburgum. (e) Rotschildia. (f) Frederichsburgum. (g) Cœge. (h) Ringstede. (i) Corsor. (k) Sora. (l) Mœna ins. (m) Weena ins. (n) Funen ins. (o) Ottensee. (p) Nyborg. (q) Cartemunda. (r) Voburg. (s) Assens. (t) Bowens, (u) Middelfar. (x) Langelandia. (y) Lalandia. (z) Nascoa. (a) Falstria.

OCEANUS SEPTENTRIONALIS

GERMANICUM

MARE MORIMARUSA MARE

commonly Call'd

THE NORTH SEA

LAPPONIA

DICKI LOPPI

Mare Album

NORWEGIA

SINUS BOTNICUS

FINNIA

SINUS FINNICUS

MARE BALTICUM

commonly Call'd

THE EAST SEA

GOTHIA

SMALANDIA

DALECARLIA

ESTONIA

LIVONIA

CURLANDIA

SAMOGETIA

VENEDI

LITUANIA

PRUSSIA

RIPHAEI

Scala Miliarium

German: et Smaland:

IV. Est præterea in hoc sinu insula μ *Bornholm*, hacque multo major ν *Gothia*, vulgo *Gottland*, saxo albo ad exstruenda ædificia utilis, utraque Daniæ regno submissa. Bornholm. Gothia.

Longitudo est 4 milliar. & Latitudo duorum: habet opida & arces, *Nikoping* ad Golbersundam; & *Stubbekoping* ad *Grœnsundam*. (a) *Tassinga*, è regione Swenoburgi insula angusta; est unius milliaris longa. (b) *Arria*, vulgò *Arr* & *Arroe* insula oblonga, habet arcem *Kopingam*. Refertur aliàs ad Ducatum Slesvicensem.

μ (c) *Bornholmia* insula est ad Scaniam pertinens, à qua 4 circiter milliar. in mari jacet Baltico; ejus Longitudo est 4 milliar. Latitudo duorum. Opida in ea sunt *Nex* ad Ortum, *Rattenby* ad Occasum; *Svancke*, cum arcibus *Svandico* & *Hamershusio*. Insulam hanc superiori seculo Lubecenses occupatam, ac diu retentam, ultro demum Daniæ Regi reddiderunt. Nuper anno 1658 per pacem Rotschildensem Suecis tradita quidem erat: sed incolæ interfecto præsidio Suecico paulo post ad Daniæ Regem se applicuerunt.

ν (d) *Gotlandia* insula, vulgò *Gutland* [g], Suecico littori prætensa, fertur habere Longitudinem milliarium 18, Latitudinem 5. In ea est urbs (e) *Visbuy* [h] olim mercatura nobilis, quæ in ruderibus suis antiquum ostendit splendorem. Et hæc insula anno 1645 Suecis tradita; sed anno 77 à Danis recuperata est.

HEKELII.

[g] I. e. *bona terra*, quam nonnulli *Eningiam Plinii* fuisse volunt.

[h] S. *Vuisbi*, seu *Visubi*.

(a) Tassinga. (b) Arria. (c) Bornholm inf. (d) Gotlandia. (e) Wisbuy.

CAP. XX.

Norvagia, Finnomarchia, Islandia, Gronlandia, Frieslandia.

NORVAGIA. 1

I.

α *Norvagia*, vulgò incolis *Norrige*, & contractè *Norge*; Germ. *Noortwegen*, & *Norwegen*, (Timæo apud Plinium *Nerigon*, qui insulam omnium Septemtrionalium maximam falsò credidit) nomen à situ accepit: quippe *Nort* German. est quod Latinis Septemtrio. β *Sevone* monte Orientale ejus latus, Meridionale sinus Codani faucibus & Oceano, Occiduum eodem Oceano clauditur: à Septemtrione γ *Finnomarchia* ei obtenditur. Terra ipsa vasta Norvagia. Norvegiæ limites. Sevo mons. Finnomarchia.

BUNONIS.

α (a) *Norwegia* habet à Meridie Daniæ provincias: ab Occasu & Septemtrione Oceanum.

β (b) Ab Ortu *Sevonem* montem; qui hodiè ab incolis 4 distinguitur nominibus, quæ sunt *Fille Fiell*, *Dofre Fiell*, *Ruut Fiell*, *Skars Fiell*.

γ (c) *Finmarchia* [a] est provincia Norvegiæ cohærens, cum tractu maritimo (d) *Trunsolen*; quibus Præfectus Wardhusiensis jus dicit; in illa est opidum *Jetaborg*. Ipsa vero * Norwegia in *quinque* dividitur *Præfecturas* & *arces* Regias, quæ sunt, 1. (e) *Wardhusia* versus Septemtrionem in insula *Warda* (1).

HEKELII.

[a] Ubi olim multos montes perpetuâ conflagratione corruisse, nonnulli affirmare audent.

REISKII.

1 (f) De Norwegia, quæ magnam Scandiæ aut Scandinaviæ priscæ partem constituit, & hujus denominatione, Auctoris sententiam plures comprobant. Scriptores vero domestici *Norum quempiam, ab eoque regnum & nomen* etiam terris septemtrionalibus inducunt; neque tamen ex Edda Islandica, neque MStis Codd. rem suam satis planam faciunt, aut certam exhibent. De Noro ipso & huic æquali, aut non multum posteriori, Othyno Sturlesonius, Arngrimus, Svaningius, Ericusque Olai quam diffident? Norum enim Urbarii filium communiter produnt, eique duos adjungunt fratres, alterum Osten, alterumque Danem; illum Suecia, hunc Dania potitum, ut stirps illa regia Othyno ne imposterum deleatur. Sed origines illas nec ipse Auctor, nec Jonas Romus, novissimus in Norwegia ethnica scriptor, vel prorsus expediunt, vel explanant. Id planius ex Eginhardo, Rheginone, Adamoque Bremense faciunt, (g) *Nordemanniam quoque dictam*, quam à Noro primum habuisse nomen volunt. Regna igitur septemtrionalia multo ex ævo aut conjuncta, aut socia fuerunt: (h) *Norwegiam vero hodiernam* lignaria, metallica & piscaria commercia tantum extollunt, ut jussu regio viri metallicarum

(1) *Alii 4 tantum numerant, scilicet, Aggerbuys, Bergen, Drontheim & Wardbuis.*

Norvegiæ fines. (b) Sevo mons. (c) Finmarchia. (d) Trunsolen. * Norwegiæ præfecturæ. (e) 1. Wardhusia. (f) Norwegia Nova. (g) Nordemannia. (h) Norwegia hodierna.

Natura soli. Incolæ. Drunthem. Bergen. Anslo.

vasta (1), sed maximè aspera, saxoque sterili aut sylvis ingentibus horrida. Antiquissimi *Sitones* incoluisse traduntur. Postmodo potens *Norvagiorum* in Danos etiam & Frisios imperium fuit: ac nunc ipsi Daniæ regibus parent. Urbes in ea sunt, δ *Nidrosia*, vulgò *Drunthem*, caput regni Regumque quondam sedes, ubi superbissimi olim totius Septemtrionis templi rudera visuntur (2). ε *Bergi*, vulgò *Bergen*, celeberrimum in his oris Emporium (3). Prædicto *Timæo* pro insula memoratur. Hinc est ζ *Anslo* sive *Opslo*, haud ignobile Emporium.

Finnorum Marchia.

II. Norvagiæ ab Septemtrionibus continuatur *Finnomarchia*, satis ampla & ipsa regio, duobus diversis imperiis in duas partes distracta. Pars Meridionalis *Daniæ*, Septemtrionalis *Suediæ* regno subjecta est. η

Islandia.

III. A Norvagiæ litore in Occasum versus ad CL. mill. German. navigantibus occurrit in Oceano Hyperboreo insula, Britannicarum olim ultima, *Thule* (4); vulgò nunc *Island*, ab immensis frigoribus [b] & perpetua glacie, quibus damnata est, sic dicta; magnitudine sua, *Melitæis* catellis, & monte *Hecla*,

licarum rerum gnari è Saxonia nostra & officinis Clausthalensibus accerserentur. Sed (a) Islandia, vetus Norwegorum colonia, regno eidem hodieque subest, rem tamen pecuariam solum atque piscariam tractat; nec sylvas nisi betulaceas, Heclamque ignivomum habet. An sit Thule ultima incertum erit, si Danos Gothosque recentiores audias; sin Bochartum, Thule à Phœnicio nomine *Thule* טולו, i. e. Umbris, pro triplici veterum sententia aut Scandinaviæ aut Schetlandiæ aut Islandiæ conveniet, lib. I. Chanaan c. 40. Gronlandia polo propior ac Islandorum colonia, donec cultior adhuc vigeret, Norwegiæ adhæsit matri: Nunc denique post A. Chr. 1406 inculta, navigationi omnium liberæ patet. In Feroenses autem insulas, itemque vicinam polo Americam jus sibi Dania hodieque asseruit, tentatis toties navigationibus, & inde hominibus exportatis.

BUNONIS.

δ 2. (b) *Nidrosia* [c] à *Nidero fl.* & *Rosa*, templi quod est nomen; vulgò *Druntheim*, sub se plures & amplas habens præfecturas.

ε 3. (c) *Bergershusia* arx, cui subest *Berga*; à mercatu piscis Bergensis dives; portu gaudet eximio, qui navibus Belgarum contra Anglos nuper præsidio fuit. *Stafanger* opidum & insula *Scutenes*. Ad hanc præfecturam quoque pertinent *Sundhornleen*, *Nordhornleen*, *Soghne*, *Sunfiorde*, *Nordfiorde*, *Sundmerleen*, &c. Bergæ etiam annumerantur opidula, *Walders*, *Esterdal*, & *Rœmsdal*, in continenti sita.

ζ 4. (d) *Aggershusia*, sub cujus præfectura est (e) *Alsloa* sedes Episcopalis: indigenis *Opslo*, exteri *Anslo*. Huic exustæ Christianus IV restituit novam urbem (f) *Christianiam*. Ei subsunt *Tonsberga*; *Friderichstadt*, *Santzburg*, *Schin* vel *Schon*; ubi ferri, cupri & argenti fodinæ inventæ satis divites, si adessent artifices & cultores idonei: *Hammaria major & minor*, *Tillemarchia* & *Hedmarck*. 5. (g) *Babusia* arx in rupe excelsa ad Sueciæ fines; in hac præfectura est opidum *Masterland* sive (h) *Marstrand* in scopulosâ insulâ situm; item *Congel* & *Odowal* opida. Ad eandem præfecturam quoque pertinet *Wichia*, vulgò *Wyck*. Verum & *Babusia* arx per pacem Rotschildensem, anno 1658 initam, Suecis concessa & tradita est. Ad (i) Norvagiam est vortex seu euripus omnium, qui sunt, celeberrimus & maximus, vulgò *der Maelstrohm* dictus; qui scribitur in circuitu decem habere milliaria. Medium petra obtinet, quam adjacentis terræ incolæ vocant *Mouske*. Vorago ista sex horis absorbet omnia vicina, & quæ appropinquant, aquam, balænas, naves onerarias, & res alias: totidemque horis omnia illa, quæ absorpserat, eructat & evomit, magnâ cum violentiâ, strepitu, & circumgyratione aquæ. Causam fluxus ac refluxus maris inde nonnulli accersunt; verùm vix credibile videtur, tantam aquæ copiam ibi absorberi ac eructari, quanta in tam vasto mari abit ac refluit. Ista memorantur sine certo auctore. Quanquam *Liber Baro ab Herberstein, rerum Moscoviticarum commentariis cap. de navigatione per mare Glaciale*, hujus quoque Voraginis facit mentionem, traditque illam esse sub saxo ingenti seu promontorio, quod *Sanctum Nasum* nautis appellatur. Verùm non visa, sed audita refert. Inter (k) Normanniam Galliæ & Angliam vorago est, ad quam feruntur naves mirâ celeritate; sed jam vicinæ gurgiti repelluntur. De Euripo Chalcidio dicetur *lib.* IV. *c.* X.

η De Finnomarchia jam dictum est.

HEKELII.

[b] Cœlo rigente.

[c] Olim *Trondon*, s. *Trondum*, dicta.

B U N O-

(a) Islandia. (b) 2. Nidrosia sive Druntheim. (c) 3. Bergershusia. (d) 4. Aggershusia. (e) Alsloa. (f) Christiania. (g) 5. Babusia. (h) Marstrand. (i) Vortex ad Norwagiam, der Maelstrohm. (k) Euripus inter Galliam & Angliam.

(1) *Longitudo* 1600 *mill. passuum, Latitudo* 300: *in æstate diem continuum per menses duos habent.*

(2) *Jurisdictio hujus Civitatis in* 500 *mill. passuum protenditur. Urbs, Anno* 1522, *una cum Cathedrali, igne deleta, splendorem pristinum nunquam recuperavit; ædes simul ac focos struunt ex piscium Ossibus, quia Lignum in Vicinia deficit.*

(3) *Commercium piscibus vulgo* Stockfish *maximum habet. Arcem item munitissimam.*

(4) *De Thule adhuc lis sub Judice; quidam enim Orcades, alii Hethlandicas, alii autem Oram Septemtrionalem Scotiæ Thulen esse ducunt, nec immerito; Tacitus enim de Romanorum Navigatione in Oram Britanniæ Septemtrionalis loquens, ait, despecta est & Thule, quam hactenus Nix & Hyems abdebant: Doctissimus etiam Cambdenus bene notat, Hethlandicas Insulas Thylensel a Nautis appellari, ubi manifestum Vestigium Thules habemus.*

Hecla, perpetuum ignem eructante, maximè clara: De cætero Daniæ regibus subjecta. ϑ (1).

IV. Islandiæ ab occasu æstivo proximè objacet *Gronia*, vulgò *Groenland*, immenso terrarum spatio: incertum, insula an continens terra sit cum Americæ terris; quibus propinquior longè quam Europæ. Imperium in litora hactenus cognita sibi vendicarunt Daniæ Reges (2). Balænarum capturâ regio maximè nobilitatur. ι — Gronia.

V. A Meridie eidem Islandiæ opposita est insula *Friesland*, & ipsa à frigoribus ac perpetua fere hyeme nomen habens, nulla re alia Regibus Angliæ, quibus paret, quam piscium captura utilis. ϰ (3). — Frieslandia.

BUNONIS.

ϑ (a) *Islandia* à perpetuâ glacie nomen habet; aliàs & *Snelandia* dicitur à nive [*d*]. Longitudo ejus fertur 144, Latitudo 65 milliar. Germanicorum. Dividitur in Orientalem, Meridionalem, Occidentalem & Septemtrionalem. Opida præcipua sunt *Halar*, *Skalholt*, ubi Episcopi & Scholæ. *Bestede*, arx Regia, Præfecti Regii sedes ad sinum Hafna fuit [*e*]. Christianus IV, Rex Daniæ, Sacrum Codicem in Islandorum linguam transferri curavit, ejusque exemplaria ad Islandos deportari. Græcam linguam inter Islandos à multis annis cognitam fuisse, sunt qui ajunt.

ι (b) *Groenlandia* per fretum Davis ab Estotilandia Americæ separatur. Ibi sunt montes *Spitzbergen* balænarum captura inter nautas celebres. Incolas nonnullos ex hâc insulâ abreptos nuper vidimus Hamburgi. In mari isto est piscis *Nahuay* vulgò dictus, dentem habens septem cubitorum, qui pro unicornu sæpe venditur.

ϰ (c) *Frieslandia* insula ab omnibus ferè memoratur Geographis: Verùm, quum nullæ in eam legantur navigationes; aut omnino non est; aut non est tantæ magnitudinis, quantæ prædicatur esse; aut alia pro ista accipitur & habetur insula. Gœlnizius eam Regi Norwegiæ adscribit. In eodem vero mari sunt (d) *Farræ* insulæ, ubi præcipuum opidum est *Farre*. Item (e) *Scetlandiæ* sive *Hetlandiæ* insulæ, quas idem Gœlnizius Regi Daniæ & Norwegiæ adscribit.

HEKELII.

[*d*] Hæc pro majore sui parte montosa & inculta est; quâ vero Parte plana est, plurimum compascua, ac graminis mirum in modum læta dicitur esse. Nullum fert frumentum, nec ullam fert arborem, præter *Betulam* & *Juniperum*. Hujus incolæ ex exsiccatis & contusis piscibus panem sibi parant, & potûs olim illis aqua erat; nunc verò fruges aliundè allatas huic miscere inceperunt.

[*e*] In speluncis autem ac Montium cavernis ut plurimum degunt. Nam Montes habent pro Urbibus, ad quorum latera suas mansiunculas excavant, atque ut plurimum ex Ossibus Piscium Domos exstruunt ob lignorum penuriam. Linguâ utuntur adhuc plurimi *Cimbrica*, sive veteri *Germanica*.

(a) Islandia. (b) Groenlandia. (c) Frieslandia ins. (d) Farræ ins. (e) Hetlandiæ ins.

(1) A Pirata Norvegensi An. 860 primum reperta, a Norvegis postea culta; Seculo undecimo Religionem Christianam, & An. 1550 Confessionem Augustanam amplexa est. Incolæ in Antris, aut Tentoriis ex Piscium ossibus fabricatis habitant. Commercium in Butyro, Sebo, Sulphure & Piscibus arefactis consistit; panem ex Piscium ossibus conficiunt, & Pabuli loco Pisces Bovibus hyeme ministrant. (2) Nescio quo jure tamen, Frobisher enim Davis, & Hudson Angli ulterius in hisce oris, quam Dani, navigarunt, & unusquisque nomen suum freto imposuit. Incolæ Ethnicam Idololatriam retinent. Ferarum, Piscium, ac Volucrum maximam copiam habent. In Antris sive Tentoriis ex Piscium vel Ferarum coriis confectis degunt: multis Principibus parent, sub quorum Auspiciis contra Norvegos bellum gesserunt. Circa Novilunium columna Ignis ex Septemtrione micat, radios undique emittens, quibus usque ad Ortum Solis Regio tota illuminatur, deinde fumum post se relinquens disparet. (3) Incolæ Populum Groenlandiæ in omnibus assimilant; sunt qui Christianos esse, & Principi, quem Lichamay vocant, Subditos esse putant.

CAP. XXI.

Suedia, Botnia, Strickfinnia, Lappia, Finnia.

S V E D I A. ι

I. At

REISKII.

ι Pars Scandinaviæ antiquæ magna & ultima restat, Sueonia nempe vel Suionia, nomen à Sueonibus adepta, quos Tacitus lib. de German. c. 44 memorat. Illos à masculâ virtute aut vigore juvenili dictos inquit *Loccenius* Antiquit. lib. 1. c. 1. Nam hodieque (a) *Suen* masculum juvenemque denotat: Hinc patria Sueonum Sueaod & Suenod κατ' εὐφωνίαν Suede dicitur, & Latinè adhuc (b) Suedia, uti optimè Loccenius, Schefferus aliique. Ut verò Atlanticam priscam s. Manheimium, C. Plinio multisque veteribus memoratam, Sueciæ nunc accommodet Olaus Rudolphus

(a) Suen. (b) Suedia.

I

Suedia. Ejus limites.

(1) De Antiquitate hujus Regni inter Scriptores non constat; Puffendorfius ipse de hoc nihil certi tradit, sed conjecturis incertis nititur; haud tamen a Veritate discrepat. Nomen a Sueonibus ducere, quorum meminit Tacitus, & eos ultra Suevos qui Septemtrionalem Germaniam incoluere, collocat. Varie etiam disceptatur de Longit. ac Latitudine Sueciæ: quidam enim Longitud. ad 1000 mil. passuum extendunt, alii ad 660 contrahunt; Latit. aliis 780, aliis 840, sed omnes consentiunt Regionem hanc Lacubus, Sylvis, Rupibus ac Eremis esse impeditam.

AT in Continenti rursus Norvagiæ Daniæque regnis jungitur *Suedia* [a], continua certaque serie antiquissimum in orbe terrarum regnum; quod semper *Suiones* sive *Sueones* incoluêre (1) &c. Clauditur ab Ortu Finnico sinu, Codanoque mari: à Meridie Daniæ confinio: ab Occasu Sevonis immensi montis jugo à Norvagia submovetur: à Septemtrione est *Botnia*. Pars regni Australis

dolphus, strenuè laborat; multisque rationibus id agit; quod dubio vix unquam extricabitur; quanquam duo libri in hanc rem spissi & copiosi Upsaliæ prodierunt A. 1680, & A. 1682 (a). Regio tota cupro ferroque dives, ærarium, istud regni subterraneum jure continet; Sed cultui non ubique apta, & nivibus per hyemem contecta, quandoque octuplum, aut seculum aut plus alicubi reddit. (b) Pars cultissima, 1° Gothia, cui Danicæ anno 1660 provinciæ nunc adhærent. 2° Sueonia aut Suedia specialiùs dicta cum suis regionibus & duabus urbibus primariis, *Stocholm* ac *Upsal*: Prior à palis, quibus condita, & holm, i. e. diviso spatio septoque, posterior ab *aula regum veteri* quasi *Up dem Zaal*, ubi reges adhuc inaugurationem suscipiunt. 3° Finnia vel Finlandia anno 1150 subjugata, quasi *Findes Land*, cum Finni Suecorum hostes fuerint. 4° Lappia quam Schefferus accuratam edidit Latino & Germanico sermone: Hanc Dani ex parte Russique tenent. 5° Esthonia, Ingria & Russis ademptæ provinciæ: Ut de Livonia tota, Gothia, Oesaliaque insulis post annum 1645, Germanicisque multis ducatibus non denuò dicam. Regnum, donec cum cæteris quondam Septemtrionalibus conjunctum fuit, non ita vires exseruit, sed ab reliquis sejunctum post annum 1523; Trollis regnantibus, caput magis extulit: Hinc eorum posteros regia mansit successio, in Comitiis Arosiensibus anno 1544, regnumque ita hæreditarium factum. Hæc ad veterem Scandinaviam sufficiant, quæ vagina & officina gentium ab Jornande dicitur ob crebras hinc emissas colonias: Nunc non ampliùs tanto colonorum agmine scatet, ob leges forsitan Christianas, quibus polygamia tollitur.

BUNONIS.

a. (c) *Suedia* à Septemtrione clauditur mari *Pietcaoriko*; ab Oriente Russia [b]: à Meridie mari Baltico, & Daniæ, quæ nuper erant, provinciis: ab Occidente Norwegia. Duo hic sunt maximi sinus, *Botnicus* & *Finnicus*. Bodnico seu Boddico sinu in duas quasi secatur partes. Præcipuæ vasti hujus regni provinciæ sunt *Gothicæ*, *Noricæ*, sive *Suedia* propriè dicta, *Bodnia*, *Finnlandia*, aliæque versus Septemtrionem provinciæ. *Carelia* & *Esthonia* Livoniæ. [c]

HEKELII.

[a] Hujus REGNI maximè potentis & omninò ampli *Descriptionem* edi curârunt *M. Heinricus Soterus* atque *Martinus Zeilerus*, quarum PRIOR *Lugd. Batavor.* anno 1633 in f. 16, POSTERIOR autem *Amstelod.* anno 1656 in f. 12 prodiit. Prodiit eod. loco, atque eâdem formâ quoque, immò & eod. ferme tempore, anno 1659, planè nova ejusdem REGNI Descriptio, quem Librum, quòd lectu jucundus ac utilis est, cuilibet Studii Geographici cultori non leviter commendandum censeo. Quod autem *Statum Ecclesiasticum* in hoc REGNO concernit, illustris *Claudius Arrhenius*, hodiè dictus *Oernbielm*, alter ille SLEIDANUS atque *Suecorum* TACITUS, Vir REGI suo gratissimus, MUSIS inserviendi promtissimus, ac mihi faventissimus, de eô ante biennium ☿ d. 14. *Jul.* meam ad tenuitatem *Holmia*, ubi tunc *Regis sui Clementissimi* jussu vivebat, *Rudolstadium* eruditè ac lepidè sic scripsit: *Rogas etiam, ut participem te reddam eorum, quæ illustrare queant* Statum Regni hujus Ecclesiasticum, *cujus generis quidem aliqua dudum sunt edita, inter quæ* JOANNIS MAGNI, * Gothi, *Metropolis*, Romæ *superiori seculo evulgata*: JOANNIS BAZII *Inventarium* REGNI hujus Historiæ Ecclesiasticæ: JOANNIS MESSENII *Chronicon* Episcoporum SUECIÆ, *nuper recusum in* Germaniâ ** *ut Catalogi apud vos editi indicant. Desideratissimi* SCHEFFERI *mei* Chronicon Archiepiscoporum Sacerdotumque UPSALIENSIUM. *Post quos summa cura a* me *confecta est* Historia SUEONUM GOTHORUMQUE Ecclesiastica, *inde a conspicua magis in his terris Christianæ Religionis origine, usque in nostra tempora, quæ quia nunc sub prælo est, pagellam ejus tantum unicam Speciminis loco his inclusam mittere potero. Seorsim etiam scripseram* Historiam Episcoporum SUECIÆ, GOTHIÆ ac FINLANDIÆ. *Editioni etiam paratam habeo* SUECIAM SANCTAM, *seu* veteres *eorum* Vitas, *qui ex* SUECIS GOTHISQUE *per* Romanos Pontifices *relati quondam fuere in* Sanctorum *numerum. Quibus postquam addidero* Historiam Monasteriorum SUEONIÆ, GOTHIÆ, ac FINLANDIÆ, *nescio quid ulterius expeti queat, quod concernat* rem REGNI *hujus* Ecclesiasticam. Extat & *Sacra Chronologia JOANNIS ELAITERSERI*, ab Ortu Mundi usque ad annum 1657 adornata, & *Upsaliæ* litteris *Paulinis* eodem anno in 8 maj. f. impressa, in quâ multa quoque sunt reperienda, quæ non solùm ad *Statum REGNI SUECICI Ecclesiasticum*, sed & ipsam *Academiam Upsaliensem*, cujus Professores ab anno MXCIII, & sic a *Concilio* UPSALIENSI usque ad jam denominatum annum 1657, circa finem *Appendicis* hujus CHRONOLOGIÆ (Litt. C c 3. fac. b. seq.) sunt denominati, spectant.

[b] S. *Finlandia*, *Bothnico* Sinu discreta, & *Livonia*, Mari etiam sejuncta.

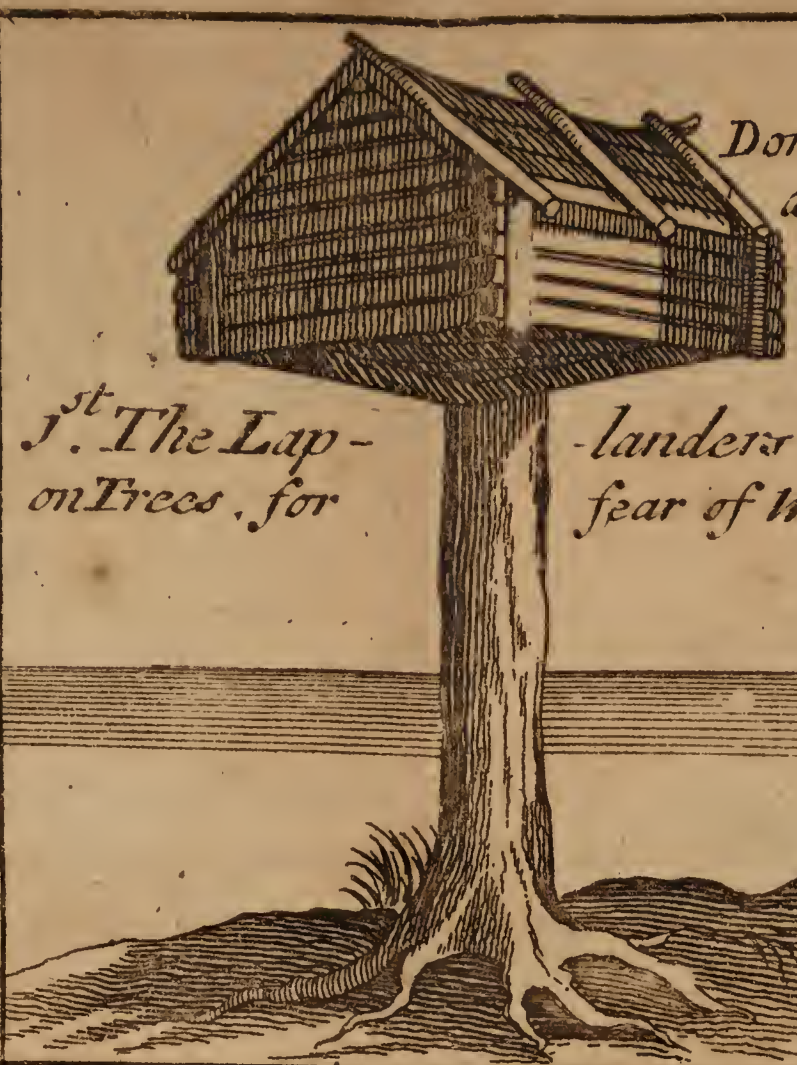
[c] Terra *Suecia* inter Aquilonares est fertilissima,

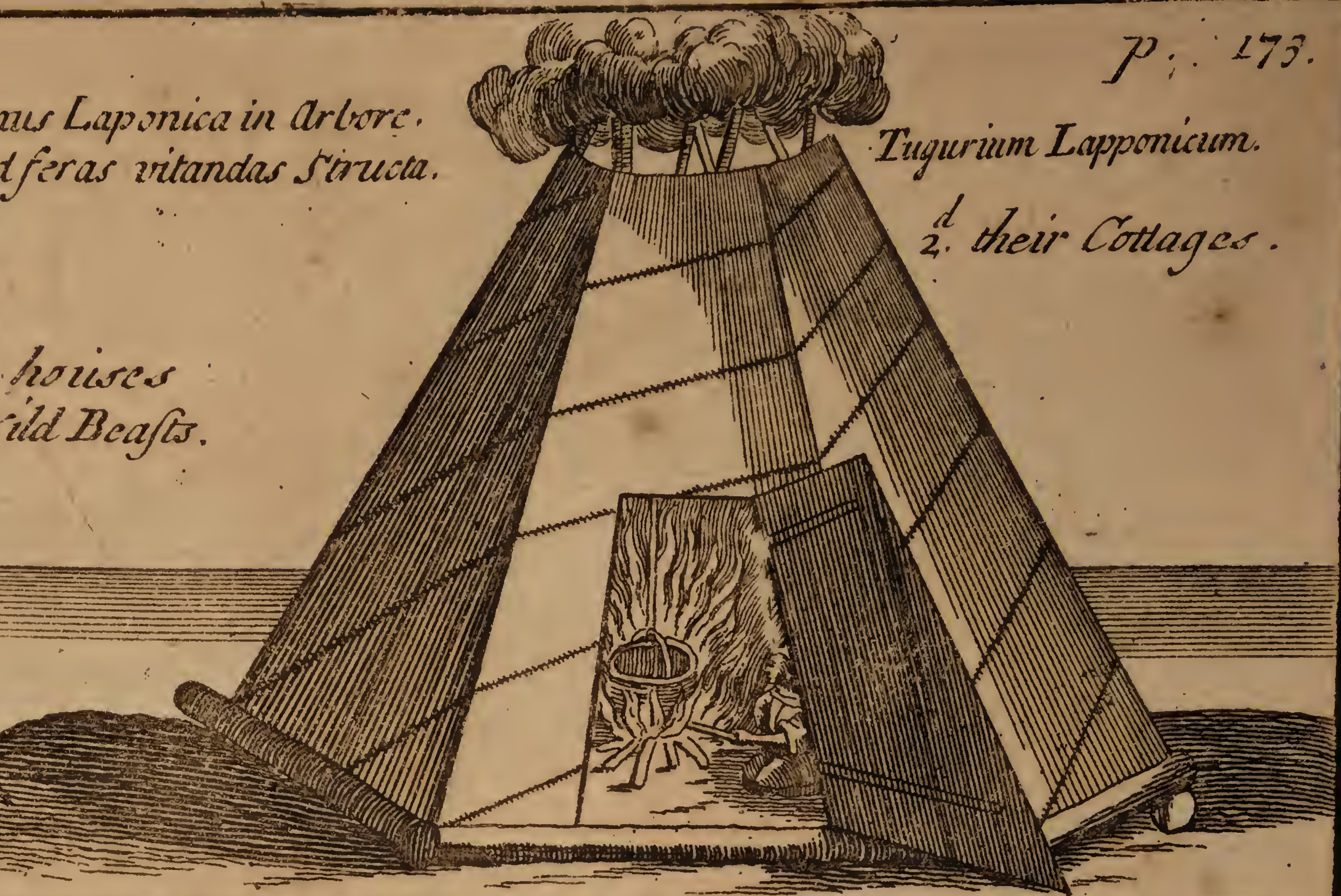
* Ejusdem MAGNI Gothorum Suenonumque HISTORIA prodiit Wittebergæ A. 1617. in 8. f.

** Et quidem Lipsiæ A. 1685 in form. 12 editore Adamo Rechenberg, MISNENSIUM Musa decima, ex cujus quippe dono verè grato atque accepto Libellum huncce utilem etiam, quod gratulor mihi, possideo.

(a) In fol. (b) Alicubi. (c) Suediæ limites.

The Draught of an Antient Fin-lander.
Lappo Antiquus.

1st. The Lap- on Trees. for
-landers houses fear of Wild Beasts.

Domus Laponica in Arbore, ad feras vitandas Structa.
Tugurium Lapponicum.
2d. their Cottages.

Lapponum Vestimenta Estiva.
The Laplanders Summer &

A Laplander travelling over the Snow.
Lappo supra Nivem itinerans.

Vestimenta hiberna.
Winter Garments

A Laplander on his Sledge drawn by a Rain-Deer.
Lappo Vehiculo sarracum nominata itinerans.

Lappo Migrans.
A Laplander remoueing his Family.

Australis antiquo nomine *β Guthia*, vulgò *Gutland* vocatur, reliquis partibus longè celebrior lætiorque. Caput regni universi Regumque sedes est *γ Stockholm* (1), urbs posita in stagnis marinis, palis superstructa; unde etiam nomen traxit, natura operibusque munitissima, Emporiumque celeberrimum. Secunda est *Upsalia*, Academiâ Archiepiscopatuque insignis (2). *Calmar* in confiniis Daniæ, cum arce validissima, urbs est satis magna, portusque celebris: Est item *Nicopen*, munitum opidum Emporiumque clarum. Guthia. Upsalia. Calmar. Nicopen.

II. *Botniam* sinus Botnicus in duas secat partes, Orientalem & Occidentalem. Nihil in ea notatu dignum, præter emporium *Torniam* ad intimum sinus recessum situm. δ (3) Botnia. Tornia.

III. Supra Botniam *Scrikfinni* sive *Scritfinni* incolunt, unà cum Botnis, Suediæ regibus subjecti. Scrikfinnia.

IV. Hinc versus Orientem in extimo veteris Germaniæ angulo *Lappia*; vulgò *Lappenland*, & incolæ ejus Germanis *Lappen*, Russis *Loppi*; in duo genera distincti. Occidentales Suediæ regibus parent; Orientales Russico vocabulo *Dickiloppi*, id est, feri Lappones, magno Moscoviæ Duci subjecti sunt (4). Lappia.

V. Infra Lappiam Botniamque versus Meridiem est *Finnia*, inter Botnicum Finnicumque sinum posita: Plinio *Fenningia*, (qui insulam esse credidit) vulgò nunc *Finland*, dicta: haud parva Suedici Imperii portio, fertilis arvis, pascuisque læta. Urbium clarissimæ sunt; *Abo* Episcopalis sedes (5), ac *Viburgum* intimo sinus Finnici recessu nobile emporium. ε (6) Finnia. Abo. Viburgum.

C A P.

ma, *Frugum, Mellis*; & *Argento, Ære, Plumbo, Chalybe*, & *Ferro* dives; præcipuè autem circa *Salburgam* Argentum purum nullo alio permixtum Metallo effoditur. Animalibus omnis generis, piscibus Fluviorum, Lacuum & maritimis mirificè abundat. Est tamen multis in locis aspera, montosa, humida & paludosa. Unde & diversis in locis invia, & rarior ibi Frugum & Fructuum proventus.

B U N O N I S.

β Guthia, (a) *Gothia* seu *Gothlandia* discriminatur in *Gothiam Occidentalem*, seu *Westrogothiam Westergothland*; quæ sola ex Sueciæ provinciis mare attingit Occidentale; habet *Nilœsiam*, *Scaram* seu *Scoram* & *Gothenburg*, cum arce propinqua *Elsburg*; & (b) *Orientalem*, *Ostrogothiam Ostergothland*; habet *Lincopiam* & *Vastenam* seu *Vadstenam*; ubi S. Brigitta fuit culta; & *Gothiam Australem*, quæ & (c) *Smalandia* dicitur, ubi *Wexo* & (d) *Calmaria* munitissima arcem habens & portum. Hoc opidum expugnavit Christianus IV., anno 1611, quod tamen facta pace 1613, Sueciæ Regi reddidit.

γ (e) *Noricæ* provinciæ sunt (f) *Uplandia*, cujus & totius regni caput est (g) *Stokholmia* in insula sinus *Meleri* multis & magnificis ædificiis aucta, suprà pristinam sortem jam longè evecta est. In ea quoque provincia est (h) *Upsalia* [d]. Hic porrò sunt (i) *Sudermannia* Stregnesiam: (k) *Westmannia* Arosiam: *Nericia Orebroam* habens: *Warmelandia, Gestritia, Helsingia, Middelpadia, Dalecarlia*, provinciæ. E regione Calmariæ *Oelandia* insula est, Suedis subjecta, inter quam & continentem ruit *fretum Calmariense, der Calmer Sund*.

δ (l) Ad *Botniam* quoque referuntur *Angrimannia* & *Corelia* provincia, ubi *Corelenburg* & *Kexholm*.

ε (m) *Finlandiam* Ericus rex Moscovitis extorsit: figuram habet trianguli, in cujus apice sunt *Alandiæ Insulæ*, & *Abo* opidum: in fine sinus Finnici est *Viburgum* [e]. Cæterum (n) *Estonia*, provincia Suediæ à Narva se extendit Parnoviam usque, habet (o) *Revaliam* in *Harria*, cujus Episcopi sedes est in *Borcholm*. *Dorpatum in Oedenpoa* [f], *Hapsalia* Wichiæ Episcopi quondam sedes, translata Arensburgum in Oesiliam. In *Jervia* est *Vellinum*: in Allentapia *Narva* est ad fluvium cognominem; trans quem in ulteriori ripa è regione Narvæ Livonicæ est *Ivanogrodum*, sive *Russorum Narva*, à qua Moscovitici imperii incipiunt fines.

H E K E L I I.

[d] Singulari *Joannis Schafferi* doctrina ac fama immortali clara.

[e] Propugnaculum quippe totius Regionis adversus *Ruthenos & Moscos*.

[f] Clarissimo *Andreæ Virginii* nomine clara.

B U N O-

(a) Gothia Occidentalis. (b) Orientalis. (c) Smalandia. (d) Calmaria. (e) Noricæ provinciæ. (f) Uplandia (g) Stockholmia. (h) Upsalia. (i) Sudermannia. (k) Westmannia. (l) Botnia. (m) Finlandia. (n) Estonia. (o) Revalia.

(1) Civitas hæc inter ornatissimas Septemtrionis ducitur. 9 Templa numerat, inter quæ S. Nicolai præcellit. Incolarum numero Bristoniæ nostræ æquiparatur: portum tutissimum ac capacissimum habet, & Commercio cunctas Sueciæ urbes superat. Sex Insulis fundatur, quæ pontibus plurimis junguntur. Templa ac Palatium cupro teguntur, & Capellum Regum Crucifixo argenteo, ad justam hominis magnitudinem extenso, decoratur. Reges Suecorum eligebantur usque ad An. 1683, quo, potestate plane despotica, ordinum insania investiebantur. (2) Olim etiam regia Sedes, & Templo ditissimo Ethnicorum ornata; Antiquitatem enim fabulosam jactat. (3) Pellium Lappianarum & Muscoviticarum Commercio celebris. (4) De Lappiæ finibus parum inter Scriptores constat. Regio & Populus barbariem prorsus sapiunt. In æstate Diem continuum per Mensem, & in hyeme Noctem æque longam habent, partibus scilicet Septemtrionem spectantibus. Qui plura velit, Historiam hujus regionis per Schefferum legat. (5) Academia etiam ornata. (6) Sæpius a Russis obsidione frustra cincta. Sunt qui 100000 Russos ab exigua Finnorum acie fusos tradunt. Finni enim calceamentis sibi propriis per Nivem facile Iter facientes, & Russos Nive impeditos adorti clade ingenti affecerunt.

CAP. XXII.

De Italia, & variis ejus nominibus.

I.

Italiæ dignitas.

EXplicatis Veteris Novæque Germaniæ partibus, commodiſſimus nunc videtur locus, à Septemtrionibus verſus meridiem pedem referre, ac transgreſſis hinc Alpium jugis Italiam introſpicere. Quin pigeat, quæ omnium dignitate prima erat, eam poſteriore loco dici: quippe terra olim fuit omnium terrarum alumna ſimul & parens: divina providentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, ritusque molliret; & tot populorum diſcordes feraſque linguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia; & humanitatem homini daret; breviterque unà cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Jam verò locorum ſalubritatem, cœli temperiem, aprica collium, opaca nemorum, tantam frugum & vitium olearumque fertilitatem, pecorum fœcunditatem, tam innoxios ſaltus, tot munifica ſylvarum genera, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertatem, colonias tam frequenteis, tam aſſiduam novarum urbium gratiam, tam clarum decus veterum opidorum: virorum denique ingenia, mores ac ritus, linguaque ac manu res geſtas ſi repútes, nihil toto orbe terrarum commemores, quod huic conferri, nedum præferri, queat. 1

Italiæ nomina.

II. Nomen unde ſortita ſit, variè auctores tradunt: alii quippe à *bobus*, quorum magnitudine pulchritudineque fœcunda eſt, vocitatam Italiam exiſtimant: nam ἰταλὺς veteri ſua lingua dixiſſe Græcos, quos Latini *tauros*: alii veriùs ab *Italo*, rege Siculorum, qui primum agrum Sabinorum & Latium incoluêre, hanc terrarum partem appellatam tradunt *Italiam:* quod poſteâ nomen in totam terram, inter Alpes & Siculum fretum, tranſiit. *Heſperia* etiam dicta fuit Græcis, à veſpertino ſidere Heſpero: quia illis in occaſum ſita erat. *Saturnia* (1), *Auſonia* (2), *Oenotria* (3), *Latium* (4), quanquam ab antiquiſſimis Græcis, poſteà etiam à Latinis Poetis pro univerſa Italia ponantur, partium duntaxat fuêre nomina. α

(1) *A Saturno ibidem latitante cum pulſus a Jove filio fuiſſet, & in Societatem Regni a Jano aſcitus, cui Agriculturam docuiſſet.*

Italiæ fines.

III. Cæterùm natura imperio Romano proſpiciens, mari Supero Inferoque, & altiſſimis Alpium jugis, ſeu firmiſſimo vallo, foſſaque altiſſima totam undique cinxit. *Terminos* igitur habet a Septemtrionibus Alpes: ab Ortu Arſiam

(2) *Ab Auſoniis primis Incolis.*

(3) *Ab Oenotro Duce Arcadio huc advecto, ut vult Dionyſius Halic.*

(4) *A Latino Rege Fauni Filio, poſt Æneæ tempora, uti idem Dionyſius, & pleriq; Rom. Scriptores.*

BUNONIS.

α A Scriptoribus Italiæ aliis præterea appellatur nominibus; diciturque *Argeſſa* [*a*], *Cameſene*, *Chone* ſive *Chonia* [*b*], *Tyrrhenia*, & *Græcia Magna*.

HEKELII.

[*a*] *Apennina*, *Saleumbrona*, *Vitullia*, aut *Vitalia*.
[*b*] S. *Chaonia*.

REISKII.

1 (a) Italia ſive originem ſive ſignificationem cogites, uſu æquivoco vel ambiguo non caret. Nec enim inter omnes veteres tenetur illa derivatio, qua Italiam ἐκ τῶ Ἰτάλυ, *i. e.* à tauro Apollodorus dictam voluit lib. 2. nec ex rege Italo: Apud novos item varia extat. Bochartus à punico vocabulo עיתריא *Iturgia*, *i. e.* pice voluit deduci, & pœnis ad Italiam inferiorem digreſſis auctoribus. (b) Brutia enim tellus picis multum progenuit, progenitumque aliis communicavit: Hinc eam veterum Italiam fuiſſe, multis ex locis aperte Bochartus comprobat lib. I. Chanaan cap. 33. Ergo Italia vel totam regionem pro uſu hodierno, vel partem regionis extimam, & freto Siculo vicinam pro uſu antiquiori ſignificat. (c) Sic multa ſolum parti nomina debentur, non toti congruunt niſi κατὰ συνεκδοχὴν: Nec mirum eſt, adeo de finibus Italiæ inter veteres & novos; Item de variis diviſionibus adeo diſcordari. Confer Cluverium Ital. Antiq. lib. 1. Nec enim termini eidem antiquæ ac novæ Italiæ convenient, nec eædem pro diverſo tempore partitiones, ſi Geographiam veterem imperii Rom. notitiam conſulas, & quatuor præfecturæ Italicæ Diœceſes.

BUNO-

(a) Italia non à tauro. (b) Sed pice. (c) Nec tamen tota.

ITALIA
ANTIQUA
HELVETII
NORICI PARS
RHÆTIA
GALLIÆ PARS
ILLYRIA
LIGURIA
MARE LIGUSTICUM
MARE SUPERUM Sive HADRIATICUM
MARE INFERUM Sive ETRUSCUM
MARE SICULUM
AFRICÆ PARS
Lucania
Apulia
Colonia Equestris
Geneva
Lugdunum
Valentia
Arausio
Massilia
Forum Iuly
Heraclia
Albium Ingaunum
Vada Sabatia
Tridentum
Verona
Venetia
Cremona
Placentia
Ravenna
Ariminum
Pisaurum
Ancona
Firmum
Spina
Aquilem
Pola
Virunum
Arretium
Volaterra
Roma
Ostia
Capua
Beneventum
Neapolis
Brundisium
Barium
Metapontum
Tarentum
Sybaris
Croton
Rhegium
Messina
Catana
Syracusæ
Agrigentum
Selinus
Lilibæum
Panormus
Drepanum
Aegades Ins.
Calatha I.
Thabata
Hippen
Stora
Olbia
Sulcsi
Populum
Metalla
Fossa
Ilva
Epidamnus
Epitaurus
Melita Ins.
Pachimim pr.
Ioⁿ. Senex sculp
30
35
40
45

Arsiam Histriæ flumen & mare Superum, qui & *Hadriaticus sinus* dicitur: à Meridie mare Inferum sive Tuscum: ab Occasu iterum Alpes & Varum amnem. β (1)

IV. *Longitudo* ejus summa est ab Alpino fine *Augustæ Prætoriæ* quæ vulgo nunc *Aosta*, per urbem *Romam Capuamque* meante cursu ad *Rhegium* opidum & *Leucopetram* promontorium, quod vulgo *Capo de l' Arme*, millium passuum IↃCCCC, id est, mill. German. CCXXV. *Latitudo* varia est. At subter Alpes millium passuum, IↃLX, id est, mill. German CXL; medio cursu inter *Anconam* & *ostia Tiberina* millia passuum CXXXVI, id est, mill. German. XXXIV. Veteres *querno folio* eam assimilarunt: at nostri ævi homines γ *cruri humano* (2).

Longitudo.

Latitudo.

Figura Italiæ.

BUNONIS.

β *Formio* amnis ultra Aquilejam VI millia passuum ab Ravenna CLXXXIX M. pass. antiquus auctæ Italiæ terminus est, nunc Istriæ. *Plin. l. 3. c. 18.*

γ *Cruris humani tibia* respicit mare Inferum, & *sura* Superum; *medium suræ* est in Cumerio promontorio apud Anconam; *poples* apud Ravennam; *genu* ad portum Liburnum. Inde *pars ima femoris* sese attollit ad Alpes usque. *Pes* Siculo Ionioque mari alluitur; duo sinus, Tarentinus & Scylacius, faciunt *Plantæ* cavitates. *Calcaneus* esse potest Japygium promontorium apud Hydruntum opidum, quod vulgò *Otranto*. Pro *calcari* erit mons Garganus. Digiti pedis erunt apud fretum Siculum, circa Rhegium & Leucopetram.

(1) *Ptolemæus Lib. 3. Cap. 1. etiam gentes nonnullas trans Alpes sitas in Italia censuit; in hoc autem ab aliis discrepat.*

(2) *La Forest Longit. 700 m. pass. & Latitud. 280 statuit.*

CAP. XXIII.

De divisione veteris Italiæ.

I.

Divisa fuit olim Italia (1) aliter aliis subinde temporibus; prout gentium migrationes finiumque commutationes factæ sunt. Nos eam maximè divisionem sequemur, quæ sub primis Romanorum Imperatoribus fuit. Postquam Gallorum inter Oceanum, Rhenum, Alpes, Internum mare & Pyrenæos montes incolentium ingens multitudo, variæque nationes trans Alpes profectæ, eam Italiæ partem obsederunt, quæ inter Alpes & Apenninum ad Æsim usque flumen, prope Anconam porrecta est; GALLIA hæc Romanis dicta est ITALICA: item *Gallia Citerior*, & *Cisalpina*; *item Gallia Circumpadana*, & *Togata* à toga Romana, quia vestitum ritusque Romanorum assumserat: quum trans Alpes *Ulterior Gallia* diceretur *Comata*, à coma seu cæsarie, quam incolæ ejus alebant: pars autem Transalpinæ Galliæ à braccis, femorum tegumento, *Braccata*, quæ eadem *Narbonensis provincia*. Sed sub eadem Galliæ Togatæ provincia comprehendebantur etiam alii populi; ut ad mare Inferum, *Ligures*: ad Superum, *Veneti*, *Carni*, *Histri*; in Alpibus, *Taurini*, *Salassi*, *Lepontii*, *Euganei*: & qui posteà provinciam per se una cum Transalpinis populis, Vindelicis atque Noricis conficiebant, *Rhæti*. Post Galliam Togatam primi sequebantur sub Apennino *Etrusci*, sive *Tusci*: ultra hos ad utrumque Apennini latus *Umbri*: Infra hos *Sabini* ac *Latini*, *Æqui*, *Volsci*, atque *Hernici*: Juxta Umbros ad mare Superum erant *Picentes*; dein *Marrucini*, *Vestini*, *Frentani*, *Peligni*, *Marsi*: ultra hos in mediterraneo *Samnites* & *Hirpini*: infra *Samnites* ad mare Inferum *Campani*: mox *Picentini*. Frentanis Hirpinisque jungebantur *Apuli*, Inde *Calabri* & *Salentini* lævum Italiæ cornu insidebant. Sub Apulis erant *Lucani*, ad utrumque mare. Sub his in dextro cornu & extimo Italiæ angulo erant *Brutii*.

Divisio Italiæ.

(1) *Ab ipsa natura Italia per Apennini Juga, quæ omnem, a Liguria ad fretum usq; Siculum, transcurrunt, est divisa, indeque duo maria,* Superum *quod trans Apenninum est, &* Inferum *quod cis eundem Montem est, denominantur; inde quoque populi, & arbores, & aliæ res in Supernates & Infernates dividuntur, uti liquet ex Plinio & aliis. Superum Mare vulgo Hadriaticum sive Adriaticum, Inferum Mare autem Tyrrhenum vocatur.*

CAP.

CAP. XXIV.

Ligures, Taurini, Cottii & Ideonni regna, Salassi, Lepontii, Euganei, Rhæti, Veneti, Carni, Histri.

I.

Liguriæ termini. Genua. Nicæa. Portus Herculis Monœci. Albium Intemelium. Albium Ingaunum. Vada Sabatia. Pollentia. Alba Pompeja. Asta, Aquæ Statiellæ. Dertona. Iria. Taurini. Cottii. Segusium.

α LIguria inter Varum & Macram amnes, mareque Ligusticum & Padum fluvium ad Placentiam usque porrecta, caput gentis Ligurum habuit β *Genuam*, vulgo nunc *Genova*. Reliqua inde opida clara fuere in ora maritima, γ *Nicæa* & δ *portus Herculis Monœci* à Græcis Massiliensibus condita; inde Ligustica opida ε *Albium Intemelium*, & *Albium Ingaunum*, quæ vulgò contractè dicebantur *Albintemelium*, *Albinganum*, nunc *Vintimilia* & *Albenga*. Hinc ζ *Vada Sabatia*, nunc *Savona*. Intus fuêre η *Pollentia*, *Alba Pompeja*, ϑ *Asta*, *Aquæ Statiellæ*, ι *Dertona*, *Iria*, quæ vulgò nunc dicuntur, *Polenza*, *Alba*, *Aste*, *Acqui* sive *Aich*, *Tortona*, *Voghera*. 1

II. Liguribus jungebantur *Taurini* inter Padi lævam ripam, Alpium radices & Orgum fluvium. Caput gentis olim κ *Augusta Taurinorum*, nunc vulgo *Turino*.

III. His finitimi erant *Cottii* & *Ideonni* regulorum regna in Alpibus. Cottiani regni caput fuit λ *Segusio*, sive *Segusium*, nunc *Susa*.

IV. His

BUNONIS.

α (a) *Ligures* Celtici fuêre generis; quippe quibus Salyes Galli seu Celtæ similes fuêre sermone, moribus & cultu: fœminas hujus gentis ad operam locatas, si peperissent, statim ad fossionem & sarculum rediisse tradunt auctores.

β (b) *Genuam* posterioris ævi homines dixere *Januam*, quasi à *Jano* conditam; Antiquissimis temporibus fuit præcipuum Ligusticæ oræ opidum & emporium, à Magone Carthaginiensi excisam Romani restituerunt.

γ (c) *Nicæa* hodie *Nizza* nomen habere videtur ἀπὸ τῆ νικᾶν à *vincendo* [a].

δ (d) *Herculis Monœci portus* hodiè *Monaca* dicitur. Heic *Mancino* Cos. in Hispaniam ituro prodigia accidisse scribit *Valerius Max. lib.* 1. *cap.* 6.

ε *Albium* nomen traxisse videtur ab Alpibus, qui olim *Albii* montes dicti.

ζ Ad (e) *Vada* ista fugiens constitit Antonius, *Cic. l.* XI. *Famil. Epist.* 10. & 13.

η (f) *Pollentia* sub *Arcadio* & *Honorio* Imperatoribus mutua Romanorum Gothorumque clade nobilitata. *Orosius l.* 7. *cap.* 37. & *Cassiodorus in Chron.*

ϑ (g) *Asta* hodie *Aste* & *Asti* dicta; urbs est magna, splendida & opulenta.

ι (h) *Dertona* olim urbs insignis inter Genuam & Placentiam L millibus passuum ab utraque distans.

κ (i) *Augusta Taurinorum* ad Padum ab Hannibale expugnata est. Hodiè Sabaudiæ ducum sedes castello munitissima.

λ (k) *Segusium* dictum lingua Celtica *Segebusen* ab Amne *Sege*, qui nunc est *Semar*, in Duriam influens. Cæterum per Alpes Cottias ut plurimum utebantur via Romani ex Italia in Galliam commeantes: (l) *Cottii* regnum patuit inter Ortum & Occasum à *Finibus*, usque ad *Eborodunum* opidum: inter Septemtriones ac Meridiem à Grajis Alpibus ad maritimas usque.

HEKELII.

[a] Concilio OEcumenico I clara est, ubi CCCXIIX Episcopi hæresin *Arii* damnârunt, & Occidentalium sententiam de *Paschate celebrando die Dominica*, quæ incidat in Lunam 15, 16, 17, 18, 19, 20, vel 21, post æquinoctium vernum probârunt. Quo tempore autem id factum vid. *Joan. Henr. Alstedii* Sect. XXXVI. *Thesauri Chronol.* p. 340. Edition. 2.

REISKII.

1 (m) Alpes heic pro diversis gentium limitibus finguntur juga, nempe illa Europæa continua; unde montium Pyrenæorum, & omnium reliquorum, nec non fontium, fluminum ac fluviorum origines. Nomen ab albedine habent, si Festum audias, cum Sabini *quondam alpum pro albo dixerint*. Sin Bochartum audias, ex voce Punica אלבן *albon*, i. e. *albescendo*. Sunt autem vel maritimæ per Liguriam, vel Cottiæ, vel Grajæ; vel Rhæticæ, seu Tridentinæ; vel Noricæ, vel Carniæ, vel postremo Juliæ seu Pannoniæ: Iis vicinum est mare Superum à situ Boreali dictum, sicut Inferum ab Australi dicitur. Gentes hinc variæ, multæ nimium diffusæ, uti vetera sic sensa diversa novis pariunt Auctoribus, ipsi Cluverio nostro per antiquam Italiam progresso. Quid de urbibus nonnullis, præsertim desitis aut eversis? Sic (n) *Aquilegia* totius Histriæ prima urbs, in sinu maris intimo

(a) Ligures. (b) Genua. (c) Nicæa. (d) Herculis Monœci portus. (e) Ad Vada. (f) Pollentia. (g) Asta. (h) Dertona. (i) Augusta Taur. (k) Segusium. (l) Regni Cottii termini. (m) Alpes unde variæ. (n) Aquilegia.

ITALIÆ GALLICÆ
sive
GALLIÆ CISALPINÆ
Conterminarumque Terrarum
Vetus et nova Descriptio
MARE LIGUSTICUM
MARIS SUPERI sive HADRIA
TICI SINUS PARS
NORICI PARS
VINDELICIÆ PARS
HELVETII
REGIO TRANSPADANA
GALLIA CISPADANA
ETRURIA PARS
SABINORUM PARS
PICENI PARS
Alpes Tridentinæ
Alpes Penninæ
Alpes Cottiæ
LEPONTII
LIBICII
TAURINI
INSUBRES
CENOMANI
Appenninus
p. 176

IV. His iterum continuabantur *Salassi*, in valle quam *Duria* amnis mediam secat. Horum caput μ *Augusta Prætoria*, nunc vulgò *Aosta*; inde ν *Eporedia*, nunc *Invrea* & *Ivrea*. Salassi. Augusta Prætoria. Eporedia.

V. Salassis contermini erant porro ξ *Lepontii*, circa lacum Verbanum, vulgo nunc *Lago Maggiore*, flumina, quæ is recipit. Caput fuit *Oscela* ο, vulgo nunc ad *Tosam* amnem *Domo d' Oscela*. Lepontii. Oscela.

VI. Lepontios sequebantur in Alpibus *Euganei* inter Larium sive Comensem Lacum & Athesim fluvium. Horum opida fuêre π *Anaunia* sive *Anonium*, *Sarraca* & ρ *Vannia*, vulgò nunc *Castel Nân* sive *Nôn*, *Sarca* & *Civida* ad Ollium fluvium, dein σ *Clavenna*; & item τ *Telium* in Valle Tellina. Nobilissimi Euganeorum populi fuêre *Sarunetes* in Vallibus Clavennensi & Tellina; *Vennones*; ad Ortus Athesis amnis; *Camuni*, nunc *Val Camonica*; ad Ollium fluvium *Trumplini*, sive *Triumplini*, nunc *Val Troppia* ad Melam amnem. Euganei. Anaunia. Sarraca. Vannia. Clavenna. Telium. Sarunetes. Vennones. Camuni. Triumplini.

VII. Supra Euganeos fuêre *Rhæti*, duce *Rhæto* ex Tuscis, quum hi pellerentur Circumpadanâ regione à Gallis, orti. Fines habuêre à Rheni fontibus, ad fontes usque Dravi amnis in Danubium defluentis. Caput eorum υ *Tridentum*, nunc vulgò *Trento*. Reliqua opida clariora; *Curia* vulgo nunc *Chur*, Italis *Coira*, φ *Feltria*, *Belunum*, nunc *Feltre*, *Belluno*. At χ *Verona* celeberrima omni ævo urbs, ab Euganeis simul & Rhætis condita fuit. Rhæti. Tridentum. Curia. Feltria. Belunum. Verona.

VIII. *Rhætis* ab Ortu Solis proximi fuêre ψ *Veneti* [b], quos fabulosa Græcorum antiquitas ex Paphlagonum, ad Pontum Euxinum gente, duce *Antenore* à Trojæ excidio huc deduxit. Alii veriùs Illyricum fecêre populum. Veneti.

intimo emporiumque florentissimum, ubi Cæsarum sedes temporaria, synodorum vero crebrior, & Patriarcharum assidua: Nunc nihil nisi nomen superest ab aquilegio, *i. e. ab aquarum copia* deductum, uti Vossius Observat. ad Pomp. ex Codd. MStis, & inscriptionibus contendit, non *ab aquila*, ceu *Julianus* in Orat. voluit. In locum urbis fata & tempora Venetias reservasse, qui dixerit, non errâsse videbitur: Portentosa de Patavinis originibus narratio, nec non de *Livianis*, quos ibi repertos Itali crediderunt, cineribus atque ossuariis fama, quam parum solidæ veritatis contineat, Morhofius libro singulari egregiè docet.

BUNONIS.

μ (a) Ab *Augusto Cæsare* hæc urbs condita & dicta est; *Prætoria* cognominata, quia Prætorianorum colonia eò deducta est. Hodie Germanis dicitur *Augst*.

ν (b) *Eporedia* C annis ante Christum natum condita. (c) *Salassi* conterminos habuere ab Occidente Ideonni regnum & Centrones: à Septemtrionibus Veragros: ab Oriente Lepontios: à Meridie Taurinos & Libicios Gallos.

ξ (d) *Lepontii* habuere ab Occasu hyberno Salassos: ab Occasu æstivo Penninam Vallem, quæ hodie *Vallesia*, Germ. *das Walliser Land*: à Septemtrionibus Helvetios atque Rhætos: ab Ortu trans Larium lacum Euganeos: à Meridie Orobios Insubres, & Libicios Gallos.

ο *Oscela* Germanis hodie dicitur (e) *Thum im Eschenthal*, & ipsa Vallis *das Eschthal*.

π (f) *Anaunium* supra Tridentum est. Vallis quam Nosius fluvius, in Athesin defluens, secat, cognominatur *Val di Non*: at superiori parte *Val del Sol*, Germ. *das Sultzthal*.

ρ (g) *Vannia* etiam fuit in Carnis.

σ (h) *Clavenna* Germ. *Claven*, Italis *Chiavenna*.

τ (i) *Telium* Germ. *Tell*, Italis *Teglio*. Regio illa hodie maximè nobilitatur vino, quod suavitate reliqua omnia præstare vina dicitur. *Vallis Tellina*, Germanis dicitur *das Beldlin*.

υ (k) *Tridentum* Athesi amni appositum est. [c]

φ (l) *Feltria* in confiniis Carnorum & Venetorum posita etiam nunc Episcopali sede claret.

χ (m) *Veronam*, Germanicè *Dieterichs Bern*, Athesis amnis ferè mediam nunc secat; olim alluebat tantùm. Nullibi in tota Italia Gallica tot reperiuntur antiquitatum monumenta, quot heic, tam in ipsa urbe, quàm in agro passim. *Catullo* Poëtæ venustissimo patria est [d]. Æquiparatur hodiè Venetiis, Romæ, & Neapoli; illis lacu, isti nobilitate, huic tribus Castellis.

ψ (n) Limites *Venetiæ* fuerunt ab Ortu solis mare Hadriaticum, & Tilavemptus amnis: à Septemtrione idem amnis: ab Occasu Liquentia fluvius. Hinc lineâ per Bassanum & Brigantiam ad Delgæ fontem ductâ, mox ipso Delga ad Athesim usque ab Euganeis & Rhætis disterminabatur. Inde ipso Athesi usque ad opidum Hostiliam: à Meridie ipso Pado à Gallia Togata separabatur.

HEKELII.

[b] Hi, Milites quippe intrepidi, (ut multa Loca alia illustria jam taceam) *Calamatam*, *Carnatam*, *Chifalam*, *Coronam*, *Portum Navarinum*, qui olim *Zonchio*, hodiè verò *Germanis Alt-Navarin* dictus, ut & *Moream* Insulam ante biennium ☉. d. XXX, *Maj.* Styl.

(a) Augusta Prætoria. (b) Eporedia. (c) Salassorum termini. (d) Lepontiorum termini. (e) Thum im Eschthal. (f) Anaunium. (g) Vannia. (h) Clavenna. (i) Telium. (k) Tridentum. (l) Feltria. (m) Verona Catulli patria. (n) Venetiæ regionis limites.

lum. Euganeorum, qui inde in Alpes secesserunt, occupârunt agrum ad mare Hadriaticum, inter Padum amnem & Timavi fonteis. Caput Venetorum ω *Patavium*, nunc *Padoua*, ab *Antenore* Trojano conditum, vel auctum. Inde opida celebria, α *Atria* sive *Adria*, nunc *Adri*, à Tuscis quondam conditum; unde mari seu sinui Adriatico cognomen: tum *Ateste*, nunc *Este*: *Vincentia*, nunc *Vincenza*; & β *Altinum*, ex quo, præter nomen & tenuia quædam ruinarum vestigia apud Silim fluvium, nihil nunc reliquum est. Hinc sequebantur *Tarvisium*, γ *Opitergium*; nunc *Treviso* & *Oderzo*: & δ *Concordia*, cujus nomen manet.

Patavium. Atria. Ateste. Vincentia. Altinum. Tarvisium. Opitergium. Concordia.

IX. Reliquam hinc Euganeorum seu Venetorum oram ad Formionem usque amnem, qui nunc *Risano* est, apud opidum *Capo d' Istria*, *Carnorum* posteà obtinuit populus. Urbs heic, quondam potens atque ingens inter primas Italiæ ε *Aquilegia*, nunc *Aquileja* deserta planè. Inde clara opida, ζ *Forum Julii*,

Carni. Aquileja. Forum Julii.

Styl. vet. seu d. IX. *Jun.* Styl. novi; anno verò superiori m. *August.* ipsum *Moreæ* Regnum, & in eo imprimis *Corinthum* Metropolin, eamque multis antiquis Rebus claram, & posteà *Athenas*, omnium Artium atque Scientiarum Matrem, è *Turcica* tyrannide gloriosè eripuerunt, atque ubique contra hosteis ac persecutores *Christiani* nominis masculè sese præstiterunt. Ecquid dicam? Ipsam *Candiam* & *Caneam* à *VENETIS* excellenter animosis, utpote quorum SERENISSIMA RESPUBLICA, *Carolo Patino*, illustrissimo PATAVINORUM illustrium *Phœbo*, in litteris d. XVII *Junii* Styl. nov. anno 1682, humanissimè ad me datis, meritò contestante *Litteratorum eruditissimis venatrix* est *continua*, per supremum Militiæ navalis Prætorem, MOROSINIUM, assistente DEO, feliciter expugnatas esse, *Relationes* COLONIENSES *Latinæ extraordinariæ* in fol. Num. LXVII. sub dato d. XIX huj. m. *August.* Styl. novi è *Tractu Rheni* (si aliter istis Fides est adhibenda) hoc confirmant modo: *Vehementissime anhelamus ad confirmationem eorum, quæ nuper ex* Italiâ *accepimus de* CANDIA & CANEA *expugnatis per* Generalissimum MOROSINIUM *absque ullius viri internecione adminiculo domesticæ rebellionis. Nuncium illud non solum ad nos, sed & ad* Belgas, Hamburgensesque *delatum. Si veritati fuerit consentaneum, inter* Christianos *omneis multum sibi gratulabitur* MOROSINIUS, *se* Regnum CANDIACUM *absque sanguinis Christiani profusione recuperasse, quod olim ultra viginti annos obsessum a* Turcis, & *ab eodem cum internecione ultra centies mille* Turcarum *generose propugnatum fuit, usque dum* 22 Septembris *anno* 1669 *subjugaretur, a quo tempore subjacuit jugo* Turcico. Hæc ex *Latinis* Coloniensium *Relationibus*. Quapropter meum votum est, ut DEUS noster omnipotens VENETIS istis fortissimis atque felicissimis gratiâ atque auxilio suo valido ex gratiâ porrò adesse velit.

[c] Gaudet *Episcopatu*, & celebre est *Concilio* in Templo *della Madonna* ibi celebrato. Egregium est *Cathedrale* & ad *Div. Petri* Templum, in quo Infans à *Judæis* interfectus videtur.

[d] Atque etiam *Cottæ*, *Fracastorii* & utriusque *Scaligeri*, Poëtarum eximiè insignium ac venustorum Patria est.

BUNONIS.

ω (a) *Patavium*, *T. Livii* historici Romani Patriam, *Mela* inter opulentissimas Italiæ urbes computat: hodiè floret Academiâ [e]. Ad Patavium pertinet Arquadum vicus, ubi *Petrarchæ* ædes & sepulchrum.

α Nobilem ad *Hadriam*, sive *Adriam* fuisse portum testis est Plinius.

β (b) *Altinum* in paludibus situm, & palis superstructum fuisse docet Strabo.

γ (c) *Opitergium* à Quadis & Marcomannis excisum.

δ (d) *Concordia* Episcopatus titulo hodiè clara, sed ædificiis & cultoribus deserta est. *L. Annius Antoninus Verus* inter Concordiam & Altinum apoplexiâ exstinctus est. Ad xxv lapidem à Patavio in mediis stagnis marinis regina nunc Italicarum urbium conspicitur (e) *Venetia* sive *Venetiæ* urbs; insulis compluribus superstructa, subitis incrementis & imperio, quam antiquâ origine, clarior. Etenim *Theodorici* Gothorum Regis & *Cassiodori* tempestate nulla ibidem fuit opidi forma; sed Cycladum similitudine per æquora longè patentia domicilia, quæ tamen posteà, quum *Longobardi Alboino* duce Venetiam regionem invaderent, in opidi formam congregata fuerunt. Ex tam tenuibus principiis, intra paucorum seculorum spatium, tam potens facta est civitas.

ε (f) *Aquilegia* ad Natisonis ripam, haud procul à litore maris Adriatici olim fuit urbs opulenta, quam ditem reddidit situs negotiationibus maximè opportunus. Claustrum & propugnaculum Italiæ fuit ab ea parte. Quare eam duo Consulares viri contra Maximinum præoccupârunt. Sic posteà Constantinus contra Constantium fratrem; sic deinde Maximus contra Theodosium Imperatorem eandem præoccupare studuerunt. Caput fuit totius Venetiæ sub posterioribus Imperatoribus. Eam urbem Hunnorum Avarumque Rex Attila expugnavit ac diruit. Hodie ad exiguas reliquias redacta à paucis habitatur piscatoribus. *Ruffinus*, qui Josephi Scriptoris Judaici quædam in Latinum convertit sermonem, fuit Aquilejensis.

ζ (g) *Forum Julii* montibus undique cinctum instar Theatri esse docent, qursitum ejus pingunt.

HEKELII.

[e] A FRIDERICO I fundatâ, ubi insigni cum laude quàm diutissimè docuit *Octavius Ferrarius*, Orator celeberrimus, in cujus locum *Carolus Patinus* Philo-

(a) Patavium. (b) Altinum. (c) Opitergium. (d) Concordia. (e) Venetiæ urbs. (f) Aquileja Ruffini patria. (g) Forum Julii.

lii, nunc vulgo *Cividad di Friuli*; *η Julium Carnicum*, nunc *Zuglio*, in ruinis inter Tilavemptum fluvium & Alpes: *Vedinum*, vulgo Germanis nunc *Weiden*, Italis *Udene*. Circa Venzonum *θ Noreia* fuit Tauriscorum urbs, qui inde posteà *Norici* trans Alpes dicti. *Tergeste* item, vulgò nunc *Trieste*, clara olim Histrorum primùm urbs, post Romanorum fuit colonia, Carnorum provinciæ attributa. *ι* Sed in primis celebratus in hac ora fuit Græcis pariter ac Latinis monumentis *Timavus* amnis, inter Aquilejam & Tergeste, septem capitibus exoriens, uno ostiò post mille haud amplius passus in mare emissus. Julium Carnicum. Vedinum. Noreia. Tergeste. Timavus fl.

X. Post Carnos igitur est *κ Histria*, & populi Histri. Regio seu Peninsula inter Formionem & Arsiam amneis in mare procurrit. Caput gentis fuit *Pola*, à Colchis, Jasonem & Medeam persequentibus, olim condita. Inde celebria opida, *Parentium* & *Ægida*, nunc *Parenzo* & *Cabo d' Istria*: item *λ Nesactium* ad Arsiam fluvium, nunc *Castel Nuovo*. Histria. Pola. Parentium. Ægida. Nesactium.

Philologorum ac Medicorum illustrissimus & Antiquitatum nobiliorum Stator incomparabilis, tenuitatem meam Ann. M DC LXXXII, d. 17. *Jun.* Styl. nov. præter meritum, quod mente agnoscam perpetuò gratissimâ, promissis uberioribus additis, erat provecturus. Clarent inter Medicos quoque ibidem *Antonius* & *Dominicus de Marchettis*, *Jo. Fortis* & *Jacob. de Pigbi*.

BUNONIS.

η Julii Carnici vestigia exigua nunc exstant, inter Crucis montem Tilavemptum Deamque ad Butim amnes sita, III millia passuum suprà Tolmetium opidum.

θ (a) *Noreia* fuit olim circa opidum *Venzonem*.

ι In Carnis est vicus vulgò *S. Canzan* dictus: apud quem ex montis excelsi radicibus magna vis aquarum per complures fontes magno cum strepitu erumpit; moxque cuniculo subterraneo tota conditur ita, uti nusquam ampliùs appareat, donec post XIV milliaria apud vicum vulgò *S. Giovanni di Cherso* dictum, iterum cum pluribus ingentibusque eructetur fontibus eâ naturâ præditis quam Timavi fontibus asscripsêrunt veteres. (b) *Timavus lacus* à mari abest III milliaribus, de quo apud *Livium l.* 41.

κ (c) *Histriæ* termini habentur ab Ortu Arsia amnis Italiæ finis: à Septemtrionibus Alpium juga: ab Occasu à Venetiis Timavo flumine, à Carnis Formione submovebantur. *Formionem* fluvium Istriæ terminum tamen statuit Plinius *l.* 3. *c.* 18. Isthmus ejus est inter Arsiæ fontem & proximam Formionis ripam.

λ Nesactium, quod Italiæ finem facit Ptolemæus, fuit ad ostium Arsiæ fluminis dextra ripa.

(a) Noreia, Venzon. (b) Timavus lacus. (c) Histriæ termini.

CAP. XXV.

De Gallis Cisalpinis. 1

I.

GAllicæ gentes trans Padum fuêre, *Libici*, *Lævi*, *Insubres*, *Orobii*, *Cenomani*. *α Libicorum* caput fuêre *β Vercellæ*, nunc *Vercelli*; *γ Lævorum δ Tici-* Libici. Vercellæ. Lævi.

BUNONIS.

α (a) *Libici* seu *Lebecii* & *Libecii* terminos ab Occasu habuerunt Orgum flumen: à Septemtrionibus Alpium radices: ab Ortu Guniam fluvium: à Meridie Padum inter Guniæ & Orgi confluentes.

β In Campis *Vercellensium* cum *Cimbris* pugnârunt, & cruenta victoria potiti, *C. Marius* & *Q. Catulus*.

γ (b) *Lævi* ab Occasu habuerunt Guniam fluvium; à Meridie Padum; ab Ortu Lambrum fl. à Septemtrionibus lineam super Novariam à Gunia ad Biagrassum oppidum ducendam: Inde minor Ticinus qui in Lambrum confluit: ab hoc confluente alia rursus linea ducenda est ad Adduæ Padique confluentes.

REISKII.

1 Hæc Cisalpina Gallia quàm primùm Italiæ accessit, vel *nova* Italia, vel *accessoria* vocabatur, & ab Octavii Aug. Cæsaris ætate regiones octavam, nonam, decimam atque undecimam comprehendebat, Vicario Præfecto prætorio commissas. Caput inter reliquas Mediolanum extitit, quam Μετρόπολιν Ιταλίας Athanasius Patresque Sardicenses nuncupant, nec ab Rom. Episcopo dependentem Salmasius, Blondellus, Petrusque de Marca lib. I, cap. VI, comprobant. Huic toties obsessæ pro Lombardia coercenda, toties captæ ac funditus eversæ, dum Germanici Cæsares incumbunt, Italia æque tota sensim nostro imperio subdu-

(a) Libicorum termini. (b) Lævorum fines.

Ticinum. Novaria. Insubres. Mediolanum. Laus Pompeja. ForumDiug. Moguntiacum. Orobii. Comum. Bergomum. Forum Licinii. Cenomani. Brixia. Cremona. Mantua. Ananes. Placentia.

δ *Ticinum*, nunc *Pavia*: eorundem fuit ε *Novaria*, nunc *Novara*.

II. ζ *Insubres* omnium Gallicarum in Italia gentium fuêre validissimi. Caput eorum η *Mediolanum*, vulgò nunc Italis *Milan*, German. *Meyland*. Opida hinc clara; θ *Laus Pompeja*, nunc *Lodi*; *Forum Diuguntorum*, nunc *Crema*; *Moguntiacum* sive *Modicia*, nunc *Monza*.

III. ι *Orobiorum* fuêre κ *Comum*, λ *Bergomum*, *Forum Licinii*, nunc vulgo *Como*, *Bergamo*, *Berlasina*.

IV. Ultra Insubres Orobiosque incoluêre ad Venetiam usque μ *Cenomani*; quorum caput *Brixia*; nunc *Brescia*, sive *Bressa*. Præterea celeberrimæ urbes, ν *Cremona*, & ξ *Mantua*, à Tuscis quondam condita.

V. At cis Padum Gallici populi fuêre *Ananes*, *Boji*, *Senones*. ο *Ananes* Liguriæ continuabantur circa π *Placentiam* Romanorum coloniam, vulgo nunc *Placenza*.

VI. Inde

subducitur. Sed res illæ medii fuerunt ævi; Ultimi sunt gentes illæ quarum heîc fit mentio, Boji permultis etiam migrationibus famosi: Horum tria genera Velserus, Golzius, Spanheimius numerârunt; *unum Vindelicos inter Bavarosque, alterum in Bojæmia vel Bojohæmia*; *Tertiumque in Allemannia, sive Suevia hodierna*.

BUNONIS.

δ (a) *Ticinum* à flumine nomen accepit [a]. Bello Punico secundo vicus tantùm fuit, cùm inter *Hannibalem* & *P. Cornelium Scipionem* Africani patrem apud Ticinum amnem, haud ita procul à Pado, prælium fieret. Ea pugna Scipio victus in hostium venisset potestatem; nisi protectum eum prætextatus filius ab ipsa morte rapuisset. Gothorum Duces sedem regiam hîc posuerunt. An. 1525, *Franciscus* I Galliæ Rex à *Caroli* V Imperatoris copiis ad hanc urbem acie superatus, captus, & in Hispaniam abductus est.

ε *Novaria* à flumine nomen habet.

ζ (b) *Insubribus* à Meridie finitimi fuere Lævi: à Septemtrionibus Lepontii & Orobii: ab Occasu suprema parte Novariæ fluvii, vulgò *la Gogna* dicti, à Libiciis submovebantur: ab Ortu habuerunt Cenomanos.

η (c) *Mediolanum* [b] jam inde 222 annis ante Christum natum magna & frequens exstitit urbs: splendorem & dignitatem perpetuò custodivit; licet maximis bellis sæpe petita. *Ausonius* Poëta eam versibus celebravit. *D. Ambrosius* Episcopatum urbis olim tenuit, à civili Administratione Liguriæ ad munus Ecclesiasticum vocatus. [c]

θ (d) *Laus Pompeja* à Bojis Gallis condita, cum primùm in Italiam venissent; Fridericus Imperator eam urbem à Mediolanensibus destructam in tutiori loco restruxit; quod est opidum *Lodi* tribus millibus passuum à *Laude veteri* dissitum.

ι (e) *Orobii* ab Occasu habuere Lepontios: à Septemtrione eosdem Lepontios: deinde Euganeos: & à Meridie Insubres.

κ (f) *Comum* Lario lacui appositum. Posteà *Novum Comum* dictum, originem dedit *Plinio Juniori*, qui Bibliothecam illic dedicavit, & pecunias in alimenta ingenuorum puerorum subministravit; ut ipse scribit *lib.* 1. *Ep.* 8. *Paulus Jovius* quoque fuit Novocomensis. In agro Comensi, ad Lacus Larii Orientale litus, fons est mirandæ naturæ, quem ter in die statis auctibus ac diminutionibus crescere & decrescere, tradit idem *Plin. l.* 4. *epist. ult.*

λ *Bergomum* olim videtur fuisse caput gentis.

μ Insubribus ab Ortu solis continuabantur (g) *Cenomani* inter Padum & Alpium radices ad Venetos usque porrecti.

ν (h) *Cremona* à Gallis Cenomanis olim videtur condita. Sub initium imperii Vespasiani ab hujus militibus igni tota absumta est, sed confestim restaurata. Ejus urbis cives, quod *Antonii* partes fuissent secuti, ab *Augusto* agro multati sunt.

ξ (i) *Mantua* nomen & ortum dedit (k) *Baptistæ Mantuano* monacho. (l) *Virgilius* ad Mantuam in pago, qui (m) *Andes* dictus, natus est. Quo vero situ locus iste fuerit, incertum est: quanquam Mantuani nunc eum esse contendant, qui II millia passuum ab urbe dissitus vulgò nunc dicitur *Petolo*. Ipsa urbs *Mantua* licet in paludibus sita natura & arte munitissima sit, nuper tamen anno 1630, à Cæsarianis militibus intercepta est.

ο (n) *Ananes* sive *Anamani* fuere inter Ligures, Bojos, Cenomanos & Lævos.

π (o) *Placentia* ad Padum sita nomen sortita à *placendo*; pulcherrimum habuit amphitheatrum extra urbem, quod eam oppugnante *Cæcina* conflagravit. Haud longè infrà Placentiam fuit (p) *Vicumviæ* seu *Vicumniæ* emporium sive castellum; ad quod quum incondita turba XXXV millium Hannibali occurrisset, à paucis Pœnis fusi sunt. Cæterum apud Placentiam *Trebia fl.* in Padum confluens nobilitatus est Romanorum clade, quam à Pœnis Hannibale duce acceperunt. Tunc enim ipsi, quum se ignibus & oleo fovissent, Sempronium Cos. & Romanos suâ hyeme vicerunt. *Placentia* à Pœnis Amilcare duce direpta & incensa est. Placentinus ager vellere & pecoribus ditissimus est; unde *Casei Parmenses* proveniunt.

HEKELII.

[a] In hac Urbe est Academia, quæ à *Carolo M.* non diu post Parisiensem erecta esse creditur. Is enim Imperator ad conservandam, propagandamque veram doctrinam Christianæ Religionis, quosdam Sapientiam profitentes *Ticinum* misit, ut illam ibi in animos hominum infunderent. *Jason* celeberrimus JCtorum

(a) Ticinum. (b) Fines Insubr. (c) Mediolanum. (d) Laus Pomp. (e) Orobiorum fines. (f) Comum. (g) Cenomanorum fines. (h) Cremona. (i) Mantua. (k) Baptista. (l) Virgilii patria. (m) Andes. (n) Ananes. (o) Placentia. (p) Vicumniæ.

Tab. 20.
P. 181.
ETRURIÆ
LATII
UMBRIÆ
PICENI
SABINORUM
et
MARSORUM
Vetus et Nova
Descriptio
MARE TUSCUM
Sive
ETRUSCUM
BOII
LINGONES
UMBRI
SENONES
ETRURIA
PICENUM
VESTINI
MARSI
LATIUM
VOLSCI
AEQUI
Vallis Mugiello
Apenninus Mons
Roma
Iohan. Senex sculpt.

VI. Inde sequebantur ρ *Boji*, secundum Insubres maxima potentissimaque Gallorum Italicorum gens. Caput eorum fuit σ *Bononia*, nunc vulgo *Bologna*; *Felsina* ante dicta, cum caput Hetruscorum esset. Inde opida nobilia τ *Parma*, υ *Brixellum*, φ *Regium Lepidi*, χ *Mutina*, ψ *Forum Cornelii*, ω *Faventia*, α *Forum Livii*; quæ nunc vulgo *Parma*, *Brisello*, *Reggio*, *Modena*, *Imola*, *Faenza*, *Forli*. Boji. Bononia. Parma. Brixellum, &c.

VII. Postremi Gallorum in Italia fuêre β *Senones*, inter Ravennam & Æsim flumen, quod nunc *Jesi*, prope *Anconam*, partem Umbrorum agri incolentes. Caput heic gentis constituêre γ *Senam Gallicam*, sive *Senogalliam*, vulgo *Sinigaglia*. Reliqua hujus oræ opida in Umbris dicemus. Senones. Senogallia.

rum multos annos in ea est professus. *Baldus* eorum Antesignanus heic postremam suam doctrinam effudit, moritur denique, & in Conventu *Minorum* sepelitur. Unde *felix Academia* dicitur. Leg. *Francisci Schotti* Itinerarium nobiliorum Italiæ Regionum Part. I. p. 131, Seq.

[b] Præclara olim Imperii Sedes.

[c] Hujus Vita elegantissime descripta est à celeberrimo Theologo atque Polyhistore, *Theophilo Spizelio*, Evergeta meo magno, in ita dicta *Vet. Academ.* JESU CHRISTI p. 129. seqq.

BUNONIS.

ρ (a) *Boji* conterminos habuerunt Anamanos, Cenomanos, Venetos, Senones & Ligures.

σ (b) *Bononiam* prima nobilitavit Academia Italiæ: in via Æmilia post Mutinam inter Rhenum & Idicem amnes sita est.

τ (c) *Parma* ad fl. cognominem; unde ortus *Cassius Severus*, qui Elegias & Epigrammata conscripsit.

υ (d) *Brixellum* ad Padum est, nobilitatum interitu *Othonis* Imperatoris, qui exitum pugnæ Bedriacensis hîc exspectans, quum cladem suorum accepisset, pugioni incubuit.

φ (e) *Regium Lepidi*, anteà *Forum Lepidi*, etiam simpliciter *Regium* dictum, in via Æmilia situm est. *M. Brutus* à *Cn. Pompejo* interfectus est apud *Regium*.

χ In eadem via Æmilia (f) *Mutina* nobilitata maximè fuit civilibus inter *Augustum* & *Antonium* bellis; quum illic *Antonius Brutum* obsideret: Augustus verò cum *Hirtio*, & *Pansa*, coss. ea obsidione Brutum liberarent. Inter Mutinam & Bononiam est illa (g) *Rheni Insula*, in qua bello Mutinensi deposito, provinciarumque partitione, *Triumviratus* inter *Augustum*, *Antonium* & *Lepidum* constitutus est.

ψ (h) *Forum Cornelii* in medio Faventiæ & Claternæ situm est. Hîc *S. Cassianus* natus, qui Brixiano Episcopatu pulsus, scholam in patria sua aperuit, & Martyrium consummavit.

ω Ad (i) *Faventiam*, in eadem via Æmilia sitam, *Carbo* à Syllanis victus Italiaque pulsus est.

α *Forum Livii* in via Æmilia ad Utensis fl. ripas situm est. Hîc *Athaulfus* Gothorum rex Honorii Imperatoris sororem germanam *Placidiam* matrimonio sibi copulavit.

β *Senonum gens* sedibus suis ad mare Hadriaticum à M. Curio Dentato pulsa; ac demum à P. Cornelio Dolabella planè omnis deleta fuit.

γ *Seno-Gallia* ad Misi fl. ostium, maritima Umbriæ urbs, post exactos à M. Curio Dentato ex his locis Gallos, facta est Romanorum colonia Anno Urbis conditæ 463. *Pompejus* ad hanc urbem vicit *Marium*, eamque diripuit.

(a) Boji. (b) Bononia. (c) Parma. (d) Brixellum. (e) Regium Lepidi. (f) Mutina. (g) Insula Rheni. (h) Forum Cornelii. (i) Faventia.

CAP. XXVI.

Etruria & Umbria.

I.

GAlliæ Togatæ jungebatur à meridie α *Etruria*, sub Apennino monte. Ejus incolæ *Etrusci* sive *Tusci*; Græcis *Tyrrheni* dicti. Sed horum prima sedes fuit, ut antè dictum, trans Apenninum, ab utraque Padi ripa; unde à Gallis expulsi, intra Apenninum, mare Inferum & Tiberim Macramque amnes consederunt, *duodecim urbibus totidemque Principatibus* inter se constitutis. Urbium Etruria. XII Urbes & Principatus Etruscorum.

BUNONIS.

α *Etruria* (a) *Vetus* seu *Circumpadana* iisdem finibus inclusa fuit, quibus deinde Gallia Circumpadana. Nempe trans Padum ab Occasu fuit *Orgus* amnis, à Septemtrionibus fuere radices *Alpium*, ad Veronam usque; hinc *Athesis* ad ostium usque: ab Ortu *mare Hadriaticum* & cuncta Padi ostia accolebant Tusci Ravennam usque. At (b) *posterior Etruria* cingebatur

(a) Veteris Etruriæ fines. (b) Posterioris Etruriæ fines.

Urbium nomina hæc sunt; *Vetii*; β *Volsinii*, γ *Clusium*, δ *Perusia*, ε *Cortona*, ζ *Aretium*, η *Falerii*, ϑ *Volaterræ*, *Vetulonii*, *Rusellæ*, *Tarquinii*, ι *Cære*. Ex his hodieque exstant, nominaque vulgaria habent ista; *Bolsena*, *Chiusi*, *Perugia*, *Cortona*, *Arezzo*, *Civita Castellana*, *Volterra*, *Grosseto*, *Cerveteri*. Reliquarum κ *Veji* ad XII lapidem ab urbe Româ fuêre, circa opidum nunc *Scrofano*; λ *Vetu-*

tur à Septemtrionibus *Apennino monte*; ab Ortu *Tiberi flumine*; à Meridie *Mari Infero*; quod de ejus nomine *Tuscum*, *Etruscum*, & *Tyrrhenum* appellatum est. *Tiberi* & montium jugo ab Umbris fuere submoti Tusci; & *Macra fl.* à Liguribus.

β (a) *Volsinii* sive *Vulsinii*, ad lacum Volsiniensem: olim potentissimi Etruscorum Volsinienses, in luxuriam demum prolapsi reip. administrationem & bella gerenda servis commiserunt; qui dominis suis oppressis remp. occupârunt. Sed domini à Romanis adjuti, subactis denuò servis, in libertatem restituti sunt.

γ (b) *Clusium*, ad paludem Clusianam, in longitudine spatiosam, in latitudine angustam, per quam Clanis fl. ad Tiberim fertur; urbs pervetusta, olim *Camers* dicta, Volsiniis XXV millia passuum distans; *Porsennæ* fuit regia; qui Tarquinios Româ ejectos reducturus, *Mutii Scævolæ*, *Horatii Coclitis*, & *Clæliæ virginis* deterritus virtute, pacem cum Romanis iniit. Ad Clusium fuit (c) *Labyrinthus Porsennæ*, de quo Plinius lib. 36. cap. 13.

δ (d) *Perusia* à Cortona XX millia passuum in Ortum est, & ipsa urbs antiquissima; calamitate illâ nobilis, quam experta est, quum *Octavius Augustus* L. *Antonium*, *Marci* fratrem, intra Perusiæ muros redegisset, & ad deditionem compulisset: Antonium inviolatum dimisit, & militibus ignovit; sed magis irâ militum, quam voluntate ducis sævitum est, non tantùm in Perusinos, verùm etiam in Romanos, eosque viros primarios, quorum plurimi equites & senatores ad aram D. Julii Cæsaris mactati sunt instar victimarum. Quidam opidanorum rebus & penatibus suis ignem subjecit, & se gladio transfixum intulit flammæ; quæ ventis agitata totam corripuit urbem; adeoque concremata sunt omnia; excepto uno Vulcani templo. Sed post tantam calamitatem statim resurrexit, & ab hac nova instauratione dicta est *Augusta Perusia*. Cæterùm Perusini fuerunt *Baldus*, ejusque frater *Angelus de Vbaldis*, JCti. *Bartolus* etiam in hac urbe jus civile didicisse scribitur. Inter Perusiam & Cortonam magnus conspicitur lacus, (e) *Thrasymenus*: propius Perusiam est, quam Arretium, unde etiam *Perusinus* dictus. Insignitus est ingenti illa *clade*, quam hîc bello Punico II ab *Hannibale* acceperunt Romani *Flaminio* Cos. Tantus fuit pugnantium ardor, ut gravissimum terræ motum non senserint.

ε (f) *Cortona*, Græcis *Croto* dicta, ab Arretio est XIV millia passuum, urbs pervetusta, quippe quæ longè ante bellum Trojanum exstitit. Pelasgi enim, *Tarcone* Duce, hanc tum Umbrorum urbem magnam & florentem ceperunt; eaque pro belli arce contra Umbros usi sunt. *Herodotus* suâ adhuc ætate Pelasgicâ linguâ usos Cortonenses testatur *lib.* I.

ζ (g) *Arretium* sive *Aretium* ad Arnum amnem est [*a*].

η (h) *Falerii* iterum memorantur *hujus capitis* §. 6.

ϑ (i) *Volaterræ* urbs ab Arno & Pisis ad tricesimum circiter lapidem, haud procul dextrâ Cecinæ ripâ, in valle profunda supra collem excelsum sita est. Huc confluxerunt à Sylla proscriptorum quidam; qui quatuor cohortibus armatorum constitutis, per biennium tolerata oppugnatione, tandem publicam fidem secuti, loco cesserunt. Hodiè antiquitatum monumentis clara est. Ad mare usque pertinuisse ejus agrum indicio sunt (k) *Vada Volaterrana*: quibus contiguæ sunt (l) *Salinæ Volaterranæ*. Ab hac urbe XIV millia passuum sunt (m) *Aquæ Volaterranæ*; propè quas lacus quidam exigui, sed profundi admodum, aquarum scaturigine semper ebullientes; unde odor sulphuris tam pravus exit, ut volucres supervolitantes illicò mortuæ decidant. Aquæ, voraginibus veluti subjecto igni perpetuò æstuantibus, ad IX pedes cum strepitu ingenti & horrendo fragore in altum egeruntur, rursumque in sese recidunt. Fervor tantus est, ut injecta animalia statim decoquantur, ossaque carnibus nudata emergant.

ι (n) *Cære* opidum, Pelasgis *Argylla* dictum, IV millia passuum à mari in saxeo tumulo situm est. In magna fuit apud Græcos existimatione ob justitiam simul & fortitudinem: quippe abstinuit latrociniis, quanquam potentissima foret: & apud Delphos thesaurum consecravit, qui *Argyllanorum* vocatus. Rex Cæretanorum fuit *Mezentius*, qui Turno auxilia tulisse fertur. Cæretani Gallos, qui Romam ceperant, debellârunt & Romanos ad se confugientes, æternumque ignem & Vestales Virgines conservârunt. (o) *Aquæ Cæretanæ* opido vicinæ fuere celebres, propter eos, qui valetudinis causâ eò commeabant: plerique nunc interpretantur *Aquas Stilianas* VI millia passuum ab opido Cære dissitas. (p) *Cæretanus amnis* is fuerit, qui huic opido proximus est, vulgò nunc *Vacina fiume*.

κ (q) *Veji* urbs in excelso & undique abrupto saxo sita, cum Romanis grave & diuturnum gessit bellum, ac decennem sustinuit Romanorum obsidionem. Quum Romani ad Alliam fl. à Gallis fusi fugatique essent, multi eorum, trajecto Tiberi huc incolumes evaserunt: quumque Roma ab iisdem Gallis capta & incensa esset, agitârunt tribuni plebem, ut relictis ruinis, in urbem Vejos migrarent: cui tamen rei obstitit Camillus.

HEKELII.

[*a*] Situm est in planitie gratiosâ, & inter duodecim *Hetruriæ* Urbes relatum. Romanis in triginta millibus aureorum auxilio fuit, & *Scipioni* in *Africam* ituro frumenti modios centum viginti millia dedit. Vicissitudine suorum Principum multum detrimenti perpessum est, & diutinum *Hetruriæ* Spectaculum miserabile extitit, quoad Cosmus, Dux *Florentiæ*, ejus admi-

(a) Volsinii. (b) Clusium, Camers. (c) Porsennæ Labyrinthus. (d) Perusia. (e) Lacus Thrasymenus qui & Perusinus. (f) Cortona. (g) Arretium. (h) Falerii. (i) Volaterræ. (k) Vada Volaterrana. (l) Salinæ Volaterr. (m) Aquæ Volaterr. (n) Cære. (o) Aquæ Cæretanæ. (p) Cæretanus amnis. (q) Veji.

λ *Vetulonii* fuêre prope litus inter *Plombinum* & *Massam* opida; *Rusella* vulgò nunc dicitur *Bagni di Roselle*, id est, μ *Aqua Rosellarum.* ν *Tarquiniorum* vestigia jacent supra Cornetum opidum.

II. Celebres præterea urbes in Etruria fuêrunt, ξ in littore; ο *Luna* trans Macram fluv. sed Etruscorum tamen opidum, portu nobile, nunc *P. Erici*; inde π *Pisæ*, nunc *Pisa*; ρ *Portus Liburnus*, sive *Hercules Liburnus*, nunc *Livorno*: σ *Populonia*, cujus vestigia extant prope *Plombinum.* τ *Telamon*, nunc *Telamone*; υ *Cosa*, nunc *Ansidonia*: φ *Graviscæ*, quondam infra Cornetum; χ *Centum Cellæ*, nunc *Civita Vecchia*; & ψ *Alsium*, nunc *Palo.*

III. Intus in mediterraneo, ω *Nepete*, α *Sutrium*, β *Falerii Faliscorum*, γ *Fanum Voltumnæ*,

Luna. Pisæ. Portus Liburnus. Populonia. Telamon. Cosa. Graviscæ. Centum Cellæ. Alsium. Nepete. Sutrium. Falerii F. F. Fanum Voltumnæ.

administrationem recepit, ab eo enim tempore restitui cœpta est.

BUNONIS.

λ (a) *Vetulonii* & *Vetulonium* urbs fuit inter Populonium & Turrim S. Vincentii, III millibus passuum à mari, circa Linceum amnem, qui hodiè *Cornia* dicitur, & *Caldanas paludes.*

μ Haud longè à litore & Prile lacu sunt (b) *Aquæ Rosellarum*, juxta quas in colle conspiciuntur insignes ruinæ præclari quondam opidi, quod pastoribus nunc & pecudibus habitatum, vulgò *Moscona* dicitur; rudera illa sunt antiquæ illius urbis, quæ *Rusellæ* dicitur.

ν *Tarquiniis L. Tarquinius Priscus* Romam migravit & Rex ibi factus est. A Tarquinio Superbo exsulante persuasi Tarquinienses Romam legatos miserunt, & pro eo senatum populumque deprecati sunt; quin aperta vi reditum Tarquiniis conficere conati sunt. *Falisci* & *Tarquinienses*, compluribus suorum habitu sacerdotum subornatis, faces & angues furiali habitu præferentes, aciem Romanam turbârunt. *Frontin.*

ξ Primum Etruriæ opidum ab amne Macra fuit.

ο (c) *Luna* opidum cum portu maximo & pulcherrimo, & promontorio. Opidum hoc posteà *Portus Ericis* appellatus est. Quum totum hoc litus Ligusticum, adeoque omnis Alpium maritimarum tractus, marmore scateat; præcipuæ lapicidinæ in portu & sinu Lunæ fuerunt; Hinc *Lunense* & *Ligusticum marmor* celebratur. Plinius *Lunensem caseum* prædicat magnitudine, qui ad singula millia pondo prematur: idem Plinius ex Etruriæ *vinis Lunensi* palmam tribuit.

π (d) *Pisæ* seu *Pisa* urbs ad Arni fl. ostium aliquot seculis ante Trojanum bellum condita est. Mare, quod inter *Populonium Promontorium* sive *Plumbinum* opidum & Lunæ promontorium curvo litore recipit Arnum fl. (e) *Pisanus* appellatur *sinus.* Ad ipsum Arni ostium fuit (f) *Portus Pisanus.* Tria millia passuum à Pisis, qua Lucam itur, conspiciuntur (g) *Aquæ* calidæ *Pisanæ.*

ρ *Livorno* hodiè emporium cum portu nobile est. *Liburni* olim navibus citis & levitate præcipuis insignes memorantur: unde Romani naves levitate & celeritate præstantes *Liburnicas* appellarunt.

σ (h) *Populonia* sive *Populonium* situm fuit in promontorio sublimi, quod præruptum in mare excurrit, in speciem peninsulæ. Rudera ejus conspiciuntur III millibus passuum à *Plumbino* opido, quod ex ruinis ejus originem traxit. Ex illo loco *Æthalia*, *Corsica* & *Sardinia* insulæ conspiciuntur. *Navale Populoniæ* hodiè vocatur *Porto Baratto.* (i) *Promontorium Populonium* extimo suo in mari excursu, quo opidum *Plumbinum* ei impositum est, vocatur nunc *Capo di Campana.*

τ Inter Umbronis ostium & promontorium Cosanum est (k) *Telamon* opidum. In exiguo illo promontorio, quo *Portus Telamon* clauditur, circa Telamonem victi sunt *Galli Cisalpini* à *Cos. Æmilio Papo*, XL millia cæsi & X millia capti cum Rege *Congolitano. Polyb.* l. 2.

υ (l) *Cosa*, *Cosæ*, sive *Cossæ* urbs paulùm à mari recedit. Subjacet ei (m) *Portus Herculis.* Ab urbe illa (n) *Promontorium* dictum est *Cosanum*: quod etiam *Promontorium Argentarium.* Inter Martam & Minionem amnes fuit.

φ *Gravisca* seu *Graviscæ* urbs à gravitate soli & aeris appellata, funditùs interiit; nec fuit eo loco, ubi hodiè est opidum, vulgò *Corneto* dictum.

χ (o) *Centumcellæ* opidum vulgò *Cincellæ*, & *Civita Vecchia*, id est *civitas vetus* dictum, nobilissimum inter Neapolim & Liburnum portum, vulgo *Livorno* seu *Ligorno*, habet in litore portum, Ptolemæo dicitur (p) *Portus Trajani.*

ψ *Palo* est villa gentis Farnesianæ, quo loco olim fuit *Alsium* opidum.

ω (q) *Nepete* opidum inter Sutrium & Falerios jacet, à Sutrio abest ad IV millia passuum.

α (r) *Sutrium* Roma distat circiter XXV millia passuum. *Camillus*, Etruscis victis, Sutrinis urbem, quam isti occupaverant, restituit. Proverbium est apud Plautum; *Quasi Sutrium eant.*

β Romani, XXX circiter millia passuum distantes à *Faleriis*, urbem appellarunt (s) *Falerios*, & gentem atque agros *Faliscos.* Camillus hanc urbem obsidens principum liberos, à ludimagistro proditos, non accepit; sed verberibus proditorem in opidum redigendum pueris illis tradidit. Quo facto opidani permoti Romanis sese dedidere. Sita fuit urbs illa ad viam Flaminiam inter Ocriculos & Romam, in arduo monte, adeóque loco natura munito. Ad hanc urbem fuit (t) *Junonis Faliscæ lucus & fanum.*

γ (u) *Fanum Voltumnæ* haud longè à Volsiniensi lacu in Cimini montis jugo situm, publicis universæ Etruriæ conventibus olim celebratissimum fuit. Fu-

isse

(a) Vetulonii. (b) Aquæ Rosellarum. (c) Luna op. cum portu & promontorio. (d) Pisæ. (e) Sinus Pisanus. (f) Portus Pisanus. (g) Aquæ Pisanæ. (h) Populonia. (i) Promont. Populonium. (k) Telamon opidum, portus & promontorium. (l) Cosa. (m) Portus Herculis. (n) Promont. Cosanum seu Argentarium. (o) Centumcellæ. (p) Portus Trajani. (q) Nepete. (r) Sutrium. (s) Falerii, & Falisci. (t) Junonis Faliscæ lucus. (u) Fanum Voltumnæ.

Hortanum. Herbanum. *Voltumnæ*, δ *Hortanum*: quæ vulgò nunc *Nepe*, *Sutri*, *Civita Castellana*, *Viterbo* & *Orti*. Inde ε *Herbanum*; quæ posteà Urbs vetus, nunc *Orvieto*. ζ *Suana* & η *Saturnia*, *Senæ*, *Florentia*, *Pistoria*, *Luca*, nomina antiqua retinent. Saturnia, &c

Umbria antiquior. Umbro fl. Umbriæ posteriores fines. IV. Tuscis jungebantur ad Tiberim fluv. *Umbri*. 1 Sed hi ab initio ad utrumque mare latè incoluerunt, unde fluvius, mediam posteà Etruriam secans, *Umbro* olim, nunc *Umbrone*. Ab Infero mari eos rejecerunt *Etrusci*; à Supero *Senones Galli*, at his à Romanis deletis, *Umbriæ fines* fuere in Romano Imperio ab Austro *Nar* amnis, vulgo *Nera*, in Tiberim confluens; ab Occasu *Tiberis*, & trans Apenninum *Bedesis*, nunc *Ronco*, apud Ravennam mare Hadriaticum petens; à Septemtrionibus ipsum hoc *mare*; ab Ortu *Æsis* fluvius, & inde linea ducta ad Naris fontes.

Umbriæ opida maritima. Opida mediterranea. V. Urbes in ora Hadriatici sinus; θ *Ravenna*, ι *Ariminum*, κ *Pisaurum*, λ *Fanum Fortunæ*, & *Sena Gallica*, supra dicta: nomina vulgaria nunc sunt, *Ravenna*, *Rimino*, *Pesaro*, *Fano*, *Sinigaglia*. Intus μ *Cæsena*, ν *Sarsina*, ξ *Urbinum*,

isse creditur, ubi nunc est *Viterbium*, Patria *Johannis Annii* monachi, qui *Berosi*, *Manethonis*, *Xenophontis*, *Fabii Pictoris*, *M. Catonis*, aliorumque Scriptorum fragmenta, flagitiosum in modum confinxit, civibusque Viterbiensibus improbè imposuit.

δ (a) *Hortanum* apud Tiberis Narisque confluentes *Horta* dicitur Paulo Diacono.

ε (b) *Herbanum* ad Clanis Palliæque confluentes naturâ loci olim fuit munitissimum in prærupto tumulo situm.

ζ (c) *Suana* est ad Ariminum fl.

η Haud longè à Suana ruinæ (d) *Saturniæ* conspiciuntur, ad Albinam fl. De *Senis*, *Florentia*, *Pistoria* & *Luca* infrà dicetur hujus lib. cap. 37.

θ (e) *Ravenna*, totius Romandiolæ urbs nobilissima, inter Utensem & Bedesin amnes in paludibus sita fuit urbs trigemina: cujus partes, *Civitas vetus*, *Via Cæsarea*, & *Portus novus* sive *Classis* aquis perflua; indeque salubritas aëris loco conciliata; ut ibi gladiatores ali atque exerceri jusserint Romani [b]. Tota autem ligneis constabat ædificiis. Hic *classem* iidem Romani habebant continuè paratam, quæ immineret Græciæ; sicuti *Misenatium* classis alterum tutabatur mare; & Galliæ, Hispaniæ, Mauritaniæ, Africæ, Ægypto, Sardiniæ atque Siciliæ incubabat. Destructa est classis à *Luitprando* Longobardorum Rege. Cæterùm hic est *Candidianus* fluvius vulgo *Candidiano* dictus, in portum Augusti defluens, ad cujus pontem *Odoacer* Herulorum Rex à *Theodorico* Gothorum Rege victus & fugatus est. Cæterùm Ravenna sedes *Exarchorum* fuit: & patria *Thomæ Ravennatis*, cujus exstat liber de vita hominis ultra annos 120 producenda.

ι (f) *Ariminum* nomen habet ab amne, quo occidentale ejus latus abluitur, qui olim *Ariminus* appellatus, hodiè vulgo *Marrechia* dicitur. Is hodie urbi jungitur marmoreo ponte antiqui operis. Urbs antiqua est, ab Umbris habitata, antequam Galli Senones hæc loca occuparent. *Constantii* Imperatoris temporibus hic concilium celebratum est prope CCCC episcoporum, qui Synodi Nicenæ Symbolum magna cum offensa Imperatoris suis sententiis comprobârunt.

κ Arimino XXII millia passuum abest (g) *Pisaurum*, quod ab Occidente *Pisaurus* amnis præterfluit, hodie *Foglia* dictus: unde urbi nomen quæsitum [c].

λ Ultra Pisaurum ad VII millia passuum jacet (h) *Fanum Fortunæ* opidum; ejus opidani auctoribus dicuntur *Fanestres*.

μ (i) *Cæsena* apud Sapin & Rubiconem amnes, Arimino propinquior est.

ν (k) *Sarsina* in confinio Galliæ Togatæ, apud lævam Sapis fluvii ripam, Umbricarum extrema, *Plauti* Patria est.

ξ (l) *Urbinum Metaurense* ab amne *Metauro*, cui impositum, dictum est. Hodiè vulgo dicitur *Castel Durante*, estque sedes hodie *Ducum Urbinatium*. Quod enim hodiè *Urbinum* exstat, non magis *Metaurense* poterat appellari, quàm *Pisaurense*, quippe in medio utriusque amnis situm est.

HEKELII.

[b] Celebris est magis antiquitate, quàm ædificiorum pulchritudine.

[c] *Schottus* dicit, hanc urbem ædificiis atque plateis esse perelegantem, mercimoniis divitem, emporiumque *Italiæ* celebre, ad cujus nundinas frequens Mercatorum fit concursus ex variis Provinciis certis anni temporibus.

REISKII.

1 Hetruria & Umbria aut distinctæ fuerunt provinciæ tum situ tum terminis suis; aut junctæ unitæque saltem ab *Hadriani* temporibus: Utraque autem suburbicaria fuit, uni vel Correctori (quem ætas Constantiniana dixerat) vel uni Consulari sub Valentiniano iterum commissa. Hetruria Tuscis vel Hetruscis appellationem debuit, genti pervetustæ ac indigenæ, cui *nec lingua nec mores aliis nationibus æquales obtigerint*, teste Dionysio Halicarnasseo, Lib. I. qui ἀδ' ἐνὶ ἄλλῳ γένει ὄτε ὁμόγλωσσον ὄτε ὁμοδίαιτον vocat. Tyrrheni posteà Pelasgorum genus ex Lemno Imbroque maris Ægei Thraciæque vicinis insulis huc novas per colonias delati, & sacra & instituta extera secum intulerunt, neque Tyria tantum aut Punica, quæ Fullerus voluit, sed Græca, hinc porrò in Umbriam traducta. Inde tamen Thuscia & Hetruria non duplex, sed una extitit: Sin viri docti cum Salmasio duplicem constituant, alteram *Italicam sive annonariam*, & alteram *suburbicariam*: (m) Duæ in una Provincia partes

(a) Hortanum. (b) Herbanum. (c) Suana. (d) Saturniæ ruinæ. (e) Ravenna cum portu. (f) Ariminum op. & Ariminus fl. (g) Pisaurus op. & Pisaurus fl. (h) Fanum Fortunæ. (i) Cæsena. (k) Sarsina. (l) Urbinum. (m) Tuscia duplex.

num, ο *Sentinum*, π *Æsis*, ρ *Camerinum*; vulgo nunc *Cesena*, *Sarsina*, *Urbino*, *Sentino*, *Jesi*, *Camerino*. Cis Apenninum, σ *Iguvium*, τ *Mevania*, υ *Spoletium*, φ *Tifernum*, χ *Nuceria Camellaria*, ψ *Asisium*, ω *Hispellum*, α *Fulginium*, β *Tuder*, γ *Interamnium*, δ *Narnia*, ε *Ameria*, & citra Narem ζ *Ocriculi*: quæ vulgo nunc, *Angubio*, *Bavagna*, *Spoleti*, *Citta di Castello*, *Nocera*, *Assisi*, *Ispello*, *Fuligno*, *Todi*, *Terani* sive *Terni*, *Narni*, *Amelia*, *Ocricoli*.

CAP.

partes erunt, Italicæ quidem, præfecturæ tamen urbicariæ annumerata altera. Quicunque autem cum Fallero, Viro doctissimo, Tyrrhenos à Tyriis ortos volunt, & in Thusciam delatos, hi ab antiqua historia nimium recedunt. Denique quo plura de urbibus heic offeruntur, eò pauciora nostro congruunt scripto.

BUNONIS.

ο Ultra Camerinum & Matilicam, versus Urbinum, in Apennini valle est (a) *Sentinum*. In Sentinatium agro pugnam illam Romani pugnârunt contra Gallos Senones, Etruscos, Umbros atque Samnites: in qua *Decius* diis devotus occubuit.

π (b) *Æsis* opidum ad *Æsis* fluminis ripam positum est. Æsinatem caseum probat Plinius. Supra Æsim opidum in Apennini radicibus situm est opidum (c) *Matilica*.

ρ (d) *Camerinum* sive *Camers* opidum situm est in montibus illis, qui Picenum ab Umbria disterminant. Verùm & *Clusium* Etruriæ opidum, anteà appellatum fuit *Camers*.

σ (e) *Iguvium* opidum fuit in Apennini radicibus, Tiferno proximum. Non eodem fuisse olim situ, quo nunc conspicitur, testantur reliquiæ templorum ac theatri haud procul dissitæ.

τ (f) *Mevania* ad Tiniæ Clitumnique confluentes est, infra Fulginium. Adventante exercitu *Vespasiani*, exercitus *Vitellii* opidum hoc, ceu arcem belli, occupavit. Fuit sublimibus *bobus* ac *tauris* insignis Mevania. Apud eandem in villa Agrippinæ Augustæ *Androgynus* olim natus est. Patens circa Fulginium, Mevaniam & Clitumnum amnem campus est; in quo Umbrorum fuit exercitus, adversus quem Q. Fabius Maximus Rullianus III, & P. Decius Mus II, coss. profecti sunt, Liv. lib. IX.

υ (g) *Spoletium* firmitudinem suam Hannibali probavit: Is enim à Trasimeno lacu veniens opidum oppugnavit; sed magna suorum clade repulsus, ex unius coloniæ viribus collegit, quanta moles esset Romanæ urbis. Spoleti ex muliere virum factum esse tradit *Livius l.* XXIV.

φ (h) *Tifernum*, primum cis Apenninum à Tiberi opidum, (i) *Tiberinum* dictum est, ad discrimen *Tiferni Metaurensis*; *Villæ Plinianæ* vicinum fuit. *Plinium juniorem*, pœne adhuc puerum, patronum cooptavit; in quo ille sua pecunia posteà templum exstruxit.

χ (k) *Nuceria*, cognomine (l) *Camellaria*, in via Flaminia, apud transitum Apennini, haud procul fonte *Tiniæ* fluminis jacet. Inter Nuceriam & Fulginium est (m) *Forum Flaminii*, ad quod *Gallus* & *Volusianus*, quum adversus *Æmilianum*, qui in Mœsia res novas moliebatur, proficiscerentur, interfecti sunt. Pons, in quo cæsi, posteà *pons sanguinarius* appellatus est.

ψ (n) *Asisium* ab Arno versus Orientem jacet; *S. Francisci* Monachi patria.

ω Et ab Asisio versus Spoletium euntibus (o) *Hispellum*.

α Haud procul Hispello, versus Meridiem, ad Tiniam amnem (p) *Fulginium* est.

β Et à Spoletio versus Occasum Solis haud procul Tiberis ripa (q) *Tuder*.

γ Ab Ameria versus Orientem est (r) *Interamna* sive *Interamnium* opidum, Nare flumine circumfluum. III millia passuum ab Interamna fuere (s) *Tres Tabernæ* eo loco, qui vulgò dicitur *Ponte Confino*: hic Maxentii insidiis periisse videtur *Severus Imperator*. Zos. II. Sed tamen alii Auctores Tabernas, ubi istud commissum est parricidium, interpretantur illas, quæ sunt in Pomptino Campo.

δ (t) *Narnia* in aspero, arduo & prærupto monte sita est, cujus præruptam rupem *Nar* abluit: unde urbi nomen. Hic inter duos præruptos montes *Cæsar Augustus olim pontem* exstruxit, cujus *fornices omnium celsissimi* extitere; teste Procopio. Ejus pontis rudera etiam nunc supersunt [*d*].

ε (u) *Ameria* municipem habuit *Roscii* patrem.

ζ (x) *Ocriculi* sive *Ocriculum* Umbricarum versus Meridiem Romæque proxima urbs est. *Ocricoli* hodiernum II fermè millia à Tiberis ripa distat: at prope ipsam ripam in lata planitie ingentia conspiciuntur multorum magnorumque ædificiorum rudera; unde colligitur hoc fuisse *Ocriculum antiquum*.

HEKELII.

[*d*] Hodiè Civitas oblonga, ædificiisque satis elegans est, ac rerum copia lauta ob Agri vicini fertilitatem, licet aliquando Bellorum Calamitatibus involuta clades ingentes Patrum memoria acceperit.

(a) Sentinum. (b) Æsis op. & fl. (c) Matilica. (d) Camers sive Camerinum. (e) Iguvium. (f) Mevania. (g) Spoletium. (h) Tifernum. (i) Tiberinum. (k) Nuceria, (l) Camellaria. (m) Forum Flaminii. (n) Asisium. (o) Hispellum. (p) Fulginium. (q) Tuder. (r) Interamnium. (s) Tres Tabernæ. (t) Narnia. (u) Ameria. (x) Ocriculum, Ocricoli.

CAP. XXVII.

De Sabinis & Latio. 1

I.

Siculi. Italia. Saturnia. Latium. Sabini. Reate. Cures.

INfra Umbros ad mare usque antiquissimis temporibus incoluere *Siculi*; à quorum Rege *Italo*, hæc regio primùm dicta est *Italia*; quæ deinde ab Aboriginibus, pulsis inde Siculis, *Saturnia*, vocata est, & mox item *Latium*: unde Aboriginibus novum nomen *Latini*. Sed in partem Antiqui Latii postea succcesserunt α *Sabini*, inter Narem & Anienem, quorum hic *Teverone* dicitur. Caput Sabinorum fuit β *Reate*, nunc *Rieti*; & ante hanc γ *Cures*, nunc *il Vecovio de Sabina*, cœnobium, cum ingentibus veteris urbis reliquiis, hinc Romani dicti fuere δ *Quirites*. Reliqua opida celebria sunt, ε *Nursia*, nunc *Norcia*; ζ *Cutiliæ*, cujus ruinæ prope opidum *Civita Ducale*; η *Amiternum*; cujus vestigia prope *Aquilam*. Inde ϑ *Eretum* & ι *Nomentum*, prope Anienem, vulgò nunc *Monte Ritondo* & *Lamentario*.

II. Sub

BUNONIS.

α (a) Sabini à Meridie jungebantur Latinis; terminus inter utrosque fuit Anio fl. Ab Occasu illis fuit Tiberis ad Ocriculos usque. A Septemtrione habuerunt Umbros Nare amne disterminatos. Ab Ortu solis contermini illis fuerunt Piceni, Vestini, ac inde Meridiem versus Marsi. Non autem fuere *Sabini* Græci generis, sed Opici sive Osci.

β (b) *Reate* urbs antiqua, nulla alia re magis celebratur, quàm asinorum eximio genere. *Reatinæ* etiam auctoribus memorantur *paludes*, in quibus ungulæ jumentorum indurantur; quibus propinquus est *Velinus lacus*, in quo lignum dejectum lapideo cortice obducitur.

γ (c) *Curibus* orti sunt *T. Tatius*, & *Numa Pompilius*.

δ Non omnis Sabinorum gens primùm dicta fuit *Quirites*, sed Curium tantùm incolæ.

ε (d) *Nursia* Sabinarum urbium versus Septemtriones & Picenum extrema est: Ex *Polla*, & Sabino patre, Nursinis natus est *Vespasianus* Imperator, in vico Phalacrine, educatusque in prædiis Cosanis. Circa Nursiam (e) *Vespasiorum* fuit *prædium*: ubi complura extitêre Vespasiorum monumenta. *Sueton.*

ζ Ad Cutiliam (f) *lacus est Cutiliensis*, umbilicus Italiæ, in quo insula fluitans.

η (g) *Amiternum* nobilitavit *Crispus Sallustius*, qui hic, anno post natum Veronæ Catullum, in lucem editus est.

ϑ (h) *Eretum* haud procul Tiberis ripâ, in edito colle, XLII passuum milibus Roma distat.

ι Ab Ereto mille ampliùs passus versus Orientem abest opidum (i) *Nomentum*.

REISKII.

1 Sabini à Sabo Rege vel Deo, quem Samium Semonem prisci cognominant, nomen quin deduxerint, nullum erit dubium, si quidem ille Sabus extitit. Ipsa gens Straboni Lib. V. *antiquissima censetur, & indigena*, cui ortum Picentes atque Samnites debeant, his vero Lucani, ultimo Lucanis Brutii. Adeò Sabinis primæ per Italiam inferiorem coloniæ assignabuntur, si gravissimo Strabonis testimonio standum erit. Interim Pelasgos atque Tyrrhenos advenas Sabinorum sedibus & migrationibus sese socios admiscuisse, nemo negabit, uti suspicor, nisi antiquæ historiæ geographicæ ignarus. De Curetibus autem & Latio, primisque hujus incolis quam dissident Græci Romanique, quotquot veterum extant, Scriptores? Ut chaos quoddam confusum hinc oriatur, si omnia paulò accuratiùs examinare velis. Id unum è sacro Codice, multisque hujus locis probabilius datur, ut primos Italiæ Latiique incolas כתים *Chitim*, græce κιτίους vel κιτιαίους vindicemus. Loca id quatuor confirmant, Bocharto etiam citata Lib. III. Phal. c. 5. Urbes item Chitheis cognomines duæ, nec non aperta Julii Africani, Eusebii, Cedreni & Geographi Nubiensis testimonia. Hinc Chronicum Alexandrinum clarissime; Κίτιοι ἐξ ὧν Ῥωμαῖοι καὶ Λατῖνοι. Adde Latii nomen, quod ab *latendo* veteres deducunt: Ut vel ita cum Arabico Punicoque כתמ *Chetema*, quod est abscondere, satis congruat. Kircherus in Latio quidem Lib. I. c. 1. easdem tuetur origines; In capitibus vero sequentibus Janigenas, Aborigines, Sicanos, Oenotrios, Pelasgos, Umbros, Latii colonos veteres admiscet, longamque regum seriem, terminosque regionis antiquæ varios producit. Ex his tamen omnibus liquet, quod in præfat. confitebatur, *dispares Historicorum fere omnium opiniones reperiri*. Sed quis heic observata omnia de Romanis originibus depromat? quæ in tertium vel quartum annum Olympiadis sextæ incidunt, Trojano excidio longè posteriores. Ne dicam de urbibus Sabinorum Latiique antiquissimis, harum templis, monumentis, villis, prædiis, quæ Remo etiam Romuloque apud Janum Jacobum Boissardum auctoribus attribuuntur.

BUNO.

(a) Sabinorum Termini & Origo. (b) Reate, Reatinæ paludes. (c) Cures. (d) Nursia. (e) Vespasiorum prædium. (f) Lacus Cutiliensis. (g) Amiternum Salustii patria. (h) Eretum. (i) Nomentum.

II. Sub Sabinis itaque juxta Tuſcos fuere ϰ *Latini*, non totius Italiæ ſolùm, ſed & orbis univerſi gens nobiliſſima. λ Terra eorum *Latium* dicta, arctis initio finibus incluſa, ab Aniene ac Tiberi ad Circæum uſque promontorium, quod vulgò nunc eſt *Circelli*. μ At poſtquam finitimi etiam populi *Æqui*, *Hernici*, *Volſci* & *Auſones* ſub eodem Latinorum nomine computati ſunt; finis *novi Latii* fuit Liris amnis, vulgò nunc *Garigliano*. Latii Veteris & Novi fines.

III. *Caput Latii* omni ævo fuit ν *Roma*, urbs, ab Aboriginibus, qui anteà *Oenotri* dicebantur, cum ex Græcia in Italiam adveniſſent, condita; ab Æneæ poſteris, ut tradunt, aucta: urbium ſanè Regina, orbiſque terrarum caput ac domina. Reliqua opida, antiquitate & claritudine præcipua fuere, *Tibur*, ξ nunc *Trivoli*; ο *Præneſte*, nunc *Pilaſtrina*; *Gabii* medio inter Præneſte & Romam itinere quondam; π *Tuſculum*, nunc *Fraſcati*; ϱ *Aricia*, nunc *L. Aricia*; σ *Lanuvium*, nunc *Citta Lavina*; τ *Alba longa*, inter Albanum quondam montem & Lacum; & Albæ mater υ *Lavinium*, prope litus, nunc *Patricia*; inde φ *Laurentum*, nunc *Paterno*: & tandem χ *Oſtia* ab Oſtiis Tiberinis nomen

Roma. Tibur. Præneſte. Gabii. Tuſculum. Aricia. Lanuvium. Alba longa. Lavinium. Laurentum. Oſtia.

BUNONIS.

ϰ *Latini* Siculos ex regione illa inter Narem & Anienem, quæ poſteà Sabinorum fuit, primùm ejecerunt, eamque appellârunt (a) *Latium*: quamdiu verò primi illi Latini hoc *primum* inter Narem & Anienem *Latium* tenuerint, incertum eſt. Inde à Sabinis pulſi Latini regionem trans-Anienem occupârunt & de ſuo nomine appellârunt *Latium*. Duplex autem fuit Latium.

λ (b) *Antiquum*, *Vetus* ſeu *Priſcum* inter Anienem, Tiberim & Mare Inferum, ad Circæum uſque promontorium.

μ Et *Novum* ad Lirim uſque ſe extendens [*a*].

ν (c) *Romam* diu ante bellum Trojanum conditam primi omnium tenuerunt Siculi; eaque jam ante adventum Evandri *Valentia* vocata, poſt Græco nomine dicta eſt Ῥώμη, *Roma*. Cluverius in Ital. Antiq. l. 2. cap. 2. *De hac ipſa urbe* [*b*] *plura cogniturus legat vel hanc ipſam Cluverii Italiam*; *vel Fabricii Romam Antiquam*.

ξ (d) *Tibur* apud Anienem poſitum maximè nobilitatum eſt templo Herculis. Hìc frequentes fuerunt villæ; ut *Manlii Vopiſci* villa *Tiburtina*; villa *Hadriani*; *Zenobiæ* poſſeſſio.

ο (e) *Præneſte* opidum, in alto monte ſitum, naturâ & opere munitum, multos habuit cuniculos ſubterraneos: per quos, quum (f) *C. Marius*, à *Lucretio Aſella*, Syllanarum partium viro, obſeſſus, evadere non poſſet, cum *Pontio Teleſino*, fugæ comite, ſtricto utrimque gladio concurrit, eumque occidit, ipſe ſaucius à ſervo impetravit, ut ſe occideret [*c*]; Liv. Præneſte habuit (g) *Fortunæ Primigeniæ* templum celebre & in eo ſortes.

π (h) *Tuſculum* XII millibus paſſuum ab urbe Roma verſus Orientem ultra Lanuvium, Ariciamque & Albanum montem fuit ſupra *Fraſcatium*; ubi hodiè ingentes murorum reliquiæ ſuperſunt. In Tuſculano agro celeberrima fuit *villa Ciceroniana*, quod (i) *Tuſculanum Ciceronis* dictum, eo ſitu, ubi nunc eſt cœnobium, quod vulgò *Santa Maria di Grotta Ferrata* appellatur.

ϱ (k) *Aricia* eſt in via Appia, mille paſſus ultra Albanum opidum, XIII millia paſſuum Româ diſtans. In agro ejus fuit (l) *Nemus Aricinum*, & *Lucus Dianæ Aricinæ*. Nemus iſtud Dianæ dictum quoque eſt *Nemus* ſive (m) *Lucus Egeriæ*, ab Egeria nympha, quam conjugem Numæ finxerunt.

σ (n) *Lanuvium* ultra Ariciam & Dianæ nemus apud eandem viam Appiam fuit. *M. Aurelius Antoninus Pius* Imperator apud hoc opidum in villa Lanuvina natus eſt. Apud Lanuvium quoque fuit *templum* & (o) *lucus Junonis Soſpitæ*.

τ (p) *Alba longa* fuit ad Orientalem lacus Albani ripam, in iis tumulis, qui medii inter montem & lacum intercedunt ad XX ferè millia paſſuum Româ diſtans. A ſitu porrectæ in dorſo urbis *Longa Alba* appellata eſt, ut diſcerneretur ab altera *Alba* in *Marſis*, cujus opidani dicebantur *Albenſes* diſcriminis ergò, quum *Albæ longæ* incolæ *Albani* dicerentur. A Tullo Hoſtilio deſtructa eſt Alba iſta, & tota interiit ſine veſtigiis.

υ (q) *Lavinium* ad Numicii fontem poſitum fuit, in eo colle, in quo nunc conſpicitur fanum *S. Petronellæ*, à quo III millia paſſuum ſunt ad oſtium amnis & mare. In Numicio fl. periit (r) *Æneas* cum hoſtibus dimicans, cui Aſcanius templum hic conſtituit, quod (s) *Dei Indigetis*, ſeu *Patris Indigetis* appellavit. Fons Numicii & antrum, unde is exit, ſacrum erat (t) *Annæ Perennæ*.

φ (u) *Laurentum* haud procul fuit à Tiberi ad mare.

χ (x) *Oſtia* ab Anco Martio condita vulgò creditur, tria ferè millia paſſuum à litore hodie abeſt apud flexum amnis, cum ingentibus veterum murorum veſtigiis.

HEKELII.

[*a*] *Servius* ponit *Antiquum Latium* à *Tiberi* ad *Fundos*; & *Novum* inde uſque ad *Vulturnum Fluvium*, qui juxta *Cumas* in mare labitur, & *Natarone* hodie *Leandro* vocatur.

[*b*] Clariſſimo Viri incomparabilis, *Athanaſii Kircheri*, nomine hactenùs magis clarâ.

 [*c*] *Livius*.

(a) Latium primum. (b) Latium Vetus & Novum. (c) Roma. (d) Tibur. (e) Præneſte. (f) C. Marii mors. (g) Fortunæ Primigeniæ templum. (h) Tuſculum. (i) Tuſculanum Ciceronis. (k) Aricia. (l) Nemus Aricinum. (m) Et Lucus Egeriæ. (n) Lanuvium. (o) Junonis Soſpitæ templum & lucus. (p) Alba longa. (q) Lavinium. (r) Æneæ mors. (s) Templum Dei Indigetis. (t) Fons Annæ Perennæ. (u) Laurentum. (x) Oſtia.

Antemnæ. Collatia. Fidenæ. Rutuli. Ardea. Æqui. Carsula. Varia. Sublaqueum. Algidum. Hernici. Anagnia. Alatrium. Verulæ. Ferentinum. Volscorum opida. Antium. Circæi. Tarracina sive Anxur.

nomen habens. Circa Anienis Tiberisque confluenteis opida ↓ *Antemnæ*, ω *Collatia*, α *Fidenæ*, in tenuibus incertisque vestigiis ostenduntur. β *Rutuli* pars fuere Latinorum; caput eorum γ *Ardea*.

IV. δ In *Æquis* fuere ε *Carseoli* sive *Carsula*, nunc *Arsuli*, & *Valeria*, quæ & *Varia*, nunc *Vico Varo*; tum ζ *Sublaqueum*, nunc *Suliaca*; η *Algidum* in Algido monte & nemore; nunc *Selva d'Algieri*.

V. ϑ *Hernicorum* fuere, ι *Anagnia*, κ *Alatrium*, λ *Verulæ*, μ *Ferentinum*, nunc *Anagni*, *Alatri*, *Veroli*, *Ferentino*, dicta.

VI. Sub Hernicis ad mare fuerunt ν *Volsci*, opida eorum in litore ξ *Antium*, ο *Circæi*, π *Tarracina*, quod anteà *Anxur*: intus statim celeberrimus *Pomptinus*

[c] *Livius*. Hoc Oppidum tantæ est antiquitatis, ut de ejus exordio & conditore non consentiant autores, & diversi propterea diversa tradant.

BUNONIS.

↓ (a) *Antemnæ* sive *Antemna* fuit inter Nomentanam, Tiburtinamque vias, apud lævam Anienis ripam.

ω (b) *Collatia* in iis collibus seu tumulis fuit, qui inter viam Prænestinam sternuntur & lævam *Anienis* ripam; qua pars aquæ *Crabræ*, quæ hodiè vulgo *La Marana* dicitur, Anieni miscetur, ad sextum ferè ab urbe lapidem.

α (c) *Fidenæ* urbs quinque millia passuum Româ abfuit; ad *Castellum Jubileum* ejus visuntur rudera. Accidit apud Fidenas anno Tiberii Imperatoris XII res admodum miseranda. Nam amphitheatri cavea, populo gladiatorum munus spectante, collapsa est; & plusquam L hominum millia occidit.

β (d) *Rutuli* Lanuviorum, Laurentium, & Volscorum finibus claudebantur.

γ (e) *Ardea* quinque circiter millia passuum à mari recedit, XX millia passuum Roma distans; hodiè vicus est; Ardeatium ager Palustris & morbosus esse perhibetur.

δ (f) *Æqui*, qui & *Æquani* & *Æquicoli*, & item *Æquiculani* dicti sunt, unde originem duxerint, incertum est. Incoluerunt ad utramque Anienis ripam inter Sabinos, Marsos, Volscos, Hernicos atque Latinos.

ε (g) *Carseoli* opidum ad Anienem fuit media ferè regione inter Vicum (h) Varum & Sublaqueum. Romani usi sunt hoc opido ad nobiliores captivos asservandos.

ζ (i) *Sublaqueum* nomen habet à tribus lacubus, quos *Anio* in Tiberim defert. Eò, relictis literarum studiis, clam fugiens devenit *S. Benedictus*.

η (k) *Algidum* nobilitârunt Æqui clade à Q. Fabio Vibulano cos. accepta. Item *Lucius Virginius* Centurio, cujus filiam *Virginiam Appius Claudius* corrumpere volebat, in *Algido* militabat.

ϑ In Novo Latio (l) *Hernici* inter Latinos, Æquos, Marsos & Volscos fuere medii.

ι (m) *Anagnia* fuit caput gentis.

κ (n) *Alatrium* XI circiter millia passuum in Orientem æstivum fuit ab Anagnia.

λ (o) *Verulæ* infrà Alatrium jacent in Austrum versus, ad quinque circiter millia passuum.

μ *Ferentinum* infra illa opida est in via Latina.

ν (p) *Volscorum* sermo à reliquis Italiæ linguis fuit discretus. Osce [d] & Volsci fabulantur, qui Latinè nesciunt. *Festus*. Ipsa gens magna, potens & bellicosa. Incoluere autem *Volsci* inter Rutulos, Latinos, Æquos, Hernicos, Marsos, Samnites, Campanos, Auruncos, Ausones & mare. At secundo illi Latio antiquo, jam inde sub regibus Romanis adjecta fuit magna pars agri Volsci: adeoque omne litus ad Tarracinam usque urbem.

ξ (q) *Antium* haud amplius exstat; at nomen ejus reliquum est in promontorio, quod vulgò *Capo d' Anzo* dicitur. Fuit olim urbs valida, & totius gentis caput. Piratica veteres Antiates fuere insignes. *C. Mænius* in suggestu (r) rostra, devictis Antiatibus, fixit.

ο (s) *Circæi* seu *Circæum* opidum olim fuit inclytum: ejus vestigia aliqua etiam nunc visuntur in monte, vulgò *La Citta Vecchia* dicta.

π (t) *Tarracinæ* arx præcipuè condita fuit in scopuloso ac præcipiti vertice candidi montis; in quo nunc quoque ingentes conspiciuntur antiquæ fabricæ reliquiæ figura quadrata. Partem urbis jam olim sub monte in plano fuisse sitam, ubi hodierna visitur urbs *Tarracina*, discimus ex Livii *lib.* IV. In vertice isto haud dubie fuit (u) *Jovis Anxuris templum*. *Insulam* quondam fuisse Tarracinam falsò arbitrati sunt Solinus & Martianus Capella. (x) Portus Tarracini vestigium in mari hodieque conspicitur. *Calidæ* etiam memorantur (y) *aquæ Tarracinenses* salutiferæ; & (z) *fons Neptunius* mortiferus, ex quo qui imprudentes biberant, vita privabantur. *Vitruvius*. Tota ista planities, quæ Velitris, Coræ, Norbæ, Sulmoni, Setiæ, atque Priverno subjacet, ad Tarracinam usque, quà Pomptina erat palus, (a) *Campus* sive *ager Pomptinus* appellatus fuit; in quo *Mutianus*, Plinio teste, urbes XXIII fuisse prodidit; earumque caput fuisse (b) *Pometiam*.

HEKELII.

[d] S. *Olsce* nonnullis,

BUNO-

(a) Antemnæ. (b) Collatia. (c) Fidenæ. (d) Rutulorum fines. (e) Ardea. (f) Æqui. (g) Carseoli. (h) Varia. (i) Sublaqueum. (k) Algidum. (l) Hernici. (m) Anagnia. (n) Alatrium. (o) Verulæ. (p) Volscorum fines. (q) Antium. (r) Rostra R. (s) Circæi sive Circæum op. (t) Tarracina. (u) Jovis Anxuris templum. (x) Portus Tarracinensis. (y) Aquæ Tarracinenses. (z) Fons Neptunius. (a) Pomptinus Campus. (b) Pometia.

ptinus Ager, & ϱ *Pomptinæ paludes*, à capite olim Volscorum σ *Suessa Pometia* dictæ, inde τ *Velitræ*, υ *Cora*, φ *Norba*, χ *Privernum*, ⸸ *Setia*, ω *Signia*, α *Sulmo*, β *Frusino*, γ *Fabrateria*, δ *Aquinum*, ε *Casinum*, ζ *Atina*, η *Arpinum*, ϑ *Arx*, ι *Sora* : vulgo nunc dicuntur; *Belitri*, *Cora*, *Norma*, *Piperno*, *Sezza*, *Segni*, *Sarmonetta*, *Frasélona*, *Falvatera*, *Aquino*, *Monte Casino*, *Atina*, *Arpino*, *Arce*, *Sora*. At κ *Fregellæ*, nunc *Ponto Corvo* est; & λ *Interamna*, *l'Isola* nunc dicta.

VII. μ *Au-*

Pomptinus ager & paludes. Suessa Pometia. Velitræ. Cora. Norba. Privernum. Setia. Signia. Sulmo. Frusino. Fabrateria. Aquinum. Casinum. Atina. Arpinum. Arx. Sora.

BUNONIS.

ϱ (a) *Pomptina palus* dicta est, quia in *Pomptino*, sive *Pometino* erat agro, à *Suessa Pometia* urbe: etiam (b) *Satura palus* appellata. Has paludes *Julius Cæsar* siccare destinârat; quod opus perfecit *Augustus*. Appius cos. Rom. injecto paludibus aggere *viam* stravit, quæ (c) *Appia* dicta, in eaque opidulum condidit (d) *Forum Appii*, Actorum cap. 28. memoratum. Propter viam istam Appiam post Augusti siccationem fossa deducta est, à Foro Appii ad Feroniæ usque fanum prope Tarracinam; per quam navigantes iter faciebant; mulis naves trahentibus. Et quum paludes istæ restagnarent; denuo siccatæ sunt; ac præcipuè à *Theodorico Gothorum Rege*. Cassiodorus.

σ (e) *Suessa Pometia*, ad discrimen *Suessæ Auruntæ* dicta, sita fuit circa Velitras & Coram.

τ (f) *Velitræ* urbs, vulgò etiam *Velitri*, Roma distat XXIV millibus passuum [e]. Livius lib. II. tradit eam urbem pestilentia adeò exhaustam fuisse, ut decima tantum incolarum pars reliqua manserit [f]. Furio Camillo & C. Mœnio Nepote coss. quod toties rebellâssent, muri dejecti, jussique sunt trans Tiberim habitare.

υ (g) *Cora* versus ortum Solis Velitris proxima est.

φ Ultra Coram, versus Signiam euntibus, erat (h) *Norba*. Plinii ætate in ruinis jacuit. Ea ab Æmilio Lepido per proditionem capta, opidani mutuis vulneribus ceciderunt, aliique ignem tectis subdiderunt: quod contigit Coss. C. Mario juniore, & Cn. Papirio Carbone tertium.

χ A *Piperno* quod hodiè appellatur, ad duo circiter millia passuum, circa Amasenum amnem, qua itur Anagniam, veteris (i) *Priverni* ruinæ conspiciuntur.

⸸ (k) *Setia* in montium jugo, quod juxta Pomptinos campos ad Asturam usque protenditur, sita est. Augustus Cæsar (l) *Setinum vinum* cunctis prætulit, *quod non temere cruditatibus noxiis ab eo saliva moveatur*. Plin.

ω (m) *Signia* ultrà Norbam versus Orientem est: à *signis*, quæ illic in castris fixerant Romani milites, nomen accepit opidum: nam quum in eo campo milites hybernantes castra ita communiissent, uti nihil ab opido differrent, Tarquinius coloniam eo deduxit. Dion. Hal. l. IV. (n) Vinum Signium alvum maximè sistere tradidit Strabo.

α (o) *Sulmo* in eodem jugi dorso est, qua Velitras itur à Setia [g].

β (p) *Frusino* antiquum opidum in via Latina VII millia passuum ab Hernicorum opido Ferentino est.

γ (q) *Fabraterni* missis Romam legatis sese in fidem populi R. dediderunt, ut à Samnitium armis defenderentur. Liv. *lib*. 8.

δ (r) *Aquinum* nunc tenue opidum est; Episcopali tamen dignitate insigne; *Thomæ Aquinatis*, Scholastici doctoris, Thomistarumque conditoris patria.

ε (s) *Casinum* sive *Cassinum* in eo fuit monte, qui opido *S. Germani* imminet, & habet cœnobium S. Benedicti, quod vulgò dicitur *Monte Casino*. Sub Casino illo fuit (t) *M. Terentii villa*, Ciceroni in Philippica II. memorata. In Casinate quoque est (u) *Scatebra* fluvius frigidus, æstate abundantior. *Plin*.

ζ Suprà Casinum Aquinumque versus Septemtriones circa Melfis fl. fontes apud montem Apenninum in primis Volscorum urbs (x) *Atina*.

η Ab Atina versus Solis Occasum, inter Melfem & Lirim est (y) *Arpinum* opidum antiquum. Hic (z) *Cicero* matre Helvia, patre equestris ordinis, ex regio Volscorum genere natus est. *Hieronymus in Eusebii Chron*. Fibernus fl. apud Liris confluentem *insulam* efficit, quæ hodiè vulgò dicitur *Il Fiume della Posta*, in ea fuit (a) *Ciceronis prædium*.

ϑ Inter Arpinum & Aquinum est (b) *Arx* opidum, Ducatus titulo nobile, ad quod fuit (c) *Arcanum*, Quincti Ciceronis, Marci fratris, prædium.

ι (d) *Sora* opidum suprà Apinum & Ciceronis villam Fibernique confluentem apud dextram Liris ripam situm est.

κ (e) *Fregellas* opidum fuisse apud dextram Liris ripam, ubi nunc est *Ceperano* opidum, probat ipse Auctor in Italiæ *Ant. lib*. 3. *cap*. 8.

λ (f) *Interamna Lirinas* cognominata à *Liri* amne, ad discrimen *Interamnæ in Umbria*: situm enim fuit id opidum ad Lirim amnem. Ex adverso *Pontis Curvi* in lævam Liris ripam influit amnis; à Casino & S. Eliæ opido delatus; inter quem & Lirim antiquæ urbis vestigia nonnulla hodieque visuntur; quas veteris *Interamnæ Lirinatis* reliquias esse, Livii & Strabonis descriptio docet. Quæ verò insula illa fuerit, quam Auctor dicit esse *Interamnum*, in Arpini descriptione ex *ipsius Cluverii Italia* jam dictum est.

HEKELII.

[e] Oppidum olim *Volscorum* erat antiquitate & potentia clarum, cujus in *Romana* Historia est mentio. Nam ab *Anco Martio*, Rege *Romanorum*, obsidione gravi ad deditionem compulsas *Velitras Dionysius Halicarnasseus* scribit.

[f] Hanc urbem nutrimentorum *Augusti* locum extitisse suo tempore, Autor est *Suetonius*.

[g] *P. Ovidii Nasonis*, Poëtæ ingeniosissimi, patria est.

BUNO-

(a) Pomptina palus. (b) Satura palus. (c) Via Appia. (d) Forum Appii. (e) Suessa Pometia. (f) Velitræ. (g) Cora. (h) Norba. (i) Privernum. (k) Setia. (l) Setinum vinum. (m) Signia. (n) Vinum Signium. (o) Sulmo. (p) Frusino. (q) Fabrateria. (r) Aquinum, Thomæ patria. (s) Casinum. (t) Terentii villa. (u) Scatebra fl. (x) Atina. (y) Arpinum. (z) Ciceronis patria. (a) Prædium Ciceronis. (b) Arx. (c) Arcanum, prædium. (d) Sora. (e) Fregellæ. (f) Interamna Lirinas.

Ausonum opida. Cajeta. Fundi. Formiæ.

VII. μ *Ausonum* fuere ν *Cajeta*, ξ *Fundi*, ο *Formiæ*; nunc vulgò dicuntur *Gaeta*, *Fondi*, *Mola*.

BUNONIS.

μ A Volscis ad fretum usque Siculum, apud Inferum juxta & Superum mare, tenuere antiquissimis temporibus (a) *Ausones* gens, Græcorum etiam sententia, totius Italiæ antiquissima, à qua illi omne reliquum etiam terrarum spatium à freto ad Alpes appellavere *Ausoniam*. Ejus gentis magna pars (b) *Opici* & *Osci* appellati sunt; atq; iterum horum pars, inter Campaniam Sidicinorum & Volscorum fines mareque, (c) *Aurunci* dicti sunt.

ν (d) *Cajeta* promontorium, opidum & portus est [*b*]: (e) *Sinus Cajetanus* olim etiam dicebatur *Amyclanus*. In medio Cajetæ & Formiarum posita fuit *villa Ciceronis*, & *Cajeta* & (f) *Formianum* appellata. Hic *Cicero* ab Antonio immissis percussoribus, *Herennio* centurione, & *Popilio* tribuno, quem parricidii reum quondam defenderat, occisus est sexagesimo quarto ætatis anno.

ξ Inter Formianos Fundanosque montes erat *Cæcubus ager*, & in ipso opidum (g) *Fundi*: Juxta *Lacus Fundanus*.

ο (h) *Formiæ*, olim *Hormiæ* dictæ, habuerunt (i) *portum Formianum*.

HEKELII.

[*b*] Arcem illius loci in angulo Promontorii versus Orientem posuit olim *Ferdinandus*, *Arragonum* Rex, pulsis ex Regno *Neapolitano Gallis*. Nostra memoria *Carolus* V, Imper. & Rex adjecit rupem vicinam, Ponteque sublicio junxit Arci superiori. Atque ita moles turribus ac propugnaculis adauctas duplicavit, & Promontorio toto simul incluso Urbi fossa murisque connexuit.

(a) Ausones. (b) Opici sive Osci. (c) Aurunci. (d) Cajeta. (e) Cajetanus s. (f) Formianum, Ciceronis villa. (g) Fundi & lacus Fundanus. (h) Formiæ. (i) Portus Formianus.

CAP. XXVIII.

Picentes, Vestini, Marrucini, Peligni, Marsi, Frentani, Samnites, Hirpini. I

I.

Picentes.

ULtra Apenninum rursus, juxta Sabinos & Umbros, fuêre α *Picentes* inter Æsim & Aternum amnes: quorum hic nunc *Pescara* dicitur. Regio eorum vocabatur β *Picenum*, gens à Sabinis fertur orta. Opida in littore; γ *Ancona*; Græcorum colonia, à Syracusanis condita: δ *Castrum novum*, nunc *Flaviano*, ε *Castellum Truentinum*, ad Truentum amnem. Intus ζ *Auximum*, nunc *Osmo*; η *Septempeda*, nunc *S. Severino*; ϑ *Tollentinum*, ι *Firmum Picenum*, & κ *Asculum Picenum*, λ *Interamnium*, μ *Atria*: quæ nunc, *Tollentino*, *Formo*, *Ascoli*, *Teramo*, *Atri*.

Ancona. Castrum novum. Castellum. Auximum. Septempeda. Tollentinum. Firmum. Asculum. Interamnium. Atria.

II. Pi-

BUNONIS.

α (a) *Picentes* seu *Picentini*, fuerunt Sabinorum pars, à quibus progressi novam remp. constituerunt.

β (b) *Picenum* copia & omnis generis frugibus abundans tradunt auctores.

γ Ab Æsi flumine ad mare Picentium opidum primum est (c) *Ancona*, ubi *Cumerium promontorium*, ab iis Syracusanis condita, qui Dionysii fugerant tyrannidem. Nomen habet à cubito, qui Græcis est ἀγκών.

δ Ad ostium Batini amnis dextra ripa (d) *Castri novi* visuntur vestigia.

ε Ad Truenti fl. ostium fuit *Truentum*, sive ut alii habent (e) *Truentinum Castrum*.

ζ Ab Ancona XI ferme millia passuum abest (f) *Auximum*, apud Miseonem amnem.

η (g) *Septempeda* ad Potentiæ amnis ripam est.

ϑ Et (h) *Tollentinum* ad Flusoris amnis ripam, nunc *Tollentine*.

ι (i) *Firmum Picenum*, tria millia passuum à litore, dissitum, navale habuit *Castellum Firmanorum*.

κ (k) *Asculum* cognomine dicitur *Picenum*, ad discrimen *Asculi Apuli*, apud Truentum fl. est.

λ (l) *Interamnia* sive *Interamnium* inter confluentes Turdini ac Viciolæ amnium positum est; unde ei nomen quæsitum.

μ (m) *Atria* sive *Hadria* inter Vomanum Matrinumque amnes in edito colle sita est.

REISKII.

I (n) Picentum & Picentina regio nomen à Picentibus; ipsi autem à Pico rege vel ave, quam ille auguria capturus domi aluit, habuisse dicuntur: Idq; duplex fuit, *vel superius*, quod heic describitur, mari Hadriatico vicinum; *vel inferius* Campaniam inter Luca-

(a) Picentes. (b) Picenum. (c) Ancona. (d) Castrum novum. (e) Truentum. (f) Auximum. (g) Septempeda. (h) Tollentinum. (i) Firmum Picenum. (k) Asculum Picenum. (l) Interamnium. (m) Atria sive Hadria. (n) Picentum duplex.

II. Picentibus continuabantur ν *Vestini*, quorum opida ξ *Angulus* & ο *Pinna*; vulgò nunc *Civita di Sant Angelo, & Civita di Penna*; π *Avia* sive *Avella*, nunc est *Aquila*. Vestini. Angulus. Pinna. Avia.

III. Vestinis ad mare contermini erant ρ *Marrucini*, quorum opidum σ *Teate*, nunc *Tieti* & *Chieti*. Marrucini. Teate.

IV. Marrucinis simul & Vestinis finitimi erant τ *Peligni*, quorum caput olim υ *Corfinium*, nunc destructum; deinde φ *Sulmo*, nunc *Sulmona*, & *Surmona* sive *Sermona*. Peligni. Corfinium. Sulmo.

V. Pelignis & Vestinis in mediterraneo continuabantur χ *Marsi*, quorum ψ *Alba Fucentis*, ad Fucinum lacum; quæ hodieque nomen antiquum in ruinis retinet; vulgò *Albe* & *Alba* dicta, & *Marrubium*, nunc *Morréa*. Marsi. Alba Fucentis. Marrubium.

VI. Rursus in littore ultra Marrucinos & Pelignos incolebant ω *Frentani*; quorum opida α *Ortona*, β *Anxanum*, γ *Histonium*; nunc *Ortona*, *Lanzano*, *Guasto d'Amone*. Frentani. Ortona. Anxanum. Histonium.

VII. Infra Frentanos fuêre δ *Samnites*, *Sabelli* etiam dicti, à Sabinis orti: & Samnites.

Lucaniamque mari Tyrrheno propius, quod Picentes Romanis victoribus cessuri occupaverant. In Notitia vero imperii Romani distinctius habetur, aliud quidem *urbicarium vel suburbicarium*, nempe provincia, urbis Præfecto & vicario commissa; aliudque *annonarium*, unde in usum Cæsaris annona rediit. Proxima Piceno Valeria fuit ex Imp. Constantini tempore, alias Marsorum, Æquorum & Pelignorum regio, ad viam Valeriam sita, ipsaque suburbicaria. Samnium autem provinciis præsidialibus in Notitia Imper. accensetur, post Valeriam diminutam modo arctius modo majus.

BUNONIS.

ν Inter Matrinum & Aternum amnes fuere (a) *Vestini*, qui videntur Sabini sive Samnitici fuisse generis: nisi ex Illyrico in has oras venerint.

ξ (b) *Angulus* haud procul lævâ Salini ripâ, infra Pinnam, in edito colle positum est.

ο (c) *Pinna* supra Angulum inter Matrinum & Suinum amnes, sed Suino propior est.

π (d) *Avia* haud longe abest à fontibus Aterni.

ρ (e) *Marrucini* angustos admodum incoluere fines, inter Vestinos, Pelignos & Frentanos. Eorum genus Cato à Marsis deductum voluisse videtur.

σ In tam arctis finibus unum tantum refertur opidum (f) *Teate* [a]. In agro Teatino prodigium accidit anno Neronis supremo; oliveto universo publicam viam transgresso; arvisque inde è contrario in locum oliveti profectis. Plin. l. 2. cap. 83.

τ (g) *Peligni* inter Vestinos, Marrucinos, Frentanos, Samnites, & Marsos incoluerunt; Aterno & Sagro amnibus, Apennino monte & Frentanorum finibus inclusi, gens parva. Ex Illyrico profectos Pelignos tradit Festus: alii tamen auctores eos à Sabinis ortos esse contendunt.

υ (h) *Corfinium* à dextrâ Aterni fl. ripâ III millia passuum dissitum fuit, & VII à Sulmone; quo loco antiquæ urbis ruinæ visuntur. Ab Italicis populis opidum hoc *Arx belli*, quod & *Italicum* & *Sociale* appellatum, contra Romanos constitutum erat.

φ (i) *Sulmo* opidum *Ovidii* [b] *patria* inter duorum amnium, qui hinc uno alveo in Aternum apud Populium opidum defluunt, confluentes positum est; unde ipsi Ovidio appellatur *Sulmo gelidus, humidus, irriguis aquis saluber*. Hanc urbem in bello civili deleri jussit Sylla.

χ (k) *Marsorum* lingua eadem fuit, quæ Sabinorum; unde colligitur, eos ejusdem cum his fuisse generis. Sedes suas habuerunt inter Vestinos, Pelignos, Volscos, Hernicos, Æquos & Sabinos.

ψ (l) *Alba Fucentis* à lacu *Fucino* sic cognominata fuit. Opidani dicti sunt Albenses. *Alba*, quod in interioribus sita, atque optime munita esset, sæpenumero custodiæ loco fuit à Romanis data: in quam dederent, quos asservari vellent. *Strabo* l. v. Huc *Syphax* Numidarum rex, *Perseus* Macedo cum filio *Alexandro*, & *Bituitus* Arvernorum rex, aliique in custodiam missi sunt.

ω (m) *Frentani*, Samnitium progenies, ad mare Superum, à Marrucinis ad Frentonem amnem porrecti, à tergo conterminos habuere Pelignos & Samnites.

α (n) *Ortona* primum opidum est à Marrucinis.

β (o) *Anxanum* haud ita procul Sagri lævâ ripâ jacet.

γ Post Sagrum ad XIV millia passuum sequitur (p) *Histonium*.

δ (q) *Samnites* incoluêre regionem, quæ est intra fines Daunorum, Apulorum, Hirpinorum, Campanorum, Pelignorum & Frentanorum [c]; ita appellati à *Samnio* opido, quod cum cæteris adeo eversum, ut Samnium requiratur in ipso Samnio, nec inveniri possit. [d]

HEKELII.

[a] Antiqua Urbs, quæ edito in colle jacet 7 milliaribus à Mari distans, ac loci amœnitate mire gaudens.

[b] Omnium Elegiacorum Poëtarum, *Dempstero* teste, principis.

[c] *Caracenorum, Marratinorum, Vestinorum.*

[d] Unde autem Regioni huic *Aprutii* appellatio sit enata, non est facilè judicare propter *Autorum* dissensiones.

BUNO-

(a) Vestini. (b) Angulus. (c) Pinna. (d) Avia. (e) Marrucinorum fines. (f) Teate. (g) Pelignorum fines. (h) Corfinium. (i) Sulmo. (k) Marsorum fines. (l) Alba Fucentis. (m) Frentanorum fines. (n) Ortona. (o) Anxanum. (p) Histonium. (q) Samnitium.

Bovianum. Æsernia. Sepinum. Allifæ. Telesia. Beneventum. Equus Tuticus. Abellinum. Compsa. Hirpini.

& a Samnitibus orti ε *Hirpini*. Illorum regio *Samnium*; in quo opida, ζ *Bovianum*, η *Æsernia*, ϑ *Sepinum*, ι *Allifæ*, κ *Telesia*; nunc vulgò *Bojano*, *Isernia*, *Sepino*, *Alifi*, *Telese*. Horum opida, λ *Beneventum*, μ *Equus Tuticus*, ν *Abellinum*, ξ *Compsa*; nunc *Benivento*, *Ariano*, *Avellino*, *Conza*.

BUNONIS.

ε (a) *Hirpini* tenuerunt agros, qui continentur finibus Apulorum, Lucanorum, Picentinorum, Campanorum & Samnitium.

ζ (b) *Bovianum* ad Apennini montis radices & Tiferni fontes est; caput olim Samnitium longè ditissimum, ex quo à C. Petilio Dictatore capto plus prædæ pæne egestum, quam ex omni Samnio.

η (c) *Æsernia* citra Apenninum est, apud lævam Vulturni amnis ripam.

ϑ (d) *Sepinum* apud Tamari fontes situm, Ptolemæo scribitur *Sæpinum*.

ι (e) *Allifæ* opidum infra Æserniam, prope Vulturni ripam est.

κ *Telesia* haud procul confluentes Vulturni Sabatique fluminum jacet.

λ (f) *Beneventum*, antè *Maleventum*, inter Sabati Calorisque confluentes situm, auctor in descriptione Italiæ antiq. l. 4. c. 7. adscribit Samnitibus. Inter Beneventum & Calatiam Campaniæ opidum, fuit (g) *Caudium* opidum; eique contiguæ (h) *Furculæ Caudinæ* sive *Saltus Caudini*, Romanorum ignominiâ celebres. *Furcæ* autem sive *angustiæ* illæ sunt, quas Iselerus amnis apud opidum S. Agathæ medias secat, in Vulturnum flumen versus Calatiam contendens. Hic exercitus Rom. ipsique coss. *T. Veturius Calvinus* & *Sp. Posthumius* insidiis Samnitium circumventi, *armis* relictis, sub jugum missi sunt seminudi. (i) *Ærola* opidum positum in extremo jugi, quod *Caudinas Furcas* à sinistrâ Iseleri ripâ claudit, *vetus Caudium* est.

μ (k) *Equus Tuticus* sive *Magnus* ultra Fricentum versus Septemtriones in edito colle situm est.

ν (l) *Abellinum* opidum ad Sabatum fl. est.

ξ (m) *Compsa* opidum haud procul fontibus Aufidi fl. jacet. Cæterùm ad Caloris fl. dextram ripam est opidum perantiquum (n) *Taurasium*; circa quod (o) *ager Taurasinus*, in quem *Ligures Apuani*, qui se Romanis dediderant, data etiam pecunia unde novas ædes compararent, sumptu publico traducti sunt P. Cornelio & M. Bæbio Coss. ne reditus spes esset: quod nullum alium antè finem fore belli Ligustici putarent Romani. Circa utramque Caloris ripam latissimi illi *Campi* sunt *Taurasini*, in quibus Romani *Pyrrhum*, Epirotarum regem, acie victum profligârunt.

(a) Hirpinorum fines. (b) Bovianum. (c) Æsernia. (d) Sepinum. (e) Allifæ. (f) Beneventum. (g) Caudium. (h) Furcæ Caudinæ. (i) Ærola. (k) Equus Tuticus. (l) Abellinum. (m) Compsa. (n) Taurasium. (o) Taurasinus ager, sive Taurasini Campi.

CAP. XXIX.

De Campania & Picentinis, Apulia, Calabria. 1

I.

Campania. Liternum. Bajæ.

JUxta Samnites Hirpinosque ad mare Inferum erat α *Campania*, vulgò nunc *Terra di Lavoro*: in qua summum *Liberi* patris cum *Cerere* certamen. Opida in litore β *Liternum*, Scipionis Africani voluntario exilio clarum; nunc vulgo *la Torre di Patria*: γ *Bajæ*, deliciæ, an corruptelæ populi Romani: δ *Mise-*

BUNONIS.

α (a) *Campani*, Opica sive Osca gens, è Samnitibus profecti, regionem incoluerunt ad Mare Inferum, finibus Novi Latii, Samnitium, Hirpinorum, & Picentinorum comprehensam. Mirandam Campaniæ fertilitatem, amœnitatemque præ omnibus aliis Orbis terrarum agris prædicârunt auctores. [*a*]

β (b) *Liternum* ad ostium Literni fl. situm fuit. Scipio hìc moriens, sepulchro suo inscribi jussit, *Ingrata patria, ne ossa quidem mea habeas*. Prope Liternum fuit (c) *Scipionis villa*, in qua olim *ara* & *sepulchrum* ejus.

γ In litore eo situ, quo olim fuerunt (d) *Bajæ*, hodie castellum est quod vulgò vocatur *Il Castel di Baja*. *Fontes calidi*, qui magno numero hìc scaturiunt, Bajas reddiderunt celebres. Bajas continuò sequebantur (e) *Lucrinus* & *Avernus lacus*; ex quibus *Avernus* hodiè exstat; *Lucrinus* vero interiit Cineribus oppletus. Sinus, in quo erant Bajæ, vocabatur *Sinus* (f) *Bajanus*.

HEKELII.

[*a*] Sic enim scribit *Leander*: *Mirabilis* profectò *Campaniæ* est fertilitas non solùm omnium rerum ad humanæ vitæ necessitatem utilium, sed etiam ad voluptatem atque delicias, incredibili quadam abundantia fœcundissimæ. Unde non immeritò à *Plinio* FELIX dicitur.

REISKII.

1 Campania sedes Campaniorum, à campis locisque campestribus nomen adscivit, Plinio, Eustathio, &

(a) Campaniæ fines. (b) Liternum. (c) Scipionis villa, ara, sepulchrum. (d) Bajæ. (e) Avernus & Lucrinus lacus. (f) Bajanus sinus.

Tab. 21.
P. 192.
CAMPANIÆ, SAMNII, APULIÆ, LUCANIÆ, BRUTIORUM Vetus et Nova Descriptio.
Iohan. Senex sculp.
MARE SUPERUM sive HADRIATICUM
MARE TYRRHENUM vel TUSCUM
MARE AUSONIUM vel SICULUM
Cupra Maritima
Truentinum et Truentum Castr
Castrum Novum n Flaviano
Hadria n Atria f.
Angulus f Angelo
Aternus fl n Pescara
Ortona
Cupra Montana
Asculum Picenum
Interamnium n Teramo
VESTINI
MARRUCINI
PELIGNI
Corfinium
Sulmon et Surmona
Sulmona
Super Equum
Fucinus Lacus
Histonium n d' Amone
FRENTINI
Buca
Cliternia
Frento n Fortore
Trivent inum
Aufidena
Tifernum
Larinum
Teanum Apulum
Civitate
Gerion n Tragonara
Sipontum
Monfredonia
Sinus Urias
Aesernia n Iserni
SAMNIUM
Bovianum n Boiano
Venafrum n Venafro
Sepinum n Sepino
Sora
LATII
Arpinum
Atinæ
Aquinum
Lucerina n Locera
Arpi
DAUNIA
Equus Tuticus n Ariano
Beneventum
Salapia n Salape
Cannæ
Canusium n Canosa
Turenum
Rubi n Ruzo
Butunti n Bitonto
Barium n Bari
Turris Cæsaris
Egnatia n Torre d Anazzo
Turres Iulianæ
APULIA
PEUCETIA
Asculum Apulum n Ascoli
Venusia n Venosa
Acherontia n Acirentia
Vulter M.
Genusium
CAMPANIA
Teanum Sidicinum
Calatia n Ca
Capua
Caudium
Abellinu
Nola
Neapolis
Herculaneu
Pompey
HIRPINI
Troia
Compsa n Conze
Pons Aufidi
Rufæ
Picentia
Salernum
Eburi
Picentii
Nuceria n Nocera
Surrentum n Surrento
Caprea I.
Minerva Prom
Inf. Pithecusa s an Aenaria
Cumæ
Liternum
Vulturnum
Opynum
Patentia n Potenza
LUCANIA
Acalandra
Abellinum
Metapantum
Tarentum n Tarento
Brundisium n Brindisi
Aletium n Lezze
Rudia
Salentini
Calabria
Hydrus et Hydruntum n Otranto
MESSAPIA
Neretum n Narda
Minervæ Castr n Castro
Basta
Leuca
Prom Sallentinum f Iapygium
Callipolis n Gallipoli
SINUS TARNTINUS
Electris vel Febra Inf.
Heraclea n Policore
Siris
Frumentum n Clarimonæ
Sybaris fl n Cochile
Sybaris
Pestum Posidonium n Pesto
Leucasia I.
Posidium prom
Pontia I.
Iscia I.
Velia Helian
Eleates Sinus
Portus Palinurus
Palinurum prom.
Buxentum Policastro
Sin Laus
Laus fl n Laina
Cerilla n Cirella
Pandasia
Thurium
Crimisa prom.
Crimisa
Crimisa fl.
Consentia
Brustacia
Clampetia n Amantea
Terina n Nocera
Tempsa
Lametum prom.
Lametinus Sinus n Glfo Eufemia
Lametia n Eufemia
Petaliæ
Crotana
Æsarus fl
Lacinium prom.
Iapygumtria Promontoria
Scylacium n Squillaci
Sinus Sylacus
Porta Herculis
Hipponium n Monte Ione
Metaurum
Metaurus fl.
Taurianum
Pelorus prom.
Æoliæ Insu.
Cocintum prom.
Sinus Locrensis
Locri Epizephyry n Girace
Scylleum n Sciglio
Regina
Regium n Regio
Zephyrum prom.
Herculis prom.
Rhegiu prom
Leucopetra Brutium prom.
SICILIÆ PARS
Epidaurus

δ *Misenum:* nunc *Monte Miseno*; statio quondam classis Romanæ ad Inferum mare: ε *Puteoli*, *Puzzuolo*, portus ad hoc mare totius Italiæ celeberrimus: ζ *Neapolis*, *Parthenope* antè dicta, nunc *Napoli*, literarum studiis Ciceronis, Virgiliique ætate clara. η *Herculaneum*, vulgò *Torre di Greco*; & θ *Pompeji*, vulgo *Scafati*, Vesuvii montis incendio nota opida. Inde ι *Surrentum*, nunc *Sorrento.* Intus in mediterraneo, unde Campaniæ nomen, κ *Capua*, à Tuscis condita; æmula quondam Romæ, atque ob id ipsum perdita, nunc ruinæ ejus visuntur duobus amplius millibus passuum à *Nova Capua.* λ *Suessa Aurunca*, nunc *Sessa*; μ *Venafrum*, nunc *Venafri*; ν *Casilinum*, nunc *Nova Capua* ad Vulturnum

Misenum. Puteoli. Neapolis. Herculaneum. Opidum Pompeji. Surrentum. Capua. Suessa Aurunca. Venafrum. Casilinum.

& Scholiaste Horatii testante: Gens illa *Osca* sive *Opica* insederat, & huic admista, Samnitum natio A. U. C. 332, Capuam occupâsse apud Livium Lib. IV. legitur. (a) Ipsa Campania vero apud antiquos duplex, una latius nempe dicta, & altera strictius sive angustius: Illa utrumque Latium vetus novumque continuit & Campania hodieque Romana dicitur, vulgò Campagna di Roma Italis, & ipsa regio quondam suburbicaria: sed Campania strictius dicta felix fuit; & Latio utrique opposita. Picentum ergo inferius de quo hic agitur, ex novis coloniis, quas supra commemoravimus, coaluit. Unum heic addimus de punico vocabulo פכּה *picceah*, i. e. *vate vel augure*, unde picum picentesque Bochartus appellari voluit: Idem Calabriam de Punico כלבא *Kalaba*, i. e. *pice*, Peucetiam ἀπὸ τῶν πέυκων, i. e. *piceis arboribus* denominatam statuit Lib. I. Chan. c. 33.

BUNONIS.

δ (b) *Misenum promontorium*, hodiè dicitur *Monte Miseno* & *Capo Miseno*. *Portus* hic fuit *Misenus* pulcher & profundus, in quo Augustus Cæsar classem collocavit ad tutelam Inferi maris. Ad hunc portum opidum fuit celebre *Misenum*, cujus rudera quædam hodiè exstant, cum conspicuis theatri reliquiis, à Saracenis eversum. Inter Misenum promontorium & Cumas est (c) *Acherusius lacus*, sive *Acherusia palus*. Inter Acherusium lacum & Liternum ad litus fuerunt (d) *Cumæ* [*b*], quarum reliquiæ hoc loco supersunt [*c*]. Fuit olim opidum munitissimum, & veluti specula maris Hetrusci: (e) *Sibylla* hìc domicilium suum olim habuit, quæ inde *Cumana* dicta est.

ε (f) *Puteolos* Cumanorum fuisse navale docet Strabo: hinc totus ille *sinus*, qui nunc *Neapolitanus* cognominatur, dictus fuit *Cumanus*. Puteolos dictos putant à *puteis*, quorum ibi magnus numerus: vel ab aquæ calidæ *putore*. (g) *Portus* hic fuit totius Inferi maris celeberrimus; maximè annona & mercibus ex Ægypto eò convectis, *Puteolanus* dictus. Inter Gaurum montem & Puteolos fuit (h) *Ciceronis villa*, in litore; quod ille *Puteolanum* appellavit, & posteà *Academiam*; quum aliam villam ad Lucrinum lacum in collibus sitam, *Cumanum*, vocaret.

ζ (i) *Neapolis* Cumanorum colonia, quum portum habeat capacissimum; ejus opportunitatem captavit Hannibal. Ab altera parte Neapolis; trans Sebethum amnem fuit (k) *Palæpolis* opidum, in quo *Virgilii Maronis* fuisse *monumentum* Statius docet. Perierat autem (l) *Virgilius* Tarenti, contracto ex ardore solis morbo, dum Metapontum cuperet videre.

η Ultra Maronis monumentum in eodem litore fuit (m) *Herculanium* opidum.

θ Ultra Herculanium paulùm à mari remotum fuit opidum (n) *Pompeji.* Ad hoc opidum *Ciceronis villa* erat (o) *Pompejanum.*

ι (p) *Surrentum*, extremum in Campano litore opidum à Sirenis, quæ circa hæc loca sedem habuisse feruntur, nomen habere videtur. *Surrentini colles* vini præstantia maximè celebrabantur.

κ (q) *Capua* ex Campaniæ urbibus olim prima fuit. Samnitium quidam in societatem urbis agrorumque recepti festo die gravatos somno epulisque incolas veteres novi coloni occiderunt, urbemque occupârunt: *Livius* l. 4. Superbiæ Campanorum haud postremum exemplum refert *Val. Max.* l. 9. c. 1. Quum bello Punico II ad Hannibalem [*d*] defecisset Capua, & posteà à Romanis acerrima obsidione expugnaretur, 80 principes senatus interfecti sunt; 300 nobiles in carcerem conjecti; ac multitudo civium venundata. At propter agri fertilitatem urbs servata est, ut esset aratorum sedes. Demum tamen Romani coloniam eò deduxerunt.

λ (r) *Suessa* cognomine *Aurunca*, ad discrimen *Suessæ Pometiæ* dicta, haud procul à finibus Auruncorum est.

μ Extremum Septemtriones versus Campaniæ opidum fuit *Venafrum*, in dextra Vulturni ripa.

ν (s) *Casilinum* in conspectu Capuæ fuit ad Vulturnum fl. Casilinenses, quum gravi obsidione ab *Hannibale* premerentur, summa virtute eam sustinuerunt, licet fames adeo invalesceret, donec modius frumenti drachmis ducentis venderetur. Casilinum quo fato exstinctum sit, nescitur; *Pons* tamen super Vulturnum mansit *Casilinus* dictus: & quum vetus (t) Capua ob commorantium facinora sæpius cremaretur, *Lando* comes & *Landolfus* episcopus illam apud pontem Casilini, sicut hodie cernitur, condiderunt.

HEKELII.

[*b*] Templorum, Turrium, Aquæductuum, aliorumque Operum amplissimorum.

[*c*] Supersunt quoque vestigia in alto Montis vertice Templi *Apollinis* longè conspicui atque celeberrimi, & passim a *Poetis* decantati.

[*d*] *Capuam* SUPERBIÆ DOMICILIUM ATQ. LUXURIÆ SEDEM quotidie appellitantem.

(a) Campania duplex. (b) Misenum promontorium & op. portus. (c) Acherusius lacus. (d) Cumæ. (e) Sibyll. Cumana. (f) Puteoli. (g) Portus Puteolanus, Puteolanum. (h) Ciceronis villa, s. Academia, Cumanum. (i) Neapolis. (k) Palæpolis. (l) Virgilii monumentum. (m) Herculanium. (n) Opidum Pompeji. (o) Pompejanum Ciceronis. (p) Surrentum, (q) Capua. (r) Suessa Aurunca. (s) Casilinum. (t) Capua nova.

Teanum Sid. Calatia. Cales. Atella. Acerræ. Nola. Nuceria. Picentini. Minervæ prom. Salernum. Apulia. Calabria. Daunia. Peucetia. Pœdiculi. Messapii. Calabri. Salentini. Apulia propriè dicta. Teanum Apulum. Gerion. Sipuntum. Luceria. Æquulanum. Arpi. Asculum Apul.

turnum amnem: ξ *Teanum Sidicinum*, nunc *Tiano*: ο *Calatia*, nunc *Cajazzo*; π *Cales*, *Calvi*; ρ *Atella*, nunc *Aversa*: σ *Acerræ*, nunc *Acerra*: τ *Nola*, nomen retinens: υ *Nuceria*, nunc *Nocera*.

II. Juxta Campanos fuêre *Picentini*, à Surrento, sive Minervæ Promontorio, ad Silarum usque amnem, pars quondam Picentium, huc à Romanis à Supero mari traducti, caput eorum φ *Salernum*, vulgò *Salerno*.

III. Juxta Frentanos, Samnites atque Hirpinos fuêre χ *Apuli*, quorum regio *Apulia*, longissimo tractu à Frentone fluvio, vulgò nunc *Fortore*, ad fauces usque Hadriatici maris excurrens. Divisa fuit in tres partes. *Daunia* dicebatur à Frentone ad Aufidum amnem, vulgò nunc *Lofanto*: inde ad Brundisium, & Tarentum, *Peucetia*; cujus partem *Pœdiculi* incoluêre. Hinc reliquum sub peninsulæ forma tenuêre *Messapii*. Sed ψ *Messapia* post dicta fuit *Calabria*, & incolæ *Calabri*. Calabriæ rursus dimidia pars Tarentino sinui contermina, *Salentinorum* fuit regio. Atque tum *Apulia* propriè dicta consistebat inter Frentanos & Calabriam. Opida in *Apulia* fuêre clara, ω *Teanum Apulum*; nunc exiguum murorum vestigium dicitur *Civitate* vulgò: α *Gerion*, nunc *Tragonara*; β *Sipuntum*, nunc *Siponto*; γ *Luceria*, nunc *Lucera*: δ *Æquulanum*, nunc *Troja*; ε *Arpi*, cujus ruinæ apud *Foggiam* opidum, ζ *Asculum Apulum*,

BUNONIS.

ξ (a) *Teanum Sidicinum*, à populis Sidicinis, qui quondam tenuerunt, ad discrimen *Teani Apuli* dictum est. Fuit in via Latina ultra *Cales*, haud procul à Latinorum finibus.

ο (b) *Calatia* à Calibus versus Ortum opidum perantiquum est episcopali dignitate hodie clarum.

π (c) *Cales* opidum ultra Casilinum & Stellatem agrum est, episcopali sede nobile.

ρ (d) *Atella* medio itinere fuit inter Capuam & Neapolim.

σ (e) *Acerræ* opidum ad Clanim sive Clanium fl qui & *Liternus* dicitur, situm est.

τ Ab Atella Neapolim euntibus occurrit (f) *Nola* urbs, quæ hodiè fere omnis deserta, sine mœnibus est.

υ (g) *Nuceria* ultima Campanarum urbs est, trans Vesuvium montem in valle, quam Sarnus amnis inter Vesuvium & Lactarium montem efficit, sita. Cognominata fuit *Nuceria* (h) *Alfaterna*: ad discrimen *Nuceriæ Camellariæ*, quæ in Umbria est.

φ *Salernum*, hodiè in litore positum est; quum olim remotum esset à mari, in montibus, qui hodiernæ urbi imminent.

χ Ista Italiæ pars, quæ Frentone amne, Hirpinorumque finibus & flumine Bradano, marique cincta est, Græcis (i) *Japygia* vocabatur, eaque à Romanis in tria distinguebatur nomina, *Apuliam*, (k) *Calabriam*, & (l) *Salentini*. Sed (m) *Japygia* illa iisdem Græcis in tres divisa fuit partes; scilicet in *Dauniam*, *Peucetiam* & *Messapiam*. (n) *Apulia universa* continebatur Frentone amne; mari Supero ad Brundusium usque; Isthmo inter Brundisium & Tarentum; Sinu Tarentino ad Bradanum usque amnem; hinc ipso Bradano, Lucanorum Hirpinorumque finibus.

ψ (o) *Messapiam* incolæ diviserunt in *Salentinos* & *Calabros*.

ω Decem millia passuum ab ostio Frentonis visuntur rudera (p) *Teani*, quod *Apulum* cognomine dictum, ad discrimen *Teani Sidicini*.

α Eodem tractu fuit (q) *Gerion* opidum.

β (r) *Sipontum*, ad Cerbali fl. ostium, à Sepiis, qui hìc ejiciuntur, dictum est.

γ (s) *Luceria* infra Teanum, versus Austrum est, quod nomen sæpe mutatum legitur cum *Nuceria*: & hinc dicta est cognomento *Apula*, ad discrimen Campaniæ, Umbriæ, & Galliæ Cispadanæ Nuceriarum. Luceriæ huic, quam à Samnitibus obsideri putabant, opem laturi Romani, per insidias ad *Furculas Caudinas* inclusi sunt. Hinc capta à Samnitibus Luceria, à Papyrio Rom. cos. recuperatur. Pompejus in bello adversus Cæsarem sibi hanc urbem belli sedem delegerat.

δ (t) *Æculanum* Cluverius memorat in Hirpinis, idque dicit esse opidum Episcopale *Fricento* Ital. antiq. l. 4. c. 9. *Troja* verò, quæ hodiè dicitur, ad Apennini montis radices est. [e]

ε (u) *Arpi* ad Cerbalum fl. opidum ab initio *Lampe*; deinde (x) *Argos Hippium*; mox *Argurippa*, ac tandem *Arpi* appellatum est. A *Foggia* VI millia passuum versus Manfredoniam ejus urbis conspiciuntur ruinæ.

ζ (y) *Asculum* [f] cognomento *Apulum*, ad discrimen *Asculi Picenti*, dictum est: *Ascoli* quod hodiè opidum est, haud procul à sinistra Aufidi ripa jacet. Ad Asculum istud *Curius* & *Fabricius* coss. cum *Pyrrho* feliciter pugnârunt.

HEKELII.

[e] Hoc Oppidum est dives, titulo Ducatus insignis, & gaudet Episcopatu atque fœcundo Agro.

[f] *L. Floro* præeunte.

BUNO-

(a) Teanum Sidicinum. (b) Calatia. (c) Cales. (d) Atella. (e) Acerræ. (f) Nola. (g) Nuceria. (h) Alfaterna. (i) Japygia. (k) Calabria. (l) Salentini. (m) Japygia. (n) Apuliæ fines. (o) Messapia. (p) Teanum, Apul. (q) Gerion. (r) Sipontum. (s) Luceria. (t) Æculanum. (u) Arpi, s. Lampe. (x) Argos Hippium & Argurippa. (y) Asculum Apulum.

lum, nunc *Ascoli*; η *Venusia* Horatio alumno nobilis, nunc *Venosa*; ϑ *Acherontia*, nunc *Acirenza*: ι *Canusium*, nunc *Canosa*; & clade Romanorum insignis vicus, κ *Cannæ*, nunc *Canna*; λ *Salapia*, *Salpe*: μ *Rubi*, *Ruvo*. ν *Butunti*, nunc *Bitonio*; ξ *Barium*, *Bari*; ο *Egnatia*, nunc *Terre d' Anazzo*.

IV. In Calabria π *Brundisium*, trajectu in Græciam olim clara, nunc *Brindisi*; ϱ *Hydruntum*, *Otranto*; σ *Castrum Minervæ*, *Castro*; τ *Callipolis*, *Gallipoli*; & omnium clarissima υ *Tarentum*, *Taranto*. Intus in peninsula, φ *Neritum*, *Nardo*; χ *Aletium*, *Lezze*: & prope hanc quondam ψ *Rudiæ*; Ennio cive nobile opidum.

Venusia. Acherontia. Canusium. Cannæ. Salapia. Rubi. Butunti. Barium. Egnatia. Brundisium. Hydruntum. Castrum Minervæ. Callipolis. Tarentum. Neritum. Aletium. Rudiæ.

C A P.

BUNONIS.

η (a) *Venusia* [*g*] in Hirpinorum finibus est. [*h*]

ϑ Circa Venusiam est (b) *Acherontia*.

ι (c) *Canusium* fuit ad Aufidi ripam. Eò ex Cannensi clade pauci profugerunt, quò & Varro reliquas copias traduxit mœnibus se defensurus xxv stadia infra Canusium.

κ (d) *Cannarum* rudera visuntur: opidum erat ante pugnam illam memorabilem.

λ (e) *Salapiæ* rudera supersunt inter *Salapinam paludem* & Aufidum flumen.

μ A Canusio versus Ortum Brumalem est (f) *Rubi* opidum.

ν Et inde porrò (g) *Butunti*.

ξ (h) *Barium* opidum maritimum erat (i) *Pœdiculorum*: hodie emporium celebre est.

ο *Egnatia* maritimum opidum inter Barium & Brundusium servat antiquum nomen in turri speculatrice, vulgò *Torre d' Anazzo*. Porrò in Daunia inter Sipontum & montem Garganum, circa urbem Manfredoniam erat (k) *Uria* opidum; contra quod *Sinus Urias*, in quem Cerbalus amnis effunditur.

π (l) *Brundusium* sive *Brundisium* [*i*] à cervini capitis figura ita dictum, quod Messapiorum lingua Βρεντέσιον fuerit, tradunt; quia portum haberet in multos sinus reductum, ut cornua cervina referre videretur [*k*]. Ad hoc opidum *Cæsar Octavius* & *M. Antonius* castra habuere; sed hic propiora, ut qui Brundusium circumsidebat. Hinc quum *Servilius* cum 7000 equitibus ad Cæsarem transire pararet, eis cum 400 equitibus occurrit *Antonius*, & adhuc cubantes oppressit ad *Uriam*. (m) *Portus Brundusini* descriptio exstat apud Cæsarem *Comment. belli civil. l.* 1. Ipse *Cæsar* & *Pompejus* initio civilis belli etiam circa hunc portum opera instituerunt magnitudine Romæ & ipsorum non indigna.

ϱ (n) *Hydrus* sive *Hydruntum* opidum portum habet, unde brevissimus transitus erat in Græciam, ex adverso Apolloniæ opidi, latitudine intercurrentis freti L millium non amplius. [*l*]

σ Inde porrò in litore sequitur (o) *Castrum* sive *Arx Minervæ*, ab Idomeneo Cretensi conditum.

τ (p) *Callipolis*, quasi *pulchra urbs* dicta, est ad Sinum Tarentinum.

υ (q) *Tarentum* urbs [*m*] à Lacedæmoniorum partheniis, hoc est, spuriis, Phalantho duce, veteribus Messapiis ejectis, intercepta est; In ipso (r) *sinus Tarentini* angulo peninsulæ erat inædificata [*n*]. *Portum* habebat pulcherrimum; arcemque munitissimam, & *Gymnasium* elegantissimum, & *forum*, in eoque *colossum Jovis*, post Rhodium cæteris magnitudine omnibus superiorem. Romani urbe potiti sunt victo *Pyrrho*, quem in Italiam Tarentini accersiêrant. Post, quum in *Annibalis* potestatem bello Punico II venisset, à *Q. Fabio Max.* recepta est; qui Colossum Herculis æreum, *Lysippi* opus, inde Romam deportatum in Capitolio dedicavit. *Luxuria* & deliciis enervatum est Tarentum nonminus, quam vicina Sybaris; ita ut plures publicas festivitates per annum celebrarent Tarentini, quam reliqui essent dies, cujus luxus merito inter tres Italiæ urbes connumeratur, quarum reliquæ duæ *Capua* & *Sybaris*. Cæterùm Philosophiam amplexi erant Tarentini *Pythagoream*, in eaque cumprimis excelluit (s) *Archytas* [*o*], qui reip. eorum præfuit.

φ (t) *Neretum* sive *Neritum* opidum à Tarento XLV millia passuum dissitum est.

χ (u) *Aletium* Salentinorum opidum VIII millia passuum à mari & Lupiis situm est.

ψ (x) *Rhudia* vel *Rhudiæ* opidum erat inter Tarentum & Uriam.

HEKELII.

[*g*] S. *Venusium*.

[*h*] *Q. Horatii Flacci*, Lyricorum Phœnicis, patria.

[*i*] Antiqua Urbs, & olim *Salentinorum* Caput.

[*k*] Eum jampridem adeò esse repletum, ut vix per eum triremes adhuc possint percurrere.

[*l*] Alioquin Civitas est veterrima, quæ, licet quidem *Strabonis* ætate fuerit exigua, attamen hodie satis frequens est. Potitur inprimis Cœlo clementissimo. Inde fit, ut ager ejus amœnus, fertilis & hortis probè cultis sit exornatus.

[*m*] Antiquissima nobilissimaque.

[*n*] Hujus Urbis ager fertilis & amœnus est, ac Salem mittit candidissimum, & suavissimum, quod *Plinio* commendatur.

[*o*] Civis eorum.

(a) Venusia. (b) Acherontia. (c) Canusium. (d) Cannæ. (e) Salapia, Salapina palus. (f) Rubi. (g) Butunti. (h) Barium. (i) Pœdiculi. (k) Uria op. Sinus Urias. (l) Brundisium. (m) Portus Brundusinus. (n) Hydrus sive Hydruntum. (o) Castrum Minervæ. (p) Callipolis. (q) Tarentum. (r) Sinus Tarentinus. (s) Archytas Philosophus. (t) Neretum. (u) Aletium. (x) Rhudia.

CAP. XXX.

De Lucanis, Brutiis & Magna Græcia. 1

I.

Lucani.

INfra Apulos, Hirpinos atque Picentinos ad utrumque mare fuère *Lucani*, & ipsi à Samnitibus orti, duce *Lucio*: fines habuere ad *Laum* & *Sybarim* usque amneis; quorum hic in Tarentino sinu nunc vulgò dicitur *Cochile*; ille ad mare Inferum, *Laino*. Opida in littore hæc; α *Pæstum*, Græcis *Posidonia* appellatum, nunc in ruinis *Pesto*; β *Velia*, nunc *Pisciotta*, celebris quondam portus: γ *Buxentum*, nunc *Policastro*; à Tarentino sinu δ *Metapontum*, nunc *Torre di mare*; ε *Heraclea*, antè *Siris* dicta, nunc in vestigio ruinarum, *Policore*; ζ *Sybaris*, posteà *Thurii*, ac tandem *Copiæ*, urbs dicta, inter *Sybarim*

Pæstum f. Posidonia. Velia. Buxentum. Metapontum. Heraclea. Siris. Sybaris f. Thurii vel Copiæ.

BUNONIS.

α (a) *Pæstum* opidum fuit ad *Salsium flumen*, cujus fontes oriuntur sub monte *Calamatio*, qui vulgò *Cappacio* dicitur; ad hunc montem *M. Licinius Crassus* fugitivos profligavit. Inde in Petelinos colles concessit *Spartacus*.

β (b) *Velia* anteà *Helia*, *Elea*, *Hela* & *Hyela* dicta, post (c) *Possidonium promontorium* prima est, XXV millia pedum Pæsto distans; & III millia ab *Halete* amne. Ante dictum flumen opidumque duæ conspiciuntur insulæ (d) *Œnotrides*; *Pontia*: *In hanc Flavia Domicilla, Flavii Clementis, Domitiani patruelis uxor, propter Christianam fidem deportata est, marito ejus anteà occiso.* Euseb. Hieron. *Huic insulæ vicina est Pandataria*; *deinde est* (e) *Ischia* & *Iscia*. (f) *Sinus Velinus* à *Velia* dictus est.

γ Post Palinurum promontorium & flumen Melfen erat *Pyxus* sive (g) *Buxentum* opidum & flumen.

δ A Casuenti fl. ostio ad III millia. passuum fuit clara illa urbs (h) *Metapontum*, ubi hodiè specula *Torre di Mare*. Adeò fortunati ab agricultura fuisse perhibentur Metapontii; ut Delphis famosissimam illam *auream messem* dedicârint. Metaponti *Pythagoras* mortuus, monumentum habuisse scribitur. Tanta fuit hujus viri admiratio, ut ex domo ejus templum facerent, ipsumque pro Deo colerent.

ε (i) Ad *Siris* amnis ostium fuit opidum *Siris*, quod postea (k) *Heraclea* appellatum est. Apud id opidum & Sirim fl. primo Romanorum pugna *Livino consule* cum *Pyrrho* commissa est tam atrox, ut Frentanæ turmæ præfectus *Obsidius* invectus in Regem eumq; turbaret cogeretque, projectis insignibus, prælio excedere.

REISKII.

1 Lucania, Græcè λευκανία, Lucanorum regio, qui duce Luco aut Lucio è Samnitibus huc concesserant: Duplex (l) etiam ipsa ex veterum usu, aut *latius nempe producta* Brutios comprehendit, aut *arctius contracta* Brutiis opponitur. Nam Olympiade CVI lascivorum in Lucania latronumq; colluvies occupatis quibusdam urbibus, novum Brutiorum nomen recepit: Illos Strabo Lib. VI. δραπέτας, i. e. *desertores*; Lib. XVI. δραπέτας, i. e. *fugitivos* nominat: Idque nomen ex lingua Sabina, quæ βρέτιαν nuncupat picem, Hesychio auctore. Pix enim Brutia inter veteres plurimum commendatur à Dioscoride, Plinio, Columella, pluribus. Quo factum est, ut Brutiis primo solis denominatio Italiæ imponeretur. De magna Græcia, multisque Pelasgorum coloniis eò deductis confer Golzium in Numismat. de urbibus à Cluverio non bene distinctis aut expositis Vossium in Observationibus ad Pomponium Melam, Lib. III. c. 4.

BUNONIS.

ζ (m) *Sybaris*, in hoc Lucanorum litore opibus & potentia urbs illustris [a], inter duos amnes *Crathin* & *Sybarim* sita fuit; sed quum primùm conderetur, hujus apposita fuit ripæ sinistræ; unde & nomen accepit. Postmodum in tantum crevit, uti ad Crathis quoque dextram ripam pertingeret, ambitum comprehendens VI amplius millium. (n) *Thurium* posteà paulò supra veteris Sybaris situm conditum fuit. Deleta est *Sybaris* à Crotoniatis, *Milone* duce, tempestate *Pythagoræ*. Una illa urbs *Sybaris* soli fœcunditate eo provecta erat, ut CCC millia hominum contineret. Sed quum Prætor quidam, nomine Telys opulentissimos urbe ejiceret, bonis eorum publicatis, Crotonem confugerunt, quos Telys sibi dedi postulavit, nisi vellent bellum exspectare. Crotoniatæ igitur, Pythagora philosopho supplices protegendos suadente, bellum decreverunt. Sybaritis CCC armatorum millia ducentibus, Crotoniatæ C millibus instructi occurrunt. Fusis Sybaritis, quum nulli parcerent, fugaque comprehensos omnes occiderent, major exercitus pars concisa interiit. Urbs post direptionem ad solitudinem redacta est. Captam enim immisso flumine Crathi aquis obruerunt. Sed reliqui Sybaritarum iterum ejecti reditus adjutores ab Atheniensibus impetrant, inter quos ipse quoque erat *Herodotus*. Hi scaturigine haud procul à Sybari inventa, cui nomen *Thuriæ*, opidum ibi statuunt, quod de fontis nomine *Thurium* appellârunt. Seditione verò orta, omnes Sybaritæ prisci deleti sunt. Coloniam quum *P. Scipione Africano* iterum & *T. Sempronio Longo* coss. eo deducerent Romani, urbem mutato nomine

(a) Pæstum. (b) Velia, f. Helia. (c) Posidonium prom. (d) Œnotrides inf. Pontia. (e) Iscia. (f) Sinus Velinus. (g) Buxentum op. & fl. (h) Metapontum. (i) Siris amnis & op. f. (k) Heraclea. (l) Lucania duplex. (m) Sybaris fl. & op. (n) Thurium.

Sybarim Crathimque amnes, nunc non exstat. Intus η *Potentia*, nunc *Potenza*; ϑ *Grumentum*, nunc *Clarimonte*. Potentia. Grumentum.

II. Post Lucanos extimum Italiæ, ad fretum usque Siculum, angulum tenuêre ι *Brutii* à Lucanis orti. Opida in litore versus Occasum, κ *Cerilli*, nunc *Cirella*; λ *Clampetia*, nunc *Amantea*; μ *Temsa*, sive *Tempsa*, cujus situs fuit prope speculam maritimam, cui nomen vulgare *Torre Loppa*; ν *Terina*, nunc *Nocera*; ξ *Lametia*, nunc *Santa Eufemia*; ο *Scyllæum* in cervice Scyllæ scopuli, nunc *Sciglio*; & ultra fretum, π *Rhegium*, nunc *Reggio*: ab altero mari ρ *Locri* cognomine *Epizephyrii*, nunc *Jerace*; σ *Caulonia*, nunc *Castel Veteri*; τ *Scylacium*, Brutii. Cerilli. Clampetia. Temsa. Terina. Lametia. Scyllæum. Rhegium. Locri. Caulonia. Scylacium.

nomine (a) *Copias* appellârunt. (b) De *luxu* & *mollitie* Sybaritarum quæ auctores prodiderunt, incredibilia fermè videntur. (c) *Myndirides* mille coquos, totidem aucupes, totidem piscatores gulæ artifices Sicyonem adduxit; idem sæpius questus, quod foliis rosæ duplicatis incubuisset; & quum vidisset fodientem quendam, altiùs rastrum allevantem, lassum se fieri dixit, vetuitque opus in conspectu suo facere. *Suid. Sybaritica mensa*; item *Sybaritica per plateas*; in proverbium abiêre. [b]

HEKELII.

[a] *Crotoni* vicina, ut testis est *Herodotus* Lib. v.

[b] De quibus videndus *Des. Erasmus Roterod.* Chil. II. Cent. II. *Adag.* LXV. & LXVII. q. 431. Seq. Edition. *Coloniens.* & ex eo *Pauli Manutii Adagia* p. 508. col. a. & 510. col. b. *Ursellis* A° 1603. in 8. maj. exc.

BUNONIS.

η (d) *Potentia* ad Apennini montis radices haud longè abest à Casuenti fl. fontibus.

ϑ (e) *Grumentum* haud procul lævâ Siris fl. ripâ situm erat. Ad hoc opidum *T. Sempronius* cum *Hannone Pœno* prosperè pugnavit.

ι (f) *Brutii* à Lucanis orti, quorum fuerant pastores, alteram Italiæ peninsulam incoluêre; à Lucanis Lao flumine ad Hetruscum mare, & Sybari amne ad sinum Tarentinum disterminati [c]. In hunc Italiæ angulum cum LX millibus armatorum compulsus (g) *Spartacus*, quum fugam in Siciliam frustrà tentâsset, tandem eruptione facta, dignam viris mortem obiere. (h) *L. Crassus* enim isthmum muro & fossa sepserat. (i) *Annibal* quoque in extremum hunc agri Brutii angulum compulsus, nihil jam majus precatus est deos, quâm ut incolumi cedere atq; abire ex hostium terra liceat.

κ (k) *Cerilli* opidum ad Mare Inferum VII millia passûm à Lao amne situm est.

λ (l) *Clampetia* in eodem litore XL millia passuum Cerillis abest.

μ (m) *Temsa* post X millia passuum in hoc litore sequitur Clampetiam. *Æs Temesæum*, & *Vinum Temesani agri* celebrantur.

ν (n) *Terina* ad mare sita fuit; unde (o) *sinus Terinæus* appellatus; qui hodiè vulgò *Golfo di S. Eufemia* dicitur.

ξ Post Terinam fuit OEnotrorum opidum (p) *Lampetia*, quod & *Lametia* & *Lametus* dictum est à fl. *Lameto*. Ab hoc opido ingens ille sinus, qui nunc *Golfo di S. Eufemia* dicitur, antiquitus *sinus* (q) *Lametinus* vocabatur.

ο (r) *Scyllæum* opidum nomen habuit à *Scylla*, quæ Saxum sive Scopulus est ad ipsum fretum Siculum.

π (s) *Rhegium* cognomine *Julium* dicitur Ptolemæo: à dehiscendi argumento, quod vi maris & terræ motu ab Italia fuerit avulsa, Sicilia propinqua, appellatum, antiquissimi prodiderunt scriptores. Alii quasi *Regiam* dictam urbem volunt, propter ejus excellentiam.

ρ Post Zephyrium promontorium sequitur celeberrima urbs (t) *Locri Epizephyrii*, à promontorio cognominata. In illo ipso Zephyrio promontorio quondam collocata, posteaque in eum locum creditur translata, ubi nunc conspicitur opidum *Gierazo*. *Locris & Crotone pestilentiam nunquam fuisse*; *nec ullo terræ motu* laboratum, *adnotatum esse tradit* Plinius l. 2. c. 96. Creditum est, Locrenses omnium primos *scriptis legibus* usos fuisse, quas (u) *Zaleucus* composuerat [d]. A (x) *Dionysio Juniore*, regno pulso & apud Locrenses exsulante, gravissimo dominatu oppressi sunt; quem tamen ipsi posteà acerbissimè ulti sunt.

σ (y) *Caulonia*, quæ anteà *Aulonia*, inter Sagrum fuit flumen & Cocintum promontorium. Cauloniensès hi à Brutiis opido suo ejecti in Siciliam sese transtulerunt, ibique urbem priscæ patriæ cognominem condiderunt.

τ (z) A *Scylacio*, Atheniensium, qui Menestheum erant secuti, colonia, *sinus* appellatus est (a) *Scylacius*. Inde sequuntur (b) *tria Japygum promontoria*, quæ vulgò *Capo delle Castelle*, *Capo Rizzuto* & *Capo della Nave*. (c) Promontorium *Lacinium* templo *Junonis Laciniæ* clarum fuit.

HEKELII.

[c] Horum Regio hodiè vocatur *Calabria Inferior*, ubi circa Littus *D. Euphemiæ* Corallium probatissimum olim inveniebatur, abundeque proveniebat Saccharum in Oppido Adamantio, atque in Convallè quadam à Regione *Altomontii* Manna colligebatur è frondibus & arborum truncis, quæ noctu rorabat.

[d] Vid. *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* in Specie de *Republica Locrensium* in *Italia* p. 295. Edition. *Lugdun. Bataviniano-Elsevirianæ* in 16. f.

BUNO-

(a) Copiæ. (b) Sybaritarum luxus. (c) Myndirides. (d) Potentia. (e) Grumentum. (f) Brutiorum ortus & fines. (g) Spartacus. (h) L. Crassus, Spartaci victor. (i) Annibal. (k) Cerilli. (l) Clampetia. (m) Temsa. (n) Terina. (o) Sinus Terinæus. (p) Lametia, s. Lampetia. (q) Sinus Lametinus. (r) Scyllæum. (s) Rhegium. (t) Locri. (u) Zaleucus. (x) Dionysius Junior. (y) Caulonia, s. Aulonia. (z) Scylacium. (a) Sinus Scylacius. (b) Tria Japygum promontoria. (c) Lacinium prom.

Croto. Petelia. Ruſcianum. Conſentia. Pandoſia.

um, nunc *Squillaci*; υ *Croto*, nunc *Crotone*; φ *Petelia*, nunc *Belicaſtro*; χ *Ruſcianum*, nunc *Roſſano*. Intus caput Brutiorum ψ *Conſentia*, nunc *Conſenza*: & haud procul inde verſus Septemtrionem, quondam ω *Pandoſia*, cum *Acheronte* fluv. quæ duo nomina cum *Alexander Epirotarum* Rex in Epiro, ancipiti oraculo monitus, fatalia evitare vellet, heic in eadem incidit atque periit. Fuit præterea potens quondam civitas α *Hipponium*, Romanis *Vibo Valentia* dictum, nunc *Monte Leone*.

Hipponium. Vibo Valentia.

III Atque hactenus populos enarravimus, qui universam Italiam olim incoluerunt, præcipuaſque eorum urbes recenſuimus. Cæterùm quum Græci omnem ferè oram maritimam, coloniis ſuis è Græcia deductis, obſiderent, ipſa hæc terra unà cum Sicilia dicta eſt β *Magna Græcia*, duravitque hoc nomen multis ſæculis, donec *inter fretum Siculum* conſtitit & *Tarentum*; quæ pars Italici littoris poſteà propriè eo nomine indigitata eſt, teſtibus Cicerone, Plinio, Ptolemæo & aliis.

MagnaGræcia.

C A P.

BUNONIS.

υ (a) A Junonis Laciniæ fano vel VI millia paſſuum ſequebatur *Croton* ſive (b) *Croto* urbs olim celeberrima [*e*], quam *Æſarus* amnis mediam olim interfluxerat, præterfluebat poſtea procul extra muros. Mœnia urbis XII millium ambitum continebant ante Pyrrhi in Italiam adventum; poſt tamen adeò cladibus afflicta multis, ut omnis ætatis minus XX millia civium ſupereſſent [*f*]. Salubritas loci in proverbium abiit: *Sanior Crotone*. Hinc oriundus (c) *Milo*, cui robur corporis immenſum fraudi tandem fuit. *Crotoniatis Zeuxis* Heracleotes pictor *Venerem* illam aliaque inſignia opera adornavit. Crotoniata quoque fuit (d) *Democedes* Medicus, qui Darium conjugis opera impulit, ut Græcis bellum inferret. (e) *Pythagoras* Philoſophus Crotone diu multumque eſt verſatus, atque Crotonienſes luxuria corruptos ad bonam frugem & in viam virtutis revocavit. Ad oſtium Æſaris fl. (f) *portus* erat *Crotonienſis*.

φ (g) *Petelia* ſive *Petilia* opidum, inter Crotonem & Scylacium fuit in edito colle, VI millia paſſuum à mari, XXX à promontorio *Crimiſa*. Sub tumulo Petiliæ ab Annibale aliquot Romanorum millia cæſa tradit *Livius l.* 27.

χ (h) *Ruſcianum* ſive *Roſcianum* medio fermè ſitu fuit inter Crathim & Traenta amnes.

ψ (i) *Conſentia* olim Brutiorum caput erat.

ω (k) *Pandoſia* & *Acheron* fluvius ad ipſum fuerunt iſthmum in Brutiorum agris. *Alexander* iſte Dodonæo oraculo juſſus erat *Acherontem Pandoſiamque* vitare. Quum in Theſprotia iiſdem vocabulis ei loca oſtenſa fuiſſent: hic in Brutiis in eadem incidit, à Brutiis cum omni ſuo exercitu deletus; ipſe à Lucano exule veruto transfixus eſt.

α (l) *Hipponium* opidum, anteà *Hippo*, item *Vibon* & *Vibo*, ac demum *Vibona Valentia* dictum, non fuit ad mare ſitum: *Agathocles* enim Rex Siciliæ ei navale extruxit ad ſinum Lametinum. Contra Vibonem ſunt parvæ inſulæ, quæ vocantur (m) *Ithaceſiæ*, *Ulyſſis Specula*.

β (n) *Frons Italiæ*, quæ & (o) *Magna Græcia* & *Græciæ ara* appellatur, per (p) *Auſonium mare*, atque *tres* ejus *ſinus* inter *Salentinum* & *Zephyrium*, vel *Leucopetram* promontoria agnoſcere eſt. *Auſonium* autem *mare* à Sicilia ad Salentinum uſque promontorium extenditur. Sunt itaque ejus maris tres iſti ſinus: *Primus* inter promontoria Salentinum & Lacinium (q) *Tarentinus*. *Secundus* inter Lacinium & Cocintum promontoria (r) *Scylacius*. *Tertius* ſinus inter *Cocintum* ſive (ex Plinio circa hunc terminum variante) Leucopetram, (s) *Locrenſis*. Scinditur itaque Italiæ frons in (t) *duo* cornua, *Leucopetram* & *Salentinum* promontoria. Apenninus itidem in *duo*; quorum unum eſt *Leucopetra*: alterum autem *Lacinium*.

HEKELII.

[*e*] Et antiquiſſima.
[*f*] Hodiè titulo Marchionatus eſt exornata.

BUNO-

(a) Junonis Laciniæ fanum. (b) Croto. (c) Milo. (d) Democedes. (e) Pythagoras. (f) Portus Crotonienſis. (g) Petilia. (h) Roſcianum. (i) Conſentia. (k) Pandoſia & Acheron fl. (l) Hipponium, ſ. Hippo & Vibona Valentia. (m) Ithaceſiæ inſ. (n) Frons Italiæ. (o) Græcia magna. (p) Auſonii maris tres ſinus. (q) 1. Tarentinus. (r) 2. Scylacius. (s) 3. Locrenſis. (t) Duo Italiæ cornua.

CAP. XXXI.

De Fluviis Italiæ. 1

I.

FLuviorum princeps Italiæ est *Padus*, vulgo *Po*, nulli amnium claritate inferior, Græcis *Eridanus* dictus; ac Phaethontis, ut fabulata est antiquitas, pœna illustratus. E gremio α *Vesuli*, celsissimi inter Alpium juga montis, profluens, *triginta* amplius *flumina*, lacusque immensos, *septem ostiis*, quæ *septem maria* perhibebantur, in mare *Adriaticum* defert. Fluminum nobiliora sunt ex Alpibus orta; β *Duria*, nunc *Dora*; *Sessites*, *Sessia*; γ *Ticinum*, *Tesino*, lacum *Verbanum*, nunc *Lago Maggiore*, transiens; δ *Addua*, nunc *Adda*, *Larium* lacum, nunc *Lago di Come*, perfluens: ε *Ollius*, nunc *Oglio*, lacum *Sebinum*, nunc *Lago d'Iséo*, transiens: ζ *Mincius*, nunc *Menzo*, lacum *Benacum*, nunc *Lago di Garda*, transmittens. At à dextra ripa recipit idem Padus ex Apenninis jugis, η *Tanarum*, nunc *Tanaro*; ϑ *Trebiam* qui Nomen servat, Romanorum clade illustrem: & ι *Rhenum* Bononiensem, vulgo *Reno*.

II. Ex Alpibus item profluit κ *Athesis*, Italis nunc *Adese*; German. autem *Etsch*. Reliqua quæ sequuntur, cuncta Apenninus fundit: quorum λ *Arnus*, vulgo

Padus fl. Padi fontes. Duria fl. Sessites fl. Ticinum fl. Verbanus lacus. Addua fl. Larius lacus. Ollius fl. Sebinus lacus. Mincius fl. Benacus lacus. Tanarus fl. Trebia fl. Rhenus fl. Athesis fl. Arnus fl.

BUNONIS.

α In summo *Vesulo* lacus est, cujus occulta origo, qui neque digitum ripas suas excedit; sub eo lacu tres sunt Padi fontes; qui per subterraneos cuniculos ex hoc lacu oriri creduntur. Ab hoc Vesuli lacu L circiter millia passuum in *Cenisii* montis vertice etiam lacus est, ex quo itidem per cuniculos subterraneos fluvius ille oriri creditur; qui apud Segusium in Duriam minorem influit.

β (a) *Duriæ* amnes *duo* sunt: *Minor*, qui supra Segusium opidum ex Alpibus Cottiis exortus III millia passuum infra Augustam Taurinorum Pado miscetur, diminutivo vocabulo accolis *La Dorietta* dictus. *Major Duria* supra Augustam Prætoriam ex summis Grajis Alpibus profluens, ipsa Augusta Prætoria & Eporedia ablutis, XVIII circiter millia passuum infra minorem Duriam eidem Pado redditur.

γ (b) *Ticinus* ex summo Alpium jugo, quod *D. Gothardi* mons cognominatur, ortus, *Verbanum lacum* transit [*a*]. Celebritatem fluvius hic debet pugnæ inter Romanos & Pœnos sub introitum Hannibalis in Italiam circa eum commissæ, ubi P. Cornelius Scipio, Africani pater, ab Hannibale prælio victus & vulneratus, in hostium venisset potestatem, nisi eum protectum prætextatus filius ab ipsa morte rapuisset.

δ (c) *Addua* [*b*] fontem habet in excelso Rhæticarum Alpium jugo, quod vulgò *Monte Brailo* [*c*] appellatur. Per *vallem Tellinam* lapsus, *lacum* transit *Larium*, qui hodiè *Comensis* dicitur.

ε (d) *Ollius* eodem cum Alpium tractu oritur in monte *Mortavolo*. Per *vallem Camucinam* delapsus à *Sebino* sive *Sevino lacu* excipitur, qui ab opido *Sebo* sive *Sevo* nomen habet, quod hodiè vulgò *Iseo* dicitur; unde lacus cognomen habet [*d*].

ζ (e) *Mincius fl.* superiori sui parte, quâ lacum ingreditur, olim idem cum opido *Sarraca* nomen habuisse ex eo colligitur, quòd illa pars hodiè etiam vocetur *Sarca* [*e*].

η (f) *Tanarus* fluviorum istorum maximus est.

ϑ Ad (g) *Trebiam Hannibal Sempronium* Cos. & Romanos suos hyeme vicit.

ι Nullum sagittis aptiorem esse calamum, quàm qui in (h) *Rheno Bononiensi*, cui plurima insit medulla, pondusque volucre, tradit *Plinius lib.* 16. *c.* 36.

κ (i) *Athesis* post Padum totius Italiæ maximus est.

λ Strabo & Aristoteles tradunt, (k) *Arnum Ausaremque*, ubi in unum confluant; alterum alterius violento incursu adeò se invicem attollere, ut qui utrimque in ripis consistant homines, alter alterum conspicere nequeat.

HEKELII.

[*a*] Hic Fluvius aquis est perlucidus, & piscium nobilitate, præsertim laudatissimis *Thymallis* clarus. Ejus arena *Aurum* & *Argentum* præbere dicitur.

[*b*] Vel *Abdua*.

[*c*] Mons *Braulii*.

[*d*] Hic Fluvius piscium bonorum est refertissimus, in quo præsertim prope *Palatiolum* Castrum innumeræ piscantur anguillæ, quæ posteà saliuntur.

[*e*] Profluit aliâs ex Lacu *Benaco* præcipuâ claritate, & ad *Mantuam* decurrens eam insigni Stagno circumfundit, atque hinc eadem claritate pergens in *Padum* exoneratur.

REISKII.

1 Hæc Italiæ Hydrographia est, non tamen tota, sed quoad partem lacus & fluvios, tum majores, tum etiam minores; neque sic omnes, quod præcipui sufficiant, deque mari mediterraneo supra expositum sit.

(a) Ti-

(a) Duria Major & Minor amnis. (b) Ticinus fl. (c) Addua fl. (d) Ollius fl. (e) Mincius fl. (f) Tanarus fl. (g) Trebia fl. (h) Rhenus Bononiensis fl. (i) Athesis fl. (k) Arnus fl.

vulgo *Arno*, Florentiam ac Pisas perfluit; μ *Tiberis*, quem urbs Roma, Romæque conditor *Romulus*, totius terrarum Orbis illustrissimum fecerunt, à dextra ripa ν *Clanim*, vulgo *Chiana*; à sinistra ξ *Narem*, vulgo *Nera*, atque ο *Anienem*, nunc *Teverone*, in Mare Inferum defert.

Clanis fl. Nar fl. Anio fl. Liris fl. Vulturnus fl. Silarus fl. Sybaris fl. Aufidus fl. Aternus fl. Metaurus fl.

III. Inter Latium & Campaniam est π *Liris*, nunc *Garigliano*; in ipsa Campania ρ *Vulturnus*, *Volturno*: inter Picentinos ac Lucanos σ *Silarus*, *Silaro*. In magna Græcia τ *Sybaris*, nunc *Cochile*, & υ *Crathis*, *Crati*: In Apulia φ *Aufidus*, nunc *Lofanto*, Romanorum sinistrâ pugnâ adversus *Annibalem* nobilitatus. Inter Præcutios & Picenum χ *Aternus*, nunc *Pescára*. In Gallis Senonibus ψ *Metaurus*, nunc *Metro*, *Hasdrubalis*, fratris Annibalis, clade atque interitu insignitus.

(a] Tiberis ex Apennino & Aretinorum finibus, nec procul ab Arni fonte nascitur, auctusque XLII rivis & amnibus, per duo in mare Hetruscum ostia effunditur. Sed portus Ostiensis ad hæc ostia quondam maximis impensis conditus, nunc jussu Rom. Pontificis dirutus plane jacet deletusque, ideo ne Turcis ad Italiam appetendam aut invadendam inserviat. Vid. Ricciolus in Geog. refor. & Fourner. in Hydrog.

BUNONIS.

μ (b) *Tiberis* ex imis Apennini jugis [*f*] oritur in Tuscia [*g*].

ν (c) *Clanis* ex Etruria in Tiberim confluit, per *Clusinam paludem* derivatus.

ξ (d) *Nar* è Fiscello monte labens odore sulfureo vitiatus est.

ο (e) *Anio* amnis omnium in Tiberim defluentium celebratissimus in monte Trebanorum ortus, tres lacus, qui subjecto opido Sublaqueo nomen dedere, in Tiberim defert.

π (f) *Liris* amnis anteà dictus est *Clanis* atque *Glanis*. In eum à dextra ripa influunt *Cosa* & *Trerus*; à sinistra *Fibrenus* & *Melfes*.

ρ (g) *Volturnus* sive *Vulturnus* anteà dictus est *Atburnus*. *Domitianus* Imperator quum viam novam inter *Sinuessam* & *Cumas* sterneret; pontem magnifici operis, una cum arcu triumphali, hic struxit in Vulturno amne.

σ Falsum est quod *Silius* l. 8. de (h) *Silaro* scribit; *Duritiem lapidum mersis inolescere remis*.

τ (i) *Sybaris* ab Achaico fonte *Sybari* nomen accepit. Consternatos reddit illos, qui ex eo bibunt.

υ (k) *Crathis* nomen habere videtur à *Crathi* flumine Achaico Ægæo. Hominum, qui in eo abluuntur, crines flavos reddit. Aristoteles in admirandis & Strabo l. 8.

φ Clades illa Romanorum ad (l) *Aufidum* erat *Cannensis*.

χ (m) *Aternum* aliquando sanguine fluxisse tradunt Cicero de divinat. & Liv. l. 24.

ψ Quo loco ad *Metaurum* Hasdrubal à Nerone Livioque Coss. acie victus sit, incertum nobis est.

HEKELII.

[*f*] Tenuis primò ad instar exigui Rivuli.

[*g*] Et augetur Fluminibus ac Torrentibus 42 spatio CL Mill. qui, *Plinio* teste, rerum omnium in toto Orbe nascentium mercator est placidissimus; *Romam* autem in duas partes dividit, & *Tusciam* ab *Umbris* & *Sabinis* devellit, neque unquam alveum egreditur, *Romamque* inundat, quin malum aliquod illi portendat, quod pluries observatum fuit.

(a) Tiberis. (b) Tiberis fl. (c) Clanis fl. (d) Nar fl. (e) Anio fl. (f) Liris fl. (g) Vulturnus fl. (h) Silarus fl. (i) Sybaris fl. (k) Crathis fl. (l) Aufidus fl. (m) Aternus fl.

CAP. XXXII.

De montibus Italiæ.

I.

Alpes, Maritimæ. Cottiæ. Grajæ. Penninæ. Rhæticæ. Tridentinæ. Noricæ. Carnicæ. Ultimæ. Pannonicæ & Juliæ.

ALpes Italiam à Gallia, Vindelicia, Norico ac Pannonia submovent. *Initium* earum à vadis Sabatiis, *finis* ad Flanaticum sinum, vulgo *Golfo di Carnaro*, & *Colapis*, vulgo *di Kulpe*, fluminis fonteis. Dividuntur in varias parteis atque nomina. A vadis Sabatiis ad Vari amnis fonteis, qua Ligustico mari objacent, *maritimæ* cognominantur: hinc ad Segusium usque, vulgo *Susa*, *Cottiæ*: inde ad S. Bernardum minorem *Grajæ*: dein ad usque S. Gothardum *Penninæ*: his continuantur *Rhæticæ*, ad Plavis usque fontem; quarum pars *Tridentinæ* perhibentur, supra Tridentum. His junguntur ad Doblacum usque *Noricæ*, supra Tilavemptum amnem, vulgo *Tajamento*: inde jam *Carnicæ* supra Carnos, usque ad Savi fontes: moxque *Ultimæ*, ad Colapis fonteis usque, *Pannonicæ*, eædem & *Juliæ* dictæ. Sunt tamen qui supra

Dalmatiam Alpium nomen protendant, ubi *Dalmaticas* dici volunt: aliique in Thraciam & Pontum uſque. Sed prior finis ad Colapis fontes à pleriſque receptus eſt. 1 Dalmaticæ.

II. Cæterùm intus in Italia *Apenninus mons* ampliſſimus Alpibus ad Vada Sabatia annexus, perpetuis jugis lunatoque curſu, ad Siculum fretum *Leucopetramque* promontorium tendens, Italiam quaſi mediam ſecat. Prope Sueſſam, Liris fluminis ſiniſtræ ripæ prætexitur α *Maſſicus mons*: hinc inter Bajas & Puteolos eſt β *Gaurus*: ſupra Capuam eſt *Tifata* mons, vulgo *monte di Capua*. Ultra Neapolim *Nolæ* vicinus eſt *Veſuvius*, nunc *monte di Somma*, ignium eruptione ac Plinii interitu clarus. In Apulia eſt *Garganus*, in mare Superum ingenti promontorio excurrens, nunc *monte di S. Angelo*. Montes Apenninus. Maſſicus. Gaurus. Tifata. Veſuvius. Garganus.

BUNONIS.

α (a) *Maſſicus mons* Savonis fl. dextram ripam proſequitur, generoſo vino nobilis [*a*]. Quomodo hic in Romanorum exercitu, quum Pœni ſub eorum oculis *Sinueſſam Falernumque agrum* exurerent, adverſus *Fabium* prope orta eſſet ſeditio, *Livius* ſcribit l. 22. (b) *Falernus ager* Maſſico monti conterminus eſt, & ad *Vulturnum* uſque flumen protenditur. Ad extremum Maſſici montis verſus mare fuit (c) *Sinueſſa* illa, cujus rudera hodieque conſpiciuntur ſub marinis undis ad *Montis Draconis* caſtellum. (d) *Aquas Sinueſſanas* ſterilitatem fœminarum, & virorum inſaniam abolere prodit *Plinius l.* 31. *c.* 2.

β (e) *Gaurus mons* medio itinere inter Puteolos & Lucrinum lacum celſo vertice paulùm à mari remotus, hodiè vulgò dicitur *Monte Barbaro*. Ad hunc montem aquam, amaram cum odore, tum potu profluere, quam uſurpent medicandis oculis, ex Heliodoro tradit Stobæus.

HEKELII.

[*a*] Unde *Maſſicus Bacchi humor*, & *Maſſica Bacchi munera* à *Virgilio* Lib. II. *Georg.* v. 143. & Lib. III. *eorund.* v. 526. optimè commendantur.

REISKII.

1 De Alpibus ſupra explicatum & oſtenſum fuit quæ his Hydrophylacia ſubſint, quæque ſubterraneæ cavernæ, primæ fluviorum, amnium & fontium origines. Apennino ab jugo mons Pauſilypus (f) Baſilipo procurrit, inter Neapolin Puteoloſque medius, viâ per imas radices artificioſiſſimè ductâ mirabilis: Hanc Strabo ſpeluncam, Seneca cryptam Neapolitanam nominat epiſt. LVII. Braunius in Theat. urb. Tom. VI. illam exhibuit Tab. ſingul. Veſuvio Pyrophylacium ſubterraneum fovet, unde fumi nonnunquam & cineres cum impetu protruduntur. Vid. Kircher. Mund. Subter. Tom. I.

(a) Maſſicus mons. (b) Falernus ager. (c) Sinueſſa op. (d) Aquæ Sinueſſanæ. (e) Gaurus mons, ejuſque aquæ amaræ. (f) Baſilipo.

CAP. XXXIII.

De variis Italiæ incolis.

I.

TErram Italicam, à freto Siculo ad Alpes uſque porrectam, qui ab initio habuerint mortales, parum in tanta temporum longinquitate compertum eſt: nec conſtat, unus poſt inundationem terrarum ab urbe Babylonica profectus in diſperſione gentium populus hanc regionem occupaverit omnem, unumque univerſæ nomen impoſuerit; an aliæ ſubinde atque aliæ in terras cultoribus vacuas invectæ gentes, ſuis quæque ſedibus vocabula dederint diverſa. 1 Priſci Italiæ incolæ.

II. Sa-

REISKII.

1 De uno poſt Babylonicam diſperſionem populo huc ad terras Italicas digreſſo non equidem diſtinctè conſtat: De poſteris tamen Japheti & Gomeri per colonias Græcorum antiquiſſimas caſu an fortuito huc delapſis conſtare liquidò videtur: Item de Cittim vel Cittæis, quorum mentio cap. XXVII, ad vetus Latium fiebat. Unum Suidam audiamus, qui vera ipſe incertis adſuit: Τήλεφος γὰρ υἱὸς Ἡρακλέους, ὁ ὑποκληθεὶς Λατῖνος μετωνόμασε τοὺς πάλαι Κητίους λεγομέ-

νους

Ausones. Opici. Osci. Siculi. Umbri. Tusci. Ligures. Veneti.

II. Sanè varii atque genere plane diversi in ea memorantur auctoribus populi, quorum antiquissimi sunt isti: α *Ausones*, Brutiorum Lucanorumque agrum quondam tenentes; hinc *Opici* sive *Osci*, in Samnio atque Campania; *Siculi* in Sabinis & Latio; *Umbri* ad utrumque mare; ad Inferum, in parte Tusciæ inter Tiberim & Umbrorum amneis. Inde β *Tusci* ad Alpes usque; juxta hos γ *Ligures* in Galliam usque ad Rhodanum extensi. Ultra Tuscos δ *Veneti:* quos alii à proximo Illyrico, alii ab *Henetis*, Paphlagonica gente, ortos tradiderunt.

Galli. Tusci. OEnotrii.

III. Tuscos expulerunt inter Alpes & Apenninum suprà dicti *Galli:* Umbros ab Infero mari removerunt *Tusci*; ε Græca gens, ex Arcadia *Duce OEnotro* profecti, unde dicti *OEnotrii*, primùm *Ausones*, suprà dictis sedibus pepulerunt, ulterioraque versus Septemtrionem Italiæ, circa Vulturnum Lirimque amneis, petere coegerunt; nec ea terrarum parte contenti, mox ζ *Siculos* etiam sedibus ejecerunt, jam tum mutato nomine *Aborigines* dicti: Sed cum solum, quod tum occupaverant, *Latium* vocaretur, mutato jam iterum vocabulo, *Latinos* inde sese appellârunt. *Sabini* Opicorum fuêre progenies, genueruntque ipsi ex sese *Picentes*, *Vestinos*, *Marsos*, *Pelignos*, *Prentanos*, *Marrucinos*, *Samnites*; quorum hi posteà *Hirpinos*, *Campanos*, *Lucanos* atque *Brutios* condiderunt.

Aborigines. Latini. Sabini.

Coloniæ Græcorum.

IV. Interim *Græcorum nationes*, aliæ aliis temporibus in Italiam invectæ, urbes in ea passim condiderunt, suisque coloniis, ut suprà dictum est, omnem oram maritimam Superi Inferique maris impleverunt. Hinc *Italia* unà cum *Sicilia*, ut ex Strabone & Trogo liquet, *Magna Græcia* appellata fuit. At cum alii populi aliis ex locis Græcos expellerent, maximè vero *Lucani* eam partem, quam de suo nomine *Lucaniam* dixerunt, oppressis illis, occuparent, & ab his orti *Brutii Brutiam*, paulatim Græcum nomen per Italiam imminui cœpit; donec in ea parte consisteret, quæ tum *Magna Græcia*, nunc *Calabria superior* dicitur.

MagnaGræcia. Lucani. Brutii.

Romani.

V. At postquam *Romanorum* crevit potentia, tota tandem Italia horum armis subjugata est; stetitque sub Romæ urbis imperio, regionibus ac populis

τες νῦν λατίνες· *Telephus enim Herculis filius cognomento Latinus eos, qui olim Ketii vocabantur, alio Latinos nomine dixit.* De coloniis Græcorum Italicis monumenta contestantur vetera; itemque de migrationibus gentium Germanicarum, & septemtrionalium irruptionibus. Una series harum chronologica luculentiùs constitui posset digerique, patria item unde prodierint, & nova Respubl. copiosius explicari, nisi brevitas nobis obstaret.

BUNONIS.

α (a) *Tres* tantum in omni Italia fuerunt *populi indigenæ*: (b) *Umbri*, (c) *Siculi*, & ingens (d) *Ausonum* sive *Opicorum* corpus. Ab his orti sunt *Sabini*; à Sabinis porrò fuerunt *Picentes*, *Frentani*, *Marrucini*, *Peligni*, *Vestini*, *Marsi*, *Æqui*, *Hernici*, & *Samnites*. A *Samnitibus* orti *Hirpini* atque *Lucani*; & ab his *Brutii*. Ab iisdem *Samnitibus* posteà orti *Campani*, Opicos atque Auruncos totâ pepulere Campaniâ. Inter hos & Lucanos *Picentini* Picentium fuere pars; à Romanis à Supero ad Inferum mare traducti.

β *Tuscorum* stirpem omnes auctores antiqui, uno excepto Dionysio Halicarnassensi, ex Asia à Lydorum gente deducunt.

γ Alpini populi fuere (e) *Ligures* [a] Celtici generis, in varia nomina divisi; *Taurinorum*, *Salassorum*, *Lepontiorum* & *Euganeorum*. *Rhæti* quoque fuere Alpini, & ipsi in plura cognomenta distincti; Hinc *Carni* Inalpinæ sive Celticæ originis gens.

δ (f) *Venetorum* verò gens ex Asia, *duce Agenore*, post excidium Trojæ deducta creditur. Alii tamen, in quibus Herodotus, Venetos *Illyrici* generis pronunciârunt.

ε Græci isti, trajecto sinu Ionio, domicilium in Italia statuerunt, deducti ab (g) *OEnotro* Arcade, *Lycaonis* filio, XVII ætatibus ante, quam ad Trojam bellatum est; *Dionys. Hal. l.* 1. id est, annis 479, ante bellum Trojanum; & ante Christum natum 1650. OEnotrorum regia sedes tum fuit *Pandosia*; & fluvius, cui imposita urbs illa, Græco nomine *Acheron* iis dictus est.

ζ *Siculi* isti ejecti, peragrata inferiori Italia, ab Opicis porro, sive Ausonibus pulsi, *Sicaniam* insulam occupârunt.

HEKELII.

[a] *Romanos* Populos hosce nunc *Tuscos*, nunc *Hetruscos*, *Græcos* verò *Tyrrhenos* dixisse, *Maginus* sæpe laudatus autor est, dicens, *Tusciam* appellatam fuisse

(a) Populi Italiæ indigenæ, (b) Umbri, (c) Siculi, (d) Ausones, (e) Ligures, (f) Veneti, (g) OEnotrii.

Tab. 22
ITALIA NOVA
GERMANIÆ PARS
HELVETIÆ PARS
CARINTHIE PARS
CILLEI COM
CROATIA
DALMATIÆ PARS
LOMBARDIA
PARTE DI FRANCE
MARE DI SARDEGNA
GOLFO
SINUS VENETICUS
VENETIA
MARE TIRRENO
MARE IONIO
SICILIÆ PARS
Golfo di Specia
Elba
Roma
Napoli
Golfo di Napoli
Venetia
Ancona
Fossa Fretum
Stromboli
I Liparee ol vero di Volcanogia Eolie
Mesina
Palermo
Brindisi
Otranto
Bocca del Golfo
Golfo di Taranta
Golfo di Squillacci
Ragusa nuova
Corfu
Miliaria Italia Communia
Miliaria Germanica Communia
John Senex Sculp.

pulis suprà explicatis distincta, ad *Honorii Imperatoris* usque tempestatem. Ex hinc alii aliique subinde, η *Gothi*, ϑ *Vandali*, ι *Heruli*, Germanicæ gentes, κ *Hunni*, superatis Alpium jugis, totam invadentes, in varia regna atque imperia distribuerunt. His tandem à ducibus *Justiniani Imp.* pulsis, *Exarchatus* in Italia magistratus constitutus est, cujus sedes *Ravenna*, Româ tum in ruinis jacente, λ Ultimi hinc *Longobardi*, expugnata *Ravenna*, regnum in Togata Gallia constituerunt, quod etiam nunc de gentis vocabulo corruptè *Lombardia*, quasi *Longobardia*, appellatur. Hos tandem debellavit *Pipinus Franciæ Rex*, à Pontifice Romano contra eos in Italiam vocatus.

Gothi. Vandali. Heruli. Hunni. Exarchatus. Longobardi.

fuisse vel à *Sacrificiis*, quoniam in hac re hæ Gentes præ cæteris excelluere; vel etiam à *thure*, cujus in *Sacrificiis* singularis atque præcipuus usus est.

BUNONIS.

η Italiam primis annis Honorii invaserunt *Radagaisus* & *Alaricus* (a) *Gothorum* Principes magna cum multitudine hominum. Sed *Radagaisus* Fesulanis inclusus montibus cum omnibus suis copiis deletur à *Stilicone*: quod anno Chr. 405 *Prosper*, & sequenti *Marcellinus* assignat. *Alaricus* deinde Romam cepit anno C. 410. Inde in Latium, Campaniam, Apuliam, Lucaniam & Calabriam profectus, ea quoque loca depopulatus est. Quum *Consentiam* expugnâsset Alaricus, mortuus est: & à militibus in Regem electus *Athulphus*, qui cum omni Gothorum exercitu in Galliam concessit.

ϑ Interim (b) *Vandali* & *Suevi*, vastatis Gallis, Pyrenæos montes transgressi, Hispanias occupârunt. Inde partim à Gothis pulsi, partim à *Bonifacio* Comite & Præfecto Africæ, cui dissidia erant cum *Castino* militiæ duce, invitati, trajecto in Africam exercitu, Romanos profligant, captâque Carthagine regnum ibi condunt sub Rege Genserico; Quum verò *Valentinianus* III Imperator fraude *Anicii Maximi*, cujus uxorem stupraverat, interiisset, ipseque Maximus hanc cædem *Eudoxiæ Augustæ*, quam in matrimonium pellexerat, per imprudentiam aperuisset, mulier ista vindictæ cupida Gensericum ad ulciscendum scelus occultè excitat; qui Italiam ingressus, Romam captam diripuit, & Eudoxiam cum filiabus Placidiâ & Galbâ, multisque millibus captivorum in Africam secum abduxit, quod contigit an. C. 455.

ι *Odoacer Turcilingorum* Rex, cum *Scyris* & (c) *Herulis* auxiliaribus Italiam occupavit A. C. 476. eamque regio nomine tennit annis circiter 17. Anno verò 489, *Theodoricus* (d) *Gothorum* Rex, *Zenonis* hortatu Italiam adiens, *Odoacrem* tribus præliis superatum Ravennæ obsedit, ac tandem fraudulenta pactione circumventum interfecit, Herulisque sedes inter Subalpinos concessit, anno C. 493, quo ipso initium habuit Gothorum in Italia regnum, à *Theodorico* sapientissimè constitutum: quod cum *Tega a Narsete* victo desiit anno 554.

κ *Attila* virtute *Aetii* in Galliis repressus, reparato exercitu Italiam invasit anno C. 454. Aquilejam [*b*] captam solo æquavit, multisque opidis vastatis Romam petens, Leonis Episcopi Romani oratione commotus in patriam abscessit.

λ *Alboinus* à Narsete excitatus cum (e) Longobardis suis Italiam ingressus, anno C. 568, ab exercitu suo Italiæ Rex proclamatur anno C. 571. Regnum istud stetit ad annum usque C. 772, quo *Desiderius*, Longobardorum Rex ultimus, à Carolo M. captus & in Franciam abductus est. Deletum igitur est hoc regnum non à *Pipino* sed *Carolo*, ab ipso Longobardorum in Italiam ingressu annis 206.

HEKELII.

[*b*] Urbem olim ditissimam atque populosissimam splendidissimamque Imperatorum Sedem.

(a) Gothi. (b) Vandali. (c) Heruli. (d) Gothorum in Italia regnum. (e) Longobardi.

CAP. XXXIV.

De novissima Italiæ divisione. ι

I.

POstquam imperii Romani dignitas atque sedes in Germaniam delata est, Italia varie ab aliis aliisque divexata, atque in varios titulos atque dominia discerpta est. Hinc novissimæ divisionis regiones nunc sunt: *Histriæ* Marchionatus,

REISKII.

ι Italia quin Carolingis aut Francicis, & posthac Germanicis Impp. Heinricis, Ottonibus, Fridericis, aliisque subjecta fuerit, nullum est dubium: Sed arcanis Rom. Pontificum consiliis ea demum turbata & divulsa, tot Principes ac Dominos recepit hodieque fovet; ut tamen Impp. Romano-Germanicis jus suum integrum supersit. (a) Interim status per Italiam nunc triplices vigent: 1º *Regna*, 2º *Respublicæ liberæ*, 3º *Principatus*. Regna illa Regi Hispanico subsunt potissima, Neapolitanum, Siciliæ ac Sardiniæ, cum Ducatu Mediolanensi, & agro Tusciæ ad littus proximo:

(a) Status Italiæ triplices.

chionatus, *Fori Julii* Ducatus; & haud exigua Italiæ portio *Lombardia*, ſub qua Marchia *Tarviſiana*, Ducatus *Mantuanus*, Ducatus *Mediolanenſis*, *Tirolis* Comitatus dimidia pars, *Griſones* in ipſis Alpibus; & his contermini *Helvetiorum ſtipendiarii*, *Pedemontium*, Ducatus *Montis-Ferrati*, *Parmenſis* Ducatus, *Romania* ſive *Romaniola*, Marchia *Anconitana*; jamque extra Lombardiam, *Ager Genuenſis*, *Tuſcia*, in qua *patrimonium D. Petri*, Tiberis dextræ ripæ adfixum; *Ducatus Spoletanus*, *Ager Romanus*; inde *Regnum Neapolitanum*, inque eo Regiones *Aprutium*, *Apulia*, *Laborinus ager*, *Baſilicata*, *Calabriæ duæ*, *Ager Baritanus*, & *Ager Hydruntinus*.

Dominia. II. At eandem Italiam in partes ſingulis *Dominiis* diſtinxeris hoc modo:

Hiſpani ditiones in Italia. 1. *Dominium eſt Hiſpaniarum Regis*; ſub quo Regnum *Neapolitanum*, α Ducatus *Mediolanenſis* (1), ac quædam *opida in Tuſciæ* litore, *Inſulæque* Italiæ adjacentes, *Sicilia* & *Sardinia*.

Pontificis R. ditiones. 2. *Pontificis Romani*; ſub quo *ager Romanus* (2), *Patrimonium D. Petri*, Ducatus *Spoletanus*, Marchia *Anconitana*, *Romaniola*, & urbs in agro Neapolitano *Beneventum*. β

Venetorum dit. 3. *Venetæ* Reipublicæ; ſub qua γ *Hiſtria*, *Forum Julii*: δ Marchia *Tarviſiana*, & inde ε *Lombardiæ pars* ad uſque Bergomum.

Tuſciæ dit. 4. *Magni Ducis Tuſciæ*, in Tuſcia. ζ

Genuenſium ditiones. 5. *Genuenſis Reipublicæ*; ſub qua *Liguria* intra Apenninum & Liguſticum mare, ac *portiuncula Tuſciæ* Liguriæ proxima, cum *Inſula Corſica*. η

Ducis Parmenſis dit. 6. Ducis *Parmenſis*, in Lombardia *Ciſpadana*. ϑ

7. Ducis

proximo: Reſpublicas cum Europa ſub initium recenſuimus, item Principatus, Rom. æque Pontificis Eccleſiaſticum, atque politicos ſive ſeculares; Quos heic loci repetere ſupervacuum erit, etſi auctor noſter in ſuo Catalogo quoſdam omiſerit, quoſdam claſſi juſtæ non inſerat, quoſdam nec amplius ſuperſtites addat, Ducatum utpote Urbinatem, Rom. Pontifici ſubjectum. De ſingulis infra obſervabitur, quod loco præſenti vix congruit. Vid. Supplementa lib. II. cap. I. Sect. 2. tractat. de Principat. Italiæ, lingua ex Italica tranſlati, & Thom. Segeti notis illuſtrati: Reſpublicæ item Elzevirianæ.

(1) *Marchionatus Finarii in Liguria*

(2) *Sabina ac.*

BUNONIS.

α Ad Ducatum Mediolanenſem [*a*] pertinent, ager *Novarienſis*, *Laudenſis*, *Cremonenſis*, *Comenſis*, *Ticinenſis*, *Vigevanus*, *Alexandrinus*, *Tortonenſis*, *Bobienſis*; item *Comitatus Angherianus* ſeu regio circa Verbanum lacum [*b*]. Illa Tuſciæ opida ſunt, quæ hodiè vulgò appellantur, *Piombino*, *Telamone*, *Orbitello* & *Porto Hercule*.

β Ditioni Pontificiæ, quæ vulgò *Stato della Chieſa*, præter iſtas provincias, adſcribuntur, *Ager Sabinus*, *Ager Orivetanus*, *Ducatus Urbinas*, *Ager Bononienſis*; *Ducatus Ferrarienſis*; *Com. civitatis Caſtellanæ*; *Ceneda in agro Forojulienſi*; *Montaldo in Pedemontio*. In Gallia *Comitatus Avenionenſis*, & *Vindaſcinus*. Supremum *jus* Pontifex ſibi tribuit in *regnum Neapolitanum*, *Siciliam*, *Sardiniam* & *Corſicam*, itemque in *Ducatum Parmenſem*, *Ronciolionæum* & *Placentinum*. Hunc tamen ad Ducatum Mediolanenſem pertinere Hiſpaniæ Rex contendit. *Ducatum Caſtrenſem* hodie repetit Parmenſis Dux.

γ In Iſtria Auſtriæ Archiduces multa etiam tenent loca: Maritima pleraque ſunt in ditione Venetorum. [*c*]

δ In Marchia Tarviſiana ſunt *territorium Cadorinum*, *Epiſcopatus Bellunenſis* & *Feltrenſis*, *territorium Tarviſianum*, & *Ducatus Venetus*.

ε In Lombardia ad Venetorum ditionem pertinent territoria iſta; *Paduanum*, *Veronenſe*, *Vicentinum*, *Brixianum*, *Cremenſe*, & *Bergomenſe*. Poſſident quoque *Veneti Agrum Poleſinum*, *Rhodiginum*, & nonnihil in *Albania*: Itemque *Cretam* & *Corcyram inſulas*.

ζ *Magnus Hetruriæ Dux* habet ditionem *Florentinam*, *Piſanam*, *Senenſem*, & *Elbæ* inſulam, cum nonnullis inſulis minoribus ad oram iſtam jacentibus.

η Ad Genuenſium ditionem pertinent ſeptem dynaſtiæ præcipuæ; *Monachii* & *Oneliæ Principatus*; *Comitatus Marri*; *Finalii dynaſtia*; *Territorium Pontremolienſe*; *Marchionatus Toreliæ*; *Comeſque Ovenſis*.

ϑ (a) In ditione Parmenſi ſunt *Ducatus Parmenſis*, *Placentinus*, & *Caſtrenſis*; *Comitatus Ronciliomenſis*; & *Pinnenſis Comitatus* in regno Neapolitano; itemque *ditio Palavicinorum*, *Principatus Landenſis*, & *Comitatus Roſſenenſis*.

HEKELII.

[*a*] Ambitu ſuo 300 Mill. juxta nonnullos *Geographorum* complectentem.

[*b*] In hunc *Ducatum* mittit Rex *Hiſpaniæ* GUBERNATOREM, ſplendidiſſimo CAPITANEI GENERALIS titulo exornatum, qui continuò in loco permanens tam *equitibus* quam *pedeſtribus* præeſt militibus. *Maginus* loc. cit. fol. 139. fac. b. & 140. fac. a. dicit, Regem *Hiſpaniæ* ex hoc Ducatu proventum habere 80000 aureorum; ſed adminiſtrationem Cauſarum Civilium & Criminalium pendere à *Mediolanenſi* Senatu, eoque ex XVI Doctoribus atque nonnullis Prælatis, Patritiiſque *Mediolanenſibus*

(a) Parmenſis dit.

IMPERIUM ROMANUM
H. Moll Sculp.
OCEANUS DEUCALEDONIUS
Orcades Insulæ
GERMANICUS
OCEANUS
VERGINIUS OCEANUS
OCEANUS BRITANICUS
OCEANUS
AQUITANICUS
OCCIDENTALIS.
OCEANUS
CANTABRICUS
OCEANUS ATLANTICUS
GERMANIÆ PARS.
BELGICA
LUGDUNENSIS
AQUITANIA
RHÆTIA
Noricum
DACIA
PONTUS EUXINUS
SARMATIÆ PARS
SCYTHIÆ PARS
MARIS CASPII sive HIRCANI PARS
Colchis
Albania
ARMENIA MAIOR
MEDIÆ PARS
MESOPOTAMIA
ASSYRIA PARS
Babilonia
CHALDEA
ARABIA FŒLIX
Arabia Deserta
SYRIA
IUDÆA
ÆGIPTUS
LIBYA EXTERIOR
MARMARICA
CYRENAICA
AFRICA MINOR
AFRICA
NUMIDIA
MAURITANIA TINGITANA
MAURITANIA CÆSARIENSIS
HISPANIA
LUSITANIA
TARRACONENSIS
Bætica
MARE IBERICUM
MARE
Balearicum Mare
Balearcs Ins.
SARDOUM MARE
Corsica
Sardinia
MARE INFERUM
MARE SUPERUM
Sicilia
Roma
IONIUM MARE
MACEDONIA
THRACIA
Creta
Rhodus
Cyprus
ASIA PROPRIA
Bithinia
Lydia
Phrygia
Cilicia
Pamphylia
Galatia
Cappadocia
MEDITER RANEUM
AFRICUM MARE
Carthago
Melita
Alexandria
Hierusalem
Antiochia
Damascus
Palmyra
Tyrus
Babylon
Memphis
Sinus Arabicus
UMBRI
VOLSINI
Capenates
SABINI
VESTINI
Mappucini
Frentani
PELIGNI
SAMITES
Apuliæ Pars
CAMPANI
VOLSCI
LATINI
Rutuli
Antium
Circæum Promontorum
MARIS INFERI seu TYRRHENI PARS
Campi Pallentini
HERNICI
Marsi
Æquicoli
Tarquimensis
Volcientes
Graviaci
Saturnini seu Aurinini

7. Ducis *Sabaudiæ*, ſub quo *Pedemontium*. ι — Sabaudi ditiones.
8. *Helvetiorum*, ſupra lacum Verbanum & Larium. κ — Helvetiorum.
9. *Rhætorum* ſive Griſonum in Alpibus. λ — Rhætorum.
10. Archiducum *Auſtriæ* in Comitatu *Tirolenſi*, ubi Tridentum, & in partibus Alpinis *Fori Julii* ac *Hiſtriæ*. (1). — Auſtriacorum.
11. Ducis *Mantuani*, in Ducatibus *Mantuæ* ac *Montis-Ferrati*. — Mantuani.
12. Ducis *Mutinenſis*. μ — Mutinenſis.
13. Ducis *Urbinatis*. ν — Urbinatis.
14. Civitatis *Lucenſis*, in urbe *Luca*. — Lucenſium.
15. Comitis *Mirandulani*. ξ — Mirandulani.

lanenſibus conſtante. Plura vid. infra Cap. XXXVI. Sect. II.

[c] Olim *Venetorum Ditio*, vel *Regio*, erat totus ille Tractus, à *Liquentia* amne & ſinûs *Adriatici* intimo angulo uſque ad *Mincium* amnem & *Benacum* lacum, quæ ampliores quondam Fines poſſederat, nimir. ad *Adduam* uſque Fluvium.

BUNONIS.

ι Sabaudia olim dicta fuit *Marchia Italiæ* [d]. Totus ille tractus ſecundum Boterum uno nomine vocatur *Pedemontium*; quoniam ad pedem ſeu radices Alpium extenditur [e]. In Sabaudi ditione ſunt *Principatus Pedemontii proprie dicti*; *Marchionatus Seguſinus & Eporediæ*; *Vercellenſe Dominium*; *Marchionatus Salutiarum*; *Comitatus Aſtenſis*, & *Marchionatus Cevenſis*; *Montferatus Sabaudicus*, & *Comitatus Nicææ* cum *Comitatu Tendæ*.

κ *Helvetiorum* ſunt *quatuor* juriſdictiones *Helveticæ*.

λ *Griſonum* & *Vallis Tellina*, & Comitatus *Clavennenſis*.

μ Sub *Mutinenſi* quoque eſt Ducatus *Regienſis* & Principatus *Carpenſis*, *Friniana* & *Grofiniana* ditiones; *Corregii* & *Saxulli* Dominia, & Comitatus *Rolienſis*.

ν In Marca Anconitana.

ξ Mirandulanus quoque tenet *Comitatum Concordiæ*. Cæterùm omnem *Italiam*, præter Remp. *Venetorum*, & *Helvetiorum Cantones*, *regnumque Neapolitanum* ad jus imperii R. pertinere, oſtendit celeberrimus *Conringius* L. de Finibus Imperii Germanici.

HEKELII.

[d] Cujus Duces è *Saxonum* Ducibus ac ſtirpe auguſta originem ducunt annos prope quingentos.

[e] Ad ipſam *Sabaudiam* ſpectat quoque Regio illa in plano ſitu poſita, BRESSE, omni *Tritici* genere, *Cannabe*, *Piſcibus*, *Fluminibus*, ac *Stagnis* abundans.

(1) *Imperatori etiam parent Aquileja, Comitatus Goritiæ, cum Tergeſte Pedena & Piſino in Iſtria; Helvetii etiam in Italia poſſident quatuor Præfecturas; nempe Luganenſem, Locarnenſem, Mendriſianam, & Madianam, una cum Belitione, quæ antea partes erant Ducatus Mediolanenſis; at Helvetiis parent ab Anno* 1512, Baudrand. *Alii etiam Principes in Italia numerantur, viz. Dux Maſſæ, Dux Sabulonetæ, Principes Caſtilionis, Sulphurini, Monæci, Maſſerani, & Plumbini, Comes Novellariæ, Reſpublica Sti. Marini, Marchio Foſdinovi, & Marchio Montinenſis.*

CAP. XXXV.

Hiſtria, Forum Julium, Marchia Tarviſiana, Griſones, Helvetiorum ſtipendiarii, & Pedemontium. 1

I.

NOviſſima *Italiæ* diviſione tradita, ſingulas partes inſpicere haud pigeat. Prima ab Arſia amne eſt α *Hiſtria*, German. *Iſterreich* dicta. Opida nunc — Hiſtria.

BUNONIS.

α (a) *Iſtria* vel *Hiſtria* [a] peninſulæ inſtar ſeſe extendit, à *Formione fl.* qui Italis *Riſano*, & Germanis *Alben*, vocatur, & *Tergeſto* ſive *Trieſt*, quod Auſtriacorum eſt, inter ejus ſinum, qui *Tergeſtinus*, vulgò *Golfo di Trieſte* & ſinum *Flanaticum*; qui hodiè Italis *Golfo di Quernero* ſive *Carnero* dicitur; aliiſque, ob crebra quæ ibidem contingunt naufragia, *Carnivorus*. *Flanaticus ſinus* nomen habet à *Flanone* opido, quod hodiè Italis *Fianone* eſt.

HEKELII.

[a] *Japygia* olim dicta.

REISKII.

1 Petrus du Val (b) tres Italiæ partes majores conſtituit, nempe in Lombardia *ſuperiorem*, *mediam* in Ducatu Florentino, Lucenſi Republica & ſtatu Eccleſiaſtico, *inferiorem* in regno Neapolitano: Sed ipſe Auſtriaca Italiæ dominia, Principatus, & quaſdam Reſpublicas omiſit. Hiſtria enim atque Forum Julii ex parte domui Auſtriacæ, pluraque his vicina dominia ſubſunt: Pars altera Venetæ Reipubl. paret, cum (c) *nova Palma*, quæ Fori Julii & Italiæ & Chriſtianæ fidei propugnaculum in nummis fundamento ſuppoſitis jure vocatur, tanquam unicum totius Europææ regulare

(a) Iſtria. (b) Tres Italiæ partes. (c) Palma nova.

Pola. Parentium. Caput Histriæ.

nunc clariora sunt: β *Pola* (1), γ *Parentium* (2): & δ *Caput Histriæ*, vulgò *Capo d'Istria*.

Forum Julium, f. Friuli, & Patria di Friuli.

Forum Julium, vulgo Friuli, & Patria di Friuli.

Vedinum. Tergestum.

II. ε *Fori Julii* caput est ζ *Vedinum*, nunc *Udene* (3). Reliqua opida clara sunt; η *Cividad di Friuli* (4), θ *Tergestum*, ι *Gradiscia*, ac nuper à Venetis condita

(1) *Venetis paret, a Colchis olim condita, at nunc exigui momenti.*
(2) *Venetis etiam subest, at infrequens propter aeris insalubritatem.*
(3) *Olim Episcopalis & Patriarchæ Aquileiensis Sedes.*
(4) *Venetis paret.*

regulare fortalitium, ac tuendo maris Adriatici ostio necessarium. Marchia Tarvisina Reipublicæ subjecta, huic sedem atque domicilium præstat (a) *Venetias* urbem Europæ Italiæque maximam, ex insulis circiter LX A. 456 natam, nunc templo D. Marci, thesauro publico, armamentario, ædibusque publicis permultis magnificentissimam. Ipsa Respubl. inter regias in conclavi Pontificio habetur, ob regnum Dalmatiæ, quod adhuc tenet, utut Candiam ereptam Turci teneant. (b) *Patavium* urbis fundamenta in rivo alto posuisse dicitur: Ipsum Patavium cive *Livio* effertur ac hujus cineribus, quos tamen in dubium Morhoffius vocavit Libello ad Patavinit. Livian. edito. *Respublicæ Rhæticæ tres* uno quidem fœdere, non Magistratu tamen uno aut eodem junctæ sunt. (c) *Pedemontium* Petro du Val, urbs quasi continua 400 milliaribus Italicis patet, cultu, frugibus, vino, & omni proventu ditissima, quam Dux Sabaudiæ cum Marchionatu Saluzzarum pluribusque dominiis tenet: Item Rex Cypri titulo: Nunc sedes belli Gallici hæc extat, Pignarolâ per Gallos iterum vindicatâ, quam Sabaudi acerrime obsessam, fulminalibus machinis quassârunt. Vercella itidem Duci suo Sabaudico paret: Turinum hujus sedes, arce fermè regiâ & munitissimâ, sese commendat. Linteum vero Christi sepulchrale, quod Turinenses religiosissimè ostentant, quam sit dubium incertumque illud nostris in Exercitat. de Imag. Christi publice ostendimus.

BUNONIS.

β (d) *Pola* urbs maritima antiqua in excelso monte sita est, olim etiam *Pietas Julia* dicta; habet rudera amphitheatri [*b*]. Ab Attila olim fuit diruta; quisnam vero illam restaurârit, compertum non habemus [*c*]. Portu gaudet pulcherrimo, quem insula *Breonia*, vulgò *Brioni*, claudit.

γ (e) *Parentium*, vulgò *Parenzo*, in peninsula situm, & egregie munitum, portum habet capacissimum, quem insula S. Nicolai efficit; ubi olim Pharus fuit. Urbs illa à Genuensibus direpta est anno 1354.

δ (f) *Caput Histriæ*, urbs olim (g) *Ægida*, deinde (h) *Justinopolis*, à *Justino* Imperatore, qui eam restituit, dicta, *P. Pauli Vergerii* patria est; in parvâ Insulâ [*d*] exstructa, pontibus versatilibus, continenti annectitur; Germanis vulgò dicitur (i) *Gafers*. Cæterùm (k) *Albona*, Matthiæ Flacii patria, ad sinum Flanaticum est. (l) *Citta Nuova*, sive *Civitas Nova*, ad litus est inter *Parenzo* & *Humago*, s. *Omago* opida, in scopulis marinis jacens. Mediterranea verò loca Austriacorum sunt. Habet Istria montem præcelsum, qui vulgò *Major* dicitur, herbis medicatis celebrem. Eademque regio præstantissimo etiam marmore dives est. Præter ista loca ad litus est *Revinium*, vulgò (m) *Rovigno*: aliis *Aurupina* dicitur, ab antiqua illa urbe, cujus rudera haud procul in monte, qui vulgo *Monti di Auro*, conspiciuntur. Leander *insulam* vocat; ponte lapideo continenti juncta est. Duos habet portus, ad Austrum unum, alterum ad Septemtrionem. In agro ejus cæditur marmor Istricum. In Mediterraneis Veneti tenent (n) *Petram Pilosam*, quæ in rupe sita Marchionatus caput est. (o) *Fanum S. Laurentii* ultrò se submisit Venetis. (p) *Montona* olim libera in Venetorum quoque potestate est. Cætera opida quæ hic Venetis parent, non sunt adeo clara. (q) *Austriæ Archiduces* in Istria sub sua potestate tenent *Pedenam*, Episcopalem urbem; *Pisinum, Vetus & Novum*, reditibus dives; *Lupolianum*; *Cossiacum*; *Cominum*; *Dorum*; *Vipæum*; *Fanum S. Angeli*.

ε *Forum Julii*, vulgo *Friuli* & *Patria di Friuli*, limitibus continetur *Marchiæ Tarvisianæ, Norici* & *Histriæ*; fluminibusque *Formione*, qui Italis *Risano* & Germanis *Alben* vocatur: & *Liquentia*, qui vulgo *Livenza*. [*e*]

ζ (r) *Vedinum*, Germanis *Weiden*, Italis (s) *Udene*, urbs ampla & magnifica, cujus ambitus censetur quinque milliarium Italicorum, sub potestatem Venetorum redacta est anno 1420.

η (t) *Cividad di Friuli*, olim *Forum Julii* ad Natisonem sita provinciæ nomen dedit, natura loci munita urbs, à Theodorico primum eversa; deinde à Cagana Pannone: posteà restaurata *Civitas Austriæ* dicta est.

θ (u) *Tergestum* vulgo *Trieste* Episcopatûs dignitate claret. Ad mare situm tempore Henrici Danduli à Venetis fuit occupatum. Post tamen Archiducibus Austriæ cessit. Anno 1507, iterum à Venetis capitur, sed à Maximiliano receptum, hactenus Austriacis paret. Ager circa Tergestum & Justinopolin vinum illud fert, quod Germanis vocatur Reinfal.

ι (x) *Gradiscia* regionis propugnaculum est à Venetis contra Irruptiones Turcarum anno 1472 condita.

HEKELII.

[*b*] Et Sepulchra vetustis litteris inscripta.
[*c*] Hodie Urbs, à *Colchis* quippe in plano Solo condita, dicitur esse Episcopalis.
[*d*] A *Colchis* æque ac *Pola*.
[*e*] Hæc Regio *Carnorum* Populorum Terra est, olim, *Blondo* testante, *Liburnia* appellata. Sed *Fori* nomen *Julii* ideò ei dicitur esse inditum, quod *Julius Cæsar* Legiones hàc trans *Alpes* duxerit.

BUNO-

(a) Venetia. (b) Patavium. (c) Pedemontium. (d) Pola. (e) Parentium. (f) Caput Histriæ, s. (g) Ægida, s. (h) Justinopolis. (i) Gafers. (k) Albona. (l) Civitas Nova. (m) Rovinium. (n) Petra Pilosa. (o) Fanum S. Laurentii. (p) Montona. (q) Opida Istriæ mediterranea quæ Austriæ Archiducibus parent. (r) Vedinum. (s) Udene. (t) Cividad di Friuli. (u) Tergestum. (x) Gradiscia.

dita ϰ *Palma*, egregium Fori Julii atque Italiæ ab hac parte propugnaculum. Cæterum eſt in Foro Julio Auſtriacæ ditionis *Palatinatus Goricienſis*, cujus caput *Goricia* (1), opidum ſatis nobile.

Palma. Goricia.

Marchia Tarviſiana.

Marchia Tarviſiana. Tarviſium.

III. Cognominatur *Marchia* hæc ab λ *Tarviſio*, vulgò *Treviſo*, ſplendida urbe (2). At Princeps non modò Marchiæ Tarviſianæ, ſed totius facilè Italiæ urbs eſt μ *Venetiæ*, in ipſo ſalo, palis ſuperſtructa, Emporium toto Orbe terrarum celeberrimum, ac Reſpubl. potentiſſima, magnificis ædificiis ſplendens, ac templo *D. Marci*, atque *armamentario*, maximè conſpicua (3). γ *Patavium* (4), urbs ſpatioſa magis quam populoſa, *Academia* totius Europæ celeberrima maximè gloriatur: de cætero munitiſſima. ξ *Verona* ampla, ſplendida, magnifica ac populoſa, amphitheatri reliquiis nota eſt (5). ο *Vicentia* Equeſtris ordinis viris gratiſſimum domicilium (6).

Venetiæ. Patavium. Verona. Vicentia.

Rhæti,

BUNONIS.

ϰ (a) *Palma* anno C. 1593 in Italiæ tutelam condita, & novem propugnaculis munita eſt, & arce, quæ totam urbem facilè tuetur. Totius orbis habetur firmiſſima. Tormenta in propugnaculis diſpoſita ſunt 80, & ſepoſita 600. Cæterum in hac regione ſunt, (b) *Aquileja*, *Ruffini* patria, urbs antiqua ab *Attila* olim everſa, quum eam triennio obſediſſet, & deſperâſſet, niſi per ciconiam pullos ſuos exportantem fuiſſet confirmatus; ſed à *Narſete* reſtaurata; hodiè vicus eſt. *Concordia.* (c) *Montefalcone. Goritia* dives, &c.

λ (d) *Tarviſium* Sili amne dividitur, urbs magnifica & munitiſſima, quæ tamen à Maximiliano I, Imperatore, unà cum *Verona, Vicentia & Patavio*, in bello adverſus Venetos, expugnata eſt [f]. Tarviſium patria eſt *Benedicti* XI, qui matrem ſplendidè veſtitam rejecit, inopem agnovit.

μ Urbs hæc ex 60 amplius inſulis conflata eſt. Quum Attila Aquilejam obſideret, eo confluxerunt vicini, circa annum 422, ac poſt, circa annum 456, exules, quorum urbes Hunnus everterat. Crevit deinde, quum Longobardi & Gothi per Italiam ſævirent. Tandem anno C. 1292, ea Reip. forma conſtituta eſt quæ hodiè viget [g]. *Gauricus Aſtrologus* pollicetur urbem hanc duraturam annis 1880, ac tum ex inſulis futuram continentem. Prudentes ſunt Veneti, ac pœne infantes de Rep. diſſerunt, quaſi omnem ætatem in Senatu contriviſſent. Ad rem nauticam cum primis idonei. Quicunque hic excellit in aliqua arte, dives erit: unde omnis generis hic reperiuntur artifices optimi & experientiſſimi. Veſtium formam ſæpe mutant tam viri, quam fœminæ. Serica hic ſingulari elaborantur artificio. (e) In epularum luxum effunderentur Veneti, niſi leges & cenſores obſiſterent. Ducis defuncti funus Senatores in purpurea veſte comitantur; non in pulla: quoniam Reſp. innuit, ſe plures habere defuncto pares; ac proinde indignum eſſe dolorem ſuum publicè profiteri. Ultionis Veneti ſunt cupidiſſimi, quod vitium Italis ferè familiare eſt.

γ (f) *Patavium* vulgò *Padoua* ad Medoacum [h] fl, à Venetiis XXIV millia paſſuum jacet [i]. Monſtrantur ibi oſſa S. Lucæ [k]. Prætorium habet magnificum, in quo *Titi Livii cineres* perhibentur repoſiti. Ab Academia cognomen Doctæ obtinuit [l].

ξ (g) *Verona* Atheſi flumine munitur. Arcem habet benè munitam, duo caſtella [m], & *Scaligerorum*, qui rerum ibi potiti ſunt, monumenta.

ο (h) *Vicentia*, vulgò *Vicenza*, inter Renonem & Bachilionem amnes jacet: Spinam ex corona Chriſti Servatoris ibidem aſſervari tradunt. Ejus ager vini frugumque feraciſſimus eſt.

HEKELII.

[f] Hæc urbs, *Leandro* affirmante, inprimis eſt affluens rebus ad uſum humanum utilibus. Maximè enim abundat *Frumenti*, *Vini*, cæterarumque *Frugum* copiâ & re *pecuaria*, eſtque *Vini* ibidem ſumma nobilitas.

[g] Ædificia omnino ſunt magnifica, ac marmoreis Parietibus, Columnis, Statuis, Picturiſque pulcherrimis undique clara ac ſplendida; nobilium Familiarum ac Principum Senatorum Palatia divitiis, ornamentiſque omnibus affatim inſtructa.

[h] Seu *Meduacum*.

[i] Ejus circuitus conſtat milliaribus ſeptem, & habet formam qs. orbicularem, triplices muros, atq; Foveas, immiſſo *Medoaco* Flumine, profundas & navigabiles. Muris cingentibus & propugnaculis *Veneti* inexpugnabilem reddiderunt.

[k] *Lon-*

(a) Palma. (b) Aquileja. (c) Montefalcone. (d) Tarviſium. (e) Venetorum mores. (f) Patavium. (g) Verona. (h) Vicentia.

(1) Parva, ſed optime munita. *(2) Venetis paret.* *(3) Plura Templa ſplendidiſſima jactat; Armamentarium etiam totius Europæ ampliſſimum ac refertiſſimum, ubi quotidie plus minus 2000 Opifices in 44 Cameris magnis aluntur, & variis Armorum generibus operam dant. Fundata eſt hæc Civitas ſupra 72 Inſulas: tot Curias Parochiales jactat: Inſulæ hæ pontibus pene innumeris junguntur: Pons de Rialto qui uno arcu canalem, uti vocant, ſeu alveum maximum jungit, ubique celebratur; 500 alii numerantur. Urbs in 6 partes diſtribuitur; Circuitus 9 mill. paſſ. & merito inter Orbis miranda locum habet.* *(4) Antiquitatem pene fabuloſam jactat, conditam fuiſſe ſcilicet An. 439 ante Romam, ab Antenore, Æneæ Socio; ab Hunnis An. 435 deleta; a Narſe, Imperatorum Orientalium Duce, centum An. poſtea reſtaurata; multis fortunæ procellis, & rerum vicibus agitata; nunc Venetis paret, urbs optime munita, at parum culta. Academia Urbis hujus ſummum decus Carolum Mag. An. 775 Conditorem jactat.* (5) La Forreſt, *qui urbem hanc vidit, haud adeo magnifice de ſplendore ejus loquitur. Commercio pene nullo gaudet. Catulli autem ac Plinii patria eſt, de quo merito gloriatur, & ſitum amœniſſimum jactat. Venetis paret, & Antiquitate celebratur.* (6) *Inter antiquiſſimas Europæ urbes numeratur; olim Gallis Senonibus, poſtea Romanis, Lombardis & aliis, at nunc Venetis ſubdita.*

Rhæti vulgo Grisones.

Rhæti, vulgò *Grisones.*

IV. *Grisones*, quos Latini vulgato nomine *Rhætos*, German. *die Graupunter*, vocant, *Rheni*, *Oeni*, *Athesis* ac *Adduæ* fontes accolunt. Opida habent tenuia; quorum caput π *Curia* (1), German. *Chur*, Ital. *Coira* : *Meyenfeld*, *Ilandz*. Sub Rhætis est *vallis Tellina*, & *Comitatus Clavennensis*; cujus caput ρ *Clavenna*, German. *Claven*, Itál. *Chiavenna*. In valle Tellina sunt σ *Sundrium*, τ *Tiranum*, υ *Pesclavium*, φ *Morbenium*.

Curia. Tellina vallis. Clavenna. Sundrium. Tiranum. Pesclavium. Morbenium. Helvetiorum stipendiarii.

Helvetiorum Stipendiarii.

V. Grisonibus contermini sunt χ *Helvetiorum stipendiarii*; quorum opida haud illepida, ↓ *Lucanum*, *Locanum* & *Bellisona*. ω

Pedemontium.

Pedemontium.

VI. α *Pedemontii* Dominus est *Dux Sabaudiæ*. Caput Provinciæ ac Ducum Sabaudicorum sedes est β *Augusta Taurinorum* (2), vulgo *Turino*: Reliqua opida clara sunt: γ *Vercellæ* (3), δ *Eporedia* (4), ε *Augusta Prætoria* (5), ζ *Asta* (6), η *Alba*,

Augusta Taurinorum. Vercellæ. Eporedia. Augusta Prætoria. Asta. Alba.

[k] *Longolii*; aliorumque plurium.

[l] *Joan. Antonii Magini*, Geographi clarissimi, mellea verè patria fuit.

[m] *Cottæ*.

BUNONIS.

π (a) *Curia* ad Rhenum est: Inde haud procul abest *lacus Herodis* impetuosissimus. Ibidemque incipit venusta vallis *das Winsgau*. Nec longe absunt *Thermæ Piperinæ*, *das Pfefferbad*.

ρ (b) *Clavenna* à Lario lacu 16 millia passuum in Boream; inter Comum & Curiam, ad Maira fl. sita, Germaniæ Italiæque Clavis perhibetur.

σ (c) *Sundrium* Italis *Sondrio* juxta Adduam jacet.

τ (d) *Tiranum* Italis dicitur *Tyran*.

υ *Pesclavium*, vulgò *Pustlap* & *Puschlau*, Italis *Puschiavo*, ad Adduæ fontes est.

φ (e) *Morbenium*, Italis *Morbegno*, inter *Larium* lacum & *Sondrium* opidum interjacet. Ad finem Vallis, quo Addua fl. in lacum Larium se exonerat, *munitum Castrum*, Fuentes est.

χ Verbenum & Ceresium lacus accolunt.

↓ (f) *Lucanum*, ad Ceresium lacum, Italis *Lugano* dicitur.

ω (g) *Bellisona* ad Ticinum supra Verbanum lacum est, olim *Bilitio* dicta.

α (h) *Pedemontium* nomen habere videtur, quod ad pedes sive radices Alpium est. Ad mare Inferum, si à Varo fl. qui terminus Galliæ est, incipias, reperies in Italia Pedemontium.

β (i) *Taurinum* sive *Turino*, ad Duriæ ostium est, quo in Padum confluit. Urbs pulcherrima & munitissima, cum arce splendida, in qua puteus mirandi operis [n]. Habet Academiam: ibique asservatur linteum, quo Christi defuncti corpus fuit involutum. Sabaudiæ Principes locum hunc habent in deliciis: ibique ferè semper commorantur.

γ (k) *Vercellæ*, vulgo Italis *Vercelli* s. *Verselli*, ad Sessitem fl. est. Sabaudiæ Dux urbem istam ex Ducatu Mediolanensi decerpserat, sed Hispanus eam recepit [o]. Munitissima est: arcem habens firmissimam. Concilium ibi celebratum est, in quo damnatus *Berengarius Andegavensis*.

δ (l) *Eporedia* [p], vulgo *Jurea*, seu *Hiurea* [q], ad Duriam. Ejus laudantur casei *Salassi* dicti.

ε *Augusta Prætoria*, vulgo Italis *Aosta*, ad eundem Duriam [r].

ζ (m) *Asta*, vulgo *Asti*, ad *Tanarum* est. Urbs lauta, dives & frequens est: quæ olim XXX armatorum millia eduxit. Arcem habet *S. Christinæ*, in gratiam Ludovici XIII sororis, quæ eadem Sabaudi uxor, conditam.

η (n) *Alba Pompeja* ad eundem Tanarum fl.

HEKELII.

[n] Cives habet nobilitate maximè claros ac splendidis ædificiis utentes, potiturque agro perbono atque fertili: Olim *Romanorum* erat Colonia, & *Longobardorum* in *Italia* Sedes.

[o] Alioquin Urbs antiqua, honesta, nobilis, rebusque

(a) Curia. (b) Clavenna. (c) Sundrium. (d) Tiranum. (e) Morbenium. (f) Lucanum. (g) Locanum & Bellisona. (h) Pedemontium. (i) Taurinum. (k) Vercellæ. (l) Eporedia. (m) Asta. (n) Alba.

(1) *Olim Imperialis, at nunc exempta.* (2) *Inter splendidissimas & magnificentissimas Italiæ urbes numeratur; situ amœnissimo gaudet. Cives morum suavitate celebrantur, arcem habet munitissimam, Palatium Ducale inprimis nobile, & Supellectile lautissima decoratum. In posteros nomen ejus celeberrimum futurum, propter Gallorum cladem qui cum urbem hanc obsidione cinxerant, fusi fugatique erant, sub Auspiciis Ducis Sabaudiæ & Principis Eugenii An.* 1706. (3) *Pluries capta seculo superiori, & D. Sabaudiæ restituta An.* 1660, *iterum a Gallis expugnata An.* 1704, *at nunc Duci reddita, munimentis a Gallis pene deletis.* (4) *Sunt qui conditum putant* 100 *ante Christum natum annos: A Gallis An.* 1704 *capta, nunc Sabaudo restituta: Munimenta autem Galli diruerunt.* (5) *Nomen a Colonia Rom. ibi per Augustum stabilita, ducit, propter Victoriam ibi contra gentes Alpinas sub ejusdem Imperatoris auspiciis clara, & inde Arcu Triumphali, Alpium Tropbæum nominato, qui bucusque integer manet, decorata, a Gallis An.* 1704 *expugnata, nunc a Sabaudo recepta.* (6) *A Gallis An.* 1703 *capta, nunc etiam Sabaudo restituta, & bene munita.*

ba, ϑ *Salutium*, & *Nicæa* (1), licet non magna, at incolis valida. Prope est Nicæensium portus, *Villa Franca*, triremium Ducis statio (2). Salutium. Nicæa, VillaFranca.

busque omnibus dives est, uberrimo, ac Frumenti, Vini, cæterarumque Frugum maximè fertili agro fruens. Aurifodinam olim habuisse ex *Eusebio* constat.

[p] *Straboni*, *Ptolemæo* & *Tacito* nempe; indoctis vero *Hipporegia* dicta.

[q] Aliis *Lamporegium*.

[r] *Salassorum* Colonia est & Metropolis, *Germanice Augst* dicta.

BUNONIS.

ϑ (a) *Salutium*, vulgo *Saluzzo*, Marchiæ Salutiensis caput, ad Alpium radices. Cæterùm in *Principatu Pedemontano* nobiliora opida sunt (b) *Pinarolium*, vulgo *Pignerol*, ad Chisonium fl. opidum ita munitum & firmatum, ut provinciæ propugnaculum sit; (c) *Cavortium*, (d) *Carinianum*, (e) *Briquerascum*, ex quo *Carolus Immanuel* Gallos ejecit, hyemali tempore callidè usus; (f) *Savilianum*, (g) *Cuneum*, à Francisco I, frustrà tentatum; (h) *Mons Regalis*, &c. *Sabaudiæ* etiam ascribuntur (i) *Segusium* à Friderico Barbarossa olim excisum; post, verò restitutum, hodiè dives & frequens est ad Duriam fl. situm: (k) *Rhodum*; (l) *Tenda*. Pedemontium plerasque Italiæ partes fertilitate superat. (m) Abundat frumento, vino, frugibus, domesticis ac feris animalibus, &c. Fertilitatis argumentum est, quod quum in eo Galli & Hispani XXIII annis bellum gessissent, nunquam tamen annonæ caritate laboraret. Habet equidem Comitatus Nicææ solum asperum; ita tamen excolitur, ut nulla re indigeat. (n) Subalpini isti Principem suum impensè amant & colunt: delicias sectantur, ad militiam tamen & mercaturam aptissimi.

(a) Salutium. (b) Pinarolium. (c) Cavortium. (d) Carinianum. (e) Briquerascum. (f) Savilianum. (g) Cuneum. (h) Mons Regalis. (i) Segusium. (k) Rhodum. (l) Tenda. (m) Pedemontii fertilitas. (n) Mores Sabaudorum.

(1) Concilio Oecumenico, uti antea dictum, clara, a Massiliensibus post Ligures debellatos condita, Monumentis Romanis nobilitata, a Gallis An. 1691 expugnata, uti A. 1705, at nunc Sabaudo restituta.

(2) Pluries a Gallis capta seculo superiori, iterum An. 1704, nunc autem a Sabaudo recuperata, cui solus est portus maritimus, isque tutissimus.

CAP. XXXVI.

Lombardia, & Genuensis ager. I

I.

Lombardia Transpadana.

EA quæ nunc *Lombardia* propriè dicitur, pars est Italiæ, urbium splendore, agrorumque cultu lætissima: Dividitur autem Pado amne in *Cispadanam* & *Transpadanam*. Transpadana rursus dispertitur in Ducatum *Mediolanensem*, *Mantuanum*, & *Venetorum ditionem*. Lombardia. Transpadana.

II. *Mediolanensis Ducatus* caput est α *Mediolanum*, unde Ducatui nomen ac dignitas; urbs magnitudine sua, Arcis munitione, atque incolarum numerositate Ducatus Mediolanensis. Mediolanum.

BUNONIS.

α *Mediolanum*, vulgo *Milano*, cæteras Italiæ urbes incolarum multitudine, unâ exceptâ Neapoli, longè superat [a].

HEKELII.

[a] Vid. suprà Cap. XXXIV. Sect. II.

REISKII.

I (a) *Lombardiæ* nomen Lombardi aut Longobardi gens Germanica indiderunt, qui anno C. 526 per Pannoniam, anno 552 per Italiam irruperunt, Gothisque profligatis anno 572, Alboino rege regnum constituunt novum, idque annos 206 stetit, donec Carolus M. An. 773 Desiderium exturbavit, fecitque ut Lombardia primum Francico, posthac Germanico Imperio subesset. Denique principatus alios admisit aut Respublicas: Hinc (b) *Mediolanum* anno 1395. Vice Comites, sequenti seculo duces, horumque familia exstincta Carolum V Imp. suscepit, cumque illo Reges Hispanicos, quibus adhuc paret. (c) *Mantua* Gonzagas primo Marchiones anno 1431, posteà Duces an. 1530 à Carolo V Imp. creatos habuit. (d) *Parma* & *Placentia* Duces Farnesios a Papa Paulo III A. 1544 impositos recepit. (e) *Mutina* Marchiones seren. Atestinæ familiæ antiquissimæ, item Ferrariæ Rhegiique Duces diu protulit ex anno 1190; sed Papa Clemens VIII anno 1597 Ferrariensem Urbinatemque Ducatus sibi tanquam feuda asseruit. (f) *Respubl. Genuensis* & ipsa regiam dignitatem & regnum Corsicæ sibi tuetur, regi tamen Hispaniæ quam Gallo addictior, ob Finalium Hispanis subditum & Genuensibus vicinum, nec non propter commercia per Hispanicas provincias liberius tractanda. Amplius exstant

(a) Lombardia. (b) Mediolanum. (c) Mantua. (d) Parma. (e) Mutina. (f) Genua.

sitate clarissima; armorum bellicorum officina tota Europa celeberrima (1). Secunda à Mediolano est *β Cremona*, magnificis ædificiis superba (2). Sequuntur *γ Comum* (3), *δ Papia*, *ε Novaria*; & in Cispadana Lombardia sub eadem ditione *ζ Alexandria* ac *η Dertona*.

Cremona. Comum. Papia. Novaria. Alexandria. Dertona.

Mantuanus Ducatus.

Ducatus Mantuanus.

III. *ϑ Mantua*, quæ nomen Ducatui dedit, in palude vel lacu sita est, urbs amœnissima, sedes & domicilium nobilissimæ *Gonzagarum* familiæ (4).

Veneta

exstant duo Lombardiæ Liguriæque vicini admodum Principatus: (a) *Monacensis* nempe unus in Grimaldorum stirpe, & (b) *Mirandulanus* in vetusta *Picorum* familia ob eruditionem variam perillustri. Confer Principatus Italiæ in Elzevier. rebusp. item Introduct. Puffendorf. ad Stat. Europæ hod.

BUNONIS.

β (c) *Cremona* à Pado abest 1500 passibus: cujus tamen inundationes experitur [*b*]. Arx ejus turrim habet admirandæ altitudinis: unde natum proverbium, *Unus Petrus Romæ*; *Unus Portus Anconæ*; & *Una Turris Cremonæ* [*c*].

γ (d) *comum* ad *Larium* lacum est, qui inde *Comensis*, vulgo *Lago di Como* dicitur. Est verò *Comum* ab Anshelmo Pusterulo Archiepiscopo Mediolanensi excisum: quod antistitem, quem ipse obtulerat, recipere noluisset. Fuit tum in edito loco positum, post eo restauratum, quo nunc visitur. Castellum habet, quod *Turris Rotunda* dicitur. Ipsa urbs dives deliciis affluit. Incolæ ejus sunt industrii. *Pauli Jovii* Historici patria est.

δ (e) *Papia*, olim *Ticinum*, vulgo *Pavia*, ad Ticinum fluvium, qui hodie vulgo *Tesino* dicitur, habet *Therotrophium* muro cinctum, in quo *Franciscus* I, Galliæ rex, victus in Cæsarianorum venit potestatem, (f) *Picighitone*, quod olim *Forum Diuguntorum* ad Humatiam fl. in custodia detentus; donec Madritium in Hispaniam abduceretur.

ε (g) *Novaria* vulgo *Novare* & *Navara*, ad flumen ejus nominis est, quod hodiè vulgo *La Gogna* dicitur, *Petri Lombardi* & *Comestoris* patria. Ad Novariam *Ludovicus Sfortia* captus est anno 1500.

ζ (h) *Alexandria* vulgo *Alessandria della Paglia* ad Tanarum fl. ab Alexandro III pontifice nomen habet, cum anteà *Cæsarea* appellaretur. Condita est anno 1178 contra Fridericum Barbarossam.

η (i) *Dertona*, vulgo *Tortona*, à *Friderico Ænobarbo* eversa, à Mediolanensibus restaurata, nunquam ad pristinam rediit dignitatem. Ad Ducatum illum porrò quæ referuntur, nobiliora sunt, (k) *Caravacium*, ad quod Veneti à Francisco Sfortia Mediolanensis exercitus præfecto profligati sunt, (l) *Bicoca*, ubi Galli à Prospero Columna anno 1522 victi sunt. (m) *Angleria* Comitatus caput; unde Principes Mediolanenses orti. Joh. Galeatius III, à Wencesłao Imperatore creatus est Comes Angleriæ, & regionum Verbano adjacentium anno 1397. Olim mille passibus aberat à lacu: (n) *Mortaria*, ad quam Carolus M. Longobardos magna clade affecit; unde nomen nacta est: quum anteà *Silva bella* vocaretur: (o) *Lauda*, vulgo *Lodi*, ad Adduam fl. sita; à Mediolanensibus 1158 eversa: sed auspiciis Friderici I restituta: (p) *Soncinum* à Friderico I eversum, & restauratum; à Mediolanensibus incensum, & reparatum. Actiolinus tyrannus ibi mortuus est. (q) Ducatus ille Mediolanensis feracissimus est. Ad Mediolanum tanta oryzæ copia provenit; ut per universam Italiam & Galliam deportetur. Cremonensis ager vino & fructibus dives est: sicuti Ticinensis lino, & Laudensis pascuis. (r) Mediolanenses ingenio valent, artibusque mechanicis sunt deditissimi: unde proverbium; *Evertendum esse Mediolanum, ut universæ Italiæ provideatur*. In vestitu splendidi sunt ac lauti; unde plerique, veluti *Biantis* sectatores, *omnia sua secum portant*. Minus Zelotypi sunt, minusque vindictæ cupidi, quàm reliqui Itali: mulieres operis Phrygii perhibentur peritissimæ.

HEKELII.

[*b*] *Faerni*, *Lampridii*, ac *Vidæ*, Poëtarum lepidissimorum, patria est sat clara.

[*c*] *Cremonæ* Territorium, in quo non sunt Montes nec Loca Sylvestria, est fertilissimum & granis abundat, *Vino*, *Uvis*, *Pomis*, *Oleribus*, *Lacticiniis*, *Melle*, *Lino*, *Lana*, *Fœno*, *Lignis*, ac multis aliis, quæ sunt ad esum & usum cunctis hominibus atque animalibus. Vid. *Fr. Schotti* Pars 1. *Itinerar. Italiæ* p. 199.

BUNONIS.

ϑ (s) *Mantua* vulgo *Mantova* in medio stagni, quod Mincius facit, non procul inde in Padum influens, sita est [*d*]. Quanquam verò natura & arte esset

(a) Monaco. (b) Mirandula. (c) Cremona. (d) Comum. (e) Papia. (f) Picighiton. (g) Novaria. (h) Alexandria. (i) Dertona. (k) Caravacium. (l) Bicoca. (m) Angleria. (n) Mortaria. (o) Lauda. (p) Soncinum. (q) Mediolanensis Ducatus fertilitas. (r) Mediolanensium mores. (s) Mantua.

(1) Annò ab U. C. 170, a Gallis uti dicitur condita, quadragies obsessam, vicies & bis expugnatam, & quater deletam fuisse traditur. Postremo a Cæsare Friderico I propter Ignominiam Imperatrici inustam, quam Asino impositam, facie versus Caudam, nudam per plateas duxerunt. Templum Cathedrale superbissimum jactat, in quo ædificando plus minus 300 Annos occupati, nondum Colophonem addidere, ait La Forest. *Imago B. Virginis ibi asservatur, secundum Catagraphen S. Lucæ delineata, si adsit Fides, quam Gallus 500000 l. Francicis, emere conatus est. Civitas hæc 200 Templa, 72 Monasteria, 30 mill. pass. in circuitu & 300000 Incolas numerat; diu a Gallis post obitum Caroli II Hispani detenta; nunc Carolo III Austriaco restituta; Gallis ex Italia Fœderatorum Armis feliciter pulsis.* *(2) A Gallis An. ab U. C. 445 condita, a Lombardis An. C. 630 deleta, a Fred. I Cæsare restaurata, a Gallis post obitum Caroli II Hisp. possessa, ab Eugenio Sabaudo An. 1702 oppressa, ubi Gallorum Ducem Villeregium cepit, & Gallis frustra impedire nitentibus Captivum abduxit; sed Gallorum numero impar, ex urbe discedere coactus est; at Gallis in Italia profligatis, Civitas Carolo III Hispano restituta est.* *(3) Urbs munita & bene culta; Innocentis XI Pontificis, Cecilii Poetæ, Plinii Junioris, & Pauli Jovii, Virorum clarissimorum patria.* *(4) Et Poetarum Principis, Virgilii, patria. Stirps Gonzagana Mantuensis in nupero Duce sine prole mortuo defecit. Oppidum hoc 430 An. ante Romam conditum fertur; frequens, amplum ac opulentum, plateis latis ac rectis, & ædificiis splendidissimis ornatum, inter quæ præ cæteris eminet S. Andreæ Templum Cathedrale, ubi, si credere fas sit, guttulæ Sanguinis Jes. Christi Salvatoris asservantur. Terræ firmæ, via strata 300 passuum, Civitas hæc jungitur. Gallis a nupero Duce prodita; at nunc Fœderatorum Armis Imperio vendicata. Aer insalubris propter paludes vicinas tempore æstivo habetur.*

Veneta ditio in Lombardia.

IV. Venetæ ditionis sunt in Lombardia ι *Brixia* (1), κ *Bergomum* (2), λ *Crema* & μ *Peschiera*, urbes celeberrimæ: quarum duæ posteriores munimina habent validissima.

Ditio Veneta. Brixia. Bergomum. Crema. Peschiera.

Lombardia Cispadana.

V. In *Lombardia Cispadana* sunt Ducatus tres: *Parmensis*, *Mutinensis*, & *Montisferratensis Ferrariensisque* ditionis loca.

Lombardia Cispadana.

Parmensis Ducatus.

VI. *Parmensis Ducatus* caput est ν *Parma* (3), urbs egregia, illustrissimæ *Farnesiorum* familiæ domicilium. Secunda est ξ *Placentia*, illi nulla re, nisi dignitate inferior (4).

Ducatus Parmensis.

Muti-

esset munitissima, à Cæsarianis copiis tamen intercepta & expugnata est anno 1630, ac facta pace Duci suo reddita. *Palatium Ducis* adeo magnificum & amplum est, ut quinq; Reges possit hospitio excipere, ipso Duce haud excluso. In eo enim 550 numerantur conclavia, pretiosis stragulis & aulæis ornata. Ipsam Mantuam in lacu tres veluti urbes sepiunt, *il The* Palatium magnificum; *Borgo di S. Georgio*, & *Porte Fortere*. Hoc Ducatu porrò continentur (a) *Castellum Gubernium*, vulgo *Gauvernolo*, ad Mincium fl. ad quod Leo Pontifex Attilæ occurrisse traditur. Habet locus hic Cataractam, cujus vi circumjacens regio inundari potest. (b) *Guardistallum* sive *Guastalla* duobus Conciliis sub Urbano II & Paschali II, nobilis. (c) *Sabionetta* cum arce firmissima: (d) *Castilio Stiverorum*, vulgo *Castiglione della Stivere*, urbs permunita cum arce; unde Ludovicus Gonzaga ortus: in Montisferrato Mantuano (e) *Casale S. Evasii*, vulgo *Casal S. Vas*, urbs totius Europæ munitissima, cum arce hexagona: (f) *Pons Sturæ*, ubi Arx munita, ad quam Ludovicus Sfortia, Mediolanensium Dux, à Gallis captus primùm deductus est: (g) *Aquæ*, vulgo *Acqui*, Georgii Merulæ patria; qui se Statiellatem appellat ab antiquo urbis nomine, quo *Aquæ Statiellorum* fuit dicta. Thermæ hic restant pulcherrimæ. Ipsa vero civitas civilibus discordiis attrita pæne concidit. (h) *Mantuana regio* abundat frumento, pecoribus & piscibus. Vinum tamen ejus non laudatur; quoniam ferè austerum est. Pannus Mantuanus & Tapetes in pretio sunt. (i) *Mantuani* ad domandos equos à natura videntur facti; unde illi equites sunt peritissimi. Habentur tamen ingenii hebetioris ob aëris gravitatem & crassitiem. Ad bonas literas percipiendas minus creduntur idonei, quàm ad alia negotia, & familiam curandam.

HEKELII.

[d] Urbs est insignis ac pervetusta, antiquior scilicet 670 annis, quàm *Roma*. Dicitur enim annis 60 ante bellum *Trojanum* esse condita.

BUNONIS.

ι (k) *Brixia*, Italis *Brescia*, Bergamo ad 30 millia passuum distat, ad Garziam amnem validis muris & castello, quod egredi gubernator nunquam audet, munita, opibus florens, Venetæ urbis *Sponsa* appellatur [e].

κ (l) *Bergomum* vulgo *Bergamo* inter Mediolanum & Brixiam situm, ambitum cum IV suburbiis adjacentibus non minorem Mediolano habet, cujus incolæ faceti à moribus & ingenio audiunt.

λ (m) *Crema* à Laude Pompeja X millia passuum distans in pulchra & fœcunda jacet planitie.

μ (n) *Peschiera* ad lacum Benacum est, qui vulgo *lago di Garda*.

ν (o) *Parma* ad fluvium cognominem est, qui inde haud longè in Padum se effundit.

HEKELII.

[e] *T. Livius*, aliique magni Autores tradunt, hanc Civitatem *Regum Romanorum* tempore à *Gallis Cenomannis* esse conditam, quam posteà *Romani*, *Transpadana Gallia* in potestatem redactâ, suæ ditionis item fecerunt. Constat ex eodem *Livio*, fidem Populo *Romano* constantissimè quondam & quidem præcipuè difficillimis *Hannibalici* Belli temporibus, præstitisse.

BUNONIS.

ξ (p) *Placentia*, vulgo *Piacenza*, haud longè à Trebiæ & Padi confluentibus, egregiè munita, Academia nobilitatur, & obsidione illa, quam à Totila oppugnata pertulit; qua opidani etiam carnibus humanis victitârunt. Ad hunc Ducatum porrò pertinent (q) *Burgus S. Donini*, *Gibellum* à Gibellinis olim exstructum contra *Castrum Guelphum*. (r) *Burgus vallis Tarensis* ad Taurum fl. opidum ditionis Parmensis firmissimum. (s) *Rossena* Corregiani quondam Principis, hodiè munitissima, & (t) *Florentiola* in via Æmilia ad Lurdam opidum satis lautum.

(a) *Par-*

(a) Castellum Gubernium. (b) Guardistallum. (c) Sabionetta. (d) Castilio Stiverorum. (e) Casale. (f) Pons Sturæ. (g) Aquæ. (h) Mantuanæ regionis fertilitas. (i) Mantuanorum mores. (k) Brixia. (l) Bergomum. (m) Crema. (n) Peschiera. (o) Parma. (p) Placentia. (q) Gibellum, Burgus S. Donini. (r) Burgus Vallis Tarensis. (s) Rossena. (t) Florentiola.

(1) Ampla, frequens & Commercio celebris: Conditores Gallos Cænomanos habuit, & clades quas ab Hunnis, Lombardis, Guelphorum ac Gibbellinorum factionibus perpessa est, nunc feliciter superavit.

(2) A Gallis Cænomanis condita, a Gothis deleta, a Lombardis restaurata, a Carolo Mag. amplificata; & multum a Dominis propriis perpessa: Venetorum Ditioni annexa est A. 1447, a Gallis An. 1509 capta, Venetis 1516 reddita.

(3) Ampla, Ducis Palatio magnifico & ornatissimo decorata. Theatrum etiam nobilissimum, Academiam, Sedem Episcopalem, Nobilium Collegium, & Literatorum Societatem qui Innominati vocantur, haud immerito jactat. Urbs optime munita, a Cæsare Fred. I per duos Annos frustra oppugnata.

(4) A situs Amœnitate denominata; urbs antiqua, ab Amilcare Carthaginensi An. ab U.C. 550 deleta. Circuitus 5000 pass. est, urbs bene munita, Sedes Episcopi, Academiæ & Greg. X, Pontificis, patria.

Mutinensis Ducatus.

Mutina. Regium Lepidi.

VII. Hujus caput est ο *Mutina* (1). Alterum ejus clarum opidum est π *Regium Lepidum.*

Ager Genuensis, vulgo *Riviera di Genova* (2).

Ager Genuensis, vulgo Riviera di Genova. Genua.

VIII. Caput regionis est ϱ *Genua* (3), urbs omnium Italicarum ædificiorum splendore ac magnificentiâ superbissima, quippe in eo vico, qui novus, vulgo *Strada nuova*, dicitur, nulla est domus, quin digna regem vel potentissimum excipere. Hujusmodi autem plures passim in urbe, maximeque in suburbiis invenias, omni deliciarum genere, ut sunt Italorum ingenia, instructissimus [*f*]. Cæterum, Genuenses in Regis Hispaniarum clientela sunt. Secunda à Genua est σ *Savona*, lepida sanè ac lauta. Sequuntur, τ *Vintimiglia*, υ *Albenga*, & *Serezzana*, in Tusco solo sita, egregio munimento, ac militum præsidio.

Savona. Vintimiglia. Albenga. Serezzana.

CAP.

(a) *Parmensis Ducatus* cœlo gaudet saluberrimo; unde indigenæ plerique sunt μακρόβιοι. Nihil hic, quod ad vitam & delicias pertinet, deest. Casei Parmenses in pretio sunt. Placentinus ager præter illa abundat ferro ac ære: habet quoque salinas. Cùm *Parmenses*, tum *Placentini* habentur bellicosi [*g*]. (b) *Parmenses* tamen moribus sunt suavioribus; *Placentini* vero sunt austeri & morosi. Utrique sunt solertes & sagaces. Injuriarum ultores acerbissimi, ac præcipuè tori nuptialis.

HEKELII.

[*f*] Unde non mirum, si nomen GENUÆ SUPERBÆ vulgo est adepta.

[*g*] Et nobiles, litterati, animosi.

BUNONIS.

ο (c) *Mutina* vulgo *Modena* in viâ Æmiliâ inter Regium Lepidi, quod vulgo *Reggio*, & Bononiam, quod Italis *Bologne*, sita est: non tamen eodem planè loco, quo Mutina antiqua, cujus rudera ad Novam conspiciuntur. Antiqua illa à Gothis & Longobardis est eversa: Nova autem, Longobardis oppressis, restituta est. Libera olim fuit civitas, quæ magna cum Bononiensibus gessit bella [*b*].

π (d) *Regium Lepidum* in eâdem viâ est inter Parmam & Modenam. Et hæc urbs post Longobardos ejectos videtur reparata. Cæterùm huic Ducatui asscribuntur (e) *Aquaria*, aquis medicatis nobile opidum; (f) *Carpi*, urbs antiqua, & hodiè bene munita; (g) *Castrum Novum*, cognomine *Grafinianum*, urbi Arx munitissima: (h) *Corregium*, opidum perlautum ac satis munitum, *Spina Ducis Mutinensis* dictum: (i) *Saxulum*, vulgo *Sassuvolo*. *Mutinensis* Ager Frumento, Oryza, ac Leguminibus abundat: vinumque habet bonum. Sed *Regiensis* Ager, cœlum habens gravius, infelicior est: Sues tamen pingues habet: sicut *Corregianus* multa pecora; & *Carfinianus* fodinas metallicas. (k) *Mutinenses* habentur bellicosi, & singulari in Principem suum fide, cauti & solertes. Sed *Rhegienses* parum cauti judicantur. (l) *Ducatus Mirandulani* caput est *Mirandula* olim exigua. Probe munita est, quum eam Julius III Pontifex obsideret. (m) *Concordiæ Comitatus* in Mirandulorum Ducum est ditione. Ejus caput à Sigismundo Imp. constitutum est *Concordia* olim munita: cujus munitiones à Galeatio II disjectæ: post tamen urbs reparata indies lautior evadit ad Secium fl. posita. (n) Ipsa regio Frumenti, Oryzæ & vini ferax est: & magnos pecorum alit greges. (o) Mirandulani habentur bellicosi, hospitales, liberales, faceti, bonæque indolis.

ϱ (p) *Genua*, vulgo *Genova* [*i*] ad litus maris Ligustici, anno C. 935 à Saracenis incensa, ac opidani aut occisi aut abrepti: sed Venetorum Ducis ope reducti sunt, ac urbs magnificentius reparata. Hodiè ambitu suo continere dicitur sex millia passuum, Portus clauditur mole sexcentorum passuum; habetque in promontorio Pharum elegantissimi operis. Præ cæteris urbis palatiis illud eminet, quod est Auriacum *des Doria*, planè regium. Viæ urbis pleræque angustæ sunt, & obscuræ; quoniam ædes excelsæ officiunt lumini.

σ (q) *Savona* ad Vada Sabatia cultissima urbs, olim libera: cujus portum obstruxêre Genuenses. *Gregorii* VII & *Julii* II *patria est.*

τ (r) *Vintimiglia* olim *Albium Intemelium*, ad Rutubam fl. ostium est.

HEKELII.

[*b*] *Mutinensis* Schola, Anno post nat. CHRISTI M CC *Alstedio* teste, erecta magnum lumen atque splendorem ab *Azône* olim accepit, qui *Bononia Mutinam* est vocatus munere centum Marcarum Auri.

[*i*] Antiqua Civitas & amœnissima.

BUNONIS.

υ (s) *Albenga*, olim *Albium Ingaunum* dictum, urbs maritima, & elegans, è cujus regione insula est, vulgo *Isola d'Albengo*, olim *Gallinaria*, à gallinis sylvestribus

(1) *A M. Antonio Ann. ab U.C. 710 frustra oppugnata, at An. sequenti expugnata, fusis fugatisque sub ejus Mœniis Hirtio & Pansa, unde Excidium Reipubl. Romanæ, Senatus populique Authoritatis Initium cepit.*

(2) *Vix datur Regio quæ dominos sæpius mutaverit: nunc suo Duci paret.*

(3) *Misere a Gallis Machinis æneis An. 1684 vastata, quia Ludovico XIV offendiculum aliquod præbuerat; at pars illa Civitatis lautius quam antea reædificata est. Tyrannus iste immanissimus nullas pacis conditiones auscultare voluit, nisi Dux Genoensis Lutetiam petiisset, & sese Reipublicæ nomine Gallo herbam porrexisset.*

(a) Ducatus Parmensis felicitas. (b) Parmensium mores. (c) Mutina. (d) Regium Lepidum. (e) Aquaria. (f) Carpi. (g) Castrum Novum. (h) Corregium. (i) Saxulum. (k) Mutinensium mores. (l) Ducatus Mirandulanus, Mirandula. (m) Concordia. (n) Agri Mirandulani fertilitas. (o) Mirandulanorum mores. (p) Genua. (q) Savona. (r) Vintimiglia (s) Albenga.

vestribus dicta, quibus etiamnum abundat. Reipublicæ Genuensis loca *maritima* porrò sunt, (a) *Naulum*, urbs olim opulenta: sed post attrita; fortè quod præsulis sui minas contempsisset, qui cives reprehendebat, quod ferrum ad Barbaros deferrent. *Portus Delphini* vulgo (b) *Porto Fino*, (c) *Rapalum*, (d) *Portus Veneris*, Genuensium colonia, ab iisdem bello Pisano disjecta. (e) *Spetia*, (f) *Lerice*. *Mediterranea* loca; *Tabia*, vulgo *Taggia*, *Gavium*, opidum lautum ac permunitum: *Claverinum*, vulgo *Chiavari*. Genuensibus præterea asscribuntur *Monachium*, vulgo *Monaco*, portu gaudens commodissimo: *Onilia*, vulgo *Oneglia*, ad Imperialem fl. in valle feracissima ab Hispanis occupata; sed jam Sabaudo reddita; *Marrum*, vulgo *Marro*; Comitatus caput; *Finarium*, vulgo *Final*; *Torelia*, vulgo *Toreglia* non procul à monte Bruno; & *Pontremulum*, vulgo *Pontremoli*, ab Henrico Imp. dirutum, quod Romam eunti transitum denegâsset; sed restitutum. In ditione erat Ducatus Mediolanensis: Ab Hispanis occupata est. *Liguria* olim sterilis credita, quam tamen incolarum industria reddit fertilissimam. (g) Celebratur vinum Tabianum & Taggianum, quod Apianum *Muscat* dicitur. Omnis tractus inter Genuam & Nervium amœnus est: cultusque tot prædiis magnificis. (h) Habentur Genuenses parum hospitales, & lucro inhiantes; foris splendidi, domi tenaces. Fœminæ splendidè vestiuntur: juniores in luxum profusæ, vergente ætate, ad pietatem feruntur [k]. Galli perfidiæ eos haud obscurè insimulant: Quare, quum sese obtulissent in tutelam Ludovici XI, Regis Galliæ, ipse eos Dæmoni addixit, tanquam tali domino dignos.

HEKELII.

[k] Alioquin multa egregia priscis temporibus effecerunt, semperque mari eos viguisse, insignesque victorias obtinuisse constat. Mercaturâ & negotiationibus maximum sibi nomen comparârunt, cùm in his reliquas Nationes solertiâ & diligentiâ superent, neque ullum omninò adinveniatur Exterorum Emporium, quod ipsi non adeant.

(a) Naulum. (b) Porto Fino. (c) Rapalum. (d) Portus Veneris. (e) Spetia. (f) Lerice. (g) Agri Genuensis fertilitas. (h) Genuensium mores.

CAP. XXXVII.

Tuscia, Romaniola, Marchia Anconitana, Romanus Ager, & Ducatus Spoletanus.

I.

Tuscia, vulgo Toscana. 1

TUscia, *Magni Ducatus* titulo ad sublimem inter Italicas regiones dignitatem elata, caput habet ac Ducum sedem α *Florentiam* (1), vulgò *Fiorenza*, vel *Firenze*, urbem, si unam *Antverpiam* excipias, totius Europæ pulcherrimam, templorum splendore maximè conspicuam. Libera atque opulenta fuit civitas, antequam *Medicæorum* familia Principatum occuparet.

Tuscia, f. Toscana. Florentia.

(1) *Sunt qui Syllam Conditorem An. ab U. C. 671 volunt. Cunctas fere Europeæ Civitates situs Amœnitate superat, patriam esse Americi Vespucii, Bocacii & Machiavelli jactat.*

II. *Luca*

BUNONIS.

α (a) *Florentia* arcem habet firmissimam & propugnacula, quibus opidani in officio continentur. Eam ad Apennini radices sitam *Arnus fl.* interluit: ibi epilepsia magis familiaris est, quàm alibi in Italia [a]. Ex ea civitate orti *Clemens* VII *Leo* X & XI pontifices, *Americus Vesputius*, *Johannes Bocatius*, *Marsilius Ficinus*, *Picus Mirandula*, *Angelus Politianus* & *Hieron. Savonarola*, *Accursius*, &c. Magni istius Ducis dominium commode dividitur in (b) *Antiquum* & *Novum*. Ad antiquum referuntur, præter *Florentiam*, *Pisæ*, *Aretium*, *Pistoria*, *Pescia*, *Monte Pulciano*, *Cortona*, *Pratum*, *Volterra*, *Fiesole*, *Colle*, *Ilborgo*, *S. Sepolchro*. In *Novo* sunt *Senæ*, *Montealcino*, *Chiuci*, *Grosseto*, *Savona*, *Pienza*, *in Elba* insula *Cosmopolis* à Cosmo duce, qui eam communivit, dicta, &c.

HEKELII.

[a] Aër heic est tenuis & salubris & maximè acrium ingeniorum ferax, & quoniam præter *Romam* nulla exstat in *Europa* Civitas, quæ tot *Architectos*, *Pictores* & *Anaglyptas* emiserit, quàm hæc Civitas, hinc profecta sunt tot Palatia, tot templa, tot Picturæ, tot Statuæ, quæ summâ admiratione afficiunt. Claret heic *Antonius Magliabechius*, Cosmi III, Magni *Hetruriæ* Ducis, Herois sapientis, magnanimi, benigni, atque incomparabilis, Bibliothecarius dexterrimus ac maximè curiosus, Vir excellenter eruditus, modestus & mansuetus.

REISKII.

1 (c) *Tuscia* familiæ Mediceorum sereniss. subjecta Ducatus titulum à Carolo V Imp. anno 1530, sed magni elogium à Pontifice Rom. IV additum suscepit. Urbes verò tres præcipuas & liberas quondam respubl. complectitur, *nempe Florentiam*, (d) *Senam*, *Pisasque*, amplas admodum, frequentes nitidasque; sed elegantissimam Ducum sedem, palatio planè regio superbam. Sena & vicina huic regio in fidem à Carolo V, anno 1555, recepta, & in filium Philippum translata, denique anno 1557 ad Ducem rediit, exceptis urbibus, quæ adhuc regno Hispanico subsunt. (e) *Luca* liberam remp. sibi tuetur suis munitionibus & propugnaculis, itemque Principum vicinorum æmulationibus

(a) Florentia. (b) Hetruriæ Ducatus Antiquus & Novus. (c) Tusciæ magnus Duc. (d) Sena. (e) Luca.

Luca.

II. β *Luca* sui juris civitas opulenta ac maximè splendida munitaque: Imperiali libertate gaudet. Haud procul *marmora* magnâ copiâ cæduntur, totius Italiæ nobilissima (1).

Pisæ. Liburno.

III. γ *Pisæ*, libera quondam ac potens terrâ marique civitas, nunc propemodum incolis deserta, Magno Etruriæ Duci paret (2). δ *Liburno* portui, vulgo *Livorno*, sive *Ligorno*, & *Liorno*, ad antiquam claritatem hoc novum decus accedit, quod recens à Magno Duce in summum splendorem restaurata est. Portus est in celeberrimis Italiæ haud postremus, Magni Ducis secessu ac triremium statione insignis (3).

Hispani opida in Hetruria maritima.

IV. ε *Plombinum*, ζ *Telamon*, η *Orbitellum*, & ϑ *Portus Herculis*, Hispani Regis imperio subjecta opida, validis Hispanorum præsidiis custodiuntur.

Senæ.

V. ι *Senæ*, vulgò *Siena* (4), in medio fermè Tusciæ sita urbs, meritò inter Principes Italiæ connumeratur. Libera quondam ac latissimo territorio potens civitas, nunc Etruriæ Ducis dicto audiens est.

Reliqua Tusciæ opida.

VI. Reliqua Tusciæ opida sunt κ *Aretium*, λ *Cortona*, μ *Volatterræ*, ν *Pistoria*:

(1) Ditio hujus oppidi 25 mill. pass. in Lat. & 27 in Lon. protenditur. Dominos sæpe mutavit, at nunc libera sub Cæsaris protectione. Regimine Aristocratico fruitur sub Principe Gonfalonier denominato, qui menses duos tantum regit & Locum alteri cedit. Senatus ex 240 honesto loco natis constat, quorum 120 per semestrem curam Reipub. gerunt.

(2) Templum Cathedrale superbissimum adbuc restat, januis æneis Historia Redemptionis cælatis clarum.

(3) Commercio floret, unde maximus Ducis Toscani Reditus.

(4) Gallos Senones Conditores habuit. Templum Cathedrale splendidissimum, marmore exstructum, & Architectura celeberrimum ostentat; aream Cochleæ formam referentem, ubi Aqua ex fontibus immissa, pugnæ Navales repræsentari possunt, etiam jactat: de ædibus ac palatiis splendidissimis etiam gloriatur. Urbs deinceps munitissima.

nibus sub senatu & Cefalerio secura & quieta. (a) Status Rom. Pontificis comprehendit, 1° *Ducatum Ferrariensem*, Mutinensibus ereptum, 2° *Agrum Bononiensem*, 3° *Umbriam*, in eaque *Marchiam Anconitanam, Ducatum Spoletanum* & *Urbinatem*, hunc ultimum ex anno 1624, 4° *Rom. ditionem* cujus altera pars Florentino Ducatui propior *Patrimonium D. Petri*, altera versus Neapolin *Campagna di Roma* dicitur, 5° *Ducatum* regni Neapolitani *Beneventanum*, quem Pontifex feudo ex amplissimo sibi reservavit. De possessionibus Gallicis, quas Pontifex hodieque tenet, suprà expositum fuit. De Artibus & Arcanis, quibus ad tantum Italiæ dominatum, quibusque ad Monarchiam Ecclesiasticam aut OEcumenicum Episcopatum Rom. Pontifices adspirârunt, alibi explicatur in benè multis itemque doctis ad hoc Argumentum Operibus & Opusculis. Confer Anonymum de med. ad Stat. Papæum & Arcanis necessariis, itemque Marc. Anton. de Dominis in Republ. Eccles. De (b) *Castello S. Angeli*, quod Alexander VI ex mole Imp. Hadriani vetere construxit munitissimum, freno civitatis, & Pontificum Rom. refugio, Romaque hodierna, breviter edisseri non potest.

BUNONIS.

β (c) *Luca* ad Ausarem, qui vulgo *Serchio* dicitur sita, *Xantis Pagnini* patria est.

γ (d) Pisæ ad Arnum olim potentissimæ Reip. caput multa præclare gessit. Sardiniam Saracenis extorsit: Carthaginem domuit, ejusque Regem vinctum abduxit: Majorcæ Regem interfecit; Genuenses sæpe vicit, & Pontifices restituit. Ab Ugolino tyranno male excepta est. Florentinis quum fuisset prodita; à Carolo VIII, Franciæ Rege, libertatem recepit. Sed tamen in Hetruriæ Ducis venit potestatem. Illustrem habet Academiam [*b*], & sedes est Equitum S. Stephani.

δ (e) *Liburnus portus* olim fuit Pisanorum, quum florerent: sed urbs à Genuensibus eversa, pace constituta, ad Pisanos rediit. Inde à Carolo VIII Galliæ Rege vindicata paruit Florentinis, ac ita demum in Magni Ducis potestatem venit. Portui præjacet Pharus, jactaque moles, quæ portum claudit. Ipse locus olim cœli gravissimi; nunc, paludibus exsiccatis, gaudet gratissimo. Quinque præcingitur aggeribus, & duplici propugnaculo.

ε (f) *Plombinum* seu *Piobenum* Hispanis ereptum hodiè tenent Galli.

ζ (g) *Telamon* portum antiquitùs habuit, qui defecit: Novus autem munitus est.

η (h) *Orbitellum* opidum in lacu cognomine munitissimum, Gallorum clade hoc seculo nobilitatum est.

ϑ (i) *Portus Herculis* urbs permunita est, cui imminet Mons Philippi: (k) *Portum Longonis*, vulgo *Porto Longone*, à longitudine ita dictum nupero bello Galli eripuerunt Hispanis.

ι (l) *Senæ* vulgo *Siena*, in colle jacens, urbs *Æneæ Silvii* [*c*], *Alexandri* VII [*d*] pontif. & *Catharinæ Senensis* patria, Academiâ nobilis est. Fanum habet B. Virginis celebre, à qua literas missas jactitant Senenses. Urbi Arx imposita pentagona. Lingua Italica nullibi puriùs colitur, quàm in hac urbe; adeò ut rustici etiam eleganter loquantur [*e*].

κ (m) *Aretium* olim potens, in amœna valle situm, *Guidonis* monachi patria, qui voces Musicales, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, invenit; à vini præstantiâ etiam commendatur.

λ (n) *Cortonæ* mœnia ab Aretinis eversa sunt.

HEKELII.

[*b*] Juxta *Alstedium* An. CHR. M CCC XXXIX institutam; An. vero M CCCC LXXXVII sub *Laurentio Medice*, & iterum An. M D XLIII sub *Cosmo Medice* restauratam.

[*c*] Seu Pii II.

[*d*] Sive *Fabii Chisii*.

[*e*] Unde non ineptè *Thomas Edwardus Anglus*, in *Urbium Italicarum* Descriptione v. 11. *Illustrat* Senas *Patriæ facundia linguæ*.

BUNONIS.

μ (o) *Volaterræ* [*f*] *Raphaelis Volaterrani* [*g*] patria

(a) Status Ecclesiasticus. (b) Castellum S. Angeli. (c) Luca. (d) Pisæ. (e) Livorno seu portus Liburnus. (f) Plombino. (g) Telamon. (h) Orbitellum. (i) Portus Herculis. (k) Portus Longonis. (l) Senæ. (m) Aretium. (n) Cortona. (o) Volaterra.

ν *Pistoria*: quarum hæc inter amœnissimas Italiæ censetur, ξ *Pratum* item & *Poggium*, summarum deliciarum sunt loca.

VII. *Massa*, olim *Herculis fanum*, nunc novum Genuensis familiæ *Ciborum* opus, *Principatus* titulo censetur: opidum festivum ac amœnum. Massa.

Patrimonium Petri.

VIII. Etruriæ pars est *Patrimonium D. Petri*, à ο *Mathilde* illustri muliere Ecclesiæ Romanæ legatum: hinc vulgò *Lo stato della Chiesa* indigitatur. Urbium in eo clarissimæ, π *Perusia*, ϱ *Orvietum*, σ *Aquapendens*, *Horti*, τ *Viterbium* (1). Opidum in litore vetustissimum, quod quondam *Centumcellæ*, nunc *Civita Vecchia*, id est, *Vetus Civitas*, dicitur, portu egregio ac triremium Pontificiarum statione nobile est (2). *Braccianum* ad Sabatinum lacum, illustrissimæ *Ursinorum* familiæ *Ducatus* est.

Patrimonium Petri. Perusia. Orvietum. Aquapendens. Horti. Viterbium. Centumcellæ. Braccianum.

Roma-

patria [*h*], ubi sunt salinæ, fodinæ æris, alabastri & lapidis Lazuli. Urbs hæc [*i*] ab Hunnis olim eversa, Othonis I Imperatoris auspiciis restituta, tandem cessit Florentinis & magno Duci. In agro Volaterrano aquæ tanto strepitu, tantaque violentia ebulliunt, ut ad decimum usque pedem exiliant, nec sine sonitu decidant; adeo fervent, ut injectæ carnis ossa nuda statim emergant. Aquæ istæ, si densos emittunt vapores, pluviam prænunciant.

HEKELII.

[*f*] Seu *Volaterra*.

[*g*] Viri de Re litteraria bene meriti.

[*h*] Et *A. Persii* Poëtæ.

[*i*] Annis quippe 500 ante *Romam* in sublimi Monte ædificata.

BUNONIS.

ν (a) *Pistoria* haud procul à Stella fl. sita, à Desiderio Longobardorum Rege mœnibus cincta, quæ à Florentinis post disjecta sunt. Nunc post varias calamitates videntur respirare [*k*].

ξ (b) *Pratum* in numero est quatuor castrorum in Italia munitissimorum, à Friderico II conditum; B. Virginis cingulum hic ostenditur. (c) *Hetruriæ* solum fœcundissimum est, fert quippe oleum, frumentum, vinum, legumina. *Senensis* ager ferax non satis excolitur; unde squalet. Aër purus est, nisi in partibus maritimis, quem istis in locis vix perferunt exteri. Magnus est præprimis circa Radicofanum, ob crebras moros, serici proventus. Argentum, ferrum, æs, alumen, & varii generis marmora illa habet regio. *Lucensis* Ager abundat oleo, vino, castaneis; verùm frumentum non satis feliciter profert. Universa illorum regio incolarum industria & prædiis pulcherrimis amœnissima facta est. (d) *Florentini* perhibentur callidissimi & mercaturæ dediti, in quam avidè feruntur & ipsi nobiles. Parci sunt & tenaces. In præliis strenui, & exploratores sagaces. In pugna de præda parum soliciti, de victoria tantum cogitant; quæ res eis sæpe saluti fuit. Ægrè condonant injurias, Zelotypiâ laborant: Ipsorumque dialectus cæteris Italiæ ob suavitatem anteponitur. (e) *Pisani* olim fortes & vitæ prodigi; unde magnarum opum habuerunt Remp. quæ discordia civium defecit. Jam plerique literis vacant, & docto perfruuntur otio. (*f*) *Senenses* ad rem minus sunt attenti quàm reliqui Tusci: liberales, philoxeni, splendidi. Libertatem acrius propugnârunt non solùm viri, sed etiam fœminæ. Servitutem impatientiùs tulere; donec Magni Ducis liberalitate, dum eis in annonæ caritate subveniret, permoti sese submiserunt. (g) *Lucenses* habentur ingeniosi, solertes, philoxeni, prudentes ac libertatis amantes. Ita sese gerunt, ut vicinus Princeps sine manifesta injuria ipsos invadere non possit. Vulgus nobiles impensè colit. Parci domi, magnifici foris.

ο De *Mathildis* donatione videatur celeberrimi Conringii lib. I. de finibus Imperii *c*. X.

π (h) *Perusiam* quæ vulgò *Perugia* dicitur ad lacum cognominem sitam nobilitârunt *Bartholus*, ejusque auditor *Baldus* JCti. Urbs illa probe munita est, cum Arce. Eam Totila, Gothorum Rex, post Obsidionem X annorum cepit ac evertit: deinde Longobardis, qui eam occupârant, extorsit Carolus M. A factionibus Gibellinorum & Guelforum multum est vexata [*l*].

ϱ (i) *Orvietum*, Procopio Urbetana, & *Urbibentum*, undique præcipitiis & rupibus circumdatum, unde munitissimum est.

σ (k) *Aquapendens*, seu *Aquula* nomen habet ab irruentibus aquis; ejus Ager egregiè irriguus est.

τ (l) *Viterbium* vulgò *Viterbo*, *Annii Viterbiensis*, Impostoris istius, patria. Cæterùm, præter ista loca ad hoc patrimonium Petri referuntur *Bolsena* olim *Volsinium*, ubi S. Christinæ servatur corpus: *Tuscanella*, opidum vetustum ac nobile; de quo multa fabulantur Annius & Leander: *Montefiascone* urbs vino suo nobilis, *&c.*

(1) *Patrimonii S. Petri urbs Capitalis, & probe munita.*

(2) *At propter Cœlum insalubre infrequens, unde Cives alias sibi domicilium quærunt.*

HEKELII.

[*k*] Et quamvis angustis includatur finibus; tamen copia omnium rerum abundat. Fuit & *Romanorum* Colonia, & propterea adhuc singulari gloriatur Antiquitate.

[*l*] Clarent heic hoc tempore Sacræ *Angelorum* Ædes & *S. Francisci* Templum, ubi ejus Corpus religiosè adoratur.

BUNO-

(a) Pistoria. (b) Pratum. (c) Fertilitas Hetruriæ. (d) Mores Florentinorum. (e) Pisanorum mores. (*f*) Senensium mores. (g) Lucensium mores. (h) Perusia. (i) Orvietum. (k) Aquapendens. (l) Viterbium.

Romaniola vulgo Romagna.
Bononia.
Ravenna.
Ferraria.
Ariminum.
Cesena.
Faventia.
Imola.
Marchia Anconitana.
Ducatus Urbinas.

Romaniola, vulgo Romagna.

IX. *Romaniolæ* fines ſunt intra *Foliam* amnem, montem Apenninum, *Panarum* flumen & *Padi* extremum verſus Septentriones alveum. Urbium clariſſima ac celeberrima eſt υ *Bononia* (1), ædificiorum ſplendore ac magnificentia inprimis cenſenda. Sequuntur φ *Ravenna* (2) ac χ *Ferraria* (3). Hæc ſuum nuper habuit Ducem: at nunc Romanæ Eccleſiæ ſubjecta. Inde ↓ *Ariminum*, ω *Ceſena*, α *Faventia*, β *Imola*, egregia atque haud ignobilia opida.

Marchia Anconitana, Ducatus Urbinas.

X. Urbium in *Anconitana* regione opulentiſſima eſt γ *Firmum*. At portu celebri notiſſima δ *Ancona* (4). Cætera loca notatu digna, ε *Æſis*, vulgò *Jeſi*, ζ *Macerata*. Hinc in *Ducatu Urbinati*, η *Urbinum*, ϑ *Fanum*, ι *Senogallia*, κ *S. Leo*, λ *Forum Semprenii*.

Roma-

(1) *Inter ampliſſimas, frequentiſſimas & nitidiſſimas Italiæ Civitates numeratur. Varias rerum vices ſæpenumero ſubiit & dominos mutavit; commercio pannorum, ſericorum imprimis, celebratur. Legati etiam Pontificii Sedes.*

(2) *Tantum priſtini decoris amiſit, quod in dubium vocetur, an ſit illa Ravenna quæ in deliciis Honorio Cæſari & Aſylum fuit, aut Exarcharum Sedes. Mari Adriatico receptum inde canens, merito etiam dubitari poſſit ſi Portus Romanorum celeberrimus in Mari Adriatico fuiſſet, niſi Annuli ferrei muris hucuſque affixi quibus Naves alligatæ fuere fidem feciſſent.*

BUNONIS.

υ (a) *Bononia*, vulgò *Bologna* [*m*], Rheno amni appoſita, amœniſſima, pulcherrima & ditiſſima habetur: antiquiſſima totius Italiæ gaudet Academia [*n*]: hinc *mater & parens literarum* [*o*] appellari meruit. Hæc XVI ſeculo Carolum V, & Clementem VII amicè congreſſos ſuſcepit. *Aldrovandus* Medicus hìc docuit [*p*].

φ (b) *Ravenna* [*q*] olim inter paludes, quæ nunc exſiccatæ ſunt, ſita, à Gallis ſub Ludovico XII direpta eſt.

χ (c) *Ferraria*, vulgò *Ferrara*, ad Padi ripam in paluſtri loco ſita, habet Academiam [*r*]. Arx ejus Clementi VIII duobus millionibus Auri conſtitit. Olim urbs fuit ſplendida, ſed hodiè ſplendor ejus paulatim remittit.

↓ (d) *Ariminum*, vulgò nunc *Rimini*, urbs maritima, Concilio, quo Orbis ſe pœne Arianum factum ingemuit, nobilis. A Gothis oppugnata, à Vitalliano Juſtini præfecto fortiter defenſa eſt. Jacet in planitie, imminentibus ei à meridie collibus.

ω (e) *Ceſena* vino gaudet optimo, urbs admodum frequens eſt. Arx, quæ ei imminet, à Friderico II fuit condita.

α (f) *Faventia*, vulgò *Faenza*, à Lamone fl. in duas ſecatur partes. Arx ejus à Friderico II exſtructa eſt. Hìc ex creta parantur vaſa totius Italiæ pulcherrima.

β (g) *Imola*, olim *Forum Cornelii* dicta. Huc quoque pertinent *Forum Livii* vulgò (h) *Forli*, (i) *Sarſina* Plauti patria, &c.

γ (k) *Firmium* ſeu *Firmum*, Lactantii [*s*] patria, vulgò *Fermo*, ad litus jacet.

δ (l) *Ancona* [*t*] hodiè Judæorum receptaculum eſt: olim in ea urbe veluti in altera Tyro *Purpura* fuit tincta [*v*]. Portus ille [*x*] hodiè ferè obſtructus eſt.

ε *Æſis* jacet ad Æſim fl. nunc *Fiumecino*.

ζ (m) *Macerata* gubernatoris ſedes eſt. Erat urbs Comitatus Feltrenſis. In Marchia illa prætereà ſunt (n) *Civitas Nova*, vulgò *Citta Nuova*, nobile & frequens opidum in monte haud procul à mari ſitum. (o) *Fabrianum*, ubi chartæ in maxima copia parantur laudatiſſimæ, lautè ædificatum & dives: Principatus caput eſt. (p) *Lauretum*, vulgò *Loreto*, ubi cubiculum B. Virginis viſitur, in quo illi facta annunciatio; tranſlatum creditur ab Angelo primùm ex Nazareth in Illyricum, inde Venetias, ac porrò Loretum. Templum hoc ingentibus theſauris refertum eſt. Opidum egregiè munitum, magnificas & ſplendidas habet Ædes.

η (q) *Urbinum*, vulgò *Urbino* dicitur; *Raphaelis* pictoris patria, Beliſario olim dedita, cum fons urbis exaruiſſet.

ϑ (r) *Fanum* vulgò *Fano* à Fortunæ *fano* ita dictum: à Totila everſum; reſtauratum à Beliſario.

ι (s) *Senogallia* Aquæ dulcis penuria laborat.

κ (t) *Fanum S. Leonis*, vulgò *S. Leo*, eſt opidum adeò munitum, ut nulla vi expugnari poſſit: ideo Duces Urbini theſauros ſuos hic aſſervabant. Captum tamen eſt à Copiis Leonis Pontificis, & traditum Florentinis. Luitprandus vocat *Montem Feretratum*. Inde Comitatus *de Montfeltre* nomen accepit.

λ (u) *Forum Sempronii*, vulgò *Foſſumbruno* dicitur, ex ruinis *Fori Sempronii antiqui*, quod V millibus paſſuum à Metauri fl. ripa diſtabat, excitatum. Ad mare eſt (x) *Piſaurum*, vulgo *Peſaro*, cujus incolæ perpauci quinquageſimum ætatis annum attingunt; quod fieri exiſtimant partim ex cœli gravitate [*y*], qua æſtivis præcipuè menſibus premuntur, partim ex immodico uſu ficuum, aliorumque fructuum dulcium, quibus Ager iſte [*z*] abundat. Urbs illa putatur nomen accepiſſe à Piſauro fl. cui adjacet. A Totila diruta eſt: ac à Beliſario reſtituta. Eſt ſatis lauta ac elegans [*a*]. At portus ejus adeo obſtructus eſt, ut exiguas naviculas tantum admittat.

HEKELII.

[*m*] Primùm à *Felſino*, *Hetruſcorum* Rege, FELSINA, poſteà BONONIA, à BONO illius Succeſſore dicta.

[*n*] Au-

(a) Bononia. (b) Ravenna. (c) Ferraria. (d) Ariminum. (e) Ceſena. (f) Faventia. (g) Imola (h) Forli (i) Sarſina. (k) Firmum. (l) Ancona. (m) Macerata. (n) Civitas nova. (o) Fabrianum. (p) Lauretum. (q) Urbinum. (r) Fanum. (s) Senogallia. (t) S. Leo. (u) Forum Sempronii. (x) Piſaurum.

(3) *Templa ac Palatium Ducis, nunc Legati Pontificii hucuſque ſplendida.* (4) *A Syracuſis qui Tyrannidem Dionyſii evaſerunt condita; rudera antiquæ magnificentiæ adhuc reſtant; inter alia Arcus Triumphalis marmoreus a Trajano exſtructus.*

Romanus ager, vulgo Campagna di Roma.

XI. Princeps agri Romani eſt *Roma*; Orbis terræ quondam caput, at nunc ob *Pontificis maximi* ſedem, omnium illuſtriſſima atque celeberrima; de qua præſtat tacere, quam pauca dicere (1). Romanus ager, vulgo Campagna di Roma.

XII. Reliqua opida agri Romani, alioquin nobilia ſatis, Romanæ urbis propinquo ſplendore obſcurantur. In his μ *Tibur*, nunc *Tivoli*, *hortus Ateſtini Cardinalis* multiplici amœnitate, ac vario genere deliciarum, clarum per totam Italiam reddit; ſed ipſum opidum longe ante-eunt ν *Tarracina* & ξ *Præneſte*. Tibur. Tarracina. Præneſte.

Ducatus Spoletanus.

XIII. In ο *Ducatu Spoletano* ſunt π *Spoletum*, ρ *Augubium*, σ *Fulginium*, τ *Interamnia*, υ *Narnia*. Ducatus Spoletanus.

CAP.

[*n*] Auſpiciis THEODOSII II, Anno CHRISTI CCCCXLVII inſtituta, & à CAROLO M. cùm eſſet collapſa, inſtaurata.

[*o*] Seu, ut *Reſcriptum* THEODOSII habet, *Omnium Scientiarum fons.*

[*p*] Docuerunt heîc quondam ſummâ cum laude, *Azo*, *Accurſius*, *Bartholus*, *Maginus*, *Salicetus*, & alii Viri clariſſimi, quibus hodiè annumerandus *Malpighius*, Medicus excellentiſſimus & omnino felix. Senatus *Bononienſis* fertur quotannis quadraginta Coronatorum millia in ſuos profeſſores exponere. Eſt ibi quoque Bibliotheca inſtructiſſima, quæ inter alia *Biblia Eſdræ* contineat.

[*q*] Antiquitate magis quàm Ædificiorum pulchritudine, celebris.

[*r*] A FRIDERICO II, Imperatore in *Bononienſium* contumeliam, ut *Schottus* loc. ſæpe cit. p. 206; ſcribit, inſtitutam, ubi docuerunt *Andreas Alciatus* & *Theodorus Gaza*.

[*s*] Lactei *Chriſtianorum Tullii*.

[*t*] S. *Ancon*.

[*u*] De ejus Origine conſentiunt Autores vetuſti ac fide digni, *Strabo* inprimis, *Plinius* atque *Solinus*, *Græcam urbem* eſſe, eamque *Syracuſios* ob *Dionyſii Siculi* tyrannidem profugos condidiſſe.

[*x*] Quo olim erat celebris.

[*y*] Atque inclementia.

[*z*] Vinum quoq; optimum atq; ſuaviſſimum ferens.

[*a*] Ac mœnibus firmis percincta, ſplendidiſſimiſq; ædibus regiis ac Arce munita exornata.

BUNONIS.

μ (a) *Tibur* ad Anienem, qui vulgo *Tevarone* dicitur, jacet: ubi præceps Anienis fluvii viſitur lapſus [*b*].

ν (b) *Tarracina* ſive *Terricina*, olim *Anxur* dicta, in ora maritima ad Ufentis ripas eſt.

ξ (c) *Præneſte* [*c*], vulgo *Pilaſtrina* dicitur, opidum anguſtum, nec ſatis munitum, eſt in ditione Barberinorum [*d*]. Reliqua opida clariora hic ſunt (d) *Fraſcati* olim *Tuſculum*. Prædia hodie habet magnifica: in quibus illud, quod erat Pauli III, elegantiſſimum eſt. (e) *Alba* agrum habet fœcundum, vineis & arboribus ad delicias conſitum. (f) *Oſtia* à Saracenis everſa, à Leone IV reſtituta, adductis ex Corſica colonis. Arx ei appoſita eſt à Martino V ad litoris tutelam, quam Julius II fecit firmiorem. Habet Oſtia cœlum gravius.

ο (g) *Ducatum Spoletanum*, inter Apenninum montem & Tiberim ſitum, tenet Pontifex Romanus.

π A (h) *Spoleto* [*e*] Ducatui nomen eſt. Urbs illa adeo placuit Theodorico, ut prætorium in ea ædificaret. A Gothis poſt everſa, à Narſete reſtituta eſt: Deinde à Friderico Barbaroſſa deſtructa eſt; atque iterum à Peruſinis. Hodiè tamen lauta eſt, & probè munita.

ρ (i) *Augubium* vel *Igubium* olim *Iguvium* dictum eſt.

σ (k) *Fulginium* hodiè *Fuligno* vocatur. In valle amœna, quam Tinna ſeu Topinus fl. eluit ac dividit, ſitum. Anno 1281 à Peruſinis fuit direptum, qui ea de cauſa à Martino V Anathematis fulmine petiti. Condimenta Fulginenſia in pretio ſunt.

τ (l) *Interamnia*, hodiè *Terani* vel *Terni* dicitur, rupibus altiſſimis clauſa; in valle jacet lapidoſa ad Narem fl. ex quo aqua deducta urbem ambit.

HEKELII.

[*b*] Urbs eſt antiqua & pervetuſta, & licet olim collapſa fuerit; Arcem tamen adhuc munitiſſimam habet, & cœlo valdè temperato gaudet.

[*c*] Vel *Præneſtis*.

[*d*] A *Præneſto* Conditore, *Latini* filio, atq; *Ulyſſis* & *Circes* nepote, ſi *Stephano* credimus, ita appellatum.

[*e*] *Longobardorum* quondam Sede.

BUNONIS.

υ (m) Et *Narnia* vulgo *Narni* in colle ſita, cujus

(a) Tibur. (b) Tarracina. (c) Præneſte, ſ. Pilaſtrina, &c. (d) Fraſcati. (e) Alba. (f) Oſtia. (g) Ducatus Spoletani opida. (h) Spoletum. (i) Augubium. (k) Fulginium. (l) Interamnia. (m) Narnia.

(1) Paucâ tamen notatu digna, Lectori exhibemus. Palatia 118 numerat, quæ una cum locis ubi monumenta antiqua ſteterunt, 310 viſu haud indigna Viatori præbent. Horum rudera octo, & Veſtigia quinque huc uſq; reſtant, decem Collegia, Hortos ſupra modum celebratos 18, & Areas Ædibus magnificis circumdatas, 300 Templa quorum 26 imprimis magnifica gloriatur. Portas 20, Regiones quas Londinenſes Wards dicunt 14, & Pontes ad Tiberim fluvium 5 numerat. Baſilica S. Petri in Vaticano totius Orbis facile pulcherrima habetur, a Conſtantino Magno primum Sumptibus immenſis exſtructa, & vetuſtate pæne exciſa a Pontifice Julio II, ab ipſis Fundamentis renovari cæpta, a Pontificibus ſuccedaneis proſecuta, & a Paulo V abſoluta. Circuitus Urbis 13 mill. paſſ. conſtat, & in Mænibus ultra 300 Turres haud ita pridem cernebantur, quarum multæ nunc vetuſtate collapſæ. Capta fuit hæc Civitas a Gallis Senonibus, An. ab U. C. 362; ab Alarico Gotho An. Dom. 410; a Genſerico Vandalo An. 455; ab Herulis An. 437; ab Oſtrogothis 451; ab iiſdem An. 499, & An. 1527 ab Exercitu Car. V Cæſaris, qui miſere urbem vaſtavit.

radices Nar alluit. In hoc Ducatu præterea sunt (a) *Assisium* in monte positum, S. Francisci patria est. (b) *Ameria*, vulgò *Amelia* in colle sita, Roscii Amerini quem Cicero defendit, patria [*f*]. (c) *Tuder*, vulgò *Todi*, in colle posita urbs, superiori seculo civilibus discordiis attrita pæne jacuit; S. Martini, qui à Constantio III in exilium fuit pulsus, patria. (d) *Nursia*, vulgò *Norcia*, antiqua urbs: inter montes sita, frigori obnoxia, patria est Sertorii, matris Vespasiani, & S. Benedicti. (e) *Reate*, vulgò *Rieti*, urbs antiqua in palustri loco posita: & (f) *Mons Falconis. Agri Romani* Aër parum salubris est: cùm ob Pomptinas paludes, & solum humidius, tum quia parum colitur: Adde etiam rudera, quibus malignus Aër continetur. Aquæ verò ejus saluberrimæ sunt, maximè vero Tiberis; quæ infra urbem haustæ ad aliquot annos purissimæ ac suavissimæ conservantur. (g) *Ager Sabinus* olei ac vini satis ferax est. Uvas habet *passerinas* dictas, absque acinis, Corinthiacis similes, quibus Romani delectantur. (h) *Patrimonium Petri* abundat frumento, vino, oleo. *Orvietani seu Urbe-Vetani agri aer* saluberrimus est: nihil ibi deest ad delicias. (i) *Perusinus ager* profert frumentum & vinum generosissimum: lacus vero Perusinus ingentem habet copiam piscium. (k) *Ducatus Spoletani* ager fertilissimus est. (l) *Marchiæ Anconitanæ* aër in multis locis gravior est: antiquam tamen hactenus retinet fertilitatem. Carnes hic sunt saporis suavissimi. Linum fert, ex quo telæ Anconitanæ per universam Italiam in pretio sunt. Cera Anconitana cæteris candidior est. (m) In *Ducatu Urbino* pauci indigenæ ad annum quinquagesimum perveniunt. (n) *Romandiola* frumenti adeò ferax, ut sæpè geminos aluerit exercitus Hispanorum & Gallorum, sine caritate annonæ. *Bononiensis ager* adeò fœcundus, ut inde cognomentum sortita, quo vulgo *la grassa*, id est, *pinguis* dicitur. (o) *Ferrariensis ager* frumentum & legumina ad vicinos etiam emittit. Lini & cannabis magnam fert copiam. Aër tamen habetur crassior. Iste tamen ager molestis Padi fl. inundationibus obnoxius est. Cæterum (p) *Romani agri incolæ*, (q) *Viterbienses* & (r) *Orvietani*, *seu Urbivetani* curiæ Romanæ addictissimi sunt, ac toti in eo sunt, ut liberos suos in eam promoveant. Romani ad omnem auram fortunæ mobiles, deliciis deditissimi. Roma urbs nomine potius, quam re sancta est. (s) *Sabini* voluptates sectantur. (t) *Perusini* ingeniosi sunt, liberales & fortes. Mulieres hic totæ sunt in eluendis & poliendis manibus. (u) *Spoletani* sunt animosi, & cæteris Italis fortiores; Odii tenacissimi, quod sæpè ad liberos & nepotes cum hæreditate transit. Multi ex istis gloriantur se avorum aut proavorum exstitisse ultores. (x) *Picentes* in exteros sunt humani, superbè vestiuntur tàm viri, quàm fœminæ. Sese invicem impensiùs colunt, quod per reliquam Italiam minus usitatum est. (y) *Urbinates* Zelotypia suprà cæteros Italos dicuntur laborare: in exteros parum sunt humani. (z) *Ravennates* & (a) *Romandiolæ* incolæ sunt robusti; ad arma tractanda apti, laboribus dediti, industrii, prudentes: sed ad rem suam attenti. (b) *Bonononienses* sunt ingeniosi, ad artes liberales & Mathematicas disciplinas veluti nati, philoxeni, & liberales; equitandi peritiâ excellentes: Pictores & Sculptores inde orti celeberrimi. (c) *Ferrarienses* sunt duri, inhumani, crudeles, sordidi ac tenaces.

HEKELII.

[*f*] Ante *Persicum* Bellum annis nongentis septuaginta quatuor condita. Unde *Salix Amerina* Plinio & *Amerina retinacula*, Virgilio Lib. 1. *Georg.* v. 265. optimè sunt nota.

(a) Assisium. (b) Ameria, s. Amelia. (c) Tuder, s. Todi. (d) Nursia, s. Norcia. (e) Reate, s. Rieti. (f) Mons Falconis. (g) Agri Sabini fertilitas. (h) Fertilitas Patrimonii Petri, & agri Orvietani. (i) agri Perusini. (k) Ducatus Spoletani. (l) Marchiæ Anconitanæ fertilitas. (m) Urbini Ducatus qualitas. (n) Fertilitas Romandiolæ & agri Bononiensis. (o) Ferrariensis agri natura. (p) Mores Romanorum (q) Viterbiensium. (r) Orvietanorum. (s) Sabinorum. (t) Perusinorum. (u) Spoletanorum. (x) Picentium. (y) Urbinatium. (z) Ravennatium. (a) Romandiolam incolentium. (b) Bononiensium. (c) Ferrariensium.

CAP. XXXVIII.

De Regno Neapolitano. 1

I.

Regni Neapolitani fines & magnitudo.

HInc reliquum Italiæ, quicquid à *Fundis* opido, & *Liris* fluvii fontibus, *Apennino* monte, Truento amne, & *utroque* mari Infero Superoque includitur, *Neapolitanum* vocatur *Regnum*, ab urbe *Neapoli*, Capite suo. Longitudo ejus est à Truenti amnis ostio ad Brutium usque promontorium, vulgò *Capo Spartivento*, mill. German. XC. Latitudo ab Athenæo sive Minervæ promontorio,

REISKII.

1 Inferior tota hæc Italia Græcis Impp. subjecta, suos Proconsules, Præfectos, Vicarios & tandem *Exarchos* (Ἐξάρχως διοικήσεων) *Diœceseon*, in quas divisa fuerat, ex ævo Justiniani diu sustinuit. Donec (a) *Gothi* quinto seculo, & *Longobardi* sequente proximo irruperunt. Sed (b) *Normanni* A. 1069 è Galliis huc grassati, Calabria primum & Apulia, post Neapoli

(a) Gothi. (b) Normanni.

montorio, vulgo *Maſſa*, haud procul Neapoli, ad promontorium *Gargani* montis, vulgo *Monte di S. Angelo*, mill. German. xxx.

II. In regni formam redacta eſt hæc regio hoc modo (1). Cum circa Annum Chriſti CIↃ *Sarraceni*, hoc terrarum, unà cum *Sicilia* inſula occupâſſent, *Tancredus* quidam *Normannus*, prognatis duodecim filiis, egeſtate compulſus, Italiam aſſumtis liberis petiit, operamque ſuam contra Saracenos obtulit. Ibi tum re bene geſtâ, Sarraceniſque Italia ac Sicilia ejectis, portiones ei & filiis aſſignantur in utraque terra. Poſteà *Robertus*, unus ex filiis, *primus Apuliæ & Calabriæ Dux* pronunciatur.

Tancredus.

Robertus primus Apuliæ & Calab. Dux.

III. Dein hujus filius α *Rogerius* primus terrarum *Neapolis* & *Siciliæ* ſub uno regno comprehenſarum *Rex* creatur. Regnum ipſum *geminarum Siciliarum* nomine appellabatur; nam quod nunc in Italia *Neapolitanum* dicitur *regnum*, tunc *Sicilia cis pharum* ſeu *fretum* vocabatur; ipſa autem inſula *Sicilia*, *trans pharum*.

Rogerius Rex.

Sicilia duplex.

IV. At diviſum mox in *duo regna*, duos pariter Reges accepit: quorum alter in *Italia*, Apuliæ ſive Neapolis; alter in *inſula Siciliæ* Rex appellatus eſt. De hinc variam utrumque regnum Dominorum mutationem paſſum eſt. β Quippe in Neapolitano regno primi *Normanni* Galli Reges fuêre; poſt *Suevi Germani*; mox iterum *Galli Andegavenſes*; dein *Arragonenſes Hiſpani*: Jamque tertiò *Galli*; iterumque *Arragonenſes*: tandem *Caſtiliani Reges* obtento totius Hiſpaniæ Imperio, in Neapolitano etiam regno in Arragonenſium locum ſucceſſerunt.

Diviſio Regni.

(1) Prius à Romanis, poſtea a Gothis, deinde a Lombardis ſubdita; quorum Rege Deſiderio a Car. Mag. devicto, filii Car. Mag. Regnum cum Græcis partiti ſunt; Græci poſtea totum occupantes, a Saracenis pulſi: Tancredus Saracenos ejecit.

CAP.

Neapoli Græcos, denique Saracenos Sicilia exturbârunt, novi & gemini quidem regni auctores. (a) Familiâ regum Normannicâ extinctâ Impp. ad Germanicos A. 1292 regnum pervenit; inde ad Gallos Andegavenſes; amplius ad Arragonios A. 1282, deniq; ad Caſtilianos A. 1504, quibus hodieque paret, tanquam Rom. Pontificis feudum. Huic enim rex Hiſpaniæ quotannis equum candidum, ephippio & phaleris ex holoſerico rubro inſtructum una cum octo aureorum millibus dependit. Confer. Pandulff. Collenutii Hiſt. Neapol. item Guicciardini & Beſoldi Hiſtor.

BUNONIS.

α Quum *Apuliam* & *Calabriam* finitimaſque provincias *Græci* vexarent & *Saraceni*, Normannorum opera, qui ex Gallia Normannica oriundi, feliciter repreſſi ſunt; iiſque ſedes ab *Henrico Sancto* Cæſare vel *Conrado Saliquo* illic conceſſæ. *Rogerium* verò Ducem Rogerii Gibboſi filium *Anacletus* II Innocentio II oppoſitus Papa Regio nomine & diademate ornavit tempore Lotharii Saxonis Imperatoris A. 1130, quam tamen dignitatem Rogerio poſteà confirmavit *Innocentius* iſte, anno C. 1039. *Hermannus Contractus* ad ann. 1022. *Otto Friſingenſis* l. 1. de geſtis Friderici c. 2. *Baronius* ad ann. 1130. n. 52.

β *Rogerio* iſti primo Apuliæ & Calabriæ Regi ſucceſſerat anno 1153 *Guilielmus* cogn. *Malus*, à Papa Hadriano diris devotus, ſed mox in gratiam receptus: & huic anno 1166, *Guilielmus* II cognomento *Bonus*. At hujus filius nothus *Tancredus* utriuſque Siciliæ Rex ex teſtamento patris creatus, Cœleſtini III Papæ gratiam demereri non potuit; qui contra eum *Conſtantiam* anum, è cœnobio exemptam, *Henrico* VI, Friderici I, Imperatoris & Sueviæ Ducis filio, deſpondit, & regni hæredem nuncupavit. *Fridericus* II, Imperator, Henrici VI filius, ex Conſtantiâ illâ natus, ductâ in uxorem *Jole*, *Johannis de Brenna* Hieroſolymitani Regis filiâ, jus regni illius conſequutus eſt; Unde Reges *Siciliæ* ſe poſteà *reges* quoq; *Hieroſolymorum* ſcripſêre. Sed quum pontifices Romani implacabile in hunc Fridericum ejuſque poſteros concepiſſent odium, Urbanus IV *Carolum* I *Andegavenſem* contrà Manfredum è Gallia evocavit, qui *Manfredo* primùm, deinde *Conradino*, Friderici II nepote, cæſo, regnum occupavit. Ob ſuorum tyrannidem tamen Siculorum conſpiratione Siciliâ ejectus eſt, Gallis ferè omnibus ſub veſperam Paſchatis trucidatis, anno 1282. *Petrus* enim *Arragoniæ* Rex, qui *Manfredi filiam Conſtantiam* in matrimonio habebat, & à Conradino morituro regnorum hæres fuerat pronunciatus, Siculos Gallorum tyrannide oppreſſos liberavit; & *Carolum* II mari victum cepit: qui hac lege dimiſſus eſt; ut contentus *Neapoli*, *Calabria*, *Apulia* & *Tarento*, Arragoniis *Siciliam* & *Sardiniam* relinqueret. Carolus iſte in provinciis illis ſucceſſores habuit *Robertum*, qui Siciliam recuperare fruſtrà conatus eſt; *Joannam* I, *Carolum Dyrrachinum*, *Ladiſlaum*, & *Joannam* II, quæ à marito ſuo Jacobo Borbonio Marchiæ Comite capta, non multo poſt illum cepit, omnibus Gallis trucidatis; adoptavitque *Alphonſum Arragoniæ* Regem; cujus tamen poſt biennium pertæſa, regni hæredem inſtituit *Ludovicum Andegavenſem*; qui variâ fortunâ ob regnum Neapolitanum cum Alphonſo decertavit, ad annum uſque 1434, quo & ipſe & Joanna obiit. *Alphonſus* deinde *Renatum Gallum* ab aliis in regnum evocatum ejecit, & ſucceſſorem per teſtamentum inſtituit *Ferdinandum* I *ſpurium*, contra quem *Johannes* Renati filius *Lotharingiæ Dux* evocatus, à Pio II coronatur; ſed poſt varia bella regno pellitur; *Carolo* VIII *Galliæ* Rege, bellum ipſi movente, qui regnum

(a) Regnum Neapol, feudum Pontif.

gnum Neapolitanum ex Andegavensium successione sibi deberi putabat. Ab eodem *Carolo* deinde *Ferdinandus* II ejectus, paulo post, Carolo in Galliam reverso, à Neapolitanis recipitur. Demum *Fridericus*, Ferdinandi patruus, à *Ludovico* XII, Galliæ Rege, pariter & *Ferdinando Catholico* oppugnatus, quum neutri ad resistendum par esset, Gallo sese dedidit. Victores quidem regnum istud inter se erant partiti; sed quum de finibus orta esset contentio, Galli ab Hispanis toto regno exturbati sunt, atque ita *Neapolis* & *Siciliæ regna* cum aliis Hispaniæ suæ regnis copulavit *Ferdinandus Catholicus* [a] (1).

HEKELII.

[a] Ut *Hierosolymæ*; sic & *Neapoleos* & *Siciliæ* REGES excudi curavit *Christophorus Besoldus Argentorati* An. 1636 in 12. Extant non solùm *Vincentii* de *Franchis*, sed & *Thomæ Grammatici* DECISIONES NEAPOLITANÆ, quarum priores *Turrini* An. CHR. M DC XXIIX, posteriores verò *Francofurti ad Mœn.* M DC. in fol. sunt impressæ, sed *Joan. Aloysii Riccii* decisiones CURIÆ NEAPOLITANÆ, prodierunt *Venetiis* An. M DC XLVIII. in fol.

(1) Neapolitani rebellionem meditati Henricum Guisium A. 1641 in auxilium vocarunt; sed Guisio ab Hispanis capto, ditioni Austriacæ iterum subditi usq; ad A. 1700, cum Philippus Andegavensis, Ludov. Galli XIV nepos, Regnum hoc una cum Hispanis usurpavit, at Gallis Fœderatorum armis feliciter Italia pulsis, Neapolitani sese in fidem Car. III Austriaci dediderunt.

CAP. XXXIX.

De Urbibus Regni Neapolitani.

I.

Neapolis.

URbes in Neapolitano regno non æquè cultæ sunt; ac in superiori Italia: Una tamen *Neapolis* [a] regni caput, sedesque Præfecti, quem Hispaniarum Rex *Vice-regis* titulo mittit, nulli clarissimarum urbium, neque ædificiorum magnificentiâ, neque palatiorum superbiâ, neque civium opulentiâ cedit: multitudine vero incolentium, habitâ amplitudinis suæ ratione, reliquas omnes vincit (1). Reliquæ urbes celebriores sunt istæ: in *Laborino* agro,

Laborini agri opida.

α *Capua* (2), β *Surrentum*, γ *Salernum* (3), & δ *Melphis*, vulgo *Amalfi*; in qua primùm inventus est *Pyxidis* sive *magnetis nautici usus* (4).

II. In

BUNONIS.

α (a) *Capua Nova* [b] ad Vulturnum amnem, ex veteris Capuæ ruinis, altero ab illis lapide, exstructa, hodie infrequentiùs colitur, ob admodum vicinam Neapolim, à Conrado Friderici II filio, ac post ab exercitu Ludovici XII Galliæ Regis direpta est.

β (b) *Surrentum* vulgò *Sorrento* in extremo Campaniæ litore est urbs antiqua, in monte sita; sed hodie angustior; quod ex vicinis ruderibus colligitur.

γ (c) *Salernum* vulgò *Salerno*, mille passibus à mari dissitum Academiam habet in re Medica celebrem. Principatus caput est; unde olim primogenitus Regis Neapolitani nomen ducebat. Corpus S. Matthæi ibidem ostenditur.

HEKELII.

[a] Hæc Urbs, licet pulchritudine cæteris omnibus hactenus longissimè anteiverit; attamen nupero Terræ motu, eoque gravissimo, fortean ex justo DEI judicio, ita est quassata atque concussa, ut firmissima quoque templa ac palatia talem concussionem insolitam ac prorsus fermè ruinam, proh dolor! sint perpessa. Hujus *NEAPOLEOS Curiæ Decisiones* non solùm *Vincentius* de *Franchis*, sed & *Thomas Grammaticus* atque *Joannes Aloysius Riccius* superiori seculo prodire jusserunt in folio, & quidem hic *Venetiis* A. 1648, ille *Francofurti* ad *Mœnum* A. 1601; iste autem *Turini* A. 1626. *Jacobi Sannazarii*, sive à *sancto Nazario*, assumto nomine *Actii Sinceri Sannazarii*, patria.

[b] Totius quippe *Campaniæ* Urbs olim præstantissima, à *Camporum* latitudine, in quibus sita est, ita dicta.

REISKII.

1 (d) Regni Neapolitani pro statu hodierno septem provinciæ numerantur; 1° *Terra di Lavoro*, ubi Neapolis urbs Græco quidem nomine, sed Italico splendore castellisq; pluribus insignior: Unum ex his præcipuum *S. Elmi* à Carolo V structum, quod *Briglia di Napoli*, h. e. Frenum Neapolitanum vocant, ob rebellionem, in quam propendet civitas, coërcendam. Ecquis turbas à Massanielo, piscatore gregario motas A. 1646 ignorat? 2° *Principado* sive Ducatus Amalfitanus genti Caracciolæ subjectus; 3° *Basilicata* Græco adhuc nomine inter Græcos Dominos primum reperto; 4° *Calabria*; 5° *Otranto*; 6° *Abruzzo*; 7° *Puglia Piana*. Quis urbes harum singulas enarret, resque notabiles tum certas, tum ex sacris reliquiis incertas? Harum enim seges copiosissima offertur.

BUNONIS.

δ Ab (e) *Amalfi* ora maritima vulgo *la Coste d'Amalfi* appellatur; quæ pagis & vicis adeò multis acco-

(a) Laborinus ager Capua. (b) Surrentum. (c) Salernum. (d) Regni Neapolitani septem provinciæ. (e) Melphis, seu Amalfi.

(1) La Forrest Neapolim cunctas Europæ Civitates situs amœnitate superare, ait; quod Aeris Salubritas Magnatibus Romæ veteris, sicuti & novæ, adeo in deliciis fuit, ut Romam Neapoli posthabuerunt. Templa super 300 numerat, præter Monasteria quamplurima Architecturæ mirabilis. Multa de Armamentario, de portu tutissimo, de Incolis, &c. prædicat, neque Sanguinis S. Januarii, neque Imaginis Salvatoris Crucifixi, quæ S. Thomam his Verbis allocuta est, Bene scripsisti de me Thoma, &c. oblitus est. *(2) Restant adhuc rudera Amphitheatri, Templorum, Portarum, &c. Capuæ veteris non minus Carthaginensibus propter delicias, quam Romanis propter pugnam infelicem, exitiosæ.* *(3) Caput provinciæ Citerioris, uti olim Principatus, & sedes 19 Principum quorum primus fuit filius Tancredi qui Neapolim subegit; Commercio etiam tunc celebris, at nunc Neapoli cedit. Urbs adhuc frequens & Archiepiscopi Sedes.* *(4) A Flavio Gioja versus An. 1300. Ducatus Titulo insignita seculo XVI° in honorem Octavii Picolomini Imperatoris celeberrimi.*

II. In *Calabria*, ε *Consentia*, Regii Præfecti sedes: ζ *Mons Leonis*, η *Rhegium*.
III. Tum in ϑ *Hydruntino* agro ι *Hydruntum*, nunc *Otranto* (1), κ *Gallipolis*, & *Aletium*, vulgo *Lezzo*, conventu Juridico nobile opidum (2), item λ *Tarentum*. (3).
IV. In μ *Baritano* agro ν *Barium* (4), ξ *Monopolis*, ο *Tranium*.

Calabria. Consentia. Hydruntini agri opida.

Baritani agri opida.

V. In

accolitur, ut una videatur urbs. Nautas habet peritos. Pyxidis nauticæ usus inventus traditur circa An. 1300 à Flavio Blendo; aliis appellatur *Flavius Gioja*. S. Andreæ corpus ibidem asservatur. Sunt ibi præterea (a) *Puteoli*, vulgò *Pozzuolo*, urbs multis terræ motibus deformata. Circa eam plurima sunt balnea, & fontes salutares. Portus ejus olim commodissimus paulatim oblimatur. (b) *Massa* recens ædificata, ab ea dicitur vinnm *Massanum*, olim *Surrentinum*. (c) *Nola* urbs olim ampla, hodie angusta. (d) *Anversa* seu *Aversa*, veteris Atellæ ruinis inædificata, & Capuæ ac Neapoli à Roberto Guiscardo Normannorum Duce opposita; unde & dicta quasi *Adversa*. A Carolo I Rege Neapolitano eversa est. (e) *Vicus* exiguum opidum, lautum tamen, & in agro amœno situm: Cognominatur *Equensis*. *Aquinum*, B. Thomæ patria, nunc fere collapsum [c].

HEKELII.

[c] Hoc *Aquinum*, tenue licet Oppidum, tamen Episcopali dignitate insigne, etiam natale Solum est *Decii Junii Juvenalis* Poetarum Satyrorum, *Jul. Cæs. Scaligero* Lib. VI, *Poet.* c. VI. p. m. 772, judicante, facile principis.

BUNONIS.

ε *Consentia* vulgò *Consenza*, ad Crathis ripas condita, anno 1638 terræ motu periit (5), & cum eâ *Nicastro*, *Monterano*, *Castiglione*, *Paola*, & *Balliagio*, *urbes* elegantes.

ζ *Mons Leonis* urbs eo loco in Apennini colle posita est, quo olim erat Vibo Valentia.

η *Rhegium*, postquam à Caradino Solimannicæ classis præfecto fuit direptum, fere fuit desertum per aliquod tempus. Sed per commodum in Siciliam, qui ibi patet, transitum, indies reparatur. In Calabria opida porrò clariora sunt, (f) *Tropea* navigantibus periculosissima, (g) *Squillace*, est in Borgiarum ditione: (h) *S. Severino* opidum exiguum, sed munitissimum: (i) *Rosetum* opidum, cui adjacet castrum in maris scopulo: (k) *Rossanum*, tribus milliaribus à mari situm: à quo tamen proximus sinus nomen haber, & appellatur *Rossanensis*; pars est antiqui Tarentini: Hic arbusculæ ferunt piper: *Monsaltus* salis copia dives; (l) *S. Eufemia* quæ propinquo mari nomen dedit, ad cujus litus optimorum corallorum proventus est.

ϑ (m) *Hydruntinus ager* olim *Mesapia*, hodiè *terra di Otranto* dicitur; nomen habet ab

ι (n) *Hydrunto* metropoli, cujus arx saxo [d] inædificata est [e].

κ (o) *Gallipolis* [f], hodie *Callipoli*, scopulo insidet, quod mari undique cingitur; sed ponte ingentibus saxis fulto jungitur continenti. Castrum habet munitissimum, quod Alphonsus II Arragonius excitavit, cum urbem illam recepisset à Turcis, qui eam anno 1481 interceperant, ac in oppidanos sævierant crudelissimè.

λ (p) *Tarentum*, hodiè *Tarento* [g], civitas exigua est, arcem habens aquis marinis undique cinctam, à Ferdinando Arragonio Rege Neapolitano conditam. Ejus portus ingentibus lapidibus obturatus, exiguis navigiis tantùm patet. In hâc regione præterea sunt (q) *Brundusium* vulgo *Brindisi* [h]. Est portus capacissimus, tribus arcibus munitus. In agro ejus viluntur olearum nemora. (r) *Castro*, olim *castrum Minervæ*, frequentatur à mercatoribus olei causa. Anno 1537 pessime accepta est à Turcis. (s) *Uxentum*, vulgo *Ungento*, ampla olim urbs, nunc exigua, in agro jacet opimo. (t) *Neritum* hodiè *Nardo*, antiqua urbs, hodiè lauta & frequens est: & promontorium *Japygium*, sive *Salentinum*, quod hodiè (u) *C. San. Maria* vocatur.

μ (x) *Baritanus ager*, olim *Peucetia* [i] dicta, continetur flumine *Ofanto*, & *Calva*, monte Apennino & parte maris Venetici.

ν (y) *Barium*, nunc *Bari*, urbs Archiepiscopalis, & reliquis in hâc provincia præstantior, ad mare est. In ea olim coronabantur Reges utriusque Siciliæ: vestes regiæ hodieque ibidem asservantur.

ξ (z) *Monopolis* Marchionatus titulo ornata; urbs nova ac elegans. Volaterranus existimat eam ex veteris Egnatiæ ruinis esse conditam. Ager ejus olei tam ferax est, ut quotannis supra vicena millia amphorarum reddat.

HEKELII.

[d] Quô Mari imminet.

[e] Hæc Urbs omnium fermè est veterrima, cœlo clementissimo gaudens. Ideoque Agro amœno, fertili & hortis cultissimis est exornata. Et quanquam *Strabonis* tempore fuerit exigua; attamen satis ampla hodiè ac frequens est. Heic finis est Maris *Adriatici* & initium *Ionii*.

[f] *S. Galliopolis*.

[g] *Architæ* Philosophi patria.

[h] Ubi *Pompejus*, cognomento *Magnus*, à *Jul. Cæsare* obsidione cinctus est. *Pacuvii*, Poëtæ veteris, patria dicitur fuisse. Meminit & hujus Oppidi *Horatius* Lib. I. *Serm.* Sat. 5. v. ult. & Lib. I. *Epist.* XVII. v. 52.

[i] A *Peucetio*, *Oenotri* Fratre.

BUNONIS.

ο (a) *Tranium* urbs Episcopalis, nunc *Trani*, per por-

(a) Puteoli. (b) Massa. (c) Nola. (d) Anversa. (e) Vicus. (f) Tropea. (g) Squillace. (h) S. Severino. (i) Rosetum. (k) Rossanum. (l) S. Eufemia. (m) Hydruntinus ager. (n) Hydruntum. (o) Gallipolis. (p) Tarentum. (q) Brundusium. (r) Castro. (s) Uxentum. (t) Neritum. (u) C. San. Maria. (x) Baritanus ager. (y) Barium. (z) Monopolis. (a) Tranium.

(1) A Turcis pene deleta A. 1480, a Venetis Seculo.16, at nunc bene munita arce firmissima in rupe sita. Archiepiscopatum Regni Neapolit. ditissimum jactat. (2) Gubernatoris Sedes, & totius Regni, Neapoli excepta, frequentissima, ampla, & commercio valens. (3) Oppidum antiquissimum, & Romanis, una Carthagine excepta, infestissimum, Societatem cum Pyrrho, deinde cum Hannibale contra Romanos iniit, unde Excidium sibi acquisivit. Archepiscopatus & Principatus Titulo tamen insignitur, quem Familia Trimouillana illustris & perantiqua contra Hispanum vendicat. Tarantula Aranea venenosa, a Tarento nomen ducit, cujus Virus Lachrymas, Tremorem, Risum, Pallorem & Tripudium simul excitat, cui Musica solum remedium adhibere potest. (4) Ex antiquissimis Regni Urbibus una, olim Romanis, Græcis, & Saracenis subdita, postea Ducibus suis paruit. Colitur ibi Sti. Niclai Episcopi Mirensis Cadaver. (5) Nunc autem ampla, nitida, arce munita, & Archiep. Sedes.

V. In π *Apulia*, ρ *Manfredonia*, σ *Luceria*, τ *Troja*, υ *Asculum* (1) *Apulum*.

Aprutii opida. VI. In φ *Aprutio*, χ *Aquila* (2), ψ *Beneventum* (3), ω *Anxanum*, α *Theate*, β *Pinna*, γ *Sulmo*, δ *Asculum Picenum*.

VII. Cæ-

portum arenâ oppletum (4) abjecta jacet. In hac regione præterea sunt *Polignano*, olim *Polinianum*, in rupe positum; lautum ac frequens; ejus ager oleo & amygdalis dives est. *Canusium* hodiè *Canosa*, in colle situm haud procul à veteris loco, quod fuerat in planitie positum. *Ruvo*, *Bitonto*, *Barletta*, olim tantum castrum, unum ex quatuor præcipuis Italiæ; à Friderico II Imperatore conditum anno 1242; alii tamen id ab eo auctum volunt. Cæterum inter Latum & Silarum amnes, Baritano agro contermina est pars (a) *Lucaniæ* hodiè *Basilicata* dicta, in qua *Acherontia*, Paulo Diacono *Agerentia*, hodiè vulgo *Cirenza*: *Venusia* vulgo *Venosa* exiguum opidum ac pæne desertum [k]: *Melfi* urbs Episcopalis: *Lavellum*: *Rapolá*: *Mons Pelosus*: *Tricaricum*: *Potentia*: *Marsicum vetus*: *Turcia* opidum lautum: *Ferrandina*, castellum conditum à Ferrandino Calabriæ Duce, Alphonsi II Neapolitani Regis filio: *Turris Marina* supra ostium Basentii fl. contra piratarum excursiones excitata, hodiè deserta est: *Arx Imperialis* à Friderico Imp. condita, quam egregiè muniit Alphonsus II.

π (b) *Apulia Plana*, hodiè *Apuglia Piana*; à latissimis campis, olim *Daunia* dicta, inter Aufidum & Frentonem, qui hodiè *Fortore*, amnes, & partem maris Hadriatici sita.

ρ (c) *Manfredonia* à Manfredo Friderici II Imp. filio condita, in rupe sinus marini ad Garganum montem; ac magnificè ornata, arcem & portum habet tutum: nostra ætate terræ motibus graviter fuit concussa.

σ (d) *Luceria* vulgo *Lucera* & *Nocera* optima lana nobilis est: cognomento *Pagana* olim dicta; quoniam à Saracenis fuit habitata.

τ (e) *Troja* olim *Æquulanum* Comitatus titulo gaudet, urbs opulenta. Concilium ibi habitum est sub Urbanó II, visique tres soles ipso meridie, anno 1532.

υ (f) *Asculum* hodiè *Ascoli* ad Carapellæ fl. fontes, est *a Rogerio Guiscardi filio, quod moliretur rebellionem, diruta; sed post restaurata: Ducatus titulo gaudet*. Porro celebriora hic sunt (g) *Sipontum* vulgo *Siponto* seu *Siponti rudera*, ubi hodie templum & rudera magnæ urbis, & fons eximius. A Saracenis urbs illa eversa, opidani occisi, & præda in Africam est abducta. Sunt tamen, qui hunc casum terræ motibus asscribunt. (h) *Mons S. Angeli* urbs frequens, & natura loci munita, diuturna Saracenorum sedes, ad quam eorum visuntur sepulchra. Ibi specus est cum templo S. Michaelis celeberrima. Cryptam hanc descriptam legas apud Leandrum. (i) *Farentinum*, seu *Farentivolium* Blondo, pæne collapsum nec frequens opidum; ubi Fridericus II Imp. obiit, à Manfredo notho suffocatus. Cæterum in Apulia & vicinis regionibus opida multa terræ motibus sæpe graviter concussa sunt; ac præcipuè anno 1637.

φ (k) *Aprutium* vulgo *Abruzzo* [l] inter Truentum flumen, quod vulgo *Tronto* dicitur, & Trentonem, qui hodiè *Fortore*, jacens, ad mare pertingit Hadriaticum.

χ Provinciæ caput (l) *Aquila* est, in mediterraneis sita, ex ruinis Amiterni & Forconii à Longobardis condita, à Friderico II mœnibus cincta. Ager ejus croci tam ferax est, ut tempore Leandri quotannis redderet 40 millia aureorum.

ψ (m) *Beneventum* ad Calorem & Sabbatum fl. olim *Maleventum* dictum; plagosi *Orbilii* patria; ad Pontificis Romani jus pertinet.

ω (n) *Anxanum*, hodiè vocatur *Lanzona* [m], emporium nundinis suis celebre, ad quas confluunt mercatores Itali, Dalmatæ, Epirotæ & Græci.

α (o) *Theate*, vulgo *Thieti*, in edito colle 7 millibus passuum à mari situm, à Pipino Caroli M. patre olim dirutum, quòd diutius stetisset à Longobardis, posteà restauratum, & à Normannis selectum in ditionis suæ caput. Hodiè ibi sedet utriusque Aprutii Prorex cum conventu juridico Regio.

β (p) *Pinna* vulgo *Penna* urbs antiqua & nobilis, quæ indies splendore suo excidit.

γ (q) *Sulmo* hodiè *Salmona* [n] urbs egregiè rigua & frequens [o].

HEKELII.

[k] Patria est & *Horatii Flacci* Poetæ, qui ab eâ dictus est *Venusius*, sive *Venusinus*.

[l] Et olim dictum *Samnium*.

[m] *Lanzano*, vel *Lanziano*.

[n] Seu *Sulmona*, ut & nonnullis *Sermona*.

[o] A conditore ejus *Solymo*, qui *Æneæ* comes creditur fuisse, sic dicta. Unde est quod *Solimum Silio* audit *Italico*. Patria est *Ovidii*, Poetæ verè nobilis.

BUNONIS.

δ (r) *Asculum Picenum* hodiè *Ascoli* ad Truentum fl. est. Clariora opida hîc præterea sunt in Aprutio ulteriori (s) *Atria*, vulgo *Atri* arduo & perdifficili jugo imposita: (t) *Interamnia* seu *Teramum* & *Teranum* [p]: Civitas Caliensis seu Ducalis, in limite Umbriæ, haud procul à Velino fl. *Julia Nova* à Julio Hadriano Duce condita. (u) *Taliacotium* castrum instar opidi, in Columnarum ditione: (x) *Malianum*, ad quam Carolus Andegavensis Conradinum Sueviæ Ducem vicit: (y) *Civitas S. Angeli*; Marchionatus Pinellorum (z) *Cœlanum* frequens opidum, pertinet ad nobilem familiam Ciborum Genuensium; ab eo *Lacus Fucinus* hodiè appellatur. *In Aprutio Citeriori* porro sunt (a) *Ortona* portus, ad quem appellunt naves ex Epiro venientes ad nundinas Lanceani: (a) *Ater*-

(a) Lucaniæ sive Basilicatæ opida. (b) Apulia plana. (c) Manfredonia. (d) Luceria. (e) Troja. (f) Asculum. (g) Sipontum. (h) Mons S. Angeli. (i) Farentinum. (k) Aprutium. (l) Aquila. (m) Beneventum. (n) Anxanum. (o) Theate. (p) Pinna. (q) Sulmo. (r) Asculum, &c. (s) Atria. (t) Interamnia, s. Theramum. (u) Taliacotium. (x) Malianum. (y) Civitas S. Angeli. (z) Cœlanum. (a) Ortona.

(1) Oppidum perantiquum, Præsidium Romanum; Proconsulem Servilium An. ab U. C. 663 jugulavit, durante bello Marsico. Clade Gallorum Guisio Duce qui in vicinia captus erat, A. 1577 a Duce Albensi, nobile. (2) Terræ motu A. 1703 fere deleta, antea autem ampla & nitida. (3) Sunt qui Diomedem Conditorem volunt. Nomen Maleventum in Beneventum a Romanis mutatum erat in Memoriam Subsidii hominum & pecuniæ ab hac Civitate contra Hannibalem præstiti: a Totila Gotho An. 545 deleta, ab Anatarico Lombardo An. 589 restaurata, & Ducatus Titulo insignita in Honorem Zothi Amici sui, cujus posteri fama claruerunt. Nunc Pontifici Romano paret; & terræ motu Anno 1703 pene deleta. (4) A Turcis Anno 1620 spoliata, ex ruderibus Siponti crevit; unde Sinus ejus Sipontinus nominabatur.

VII. Cæterum cum tam varium fuerit, tamque frequens de hoc regno inter varios populos certamen, cumque crebris Saracenorum ac Turcarum incursionibus petitum; effectum est, uti crebra ac frequentia munimenta contra ingruentum hostilitatem passim excitarentur: quorum firmissima nunc sunt *Consentiæ*, ε *Cantazari*, ζ *Manteæ*, *Crotone* & *Tarenti in Calabria*; *Gallipoli*; *Hydrunti*, ac *Brundisii* in agro Hydruntino: *Monopolis*, *Barii*, *Tranii*, *Barlettæ*, *Manfredoniæ* in Apulia: *Aquilæ* in Aprutio. At η *Cajetæ* munimentum, ob singularem firmitudinem, situmque loci, *clavis* totius *regni* appellatur. Regni Neapolitani urbes munitæ.

CAP.

(a) *Aternum* vulgo *Pescara* ad ostium fluvii cognominis, cultum & dives opidum: (b) *Guastum Amonium* Marchionatus caput: (c) *Agnonium* in intima valle prope M. Mejollam, opidum cultum est, & hujus tractus Princeps: (d) *Populium* vulgo *Populo* opidum lautum, ubi Aterno fl. pons impositus, &c.

ε (e) *Cantazarum* in Brutiis est ad sinum Scylacium, vulgo *Golfo de Squillace*, urbs satis ampla & elegans.

ζ (f) *Manteæ*, vulgo *Amantea*, in Brutiis quoque est ad mare Inferum, haud longè à *Cozenza*. Reliqua quæ sequuntur opida superiùs memorata sunt.

η *Cajeta* [q], in agri Romani & regni Neapolitani finibus sita, crassissimam turrim habet, quæ *Mola* dicitur: portu & arce celebris est. *A Magno Consalvo* Ferdinandi Catholici auspiciis expugnata est A. 1504. In castello est sacellum, ubi foris supra fores *Caroli Borbonii* in Romæ expugnatione succumbentis corpus vestitum visitur, cum ista inscriptione: *Aucto Imperio, Superata Italia, Devicto Gallo, Pontifice Obsesso, Roma Capta, Caroli Borbonii Hoc Marmor Cineres Retinet.* (g) *Regnum Neapolitanum.* Calori obnoxium est, maximè cis Apenninum: trans montem illum æstus non est adeò vehemens, præterquam in Apulia. Fere ubique irrigatur fontibus ac fluminibus, quæ Apenninus ex utroque latere emittit: Ubique vinum fert, & oleum; Pascua habet læta; equi Neapolitani in precio sunt, qui ad annum 20 ad laborem sunt idonei, si bene curantur. Nulla ibi reperiuntur animalia venenata; præter Tarantulas, quarum morsus musica sanatur; & Chersydros, qui serpentes ita dicti, quod in terra & aquis vivunt. Locustæ tamen agris magnam sæpe inferunt perniciem. Habet bubalos vegetos & grandes; & omnis generis animalia [r]. *Campaniæ ager* fertilissimus est; ubique fere bis in anno fert flores. *Principatus Citerior* Cœlum habet temperatum: unde plerique ibidem diu vivunt. *Principatus Ulterior* armentis dives est, & fructibus abundat. *Basilicata* profert crocum, & magnus ibidem est mellis & ceræ proventus. *Calabria* præter cætera bona habet manna, quod ex frondibus, ramis & rupibus colligitur: Præstantius tamen est, quod ex frondibus colligitur. *Calabria Citerior* frugum dives est, optimumque emittit oleum. Mori hîc sunt plurimæ; unde serici conficitur magna copia. *Calabria Ulterior* habet equos generosos; & mellis ingentem fert copiam. *Apulia* æstus experitur vehementissimos: muscas habet adeò importunas, ut inde natum proverbium: *Qui pœnas inferni vult prægustare, ille æstatem agat in Apulia, hyemem ad Aquilam.* *Capitanata* solum habet siccius & arenosum; pabulum tenue est, sed tanta bonitate, ut exiguum armento sufficiat. Ex pascuis istis Rex sæpe ducenta & quinquaginta ducatorum millia conficit. Regio illa fere tota caret arboribus. *Barensis ager* temperatissimus est. Sed Tarantulæ hic plus nocent. serpentes ibi sunt multi, quos ciconiæ conficiunt. *Hydruntinus ager* fulminibus obnoxius est. Tantam fert olei copiam, quæ universæ posset sufficere Italiæ. Chersydri ibi sunt multi, & locustæ, quas *Cavalettas* vulgo vocant; earum examina sæpe agros depascerent, nisi *Gavii* (est genus volucrum) ea dissiparent. Multi ibidem sunt in plebe leprosi; quoniam carne suilla & ficubus siccis victitant. *In Comitatu Molissensi* tot sunt feræ, ut ferina caro vilius veneat, quam domestica. *Aprutium Citerius* cæteris hujus regni partibus frigidius est. Fert frumentum, vinum, oleum & crocum. Pix ibi è terra eruitur. Nives hyeme tantæ decidunt, ut ex montibus devolutæ viatores obruant. *Aprutium Ulterius* quoque frigidum est; unde Proverbium modo memoratum. Ad Aquilam urbem tanta croci provenit abundantia, quæ universæ Europæ videatur posse sufficere. (h) *De Regni Neapolitani Incolis* Itali habent proverbium hoc: *Regnum Neapolitanum est Paradisus, sed Incolæ sunt Dæmones* [s]. Nusquam ferè plures reperiuntur Meretrices, quam Neapoli. Mulieres tam splendidè vestiuntur, ut, quænam nobilis, quæve plebeja sit, vix dignosci possit. Ad Seditiones Neapolitani sunt proni, adeo, ut anno 1647 a vili Piscatore ad rebellandum fuerint concitati. Neapolitanorum lingua inquinatior est; ac magis Calabrorum; ridicula Apulorum. *Calabri* sunt astuti, ingenio acri, expediti ad faciendum iter. *Apuli* robusti, ingenii sunt obtusioris. *Aprutii Incolæ* generosi, candidi, fortes, liberales, fideles.

HEKELII.

[p] Ita forte nuncupatum, quòd inter duas Amneis sit constitutum.

[q] A *Cajeta*, nutrice *Æneæ* sic dicta.

[r] Etiam hoc Regnum *Ingeniorum* præstantiâ & *Corporum* robore adeò est felix ac beatum, ut nulli alteri Regioni cedat.

[s] In hoc Regno multi sunt *Viri Principes*, seu *Regni Proceres*, & præter eos *septem* quoque *summa Regni Officia*, *Magnus* np. *Comestabilis*, *Magnus Justitiarius*, *Magnus Admirans*, *Magnus Quæstor*, *Magnus Protonotarius*, &c.

RE-

(a) Aternum seu Pescara. (b) Guastnm Amonium. (c) Agnonium. (d) Populium. (e) Cantazarum. (f) Mantea. (g) Neapolitani soli natura & fertilitas. (h) Neapolitanorum mores.

CAP. XL.

De Episcopatibus Italiæ, Academiis, & Urbium clariſſimarum Epithetis. 1

I.

Archiepiſcopatus Italiæ.

ARchiepiſcopatus in univerſa Italia ſunt *triginta:* quorum in *Neapolitano regno viginti & unus*; Neapolitanus, Capuanus, Salernitanus, Melphitanus, Surrentinus, Beneventanus, Theatinus, Acheruntinus, Sipontinus, Manfredonienſis, Canuſinus, Tranienſis, Baritanus, Tarentinus, Maderenſis, Brundiſinus, Hydruntinus, Roſſanenſis, Conſentinus, Sanctoſeverinenſis & Reginus. In reliqua Italia novem; Senenſis, Florentinus, Piſanus, Ravennenſis, Genuenſis, Taurinenſis, Mediolanenſis, Venetus, & Gradiſcienſis.

Epiſcopatus Italiæ.

II. *Epiſcopatus*, ut admodum *tenues*, ſic innumeri. Nam quoties opidum aliquod civitatis jure donatur, Epiſcopus ſimul eidem contribuitur; ita ut *nulla civitas perhiberi poſſit, quæ Epiſcopum non habeat, & reciproce, quæ Epiſcopum habeat, civitas negari nequeat.*

Patriarchatus.

III. Cæterum Patriarchatus, qui Aquilejæ erat, Venetias tranſlatus eſt.

Academiæ.

IV. *Academiæ illuſtres* ſunt; Patavii, Bononiæ, Piſis, Senis, Peruſiæ. At *minus celebres*, Auguſtæ Taurinorum, Ferrariæ, Romæ, Firmi, Neapoli, Salerni, Maceratæ in Marchia Anconitana.

Urbium clariſſimarum epitheta.

V. Urbium Italicarum tantus eſt ſplendor, nitor, tanta feſtivitas, & magnificentia, uti haud facile toto terrarum orbe quidquam invenias, quod cum his conferri poſſit: at eximiæ claritudinis ſunt *novem:* quarum Epitheta, ut in Italia per ora hominum feruntur, hic apponam.

Roma ſancta. Neapolis nobilis. Venetiæ opulentæ. Genua ſuperba. Mediolanum magnum. Florentia pulchra. Bononia pinguis. Ravenna antiqua. Patavium doctum.

VI. *Roma* dicitur *ſancta*, vulgo *Roma la Santa*, ob Pontificis maximi ſedem. *Neapolis nobilis*; vulgo *Napoli la gentile*, ob frequentiam Principum, Comitum atque equeſtris ordinis virorum. *Venetiæ opulentæ*, vulgo *Venetia la ricca*; ob potentiam atque opes immenſas. *Genua ſuperba*, vulgo *Genova la ſuperba*; ob ſuperbam ædificiorum magnificentiam. *Mediolanum Magnum*, vulgo *Milano la grande:* ob amplitudinem urbis, civiumque numeroſitatem. *Florentia pulchra*, vulgo *Fiorenza la bella*; ob ædificiorum ſplendorem, vicorum munditiem, latitudinem ac directionem. *Bononia pinguis*, vulgo *Bologna la graſſa*; ob laſcivam agri fertilitatem. *Ravenna antiqua*, vulgo *Ravenna l' antica:* ob ædificiorum totiuſque urbis vetuſtatem. *Patavium doctum*, vulgo *Padova la dotta*; ob celebre literarum ſtudium.

CAP.

REISKII.

1 Præter Epiſcopatum, quem ſibi Pontifex Rom. vendicat, OEcumenicum & univerſalem, *ſex epiſcopales ſedes Cardinalium* Rom. Eccleſiæ adhuc eminent; 1° *Oſtienſis*, 2° *Portuenſis*, 3° *Præneſtina*, 4° *Sabinenſis*, 5° *Tuſculana*, 6° *Albinenſis*. Quibus reliqui Archiepiſcopatus ordine juſto ſuccedunt, plures tamen, quam quos ab Auctore noſtro numeratos videas, ſi ſcriptores Itali, ex iiſque Aub. Miræus in Lib. I. de Statu S. Relig. Chriſt. c. 10. adhibeantur. (a) Amplius duo reipubl. Venetæ *Patriarchatus*, *Venetus* nempe, in locum Gradenſis hodie conſtitutus, & *Aquilejenſis*, Utinenſi opido nunc addictus. Denique varii ſequuntur Epiſcopatus, quos omnes tamen ſuo Miræus numero comprehendit. (b) Academiæ porro Italicæ omnium antiquiſſimæ ſunt, omnes tamen ſeculum tertium decimum ortu ſuo ac vetuſtate non longius excedunt: Bononienſis etiam juris Rom. reſtituto cultu, & Salernitana medicinæ quondam ſtudio florentiſſima præcelluit. De ſingulis, ſi quidem ita lubeat, Mittendorpium, Lanſium, & Conringium in Antiq. Academ. conferre poterit, cui viſum eſt.
R. E.

(a) Patriarchatus duo. (b) Academiæ.

Siciliae Antiquae Descriptio

Septentrio

35 36 37 38 39

Mare Thyrrenum

Sive Tuscum

Aeoliæ Insulæ quæ et Vulcaniæ ac Liparææ

Didyme
Hicesia
Strongyle
Ericusa
Ericodes
Phoenicusa
Phoenicodes
Lipara
Herculis Insula
Evonimes
Vulcania
Thermessa
Therasia
Hiera

Phalacrium Promont.
Pelorus Promont.
Ianum Dianæ Facelina
Mylæ
Templum Neptuni
Scylla
Columna Rheгina
Tyndarium
Naulochus
Messana
Rhegium
Rhegium prom.
Fretum Siculum
Pelorus Neptunius
Abacænum
Chalcidicus mons
Agathyrnum
Calacta
Alutium
Cephalædium
Alæsa
Apollonia
Galata
Amestratus Mutistratum
Noma
Noæ
Lucopera promont.
Argenteum promont.
Tauromenium in Tauromente.
Veneris Fanum
Ara et Statua Apollinis Archagetæ ubi quondam Naxus
Asines flu
Quobola
Tissa
Templum Vulcani
Callipolis vel Bidius
Aetna
Acis flu
Cyclopum scopuli
Ulyssis protus
Inessa quæ et Aetna
Adronum
Hybla major
Murgantium
Catana
Simæthus flu
Eryces flu
Pantagnes flu
Taurus promont.
Trotilum
Xiphonia
Sinus Xiph seu Mer
Tapsus
Syracusa
Ortygia Insula
Plemmyrium Promont. et Castellum
Longum promont.
Erineus flu
Phœnicus flu et Prt.
Elorum Opidum et Castell.
Ichana
Pachynum promont.
Pachyni Portus
Odysseæ Portus

Panormus
Solus
Thermæ Himerenses
Himera flu
Hiccara
Ereta mons et castell.
Pirina
Paropus
Heræi Montes
Capytium
Galaria
Imachara
Centuripæ
Agyrium
Symæthum
Engui
Herbita
Petra
Morgetes
Assorus
Enna
Hergetium Sergentium
Leontini
Leonum Lestrigonii
Magella
Pergusa Lacus
Palica
Menæ
Palicorum lacus
Eryce
Philosophiana
Echetla
Erbessus
Nonymna
Caulonia Callonia
Bidis
Olympicum
Cyane fons
Giasager
Acræ
Netum
Hybla minor quæ et Heræa
Calvisiana
Hyperа
Camarina
Mesopotamium
Bucra prom.
Caatana Portus
Dianæ fons
Gela
Geloicampi
Bhalarium
Mactorium
Dedalium
Pluntia
Emporium Agrigentinorum
Agrigentum
Ecnomus Mons
Camicus
Heraclea Minoa
Anuræ
Motyum
Petiliana
Sicania
Nebrodes Colles
Gemelli
Montes
Maro Montes
Macella
Schera
Parthenicum
Bathys
Segestanorum Emporium
Aegesta Segesta
Elimi
Entella
Halicyæ
Adrano
Triocala
Scirthæa vel Crassus
Drepana
Columbaria Ins.
Cotaria
Thermessis Fons
Longaricum
Aegithallus
Aegithallus promont.
Motya
Acellus
Lilybæum
Lilybæum Promont.
Mazarum
Selinus
Thermæ Selinuntiæ
Aquæ Labodæ
Agnæ Partinanenses

Aegades Insulæ
Phorbantia
Bucinna
Aponiana
Aegusa
Capraria
Hieract Maritima

Mare Libycum sive Africum

Mare Siculum

Oriens

Occidens

Millia Passuum
10 20 30 40

Meridies

CAP. XLI.
DE SICILIA. 1

I.

OMnes Interni maris inſulas magnitudine juxta ac claritate anteſtat *Sicilia*; quondam, ſi veteribus credimus, *continens*, & Italiæ annexa: poſt, interfuſo Siculi maris freto, *avulſa*: cœli clementia ac ſoli ubertate adeo felix, uti *horreum Romanorum* appellaretur. Nomen *Sicilia* à *Siculis*, Latii quondam in Italia incolis, habuit: antè fuit dicta, *Sicania*, à *Sicano* Rege, qui ante Trojana bella, cum ampliſſima *Iberorum* ſive *Hiſpanorum* manu advectus, inſulam de ſuo nomine *Sicaniam* populumque *Sicanos* appellavit. *Trinacria* item & *Triquetra*, à triangula forma Græcis atque Latinis dicta eſt; quippe tribus promontoriis in diverſa procurrens, Græcæ literæ, quæ Δέλτα dicitur, imaginem efficit. *Pachynum* vocatur promontorium, vulgò nunc *Capo Paſſaro*, quod Græciam ſpectat; *Lilybæum*, nunc *Capo Boeo*, quod Africam; *Pelorum*, nunc *il Faro*, quod in Italiam vergens freto alluitur. Id anguſtum & anceps, alterno curſu atrox, ſævum, & *Scyllæ Charybdiſque* horrendis nominibus inclytum eſt. *Scylla* eſt ſcopulus verſus Septemtrionem: *Charybdis* mare verticoſum verſus Meridiem, utrumque noxium appulſis.

Sicilia. Sicania. Trinacria. Ejus promontoria. Pachynum. Lilybæum. Pelorum. Scylla. Charybdis.

II. Cæterum ipſius inſulæ ſumma *longitudo* eſt inter Pelorum Lilybæumque promontoria, mill. Germ. L. *latitudo* à Pachyno ad Cephalœdim opidum mill. German. xxxv.

Magnitudo Siciliæ.

III. Urbes olim in hac claræ; in litoribus α *Meſſana*, civium Romanorum, qui *Mamertini* vocabantur, *Zancle*, id eſt, *Falx*, antè dicta, nunc *Meſſina*; β *Tauromenium*, nunc *Taormina*; γ *Catana*, ſive *Catina*, nunc *Ca-*

Urbes Siciliæ maritimæ. Meſſana. Tauromenium. Catana.

BUNONIS.

α Qua de cauſa urbs dicta fuerit (a) *Meſſana*, cives verò *Mamertini*, ſententiis diſcrepant auctores. Ipſa urbs primùm *Zancle* dicta fuit: deinde à *Meſſeniis*, qui à Lacedæmoniis bello victi, relictâ patriâ novas quærebant ſedes, urbs illa videtur occupata, & priſcum ejus vocabulum in patrium *Meſſenes* nomen ab ipſis immutatum. Civitate demum peſtilentiâ civibus exhauſtâ, Meſſanenſes *Samnites*, qui Syracuſanis militaverant, in urbem receperunt: à quibus veteres Incolæ occiſi, novique iſti coloni *Mamertini*, à *Marte* nominari voluerunt. *Romani* verò poſteà urbe eâ uſi ſunt tanquam ſede & receptaculo, in bellis Punicis contra Carthaginenſes [*a*]. Frequens fit ejus mentio in hiſtoriis, eſt hodieque celeberrima Meſſana, *Ibyci*, Poëtæ, patria, cujus interfectores à gruibus proditi, de quo Auſonius, *Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus* [*b*].

β Ad (b) *Tauromenium* [*c*] mare eructabat fragmenta navium à Charybdi hauſtarum, itaque litus hoc *Copriam*, id eſt, *Sterquilinium* vocabant.

γ (c) *Catanæ* Ætna imminet: agrumque Catanæum non tam corrumpi cineribus Ætnæ ferventibus, quos eructat, quàm fœcundum & feracem effici, Strabo auctor eſt. Radices etiam producere, quibus adeò pingueſcant *oves*, ut rumpantur, & quadrageſimo circiter aut quinquageſimo die ſanguis ex auribus iis detrahendus ſit. Ejus urbis duo juvenes, *Amphinomus* & *Anapias*, magnam pietatis laudem conſequuti ſunt, quòd ingruente ab Ætna repentino urbis incendio, parentes ſenio graves, in humeros ſuos elatos, eripuiſſe periculo ſcribuntur. Hinc (d) *Piorum Campi*, monti huic finitimi, videntur appellari. Ejus urbis civis fuit *Galeottus Bardaxes*, qui tanto fuiſſe robore ſcribitur, ut aſinum lignis onuſtum manibus à terra ſublevaret; & equum abſque freno incitatiſſimè currentem, tranſverſum lignum complexus, coxis cruribuſque ſiſteret [*d*].

HEKELII.

[*a*] Dicitur enim hæc Urbs cauſa fuiſſe primi Belli *Punici*.

[*b*] Plura vid. in *Not.* ad Sect. IV. Capit. ſeq.

[*c*] Quod non procul à *Drepano* Promontorio à *Zancleis* conditum ſcribunt.

[*d*] Fuit quoque *Charondæ*, inter *Athenienſium* Legiſlatores in primis celebrati, Patria, ubi, teſtante *Cicerone*, fuit *Simulacrum Cereris*, quod à Viro non modò non tangi, ſed ne aſpici quidem fas erat.

REISKII.

1 Bochartus in Chanaan Lib. I, c. 30, à Punicis originibus nomen Siciliæ priſcum arceſſit: (e) Idque vel ab voce שכלול *ſiclul*, i. e. *perfectione*, tanquam inſula cæteris perfectior majorque dicatur; vel ex voce סגוליא *ſegulaja*, i. e. botris, quorum

tructu,

(a) Meſſana. (b) Tauromenium. (c) Catana. (d) Piorum Campi. (e) Sicilia unde.

Syracusæ. Camarina. Agrigentum. Selinuntum. Lilybæum. Drepanum. Panormus. Soluntum.

Catanio; δ *Syracusæ*, urbs omnium totius insulæ clarissima, nunc *Saragusa*; ε *Camarina*, nunc *Torre di Camarana*; ζ *Agrigentum*, quod Græcis *Acragas*, nunc *Gergenti*; η *Selinuntum*, Græcis *Selinus*, nunc *Torre di Pulici*, vel *Terra degli Pulci*; ϑ *Lilybæum*, literarum quondam studiis celebre, nunc *Marsalla*; ι *Drepanum*, nunc *Trapani*; κ *Panormum* vel *Panormus*, nunc *Palermo*; λ *Soluntum*;

fructu, vino uvisque fœcunda describitur. Sicani amplius ex lingua Phœnicia שכנים *sekenim*, i.e. *vicini* suam appellationem traxisse Viro doctissimo videntur. Id enim tribus ille capitibus egit, ut auctoritate veterum confirmaret Pœnos in parte non solum Siciliæ occidentali à Lilybæo ad Pelorum, sed orientali etiam ad Pachynum usque, amplius meridionali vestigia sua & nomina impressisse, urbibus æque ac freto Siculo hujusque Syrtibus aut vadis duobus periculosissimis Scyllæ ac Charybdi. (a) Scylla enim Punice סקולי *Scoli*, i.e. *exitium*; Charybdis quasi חור־אובדן *chor-obdan*, i.e. *foramen perditionis*, significat. Scylla promontorio Scyllæo, quod Itali vocant, adjacet, ingens aquarum ultro citro commeantium perturbatio: Charybdis autem huic opposita est rabiosa maris ebullitio, & vortex quasi turbine agitatus. Cum voraginem istanc Siculus *Urinator*, *Pescecola* jussu Friderici regis Siculi perlustrasset, aquas in fundo concitatissimas, Euripos, Scopulos, & Carcharias multos deprehendit. Vid. Kircherus A.M. Luc. Lib. x. part. II. c. 1. & Bochartus loco citato, ubi de singulis urbibus multa notatu dignissima occurrunt.

BUNONIS.

δ Urbis (b) *Syracusarum* quinq; hæ fuerunt partes, *Acradina*, *Tycha*, *Neapolis*, *Insula*, & *Epipolæ*. Ambitus ejus fuit stadiorum CLXXX, id est millium XXII cum dimidio. Varias fortunæ mutationes experta est, à *Dionysiis* oppressa, *Agathoclem*, aliosque dominos satis impotentes tulit. A Romanis bello Punico I°. per triennium obsessa, & *Archimedis* arte & ingenio defensa, tandem à *M. Marcello* capta est. Archimedes tum, præter voluntatem & edictum Marcelli, cæsus est. Multi ibidem floruêre viri celeberrimi, *Hiero*, *Theocritus*, *Philemon*, *Epicharmus*, qui eo maxime celebratur nomine, quod *utilia pueris præcepta dedit*. In *portu Syracusano* Atheniensium classis, *Nicia duce*, devicta est [e].

ε (c) *Camarina* in litore inter duos amnes posita fuit, quorum alter nunc *Frascolani* seu *Frascolari*, alter *Camarana* vulgo vocatur. Juxta eam fuit (d) *Camarina palus*; unde natum proverbium, *Camarinam ne moveas*; quod ex Apollinis oraculo ortum, quo paludem istam, urbi vicinam, siccari vetabat, exhalantem jam incolis perniciem, quum exarescere cœpisset. At majus iisdem malum creavit, contra oraculi vocem siccata. Hostes enim per eam ingressi urbem cœperunt [f].

ζ (e) *Agrigentum* s. *Acragas*, ad fl. cognominem, celebritate, & opulentia ingens fuit. Fastum & delicias etiam sepulchrorum magnificentiam declarare, quorum nonnulla *equis*, quædam *aviculis* concinnata, *Diodorus Siculus* tradit. Porrò ditissimum omnium Agrigentinorum celebrari *Gelliam*, qui compluribus domi suæ diversoriis ad excipiendos hospites exstructis ad portas janitores constituit: quibus imperatum fuerat, uti, quoscunque vidissent advenas, ad hospitium invitarent. Quod exemplum alii quoq; imitati; quibus prisco more humaniter & benigne cum hominibus conversari studium fuerit. Contigit aliquando, ut quingenti equites hybernâ tempestate à Gela [g] illuc diverterent; quos omnes liberaliter suscepit Gellias: & confestim singulis chlamydes tunicasq; ex arcis depromptas distribuit. Summa igitur civium opulentia effecit, ut tanto Agrigentini luxu diffluerent, usque adeò etiam, ut brevi post licet exitiali obsidione pressi, decreto tamen publico sciscerent, nequis in excubiis pernoctantium plus quàm culcitram, peristroma, gausape laneum, & duo cervicalia haberet. De ipsorum luxu *Empedoclis*, qui ipse Agrigentinus fuit, hoc fertur dictum; *Agrigentini deliciis quotidie ita se dedunt, ac si crastino die morituri; domos vero ita exstruunt, quasi æternum victuri.* Nobilitavit hanc urbem in primis Phalaridis crudelitas, qui æneo bovi inclusos homines torquere solitus, & primum ei indidit architectum infelicis illius machinæ Perillum Atheniensem.

η (f) *Selinus* inter *Hypsam fl.* qui hodie *Belici*, & *Selinuntem fl.* condita fuit; palmis abundâsse scribitur.

ϑ (g) *Lilybæum* opidum in promontorio ejusdem nominis, olim fuit munitissimum adeò, ut decennalem sustineret obsidionem. *Diodor.* Portus ostium obstruere frustra olim conati sunt Romani. E Regione Lilybæi sunt (h) *Ægades insulæ*; ad quas commisso prælio navali *classis Punica* instructissima, a *C. Lutatio Catulo* cos. victa, & bello *Punico* I finis impositus est.

ι (i) *Drepanum* in peninsula situm est, cujus latus insignem cingit portum, maximarum etiam navium capacem. A curvato illo litore, in quo exstructum, id nominis à *falce* sortitum videtur, quod *Amilcar Barca*, Hannibalis pater, communiit, & sedem belli contra Romanos delegit, atque tutatus est diu; donec jussu Carthaginiensium pacem cum Lutatio victore componerent. Vicinum ei fuit (k) *Eryx* opidum in ejusdem nominis monte, in quo *templum Veneris* & *Anchisæ sepulchrum*.

κ (l) *Panormus*, ex duabus vocibus πάν & ὅρμος compositum; quorum illud *omnino*, hoc *navium stationem* significat, quasi *eximium portum* dicas; hodiè Siciliæ caput est, & Proregis sedes, cui vicina quoque paret Sardinia [h].

λ (m) *Soluntum* opidum inter *Eleutherum* amnem & *Thermas Himerenses*, in dextro promontorii latere fuit, hodiè prorsus jacens cernitur. Castellum nunc ibidem est, cum emporio frumentario, vulgò *Solanto* dictum, portum habens capacissimum, ubi thynnorum præclarus est piscatus.

HEKELII.

[e] De hâc Urbe extant plura in Not. ad Sect. IV. Cap. seq.

[f] Conf.

(a) Scylla & Charybdis. (b) Syracusæ. (c) Camarina. (d) Camarina palus. (e) Agrigentum. (f) Selinus. (g) Lilybæum. (h) Ægades ins. (i) Drepanum. (k) Eryx mons & op. (l) Panormus. (m) Soluntum.

tum, Græcis *Solûs*, nunc *Solante*; μ *Himera*, nunc *Termini*; ν *Cephalœdis*, nunc *Cifalu*; ξ *Tyndaris*, sive *Tyndarium*, nunc *Santa Maria di Tindari*; ο *Mylæ*, nunc *Milazzo*. Himera. Cephalœdis. Tyndaris. Mylæ.

IV. Intùs π *Centuripæ*, nunc *Centorve*; ϱ *Agyrium*, nunc *S. Pilippo d' Agirone*; σ *Assorus*, nunc *Azaro*; τ *Enna*, nunc *Castro Janna*; υ *Leontini*, nomen retinet; *Neetum*, *Noto*; *Motyca*, *Modica*. Opida Siciliæ mediterranea.

V. *Fluviorum* nobilissimi sunt, *Onobala*, quin & *Taurominus*, nunc *Cantara*: *Symæthus*, nunc *la Jaretta*, *Cyamosorum* ab Centuripis, & *Chrysam* ab Assoro devehens: *Terias*, nunc *Fiume di S. Leonardo*: *Anapus*, hodie *Alfeo*, cum Cyane fonte, nunc *la Pisma*, apud Syracusas: *Elorus* nunc *Abiso*: *Cela*, nunc *Fiume di Terra nuova*: *Hypsa*, & *Crimissus*, qui nunc vulgo *Belici* dicuntur: duoque *Himeræ*, quorum alter, nunc *Salsa*, in Libycum pelagus; alter, nunc *Termini*, in Tyrrhenum mare devolvitur, ambo ex iisdem fontibus orti, insulam in duas partes secare falsò à veteribus traduntur. Flumina Siciliæ. Onobala. Cyamosorum. Terias. Anapus. Elorus. Cela. Hypsa. Belici. Himeræ.

VI. *Montium* clarissimus maximusque est φ *Ætna*, nunc *Monte Gibello* [*i*], nocturnis mirus incendiis: cujus crater xx stadia patet. Inde est χ *Eryx*, vulgo nunc *Monte di Trapani*. Montes Siciliæ. Ætna. Eryx.

CAP.

[*f*] Conf. *Erasmi* Chiliad. I. Cent. I. *Adag*. LXIV. p. 39. col. b.

[*g*] Quæ Urbs quoque *Siciliæ* est, vulgò *Cherza* dicta.

[*h*] Plura legenda Not. oc. ad Sect. IV. Cap. sequ.

BUNONIS.

μ (a) *Himera* fluvius & opidum, quod ab *Hannibale* Carthaginiensium duce destructum est. *Fluvius* verò est totius hujus litoris fermè maximus, & solus in media admodum insula. Ab *Aquis* sive (b) *Thermis Himerensibus*, natum est vulgare vocabulum *Termini*.

ν (c) *Cephalœdis*, sive *Cephalœdium* [*k*], op. à κεφαλὴ, id est, *caput*, nomen habet, quod ad verticem præruptæ rupis, promontorii speciem habentis, olim conditum fuit. Posteà tamen à *Rogerio* Rege ad angulum rupis translatum est.

ξ (d) *Tyndaris*, olim nobilissima civitas, cujus pars [*l*] vi maris abrupta est. Ejus direptionis vorago ingens & horrenda etiam nunc ibidem conspicitur. Ab hac urbe [*m*] *promontorium* nomen habet.

ο (e) *Mylæ* opidum cervicem peninsulæ occupat, quæ nunc vulgo dicitur *Capo di Milazzo*. *Mylæ* verò illæ arx belli ac præcipua sedes fuêre *Sext. Pompejo* adversus *Augustum*: quo tempore nobilitatæ sunt clade navali, quam Pompejus ab Augusto ad portum ejus opidi accepit.

π (f) *Centuripæ* ad Ætnæ montis radices sunt. *Gellias*, opulentissimus Agrigentinorum, formâ exili & despecta ad Centuripidos legati munere fungens, quum in concionem populi progressus, omnium risu exciperetur, quod formam celebritati nominis minime parem viderent, respondisse scribitur: *Hoc ne tantopere mirarentur: Siquidem Agrigentini pro more observent, uti formâ præstantissimos ad inclyti nominis civitates mittant; ad humiles vero, nec magnifaciendas, sui similes*. Posterioribus tamen temporibus ejus civitatis prædicatur opulentia, atque in amicitia & societate Romana fuisse scribitur; & Augusto ad debellandum Pompejum multum tulisse adjumenti.

ϱ (g) *Agyrium* [*n*] à Centuripis versus Occidentem hybernum, in sublimi colle situm, celebre reddidit nativitas ipsius *Diodori Siculi Historici*; cui ferè uni omnem antiquitatis memoriam & olim debuerunt Siculi.

σ (h) *Assorus* inter Ennam & Agyrium jacet dextrorsum, medio ferè itinere.

τ *Enna* XIII millia passuum ad Meridiem versus distat ab Agyrio, in præcelso loco sita, omni aditu circumcisâ atque dirupta. Circa quem collem lacus lucique plurimi cum lectissimis floribus & (i) *Pratum*, ex quo *Proserpina*, Cereris filia, à *Plutone* rapta; & propter ea loca *Spelunca*, qua Dis pater seu Pluto cum curru exiisse, abreptamque ex loco virginem Proserpinam absportâsse ferebatur, qui locus quod in mediâ insulâ putabatur situs, (k) *Umbilicus Siciliæ* nominatus est.

υ *Leontium* [*o*] *Gorgiæ Sophistæ* patria est [*p*]. Cæterum citra Siciliam ex adverso promontorii Tyndarii sunt (l) *Æoliæ* septem insulæ: Eædem *Liparæorum* & *Hephæstiades* & *Vulcaniæ* dicuntur. Earum nomina sunt, *Lipara*; *Therasia*, sive *Hiera*, quia Vulcano sacra nocturnas evomit flammas; *Strongyle*; *Didyme*; *Ericusa*; *Phœnicusa* & *Euonymos*.

φ (m) In *Ætna* monte [*q*] fuit Templum Vulcani, in eoque periisse scribitur *Empedocles* Agrigentinus [*r*]. Plura de hoc monte cogniturus legat Cluverii Siciliam Antiq. l. I. cap. 8. [*s*].

χ (n) Sub *Eryce* monte *Cyclopis Cadaver* inventum est anno C. 1342. Quam rem pluribus describit Cluverius Sicil. Ant. lib. I. c. 2.

HEKELII.

[*i*] Aut *Mongibello*.

[*k*] Hodiè *Cefalu a Leandro* dictum.

[*l*] *Plinio* Lib. II. c. 92. p. 26. testante.

[*m*] Cujus *Strabo* etiam mentionem facit Lib. VI. Geogr. p. 416.

[*n*] Seu *Agyra*.

[*o*] Hodiè *Lintius*.

[*p*] Ejus Ager valdè fertilis est ac frugifer.

[*q*] Qui prius *Inesia* appellatus.

[*r*] Sub hoc Monte *Jupiter* Gigantes dicitur dejecisse fulmine.

[*s*] Etiam *Plinii* Lib. III. H. N. VIII. utpote ex quo *Cluverius* noster verba sua sumsit.

(a) Himera op. & fl. (b) Thermæ Himerenses. (c) Cephalœdis. (d) Tyndaris. (e) Mylæ. (f) Centuripæ. (g) Agyrium. (h) Assorus. (i) Pratum Proserpinæ. (k) Umbilicus Siciliæ. (l) Insulæ Æoliæ septem. (m) Ætna mons. (n) Eryx.

CAP. XLII.

De incolis Siciliæ & nova ejus descriptione. 1

I.

Incolæ Siciliæ.

INcolas habuit Sicilia primos *Cyclopas*, & *Læstrigonas*, id est, *gigantes*, gentes barbaras atque truces, ut historiis ac fabulis ossa immania passim in insula reperta fidem faciunt. Dein *Iberi* ex Hispania, duce *Sicano*, insulam obsedisse feruntur. Post hos *Siculi*, ex Sicilia Italiæ. Dein *Phœnices* à Tyro ac Sidone litora ejus occupârunt: hos *Græci* ejecerunt; cum quibus lingua etiam Græca invecta est.

Domini Siciliæ.

II. Imperium ab initio penes *Reges* ac *Tyrannos* stetit, donec maxima pars insulæ in Carthaginiensium potestatem incideret. His devictis *Romani* sibi vendicârunt, *primaque* fuit quam in *Provinciæ formam* redegerunt. Justiniani Imperatoris tempestate *Vandali* ex Africa eam occupârunt: quibus à Belisario Justiniani duce pulsis, *Saraceni* postea invaserunt. Hos tandem ejecit *Tancredus* Normannus: cujus nepos *Rogerius*, ut antè memoravimus, primus Apuliæ & Siciliæ Rex creatus est. At postquam hoc regnum in duo capita divisum, *Suevi Germani* Siciliæ regno potiti sunt, quibus pulsis *Galli* recuperârunt. Sed trucidatis his ab incolis ad *Vesperas*, quas vocant, *Siculas*, ad *Arragoniæ*, tandemque ad *Castiliæ* reges devolutum est α (1).

Siciliæ Rex primus.

III. Tota

(1) *Nunc Philippo Andegavensi, qui Hispaniam usurpavit, paret.*

BUNONIS.

α Eandem ferè sortem experta est *Sicilia*, quam regnum Neapolitanum. Nam post *Normannos* hanc quoque insulam per matrimonium cum Constantia *Henricus* VI, Imperator adeptus est. Deinde *Carolus Andegavensis*, Manfredo & Conradino oppressis, utrumque regnum Neapolis & Siciliæ invasit. Gallis verò ad Vesperas trucidatis, Siculi *Petrum Arragoniæ* Regem receperunt: ejusque successores regnum hocce tenuerunt, donec per matrimonium Ferdinandi Arragonii & Isabellæ Castilianæ regna illa, & quæ ad ea pertinebant, copulata sunt.

REISKII.

1 (a) Thucydides Lib. VI, Scylax, Diodorus Siculus, Strabo, Dionysius Halicarnass. & Pausanias priscos incolas longo recensent ordine: Bocharto tamen est persuasissimum, præter *Phœnices* & *Græcos* non admisisse Siciliam plures incolas quàm indigenas; adeoque Cyclopes, Læstrygonas, Sicanos, Elymos, Siculos, Phocenses, non tam gentes fuisse varias, quam diversas in una gente factiones, quæ proxima ex Italia, ut verosimile videtur, paucis post gentium divisionem seculis huc immigraverint. Illud tribus in Sicilia receptis linguis, *Græca*, *Punica*, & *Sicula*, multisque auctorum veterum testimoniis c. 30. statuminat. De urbibus seorsim confer Thom. Fazellam Dec. pr. Hubert. Golzium Thom. 4. Antiquit. de Sicilia, Cl. Mavium Aretium, & Petrum du Val, qui singularum epitheta producit ordine. Caput omnium (b) *Messina* extat opulentissima ac munitissima, & motibus anno 1674 contra Regem Hispanicum, belloque concitato Gallico tum famosissima. Cæterum Archiepiscopatus Siciliæ cum octo Episcopatibus & multis Soc. Jesu collegiis Miræus Lib. I. c. 5. recensuit: (c) Ætnam quod attinet illum subterraneo cum Pyrophylacio camino quasi profundissimo, externoque ambitu, itemque multis admodum incendiis in Mundo subterraneo Kircherus exposuit: Illis adde duo incendia, unum anno 1669, alterum 1692, utraque urbibus vicinis & Insulæ universæ motu terræ exorto damnosissima. Ideoq; Bochartus non improbabitur, qui Ætnam punicè dictum voluit אתונא *Attunoa*, i. e. fornacem aut caminum, aut caliginem ex illo profectam. Huc spectant vicinæ, quas Cluverius omisit, (d) Æolides insulæ, quarum una est maxima, eademque Lipara, cæteræ sunt minores: (e) Vulcaniæ porro novem cum Strongyle omnium famosissima. Denique nec (f) Malta Siciliensis præteriri debet, aut Melite (Græcè Μελίτη) ab rege Hispano Rhodiis equitibus, aut S. Johannis equestri ordini concessa, munitionibus, portu, civitate, ac Turcicis oppugnationibus celeberrima. Vid. Quint. Hedui, Hubert. Foliettæ, ac Burch. Niederstetii descriptiones accuratæ: Cæteras Italorum Topographias lubens prætereo. Ut Bochartus hanc Phœnicum coloniam rectè מליטה *Melita*, i. e. refugium appellari monuerit; ubi Episcopatus & magni ordinis Magister hodieque vigent, quem usitato elogio Principem Maltæ Gozique nominant. Alia vero fuit Africana Μελίτη Melitta olim ab Hannone Pœno condita; cujus mentionem ipse Periplo inseruit. Alia autem Melite aut Melitene, Illyrico vicina, quam plures Geographi antiqui memorant.

BUNO-

(a) Gentes & linguæ Siculæ. (b) Messina. (c) Ætna. (d) Æolides. (e) Vulcaniæ. (f) Malta.

III. Tota nunc in *tres* regiones, quas *valles* vocant, divisa est; quarum una *β Vallis Demona*, Pelorum promontorium spectat: altera *γ Vallis Neeti*, Pachynum: tertia *δ Vallis Mazaræ*, Lilybæum.

Tres Valles. Demona. Neeti. Mazaræ.

IV. Urbium clarissima est *ε Panormus* (1), caput regni ac Proregis, quem Hispaniarum Rex mittit, sedes: urbs est ampla ac spatiosa; hominum multitudine, ædificiorum superbia, civium opulentia insignis. Secunda est *ζ Messana*, & ipsa magna, opulenta ac splendida (2). Reliquæ urbes illustres sunt, *η Catana* (3), *θ Syracusæ* (4), *ι Tauromenium* (5), *κ Agrigentum* (6), *λ Neetum*, *μ Ma-*

Urbes Siciliæ hodie claræ.

Panormus, &c.

BUNONIS.

β (a) *Vallis Demona*, cujus limes est Himera Borealis, vulgo *Termini* & *Jaretta*, olim Symethus aut Terias: nobiliora opida habet, *Messinam*, *Catanam*, *Cephalœdium*, *Pharum*, *Randatium*, *Maniacium*, *Centuripen*, *Troynam*, *Capitium*, *Nicosinum*, *Politium*, *Taurominium*, *Milazzo*.

γ *In Valle* (b) *Neeti*, *quæ inter Jarettam & Himeram Australem* seu Gelam, hodie *Salso*, *jacet*, sunt *Syracusæ*, *Camarina*, *Augusta*, *Terra Nova*, *Rayalbutum*, *Agyre*, *Aydunum*, *Motyca*, *Calata Theronis*, *Paliconia*, *Licodia*, *Claromons*, *Mazarenum*, *Neetum*, *Motya*, *Leontini*.

δ (c) *Mazaræ Vallis quæ reliquam obtinet Siciliæ partem*, habet *Marzullam*, *Mazaram*, *Drepanum*, *Panormum*, *Terminos*, *Castellum Gulphanum*, *Agrigentum*, *Alcamum*, *Montem Regalem*, *Marinæum*, *Narum*, *Bivonam*, *Corilionem*, *Jatum*, *Entellam*, *Triocala*, *Salemin*, &c.

ε Messanæ cives cum Panormitanis de dignitate contendunt. (d) *Panormus* [a] verò portum habet insignem, mole superba & castro munitum; item palatium regium, & hortos amœnos, &c. [b].

ζ (e) *Messana* vulgo *Messina* portu gaudet commodissimo & capacissimo; suburbia pagorum in morem sic producit, ut una platea ad XII millia passuum porrigatur: unde milites ad subitas Turcarum irruptiones reprimendas evocantur: ad decem armatorum millia ex iis in urbem sæpe convolant [c]. Bibliotheca Messanæ asservatur Constantini Lascaris ex libris manuscriptis constans. Jactant Mamertini, seu Messinenses, epistolam B. Virginis ad se scriptam [d]. *Antonellus Mamertinus* pictor primus fuit, qui colores oleo diluere edocuit. In urbis illius agro magna est mororum frequentia; unde multum ibi conficitur serici.

η (f) *Catana* à Friderico II eversa, ab Arragoniis est restituta, à Carolo V, mœnibus & propugnaculis cincta. Academiam habet celebrem [e]. Portus ejus grandibus lapidibus est plenus. Ager circa hanc urbem mire ferax est, quoniam cineribus Ætnæ dicitur fœcundari; cujus eructationibus urbs illa sæpe infestatur. Malo illi superstitiosi opponunt remedium S. Agathæ velum; quod ibidem asservatur.

θ (g) *Syracusæ* vulgo *Syracosa* [f] nunc tota intra insulam Ortygiam est compacta. Duplici gaudet portu, *Porto Maggiore*, & *Picciolo*; unicam habet portam ad Isthmum; ubi duo sunt excitata propugnacula. Chersonesus ipsa in mare procurrens insulæ formam efficit; in vertice habet arcem *Maniacis* dictam, scopulisque undequaque munitur. Civium numerus indies minuitur. [g]

ι (h) *Tauromenium* vulgo *Taormia* in celso colle positum est opidum.

κ (i) *Agrigentum*, vulgo *Gergenti* ad fl. *Gergenti*, egregie munitum & cultum est, quatuor leucis à mari distans, in colle positum; Septemtrionale latus Castello munitur; ad urbem unicus patet aditus. [h]

λ (k) *Neetum* vulgo *Neto*; unde huic valli nomen inditum.

HEKELII.

[a] Seu nostrâ ætate *Palermo*.

[b] Sed & h. l. non solùm *Hispaniarum Pro-Rex*, sed & multi *Barones* atque *Nobiles*. Fuit olim *Romanorum* Colonia, ob loci amœnitatem atque fertilitatem FELIX cognominata.

[c] Patria est *Ibyci* Poëtæ illius Lyrici, cujus interfectores prodiderunt *Grues*, quemadmodum ille ipsis prædixerat, & post *Plutarchum*, in *Libell.* np. de *Garrulitate*, qui habetur Tom. II. Oper. Edit. *Aubr.* p. 509. etiam *Ausonius* Poëta *hoc versu* indicavit, Ibycus *ut periit, vindex fuit altivolans* Grus.

[d] Hujus Urbis incolæ etiam hâc de causâ Mamertini dicti sunt, quoniam *Mamertini*, Natio *Campana*, eò Colonos misisse dicuntur. Unde *Vinum Mamertinum*, h. e. *Messinense*, pro optimô ac præcipuæ nobilitatis Vinô undique habetur.

[e] Ubi docuerunt *Dicæarchus*, *Aristotelis* auditor, *Joan. Gatius Cephalœditanus*, *Franciscus Maurolycus*, & alii.

[f] S. *Saragoza*.

[g] Meminit quoque hujus Urbis *Strabo* Lib. VIII. *Geogr.* p. 693.

[h] *Empedoclis* Philosophi & *Phalaridis*, Tyrannorum sævissimi, patria, sicuti sup. in Notis ad Litt. z Sect. III. Capit. Anteced. dictum est.

μ (l) *Ma-*

(1) *Nunc Palermo, ampla, magnifica, Nitida & frequens; portu etiam Capaci gaudet, in cujus Introitu, Galli An.* 1676, *Naves Hollandicas & Hispanicas incendio delerunt.*

(2) *olim Zancle appellata; nomen autem Messanæ, a Messinensibus qui ibi sedem fixere, A. ab U. C.* 84: *de primatu cum Palermo contendit. Optime Munita a Cæsare Car.* 50. *An.* 1535. *& multis palatiis Magnificis decorata. Messinenses sese Gallis An.* 1674 *dedidere; at magno suorum damno, quippe a Gallis deserti, sub ditione Austriaca iterum redire coacti fuerunt, An.* 1678. (3) *Terræ Motibus An.* 1669, & 1693, *fere eversa.* (4) *Antiquitus Reipub. celeberrimæ Metropolis & Archimedis Machinis A. ab U. C.* 542, *diu propugnata. Multum splendoris Antiqui recuperaverat, at terræ motu An.* 1693. *pene deleta. Indies autem restauratur. Situ in peninsula inexpugnabilis fere redditur.* (5) *Urbs optime munita a Gallis An.* 1676, *Capta, & An.* 1677, *deserta.* (6) *Urbs Antiquissima Phalaris Tyrrannide & Perilli Tauro Æneo, ad homines cruciandos, infamis. Romanis rerum potientibus, celebris, a Saracenis spoliata, nitida adhuc & bene munita.*

(a) Vallis Demona. (b) Neeti. (c) Mazara. (d) Panormus. (e) Messana. (f) Catana. (g) Syracusæ. (h) Tauromenium. (i) Agrigentum. (k) Neetum.

μ *Mazara*, ν *Marsalla*, ξ *Drepanum*, ο *Termini*, π *Enna* : *Drepanenses* nautica scientia reliquos Siculos præstant.

Siciliæ Archiepiscopatus.

V. *Archiepiscopatus* sunt tres ; *Panormitanus*, *Messanensis*, & *Montiregalensis*. Academia publica est *Catanæ* : & alia *Panormi*.

BUNONIS.

μ (l) *Mazara*, unde regioni & Valli huic nomen, Principum Saracenorum olim fuit sedes.

ν (m) *Marsalla*, olim *Lilybæum*, hodiè aggeribus & propugnaculis firmata est.

ξ (n) *Drepanum* vulgo *Trapani* vel *Trapano* urbs cum portu capacissimo ad radicem montis S. Juliani. Urbs hodiè munitissima est, & peninsula ei adjacens à Carolo V. Imp. in insulam & munitissimam Siciliæ arcem est exstructa.

ο (o) *Termini*, olim *Himera*, urbs hodie splendida & incolis frequens est.

π (p) *Enna*, etiam *Castro Janni* vocatur ; in excelso & undique prærupto monte sita, totius Siciliæ habetur umbilicus. In ea diu hæsit Fridericus II, cujus arx hodie exstat. Ab ista haud procul sunt montes ex sale nativo. Ut cœli (q) Siculi summa est temperies ac salubritas; sic soli insignis ibi conspicitur fertilitas : quanquam universa insula uno solo perpetuoque saxo constare videtur : Hodie tamen, in extrema insulæ versus Occidentem parte, magna conspicitur solitudo, multaque nunc deserta & vepretis dumetisque obsita jacent, quæ si colerentur, haud minus ingenium suum probarent cultoribus, quàm quæ sunt fertilissima. Verum incolis universa insula longè minus nunc frequentatur, quàm olim. Nunc enim præter Panormum, Messanam, & Catanam, reliqua opida nihil habent celebre; plerisque in ruinis jacentibus. Quibusdam tamen in locis adeo ferax est ager Siculus, ut frumentum sæpe reddat hodie centuplex : Multum habet olei & mellis, magnumque vini proventum. (r) Siculi fere omnes hodie sunt diserti, faceti, callidi, injuriæ impatientissimi, ac irritati haud facile placari possunt : id quod Vesperæ Siculæ Gallis funestæ loquuntur. Libertatis sunt amantissimi ; difficulter in officio continentur.

(l) Mazara. (m) Marsalla. (n) Drepanum. (o) Termini. (p) Enna. (q) Siculi soli fertilitas & natura. (r) Siculorum mores.

CAP. XLIII.

De Sardinia & Corsica.

I.

Sardiniæ soli natura.

SEcunda magnitudine maris Interni est *Sardinia*, α fertilis insula, & soli quam cœli melioris, atque ut *fœcunda*, sic pene β *pestilens*. *A Sardo* Herculis filio no-

BUNONIS.

α (a) *Sardiniam* fructuum proventu præstantem, *urbis Romanæ benignissimam*, unà cum *Sicilia*, appellat *nutricem* Valerius Maximus l. 7. c. 6. Solum enim habet insula hæc magnâ rerum copiâ beatum, frumenti verò excellenter ferax est ; *cumprimis circa Caralim*.

β Ea insulæ ora, quæ ad Aquilonem & Italiæ continentem est conversa; aspera est & montosa. Inter montes aër plerumque turbidus & pestilens includitur. In hac insula neque serpentes neque lupi gignuntur : sed (b) *Solifuga* tantum ; animal exiguum, simile aranei forma ; ita dictum, quod *Solem fugiat*. In metallis argenteis plurimum est : nam solum id argenti dives est : occultim reptat, per imprudentiam supersedentibus perniciosum. Venenum ibi non nascitur : nisi circa fontes maximè (c) *herba Sardonia*, plurimis scriptoribus memorata, apio similis ; quæ comesta vescentium nervos contrahit, rictu ora diducit ; ut, qui ita moriuntur, ridentium facie intereant. Hinc proverbio *risus Sardonius* dicitur [*a*]. Sed *fontes* quoque habet *calidos* & salubres, qui medelas afferunt, aut solidant ossa fracta, aut abolent à solifugis insertum venenum, aut oculis medentur & coarguendis valent furibus, quibus cæcitatem præbent, si sacramento dato oculos aquæ ejus tetigerint.

HEKELII.

[*a*] Apud *Erasm.* Chiliad. III. Cent. V. Adag. I. p. 597. Col. a.

REISKII.

1. Fabulas olet, quicquid de (d) Sardo & Corso, filio Herculis Africani, quem Maceridem vocant, utroque Græculi prodiderunt. *Nihil enim tam est obvium, quam conditores fingere, unde ignota terrarum nomina deducant*, ait Bochartus Lib. I. c. 31. Ergo primæ Carthaginis coloniæ, quæ huc migraverant, Insulam צרעדה *Sarada*, i. e. Vestigium à figura simili denominarunt. Sic Græci veteres eandem ἰχνοῦσαν καὶ κανδαλιῶτιν ἢ κανδαλώτην διὰ τὴν ὁμοιότητα τῷ τοῦ ἀνθρώπου ἴχνει, i. e. *propter similitudinem humani vestigii* appellârunt, inquit Aristot. de Mirabil. Sic Rhora, Calaris, Sulchi, Albia & Ogrylla ad eandem originationem Punicam ; Jolaenses etiam & Ilienses, idem populus, Corsi nempe עילאי *Ilai* ab montibus dicti, tanquam Silvestres ferosque dixeris, revocantur. (e) Corsica quoque Bocharto illo ipso auctore חורשי *Corsis* tanquam silvosa Pœnis habitatoribus appellationem debuit : Albica vero Græce

(a) Sardinia, felicitas soli. (b) Solifuga. (c) Herba Sardonia. (d) Sardus & Corsus. (e) Corsica.

pa 230) 31 32 33 Tab. 24.

CORSICÆ Antiqua Descriptio

Sacrum prom.
Capraria
Centirunorum Opidum
MARE LIGUSTICUM
Clanium
Tilox prom.
Æthalia n. Ilva
42
Mantinorum Opidum
Attium prom.
Ostrico
Canelate
Vagum prom.
MA
Mariana Colona
Palanie
ante Nicæa
Aureus Mons
Ara Tutelæ
Viriballum prom.
Stagnum Dianæ
Opinorum Opidu
Aleria Col.
MARE
Talcinorum Opidum
RE
Ruber Mons
Rhotanus fl.
Tarralinorum Vicus
Sacer fl.
41
CORSICUM
Presidium
Rhium prom.
Litus arnosum
Aluca
Locra fl.
Urcinium
Favonij
Paula
Titianus fl.
TUS
Titianus portus
Ficaria
Alista
Graninum prom.
Marianum prom et opidu
Syracusanus portus
Palla
Taphros sive Fossa Fretum
Erebantium prom.
Phintonis Insu. Fossa
Plubium
40
Iuliola
Herculis I.
Tibula
Corsi
Columbarium prom
Gorditanus prom
ad Herculem
Insani Mons
Turris Libissonis
Hermæa Mercury Insu.
Tisiam
Balari
Aesare
Olbianus portus
Nimphæ portus
Diagebrenses
Diabate I
Gurulis
Hermeum sive Mercury promont.
Corax
Olbia
Saralapis
MARE
Sardi Pelliti
Bosa
Feronia
39
Luguidonensis portus
Bertula
Cornus
Osæa
Fanum Canis
Thyrsus fl.
Luguido
Sulpicius portus
SAR
Valentia
Sarcapos
Neapolis
Nora
CUM
Sardopatoris fanum
Uselis Collona
Sacer fl.
DO
Ferraria
Susaleus Vicus
Belerides I
Lesitanæ Aquæ
Caralis
Cotodes
Lesa
Ficaria
Crassu prom
Metalla
Caralianus Sinus
38
UM
Cunicularium prom.
Milliaria Italica
Pupulum
Herculis portus
Sulchi
Peninsula
SARDINIÆ Antiquæ Descriptio
Plumbaria
Hieracum I. Accipitrum
Enosis
Boaria
Buccina
I. Senex sculp.
31 32 33

nomen sortitam esse fabulantur Græci, cum ante *Sandaliotis* & *Ichnusa*, a soleæ effigie, ipsis diceretur. *Longitudo* ejus à *Calari*, ad fretum quod est inter Sardiniam & Corsicam, complectitur mill. Germ. XLV. *Latitudo* a *Gorditano promontorio*, *Capo di Monte Falcone* & *Capo di Argentera*, ad promontorium *Columbarium*, juxta *Olbiam*, mill. German. XXVI. Nomina. Magnitudo.

II. Urbium quondam celeberrimæ, γ *Caralis*, nunc *Cagliari*, (1) Italis, & Sardis *Caglier* : δ *Sulci*, Carthaginiensium quondam colonia, nunc *palma di Sole* : ε *Olbia* nomen in vestigiis retinet. Urbe, Caralis. Sulci. Olbia.

III. Colonos in eandem deduxisse dicuntur *Sardus* Herculis filius, ex Libya, & *Norax* Mercurii à Tarresso Hispaniæ urbe : & item *Jolaus*, a quo populi *Jolaënses*. Deinde *Ilienses*, & *Locrenses*, *Corsique* in eandem pervenerunt. Postea *Carthaginienses* occuparunt. At his primo bello Punico expulsis, Romani suo imperio adjecerunt : cui paruit usque dum declinante Romano Imperio *Sarraceni* invaserunt. His ejectis *Genuenses* ac *Pisani* aliquamdiu de ejus dominio contenderunt, donec Pontifex Romanus utrorumque ereptam manibus *Arragoniæ* Regibus assignaret : quo titulo tandem ad *Hispaniarum* Reges pervenit. (2) Cultores.

IV. Urbium nunc clarissima ζ *Calaris* (3), caput Insulæ, portu nobilis. Præterea η *Oristana* & θ *Sassaris*. Urbes clariores.

V. At minor est *Corsica* sesqui mill. German. ab Sardinia versus Septemtrionem distans : omni ævo malignè culta, quia aspera & multis in locis aditu difficilis. Dicta est primum *Terapne* : mox *Cyrnus* Græcis, a *Cyrno* Rege, quem Herculis filium volunt. Denique *Corsica* a *Corsa* bubulca, muliere ex Liguria ; quâ duce Ligurum manus in eam ingressa est : & *Corsi* à duce dicti coloni. Corsicæ nomina.

Longi-

Græce Αλερία ἢ Αλαλία, duo unius urbis nomina Phocensibus huc digressis, qui Pœnos expulerant. Nam Aleria primum Calaris Punico quodam vocabulo apud Diod. Siculum Lib. V. dicta legitur. Sic Insula κερατῶδα καὶ κύρνος quasi cornuta promontoriis ab angularibus è Punico קרנא *Kirno* i. e. cornu appellari etiam videtur. De animalibus Insulæ plura memorabilia idem Bochartus ; de Catechite lapide Petrus du Val pluresque Geographi observant.

BUNONIS.

γ (a) *Caralis* à Phœnicibus olim condita, hodie in tres distinguitur civitates, mœnibus suis circumdatas. Inde (b) *sinus Caralitanus* & (c) *promontorium Caralitanum* nomen habent. Ab eo promontorio Africa abest ducenta millia passuum. Plin. l. 3. c. 7.

δ (d) *Sulci* maritima fuit urbs cum portu, in meridionali insulæ latere, haud dubiè sub primum Carthaginensium in hanc insulam adventum condita.

ε (e) *Olbiæ*, M. Ciceronis frater *Quinctus*, Sardiniæ Proconsul, sedit. Secundo loco fuit à Caralibus, (f) *Olbianus portus*. Ptolemæo inter Olbiam, & (g) *Hermæam* insulam, sive (h) *Columbarium* promontorium, medius ponitur, ac est ille, qui inter duo promontoria, quibus vulgares appellationes *Capo Camino* & *Capo Cavallo*, primò in sinum, deinde in lacum inter opida, quibus vulgaria vocabula, *Castro Desen*, *Siniscola*, *Lode* & *Posata*, protenditur.

ζ (i) *Caralis* [b] jam tum ab initio fuit totius insulæ caput, postquam à Phœnicibus condita, & à Carthaginiensibus habitata est. In hac urbe *S. Augustini* ossa fuerant posita, quæ deinde *Paviam* deportata scribuntur. In eadem urbe Carali hodie *Gubernator* insulæ cum magno Comitum & Baronum numero domicilium habere solet. [c]

η (k) *Oristagni*, aliàs *Arborea*, Marchionatus caput est, portum habens commodissimum : sed urbs ob gravitatem aëris ex paludibus corrupti penè deserta est.

θ Vulgo (l) *Sassari* haud procul à ruinis Turritæ urbis antiquæ : est vero *Sassaris* parum munita. Cæterùm *Sardos* ipsos homines patriâ suâ pestilentiores fuisse, quodam loco Cicero significat. Hinc pro *vili merce* interdum, & nimium *pervulgata*, dicebatur vulgo (m) *Sardi venales* : Inde ortum, quod *T. Sempronius Gracchus* altero consulatu è Sardinia domita captivorum tantum numerum adduxit, ut longa venditione res in proverbium abiret, *Sardi venales*. Hodie Sardi sunt crudeles, ac vino dediti ; à Turcis capti fidem facile ejurant ; sunt boni venatores, & boni nautæ.

HEKELII.

[b] S. *Calaris*.

[c] Hæc *Sardiniæ* primaria Civitas à *Geographis* nonnullis in *quatuor partes* dividitur. *Media*, quæ fortissimò septa est Murô, proprie *Calaris* : *Ea*, quæ *Orientem* spectat, *novum Oppidum* : *Ea*, quæ *Meridiem* & *Mediterraneum Mare* respicit, la Gliapola, seu *la Marina* : & *Quarta*, quæ ad *Occasum* vergit, *Stampax* nominatur. Suntque hæ tres Partes *Suburbia* quædam & Appendices Urbis *Calaritanæ*, quæ vulgò *Cagler* dicitur.

BU-

(a) Caralis. (b) Sinus Caralitanus. (c) Promontorium Caralitanum. (d) Sulci. (e) Olbia. (f) Olbianus portus. (g) Hermæa insula. (h) Columbarium promont. (i) Caralis. (k) Oristana. (l) Sassaris. (m) Sardi venales.

(1) *in Colle sita, portu gaudet optimo, Arce firmissima defenditur, Commercio valet, ampla, frequens, Archiepiscopi, proregis & Academiæ sedes.*
(2) *Longitudo 170. mil. Gall. Latitudo 90. Incolæ rudes, inculti & peregrinis Malevoli.*
(3) *a Gallis An. 1639. capta & spoliata, at nunc restaurata ; principibus suis olim paruit ob res contra Aragonenses feliciter gestas claris. Archiep. Antiquissimum jactat. Lucifer qui hoc titulo insigniebatur, consilio Mediolanensi An. 355. interfuit.*

Magnitudo. *Longitudo* Insulæ est à *Sacro promontorio*, nunc *Punta di Marono*, sive *Capo Corso*, ad promontorium *Granianum*, *Capo di Manza*, mill. German. XXX. *Latitudo* à promontorio, quod hodie *Capo di Fero*, usque ad *Alteriam*, mill. Germ. XX. (1)

Urbes. VI. *Urbes* quondam claræ ι *Aleria* & κ *Mariana*, quarum nomina ruinis jacent.

Cultores. VII. *Tusci* primi insulæ imperium occupârunt. Post hos *Carthaginienses*; mox *Romani*; dein *Saraceni*; quibus profligatis *Genuenses* ac *Pisani*, utris dominium maneret, inter se certârunt: tandem *Genuensibus* cessit.

Urbes hodie claræ. VIII. *Urbes* in ea nullæ nunc claræ; præcipua tamen loca sunt; λ *Adiazzo*, (2) μ *Nebbio*, ν *Calvi*, ξ *Bonifacio*. (3) *Calvi* est celeberrimus insulæ portus.

(1) *Corsi bello strenui, sed otiosi, inculti, in vindictam prompti & Latrocinio dediti, unde nomen Corsairs navibus piraticis inditum.*

(2) *Ut in his regionibus satis frequens, episcopi sedes, portu commodo & arce munitissima gaudens.*

(3) *Cæteras Corsicæ urbes commercio superat, portu tutissimo gaudet.*

BUNONIS.

ι (a) *Aleriæ*, Phocensium coloniæ, ruinæ pusillum à mari remotæ conspiciuntur. Bello Punico I. eam in tota insula *primam* ceperunt *Romani* sub L. Cornelio Scipione.

κ (b) *Marianæ* quoque ruinæ à mari paululum recedentes XXI circiter millia ab Aleria distant.

λ *Ajacium* vulgo *Adiazzo* insulæ caput à quibusdam statuitur, ad mare in ejusdem nominis sinu jacet, opidum frequens est & opulentum, ubi Genuenses mercatores negotiantur.

μ (c) *Nebbio* opidum est cum Comitatu. *Brietius* hîc memorat *Nebbi ruinas*, ex quibus excitatum videatur S. Florentii fanum.

ν (d) *Calvium* opidum in mari situm undique inaccessum, nisi eâ parte, quâ habet cœnobium Franciscanorum: arx ejus egregiè munita est. Opidum hoc à Sarracenis & Gallis frustra oppugnatum est.

ξ (e) *Bonifacii* opidum in Chersoneso situm valde munitum; portum habet tutissimum: captum tamen à Sarracenis & Gallis; pace autem inter Henricum II Galliæ regem & Philippum Hisp. facta, legitimis Dominis redditum est. In opido (f) *Bastia* summus insulæ *gubernator* domicilium habet, hodie insulæ caput habetur, urbium quæ in hac sunt insula frequentissima est. In duas distinguitur civitates, quarum una, in qua castrum & arx munita, *Terra Nova* dicitur; altera *Terra Vecchia*. Cæterùm, (g) *incolæ* olim fuere montium habitatores, dediti latrociniis, feri, horridi, & ipsis bestiis agrestiores; eoque nulli ferè usui Romanis, si quos illi cepissent aut emisissent.

(a) Aleria. (b) Mariana. (c) Nebbio. (d) Calvium. (e) Bonifacii op. (f) Bastia. (g) Incolarum mores.

LIBER

Veteris et Nova
PANNONIÆ
et
ILLYRICI
Descriptio
Io. Senex sculp.
MORAVIÆ PARS
RUSSIÆ RUBRÆ PARS
TRANSILVANIÆ PARS
PANNONIA SUPERIOR
PANNONIA INFERIOR
AUSTRIÆ PARS
CARINTHIA
STIRIA
CARNIOLA
VINDORUM MARCHIA
ITALIÆ PARS
HISTRIA
CROATIA
SCLAVONIA
VALERIA
BOSNIA INFERIOR
RASCIA
ILLYRICUM
DALMATIA
SERVIÆ PARS
MOESIÆ SUPERIORIS
DARDANIÆ PARS
MACEDONIÆ PARS
ITALIÆ PARS
HADRIATICUM ET SUPERUM MARE
ILLYRICUM MARE
Dalmaticum Mare
Liburnicus Sinus
Carpates Mons
Danubius fl.
Savus fl.
Dravus fl.
Tibiscus fl.
Vidobona Vienna
Posonium Presburg
Buda
Pestum
Sirmium
Taurunum Alba Græca n Belgrad
Venetia
Ravenna
Aquileia
Ancona
Spalatu
Epidaurus n Ragusi Vechia
Scedra Scutari
Saldensy
Chonadiensis Com.
Zolnocens Com.
Panitonia Sirmien vel Amantina
Aemus sive Argentori Mons
Scodrus Mons

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

DE PANNONIA.

I.

TRansgressis ex Italia Julias Alpes, *Pannonia* [*a*] conspicitur, solo fœcunda, viris fortibus, armisque ac opibus maxime valida quondam regio. 1 *Nominis* origo incerta. *Limites* ab Occasu habuit *Cethium* montem; is nunc, amplissimis jugis, ab Savi Dravique fontibus ad Danubium usque variis nominibus pertexitur, primum *Pleysz*, modo *Hengstberg*, mox *Dembberg*, dein *Herzberg*, *Schneeberg*, & *Kalenberg* dictus; ab Septemtrione *Danubium* amnem; ab Ortu eundem Danubium & *Aureum* montem, nunc Hungaris *Macheck*; à Meridie lineam ductam ab Aureo monte per confluentes *Timaci*, nunc *Lim*, & Drini, nunc *Drina*, ad fontes *Unæ* fluminis. Inde α *Caravancas* mons, & Pannonicæ, Carnicæque Alpes ad Savi usque fontes. Complectitur hodie *Carniolam*, *Croatiam*, *Vindorum Marchiam*, *Carinthiam*, *Stiriam*, majorem *partem Austriæ*, *dimidium Hungariæ*, *Sclavoniam*, *Bosniam*, *partemque* Serviæ. Pannonia. Limites.

II. Divisa

HEKELII.

[*a*] Hoc PANNONIÆ Regnum sub HUNGARIÆ ILLUSTRATÆ nomine optimè est descriptum à *Georgio Czipke*, *Comarino*, qui Liber *Ultrajecti* A°. 1655, in form. 12. est publicatus. Extant & *Levini Hulsii HUNGARICARUM Decades quatuor* cum dimidia *Antonii Bonfinii* recognitæ & auctæ per *Joann. Sambucum*, & editæ *Hanoviæ* A°. ejusd. Sec. VI. in fol. Nec ignota est *Disquisitio Historico-Politica* illa, quam *Reppianis* litteris in 4. form. excusam *Martinus Schoedel*, Posonio-*Hungarus*, de *REGNO* HUNGARIÆ *Argentorati* A°. 1629, ipsis Calendar. Octobr. *Matthia Berneggero*, t. t. Historiar. Prof. Publ. præsidente, habuit. Sed autorem istius Libelli, qui, *PANNONIÆ felicibus auspiciis* Div. LEOPOLDI IMP. CÆS. AUG. *debellatæ* titulo est insignitus, & sine Anni (quem 1670 fuisse reor) & Loci denominatione in 4. f. evulgatus, *Jo. Albertum Portnerum*, *a Theuren*, Virum ita eruditum atque litteratum, ut castissimis ipsius MINERVÆ osculis jampridem dignissimus sit habitus, esse, cum *curiosorum Politicorum* cohorte ego seriò statuo. Hujus REGNI Rex hodiè est JOSEPHUS Imperator, Div. LEOPOLDI I. *Barbarorum* Victoris felicissimi, Filius ex asse, alter ille, ætatem si spectamus, *Papyrius*, cui DEUS ter-benignus felix ac prosperum *Imperium*, *consiliarios* fideleis ac prudenteis, *Vicinos* pacificos ac *Vitam* longævam ex gratiâ velit concedere. *Coronæ Regiæ HUNGARICÆ* Custodes sunt Comites *Seczi* & *Cobary*, Heroës omni laude atque honore afficiendi. De *admirandis hujus* REGNI *Aquis* prodiit *Georgii Werneri* Liber *Coloniæ* A°. 1595, in fol, & excudi curavit *Francof.* ad *Mœn.* in 12. maj. t. *Mollerus Meditationem* ad Amicum de *Insectis quibusdam* Hungaricis *prodigiosis*, A°. 1672, *ex aëre una cum nive in agros delapsis*, qui Liber, cuilibet Rerum curiosarum scrutatori meritò est commendandus. Intereà quæ de *Regno HUNGARICO* fusiùs sunt dicenda, vid. *Funccii* Tom. I. Part. II. Cap. VIII. *Orb. Imper.* Erot. XXXIV. p. 559. sequ.

REISKII.

1 (a) Pannonia num suis incolis Pannonibus, num regioni Pannones indiderint nomen, ex historia neque Græca neque Romana satis apertè hactenus constat: A Pannone, rege admodum incerto, Sambucus appellationem primam voluit arcessere, & origines regni ab anno post Noachicam eluvionem CLV, & à stirpe Semi ultima gentem suam. Sed quicquid illud est, ex amore in patriam, ac errore non levi provenit, nullis autem Scriptorum veterum testimoniis. Id constat ex Appiano, libroque hujus de bellis Illyricis, Pannoniam suis regulis aut ducibus paruisse, antequam C. Octavius Cæsar Aug. domuerat regionem, Tiberiusque in provinciæ formam redegerat: Hujus rei documenta memoratu dignissima numi adhuc ænei & argentei præbent. (b) Posthac Pannonia vel *prima fuit & superior*; vel *secunda & inferior*: Illa provinciam præsidialem atque metropolin Vindobonam habuit: Hæc provinciam consularem, & caput Sirmium (vulgo Sirmisch) partemque Saviam sive Ripariensem & Interamniam continuit. (c) Ultimò duabus Pannoniis, quæ sæpius plurali efferuntur numero, accessit *Valeria*, sive *Ripensis*; & hæc quidem vel ab urbe Illyrici Valeria, vel in honorem Valeriæ Diocletiani filiæ denominata. Vid. præter Suetonium, Florum, Dionem, Tacitumque Notit. Imper. & Spanhemii ad Geog. Introduct. itemque Schurtzfleischii res Hungaricæ.

BUNONIS.

α *Caravancam* montem Ptolemæus supra Formionis statuit ostium; quo situ supra Histriam ac pars est Ocræ montis.

(a) Pannonia (b) Duplex. (c) Triplex.

Pannonia, Superior. Inferior. Pannonia Valeria s. Interamnia & Riparensis.

II. Divisa fuit in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior*, quæ & *prima Consularis*, versus Occidentem est: in qua nunc *Carniola*, *Croatia*, *Vindorum Marchia*, *Carinthia*, *Stiria*, *Austriæque* major pars. *Inferior*, quæ & *secunda Consularis*, in Orientem vergens, complectitur *Bosniam*. *Sclavoniam*, & quantum *Hungariæ Danubium*, *Dravum*, *Arrabonemque* amnes interjacet. At ea utriusque Pannoniæ pars, quæ inter Dravum Savumque fluvios porrecta, *Valeria*, sive *Pannonia Interamnia* & *Riparensis* dicta est.

III. Sic igitur hodie *Hungaria* vix tertiam sui partem in veteri Pannonia habet; cum reliquum trans Danubium in *Jazygibus Dacisque* obtineat.

Urbes. Segesta. Patavium. Amona. Nauportum. Vindoniana. Scarabantia. Sirmium. Taurunum.

IV. Urbium clarissimæ β *Segesta*, quæ & *Siscia*, nunc *Siseck*, in Croatia; γ *Petovio*, vel Patavium, *Pettaw*, in Stiria; *Amona*, *Unterlaubach*, Romanorum colonia; δ *Nauportum*, *Oberlaubach*, in Carniola; ε *Vindoniana*, quæ & *Vindobona*, nunc *Vienna*, in Austria; ζ *Scarabantia*, nunc *Scarbing*; η *Sirmium*, nunc *Simach* in Hungaria; ϑ *Taurunum*, vulgo *Belgrad*, & Germanis *Griechsweissenburg*.

BUNONIS.

β Ad Colapis Savique confluentes est (a) *Segesta* sive *Segestica*, cum vicina insula ejusdem nominis; circa quam urbem non contemnendæ res gestæ, Augusto Imperante. (b) *Sisecum*, quod hodie est, Turcæ ceperunt anno 1493.

γ (c) *Patavium* ad Dravum est, olim Romanorum legionum sedes.

δ (d) *Nauportum* est ad fluvium cognominem.

ε (e) *Vienna* ad Danubium.

ζ (f) *Scarabantiæ* ruinæ sunt apud *Zapprinum* opidum, Lazio teste; quod nova *Scarabantia* dici potest.

η (g) *Sirmium* fuit ad *Racuntium* flumen, ubi is in Savum influit, multis rebus à Romanis Imperatoribus gestis clarum. *Probus* Imperator (h) *Almum* montem apud hoc opidum, & (i) *Aureum* apud Mœsiam, vineis consevit. Idem tandem scelere & incursu militum Sirmii in turre ferrata occisus est. Ante Probum *Decius* Imperator natale solum id sortitus fuerat. Constantii tempore *Concilium* hâc in urbe coactum fuit [*a*] contra *Arium*. [*b*]

ϑ (k) *Taurunum*, sive (l) *Alba Græca*, ad Danubii Savique confluentes, à Solimanno expugnatum est anno 1520. Quum in altera Danubii ripa haud longè à Belgrado in Campo Maronis *Johannes Hunniades Mahometem II*, profligâsset anno 1456. Est verò urbs illa multis turribus & duplici muro munita. Suburbia habet amplissima, Turcis, Græcis, Judæis, Hungaris & Dalmatis referta. Cæterùm, ad *Sabariam* flumen (m) *Stridon* est, D. Hieronymi patria.

HEKELII.

[*a*] Circ. Ann. CHR. ccclvi.

[*b*] Ubi, referente Alstedio *Part. s. Divisione* xxxvi *Thesauri Chronol.* p. 341. *Osius Cordubensis* verberibus est coactus ad Subscriptionem. *Photinus* in illa Synodo quoque convictus & damnatus est.

(a) Segesta. (b) Siscia. (c) Patavium. (d) Nauportum. (e) Vienna. (f) Scarabantia. (g) Sirmium. (h) Almus m. (i) Aureus m. (k) Taurunum. (l) Alba Græca. (m) Stridon S. Hieronymi patria.

CAP. II.

De incolis Pannoniarum, & de regno Hungariæ.

I.

Pannoniæ Cultores.

PRimi, quos veterum monumenta tradunt, incoluêre Pannoniam Pannonii, *Celtica gens*; quod Græci α *Pæones* vocârunt. *Julius Cæsar* primus terram ingressus; post eum item alii: at *Tiberius* tandem perdomuit. Tulerunt inde Imperii Romani jugum; donec post inclinationem ejus *Gothi* invaderent, quos *Hunni* expulerunt; hos *Longobardi*; rursumque hos *Hunni*; tandem circa annum IↃCCCC, sub Arnolpho Imperatore, gens quædam è *Scythia* profecta, oppressis Hunnis, totum quod nunc *Hungariæ* dicitur *regnum*, occupavit, Hunno-

BUNONIS.

α *Pannones* hosce cum *Pæonibus* quidam, Græci potissimum, confundebant olim. Perperam verò, ut *Dion* ostendit: cui constare ea de re ideo faciliùs poterat, quod ipse regioni huic præfuit.

Hunnorumque reliquiis mista, nomen in eo constituit, quo etiam nunc *Hungari* indigitantur. At termini Hungariæ sunt, à Septemtrionibus *Carpates* mons, quo à Polonia ac Russia separatur; ab Oriente est *Transilvania*, & *Valachia*; à Meridie *Dravus fluvius*; ab Occidente *Stiria*, *Austria* atque *Moravia*. 1

Limites.

II. *Figura* ejus quadrata est, cujus latera quatuor mundi cardines spectant. At maxima ejus *longitudo*, a Patissi fontibus, vulgo *die Tiesse*, ad Muræ, *die Muer*, confluentem, mill. Germ. LX porrigitur, ac par ferme est *latitudo*.

Hungariæ figura & magnitudo.

III. Dividitur in *Superiorem*, quæ trans Danubium, Poloniæ ac Transsilvaniæ contermina; & *Inferiorem*, quæ cis Danubium est. *Comitatus* in universa censentur L. At maximam regni partem hodie Turcarum atrox imperium miserè divexat. (1)

Hungaria Superior. Inferior.

IV. *Opida* in ea plurimum diruta, vel quæ exstant, admodum tenuia, nisi Moraviæ Poloniæq; propius accedunt, vulgo *die Bergstätte*. Clariora tamen sunt in *Superiori* Hungaria, β *Temeswar* (2); γ Genadium, vulgo *Chonad*; δ Segedinum;

Opida Hungariæ Superioris.

(1) *Maximam Regni partem Leopoldus Cæsar a Turcis recuperavit, at bello intestino ut tyrannidem & pontificiorum persecutionem excutiat, nunc fœde vastata.*

(2) *Sunt qui Tomum putant ubi Ovidius poeta relegatus, alii autem aliter sentiunt. Urbs ampla, munita, & Turcis, conventu Carlovicensi, cessa.*

BUNONIS.

β (a) *Temeswaria* in Comitatu *Temesiensi* est ad Temesium fl. unde ei nomen quæsitum, urbs natura & arte munita, arcem habet bene munitam. A Turcis, anno 1551, frustra obsessa; ac iterum anno sequenti, quo demum illa certis conditionibus Turcis [a] tradita est: sed isti contra datam fidem omne præsidium una cum tribuno [b] trucidârunt.

γ (b) *Genadium* & *Cenadium*, Hungaris *Choniad* & *Chonad*, Germanis *Gyngisch*, non longè ab eo loco, ubi *Tibiscus Marysium fl.* qui hodie *Moracz* dicitur, excipit, inter *Segedinum* ad Occasum 2, & *Lippam* ad ortum 8 milliaribus, *Comitatui Conadiensi* nomen dedit. De hoc ipso loco Turcæ ac Transsilvani sæpe acriter contenderunt.

δ (c) *Segedinum* sive *Segedunum* Jazygum urbs, ad Tibisci, & Marsii confluentes, Genadio proxima. *Ortelius* urbem hanc cum *Singidonensi*, quæ in Pannonia apud Sirmium est, confundit, de qua apud Aurel. Victor. olim urbs frequens, postquam in Turcarum venit potestatem, Solimanni auspiciis, arx ei est imposita; A Christianis urbs illa, anno 1552, intercepta: sed à Turcis denuo recuperata est.

HEKELII.

[a] *A Stephano Losonse*, Prætore istius loci.

[b] *Stephano Losonse* nempe, quem *Casp. Maurerus* in *Chronic. Hungarico* p. 94. Edit. prior. neutiquam trucidatum esse pronunciat.

REISKII.

1 Pannonia jamdudum incursionibus extraneis infestabatur, (d) Gallicis atque Germanicis Cimbrorum maxime, qui ex ea Macedoniam ipsamque Asiam irruperunt: Ita Justinus, Pausanias, Appianus, Livius, commemorant. Gentes in ea potissimas, perdiligens scriptor Strabo Lib. VII. recenfuit: Ultimum vero aut regem aut ducem Bationem indigenam appellavit, quem Tiberius multis præmiis ornatum, ut cederet facilius, Ravennam transtulit, Suetonio etiam teste. Sic Pannonia diu Rom. imperium tulit, donec sub Constantino Imp. gentes Germanicæ irruperunt; 1°. (e) *Vandali* post An. quadraginta hinc iterum recessuri; 2°. (f) *Gothi* longius post. A. C. 271, in his regionibus hæsuri; 3°. (g) *Hunni* è Scythia; 4°. (h) *Longobardi* sub rege Audonio post A. C. 540. 5°. *Hunni* à Gothis antea exclusi sed rursum Albomi auspicio reversi; 6°. (i) His iterum ejectis *Ungari seu Ugri* ab ultima Scythia effusi, quos Agarenos communiter vocant, nomine per octo priora secula ignoto. Hæc gens Scythica Hungariæ nomen imposuit, & toti Germaniæ bella creavit ferme perpetua, donec ab Henrico Aucupe, Othonibus, cæterisque Impp. ad obsequium & tributum annuum redigeretur: Id Scriptores Germanici affirmant, Hungarici negant, & pacem pensione annua redemptam ajunt. (k) Hungaria vero hodierna partem Pannoniæ antiquæ minimam complectitur, *Danubioque in superiorem & inferiorem*, sed judiciis & præfecturis in *LXXIV. Comitatus Germ. Hungrische Gespanschafften* dividitur. Sed Comitatus Zepusiensium maximâ sui parte (*Zirserland*) ad Polonos ex A. 1422, sub Uladislao rege transiit. Bellis etiam per duo secula tractis pars regni magna, & urbes hujus munitæ pleræque ad Turcos pervenerant: Sed tota nunc Hungaria bello postremo per annos undecim recuperata, & urbes munitissimæ Turcis ereptæ, regi Josepho hujusq; patri Augustissimo Leopoldo iterum subditæ fuerunt: Unico tamen Belgrado excepto, quod in nostratum aliquandiu manibus fuit, itemque Temeswaria, quam Turci hodieque tenent. Regnum Hungaricum ex electitio hæreditarium factum Ordinibus suffragantibus, Josepho Austriaco non solum obtigit, A. 1687; sed manet quoque, rumpantur ut ilia Turcis. Ergo numisma affabre factum idque argenteum Leopoldo Aug. Cæsari rectissime dedicabatur, utpote Restitutori Hungariæ ob Budam receptam A. M. DC LXXXVI. Vid. Bonfinius Petrus de Rhewa & Joh. Ferd. Behann. in Notit. Hungar. itemque Dreschleri Chronicon Saracenico-Turcicum nostris cum notis & appendice singulari, unde discetur breviter, quid singulis cum urbibus & præterito quoquo & præsenti bello gestum fuerit.

(a) Temeswar. (b) Genadium. (c) Segedinum. (d) Galli Cimbrique Pannon. (e) Vandali. (f) Gothi. (g) Hunni. (h) Longobardi. (i) Hungari seu Ugri. (k) Hungaria triplex.

num (1); ε Varadinum, (2) vulgo *Wardeyen*; ζ *Solnock* (3); η *Agria* (4), cum arce *Erla*; duoque firmissima munimenta, ϑ *Zatmar* & ι *Tockey* (5). At in Montanis, *die Bergstätte*; κ Cassovia, (6) *Kassaw*, caput Superioris Hungariæ; λ *Eperies* (7); μ *Leutsch* (8); ν *Neusol*; ξ *Altsol*; ο *Kremnitz* (9); π *Nitria*; omniumque amœnissima ρ *Tyrna* (10); & quæ caput regni, post amissam Budam, σ *Posonium*, vulgo *Presburg*; urbs ad Germanicum modum satis culta (11)

V. In

(1) *A Cæsareis, An. 1686, recuperata, Turcis sub mœnibus profligatis.*
(2) *A Cæsareis, An. 1692, Expugnata.*
(3) *A Cæsareis, An. 1685, capta & An. 1703, a principe Ragotski Hungarorum rebellium Duce.*
(4) *A Cæsareis, An. 1685, recuperata, & An. 1704, ab Hungaris rebellibus expugnata.*
(5) *A Turcis An. 1682 Capta, & a Cæsareis, An. 1695, recuperata.*
(6) *Civitas olim libera, a Cæsareis An. 1670, Capta, a rebellibus An. 1682, & a Cæsareis denuo An. 1685, recuperata.*
(7) *A Teckeleio An. 1678 expugnata & a Cæsareis An. 1685 recuperata.*
(8) *A Rebellibus Capta An. 1681, a Cæsareis An. 1685, & iterum a Rebellibus An. 1686.*
(9) *Argenti fodinis clara.*
(10) *Optime munita, Archiepiscopi Strigoniensis sedes. Ibi, An. 1414. 14 Judæi Infantem Christianum nefarie jugularunt, cujus sanguinem avide biberunt, ob hoc scelus nefandum capti, se singulis Annis sanguinem Christiani Deo offerre fassi sunt, & merito igne pœnas luere. Tyrna solam regni Academiam nunc habet.* (11) *Arce munitissima gaudet. Lotharingius Rebelles ibi clade ingenti, An. 1683, affecit & obsidionem solvit, Turcis Viennam interea obsidentibus: urbs more Italico exstructa, & commercio celebris & frequens.*

BUNONIS.

ε (a) *Varadinum* ad amnem qui hodie *Sebeskeres* vulgò dicitur, in finibus Transylvaniæ situm, illius & Hungariæ habetur clavis, à Turcis nuper, anno 1662, expugnatum est, ac ab iisdem hodie tenetur.

ζ (b) *Solnok* sive *Zolnok*, ad Tibisci & Zagywæ confluentes est; Ferdinandi auspiciis arx firmissima ibi fuit excitata, sed militum perfidiâ turpiter desertâ, in Turcarum venit potestatem.

η (c) *Agria* vulgò Erlaw Jazygum urbs supra *Solnok* Agrio fluv. rigatur, qui deinde in Tibiscum sese exonerat; à Turcis, anno 1552, frustra obsessa; ac demum à Mahumede, anno 1596, oppugnata, à perfidis præsidiariis prodita in Turcarum venit potestatem. Ejus expugnationem secutum est prælium inter Maximilianum Imperatorem & Mahumedem; quo Cæsariani victores Turcas in fugam conjecerunt, & 60000 millia interfecerunt; sed quum nostri ex prædæ cupiditate deseruissent ordines, turpiter refugerunt panico quodam terrore correpti.

ϑ (d) *Zatmaria* in finibus Transylvaniæ est ad Lapum seu Lapessum fl. anno 1562, à Turcis frustra fuit oppugnata; ac denuo hoc nostro seculo, 1661 anno, ab iisdem frustra tentata.

ι (e) *Tockey* vino generosiori nobile opidum ad *Tyssæ* sive *Tibisci* & *Bodroch* confluentes est, 6 milliaribus Hungaricis à Zatmaria distans. Naturâ ac arte munitum, sæpe aliàs oppugnatum, ac maxime anno 1605, annua obsidione à Transylvanis quum esset fatigatum, præsidiarij fame compulsi deditionem fecerunt.

κ (f) *Cassovia* ad *Hewath* seu *Hornath* fluviolum, 4 milliaribus Hung. ab Agria in Septemtrionem jacet: Urbs elegans & munita: à rebellibus Heiduccis Botzkayo fuit tradita anno 1604. Incolitur illa à Germanis, & Hungaris. Major civium pars Augustanam profitetur Confessionem.

λ (g) *Eperies* à Cassovia 3 milliaribus Hung. distat in Septemtrionem. Urbs frequens est & munita ad Tarozam fl. sita [c], anno 1605. in bello, quod movit Botzkayus, hujus obsidionem fortiter tulit ac repressit. Haud procul ab ista urbe duo sunt fontes lethales.

μ (h) *Leutsch* totidem ferè milliaribus abest Eperie in Occasum in monte situm. Opidani plerique sunt Germani, & Augustanæ Confessioni addicti. Senatores quanquam Hungarorum more vestiantur; gestant tamen pallia Germanorum.

ν (i) *Neusol* à Leutsch in occasum jacet ad dextram Granuæ ripam: In vicino colle arcem habet bene munitam: ipsaque urbs multis splendidis ædificiis est ornata. Sunt ibi fodinæ, ex quibus effoditur, cuprum & argentum vivum. Opidani loquuntur Germanicè, Hungaricè & Venedicè.

ξ (k) *Altsol* abhinc duobus milliaribus Germanicis in Meridiem ad sinistram ejusdem fluminis Granuæ sita, à Germanis, Hungaris, & Venedis incolitur; Acidulis celebratur: Habet fodinas auri, argenti, cupri & argenti vivi: sed hodie adeo divites non sunt, quam fuerunt olim, venæ.

ο Inter Neusol & Altsol (l) *Kremnitz* est ad Granuam fl. aurifodinis & monetaria officina nobile, in valle positum, in imminente colle habet arcem. Multi ibidem inveniuntur muti, surdi & strumis laborantes: causam asscribunt aeri & aquæ. Est vero Cremnitium inter septem civitates montanas Hungariæ prima ac præcipua.

π (m) *Nitria* ad Nitram fl. haud longè à *Comara* abest, arcem habet in rupe positam splendidam ac bene munitam; A Botzkayo tamen cum arce hac capta est: ac iterum, anno 1619, à Bethlehemo Gabore, Anno 1663, Turcis turpiter tradita: sed iisdem sequenti mox anno virtute præcipua Susæ erepta.

ρ (n) *Tyrna* à Posonio versus Septemtrionem est, in planitie posita, à Germanis pariter & Hungaris incolitur, in bellis Turcicis & Transylvanis multum perpessa, ac sæpe fuit occupata.

σ (o) *Posonium* ad Danubium est, hodie regni habetur metropolis: arx ejus in præcelso montis vertice sita est, in qua regia asservantur ornamenta [d]: urbs illa à plerisque Hungariæ Inferiori asscribitur. Anno 1515 major ejus pars incendio periit; ac postea restaurata, eadem calamitate aliquoties fuit afflicta, annis 1563, 1590, & 1642. Cæterum infra Altsolium est opidum (p) *Schemnitz* duas habens arces, ubi Camera regia, argenti-fodinæ, Officina metallica, & haud procul thermæ Eissenbacenses. Infra Nitriam est (q) *Neuheusel*, Hungaris *Wymar* dictum, opidum munitissimum, anno 1581 ad Nitram fl. conditum. Anno 1605 à Botzkayo & Turcis obsessum & oppugnatum, in quintum mensem obsidionem fortiter tulit: tandem Humanayo iis traditum conditionibus, ut initâ demum pace Imperatori redderetur: quod factum anno 1607. Bethlehemus Gabor hoc opidum anno 1621 cepit; ad Cæsarem tamen rediit. Anno 1663. id à Turcis expugnatum. Omnis illa Hungariæ pars, quæ Imperatori Romano subjecta est, hodie miserè vexatur. Doctoribus enim Evangelicis Augustanis pariter & Reformatis undique ejectis, Nobilitas Hungarica arma cepit, pro libertate sua, ut ajunt, tuenda: hi sunt, qui *Rebelles Hungari* vulgo audiunt. Interea Hungaria cladibus utrinque datis & acceptis vastatur; armisque Imperatoris isti facessunt negotium, quæ alibi erant expedienda utilius.

HEKELII.

[c] Clarebat ante aliquot paucos annos Gymnasio celebri ac inclutô, eòq; Evangelico, cujus laudarissimus Director erat *D. Samuel Pomarius*, Vir ad amussim doctus, & candidis amicissimus.

[d] Corona imprimis *Hungarica*.

BU-

(a) Varadinum. (b) Solnok. (c) Agria. (d) Zatmar. (e) Tockey. (f) Cassovia. (g) Eperies. (h) Leutsch. (i) Neusol. (k) Altsol. (l) Kremnitz. (m) Nitria. (n) Tyrna. (o) Posonium. (p) Schemnitium. (q) Neuheusel.

V. In inferiori sunt; τ Arrabo, vulgo *Rabe*; incolis *Tawarzin*, inde Latine Javarinum: υ Comara, vulgo *Komarno*: φ Strigonium, vulgo *Graan* (1); χ Alba regalis, (2) vulgo *Stuelweissenburg*: ψ Vesperinum, *Vesperin*: (3) ω Quinq; Ecclesiæ, *Fünfkirchen*: (4) & caput quondam, regiaque totius regni α *Buda*, Ger-

Inferioris Hungariæ opida.

(1) *A Cæsareis An.* 1683, *recuperata.*
(2) *A Cæsareis An.* 1688 *expugnata.*
(3) *A Teckeleio, An.* 1683, *capta; a Cæsareis An.* 1686 *recuperata.*
(4) *A Duce Lotharingio An.* 1687 *expugnata.*

BUNONIS.

τ (a) *Arrabo* ad fluvii cognominis, qui vulgo *Rabus*, & Danubii confluentes in loco paludoso situm. (b) *Jaurinum* quoque aliis vocatur. Hoc munitissimum regni propugnaculum [e] anno 1594 à Comite *de Hardec*, nullâ necessitate cogente, Turcis traditum est; sed anno 1598 d. 19 Martii industriâ & felicitate *Adolphi Comitis* per strategema à Schwartzenburg [f] recuperatum. Ad *Leith fl.* & *Danubii* confluentes est opidum cum castello Hungaris (c) *Owar*, Germanis *Ungarisch Altenburg* dictum, paludibus & latis fossis cinctum, Salomonis Hungariæ Regis olim secessus, & *Marcolphi* morionis domicilium. Anno 1529 à Solimanno fuit expugnatum: & anno 1605 ab Hungaris crematum; castello tamen conservato, & anno 1621, à Buquoyo, Cæsaris auspiciis, *Betlemianis* pulsis, recuperatum.

υ (d) *Comarinum* castellum nobile est, formæ triangularis, inter Danubium & Vagum fluvios, in angulo insulæ Schut, Ferdinandi I, auspiciis conditum; anno 1594 frustra tentatum: in Christianorum manet potestate. [g]

φ (e) *Strigonium* cum arce [h] edita ad Danubium est; quo è regione Granua fl. in Danubium sese exonerat, quinque milliaribus infra Comarinum castellum; à Solimanno expugnatum anno 1543, quo anno *Pesthum* & *Walpo* castellum & *Alba regalis* in Solimanni venerunt potestatem. *Strigonium* Christiani difficili oppugnatione recuperarunt anno C. 1595. Sed anno 1605, á Turcis acerrime oppugnatur, & á perfido milite præsidiario, qui ducem suum Comitem Dampierium captivum tenebat, cum 70 tormentis bellicis traditur Turcis. [i]

χ (f) *Alba regalis* [k] urbs magnificis ædificiis splendida, inauguratione, & sepultura regum quondam clara, in palustri planitie ad flumen, quod vulgò *Sarewitze* dicitur, sita est. Anno 1543, in Solimanni venit potestatem: sed Mercurio & Ruswurmio ducibus fuit recuperata anno 1601, ac tum incendio à Turcis excitato miserè vastatur. Eodem anno ad hanc ipsam urbem Turcæ bis profligati sunt præcipua Ruswurmii virtute: verùm sequenti mox anno intemperantia & perfidia militum in Turcarum potestatem redacta est.

ψ (g) *Vesperinum* [l] à fonte perenni [m] nomen habens, olim haud mediocre erat opidum: de quo nihil præter nonnullas deformes ædes hodie reliquum est: arcem ejus in prærupto monte sitam ac satis firmam, anno 1551, Turcæ ad deditionem faciendam adegerunt; sed omne illius præsidium contra datam fidem trucidarunt. Deinde anno 1566 à Salmensi & Holfensteinio Comitibus invaditur & expugnatur. Anno 1539 a Christianis militibus turpiter deserta in Turcarum rediit potestatem: ex quo tempore eam modo tenent Turcæ, modo Christiani.

ω (h) *Quinque Ecclesiæ* haud longe à sinistra Dravi ripa absunt 16 mill. Hung. à Danubii confluentibus, anno 1543 a Turcis occupatæ, quippe quas opidani deseruerant. Nuper anno 1664, à copiis auxiliaribus atque Hungaris ductu Hohenloii & Serinii Comitum opidum istud fuit expugnatum ac direptum: arx verò frustra tentata, ipseque pons Esseccensis, qui est in Dravo flumine, exustus. A Quinque Ecclesiis versus Occasum tribus milliaribus abest nobile & natura arteque munitum opidum (i) *Sigethum*: quæ vox Pannonica lingua significat *insulam*: Quoniam opidum hoc inter duo positum est flumina; & paludibus undique cinctum: estque triplex, arcem habens duplicem eamque munitissimam. Expugnatum est à Solimanno anno 1566, Nicolao Serinio Comite illud defendente, qui fortiter pugnans cum hoste in ipsa expugnatione nobilem cum vita profudit sanguinem. *Solimannus* in obsidione ista, antequam expugnaretur arx illa, morbo mortuus est in loco vicino, qui vulgo *Darchpek* vocatur, quo intestina ejus sepulta sunt.

α (k) *Buda* ad Danubium est infra Strigonium, olim regni caput & regia sedes, ac tum egregiè munita, arcem habebat ornatissimam. Ad hanc urbem thermæ sunt calidissimæ; in quibus tamen aliquod piscium genus vivere Busbequius & Isthuanfius tradunt [n]. Anno 1541. à Solimanno capta: sicut & (l) *Pestum*, & vidua Zebusiensis cum filiolo in Transylvaniam deportata est. Pestum magna vi Turcis ereptum est anno 1604; sed biennio pòst ab istis recuperatum. [o]

HEKELII.

[e] Et Clavis Domûs *Austriacæ*.

[f] Quem posteà RUDOLFUS II Rex *Hungariæ* ac *Romanorum* Imperator, hujus Propugnaculi Prætorem declaravit.

[g] Ager ejus est planus ac omnino fertilis.

[h] In colle.

[i] Ejus loci *Archiepiscopus* inter *Hungariæ* Magnates cùm *Dignitatis* autoritate, tùm *Divitiarum* amplitudine primatum olim obtinebat.

[k] Ab *Albanis* conditoribus *Alba* denominata.

[l] Qs. *Weisprimium*, quod *Germanis* est *Weiszbrunn*.

[m] Atque Albo.

[n] *Georgius Wernerus* Lib. de *admirandis Hungariæ Aquis* existimat nullum *Europæ* locum esse, qui se *Budæ* comparare possit, sive Sitûs amœnitatem, sive Soli fœcunditatem, sive aliarum quarumcunque rerum ad quoslibet usus & ad splendorem ac luxum pertinentium spectemus ubertatem atque affluentiam. *M. Sebastian. Schrœterus* Tom. I. totius *Terrar. Orb. Historicæ Description.* p. 770. de laudatissimæ hujus Urbis Origine hunc in modum scribit: Nisi autoritate Chronicorum nostrorum, magnô consensu Urbem *Budam* à Rege *Buda*, *Attilæ* fratre, conditam & nominatam esse tradentium, impediret, ego, si qua alia conjectura de ejus nominis ratione facienda esset, ob insignem calidarum eo in loco celebritatem & copiam, pro eo, quod *Germanis* quondam fuerit *Bada*, unius litteræ inversione *Budam* ab *Hungaris* dictam suspicarer. Nam ea secundum *Pannoniorum* loca, antequam huc *Hunni* immigrarent, Ger-

(a) Arrabo. (b) Jaurinum. (c) Owar s. Altenburgum Hungaricum. (d) Comara. (e) Strigonium. (f) Alba regalis. (g) Vesperinum. (h) Quinque Ecclesiæ. (i) Sigestum. (k) Buda. (l) Pestum.

(1) *A Teckeleio An. 1693 capta, & eodem An. Cæsareis reddita.*

(2) *A Teckeleio An. 1683 capta, & a Cæsareis eodem Anno post Liberatam obsidione Viennam recuperata.*

Germanis *Ofen*: cui in adversa ripa objacet *Pestum*. Clara sunt munimenta, β *Dotis* (1), γ *Pappa* (2), δ *Palotta*. Archiepiscopatus sunt duo, *Strigoniensis*, & ε *Colossensis* in opido *Kolotza*.

CAP.

Germanos, seu *Teutonas*, tenuisse, minimè ambiguum est.

[*o*] BUDAM, ubi *Abda Rohaman* Prætor haud inglorius ultimus fuit *Turcicus*, *CASSOVIA*, *EPERIE*, *ST. JOBI* atque *NICOLAI Propugnaculis*, *NEUHEUSELIO*, Hungaris *WIMAR dicto*, *PALOTTA*, *SOLNOK*, *TOCKEI*, *VACCHIA*, ac multis Locis aliis ingeniosè ac probè munitis priùs occupatis, nunc expugnatione gravissimâ, A°. nempe Sup.Sec. 86. ☾ d. 23. *Aug.* Styl. nov. seu d. 2. *Septembr.* Styl. vet. circa Horam IV pomeridianam per *Cæsarianum* militem ac copias *S. R. Imp.* esse captam ac TURCIS immanissimis ereptam, elegans testatur *Epigramma* illud, quod sine *Autoris* denominatione in *Relatis Noribergensibus* legimus sic impressum:

BUDANAM Bavarus *Victor jam ceperat* Arcem,
Pôst Urbis *Victor Dux* Lotharingus *erat*.
ILLE Caput *cepit*; Capitis *tum* Membra *subegit*
ALTER. *Dic utri Gloria parta minor?*
Gloria si BUDÆ *fuit* Arx; *tibi Gloria*, Boje!
Gloria si fuit Urbs, *Dux* Lotharinge! *tua*.
Cepit uterque *locum*, *Laurus debetur* utrique,
Divisam Laurum cum JOVE Cæsar *habet*.

Quod etiam *Germanice* aptissimè redditum erat hôc modô.

Es legt der Bojen-Held *das* Ofner-Schlosz *darnieder*,
Da der aus Lothringen *die Kraft der Stadt besiegt.*
Das Haupt *nahm jener ab*; *und der bezwung die Glieder.*
Sag! Lieber! Wer dabey den besten Ruhm erkriegt?
Ist Ofens *Macht sein Schlosz? so hat der* Bair *gewonnen.*
Die Stadt? *So bleibt die Ehr dem tapffern* Hertzog *hold.*
Soo ist von beeden dann der Ort und Priesz erronnen;
Doch ist der Sieg getheilt in GOTT *und* Leopold.

Quod verò inclutis ac curiosis *NORIBERGENSIBUS Erfurto* est transmissum, id hujus tenoris ac formæ est:

α. ω.
Sanguine prob! uda Saraceno *milite nuda*,
Cæsar *ovat* BUDA: *Sic* Pax *redit undique suda*:
Quâ venâ, ut ut crudâ,
Triumfante de *Mahometigenis JUDA*,
non *Machabæo* quidem, sed *Austriaco*
L E O P O L D O
Pio, *Felici*, semper-*Augusto*,
extortâ tandem *HERCULI* clavâ,
communi Christianorum *gaudio*
ipso læti Nuncii die
Vtô Idûs *VIIbris* Annô M. DC. LXXXVI.
applaudere voluit,
debuit
D. G. C. P. A. H.

Ex qua linea ultima verè est concludendum, Autorem hujus posterioris Carminis sine omni dubio esse *Doctorem Georgium Christophorum Petri ab Hartenfels*, Virum melioris Litteraturæ studiosissimum. Indicant enim id Litteræ *initiales* celeberrimi hujus Viri Nominis, cujus quoque sup. honorifica mentio est facta. Annum autem, quô omnia hæc felicissimè atque gloriosissimè sunt facta, Litteris *Numeros* notantibus in his verbis; LeopoLDVs Cæsar VICIt Vastatas BVDas, CopIIs BoIarICIs ac aLIIs assIstentibVs, ego exprimere volui. De *Catalogo* Librorum eorum, qui in ultimâ BUDARUM expugnatione in *perantiqua Bibliotheca Regia* præter omnium spem atque opinionem sunt reperti, ad incomparabilem Heroa, *VITUM LUDOVICUM a SEKENDORF*, Mæcenatem meum optimum, elegantissimam EPISTOLAM ♂. d. 26. *Jun.* A. 1688. in 8. f. *Jenæ* dedit *JULIUS PFLUGK*, *Eques Saxonicus*, eamque cujuslibet Eruditi ac Litterati oculis dignissimam.

B U N O N I S.

β (a) *Dotis*, Hungaris *Thata* quatuor milliaribus cum dimidio Jaurino abest, in palude exstructum castrum vetus. Ad hoc prisci reges viridaria sua constituerant.

γ (b) *Pappa* á Jaurino versus meridiem 6 milliaribus Hung. sita, egregie munita, arcem habet firmiorem; multa perpessa est á Turcis; quibus tamen erepta anno 1597, ductu Maximiliani Archiducis Austriæ. Deinde anno 1600 Galli & Wallones, quæ in præsidio erant, ob dilatum stipendium, opidum hoc cum arce Turcis scelerate vendiderunt: sed cum magna nostrorum ipsiusque Comitis Schwartzenburgii clade demum recuperatur. Qui ex fuga retrahebantur rebelles, variis cruciatibus confecti atque mactati sunt.

δ (c) *Palotta* castrum Vesperino duobus milliaribus abest.

ε (d) *Colotza* ad sinistram Danubii ripam, medio ferè loco est inter ipsius Dravique confluentes & Budam; in Turcarum est potestate. (e) *Mohatzium* opidulum nobilitavit Hungarorum clades & Ludovici Regis interitus anno 1526. Opidum istud haud longè abest á Danubii & Dravi confluentibus. (f) Aer Hungariæ impurior est; quare exteri hic facile morbum contrahunt Hungaricum; nisi castra sæpe mutent. Sordes, quæ ex indigenarum exiltunt corporibus, aëris putredinem satis arguunt. Aquæ fere omnes insuaves sunt præter Danubii fluentes [*p*]. Vinum Pilsense [*q*] in Comitatu cognomine, ubi Buda jacet, in pretio est [*r*]. Ferarum tanta in Hungaria est multitudo, ut, nisi ruricolis concessa esset venatio, certam perniciem istæ inferrent agris. Fertilitatem soli vel inde colligere licet, quod licet bellis Turcicis ferro flammaque fuerit devastata, intra quinquennium ita tamen respirarit, ut hic nihil deesset; quasi perpetuo fuisset in otio. (g) *Hungari* bellicosi sunt & feroces; sed fluxæ fidei: ut cæteris nationibus, sic pertinaciter infensi Germanis, quibuscum nunquam conveniunt. Otium tam viri, quam fœminæ sectantur, laboremque fugiunt. Intemperantius genio indulgent. Inter nobiles matrimonia contrahuntur, dum adhuc in cunis vagiunt, quæ postea solvere grande nefas habetur. Multi per Hungariam sunt Judæi,

quibus

(a) Dotis. (b) Pappa. (c) Palotta. (d) Colotza. (e) Mohatz. (f) Hungariæ cœli solique natura. (g) Hungarorum mores.

quibus proditoribus & speculatoribus utuntur Mahumedani.

HEKELII.

[p] Celebrantur quoque Aquæ calidæ, non longè ab Arce *Comariensi*, vulgò *Pestenienses* dictæ, quæ adversus diuturnos ac penè insperatos morbos creduntur efficacissimæ.

[q] Quod ob aquas calidas & sulphureas gravem odorem habeat, ac subitò inebriet.

[r] Aliàs *Hungaria* Vina mittit varia pro locorum diversitate, eaque præstantissima & saluberrima, quorum nonnulla sunt adeò generosa, ut *Cretico* haud cedant.

CAP. III.

De Sclavonia & Bosnia.

I.

SClavoniæ equidem nomine vulgo, confusis Pannoniæ Illyricique limitibus, accipitur quidquid terrarum ab Dravo amne ad Adriaticum mare protenditur. At *proprie Sclavonia* dicitur ea regio, *quæ Dravum Savumque amnes interjacet*, ab Occasu *Stiria*, ab Ortu *Danubio* clausa. *Longitudo* ejus est ab opido *Kopranitz* ad Dravi confluentem mill. Germ. L. *Latitudo* a Dravo ad Savum. XII. I Sclavoniæ limites & magnitudo.

II. Ad inferiorem Savi partem ultra Danubium protensi incolunt *Rasci* populi, German. *die Ratzen*. At totam hanc regionem aliquando *Pannonii*, mox *Gothi* tenuerunt: novissimi *Sclavi*, sive ii *Sclavonii*, qui ad hanc nostram ætatem manent. Hi quondam regnum in ea constituentes, postea Hungaris vectigales facti sunt. Nunc major pars Turcico Imperio paret. Rasci. Pannonii. Gothi. Sclavi.

III. Opida notiora sunt, α *Posega* (1), β *Gradiskia*, γ *Zagrabia*, & δ *Kopranitz*, validissimum contra Turcarum incursiones munimentum. Opida.

IV. ε *Bosniæ regnum* inter *Unam*, *Savum* atque *Drinum* amnes *Bebiosque* montes situm: nomen accepit a *Bosna* flumine. *Longitudo* ejus inter duo flumina, Unam Bosniæ regnum. Ejus fines.

(1) *A Cæsareis An. 1687 recuperata.*

REISKII.

1 (a) Sclavonia nomen regnumque novum Sclavis debuit aut Sclavinis, genti Venedorum copiosissimæ, quæ à Tanai & Volgo usque ad mare Hadriaticum terras amplissimas insedit, & regna Bulgariæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Bosniæ multa ex A. C. 540 nova constituit, Romano Imperio dempta. Origo nominis à Sclava, i. e. gloria seu fama insigni petitur, si Cromerum audias, qui primam à Procopio Sclavorum mentionem factam annotat. (b) Ergo Sclavonia duplex habebitur, una *orientalis* per Daciam, Illyrium, Poloniam, Russiamque producta; & *altera occidentalis*, per Bohemiam, ipsamque nostram Germaniam protensa: Illa Regem Ostrivoy (c) primum admisisse fertur, ac Setimirem, hujus nepotem, Dalmatiæ posthac Regem, cujus fratres, Lechus atque Russus, Bohemiam, Poloniam, Russiamque subegerint. (d) Sic Bosnia ortum Bosnis debuit vel Pasinakis, quos Græci nominant scriptores: Hæc Slavica gens antiquis sedibus effusa duplicem reliquit Bosniam; unam *superiorem* duci subditam, cujus sedes in urbe Orzega, quam ex corrupto Germanico vocabulo *Hertzog* denominaverant; Alteramque *inferiorem* Illyrico regi subjectam. Vid. Levenclav. Pandect. XXV. & Schurfleisch. in rebus Sclavi. Utrumque istud quod exposuimus, regnum, quia cum finitimis duobus, A. C. 1080, accessit Hungarico, hoc insignia augmenta cepit titulosque plures, quibus Hungarici reges adhuc gaudent.

BUNONIS.

α (e) *Posega* Comitatus caput ad fluviolum Orib jacet, haud longe à Savi sinistra ripa.

β (f) *Gradiskia* [a] ad Unæ & Savi confluentes hodie à Turcis tenetur.

γ (g) *Zagabria* in sinistra Savi ripa est, è regione insulæ Segesticæ: à Turcis tentata capi non potuit. Habet Academiam.

δ (h) *Kopranitz* arcem habet munitissimam.

ε (i) *Bosniam* sive *Bosenam* [b] Savus à Sclavonia disterminat; Una fluvius à Croatia, Drinus à Servia, & Bebii montes ab Illyrico sejungunt.

HEKELII.

[a] Aliàs *Gratiana* Dicta.

[b] S. *Bosinam*, quam *Orosius Dardaniam* nuncupavit.

BU-

(a) Sclavonia. (b) Duplex. (c) Ezechus. (d) Bosnia duplex. (e) Posega. (f) Gradiskia. (g) Zagabria. (h) Kopranitz. (i) Bosniæ fines.

Magnitudo. Unam & Drinum, porrigitur milliar. German. XL. *Latitudo* vero inter *Bosnæ* fonteis ac confluentem mill. German. xv.

Cultores Bosniæ. V. Hæc quoque olim *Pannoniæ* pars fuit: Postmodum *Gothi* occupârunt; quibus egressis, *Slavoni* obsederunt; *Hungaris* deinde principatus titulo stipendiaria facta. At quum *Turca* potiretur, Præfectus, quem ille constituerat, regio titulo ac Diademate sumpto, principatum in *regni formam* redegit; quod *Hungari* recuperatum haud diu tenuerunt, quin *Turca* repeteret.

Opida. VI. Caput regni erat ζ *Jaitza*: nunc Metropolis est η *Warbosanin*.

BUNONIS.

ζ *Jaitza*, vulgo *Jaycz* [c] in monte posita arcem habet munitissimam [d], quo loco Plena fl. Verinam fl. recipit.

η *Varbosania* est ad fl. Miliatzha, quondam provinciæ caput, nunc adeo defecit, ut careat mœnibus. (a) In Sclavonia aër purus, ac solum mire fertile est; quoniam fluviis undique rigatur; unde inter ipsa bella frumento, & pecore abundat. (b) Sclavoni hodie moribus suis Turcarum ferè similes sunt, omnes bellicosi, id unum orant Deum, ut armati moriantur & in bello. Rerum novarum cupidi ad seditiones sunt faciles. Excursionibus Turcicas vexant regiones. Pax enim non censetur violata, nisi educantur & adhibeantur tormenta bellica. (c) *Bosnia* asperior est; pascuis tamen abundat. Pelles & lanam Ragusinis & Venetis abunde suppeditat; habetque argenti ac auri fodinas divites. (d) Feroces sunt Bosnii, latrocinia sectantes, alii tamen Christianam religionem etiam sub jugo Turcico impensè colunt.

HEKELII.

[c] Et *Covadza*.
[d] Et inaccessibilem.

(a) Sclavoniæ fertilitas. (b) Sclavoniorum mores. (c) Bosnii soli natura. (d) Bosniorum mores.

CAP. IV.

De Illyrico.

I.

AB Arsia fluvio, Italiæ termino, versus Orientem, α *Illyricum* est, Græcis *Illyris*: regio aprica atque amœna, solum fertile, ac vitiferum; nisi quod ubi Pannoniis proximum, asperum ac durum. Terminatur ab *Occasu* Arsia flumine, ac linea ab Arsiæ fontibus ad Colapis ortus ducta; à *Septemtrione* perpetuis montium jugis, quibus Illyrii a Pannoniis discernuntur, ad fontes usque Unæ, atque inde linea ducta ad Timaci, nunc *Lim*, & Drini confluentes: ab *Oriente* est ipse Timacus, Scodrus mons, & Drilo fluvius, quo a Macedonia submovetur: a *Meridie* Adriacus sinus. *Longitudo* ejus patet ab Arsina ad Drilonem mill. Germ, XC. *Latitudo* maxima est juxta Naronem fluvium a fontibus ejus ad ostium mill. XX. 1

Illyrici fines. (margin, beside "ubi Pannoniis proximum")

Magnitudo. (margin, beside "submovetur")

II. *Di-*

BUNONIS.

α *Illyricum* sive *Illyris* etiam *Illyrias* & *Illyria* scriptoribus dicitur.

REISKII.

1 (a) Illyricum, Gr. Ἰλλυρὶς Ἰλλυρία, si Appianum audias, à Celta duce Illyrico nomen adepta, genti, Celticæ huc digressæ illud imposuit. Sin Rabbinos & Josephum Gorionidem consulas, ex una posteritate Chanaan Illyrici Sclavi omnes provenient. Utraque tamen hæc originatio aut incerta aut fabulosa erit, Bocharto judice: Incertior longe fabulisque propior extat, quam Stephanus, Apollodorus, Eustachius in Dionys. ab Illyrio Cadmi filio arcessunt. Phœnices equidem aut Cadmeos ora Illyrici extrema sese continuisse, Herodotus, Scylax, Athenæus, Dionysius testantur. Nomen Illyrii tamen Punicum non est, neque in moribus Illyriorum aut lingua quidquam reperias, quod Phœnicium ortum præ se ferat, aut Punicas origines redoleat, sic recte inquit Bochartus Lib. I. Chan. c. 23. (b) Illyricum autem duplex à Spanheimio Introduct. Geog. constituitur: *Unum specialius aut strictius* littoralem Syraciæ regionem continuit exclusa Macedonia; *Sed altero generalius aut latius dicto* Macedoniam & vicinas provincias septendecim A. C. 337, comprehensas, in Breviario suo Rufus Festus commemorat: Ut inde Illyricum aliud *Orientale*, aliud *Occidentale* emergere possit. De antiquis urbibus Strabonem. Lib. VII. Ptolemæum Lib. II. Pomponium Melam Lib. II. c. 3. Bochartum etiam quasdam à Pœnis conditas & appellatas numerat. BU-

(a) Illyricum. (b) Duplex.

II. Divisa fuit olim in duas potissimum partes sive regiones; quarum *una* ab Arsia ad Titium amnem, qui nunc est *Cherca*, β *Liburnia* dicitur; inde *altera* ad Drilonem usque fluvium, sive Lissum opidum, quod nunc vulgò dicitur *Alessia*, γ *Dalmatia*. Fines Liburniæ & Dalmatiæ. Lissus seu Alessia op.

III. *Liburniæ* populorum clarissimi fuerunt δ Japydes. Opida per oram, ε Flanona, nunc *Fianona*; ζ Tarsatica, *Tersatz*; η Senia, *Zegna*; ϑ Lopsica, *Lopur*; ι Ortopula, *Starigard*; κ Argyruntum, *Pescha*; λ Ænona, *Nona*; μ Jadera, *Zara Vechia*; ν *Scordona* nomen retinet. Japydum opida. Flanona. Tarsatica. Senia. Lopsica. Ortopula.

IV. Dalmatiæ populi etiam fuêre varii. Opida in litore ξ *Sicum*, nunc *Sebenico*; ο Tragurium, nunc *Traw*; π Salona prope *Spalatum*; ρ Narona, *Narenta*; σ Onæum, *Sabioncello*; τ Epidaurus, *Ragusi Vecchia*; υ Rizinum, *Risine*; φ Budua, *Budoa*; χ Olchinium, ante *Colchinium* dictum, nunc *Dolcigno*; Dalmatiæ opida.

BUNONIS.

β *Liburnia* [a] Histriæ contermina est;

γ Et *Dalmatia* Macedoniæ.

δ (a) *Japydes* sive *Japodes*, quorum opidum *Japyx* dictum est; Servio teste.

ε (b) *Flanona* sive *Flavona*; opidani sunt *Flanates*. Ab ea nomen habet *sinus Flanaticus* Stephano, *Polanicus* Melæ ab urbe *Pola*, & *Liburnicus* Orosio; hodie ob frequentia naufragia *Carnivorus* dicitur, vulgo *Quarnero* seu *Karnero*. Flanonæ ad Meridiem vicina est (c) *Albona*, Flacii [b] patria; olim *Aulona* seu *Alvona*.

ζ (d) *Tarsatica* sive *Tarsaticum*, inter Flavonam & Seniam ad Liburniæ litus est ad Oeneum fl.

η (e) *Senia*, Germanis *Zeng* dicta, ad oram maritimam in saxo præcipiti sita, munitissima est.

ϑ (f) *Lopsica* haud procul à Senia in eodem jacet litore. Opidani *Lopsi* dicuntur Plinio.

ι (g) *Ortopula* sive *Ortopola* inter Seniam & Vegiam sita erat, ejus vestigia ad Tedanium fl. conspiciuntur.

κ (h) *Argyruntum* ad idem litus, Petro Luccaro Ragusæo *Obrovazo* dicitur: at Moletio est *Novigrad*.

λ (i) *Ænona* sive *Enona* urbs episcopalis inter Seniam & Jaderam est ad oram maris.

μ (k) *Jadera* urbs archiepiscopalis, præ reliquis clara, adversus *finitimos* Turcas probè munita est: opidani Hirtio dicuntur *Jadertini*.

ν (l) *Scardona* [c] urbs ampla est, è regione Sici. A Ptolemæo collocatur è regione Jaderæ, forte ex una insula factæ sunt duæ; quarum una vulgo *Scarda* dicitur, altera *Molconsiglio*.

ξ (m) *Sicum* in finibus Liburniæ est ad mare [d]; quo Claudius misit Veteranos, teste Plinio.

ο (n) *Tragurium* hodie urbs exigua in scopulo [e] sita, & Buæ insulæ seu *Cicovo* ponte juncta: quam Veneti una cum Epidauro & Chio, anno C. 1169, occuparunt.

π (o) *Salona*, *Salonæ* sive *Salo* [f] inter Tragurium ad Occasum & Almissam ad Ortum; in inscriptionibus veteribus *Colonia Martia Julia Salona* dicitur. Diocletiani ibi fuit Palatium nobile. *Niger* ait hanc urbem periisse. Habuit Salona cives pugnaces, cujus rei specimen non fœminæ minùs, quám viri, illustre dederunt bello Civili Cæsariano. Octavium enim obsidentem, miro astu ac dolo territum fugere compulerunt, nocturnâ irruptione castra ejus aggressi. Eandem Urbem *Asinius Pollio* aliquot annorum intervallo posteà cepit, & filium, qui circa id tempus ipsi natus erat, ab eâ *Salonium* appellavit. Hic est *Saloninus*, qui natus statim risisse fertur. [g].

ρ (p) *Narona* ad Naronem fluvium, qui Melæ *Nara* dicitur, á litore fermè 20 millia passuum recedit: quondam urbs clara & Dalmatiæ conventus: unde Varrone teste, 89 civitates jura petière; ac Plinii ætate populi duodecim: sed à Venetis, anno C. 987, subacta pristina dignitate excidit. Tantarum erat opum, ut Venetici sinus dominium sibi arrogaret *Sophiano vero Capo Cumano*.

σ (q) *Oneum* sive *Oeneum* inter Eperium & Epidaurum ad Artatum fl. in Penestia regione, hodie *Sabionello* aut *Ciderisso*.

τ (r) *Epidaurus* sive *Epidaurum* urbs Dalmatiæ maritima est [h]: Alia vero urbs fuit Epidaurus ad Argiæ oram in Peloponneso, Æsculapii patria. Prope hanc Dalmaticam jam olim à Gothis excisam condita scribitur (s) *Ragusa*, quæ hodie in litore illo celebris est.

υ (t) *Rizinum*, sive *Rhison* & *Rhizinium* ad sinum *Rhizonicum* est, in quem *Rhiso fl.* labitur. Volaterranus putat esse id opidum, quod hodie *Cataro* vocatur; quoniam sinus Rhizonicus hodie *le Golphe de Cataro* dicitur.

φ (u) *Budua*, *Butua* seu *Bulva* inter Ascrivium & Olchinium ad ejusdem maris oram est: ditionis Venetæ istis in locis ultima, à Turcis incendio vastata, nunc utcunque reparata.

χ (x) *Olchinium*, *Olcinium* sive *Ulcinium* est in eodem litore Butuæ vicinum.

HEKELII.

[a] Quam à *Liberno* quodam *Attico* sic dictam tradit *Stephanus*.

[b] Synergistæ istius famosissimi.

[c] *Villanovanus* ex *Blondo* colligit, *Scardonam* hodie *Malconsiglio* vocari, & *Jaderæ* Civitati imminere.

[d] *Adriaticum* sub *Venetorum* Imperio.

[e] Insulæ *Tragurii*, cujus marmor commendatur.

[f] Gallicè *Salon de Crau*.

[g] Qui risus omninò infelicitatis omen Parentibus, quòd infans iste perparùm ex *Servii* mente vixerit, dicitur fuisse.

[h] *Pausaniæ* & *Straboni*, quòd sit portuosa, *Limira* cognominata.

(a) Japydes. (b) Flanona. (c) Albona. (d) Tarsatica. (e) Senia. (f) Lopsica, (g) Ortopula. (h) Argyruntum. (i) Ænona. (k) Jadera. (l) Scardona. (m) Sicum. (n) Tragurium. (o) Salona. (p) Narona. (q) Onæum. (r) Epidaurus. (s) Ragusa. (t) Rizinum. (u) Budua. (x) Olchinium.

cigno; ⸸ Lissus, *Alessia.* Intus ω Scodra, *Scutari*; α Dalminium sive Delminium, *Delminio*, unde Delmatiæ sive Dalmatiæ nomen.

BUNONIS.

⸸ (a) *Lissus*, *Lissum* seu *Elissus*, ad Drilonis fl. ostium, hodie *Aleso* vulgò dicitur.

ω (b) *Scodra* Turcis *Scanderia*, id est, *Alexandria* dicitur, olim urbs nobilis, ad Labeatis lacum est, qui hodie *lago di Scutari.*

α (c) *Dalminium* inter Drinum fl. & Ardium montem erat; olim magna urbs, quam, dum Marcius incendit, gentem quasi capite amputato truncâsse Florus auctor est; hodiè *Denna*, *Damna*, melius *Delminio* vocatur.

(a) Lissus. (b) Scodra. (c) Dalminium.

CAP. V.

De incolis Illyrici, & nova ejus descriptione.

I.

Illyrici cultores.

ILlyriorum *gens fera* fuit, atrox, & latrociniis piraticâque infamis. Edomita à Romanis ea pars quæ *Liburnia* dicitur, anno ab urbe condita IↃxxv, annis decem ante secundum bellum Punicum; *Dalmatia* sub Augusto Imperatore. Stetit inde sub urbis Romæ imperio, donec Gothi eam vastarent. Post hos *Sclavonii*, à Mœoti palude profecti, occupârunt. In quos deinde *Hungari* imperium habuêre: ac novissimè *Turcæ*, oppressis Hungaris, interiora sibi vendicarunt; *Venetis* in hunc usque diem maritimam oram obtinentibus, exceptis duabus civitatibus, *Scardona*, quæ Turcici juris, & *Ragusi*, quæ sui juris. 1

Dalmatia. Comitatus Jadera. Segna. Nona. Zara. Sebenicum. Ragusa.

II. Regio ipsa, quæ olim in duas partes, Liburniam ac Dalmatiam, divisa, nunc uno nomine *Dalmatia* appellatur, eademque pars Sclavoniæ. At quæ quondam α Liburnia, ea nunc *Comitatus Jadera*, vulgo *Contado di Zara*, nuncupatur. In hoc urbes nunc claræ; β *Segna*, γ *Nona*, δ *Zara*: hæc haud exigui momenti; nec ultimi splendoris civitas. ε *Sebenicum* satis amœna urbs, at parum culta, ob vexationes vicinorum Turcarum, qui Scardonam tenent (1). ζ *Ragusa*, haud magna urbs cum arce, sui quidem juris est, at stipendium pendit

(1) *Regimine Aristocratico gaudet. Dux illorum singulis mensibus eligitur, & magistratus alii per semestrem. Nobiles non audent alias pernoctare inconsulto senatu: ad solis ortum & occasum, aperiuntur & Clauduntur portæ & viatores noctu in Cubiculis referantur. Urbs hæc Terræ motu, An. 1667, pene deleta, nunc restaurata, ampla, nitida, Ædificiis magnificis ornata, & optime munita.*

BUNONIS.

α *Liburnia* illa *antiqua* [*a*] hodie in duas dividitur partes, quarum una (a) *Morlacha*, altera (b) *Banadego* vulgo dicitur.

β In hâc sunt (c) *Jadera*, nunc *Zara*,

γ Et (d) *Nona.*

δ *Zara* Comitatus caput, quem Veneti ab Hungarorum Rege emerunt anno 1409. Urbs illa hodie Dalmatiæ habetur metropolis; undique mari cincta ponte jungitur continenti; ac arce munitissimâ defenditur. Ab ista urbe haud procul abest locus dictus *Zara Vecchia*, ubi antiquæ *Jaderæ* rudera visuntur. *Nona* sive *Ænona* urbs natura ac arte munita; undique mari cingitur, nisi quum siccior æstas est. In illa *Senia* seu *Segna* hodie *Zeng* cum insulis adjacentibus. Segnæ ager a Turcis miserè vexatur.

ε *Sebenico* seu *Sicum* ad sinum cognominem est: ei imminet mons S. Johannis & arx in eo satis firma.

ζ (e) *Ragusa* prope Epidaurum à Gothis olim excisa, Turcis *Drobonika* dicitur; emporium frequens est, ex quo Dalmatia bello fatigata. Opidani, quod Turcarum Imperatori tributum pendunt, longe lateque merces exportant ac important. Urbs illa S. Laurentii arce munitur; ac si in vicino scopulo Venetorum *Chiroma* arx quoque conderetur, esset invicta ac inexpugnabilis.

HEKELII.

[*a*] Quam hodiè plurimi *Croatiam* esse dicunt.

REISKII.

1 Illyrici veteres & ipsi suis nationibus distincti, apud Ptolemæum & Plinium produntur: Inter illas Embiliæ comparent, quibus proximi cum Pœni consederant, teste Stephano, (f) urbem Butuen condiderunt בטוחא *Betua* nomine Phœnicio quasi *tutam securamque* dixerint: Primos autem incolas חקלין *Akelin*, i. e. agrestes ex feris moribus appel-

(a) Morlacha. (b) Banadego. (c) Jadera seu Zara. (d) Nona. (e) Ragusa. (f) Butue urbs.

Tab.26
pag 243
HELLAS
Seu
GRÆCIA
VNIVERSA
ILLYRI PARS
DACIÆ PARS
THRACIÆ PARS
Bisaltia
Albania
Almopia
MACEDONIA
PELAGONIA
Mydonia
Thessalonica h Salonichy
TAVLANTIA
Phyrgus hod. Cordea
LYNCESTIS
EMATHIA
Haliamon fl
Erigonbus fl
Chalcidia
Stæmonicus Sinus n Golfo di Contessa
Samothrace n Samondrachi
Imbro h Lembro
Lemnos Stalimene
Tenedo I
TROAS
ASIÆ
PRO
OLIMPENI
Olympus M
Ida M
Aulon
Comeno litari
PIERIA
Thermaicus Sinus
Gremium terrarum
MARE
ÆGÆUM
Lesbus h Metellino
PRIÆ
ÆOLIS
Chaonia
Pindo M
Perrhæbia
Cassiopæa
THESSALIA
MAGNESIA
Thesprotia
Dolopia
Corcyra Corfu Ins
IONIUM PELAGUS
Acarnania
Hodie
ARCHIPELAGO
Chius
IONIA
Smyrna
Eubæa et Macris Abanthias
Negroponte
Boeotia
Thebæ
Samos
Ephesus
Meander fl
Leucadia Ins h Santa Maura
ACHAIA
Megaris
Athene
ATTICA
Icarium Mare
Icaria
Mycono
Naupacto
Corinthiacus Sinus Golfo de Lepanto
Ithaca Ins.
Egina Ins
Pathmo
Sporades Ins
Cefalonia
Zacynth
ACHAIA PROPRIA
Argos
PELOPONNESUS
ARGIA
Argolicus Sinus
Seripho
NAXUS hod Nicsia
CYCLADES Insulæ
Strongyle
Amorgus
MYRTOUM MARE
DORIS
Cos Ins
Triopium Mare
ARCADIA
LACONICA
Lacedemon
Strophades In
Cyparissius Sinus
Prote I
MESSENIACUS SINUS
Messene
Laconicus Sinus
Tenarium Prom.
Malea prom
Cithera Ins.
Anaphe
Astypalæa
Thera sia
Calidnæ Ins.
Nisyris
Carpathium Mare
Carpatho
MARE
CANDIA
Zephyrium prom
Zephyre
Cabo Salamoni
Samoni prom
Pulcher portus
Cydones
CRETA
Corycum pr
Musagores Ins. Tres
Clado
Ida
Leon prom.
Electras fl
Massilia fl
38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50
42 41 40 39 38 37 36 35 34

pendit Turcæ: Emporium alioquin, ab hoc latere maris Adriatici, Turcicis mercibus celeberrimum. *n Scutari* quoque, Turcicum opidum, Emporium est haud ignobile. Scutari.

pellatos voluit Bochartus, voceque hinc apud Græcos corrupta Enchileos: Ut fluvios, montes, urbesq; alias, & vicinas Insulas à Phœnicibus denominatas nunc transeam. (a) Nec itaque Pœni anctore nostro hujus regionis incolæ omittendi fuerant, nec Galli, quos duce Bulgio huc sedem, Olympiade 124, fixisse, Polybius, Justinus, Pausanias commemorant. Romani postea victores Illyrico Teutæque hujus reginæ bellum, A. V. C. DXXIV, primum conflarunt; Ultimum A. V. C. DLXXXVII, Gentio rege capto, & in triumphum penitus abducto. (b) Illyricum itaque Romanis Impp. & horum præfecto prætorio subjectum, denique Germanis & Sclavis subfuit, regni Dalmatici auctoribus: Postremo Hungaris, ex A. 1080, cum Zelimirus regum ultimus mortique proximus Ladislao Dalmatiam legâsset. Vid. Bonfinius Dec. II. Lib. 4. (c) Hinc adhuc hodieque regibus Hungaricis pars Dalmatiæ ac urbes S. Viti Zengaque subsunt; pars altera cum urbibus maritimis Jadera seu Zara, proxima Morlachorum regiuncula, Zebenico Spalato *Venetæ Reip.* paret; Item Clissa mediterranea per pacem, A. 1669, cum insigni 50 milliarium territorio à Turcis concessa: *pars tertia* Turcico adhuc jugo subjecta Venetis aut incursionibus per bellum decennale proximum, aut oppugnationibus infestatur. (d) Ragusa urbs clara Resp. libera, ex motu terræ vehementissimo, quem A. 1667, sustinuit, eluctata sese in *clientelam* Cæsaris Aug. & regis Hungarici, Josepho denuò, A: 1687, dedit ex veteri, quo regibus Hungaricis tenebatut, titulo, sed nexu tributi Turcico non minus adhuc obstringitur. Vide hujus descriptionem accuratissimam in Lib. Status Turcici anonymo. Lib. I. c. 4.

BUNONIS.

n (e) *Scutari* [*b*], olim *Scodra*, Venetis eripuit Mahumedes Turcicus altero abhinc seculo [*c*]. Cæterùm (f) *Spalatum*, vulgo *Spalatro*, ad idem litus est prope Salonam; Archiepiscopatu gaudens, quem nuper nobilitavit *Marcus Antonius de Dominis*. In Dalmatia Turcica quoque est (g) *Clissa* arx firmissima, Turcarum excursionibus nobilis. E regione istius litoris est (h) *Pharia* insula, & (i) *Corcyra nigra*, itemque *Melita* sive *Melitena*. (k) *Dalmatia* aërem habet temperatum ac purum; unde plerique ejus incolæ longævi fiunt: solum habet admodum fertile: oves bis in anno pariunt. Piscibus ora maritima est referta: & montana loca feris; oleis, vitibus, segete abundat. Inde mel, cera, plumbum, vellera & oleum exportantur. (l) *Dalmatæ* plerique sunt proceri, expediti, bellicosi. Carminibus celebrant eos, qui contra Turcas fortiter pugnando ceciderunt. Plerique profitentur literas: qui tamen montana incolunt loca, pristinam barbariem nondum videntur exuisse; in his viri pariter ac fœminæ uno eodemque utuntur genere vestitus; neque eo distinguuntur. (m) *Ragusini* lucro inhiantes longe lateque exercent mercaturam. Erga peregrinos sunt humani ac faciles. Singulis mensibus eligunt Ducem, quem *Rectorem* vocant, cui adsunt 100 Senatores. *S. Laurentii* castro quotidie novus imponitur gubernator. Suntque Ragusini fere omnium Monarcharum clientes: Turcarum Imperatori tributum pendunt, singulis annis 20 millia Sultanorum; alii tamen 10 aut 15 millia illos solvere tradunt [*d*]. In Turcicis ditionibus nulla solvunt portoria. A Turcis Ragusini impense diliguntur ob commoda, quæ ab iis percipiunt.

HEKELII.

[*b*] Vel vulgò *Scuttri*.

[*c*] Hæc Civitas, XIIX Milliar. à Mari quippe absens, est in arduô ac præcipiti Saxô ædificata, & Lacui ad Orientem imminet, qui centum & triginta Milliar. in ambitu patet, ac undique Montibus, præterquam ad Septentrionem, ambitur, à quâ Parte duos in se recipit Amnes. Territorium verò, quod est inter hunc *Scutari* Lacum, & Mare, vulgo vocatur *Craina*, i. e. Regio Saxis ac Montibus impedita.

[*d*] *Maginus* dicit, *Ragusinos Turcæ* pendere tributum singulis annis XIV millium Aureorum.

(a) Phœnices incolæ Gallique. (b) Illyricum captum. (c) Dalmatia Regibus Hungaricis, Venetæ Reipubl. Turcis subest. (d) Ragusa. (e) Scutari. (f) Spalatum. (g) Clissa. (h) Pharia. (i) Corcyra nigra & Melita insula. (k) Dalmatiæ fertilitas. (l) Dalmatarum mores. (m) Ragusinorum mores.

CAP. VI.

De Græcia, & summa ejus divisione.

I.

ILlyrico conjuncta est *Græcia*, antequam Orbis imperio Romani potirentur, terrarum omnium dictis factisque celeberrima. Hinc quippe omnis literarum claritas primum effulsit: hinc frequentes coloniæ ad illustrandum totum terræ Orbem in diversas regiones exiverunt. Nunc tota à Turcis devastata, in exiguis ruderibus deserta & ipsa barbarie magis barbara jacet. Dicta est terra Græcia fortuna.

Græcia à Rege *Græco*: eadem ab alio Rege *Hellene*, *Hellas*, & incolæ *Hellenes*. 1

Græciæ nomen.

II. At nomen Græciæ diverſe accipitur. Primum enim Græciæ nomine dictæ fuerunt binæ terræ, quæ poſtea ſeparatim altera *Theſſalia*, altera *Græcia*, ſive *Hellas proprie dicta*. Dein Græciæ titulo acceſſit *Peloponneſus*; mox item *Epirus*, ſimulque *Macedonia* tota; denique *Creta* inſula, & quicquid inſularum Græciæ adjacet. Quin etiam in *Italiam* & *Siciliam*, ut ſuprà dictum eſt, Græcum nomen uſquequaque tranſiit, ubi *Græcia magna*: & item in Aſiam; ubi *Græcia Aſiatica*. Sed de hac in ipſa Aſia; nunc Europæ primum terræ explicandæ ſunt.

Græciæ fines.

Et Magnitudo.

III. Totum igitur hoc, quod ſub uno Græciæ nomine computavimus, terminis includitur, *ab Ortu* Ægæo mari: à *Meridie* Cretico: ab *Occaſu* Jonio: à *Septemtrione* Scardicis jugis ab Illyriis ac Mœſis ſeparatur, Strymoneque amne à Thracibus. *Longitudo* ejus eſt, à Tænario Peloponneſi promontorio per Iſthmum ad Strymonis fontes, mill. German. C. *Latitudo* maxima ab Sunio promontorio per Græciam propriè dictam & Epirum, Acroceraunium uſque promontorium, milliar. German LXXX.

Partes Græciæ.

IV. Partes ſive regiones, in quas univerſa Græcia potiſſimùm dividitur, ſunt iſtæ: *Epirus*, *Peloponneſus*, *Græcia proprie dicta*, *Theſſalia*, & *Macedonia*. Quanquam *Acarnaniam* quæ ſub Epiro, & *Ætoliam* quæ ſub Græcia, nonnulli veterum Geographorum ſeparatim cenſeant.

Græciæ in Macedoniam & Achajam diviſio.

V. At Romani univerſam Græciam in duas provincias diviſerunt; *Macedoniam*, ſub qua ipſa Macedonia, Epirus & Theſſalia; & *Achajam*, ſub qua *Græcia* propriè dicta, Peloponneſus, & Inſulæ circumjacentes.

CAP.

REISKII.

1 (a) Origines Græcorum *alias ſacra*, & *alias domeſtica hiſtoria* præbet: Sacra Japhetum Noachi filium, qui primus gentium Græcarum conditor apud Phœnices aut Ægyptios ipſis Græcis innotuit, variato paulùm nomine Ἰαπετοῦ aut mutato. Hunc Theologia fabuloſa pro Neptuno ſubſtituit, veluti Janum pro Jove, Semumque pro Plutone admiſerat. Ita Lactantius Euſebiuſque non ſine Scriptorum recentiorum ſuffragio. Bochartus etiam in Phaleg, Lib. I. c. 1. demonſtrat, quàm nomina Græcum & Latinum Japheto congruant, ſi ποσειδῶνα ex voce Phœnicia פשיטן *Peſitan*, quæ latum ſignificat; Neptunum ex Hebraico נפתח *Niphta*, i. e. dilatatione deduxeris. Quem gentes ſingulæ ortum à filiis Japheti & nepotibus ſumſerint, hoc diſtinctius explicari á nemine poteſt, cum hiſtorica monumenta deficiant. Sin domeſticam hiſtoriam conſulamus, ea poëticis figmentis obruta examinari paulo accuratius debet, veritaſque à commentis vaniſſimis ſeparari. Ergo idonei auctores Diodorus Siculus, Apollodorus, Conon, Pauſanias, genus omne Græcum ab Hellene Deucalionis filio propagatum in tria faſtigia diſpeſcunt, Æolicum puta, Doricum, Ionicum. (b) Namque Hellen, à quo Ἕλληνες dicti, rex Theſſaliæ tres filios procreavit, Æolum, Dorum, & Xuthum. Ab Æolo ortum Æoles nomenque, à Doro Dores, à Xutho Iones duxiſſe feruntur. Idque geſtum, ſi Petavio credas, in A. Per. Jul. 3385, ante Chriſtum 1529, & tertium ab Ægyptiaca profectione incidit. Vid. Ration. Lib. I. part. I. c. 7. Hellen igitur apud Romanos Græcus, neque hic ab alio rex fuit. Has Græcia vetus & aliquando cultiſſima origines præbet: Hodierna eas plane poſthabet, nec tamen ipſa barbarie magis barbara jacet (ſic Cluverius noſter inquit) Multa enim priſtini cultus documenta paſſim adhuc ſupereſſe videas; multa etiam ex hoc ævo non Chriſtianæ ſolum religionis, ſed doctrinæ uſu & conſuetudine cum Italis ornamenta in dies accedere. Vid. Cruſius in Turco-Græcia & Chriſtoph. Angdi de ſtatu hod. Græc.

BU-

(a) Origines Græcorum duplices. (b) Ab Hellene, Æolo, Doro, Xutho.

p 244
Græcia Antiqua. Sophiani.
H. Moll Sculp.
PONTUS EUXINUS.
DACIAE PARS.
MYSIA INFERIOR.
MYSIA SUPERIOR.
THRACIA
ILLYRIS
DALMATAE
ADRIATICUM MARE.
ITALIÆ PARS
PROPONTIS
Paphlagonia.
GALATIAE PARS.
Reg. et BITHINIA.
ASIA PROPRIA
Phrygia Major
Mysia Major.
Lydia et Meonia
Caria
LYCIA
PAMPHYLIAE.
Pamphylium Mare.
Lycium Mare
AEGAEUM PELAGUS.
ICARIUM PELAGUS
Myrtoum Mare
Carpathium Mare.
CRETA
IONIUM MARE.
PELOPONNESUS
Arcadia
Achaia Propria
Argolicus Sinus.
Messeniacus Sinus.
Laconicus Sinus.
Corinthia Sinus.
Attica
Boeotia
Euboea
Macedonia
Thessalia
EPIRUS
Corcyra
Cephalenia
Zacynthus
Strophades
Dardania
Edonis
Lemnos
Imbrus
Chios
Lesbos
Samos
Rhodus
Carpathos
Megista
Cythera
Milliaria Anglicana.
10 20 30 60 90 120
45
50
55
60
40
35
a. Leucas
b. Azylia
c. Oeneas
d. Chersonesus
e. Calydon
f. Olenus
g. Naupactus
h. Evathia
i. Delphi
k. Cyrrha
l. Pythia
m. Bulia
n. Aegosthenia
o. Orchomenus
p. Hiampolis
q. Coronia
r. Cheronia
s. Lebadia
t. Anthedon
u. Salganeus
w. Aulis
x. Delium
y. Oropus
z. Chersonesus pr.

MACEDONIÆ PARS
ÆSTIOTIS
ORESTIS
MOLOSSIA nunc PANDOSIA
CHAONIA
CANINA Olim
THESPROTII
VAIELITIA
DRYOPUM regio nunc ALDRADINA
CASSIOPÆI
THESSALIÆ PARS
Amphilochia
Dolopes
ACARNANIA
ÆTOLIA
CORCYRA SCHERIA nunc CORFU et PHÆACIA
IONIUM MARE
Ericulæ Insu.
SAMOS CEPHALENIA Nunc CEFALOGNA
Zacynthus h. Zante
Echinades Insu.
PELOPONESI PARS
Pindus Mons
Acroceraunii Montes
Acheron
Thyamis fl.
Achelous fl.
Sperchius fl.
Cephisus fl.
Tricca
Metropolis
Gomphi
Ctemenæ
Dodona
Omphalium
Pandosia
Hecatompedum nunc
Buthrotum n Butrinto
Buthroticus Sinus
Cassiope
Ianning
Acherusia Palus
Ambracia
Ambrachia
Larta
Anactorius Ambracius Sinus n Golfo di Larta
Nicopolis
Actium n. Figalo
Stratos
Leucas n S. Nicolo
Naupactus n Lepanto
Calydon
Pleurone
Patre
Olenus
Ithaca
Dulichium
Netium prom.
Lotoa quæ et Lotoea
Zante olim Zacyathus
Oggygia Calypsus Ins.
Corcyra Vrbs h. Corfu
Lycimma prom.
Amphipagus prom
EPIRUS hodie CANINA cum Maris Ionii Insulis Corcyra seu Corfu Cephalenia seu Cefalogna &c.

CAP. VII.

De Epiro & Peloponneso. I

I.

α EPirus, quæ nunc *Canina* [a] dicitur, separatur à Macedonibus Celidno amne, & Pindo monte; ab Græcis Acheloo flumine. Populi clari fuêre β *Molossi*, quorum opidum γ *Dodone*, apud quos *Jovis Dodonæi* templum oraculo illustre; δ *Dryopes*; *Chaones*, quorum regio ε *Chaonia*; opida, ζ *Oricum*, η *Antigonia*, θ *Panormus*, ι *Elæus*; κ *Thesprotii*, quorum λ *Buthrotum*, Pyr-

Epiri termini, Populi & opida.

BUNONIS.

α (a) *Epirum* [b] in tertio Europæ sinu ponit Plinius; & addit; *Omnis Græciæ fabulositas, sicut literarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit.* Incipit autem Epirus à Celidno flumine; & desinit in *Acheloo* flumine, qui ab Achaja eam separat: *Ionium mare* ad Meridiem; *Macedoniæ* partem & *Pindum* montem ad Septemtriones habens. [c]

β (b) *Molossorum* regio olim *Molossia* [d], nunc (c) *Pandosia* dicitur, ab urbe *Pandosia*. Apud Molossos [e], *canes* sunt *venatici* generosissimi, qui *Molossi* vocantur. Cæterum [f] sunt quoque *Molossi*, Thessaliæ populi.

γ (d) *Dodona* urbs à *Dodone* flumine & fonte dicta, ubi ingens silva; & præter templum Jovis fons Jovis Dodonæi, faces extinctas accendens, & accensas extinguens. (e) *Æs* Dodonæum in proverbium [g] abiit, pro valde sonoro, & homine importunæ loquacitatis, à pelvi ærea Dodonæ in columna sublimi, quam flagellum in manu pueri in altera columna huic proxima vento agitatum sæpius percutiebat, fiebatque tinnitus importunus. Columbæ quoque nigræ ex arboribus responsa ibidem dedisse consulentibus scribuntur. Oraculum tamen istud Homero & Hesiodo cognitum, suo ævo desiisse testatur Strabo. [h]

δ (f) *Dryopum* regio hodie *Aldradina* dicitur.

ε (g) *Chaonia* nunc vulgo *Canina* ab urbe primaria, in qua præfectus moratur, incolis dicta [i]. *Silva Chaonia* columbis abundabat. [k]

ζ *Oricum* in Epiri litore fuit, à Colchis conditum; quod Cæsar præter exspectationem Pompeji occupavit. Inde initium erat Epeiri.

η Prope Oricum in mediterraneis fuit (h) *Antigonia*, ab Antigono condita, hodie *Argiro castro* dicta.

θ (i) *Panormus*, nunc *Panormo*; inter Acroceraunia & ostium Acherontis fl. portus est. [l]

ι (k) *Elæus* opidum, hodie *Docna*, à litore remotum, Hecatompedo finitimum est.

κ (l) *Thesprotia* sive *Thesprotis*, hodie *Vajelitia* dicta, ad oram maritimam est, contra Corcyram insulam.

λ (m) *Buthrotum* sive *Buthrotus* nunc *Butrinto*, ad litus maris est è regione Corcyræ insulæ, à qua XII millia passuum abest. Hic quod luculentas possessiones Epiroticas haberet *Cicero*, frequens ibi vivere solebat. Ex civili bello Pompejano quoque nota urbs. Ad eandem appulit *Æneas* Virgilianus. [m]

HEKELII.

[a] Sive *Jannina* recentioribus.

[b] Incolis *Arbonar*; *Turcis* v. *Arnantleri*.

[c] *Maginus*, *Schroterus* & alii dicunt, EPIRUM terminari ab Ortu *Acheloo* Fluv. à Meridie *Adriatico Mari*; ab Occidente pulsari *Mari Jonio* usque ad *Celydnum* Amnem; à Septentrione vero *Macedoniam* habere.

[d] A *Molosso*, *Pyrrhi* & *Andromaches* Filio sic nominata.

[e] Quorum Regnum principem à diluvio *Phaëthontem* (μετὰ τὸν κατακλυσμὸν φαέθοντα βασιλεῦσαι πρῶτον) tenuisse *Plutarchus* scribit in Pyrrhô p. 383, num. B. Tom. I. Oper.

[f] *Athenæo* & *Victorino Grammatico*.

[g] Teste *Erasmo* Chil. I. Cent. I. *Adag.* VII, & ex eo *Manutius* in *Adag.* p. 29.

[h] Lib. VII. *Geograph.* p. 600.

[i] Unde a. hæc Regio dicatur, tradit *Virgilius* Lib. III. Æn. v. 334.

[k] Quarum mentionem fecit idem *Virgilius* Ecl. IX. v. 13. Dicit & Glandem *Chaoniam* Lib. III. *Æneid.* v. 333. Portum *Chaonium*, ibid. v. 291, seq.

[l] Vid. *Strabo* Lib. VII. *Geogr.* p. 593.

[m] Sicuti apparet ex ipso *Virgilio* Lib. III. *Æn.* v. 292.

REISKII.

I Epirus, Gr. ἤπειρος, aut generaliter omnem terram continentem, aut specialiter hanc regionem Romanis ex bello Pyrrhi primo cognitam significat: Hæc vero & ipsa duplex habetur: altera vetus, altera nova; Epirum veterem vocamus Pyrrhis Æacidisque subditam, & octo gentes præcipuas complexam. (n) Epirus nova quondam Illyris Græciæ dicta, neque trans fluvium Acheloüm procurrens, post hac Albania & hæc quidem ab excelsis montibus appellata, quos galli veteres huc delati alpes sua lingua nominaverant. Ita Jacobus Palmerius Græciæ antiq. Lib. I. c. 14. docet, additque caput Epidamnum esse, vel Dyrrachium, Italis Durazzo.

(o) Peloponesus Pelopidas, quibus & nomen debuit, reges, è sanguine Pelopis (p) ortos perdiu Mycænis tulit, ut duo Græcorum genera, Doricum & Æolicum, quæ huc per colonias concesserant, Doricum, Æolicumque quieto imperio gauderent. Sin Bochartum audies, primo singulas ex nepotibus Japheti & horum uno quidem אלישה (q) *Elisah* huc

(a) Epiri fines. (b) Molossi. (c) Pandosia. (d) Dodona. (e) Æs Dodonæum. (f) Dryopes. (g) Chaonia. (h) Antigonia. (i) Panormus. (k) Elæus. (l) Thesprotia. (m) Buthrotum. (n) Epirus nova vetusque. (o) Peloponesus. (p) A Pelope. (q) Ab Elisah.

Pyrrhi regia; μ *Cassiopæi*, quorum ν *Cassiope*; regio ξ *Almene*, opidum ο *Nicopolis*; π *Amphilochi*, opidum ϱ *Argos*, cognomine *Amphilochicum*; σ *Acarnanes*, regio *Acarnania*, opidum τ *Ambracia*, Æacidarum regia: unde *Ambracius* sinus, quo nihil in Epiro nobilius: υ *Actium*, φ *Leucas*, χ *Stratos*.

Peloponnesi fines.

II. *Peloponnesus* à ψ *Pelope* Rege dicta, quæ nunc *Morea*, haud ulli terrarum quondam nobilitate postferenda, quasi *peninsula* inter duo maria *Ægæum* & *Ionium* extenditur; ω ob sinus & promontoria, queis ut fibris litora ejus incisa sunt, simul quod tenui tramite in latus effunditur, *platani folio* simillima. III. Par-

huc in hanc terram penetrasse credideris. Bellum vero quod exarsit, Peloponesiacum inter cuncta Græciæ regna & respubl. Athenienses maxime ac Peloponnesios quam atrociter efferbuerit, quamque componi non potuerit nisi Athenis funditùs excisis, Xenophon, Plutarchus, Pausanias aliique memorant. Hodie Morea ex mororum, quas profert uberrimas, multitudine vocatur, & Turcis, Italis, Græcis, Judæis, etiam habitatur. Quondam vero resp. Veneta ibi rerum potita, imperium hoc bello præsente Turcico vetus denuo sibi vendicavit. (a) Namque, A. 1683, classe instructissima & numerosis copiis valens Prevessam, postea Coronem, profligato Sciraskiero Turcico, amplius utrumque Noverimum, A. 1685, Modonam & Neapolin di Romania, A. 1686, cepit. Tota sic domita Peloponnesus, totque munitissimis subactis urbibus respubl. triumphum, A. 1687, solennem egit: Antea quippe jamdudum S. Maura Turcis erepta Insula in ditionem Venetorum venerat.

BUNONIS.

μ (b) *Cassiopæorum* regio *Cassiopæa* intus in mediterraneis est.

ν (c) *Cassiope* nomen antiquum retinet, in montanis jacens: Alia vero ad mare hodie dicitur *Joannia*.

ξ (d) *Almene* Thesprotiæ vicina ad mare pertingit.

ο (e) *Nicopolis* [n] ad sinus Ambracii, qui vulgo *Golfo di Larta*, fauces structa erat, in litore occidentali: in opposito vero erat Actium. Nicopolis hæc ab Augusto Imperatore condita, & ab ipsius victoria, de Antonio & Cleopatra [o] partâ, ita dicta est: Plutarchus in Antonio nomen ei impositum ait à *Nicone Asino*, cui rusticus insidens Augusto ante pugnam obviam venerit. In urbe hac [p] Græcam Bibliorum versionem inventam tradunt, quam *Origenes* in Hexapla sua contulit.

π (f) *Amphilochorum* regio *Amphilochia*, intus in mediterraneis est.

ϱ (g) *Argos Amphilochium* inter Ambraciam & Cassiopen jacens, etiam nunc *Amfiloca* incolis dicitur.

σ (h) *Acarnanes*, mollitie & lascivia olim notati, cum Ætolis vicinis assiduas fermè exercebant rixas.

τ (i) *Ambracia* ad recessum sinus Ambracii à Nicopoli & Actio urbibus 25 millibus passuum distans, vulgo nunc etiam *Ambracia* [q] dicitur, olim ampla & potens: at Macedonum & Romanorum bellis deinde labefactata, & eversa. [r]

υ (k) *Actium*, nunc vulgo *Figalo*, ad Ambracii sinus fauces in litore orientali est. Straboni [s] *Actium Acarnanum*, ubi Apollinis templum ab Argonautis conditum. Ad promontorium *Actium* pugna illa navalis inter *Octavium* & *Antonium* commissa est; quâ Octavius victor Romanum deinceps Imperium solus obtinuit, & nomen *Augusti*. Promontorium istud hodie vulgo *Capo Figalo* vocatur.

φ (l) *Leucas* opidum vulgo ad promontorium quod vulgo *C. S. Nicolo*: contra quod (m) *Leucadia* insula, quæ hodie *Santa Maura* vulgo dicitur; in qua aliud opidum *Leucas*. Isthmo à Corinthiis perfosso insula evasit, quæ erat Chersonesus. Sæpe tamen arenarum vi continenti reddita est: sæpe etiam indigenarum opera revulsa. Est vero insula ista continenti adeo vicina, uti eidem videatur juncta.

χ (n) *Stratos* & *Stratus* hodie *Strato* urbs Epiri maxima, & Acarnaniæ caput, cum staret, apud sinum Ambracium fuit inter Anactorium & Halyzeam ad Acheloum fl.

ψ Hæc regio à *Pelope*, Tantali regis Phrygiæ filio, id nominis obtinuisse scribitur: qui victo curuli certamine *OEnomao*, Elidis Rege, Regno ipsius, & filiæ *Hippodamiæ* nuptiis potitus, adeoque, ut videtur, tota hac peninsula, ei nomen de suo nomine imposuit.

ω (o) *Peloponnesus* [t] undique mari cingitur, exceptâ illâ parte, quà continenti adhæret. (p) *Isthmum* IV aut V passuum millia patere auctores testantur. Columna ibidem erat posita ab Ionibus, in cujus parte versus Atticam scriptum erat; τάδε οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία: Et in altera versus Corinthum; τάδε ἐστὶν ἡ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία. Quinto quovis anno hic celebrabantur ludi in honorem Neptuni. Isthmum hunc diversis temporibus effodere conati sunt *Demetrius*, *Julius Cæsar*, *Caligula*, *Nero*: ac denique *Herodes Atticus*, privatus homo. Murus ductus à Lechæo ad Cenchreas post cæsum ad Thermopylas Leonidam; ac postea ab Atheniensibus. Sex in Peninsula ista numerantur Sinus præcipui. (q) *Crissæus* sive *Corinthiacus*, hodie *Golfo di Lepanto*: *Saronicus*, à portu *Saronico* ad Isthmum ita dictus, qui & *Salaminius* à Salamine insula, hodie *Golfo di Engia*; *Argolicus*, nunc *Golfo di Napoli*; *Laconicus* vulgo Italis *Golfo di Colochina*; *Messeniacus*, nunc vulgo *Golfo di Coron*; & *Cyparissius*, qui vulgo nunc *Golfo di Larcadia*.

HEKELII.

[n] Olim quippe egregia Urbs, & Incolarum multitudine abundans.

[o] *Ægypti* Reginâ.

[p] Quam *Prevesa* hodiè mappæ *nuncupant*.

[q] Et apud *Ptolemæum Larta*.

[r] Prius dicta est *Eponia* & *Paralia*.

[s] Lib. x. Geogr. p. 17. Tom. 11.

[t] S. *Peloponnesus*, olim *Apia* & *Pelasgia* appeallata.

BU-

(a) Nunc ab Venetis subacta. (b) Cassiopæi. (c) Cassiope. (d) Almene. (e) Nicopolis. (f) Amphilochia (g) Argos Amphilochium. (h) Acarnanes. (i) Ambracia. (k) Actium. (l) Leucas. (m) Leucadia. (n) Insula Stratos. (o) Peloponnesus, ejusque sinus. (p) Isthmus. (q) Sinus Corinthiacus.

Epiri Pars
Achaiæ Pars
Crissæus seu Corinthiacus Sinus nunc Golfo de Lepanto
Ionii Maris
Maris Aegæi Pars
Achaia Propria
Arcadia
Cisalphæa
Arcadia Transalphæa
Laconica
Argolicus Sinus nunc Golfo de Napoli
Messeniacus Sinus n Golfo de Coron
Laconicus Sinus n Golfo de Colochina
Cyparissius Sinus Golfo de Larcadia
Peloponnesus nunc Morea
Golfo de Engia
Naupactus n Lepante
Corinthus
Sicyon
Argos
Megalopolis
Olympia
Sparta n Lacedemon
Cythera Ins. n. Cerigo
Tænarum op Tenarium prom.
Athenæ
Megara

Veteris Corinthi Ichnographia
A Forum
b Porticus Aurea
c Pirene fons
d Veneris statua
e Minervæ sedes
f Dianæ Ephesiæ Imago
g Liberi patris sign
h Iovis simulacrum
Acrocorinthus

III. Partes seu regiones in ipsa, *Achaja proprie* dicta, *Elis*, *Messenia*, *Arcadia*, *Laconica*, & *Argolis* sive *Argia*.

IV. Urbium clarissimæ; in *α Achaja*, *β Corinthus* in ipso Isthmo, olim clara opi- Corinthus.

BUNONIS.

α Ita (a) *Achaja* ista præter *Corinthiam*, etiam continet *Sicyoniam* [u], ad sinum usq; Saronicum pertingens. β (b) *Corinthus* vulgò *Corintho*, & *Coranto* [x], Turcis *Gereme*, olim *Ephyra* [y] dicta, sexagenis ab utroque litore stadiis è summa arce, quæ *Acrocorinthus* vocabatur, sita, Peloponnesi claustra continet. Fuit olim Achajæ caput, Græciæ decus; inter duo maria Ionium & Ægæum quasi spectaculo exposita, proximamque ab Athenis & Sparta auctoritatem in Græcia obtinuit, mercimoniis locupletata, maritimis copiis potens, contra Corcyræos & Athenienses navali prælio contendit; bellum Peloponnesiacum auspicata. *Dionysius* Siciliæ tyrannus regno pulsus hic exsulavit, ludumque aperiens pueros literas docuit. Corinthus quoque *scortis* exstitit nobilis: hic quoque *Lais* illa, cui ingens pretium poscenti Demosthenes inquit; *Tanti pœnitere non emo*. Hinc quoque natum est proverbium; *Non omnibus licet adire Corinthum* [z]. Adeo meretricibus favebant Corinthii, ut eas non solùm honore afficerent; sed etiam plublicis precibus Venerem orarent, ut meretrices augeret ac servaret, *teste Athenæo*. A. L. *Mummio* excisa est non satis ob justam causam: Romani enim veriti, ne loci opportunitas eos aliquando ad bellum faciendum adhortaretur, Corinthum incenderunt [a]. Ex incendio urbis, quum plurimæ statuæ & simulacra ærea, aurea & argentea confluxissent, *Corinthiacum æs* conflatum traditur; quum tamen *æs* illud *Corinthiacum* jam ante urbem hanc destructam fuerit in pretio: artificio igitur Corinthiacum singulari fuerit ita paratum. Eam urbem tamen restituit *Julius Cæsar*, uti & *Carthaginem*, colonosque eò milites veteranos misit. Deinceps celebrata est Corinthus: in eaque *Paulus Apostolus* XVIII menses commoratus est: & duas ad Ecclesiam Corinthiorum scripsit epistolas, quæ Dei beneficio in Sacro Codice hactenus supersunt. Cæterum urbs illa cum reliqua Græcia hodie sub Turcarum est dominatu. Porrò in Occasum ad sinum (c) *Crissæum* sive *Corinthiacum* portus & navale Corinthiorum erat (d) *Lechæum*, duobus muris, tanquam brachiis urbi junctum. In hunc portum naves ex Italia & Sicilia commodissimè appellebant, indeque solvebant. (e) *Cenchrea* alter portus erat, vicum sibi conjunctum habens. Is Ortum spectabat, & naves ex Asiâ venientes recipiebat, eodemque dimittebat, in omnem Orientem per (f) *Saronicum mare*. *Paulus Apostolus* hic caput rasit, ex gentis suæ religione. Ibidem erat & (g) *Schœnus*, ubi per Isthmi angustias naves traduci machinis solebant. In eadem Achaja propriè dicta, præter Corinthum, erat nobilis & vetusta urbs (h) *Sicyon*; in qua regni propemodum ab hominum memoria antiquissimi sedes fuisse scribitur. Urbem ipsam [b] Abrahami temporibus conditam narrat historia. Tyrannis ferè paruit; at moderatis, neque suis commodis nimium deditis. In iis fuit (i) *Aratus*, quem plerique, ut civium suorum amantissimum prædicant. Sicyon verò anteà *Mecone* [c], & prius etiam *Ægialus* [d] dicta, in colle natura munito XIX aut XX stadiis à mari condita fuit [e]. Pingendi, fingendique, aliarumque id genus artium studiosi fuère Sicyonii & Corinthii. Agrum utriusque populi (k) *Nemea fl.* dirimebat. Romanis studuerunt in bello Achaico Sicyonii; & inde maximam agri Corinthii partem obtinuerunt. *Calceis* usos fuisse *delicatioribus*, quam viros graves deceat, notum est ex vulgato proverbio, quo *calcei Sicyonii*, pro reparum virilis animi indice, usurpantur. Hinc de Lysiæ oratione Socrates; *si mihi*, inquit, *Sicyonios attulisses calceos, non uterer, quamvis essent habiles, & apti ad pedem, quia non essent viriles*. De Verris crudelitate & improbitate in magistratum Sicyonium legatur oratio Cic. Verrina VI. n. 44. Postremo quum variis antè affecti cladibus essent Sicyonii, ipsam urbem terræ motus ad solitudinem & vastitatem redegit. Eadem, aut certe non dissimilis calamitas (l) *Helicen* perdidit, & (m) *Buram* Achaicas urbes, terræ motu aut fluctibus maris absorptas. (n) *Patræ* quoque Achajæ urbs maritima non obscura fuit apud Rhium promontorium, post Actiacam victoriam Romanorum colonia. Hîc Cicero libertum suum *Tironem* ægrotum reliquerat [f]. *Patræ* quoque nobilitatæ sunt *D. Andreæ Apostoli* martyrio. Ultra Patras in eodem litore versus Occidentem fuerunt (o) *Olenus* & (p) *Dyme* opida: & hanc ita dictam Strabo existimat, quod ultima sit in hoc Peloponnesi litore occidentali. E regione hujus litoris sita est (q) *Cephalenia insula*. Cæterùm potentes fuère Achæi, & fœdere conjuncti, quasi in unum corpus coaluere, ita ut per viginti annos scribâ, & duobus prætoribus communiter, unoque senatu uterentur. Posteà unum tantùm prætorem habuerunt. Magnas igitur & illustres per Græciam res gessêre, multæque civitates societatem cum iis & fœdus junxerunt. Tanta verò Achæorum fuit auctoritas, ut Thebani, post Leuctricam pugnam, arbitros eos elegerint controversiarum, quæ inter civitates erant: & Italici quoque homines, post seditionem cum Pythagoræis, pleraque jura ab iis acceperint. Achæorum hoc corpus à temporibus Pyrrhi, ejusque in Italiam expeditione, ad Philopœmenem usque viguit. Quo tempore à Romanis callide, Achæis invitis & frementibus, id demum solutum est.

HEKELII.

[u] Ut *Sophianus*.

[x] S. *Corantho*, ut *Moletius* tradit.

[y] S. *Ephyre*.

[z] S. ut *Strabo* Lib. XII *Geogr*. p. 201, Tom. II. loquitur: *Non omnis hominis est* Corinthum navigare.

[a] Excrevit enim ope opportunitatis hujus Sitûs in tantam potentiam, ut ne *Romanæ* quidem Urbi cederet, eratq; fastus illius tantus, ut Incolæ P. R. Legatos injuriosiùs appellare, & sordibus quoq; perfundere non dubitarint.

[b] *Sophiano* & Recentiorib. *Basilica* nominata.

[c] Et *Telchinia*.

[d] S. *Ægiala*, & *Ionia*.

[e] Ager ejus *metallicis* olim *officinis* & copiosô *Olearum* proventu inprimis erat nobilitata.

[f] Hanc Urbem vocat *Strabo* insignem Lib. VIII. *Geogr*. p. 706.

BU-

(a) Achaja. (b) Corinthus. (c) Sinus Corinthiacus sive Crissæus. (d) Lechæum navale Corinth. (e) Cenchrea. (f) Saronicus sinus sive mare. (g) Schœnus. (h) Sicyon (i) Aratus Sicyonius. (k) Nemea fl. (l) Helice. (m) Bura. (n) Patræ. (o) Olenus. (p) Dyme. (q) Cephalenia ins.

Olympia. Cyllene. Messene. Pylus.

opibus, pòst clade notior; cujus potentiam Romani cum vererentur, funditus everterunt. In γ *Elide* δ *Olympia*, certamine Gymnico maxime nobilis; ε *Cyllene*, quod Mercurium ibi natum arbitrabantur, insignis; unde *Mercurius Cyllenius*. ζ In *Messenia*, η *Messene*, ϑ *Pylus*, unde Nestor ille Pylius,

BUNONIS.

γ Achajæ in occiduo Peloponnesi litore proxima est (a) *Elis*, sive *Elea* & *Cauconia* dicta, inter illam, Arcadiam & Messeniam sita. Ejus urbs primaria [g] idem nomen habebat, eaque ex aliquot pagis coaluerat. (b) *Peneus* fl. per mediam fluebat urbem, Persarum metu muris cinctam. Postea tamen sine muris ex juramento Ætolorum tuta erat; nemini enim nisi inermi regionem aut urbem illam licebat ingredi. Ad hanc usque *Elin* ex Sicyone, per mille & CC stadia *Philonides* Alexandri cursor novem diei horis contendit: indeque tertiâ noctis horâ rediit sæpius. Patria fuit (c) *Phædonis* Philosophi Platonis amicissimi. Inde byssus proveniebat Judaicâ præstantior: equis etiam abundabat Elis.

δ (d) *Olympia*, quæ [i] & (e) *Pisa* dicta, ad *Alpheum* fluvium, decem millia passuum ab ejus ostio recedebat. Sesquimilliario ab urbe templum erat Jovis Olympii [k], pretiosissimis donariis locupletissimum. Quo in numero eminebat Jovis statua aurea, Cypseli munus [l]. Ejusdem item Jovis simulacrum eburneum, summa arte à Phidia elaboratum. Cujus ea magnitudo erat sedentis, ut surgere, si vitam acciperet, non posset, quamvis altum ac magnificum templum id foret, ni capite perrumpere tectum vellet. Hic quoque erat mira porticus, quæ septies eandem reddebat vocem, eaque de causa ἑπτάφωνον eam appellabant. Hìc celebrati sunt ludi isti quinquennales, ad quos universa Græcia confluebat per Olympiades. [m]

ε *Mela* à (f) *Cyllene* urbe *Mercurium Cyllenium* appellatum tradit; quem tamen alii à (g) *Cyllene* Arcadiæ monte maximo, in quo fingitur genitus, ita cognominatum volunt. At urbs *Cyllene*, hodie *Chiarenza* dicta, in ora Peloponnesi occidua est apud promontorium Araxum. Elidis urbis erat navale, & commodus portus è Sicilia solventibus. Huc quoque à Plinio [n] collocatur *Cyllene* sinus, & promontorium *Chelonates*: (h) *Aulon* item, & (i) *Leprion* oppida: & urbs spatiosa admodum (k) *Cyparissa*, cum sinu (l) *Cyparissio*.

ζ In occidentali Peloponnesi litore sequitur (m) *Messenia*, quæ tamen in meridiem quoque magnâ sui parte se extendit.

η (n) *Messene* urbs, regionis caput, eidem & populo nomen dedit. [o] Gravissima & diuturna Messeniis intercesserunt cum Lacedæmoniis vicinis bella: in quibus enituit virtus prorsus heroica, & humana major, *Aristomenis Messenii*, qui deinde inter heroas cultus est. In bellis istis mentio quoque fit (o) *Ithomes*: quod nomen est montis, ad quem urbs ejusdem nominis. Hanc urbem Lacedæmonii anno belli istius vigesimo tandem in deditionem accepêre, ac solo æquârunt. Post Leuctricam pugnam ab Epaminonda & Thebanis restaurata est. Verùm Messenii cum devicti, aliquoties à Lacedæmoniis defecissent, ab iisdem in servitutem redacti sunt, pejusque servis habiti. Unde proverbium natum est; *Messena servilior*, in eos, qui alieno vivunt arbitrio [p].

Cæterum eadem prope Messenes ratio erat, quæ Corinthi. Utrique enim mons imminebat: illi quidem *Ithome*; huic verò *Acrocorinthus*; quæ loca ad tenendam Peloponnesum maximè oportuna erant, ut cornua ad prehendendum taurum. Itaque Demetrius Phalereus Philippum Demetrii filium non inconcinne monuisse traditur, ut bovem utroque cornu prehenderet, si eum tenere vellet: has nempe urbes duas, & vicinos montes significans; taurum vero Peloponnesum.

HEKELII.

[g] Eaque non procul ab *Olympia*.

[h] Sicuti apparet ex *Virgilii* Lib. I. *Georg*. v. 59.

[i] Olim Stephano teste.

[k] S. *Olympici*.

[l] Quæ fortè ad ornatum Ludorum potissimùm erat posita. Hunc morem enim *Romanos* imprimis observâsse, ex *Emundi Figrellii* elegantissimo de *Statuis Illustr. Romanor*. Libr. c. v. discendum est.

[m] Hi *Ludi* autem instituebantur in honorem *Jovis* ab *Hercule*, qui *Augea*, *Elidis* Rege, superatô, repurgatôque ejus stabulô in Campis *Olympiæ* vicinis juxta *Alpheum* Fluvium sacrum Certamen instituit, quod quinto quoque anno, vel sicuti ex Interprete *Lycophronis* apparet, quinquagesimo Mense celebraretur, idque eô consiliô ut in illô certamine *Græciæ* Juventus sese pentathlo, sive quinquertio exerceret, *cæstibus* scilicet, *Cursu*, *Saltu*, *Disco* & *Palæstra*, iisque veluti meditationibus vero certamini præluderet. Huic certamini quintô die finis imponebatur, & Victor, qui *Olympionices* vocabatur, *Oleastro*, vel, uti *Aristoteli* placet, *Olea* coronabatur. Conf. *Caroli Paschalii* Lib. VI. de *Coronis* c. XVI. p. 391. & Lib. VII. c. V. p. 469. ubi de More *Græcorum* in *dandis Coronis victricibus* multa sunt legenda.

[n] Lib. IV. H. N. Cap. V. p. 51.

[o] *Castaldo* hodie dicitur *Mattagia*, aliis *Mosenigo* & *Nisin*: scribitur quoque frequenter per simplex s.

[p] Vid. *Erasm*. Chil. II. Cent. IX. *Adag*. XX. p. 488. col. a.

BUNONIS.

ϑ (p) *Pylus* hæc Messeniorum erat sub monte Ægialeo, à Pylo Triphyliæ CCCC stadiis distans, cæteris, quæ erant, Pylis præstantior, & antiquior: unde proverbium [q]: *Est Pylus ante Pylum*. *Neleus Nestoris* pater tres tenuit Pylos, ut Pindari habet Scholiastes. Hæc Messenia à *Neleo* condita putatur: unde & *Neleia* dicitur. *Nestor* autem *Pylius* cognominatus vel à *Triphyliaca*; vel à tribus istis, quæ eum sibi ascripserunt. Hanc Messeniorum Pylum dirutam ante, Athenienses in bello Peloponnesiaco instaurârunt, & tenuerunt annos XV magno cum suæ civitatis bono, Lacedæmoniorum incommodo gravissimo. (q) *Sphacteriam* etiam, quæ & *Sphagia* dicitur, vicinam huic litori insulam occupârunt, in eaque trecentos Lacedæmonios obsessos fame & ferro absumserunt, aut in deditionem acceperunt; qua clade nobilitata insula est. Ita enim comparatum est, ut,

(a) Elis. (b) Peneus fl. (c) Phædonis patria Elis. (d) Olympia. (e) Pisa. (f) Cyllene. (g) Cyllene sinus & Chelonates prom. (h) Aulon. (i) Leprion. (k) Cyparissa. (l) Sinus Cyparissius. (m) Messenia. (n) Messene urbs. (o) Ithome mons & urbs. (p) Pylus. (q) Sphacteria ins. quæ & Sphagia.

us, ι *Corone*. In κ *Arcadia*, λ *Tegea*, *Stymphalus*, μ *Mantinea*, & ν *Megalopolis*, Polybii patria. ξ In *Laconica*, ο *Lacedæmon*, totius Græciæ quondam potentissima,

Corone. Tegea. Stymphalus, Mantinea. Megalopolis. Lacedæmon.

ut, quæ antè loca obscura fuerunt, & ignota, ex aliquo hominum casu & fortunæ momento, famâ celebrentur.

ι (a) *Corone* hodie *Coron*, sub Thematia monte, Thebanorum colonia; ubi Jupiter & Apollo omnium morborum Averrunci colebantur, in Messeniæ ora maritima est: unde vicinus sinus nomen traxit; qui idem ab universa hac regione (b) *Messeniacus* dicitur, in quem influit *Pamisus* fluvius, qui idem *Pamissus* & *Panysus* aliis scribitur; hodie vulgo *Pirnaza* [r] dicitur, eorum maximus qui intra Isthmum sunt. Sinus iste hodie *Golfo di Coron* vulgò nuncupatur. Porro in eodem Messeniæ litore est (c) *Methone* urbs, hodie *Modon*, *Mutune* & *Moitune*, clarissima nunc & præfecti sedes. Una earum septem urbium est, quas Agamemnon per legatos Achilli promittebat. Menelaus enim Spartæ Rex hanc quoque tum possidebat regionem. Bello Actiaco Antoniano *Agrippa*, primo navium appulsu, hac potitus est urbe, & Bocchum Maurusiorum Regem Antonii partes sequutum, hic captum, interfecit [ſ]. In eadem ora erat (d) *Asine*, unde (e) *sinus Asinæus*; (f) *Helos* item, & promontorium (g) *Acritas*: (h) *Tomæus mons*, qui à cultro tonsorio [t], cujus similitudinem habere dicitur, nomen traxisse videtur; (i) *Coryphasium* promontorium [u]. Plura prætereà memorantur hìc opida (k) *Cardamyla*, (l) *Pheræ*, (m) *Thuria*, (n) *Gerenia*; unde *Nestor Gerenius* Homero & Poëtis, ut à *Pylo Pylius* dicitur.

κ (o) *Arcadiam* Peloponnesi regionem mediterraneam Peloponnesiacæ gentes undique cingunt. Montosa est, montiumque Arcadiæ maximus *Cyllene*, Mercurii incunabulis celebris.

λ (p) *Tegea* seu *Tegæa*, è novem pagis composita, habitata est fortibus & bellicosis viris: itaque & Lacedæmonios quandoque armis vicerunt; & in eas, quas in ipsos paraverant, catenas aliquando Lacedæmonios compegere, & cum vicinis *Pheneatis*, eâdem lege & fortunâ, bellum diuturnum composuerunt, quâ cum Albanis Romani, interventu nempe singularis certaminis trigeminorum ab utraque civitate. Hic ossa *Orestis* gigantis inventa sunt, Solino teste, Olpmpiade 58. Tégeæ quoque vixit *Aristarchus* Poëtæ Euripidis synchronos; qui tragœdias scripsit 70, vixitque annos 80 [x]. (q) *Stymphalus* urbs est ad *Stymphali* montis radices, Tegeæ proxima. In vita Iphicratis ejus fit mentio [y]. Vetus illa periit; ex nova Hadrianus Imperator aquas Corinthum deduxit: *Stymphalus* mons Herculeo labore notus est. Est & *Stymphalus lacus*, qui, ex eodem monte profluens, mutato nomine deinde *Erasinus* dicitur. [z]

μ (r) *Mantinea*, ex quinque pagis quasi conflata, Megalopoli proxima, nobilitata est *Epaminondæ* Thebani alterâ de Lacedæmoniis partâ victoriâ, qui gravissime in pugna vulneratus æquissimo deinde animo exspiravit. Cæterum Mantinenses urbem hanc in gratiam *Antigoni* Macedonis *Antigoniam* appellârant: quod nomen longè post sustulit, & pristinum revocavit *Hadrianus* Imperator Rom.

ν (ſ) *Megalopolis* Arcadiæ urbs primaria; Epaminondæ consilio condita, quo tempore is Lacedæmonios ad Leuctra vicerat. Muro cincta urbs ab initio non videtur.

ξ (t) *Laconica* in meridionali Peloponnesi litore attingit Messeniam; quæ tamen & orientalem ejus bonam magnamque partem complexa est; hodie *Zaconia* sive *Sacania* dicitur [a]. Lacones in rebus agendis lunam observabant, nec prælium, nisi in plenilunio, ex Lycurgi instituto inibant.

HEKELII.

[q] Ap. *Erasmum* Chil. II. Cent. VIII. Ad. xlv. col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 704, col. a.

[r] Atque *Straboni Amathus*.

[ſ] Incolæ à vicinis dicti sunt *Aposphendoneti*, i. e. fundarum telis pulsi. Est & *Methone* Urbs *Thraciæ* & littoralis *Peloponnesi*.

[t] Sutoriô.

[u] Hoc *Niger* Geographus *Cabo Junchi* nuncupat. Est & *Coryphasium* Parva *Laconum* Regio, *Pylo* propinqua.

[x] Est etiam *Tegea* in *Creta* à *Talthybia*, *Stephano* referente, condita.

[y] Ab hâc Urbe *Minerva* dicta est *Stymphalia*, quòd Templum in ea habuit.

[z] Ab hoc Lacu *Stymphalidæ Aves* appellatæ sunt, quæ tantæ magnitudinis fuisse dicuntur, ut Solis radios obumbrarent, omnemque *Arcadiam* devastarent, donec ab *Hercule* ænei crepitaculi sonitu pellerentur.

[a] Olim dicta est *Hecatompolis*, à numerò np. centum Civitatum, quarum omnium Caput fuit *Lacedæmon*, alio nomine *Sparta*, & ob severam Disciplinam *rigida* appellata.

BUNONI[illegible].

ο (u) *Lacedæmon* urbs sine mœnibus ad Eurotam fl. fortitudinis, patientiæ, & continentiæ laude nobilis; ad has enim maximè virtutes *Lycurgus* legislator institutis & legibus suis eos formârat [b]. Apud eosdem tamen *furtum* non modo permissum, sed & commendatum fuit. Ad (x) *Eurotam* fluvium exercere se Lacones soliti sunt decursu, & id genus laboribus. In *sinum Laconicum* se effundebat *Eurotas*, ad quem in litore erat (y) *Gittheum* sive *Gytheum*, navale Laconum & urbs [c]. Eam *L. Quinctius* obsessam oppugnatamque in deditionem tandem accepit. Lacedæmoniorum classem hìc subductam incendere parabat *Themistocles*; quod tamen consilium ejus, ut parum honestum, repudiârunt Athenienses, auctore Aristide. Ab hoc opido ad Cretam insulam certissimus cursus est. Non longè à Gythéo (z) *Tænarum* abest promontorium, longissimè in Meridem procurrens, in eoque ejusdem nominis *opidum* cum templo *Neptuni*. Ad hoc promontorium, altissimis speccubus & cavernis hians, inferorum aditum statuebant poëtæ: ibique *Orpheum* ad regna Ditis descendisse fingebant, repetitum conjugem suam Eurydicem. Alterum Laconicæ promontorium (a) *Maleum*, Μαλεία, Μαλέα, Cretæ insulæ obversum, longissime in

(a) Corone. (b) sinus Messeniacus. (c) Methone. (d) Asine. (e) Sinus Asinæus. (f) Helos. (g) Acritas. (h) Tomæus mons. (i) Coryphasium prom. (k) Cardamyla. (l) Pheræ. (m) Thuria. (n) Gerenia. (o) Arcadia. (p) Tegea. (q) Stymphalus urbs, mons, & lacus. (r) Mantinea. (ſ) Megalopolis. (t) Laconica. (u) Lacedæmon. (x) Eurotas fl. (y) Gytheum. (z) Tænarum prom. & op. (a) Maléum prom.

Leuctrum. Amyclæ. Argos. Nemea. Mycenæ. Nauplia. Trœzen. Epidaurus.

tentissima, eadem & *Sparta* ; π *Leuctrum*, ϱ *Amyclæ*. In σ *Argia*, τ *Argos*, Hippium cognomine, templi Junonis, unde *Juno Argiva*, vetustate & religione percelebre ; υ *Nemea*, φ *Mycenæ*, χ *Nauplia*, ψ *Trœzen*, fide societatis Atticæ illustris ; ω *Epidaurus*, Æsculapii templo inclyta.

CAP.

in mare procurrit. *Malæam* etiam vocant, & *Maleam*, hodie *Capo Malio*. Navigantibus ob ventorum sævitiam, ac maris iras periculosum est hoc mare. *Corcyræi* in bello Persico Xerxis classem suam LX navium ad Tænarum & Pylum continebant dolo malo, eventum belli speculantes, & feliciori parti se venditaturi. Ad Græcos autem hanc afferebant excusationem, ventis prohibitos *Maleam* superare non potuisse. (a) *Sinus* inter Malæam & Tænarum *Laconicus* appellatur [*d*]. Ad eundem sinum, eo situ est (b) *Cythera* insula, hodie *Cerigo*, cum ejus nominis *opido* & *portu*, ut, qui eam teneat, facillimè Laconicam infestare inde queat [*e*]. Itaque *Chilon* olim Lacedæmonius, unus è septem Græciæ sapientibus, satius esse civitati Spartanæ dicebat, illam insulam fluctibus obrui, quàm exstare incolumem. Neque quicquam rectiùs Xerxi suadere poterat *Demaratus*, ipse Laco, quàm ut Rex eam insulam occuparet, Lacedæmonios territans, eosque à cæteris Græcis avertens.

π (c) *Leuctrum*, Leuctrorum Bœotiorum colonia, ad Tænarium promontorium est : de hac urbe perpetuo contenderunt Lacedæmonii & Messenii : De qua re vid. Pausanias. [*f*]

ϱ (d) *Amyclæ* eo fuerunt situ, quo hodie *Vordonia* est ; vel non longè inde, xx stadiis à Sparta, Castore ac Polluce [*g*] celebres: olim *Limnæ* dictæ.

σ (e) *Argia*, hodie *Romania*, inter Arcadiam & mare Ægæum ; *Argolis* quoquè dicitur ab

τ (f) *Argo* urbe primariâ, per quam (g) *Inachus* amnis fluit : unde porrò *Argivi* populi appellati sunt. *Argos* hoc cognominatum est *Hippium*, ab equis, qui generosi & multi inde proveniunt. *Pyrrhus* Epiri Rex urbem hanc oppugnans occisus est jactâ vetulæ cujusdam manu in caput ejus tegulâ. Argos societati corporis Achaici deinde se inseruit ; & cum cæteris venit in potestatem Romanorum.

υ (h) *Nemea* Νεμέα in Mediterraneis, inter Cleonas, & Phliuntem, interque Argos & Corinthum sita est. Hic lucus erat, in quo Argivi *ludos* celebrare soliti, (i) *Nemæa* dictos, in honorem Herculis, qui leonem ibi immanem occidisse dicitur [*h*]. Tres igitur in Peloponneso fuerunt totidem certaminum publicorum sedes. (k) *Isthmia* prope Neptuni templum, in Isthmo celebrata : (l) *Olympia* in Elide, ad hanc urbem item cognomen in Argolica.

φ (m) *Mycenas* Argo urbi vicinas tenebat *Agamemnon* ; sicut Spartam frater ejus *Menelaus*. Funditùs autem deletæ sunt Mycenæ, ut ne vestigium earum supersit. In Myceno agro (n) *Lerna* palus est ; in qua Hydram fabulantur fuisse. In eandem sordes & purgamenta urbium suarum solebant deferre accolæ. Unde proverbium : [*i*] *Lerna malorum*. [*k*]

χ (o) *Nauplia*, hodie *Napoli di Romania* [*l*], olim Argiæ regionis navale & opidum maritimum, nunc regionis caput, & præfecti Turcarum sedes est : ad hunc portum Ægyptii olim cum Danao appulerunt.

ψ (p) *Trœzen* in litore Argolico, quod Orientem respicit, è regione Athenarum trans Saronium sinum sita, olim Neptuno sacra erat ; indeque & *Posidonia* [*m*] dicta est. Hunc Athenienses, adventante cum innumerabili multitudine in Græciam Xerxe, conjuges liberosque suos miserunt, ut ipsi tanto animosius dimicarent in hostem, ex mœnibus ligneis, id est, navibus, sese defensuri. Trœzenii quoque benignè acceptos Athenienses omni humanitate complexi, debitisque officiis ac studiis prosequuti sunt.

HEKELII.

[*b*] *Chilonis* unius ex illo incluto Sapientium *Græciæ* numero Patria fuit dulcissima.

[*c*] Hanc Urbem *Hercules* & *Apollo*, depositis eò loci simultatibus, communi operâ condidisse dicuntur.

[*d*] *Ptolemæo* Laconicus, *Castaldo* autem *Golfo di Colochina appellatur.*

[*e*] Hæc insula nonnullis, *Plinio* inprimis, quondam vocata est *Porphyris*, sive, ut placet *Eustathio*, *Porphyrusa*. *Bordonius* in suo *Insulari* Opere eam & *Schoteram* vocatam esse scribit.

[*f*] Est & *Leuctrum Laconicæ* & *Arcadiæ* urbs, quod probè observandum est iis, qui ejusmodi Loca Synonymica persæpe solent confundere.

[*g*] Quorum Patria dicuntur fuisse.

[*h*] Quanquam sunt qui Ludos hos in honorem *Archemori*, *Lycurgi*, *Nemeæ* Regis, Filioli, quem cum *Hysipyle* nutrix, *Argivis Langiam* Fontem ostensura, in gramine deposuisset, serpens è proximis Virgultis arrepens interfecit, potius institutos velint.

[*i*] Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. III. *Adag.* XXVII. p. 92. col. a. atque *Manutium* in *Adag.* p. 130. col. a.

[*k*] Pro Malis plurimis ac simul in unum congestis, seu accumulatis.

[*l*] *Sophiano*.

[*m*] *Straboni* ac *Pausaniæ*, sed *Stephano* aliisque *Saronia*, *Aphrodisia*, *Apollonia* & *Anthanis*.

REISKII.

ω Inde non longè aberat (q) *Epidaurus* in Argiæ litore orientali, apud Spiræum promontorium & sinum Saronicum, montibus undique aut mari cincta. *Æsculapius* ibi omnis generis morbos sanare creditus est : & tabulæ in templo ejus suspensæ indicabant, quo quisque morbo liberatus foret. Romani quum pestilentia laborarent, Sibyllinorum librorum auctoritatem secuti, communem illum Græculæ gentis medicum, missis legatis, sub anguis specie latentem, in Italiam abduxerunt, eoque in Tiberis insulam ingresso, eodem loco ædem Æsculapio statuerunt. Cæterùm præter ista, obscurioris famæ in Argia opida erant, (r) *Tiryns*, (s) *Asine*, (t) *Orneæ*, (u) *Hysiæ*, (x) *Hermione*, unde brevis ad inferos descensus esse dicebatur. Huic vicinum erat (y) *Scyllæum* promontorium, à *Scylla* ita dictum, quod

(a) Sinus Laconicus. (b) Cythera ins. cum op. (c) Leuctrum. (d) Amyclæ. (e) Argia. (f) Argos. (g) Inachus fl. (h) Nemea. (i) Nemæa. (k) Isthmia, & (l) Olympica certamina. (m) Mycenæ. (n) Lerna pal. (o) Nauplia. (p) Trœzen. (q) Epidaurus. (r) Tiryns. (s) Asine. (t) Orneæ. (u) Hysia. (x) Hermione. (y) Scyllæum prom.

THEBÆ BOETICÆ

Theatrum

Gymnasium

Arx

Forum

Promachi

Liberi Lysii Templ

Mercurii Agoræi Tem

Fons Martis

Via ad Teumessum

Prætis porta

Via ad Terapnas

Neitis porta

THESSALIA PARS

PHTIOTIS

PELASGICUS SINUS

Larissa

Cremaste

Cardice

Echinus

Thebæ

Golfo de Volo

Artemisium prom.

ÆGÆUM PELAGUS

ÆSTIOTIS

EUBOEA

Cerintho

Pindus Mons

Oeta Mons

Sperchius flu

Thermopylæ

Boagrius flu

Thronium

Opuntii

Locri Epicnemidii

BOEOTI

Thebæ

Anthedon

Chalcis

Euripus

Eritria

Carystus

Ophiania

Oeta

DORIS

Cytinium

ÆTOLIA

PHOCIS

Elatea

Lilæa

Cephissus flu

Parnassus

Orchomenus

Coronea

Lebadia

Leuctra

Platææ

Thespiæ

Chæronea

Delphin

Pytho

Amphissa

Cirrha

Crissa

Ascra

LOCRIS OZOLÆA

Calydon Silva

Proschium

Naupactus Lepanto

Molycria

ATTICA

Megara

Eleusis

Decelia

Marathon

Rhamnus

Athenæ

Munichia

Corinth

Lechæum

Saronicus Sinus

Salamis

Ægina

Andrus Ins

SINUS CORINTHIACUS CRISSÆUS

Calydonum

Ægium

Ægyra

Pellene

Patræ

Rhium Prom

Fretum

ACHAIÆ PROPRIÆ PARS

PELOPONNESI PARS

Sunium prom. Capo delle Collumne

quod in mari à *Minoë* submersa, cui patriam Nisæam prodiderat, ibi ejecta tandem & sepulta foret. Promontorio huic adjacet (a) *Calauria* insula parva, Neptuni asylo olim celebris. In illo Neptuni templo *Demosthenes* Atheniensis interiit. Fuit & *Amphictyonum* quidam hic *conventus* VII urbium.

(a) Calauria insf.

CAP. VIII.

De Hellade seu Græcia proprie dicta, & Thessalia.

I.

PEloponneso angusto tramite seu Isthmo annectitur regio, quæ *Hellas* Græcis, Latinis *Græcia proprie dicta*, est. Limites ab *Occasu* habet Acheloum amnem, quo ab Epiro submovetur; à *Septentrione* Othrym & Oetam montes, quibus à Thessalia dirimitur; ab *Ortu* mare Ægeum; à *Meridie* Saronicum Corinthiacumque sinus, & in medio utriusque Isthmum, qua Peloponneso adhæret. 1 — Græciæ propriè dictæ limites.

II. *Partes* seu regiones Græciæ sunt; *Ætolia*, *Doris*, *Locris Ozolæa*, *Phocis*, *Megaris*, *Attis* seu Attica, *Bœotia*, & *Locris* Epicnemidia. — Partes Græciæ.

III. Urbes claræ fuerunt; α *Ætolorum*, β *Chalcis*, γ *Calydon*, δ *Olenus*. — Urbes Ætoliæ Doridis.

REISKII.

1 (a) Hellas & Græcia, si Græcos veteres Romanosque consulas, aut totam, quousque patuit, regionem significat, aut hujus partes singulas, & unam ex his præcipue: Totam supra vidimus, nunc partem videbimus, quam Romani Græciam proprie dictam, Ptolemæus Achajam, Plinius in Epist. Lib. VIII, meram Græciam nuncupârunt. Hellas ergo ista amplam observationum segetem præbet, instituto tamen nostro minus congruam: Cui enim non dictus Hylas? sic cui non Hellas dicta ex communi veterum Scriptorum elogio innotuit? (b) Achaja porro ex ætate C. Cæsaris Augusti ac Imperatorum succedentium usu & consuetudine latius excurrit, quam arctior ex sensu Ptolemæi Græcia, eaque aut proprie aut specialius dicta: Hæc quippe in Macedonia Diœcesi primum occupat locum, & in Notitia Imp. Rom. proconsularem facit provinciam, cui vetus Græcia cum Locris, Phocide, Attica, Bœotia, totaque Peloponneso suberant. Metropolin vero (c) Corinthum habuit, urbem opibus emporioque florentissimam, sed ob motus Achaicos, quos conflaverat, per L. Mummium Consulem Rom. A. V. C. 608, captam & ignibus deletam. Sic Turcica Corinthus hodierna Turcis diffugientibus, A. 1687, in cineres redacta, cum *Acro Corintho*, castro proximo & castello ad sinum Arcadicum structo, quod *Tornesum* nominant, *Salonaque* amplissima urbe, in (d) Venetam ditionem venit. Paulo antea duce Maurusino (e) *Patræ*, hisque vicina duo castella munitissima (Dardanellas nominant) Moliecrus atque Rumelia, & (f) *Lepantus* sive Naupactus in potestatem eandem Reipublicæ concesserunt: Tandem etiam (g) *Athenæ*, (Setinis nunc dicta) cum agro universo; Unde postea in *Eubœam* insulam sive Nigropontum cuncto impetu irruebatur, licet res ea non ex voto successerit. Urbs alias ea quà barbariem Græcarum omnium facile prima, 22000 hominibus habitari fertur, 15000 Græcis, 6000 Latinis, 1000 Turcis: Sic Tavernier part. I. cap. 8. Pet. du Val part. II. Geogr. & Sponius in suo Itinerario recensent. Sed quorsum delabimur? (h) *Thessalia* nos ad sese vocat: Hæc Strabone teste Lib. IX, variis quondam nominibus notata, optimum in bellis equitatum aluit: Regem etiam Deucalionem, Græcarum gentium parentem, cujus ætate diluvium totam Græciam oppressit A. post Israëliticam ex Ægypto migrationem tertio, uti Petavius conjectat. Quod si Notitiam Imp. Rom. priscam consulas, hæc provincia Præsidialis erit, suo Præsidi subjecta, & sinum ad Maliacum, ubi Thermopylæ jacent, producta: caput habuit (i) *Larissam*, hodieque habet veteri Episcopatu celebrem: A quo Heliodorus maluit imprudenter discedere, quam fictos Theagenes & Cariclîæ amores recantare. Huc ad hanc urbem sese fuga Turcicus Seraskier recepit, Thebisque (quas Stives nuncupant) numerosius imposuit præsidium, cum Veneti ex Attica subjugata, A. 1687, excursiones validissimas iterarent. Sed quid in hanc rem plura tum de partibus quatuor, nempe Thessalia speciatim dicta, Pelasgia, Magnesia, Phthiotide, tum de urbibus singulis? Partes illæ à Suida tetrarchiæ nec iisdem nominibus appellantur.

BUNONIS.

α (k) *Ætolia* ab Acheloo flumine incipit, & à Locris Ozolis Eveni fl. ostio separatur. Utraque regio maritima est, neque magnis admodum spatiis porrecta. [*a*]

β (l) *Chalcis* ad Campylum fl. est, inter Calydonem urbem ad Austrum, & Callidromum montem ad Boream ad Coracis montis radices. [*b*]

γ (m) *Calydon* Ætoliæ urbs princeps ad Evenum fl. à cujus ostio septem millia passuum jacet in Boream. Inde (n) *fretum Calydonium* minus mille passuum latitudine, inter Rhium & Antirrhium promontoria, in ora sinus Corinthiaci intercedit [*c*]. Ab urbe ista (o) *Silva Calydonia*, & *aper* appellatus est, quem *Meleager* [*d*] interfecit. [*e*]

HEKELII.

[*a*] *Stephanus* dicit, hanc Regionem in tertio Sinu *Europæ* esse sitam, & *Epiro*, *Acarnaniæ* & *Locris* finitimam, ab *Ætolo*, *Martis* Filio, sic dictam.

[*b*] Ab hâc Urbe fluere *Acheloum* inter *Geographos* Constat.

 [*c*] Hanc

(a) Hellas duplex. (b) Achaja duplex. (c) Corinthus. (d) Ab Venetis capta. (e) Patræ. (f) Cum Dardanellis Lepantus. (g) Athenæ. (h) Thessalia. (i) Larissa. (k) Ætolia. (l) Chalcis. (m) Calydon. (n) Fretum Calydonium. (o) Silva Calydonia.

Locrensium. Phocensium. Pythia. δ *Olenus*. *In* ε *Doride*, ζ *Bojum*, *Cytinium*, *Pindus*. *In* η *Locris Ozolis*, θ *Naupactus*, quæ nunc *Lepanto*, Turcarum clade illustrata. In ι *Phocide*, κ *Anticyra*, λ *Cyrrha*, μ *Pythia*,

[c] Hanc Urbem cum cæteris *Ætoliæ* Urbibus hodie in ruinis jacere ex *Magini* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 172, fac. b. discendum est.

[d] *OEnei* Pater.

[e] Vid. *Ovidius* Lib. VIII. *Metamorph.* Fab. VIII. seq.

BUNONIS.

δ (a) *Olenus* inter Calydonem & Chalcidem ad Evenum fluvium est, ejusque rudera tantum superesse tradit Strabo [f]. *Capella Olenia* inter astra à Poëtis locata est, quam Jovi lac præbuisse fabulantur [g]. Cæterùm Ætoli potentiâ & armorum studio plurimùm olim valuerunt, & res bello magnas gesserunt, non contra Græcos modo, sed & Romanos, socios antè & fœderatos. Itaque victi tandem in potestatem eorum venêre; & Atheniensium Rhodiorumque precibus pacem impetrârunt. Ferocia tamen eorum graviter castigata est, principibus in Latomias conjectis. [h]

ε (b) *Doris* à Septemtrionibus Othry continetur monte: à Meridie Ætolos & Locros habet finitimos: & ab Ortu Phocenses. [i]

ζ (c) *Bojum* vel *Bojon* haud longè à *Cytinio* abest. Reliqua hujus regionis opida minùs clara sunt. Præter hos in Achaja Dores, alii ejusdem nominis fuêre in Thessalia ad Sperchium flumen: item alii in Asia minori, quorum Halicarnassus. Cæterum *Dores* naturâ erant loquaces. Unde adagium [k]: *Doribus Dorice loqui*. Sed & *Dorica musa* proverbium apud Aristoph. in Cleonem dicitur, qui non aliud genus harmoniæ didicerat, præter Doricam; alludens ad Δῶρον, *munus*; munerum avidum eum significans. [l]

η (d) *Locri Ozoli* vel *Ozolæ* Ætolis contermini, circa fauces sinus Corinthiaci incoluerunt; ab ortu finitimos habuerunt Phocenses.

θ (e) *Naupactus* vel *Naupactum* in ora sinus Corinthiaci, apud ejus fauces, & *Antirrhium*; à navibus ibi fabricatis sive compactis dictum esse Strabo auctor est. Hodie præfecti Turcarum sedes est. Victoria maritima, quâ Turcæ superiori seculo loco hoc victi, denuo nobilitatum est Naupactum. In eadem regione erat quoque (f) *Amphissa*, magna ac nobilis urbs, utrimque montibus inclusa; ab Amphictyonibus eversa. Habebat arcem, in qua Palladis simulacrum Trojâ delatum fuerat positum. [m]

ι Locris versus Ortum contermini fuerunt *Phocenses*, quorum regio (g) *Phocis* Sinum Corinthiacum habens ad Meridiem.

κ (h) *Anticyra* seu *Anticyrrha* ad sinus illius litus inter Crissam & Siphas est, & *Phocica* cognominatur. Est quoque *Anticyra* ad OEtam montem, & sinum Maliacum: utrobique nascitur helleborus. Unde adagium [n] in amentes ortum; *Navigat Anticyram*. Plinius [o] *scribit* helleborum, candidum præsertim, in tam promiscuo fuisse usu, ut plerique studiorum gratiâ ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, id sæpius sumptitaverint: ut *Carneades* responsurus Zenonis libris. *Drusum* quoque constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Plinio igitur & Agellio *Anticyra* est insula. *Strabo* lib. IX. Geogr. duas commonstrat *Anticyras*, & in *altera* quæ sit post Crissam opidum helleborum nasci: in *altera* ejusdem nominis, quæ sit ad sinum Maliacum, & OEtam montem, optime temperari: Atque in eam quàm plurimis è regionibus adnavigari [p] sanitatis gratiâ: *Pausanias* lib. ult. scripsit, supra *Anticyram* montes esse magnopere petricosos, in his copiose provenire helleborum, nigro purgari alvum, albo vomitum cieri, ac superiora corporis purgari.

λ (i) *Cirrha*, *Cyrrha*, sive *Cirra* ad Parnassi montis radices [q], Delphorum navale ad Crissæum Corinthiacum sinum est, à Delphis IX stadia in Austrum distans. Hinc *Apollo Cyrrhæus* appellatur.

μ (k) *Pythia* vel *Pythos* urbs Delphis proxima erat: ubi *Pythia festa* [r] celebrata, ob *Pythonem* serpentem ab *Apolline* interfectum; ex quo *Apollo Pythius* cognominatus est.

HEKELII.

[f] Libr. VIII. *Geogr.* p. 707, addens loc. cit. p. 703, quod præter hunc *Olenum Melas*, magnus Amnis, labatur.

[g] Notandum autem, quòd hæc *Capella*, alias *Amalthæa* dicta, dicatur *Olenia*, non ab *Oleno Ætoliæ*, nec ab *Oleno Bœotiæ*, ab *Oleno, Vulcani* Filio, aliàs ita denominata, sed ab *Oleno*, *Achajæ propriæ* Oppido, quod non procul à *Patris* & *Araxo* Promontorio distat. Ibi enim *Jovem* à lacte *Amalthææ Capræ*, quæ inde dicta *Olenia*, nutritum atque educatum ferunt.

[h] *Ætoliæ* Populos, Oppida ac Fluvios denominavit *Plinius* Lib. IV. H. N. c. II. p. 50.

[i] Appellata autem est hæc Regio *Doris* à *Doro*, *Neptuni* & *Alopes* Filio, ex qua Regione qui originem traxerunt, quacunque in parte Terrarum consederint, *Dores* appellati sunt. Est & *Doris* Urbs Doricæ Regionis.

[k] Apud *Erasm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. LXII. p. 835, col. b.

[l] Vid. eundem *Erasmum* Chil. II. Cent. V. Adag. XLV. p. 412, col. b.

[m] *Stephanus* dicit, *Amphissam* etiam *Armeniæ* Regionem esse.

[n] Apud *Horatium* Lib. II. *Serm.* Sat. III. v. 165, in *specie* in *Stoicum* quendam insanum & mentis morbo laborantem; in *genere* autem, sicuti ex *Erasm.* Chil. I. Cent. VIII. Adag. LII. p. 232. col. a. videre est.

[o] Lib. XXV. c. V. p. 457, & ex eo *Gellius* Lib. XVII. N. A. c. XV. p. 565, seq.

[p] Θεραπείας χάριν.

[q] Ubi *Apollo*, qui dictus hinc *Cyrrhæus* à *Seneca* in *Hercule OEteo*, olim religiosissimè colebatur.

[r] H. e. *Ludi Apollinares*.

BU-

(a) Olenus. (b) Doris. (c) Bojum. (d) Locri. (e) Naupactus. (f) Amphissa. (g) Phocis. (h) Anticyra opidum & Anticyra insula helleboro nobilis. (i) Cyrrha. (k) Pythia.

thia, υ *Delphi* sub monte ξ Parnasso, clarissimum quondam in terris oraculo Apollinis opidum. In ο Bœotia π *Orchomenum*, ρ *Thespiæ*, σ *Lebadia*, τ *Chæronea* Plutarcho clara, υ *Platææ*, φ *Thebæ* cognomine *Bœotiæ*, duobus diis alumnis Hercule & Libero maxime celebres, potens quondam civitas ; χ *Delium*, ψ *Aulis* portu Bœotiorum.

BUNONIS.

υ (a) *Delphi* VII millia passuum à Crissa, & X à Cyrrha, etiam nunc *Delfo*, non tantum Oraculo & templo isto Apollinis ; sed etiam Amphictyonum collegio olim fuerunt insignes. Quamquam Strabonis ætate utrumque exhaustum erat. [*s*]

ξ Imminebat Delphis (b) *Parnassus* [*t*] mons biceps, sedes & domicilium Musarum Poetis ; quorum ingeniis ille vel maximè nobilitatus est [*u*]. Ab eo monte partes quondam avulsas exercitum Gallicum obruisse ferunt, quem ad diripiendum templum Delphicum ducebat *Brennus*. In eadem regione erat (c) *Helicon* mons, celebritate non inferior Parnasso. Nam & in eo monte domum quasi statuebant Musarum prisci vates : adeoque ab eo ipsas *Heliconiades* vocabant [*x*]. Prope Delphos quoque ponitur (d) *fons Castalius* [*y*]. Ad litus istius sinus etiam erat (e) *Crissa* opidum celebre ; unde nomen traxit non modo (f) *Campus*, sed & *Sinus Crissæus*, qui & *Corinthiacus* dicitur, inter Phocidem & Peloponnesum interjectus. Cæterùm *Phocenses*, aliquando in prælium contra Thessalos [*z*] ituri, mulieres liberosque suos in unum locum congestos comburendos illico mandârunt custodibus, ubi ipsi à Thessalis fuerint victi : quod consilium & mandatum ipsæ quoque approbârunt mulieres. At quum victoriâ potiti essent Phocenses, non adimpletum fuit consilium illud. Ex ea deliberatione natum est proverbium [*a*], *Phocensium* [*b*] *desperatio* ; de stulto & insano consilio.

ο Phocidem ab Ortu atringit *Bœotia*, *Aonia* prius & *Ogygia* dicta ; Atticæ etiam & Thessaliæ contermina est.

π *Orchomenum* sive (g) *Orchomenus* Claroneæ urbs vicina, adhuc *Orchomeno* dicitur ; olim ibidem erat templum *Charitibus*, h. e. *Gratiis* ab Eteocle dicatum, ditissimum, cui Thebani tributa pendebant. Ejus solum aliquando à talpis fermè totum eversum est.

ρ *Thespia* sive (h) *Thespiæ* infra Heliconem montem ad sinum Crissæum fuerunt structæ, Platæis finitimæ & Musis consecratæ, quæ inde etiam *Thespiades* dictæ [*c*]. *Fons* ibi erat [*d*], in quo Narcissus se visum amavit perditè. *Glycerium* insigne Thespiensium scortum tabulam (i) Cupidinis, multis talentis æstimatam, à Praxitele sibi donatam, civibus suis dono dedit. In agro Thespiensi ad dextram Heliconis, 40 ab urbe stadiis, loco aspero & sublimi (k) *Ascra* fuit sita, *Hesiodi* patria. [*e*]

σ *Lebadia*, sive (l) *Lebadea* Chæroneæ finitima, nunc *Badia* dicitur. In ejus agro nullæ reperiuntur talpæ, Plinio teste. Ad eam antrum fuit (m) Trophonii.

τ (n) *Chæronea* in finibus Phocidis ad Cephissum [*f*] fl. *Plutarchi* [*g*] patria, hoc tempore jacens, nomen antiquum retinet. Ad eam urbem Athenienses à Philippo Macedonum Rege superati, magnaque clade affecti, magnis opibus exuti sunt. (o) *Coronea* huic urbi finitima est, hodie *Corone*, ad quam Agesilaus vicit Thebanos, Athenienses eorumque socios.

υ (p) *Platææ*, sive *Platæa* apud Citheronem montem, ad Asopum fl. inter Thespias & Thebas, olim urbs celebris [*h*]. Ad eam *Mardonius*, Persici exercitus dux, à Græcis *Pausania* duce acie victus, cum florentissimis Persarum copiis occubuit [*i*].

φ (q) *Thebæ Bœotiæ* septem portarum, inter Asopum & Ismenum fluvium olim sitæ, hoc tempore jacent [*k*]. Urbs hæc potentia & rerum magnitudine per Græciam olim celeberrima, condita primùm fertur à *Cadmo*, aut ab *Amphione* : multos virtute & eruditione præstantissimos viros tulit ; *Linum* & *Pindarum* Poëtas ; *Cebetem* Socratis familiarem ; *Epaminondam* & *Pelopidam* Imperatores fortissimos. In hac *hirundines* non nidificant ; sicuti Athenis non videntur cornices, Plinio teste [*l*]. *Alexander M.* sub ipsam expeditionem Asiaticam contra Darium Thebas expugnatas delevit ; Pindari tamen ædibus parci jussit ; paternosque conservavit hospites. *Philippus* enim obses apud eos fuerat educatus. Cæteri partim interfecti, partim venditi sunt. *Cassander*, XX pòst annis eam urbem instauravit, Alexandri potissimùm odio. Quam rem multæ civitates non modo Græciæ, sed & Siciliæ atque Italiæ, magno studio adjuverunt. [*m*] *Legem* Thebanorum *de infantibus non exponendis*, humanitatis & æquitatis plenam, refert Ælianus. Thebarum arx (r) *Cadmea* munitissima erat ; cujus frequens fit mentio in Historia Græca. Porrò apud Thebas (s) *Helicon* lucus est, (t) *Cithæron* saltus, & amnis (u) *Ismenus* ; fontes (x) *Arethusa*, (y) *Dirce*, unde *Pindarus* Horatio [*n*] *Dircæus* vocatur, (z) *Aganippe* & (a) *Hippocrene*, quos *Cadmus* in alitis equi ungula reperisse fingitur ; iidem poti inspirationem literarum facere finguntur. Cæterùm ab his Thebis [*o*] Bœotiis diversæ sunt *Thebæ Ægyptiæ* in Thebaide ; & *Thebæ Lucaniæ* in Italia.

χ (b) *Delium* opidulum ad oram maritimam fuit [*p*] contra Eubœam insulam, Tanagræ finitimum. [*q*]

ψ (c) *Aulis* opidum cum portu magno contra Chalcidem sita ad Euripum. Hîc Græci in Trojanos expeditionem parantes conjurârunt.

HEKELII.

[*s*] Vid. eund. *Strabon*. M. Lib. IV. *Geogr*. p. 341.

[*t*] Ideò prius *Larnassus* dictus, quòd *Larnax*, Id est, Arca *Deucalionis*, illuc appulisset.

[*u*] Hodie Castaldo dicitur *Parnaso*, & Sophiano *Liacura*.

[*x*] Vocatus autem est *Helicon* ab *Helicone*, qui ibi cum *Cithærone* Fratre singulari certamine pugnasse fertur.

[*y*] Etiam *Musis* sacer.

[*z*] Erga quos atrox odium & irreconciliabilis simultas, sive, ut loquitur *Plutarchus*, ἄσπονδος πόλεμος omninò erat.

[*a*] Apud *Erasmum* Chil. IV. Cent. IV. *Adag*. I. p. 741, col. a. & *Manutium* in *Adag*. p. 1059.

[*b*] S. *Phocica*.

[*c*] Vid. *Strabo* Lib. IX. *Geogr*. p. 745. [*d*] *In*

(a) Delphi. (b) Parnassus m. (c) Helicon m. (d) Castalius fons. (e) Crissa. (f) Campus & sinus Crissæus. (g) Orchomenus. (h) Thespiæ. (i) Cupidinis tabula. (k) Ascra. (l) Lebadea. (m) Trophonii antrum. (n) Chæronea. (o) Coronea. (p) Platææ. (q) Thebæ Bœotiæ. (r) Cadmea arx Theb. (s) Helicon. (t) Cithæron. (u) Ismenus fl. (x) Fontes Arethusa. (y) Dirce. (z) Aganippe, & (a) Hippocrene. (b) Delium. (c) Aulis.

portu clara, Agamemnoniæ Grajorumque [r] in Trojam conjurantium classis statio: ω *Leuctra* Epaminondæ Thebani pugnâ adversus Lacedæmonios victoriaque clara.. In [1] *Megaride*, unde regioni nomen, [2] *Megara* & [3] *Eleusis.* In [4] *Attide*, [5] *Marathon* magnarum multarumque vir-

Megarensium. Atticorum.

[d] *In quo* Narcissus imaginem sui conspexit, & præ ardenti amore erga se ipsum extabescens vitâ privatus est & in Florem sui nominis evasit, sicuti finxit *Ovidius* Lib. III. *Metam.* Fab. VII.

[e] Sicuti *Strabo* loc. cit. testatur.

[f] Et *Orchomenum* Fl. arundinis tibialis fertilitate nobilem.

[g] Historiæ Scriptoris disertissimi & morum Præceptoris insignis, qui duo egregia ac eruditissima post se reliquit volumina, de quibus vid. CL nostrum *Quenstedtium* in *Dialogo* de *Patriis* Viror. illustr. p. 410.

[h] A latitudine Nemorum sic dicta.

[i] Eodem nomine est Insula in Mari *Libyco* quasi opposita ad Cyrenem.

[k] Et nunc vulgò *Stibes* vocantur.

[l] Lib. X. H. N. c. XXIV. p. 176. lin. 37. seq.

[m] Rempublicam *Thebanorum* descripsit *Ubbo Emmius* Part. II. rerumpp. *Græcar.* Tract. V. Edition. *Ludg. Batav. Elzev.* in 16.

[n] Lib. IV. *Carm.* Od. II. v. 25.

[o] Quarum *Bœoticarum* np. & *Strabo* Lib. I. *Geogr.* p. 63. & Lib. IX. p. 789. mentionem facit.

[p] *Stephano.*

[q] Sed *Delum Straboni* loc. jam cit. p. 734. Templum est *Apollinis*, quod à *Delo* profecti condiderunt.

[r] Nonnullæ cæterarum Editionum legunt *Græcorumque.*

BUNONIS.

ω. (a) *Leuctra* sive *Leuctrum* opidum inter Thespias & Platæas ad Cithæronis radices in finibus Megaridis situm erat. Fuerunt præterea in Bœotia opida clariora (b) *Tanagræ* ad Thermodontem amnem. Thebis vicina, hodie *Anatoria*: hanc urbem Stephanus ait ab Homero *Græam* vocari, ab Aristotele *Oropum.* Cur *Græa* dicta fuerit, leges in Bœoticis Pausaniæ. *At* (c) *Oropus* in litore Euripi est. (d) *Mycalessus* Delio & Aulidi vicina urbs, à voce bovis id nominis sortita, acerbissimâ clade, qua bello Peloponnesiaco affecta est, nobilitata. Thraces enim quidam ab Atheniensibus domum remissi, eam matutinis horis, repentino & inopinato incursu, captam direptamque, cædibus promiscuis pænè exhauserunt; & præter alios, maximum puerorum numerum, vix dum ingressorum in ludum literarium, inaudita sævitia trucidârunt. Bœotiæ (e) flumina sunt (f) *Asopus*, hodie *Asopo* Platæensem & Thebanum agrum dirimens, juncos habebat excelsos & herbis abundabat, quibus sternebantur lecti. *Cephisus* vel (g) *Cephissus* inundationibus obnoxius albas oves faciens: & (h) *Melas* eodem lacu profluens, nigras: si Plinio [s] credimus; quem eundem adi de hujus fluminis & (i) Orchomenii lacus arundinetis [t]. Ad Cephissum flumen [u] (k) *Themidis* fuit oraculum [x]. (l) *Ismenus* hodie *Ismeno* Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat. Ab hoc *Thebani Ismenii*, & *fœminæ* eorum *Ismenides*, & *Apollo Ismenius* appellatus est. Solinus è Varrone tradit, videri ibi (m) *puteum pestilentem*, cujus liquor haurientibus mortem afferat. Perdices quoque in Bœotia non esse sui juris; sed in ipso aëre, quasi transire non audeant, metas habere, neque ultra notatos terminos unquam exire; nec in Atticum solum transmeare credi vult. Cæterum (n) *Bœotii* corporum robore valebant & pugnaces erant: ingenio verò, ob aërem crassiorem tardi. *Sus Bœotica*, proverbiale dicterium erat [y] in hominem agrestem & rudem: item *Bœoticum ingenium* [z]; & *auris Bœotica*, de homine crassi ingenii [a]. [1] (o) *Megaris* Helladis sive Achajæ exigua regio, Isthmum & sinum Saronicum attingens, Peloponnesum ad Meridiem habet, Atticam ad Ortum, & Bœotiam in Septentriones & Occasum. [2] (p) *Megara* ad sinus Saronici angulum extremum sita, quum Atheniensium antè fuisset, occupata est à Lacedæmoniis bello Dorico, qua tempestate Codrus Atheniensibus imperitabat: Ex eo lingua & moribus Doriensium usi sunt Megarenses. *Theognis* hanc habuit patriam; & *Euclides* mathematicus; qui capitis periculo deterreri non potuit, quo minus sub noctem Athenas ad Socratem ventitaret, palla muliebri tectus, & facie obvelata; item *Stilpo*, qui captâ patriâ, omnibusque amissis, professus est, se omnia sua secum habere. Ab hac etiam urbe orti sunt *Philosophi Megarici* sive *Megarenses* [b]. Megarenses risui adeo deditos ferunt, ut *risus Magaricus* [c] in proverbium abiret; & *Lachrymæ Megarenses* [d] de fictis; *Megarensis ars* [e] in dolosos & astutos proverbio quoque [f] dicitur. (q) *Nisæa* seu *Nisæum* Megarensium erat portus, longis mœnibus jungebatur Megaræ. [3] (r) *Eleusis* sive *Eleusin* Megaræ proxima ad eum sinum Saronicum est, qui inde quoque *Eleusinus* dicitur: ubi *Cereris* fanum celeberrimum: ipsaque urbs huic Divæ consecrata erat. *Eleusinia Sacra* ad eam urbem, exclusis profanis, secretè fiebant: ut in proverbium abierint. Eadem Athenis quoque magno concursu & celebritate Cereri fiebant, in quibus matronæ in curribus per Jocum sibi mutuò & libere conviciari solebant; ut inde ortum proverbium, *De plaustro loqui*; i. e. liberè quemq; reprehendere [g]. [4] (s) *Attica, Attis*, & *Atthis*; olim etiam *Acte* & *Attica*; item *Mopsopia*, & *Cecropia* dicta, in Helladis sive Achajæ angulo orientali & australi sita; ad *Sunium* usque *promontorium* porrecta, totius Græciæ clarissima regio est; hodie *Ducato di Setines* vocatur. [5] (t) *Marathon*, hodie *Maratona* seu *Marason*, inter Athenas & litus orientale sita, X millia passuum abest Athenis [h]. Marathoni vicinus est *campus* clade Persarum & Atheniensium virtute illustris. *Miltiades* enim Atheniensis decemplicem numerum hostium hic profligavit: cujus rei memoriam nocturna etiam spectra interire non sunt passa, si Pausaniæ credimus. At Marathonem jam olim illustrem reddiderat *Thesei* de *tauro Marathonio* parta victo-

(a) Leuctra. (b) Tanagræ. (c) Oropus. (d) Mycalessus. (e) Flumina. (f) Asopus. (g) Cephissus. (h) Melas. (i) Orchomenius lacus. (k) Themidis Oraculum. (l) Ismenus fl. (m) Puteus pestilens. (n) Bœotiorum ingenium & mores. (o) Megaris. (p) Megara. (q) Nisæa portus Megarensium. (r) Eleusis. (s) Attica. (t) Marathon.

virtutum testis; & clariores quàm ut indicari egeant [6] *Athenæ*. In [7] *Locris* Locrorum. *Epicnemidiis*, [8] *Cnemides*, unde regioni cognomen, [9] *Opus*, [10] *Thronium*.

IV. Græ-

victoria. *Montes*, *lacus* & *specus* in Marathone mirabiles Pausanias memorat. [6] (a) Athenarum, quæ nunc *Setines*, celebritatem nemo est, qui quidem extremis, quod dicitur labris, literarum studia attigerit, quin cognitam habeat. Urbs hæc ad Saronici sinus litus à *Cecrope* [*i*] olim condita, sic de *Minervæ* nomine dicta est: nunc obscurior est, arcem habens præmunitam; mœnia urbis supersunt, quæ maximam partem vastata hodie incolitur à Græcis & Turcis. Olim res pace & bello pro salute & dignitate Græciæ gessit: Sapientiæ, eloquentiæ & virtutum studia excoluit, historias condidit, omnis eruditionis mater [*k*]. Plurimi inde orti viri togâ & sago illustres: *Thescus*, *Codrus*, *Miltiades*, *Themistocles*, *Aristides*, *Pericles*, *Alcibiades*, *Conon*, *Thrasybulus*, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, *Aristophanes*, *Menander*, *Socrates*, *Plato*, *Xenophon*, *Isocrates*, *Demosthenes*, *Æschines*, *Hyperides*, *Demades*, *Thucydides*, *Draco*, *Solon*. Eò docendi vel discendi gratiâ infiniti ferè se contulerunt. Hæc enim urbs *Sapientum domicilium*, *Sapientiæ prytaneum*, *Schola Græciæ*, *communis omnium hominum ludus literarius*, *Græciæ Græcia*; *anima*, *sol & oculus Græciæ*, pluribusque aliis elogiis ornata est. Literæ enim ac facundia & civilis ordo & disciplinæ veluti templum Athenas habebant, Justino [*l*] teste [*m*]. Erat in ea (b) *Areopagus*, quasi *Martis vicum* dicas, in quo gravissimæ & capitales causæ disceptari solebant ab iis judicibus, qui *Areopagitæ* dicti; in quorum numero & *Dionysius* ponitur, cujus mentio fit in Actis Apost. cap. 17. Noctu consilium hoc fuit coactum; ne quid menti officeret persona reorum. Et Oratores dicere jussi sunt ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. In eadem urbe nobilissimæ erant doctorum virorum *Scholæ*, *Academia*, & *Lyceum Platonis*, *Aristotelis*, *Xenocratis*, aliaque gymnasia. Erat & porticus, (c) *Pœcile* cognomento, quod variis picturis Polygnoti decorata esset. Ab hac (d) *Stoa Philosophi* nomen traxêre *Stoicorum*. Erant & (e) *Horti*, in quibus (f) *Epicurus* cum sectatoribus philosophari solitus est [*n*]. *Arx* urbis (g) ἀκρόπολις, itemque πόλις olim ipsis dicta, è præruptis rupibus subjectam urbem, quam ἄστυ vocabant, & viciniam universam, ipsumque mare latè, & *Propylæa* splendida & sumptuosa, prospectabat. Ad mare erat collis (h) *Munychia*, Philonis armamentarium, multas intus habitationes includens, muro cinctus [*o*]. (i) *Phalerus* navale & (k) *Piræus* portus *triplex*, quem longi muri XL stadiorum, tamquam duo brachia, urbi jungebant. Ante urbem (l) *Ceramicus* erat, locus publicæ sepulturæ, ubi eorum ossa condebantur qui in bello pro Patria occubuissent. In urbe enim per legem Solonis funerare non licebat: uti nec apud Romanos. (m) *Theatrum* quoque erat Athenis à Baccho *Dionysiacum* appellatum: ubi ad concionem vocari populus, & magistratus verba ad eum facere solebat. Porro (n) *Rhamnus* Atticæ pagus, templum habebat Amphiarai, & Nemesis, quæ inde *Rhamnusia* dicta est. Ejus statuam insignem, monumentum victoriæ de Persis, hic spectandam elaboraverat Phidias, artifex celeberrimus. Erant & (o) *Acharnæ*, vicus Atticæ maximus: & (p) *Decelia* castellum, quod quum Peloponnesii, Agide duce, communiissent, maximis cladibus affecerunt Athenienses. Medio ferè spatio inter Athenas & *Thebas* sita erat Decelia, loco campestri quatuor milliaribus Germanicis ab utrisque distans. Cæterùm *Attica fides* [*p*] in proverbio est, de integra & incorrupta. Item *Attica Musa* [*q*], & *Atticus lepos* [*r*], de eleganti [*s*]. Attici tamen, & præsertim *Athenienses* lucri & munerum cupidissimi [*t*] fuerunt, adeò ut apud Aristoph. proverbio dicatur; *Atticus etiam moriens porrigit manum* [*u*]. [7] (q) *Locri Epicnemidii* inter Locricos montes & Euripi litus incoluerunt. [8] (r) *Cnemides* sive *Cnemis* in eodem litore nonnullis hodie *Eretia* dicitur; *Cnemides* seu *Cnemis* etiam mons seu collis est Straboni & Eustathio, qui instar tibiæ aut ocreæ in mare procurrit, unde *Epicnemidii* dicti sunt hi Locri. [9] (s) *Opus* ad sinum *Opuntium*: unde etiam Locri *Opuntii* dicti. [10] (t) *Thronium* hoc Locrorum Epicnemidiorum ad Boagrium *fl.* est Plinio: ad Sinum Malliacum Livio. Vastatum à Xerxe & incendio deformatum. [11] (u) *Elatæa* & [12] (x) *Lilæa* Phocidis opida sunt ad Locrorum fines, inter Asopum & Boagreum flumina.

HEKELII.

[*s*] Lib. II. c. CIII. p. 29. lin. 48. seq.

[*t*] Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 728, 740, & 773.

[*u*] Cujus prodigium describit etiam *Plinius* Lib. XXXI. c. II. p. 553. lin. 44. seq.

[*x*] Ideoque *Lucanus* Aquas *Cephissi* vocat *fatidicas*.

[*y*] Et adhuc est ap. *Erasm.* Chiliad. I. Cent. X. Adag. VI. p. 269. col. b. & *Manutium* p. 404. col. a.

[*z*] Apud eundem *Erasm.* Chil. II. Centur. III. *Ad.* VII. p. 353. col. b.

[*a*] Conf. id. *Erasmus* Chil. III. Cent. II. Ad. XLVIII. p. 552. col. b. & *Manutius* p. 811. col. a.

[*b*] Qui *Euclidi Megarensi Socratico* successerunt. Dicta a. est *Megara* à *Megareo*, *Apollinis* Filio, vel ab *Ægeo*, *Pandionis* Filio. In Agro hujus Civitatis præstantissimi olim provenerunt *Bulbi*, qui inde dicti *Megarici*.

[*c*] *Erasmo* Chil. I. Cent. V. *Ad.* LXX. p. 154. col. b. & *Manutio* p. 223. col. b. testantibus.

[*d*] Apud eund. *Erasm.* Chil. II. Cent. V. *Adag.* XX. p. 408. col. b. & *Manutium* p. 606. col. a.

[*e*] S. *Megaricum Machinamentum*, sive *Machina Megarica*.

[*f*] Eidem *Erasmo* Chil. II. Cent. III. *Adag.* LX. p. 369. col. b. atque Manutio. p. 550. col. b.

[*g*] Vid. Omnino iterum *Erasmus* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* LXXIII. p. 212. col b. & *Manutius* p. 318. col. a.

[*h*] Hujus Urbis meminit *Q. Curtius* Lib. IV. c. I. Sect. 6.

[*i*] Unde & dicta *Cecropia*.

[*k*] Et

(a) Athenæ. (b) Areopagus. (c) Pœcile. (d) Stoa. (e) Horti. (f) Epicuri. (g) Acropolis arx. (h) Munychia. (i) Phalerus, (k) Piræus Portus. (l) Ceramicus. (m) Theatrum Dionysiacum. (n) Rhamnus. (o) Acharnæ. (p) Decelia. (q) Locri Epicnemidii. (r) Cnemides op. & mons. (s) Opus, Locri. (t) Thronium. (u) Elatæa. (x) Lilæa.

Varia Thessaliæ nomina. Græcus rex.

IV. Græciæ propriè dictæ à Septemtrione jungitur mutatis sæpe nominibus *Æmonia*, Macedoniæ quondam pars, at posteà avulsa, moxque iterum juncta. Eadem *Pelasgicum*, *Argos*, *Hellas*, *Thessalia* & *Dryopis*, semper à Regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine *Græcus*, à quo *Græcia*; ibi *Hellen*, à quo *Hellenes*. Hos eosdem Homerus tribus nominibus appellavit, *Myrmidonas*, *Hellenas* & *Achæos*. At α Thessaliæ nomen tandem invaluit, in *Thessalos proprie dictos*, *Estiotas*, *Pelasgos*, *Magnesios ac Phthiotas* populos divisum.

Hellen. Myrmidones.

Opida Thessaliæ propriè dictæ. Estiotidis. Pelasgiæ.

V. Opida in β Thessalia propriè dicta; γ *Hypata*, δ *Sosthenes*, *Cypera*. In ε Estiotide ζ *Gomphi*, η *Phæstus*, ϑ *Tricca*: ι *Ætinium*, & κ *Philippici campi*, *iidem* & λ *Pharsalici*, civilibus Romanorum cladibus nobilitati. In μ Pelasgia, *Py-*

[k] Et bonarum Artium, immò Philosophorum & Oratorum mater & Poëtarum Alumna.

[l] Lib. v. cap. VIII. Sect. 4. 9. & c. IX. Sect. 9.

[m] Hujus Rempublicam descripsit *Ubbo Emmius* Part. I. *Rerumpp. Græcor. p.* 7. seqq.

[n] Hic *Epicurus* Summum Bonum in *voluptate*, non quidem *corporis*, sicuti *Aristippus*, sed *animi*, hoc est in absentia omnium dolorum ponebat; & licèt tradatur fuisse vitæ continentissimæ, tamen nomen illud voluptatis, in quâ SUMMUM BONUM ponebat, effecit, ut ab eo homines voluptarii EPICUREI dicantur.

[o] Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 720. seq. Fuit & *Munychia Dianæ* cognomen, quæ apud *Pygellum* non procul ab *Epheso* colebatur. Sed *Munychia*, *iorum*, *Palladis* Festa sunt. Inde Munychius Portus extra *Athenas* dictus.

[p] Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. VIII. *Adag.* XXVI. p. 225. fac. a. ut & *Manutium* p. 338. col. b.

[q] Apud eund. *Erasmum* loc. cit. *Ad.* lxxx. p. 238. col. b. & *Manutium* p. 360. col. b.

[r] Sive *Eloquentia*, eodem Erasmo Chil. I. Cent. II. *Adag.* lvII. p. 70. col. a. interprete.

[s] Suavi ac consummata Eloquentia dicitur.

[t] Δωροδοκοῦντες.

[u] Conf. iterum *Erasm.* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* xlvI. p. 456. col. a. & *Manutii* Adagia p. 675. col. b.

BUNONIS.

α (a) *Thessalia* inter Græciam & Macedoniam interjecta est, quarum hanc ad Septemtrionem; illam ad Meridiem habet, ad Ortum Ægæum mare, ad Occasum Pindum montem.

β *Thessalia proprie dicta*, etiam *Thessaliotis* appellata, Pindo & Othry montibus, fluvioque Peneo inclusa erat.

γ (b) *Hypata*, opidum hodie *Spates* [x] inter Estiotidis fines, & Pindi montis ponitur radices; alii tamen ad Maliacum sinum & Oetæ montis radices collocant Thessaliæ celeberrima. *Heic* gravida veneficio ligata octo annis fœtum gestavit. *Apul. Metamorph. l.* I. In ea Ætoli suos solebant celebrare conventus. [y]

δ (c) *Sosthenes*, hodie, Moletio teste, *Stiamiza* dicitur, opidum mediterraneum.

ε (d) *Estiotis* Thessaliotidi ad Septemtriones contermina est.

ζ (e) *Gomphi* op. hodie *Gonfi* ad Epiri confinia, inde venientibus primò occurrit, *Gonno* finitimum. Haud procul à Gomphis Peneus fl. oritur. Urbs illa in agro fœcundo est sita: ibi enim Cæsar multos ex suis vino & ingluvie perdidit.

η *Phæstus* Gomphis finitima est.

ϑ (f) *Tricca* vel *Trica*, Pindo monti & Dolopibus vicina, hac tempestate urbs primaria, & sedes præfecti est, vocaturque *Tricala* [z]. In hac quoque olim fuit Æsculapii templum.

ι (g) *Ætinium*, hodie *Atino* Triccæ urbi finitimum.

κ (h) *Campi Philippici*, in quibus acies Romanæ, ducibus hinc *Cassio* & *Bruto*, inde *Antonio* & *Octavio*, infestis inter se armis concurrerunt, ad *Philippos* erant; longè diversi à (i) *Pharsalicis* campis, in quibus *Pompejus* cum *Cæsare* dimicavit. Hi enim in Thessalia ad *Pharsalum*; illi ad Strymonem in Thracia aut Macedonia extrema ponendi. Tamen & illi *Philippici* dicti sunt, *a Thebis Thessalicis*, quæ & *Philippi*.

HEKELII.

[x] Et quondam qs. Metropolis hujus Regionis.

[y] Clarus quoque *Hypatensis Ager* est. Est & *Hypata* Regio prope *Sangarum* Fluvium.

[z] *Plinius* TRICAM per *simplex* & TRICCAM per duplex cc omnino inter se confundit, quando HANC Lib. IV. *Hist. Nat.* c. VIII. p. 53. lin. 9. Oppidum *Thessaliæ*; ILLAM verò Lib. III. c. IX. p. 43. lin. 47. seq. Oppidum *Apuliæ* esse dicit, quod à *Trica*, *Penei* Filia, ita appellatum *Diomedes* cum *Apina* tantâ ignominiâ everterit, ut in *Proverbii* ludibrium transierit. Quoties enim *rem futilem* ac *nugatoriam* ostendere volumus, TRICAS & APINAS adhuc nominamus. Vid. *Erasm.* Chil. I. Cent. II. *Adag.* xlIII. p. 65. col. b. ubi videndum, quod *Nonius Marcellus*, *Grammatic.* TRICAS ἀπὸ τῶν τριχῶν à *Pilis*, quibus pulli involvuntur gallinacei, dictas, per *impedimenta* atque *implicationes* sit interpretatus.

BUNONIS.

λ (k) *Pharsalus* autem, hodie *Farsa*, inter Apidanum & Enipeum flumina, quorum hic in Peneum decidit, ponitur: opidum olim liberum erat: nunc regionis metropolis est. [a]

HEKELII.

[a] Dictam a. volunt à *Pharsalo*, *Acrisii* Filio.

BUNONIS.

μ (l) *Pelasgia* Phthiotidi versus Septentrionem contermina; ab Ortu mare Ægeum habet. Ad (m) *Atracem* urbem incolebant Lapithæ. Pelasgiæ urbs quoque est (n) *Scotussa* seu *Scotusa*, Larissæ finitima, ubi oraculum Thessaliæ perquàm celebre olim erat, nec inferius Dodonæo. Eam urbem

(a) Thessaliæ fines. (b) Hypata. (c) Sosthenes. (d) Estiotis. (e) Gomphi. (f) Tricca. (g) Ætinium. (h) Campi Philippici, & (i) Pharsalici. (k) Pharsalus. (l) Pelasgia. (m) Atrax. (n) Scotussa.

Pytheum, *Atrax*. In ν Magnesia, ξ *Jolcus*, *Herminium*, *Castanea*, ο *Melibœa*, & π *Methone*, Philippi Macedonis Alexandri Magni patris obsidione, in qua sagittæ ictu oculum amisit, clara; & in Malliaco sinu cæsorum etiam Laconum Leonida duce tropæa Thermopylæ. In ρ Phthiotide, σ *Phthia*, τ *Thebæ* cognomine Thessalicæ, υ *Echinus*, φ *Larissa*, χ *Demetrias*, ψ *Pagasæ*, & sacro nemore nobilia ω *Tempe*, locus ad Peneum flumen. Magnesiæ & Phthiotidis.

CAP.

bem violato fœdere ex improviso oppressit, crudeliterque in captos consuluit *Alexander*, *Pheræorum* tyrannus. Reliquias etiam civium postea metus Macedonum è patriâ ejecit. Pausaniæ ætate fuit infrequens ac ferè deserta. Apud hanc urbem locus est (a) κύνὸς κεφαλαὶ dictus, id est, *Canis capita*, ubi Romani *Quinctio Flaminio* duce *Philippum* Demetrii filium magno prælio, adjuvantibus Ætolis, vicerunt. Scotussensis fuit (b) *Polydamas* athleta suæ ætatis robustissimus: qui & leonem inermis confecit, & taurum extremis pedibus ita pertinaciter renitentem retinuit, ut is vix tandem relictâ in manu ejus ungula effugerit; & concitatis vi summâ quadrigis, correptos currus unâ manu stitit. In Persidem à Dario Notho evocatus, tres viros ex iis, qui more Persico *immortales* vocati, ex provocatione occidisse dicitur. Tandem, quum speluncam quandam unà cum aliis intrasset, & superior terræ pars fatiscens ruinam minaretur, ipse, diffugientibus sociis, solus ruinam fulcire manibus conatus mole superincumbentis montis oppressus est. Cæterum sinum Pelasgicum & Thermaicum dirimit promontorium (c) *Sepias*, ad cujus litora Xerxis olim classis naufragium fecit.

ν (d) *Magnesia* exigua regio inter Pieriam ad Boream, Pelasgiam ad Austrum, in ora maris *Ægæi* ad ortum fuisse videtur, ubi (e) *Magnesia* promontorium.

ξ (f) *Jolcus* nunc *Jaco*, ad Sinum Pelasgicum est, olim λατρεία cognominata, quasi *famula*; cujus servitutis multæ ab antiquis afferuntur causæ. Ab ea *Thessalia* dicta est *Jolcitis*: itemque Jason *Jolcites* inde ad aureum vellus missus. Ludi funebres, in urbe ista, instituti sunt ab Acasto.

ο (g) *Melibœa* ad Ossæ montis radices, apud Bœboidem lacum, purpurâ nobilis: hanc etiam *Philoctetes*, Herculis comes alumnus illustravit.

π Sagittam istam jecerat *Aster* opidanus, suo inscripto nomine, & loco vulneris, quem petebat. Sagittis verò plurimum hanc gentem valuisse docet Solinus. Est quoque alia urbs Peloponnesi (h) *Methone* in ora Messeniæ, Magnesiæ quoque ascribitur urbs clara (i) Pheræ Alexandri tyranni sedes; qui Pelopidam aliquando habuit in vinculis. Tyrannus iste ab uxoris suæ Thebes fratribus in cubiculo tandem occisus est, ipsa eos impellente & prælucente. Et hinc quoque Jason ille Argonautarum dux, sed qui ante Philippum rerum potitus est in Thessalia, & inter callidos collocatur imperatores.

ρ (k) *Phthiotis* ad Sinum Maliacum est, nomen à (l) *Phthia* urbe habens.

σ (m) *Phthia* Achillis patria apud Sinum Maliacum erat, quem tamen Homerus *Larissæ* propinquæ asscripsisse creditur, quòd Phthia parum hospitalis in ipsum exstitisset.

τ (n) *Thebæ Thessalicæ* seu *Phthioticæ* nunc vulgò *Ziton* ad Sinum Maliacum sunt. Urbis istius navale erat *Pyrasus XX. stadiis ab eo dissitum*.

υ (o) *Echinus* è regione Eubœæ, ad fauces illius Sinus qui hodie vulgò *Golfo di Volo* dicitur, vocatus olim *Maliacus*.

φ (p) *Larissa* in Thessalia gemina est, una Mediterranea ad Peneum flumen; altera maritima in Phthiotide, *Larissa Pensilis* dicta, ad sinum Maliacum, cui Homerus asscripsit Achillem, qui Larissæus ab ea dicitur: *Hodie* vocatur *Larizzo*.

χ (q) *Demetrias* urbs maritima est ad Sinum Pagasæum, Pagasis proxima; nunc metropolis est: *A Demetrio* Poliorcete Antigoni filio, præstante post Alexandrum virtute & rebus gestis Rege, dicta est, quum antè *Pagasa* fuisset. Erat aliquando Macedonum Regum sedes, & navale; ubi Ætoli quoque suos habuere conventus. Numerarunt urbem istam inter compedes Græciæ. Hodie vulgo *Dimitriada* vocatur.

ψ (r) *Pagasa* sive *Pagasæ* ad Pagasæum sinum, Pheræorum navale; ubi *Argo* navis exstructa fertur; unde & *Pagasæa* appellatur.

ω (ſ) *Tempe* amœnissima Thessaliæ vallis, multorum literis celebrata est, quinque millia passuum longitudine, & fermè sesqui jugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra lævaque leniter convexis jugis. Intus suâ luce viridante allabitur (t) *Peneus*, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Ibidem quoque (u) *Cranon* erat, ubi cum suis convivis oppressus *Scopas*, ædificio in ipsos decumbente: Simonides verò conservatus, memoriæ artificium observare cœpit. Cæterum equitatu excellebant (x) *Thessali*, eoque nomine celebres erant: malè tamen audiebant ob veneficia & noxias herbas. Hinc *Thessala venena*, *herbæ*, *fœminæ* pro maleficis. *Thessalicus missus* quoque in proverbio est pro lauta & splendida mensa. In Thessalia *Deucalionis* contigisse *diluvium* scribunt, stagnante flumine Peneo.

(a) Cynos cephalæ. (b) Polydamas athleta. (c) Sepias prom. (d) Magnesia. (e) Magnesia prom. (f) Jolcus. (g) Melibœa. (h) Methone. (i) Pheræ. (k) Phthiotis. (l) Phthia. (m) Phthia. (n) Thebæ Thessalicæ. (o) Echinus. (p) Larissa. (q) Demetrias, (r) Pagasæ. (ſ) Tempe. (t) Peneus fl. (u) Cranon. (x) Thessalorum studia & mores.

CAP. IX.

De Macedonia.

I.

Macedonia.

SUpra Thessaliam atque Epirum, versus Septemtrionem regiones, quæ diversis populorum nominibus ac regibus anteà sejungebantur, posteà uni *Macedoniæ* nomini contributæ, factæ sunt corpus unum. Terra ipsa duobus inclyta Regibus, *Philippo patre* & *Alexandro filio*, per quos terrarum Imperio quondam potita, magna est ac spatiosa ad utrumque mare, qua Sol oritur, Ægæum, qua occidit, Jonium extensa. *Æmathia* antè dicta fuit pars ejus ab *Æmathio* Rege; unde in totam terram nomen dimanavit. *Macedoniam* à *Macedone* Deucalionis materno nepote appellatam vult Solinus: at ego suspicor, à parte ejus *Mygdonia* natum nomen esse Macedoniæ, cum exigua sit pronunciationis differentia in Μακεδονια & Μυγδονία. 1

Unde Æmathia & Macedonia dicta.

Macedoniæ limites.

II. Limites habet ab *Ortu* Ægæum; à *Meridie* Thessaliam & Epirum; ab *Occasu* Ionium sive Adriaticum mare; ab *Septentrione* eosdem, quos universæ Græciæ statuimus.

III. Centum quinquaginta in hac olim populos fuisse, auctor est Plinius. At quorum nomina ad nos clara pervenerunt, ad Adriaticum mare, α Taulantii, quorum opida β *Epidamnus* vel *Epidamnum*, propter inauspicatum nomen, quia

Opida Taulantiorum. Epidamnus f.

REISKII.

1 (a) *Macedonia* multam in Geographicis notitiam parit tum Mathematicam, tum Historicam, tum veterem, tum novam: Sed omnem quis intra paucas lineas coerceat? (b) Ab Macedone Osiridis cujusdam & Thuriæ, quæ una inter Deucalionis filias fuit, nomen adhæsisse ut credatur, Stephanus, Justinus, Plinius, & Solinus facile perficient. Cum analogia faveat Grammatica, quæ non feret, ut ab una parte Mygdonia regionem integram dictam suspicemur. Equidem auctori nostro parum interest ex una pronunciationis differentia: Sed plus interesse, totius & partis ratio, veterumque auctoritas docet. Plinio autem Sphalma librarium irrepsisse dixerim, qui centum quinquaginta populos uni huic terræ neque tum satis cultæ adserit: Quos nemo veterum numeravit; Ne quidem כתיים (c) *Chittim* aut κιτίεϛ ἢ κιτιεῖς, quos cum Bocharto supra Italiæ adscripsimus. Nec unicus liber Macabæorum primum, nec μακετία vel Macetia, quæ Macedoniam denotavit, illud conficient. Regnum hic primus tenuit (d) *Caranus*, ex Argivis Heraclida strenuus, anno circiter post regni Medorum initia sexagesimo; Ultimus Perseus A. V. C. DLXXXVI, perdidit, Macedoniâ in Romanam provinciam mutatâ, ubi ab regibus XL per annos 647, regnatum fuerat. Hinc Rom. Imperio innexa Diœcesin amplissimam ex ævo Imp. Justiniani continuit, ut (e) *Macedonia prima Ægæo mari propior* (non Ionico, quod Pancirollus in Notitia Imp. cap. 126, voluit) *Thessalonicensis etiam dicta, hinc secunda procederet; amplius salutaris & ultimo Prævalis seu Prævalitana.* Sed Amurathes II, Macedoniam totam bello perdomuit, (f) Thessalonica Venetis, A. 1417, erepta quam Salonichi hodieque nominant, urbem incolis Græcis, Latinis, Turcis advenisque mercatoribus frequentissimam. (g) *Albania* hodierna Macedoniæ pars Vallonam, Dyrrachium *vel* Durazzo, Prevesam sive Nicopolim, pluresque admodum obscuras urbes; Crojari item munitissimam urbem & mediterraneam, Johan. Castrioti, Principis Epirotæ, posthac Georgii sedem. Hunc obsidem in ætate prima sibi datum in circumcisione Turci Scanderbeggum h. e. *Alexandrum Dominum* vocarunt, sed sibi ipsis ominoso nomine, cum clades plurimas ab uno illo & gravissimas quidem acceperint: Ab illa (h) *Duces de Croy* superstites & inde oriundi nomen suscipiunt. Cæteras urbes attingere non licet.

BUNONIS.

α (i) *Taulantii*, quorum regio *Taulantia* [a] supra Acroceraunios, Illyrico finitimi, regionem maritimam tenuerunt. Ea Macedoniæ, an Illyrico sit annumeranda, nondum satis certum esse videtur.

β (k) *Epidamnus* notissima ad mare in Peninsula condita urbs est. Ex ea enim in Italiam trajicere fermè solebant; *Cicero* huc ab exsulio rediit. [b]

HEKELII.

[a] Hoc tempore, si *Castaldo* fides est habenda, *Tamorita* vocata.

[b] Quam urbem exilii sui tempore amicissimam expertus est atque officiosissimam.

BU-

(a) Macedonia. (b) Ab Macedone. (c) Chittim huc non pertinet. (d) Caranus rex primus. (e) Macedonia victa. (f) Thessalonica. (g) Albania. (h) Duces de Croy. (i) Taulantii. (k) Epidamnus f. Dyrrachium.

MACEDONIÆ
et
THESSALIÆ
Regiones
ILLYRIDIS
ADRI
ATICI
SINUS
PARS
PARS
Pelagonia
Odomantica
Orbelia
SINTICÆ
MACEDONIA
Migdonia
AMPHAXITIS
CHALCIDICA
ÆMATHIA
PELASGIA
THESSALIA
PROPRIA
EPIRI PARS
PHTHIOTIS
Trachinia
Almopia
ÆSTRÆI
LINCESTIS
IORIA
TAULANTII
ELYMIOTÆ
ORESTIS Regio
HESTIOTIS
MAGNESIA
Strymonicus Sinus
Singiticus Sinus
Thermaicus Sinus
n Golfo di Salonichi
Pelagicus Sinus
Maliacus Sinus
Golfo de Volo
Pangeus Mons
Aemus Mons
Orbelus Mons
Scardus Mons
Pindus Mons
Otrio Mons
Oeta Mons
Acroceraunii Montes
Olympus M.
Abdera
Topiris
Philippi
Neapolis
Oesime
Thalassia Ins.
Athosa
Stagira
Stratonica
Nympheum prom. n Cabode montes Santo
Ampelus prom.
Derrhis prom. Capo Fasio
Canastraeum prom.
Magnesium prom.
Rufsinium
Siparuntium
Epidaurus
Rhizinium
Istronium
Ambantium
Thermidava
Scodra
Bulua
Ulcinium
Lysfus
Croia
Epicaria
Albanopolis
Dyrrachium quæ Epidamnus n. Durazzo
Arnissa
Purgus n Pirgo
Apollonia
Pollina
Aulon Navale n Valona
Amantia maritimo
Elyma n Canina
Saso Ins.
Oricum
Antigonea
Pharsalus
Tricca
Larissa
Pydna
Pella
Edessa
Thermæ
Salonichy
Potidæa
Cassandra
Torone
Thermopylæ
Thronium
Scarphea
Asopus fl.
Erineus
Cypæra
Trachin
Ptelon
Metropolis
Tricea n. Tricala
Atrax
Pytheum
Doliche
Lychnidus n Ochrida
Stobi n Starachino
Scotusa
Berga
Amphipolis
Heraclea Sintica
Cavalla n Strymon
Arethusa
Euporus
Antigonia
Callitera
Idomenæ
Europus
Heraclia
Scydra n Siderocapsa
Gordenia
Beroea n Veria
Antiochia
Alorus
Dium
Phylace
Ilegium
Agæa
Gomphi n Gonfi
Phæstus
Ctemene
Iton q. et Sithon
Hypata n Spates
Sostenes n. Stiamiza
Homilæ
Phalachthia
Echinus
Antipatria n Zitoni
Lamia
Pagasæ
Demetrias
Pherae
Cranon
Meliboea
Methon
Iolcos
Boebe
Coronta

quia vel in damnum ituris omen id visum est, à Romanis *Dyrrachium* appellatum, nunc *Durazzo*; γ *Apollonia* & δ *Aulon.* ε Elymiotæ, quorum opida ζ *Elyma* & η *Bullis.* θ *Orestis regio* Epiro juncta, opidum *Gyrtone.* ι Dassaretæ opida κ *Lychnidos*, *Evia*. Regio λ Æmathia, seu Emathia propriè dicta, opida μ *Pella*, quam omnium Macedonicarum urbium maxime illustrem effecerunt duo alumni, *Philippus* Græciæ domitor, & *Alexander* etiam Asiæ: ν *Ægea*, in qua mos erat Reges sepelire, ξ *Ædessa*, ο *Idomena*, π *Scydra*, ρ *Europus*, *Tyrissa*.

IV. Regio σ Pieria, Musarum parens domusque, opida τ *Pydna*, υ *Phylace*, φ *Dion*.

Dyrrachium. Elymiotarum opida. Orestis regio. Dassaretarum op. Æmathia. Pella. Ægea. Opida Pieriæ.

BUNONIS.

γ (a) *Apollonia* hodie *Pollina* ad Laum flumen, à litore ad septem millia passuum remota, Corinthiorum & Corcyræorum colonia est, optimis temperata legibus [c]. *Sylla* ex bello Mithridatico rediens, *Satyrum* hic eâ, quâ scribitur esse, formâ, cepisse fertur, & vix inconditam ex eo monstro vocem ac horrendam exprimere potuisse. *Cæsar* initio belli civilis, Pompejo segnius rem gerente, in potestatem redegit Apolloniam, uti & vicina opida. Literarum & humanitatis studia, quibus Principum animi excolendi, ibi viguisse Cæsaris ævo constat. *Octavius* enim vivo ipso, & expeditionem in Dacos, & inde in Parthos destinante, præmissus huc, studiis vacavit. Diligentius & urbem hanc, & vicinum flumen, & regionem ignem innoxium exhalantem, cum Nymphæo & mirifico quodam oraculo, describit Dio.

δ (b) *Aulon*, hodie *Valona* [d], Apolloniæ vicina & munita urbs est, sedesque præfecti Turcarum.

ε (c) *Elymiotæ* [e] *Taulantiis* versus austrum fuere contermini.

ζ (d) *Elyma* ad extremum Onei sinus recessum sita, hodie *Canina* [f] dicitur.

η (e) *Bullis* ei vicina est ad eundem sinum. [g]

θ (f) *Orestis regio* dicta ab *Oreste*, qui in ea loca confugisse scribitur [h]. (g) *Gyrtone* civitas à Stephano Thessaliæ asscribitur.

ι (h) Dassaretæ, Dassaritæ, Dessaretæ, Dassaritii, & Dassarenses dicti intus in Mediterraneis sunt.

κ (i) *Lychnidos* sive *Lychnidus*, hodie *l'Ocrida* [i], ad lacum [k] (k) cognominem est, quem Polybius [l] *Lychnidiam* vocat.

λ (l) *Æmathia* sive *Emathia* hæc mare Ægæum attingit ad Ortum, ejusque Sinum Thermaicum; Mygdoniam habens ad Septentrionem, & Pieriam ad meridiem.

μ (m) *Pella*, olim *Bunomos*, & *Bunomea* dicta, apud intimum sinus Thermiaci recessum & Axium flumen sita, hodie *Jeniza* [m] appellatur; ejus situm describit Livius lib. xlv. sub finem. *Euripidis* Poëtæ tumulus ibi fuit [n]. Hic quoque alebantur serpentes cicures.

ν (n) *Ægæa* ab *Ædessa* alia & diversa urbs non est; sed plane eadem. Nam Caranus Ædessam captam ob memoriam muneris *Ægeas*, populum *Ægeatas* vocavit, Justin. lib. 7. cap. 1. Et in hac urbe sepeliri reges mos erat; nec alter excellentium virorum bustis apud Macedonas priscos dabatur locus: Solin. c. 14. Ptolemæus tamen Ægæam ab Ædessa distinguit.

ξ (o) *Ædessa* Pellæ vicina erat, Æmathiæ caput, quam *Caranus* capras imbrem fugientes secutus cepit, ac ob memoriam *Ægas*, ac opidanos *Ægeadas* nominavit. In hac sepeliebantur Reges Macedoniæ. Sic enim præceperat *Perdiccas* Carani successor, pollicitus regnum in familia sua mansurum, quamdiu hic Reges conderentur. Feruntque ideo in Alexandro defecisse stirpem; quod in hac urbe non fuit sepultus.

ο (p) *Idomenæ*, sive *Idomene* opidum inter Doberum, & Atalantam, Europo proximum erat; Gordiniis finitimum.

π (q) *Scydra* hodie *Siderocapsa*, 40 millia passuum à Thessalonica distat.

ρ (r) *Europus*, ad Axium fluvium ponitur Plinio [o]. Sed in *Almoria* quoque *Europus* fuit. Cæterùm Æmathiæ quoque urbs fuit (s) *Berœa*, hodie *Veria* dicta; ad Aliacmonem, & Bermii montis radices posita; ibi seditionem contra D. Paulum Apostolum excitaverunt Judæi.

σ (t) *Pieria* Thessaliæ finitima ad Thermaicum sinum sita est: (u) *Aliacmon* flumen eam permeat. Musas à *Pieria* nemore, aut *Pieria* monte dictas ferunt *Pierides* [p]. In monte isto versatus *Orpheus* [q], ac ad eundem discerptus est.

τ (x) *Pydna* antea *Citron* dicta, ad sinus Thermaici litus, inter ostia Aliacmonis & Lydii fl. posita, Olympiadis a Cassandro obsessæ interitu & magnitudine animi celebrata est. Ad eam à Paulo Æmilio victus *Perseus*.

υ (y) *Phylace* inter Pellam & Larissam ponitur. Theocriti interpres tamen tradit eam haud procul abesse ab *Othry* monte, in eaq; regnasse Iphiclum [r].

HEKELII.

[c] *Pineto* vocatur *Sissopolis*.

[d] Sive aliis *Velonia* & *Caulonia*.

[e] Seu *Elymotæ*, utpote quorum Regio, *Castaldo* teste, hodiè *Placani* nuncupetur.

[f] *A Sophiano*.

[g] *Plinius* Lib. IV. H. N. c. X. p. 53. lin. 41. *Coloniam Bullidensem*, & Lib. III. c. XXIII. p. 48. lin. 39. ipsos Populos *Bulliones*, s. *Buliones* vocat.

[h] Est & Portus apud *Plinium* Lib. III. c. V. p. 40. lin. 38. ejusdem nominis.

[i] S. *Ochrida*.

[k] Ut tradit *Sophianus* in sua *Græciæ* Tab.

[l] Λυχνιδίαν.

[m] Nigro *Zuchria*.

[n] Claret maximè Natalibus PHILIPPI, *Macedonum* Regis, & ALEXANDRI. Unde uter-

(a) Apollonia. (b) Aulon. (c) Elymiotæ. (d) Elyma. (e) Bullis. (f) Orestis regio. (g) Gyrtone. (h) Dassaretæ. (i) Lychnidos. (k) Lychnidus lacus. (l) Æmathia. (m) Pella. (n) Ægea. (o) Ædessa. (p) Idomenæ. (q) Scydra. (r) Europus. (s) Berrhœa. (t) Pieria. (u) Aliacmon fl. (x) Pydna. (y) Phylace.

Mygdoniæ. ο *Dion.* χ Mygdones, regioque Mygdonia; opida ↓ *Antigonia*, *Physcæ*, *Carrhabia*, ω *Letæ*, *Terpilus.* α Paraxis; opida *Antigone*, β *Pallene*, γ *Cassandria*, δ *Torone.* ε Regio Chalcidica; opida, *Augæa*, ζ *Singus*, η *Acanthus.*

Paraxis.

Chalcidicæ.

Amphaxitidis.

ϑ Amphaxitis regio, opidum, ι *Thessalonica*, Ciceronis exilio insignis, & κ *Stagi-*

uterque *Pellæus* à *Poetis* passim cognominatur.

[*o*] Nomen habet ab *Europo*, *Macedonis* Filio, & *Orythiæ*, *Cecropis* Filiæ.

[*p*] Finguntur enim secundum *Nigrum* ex *Jove* & *Mnemosyne* prognatæ. *Musæ* dicuntur *Pierides* propter amœnitatem ac solitudinem *Pierii* Montis, quo eæ secretis locis propter studia liberalia delectantur.

[*q*] Musicus atque Poëta insignis iste.

[*r*] Est & *Phylace* Urbs *Molossidis* apud *Livium*, & *Phylace Hermapolitana* in *Ægypto*, quam hodie *Penisuaif* vocari dicunt *Geographi*.

BUNONIS.

φ (a) *Dion* vel *Dium* ea videtur esse urbs, in qua Alexandro Macedoni oblata visio hortata est ipsum, ut forti esset animo, & exercitum in Asiam traduceret, suo ductu potiturum Imperio Persarum. Sic enim Parmenioni, miranti cur Hierosolymorum Pontifici, in quem hostili animo tum moverat, sese submitteret, ipse commemorarat Alexander apud Josephum Antiq. lib. XI. cap. ult. Quando vero *Dion* hoc fuerit munitum, cognoscitur ex Liv. lib. 44. [*s*]

χ (b) *Mygdonia*, inter Axium & Echedorum flumina est. [*t*]

↓ (c) *Antigonia* hodie *Cojogna* [*u*], aliis *Antigona* dicitur.

ω (d) *Letæ* vel *Lete*, hodie *Letta* vel *Lita*, apud Sinum Thermaicum est, Thessaloniæ propinqua.

α (e) *Paraxis* vel *Paraxia* inter Thermaicum & Singiticum Sinus est, ipsaque Toronaicum Sinum continet.

β (f) *Pallene* vel *Pallena*, antea Herodoto teste *Phlegra* dicta ad Sinum Thermaicum in Isthmo (g) *Pallenensi* sita [*x*]. Eam Regionem gigantes habitasse feruntur, gens impia, & dissoluta; quam Hercules exstirpavit.

γ (h) *Cassandriam*, quæ hodie quoque *Cassandria* dicitur, Cassander instauravit, & de suo nomine appellavit. Ante id tempus enim *Potidæa* [*y*] nominata Corinthiorum erat colonia, bello Peloponnesiaco ab Atheniensibus expugnata, & habitata. Philippus verò Macedo circa id tempus, quo ei Alexander natus, eam expugnaverat. [*z*]

δ (i) A *Torone* Sinus, qui eam alluit, nomen habet, diciturque (k) *Toroneus*, & *Torenaicus*. A Pallene ad 60 stadia in Isthmo illo erat (l) *Olynthus* urbs celebris, quam *Mardonius* bello Persico expugnavit. *At Philippus* Macedo eam postea expugnavit, non tam armis, quam auro, corruptis propugnatoribus, direptamque evertit, frustra opem Atheniensium implorantem [*a*]. Urbs hæc patria fuit *Callisthenis* Philosophi gravis & diserti, imprimisque constantis; quem è sorore sua nepotem ad Alexandrum in Asiam miserat Aristoteles. Et Officio suo apud Regem non defuit Callisthenes, etsi nimio ipsi libertas orationis stetit.

ε (m) *Chalcidica* regio [*b*] Paraxiæ finitima est, inter Singiticum & Strymonicum Sinus protensa. [*c*]

ζ *Singus* vel *Singa* opidum ad Atho montis radices, *Sinumque*, qui inde (n) *Singiticus* appellatur.

η (o) *Acanthus* hodie *Eristo* [*d*] ad eundem Sinum *Singiticum*, & apud montem Athon est, inter *Singum op.* & *Nymphæum* promontorium, ibi Xerxes copias suas terrestres in tres partes divisit.

ϑ (p) *Amphaxitis* à Sinu Strymonico ad Thermaicum usque se extendit, Chalcidicam & Paraxiam habens à Meridie, Bisaltiam à Septemtrione, & Mygdoniam ab Occasu.

ι (q) *Thessalonica* [*e*] anteà *Therma* dicta, condita est à *Cassandro*, & *Thessalonica* Philippi filia, Alexandri M. sorore, quam Cassander sibi matrimonio copulaverat [*f*], ita appellata; hodieque *Salonichi* [*g*] dicta, magno numero Christianorum, Judæorum & Turcarum incolitur, emporiumque ad hunc sinum est celebre sedesque præfecti [*h*]. *Cicero*, per Clodii factionem Româ Italiaque pulsus, hic VII menses exsulavit. Strabonis ætate urbs hæc præ reliquis Macedoniæ urbibus hominum multitudine excellebat [*i*]. *Paulus Apostolus*, hic docens, non paucos utriusque sexus homines Christo adjunxit: ac licet per seditionem Judæorum inde fuerit exactus, duabus tamen epistolis ecclesiam illam etiam absens firmare voluit. Post id tempus *Theodosius I*, Imperator, occisis per tumultum aliquot ipsius ministris, promiscuæ multitudinis, militibus immissis, cædem edidit. Ante ducentos annos *Amurathes* urbem hanc [*k*] cepit: quum Veneti eam aliquamdiu tenuissent. Thessalonicenses fuère *Eustathius* qui in Homerum & Dionysium Alexandrinum commentarios scripsit, *Constantinus Harmenopolus*, *Demetrius Cydonius*, & *Theodorus Gaza* [*l*]. Ab antiquo urbis Thessalonicæ nomine (r) Sinus Thermaicus nomen habet.

HEKELII.

[*s*] Est & *Dion Cretæ* Insulæ Promontorium & Urbs ibidem, immo & Urbs *Epiri*, & Oppidum *Italiæ*, *Pisidiæ*, *Thraciæ* & *Cœles Syriæ*.

[*t*] De qua videndus *Plinius* Lib. IV. c. X. p. 54. lin. 5.

[*u*] Nisi *Pinetus* fallat in suo *Plinio Gallico*.

[*x*] Dicta a. est à *Pallena*, *Sithones* Filia & *Clethi* Uxore, & adscribitur ab aliis *Thraciæ*, ab aliis *Macedoniæ*.

[*y*] *Pausaniæ*.

[*z*] *Stephano* Urbs *Thraciæ* est.

[*a*] Sed quando *Herodotus* in *Polymnia* dicit, *Olynthum* quoque *Sidoniam* appellari, tunc non Urbem *Olynthum*, sed potiùs Regionem, in qua *Olynthus* & aliæ Urbes sitæ sunt, intelligit.

[*b*] *Castaldo* dicta *Jamboli*.

[*c*] Est & *Syriæ* Regio, in qua *Chalcis* Urbs.

[*d*] *Sophiano Erisso*.

[*e*] *Macedoniæ* quippe Metropolis.

[*f*] Et inde priùs *Halia* dicta.

[*g*] *Stephano*.

[*h*] Scri-

(a) Dion vel Dium. (b) Mygdonia. (c) Antigonia. (d) Letæ. (e) Paraxis. (f) Pallene. (g) Sinus Pallenensis. (h) Cassandria sive Potidæa. (i) Toronæ. (k) Sinus Toroneus. (l) Olynthus. (m) Chalcidica regio. (n) Singiticus sinus. (o) Acanthus. (p) Amphaxitis. (q) Thessalonica anteà Therma. (r) Sinus Thermaicus.

ϰ *Stagira*, Aristotelis principis Philosophorum cunis clara. λ Bisaltæ; opida, *Euporia*, *Ossa*, *Calliteræ*. μ Edonii; opida, ν *Amphipolis*, *Scotusa*, *Berga*. Orbeli, opidum *Gariscus*. ξ Sintici; opida, ο *Heraclea*, *Paræcopolis*, *Tristolus*. π Pelagones; opidum ρ *Stobi*. [1] Lyncestarum *Heraclea*, [2] Jororum, [3] *Jorum*, & [4] *Alorus*, [5] Almopum, *Europus*, [6] *Albanopolis*, [7] *Apsalus*, [8] Æstræorum, *Æstræum*, [9] Eordeorum, [10] *Daulia Dibolia*, [11] *Scampis*.

Bisaltæ. Edoniorum. Orbelorum. Sinticorum. Pelagonum. Almopum. Æstræorum. Eordeorum.

CAP.

[b] Scripsit de ea utilem atque elegantem Librum *Lucius Tarreus*, qui videndus.

[i] Vid. ejus Libr. VII. p. 592.

[k] Utpote omnium in universa *Græcia* hodiè celeberrimam, ingentem atque opulentam.

[l] Conf. *Quenstedtii* Dialogus de *Patriis Viror. illust.* p. 426. ubi videndum, quòd *Thessalonica* Urbs sacris pariter, ac profanis litteris celebrata, εὐανδροῦσα καὶ πολυάνθρωπος veteribus nuncupata sit.

BUNONIS.

ϰ *Stagira* prope montem Athon ad *Strymonicum Sinum* erat. Hanc quoque *Philippus* Macedo everterat urbem; sed in gratiam *Aristotelis* [m] eam restituit. *Hipparchus Philosophus* in eadem urbe fuit natus. Stagiritarum lex erat; Ἃ μὴ κατέθου, μὴ λάμβανε, quæ non deposuisti, ne tollas.

λ (a) *Bisaltiæ* Amphaxitis finitima est ad Meridiem. *Bisaltas* trans Nessum fl. circa Strymonem fl. incoluisse tradit *Livius* lib. 45. *Euporiam* Alexander omnia superans occupatam vocavit Διὰ τὸ εὔπορον. Steph.

μ (b) *Edonii* ad Strymonem fl. incoluerunt.

ν (c) *Amphipolis* Athenienfium colonia, ita dicta scribitur, quod Strymone flumine undique cingatur [n]. Postea à Christianis *Christopolis*, & à Turcis *Emboli* vocata est. Cæterùm clarissima in his oris urbs erat *Philippi*, à *Philippo* Macedone appellata; quum antea *Crenides*, à fontibus ibi scaturientibus dicta fuisset. Magnas opes è fodinis auri argentique cives possederunt. De his *Philippis* ita *Diodorus lib.* XVI. in anno *Philippi III.* Crenidas *deinde se conferens* (Philippus) *inductus multis, qui eam incolerent urbem, ex sui appellatione instituit, ut* Philippi *nominarentur. Erant in eo tractu fodinæ auri, sed tenues & non bene exploratæ; eas Philippus magnis operibus ita instruxit, ut annua ei redirent amplius mille talenta: nummum aureum* Philippi *nomine cudi instituit, &c.* Et Philippus, his locis regno suo adjectis, nummi aurei genus conflavit, quod ab ipso *Philippicum* dicebant. Rex iste venas hasce metallicas studiose scrutatus est. *Zanchius* tradit hanc urbem hodie vocari *Grixopolin*, quasi *Chrysopolin*. Ad hanc urbem (d) *Campi* erant *Philippici*, in quibus *Cassius* & *Brutus* ab *Octavio* & *Antonio* profligati sunt. *Hos Philippos* Stephanus constituit in Macedonia [o]; alii urbem hanc ponunt in Thessalia. *Pharsalus* vero Thessaliæ fuit urbs, ad quam Campi Pharsalici in quibus Pompejus à Cæsare victus. *Pharsalum* hanc Cluverius facit *Estiotidis* urbem; Laurembergii tabula eam collocat in Pelasgia. Ex Strabone & App. cognoscitur, urbem hanc fuisse ad Enipeum fl. qui in Peneum influit. Poëtæ tamen utramque pugnam in Philippicis & Pharsalicis eidem loco tribuunt exaggerandi causa. *Virgil. Georg. lib.* I. *circa finem*, (e) *Orbelia* ab *Orbelo* Macedoniæ monte appellata est, qui eam à Mœsia distinguit.

ξ (f) *Sintica* à Sinticis montibus nomen habet.

ο (g) *Heraclea* inde dicta est *Sintica*.

π (h) *Pelagoniæ* [p] incolæ *Pelagones*, etiam *Peones* dicti sunt. [q]

ρ (i) *Stobi* opidum, hodie *Starachino* vocatur; opidani *Stovenses*. [1] (k) *Lyncestarum* regio *Lyncestis* appellatur à fluvio *Lyncesti* vel *Lyncestio*, qui per eam decurrit, & in Erigonem labitur. *Lyncestis* ille fluvius aquam defert acidam, quæ pota instar vini homines facit temulentos. [2] (l) *Jororum* regio, à *Joro* opido, quod *Aloro* vicinum est, nomen traxit. [3] (m) *Jorum* hodie vocatur *Novigrad*. [4] (n) Et *Alorus* sive *Olorus*, hodie *Dianoro*. [5] (o) *Almopes* in Macedoniæ finibus ad Scardum montem collocantur, qui eos ab Illyricis separat. [6] (p) *Albanopolis* hodie *Albanopoli*, dicitur *Albaniæ* metropolis [s]: & [7] (q) *Apsalus*, nunc *Prespa* est. [8] (r) *Æstræi* Almopibus ad Meridiem ponuntur. [9] (s) Et Æstræis ad Meridiem collocantur *Eordei*, qui *Eordæi*, *Eordi*, *Heordæ*, *Heordenses*, & *Eordetes* leguntur. [10] (t) *Daulia*, hodie *Eladasagni* dicitur [t]. [11] (u) *Scampis* in tabulis recentioribus est Scampi; at aliis, *Ulagrada*, item *Struga* appellatur. Hæc est *Macedonia*, quæ quibusdam etiam *Macetia* dicta est: in sacris *Cethim* appellatur. *Cethim* autem fuit filius Javan. Hæc terrarum imperio olim potita quidem erat; Sed *Paulus Æmilius in ea 62 urbes uno die direptas vendidit.*

HEKELII.

[m] Qui Patriam eam agnovit.

[n] Priùs *Acra*, *Ejon*, *Myrica*, *Crademna*, *Andræmus*, item Urbs *Martis* & *Novemviæ*, *s. Græc.* ἐννέα ὁδοί, appellata.

[o] *Suidas* in *Thracia*.

[p] Quam nonnulli *Siciliæ* Regionem constituunt.

[q] *Strabo* Lib. VII. p. 598, hanc Regionem *Tripolim* vocat, quoniam saltem tribus constabat Urbibus.

[r] *Nardo* in suô *Livio Italico* novò prorsus nomine.

[s] Est & oppidum *Armeniæ Majoris*, ubi, referente *Sophronio Græco*, Div. *Bartholomæus* Apostolus est sepultus,

[t] Olim sub ditione *Therei*, Regis *Thracum* fuit. Unde *Philomela* ab *Ovidio* dicitur *Daulias*, quod in *Daulide* Urbe in Avem sui nominis fuerit conversa.

RE-

(a) Bisaltiæ. (b) Edonii. (c) Amphipolis. (d) Campi Philippici. (e) Orbelia. (f) Sintica. (g) Heraclea Sintica. (h) Pelagonia. (i) Stobi. (k) Lyncestæ. (l) Jori. (m) Jorum op. (n) Alorus. (o) Almopes. (p) Albanopolis. (q) Apsalus. (r) Æstræi. (s) Eordei. (t) Daulia. (u) Scampis.

CAP. X.

De Fluviis, Montibus ac Insulis Græciæ adjacentibus. 1

I.

FLuvii universæ Græciæ celebriores sunt isti; in Epiro α *Acheron*, cui *Pandosia* opidum appositum: quæ duo nomina cum *Alexander Rex* ancipiti oraculo monitus fatalia vitare vellet, in Brutiis Italiæ populis in eadem incidit atque interiit. In Acarnania β *Achelous*. In Peloponneso γ *Peneus*, δ *Alpheus*, ε *Panisus*, ζ *Eurotas* & η *Inachus*. In Græcia ϑ *Cephissus*, in duo Cornua scissus, quorum

REISKII.

1 Græcia non magnos adeo effundit fluvios, nec longo cursu, nec receptis pluribus locupletiores: Regio enim arctis plerumque terminis conclusa, mari tum Ægeo tum Ionio, multisque alicubi, quos utrumque creat, sinubus coercetur, ut fluvii ab monte aut Hydrophylacio suo non ita longe fluxum continuent, sed citius absorbeantur. Acheron Turcis Volecon, i. e. niger dictus, cursu aquoso auctuque cæteros fere præstat, plane alius ab Italico, Peloponnesiaco, & Bithynio Acheronte. Nec effert sese adeo Græca montium compages, vel ossatura illa montana, qua Græciam contineri totam stringique, ac notis quasi ossium secari contendimus: Hæc enim Kircheri de montibus in Mundo subterraneo part. I. lib. I. c. 8. sententia nunc placet. (a) *Acroceraunia* & *promontorium* his cognomine primum eminent ἀπὸ τῆς ἄκρας καὶ κεραυνῶ, i. e. à summitate & fulmine nominantur: Hæc tamen ab Asiaticis Acrocerauniis quantum distent, nemo non intelligit. (b) *Thermopylæ* sunt aperturæ montium vel transitus inter Alpenos Turchinemque, montes altissimos, tractu præcipiti ad OEtam usque montem porrecto: Ita Herod. lib. VII. (c) *Athos* Chersonesum aut peninsulam refert sinu Strymone, & Cingo altero interceptam, ut Isthmus ne quadrantem milliaris latitudine sua excedat: Græciæ ἅγιον ὄρος, Latinis etiam *mons sanctus* ob cœnobia XXI numerosa & ampla Græcorum monachorum domicilia, sed aliquot male munita. Ex omnibus *cœnobium S. Mauri* 600 etiam alumnorum patiens capaxque præstat; Cætera non sunt tanti pretii, & quandoque triginta hominum altrices. De duobus Eremitarum ordine juncto cohabitantium vicis quasi *Hagia Ena* & *Kerasia*, de regula Sabæ, quam sequuntur, & institutis monasticis non dicam, nec de pluribus quæ mihi Archimandrita sive Abbas ex illo monte Athanasius per Saxoniam nostram transiens, Luneburgi A. 1674, retulit, & Auctor anonymus in libello peculiari A. 1689, edito recenset. De Bibliothecis autem quæ inter Cœnobia hodieque Græca lateant, item Codd. MSris nihil aut parum invenies, nihil Athanasius ille mihi referebat. Nam Græcia libris varnefacta, præter Euchologi, aut Menologium MStum, & Homilias PP. aliquot vix promet alios, nisi quos ex Venetorum urbibus exportat aut coëmit.

BUNONIS.

α (d) *Acheron* ex (e) *Acherusia* profluit *palude*. Plinius [a] eum in Ambracium Sinum falso deducit. Ex eo & vicinis Pausanias ait Homerum fabulas suas de Inferis concinnâsse; unde est Acheron fl. Inferorum apud Poëtas. [b]

β (f) *Achelous* ex Pindo monte oriens, in mare Ionium contra Echinades insulas sese exonerat: olim dictus est *Axenus*, deinde *Thestius*, denique *Achelous*; ab incolis *Acarnas* vocatur. Strabo [c] ab ostio ejus initium facit Sinus Corinthiaci.

γ (g) *Peneus* hic supra Alpheum est: Sed Thessaliæ Peneus celebrior est: hodie vocatur *Igliaco*; ad eundem est Pylus Eliaca.

δ (h) *Alpheus* ex Stymphalo monte oriri scribitur: per Arcadiam & Elidem fluit, alluitque Olympiam seu Pisas; & inde sub terras conditus, in Sicilia prope Syracusas emergere creditur Poëtis. *Pisis* his vicinum erat *Olympii Jovis templum*, & *Olympicum* hic celebratum scribitur certamen. Ab hac urbe Italicæ (i) *Pisæ* ad Arnum fl. originem suam referunt.

ε *Pamisus*, *Panisus*, & *Panissus* in Messeniacum influit. Hunc maximum eorum, qui intra Isthmum sunt, fluviorum Strabo [d] dicit: & alius etiam obscuri Pamisi mentionem facit.

ζ (k) *Eurotas* ex Arcadia prope Ascam vicum ortus, defluit per Laconicam, & ipsam Spartam alluit: olim erat consitus oleis, & pretiosa ad eum effodiebantur marmora. Ad hunc fluvium exercere se Lacones soliti sunt decursu, & id genus laboribus.

η (l) *Inachus* nomen traxisse fertur ab *Inacho*, primo Argivorum Rege; per Argiam fluens *Argos* urbem alluit, & in Sinum Argolicum labitur. In Argia quoque (m) *Erasinus* fluvius est, qui è Stymphalide palude Arcadiæ oritur, apud quam paludem Stymphalidas volucres ab Hercule sagittis & tympanis expulsas ferunt. Hunc etiam fluvium sub terram aliquamdiu sese abdere, postea in Argolide emergere tradunt.

ϑ (n) *Cephissus* vel *Cephisus* albas oves facit: (o) *Melas* nigras.

HEKELII.

[a] Lib. IV. H. N. cap. 1. p. 50. lin. 12.

[b] Dicitur & *Acheron* Filius *Cereris* absque Patre, quem cùm in abdito *Cretæ* specu peperisset, is autem lucem aspicere non auderet, ad *Inferos*

(a) Acroceraunia. (b) Thermopylæ. (c) Athos. (d) Acheron. (e) Acherusia palus. (f) Achelous. (g) Peneus. (h) Alpheus. (i) Pisæ. (k) Eurotas. (l) Inachus. (m) Erasinus. (n) Cephissus. (o) Melas.

quorum dextrum ι *Asopus* fluvius, lævum κ *Ismenus* vocatur. In Thessalia λ *Sperchius* & μ *Peneus*. In Macedonia Ægæum mare petentes, ν *Aliacmon, Erigon*, ξ *Axius*, *Chabris*, ο *Strymon*. At in Adriaticum sinum sese exonerantes, π *Panyasus*, ρ *Apsus*, σ *Laus*, τ *Celidnus*.

II. Montium nobilissimi sunt; in Epiro υ *Acroceraunii* & φ *Pindus*. In Peloponneso, χ *Stymphalus*, ψ *Pholoë*, ω *Chronicus*, α *Taygetus*. In Græcia β *Callidromus*. Inter Græciam & Thessaliam, γ *Othrys* & Montes.

Inferos defluxit, ibique *infernalis Fluvius amarissimus*, qui primus excipit mortuorum Animas, effectus est. Alii *Titanis* & *Terræ*, s. *Cereris* Filium faciunt, ob id à *Jove* & ad *Inferos* dejectum ferunt quòd sitientibus *Titanis* limpidas præstitisset aquas. Meminit ejus *Virgil*. Lib. v. *Æn*. v. 99. Lib. vi. v. 207, & 295. Lib. vii. v. 91. 312, & 569. ut & Lib. xi. v. 23. *Horatius* Lib. i. *Carm*. Od. iii. v. 36. dicit, *Perrupit* Acheronta *Herculeus labor*. Sed. Lib. iii. *Carm*. Od. iii. v. 16. legitur *Acheronta fugere*.

[c] Lib. viii. *Geogr*. p. 610.

[d] Loc. cit. p. 657.

BUNONIS.

ι (a) *Asopus* Platæensem & Thebanum agrum dirimebat. Crediderunt fluvii hujus accolæ Mæandrum fl. per mare Ægeum transire in fontem Asopi.

κ (b) *Ismenus* etiam Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat: olim *pes Cadmi* dictus.

λ (c) *Sperchius* in Sinum *Maliacum* [e] devolvitur, devota Achillis coma & Gallorum, Brenno duce transitu memorabilis. [f]

μ *Peneus* præter Ossam Olympumque montes decurrens collibus dextrâ lævâque molliter curvis, nemorosis convallibus, Thessalica facit Tempe: undisque apertior Macedoniam & Magnesiam interluens, & *Pamisum* fl. excipiens, in Thermaicum Sinum decidit, cui peculiares tribuuntur laudes.

ν (d) *Aliacmon* seu *Haliacmon* inter Pidnam & Dium in Thermaicum Sinum influit, (e) *Erigon* sive *Erigoneus* ex Illyricis montibus oriens per Pæoniam fluens multis fluminibus auctus ab Axio fl. excipitur.

ξ (f) *Axius* ingens Macedoniæ fluvius, in Thermaicum Sinum influit.

ο (g) *Strymon* ex Orbelo, vel etiam Scamio monte manans in Ægæum mare influit; cujus Sinus eo loco Strymonicus appellatur.

π (h) *Panyasus* inter Dyrrachium & Apsum fl. in mare influit.

ρ (i) *Apsus*, aliis *Thapsus*, inter Panyasum & Apolloniam in mare Ionium decurrit.

σ (k) *Laus* apud Apolloniam est, & *Æas* & *Aous* & *Auas* & *Alorus* vocatur.

τ (l) *Celydnus* ultra Amantiam juxta Epiri confinia fluit, & Macedoniæ terminus est versus *Austrum*.

υ (m) *Acrocerauniis* [g] montibus secundum Europæ sinum, id est, Adriaticum terminat Plinus [h]. Sunt autem montes Epiri altissimi, hodie montes de *Chimara* seu *Chimera* & *Chimarioti* [i] dicti.

φ (n) *Pindus* mons inter Epirum & Thessaliam est, unde à nonnullis tribuitur Thessaliæ. Procurrit autem ab Acrocerauniis jugis ad Thermopylas, & ex medio sui brachium emittit, quod facit Parnassum, ac terminatur in *Helicone*. Unde jam planum fit, quare Poëtæ hæc tria montium nomina confuderint.

χ (o) *Stymphalus* mons inter Arcadiam & Achajam propriam est, Herculis labore notus, ex quo aut ejus palude Erasinus oritur.

ψ (p) *Pholoë* mons Peloponnesi in Arcadia excelsus, silvosus & nivosus. Est quoque *Pholoë* mons Thessaliæ Othry proximus Centaurorum sedes; ubi Hercules Centaurum aggressus est. *Centauria* herba hic provenit optima. [k]

ω (q) *Chronicus* prius *Crunos* in *Laconica* est. Quum Saturnus Jovem fugiens, in eo latuisset, nomen mutavit.

α (r) *Taygetus* mons non longè à mari exortus, ad montium Arcadicorum radices usque procurrit. Imminebat Spartæ & Amyclis, unde & *Amyclæus* dicitur. In summo ejus vertice erat locus *Teleton* dictus, ubi equus soli immolabatur. Abundabat feris, ideoque venationi Spartanorum juvenum erat opportunus. Cotes habebat, quibus post Creticas Plinius [l] tribuit secundas. Quum terræ motum futurum prævidisset *Anaximander* Physicus, monuit Lacedæmonios, ut tecta & urbem relinquerent, armatique in agro excubarent, nec frustra. Urbs enim eo tempore corruit tota, & ex monte Taygeto extrema quasi puppis avulsa est. [m]

β (s) *Callidromus* Oetæ monti vicinus est & quasi pars ipsius, Thermopylis imminens: per quem Epialtes Xerxis copiarum partem duxit & Græciam Regi prodidit.

γ (t) *Othrys* inter Doridem & Thessaliam est, Dolopibus conterminus, nivibus diu contectus, Cænei Perrhæbi, & Lapitharum sedes; abundabat lyncibus. Ad radices ejus erant Melienses Xenophonti & Thucydidi memorati. *Oeta* à Græcia submovet Thessaliam, & longo tractu per continentem hanc transversam procurrit, ad sinum usque Maliacum, ubi ex utroque latere duorum fluminum in mare se mergentium ostia propinqua videt; Boagrii in Locris, & Sperchii in Phthiotide: quorum ad illud Thronium, ad hoc Heraclea opida. Montem hunc Græciam ita intersecare, ut Apenninus Italiam, auctores tradunt. Ubi ad mare desinit Oeta, inter arduas rupes illas efficit angustias, quas πύλας Græci, id est, *portas* dicunt: itemque (u) *Thermopylas*, ab aquis calidis, Herculis lavacris, virtute Spartanorum & Regis eorum Leonidæ, Persarumque clade nobilitatas. E regione Thermopylarum inter Eubœam & Thessaliam (x) *Atalanta*, parva insula collocatur.

HEKELII.

[e] Velocissimo cursu.

[f] *Apollodorus Borum* eum cognominat. Sed *Sophiano* dicitur *Xerras* atque *Agroumela*.

[g] Quos *Servius* propter altitudinem & jactus fulminum sic dictos putat.

[h] Lib.

(a) Asopus. (b) Ismenus. (c) Sperchius. (d) Aliacmon. (e) Erigon. (f) Axius. (g) Strymon. (h) Panyasus. (i) Apsus. (k) Laus. (l) Celydnus. (m) Montes Acroceraunii. (n) Pindus. (o) Stymphalus. (p) Pholoë. (q) Chronicus. (r) Taygetus. (s) Callidromus. (t) Othrys. (u) Thermopylæ. (x) Atalanta ins.

& δ *Oeta*. In Phocide ε *Helicon* & ζ *Parnassus*. In Bœotia η *Cithæron*, fabulis carminibusque celebratissimus. In Attica ϑ *Hymetto* meritissimè tribuitur principatus, quod apprime florulentus, eximio mellis sapore, & externos omnes & suos vincit. In Thessalia ι *Olympus*, κ *Pelius* atque λ *Ossa*, Gigantum fabula belloque memorati. In Macedonia μ *Athos*, quem Xerxes, Græciæ bellum inferens, perfossum velificavit.

III. *Insulæ*

[*h*] Lib. III. H. N. c. XXIII. p. 48. & Lib. IV. c. I. p. 49. Eorum quoque meminit *Horatius* Lib. I. *Carm.* Od. III. v. 20.

[*i*] S. *Cimarioti*.

[*k*] Est & *Pholoë* Famula cujusdam *Textricis* apud *Virgil.* Lib. V. *Æneid. v.* 285.

[*l*] Lib. XXXVI. c. XXII. p. 648. lin. 48.

[*m*] Vid. *Plinii* Lib. II. c. LXXIX. p. 24.

BUNONIS.

δ Mons iste *Oeta* interitu & sepulchro Herculis quoque nobilis est: Ex eo enim Herculem, mortalitate exutâ, Deorum consensu in cœlum ascendisse crediderunt Poëtæ [*n*]. Locus iste, quo se combussit Hercules, *Pyra* dictus est; ubi sacrificavit Acilius consul. Monti huic auctoribus annectuntur, *Corax*, *Othrys* & *Callidromus*.

ε (a) *Helicon* Parnasso vicinus est [*o*], in quo etiam Musarum domum statuebant prisci poëtæ; in eodem Orphei sepulchrum, in quo nidificabant philomelæ. Hic quoque fontes Hippocrene, seu Caballinus; & *Aganippe*, qui in Musarum luco ortus in Permessum incidit fluvium; & hic in Holmium, quem postea *Copais* lacus haurit. Ad eum sunt *Thespiæ*, *Ascra*, *Nissa*.

ζ (b) *Parnassus* mons biceps, sedes & domicilium Musarum, Delphis imminebat; alterum jugum Apollini, alterum Baccho erat sacrum: hoc *Nissa*; istud *Cyrrha* dictum. Herodotus tamen ei unum tantum tribuit jugum [*p*]. Hodie in eo monte Cœnobium esse ferunt, in quo instructissima manu scriptorum codicum bibliocheca.

η (c) *Cithæron* Musis etiam sacer erat, ex quo Asopus fl. profluit. Servius illum facit Parnassi partem, eumque dividit in *Heliconem* Apollini sacrum; & *Cythæronem* Baccho dicatum. In eo *Trieterica* celebrabantur. Feris erat refertus; qua de causa *Oculus Dianæ* nominatur ab Euripide.

ϑ (d) *Hymettus* Athenis proximus est, melle [*q*] abundans, quod cum Hyblæo certat: unde *Hymettia mella* [*r*], & *mella Attica* adeo præcipua ut in proverbium abierint pro *suavi eloquentia*. Mons iste olim & *Cecropius* dictus marmore, Jove Hymettio, à quo pluvia petebatur, Apolline προοψίῳ, i. e *providente*, & eo tauro, quem Theseus occidit, etiam nobilis fuit.

ι (e) *Olympus* Ossæ & Pelio vicinus excellenti vertice tantum attollitur, ut summa ejus cœlum accolæ vocent. Ara in cacumine erat, Jovi dicata, cujus altaribus, si qua de extis fuerant illata, nec difflabantur ventosis spiritibus, nec humentibus pluviis diluebantur: sed volvente anno, cujusmodi fuerant relicta, ejusmodi reperiebantur. Literæ in cinere scriptæ, usque ad alteram anni cerimoniam permanebant. Huc nemo poterat conscendere, nisi qui admovisset naribus spongiam oleo plenam. A splendore appellatus est Olympus, quasi ὁλολαμπής, quod totus luceat, aut resplendeat; & divinam sedem ob eximiam altitudinem ei assignabant veteres.

κ (f) *Pelius* sive *Pelion* nuptiali convivio *Thetidis* & *Pelei* celebratur: itemque Centaurorum & Lapitharum certaminibus. A Strabone [*s*] in campo Pelasgico collocatur. Ferunt *Chironem* Centaurum heroum filios, in iisque *Achillem*, in Pelio monte docuisse artes principe loco natis dignas, id est, pacis & belli.

λ (g) *Ossam* ab Olympo terræ motu avulsum, Tempe fecisse, & Peneum fl. qui multis amnibus receptis ibi stagnare solitus fuerat, ad mare expeditiori cursu transmisisse ferunt. De his montibus, & Gigantum bello noti sunt Maronis versiculi: [*t*]

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam,
Scilicet atque Ossæ frondosum involvere Olympum:
Ter pater exstructos disjecit fulmine montes.

μ (h) *Athos* [*u*] supra Singiticum sinum est; mammæ formam habere dicitur, acutissimus & altissimus. Qui verticem ejus habitant, tribus horis solem antè videre perhibentur, quàm qui sunt in continenti. Umbram solstitio in Lemnum usque jaculari scribit Plinius [*x*]. Melæ mons [*y*] est adeò elatus, ut credatur altius, quàm unde imbres cadunt, surgere. Capit opinio fidem, inquit; quia de aris, quas in vertice sustinet, non abluitur cinis: sed quo relinquitur aggere, manet [*z*]. In summo opidum fuit (i) *Acroathon*, in quo dimidio longior quam in aliis terris ætas habitantium erat. *Stasicrates* architectus Alexandro M. affirmaverat, hunc aptissimum esse montem, qui in humanæ statuæ formam effigiaretur, ita ut sinistrâ manu urbem contineret, dextrâ autem amnem in mare decurrentem funderet. Athon illum hodie *Sacrum Montem* nominari sunt qui scribunt; quod totus habitetur VI millibus monachorum Christianorum, quos tenere ajunt monasteria XXIV contra piratas benè munita & clausa. Celebriora sunt *Gatopedos*, & *Agias-laura*. Ibidemque etiam conspici *Zonaræ monumentum*: instructissimas quoque manuscriptorum codicum in cœnobiis illis esse bibliothecas.

HEKELII.

[*n*] Unde factum est nomen Tragœdiæ *Senecæ*, quæ HERCULES OETEUS inscribitur.

[*o*] Eique æmulus & altitudine & circuitu.

[*p*] Vid. *Strabo* Lib. VIII. p. 691.

[*q*] Et Apibus.

[*r*] Ap. *Horatium* Lib. II. *Sermon.* Sat. II. v. 15.

[*s*] Lib. IX. p. 807.

[*t*] Lib. I. *Georg.* v. 281. seqq. hunc in modum extantes.

[*u*] Vel *Athon*.

[*x*] Lib. IV. c. XII. p. 58. lin. 12.

[*y*] Lib. II. c. II. p. 184. lin. 16. seqq.

[*z*] Conf. *Solini Polyh.* c. XXI. p. 43. lin. 17. seqq.

BU-

(a) Helicon. (b) Parnassus. (c) Cithæron. (d) Hymettus. (e) Olympus. (f) Pelius. (g) Ossa. (h) Athos. (i) Acroathon op.

III. *Insulæ* Græciæ littori adjacent innumeræ. Harum, præter Cretam, quæ separatim dicetur, clarissimæ Ionio in mari ν *Corcyra*, cum opido ejusdem nominis, nunc *Corfu*, Venetæ ditionis unà cum ξ *Cephalenia*, & ο *Zacyntho*; quarum hæc nunc *Zante*, illa *Cefalogna*. Prope Cephaleniam inter non ignobiles est ϖ *Ithaca*, Ulyssis nomine maxime illustris, nunc *Isola del Compare*.

Insulæ ad Græciam. Corcyra. Cephalenia. Zacynthus.

IV. In ρ Ægæo mari *Eubœa*, vulgò nunc *Negroponte*, Bœotiæ avulsa putatur, tam modico interfluente σ *Euripo*, ut ponte jungatur. Opida in ea quondam opulentissima, τ *Carystus* & υ *Chalcis*. Hinc versus Septemtriones est φ *Scyrus*, vulgo *Sciro*; & ultra χ *Lemnos*, nunc *Stalimene*; inter hanc & Thracium littus, ψ *Samothrace*, vulgo *Samandrachi*; ω *Lesbus*,

Eubœa. Carystus & Chalcis op. Scyrus. Lemnus. Samothrace. Lesbus.

BUNONIS.

ν (a) *Corcyra* Buthroto continentis urbi & Thesprotis opposita est, in hac Phæacas ponit Homerus, & Alcinoi hortos. Coloniam eò deduxerunt Corinthii tempore Numæ. Urbem habebat in Septentrionali litore ejusdem cum insula nominis. Potentiâ navali plurimùm olim valuit. In eadem erat *Cassiope*, hodie *S. Marie di Cassiopo*, ubi fuit templum Jovis eximium.

ξ (b) *Cephalenia* Acarnaniæ opposita, & *Samos* sive *Same* ab urbe dicta est. *Cephaleniæ* nomen à *Cephalo* Atheniensi inditum quidam volunt. Cephalenas Ulyssem secutos in expeditionem Trojanam Homerus auctor est: Capras in hac insula sex mensibus non bibere tradit Ælianus; & quod ab altera parte fluminis cicadæ sint, ab altera non item. Antonius, Ciceronis in consulatu collega, damnatus hîc exsulavit, urbemque condere novam cœpit, quam tamen non absolvit.

ο (c) *Zacynthus* [a] in Meridiem non longè à Cephalenia est, *Cassiopa* [b] & *Hyria* etiam dicta: Hujus incolas armorum ac belli imperitos, divitiis ac deliciis enervatos Athenæus tradit. In eaque *M. T. Ciceronis* epitaphium esse, sunt qui scribunt.

ϖ *Ithaca* Cephaleniæ ad Ortum vicina montem habet Neriton, à quo Ulysses, *dux Neritius* dicitur. Lepores in hac insula [c] non nasci tradunt.

ρ (d) *Ægæum* mare appellatum volunt alii ab *Ægæo*, Thesei patre [d], in eo submerso; alii ab Amazonum regina; alii ab *Ægæis* Eubœæ urbe: hodie *Archipelago* dicitur. Ægæo mari, Plinius [e] inquit, nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium verius, quam insula αἴξ nomine, specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exsiliens.

σ (e) *Euripon* vocant rapidum mare, & alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis, adeò immodicè fluens, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustretur. Plin. [f]. Insula (f) Eubœa tria illustria habet promontoria, *Cœneum*, quo vadit in Septentrionem; duobus aliis in Meridiem extenditur, quorum *Gerestus* spectat Atticam; *Caphareus* prominet in Hellespontum; ubi post Ilii excidium Argiva classis gravibus casibus affecta est.

τ (g) *Carystus* marmore nobilis est, quod *Carystium* inde appellatur. Habebat *Carystias aves*, quæ flammas impune involabant, Carbasa etiam, quæ inter ignes valent. Apud hanc urbem, Strabone [g] teste, lapis nascitur, qui plectitur & texitur, adeoque mantilia ex eo conficiuntur, quæ ubi sordium quid contraxerunt, flammis injecta purgantur; perinde atque maculæ linteorum eluuntur aqua.

υ (h) *Chalcis*, Eubœæ metropolis ad Euripum est, ex adverso Aulidis in Bœotia: Ea plures in multas Europæ regiones misit colonias. Nati in hac urbe scribuntur *Isæus* orator, & *Lycophron*. *Aristoteles* quoque ibidem mortuus aut morbo, aut veneno. Sunt qui scribunt, eum in Euripum sese abjecisse; quod caussam tam violenti cursus recursusque non posset expedire. In eadem quoque insula urbs vetusta & potens erat *Eretria*, quæ proximum à Chalcide locum dignitatis facile tuebatur. Ab ea dicti sunt *Philosophi* quidam *Eretrienses*, à Menedemo orti.

φ (i) *Scyrus* nota est *Achillis*, in gynæceo Lycomedis, Regis hujus insulæ, latitantis atque expeditionem Trojanam detrectantis, fabulâ. Nota etiam *Thesei sepulchro*.

χ (k) *Lemnum* insulam aliquando fœminæ, omnibus qui mares erant, occisis, tenuisse dicuntur. Eam cepit Miltiades. *Philostratus* ex eadem ortus est. Terra etiam Lemnia celebris est. Hinc Græcis in obsidione Trojæ vinum advectum tradit Homerus.

ψ (l) *Samothrace*, quæ & *Samothracia*, *Perseum* Regem Macedonum ultimum, victum ab *Æmilio Paulo*, fugientem excepit. Ea instar *asyli* patebat supplicibus, præterquam homicidii reis. *Paulus Apostolus* Troade profectus recto cursu hîc appulit. Huic insulæ vicina est (m) *Imbrus* olim ab Otane Persarum duce capta. Postea à Romanis devicto Philippo Macedonum rege, Atheniensibus est donata. Scyro vicina insula est *Alonesus* sive (n) *Halonesus* quam prædonibus eripuit Philippus.

ω (o) *Lesbus* [b] ante *Assum* promontorium Troadis: *Lesbia regula* in proverbium abiit [i]. *Lesbii* etiam *cantores* celebres habiti sunt, qui accersiti Lacedæmonem, cives tumultuantes suavitate cantus ad concordiam revocabant, quos propterea cæteris cantoribus præferebant: unde proverbium; [k] *Post LesbiumCantorem*; quum quis non primas tenet, sed secundas. Insula hæc fertilitate, vini generositate & puellis formosis nobilis erat.

HEKELII.

[a] Quam *Silius Italicus Dulichium* vocavit.
[b] *Orosio*.
[c] Aliàs *Caprarum* fertilissima.
[d] Et *Athenarum* Rege.
[e] Lib. IV. c. XI. p. 55. lin. 25. seq.

Mm [f] Vid.

(a) Corcyra. (b) Cephalenia. (c) Zacynthus. (d) Ægæum mare. (e) Euripus. (f) Eubœæ prom. (g) Carystus. (h) Chalcis. (i) Scyrus. (k) Lemnus. (l) Samothrace. (m) Imbrus. (n) Halonesus. (o) Lesbus.

Chius. Mitylene op. Ægina. Salamis. Cyclades insulæ. Andrus. Delus. Paros.

bus, nunc *Metellino*, & α *Chius*, nunc *Scio*, Asiæ attribuuntur. In Lesbo quondam opidum nobilissimum β *Mitylene*, unde hodie insulæ nomen. In Saronico sinu γ *Ægina*, nunc *Engia*; δ & *Salamis*, nunc *Coluri*; excidio classis Persicæ nota.

V. Dein quæ in medio mari veluti in orbem jacent, ε *Cyclades*, in quibus notiores ζ *Andrus*, nunc *Andri*; η *Delus*, *Sdille*, & ϑ *Paros*, *Pario* marmore nobi-

[f] Vid. iterùm Lib. II. cap. XCVII. 28. lin. 24.
[g] Lib. X. p. 7. Tom. II. Oper.
[h] Olim *Antissa*, *Lasia* ac *Pelasgia* dicta.
[i] Conf. *Erasm.* Chil. I. Cent. V. *Adag.* XCIII. p. 160. col. a. & ex eo *Manutius* in *Adag.* p. 233. col. a.
[k] Ap. eund. *Erasm.* Chil. I. Cent. VI. *Adag.* XLII. p. 176. col. b. & *Manutium* p. 258. col. b.

BUNONIS.

α (a) *Chius* maris Icarii insula Ioniæ adjacet & promontorio Argeno. *Masticben* gignit; vinoque abundat optimo. *Chius risus* in proverbio est de lascivo luxu [l].

β (b) *Mitylenen* urbem multis celebrat Cicero oratione de lege agraria, ob situm, ædificiorum pulchritudinem & soli fertilitatem.

γ (c) *Ægina*, quondam *OEnone* dicta, Atticam inter & Megaridem, atque hanc Peloponnesi oram sita, nobilissima est virtute & navali copiâ, quam Persico bello Græciæ declaravit. In pugna enim Salaminia cum Atheniensibus de palma quasi contendere ausa est. Sævo admodum Athenienses decreto sanxerant, ut Æginetis, quòd re nautica excellerent, pollices præciderentur, ne remos ducere possent. Nimis enim imminebat Ægina Piræeo.

δ (d) *Salamis* medio prope loco inter Athenas & Megaram sita, urbem habebat ejusdem nominis. Adeo brevi intervallo à continenti erat diremta, ut Xerxes angustias illas maris ingestâ terrâ complanare & insulam continenti adjungere sit conatus: Eam tanquam regiam sedem, olim tenuisse scribitur Telamon, Ajacis & Teucri pater. Gravia olim de hac insula gesta sunt bella, itaque vires Atheniensium attritæ, ut lege latâ sancirent pœnam capitis ei, qui de insula illa vindicanda aliquid ferre ad populum esset ausus; Solon igitur, uti ne eam extimescere necesse haberet, & tamen patriæ prodesset, furere se simulavit: atque ita versibus ipsi insolitis suadere Atheniensibus cœpit, ut insulam armis repeterent.

ε (e) *Cyclades* dictæ sunt insulæ, quod *Delum* undique cingant instar circuli; aut quia in orbem jacent.

ζ (f) *Andrus* non longè ab Eubœa distans celebris est. *Themistocles* quondam ad Andrios Atheniensium pecuniæ cogendæ causâ legatus, duabus se comitatum Deabus venire dicebat, *Suada* & *Violentia*. Illi contra, duas sibi semper pertinaciter adhærere Deas respondent satis urbanè, *Paupertatem* & *Impotentiam*.

η (g) *Delus* [m] Aristoteli *libr. de meteoris* videtur dicta, quod repente apparuerit enata. Δῆλος idem est quod *manifestus* [n]. Habebat quondam urbem ejusdem nominis in planitie sitam, & montem *Cynthum*, fluviumque *Inopum*. Et quod in hac insula *Apollo* & *Diana* matre *Latona* crederentur nati, hæc Cynthia & ille Cynthius appellati sunt [o]. Post Corinthi excidium Delum potissimum transierunt ejus mercatores ob portus commoditatem, & templi immunitatem, quod Apollini sacratum erat. Sub initium belli Persici, quum Darius Hystaspis Datin & Artaphernem adversus Athenienses misisset, Delumque appulissent; ac deinde adversus Eretriam navigassent: statim post illorum digressum Delos tremuit (*ut Delii ajunt*) ad meam usque ætatem & primum & postremum commota: Deo mala ventura hominibus portendente: de qua in oraculo ita scriptum, & *Delon quamvis immota movebo*; ita scribit *Herod. l.* VI. [p] quam deinde commune ærarium Græciæ constituebant. In Delo sepelire mortuum non licuit. In Rheneam igitur vicinam insulam desertam eos trajiciebant. Canem quoque esse in Delo non sinebant.

ϑ (h) *Parum* insulam primò *Pactiam*, postea *Minoida* [q] vocârunt: quod à *Minoë* subacta, ejus legibus uteretur [r]. Opidum ejus insulæ frustra oppugnavit *Miltiades*. *Archilochus* poëta eam quoque nobilitavit: Itemque ara cujus latera singula stadium implebant. Cæterùm in XII Cycladum chorum referuntur etiam sequentes, Paro vicina (i) *Naxus* cum opido ejusdem nominis; ubi mulieres octavo mense dicuntur parere. Hæc insula à Xerxe prima defecit, bellumque cum reliquis civitatibus Græciæ acerrimum ei intulit. Prope hanc est (k) *Seriphus*, quæ ranis suis claritatem debet, quamvis mutis; præsertim si in Scyrum deportentur. Unde proverbium ortum, *rana Seriphia* [s]. Hanc in insulam, uti & (l) *Gyarum*, Romani damnatos relegârunt; quam tamen in numerum Cycladum non recipit Strabo [t]. (m) *Siphnus* auri & argenti metallis dives ex decimis suis thesaurum Delphis sacravit locupletissimum. (n) *Syrus* patria *Pherecydis* Philosophi & Tragici Poëtæ. (o) *Myconus* sive *Mycone* [u] Delo vicina est, cumque ea, ut fabulantur, copulata. Sub hac insula, si Poëtis credimus, ultimi Centaurorum jacent, ab Hercule interfecti. (p) *Tenus* splendidum habebat Neptuni templum. Fontem in ea esse prodiderunt, cujus aqua vino permisceri nequeat. (q) *Telus* unguento nobilis. Supra Andrum è regione Chii (r) *Ceos* est, quæ & *Cia* vocatur, cui vicina (s) *Helene* insula ejus stupro nota. *Ceos* Strabonis ætate duas tantum habebat urbes, *Julidem* & *Carthæam*, quum antea habuisset quatuor. (t) *Julis* patria fuit *Simonidis poëtæ* Lyrici; & *Bacchylidis*, qui fuit ejus consobrinus; *Erasistrati* medici, & *Aristonis* Peripatetici: Item *Simonidis*, qui artem memoriæ primus invenit. Apud Ceos lex erat, ut LX *annis majores interficerentur*. Iidem aliquando obsessi ab Atheniensibus decreto sanciverunt, ut majores natu interficerentur. Itaque hostes ipsos eâ crudelitate commotos obsidionem solvisse ferunt. In Cycladum numero erat etiam (u) *Leria*, cujus incolæ omnes

(a) Chius. (b) Mitylene. (c) Ægina. (d) Salamis. (e) Cyclades. (f) Andrus. (g) Delus. (h) Parus. (i) Naxus. (k) Seriphus. (l) Gyarus. (m) Siphnus. (n) Syrus. (o) Myconus. (p) Tenus. (q) Telus. (r) Ceos. (s) Helene ins. (t) Julis op. (u) Leria.

nobilis. Et circum Cycladas, quia dispersæ, ι *Sporades*; in quibus clariores κ *Icaria*, nunc *Nicariæ*, λ *Patmus*, *Palmossa*, Joannis Theologi exsilio insignita. Nobiles præterea sunt, μ *Samus*, vulgò *Samo*; ν *Cos*, nunc *Lango*; & ξ *Carpathus*, *Scarpanto*; quæ contribuuntur Asiæ. Sporades. Icaria. Patmus. Samus. Cos. Carpathus.

omnes ob improbitatem olim malè audiebant. Item (a) *Clarus*, unde *Apollinem Clarium* dictum quidam existimant [x] (b) *Ios* parva insula, in qua Homerum funeratum scribunt [y]. (c) *Melos* omnium insularum rotundissima est. In Melios, Lacedæmoniorum colonos, bello Peloponnesiaco inclementer consuluerunt Athenienses, civibus eorum, & omnibus, qui pubertatem attigerant, interfectis; pueris verò ac fœminis divenditis.

ι (d) *Sporades* ita appellatæ sunt, quod per æquor illud quodammodo sparsæ, disseminatæque videantur.

κ (e) *Icaria*, sive *Icarus*, supra Patmon ponitur, è regione Sami [z].

HEKELII.

[l] Sicuti iterùm testis est *Erasm.* Loc. cit. Cent. v. *Adag.* lxxi. p. 154. col. b.

[m] Quam anteà *Asteriam*, *Chamidiam*, *Cynethum*, *Lagiam* & *Pyrpilen*, quòd ignis ibi primùm sit repertus, dictam esse novimus.

[n] Nam cùm anteà Mari tecta esset, *Latonæ* locum ad pariendum quærenti repentè se ostendit.

[o] Ex qua opinione nominum illa Insula eorum Deorum sacra putata est, tantumque ei Religionis semper fuit, ut ne *Persæ* quidem, quum Bellum toti *Græciæ*, Diis, hominibusque indixissent, & mille numero Navium classem ad *Delum* appulissent, quicquam conarentur aut violare, aut attingere.

[p] P. m. 175. Edition. ex Interp. *Laurentii Vallæ* in fol.

[q] *Ac Plateam*.

[r] Hodiè dicitur *Pario*, quæ est famigerabilis ob Marmor candidissimum & sculpturæ aptissimum, quod in ea reperitur. Vid. *Plin.* Lib. xxxvi. c. v. p. 634.

[s] Conf. *Erasm.* Chil. i. Centur. v. *Ad.* xxxi. p. 42. col. b. & ex eô *Manutius* in *Adag. selectior.* p. 204 col. a.

[t] Lib. x. *Geographiæ* p. 79. Tom. ii. *Oper.*

[u] Quam *Sophianus* & *Niger* hodiè *Micolen* dictam putant.

[x] Quoniam illic *Fanum* habuisse dicitur, in quo *Responsa*, epotâ Aquâ, edebantur; breviore tamen vitâ bibentium.

[y] Oraculo np. sic jubente, ut in Materna patria sepeliretur, proptereà quod Matre certâ, Patre verò incertô natus esset.

[z] Unde autem dicta sit, docet *Ovid.* Lib. viii. *Metam.* Fab. V. *v.* ult.

BUNONIS.

λ Prope Letum est (f) *Patmus*; nomen habere traditur à vestigio pedis. (g) *Amorgus* etiam Sporadibus adscribitur à Strabone [a]: patria est *Simonidis* Poëtæ Jambici: quem ad affectus movendos & lachrymas eliciendas plurimum habuisse virium perhibent.

μ (h) *Samus* contra Ephesum sita est: ubi primum vasa fictilia facta sunt. *Samii literati* per ignominiam dicuntur, id est stigmatis notati. Deficientibus enim civibus coacti sunt Samii servos suos stigmate notatos in civium numerum & ad reip administrationem recipere. Samo ortus est *Chœrilus* Poëta, qui victoriam Atheniensium contra Xerxem versibus scripsit; pro singulis versibus singulos stateres aureos recipiens.

ν (i) *Cos* vel *Coos* contra Halicarnassum sita, patria est *Apellis* pictoris & *Hippocratis* medici; insula ferax & pecoribus abundans. *Coi* fuêre diserti, & *Chii* loquaces: unde proverbium: *Chius Coum loqui non sinit.* [b]

ξ (k) *Carpathus* [c] mari vicino nomen dedit. Ea jacet [d] contra Ægyptum, inter Cretam & Rhodum; à qua vicinum pelagus *Carpathium* appellatur. Hîc Proteus aliquando regnavit.

HEKELII.

[a] Lib. x. *Geogr.* p. 83. Tom. ii. Oper.

[b] Sic *Chius ad Coum* ap. *Erasm.* Chil. ii. Cent. vii. *Ad.* lxviii. p. 460. col. a. & *Manutium* in *Adagiis* p. 682. col. a. de *Comparatione* & *Pugna vehementer inæquali* dicitur.

[c] Quatuor Urbibus insignis.

[d] Ducentorum Stadiorum circuitu.

(a) Clarus. (b) Ios. (c) Melos. (d) Sporades. (e) Icaria. (f) Patmus. (g) Amorgus. (h) Samus, (i) Cos. (k) Carpathus.

CAP. XI.

De incolis Græciæ & nova ejus descriptione.

I.

GRæciam omnium Europæ terrarum primam habitatam fuisse, cum multa alia, tum in primis situs argumento est: quippe quæ proxima accedit Asiæ, ubi primum hominem formatum scimus. Inde igitur brevis ac facilis in Græciam trajectus. Suis sibi Regibus, Ducibus ac Magistratibus discreti, populi ac civitates egerunt, donec *Philippo* Macedone debellante tota Græcia Incolæ Græciæ.

 Mace-

Macedonico imperio subjecta est. Dein *Romani* ejus imperio potiti, post hos *Gothi* ac *Hunni* devastârunt magis, quàm coluerunt: novissimi Saraceni ac *Turcæ* in hunc usque diem tenent.

II. Hinc Græcia, abolitis priscis regionum ac populorum vocabulis, in nova nomina divisa est: quæ olim Peloponnesus erat, nunc α *Morea* dicitur; quæ Græcia propriè, nunc β *Livadia*; quæ Thessalia, nunc

REISKII.

1 Græcia quidem propinquè Asiæ adhæret, ut unus Archipelagus intercedat: Nec proxima tamen, ceu nostro Cluverio videtur. Nam Thracia longe propior, unus ut Bosphorus intersit, adjungitur. (a) Neque gloria debellatæ totius Græciæ ad Philippum, sed ad hujus filium Alexandrum à Græcis Scriptoribus transfertur: Quamquam *Philippus* bello inter Respub. sociali moto callidis arcanisque consiliis libertati graviter inhiavit, vimque non exiguam intenderit. Denique *Romani* universam Græciam sub primis Impp. suo imperio coercuerunt. (b) Sed ab Auctore nostro prætereuntur *tres Gallorum in Græciam expeditiones*: Una duce Brenno, altera duce Belgio aut Belgione, tertia duce Brenno & Acichorio, quam sævissimam Pausanias atque Polybius designant, quatuor extinctis regibus. Hos ergo Gallos potius, quam Gothos & Hunnos citare Auctor debuerat, quos nullam in Græcos veteres impressionem fecisse memini: Nec *Saraceni novissimi*, *gens plane a Turcis alia*, domuerunt Græciam, neque adhuc tenent; Etsi Muavias & Soleimannus, duo Chalifæ, Thraciam suis classibus obruerint. Sed nova Græcia nos ad sese vocat, quam Turci (c) *Rumiliam*, Græcosque *Rumilos* vocant, quod hi stolidius Romanorum nomine gaudeant. Quam vero ad hanc partem multa, quam insignia observata suppetunt? Hæc de urbibus terrisque hodiernis ab Leunclavio, Tavernerio, Petro du Val, Neutschuzio aliisque Hodœporiorum Scriptoribus peti commodè possunt.

BUNONIS.

α In *Morea* nobiliora opida hodie sunt (d) *Clarentia* ad mare Ionium, olim *Dyme*, *Clarentiæ Ducatus* hodie caput; cujus in bellis Turcicis frequens fit mentio. Est illa urbs in solo fertili ac amœno posita; eratque, quum Peloponnesus suum haberet Principem, seu *Despotam*, magni nominis & celebritatis. (e) *Padras* seu *Patras*, olim *Patræ*; unde vicinus sinus *le Golphe di Lepante vel de Patras*. Ibi martyrium subiit *S. Andreas*, hodieque illic colitur [a] (f) *Coranto*, olim *Corinthus*, urbs hodie ampla est; sed sine muris. Arx ejus antiqua Acrocorinthus hactenus mansit. Incolitur hodie *Coranto* à Turcis, & Christianis: verum hi ab istis sæpe acerbè affliguntur. In (g) *Belvedere* provincia est *Belvedere*, *Calloscopium* Græcis, olim *Elis*, urbs magna, vicinæ regioni nomen dedit, quæ & ipsa *Belvedere* vocatur [b]. (h) *Navarin*, olim *Pylus*, *Messeniorum*, portum habet commodum, duplici castro munitum, quò Turcarum classis convenire solet, Europæos invasura Christianos. (i) *Modon*, olim *Methone*, munitissima Moreæ urbs, Saniaci Moreæ sedes diu fuit; per incuriam præsidiariorum à Turcis capta est; omnesque puberes interfecti. Diligentissime hodie servatur ab Ottomannis [c]. (k) *Coron*, olim *Corone*, hodie bene munita est, quam soli Turcæ incolunt, Christianis & Judæis in suburbia relegatis [d]. (l) *Arcadia*, forte olim *Cyparissa*, portum habet commodum, sed opidum satis elegans, hodiè splendorem amittit. Vicinus sinus ab eo hodie vulgo vocatur *Golfo del Arcadia*. In Provincia (m) *Saccania*, quæ etiam *Romania Minor* aut *Romania Moreæ* hodie, olim *Argia* vocata, est (n) *Napli di Romania*, vulgo *Napoli*, olim *Nauplia*, urbs amœno loco sita, & totius Moreæ civibus frequentissima; quoniam Turcæ Christianos Græcos hìc duriter non habent, sicuti alibi. *Argos*, hodie *Argo*, vicus est ex paucis tuguriolis & casis constans. *Inachus fl.* in superioribus suis partibus hodie dicitur (o) *Plaviza*; in inferioribus (p) *Cuueri*. In (q) *Tzaconia*, olim *Laconia* & *Arcadia*, est (r) *Musithra*, olim *Sparta*, sine mœnibus. Eurotæ fl. hic pons est impositus. (s) *Maino*, unde *Mainotæ*, olim *Lectrum Laconiæ*, à quo haud longe abest portus ejusdem nominis, (t) *Coturnicum* quoque *portus* dictus; quoniam innumeræ coturnices eò soleant convenire. Adjacens regio dives est oleo, vino, frumento. Indigenæ sunt sui juris, qui Turcas insulanos sæpe exagitant. (u) *Malvasia* seu *Monembasia*, olim *Epidaurus Limira*, Malvatico vino nobilis, quod inde nomen traxit; quamquam aliis quoque locis proveniat. (x) *Geremen*, olim *Gerenia*, ab Amurathe capta ac eversa, quum Peloponnesum occuparet. (y) *Lundari*, olim *Megalopolis*, hodie vicus est. (z) *Manti*, olim *Mantinea*, hodie vicus.

β In (a) *Livadia* propriè dicta, in qua olim Phocis, Doris, Locri, est (b) *Lepante*, Græcis *Inebechti*, olim *Naupactus*, à Bajazethe, anno Christi 1499, capta. Sed anno 1571, die 7. Octobris ad vicinas insulas Echinadas maritimâ pugnâ victi sunt Turcæ, duce Johanne de Austria, 25 millia Turcarum cæsi, quatuor millia capti, ad 14 millia Christianorum, qui ad transtra religati erant, liberati sunt: Tota ferè Turcarum classis periit, 200 triremibus aut captis aut depressis. (c) *Salona*, olim *Delphi*, hodie vicus est. In (d) *Stramulipa*, quæ olim *Bœotia*, est (e) *Badia*, olim *Lebadia*, in cujus vicinia ab incolis hodie ostenduntur vestigia *Antri Trophonii*. (f) *Anatoria*, olim *Tanagra*, ubi hodie armentorum greges. (g) *Orchomenò*, olim *Orchomenus* tenuis hodie vicus est. In (h) *Ducatu Atheniensi* est (i) *Setines*, olim *Athenæ*, urbs hodie ampla cum castello in colle posito, in quo soli Turcæ degunt: reliquas partes urbis Turcæ pariter & Christiani incolunt. Multa ibi ostenduntur antiquitatis vestigia, Areopagi, Academiæ

(a) Philippus non fuit Græc. domitor. (b) Expeditiones Gallicæ. (c) Rumilia. (d) Clarentia op. (e) Padras. (f) Coranto. (g) Belvedere. (h) Navarin. (i) Modon. (k) Coron. (l) Arcadia op. (m) Saccania prov. (n) Napli. (o) Plaviza fl. (p) Cuueri fl. (q) Tzaconia prov. (r) Musithra. (s) Maino. (t) Coturnicum portus. (u) Malvasia. (x) Geremen. (y) Lundari. (z) Manti. (a) Livadia, prov. (b) Lepante. (c) Salona. (d) Stramulipa. (e) Badia. (f) Anatoria. (g) Orchomeno. (h) Ducatus Atheniensis. (i) Setines.

nunc γ *Janna*, & Epirus, *Canina*. Macedonia verò in quatuor partes; quæ Thraciæ contermina, δ *Jamboli* vocatur; quæ Thessaliæ proxima, ε *Camenolitari*; quæ Illyrico sive Dalmatiæ jungitur, ζ *Albania*, proxima, antiquus ac nobilissimus Principatus, *equitum suorum robore atque virtute nunc maxime clarus*; & omnium medio, ipsum η *Macedoniæ* priscum nomen.

III. Urbi-

Academiæ &c. Capta fuit à Mahumede anno Christi 1455. (a) *Port Lion*, seu (b) *Portus Leonis* ita dictus, à leone marmoreo, qui ad littus jacet. Qui olim portus istius fuerit splendor ac magnificentia, ex ejus ruderibus hodie cognoscitur. (c) *Salina*, olim *Nissa*, Megarensium portus, hodie navium statio infida. Hic nonnihil salis excoquitur. Haud procul inde abest locus, (d) *Megra* vulgo nunc dictus, ubi *Megaræ* sunt rudera. *Sunium* [e] promontorium, hodie vocatur *promontorium columnarum*, à columnis ibidem exstantibus.

HEKELII.

[a] Vid. Not. *Bunonianæ* ad Sect. IV. Cap. VII. Libr. huj.

[b] *Urbis Elidis* meminit quoque *Virgil.* Lib. VI. *Æn.* v. 588. dicitque *Amnem Elidis* Lib. III. *Æneid.* v. 692. & Lib. I. *Georg.* v. 50. *Eliadum Equarum* etiam fit mentio.

[c] Via est peregrinantium *Hierosolymam* à *Venetiis*.

[d] Est & *Corone* Pars *Salaminis*, item Urbs *Bithyniæ* opp. atque *Transsylvaniæ*, quæ Prov. olim *Sarmitegetusa* dicta.

[e] Sophiano *Cabo delle Colonne* appellatum.

BUNONIS.

γ (e) *Janna*, quæ hodie vocatur, est Thessaliæ antiquæ major pars, à *Janna* munitissimo opido ita dicta, quod in lacu cognomine positum est. (f) *Tricala*, olim *Tricca*, quæ *Singiacci* (sic referente *Busbeq. epist.* I. Turcæ præfectum vocant, cui *Singiaccus, i. e. globus aureus* in summo hastili equitum turmæ signum præmittitur) sedes est Leunclavio. (g) *Armiro*, olim *Eretria*, unde Sinus Pelasgicus hodie dicitur *Golfo di Armero*. *Pisrem seu Pestremo Singiacci sedes Leunclavio; quo illa loco sita sit, incertum illi.*

δ *Jamboli* olim Macedoniæ pars orientalis, in qua *Cavalla* opidum cum portu, ex Macedonia in Thraciam transitus: haud procul ab ista urbe via publica inter montes magno labore multisque sumtibus est parata. *Sitrocapsa* vicinis aurifodinis nobilis est, ex quibus magna auri copia eruitur; olim *Sermilis* dicta.

ε (h) *Camenolitari* est antiquæ Thessaliæ ac Macedoniæ pars aliqua, in qua (i) *Cogni*, castrum *Coginium*, ad coërcendos latrones olim conditum; hodie fere desertum. (k) *Tyrissa*, urbs antiqua, hodie vicus est [f]. In eo tractu mons est (l) *Domonignisa* vulgò dictus, cujus pascua laudantur.

ζ (m) *Albania*, Turcis *Arnaut*, distinguitur in *Superiorem*, quæ Macedoniæ pars occidentalis; & *Inferiorem*, quæ olim Epirus & exigua pars Helladis. In illa est (n) *Durazzo*, olim *Dyrrachium*: (o) *Scutari*; Turcis *Iscodar*, olim *Scodra*; (p) *Vallona*, quondam *Aulon*, ad sinum capacissimum, duobus castellis munitum. In mediterraneis est (q) *Croja* totius Albaniæ nobilissima; ex qua *Scanderbegus* fortissime restitit Turcis: *Albanopolis* hodie deserta, à Turcis vastata. *Ocrida* ad lacum cognominem, ex quo Drilon fl. erumpit, munita, & Saniaci sedes. *Vestigrad* virtute Scanderbegi nobilis, ex qua defatigavit Turcas. *Belgrad* in historia Scanderbegi sæpe memorata. In (r) *Albania inferiori*, quæ Epirus antiqua & exigua Helladis pars est, (ſ) *Canina* castellum munitissimum Aulonensi Sinui imminens, quem contra piratas tuetur. *Acroceraunii montes*, qui ei sunt vicini *Montes Diaboli* appellantur, itemque montes *Chimeræ*, pascuis *abundantes*, unde pinguia redeunt armenta. (t) *Chimera*, olim *Elyma*, vicinæ regioni nomen dedit, urbs quondam magna; hodie fere deseritur ex quo sub jugo est Turcico. Incolæ ejus regionis *Chimeriotæ* neque hodie desinunt libertatem suam montium opportunitate propugnare. (u) *Butrinto*, olim *Butrotum*, in ruderibus jacet. Sinus ejus hodie vocatur Almone, piscibus abundans. (x) *Larta* ex Ambraciæ ruinis crevit. (y) *Perga* [g], olim *Torone* [h], sub Venetorum potestate, opidanos habet opulentos. (z) *Bastia* à nonnullis Albaniæ constituitur limes; quum vero Ambracina ditio à plerisque illi ascribatur; ulterius extendetur. Ad eandem Albaniam refertur *Despotatus* seu *parva Græcia*, in qua (a) *Peschera*, fere ad ostia Apri seu Acheloi fl. opidum hodie est tenue; quod ostium *Acheloi* paulatim obstruitur, (b) *Neocastro* haud procul ab Eveni fl. ostio est, Despotæ quondam sedes; crudelitate & avaritia Turcarum fere periit. (c) *Alcippo*, ad Sinum cognominem est.

HEKELII.

[f] Mercator eam *Cerefi* vocat.

[g] Vel *Parga*.

[h] Ut &, *Nigro* testante, *Agiomamma* & *Rampa*, sive *Castel Rampo*, uti *Pinetus* scribit, dicta.

BUNONIS.

η (d) *Macedoniæ* partes hodie recensentur quatuor, *Jamboli*, *Camenolitari*, *Janna*, & *Macedonia proprie dicta*. Tres priores modo sunt explicatæ; restat *Macedonia proprie dicta*, in qua (e) *Salonichi*, olim *Thessalonica*, de qua Auctor noster sectione III, mox sequente. (f) *Citros* [i], olim *Pydna* urbs ampla, quæ *hactenus* videtur antiquum obtinuisse splendorem. (g) *Veria*, olim *Berœa*, hodie vicus est. (h) *Zucria*, olim *Pella*, nunc vicus est; antiquitatis monumenta illic eruuntur.

BU-

(a) Port Lion seu (b) Portus Leonis. (c) Salina. (d) Megra. (e) Janna prov. & urbs. (f) Tricala. (g) Armiro. (h) Camenolitari prov. (i) Cogni. (k) Tyrissa. (l) Domonignisa mons. (m) Albania superior. (n) Durazzo. (o) Scutari. (p) Vallona. (q) Croja. (r) Albania inferior. (ſ) Canina. (t) Chimera. (u) Butrinto. (x) Larta. (y) Perga. (z) Bastia. (a) Peschera. (b) Neocastro. (c) Alcippo. (d) Macedonia proprie dicta. (e) Salonichi. (f) Citros. (g) Veria. (h) Zucria.

Theſſalonica. Dyrrachium. Croja.

III. Urbium in universa Græcia nunc celeberrima eſt *Theſſalonica*, (1) vulgo *Salonichi*, ingens atque opulenta; emporium mercatoribus Judæis frequentiſſimum. Secunda eſt *Dyrrachium* Albaniæ, vulgo *Durazzo*, (2) urbs validiſſima, at minus culta ob gravitatem cœli. *Croja*, (3) Scanderbegi patria, item eſt urbs munitiſſima in mediterraneis Albaniæ. ϑ

(1) *Et totius hodiernæ Græciæ celeberrimum. Judæorum Synagogas 30, & Græcorum Chriſtianorum totidem templa numerat. Archiep: Græci etiam ſedes. Vendita fuit Venetis a proprio principe An.* 1423, *& Turcis ſubdita An.* 1431, *regnante Amurato 2do.*
(2) *Urbs provinciæ optima & commercio Italico celebris obſidione cincta fuit ab exulibus quibuſdam A. ab U. C.* 315, *unde bellum Peloponneſiacum ortum habuit. Stirps primæ familiæ Gallicæ Andegavenſis cognomen de Duras ab oppido illo ducit.*
(3) *Propter obſidionem feliciter contra Turcas ſuſtentatam, Scanderbegi auſpiciis An.* 1443, *nobilis.*

BUNONIS.

ϑ (a) *Antiquiores Græci* ob perpetua bella diu proceſſere armati, ac habitu militari: deinceps palliis ſunt uſi. Pueri comam nutriebant, eamque ſectam alicui Deorum ſuorum, ac præcipue fluminum geniis conſecrabant. Ludis, & ſaltationibus, ac palæſtræ dediti certamina celebrabant ſolemnia. Indoctus habebatur, qui fidibus neſciret canere. Ædibus habitabant ſplendidis & commodis. Mulieres Gynæceis continebantur. Mortuorum corpora plerumque comburebant, multis etiam pretioſis in rogum conjectis. Sepultura carere graviſſima habebatur pœna. Bonas literas excolebant & amplectebantur. Hinc Græcia fœcundiſſima doctis urbibus perhibetur à Manilio. Hinc Horatius [k]; *Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo Muſa loqui &c.* Cicero Græcos appellat *homines doctiſſimos.* De qua re nullum dubium eſſe poteſt ei, cui auctores & Scriptores Græci non ſunt ignoti. Vix tamen ulla gens alia majoribus vitiis fuit contaminata; pleraque Horatius [l] expreſſit hocce verſiculo;

Seditione, dolis, ſcelere, atque libidine & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.

De ſtupris & mulierum raptu multa tradit Herodotus. Polybius iis objicit fraudes. Mendaces & adulandi peritiſſimos eos proclamat Juvenalis. Latini Scriptores fere omnes arguunt Græcos levitatis. Vino obrui inter vitia illis non fuit poſitum. (b) Græciæ, quæ hodie habetur latitudo à Varnæ territorio ſub gr. 45. uſque ad promontorium Tænarum, vulgo *Metapan*, aut *des Cailles*, extenditur ad milliaria Germanica CL. Longitudo à Dulcinio vulgò *Dulcigno*, in Albaniæ limite, uſque ad Boſphorum Thracicum, eſt milliarium Germanicorum CXXXV. (c) Græcia illa, olim fœcunda ac fertilis, hodie multis in locis deſerta eſt. Qua de cauſa ante annos haud adeo multos Turcæ aliquot millia Calabrorum in Albaniam invitârunt; eiſque agros ibidem tribuerunt. Multæ hujus ſolitudinis ac vaſtitatis afferri poſſunt cauſæ. (d) Hodierni Græci, dominorum ſuorum mores pleroſque ſunt amplexi. Qui ſub Turcarum degunt Imperio, dominorum ſuorum fere ſimiles ſunt. Qui ſub Venetorum ſunt poteſtate, eorum vivunt more [m]. Univerſi antiquam iſtam pergræcandi & epulandi ſervant conſuetudinem: Zelotypia laborant: ſplendide veſtiuntur [n]. Græca lingua vocibus Arabicis, Turcicis, Sclavicis, Latinis ac Italicis eſt corrupta. *Cruſius* in Turcogræcia ſua tradit ſeptuaginta & plures in lingua iſta hodie obſervari dialectos; Theſſalonicenſes tamen cæteris loquuntur purius. Armis Græci ferè deſtituuntur, artes mechanicas & rem exercent nauticam, quibus excellunt. Turcæ, ſi quos ex Græcis animadvertunt opulentiores, eoſdem fictis etiam criminibus accuſatos bonis omnibus exuunt [o]. Græcis ſub Turcarum Imperio præſunt *Saniaci*, vulgo *Sangiac* ſeu *Sazas*, qui ſunt provinciarum præſides. Tributum Græci pendunt quotannis in ſingula capita; auferuntur ex liberis robuſtiſſimi, qui militaribus exercitiis inſtructi ſunt Geneſſari, Turcicæ militiæ robur. Ab iſto liberorum Tributo eximuntur Nauplienſes, Rhodii, Conſtantinopolitani, Bulgari, & Hungari. Græci numero multo ſuperant Turcas, ſed imbelles ſunt: Albani ad arma paratiores ſunt. Conſilia ſua haud bene tegunt: unde illorum ſæpe ſunt proditæ conſpirationes. Mainotæ, ſeu *Tzacones*, qui ſunt in Morea feroces & bellicoſi, Græcorum profitentur ritus, hactenus liberi, Turcarum vim fortiter repreſſerunt. Decem armatorum millia in aciem poſſunt educere milites expeditiſſimos, & peritiſſimos ſagittarios. Majoribus navibus portus ſuos ingredi non permittunt, ſed minora tantum admittunt navigia mercaturæ gratiâ. Hoſtiles naves, quibus potiuntur, incendunt; piraticæ Turcicas vexant & deprædantur inſulas. Eccleſiam Romanam Græci habent pro ſchiſmatica, Epiſcopi Romani primatum exſecrantes. Spiritum S. à ſolo Patre procedere credunt. Nullum admittunt purgatorium. Sacramentum Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie laicis adminiſtrant; illudque celebrant in pane fermentato. Unctionem extremam & Confirmationem rejiciunt. Sanctorum animas ante diem judicii gratioſa Dei viſione frui, aut impiorum in inferno torqueri negant. Sacerdotibus permittunt matrimonium ita, ut ante ordinationem uxores ductas iis liceat retinere; nec poſt ordinationem conceditur uxorem ducere. Matrimonium quartum omnino prohibent, adeo ut Patriarchæ nonnulli Imperatores, quondam, ea de cauſa communione excluſerint ſacra. Statuarum religioſum cultum rejiciunt; pictas tamen in templis habent ſuis imagines. Quatuor temporum jejunia obſervant: *Primum*, à Sexageſima ad Paſcha; *Secundum* Petri & Pauli, ab octava Pentecoſtes ad horum Apoſtolorum feſtum: *Tertium* B. Virginis, ab initio Auguſti uſque ad Aſſumtionem. *Quartum* S. Philippi, à feſto hujus Apoſtoli, quod incidit in 14 Novembris ad Natalitia Chriſti. Calogeros ſeu Monachos ſuos multum venerantur, qui duram agunt vitam, ex labore manuum ſuarum viventes; Ex illis ſolis Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos ſuos eligunt [p]. Qui cum Turcis contrahunt matrimonium, excommunicantur. De his & aliis hodiernorum Græcorum moribus ac ritibus legantur *Cruſius*, *Boterus*, *Poſſevinus* & *Leunclavius*.

HEKELII.

[i] *Sophiano* Chitro.
[k] Lib. de *Arte Poetica*, v. 323. ſeq.
[l] Lib. 1. Epiſt. 11. v. 5. ſeq.
[m] Apud utroſque tanta regnat *Barbaries*, ut nulla apud eos Urbs inveniatur, in qua ſit Academia. Nemo eſt etiam, qui ſuos Liberos Artes liberales, aut Litteras edoceri curet.
[n] Utuntur enim Veſtibus conſuetudini ipſius Principis reſpondentibus.

[o] Græci

(a) Antiquorum Græcorum mores. (b) Græciæ novæ Longitudo & Latitudo. (c) Soli natura in Græcia. (d) Græcorum recentiorum mores.

[o] *Græci* omnes *generaliter* paucâ ſupellectile, uti *Turcæ*, contenti ſunt, nec ſupra plumeos Lectos cubant, ſed culcitras, ſive centones lanâ, aut panni tonſurâ ſuffultos ſubſternere ſolent.

[p] Sunt autem Patriarchæ Eccleſiarum *Græcanicarum* quatuor, *Conſtantinopolitanus* nempe, *Alexandrinus*, *Hieroſolymitanus* & *Antiochenus*. Sed qualis ſit eorum moderatio in *Epiſcopos* & *Presbyteros*, quotque quilibet millium aureorum quotannis Turcæ pendeat, vid. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 166. fac. b.

CAP. XII.

De Creta Inſula.

I.

AT inſularum Græco littori objacentium maxima omnium eſt *Creta*, Græcis Latiniſque monumentis plurimum celebrata. Hæc quippe prima potuit *navibus* & *ſagittis*; prima *Minoe* duce claſſe pugnavit; *equeſtres pugnas* prima docuit, laſcivas vertigines implicare; prima literis *jura* junxit; ſtudium item *Muſicum* hinc initium cœpit. *(Sunt verba Solini Cap.* XVI. potuit. *i. e. potis fuit.)* Creta.

II. Nomen deducunt alii à *Crete* Nympha, Heſperidis filia; alii à *Crete*, rege Curetum; quidam primum *Aëriam*, deinde *Curetim*, & Μακαρόννησον nonnulli, id eſt, *beatam inſulam* à temperie cœli appellatam exiſtimavêre. Incolæ Græcis dicuntur *Cretes*, Latinis *Cretenſes*. I Cretæ nomina.

III. Inter Ortum porrigitur Inſula & Occaſum tractu longiſſimo, hinc Aſia, illinc Africa objacentibus: à *Septemtrione* Ægæis & ſuis, id eſt, Creticis æſtibus verberatur: ab *Auſtro* Libycis undis perfunditur & Ægyptiis. *Longitudo* ejus maxima à Samonio promontorio, nunc *C. Salomoni*, ad promontorium Corycum, nunc *Cornico*, milliar. Germ. LXX. *Latitudo* circa mediam ſui partem maximè patens milliar. Germ. XV. Cretæ fines & Magnitudo.

IV. *Centum* in ea *urbium* clara fama eſt. Sunt tamen etiam in antiquis auctoribus, qui non centum urbibus, ut prodiderunt, qui prodige lingua largiti ſunt, ſed magnis & ambitioſis ſtipatam exiſtiment. Clariſſimæ fuerunt, Urbes Cretæ.

REISKII.

I (a) *Creta* nulli Nymphæ, aut Jovis filio, aut regi apud Hiſtoricos obſcuro vel plane incognito, ſed ductis in hanc Inſulam Phœnicum coloniis nomen cultumque majorem debuit. Regio enim Paleſtinæ una fuit Arabibus כריתא *Keritha* (ſic apud Giggejum legitur) Syris & Phœnicibus כרית *Creth* dicta, cujus incolæ כרתי (b) *Crethi* Hebraice dicuntur, voce in S. literis frequenti, quam aliquoties LXX Interp. κρῆτας, i. e. Cretenſes vertunt. Hinc regio utraque urbium nominibus nonnullis, gens autem bellico armorum ſtudio, ſagittis potiſſimum & arcu conveniunt. Quo ſpectat fabula, quæ Diodoro Lib. V placuit, de undecim Curetibus, unoque horum Saturno, qui navibus appulſi artem inſulæ ſagittariam primi introduxerint. Contra vero Stephanus de Gaza Philiſtæorum metropoli obſervat, illi cognomen Minoæ olim additum ab Minoe, qui eò adſociatis duobus fratribus commearit. (c) Atqui Minos rex Cretæ primus prædicatur, regnique illius antiqui conditor, quod per multa ſtetit ſecula, donec in Principatum deſineret. Hinc apud Dionem Duces ultimi ſeu Principes duo memorantur, & urbes quibus præfuerint, captæ paulo antea quam tota inſula in ditionem Romanam venerat, Q. Cæcil. Metello auſpice A. V. C. 685. Hinc Græcis Impp. ſubjecta furore Saracenico & impetu domata A. V. C. 826, nec ſimul tamen tota Græcia uti Cluverius narrat. Rudera (d) *Labyrinthi* hodierna, ut extant Bellonio αὐτόπτῃ veterem lapidicinæ formam retulerunt, ex opere priſco nullum veſtigium: Petrus Martyr tamen Lib. II. Legat. Babylon. aliique auctores jactatis Cretenſium ruderibus inſiſtunt. Quid porro actum ſit cum Candia, hodieque agatur, Hiſtorici & Geographi tradunt. (e) Nam præter majores *urbes quatuor*, minora fere *quindecim* adhuc extabant *oppida*, quæ vero à Turcis per bellum ultimum disjecta aut lacera jacent. Reſp. vero Veneta ære multo A. 1193, inſulam acquiſivit, tenuitque tot ſecula, donec Turcis per deditionem cedere cogeretur: (f) Adhuc tamen Sudam ſive Sittam, Carabuſam, Sinamque longam arces & portus munitiſſimos retinuit.

(a) Creta. (b) Crethi. (c) Regnum, denique Principatus. (d) Labyrinthus. (e) Candia capta. (f) Exceptis Arcibus & portubus.

runt, α *Gortyna*, caput insulæ; β *Cydon*, quam Græci *matrem urbium* appellavere; γ *Gnossus* Minois regia, *Therapnæ*, *Dium*, δ *Lyctus*, ε *Lycastus*, *Phæstus*, *Manethusa*, ζ *Dictynna*.

Montes.

V. Montes item celebres, η *Dictæus*, θ *Idæus*, ι *Corycus*, κ *Cadiscus*. λ *Labyrinthus*, in medio ferme fuit, mirandum *Dædali* opus, itinerum ambages, occursusque ac recursus inexplicabiles continens, lapide polito, ac fornicibus tectum.

Cultores Cretæ.

VI. μ *Incolæ* perpetuo *vitiosissimi* & ν *piratica* infames, initio rerum Regibus regebantur, post Ducibus. *Q. Metellus* insulam edomitam in provinciæ formam redegit; mansitque sub Imperio, primum Romano, mox Constantinopolitano, donec cum reliqua Græcia à *Saracenis* occupata fuit. Recuperatam deinde *Balduinus*, Flandriæ Comes & Imperator Constantinopolitanus, Bonifacio Marchioni Montisferrati dedit; à quo tandem ξ *Veneti* grandi pecunia mercati etiam nunc tenent. *Candia* (1) nunc à Metropoli sua indigitatur: habetque urbes claras quatuor, contra Turcarum irruptiones munitissimas;

(1) Seculo 15°. obsidionem plus minus duobus Annis contra Turcas sustinuit, ubi infestissimi illi Christiani nominis hostes supra 500000 hominum amiserunt.

BUNONIS.

α (a) *Gortyna* [*a*] hodie *Gurtina* exiguus pagus [*b*] est ab Ida monte 10 millia passuum distans: & ab ora litorea 12: olim ad Lethæum, seu Lethen fl. fuit sita.

β (b) *Cydon*, Cydonia & Cydonis in ora Septentrionali est, hodie *Canea*, urbs valde munita, quam Venetis eripuerunt Turcæ anno 1646. [*c*]

γ (c) *Gnossus*, *Gnosus* & *Cnossos*, [*d*] urbs excisa, C stadiis à Gortyna fuit & à litore XXV: hodie pagus est. *Gnossiacum merum* memorat Lucanus. Gnosso civitate *Strabo* oriundus erat, natus tamen Amasiæ, civitate Ponti.

δ (d) *Lyctus* vel *Lyttus* olim clara urbs, nunc pagus est ad Dictæum montem, XV millia passuum à litore septemtrionali; in quo (e) *Chersonesus* erat Lyctiorum emporium. Nonnullis hodie est *Paleocastro*.

ε (f) *Lycastum* opidum interiisse tradit Strabo.

ζ (g) *Dictynna* [*e*], ad Cisamum promontorium est, quod hodie *Capo Spada* appellatur.

η (h) Mons *Dictæus*, *Dictinnæus* sive *Dictæ*, inter Idam montem est, & promontorium Samonium: cujus juga ita excandescunt, ut eminus navigantes magis putent nubila. Solin.

θ (i) *Ida* mons antè Solis ortum videt Solem: ibi *Jupiter* nutritus. Varronis ævo, Jovis visitabatur sepulchrum. [*f*]

ι (k) *Corycus* mons & promontorium in parte insulæ occidentali est.

κ (l) *Cadiscus* sive *Cadischi* mons & promontorium, oppositum est Peloponnesi promontorio Maleæ.

λ Artifex iste opus hoc ad exemplar Ægyptii antiquissimi (m) Labyrinthi struxerat: & vix centesimam ejus partem, judice Plinio, expresserat. Apud Gortynam urbem fuisse scribitur. In eo Minotaurus à Theseo interfectus est. Vestigia Labyrinthi istius monstrantur haud procul à radicibus montis *Psiloritti*. In agro Caneæ sunt montes *Spachioti*, vulgo *Sfachie*, olim *Leuci* dicti, in quibus habitant *Sfachiotæ*, genus hominum ferox, & ad arma paratum. Eos solent Veneti ad bellum conducere: verum Cretenses sunt & fluxæ fidei. Nostra ætate Turcas à Sfachiotis in bello isto, quod hodie ibidem geritur, fuisse adjutos, conqueruntur Veneti.

μ Cæterum hæc insula multis celebrata est fabulis, adventu Europæ, Pasiphaës, & Ariadnes amoribus. Optimis olim usa est legibus, quas *Minos* ab ipso Jove acceptas Cretensibus tulisse perhibetur. Græci magno in pretio eas habebant. Sequenti tamen ævo mores prolapsi sunt; habitique sunt Cretenses perfidi; unde proverbium [*g*]; *Cretensis cum Cretensi*, i. e. improbus cum improbo: item, *cum Cretensi Cretiza* [*h*]. Omninò autem pugnaces erant, plurimumque valebant navali apparatu. Hodie *vero* Cretenses plerique sunt imbelles ac timidi, si *Sfachiotas* modo memoratos exceperis.

ν Post Tyrannidem, qua oppressi aliquando fuerant, latrociniis sese dediderunt. *Cilices* deinde eos invasere. Romani verò universos deleverunt, captis, præter cæteras Cretæ urbes, Cilicum castellis piraticis, Imperatore Metello, cui cognomen inde *Creticum* impositum est.

ξ Demum anno 1645, Turca insulam hanc invasit, ab eaque tempestate bellum de illa geritur: Venetis fere solis tantam belli molem sustinentibus.

HEKELII.

[*a*] Sive Gortys, vel *Gortyn*.

[*b*] *Vel potius Oppidum*.

[*c*] Meminit ejus & eorum, qui incolunt istam, *Virgilius* Ecl. X. v. 59. Lib. X. *Æneid.* v. 265. & Lib. XII. v. 858. Unde & *Poma Cydonia* passim. Est & *Cydonia Stephano* Urbs *Ciliciæ*.

[*d*] Olim *Geratas* appellata.

[*e*] Cujus & *Pomponius Mela* Lib. III. c. VII. p. m. 205. meminit.

[*f*] In hoc quoque Monte *Paris* sententiam tulisse fertur pro *Venere* de *Pomo aureo* adversus *Palladem* & *Junonem*. De eo vid. *Strabo* Lib. X. p. 60. Tom. II. oper. Ab hoc Monte *Ida* quidam Gentilium ignari *Ebraicarum* rerum putant *Judæos* dictos tanquam *Idæos*. Quam sententiam verò meritò rejecit *Petr. Joannes Olivarius* in *Annotationib.* ad *Pomp. Melæ* Lib. III. c. VII. p. 205.

BU-

(a) Gortyna. (b) Cydon s. Canea. (c) Gnossus. (d) Lyctus. (e) Chersonesus. (f) Lycastus. (g) Dictynna s. Dictamum. (h) Mons Dictæus. (i) Ida. (k) Corycus. (l) Cadiscus. (m) Labyrinthus.

mas; ο *Candiam*, π *Caneam* (1), ρ *Rethymum* (2) & σ *Sitiam*. *Archiepiscopatus* est unus Candiæ; *Episcopatus* octo.

(1) *A Turcis An.* 1645, *expugnatam.*
(2) *A Turcis An.* 1646, *subditam.*

BUNONIS.

ο (a) *Candia* in latere Septemtrionali sita, eadem putatur esse urbs, quæ olim *Cytæum*: quamquam Cytæum aliis hodie *Sittia* sive *Citie* existimatur; aliisque *Frascia*. Candia hæc *urbs ampla & totius insulæ primaria ac munitissima* diuturnam Turcarum sustinuit obsidionem.

π (b) *Canea*, olim *Cydone egregie munita* à Turcis hodie tenetur, quod modo memoratum. In agro Caneæ est (c) *Suda* arx cum portu commodissimo, in sinu *Amphimalo*, nunc *de la Suda*, multarum navium capace; ultimum Venetæ dominationis in hac insula præsidium.

ρ (d) *Retimo*, olim *Rhytimna* erat in litore Septemtrionali, est ad Platonici fl. ostia, urbs dives ac frequens; portum habet satis commodum, ac castrum in rupe positum.

σ (e) *Sittia*; in quatuor illis urbibus Cretensibus minima, sed frequens, amplissimo gaudet portu, qui in præcipuis hujus insulæ ponitur. In eodem litore Septemtrionali est; unde insulæ pars Orientalis appellatur: nam secundum quatuor illas urbes, in quatuor territoria hodie dispescitur Creta, incoliturque tribus hominum generibus, *Nobilibus Venetis*, *Nobilibus Candiotis*, & *Græcis*. Nobiles Veneti sunt à nobilibus Venetis orti; Nobiles Candiotæ à civibus Venetianis. (f) De cætero *vinum* mittit Creta, quod *Malvaticum* vocant; & *saccarum*, quod ab insula hac *Candiæ* dicunt. *Cupressum* & *Cyparissum* fert copiosam: cæsæ etiam cupressi repullulant. Gnosii inventas fruges sibi vendicabant, audacter cum Atticis hâc de re contendentes. Ager Creticus *Silvestrium Caprarum* copiosus est: *cervo* eget, *lupos*, *vulpes*, aliaque quadrupedum noxia nunquam educat. Serpens nulla, larga vitis, mira soli indulgentia. Herba ibi est, quæ ἄλιμος dicitur, ea admorsa diurnam famem prohibet. Avem *noctuam* non habet, &, si invehatur, emoritur. *Phalangium* ibi est aranei genus, quod ictum hominem veneno interficit. Apostolus Paulus Titum Cretæ fecerat Episcopum, eumque Presbyteros in civitatibus singulis constituere jussit. *Anno* 1669, Insula hæc, *Canea & Candia* urbe primariâ expugnatis, in Turcarum pervenit potestatem, *Sudæ* verò & *Retimo* in Venetum hactenus fuit dominio.

HEKELII.

[g] Apud *Erasm.* Chil. I. Cent. II. *Ad.* XXVI. & XXVII. p. 61. col. b. & *Manutium* in *Adag.* p. 90. col. b.

[h] Vid. id. *Erasmus* loc. cit. p. 62. col. a.

(a) Candia. (b) Canea. (c) Suda. (d) Retimo. (e) Sittia. (f) Felicitas soli.

CAP. XIII.

De Thracia.

I.

POST Strymona amnem Macedoniæ proxima est Thracia; inter validissimas Europæ gentes maximè fera & barbara; Regio nec cœlo læta, nec solo; &, nisi qua mari propior, infœcunda, frigida, eorumque quæ seruntur malignè admodum patiens. α

II. Nomen habere putatur vel à *Thrace* Martis filio [a]; vel, ut aliis videtur, ab *asperitate* soli cœlique & gentis feritate, quasi Τραχεῖα. *Terminos* habet, à Septentrione Æmum montem, quo à Mœsis disterminatur; ab *Oriente* Pontum & Propontidem; à Meridie *Ægæum* mare; ab Occidente *Strymona* amnem. *Longitudine* occupat à Strymonis fontibus ad Panysi ostium & opidum Mesembriam mill. German. LXX. *Latitudine* verò ab Æmo monte juxta Nicopolim ad β Mastusiam Chersonesi promontorium mill. German. LX. 1

Thraciæ Nomen & Limites.

Magnitudo.

III. *Di-*

BUNONIS.

α *Lapides* in ea feruntur esse carbonibus similes, qui incensi, & aqua respersi, acrius exardescant, flabris restinguantur.

β *Mastusia* prom. hodie vulgo *Capo Griego*, est in ora Thraciæ Australi, Sigæo prom. Troadis oppositum, ab Atho monte CLXIII millia passuum in Ortum recedens

HEKELII.

[a] Vel à *Thraca*, *Nympha* incantatrice.

REISKII.

1 Valeant incertæ origines ac fabulosæ, quia S. in literis ex Japhethi progenie veriores nunc suppetunt. Namque inter filios Japhetheos unus ponitur תירס *Thiras*, Gen. X. v. 2. elisâ sub initium vocali, pro Samech ultimo si Græcam lite-

M n ram

Diviſio Thraciæ populi.

III. *Diviſam* quondam fuiſſe in quinquaginta ſtrategias, auctor eſt Plinius. Is populos in ea recenſet, Strymonem amnem accolentes, γ *Denſelatas* [b], δ *Medos*: ad Neſtum amnem, ε *Digeros*, ζ *Beſſorumque* multa nomina, inter *Eleos*, *Diobeſos*, *Carbileſos*, *Bryſos*, *Sapæos*, Hebrum accolentes, η *Odryſarum* numeroſam gentem, *Odomantas*, *Carbiletas*, *Pyrogeros*, *Drugeros*, *Cænicos*, *Hypſaltos*, *Benos*, *Carpillos*, *Botiæos*, *Edones*, *Cicones*, *Biſtones*, *Selletas*, *Priantas*, *Doloncas*, *Thynos*, *Celetas*: omnium autem ſæviſſimos *Scordiſcos* memorat Florus.

ram ξ ſubſtituas, inde Θρᾷξ *Thrax* proveniet: Sic enim hæc mutua literarum duarum permutatio conſtituta in Alphabeto à Phœnicibus ad Græcos traducto etiam tenetur. Joſephus tamen Gorjonides, & R. Abraham Zachuth per Samech efferunt תראסיה *Tharſia*, i. e. Thracia. Adde veterum auctoritates, Euſebii nempe, Hieronymi, Epiphanii pluriumque: Sed ex omnibus unum audi Fl. Joſephum Lib. I. Antiquit. c. 7. Θείρης δὲ Θείρας ἐκάλεσεν, ὧν ἦρξεν. Ἕλληνες δὲ Θρᾷκας αὐτοὺς μετωνόμασαν. *Thires autem Thiras eos vocavit, quibus imperaverat: Græci autem ipſos Thraces vocarunt.* Hinc Bochartus Lib. III. Phaleg. 2. multa hujus nominis veſtigia inter Thraces vicinoſque populos demonſtrat: Ut ſunt Athyras portus & ſinus & fluvius non procul à Byzantio in propontidem exiens: Tyras urbs Mœſiæ: Teres Græce apud Thucydidem Τήρης, qui regnum Odryſarum in Thracia valde amplificaverat. Plura omittam & ad locum Plinii Lib. IV. c. II. tranſibo, qui Thraciam in quinquaginta ſtrategias diviſam prodidit. Strategia Græce ϛρατηγία exercitus aut militiæ præfecturam denotat. Ergo pro bellicis præfecturis numeroſis equidem gens ferox armorumque ſtudioſiſſima terræ ſuæ partitionem attulit.

BUNONIS.

γ *Dentheleti* amnem Strymonem accoluerunt dextro latere.

δ Et *Medi* Byſaltas uſque; lævo.

ε *Digeri*.

ζ *Beſſorumque* multa nomina ad Neſſum fl. Pangæi montis ima ambientem inter populos ibi memoratos.

η *Odryſarum* gens infundit Hebrum accolentibus *Carbiletis*, *Pyrogeris*, *Drugeris*, *Cænicis*, *Hypſaltis*, *Benis*, *Carpillis*, *Botiæis*, *Edonis*. Eodem in tractu ſunt *Syaletæ*, *Briantæ*, *Dolangæ*, *Thynicæ*, *Laletæ*, Majores Æmo, Minores Rhodopæ ſubditi; inter quos Hebrus amnis. Ita fere hos populos recenſet Plinius lib. IV. cap. XI. *Cicones* Mela ad Iſmarum montem & Hebrum fl. collocat. De *Biſtonibus* lege Iſaacum Tzetzen. Hi à Poëtis ſæpe pro univerſa Thracum gente uſurpantur.

HEKELII.

[b] S. *Denſeletas*.

CAP. XIV.

De Urbibus veteris Thraciæ, Fluviis ac Montibus.

I.

Opida Thraciæ. OEſyme. Neapolis. Abdera.

OPida clara olim in Thracia fuere à Strymone amne in litore Ægæo, α *OEſyme*, β *Neapolis*, γ *Abdera*, à Diomedis ſorore conditum opidum, unde

BUNONIS.

α (a) *OEſyme* ſive *OEſyma* & *OEſima* [a] ad Ziſacti fl. oſtia quem à Septemtrione premit lacus (b) *Praſias*, cujus meminit Herodotus, vicinas habebat æris fodinas.

β (c) *Neapolis* ad Symboli montis collocatur radices, urbs maritima, Sinui Pierico fere vicina.

γ (d) *Abdera* inter Neſti & Hebri oſtia, à Clazomeniis amplificata *Clazomenæ* dicta eſt. *Solinus.* Eſt *Democriti* illius patria qui nunquam ſine riſu in publico fuit [b]. Quum CIX annos expleviſſet, triduum calidorum nidore panum, ſpiritum jam jam exiturum remoratus eſt. Abderâ quoque oriundus fuit *Protagoras*. *Abderitanos* ſtupori mentis obnoxios eſſe ſcribit Cicero. Ad Abderam, Plinio teſte [c], ſunt paſcua, in quibus equi paſti in rabiem vertuntur: quemadmodum apud Potniam aſini.

HEKELII.

[a] Quam *Thucydides* Lib. 4. Urbem *Macedoniæ* facit.

[b] Unde & *Abderita* & Γελασῖνος dictus. Vid. *Quenſtedii Dialog.* de *Patriis Viror. illuſtrium*. p. 444.

[c] Lib. XXV. c. VIII. p. 461. lin. 41. Meminit idem *Plinius* hujus Civitatis Lib. VI. c. XI. p. 54.

REISKII.

(1) Ut in gentibus Thraciæ numerandis Auctores variant, ita in urbibus, quas Ptolemæus plures, alii pauciores nominant. Clara interim fuit Maronea, quam ab Marone Oſiridis vel Bacchi comite ſtructam voluerunt: Turris itidem quam à Diomede vocârunt, & oppidum in quo ſtabula equis ſuis parata dicitur ſervaſſe. Eleus Ptoteſilai ſepulchro, & quod ibi accidiſſe Pomponius Mela refert, prodigioſo arborum marceſcentium exemplo decantatiſſima fuit. Abdera

(a) OEſyme. (b) Praſias lacus. (c) Neapolis. (d) Abdera.

DACIARUM
MOESIARUM
et
THRACIÆ
Vetus et Nova
De scrip tio
Taurisci
Carpates Montes
Istrici
Tyrangitæ
Arpy
Ratacensii
BESSARABIA
DACIA
TRANSILVANIA
MOLDAVIA
Getarum Solitudo
Tyrageta
Grutungi
MEDITERRANEA
WALACHIA
Biephi
Albocensii
DACIA RIPENSIS
RASCIA
Saldensii
Tervingi
Burhi
Cingesi
MOESIA
MOESIA INFERIOR
Triballi
SERVIA
Basterni
DARDANIA
MOESIA SUPERIOR
BULGARIA
TRIBALLI
THRACIA
Peucestæ
Troglodytæ
Siginni
Selletæ
Pyrogeri
Hypsalti
Odomantæ
Priantæ
Bessi
Carbilesi
Brysæ
Cænici
ODRYSÆ
Thyni
Dolončæ
PONTI EUXINI PARS
MARIS ÆGÆI PARS
NATOLIÆ PARS
Lemnos
Imbros
Samos
Danubius fl.
Ister fl.
Pruth fl.
Tyras fl.
Sereth
Belgradum
Viminacium
Nicopolis
Durostorum
Varna
Dionysopolis
Mesembria
Anchialus
Apollonia
Philippi
Thessalonica
Pella
Edissa
Athos Mons
Olynthus
Orbelus M.
Aemus Mons
Rhodope
Tomi
Kilia
Moncastro
Tyra
Biellogrod
Jasi
Lapuzna
Cotensii
Caucoensii
Taiphali
Getæ
Zabolciensis com.
Prendavesii
Tokay
Claudiopolis Clause Burg
Bistricia
Alba Julya
Cibinium n Hermanstat
Stephanopolis n Brassa
Scupi
Sophia
Ulpianum
Tab. 31

unde & nomen habuit, idem & *Clazomene* dictum, fuit in eadem regione opidum δ *Tinda*, Diomedis equorum stabulis dirum, ε *Maronea*, inter hanc & Tinda.
Hebrum fluvium ζ *Doriscus*, locus ubi Xerxem Persarum Regem copias suas, Maronea.
quia numero non poterant, spatio dimensum ferunt. η *Ænus*, ab Ænea pro- Doriscus. Ænus.
fugo condita; paulumque à mari recedens quondam θ *Cypsella*. Cypsella.

II. In Chersoneso, quam Thraciæ cognominant, ι *Cardia*, κ *Eleus* & λ *Sestus*, cui objacet ex Asia *Abydus*, utraque Leandri amore nota. Prope regio, in qua Xerxes divisas pelago terras ponte (mirum atque ingens facinus) ausus jungere; & copias ex Asia in Græciam traduxit: μ *Callipolis*, cui opposita in Asiæ litore ν *Lampsacus*: & in radice Chersonesi sedens ξ *Lysimachia*. Cardia. Elæus. Sestus. Callipolis. Lysimachia.

III. Inde-

dera Clazomeniorum Tejorumque colonia quoque Anaxarchum Philosophum, Hecatæum & Nicænetum historicos, pluresque alios illustres viros progenuit: Ergo ne vervecum patriam cum Juvenale, aut stuporis ream hanc facito. Hœmus vero mons in tantam non potuit abire altitudinem, in quantam à Pomponio pluribusque protrahitur, ut inde duo maria Euxinum & Hadriaticum conspectui simul offerrentur, partim ob immensum, quo disjunguntur, spacium, partim ob montes, qui interjacent, altissimos: Sic Strabo quondam Lib. VII. Nec Geometricæ nec Opticæ rationes, aut humana oculorum acies id permittunt, uti ab Vossio ad Pompon. l. cit. adstruitur. De Atho supra diximus: Cineres in hujus aris, quas Ethnici pro more struxerant, & vertice nunquam dissipatos inter Prodigia Pomponius refert: Sed hoc quicquid est, excelsis montibus est commune.

BUNONIS.

δ (a) *Tinda* Abderæ vicina est: Melæ vocatur *Turris Diomedis*.

ε (b) *Maronea* est ad Ismari fl. ostia, prius *Ortugurea* dicta, postea *Hipparchia*; item *Cynossema*; hodie *Marogna* vocatur.

ζ (c) *Doriscus* apud Hebrum fl. est.

η (d) Et *Ænus* sive *Æneum* opidum fere apud Hebri fl. ostia, opidum Thraciæ liberum, ubi Polydori tumulus apud Plin. Æneæ opus, ut Maro docet; olim Straboni *Poltiobria*, Stephano *Poltumbria*, & Appian. *Synthus*: hodie Græcis *Eno*, Turcis, *Ygnos*; sinus vicinus inde hodie vulgò dicitur *Golfo di Enos*.

θ (e) *Cypsella* sive *Cypsala* à Cypselo Ixionis filio condita, Ortelio etiam *Justiniana Nova* vocatur, hodie *Chipsala*, *Chapsilar* & secundum alios, *Ipsala*, appellatur. Melas fluvius eam alluit.

ι (f) *Cardia* Melanem sinum illustrat, qui inde & *Cardianus* appellatur; quod in cordis faciem sita urbs *Cardia* vocata est. Hanc urbem illustrarunt *Eumenes* & *Hieronymus*, historiæ conditor, ejus æqualis, qui Cardiani ambo.

κ (g) *Eleus* sive *Elæus* apud Mastusiam ponitur frontem. Nigro hodie vocatur *Critea*.

λ (h) *Sestus* sive *Sestos* & *Abydus*, hodie *Sesto* & *Abydo*; inde paullo versus Austrum sunt castella illa, quæ hodie *Dardanelli* vocantur, in quibus multa tormenta posita sunt ad excludendas hostiles classes. Nomen habent ab antiquo Dardano, quod in Asiæ fuit litore. Ex Christianorum vero navibus, quæ præsidiario militi centum numeravit aureos, Constantinopolim abire licet: pluribus tamen quam quinque non permittitur una transitus: & quæ redeunt, tenentur Abydo (ad Sestum enim navium statio infida est) per tres dies commorari: ut, si urbe discesserint hospite insalutato, hic detentæ præsto sint, die demum tertia mittuntur, qui videant, num fugitiva sint mancipia, num furtivæ merces. Angustiæ Euripi hic vix mille & quingentos habent passus. *Sestus* Gellio etiam vocatur *Posidonium*. Castaldus ait urbem esse dejectam, locumque appellari à nautis *Malido*, à Turcis *Bogazossar*, & *Bagazassar*.

μ (i) *Callipolis* hodie *Gallipolis*, Turcis *Gepole*, in colle jacet, ex quo gratissimus aspectus est in Propontidem [d]. *Soleiman*, Orchanis Turcici Regis filius, quum *Callipolin* opidum tam opportunum cepisset an. C. 1357, *Joannes* Imperator Constantinopolitanus id adeo sprevit, ut diceret, *vini amphoram tantum esse amissam, & stabulum quoddam porcorum*. Sed quid hic fuerit amissum, eventus docuit. Ex Callipoli enim Thraciam est depopulatus, Hadrianopolin & Philippopolin cepit Turca, lateque suum extendit imperium. Hodie Gallipoli sagittæ parantur, qua ex arte plerique victitant.

ν *Lampsacus* [e] una est ex istis tribus urbibus quas Persarum Rex donavit *Themistocli*, unde sumeret vinum: reliquæ duæ erant *Magnesia*, quæ ei panem præberet, & *Myus*, ex qua obsonium haberet. [f]

ξ (k) *Lysimachia*, aliter *Hexamilium*, orientale isthmi litus obsidet, ut Cardia occidentale. Hæc à *Lysimacho*, uno ex Alexandri M. ducibus condita, quum Cardia concidisset, hodie *Hexamili* vocatur, nomen ejus tulit. Post an. tamen 22 terræ motu subversa est: instaurata tamen posteà. *Antiochus* hanc sibi asserebat causam belli contra Romanos; instauraverat enim eam ruinis deformatam; adeoque hæreditario jure repetebat.

HEKELII.

[d] Nomen habet à Conditore *Caligula*, & dicitur quasi *Caligulæ Polis*. Datur & *Galatco* Urbs *Apuliæ* ejusdem nominis, sita in extremo Promontorio longè in Mare procurrenti, sed arctissimo *Isthmo*, adeò ut in aliqua Parte vix curribus sit pervius. Munita est & Rupibus septa. A Continenti unicus est aditus, in quo Castellum est munitissimum.

[e] A *Lampsace* puella quadam ejus loci sic dicta.

 [f] Hele-

(a) Tinda. (b) Maronea. (c) Doriscus. (d) Ænus. (e) Cypsella. (f) Cardia, sinus Cardianus. (g) Elæus. (h) Sestus. (i) Callipolis. (k) Lysimachia.

Pactya. Bisanthe. Perinthus. Selymbria. Byzantium. Constantinopolis. Thraciæ opida ad Pontum.

(1) Urbem hanc celeberrimam, Constantinus ex ruderibus Trojæ Byzantii, &c. struxit; Capitolium, Circum, Amphitheatrum, fora, portica, & ejusdem alia quæ Romæ veteris famam auxerunt, condidit; multum autem prisstini decoris, ex quo Turcarum ditioni subdita, amisit. Situm tamen amœnissimum Amphitheatri forma jactat, stationem navibus totius fere mundi tutissimam habet, & undecunque efflant venti commercio aut cum Europa, Asia aut Africa gaudet, quod sibi soli est naturæ donum; exceptis autem palatiis quibusdam, Moschis, ptochodochiis & id genus aliis nihil notatu dignum præbet; plateæ enim exiguæ, inequales, tortæ, ædes etiam humiles & ligneæ.

III. Inde in Propontide ο *Pactya*, π *Bisanthe*, ρ *Perinthus*, mirifico σ amphitheatri splendore clara, τ *Selymbria*, atque in ipso Bosphoro υ *Byzantium*, antè *Lygus*, postmodum *Nova Roma*, & novissime *Constantinopolis* dictum. Urbs omni ævo clarissima, à Constantino Imperatore in sedem Imperii electa: mansitque eadem dignitate, donec Turcarum impia gens ann. CIϽCCCC LIII. occupavit, neque tunc decus suum perdidit, cum etiam nunc Imperii Turcici caput colatur, nomine *Stambol.* (1)

IV. De reliquo opida in Ponto. φ *Phinopolis*, χ *Halmydessus*, ψ *Peronticum*, ω *Apollonia* paullum è mari recedens, magna quondam; α *Toza*, β *Anchialus*, γ *Mesembria*, terminus Thraciæ.

V. Intus δ *Byzia*, arx Regum Thraciæ, à Terei nefasto crimine, sic opinati veteres, invisa hirundinibus. ε *Philippopolis*, anteà *Poneropolis*, dein à situ *Tri*

[*f*]. Heîc notandum, quòd nonnulli sint *Geographorum*, qui *Lampsacum illam*, quam *Themistocles* à *Persarum* Rege per gratiam acceperit, *Phocensium* structuram fuisse dicunt, eamque Vino generoso claram, quæ priùs *Laomedontis*, deinde *Pithyusa* est vocata.

B U N O N I S.

ο A Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrecti *muri* procurrentem excludebant Chersonesum. Non longe inde aberat (a) *Pactya* urbs illustris; ultra quam *Novus murus Xenophontis* &

π (b) *Bisanthe* cognomine *Samiorum* Melæ ponitur ad Arzi fluminis ostium, ad quem & *Resistum*, sed trans eundem.

ρ (c) *Perinthus* urbs olim Thraciæ ad Propontidem maxima, antea *Mygdonia*, [*g*] postea *Heraclea* nominata [*h*]. Splendidis palatiis instructa scribitur à Vespasiano, & aliis Rom. Imperatoribus.

σ Quin amphitheatrum istud ex uno marmore fuisse produnt; quod septem orbis miraculis annumeratum accepimus. Eam urbem Diodorus lib. 16. ita describit: *Perinthus*, inquit, ad mare posita in edito loco peninsulæ longitudinis ferme stadii unius. Ædificia habet frequentia & præalta, ut quemadmodum collis clivus surgat, ita domus una alteram superet altitudine. Videturque totius civitatis facies instar theatri. A Philippo Maced. oppugnata.

τ In litore illo inter Bathynium & Athyram-fluvios sequitur (d) *Selymbria*, Plinio; *Selybria*, Ptolemæo; *Olybria*, Straboni & Suidæ; antea *Selyn*, cui addita vox *Bria*, quæ lingua Thracica urbem significat. Ejus muri sunt disturbati; rudera tamen, balnea & templa antiquam ostendunt magnificentiam. Adjacet eidem hodie Castrum, quod Turcæ incolunt.

υ (e) *Byzantium* ad Bosphorum sive *Bosporum* Thracicum ex adverso Chalcedonis situm, Claustrum Ponticum naturâ & opere fuit permunitum. Diu fuit imperii & veræ religionis domicilium, multosque viros tulit; in quibus *Joannes Chrysostomus* haud postremo loco numerandus. In muro septem turres erant à portis Thraciis mare spectantes; in prima earum si quis vocem emitteret, aut lapidem in eam jaceret, eâ arte fabricata erat, uti per machinam quandam ad proximam, indeque porro ad sequentes transiret sonus, neque ante desineret, quam ad ultimam integer esset delatus. *Templum* etiam urbs illa [*i*] habet *Sophiæ* consecratum magnificum sanè. Themistius cives ejus beatos prædicavit flumine, aëris temperie, loco terræ, portu maris, templo & mœnibus. A Mahomete post quinquaginta quatuor dierum oppugnationem capta est, indeque ingentes calamitates ab illo quasi capite in reliquum Europæ corpus fluxerunt.

φ (f) *Phinopolis* à Phineo conditore nomen habet, hodie nomen retinet *Phinopoli*.

χ (g) *Halmydessus*, aliis *Salmydessus*, unde Sinus quoque nomen habet; ei vicinum est promontorium (h) *Thinnias*, cum ejusdem nominis opido.

ψ (i) *Peronticum* Thinniæ finitimum est. [*k*]

ω *Apollonia* Magna *cognominata à Pompejo* haud longe à Perontico in sinu commodissimo sita est, Plinio [*l*] *Antium* dicitur, ac aliis *Insula*. Ex ea urbe Lucullus *Apollinem* in Capitolium detulit; Hodie vocatur *Sissopoli* Nigro: Pinetus tamen ait, nomen hodie retinere.

α *Toza* ad oram maritimam est, haud longe à Sinus Halmydessi gressu.

β *Anchialus* itidem ad mare eo loco sita est, quo olim erat *Messa*, ut Plinius existimat; Sophiano hodie est *Anchialo*; Mercatori *Lenkis*; aliis *Achello*.

γ *Mesembria* ad eandem Ponti Euxini oram est [*m*]. Reliqua opida porrò in eadem sequuntur Ponti ora.

δ (k) *Byzia*, nunc *Vice*, in Sithonia regione, quam Orpheus vates nobilitavit, ab Apris 50 millia passuum in Septentrionem jacet: hodie præfecti sedes est.

ε (l) *Philippopolis* etiam Δελέπολις dicta trans Orbelum & Rhodopen montes est ad Hebrum fl. Philippi Cæsaris opus; non patris Alexandri, ut tradit Leunclavius. [*n*]

H E K E L I I.

[*g*] Ab *Hercule*.

[*h*] *Procopio* est *Paracia* & *Antonio Perintheras*: Hodie *Pera Volaterrano* dicitur.

[*i*] Quam *Severus* & ejus Filius *Antoninus* Impp. *Antonianı*, & non pauci Historici *Novam* vel *Secundam Romam* dixerunt.

[*k*] *Mercator* id nuncupat *Verdiso*.

[*l*] Lib. IV. H. N. c. XI. p. 54. lin. 47.

[*m*] *Strabo* Lib. VII. *Geogr.* p. 584. scribit, hoc oppidum antea *Menebriam* dictam esse, quam *Herodotus* vocat *Mesambriam*, f. Μεσάμβριαν.

[*n*] *Carolus Stephanus* in *Dictionario Geogr. Poët.* p. m. 919. col. a.

BU-

(a) Pactya. (b) Bisanthe. (c) Perinthus quæ & Heraclea. (d) Selymbria. (e) Byzantium sive Constantinopolis. (f) Phinopolis. (g) Halmydessus sive Salmydessus. (h) Thinnias prom. & op. (i) Peronticum. Opida Mediterranea. (k) Byzia. (l) Philippopolis.

Trimontium; ζ *Trajanopolis*, η *Adrianopolis*, à conditoribus dicta opida. Præterea ϑ *Olynthus*; vel clarissima, ι *Heraclea*, κ *Topiris*, & λ *Philippi*.

VI. Fluvii celebres sunt, μ *Nestus* seu *Nessus*, ν *Hebrus*, ξ *Athyras*, ο *Bathynias*. In montibus π *Æmus*, ρ *Rhodope* & σ *Orbelus* principatum tenent.

CAP.

BUNONIS.

ζ (a) *Trajanopolis* à Trajano Imperatore sic dicta, ad quam *Aristus fl.* ex Rhodope ortus in Hebrum cadit, hodie nomen retinet; ac inde versus Septentrionem (b) *Plotinopolis*, à Trajani Imperatoris, ut videtur, conjuge appellata.

η (c) *Adrianopolis* ad Taxi & Hebri confluentes sita, olim & *Ælia*, *Uscudama*, & *Oresta* dicta. Ab *Oreste* nimirum condita; ab *Adriano* Imp. [o] oraculi voce monito, instaurata, sive amplificata, nomina ista obtinuit. Turcæ hanc regni sedem, etiam ante captam Constantinopolim, habuerunt. Hodie nomen illud retinet.

ϑ (d) *Olynthus* à Mela & Xenoph. Thraciæ asscribitur, ab aliis Macedoniæ, in qua jam memorata est hujus libri 4. c. 9. v. 4. Mela posuit eam inter Athon montem & Pallenen urbem: nunc jacet à Philippo Macedone eversa, locus tamen adhuc *Olintho* nominatur [p]. De ea inter Spartanos & Athenienses certatum est.

ι (e) *Heracleæ* exstitêre plures; hanc Plinius [q] *Heracleam* ad Ponticum litus collocat secundùm *Calatin* Austrum versus. Perinthus quoque alio nomine *Heraclea* nuncupata est.

κ (f) *Topiris*, seu *Toprus* & *Toparum*, hodie *Rusio*, Philippis 38 millia passuum in ortum distat.

λ De (g) *Philippis* in Macedonia dictum est hujus lib. 4. c. 9. s. 4. Cæterum in Thracia quoque memorandi veniunt (h) *Longi Muri* in præsidium Constantinopolis à Septemtrione versus meridiem ad Barbaros reprimendos deducti; eorum latitudo erat 80 pedum: erantque longi milliaria LX ut Suidas tradit. Nicephorus verò refert muros illos longos fuisse passus mille quingentos, ac latos viginti pedes; ac fuisse ex silicibus ita exstructos, ut mons potius quàm murus videri potuisset. Opus istud ab Evagrio tribuitur Anastasio Imperatori. Muros illos à Barbaris captos recepit Justinianus, eosque turribus muniit, ut testatur Procopius, lib. 4. de ædif. Justin. Ad Chersonesum quoque fuit ejusmodi moles à Miltiade exstructa, ac à Cardia Pactyam usque deducta: Cujus rei meminere Herodotus in Melpomene & Plinius *lib*. 4. *c*. 11. Hìc in Propontidis litore urbs condita, à qua muri isti ad Melanem Sinum fuerunt extensi ad Chersonesum excludendum.

μ Ad (i) *Nessum* est Nicopolis, ejusque ostium Thaso insulæ oppositum. Ab ostio Strymonis 60 millia passuum in ortum distat, Pangæo ortus [r]. Nessus quibusdam Thraciæ terminus est. Eundem leones nunquam transibant in Ortum: neque Acheloum Ætoliæ versus Occasum. In Xerxis istic transeuntes camelos impetu facto magnam eorum stragem fecerunt leones isti.

ν (k) *Hebrus*, antea *Rhombus*, hodie *Marisa* dictus. alios superat nobilitate & magnitudine, multaque flumina accipit, Orbelo [s] monte ortus, & longo tractu [t] in mare Ægæum devolutus.

ξ (l) *Athyras* seu *Athyrus*, Plinio [u] *Pyradas*, hodie *Aqua dolce*, in Propontidem labitur.

ο (m) *Bathynias* quoque in Propontidem influit. Paterculo [x] est *Bathinius*, *Bathinis* Melæ: hodie *Bathino*. (n) *Melas* Rhodope monte editus, in Sinum cognominem sibi decurrit. Fluvius ille Xerxis copiis sitientibus non suffecit, sed ab iis exhaustus est. In Pontum Euxinum (o) *Panysus* labitur, cujus ostio veteres Geographi Mœsiam & Thraciam disterminabant. Nigro hodie vocatur *Laniza*.

π (p) *Æmus* sive *Hæmus* in tantam altitudinem abit, ut Euxinum & Adriam ex summo vertice ostendat. Thraciæ versus Septemtrionem terminus est. Pars ejus, ex qua Hebrus & Strymon oriuntur, *Scomius* dicitur Thucydidi.

ρ (q) *Rhodope* ad Pontum Euxinum se extendens mediam ferè secat Thraciam, variè nominatus [y]. Ex eo *Arzus* aliaque flumina profluunt. *Marti* sacer erat cum fluviis illis, quod is ibidem natus putatur.

σ (r) *Orbelus*, Lazio teste, Mons Macedoniæ est, eamque à Mœsia Superiori distinguit. Porrò in his regionibus quoque celebris mons (s) *Pangæus* est, ubi aurifodinæ, quas Cadmus invenisse fertur. Regio ad Pangæum *Medica* vocatur: ut *maritima*, quam *Pæones* habebant, *Græcia* & *Macedonia maritima*, in qua ad litus erant (t) *Neapolis*, (u) *Pastos* & (x) *Scaptesila*, unde uxorem Thucydides aurifodinis locupletem duxerat. Ibi quoque ipse, jam exsul, historiam suam scripsisse fertur sub platano. Trans *Bistonidem* lacum *Ismarus* mons est & lacus. Mons (y) *Ismarus* esse scribitur ad Hebrum fl. & Maroneam urbem; cujus accolæ fuerint Cicones. In iisdem locis quoque erat (z) *Lyssus* amnis.

HEKELII.

[o] *Cœlio Rhodigino* Lib. XVII. *Antiq. Lection*. c. 11. col. 893. testante.

[p] Erat olim sub *Atheniensium* Imperio.

[q] Qui Lib. XV. c. 30. p. 266. dicit, *Heracleam*, *Ponti* Oppidum, *Lauro* inprimis abundare.

[r] Hic Fluvius uti *Diomedis* Fabulis infamis, ita *Democriti* Patriâ, quam præterfluit, clarus. Hodiè *Nesto* dicitur *Sophiano*. Et scribit *Bellonius*, eum à *Turcis* hodiè dici *Charasou*; à *Græcis* verò *Mestro*.

[s] S. ut alii volunt, *Rhodope*.

[t] H. e. supra *Philippopolin* & à Regione *Samothraciæ* Insulæ.

[u] Lib. IV. c. XI. p. 55. *Pydaras*, seu, uti Editio *Alvisiano-Veneta legit*, Pydaras, & non Pyradas.

[x] Lib. II. *Histor*. cap. CXIV. Sect. 4.

[y] Dicitur a. *Rhodope* à *Rhodope*, *Thracum* Regina, in hunc Montem, ut fabulantur Poëtæ, conversa, vel, ut placet aliis, ibi sepulta; vel à *Rhodope*, *Strymonis* Amnis Filiâ, ex quâ *Neptunus Athon* Gigantem genuit, qui & ipse Monti nomen dedit.

BU-

(a) Trajanopolis. (b) Plotinopolis. (c) Adrianopolis. (d) Olynthus. (e) Heraclea. (f) Topiris. (g) Philippi. (h) Longi Muri. (i) Nessus. (k) Hebrus. (l) Athyras. (m) Bathynias. (n) Melas. (o) Panysus. (p) Æmus sive Hæmus mons. (q) Rhodope. (r) Orbelus m. (s) Pangæus mons. (t) Neapolis. (u) Pastos, & (x) Scaptesila, opida. (y) Ismarus m. (z) Lyssus fl.

CAP. XV.

De incolis Thraciæ; & urbibus nunc claris: item de Patriarchis Græcanicæ religionis.

I.

Incolæ Thraciæ. Mores Thracum.

INcolarum Thraciæ antiquissima habetur origo. Una gens habitarunt *Thraces*, aliis aliisque discreti & nominibus & moribus, in universum feri, sævi, atroces & cruenti α. Suis antè parebant Regibus; posteà Macedonum tributarii facti: rursumque suo juri redditi, multis præliis à Romanis fusi, tandem à C. *Scribonio Curione* Procos. perdomiti; Imperioque Romano subjecti sunt. Dehinc eadem, qua Græcia ac Macedonia, usa est Thracia fortuna, donec in Turcarum manus pervenit; quorum Imperio omne decus dignitatemque præstat; quippe heic Turcarum caput ac sedes est *Constantinopolis*, antè memorata, urbium totâ Europâ omnium maxima ac populosissima; quam *Constantinus* Imperator *Novam Romam* appellavit: unde novum nomen Thraciæ ortum, quo nunc β *Romania* indigitatur.

Hadrianopolis. Philippopolis. Trajanopolis. Sestus. Abydus.

II. Secundum à γ Constantinopoli locum inter Thracicas urbes obtinet δ *Hadrianopolis*, Turcis *Endrem* dicta, magna quidem atque ingens, at mœnibus haud cincta, ædificiisque vilibus exstructa. Tertia ε *Philippopolis* satis numerosè incolitur, nec cedit huic *Trajanopolis*. ζ *Sestus* & *Abydus* sibi invicem objectæ, claustra Turcici imperii in his oris perhibentur.

III. Cæ-

BUNONIS.

α (a) De Thracum [a] moribus ita referunt auctores. Ad mortem paratissimi sunt. Alii redituras putant animas obeuntium: alii, etsi non redeant, non extingui tamen, sed ad beatiora transire. Alii, emori quidem, sed id meliùs esse quàm vivere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natique deflentur: funera contra festa sunt, & veluti sacra, cantu lusuque celebrantur. Ne fœminis quidem segnis est animus; super mortuorum virorum corpora interfici, simulque sepeliri, votum eximium habent. Vini usus quibusdam ignotus est: epulantibus tamen, ubi super ignes, quos circumsident, quædam semina ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit. De *quibusdam* [b] hoc dicitur: alios enim Thraces ebrietati deditos, strenuos fuisse potatores omnino constat; quum ex melle vinum miscuerint; ex frumento potionis genus confecerint, quod *brytum* dixêre [c]. A Pisone olim quidam capti in ipsa captivitate rabiem ostendêre; quum catenas morsibus tentarent. Et certè Martis quidam pulli erant, pugnacissimi & impavidi. Eundem, aliosque paucos Deos, quos colebant, humanis hostiis placabant; præsertim in bellum & prælia abituri. Quum tonaret, Deo suo, sagittis in cœlum excussis, minitabantur. Iidem otium, ut rem pulcherrimam, amplexi magnopere sunt. Rapto vivere decorum inprimis; Agriculturæ studere sordidum, & contemptum, barbaro prorsus judicio censebant. *Thracia* incolitur hodie à Græcis, Turcis & Judæis. Turcæ plerique otium sectantur, & militiam: agriculturam permittunt indigenis Græcis Christianis; mercaturam Judæis ac Italis.

β *Romania* etiam *Rumelia* vocatur, quod in ea Roma nova, id est, Constantinopolis sita. Longitudo ejus ab urbe *Cavalla* in finibus Macedoniæ, ad castella supra Constantinopolin, est milliarium Germ. LX. Latitudo à promontorio Mastysia, vulgo *Cabo Grega* in Chersoneso, ad Panysi fl. ostia fere eadem est.

γ *Constantinopolis* superiori cap. s. 3. memorata hodie triangularis est: septem colles instar veteris Romæ continet: plateas angustas habet & inæquales, & portum commodissimum. Palatium Imperatoris vocatur *Seraglio* & *Seraile*; quod, anno C. 1665, incendio periit. In castello, quod vulgo *septem turres* vocatur, thesauri Imperatoris asservantur. Extra urbem in altera Portus ora est suburbium *Pera* seu *Galata*, (utroque enim appellatur nomine) à Genuensibus primum condita; quam Latini incolunt: Anno 1660, incendio fere tota periit. Castella etiam sunt in utroque Bospori litore; in Europæum equites Melitenses bello capti conjiciuntur.

δ *Hadrianopolis* aëre gaudet puro ac sereno, ab Amurathe facta sedes regia, quam ille ex Bithynia eo transtulit; mansitque reliquorum Imperatorum sedes usque ad captam Constantinopolin.

ε *Philippopolis* mœnia conciderunt: hodie vocatur *Phiiba*.

ζ *Sestus* & *Abydus* cap. superiori sect. 2. memorata sunt.

HEKELII.

[a] Qui plerumque sunt colore fulvo & cæruleo, & in vertice inprimis criniti.

[b] Saltem.

[c] Conf. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 167. fac.

(a) Thracum mores.

III. Cæterùm quia ad hoc loci perventum est, uti Græciæ statum præsentem considerem us, operæ pretium est cognoscere, Græcos jam olim à Romana Ecclesia secessisse, nec Pontificem Romanum ceu caput agnoscere. Religionem quippe peculiarem inter se habent, diversam ab ea, quam Romana Ecclesia profitetur. Nec soli Græci hanc sequuntur, sed complures aliæ nationes, *Bulgari*, *Servi*, *Bosni*, *Sclavoni*, *Illyrii*, *Albani*, *Moldavi*, *Valachi*, *Russi*, *Muscovitæ*, *Tartari*, *Circassi*, *Mengreli*, cunctæque nationes *Ponticæ*, & *Tartarorum* interior pars. Capita jam inde quatuor sibi constituerunt, quos *Patriarcharum* titulo reverentur. Horum, ut diversæ sunt sedes, sic in diversas regiones inspectio & regimen. Princeps & caput universæ Ecclesiæ Græcanicæ est *Patriarcha Constantinopolitanus*, à quo dependent, quotquot Græcanicæ religionis Christiani per omnem Europam dispersi degunt: *Alexandrinus*, cujus *Cairo* in Ægypto sedes; qui & Arabiæ Ecclesias regit: *Hierosolymitanus*, in Syria supremus agnoscitur: In reliqua Asia *Antiochenus*. 1

Græcorum religio.

167. fac. b. qui addit, quòd & *Thraces* Allio inprimis delectentur.

REISKII.

1 Origines Thracum ab ævo ultimo, ab uno inter Japhethi filios ita derivavimus, ut satis ad hanc rem dictum fuerit. Illi ergo ex sua gente proprios crearunt reges, donec Philippus Macedo fuso rege præpotentem ejus civitatem Olynthios subegit. Inde Byzantium aggressus, dum oppugnationi acerrimæ insistit, ab ea, concurrentibus ad arma Græcis, recedere cogitur. Sed Alexander filius bellum prosecutus, omnem Thraciam suo, quod moliebatur, imperio adjecit. (a) Post obitum Alexandri Lysimachus inter Duces bellicos unus, sibi Thraciæ regnum nomenque regium usurpavit: Qui cum in bello Asiatico cecidisset, Thracia regno Macedonum ad tempus subjecta, denique Romanis armis post A. V. C. 676, sæpius vexata, sub Vespasiano ad Rom. Imperium accessit, Suetonio Eutropioque ita testantibus. Sub Græcis vero Impp. Diœcesin Thracicam sex provinciis amplificatam constituit. (b) Constantinus M. enim Byzantio tanquam *novæ Romæ*, *Urbi æternæ*, *regiæ*, *augustissimæ*, *sacratissimæ* (tot elogia nummi & inscriptiones exhibent) primatum postea Constantinopoli suæ in Ecclesiasticis & Politicis quendam contulerat. Sed eheu rerum vices! Namque urbs ea (c) Turcis dominantibus Stambol per contractionem barbaram nunc dicitur, urbs amplissima quæ duo milliaria Germanica & dimidium æquat ambitu, (d) Gallipoli suburbio, duabus arcibus marinis, quas Dardanellas nominant, & munimento ad septem turres validissimo firmata, nec non *Seraglio* Turc. *Patischah Serai*, i. e. Imperatoris Palatio illustris. Conf. P. Gillii Coplin. Thom. Smith Notit. Cpolit. Tavernirium part. III. de Imperio Turcico, Pufendorfii Introduct. in Stat. Europ. & Dissert. Bosii Chronico Dreschl. additam. De statu ecclesiæ Græcæ Christoph. Angeli, Alex. Ross. Ed. Sandes, & Brerewodum de Religionibus &c.

(a) Thracia Macedonibus subjecta. (b) Romanis. (c) Turcis. (d) Gallipolis.

CAP. XVI.

De Mœsia. 1

I.

Supra Macedoniam ac Thraciam α *Mœsia* est, quam Romani *Cereris horreum* ob fertilitatem soli appellavere, ab *Aureo* & *Scodro* montibus intra *Istrum* & *Æmum* ad *Pontum* usque extensa; in *Superiorem*, quæ nunc Servia est, & *Inferiorem*, quæ Bulgaria, divisa. Terminus in medio utriusq; est *Ciabrus* fluvius. In β *Superiori*

Mœsiæ fines, divisio.

Superior.

BUNONIS.

α (a) *Mœsia* etiam *Mysia* dicitur aliis: at *Mysia* Asiæ Minoris pars est.

β Mœsia Superior incipit, ubi Savus Danubio miscetur. Ibi statim occurrit (b) *Taurunum*, postea *Belgradum* dictum, quod superiùs in Pannoniæ descriptione l. 3. c. 1. memoratum est. Non longe inde distat (c) *Mons Aureus*, quem *Probus* Imperator militari opere vineis consevit; ut *Almum* apud Sirmium. Vicinum ei erat (d) *Murgum* opidum: ad quod *Carinus* Imperator cum Diocletiano congressus dum victos avide premit, suorum ictu interiit.

REISKII.

1 (a) Mœsia, Romanis ac Græcis Auctoribus vocatur Mysia, ut inde confusio Asiaticæ hujus ac Europææ, de qua loquimur, regionis facillima provenire possit:

(a) Mœsia etiam Mysia. (b) Taurunum op. (c) Mons Aureus. (d) Murgum op.

Dardani. Inferior. Triballi. Peucestæ. Troglodytæ. Scythæ. Getæ.

periori populorum quondam clarissimi γ *Dardani*, regioque ipsa *Dardania*, Macedoniæ contermina; In *Inferiori* δ *Triballi* omnium nobilissimi: post hos *Peucestæ* & *Troglodytæ*, jam Scythicæ gentes: infimam quippe inferioris Mœsiæ partem, quæ ad Pontum accedit, ε *Scythæ* tenuerunt: quorum pars validissima ζ *Getæ* ad utramque Danubii ripam, hinc in Mœsos, illinc in Dacos transeuntes.

Sarpedonia. Dionysiopolis.

II. In Mœsia dextram Danubii ripam frequentibus olim opidis stipatam fuisse, Ptolemæi testatur Geographia; idemq; in Mediterraneis haud modicum eorum numerum recenset. At in litore Pontico clara maximè fuêre, η *Sarpedonia*, ϑ *Dionysiopolis*,

possit: Fluctuant quoque Græci, neque certas Mœsorum origines definiunt. Strabo Lib. VII, ab Europæis coloniam deductam, & ab ea nomen Asiaticis Mysia impositum arbitratur. Sed ab his potius eo digressis Europæos quis denominatos existimet, vel ideo quod Asiam prius habitatam nemo temere diffiteatur; deinde quod Mœsos & Thraces non solum originibus, sed terris etiam multi Auctores veteres compingant. Unus Ptolemæus Thraciam Mœsiamque distinctiùs paulo sejungit, & terram utramque suis limitibus circumscribit. Sed de urbibus pauca: Inter quas claruit quondam *Istropolis* (ita Cluverio vocatur) (a) *Istros* pluribus antiquis Auctoribus, tanquam Istro proxima: Hinc nummi & inscriptiones, si quæ hujus mentionem faciant, manifesto ΙΣΤΡΗΗΩΝ, h. e. *Istreorum* vocabulo utuntur. (b) Calatis Megarensium & Heracleotarum colonia fuit, diverso tamen tempore, quod Vossius in Notis ad Pompon. Melam explicat Lib. II. c. 2.

BUNONIS.

γ *Dardani* admodum sordidi ac agrestes fuere, quippe qui subter sterquilinia effossas specus incoluerunt. Musicæ tamen ferè continuè operam dedere, fistulis usi, ac fidibus. *Strabo* [a]. Ter tantum in vita lavabantur; Quum nascerentur; quùm matrimonium inirent; & post mortem. *Ælianus Var.* l. 4. c. 1. Cum Scordiscis juncti Dardani Macedoniam & Græciam populati sunt, templum Delphicum etiam aggressi; sed cum suorum clade fuerunt rejecti. Lucius Scipio auro corruptus iniit cum iis fœdus; unde bellorum civilium initium fuisse exortum putat *Appianus in Illyricis*.

δ *Triballi* [b] à Scordiscis olim ad Getas compulsi sunt [c]. Strabo. Vires tamen illos recepisse, colligimus ex bellis cum Philippo & Alexandro gestis.

ε Cæterum Mœsiam Inferiorem Jornandes Scythiam Minorem, Zosimus *Scythiam Thracensem*, Plutarchus *Scythiam Ponticam* appellarunt, & incolas ejus *Celto-Scythas*. *Ephorus* tradit ex ea gente ortum *Anacharsidem*. Uxores & liberos, ac cætera omnia habebant communia, præter gladium & poculum. Erant candidi ac minime fallaces. A vicinis tamen postea corrupti sunt. *Plinius* [d] Scythas hosce vocat *Aratores*; Quoniam præter cæterorum Scytharum consuetudinem terram agrosque colebant.

ζ *Getæ* inferius c. 18. §. 5. pluribus memorantur.

Reliqua in his oris opida non nimis clara sunt; ne flumina quidem (c) *Moschius*; (d) *Timachus*, (e) *Pingus*, (f) *Margis*, (g) *Ciabrus*, omnia Hæmo monte edita. Ciabrum Cluverius terminum inter utramque constituit Mœsiam. At alii (h) *Temenitem* montem & (i) *Jatrum* sive *Jetrum* fluvium terminos inter utramque Mœsiam faciunt.

η *Mœsiæ Superioris* memorantur opida *Nessus*, hodie in Servia est *Nyssa* [e]: *Scupi*, seu *Scuppi*, hodie *Scopia* seu *Uschub*: *Arrhibantium*, Lazio est *Wuziterno*: *Dardania*, cujus meminit Tzetzes in Lycophron. Verum hominis Græculi putatur commentum *Tricornium*, Antonio *Turium*, aut *Dorium*; Lazio est *Corasceve*; Nigro *Columbatz*. (k) *Viminatium*, *Biminatium* Procopio; forte eadem cum insula [f] *Viminatio*, cujus mentionem fecerunt Paulus Diaconus, & Niceph. Callistus. Niger putat hodie *Vidino* esse ad Danubium; Lazio est *Wucziderna*. (l) *Rettiaria* Mœsorum cognominata; Lazio *Ressana*; Nigro *Nicopoli*. (m) *Ulpianum* à Justiniano restauratum, dictumque (n) *Justiniana Secunda*. In *Mœsia Inferiore* opida erant, (o) *Sarpedonia* ad Erginum fl. *Sarpedonium litus* ad hanc urbem Neptuno sacrum fuit: quod adeo conquutitur fluctibus, ut in proverbium abierit de rebus valde turbulentis, ac clamosis & obstreperis. [g]

ϑ (p) *Dionysiopolis* ad Ziram fl. sita, antea *Crunnos* dicta, Jovio & Ferrario (q) *Varna* est, *Lazio* Chaliaera. *Varna* clade Uladislai Hungariæ Regis notissima est; quem Julianus Cardinalis Pontificis auctoritate impulit, ut contra quam pactus erat, Amurathi Turcarum Imperatori bellum inferret. Sed profligatis Christianorum copiis, ipse Rex obtruncatus est, ejusque caput in ludibrium conto suffixum est. Clades illa contigit anno C. 1444.

HEKELII.

[a] Lib. VII. p. 578.

[b] À *Niceta Servii* dicti.

[c] Vid. *Strabo* loc. cit. p. 557. seq.

[d] Lib. IV. c. XI. p. 54. lin. 41. & Lib. VI. c. XIII. p. 86. lin. 4.

[e] Est & *Nessus Thraciæ* Fluvius, à *Turcis Charasou*; à *Græcis* v. *Mestro* dictus. Homo unus ex *Centauris*, *Ixionis* np. atque *Nubis* Filius, *Nessi* quoque nomine est insignitus.

[f] *Istri*.

[g] Vid. *Erasm.* Chil. II. Cent. IX. *Adag.* XIX. p. 488. Col. a. & ex eo *Manutius* in *Adag. Select.* p. 724. Col. a.

BU-

(a) Istros. (b) Calatis. (c) Flumina, Moschius. (d) Timachus. (e) Pingus. (f) Margis. (g) Ciabrus. (h) Temenites. (i) Jatrus. (k) Viminatium. (l) Rettiaria. (m) Ulpianum. (n) Justiniana secunda. (o) Sarpedonia. (p) Dionysiopolis. (q) Varna.

THE CATARACT *in the* DANUBE *call'd* STRUDEL
Cataracta Danubij Strudel Vocata.

THE CATARACT *in the* DANUBE *call'd* WURBEL
Cataracta Danubij Wurbel Vocata.

nyſiopolis, ι *Timogetia*, κ *Tomi*, Ovidii Poëtæ exilio nobilis, λ *Iſtropolis* & *Eleutheræ*. Timogetia. Tomi. Iſtropolis. Eleutheræ.

III. *Iſter* fluvius, omnium Europæ maximus, in Germaniæ jugis *Abnobæ* montis ortus, per multas lapſus gentes *Danubii* nomine, immenſo aquarum auctu, & unde primum *Illyricum* alluit, iſt, id eſt, ad *Savi* confluentem. Iſter quondam appellatus *ſexaginta* circiter amnibus receptis, medio fermè eorum numero navigabili, in Pontum vaſtis *ſex* fluminibus ſive oſtiis evolvitur. Singula autem oſtia tanta ſunt, ut prodatur, in quadraginta millia paſſuum, id eſt, mill. German. X longitudinis, vinci mare, dulcemque intelligi hauſtum. German. vulgo *die Donaw*, Sarmathis ac Scythis *Dunay*. μ Iſter fl. ſeu Danubius.

De incolis Mœſiæ, & duobus noviſſimis in ea regnis, Servia ac Bulgaria.

IV. *Mœſos* populos feros, truces Barbarorumque barbaros, à Thracibus genus duxiſſe, tradunt auctores: cum ipſa Mœſia pars aliquando Thraciæ fuerit. M. *Licinius Craſſus* perdomitos Imperio Romano ſubjecit. Deinde in Superiorem Mœſiam Servi, Inferiorem Bulgari, utraque ex Sarmatia Aſiatica, advena gens invecti, duo inibi regna de ſuo nomine, hi Bulgariæ, illi Serviæ condiderunt. At noviſſimi Turcæ in utrumque infuſi etiam nunc tenent. ν 2 Mœſiæ Incolæ.

V. Ca-

BUNONIS.

ι *Timogetia* ad idem Ponti Euxini litus ponitur.

κ (a) *Tomi*, Nigro *Conſtantia*, ac Cœlio Calcagnino *Tomeſuar*, nomine haud abludente dicitur. *Giofanius* tamen hodie *Kioviam* appellari contendit, ob vicinum lacum *Ovidũue-lezero*, id eſt, lacus *Ovidii* [*b*]. Urbem hanc alluit Naxius fl. quem alii dictum putant Abſarum & Ægialum. Arrianus in periplo Euxini tradit hic Medeam diſcerpſiſſe fratrem ſuum; unde urbi nomen natum. Cis Tomos eſt (b) *Calatis*, ſeu *Callatia*, Lazio *Kilia*, Nigro *Pandalla*: ultra vero eſt

λ *Iſtropolis*, Nigro *Groſſea*, Caſtaldo *Stravico* [*i*]. Porro in hac Inferiori Mœſia ad Jatrum fl. eſt Nicopolis, urbs Chriſtianorum clade nobilitata: Sigiſmundus enim Imperator, non tam virtute hoſtium, quam diſcordia ſuorum, à Bajazethe Turca victus, Conſtantinopolim fugiens vix ſalutem ſibi expediit. Contigit clades illa anno 1396. Annales vero Turcici referunt cladem iſtam ad annum Heg. 794, qui eſt annus æræ Chriſtianæ 1392, adeoque quatuor annis à noſtris diſcrepant Scriptoribus. In eadem Mœſia Inferiori ſunt (c) *Dinogetia*, Nigro *Drimago*. (d) *OEſcus* Triballorum ad OEſcum fluvium: (e) *Noviodunum*: (f) *Novæ*, Lazio *Novomont*: (g) *Duroſtorum*, Lazio hodie *Dora*: (h) *Odyſſus* [*k*] ſeu *Odeſſus*, quam Niger putat eſſe Varnam; Cedreno vocatur *Baına*. Cæterum Solinus Mœſiam *Cereris horreum* ob fertilitatem à Romanis appellatam ſcribit. Ipſa quingenta hominum millia ex Dacia Auguſto imperante per Ælium Carum, ſeu ut aliis placet, Licinium Craſſum eo traducta aluit.

μ (i) Trajanus Imperator Rom. pontem Danubio impoſuit, ut expeditior eſſet in Dacos militia. Metuebat enim, ne Danubio frigoribus conglaciato, Romanis, qui trans flumen eſſent, bellum inferretur; quod ſi eveniret ut poſſet per eum copias facile traducere. Sed Adrianus contra metuens, ne barbari oppreſſis cuſtodibus pontis, in Mœſiam tranſirent; ſuperiores partes pontis diſturbari juſſit. Pontis ejus rudera hodie ad Sendroviam opidum ſupereſſe, recentiores prodiderunt: ad *Severinum* à pleriſque ponitur.

ν *Bulgari* à Volga fluv. videntur dicti. Niceph. Gregoras nomen eorum *a Bulga* fluv. derivat. Alii tamen contendunt reliquias eſſe Gepidarum. [*l*]

HEKELII.

[*b*] *Lexicographi* eam nuncupant *Tritonicen*.

[*i*] *Mileſiorum* Colonia.

[*k*] *Ammiano* circa *Danubium* Urbs eſt. Item *Panmoniæ* Urbs eſt *Antonino*, à *Lazio Neumarcb* dicta. *Ptolemæo Mœſiæ Inferioris* oppidum, ubi *Danubius* in oſtia effunditur.

[*l*] *Volaterranus* eos è *Scythia* egreſſos putat.

REISKII.

2 (k) Sic eſt, Mœſiam multi veterum Auctorum aut Thraciæ innectunt, aut hujus partem faciunt: Ut vel inde Mœſos à Thracibus ortum cepiſſe, merito ſuſpiceris. Ergo gens utraque primum uno regno, unaque Rep. gaudebat: Donec M. Licinius Craſſus Proconſul A. V. C. DCCXXVI, ab Mœſis, Baſtarnis, Thracibus, Getiſque ſuperatis triumphum egerat. Neque tum Mœſia tamen in provinciam redacta, ſed ſub Imp. Veſpaſiano fuit, & duplex *ſuperior* nempe ſive *prima*, & *ſecunda* ſive *inferior* facta. Veruntamen adhuc Thraciæ inferiorem Mœſiam & Notitia Imp. Rom. & Rufus Feſtus annumerat, Præſidialem quippe provinciam. Denique gens Sclavica palude ab Mœotide, A. C. 669, prorupit, (l) Serviorum, Sirbiorum & Soraborum nomine notata, perq; noſtram Germaniam olim longius diffuſa (maxime circa Serveſtam *Zerbſt* & *Zerbick*) donec hos intra limites compellebatur. Hinc Principatus Serviæ, feudum regis Bulgari, qui quoniam Eleazaro Bulco illum impertierat, (m) Deſpotis ſubſequentibus Lazarorum appellatio adhæſit. At Serviâ demum ab Amurathe III, debellatâ, Turcico ſeſe jugo, A. 1382, ſubmiſit, Bulgari autem ex Aſiatica ultra Volgam Tataria effuſi, & ab vicino, quod accolebant, flumine dicti, hac in Mœſia Illyrico & Macedonia regnum

 ſta-

(a) Tomi. (b) Calatis. (c) Dinogetia. (d) OEſcus. (e) Noviodunum. (f) Novæ. (g) Duroſtorum. (h) Odyſſus ſeu Varna. (i) Pons Trajani. (k) Mœſia Romanis ſubdita, duplex facta. (l) Serviis ſubjecta. (m) Deſpotis.

Senderovi. Vidna. Bodon. Novograd.

V. Caput regni Serviæ regumque quondam sedes, ξ *Senderovia*, Ungaris *Zendrew*, Turcis *Semender*, (1) ad Istri ripam sita: Præterea *Vidna*, *Bodon* & *Novograd* nobilia sunt opida; quorum hoc arce munitum inexpugnabili. At Bulgariæ regni caput est o *Sophia* (2), urbs magna & populosa.

(1) *A Cæsareis, An. 1688, capta, & An. sequenti deserta, olim Episcopatus.*

(2) *At non munita. Beglerbegus qui ibi residet primum locum inter Gubernatores Turcicos cis Hellespontum obtinet.*

statuerunt novum A. 690, à Turcis itidem A. 1393, subactum.

BUNONIS.

ξ (a) *Senderovia*, olim [m] *Singidunum* [n], à Turcis, A. 1439, captum, *Fanum S. Andreæ* seu *Semendria*, quondam Rasciæ fuit metropolis: Ad Senderoviam in Danubii ripa Sigismundus Hungariæ Rex à Turcis magna clade affectus, vix salvus evasit ultra Danubium fugiens, quod contigit anno Christi 1409. *Cuspin.* In Servia quoque est (b) *Nonibazaria*, Despotarum quondam sedes: (c) *Orachum*, ad Drinum fl. hodie Saniaci Serviæ sedes; qua de causa satis culta est, habeturque primaria. Ad Rasciam pertinet (d) *Alba Græca* [o], mœnibus hodie carens, castrum habet munitissimum, in quo Christiano non licet pernoctare. Secundo Danubio descendenti porro obvia sunt (e) *Tricornium*, (f) *Viminacium*, ac plura non nimis clara opida.

o *Sophiæ*, loco parum salubri positæ, residet Beglerbegus Rumeliæ: hac ex Hungaria in Thraciam itur. Ad eam monstrantur Sardicæ urbis rudera. (g) *Nicopolis* quoque Bulgariæ urbs est Christianorum clade nota, ac modo numerata. (h) *Varna* eadem calamitate nobilis; à Cosaccis perhibetur exusta. (i) Omnis Servia ac Rascia mire *fertilis* est, ac præcipue in Cassovico Campo, qui indigenis *Cassonupole*, Germanis *Amelsfeld* appellatur, tribuiturque Bulgariæ, quam attingit. (k) Ager ad Belgradum omnium totius Europæ perhibetur amœnissimus. *Incolæ* sunt laboris patientissimi; agriculturam exercent, aut militiam sequuntur; ad quam à Turcis pellici solent: aut alii alicui rei operam impendunt. Turcæ pagos ad publicas vias incolunt. Habuit Servia *Despoten*; cui Bosnia quoque paruit; eoque occiso Hungari eam sibi fecerunt vectigalem. A Turcis occupata per Beglerbegum fuit administrata, qui sedem suam habuit Belgradi. Promotis vero Imperii Turcici finibus Beglerbegus Budam translatus, legatum suum, vulgo *Caimacan*, reliquit Belgradæ; per quem Servia regitur. (l) *Bulgaria* regio aspera est, & montosa, boum ac ovium greges facile alit. (m) Vicinis suis, qui Serviam incolunt, moribus fere sunt similes *Bulgari*: lacte ac pecorum carne victitant; decimum quemque ex iis Turcæ ad militiam legunt.

HEKELII.

[m] *Antonino* teste.

[n] Vel *Aurelio Victori*, qui eam Urbem constituit *Pannoniæ*, *Singidonum*.

[o] *Vulgo Griechisch Weissenburg, Nonderalba* alioquin dicta.

(a) Senderovia. (b) Nonibazaria. (c) Orachum. (d) Alba Græca. (e) Tricornium. (f) Viminacium. (g) Nicopolis. (h) Varna. (i) Serviæ natura. (k) Soli ac incolarum mores. (l) Bulgariæ natura. (m) Bulgarorum mores.

CAP. XVII.

Summa universæ Scythiæ descriptio.

Item de veteri Scythia Europæa.

I.

Scythiæ Magnitudo.

TRans Istrum Mœsis contermina est *Scytharum* gens omnium toto orbe vastissima, quippe ex Mœsia inferiori in Asiam ad *Tabin* usque promontorium & fretum *Anian*, *Longitudine* terrarum milliarium German. CIↃ amplius occupat. *Latitudine* vero ab Oceano Septemtrionali ad Caucasum montem fontesque Indi fluminis milliaribus German. circiter LX. Dividitur autem universa *Scythia* in *Europæam* & *Asiaticam*. De hac posterius in ipsa Asia; nunc Europæam prius expediamus. 1

II. Ter-

REISKII.

1 (a) Scythiam doctrinæ planioris causâ triplicem faciemus, *vetustissimam* puta *mediam* & *hodiernam*: *Vetustissima* illa tam longe patuit lateque, ut Celtoscythiam, cum eaque Hispanos, Gallos, Britannos, Teutones, itemque terras septentrionales una comprehenderet. Nec tamen dixerim, nonnullis Auctoribus opinio insedit, *omnem Europam Scythiæ annumeratam*. Neque unus, qui citatur, ex Hippocrate, locus id liquido confirmat. *Media* vero

quam

(a) Scythia triplex.

II. Terminatur *Europæa* ab *Occasu* Patisso flumine; ab *Septemtrione* lineâ à Patissi fontibus per Amadocam paludem (quæ est in Lituania) ad Borysthenis fonteis, atque inde aliâ lineâ ad Tanais ortus ducta; ab *Ortu* ipso Tanai & Ponto Euxino; à *Meridie* Istro, & ubi is ad Nicopolim inflectitur, rectâ lineâ ab Occasu in Orientem ad Pontum ductâ.

Scythiæ Europææ limites.

III. Totum hoc terrarum variis gentibus ac populis distinguitur; quorum clarissimi, præter *Troglodytas* in inferiore Mœsia commemoratos, *Daci*, quorum regionem nunc tenent, *Moldavi*, *Valachi*, *Transsilvani*, & Hungarorum pars inter Patissum amnem & Transsilvaniam; *Getæ*, quos ad utramque Istri ripam in Mœsiam & Daciam extendi, ante diximus; nunc Bulgarorum & Moldavorum pars: *Tyragetæ* & *Arpii* inter Tyram flumen & Istrum; nunc inferior Moldaviæ pars Ponto objacens: Inter Tyram & Hypanim amnes *Carpiani*, *Callipides*, *Istrici*, *Axiaces* & *Jazyges Eneocadlæ*; quorum omnium solum nunc Podolia: *Bastarnæ*, iidem & *Peucini*, quorum pars una in Germania, pars altera in Scythia Europæa; nunc Russia minor seu Nigra: *Borysthenitæ*, inferior Lithuaniæ pars versus Pontum: *Neuri*, ad Borysthenis fontes, inde *Geloni*, *Thussagetæ*, *Budini* & *Agathyrsi*, in Moscovia inter Borysthenis fontes & Tartariam minorem: *Alani* ac *Roxolani* in Moscovia, ad sinistram *Donez*, id est, minoris *Tanais* ripam: *Hamaxobii* sive *Hamaxobitæ*, ad Gerrhi fluminis fontes in Tartaria minore: *Georgi*, *Nomades*, *Basilides* & *Tauroscythæ* sive *Scythotauri*, itidem in Tartaria minori: *Tauri* sive *Taurici*, qui Tauricam sive Scythicam Chersonesum incoluerunt: In his *Bosporani* utrinque Bosporum Cimmerium accolentes: *Jazyges Mœotæ*, juxta *Mœotim* paludem ad Tanaim usque protensi, *Arimaspi* & *Essedones* ac *Tanaitæ* ipso *Tanais* flexu cincti.

Troglodytæ. Daci. Getæ. Tyragetæ. Arpii. Carpiani. Callipides. Istrici. Axiaces. Jazyges Eneocadlæ. Bastarnæ seu Peucini. Borysthenitæ. Neuri. Geloni. Tussagetæ. Budini. Agathyrsi. Alani. Roxolani. Hamaxobii. Georgi. Nomades. Basilides. Tauroscythæ. Tauri. Bosporani. Jazyges Mœotæ. Arimaspi. Essedones. Tanaitæ.

quam dixi Scythia Græcis Romanisque Scriptoribus in Europæam & Asiaticam dispescitur, tractu sane amplissimo extensa: *Hodierna* haud arctioribus terminis definita, omnem Tatariam Europæam & Asiaticam includît, nomine solo mutato. (a) Hujus nominis Græcas origines ἀπὸ τῦ σκύτȣς, i. e. *corio* deducunt: Alii rectius ab arte, qua excelluerunt Scythæ, sagittaria, & vocabulo Germanico. Sic Bochartus Phaleg, Lib. III, c. 13. & Vossius Lib. III. de Idololat. c. 99. ubi Scythis optimos adsignarat sagittarios: *Unde, inquit, Scytharum appellatio. Nam septentrionalibus uti & Germanis scheiten* (addo etiam *skieten*) *est sagittam arcu emittere.* Quid? quod Boxhornius singulari ad Nicol. Blankardum scriptâ epistolâ eò contendit, ut Scythas Germanice locutos argumentis probabilibus monstret. Rationes autem solidas Bochartus urget, in primis Scytharum originibus docendis. (b) Omnium enim parens ipsi *Magog* Ebr. מגוג fuit, unus ex Japheti filiis; à quo Magogitæ vel Magogæi etiam dicti leguntur. Joseph. Lib. I, c. 7. Hinc Abydenus ex eoque Syncellus tum Scythicas ab uno illo Magogo tum quoque gentes Celticas deduxerunt.

(a) Scythæ cur dicti. (b) Horum origo.

CAP. XVIII.

Dacia.

I.

TRans Istrum igitur Mœsis contermini fuerunt α *Daci*, Scythica gens, fera, atrox & barbara. Regio ipsa *Dacia* terminatur à *Septentrione* Carpathicis jugis & Hieraso amne; ab *Oriente* eodem Hieraso & Istro; à *Meridie* itidem Istro;

Daciæ fines.

BUNONIS.

α (a) *Dacos* antiquitus appellatos fuisse *Davos* putat Strabo [a]; unde frequentia nomina servorum apud Comicos: *Daos* seu potius Δάϊς nominat Eustathius.

HEKELII.

[a] Lib. VII. p. 556.

(a) Daci.

Iſtro; ab *Occidente* Patiſſo. Complectitur hodie Hungariæ partem, prædictam *Tranſſilvaniam, Valachiam* & *Moldaviam* fere totam. 1

Dacia Ripenſis. Alpeſtris. Mediterranea.

II. Diviſa fuit olim in *Ripenſem, Alpeſtrem* & *Mediterraneam.* β *Ripenſis* eſt, quæ hodie dictam Hungariæ partem complectitur, cum parte *Valachiæ.* In hac Populi *Prendaveſii, Albocenſii, Saldenſii, Tervingii, Burrhi, Cingeſi.* γ *Alpeſtrem* nunc incolunt major pars *Valachorum* & *Moldavi.* Quondam in ea populi *Piephigi, Siginni, Sinſii, Cotenſii, Taiphali, Cacoenſii, Ciſtoboci.* δ *Mediterranea*, quæ & *Gepidia*, tota nunc eſt *Tranſſilvania.* In hac olim populi *Cacoënſii, Buridienſii, Biephi, Ratacenſii, Tauriſci.*

Ulpia Trajana.

III. Urbs olim clara fuit ε *Ulpia Trajana*, ante ζ *Zarmiſogethuſa* dicta; nunc *Varheli* eodem ſitu eſt in Valachia.

Mariſus & Aluta fluvii.

IV. Fluviorum celeberrimi: η *Mariſus*, Germ. *Mariſch*, Hung. *Maros.* Et ϑ *Aluta*, Germ. *die Alt*, Hung. *Olt.*

V. Incolas

BUNONIS.

β (a) *Dacia Ripenſis* Tibiſcum & Danubium attingit; & in Meridiem vergit: & Daci Danubium accolentes (b) *Daci Danubiani* dicebantur: In illa Ripenſi Dacia, quæ hodie Hungariæ pars eſt, præcipua opida ſunt *Wardeyn* & *Zatmar*, hodierno bello Ungarico nota. *cap.* 2. *hujus lib.* 4. *memorata.*

γ (c) *Alpeſtris Dacia* inter Ripenſem & Mediterraneam interjecta eſt.

δ (d) Mediterranea in Septemtrionem inclinat, eamque Carpathos mons inſtar theatri jugis ſuis includit.

ε *In Ripenſi Dacia* olim fuere urbes claræ (e) *Zurobara*, ſeu *Zarobara*, nunc *Temeſwar*, Temeſia: (f) *Liziſis*, cujus rudera ſuperſunt, locuſque Lazio dicitur *Laorzalos*: (g) *Zeugma*, quam nonnulli [*b*] putant eſſet *Clauſenburg* [*c*]; Lazio eſt *Zazſebes*, quod Germ. *Muhlenbach*: (h) *Tibiſcum*, quod Lazio *Titut*: (i) *Romulium*, à Romula, *Galerii* Imperatoris matre ibidem ſepulta, appellatum. *In Mediterranea Dacia* fuit

ζ (k) *Zarmiſogetuſa* ab Auctore memorata: (l) *Tapæ*: (m) *Æmonia* Nigro eſt Severinum: (n) *Succi*, ubi anguſtiæ & clauſtra Succorum; hodie munimentum *Turckzueſt* Lazio: (o) *Patruiſſa*, Lazio Braſſova, vulgo *Cronſtadt*: (p) *Nentidava* Lazio eſt *Noſſenſtadt* Germanis; quæ Hungaris *Biſtricca*, aliis eſt *Eriniſtat*, (q) *Alba Julia*, à Julia Auguſta, M. Aurelii Imperatoris matre ſic dicta, antea *Apulum*, & *Colon. Apulenſis*, hodie, ut Lazius putat, eadem quæ Germanis *Weiſſenburg*, & Hungaris *Gulafeiruar* vocatur. *In Alpeſtri Dacia* (r) *Frateria*, Nigro *Jurgano*, Lazio *Zazuara*: (ſ) *Pinum*, Lazio *Wincz*, Nigro *Phiſtonæ*: (t) *Paloda* diruta, ubi nunc Campi *Bleichisfeld*: (u) *Utidavæ*, hodie *Utuarhel*, id eſt Utidavæ rudera: (x) *Petrodava*, *Petersdorff*: (y) *Scandava*: *Sclesburg*; ac alia opida minus clara.

η (z) *Mariſus*, qui & *Rhabon* dicitur, Carpatho monte editus, recipit (aa) *Sargetiam* amnem; in quo *Decebalus* Dacorum Rex, cui Trajanus bellum intulit, theſauros ſuos defodit; neque tamen vel ſic eos occultare ſatis, aut Romanis ſubducere potuit. Strabo [*d*] tradit, Romanos hoc flumine uſos ad omnia ſubvehenda, quæ videbantur neceſſaria ad bellum Getis inferendum. *Mariſus* hic in *Tibiſcum* ſe effundit. (bb) *Tibiſcus* vero, qui & *Patiſſus*, & *Tibeſis* appellatur, ex eodem ortus monte, poſt longum ſpatium cum Danubio ſe conjungit.

ϑ (cc) *Alutæ* fons Mariſi vicinus, eodemque monte editus, in eundem properat Iſtrum.

HEKELII.

[*b*] Inprimis *Ritbaymerus.*

[*c*] Vel *Cleſeburg.*

[*d*] Lib. VII. *Geogr.* p. 557.

REISKII.

1 (dd) Daciam *pro ſtatu diverſo ac tempore* aut ævo triplicem ſtatuemus, ſcilicet *vetuſtam, mediam,* & *noviſſimam*: *Vetuſta* illa ſuis gaviſa regibus פצינך *Pazinac* ab Joſepho Gorjonide vocatur, à Patzinacis aut Patzinaitis, quos Cedrenus Suidaſque memorant. A Plinio autem *Daci Romanis dicti* feruntur, *alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ*, Lib. IV, c. 22. A Strabone contra *Daci* Δάκοι, *qui olim Davi* Δᾶυοι *appellati fuerant*: Unde tot ſervi apud Comicos Davorum nomine notantur, tanquam à Dacia oriundi. *Mediam* vocabimus eam, quæ Romanis, ex ævo Auguſtæo cognita, & à Trajano Imp. ſub imperium, A. C. 103, redacta, *Diœceſin Dacianam*, in eaque duas provincias tum Conſulares tum Provinciales fecerat. (ee) Hæc ergo Romana fuit periodus, quam ſequebatur Gothica, Gepidica, tandemque Hungarica, ob Gothos Gepidas Hungaroſque qui Daciam infederunt. (ff) Unde dignoſcimus, quantum Getæ veteres in Dacia commorati & Gothi è Scandinavia effuſi differant. Loccenius quidem in Antiquit. Sueo-Goth. Lib. I. c. 1. gentes duas fere ſynonymas putat, & contrarias Pontani è Deſcript. Dan. Cluveriique ex Antiquit. German. rationes elidere conatur: Loca tamen Auctorum veterum multa obſtant & Viri Clariſſimi ſententiæ adverſantur. (gg) Amplius illud eſt, quod moneo, ne à Dacis tanquam gens alia disjungantur Sarmatæ; Neve Saxonum in has terras tranſitus ævo

(a) Dacia Ripenſis. (b) Daci Danubiani. (c) Alpeſtris Dacia. (d) Mediterranea. (e) Zurobara ſeu Temeſwar. (f) Liziſis. (g) Zeugma. (h) Tibiſcum. (i) Romulium. (k) Zarmiſogetuſa. (l) Tapæ. (m) Æmonia. (n) Succi. (o) Patruiſſa. (p) Nentidava. (q) Alba Julia. (r) Phrateria. (ſ) Pinum. (t) Paloda. (u) Utidava. (x) Petrodava. (y) Scandava. (z) Mariſus, (aa) Sargetia, (bb) Tibiſcus, (cc) Aluta flumina. (dd) Dacia triplex. (ee) Romanis ſubdita. (ff) Getæ Gothique differunt. (gg) Daci & Sarmatæ parum.

V. Incolas ante *Getas* fuisse tradit Plinius; *Dacos* posteà à Romanis appellatos. ι *Getarum* nomen mansit circa utramque Istri ripam, ut ante dictum. Regibus illi suis regebantur, donec Trajanus Imperator Daciam perdomitam in Provinciæ formam redegit. Posteà *Sarmatæ* invicti, dein *Gothi*, moxque *Hunni*. κ Post hos *Saxones*, Germanica gens, à Carolo Magno devicti, cum leges victoris ferre nequirent aut nollent, in universam Daciam transierunt. Hinc etiamnum frequens, licet corruptus, in iis oris durat Germanicus sermo. Exinde eadem gens, quæ Pannoniæ partes occupaverat, Hungari Saxonibus sese miscuerunt, unde mixta nunc utriusque gentis lingua. Tum vero *divisa* fuit universa Dacia in nova nomina. Ea pars quæ Patisso amni annexa, *Hungariæ* titulo accessit. Quæ ante Dacia mediterranea erat, *Transsilvania* appellata: Inter hanc & Istrum *Valachia*: Inter hanc & Hierasum *Moldavia*; cujus titulo etiam adjectum, quicquid inter Hierasum & Tyram amnes interjacet.

Incolæ Daciæ. Getæ.
Sarmatæ. Gothi. Hunni. Saxones.

ævo Carolino & victoriis Francicis adscribatur: Id utrumque nostro Cluverio videtur, cum Historici ex illa ætate aut taceant aut contrarientur. *Novissima* tandem Dacia nobis erit, quæ Transsylvaniam, Walachiam & Moldaviam, qui status rerum est præsens, ambitu suo comprehendit.

BUNONIS.

ι *Getas* à Dacis per cataractas fuisse distinctos, apparet ex Strabone [*e*]; & versus Germaniam *Dacos*, ad Ortum *Getas* nominatos. *Zamolxis*, Pythagoræ qui fuerat famulus, in patriam reversus, genti suæ ac proceribus acceptus fuit, quod ostentorum cœlestium prænunciaret eventa. Hinc in regni societatem à Rege assumtus primus sacerdos factus ejus Dei, quem Getæ colebant; ac deinceps sacerdotes Regibus fuerunt à consiliis. *Strabo* [*f*]. Quum sub Orole Rege adversus Bastarnas non bene pugnavissent, Getæ somnum capturi jussi sunt caput ponere, quo loco habuissent pedes, & uxoribus suis servire; donec acceptum eluerent dedecus. *Justinus*. Ab Alexandro Magno bello sunt petiti. Post ejus obitum Dromichares Lysimachum cepit, eique gentis suæ commonstravit egestatem, monuitque ne tales invaderet, sed amicos haberet. *Strabo*. [*g*]

κ Quæ de Saxonum in Transsilvaniam transitu hic affert Cluverius, illa idoneis Scriptorum destituuntur testimoniis.

HEKELII.

[*e*] Loc. cit. p. 556.
[*f*] Lib. VII. p. 545.
[*g*] Loc. cit. p. 552.

CAP. XIX.

Transsilvaniæ, Valachiæ & Moldaviæ descriptio.

I.

TRansilvaniæ Principatus, qui sylvis undique, unde ei nomen Latinum, & montium jugis clauditur, Hungaricè *Erdeli*, Germanicè *Siebenbürgen*, Saxonibus haud dubiè à *septem opidorum numero* dictus est. Qua ratione etiam nunc Sarmatis seu Sclavis *Siedmgrodska Ziemia*, hoc est, *Septemcastrensis regio*, indigitatur. Postquam Saxones colonos recepit, cultius habitari cœpit. Namque opida in ea illi condiderunt, quæ in hanc diem clara sunt. 1

Transsilvania.
Transsilvaniæ opida.

II. α *Cibinium*, sive Hermanopolis, vulgo *Hermanstadt*, caput Provinciæ est:

Cibinium.

BUNONIS.

α (a) *Cibinium* sive *Hermanopolis* [*a*] ex septem Saxonum urbibus prima est, ad Cibin rivum, inter paludes & piscinas partim in colle, partim in planitie posita, ædificiis & propugnaculis superbiens, magnitudine cum Vienna Austriæ comparatur. Hic cæteræ civitates conventus habent. Cives ex usu vini Chiragra plerumque laborant. Inde uno milliari distant fodinæ salinæ in *Wyzagna*, Germ. *Saltzburg*.

HEKELII.

[*a*] Ab *Herman*, *Græcorum* Imperatore, quem fundatorem credunt, ita appellata.

REISKII.

1 (b) Transsylvania regno Hungarico & Waywodæ suo ab regibus imposito diu subjecta provincia, sylvis undique ac montibus Carpathicis circumsepta, nomen suum ex ævo barbaro adsumsit, tanquam quæ trans sylvas jaceat: Ita *Septemcastrensis* etiam ex media ætate dicitur, à septem castris sive burgis, urbibusque præcipuis, Germ. *Siebenburgen*. Urbes enim & amplas & munitas, nec frumentario solum, sed salino, pecuario, metallico, & vini proventu etiam felices continet: (c) Incolas vero trium generum alit, *nempe Saxones, Hungaros, Siculosque. Saxones* septem,

(a) Cibinium sive Hermanopolis. (b) Transsylvania. (c) Incolæ hujus triplices.

Alba Julia. Claudiopolis. Bistricia. Sciburgium. Mediesus. Corona.

est: β Alba Julia, Germ. *Weissenburg*, (1) Hung. *Giulafeierwar*, Principis superioribus annis sedes: γ Claudiopolis, German. *Clausenburg*: (2) δ Bistricia, German. *Bistriz*, Hung. *Besterze*: ε Sciburgium, German. *Schiesburg*, Hung. *Segeswar*: ζ Mediesus, Germ. *Medwisch*, Hung. *Megies*: η Stephanopolis, seu *Corona*, Germ. *Croonstadt*, Hung. *Breslaw*. [b]

(1) *A Julia Imperatoris Marci Aurelii matre condita, uti ex inscriptione ibi huc usque asservata liquet. Episcopi & Academiæ sedes.*
(2) *A Saxonibus & Hungaris culta, qui satis amice degunt.*

III. Quæ nunc duæ regiones Valachiæ ac Moldaviæ nominibus distinguuntur, superiori ætate uno θ Valachiæ vocabulo censebantur. Incolis *Woloska Zemla*, id est, Valachia terra, & gens ipsa *Wolochy*. Dividebatur autem tota Provincia in Majorem, & Minorem: Major postea ι Moldaviæ nomen recepit: κ Minori Valachiæ titulus remansit. Quæque suo parebat Principi seu Duci, quem Sarmaticæ gentis vocabulo, λ *Waywodam* appellant; Polonis quondam utra-

septem, quas vocant, sedibus divisi (*Sieben Stule*) non à Carolo M. ejecti, nec à Geisa, rege Hungarico huc deportati (quod Isthuansius in Hist. Hungar. sentit) nec miro Hamelensium puerorum exitu huc primas colonias duxerunt; Sed Ammianus Marcellinus ævo suo in Dacia Ostsalos, originis Germanicæ gentem tertio jamdudum seculo habitasse memorat. Confer heic Hornii Orbem polit. p. IV, in Transsylv. *Hungari* cum Saxonibus conjuncta; *Siculi* ad fines Moldaviæ loca sejuncta incolunt, septem, uti loquuntur, sedibus distincti. (a) Sed mutata Resp. in Principatum, A. 1512, desiit, quem ab rege suo Johan. de Sapolia Waywoda, Hungariam bello adortus obtinuit, regno tamen obnoxium futurum: Sed clientela Turcica & tributum, quod quinque imperialium myriadas excessit, annum post hac intervenerat, (b) Zatmaria eo ipso anno pace facta regno rursus Hungarico accessit: (c) Waradinum etiam obsessione diuturna & oppugnatione acerrima, A. 1692, captum.

(d) *Wallachia minor* sive *Transalpina*, Græcè *Mauroulachia*, & *major* sive *Cisalpina*, Græcè *Vngrelachia*, vulgo (e) *Moldavia*, hæc utraque Principatum Græcis Impp. debet, qui Δέσποτας, i. e. *Dominatores* vel *Despotas* imposuerunt suæ clientelæ deditos, sed Cpoli capta (f) Muhamedes II, Turcicus Imp. rejecto Dracole, Despota vel Waywoda *Wallachiam* subegit, novo posthac homine imposito sibique tributario. *Moldavia* autem regno Hungarico diutius subjecta, ob rebellionem sui Waywodæ perfidam Turcico adhæsit imperio: Hinc Turci quoque *Bessarabiam* occupârunt, Moldaviæ ademtam.

BUNONIS.

β (g) *Albæ Juliæ*, quam ad Ompaius fl. qui ibi in Marisum labitur, alluit, multa visuntur antiquitatis monumenta; Bathorianam domum nunc Professores Gymnasii incolunt; inter quos nuper eminebat Joh. Henric. Alstedius.

γ (h) *Claudiopolis*, Hungar. *Colosvar*, ad Schomos fl. urbs ampla & frequens; à pluribus habitatur Photinianis. Hic Transsilvaniæ Princeps conventus solet habere publicos. Anno 1662, ab Abaffio Transsilvaniæ Principe ac Turcis diu frustra obsessa est, Cæsarianis, qui in præsidio erant, sese fortiter tuentibus: sed tamen anno 1664, à militibus præsidiariis Abaffio venditur. [c]

δ (i) *Bistricia* ad Bistritz fl. posita in regione vitifera, quæ vulgo *Nosverland*, urbs elegans & valida est [d]; Cives hic purius loquuntur Germanice, quam in reliquis Transsilvaniæ civitatibus; sed ob aëris & aquæ vitium multi hic sunt strumosi, surdi, muti, & fatui. Inde 4 milliaribus abest opidum (k) *Rodua*, ubi aurifodinæ.

ε (l) *Sciburgium* ad Kochel fl. sita non adeò munita est.

ζ (m) *Mediesus* in interioribus partibus Transsilvaniæ est. Templum habet in monte munitum pro more gentis.

η (n) *Stephanopolis* in postrema Transsilvaniæ parte intra montes amœnissimos sita mœnibus & arcibus editis munita est. Tribus suburbiis amplissimis gaudet: quorum unum Bulgari, alterum Hungari, Saxones & Ciculi tertium inhabitant. In Transsilvaniæ finibus quoque est (o) *Waradinum*, supra memoratum, quod à Turcis expugnatum est anno 1660; itemque (p) *Zatmaria* opidum munitissimum, quod à perfidis præsidiariis militibus Abaffio Transsilvaniæ Principi venditum est anno 1664. Cæterum multi (q) *Valachi* per universam Transsilvaniam sparsi, ac præcipue montana versus Valachiam incolunt; itemque regionem exiguam, ubi *Haczag*, opidum *Haczag*.

θ *Valachia* ista [e] ad fluvium, qui vulgo *Niester* [f] appellatur, Pontumque Euxinum sese extendit.

ι (r) *Major*, quâ *Moldavia* à *Moldavo* fluv. nomen habet, versus Pontum porrigitur, eique annumeratur *Bassarabia* [g] regio in qua *Moncastro* [h] *opidum*.

κ (s) *Minor* versus Danubium extenditur.

HEKELII.

[b] Vel *Brasso*.

[c] Est & *Plinio* Lib. v. *Hist. Nat.* c. XXIV. p. 74. lin. 12. seq. *Cappadocum*, sive *Cappadociæ* Urbs.

[d] *Hungaris*, *Sambuco* teste, *Bestereze*, *Germanis* verò *Noesn* dicta.

[e] Aliis *Valagnia*, aliis quoque *Flacia* dicta.

[f] *Ister*.

[g] Seu Bessarabia.

[h] Seu *Chermen*.

BUNONIS.

λ Princeps Valachiæ vulgo *Hospodar* appellatur: uterque vero cum *Moldaviæ*, tum *Valachiæ* Princeps, Turcarum Imperio hodie obnoxius est. (t) *Moldavus* Turcarum

(a) Principatus. (b) Zatmaria. (c) Waradinum. (d) Wallachia. (e) Moldavia. (f) Nunc Turcis tributaria. (g) Alba Julia. (h) Claudiopolis. (i) Bistricia. (k) Rodua. (l) Sciburgium. (m) Mediesus. (n) Stephanopolis. (o) Waradinum. (p) Zatmaria. (q) Valachi. (r) Valachia Major. (s) Valachia Minor. (t) Moldavorum & Valachorum mores.

utraque stipendiaria. Nunc partem Hungariæ Rex partem Turcarum Imperator tenet. Valachiæ caput ac sedes Vaivodæ est *Targowisko:* reliqua loca sunt *Brailaw* & *Dombrowitza.* Moldaviæ caput est ac Vaivodæ sedes *Czukaw* : reliqua opida sunt, *Margosast*, *Tarisko*, *Moncastro.* Moldavia.

Turcarum Imperatori tributi nomine quotannis pendit magnam pecuniæ summam, offertque 500 equos & 300 falcones. Similiter *Valachus* tributum dat Turcarum Imperatori, qui hodie pro suo arbitrio Valachis Principem imponit. Cæterum Moldavia fertilis est & valde rigua, vinum fert generosum. Nec desunt auri ac argenti fodinæ; verum nemo scrutatur. Equos nobiles inde abducunt Turcæ. Sunt verò Moldavi Valachis humaniores; equites operam in bellis conducunt Turcis [*i*]. *Valachia* silvestris licet sit, vino tamen & frumento abundat; magnos alit greges ovium & boum; qui per Hungariam & Germaniam venduntur: Istorum equi habentur vegeti ac laboris patientissimi. Sunt autem Valachi pastores, bubulci, subulci [*k*], ac in bello feroces.

HEKELII.

[*i*] Vinum etiam *Malvaticum*, quod ex *Creta* in *Poloniam* & *Germaniam* deportatur, per hanc Regionem transit, unde ex hoc *Vaivoda* magnum vectigal recipit.

[*k*] Et ut plurimùm animo instabiles, iracundi, otio indulgentes.

CAP. XX.

Tattaria minor; ubi Taurica Chersonesus.

I.

TAttarorum nomen longe lateque per Asiam & Europam dispersum est; cujus limites posteà in Asiâ dicemus; at nunc de parte ejus agamus, quæ *Tattaria Europæa* sive *Minor* dicitur. Tattariæ Europææ, sive Minoris fines.

II. *Tattaria* igitur *Minor*, sive Præcopensium Tattarorum regnum, est ea Scythiæ Europææ pars, quæ fluviis *Borysthene* & *Psola* ac *Desna* (quæ duo in Borysthenem exeunt) & *Tanai* minori, vulgo *Donetz*, ipsoque Tanai, *Mœoti* palude ac *Ponto* cingitur. 1

III. Quinam antiquitus populi has oras incoluerint, supra demonstratum est. Cæterum omne litus hujus tractus Græcorum coloniis juxta atque monumentis inclytum fuit: maxime vero α *Taurica Chersonesus*, non minus quam ipsa Incolæ Tattariæ minoris.

REISKII.

1 (a) Nomen & genus Tataricum Europæam Scythiam pervasit, ex Asiatica traductum, & illud quidem A. C. 930 circiter in Historia tum Arabica, tum Græca Latinaque cœpit inclarescere. Id vero gentile apud Barbaros cognomen fuit uni ex Mogulensibus nationi proprium תתר *Tatur*; Denique reliquis eorum gentibus cunctis commune adeo factum, ut per Europam & Asiam latissime nunc pateat. (b) Europæa vero Tataria duplex hominum genus continet, *unum Nagayense*, minori Tanai vicinum, *alterum Precopense*, in (c) Taurica Chersoneso habitans; Duobus his generibus accedunt Tatari *Czukovienses*, Russiæ propinqui, & *Budziakenses*, Moldadaviæ propiores. Tota regio plana, ut plurimum inculta, horrido aëri & ventorum injuriis exposita: Chersonesus cultior 140 German. milliaria suo ambitu, octo urbes, & octo millia *Coy*, i. e. Pagorum continet. Urbes duæ, *Caffa* munitissima, Tatariæ clavis, & *Assaca* Sultano Turcico subsunt: Isthmus alicubi vix milliare Germanicum æquat. (d) Gentem heic Tauricam quæ sermone, moribus, ore ipso, corporisque habitu Germanos referat, Busbequius in Epist. IV, refert. (e) Tota hæc Tataria A. 1400, sui juris facta Chamum sibi proprium creavit, cui sedes frequentior *Baccasarai* (alias *Bostanserail*) rarior autem *Krima* placet, rarissima, ubi thesauros recondidit, *Mancup*. Demum vero ab Amurathe III, subacta, & Chamus eliso gutture necatus A. 1584 periit, successore, quem victor imposuit, dato.

BUNONIS.

α (f) *Chersonesus* illa *Taurica* [*b*] Ponto Euxino undique & Palude Mæotide cincta est, hanc ab illo sejungit, vel potius utriusque aquas conjungit (g) *Bosporus Cimmerius*. Peninsula hæc angusto Isthmo continenti adhærens, à Septemtrione in Euxinum Pontum procurrit, seque paulatim dilatans, duo efficit promontoria; alterum in Ortum, ubi *Theodosia* urbs; alterum in Occasum. Tum paulatim attenuatur in id promontorium, quod *Arietis Frontem* vocant, quodque in Pontum prominens, Minoris Asiæ litoribus obvertitur.

BU-

(a) Tatariæ origines. (b) Tataria Europæa duplex. (c) Taurica Chersonesus. (d) Gens ortu German. (e) Tataria sui juris. (f) Chersonesus Taurica. (g) Bosporus Cimmerius.

Panticapæum. Cimmerium. Theodosia. Tattariæ divisio.

ipsa Græcia celebrata. In hac Græorum urbes claræ, β *Panticapæum*, nunc vulgo *Pontico*; γ *Cimmerium*, in medio Chersonesi; δ *Taphros*, nunc *Przekop* (1), & ε *Theodosia*, nunc *Kaffa*. [a] (2)

IV. Scythæ in universum tenuerunt; at postquam ζ *Tattari*, ex Asia profecti occuparunt, *Tattaria* dicta est, *Minorque* cognominata, ad differentiam *Majoris* quæ est in ipsa Asia.

Tattaria Præcopensis & Cremea.

V. Divisa est in *Præcopensem*, & *Cremeam*. *Præcopensis*, quæ Sarmatis *Przecopska* dicitur, est ipsa Chersonesus Taurica, à *Przekop* [b] id est, fossa, quæ in Isthmo facta est, seu ab opido ejusdem nominis huic apposito, cognominata. *Cremea*, *Krymska* incolis, est reliqua pars extra Chersonesum, à *Krym* opido, quod olim *Cremnos*, dicta. At quia imperii sedes est in Chersoneso, η tota Tattaria Minor Præcopensium Tattarorum regnum appellatur.

(1) *Arcem habet munitissimam Gubernatoris sedem qui viatores examinat & neminem sine Chami commeatu progredi sinit.*

(2) *Urbs ampla munita, a Christianis, Turcis & Tartaris culta*, 4000 *domus numerat, portum habet tutum, unde commercium civibus haud exiguum cum Europæis & Asiaticis; alia etiam, antea haud temnenda, oppida sunt Ingermon, Sarigermen, Wolodimer.*

BUNONIS.

β (a) *Panticapæum* sive *Panticapæa*, à vicino flumine Panticape nomen habens, ad Bospori introitum est opidum longe validissimum, olim à Milesiis conditum. [c]

γ (b) *Cimmerium* [d] opidum Plinius [e] trans fretum collocat; à quo Bosporus cognomen habet.

δ (c) *Taphros* vel *Taphroe* in isthmo Chersonesi collocatur. Auspiciis Trajani Imperatoris olim capta est.

ε (d) *Theodosia* [f] olim urbs potens, à Genuensibus frequentata, à *Muhammede II*, capta est anno 1475, Genuensibus quibusdam auro corruptis. Hodie præfecti Turcici seu Beglerbegi sedes est.

ζ Tattari [g], qui hodie eas incolunt regiones, iidem fere sunt moribus, quibus olim Scythæ. Nam neque fixas sedes habent, pecora & armenta sua cum totis familiis sequuntur, uxores liberosque in plaustris secum ducunt. Et hi cæteris, qui in opidis degunt, longe nobiliores se existimant & præstantiores; quippe quorum virtus fumosis non queat contineri urbibus; & sine quorum custodia isti salvi esse non possint. Videntur igitur Tattari isti non genus, sed nomen tantum mutasse.

HEKELII.

[a] S. *Capha*.

[b] Quam *Ptolemæus* inter quinque illas insigniores *Chersonesos*, vel *Cherronesos* in ordine *quartam* locavit.

[c] *Stephanus* dicit, hanc Urbem esse conditam ab *Ætæ* Filio, cui *Agatheus*, *Scytharum* Rex, locum istum donaverat, esseque cæterarum verè Metropolin.

[d] Olim *Cerberion*.

[e] Lib. VI. c. VI. p. 83. lin. 41.

[f] *Demostheni* dicta *Teudesia*.

[g] Vel *Tartari*.

[h] Vel *Brezclzop*, vel *Prucuplii* *Sclavonica* Linguâ.

BUNONIS.

η (e) *Tattaria* admodum fœcunda est & ferax, etiam extra Tauricum; quanquam non satis diligenter colatur: ut ex agris quinquagesimum sæpe redeat granum frumenti; & milii centesimum. Equos Tartaria habet exiguos & strigosos, sed duros & laboris patientissimos: ac boves magnos & pingues, præcipue ad Borysthenem fluvium, quem ajunt melle fluere, quoniam ex mellifera veniat regione; & lacte ob læta pascua, quæ circa istum sint fluvium. *Tauricam illam Chersonesum* mediam secant montes ardui & horridi in partem Septemtrionalem & Australem. (f) Est vero Tartarorum gens copiosa ac frequens, ob plures, quas ducunt, uxores. Memoratur Tartarus, qui quadraginta liberos uno anno ex diversis susceperit uxoribus. Laborem, sitim ac famem facile ferunt Tartari, carne & lacte vescuntur equino, capitibus equinis [i] præcipue delectantur [k]. Terram colere indignum putant homine; Fixas non habent sedes; armenta sua cum totis familiis sequuntur, latissimos campos inter Borysthenem & Tanaim, pascuis subinde mutatis, pervagantes: neque enim diu in eodem permanent loco; ac inimicis suis precantur, ut diu in uno hæreant loco, quemadmodum Christiani. In vestitu nullus luxus, sed sordes apparent. In præliis fugam simulantes tela sua à tergo perite mittunt: & exspiraturi calcibus & dentibus pugnant; & tum maxime timendi, quum moriuntur. In bello captos Turcis vendunt, aut sibi servant, præcipue virgines: sunt enim valde libidinosi. Senes verò juvenum telis conficiendos, decollandos aut lapidibus obruendos, objiciunt; & is est Juventutis ludus. Plerique Tartari athei sunt, ad corporis voluptates omnia referentes: cæteri Muhammedis sequuntur imposturas. Sponsus aut Sponsa si ante matrimonium consummatum moritur, ridiculis ceremoniis effertur. Mortuos suos terrâ obruunt; quum cæteri Tartari aliam habeant sepeliendi consuetudinem. Urbes verò Tartarorum, ac præcipue Caffam, multi incolunt Christiani, Armenii & Judæi, quibus suis permittitur vivere legibus. Princeps Tartarorum iis nuncupatur, *Kan*, seu *Han* & *Cham*, id est, *Rex*, qui ad CXX millia, ac sæpe ad CC millia equitum educere solet. Anno Christi 1584, Tartaria hæc in Provinciæ formam redacta est ab Amurathe; & Tartari antehac liberi & indomiti, ex Ottomannorum sociis, istorum facti sunt servi. *Chytr. Sax. lib.* XXVI. Sedes *Chami* Tartarorum in Chersoneso hodie perhibetur esse *Kalla* [l]. *Joh. Antonius Maginus commentar. novar. Geogr. Tabul.* de his ita scribit. Victus immundissimi ac sordidi sunt, (*Tartari*) mappis enim non utuntur, non mantilibus, nisi perpauci: bibunt aquam, lac, cerevisiam ex milio coctam. Vinum apud eos ut plurimum non nascitur: advectum sicut cæteri homines, avidissime bibunt, usque ad ebrietatem, quæ apud eos gloria. Laudant acetosum lac, quia stomachum eorum confor-

(a) Panticapæum. (b) Cimmerium op. (c) Taphros. (d) Theodosia. (e) Tattarici soli natura. (f) Tattarorum mores.

latur. Ipſa gens fera, atrox ac rapida, non in opidis vel civitatibus, ſed cam-

fortat, & medicinæ purgativæ vim habet. Herbis variis, maxime autem iis, quæ juxta Tanaim creſcunt, ſuaviter veſcuntur, & inter cæteras magnifaciunt herbam, quam *Paltracan* vocant, quæ maxime eos nutrit, vigoremque eis præſtat. Quum igitur hæc herba fructum producit, libenter Tartaria ſua deſerta, & ſolitudines permeant, in quibus nihil pro victu invenitur. Nam ſi alium victum non habent, hæc ſola herba iis ſufficit, quam frequenter inveniunt, & ſuper currus & equos eam deferunt. *Sigiſmundus ab Herberſtein rerum Moſcoviticarum Commentar. tradit ſequentia.* Tartari, *ſcribit ille*, in hordas [*m*] dividuntur, in quibus Sawolhenſis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxiſſe dicuntur. *Horda* autem illis *conventum*, ſeu *multitudinem* [*n*] ſignificat. Quamvis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, ſcilicet *Sawolhenſium*, *Præcopenſium*, *Nabaiſenſium*, & aliæ multæ, quæ omnes Mahomedani ſunt: Turcas tamen ſe vocari ægrè ferunt, probrique loco ducunt; Sed *Beſermani* appellari gaudent, eoque nomine & Turci ſe appellari volunt. Ut autem varias longe lateque provincias Tartari incolunt; ita etiam moribus, ipſoque vitæ genere non in omnibus conveniunt. Homines ſtatura mediocri, lata facie [*o*], obeſa, oculis intortis & concavis, ſolâ barbâ horridi, cætera raſi. Inſigniores tantum viri crines contortos, eoſque nigerrimos ſecundum aures habent, corpore valido, animo audaci: in Venerem, eamque præpoſteram putres, equis aliiſque animalibus quoquo modo interemptis ſuaviter veſcuntur: demptis porcis, à quibus lege abſtinent. Inediæ ſomnique adeo patientes, ut toto nonnunquam quatriduo ea perferant, laboribus neceſſariis nihilominus intenti. Rurſus aliquid forte ad vorandum nacti, ſupra modum ſe ingurgitant, eâque crapulâ priorem inediam quodammodo reſarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribuſque obruti triduo, quatriduove perpetuo dormiunt. Quos ſic altum dorminentes Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepente irruunt, prædaſque inde abigunt, inſequuti, omni amoto metu paſſim ſine excubiis, ordine, cibo, ſomnoque ſepultos opprimunt incautos. Equitantibus porro ſi fames ſitiſque moleſtia fuerit, quibus inſident equis, venas ſolent incidere, hauſtoque eorum ſanguine famem pellunt, atque jumentis hoc prodeſſe putant. Et quoniam incertis omnes ferè vagantur ſedibus, ſtellarum, in primis verò poli arctici, quem ipſi ſuâ linguâ *Seleſnikoll*, hoc eſt *ferreum clavum* vocant, aſpectu, curſum ſuum dirigere ſolent. Lacte equino in primis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quam plurimis, præſertim iis, quæ circa Tanaim creſcunt, veſcuntur, ſale pauciſſimi utuntur. Horum reges, ſi quando ſuis commeatum diſtribuant, quadraginta hominibus vaccam unam aut equum dare ſolent: quibus mactatis, inteſtina præſtantiores tantum ſumunt, ac inter ſe dividunt, quæ ad ignem eatenus calefacta, ut adhærentia ſtercora decuti poſſint abſtergique, vorant. Non ſolum autem digitos pinguedine unctos, ſed etiam cultrum lignumve, quo ſtercus deterſum fuerat, ſuaviter liugunt, ſuguntque. Capita equorum, ut apud nos aprorum, in deliciis habentur, præſtantioribuſque tantum apponuntur. Equis cervice depreſſa, puſilliſque, ſed fortibus abundant, qui æque inediam laboremque bene ferre poſſunt; ramiſque & corticibus arborum, herbarumq; radicibus, ungulis è terra excuſſis, evulſiſque aluntur. His ita ad laborem aſſuefactis Tartari commodiſſime utuntur: ajuntque Moſci, perniciores hos ſub Tartaris, quam ſub aliis eſſe. Hoc genus equorum *Pachmat* vocant. Sellas ſtapedeſque ligneas habent, niſi ſi quas alias à vicinis Chriſtianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorum dorſa atterantur, gramine, ſeu arborum foliis eas ſuffulciunt. Flumina tranſnatant: qui ſi forte fugientes inſequentium hoſtium vim extimuerint, ſellis, veſtibus, aliiſque impedimentis omnibus abjectis, armis tantum retentis, effuſiſſime fugiunt. Porrò arma illorum ſunt arcus & ſagitta; framea apud eos rara. Pugnam cum hoſtibus eminus audaciſſimè ineunt: in qua tamen non diu perſeverant; ſed ſimulatâ fugâ hoſtibus inſequentibus, occaſione datâ, primum in eos à tergo tela torquent: dein converſis derepente equis, in diſſipatos hoſtium ordines denuo impetum faciunt. Cum in patentibus campis pugnandum eſt, hoſtemque intra teli jactum habent, non ſtructâ acie prælium ineunt; ſed ſinuoſo agmine in gyrum, quo certior & liberior in hoſtem jaculandi via pateat, circumferuntur. Eſtque euntium & redeuntium mirus quidam ordo, in quam quidem rem ductores, quos ſequuntur, harum rerum peritos habent; qui ſi vel hoſtium telis icti ſuccubuerint, aut forte metu perculſi in ducendo ordine aberraverint, tanta totius exercitus fit confuſio, ut nec amplius in ordinem reduci; nec tela in hoſtem torquere poſſint. Hoc genus certaminis ipſi à rei ſimilitudine *Choream* appellant. In anguſtiis autem ſi forte decertandum eſt, nullus hujus ſtratagematis eſt uſus, atque ideo fugæ ſe mandant: quoniam nec clypeo, nec lanceâ, nec galeâ muniti ſunt, ut hoſtem in ſtataria pugna ſuſtinere poſſint. In equitando hunc morem ſervant, ut contractis in ſellam ſedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus ſe poſſint convertere: &, ſi quid forte delapſum, de terraque tollendum fuerit, ſtapedibus innixi, nullo negotio tollunt; in quo adeo exercitati ſunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Haſtis impetiti in alterum latus ad declinandum ictum adverſarii ſubito ſe demittunt: alterâ duntaxat manu pedeque equo adhærente. Dum vicinorum provincias infeſtant, quiſque duos aut tres, pro opibus, equos ſecum ducit, ut uno ſcilicet defatigato, altero ternove uti poſſit, laſſos interim manu ducunt. Frena leviſſima habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Caſtratos tantum equos habent, quod tales arbitrantur plus laboris inediæque ferre poſſe. Veſtimentis iiſdem tam viri quam fœminæ utuntur, nec in cultu à viris quicquam differunt, niſi quod caput velo lineo tegant, caligiſque itidem lineis nautarum maritimorum inſtar utantur. Eorum reginæ dum procedunt in publicum, facies ſolent obtegere. Reliqua turba, quæ in campis paſſim degit, veſtes ex ovium pellibus confectas habent: quas non mutant, niſi longo uſu prorſus attritæ, laceræque fuerint. Uno in loco non diu commorantur, rati gravem eſſe infelicitatem, diu in eodem loco hærere. Unde irati quandoque liberis, grave malum imprecantes ſolent dicere; *ut eodem in loco perpetuo tanquam Chriſtianus hæreas, propriumque fœtorem haurias.* Quare depaſtis uno in loco paſcuis, cum armen-

 tis,

campis ac silvis vaga agit. Unius regis Imperio parent, cujus regia est *Przekop*,

tis, uxoribus & liberis, quos in plaustris secum circumferunt, alio migrant. Quamvis hi, qui in opidis & urbibus degunt, aliam vivendi rationem sequantur. Si bello aliquo graviore implicantur, uxores, liberos, senesque in loca collocant tutiora. Justitia apud illos nulla: nam ut quisque re aliqua indiguerit, eam ab altero impune rapere potest. Si quis apud judicem de vi, illataque injuria conqueritur, reus non negat; sed ea re se carere non potuisse dicit. Tum Judex hujusmodi proferre solet sententiam: *si tu vicissim re aliqua indigueris, rape ab aliis.* Sunt qui dicunt, eos non furari: an vero furentur, aliorum esto judicium: certè homines rapacissimi sunt, nempe pauperrimi, ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines spoliant, abducuntque, quos Turcis aliisque quibuscunque aut vendunt, aut redimendos concedunt, puellis tantum servatis. Civitates & castra rarò oppugnant: villas, pagosque comburunt, adeoque de illatis damnis sibi placent, ut, quo plures provincias desolaverint, hoc se regna sua ampliora reddidisse putent. Et cum quietis impatientissimi sint, mutuo se tamen non interimunt; nisi reges inter se dissideant. Si in dissensione aliqua quispiam occidatur, autoresque sceleris capti fuerint, equis, armis, vestibus tantum ablatis, dimittuntur. Homicida porro, accepto vili equo & arcu, his verbis à judice dimittitur: *I, & rem tuam cura.* Auri argentiq; apud illos usus extra mercatores fere nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniæ ex rebus venditis vicini corraserint, eâ Muscovitæ vestes aliaque vitæ necessaria emunt. Fines inter se (*de campestribus Tartaris loquor*) nullos habent. Erat aliquando à Moscis pinguis Tartarus quidam captus, cui cum Moscus dixisset: *Unde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas, quod edas? Cur non habeam*, inquit *Tartarus, quod edam; cum tam vastam ab Ortu usque ad Occasum terram possideam? ex qua nonne affatim nutriri possum; tibi potius, qui tam parvam orbis portionem tenes, & quotidie pro illa contendis, deesse puto quod edas.*

HEKELII.

[i] Quæ tantummodò *præstantioribus Viris* apponuntur.

[k] Vorant & suaviter Carnes aliorum Animalium quoquomodo interemtorum semicoctas, præterquam *Porcorum*, à quibus, Lege sic postulante, abstinent, qui *Mahumetani* sunt. Vescuntur etiam Sanguine equino, & per se & cum Milio permixto hauriendo interdum sanguinem è venis incisis Equorum, quibus insident, si equitantes à Fame & Siti molestentur.

[l] Notandum autem, quod *Martinus Broniovius* Descriptionem TARTARIÆ *Coloniæ* A. CHR. M. D. XCV. in fol. ediderit, Eorumque Bellum *Martinus Martinus* appositè satis descripserit, qui Liber editus est *Amstelodami* cum Figg. æneis A. CHR. M. DC. LV. in 12.

[m] Quemadmodùm fortè olim *Ebræi* in *Tribus*.

[n] Sive *Cœtum hominum.*

[o] Pectore & Scapulis ampli, Naso simi, colore tetri & deformes.

CAP. XXI.

Sarmatia Europæa.

I.

Sarmatiæ fines. ULtimi Europæarum gentium fuêre *Sarmatæ* [a], Græcis dicti *Sauromatæ* [b], regionem totius Europæ latissimam incolentes, in Scythiam quoque Europæam protensi: quin etiam in Asiam usque ad Hyrcanum mare nomen eorum pertinebat; ubi *Sarmatæ Asiatici* dicebantur. [c]

Sarmatæ. II. Sed *Europææ Sarmatiæ limites* fuerunt, ab *Occidente* Vistula amnis, Suevicum mare, Finnicus Sinus, & linea ab hoc Sinu ad Sinum Granvicum sive lacum Album perducta; quibus à Germania separatur: à *Septemtrione* Oceanus Sarmaticus, sive Mare Concretum: ab *Ortu* iidem limites qui Europæ: à *Meridie* Mœotis palus, Isthmus Tauricæ Chersonesi, Pontus, Ister, & Hierasus; dein Carpatici montes, ubi in cuneum inter Patissum Istrumque procedit.

Sarmatiæ Magnitudo. III. *Longitudo* ejus porrigitur ab Istri ac Patissi confluentibus ad *Obii* ostium mill. German. IↃXL. *Latitudo* verò inter *Rha* fluvium & dictum Sinum Granvicum CCCLX.

IV. Com-

HEKELII.

[a] Ab *oculis Lacertarum.*

[b] Vel *Saurommatæ.*

[c] Σαῦρος enim *Lacertam* & ὄμμα *oculum* denotat.

MOURMANSKOYMORE
North Cape
MARE id est CONCRETUM Mare
Norvegicum et Danicum quia Russi Norvegos et Danos Mauremans vocant,
OCEANUS SARMATICUS
AMALCHIUM
Prom: Litarmin
Fretum Weygats
SAMOIEDAE
Hyperborei
Riphei montes
LAPPONIA
DICKILOPPI
Lacus Granvicus
MARE ALBUM
NORVEGIA
BOTNIA
SINUS BOTNICUS
SUECIA
TAVASTIA
Stockholm
MARE BALTICUM
Esthonia
Livonia
Curlandia
Prussia
Polonia
SARMATIA
SCYTHIA
Bastarnae seu Peucini
MOLDAVIA
WALACHIA
Bulgaria
Adrinopolis
Constantinopolis
PONTUS EUXINUS
Mare delle Zabathe olim Maeotis Palus
Taurica
Kalla
Crima seu Precopensis
TARTARIA PRZECOPENSIS
NAGAYSKI
Caucasus montes
Petigori
Georgia
Albania
Iberia
Colchis
Mengrelia
Moschi
Derbent
Trapezus n Trebisonda
Phasis fl
MARE CASPIUM
Astracan
Salinae Christallinae
Fossa Kamoux
Volga
Tanais fl
Arimaspi
Essedones
Basilides
Owet
ASTRACAN horda
KALMUKKI
Tanaitae
Roxolani
ASIA
Czyrkassi
Mordua
SARMATIA
Amazones
Czremissi Nagornoy
Bulgaria
Cazan
Volga olim Rha fl
Novogorod
Moscua
MOSCOVIA
EUROPAEA
Wologda
Ustjuga
Czemissi Logowoy
Kargapol
Karga Polia
Waga
Dwina
St. Michael Archangel
Condora
Ingoria
Ingoria Pecora
Siberia
Tobol Metropolis Siberiae
Iugoria
Pegaorda
Lico Morya
Tumen
PARS TARTARIAE
Baida
Smolensko
Geloni
Borysteni
Worotin
Bielska
Hamaxobii
Iazyges maeotae

IV. Complectitur hodie *Moldaviæ* partem, inter Tyram, Istrum & Hierasum amnes; *Hungariæ* partem inter Patissum & Istrum; *Poloniæ regnum* ultra Vistulam, *Borussiam*, *Livoniam*, *Lituaniam*, *Russiam Albam*, hoc est, Magni Ducis Moscoviæ imperium, & *Minoris Tattariæ partem*, quæ *Cremea* dicitur. Sarmatiæ partes.

V. Populorum in universa Sarmatia Ptolemæus complura nomina recenset. At ut regio hæc Romanis pariter ac Græcis parum nota, sic illa incerta. Clarissimi tamen ac notissimi, præter eos, quos in Scythia Europæa explicuimus, erant Germanis contermini α *Venedi*, qui nunc sunt *Livones*, *Borussi* ac *Poloni*, inter Vistulam, Lituaniam & Podoliam; tum *Jazyges* inter Istrum & Patissum, quos Ptolemæus *Metanastas* cognominat, id est, *Vagos*: Plinius *Sarmatas* affirmat: Tabula itineraria *Sarmatos Vagos*. Sarmatiæ populi. Venedi. Jazyges.

BUNONIS.

α *Venedorum* vestigia videntur esse reliqua in Livoniæ opido *Wenden*; itemque in Curlandiæ opido *Windau*. Sinum etiam accoluere Codanum; unde ea in parte appellatus *Sinus Veneticus*. In Pomerania quoque est *Wenden*, & *Venedorum Marchia*, quo *Venedi* olim migrârunt. Magna igitur olim fuit Venedorum [*d*] natio.

HEKELII.

[*d*] *S. Vindelicorum*, uti *Straboni*. Lib. IV. *Geog.* p. 374. seq. & Lib. VII. p. 535. placet, sive *Vindilorum Plinio* Lib. IV. H. N. c. XIV. p. 61. lin. 29. vel aliis *Vandalorum*.

REISKII.

1 (a) Sarmatia hodierna toties perlustrata nostram non fugit notitiam, uti vetus illa Romanorum Græcorumque cognitionem effugerat. Nam quantis in tenebris cuncta Sarmatica latent, si priscos solum Auctores consulas? Romani solos regionis fines, non viscera penetrârunt: Græci nunquam huc ausi excurrere, nedum arma huc sua convertere. Interim haud absurde Plinius Lib. VI. c. 7. *D. in Tanaim colunt Sarmatæ*, inquit, *Medorum, ut ferunt, soboles, & ipsi in multa genera divisi.* Pomponius quoque Mela Lib. IV. c. 3. *Sarmatæ gens habitu armisque Parthis proxima.* (b) Quoniam ergo Media & Parthia plurimum conveniebant, Bochartus ideo conjectat, dici Sarmatas ex Chaldæo idiomate שאר מדין *Sar-Madai* quasi Medorum reliquias: Ut ad unum ex Japheti filiis parentem, ad Madai nempe Gen. X. v. 2. referantur. Sed hæc ἐνδόξως omnia dicta sunto.

(a) Sarmatæ ab Medis orti. (b) Et denominati.

CAP. XXII.

De incolis Sarmatiæ, fluviis ac montibus: item de Hyperboreis.

I.

GEns quidem universa Græcis dicta fuit, habitu, armis, moribus vivendique ratione *Scythicæ* ac *Parthicæ* similis; ideoque ejusdem originis cum his fuisse conjicere licebit. Verum, quum sibi ipsis dicti sint *Russacy*, & ad *Riphæos* usque montes incoluerint, eosdem esse credibile est, quos Mela *Riphaces* appellat, tanquam posteri *Riphati* Noachi abnepotis. Cæterum de rebus gestis ipsorum, antequam sub Slavorum nomine nosci cœperunt, parum in veterum monumentis reperitur. 1 Sarmatiæ incolæ. Riphaces.

II. Flumina in Sarmatia, præterea quæ in Pontum defluere diximus, fuere, *Suevi-* Sarmatiæ fluvii.

REISKII.

1 Sic conjectura Cluverii fert illud, quod superius paulo nostra locis Auctorum veterum duobus nixa. Nunc Justinum addimus ex Lib. 41. *Sermo Sarmatis inter Scythicum Medumque medius, ex utroque mistus.* (a) Gentes igitur affines fuerint oportet, quia suni ejusdem originis, cujus Parthi Medique fuerunt, ejusdem patris Madai progenies. Quid igitur cum *Riphate* Noachi abnepote? Riphaces Pomponiani, si qui extiterunt, unam è Sarmatis gentem constituunt. Riphæa vero juga polo Arctico vicina ab Europæis Sarmatis nimium quantum distant. Flumina non tangam, sed (b) juga Carpathica, è quorum dissolutis per caniculares nivibus, magnaque hinc vaporum copia exorta (c) *Etesiæ* nascuntur, regionibus quidem nostris, cæterisve occidentalibus, sed Græciæ ac terris vicinis, quibus illi montes ad Boream jacent, annui. (d) De Hyperboreis Poëtæ Græ-

(a) Sarmatica gens ex Madao non Riphate. (b) Carpathica juga. (c) Quorum Etesiæ. (d) Hyperborei.

Chronus. *Suevicum* mare sive *Codanum* Sinum petentes *α* *Chronus*, vulgo Germanis accolis *Mämmel*, Polonis *Niemen* : *β* *Rubo* in Venedicum Sinum, qui nunc accolis *der Riegisch bodem* prope Rigam sese exonerans ; nunc *Diuna* Polonis, *die Dune* German. *Turuntus* in Moscovia, nunc *Welikarzekä* : & *Chesinus*, in Clylipenum sive Granvicum Sinum sese evolvens : nunc Russis accolis *Lowat*, & postquam emensus aliquod spatium, *Wolchow*.

Turuntus. Chesinus. Clylipenus sinus. Granvicus sinus. Sarmatiæ montes. Carpates. Riphæi sive Obii. Hyperborei.

III. Montes sunt, *Carpates*, nunc *Krapak*, Poloniam ab Hungaria submovens : *Riphæi*, qui & *Obii*, à Sinu Albo ad Obii ostium extensi ; Russis sive Moschis nunc *Weliki Hameny poyas*, id est, *magnum lapideum cingulum* dicti, quia orbis cingulum eos perhibent.

IV. Sed operæ pretium fuerit hoc loco cognoscere ea, quæ de *Hyperboreis*, fabulosis celebrata miraculis gente, veteres tradiderunt. Hos alii Europæ, alii Asiæ dederunt, plerique utrique. Fuerunt (si fuisse credimus) supra LX gradum in litore Septemtrionalis Oceani, ultra Aquilonem (unde & nomen eis à Græcis quæsitum) Riphæosque montes, sub ipso siderum cardine. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens, per se fertilis. Cultores justissimi, & diutiùs quam ulli mortalium, & beatiùs vivebant. Quippe festo semper otio læti non bella noverant, non jurgia, non ægritudinem ullam : ad innocentiam omnem æquale votum. Domus iis nemora lucique, & Deorum cultus viritim gregatimque, in diem arbores victum subministrabant. Mors non nisi satietate vitæ ; ubi eos vivendi tædium ceperat, mortem ultrò accersebant, & voluntario interitu castigabant obeundi tarditatem. Epulati delibutique senes luxu, ac sertis redimiti, semetipsos in pelagus ex certa rupe præcipites dabant. Quod genus sepulturæ beatissimum existimabant. *γ*

CAP.

Græci ac Geographi portentosa sibi somnia formârunt : Quæ dum Plinius ex alieno sensu repetit Lib. VI. c. 12. acute, *si credimus*, addit, gentemque hanc fabulosis celebratam miraculis notat. Olaus tamen Rudbeckius in Atlantica sua fabulam recoxit, & Sueoniæ vel Suediæ suæ hanc applicare studuit.

BUNONIS.

α (a) *Chronus* ex Russia Alba ortus per Lituaniam partemque Samogitiæ decurrit, Grodnow aliaque opida rigat ; & Vilna fluvio ad Kowinow recepto, inde porro in *lacum Curonensem* influit; ad cujus ostium Prussiæ castrum munitissimum idem cum flumine nomen habet, vocaturque *Memel* . [a]

β (b) *Rubo* in Russia exoritur, *Polotzkum*, *Duneburgum* & *Kokenhausen* alluit, priusquàm ad Rigam mare subit Balthicum. In Sarmatia hac quoque est (c) *Borysthenes* fluvius vulgò *Nieper*, qui in Russia supra Smolenskium ortus, post longa confecta spatia, in Pontum Euxinum decurrit. Insulas habet, in quibus plebeji ex opidis & pagis Palatinatus Kioviensis & Braslaviensis congregati, nomina sua militiæ dant gratis, qui se (d) *Cosachos* vocant, in vicinas regiones & Turciam excurrunt, Pontum Euxinum infestantes. Numerus eorum ad quadraginta millia excrescit; qui deinde omnes ferè in hiberna abeunt, paucis in custodiam insularum istarum relictis, ne ab hostibus occupentur. Militant hi absque stipendiis, solâ prædâ contenti. Solet tamen Rex Poloniæ iis certam pecuniæ summam ad arma paranda & reficienda donare. Habet etiam hic fluvius cataractas & præruptos scopulos, per quos aquæ cum ingenti fragore decidunt. Clariores in Sarmatia hac fluvii porrò sunt *Donajecius*, *Varta*, *Notessius*, *Niester*, *Bugus*, *Prutus*, *Bobus*, *Pripetius*, *Narva*, *Drevantia*, *Beresina* ; item *Ocka* & *Volga* in Moscovia, omnes ferè navigabiles.

γ Ista de Hyperboreis Plinius [b] tradit, quos ultimos Europæ in Septentrionem habitatores norat, aut famâ acceperat antiquitas [c]. Nostræ memoriæ homines longissimè per illum Oceanum navigarunt, & litora illa plus semel lustrarunt, etsi non sine magnis periculis, magnoque labore. Qui tamen non istam cœli solique felicitatem, sed aëris inclementiam & horrorem senserunt.

HEKELII.

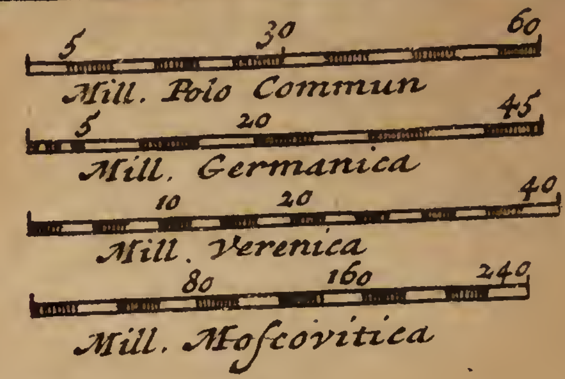
[a] *Stella* & *Rithaymerus* hunc Fluvium *Prussiæ* adscribunt, eumque *Pergel* dicunt ; tamen his contrarii sunt *Bilibaldus Pyrckhaimerus* atque *Martinus Cromerus* cum nostro *Bunone* consentientes.

[b] Lib. IV. H. N. c. XII. p. 60. lin. 16. seqq. & Lib. VI. c. XIII. p. 8. lin. 30. ut & c. XVII. p. 87. lin. 47.

[c] Horum Populorum *originationem* vid. ap. *Strabonem* Lib. I. *Geogr*. p. 110. Meminit & Eorum *Pindarus* Lib. I. *Pythior*. od X. Antistr. II. v. 9. seqq. ut & *Pausanias* Lib. I. *Eliacor*. p. 145. lin. 10. seq. Versio a. *Romuli Amasaci* per *Fried. Sylburgium* Francof. 1583. in fol. ed. fac. p. 133. lin. 3. seq. atque *Plutarchus* in *Camillo* p. 140.

BU-

(a) Chronus Nimeus sive Memel fluvius & opidum. (b) Rubo. (c) Borysthenes s. Nieper. (d) Cosachi.

SUECIÆ PARS
Sinus Finnicus
MARE BALTICUM
Commonly Calld
THE EAST SEA.
Danicæ Pars.
Coppenhagen
Stockholm
Ladoga
WOLSCH OI
PETIN
Selonischi Petin
Nowegorod
Ilmen Lacus
ESTHONIA
LIVONIA
Riga
DUCAT SAMOGITIA
Ducatus Curlandia
Riphaces seu RUSSIA Riphæi
Moscua
NIGRA
Neuri
Smolensko
MAGNUS DUCATUS LITHUANIA
Vilna
Minsk
Geloni Vulgo
Thussagetæ
SEVERIA
Budini
MOSCOVIÆ PARS
Agathirsi
Alani
Roxolani
Ducatus Pomeraniæ
Dantzig
Stettin
SILESIA
Breslaw
BOHEMIÆ PARS
Praga
POLONIA MAIOR
POLONIA MINOR
Cracovia
Warsavia
PRUSSIA
Palat: Volhy
Polesia
RUS: SIA RUBRA
Leopolis
Kyow
UKRAINA
Podolia
Kamieniec
MORAVIA
AUSTRIA PARS
Wien
Presburg
Bastarnæ
Montes Carpatici
HUNGARIÆ PARS
DACI
WALACHIA
MOLDAVIA
Tyragetæ
Bulgaria Pars
Mare Nigrum olim P. EUXINUS
KYOWIENSIS
Zolta Woda
Loca Deserta
Dzike Polie
Campi Deserta
Tanais vulgo Don A.
Asoph
Crim
Taura Pars
ASIÆ PARS
35 40 45 50 55

CAP. XXIII.

De Poloniæ regno, Provinciisque ei subjectis.

I.

POlonicum regnum *α*, quod vastum nunc obtinet terrarum spatium, à principio arctis includebatur finibus; quippe cujus summa Longitudo inter Occasum & Ortum à *Schwibussen*, proximo Silesiæ opido, juxta *Crossen* ad *Leucznam*, proximum Russiæ opidum, non excedebat mill. Germ. LXXX. Latitudo verò maximè sinuata inter fontem Vistulæ, & opidum Masoviæ *Wangrow*, mill. LX. Verùm accesserunt postmodo ejus titulo *Lituania*, *Russia Nigra* sive *Minor*, *Podolia*, *Volinia*, *Podelassia*, *Masovia*, *Perussia*, *Samogitia* & *Livoniæ major pars*. 1 — Veteris Poloniæ fines.

II. Sarmatæ, ut antè retuli, hæc omnia primò tenuerunt, præter eam Poloniæ partem, quæ in Veteris Germaniæ solo citra Vistulam sita est. Quanquam & Prussiam & Livoniam Germanica gens, ut in Germaniæ descriptione ex Tacito demonstravimus, ab initio incoluit; quæ in hanc diem perpetuò mansit. Solum est in universum frumento fertilissimum; nisi qua silvæ vastiores intercedunt.

III. *Termini* autem totius regni Poloniæ sunt, à Septemtrione mare Suevicum & Sinus Venedicus, lineaque à *Pernavia* Livoniæ opido ad Dunæ fontes ducta; qua Sol exoritur, Borysthenes, sive *Dnieper*; à Meridie Tyras, sive *Nyester*, & Carpates mons; qua occidit Sol, Silesiæ & Marchiæ Brandenburgicæ Pomeraniæque junguntur. — Poloniæ fines.

IV. *Longitudo* harum finium summa est, inter duo opida *Schwibussen* antè dictum, & *Czyrkassi* in ripa Borysthenis situm, mill. Germ. CC. *Latitudo* inter *Pernaviam* Livoniæ opidum, & *Carpatem* montem supra Transsilvaniam mill. CL. (1) — Magnitudo hodiernæ Poloniæ.

V. *Dividitur* in regiones ac Provincias suprà dictas; quarum singulas explicare aggredimur. — Divisio.

(1) *Brietio Longitudo 690, mill. pass. & Latitudo 640.*

CAP.

BUNONIS.

α Regio tota ferè plana & aprica est, nisi quà ad fines Hungariæ accedit, montana & silvestris. Quo longius autem inde recedit; eo lenius declivis est, magisque exculta, & meliore gleba. Nisi quod in meditullio minoris Poloniæ (a) *Calvus mons* supereminet, in quo Monasterium *S. Crucis*, ligno, in quo Salvator noster pependit, celebre. Reliqui colles ferè in toto regno sunt potius, quàm montes. Silvestris sanè fuit superioribus temporibus pleraque omnis Polonia: sed nunc ubique diligenter excolitur.

REISKII.

1 (b) Polonia genti Sclavicæ huc delatæ colonias novas novumque nomen debuit; Coloniæ illæ aut priscos exturbârunt Sarmatas, aut mistos sibi sociârunt: Nomen ex vocabulo derivatum Sclavonico *Pole* planitiem aut planam regionem significat, ita Sclavis advenis dictam, quotquot duce Lecho, post A. C. 550, huc insederant. Ab hoc *Lechidæ* orti per annos centum & amplius, post *Cracidæ*, hinc *Piastæi* principatum, & tandem *Fagelionida* regnum multo amplius tenuerunt. Hinc plures regni provinciæ, quas accuratius Hartknoch de Regno Polon. Lib. I. c. 11. Starovolscium secutus numerat; (1.) *Poloniam majorem*, (2.) *Poloniam minorem*, (3.) *Lithuaniam*, (4.) *Russiam rubram*, (5.) *Russiam albam*, (6.) *Borussiam regalem*, (7.) *Pomerelliam* sive *Pomeraniam*, *Pomeraniam ulteriorem*, (8.) *Massoviam*, (9.) *Samogitiam*, & *Partes Livoniæ nonnullas*: Decimam Petrus du Val addidit, sed in hoc denario duas simul Polonicis Scriptoribus ignotas, Borussia plane omissa.

BU-

(a) Calvus m. Monasterium S. Crucis. (b) Polonia Sclavis advenis dicta,

CAP. XXIV.

Polonia proprie dicta.

I.

Poloniæ nomen.

POlonia proprie dicta, incolis *Polska*, à vocabulo *Pole*, quod Slavonica lingua *campum* ſignificat, notationem accepit; quia tota campeſtris eſt ac plana. 1

Diviſio.

II. Dividitur in *Majorem*, & *Minorem*. α *Major* Germaniæ contermina eſt, β *Minor* Moraviæ, Hungariæ ac Ruſſiæ. *Minor* ſupremam nunc fert dignitatem ab urbe *Cracovia* regni capite. At *Major* dicta fuit altera, cum divideretur regnum, quia illic ſedem fixit *Lechus* gentis conditor. [*b*]

Polonia Major.

POLONIA MAJOR.

Poſenania.

III. Majoris caput eſt γ *Poſenania*, incolis *Poſnan*, German. *Poſen* (1), urbs præclara ac ſupra Polonorum cultum ſplendida, emporiumque celeberrimum.

Gnæſna.

δ Secunda eſt *Gnæſna* (2), incolis *Gniezno*, German *Gnieſen*, mercatu nobilis, antiquiſſima Polonicarum, primaq; ſedes Principum. Reliqua opida ſunt, ε *Cali-*

(1) Commercio celebris, probe munita. Jeſuitarum Collegium ibi ſplendidum. Judæi multis immunitatibus gaudent.

(2) Olim totius Poloniæ Metropolis, hodie autem Poloniæ minoris. Templum Cathedrale divitiis refertum jactat, inter alia Tiaram nuperi Archiepiſcopi 23000 l. Sterling. Æſtimant, portæ æneæ Corinthiacæ a Taurica Cherſoneſo allatæ imprimis ſpectabiles. Incendio multum, An. 1613, paſſa, indies minuitur.

BUNONIS.

α (a) *Major Polonia* habet à *Meridie* Sileſiam; ab *Occaſu* Marchiam & Pomeraniam; à *Septemtrionibus* partem Pruſſiæ & Maſoviam, à quibus Viſtulâ diſterminatur; *ab Ortu* Poloniam Minorem. Tota fere hæc terra plana fluviiſque irrigua eſt; niſi quod Cujaviæ nonnulla pars clivoſa eſt, collibuſque molliter & ad fertilitatem commodè diſtincta. Dividitur Polonia Major in *octo Palatinatus* ſive *Satrapias*; *Poſnanienſem*; (cui & *Wſchovienſe* territorium adjungitur) *Caliſſienſem*, *Lanciſienſem*, *Breſtenſem*, *Junivladiſlavienſem*, (& hæ duæ Satrapiæ vulgò *Cujavia* dicuntur) *Siradienſem*, *Ravenſem*, & terram *Vielunenſem*.

β (b) *Minor Polonia* tam ratione Longitudinis, quàm Latitudinis quinquaginta fere continet milliaria: in tres ſolet dividi Palatinatus ſive Satrapias, *Cracovienſem*, *Sendomirienſem* [*a*] & *Lublinenſem*, quæ eo ipſo ordine, verſus Septemtrionem & Ortum æſtivum jacent. Eſt verò Polonia Minor contermina à *Septemtrione* Maſſoviæ atque Podlachiæ; ab *Occidente* Majori Poloniæ; ab *Ortu* Ruſſiæ, *a Meridie* Hungariæ & Sileſiæ finitima eſt.

HEKELII.

[*a*] Vel *Sandomirienſem*.
[*b*] Autor, atque fundator.

REISKII.

1 Polonia quidem major amplitudine antellat, ſed dignitate in Comitiis aliiſque congreſſibus, quales ſunt Commiſſiones & tribunalia, cedit: (c) Tunc enim regnum in tres partes dividitur, nempe *Poloniam minorem*, *majorem*, & *Lithuaniam*. Sicut autem provinciæ regni omnes in Palatinatus aut Satrapias, hæ vero, in Caſtellanias iterum diſpeſcuntur, ut Staroſtiæ, i. e. Regimina vel Præfecturæ urbium & vicorum ſingulis ſubſint: Ita in utramque Poloniam hæc congruit diviſio. Antiquiſſima tamen urbium (d) *Gnezno* exſtat, ab Lecho condita, & Ducum diuturna ſedes, à nido aquilino, quem ſub ipſo conditu forte repererant, vocata. Hinc inſignia regni Polonici coronatam aquilam eamque argenteam oſtentant. Proxima huic (e) *Cracovia* Regum ſedes, tribunali regio ſupremo clara, & tripertita; unde Tripolin vocant. *Rakovia* vero ob hæreſin, quæ diu heic invaluerat, Arianam ſive Socinianam, A. 688, diruta hodieque jacet. (f) Regnum hoc unum in Europa electitium ſupereſt, idque ex Ottonis III. Imp. ævo, qui Boleſlaum III, regem creaſſe legitur; non apud hiſtoricos tantum *Germanos*, ſed *Polonicos* ipſos, Cromerum Lib. IV. & Lubienskium ex *Epitaphio* cathedrali Poſnanenſium Eccleſiæ inſcripto. Poloniam quippe Conradus ſaliquus vectigalem primus fecerat: Heinricus II, autem Boleſlaum jure beneficiario ſibi obligârat.

BUNONIS.

γ (g) *Poſnania* ad Vartam fl. ſita diſtrictui nomen dedit, primumque ſibi locum inter Satrapias vendicat: Gymnaſio publico [*c*] nobilis eſt.

δ (h) *Gneſna* ſeptem inde diſtat milliaribus; ejus Epiſcopus Eccleſiæ Polonicæ Primas eſt, & inter Proceres totius regni primus. Interregni tempore ille Proregis habet auctoritatem [*d*]. Cætera (i) *Palatinatus Poſnanienſis* opida ſunt *Coſterium* [*e*], *Vſchovia* [*f*], *Slupeja*, *Pyſdra*, *Coninum*, *Kcina*, *Kaziniria*, *Nacum*, *Curnicum* [*g*]. *Senatores* hujus Satrapiæ ſunt *Archiepiſcopus Gneſnenſis*, *Epiſcopus Poſnanienſis*, *Medirecenſis*, *Rogoſnenſis*, *Stemenſis*, *Præmentenſis*, *Crivinenſis* & *Santocenſis*.

ε (k) *Caliſia* ſive *Caliſſum*, urbs ad Przoſnam fl. inter paludes jacet: Collegium ibidem eſt Jeſuiticum ſplendidum. Palatinatus hic multa habet opida minora & obſcura; *Palatinum* proprium, & *Caſtellanos* ſex, *Calliſſienſem*, *Gneſnenſem*, *Landenſem*, *Nacienſem*, *Biechovienſem*, & *Camenenſem*.

BU-

(a) Majoris Poloniæ fines, & Satrapiæ. (b) Minoris Poloniæ fines & Satrapiæ. (c) Tres regni partes in Comitiis. (d) Gnezno. (e) Cracovia. (f) Regni Polonici ortus. (g) Poſnania. (h) Gneſna. (i) Reliqua Palatinatus Poſnanienſis opida. (k) Caliſia, ejuſque Palatinatus.

lisia, Ptolemæo memorata, Polonis nunc *Kalisz*. ζ *Lencicia* (1), η *Plotsko*, & ϑ *Petricovia*, vulgò *Pietrkow* (2). Juridico conventu (*tribunal* incolæ vocant) maxime celebris.

Lencicia.
Petricovia.

POLONIA MINOR.

Polonia Minor.

IV. Princeps Minoris est ι *Cracovia*, vulgò *Krakow* (3), caput decusque totius regni ac sedes regia: urbs magna atque ingens, & licet inter incultas, ipsa tamen magnifica admodum & superba. *Corrodunum* esse Ptolemæi, haud malè conjiciunt docti viri. Secunda à Cracovia est κ *Lublinum*, vulgò *Lublin* (4), urbs egre-

Cracovia.
Corrodunum.
Lublinum.

(1) Oppidum munitum. Regis Stanislai qui cum Augusto Saxone pro corona litem iniit, & Suecorum ope obtinuit, patria.

(2) Urbs nitida inter paludes sita; conventus ordinum ibi semel in Anno habetur.

(3) Palatium ibi Regis splendidum. Confessio Augustana hic, An. 1551, recepta: forum totius Europæ Amplissimum jactat, supra 50 templa numarat, quod Cathedrale vocatur divitiis immensis repletur. Salinis etiam in vicinia nobilis, unde annuus proventus 400000 Librarum francicarum.

(4) Paludibus cincta, muris etiam & arce munita, tribunali etiam gaudet, unde lites non nisi ordinum conventui evocatæ; 4. Nundinis quotannis etiam celebris.

BUNONIS.

ζ (a) *Lencicia* [b] in paludibus sita, unde Palatinatus nomen habet; dividiturque is in tria territoria; *Lenciciense*, *Brezinense*, & *Orlovicnse*. Præter *Palatinum* habet quatuor *Castellanos*, *Lenciciensem*, *Brecinensem*, *Inovlodensem*, & *Conariensem*.

η (b) *Plotsko* [i] sive *Ploscum* Masoviæ opidum est. [k]

ϑ (c) *Petricovia* in Siradiensi Palatinatu est: septem milliaribus inde distat *Siradia* ad Vartam posita, unde Palatinatui nomen est. (d) In *quatuor territoria* Palatinatus iste dividitur, *Siradiense*, *Schadkoviense*, *Radomscense*, & *Petricoviense*. Habet præter *Palatinum Castellanos* quatuor; *Siradiensem*, *Rospirensem*, *Spicimiriensem*, & *Conariensem*. Opida præter illa sunt præcipua *Vidavia*, *Varta*, *Pabianice*, *Lascum*. Huic Palatinatui adjacet (e) *Terra Vielunensis*, quæ proprios magistratus habet & *Castellanum*. Dividitur in territoria *Velunense*, & *Ostressoviense*, ubi opidum (f) *Boleslavecia* cum arce munitissima. (g) *Velunia* urbs templum habet Canonicorum & aliquot monasteria. Cæterùm in Majori Polonia *Palatinatus* porrò sunt, (h) *Ravensis* habens *Palatinum* & *Castellanos* tres, *Ravensem*, *Sochaciovìensem*, & *Gostinensem*. Opida præcipua hic sunt, *Rava* cum arce munita, in qua honoratiores captivi detenti sunt; *filius naturalis Caroli* regis Sueciæ, bello Livonico captus; item *Baudisius*, *Stressius*, *Taiflius*, aliique in Prussico bello ante hæc capti: *Lovicium* Archiepiscopi Gnesnensis sedes quinque milliaribus Ravâ distat: *Volboria* Cujaviensis episcopi sedes. *Gostinium Demetrii Suiscii* magni Ducis Moscoviæ captivitate nobilitatum. (i) *Cujavia* in duos Palatinatus dividitur, *Brestensem* & *Junivladislaviensem*; ubi (k) *Goplus* lacus. (l) *Brestensis Palatinatus unum* habet *Palatinum*, & tres *Castellanos*, *Brestensem*, *Crusviciensem*, & *Covaliensem*: *Territoria* quatuor, *Brestense*, *Crusviciense*, *Covaliense* & *Prædicense*. In Brestensi est (m) *Vladislavia* Cujaviensis episcopi sedes. Idem (n) *Breste* vallo, muris & fossâ cinctum est. Palatinatus *Junivladislaviensis tria* territoria complectitur; *Bydgostense*, *Bobrounicense*, & *Junivladislaviense*, quod à *Goplo* lacu & opido (o) *Crusvicia* ad Vistulam usque & Pomeraniæ fines extenditur. Præter *Palatinum* ad Consilium Regium mittit *tres Castellanos*, *Junivladislaviensem*, *Bydgostensem*, & *Conariensem*. *Crusvicia* Brestensis Palatinatus opidum, in Junivladislaviensis satrapiæ finibus posita est ad *Goplum* lacum. In lacu isto arx latericia est, in qua olim Rex *Popielius* à muribus corrosus & absumptus legitur. (p) *Bydgostia* mœnibus cincta est.

ι (q) *Cracovia* Academiâ [l] quoque nobilis est. Anno 1655, à Suecis occupata; sed postea à Polonis ope Cæsarianorum recuperata est anno 1657. [m]. *Cracoviensis* (r) *Palatinatus*, præter *quatuor* territoria, *Cracoviense*, *Lenoviense*, *Biecense* & *Sandecense*, etiam *tres Ducatus* in se continet, *Osvecimensem*, *Zatoriensem*, *Severiensem*, & Comitatum *Scepusiensem*. Opida hujus Palatinatus clariora sunt, (s) *Czenstochia* percelebre habens Cœnobium Eremitarum in *Claro monte* situm, egregiè munitum: (t) *Mistovia* ad Vartam: (u) *Novopolia* ad Pilciam fl. Koniecpolsciorum sedes. (x) *Lelovia* territorii caput: (y) *Pilcia* Zbaravii Ducis ditio: (z) *Severia* Ducatus caput, arcem habet munitam in insula stagni, & aliam *Lipoveciæ*, famosam carceribus insolentioris Cleri Diœcesis Cracoviensis: (aa) *Slaucovia* argenteis fodinis celebris: (bb) *Ilcussia* argenti & plumbi fodinis dives: *Opatovecia*, *Coficia*, *Prosovia*, *Miechovia*, militum sepulchri Christi ditio. Cæterum hic Palatinatus Cracoviensis metalla & fossilia in regno hoc ferè solus possidet. Effoditur plumbum & argentum apud *Ilcussiam*, *Slaucoviam*, *Severiam*, & *Novagoram*: æs & aurum ad *Novotargum*, & in montanis circa *Sandeciam*: Sal metallicus instar ingentium saxorum apud *Bochnam* & *Veliscam*; marmor apud *Seleciam*; nitrum apud *Visliciam*: Vitriolum apud *Beciam*: cuprum & carbones apud *Tencinum*: chalybs apud *Podolonesiam*: ferri & vitreorum officinæ cum pluribus in locis, tum apud *Olstiniam* sunt.

κ (cc) *Lublinum*, urbs quidem non est spatiosa; attamen benè ornata ædificiis, & Palatinatus Lublinensis caput, cui adjuncta est (dd) *Terra Lucoviensis*. Tota Polonia Minor unum tantùm habet Episcopum Cracoviensem, cui & Lublinensis Episcopatus subjectus est. Duos tantùm habet Senatores, *Palatinum* & *Castellanum Lublinensem*. Secundum post Lublinum locum tenet (ee) *Cazimiria* ad Vistulam. Reliqua opida clariora hic sunt, *Opolia*, *Curovia*, *Crasnicia*, *Levartonia*, *Urzendovia*, *Lenczna*, &c.

HEKELII.

[c] Ac tribus Nundinis.

[d] Natus est quoque Legatus *Summi Pontificis* in universa, qui reges novellos coronandi summam auctoritatem habeat.

[e] *S.*

(a) Lencicia, ejusque Palatinatus. (b) Plotsko. (c) Petricovia. (d) Siradiensis episcopatus. (e) Terra Vielunensis. (f) Boleslavecia. (g) Velunia. (h) Palatinatus Ravensis. (i) Cujavia. (k) Goplus lacus. (l) Brestensis Palatinatus. (m) Uladislavia. (n) Breste. (o) Crusvicia. (p) Bydgostia. (q) Cracovia. (r) Palatinatus Cracoviensis. (s) Czenstochia. (t) Mistovia. (u) Novopolia. (x) Lelovia. (y) Pilcia. (z) Severia. (aa) Slaucovia. (bb) Ilcussia. (cc) Lublinum, Palatinatus Lublinensis. (dd) Terra Lucoviensis. (ee) Cazimiria.

egregia ac lauta, negotiationibus sublevata: quippe mercatus est totius regni nobilissimus. Tertia est λ *Sendomiria* (1), Polonis *Sendomierz*.

Sendomiria.

V. Cæterum à Lecho primo gentis conditore Principes populum rexerunt ad usque μ Boleslaum Chabrium, qui primus Poloniæ Rex ab Othone III, Roman. Imperatore, circa ann. CIↃ. pronunciatus est.

(1) *Muris & arce munita, a Tattaris, An. 1240, spoliata, a Suecis, An. 1655, Capta, a Polonis An. sequenti recuperata. In hac provincia arbores frugiferæ cunctas totius Poloniæ superant.*

[e] *S. Kosciem.*
[f] *S. Vuschou.*
[g] Notandum autem, quod *Maginus* & alii *Geographi* hunc ordinem *Oppidorum* invertunt, & alia quæ *Posnaniæ* propria, *Calisiæ*, eaque nonnulla, quæ ad *Calisiam* spectant, *Posnaniæ* attribuunt.
[h] *S. Lancicia.*
[i] *S. Plocko.*
[k] Sede Episcopali clarum.
[l] A *Casimiro* II. Rege circa Ann. CHR. MCCC LXIV. fundatâ.
[m] In hujus Arce Reges Poloniæ non solùm coronantur sed & sepeliuntur.

BUNONIS.

λ. (a) *Sendomiria* in scopulo eminenti ad Vistulam sita, arcem habet Regiam; *Palatinatus Sendomiriensis* metropolis. Dividitur Palatinatus iste in *octo* territoria, *Sendomiriense, Radomiense, Stenzicense, Corcinense, Vislicïense, Chencinense* [n], *Opocinense* [o], & *Plisnense*; habetq; *Senatores* ad Consilium Reip. spectantes numero *novem*: *Palatinum*, & *Castellanos Sendomiriensem, Vislicïensem, Radomiensem, Zavichostensem, Zarnoviensem, Malogostensem, Polanecensem*, & *Cenchoviensem*. Abundat hæc Satrapia metallis auri, argenti, æris, lazurii apud *Kielcios*: plumbi & argenti apud *Chencintam*; ferri & chalybis ad *Vonchociam, Boazantium*, & *Sydloveciam*; ac marmor quoque eruitur apud *Cunoviam*. Quatuor milliaribus à Sendomiria distat (b) *Opatovia*, urbs insignis. Opida clariora porrò hìc sunt *Radomia, Jedlinisko, Solecia* ad Vistulam, *Ilza, Bozentini* ad (c) *Calvi montis* (quo in universa Polonia altior non invenitur), radices. In ipso montis jugo illa Benedictinorum Abbatia est, ligno crucis, capite præcedente memorato, celebris: *Malogostia, Racovia* Photinianorum antehac nidus: *Sydlovia, Pilsna, &c.*

μ *Otto III*, Rom. Imperator non contulit *Boleslao* dignitatem regiam, ut vulgò putatur, sed *Boleslaus* iste regia insignia ipse sibi sumsit & usurpavit tempore *Conradi II*, Imperatoris: verùm dignitas illa ei non fuit diuturna; nam paulo post mortuus est Boleslaus: ejusque filii à Conrado II, in ordinem sunt redacti. Tempore Henrici IV, an. 1077, *Boleslaus Audax* Polonorum hactenus Dux etiam regium nomen & insignia assumsit; sed neque hic dignitatem istam diu potuit usurpare. Tandem post *Friderici II* fata, *Præmislao* autore, regiam dignitatem sibi vindicare ausa est Polonia. Cæterum (d) Poloniæ solum, quod supra etiam dictum, multarum rerum ferax est, ac præcipuè frumenti, cujus ingens copia per Vistulam Dantiscum quotannis defertur [p]. Sal ibi effoditur, & magna vis plumbi [q]. Poloni verò feroces sunt, ad bellum proni, ingenioque valentes, & ad literas idonei, natura sua in difficili illa lingua diserti, ac ipse quoq; sequior sexus in conviviis & congressibus eleganter & copiosè dicit. Omnes fere Poloni, etiam inferioris sortis homines, Latinè sciunt [r]. Libertatis suæ amantissimi sunt, & mores suos ac antiquam in vestitu retinent consuetudinem. Equis utuntur velocissimis; multoque equitatu suo salva hactenus fuit Resp. inprimis contra Turcas [s]. Ipsaque Polonia adversus hostes istos Germaniæ propugnaculum habetur.

HEKELII.

[n] *S. Checinyense.*
[o] *S. Opoznoënse.*
[p] Usus a. *Vini* omnino est rarus, nec Vineæ cultura Genti, cujus potus Cerevisia, cognita.
[q] Et *Mellis.*
[r] Variarumque Gentium idiomata callent.
[s] Militiæ munus non nisi Nobilibus, iisque, qui ex Oppidis honestiore sunt ordine, permittitur. Latrocinia *Poloni* præcipuè ignorant, tantaque apud eosdem est securitas, ut hybernis mensibus etiam singuli tenuibus vehiculis, & uno quidem duntaxat aut altero jumento, immensa itinerum spatia conficiant.

(a) Sendomiria Palatinatus caput. (b) Opatovia. (c) Calvus mons. (d) Poloniæ soli natura.

CAP. XXV.

Lituania, Russia & Podolia.

I.

Lituania.

Lituania, Polon. *Litwa*, German. *Littawen*, suos habuit anteà Principes, *magni Ducis* titulo illustres, donec *Jagello* anno CIↃ CCC LXXXVI. in Regem Poloniæ electus magnum Lituaniæ Ducatum Polonico regno adjunxit. α Regio est

BUNONIS.

α *Sylvestris* olim fuit pleraq; omnis *Lituania*, sed à Sigismundi Senioris temporibus ad hodiernam usque diem Regum studio nunc ubique ferè excolitur. [a]

est totius regni vastissima, sylvis horrida, paludibus fœda. β *Longitudo* ejus maxima inter *Polotæ* fluv. fontes (qui sunt in confinibus Livoniæ & Moscoviæ ;) & *Dassow* proximum Ponto opid. milliar. German. CCLX. *Latitudo* inter Chronum & Borysthenem amnes milliar. LXXX. 1 † — Ejus magnitudo.

II. Urbibus, vicis atque ædificiis tota regio planè inculta est. Caput est γ *Vilna* (1), German. *Wilde*, ampla ac spatiosa, Cracoviæ magnitudinem exæquans, at ligneis plurimùm constans ædificiis. Major equidem hac, at incultior, δ *Novogardia*, vulgo *Nowigrod*. Clara item atque magna est ε *Kiovia* : vulgo *Kijow*, ad Borysthenem sita. *Dassaw*, ad Pontum accedens, ve- — Novogardia. Kiovia.

BUNONIS.

β (a) *Longitudinem* ejus à confinio Palatinatus Lublinensis, ad Livoniæ terminos Starovolscius, quem hic tutius sequimur, statuit nonaginta milliarium Germanicorum ; *Latitudinem* quadraginta & plurium milliarium, à finibus Prussiæ ab Occasu, ad Albæ Russiæ terminos versus Ortum. Lituaniæ etenim fines ad Pontum minimè pertingunt, à quo multis absunt milliaribus. Dividitur in *tres* Palatinatus, *Vilnensem*, *Trocensem* & *Brescianensem*.

γ (b) *Vilna* à flumine appellata Academiam [*b*] habet, anno 1579, fundatam. Anno 1610, incendio ferè tota perierat, sed restaurata deinde est elegantiùs. Nuper, anno 1655, à Muscovitis erat occupata, sed, anno demum 1660, à Polonis recuperatur. (c) *Vilnensis Palatinatus* primum in magno Lituaniæ Ducatu locum tenet. Habet *Palatinum*, qui Vilnæ Præfectus est, & *Castellanum*. Lituaniæ *Tribunal* in ipsa urbe est [*c*]. Cæterum opida hic quoque sunt (d) *Lida*, atque (e) *Osmiana*, territoriorum capita, & Ducis *Radzivilli* (f) *Bierze* cum arce munitissima. Alter Lituaniæ (g) *Palatinatus* est *Trocensis*, qui *Palatinum* tantùm habet & *Castellanum*. In Lituania enim non est mos creare minores Castellanos, prout in Polonia fit ; ideo quilibet Palatinatus Lituaniæ *duos* tantum habet *Senatores*, *Palatinum* & *Castellanum*. Ipsa (h) *Trocensis urbs* quatuor à Vilna milliaribus distat, inter paludes sita. (i) *Grodna* ad *Chronum* fl. vulgo *Memel*, posita est. Flumini isti *Sigismundus III*, pontem imposuit ligneum quidem, sed ita *affabre* factum, ut similem Polonia non habeat. Tertius (k) *Palatinatus* hîc est *Bresciensis*, Lublinensi Satrapiæ vicinus ; præcipua opida habet *Cameneciam*, *Cobriniam*, *Janoviam*, *Voiniam*, *Rososiam*, *Vlodavam*, *Bialam*, ubi Palatium *Ducum Radzivillorum* pulcherrimum est & Gymnasium publicum. (l) *Brescie* arcem habet in scopulo inter *Bugum* & *Muchavecium* fluvios sitam. (m) *Pinscensis regio* proprios habet magistratus tam terrestres, quam castrenses. Silvis & paludibus regio illa obsita, piscium, mellis & ferarum copiâ celebris est. Habet (n) *Pinscum* opidum ; cujus opidani mercaturam exercent, Græcanicæ religioni ut plurimum addicti.

HEKELII.

[*a*] Cœlum etiam inclemens habet, Animalia, omnis generis parva producens. In hac Regione Feræ quoque, præter eas, quæ in *Germania* reperiuntur, sunt *Bisontes*, *Uri*, *Alces*, *S. Onagri*, Equi Sylvestres, & aliæ. Cæterùm hæc Gens misera est & gravi servitute oppressa, maximè in *Villis* & *Pagis*, & Vestitu vili, eisque, uti *Polonis*, sermo est *Sclavonicus*.

[*b*] Ut & Arcem magnam, tamen inelegantem & sine arte exstructam.

[*c*] Clarent ibidem *Græcorum* Templum, & illud, quod *S. Stanislao* est consecratum.

REISKII.

1 (o) Lithuania tandem in historiis seculo duodecimo, & gens ipsa obscurior ex latebris sylvosis innotescere cœpit, cum primus Mendogus, Vir strenuus & pugnax, novo principatu ornatam patriam à Dominatu Russico vindicaret, A. 1252. Hunc secuti alii, eosque inter Gediminus, Russia partim & Borussia subacta potentior, adsumpto magni Ducis nomine primus Vilnam, A. 1305, condidit. Denique Jagello Hedwigen, unicam Ludovici, regis Hungarici Polonicique filiam toro suo sociavit, fidemque Christianam una cum subditis amplexus, regno provincias omnes innexuit. (p) *Vilna* ergo adhuc ampla, sed ædibus plerisque ligneis inornata, portis nunquam aut raro clausis patula, & sectis bene multis adhuc varia viget: (q) *Grodno*, quæ Stephano regi sedem aliquando præbuit, comitiis solennibus inclarescit. (r) *Russia nigra sive rubra* Ukraynam, eademque tres Palatinatus, nempe Braclaviensem, Kioviensem & Czernichoviensem continet. (ſ) *Kiövia* bello ultimo capta Russis hodieque paret : Qui pactis, A. 1667, induciis illam elapso biennio restituendam promiserant, sed moris continuis injectis adhuc detinent : De Cryptis Kioviensium singularibus mirisque Joh. Herbinius libellum edidit lectu sane dignum. (t) *Caminiecka* Turcis obsessoribus, A. 1672, dedita, clavem regni totius hosti præbuit aut reliquit : Hæc enim firmissimum Podoliæ propugnaculum fuit, ac Russiæ rubræ, quam Hartknochius antea citatus huc extendit.

BUNONIS.

δ (u) *Novogardia* [*d*] Russiæ Albæ urbs est. [*e*]
ε (x) *Kiovia* in Russia Rubra Palatinatus caput est.

HEKELII.

[*d*] *S. Novigrodum.*

[*e*] Hanc Urbem dicunt nonnulli *Roma* esse majorem. Nam complectitur in circuitu suo *septem Milliaria Germanica* ; cùm *Roma* saltem *sex* habeat & dimidium.

† *Aliis autem Longitudo tantum 660 mil. pass. & Latitudo 360.*

(1) *Arcibus duabus munita, quarum una satis elegans. Templa sunt satis magnifica. In Cathedrali sepelitur, Monumento Argenteo magni valoris, Casimirus a Leone pontifice canonizatus. Campanam etiam jactat quæ pulsari nequit, nisi 24 hominum ope. Cives otiosi, belluones, & magnatibus servorum loco habentur. Crapulæ etiam maxime dediti. Græci hic habent Episcopum patriarchæ Constantinopolitano suffraganeum.*

(a) Magnitudo Lituaniæ. (b) Vilna. (c) Palatinatus Vilnensis. (d) Lida. (e) Osmiana. (f) Bierze. (g) Trocensis Palatinatus. (h) Troce. (i) Grodna. (k) Palatinatus Bresciensis. (l) Brescie. (m) Pinscensis regio. (n) Pinscum opidum. (o) Lithuania, Russis subdita, Principibus suis, Regno Polonico. (p) Vilna. (q) Grodno. (r) Russia nigra. (ſ) Kiovia. (t) Caminiecka. (u) Novogardia. (x) Kiovia.

veterum est ζ Ordessus. η *Kawno*, German. *Kawen*. Mulso, quod vulgò *Medum* vocant, nobile est opidum.

RUSSIA NIGRA.

Russiæ Nigræ situs.

III. Provincia hæc inter Poloniam Minorem. Voliniam, Lituaniam, Podoliam, Moldaviam, Transsilvaniam, & Hungariam sita, *Minor* dicitur ϑ *Russia*, sive *Russia Nigra*, Pol. *Czarna Rusz*, ad differentiam *Majoris* sive *Albæ*, quod est Muscoviticum Imperium. Latinè *Russos* & *Ruthenos* vocant incolas, quos à *Roxolanis* originem atque nomen habere putant. Ea pars quæ Carpaticis affixa jugis, incolis *Podogorze*, quasi submontana, indigitatur.

IV. Suos aliquando Russia habuit Duces; postmodum Poloniæ regno adjecta. ι

Leopolis.

V. Caput Ducatus est *Leopolis* κ, Pol. *Lwow*, Germ. *Lwenburg* [f], quod contractè *Lemburg* [g] efferunt; emporium Turcicis mercibus celeberrimum (1). Reliqua opida sunt, *Pryzemysl*, *Halyxc*, *Chelm*.

(1) *A Leone principe, An.* 1289, *condita, & Archiep. titulo insignita An.* 1414; *a Cosacis, An.* 1648, 120000 *hominum frustra obsessa, a Turcis, Anno* 1672, *capta, sed conventu postea restaurata. Multum ex splendore pristino, motibus bellicis amisit, piscibus sale conditis quæstum magnum cives faciunt. Templa habent splendida, Ornamentis præciosis decorata. Armenii hic habent Archiepisc. pontifici Romano subjectum, & Græci alterum patriarchæ Constantinopolitano suffraganeum.*

PO-

BUNONIS.

ζ (a) *Ordessus* ab Ortelio ad Sagaricum ponitur sinum: à Ptolemæo autem ad Axiacen fl. collocatur.

η (b) *Couna* Samogitiæ opidum ad *Chroni* seu *Nemini* ripas est, illam à Moscovitis in nupero bello captam Poloni recuperarunt anno 1661.

ϑ (c) *Russia* ea, quæ Poloniæ subjecta est, extenditur in longum, ab orâ Pecucensi ad confinia Livoniæ, per ducenta plus minus milliaria; in latum verò à Polonia Minori aut Lituania, versus Ortum ad vastos Tartarorum campos, aut Moscoviam, per centum viginti. Dividitur in *Russiam Albam*, quæ ad magnum Ducatum Lituaniæ spectat; & *Russiam Rubram*, quæ *Roxolania* propriè dicta ad Poloniam pertinet. Nam tertia pars, ultra Tanaim & fontes Borysthenis posita *Russia Nigra* ab antiquis, à recentioribus autem vulgò obtinuit *Muscoviam* appellari, (*ita Starovolscius in Polonia sua*). Quæ igitur *Russia* Cluverio dicitur *Nigra*, eadem Starovolscio *Rubra* est. Habet (d) Russia hæc à *Meridie* Ungariam, Moldaviam, & Bessarabiam: ab *Ortu* Scythiam desertam & Moscoviæ Ducatum: à *Septemtrione* Albam Russiam, *Stiro* & *Pripecio* fluminibus disjunctam: *ab Occasu* verò Minorem Poloniam, *Visloca* & *Vepro* fluviis divisa [h]. Continet *septem* Palatinatus, *Russiæ*, *Podoliæ*, *Volhyniæ*, *Belzæ*, *Braslaviæ*, *Kioviæ*, terramque *Chelmensem* & *Haliciensem*. (e) *Russiæ Palatinatus* habet *Senatores* Regni Archiepiscopum *Leopoliensem*, Episcopum *Præmisliensem*, & *Kioviensem*, *Palatinum Russiæ*, & *Castellanos* quatuor, *Leopoliensem*, *Præmisliensem*, *Haliciensem* & *Sanocensem*. In totidem quoque territoria dividitur Palatinatus.

ι (f) *Russi* sub *Vlodomiro* Kioviensi Duce, à quo Kioviensium & totius Russiæ Duces orti sunt, cui *Anna*, soror Basilii & Constantini Zimiscæ Imperatorum, nupta fuit, Christi Doctrinam à Græcis receperunt. Quare & hodierna die Russi Græcæ Ecclesiæ ritus tenent, & Metropoliten ac Episcopos à Constantinopolitano Patriarcha confirmatos habent. Vlodomiri illius duodecim filii omnium Russiæ Ducum stirpes fuerunt: quorum posteri diuturna cum Poloniæ Regibus bella gesserunt. Donec tandem Russia Meridionalis, cujus caput est *Leopolis*, sub *Casimiro III*, Rege à Polonis subacta est. *Kiovia* verò tandem à *Casimiro III*, in provinciam est redacta.

κ (g) *Leopolis*, Russiæ Palatinatus caput, propugnacula habet satis firma, & duas arces [i]. Opida præter id præcipua hujus territorii sunt *Gliniani*, *Zloczovia*, *Zboravia*, *Grodecia*, *Komarna*, & *Zolkvia*. *Alterum* hujus Palatinatus *territorium* est (h) *Præmisliense*, ubi urbs *Præmislia*, arcem habens in scopulo sitam. Castella Nobilium passim hic reperiuntur, ob frequentes Tartarorum incursiones, munita. Opida verò celebriora sunt *Samboria*, *Jaroslavia* nundinis clara, *Resovia* cum arce. Pagos multos hîc inhabitant Germani, à Polonis olim eò traducti. *Tertium territorium* est (i) *Sanocense* Ungariæ montibus & Transylvaniæ vicinum. *Quartum est* (k) *Haliciense* Transylvaniæ & Moldaviæ finitimum, Tyra fluvio è Carpathiis montibus orto ferè medium secatur. Ejus pars Australior trans Tyram posita, vulgo *Pecucia* appellatur. Opidum præcipuum est *Halicia*. Pecuciæ verò caput est *Sniatinum* ad Prutum fl. nundinis annuis haud ignobile opidum. Cis Nestrum sive Tyram est *Podocum* arce munitum.

HEKELII.

[f] S. *Deunpurg*.

[g] Vel Lemberg.

[h] Unde a. hæc Regio nomen suum acceperit, variæ sunt opiniones, inter quas verisimilior est, eam antiquitùs *Rossejam* appellatam fuisse, qs. *Gentem disseminatam*, seu *dispersam*. *Rosseja* enim *Ruthenorum* Linguâ *disseminationem*, seu *dispersionem* propriissime denotat. Notum enim est, quod hi Populi totam *Sarmatiam Europæam* & *Asiaticæ* Partem occupârint, atque ab Oceano glaciali ad Mediterraneum usque Mare & Sinum *Adriaticum*, nec non à Ponto Euxino ad *Balthicum* Oceanum usque Colonias suas extenderint. Omnes itaque illi Populi, qui Linguâ *Sclavonica* utuntur, & Ritum, fidemque CHRISTI *Græcorum* more sequuntur, communi vocabulo *Russi*, s. *Rutheni* appellantur.

BU-

(a) Ordessus. (b) Couna. (c) Russiæ magnitudo & divisio in Albam, Rubram, & Nigram. (d) Russiæ Rubræ fines. (e) Palatinatus Russiæ. (f) Russorum Duces & religio. (g) Leopolis. (h) Territorium Præmisliense. (i) Sanocense, & (k) Haliciense.

PODOLIA.

VI. λ *Podolia*, Pol. *Podole*, inter Moldaviam, Russiam Nigram, Voliniam & Lituaniam sita, vastissimis campis, pecori quam hominibus alendis benignior, pascuis gaudet mirum in modum luxuriantibus; adeò ut boum ingentium immania cornua vix è gramine appareant. Podoliæ fines.

VII. Caput regionis est μ *Kamienijecz* (1), urbs mira ac stupenda ratione [k] in arduo saxo condita; qua re, cùm sæpius à Tattaris, Turcis ac Valachis peteretur, inexpugnabilis exstitit. Reliqua loca sunt *Chmielnik*, *Tzudnow*, *Bratzlaw* & *Orczakow*, quod Tattari occupatum tenent. Kamienyecx. (1) *Polonis conventu Carlovicensi restituta, An. 1699.*

BUNONIS.

λ *Podolia* Russiæ Rubræ pars territoria habet *Camenecense*, *Trembuliense*, & *Laticzoviense*.

μ (a) *Camenetia* [l] *XXX* milliaribus benè longis distat à Leopoli versus Ortum hybernum: habetque duos Episcopos *Romano-Catholicum* & *Armenum*. Urbem istam hodie Turcæ tenent. Secundo ab hac urbe lapide est arx Potociorum *Paniouce* dicta à *Johanne Potocio*, Palatino Braslaviensi, exstructa, celebris oppugnatione Turcica, quæ contigit anno 1621. Opida porrò in (b) Podolia præcipua sunt *Trembou-la*, *Latiszovia*, *Husiatinum*, *Barum*, *Czartcovia*, *Janovia*, *Zincovia*, *Misazibozia*, *Jesupolis*, *Grodecia*, *Jaelovecia*, *Satanovia*, *Zuanecia*, *Tarnopolia*, *Kitaigrodum*, *Dunaigrodum* & alia, singula ferè ob Tartarorum irruptiones munita. Podolia enim continuis ferè Barbarorum incursionibus vexatur, quæ si pace frui posset, certè nec Italiæ aut Hungariæ soli ubertatem & divitias invideret. Senatores hujus Palatinatus sunt tres, *Episcopus Camenecensis*, *Palatinus Podoliæ*, & *Castellanus Camenecensis*.

(c) *Chmielnicum* ad *Braslaviensem* pertinet *Palatinatum*, qui ultra Podoliam in Tartarorum finibus positus nomen habet à (d) *Braslavia* ad Bogum fl. sita. *Vinnicza* hic nobilitatis conventu & judicio nobilis est. Prætereà in hoc Palatinatu opida sunt *Morachua*, *Jarosovia*, *Zitomiria Sarogrodum* & *Felstinum*. Senatores hic sunt duo, (e) *Palatinus* & *Castellanus*. In duo distinguitur Palatinatus territoria, *Vinnicense* & *Zitomiriense*.

Cæterùm Russiæ Rubræ asscribit Starovolscius quoque (f) *Palatinatum Czerniechoviensem*, Russiæ Nigræ partem, quam Moscis ademptam Uladislaus IV, Poloniæ adjunxerat. Habebat *Palatinum* & *Castellanum*. Cæterum Palatinatus Podoliæ, Kioviensis, & Bratzlaviensis terræ hodie vulgò (g) *Ukraina* nominatur. Hæc provincia hodie in partes scissa; quarum aliæ parent Turcis, aliæ Moscovitis subsunt.

HEKELII.

[i] Claret quoque Archiepiscopatu, ubi & *ipse Metropolitanus Russiæ* suam Sedem retinet, & sunt ibidem plurimæ Ecclesiæ tum *Romani*, tum *Græcorum* Ritus. *Armeni* quoque, qui Mercaturam exercentes ibidem degunt, *Basilicam* suæ Religionis, Antistitemque atque Sacerdotes habent.

[k] Ac divina ferè manu.

[l] S. *Camyeniec.*

(a) Camenecia. (b) Podoliæ opida. (c) Chmielnicum. (d) Braslaviensis. (e) Palatinatus opida. (f) Palatinatus Czerniechoviensis. (g) Ukraina.

CAP. XXVI.

Volinia, Podelassia, Masovia, Livonia, Samogitia. I.

VOLINIA.

I.

Volinia, Pol. *Wolin*, inter Poloniam, Lithuaniam & Russiam Nigram porrecta, opida præcipua habet, *Lutzko*, *Wlodimirz*, & *Krzemieniec*. α Volinia.

P O-

REISKII.

I (a) Alba Russia, quam ex Hartknochio recensemus, Cluverio plane omissam, sex Palatinatibus constat, Novogrodensi, puta, Meislaviensi, Vitepcensi, Mindensi, Poloccensi, Czernichoviensi. Huc etiam (b) *Smolensko* pertinet, inter Polonos Russosque ambigua, his tamen adhuc subdita. (c) Masovia vero nomen ab Maso Miecislai Regis pincerna legitur sumsisse, sibique Duces præfecisse proprios; Germanico quondam nostro Imperio subjectos: Quorum familia cum exspirâsset, Poloni provinciam occupârunt. Urbs hujus Passavia per se ambula & Comitiis Regni habendis frequentissima, sed munitionibus parum instructa. Pomerella seu Pomerania ulterior & Cassubia, heic apud auctorem nostrum terris Polonicis exclusa utraque sequenti capiti reservabitur.

BUNONIS.

α (d) *Volinia*, sive *Volhynia* Palatinatus Kioviæ occidua, in duo dividitur territoria *Cremenecense* & *Luccoriense*. Habet Senatores tres, *Palatinum*, *Castellanum* Volhyniæ & *Episcopum* Luceoriensem, qui sedem suam habet in arce, ut *Russorum* Episcopus in urbe suam. Alius etiam Russorum Episcopus sedem suam habet *Volodomiriæ*. Opida in hoc Palatinatu prætereà sunt, *Rubesovia*, *Socalia*, *Czattoriscum*, *Olescum*, *Orilovia*, *Brodi*, *Olika*, *Cremenecia* territorii sui caput, arcem in saxo eminentissimo ostentat; *Visniovecia*, *Zaslavia*, *Constantinovia*, *Basilea*, *Dubna*, *Zbaravia*, *Ostrogium*, *Dermanum*, urbs *Monachi Russici S. Basilii*; & *Miedireczum*, pleraque munita loca. [c]

 B U-

(a) Alba Russia. (b) Smolensko. (c) Masovia. (d) Volinia.

Podelassia.

PODELASSIA.

Podelassiæ sive Podlachiæ Palatinatus.

II. β *Podelassia*, Pol. *Podlasze*, inter Lituaniam, Masoviam & Borussiam posita, Lituaniæ quondam pars, singularis posteà provincia facta, Poloniæ titulo accessit [*a*]. Loca notiora sunt, *Bielsko*, *Tykozyn* [*b*], *Augustow*.

MASOVIA.

Masovia.

III. γ *Masovia*, Pol. *Mazowsze*, German. *die Masaw*, inter Borussiam, Poloniam & Podelassiam sita, suos habuit antè Duces, quorum stirpe exstincta, Ducatus, ann. CIↃ IↃ XXVI, Poloniæ titulo insertus est. Caput provinciæ est δ *Varsavia*, Pol. *Warszaw*, German. *Warsaw*, regni comitiis, quæ hic haberi consueverunt, celebris. (1)

Varsavia.

LIVONIA. 2

Livonia. Ejus fines.

IV. *Livonia*, German. incolis *Liefland*, nobilissima atque amplissima regio, ab

(1) Duplici muro ac fossa prealta cingitur. Palatium regium amplum & elegans, pontem habet ligneum structuræ nobilis.

BUNONIS.

Volhyniæ conterminus est (a) *Palatinatus Belzensis*, Leopoliensium & Chelmensium terris vicinus, qui duos habet Senatores, *Palatinum* & *Castellanum* Belzensem. (b) *Belza* inter paludes sita est. Palatinatus hic in quatuor dividitur territoria, *Belzense*, *Buscense*, *Grodlense*, & *Grabovecense*.

Inter Volhyniam & Palatinatum Lublinensem est (c) *Terra Chelmensis*. Urbs (d) *Chelma* duos habet *Episcopos*, *Catholicum* & *Russum*; sed Catholici cathedra *Grasnostaviam* translata est. Terra hæc in duo territoria divisa duos habet Senatores, *Episcopum* & *Castellanum* Chelmensem. Opida præcipua hic sunt *Chelma*, *Rozana*, *Vlodavia* & *Crasnostavia* ad Veprum fl. quo *Maximilianus* Archidux Austriæ ad Poloniæ regnum evocatus, ab adversa factione *Johanne Zamoscio* Duce victus, in custodiam deductus est. Qui Zamoscius in vicinia ista condidit (e) *Zamoscium* opidum, quod Academiâ ornavit.

β *Podelassiæ*, sive *Podlachiæ* Palatinatus Masoviæ tribuitur à Starovolscio. Habet duos Senatores, *Palatinum* & *Castellanum* Podlachiæ. In tria distinguitur territoria, *Drogiczynense*, *Mielnicense*, atque *Bielscense*, secundum tria opida præcipua.

γ (f) *Masovia* [*d*] Starovolscio, ex quo pleraque hæc de Polonia desumpta sunt, dividitur in quatuor Palatinatus, *Plocensem*, *Podlachicum*, de quo jam dictum, in eum qui peculiariter *Masoviæ* nomen retinet, atque (g) *Terram Dobrinensem*. *Dobrinensis Terra* inter Cujaviam & Prussiam posita, in *tria* dividitur territoria, *Dobrinense*, *Ripinense*, & *Libnense*. Præter ista tria opida, *Skompe*, opidum hic est alicujus nominis. Senatores Terræ Dobrinensis sunt *Castellani tres*, *Dobrinensis*, *Ripinensis*, & *Slonnensis*.

(h) *Palatinatus Plocensis* inter Vistulam & Prussiam jacens in *quatuor* distinguitur territoria, *Plocense*, *Zavorense*, *Mlavense*, & *Stenense*. Habet Senatores quinque, *Episcopum*, *Palatinum* & *Castellanum* Plocenses: deinde *Raciazensem* & *Siepercensem Castellanos*.

(i) *Masovia* ipsum *Palatinum* habet Generalem, atque *Castellanos septem*, *Cyrnensem*, *Varsoviensem*, *Visnensem*, *Visegradensem*, *Zacrocimensem*, *Ciechanoviensem*, & *Livensem*. In *duodecim* dividitur territoria, *Cyrnense*, *Visnense*, *Zembroviense*, *Varsoviense*, *Nurense*, *Vissegrodiense*, *Zacrocimense*, *Ciechanoviense*, *Lomzense*, *Rozanense*, *Macoviense*, & *Livense*. Præter hæc territoriorum capita, nobiliora opida hìc sunt *Pultovia*, *Czerniensium* ad Vistulam, *Miscum*, *Varca*, *Vengrovia*, *Garvolinia* cerevisiæ bonitate nobilis, *Stanislanovia*, *Brocum*, *Viscovia*, *Seroicza*, & demum *Lomza*.

δ (k) *Varsavia* [*e*], Poloniæ centrum, quadraginta milliaribus à Posnania & Cracovia distans. Habet palatium regium à Sigismundo III, magnificè exstructum: itemque extra urbem aliud *Viasdoviæ* Vistulam prospectans. In suburbio *Cracovia* dicto versus Viasdoviam est tropæum victoriæ de Moscis reportatæ, capella nimirum, in qua sepultus *Joh. Demetrius Suiscius*, Magnus Dux Moscorum, qui captivus vitam in carcere *Gostiniæ* finierat, unà cum duobus fratribus. Nuper anno 1655, Carolus Gustavus Suecorum Rex hanc Polonorum Regum sedem occuparat operibusque munierat; verùm sequenti mox anno præsidium Suecicum à Polonorum Rege ex ea urbe pulsum est.

HEKELII.

[*a*] A. CHR. M. D. LXIX.

[*b*] Ubi Thesaurus asservatur Regius.

[*c*] Hæc Regio propter Agri fertilitatem Frugum omnigenarum est abundans, & Sylvis ferigenis Stagnisque piscosis referta. Incolæ strenui & bellicosi sunt, *Ruthenicoque* idiomate Moribusque & Religione utuntur.

[*d*] A *Massao*, hujus Regionis Duce, sic denominata.

[*e*] Ubi optimum Hydromeli conficitur.

REISKII.

2 Livonia primo ex Germanicis mercatorum, maximè Bremensium, navigationibus, posthac bellicis Teutonicorum equitum expeditionibus in notitiam Geographicam pervenit. Unus Ptolemæus Lib. II. (l) Levonum (Græce λινώνων) meminit: Ast incolas eos

(a) Belzensis Palatinatus. (b) Belza. (c) Terra Chelmensis. (d) Chelma. (e) Zamoscium. (f) Masoviæ divisio. (g) Dobrinensis Terra. (h) Plocensis Palatinatus. (i) Masoviæ Palatinatus. (k) Varsavia. (l) Levoni.

ab Septemtrione Finnico Sinu terminatur; ab Oriente Nava amne & *Peybas* lacu, & Magnæ Russiæ Lituaniæque latere Occidentali; à Meridie linea ab opido Lituaniæ *Dodina*, in ripa Duinæ fluvii posito, ad *Memmel* Borussiæ opidum perducta: ab Occasu mari Suevico. Longitudo summa inter Navam & *Memmel* mill. XC. Latitudo inter mare & *Dodinam* mill. LX. Dividitur in quatuor partes, quarum nomina incolis, ε *Esten*, ζ *Letten*, *Curland*, & *Semigallen*. Harum prima Suedicæ est ditionis, reliquæ η Polono parent: Insula ϑ *OEsel*, ad Danum spectat. Magnitudo.

V. Princeps urbium est ι *Riga* (1), nobile emporium; nec inferior commerciis κ *Revalia*, vulgo *Revel* (2), Esthoniæ caput. Tertia est λ *Dorpatum*, vulgo *Derpt*; Veneda, vulgo *Wenden*, Venedico obversa sinui, Magistri militiæ ordinis Teutonici sede nobilitata. μ *Curlandiæ*, quæ superioribus annis in Ducatum unà cum Semigallia elata, caput *Goldingen*. Ducum autem sedes *Mitow*. Riga. Revalia. Dorpatum. Veneda. Curlandia. Goldingen. Mitaw.

S A-

eos Scandiæ assignat insulæ, hanc autem ostio Vistulæ vicinam: Sed de Scandia error duplex loco huic unico insedit. Teneamus hoc priscum de Levonis Vistulæ propinquis testimonium, & cum Livoniæ populis, quantum fieri potest, conciliemus. Denique *Ordo Ensiferorum Equitum*, A. 1104, ab Innocentio III, Papa institutus ad convertendam Livoniam excurrit, eaque subacta *Crucigeros sive Teutonicos* sive *Equites* sociavit, ob bella Russica, quæ tum exarserant, & Polonica gerenda. Denique Sigismundus Augustus, Rex Poloniæ, debellata Livonia totum extinxit ordinem, Magistrumque hujus ultimum Gothard. Kettlerum (a) novo Curlandiæ ac Semigalliæ ducatu, & Vasallum jure beneficiario sibi regnoque devinxit. Sed postea Suevi *Livoniam septemtrionalem* totam Russis, omnem similiter *transdunanam* & *cisdunanam* Polonico regno ademptam superiori & hoc nostro seculo nunc tenent: (b) Pars aliqua Livoniæ australis, quæ Lithuaniam tangit, per pacem Olivensem, A. 1660, Poloniæ relicta. Dividitur autem quicquid est Livoniæ in sex territoria, *Leitlandiam*, *Vikeclandiam*, *Estlandiam*, *Virlandiam*, *Hariam* & *Gervandiam*: De *Narva* munitissima & insulis Livoniæ adjacentibus, *Oselia*, *Dagedem*, *Mona*, *Wormsea*, cæterisque minoribus non dicam.

BUNONIS.

ε (c) *Estia* in sex dividitur territoria, *Harriam*, *Garnland*; *Viriam*, *Wirland*; *Allantakiam*, *Oldenboam*, *Jerviam* & *Wikkiam*. (d) In *Harria* est (e) *Revalia* munita urbs [f] cum arce; quæ, anno 1570, à Moscovitis obsessa & oppugnata obsidionem ultra semestre in sequentem usque annum fortiter sustinuit [g]. In (f) *Viria* sunt *Weissenburg*, *Tolsberg* & *Borchholm*. In (g) *Allantakia* sunt *Neuschloss* & *Nerva*, extremum Livoniæ versus Euro-aquilonem propugnaculum, à Moscis anno 1558, expugnatum; postea tamen à Johanne Sueciæ Rege captum. In (h) *Odenpoa* sunt Wernebec, Helmet, Ringen & (i) *Derpatum* [h], quod à Gustavo Adolpho Sueciæ Rege Academia [i] ornatum Moscus captum tenebat: sed post Suecis, facta pace, illud restituit. In (k) *Jervia* sunt *Weissenstein*, Lais, Overpolen & Vellin. In (l) *Wikkia* sunt Hapscel, Leal, Lode & Parnovia.

ζ (m) *Letta* habet (n) *Rigam* cum munimento *Dunamunda* ad Dunæ ostium. *Kockenhausen*, *Creitzburg*, *Duneburg* ad Dunam fl. Item *Wenden* & *Wolmer* ad Treideram fl.

η Omnis illa (o) *Livonia*, excepta *Esthonia*, ejusq; capite *Revalia*, anno 1561, sub *Sigismundi Augusti*, Poloniæ Regis, concessit potestatem, salvis tamen juribus, immunitatibus & privilegiis. At Postea 1601, *Carolus* Sueciæ Rex Livoniam invasit, ejusque bonam partem subegit. Tandem ipsius filius *Gustavus Adolphus* anno 1621, Rigâ per deditionem captâ, reliquam quoque domuit Livoniam. (p) *Mitoviam* quoque expugnaverat Suecus; sed eam Poloni recuperarunt. Mansere igitur *Churlandiæ Duci* sua, donec nuper, anno 1658, ipse Dux insidiis circumventus, cum universa familia in Suecorum veniret potestatem; omnique sua ditione exueretur: restitutus tamen est hoc ipso anno 1660.

ϑ (q) *OEselia* ad Danum quidem spectabat; sed ea vi pacis 1645, initæ, Suecis tradita est.

ι (r) *Riga* modò memorata est: eam nuper, anno 1656, oppugnabat Moscus; sed ab opidanis simul & præsidio fortiter repulsus est; Manet igitur Suecis cum reliqua Livonia, qua cedere coactus est Moscovita. Anno 1677, urbs *Riga* igne ab incendiariis supposito magnam accepit calamitatem, ejusque pars melior in cineres redacta [k].

κ De Revalia,

λ De Dorpato modò dictum est.

μ *Gothardus Ketler* ex ordinis Livonici, qui *Ensigeri* appellabantur, Magistro, primus Churlandiæ (s) Dux, autoritate & nomine *Sigismundi Augusti* Poloniæ Regis, creatus est à Ratzevilio Palatino Vilnensi in arce Rigensi anno 1562.

HEKELII.

[f] Et amœna.

[g] Hæc Urbs insignem habet Portum in Sinu Maris *Balthici* atque Commerciis *Rigæ* haud quaquam cedit. Gaudet & Gymnasio celebri, cujus Rector & Inspector olim laudabilis erat *Heinricus Arningk*; hoc tempore v. præclare legit vestigia ejus *M. Adam Herold*, Amicus meus singularis. Clarent ibidem in eod. Gymnasio *Joann. Rudolff Brebmius* & *Heinricus Julius Woltemate*.

[h] *S. Dorpatum.*

[i] Ubi *D. Andreas Virginius* Theologus, & *D. Heinricus Heinius*, ICtus, non ita pridem ex voto docuerunt.

[k] Quod etiam factum Anno superiori 1684.

B U-

(1) *Inter amplissimas, nitidissimas, ditissimas frequentissimas & fortissimas Septentrionis Urbes locum obtinet. Commode enim sita est in Sueciæ Poloniæ & Moscoviæ finibus, & propter commercium cum oppidis anseaticis. Sedes etiam est superintendentis Lutherani, & portu capacissimo gaudet.*

(2) *A Valdemaro Dano, An.* 1228, *condita, portu commodissimo & capacissimo gaudet; ex anseaticis una. Sedes etiam superintendentis, bene munita & commercio celebris. A Moscis, An.* 1557, *frustra oppugnata, licet* 100000 *hominum obsidione cinxerunt.*

(a) Ducatus Curlandiæ. (b) Livoniæ partes. (c) Estia. (d) Harria. (e) Revalia. (f) Viria. (g) Allantakia. (h) Odenpoa. (i) Derpatum. (k) Jervia. (l) Wikkia. (m) Letta. (n) Riga. (o) Livonia. (p) Mitovia. (q) OEselia. (r) Riga. (s) Churlandiæ Dux.

Samogitia.

SAMOGITIA.

VI. v *Samogitiæ* Ducatus inter Livoniam & Borussiam situs, nullo ξ neque opido, neque castello, neque eximio aliquo ædificio insignis, silvis ac nemoribus horridus, solo melle, quod hic præstantissimum colligitur, notus est.

BUNONIS.

v (a) *Samogitia* Palatinatum sive Satrapiam non habet; sed multas præfecturas: simulque ejus Toparcha, vulgò *Capitaneus*, locum in senatu regni cum Episcopo & Castellano habet.

ξ Provinciæ tamen caput est ad (b) *Rosiene* ad Dubissam fl. (c) *Couna* quoque urbs mulso celebris, ad *Crononis* sive *Niemini* ripas Samogitiæ adscribitur à Starovolscio.

(a) Samogitia. (b) Rosiene. (c) Couna.

CAP. XXVII.

De Borussia & Cassubia: item de Episcopatibus & Academiis regni Polonici.

I.

PRussia, vulgo *Preussen*, amplissima atque illustrissima regio, fluviis ac lacubus stagnisque frequenter rigua, frumento maximè ferax, quibusdam dicitur perperam *Borussia*, quasi à Boruscorum antiqua gente, quam Ptolemæus in Moscoviæ tractu ponit, hanc huc transiisse 1 suspicantur. Alluitur à *Septentrione* sinu Codano & Chrono flumine; ab *Ortu* clauditur Lituania & Podelassia; à *Meridie* Moscovia & Polonia; ab *Occasu* Cassubia. Porrigitur *in longum* à Chroni ostio, ad Torunium urbem in ripa Vistulæ, mill. German. XLV. *In altum* ab opido Podelassiæ *Raigrod*, ad Vistulæ ostium, totidem. Divisa ho-

Magnitudo.

Divisio.

REISKII.

1 Recte habet illa Geographorum suspicio, qui Borussiam à gente (a) *Boruscorum* veteri (Græcè τῶν Βορούσκων) & ultam & denominatam sentiunt. Namque à Ptolemæo Lib. III. illa Sarmaticis annumerata post sinum locatur Venedicum, nec in ullo alio Moscoviæ tractu. Quin dixerim, *Boruscos* irrepsisse pro *Borussis* ex vitio librariorum communissimo: Ut neque perperam sed recte Borussia dicatur, viris doctissimis approbantibus. (b) Gens autem illa perdiu obscura, & cum finitimis colluctata, Slavis denique sociata, inde crebris Polonorum irruptionibus bellicis, post A. 997, vexata, Boleslao tandem Chobrio victam sese dedidit: Sed perfida Christianis natio victores & finitimos lacessivit populos, ut Cunradus Masoviæ dux A. 1226, *Equites aut fratres Teutonicos*, eosque *Crucigeros* evocaret, qui totam Borusciam, itemque Pomerelliam & Samogitiam armato impetu, nec annis sexaginta effluentibus subegerunt. Sed cum Equestris Ordo quandam tyrannidem usurparet, Casimirus Poloniæ rex Boruscîam bello domitam, A. 1469, divisit, ut pars una superior regno Polonico, alteraque inferior equestri Ordini subesset. Denique Albertus Marchio Brandenburgicus XXXIV Ordinis Magister habitu equestri deposito ab Rege Sigismundo A. 1525, Dux Borussiæ creari maluit, quàm in feudo Polonico extrema omnia experiri. (c) *Hinc Borussia hodieque duplex, regia nempe atque ducalis*: Hanc feudali nexu liberam Fridericus Wilhelmus, Elector Brandeburgicus, A. 1658, in Velaviensi transactione sibi ac posteris, & supremum Borussiæ imperium acquisivit. (d) *Cassubia* autem & (e) *Craina*, tractus terrarum non exigui regno subsunt Polonico; Itemque (f) *Pomerellia* sive *Pomerania ulterior*, quæ septem constat territoriis, *Sluchoviensi* nempe, *Tucholiensi*, *Suecensi*, *Dorsaviensi*, *Zucoviensi*, *Pusicensi* & *Mirachoviensi*: De his vide Hartknoch. l. cit. & Piasecium in Chron. De Polonicis Episcopatibus Aubert. Miræum Lib. I. c. 47. qui pro Rigensi abolito Leopoliensem substituit, & Stan. Lubinski in Ploc. Academias adde Warsoviensem, & Vilnensem. (g) De succino venisque hujus per Borussiam hinc inde sparsis, item de littoribus maris Balthici, fluviis, lacubus, fontibus, & puteis succiniferis Phil. Jac. Hartman *Physicam & Civilem Historiam* A. 1677, edidit.

BU-

(a) Borusci. (b) Borussia subacta. (c) Borussia duplex. (d) Cassubia. (e) Craina. (f) Pomerellia. (g) Succinum Borus.

Tab.34
Page 302
PRUSSIÆ NOVA TABULA
MARE BALTICUM
THE EAST SEA
SAMOGI TIÆ PARS
CURISH NERUNG
CURONENSIS LACUS
Borea Flante hic Succinum Colligitur
SAMLAND
NADRAVIA
SCHALAVONIA
CASUBIÆ PARS
POMERELIA
COIAVIAE sive
POLONIAE MAIORIS PARS
MASOVIÆ
PODLACHIÆ PARS
LITUANIÆ PARS
Pauzker wick
Frisch Haff
Königsberg
Memel
Dantzig
Elbing
Thorn
Culm
Insterberg
Angerburg
Grodno
English Miles
I Harris Sculp.

hodie est in *Regalem*, quæ immediate Regi paret; & *Ducalem*, quæ Marchionibus Brandeburgicis in feudum concessa. α

II. *In Borussia β Regali* clarissima urbium γ *Gedanum*, quæ & *Dantiscum* [*e*], vulgò Prussia Regalis. Dantiscum.

BUNONIS.

α (a) *Prussiam*, (b) *Cruciferorum Ordo Teutonicus*, Barbaris, qui ea loca tenebant, aut pulsis aut subactis, sub suam redegerat potestatem; ac novis subinde è Germania deductis coloniis, castellis munitis, opidisque quam plurimis constitutis, res suas firmarat, ut florentissima, paulo antè & circa annum C. 1400 esset Ordinis in Prussia potentia & auctoritas. Posteà rebus secundis elati, quum Lituaniam Regi Poloniæ eripere conarentur Cruciferi, & nova subinde bella moverent, tandem ingenti prælio ad Drevanciam fl. in Masoviæ finibus anno 1410, ab Uladislao victi, bonam Prussiæ partem amiserunt. Quo periculo, fide subditorum liberati, posteà inter se feralia aluerunt dissidia, & gravissimis exactionibus & tributis subditorum animos alienarunt. Accessit aliquot Commendatorum petulantia tyrannica, qui arces in urbibus tenebant, & Dantisci senatores aliquot ac cives sub amicitiæ specie in arcem invitatos crudeliter trucidarunt, civium & nobilium filias & uxores ad libidinem explendam rapiebant; adeoque subditos illos veluti bello captos, pro mancipiis suis habebant. Tantas injurias quum Nobilitas & civitates majores diutiùs ferre nollent, Culmæ primum convenientes fœdus & societatem ineunt ad libertatem, fortunas & privilegia tuenda; ac decernunt, de injuriis Magistri Ordinis & Commendatorum apud concilium provinciæ sive fœderatos subditos queri licere. Quum verò fœdus istud veluti inhoneste factum à (c) Friderico III, Imperatore, esset pronunciatum, adeoque abolendum; mulcta quoque Nobilitati & civitatibus gravis imposita, ipsique subditi, amissa libertate & privilegiis, jussi Magistro Ordinis sine recusatione obedire; juramentum fidelitatis Ordinis Magistro *Ludovico Erlishusio* renunciant, & in *Casimiri* Poloniæ Regis clientelam, fidem & defensionem sese conferunt anno 1454. Fratres igitur ordinis, plerisque arcibus & opidis amissis, cum Casimiro Rege, anno 1466, demum coacti sunt transigere his conditionibus; ut *Culmensem* ditionem, *Michaloviensem*, *Pomerelliam* universam, unà cum *Elbinga*, *Christburgo*, *Stuma*, *Tolkemith*, arcibus & territoriis, *Neringa* insula ac *Warmiensi* diœcesi, jure sempiterno Magister & fratres Ordinis cederent Regi: reliquam verò ulteriorem Prussiam, cujus *Koningsberga* caput est, velut Poloniæ Regis feudum possiderent, & in perpetua fide ac clientela Poloniæ Regum manerent; idque juramento tum confirmatum est. Aliquot etiam Ordinis Magistri, in eas jurabant conditiones, easque obsèrvabant. Sed *Fridericus Saxoniæ Dux*, Ordinis Magister, auxiliis ab Imperatore & Germaniæ Principibus promissis fretus, in Poloni verba jurare renuit: & quum bello, quod à Polonis impendebat, se imparem videret, relictâ provinciâ in Germaniam abiit. Post cujus obitum Ordinis Magister electus Albertus Brandenburgensis Marchio Poloniæ Regi se submittere recusabat; quod & Cæsar & Pontifex id apertè prohibuissent. Belli molem aliquamdiu fortiter sustinebat Albertus hic. At quum tantis Polonorum viribus diutiùs resistere non posset, pacem cum Poloniæ Rege Sigismundo iniit, quâ (d) *Albertus* Marchio ex Ordinis Magistro *primus Prussiæ Dux*, & Poloniæ Regis Vasallus est factus, anno 1525, Prussiamque illam ulteriorem, quæ ex eo tempore *Ducalis* dicta, in feudum perpetuum jure hæreditario accepit. Nuper tamen Rex Poloniæ Casimirus Brandenburgico Electori *Frederico Wilhelmo*, qui Prussiam illam tenet, in Ducatum istum plenam concessit & liberam potestatem, omnibus juribus, quæ Poloniæ Reges in illum habebant, renunciatis.

β (e) *Prussia Regalis* in tres distinguitur Satrapias, *Culmensem*, *Mariæburgensem*, & *Varmiensem*. *Michaloviense* territorium in Satrapiâ *Culmensi* est. Satrapiæ Culmensis opida sunt, *Culma*, *Brodnicia*, *Crudentum*, *Padinum*, *Golubia*, *Rogozna*, *Brattianum*, *Covalia*, *Copriumicza*, *Lybavia*, & *Torunia*. In *Mariæburgensi* Satrapia opida sunt, *Mariæburgum*, *Elbinga*, *Stuma*, *Oneovum*, *Stargardia* & *Orneta*. In *Varmiensi*, *Heilsberga*, *Brunsberga*, *Fraunberga*.

γ (f) *Dantiscum* [*a*] ad Vistulæ & Moldaviæ confluentes, Cluverii nostri [*b*] patria, à Stephano Poloniæ Rege, anno 1577, oppugnatum, obsidionem fortiter repressit. Postea tamen Regibus suis exstitit fidele, cùm in bello Prussico, quod cœpit anno 1626, tùm maximè nuper, quo Regi Casimiro, ferè ab omnibus deserto, fidem omnium ipsorumque Polonorum opinione majorem firmioremque præstitit, quæ Regi Regnoque saluti fuit; certissimum documentum, magnas & munitas urbes firmissima regnorum esse præsidia. Dantiscum *Gymnasio* etiam floret, virisque nobilitate, prudentia & eruditione [*c*] in singulis abúndat ordinibus, qui, in summo licet dignitatis gradu constituti, miram tamen omnibus ostendunt ac probant comitatem & humanitatem [*d*]. Ad Vistulæ ostium est munimentum firmissimum, vulgò (g) *die Weisselmunde* dictum. Dantisco Ortum versùs vicinum est cœnobium, (h) *Oliva* dictum, in quo Pax inter *Suecum* & *Polonum*, fœderatosque *Cæsarem* & *Electorem* Brandenburgicum conciliata anno 1660.

HEKELII.

[*a*] Incluto *Heveliano* Nomine hactenus magis inclutum atque clarum redditum.

[*b*] *Et Bartholomæi Keckermanni.*

[*c*] Atque Autoritate.

[*d*] Vid. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 157. fac. a. ut & *Quenstedtii* mei candidè venerandi *Dialogus* de *Patriis Viror. illustr.* p. 256. Olim claruêre in hac Urbe laudabili tam in Cathedra Ecclesiastica, quam Gymnastica docentes, *Joannes Botsaccus*, *Abraham Calovius*, *Joannes Maukischius*, & *Ægidius Strauchius*. Sed hodiè docent in Ecclesia *Constantinus Schutzius*, *Salomon Mollerus*, *Andreas Barthius*, *Georg. Bauerus*, *Sam. Schelgvigius*, *Michael Engel*, aliique Viri Pietate atque Eruditione vere insignes. In Gymnasio v. *Joach. Hoppius*, *Jo. Petrus Titius*, *Wolfg. Rosteuscherus*, *Frid. Butnerus* & *Frid. Chr. Bucherus*.

[*e*] Hujus URBIS nequaquam satis deprædicandæ Ecclesiæ Evangelicæ atque Gymnasio Regio hoc tempore præsunt summa cum laude *Andreas Kuhnius* atque *Samuel Schelvigius*, Theologi subtilissimi ac multis Magnatibus apprime grati.

B U-

(a) Prussia. (b) Cruciferorum ordo. (c) Prussorum desertio ab Ordine. (d) Albertus, Prussiæ Dux primus. (e) Prussia Regalis. (f) Dantiscum. (g) Weisselmunde. (h) Oliva cœnobium.

vulgò *Danzighe*, nobilissimum Suevici maris Emporium, totius regni granarium, civitas dives & opulenta; mœnibus, fossa ac vallo munitissima (1). Secunda ab hac est δ *Torunium*, vulgò *Thoorn* (2): celebre quondam emporium, antequam Gedanum ad id fastigium perveniret; nunc nundinis maximè clarum. ε *Elbingium*, vulgò *Elbing*, Anglorum opibus, qui pannis hic negotiantur, in singularem nitorem indies crescit. Reliqua opida notiora sunt, ζ *Mariæburgum*, firmissimum munimentum; η *Grudentia*, ϑ *Bromberga*, ι *Culmia*; hæc antiquissima & opulentissima quondam urbs: κ *Braunsberga* publico Jesuitarum collegio famigeratum opidum.

Torunium. Elbingium. Mariæburgum. Grudentia. Bromberga. Culmia. Braunsberga.

III. Ducalis λ Borussiæ caput ac sedes Ducum est μ *Regius mons*, vulgò German. *Koningsberg*, Pol. *Krolewic*, urbs nobilis, & celebre maritimis mercimoniis emporium (3). Est præterea versus Septemtrionem ultima ν *Memel*, arx munitissima. (4)

Prussia Ducalis. Regius mons. Memel.

IV.

(1) Inter Europæ celeberrimas non postrema, legibus suis regitur. Suffragium habet in ordinum Polonicorum conventu. Granaria multa ac amplissima jactat, unde quotannis 730000 Tritici Dolia præter alia frumenti genera venduntur. Molendinum unum babent unde singulis horis ducatorum aureorum uti vocantur 24 quæstum faciunt. Viginti parochias continet. Templum S. Mariæ omnia ejus generis in Prussia superat. 3722 fenestris ornatur, & fontem 24000 aureis æstimatum jactat. 12000 milites facile alere potest, & aciem 60000 contra hostes lustravit. Scoti ibi magnis immunitatibus ob opem fortiter contra Polonos navatam gaudent. Ditio hujus oppidi circuitum 40 mill. pass. continet, supra 200000 Incolas numerat civitas, & Armamentaria Instrumentis bellicis referta tria habet. (2) *Urbs nitidissima, & ædium splendore nobilis, prætorium magnificum Amstelodamensi tantum secundum, habet. In Bibliotheca duæ Ciceronis epistolæ in tabulis cereis exaratæ asservantur. Civitas hæc a Sueco capta, An. 1703, & Munimenta diruta. Elbingium, a Polonis, An. 1698, a Borussorum Rege ereptum.* (3) *Urbs bene munita, commercio Succini flavi, Roborum, abietum, mellis & ceræ nobilis.* (4) *Inter lacus sita.*

BUNONIS.

δ (a) *Torunium* probe munitum habet Gymnasium, & pontem in Vistula flumine [*f*]: Suecorum miles, quem in nupero bello acceperat urbs, post diuturnam obsidionem difficulter ejectus est à Poloniæ Rege anno 1658, & anno 1665, à Regis Poloniæ militibus interceptum est.

ε (b) *Elbingium*, ad lacum aquæ dulcis, vulgo *das frische Haff*, situm, primùm florere cœpit, quum *Stephanus* Poloniæ Rex Dantiscum obsidens negotiationes eò transferre studeret: Quod idem molitus est Sueciæ Rex *Gustavus Adolphus* bellum in Prussia gerens. Hodiè vero Angli Pannorum *Stapelam*, quam vulgò vocant, habent Dantisci. Cæterùm Elbingium quoque Gymnasio ornatum est.

ζ (c) *Mariæburgum*, ad Nogatum positum, arcem habet munitissimam, quæ olim Magistrorum Ordinis fuit sedes. [*g*]

η (d) *Grudentia* ad Vistulam est infra Culmiam.

ϑ (e) *Bromberga* cis Vistulam est ad Broam fl.

ι (f) *Culmia*, urbs antiqua, apud Vistulam infra Torunium sita, jure municipali, quod per universam Prussiam habetur in pretio, in primis nobilis est.

κ (g) *Braunsberga* [*h*] ad Passariam fl. est. A Mariæburgo versus Meridiem est (h) *Stuma*, ad quod pagus (i) *Stumsdorf*, qui tractatibus pacis inter Suecos & Polonos inclaruit.

λ (k) *Ducalis Prussia* versus Orientem provinciam habet (l) *Natangiam*, sinu aquæ dulcis, Pregelo, Aliaque fl. interceptam: in qua opida *Palga*, *Heilgenbeil*, *Brandenburg* & *Creitzburg*. Inde trans Pregelum versus Septemtrionem sequitur (m) *Sambia* provincia ad cujus Occiduum & Boream latera mari Baltico cincta, Zephyro & Borea vehementiore spirantibus, (n) *Succinum* seu *Electrum* copiosè colligitur. Ad Meridiem habet *Regium montem*; jacetque provincia illa Sambiensis inter duos lacus aquæ dulcis, quorum alter Regio monti vicinus vulgo *Das frische Haff* dicitur; & alter Sinus *Curlandicus*, *das Curische Haff*. Ex hoc navigia per Demam fl. in Pregelum commeant. A Dema fl. versùs Ortum ad Instrum fl. ubi *Georgenburg* est, extenditur (o) *Nadravia* provincia: & supra hanc, (p) *Sclavonia*, ad utramque Croni in Lithuania ripam, *Tilsa* opido Prussiæ ad Ortum æstivum extremo, & *Labia* & *Ragneta* sequitur. Hinc Ortum brumalem & Meridiem versus, ad Lithuaniæ, Podlassiæ & Moscoviæ fines, (q) *Sudovia* & (r) *Galindia* provinciæ Prussiam Ducalem terminant; perpetuis ferè solitudinibus & silvis horridæ, tametsi tenuibus opidis, *Olesco*, *Stradauno*, *Licca*, *Johansburg*, *Ortelsburg* & *Niedeburg* sparsim incoluntur. Introrsum verò ad Allæ ripam Orientalem est (s) *Bartonia* provincia, Natangiæ & Warmiæ finitima, agris & opidis frequentibus cultissima: & ad Occidentalem Passariæ ripam (t) *Pomesania*, provincia amplissima, à Weseca in Drausum lacum illabente, ad Vistulam & Ossam usque pertinens. Caput ejus est *Hollandia*; opidaque celebriora sunt *Marienwerder*, Pomesaniensis Ecclesiæ cathedralis olim sedes; *Riesenburg*, Episcopi olim proprium, *Rosenburg*, *Salfeld*, *Morung*, *Liebmul*, *Osterrod*, *Hoenstein*, & in vicinia (u) *Sossavia*, *Gilgenburg*, & *Soldavia*.

μ (x) *Regius mons* ad Pregelum jacet, aula Ducali, & Academiâ, quam *Albertus* primus Dux Prussiæ instruxit An. 1544, [*i*] insignis [*k*]: tribus distinguitur opidis, ex quibus Academiæ & templi cathedralis ac Episcopi Sambiensis domicilium, undique Pregelus cingit; *Lœbnicum* verò & *Veterem Vrbem* alluit; cui ad Boream *Principis Palatium* amplum & splendidum, cum insigni Bibliotheca, (ex qua suum Concilii Tridentini Examen collegit B. Chemnitius) colli impositum adjacet.

ν (y) *Memmela* ad Croni sive Memmelæ fl. & sinus Curlandici ostia sita est. Alter hujus Ducatus portus munitus est (z) *Pillavia*, per quem naves in sinum citeriorem, *das frische Haff*, ac porrò Regiomontum, Elbingium, &c. eunt.

HEKELII.

[*f*] Patria est *Nicolai Copernici*, Mathematici celeberrimi, nati A°. CHR. M. CCCC. LXXIII. denati verò ibid. A°. Secul. sequ. XLIII. Claret Urbs

(a) Torunium. (b) Elbingium. (c) Mariæburgum. (d) Grudentia. (e) Bromberga. (f) Culmia. (g) Braunsberga. (h) Stuma. (i) Stumsdorff. (k) Prussiæ Ducalis territoria. (l) Natangia. (m) Sambia. (n) Succinum. (o) Nadravia. (p) Sclavonia. (q) Sudovia. (r) Galindia. (s) Bartonia. (t) Pomsania. (u) Sossavia. (x) Regius mons. (y) Memmela. (z) Pillavia.

IV. ξ *Cassubiæ* Ducatus, inter Borussiam ac Pomeraniam situs, latior olim erat quam nunc patet. Quippe tota ea Borussiæ pars, quæ circa Vistulam *Pomerellia* nunc dicitur, Cassubiæ Ducibus antè parebat. At ejus, quæ nunc *Cassubia* nuncupatur, caput est *Conicia*, Polon. sive Cassubiis incolis *Chonitza*, German. *Konitz*. Reliqua opida sunt *Slochow*, *Butow*, *Lavenburg*. Cassubia. Conicia. Slochow. Butow. Lavenburg.

V. *Archiepiscopatus* in universo regno sunt tres, *Gnæsnensis*, *Leopolitanus* & *Rigensis*. Episcopatus XVI. *Academiæ duæ*, Cracoviensis & Regiomontana. Episcopatus & Academiæ Polonici Regni.

Urbs ob *Colloquium*, seu *Conventum*, inter diversæ Religionis Christianos, sed sine fructu, *autoritate Regia Polonica* institutum, cujus Acta *Varsaviæ* A°. M. DC. XLVI. curiosè sunt impressa. In *Thorunensem Confessionem* extant *Animadversiones* GEORGII CALIXTI A°. CHR. M. DC. LIV. in f. edit.

[b] Olim quoque Emporium haud incelebre.

[i] D. 17. Aug.

[k] Primus Rector fuit *Georgius Sabinus*, Poëta celeberrimus, & *Martini Chemnitii*, redivivi illius *Lutheri* Matruelis. Claruêre olim in eadem Academia æquè ac Ecclesia *Joannes Behmius*, *Jacob Boblius*, *Bernhardus Derschovius*, *Joan. a Geldern*, *Cælestinus Mislenta*, uterque *Georgius* & *Andreas Mylii*, Parens & Filius, *Joan. Papius*, *Levinus Pouchenius*, *Huldaricus Schœnbergerus*, Cœcus, *Fridericus Wagnerus*, *Paulus Weissius*, Virique docti ac litterati alii. Sed hactenus claruit *Christianus Dreierus*, immò clarus est non solùm in *Prussia*, sed & in tota *Germania Martinus Kempius*, Vir valdè ac egregiè doctus, mihique amicissimus.

BUNONIS.

ξ Cassubiæ hujus qui agros incolunt, ex lingua Venedorum cognoscuntur esse soboles.

CAP. XXVIII.

Moscoviæ sive Russiæ Albæ Magnus Ducatus.

I.

Ultima Europæ regio est α *Russia Alba* sive Major, omnium vastissima; inculta, ac paludibus sylvisque invia: Eadem β *Moscovia* à capite suo. Gens ipsa rudis, perfida, servituti supra modum addicta, vulgato nomine nunc *Moscovitæ* appellantur. Russia sive Moscovia.

II. Finitur ipsa regio à *Septemtrione* mari concreto [a]; ab *Ortu* iisdem finibus, quibus Europa, hoc est, *Obio* ac *Tanai* amnibus; à *Meridie* Tanai minore, vulgo *Donetz*, Desna & Psola; ab *Occasu* Borysthene & Narva, lineaque inter horum fontes ducta. 1 Fines Russiæ.

III. *Lon-*

BUNONIS.

α *Russia* ista *Alba* dicta videtur, partim quòd incolæ colorem istum præferant; partim quod nivibus campi cooperti diutius quàm alibi durent, & inspectantibus omnia alba repræsentent, ut etiam in naturam animalium color iste transeat. Siquidem ibi lupi, ursi, lepores, vulpes, aliaque animalia inveniuntur alba, quæ aliis in locis nata alium solent habere colorem. Cæterùm Russia ista, quæ trans Borysthenis fontes est, Starovolscio *Russia Nigra* appellatur.

β *Moscorum* seu *Moscovitarum* nomen huic Russorum parti ab arce & flumine *Mosqua*, in Occam & Wolgam se exonerante, tribui cœptum est, tertio abhinc seculo, quum *Johannes* quidam Dux, Danielis filius, sedem suam ibi constituisset, cujus posteri suo quodam fato crescentes, vicinos Russorum populos in multas ditiones divisos, & feraliter inter se diffidentes, paulatim connubiis, successionibus, vi & fraude sibi adjunctos, longè Moschis nobiliores & potentiores, imperio suo subdiderunt. Unde Moschorum nomen in omnes illis subjectas nationes, quarum nomina in titulo suo annumerare magni Moscoviæ Duces solent, propagatum est. *Chytræus Chronic. lib.* 1. [b]

HEKELII.

[a] Seu *glaciali*.

[b] Conf. *Martini Cromeri* Lib. I. de *Origine* & *Rebus Gestis Polonor.* c. IX. p. 15. ut & *Petri Petreji de Erlesunda* Pars I. *Historiæ Muscoviticæ*. p. 3.

REISKII.

1 Muscovia quidem hisce terminis, qui ab Auctore nostro figuntur, (a) Imperium vero Muscoviticum, quod supra Europæis annumeravimus, neutiquam iis coercetur. Hoc enim, ortum si respicias, à duobus regnis, Casanensi & Astrachanensi usque ad Persiam &

(a) Imperium Muscoviticum.

Magnitudo. III. *Longitudo* summa inter promontorium *Litarmin*, vulgo *Cæpo Obii*, & *Psolæ* confluentem, ad opidum *Czerkassy*, implet milliar. German. CCCLXXX. Latitudo inter *Corelenberg* opidum in confinio Finlandiæ, & Obium flumen, juxta opidum *Lepin*, mill. CCC. γ (1)

Russiæ Ducatus. IV. Dividitur in complures Ducatus ac provincias, quæ plerumque à præcipuis urbibus denominantur. Ducatuum princeps est *Moscovia*, incolis *Moskwa*; cæteri, δ *Wolodimir*, ε *Mosaysko*, ζ *Twer*, η *Ruszowa*, ϑ *Nissy Nowogrod* [c], id est, inferior Novogardia, ι *Rezan*, κ *Worotin*, λ *Smolensko*,

(1) *De Longitudine ac Latitudine ditionum Muscovitarum parum inter Auctores constat. Sunt qui Latit. ab Astracano, in Gradu 46 usque ad Grad. 73. computant, adeo ut 1620, mil. pass. efficiat: Longit. vero a Gradu 47, ad 80, usq; unde millia pas. 1980 numerant. Lector assiduus itinera Isbrandi Idei legati Muscovitici, consulat.*

& mare Caspiam; sin septemtrionem, ab Lithuania usque ad glacialem Oceanum, & ultra Tartariam Asiaticam excurrit, neque limites ulles hoc ibidem pari Belgæ referunt. Gens ipsa & regio unde ortum nomenque ceperit, disquiritur. (a) Bocharto credibile fuit in Phaleg Lib. III. c. 13. ab ראש משך, i. e. *Rhos* & *Mesech* Ezech. c. XXXVIII. v. 2. i. e. *Rossis* & *Moschis, proximis Araxi populis, descendisse Russos* & *Moscovitas, gentes in Europæa Scythia celeberrimas.* Illud è Geographo Nubiensi & Tzetze comprobat, qui Scythas Tauricos Ῥῶς *Rhos* vocavit; Roxolanos Plinius & Ptolemæus tanquam ab Rossis Alanisque medios; Moschos Asiaticos item Strabo atque Pomponius. (b) Sin Sclavicam historiam sequamur, tum *ab Russo Lechi Czechique fratre* origines deducemus proximas, quia remotas ex antiquis Auctoribus constituimus. (c) Gens autem diu ethnico squalore fœda, interque Duces suos ab seculo sexto, A. C. 550, circiter obscura latuit, donec *Wlodimierus Constantinopoli baptismum* & *Basilii nomen ab Imp. Græco, A. 961, susciperet*: Hinc Russi Græcam Ecclesiam hodieque sub Patriarcha proprio sectantur. Quot vero regna, ducatus, & provincias hodierna Moscovia complectatur, Olearius in Itiner. Muscovit. multis capitibus, tituloque Czaris bene longo addito declarat. (d) Moskua vero tantæ non est amplitudinis, quantam Cluverius illi attribuit, post tot excursiones bellicas & vastitates Tataricas non minus quam Polonicas, itemque post tot incendia fortuita eaque gravissima: Urbs enim ipsa ex vicis pluribus pagisque in corpus ligneum confusum coaluit, ac *Londinum una cum suburbio æquat*, Anglis qui adfuerunt, testantibus. Tota Russia vino, vitibus, cervis, & carpionibus caret: Feris aliis & piscibus abundat: (e) Incolæ sementem *Junio incboato* faciunt, quam continuus solis æstus tam subito maturat, ut *post octo hebdomadas adultumque* Julium metant. De cæteris rebus Russicis observatu dignis confer Ægid. Flescher Anglum; de Religione Muscovitica, Joh. Fabrum, Alex. Rossum, & B. Gerhardi atque Danhaueri Dispp.

BUNONIS.

γ Ex quo Sueci magno Moscoviæ Duci Ingriam & Careliam extorserunt, Russia ista magnitudinem illam versus Occasum hodie non habet. At versus Ortum Ducis istius imperium Europæ limites transgreditur.

δ In *Volodomiriensi* Ducatu (f) *Volodomiria* civitas XXXVI milliaribus [d] Moscoviâ distat.

ε (g) *Mosaisko* XVIII milliar. commun. ab eadem jacens Moscovia ad Smolencensem pertinet Ducatum. [e]

ζ *Tweriensis* Ducatus inter Rusoviensem & Volodomiriensem est ipsa urbs (h) *Tueria* [f] à Moscovia versus Occasum Solis æstivum jacet XXX mill. Germ. [g]

η (i) In *Rusoviensi* est quoque (k) *Taropiecz* civitas.

ϑ (l) *Novogrodiæ Inferioris* Ducatus caput est ad Occæ & Volgæ confluentes C milliar. commun. à Moscovia. [h]

ι *Resanensis* Ducatus inter Occam & Tanaim fluvios jacet, in qua (m) *Resan*, (n) *Colluga* ad Occam fl. (o) *Tulla* ad Upæ & Tullæ confluentes, (p) *Odojum* sive *Odo* castrum ad Tullæ & Occæ confluentes, à quo Meridiem versus est locus palustris (q) *Mseneck* LX milliar. à Moscovia jacens castrum dirutum, quod vicinorum asylum esse solet à Tattaris metuentium. [i]

κ *Vorotinensis* Ducatus caput (r) *Vorotina* XXXIX milliar. à Moscovia [k] jacet.

λ *Smolenscensis* Ducatus L milliaria patens ad Borysthenem est. In eo præter (s) *Smolenscum* urbem sunt oppida illustria (t) *Drobobus*, (u) *Visma*, & (x) *Mosaisko*. *Smolenscum* à Moscovia LXXX abest milliaria [l], in editiore loco positum, muro sex cubitos lato, LII turribus firmum, speculam & propugnaculum in medio urbis habet in monte excelsiore. Urbs hæc à *Basilio* Moschorum Duce capta est, anno 1514, die 30 Julii, quum illa ante centum annos eodem mense, in Vitoldi Lithuanorum Ducis potestatem primum venisset. Sed Sigismundus III, Poloniæ Rex, Anno 1611, eam recuperavit. Anno demum 1632, medio Novembri à Moscovitis cœpta est obsideri; eamque fortiter sustinuit obsidionem, donec sequenti anno Uladislaus IV, Polonorum Rex, cum exercitu adventans spem liberationis ostenderet: ac tum ipsi obsessores Moscovitæ à Polonis obsessi, in eas redacti sunt angustias, ut liberum discessum supplices peterent, & à clementissimo Rege impetrarent: discesserunt primo Martii, 1634. Attamen, An. 1654, à Moscovitis oppugnata, & capta est urbs illa, & ab iisdem hodie tenetur.

HEKELII.

[c] Seu aliis *Nowogorod*.

[d] *Polonicis*.

[e] Hunc *Joannes*, prædecessor *Basilii* Ducis, *Alexandro*, *Polonorum* Regi, per vim eripuit.

[f] *S. Twerda*.

[g] *Ma-*

(a) Muscoviæ origo ultima. (b) Muscoviæ origo proxima. (c) Muscovia Christiana. (d) Moskua. (e) Russiæ fertilitas. (f) Volodomiria. (g) Mosaisko. (h) Tweria. (i) Ruszowa. (k) Taropiecz. (l) Novogrodia infer. (m) Resan. (n) Colluga. (o) Tulla. (p) Odojum. (q) Mseneck. (r) Vorotina. (s) Smolenscum. (t) Drohobus. (u) Visma. (x) Mosaisko.

lensko, μ *Bielska*, ν *Pleskow*, ξ *Weliki Nowogrod* [*m*], hoc est, Novogardia magna, ο *Bielejezero*, π *Jaroslaw*, ϱ *Swiera*. Principatus, σ *Rostow* & τ *Susdal*. Provinciæ, *Wolsko*, υ *Corella*, φ *Wologda*, χ *Ustiug*, ψ *Dwina*, ω *Wiatka*, α *Jughora*, β *Petzora*, γ *Condora*, δ *Permen*, ε *Czeremissi Nagorni*, ζ *Czeremissi Longowi*, η *Mordwa*, ϑ *Kargapole*, ι *Megrina*. V. Urbes

Principatus & Provinciæ.

[*g*] *Maginus* dicit, hanc Urbem *Moscovia* longe majorem atque magnificentiorem esse.

[*h*] Hic Ducatus *Volodomiriæ* nequaquam cedit fertilitate.

[*i*] Hujus Ducatus Titulum Magnus Dux assumit. Et hæc Provincia, s. Ducatus, omnibus Moscoviæ Provinciis, seu Ducatibus, verè est fertilior. Heic enim, ut ajunt, singula Grana Frumenti binas quandoque, pluresve Spicas proferunt, quarum Culmi tam densè accrescant, ut nec Equi facile transire, nec Coturnices inde evolare possint. Datur & ibi magna *Mellis*, *Piscium* atque *Avium* copia, nec *Feræ* desunt, *Aspreoli* inprimis, *Hermelli* atque *Castores*. Fructus Arborum cæteris *Moscoviæ* Fructibus longè nobiliores sunt. Gens autem audacissima atque bellicosissima est.

[*k*] Tribus verò à *Colluga*.

[*l*] *Polonica*.

[*m*] *Nowogorod*.

BUNONIS.

μ Inter Livoniæ & Lithuaniæ confinia est Ducatus (a) *Bielska*, cujus civitas *Bielska*, haud procul à fl. Duna, LX mill. à Moscovia.

ν *Plescoviensis* [*n*] Ducatus caput (b) *Pleskovia*, Russis vocatur *Pskow*, ad *Pskowam fl.* haud longè à lacu est qui *Peipus* vulgò dicitur, XXXVI milliaribus à Novogardia sita, per civium discordiam [*o*] in Moscovitæ venit potestatem, anno Christi 1509. Olim urbs libera sola in toto Moscovitæ Imperio muris cincta, & in tres partes divisa, quarum singulæ suis clauduntur mœnibus.

ξ *Novogrodiensis* [*p*] Ducatus habet (c) *Novogrodiam magnam*, amplissimam olim & potentissimam [*q*] totius Russiæ civitatem, XL milliaribus à Narva Livoniæ portu, XXXVI à Plescovia, CXX à Moscovia ad Lowatam fl. sitam. Emporium olim fuit celebre, ab Hansæ Teutonicæ mercatoribus frequentatum; sed inde per tyrannidem & injuriam ipsius *Ducis Johannis Magni*, qui primus se totius Russiæ scripsit Monarcham & Johannis Crudelis fuit avus, ejecti sunt ann. 1494, quum urbem illam per septem annos bello fatigatam cepisset, anno 1477. De hac ipsa urbe Russis proverbium est: *Quis contra Deum valet, & magnam Novogardiam?* Circa initium nostri seculi capta nihilominus est à Suecis haud ita magna manu.

ο (d) *Bielejezero* [*r*] ad stagnum [*ſ*] album haud procul Novogardia est. Ejusdem nominis arx [*t*] in stagno albo condita est; quo belli tempore thesauros suos reponit Magnus Moscoviæ Dux. [*u*]

π (e) *Jaroslaviensis* Ducatus ad Volgam est, ut & ipsa urbs. [*x*]

ϱ (f) *Severiensis* Ducatus finitimum habet ab Ortu Verotinensem & Resanensem Ducatus; à Meridie campestria deserta, à quibus per *Sem* fl. distinguitur; ab Occasu Lithuaniæ est conterminus; à qua Borysthenes eum dividit: à Septentrione Smolenscensem & Moscoviticum Ducatum attingit. Habet civitates (g) *Novogrod*, (h) *Sewerski*, (i) *Czernikow*, (k) *Potiwolo*. Hunc Ducatum Moscoviæ Dux, Johannes Magnus modò memoratus, sub suam redegit potestatem.

σ (l) *Rostovia* [*y*] à Jarislovia versus Meridiem est XXXIV milliaribus à Moscovia distans.

τ (m) *Susdal* inde versus Ortum ad Clesmam fl. [*z*]

υ (n) *Corelia* hodie in Suecorum ditione est.

φ (o) *Wologda* ad Septemtrionem est.

χ (p) *Ustiuga* ad Jugam fl. est.

ψ (q) *Dwina* [*a*] est ad Duinam fl. unde nomen habet. [*b*]

ω (r) *Wiatka* ad Orientem jacet ubi opidum (ſ) *Wetkal*.

α (t) *Jughoria* habet (u) *Jubri* opidum; Unde olim Hungari prodiisse feruntur [*c*].

β (x) *Pietzora* inde versus Septemtrionem, ubi ejusdem nominis opidum & flumen est.

γ (y) *Condora* itidem versus Septemtrionem ad Turam fl. ubi (z) *Wirchaturia* opidum.

δ (aa) *Permia* à Condora versus Meridiem est; ubi *Permavelick* op. At porro in his partibus Septemtrionalibus remotissimæ Europæ provinciæ sunt (bb) *Sibiria*, cujus caput (cc) *Tobol* civitas. (dd) *Obdora* ad litus septemtrionale est.

ε (ee) *Ceremissi* regni Casani Tartari appellantur [*d*]: ac (ff) *Nagorni*, quod montana incolunt: sicut ζ (gg) *Ceremissi Longowi* à fœnorum struibus dicuntur.

η (hh) *Mordwa* ad Meridiem est Resaniæ vicina.

ϑ (ii) *Kargapolia* à Moscovia versus Septemtrionem jacet.

ι Sicut & (kk) *Megrina*. Supererat (ll) *Claletz* provincia, quæ *Casan* regnum Tartari in Asia attingit.

HEKELII.

[*n*] Vel *Pskoniensis*.

[*o*] *Proditione* nempe *Sacerdotum*.

[*p*] *S. Novogardiensis*.

[*q*] Nobilissimam, locupletissimam.

[*r*] Seu *Biolyſezo*.

[*ſ*] S. Lacum.

[*t*] Inexpugnabilis.

[*u*] Vid. Sect. V. Cap. huj. Hic Ducatus totus Benè est palustris, ac sylvosus, unusque ex Titulis *Magni Ducis Muscovitæ*, & à *Muscovia* tam abest, quàm à *Novogardia Magna*, centum nempe Mil.

[*x*] Hic Ducatus olim assignabatur *Secundo Genitis* Ducis *Moscoviæ*, sed *Joannes Basilides*, *Moscoviæ* Dux, redegit eos in servitutem, Reditus eorum & Titulum nunc habens.

[*y*] *S. Ruſcbovia*.

[*z*] Clarebat olim Castro ejusdem nominis, & Civitate ubi Sedes erat Episcopalis. Hactenus verò à

(a) Bielska. (b) Pleskovia. (c) Novogrodia magna. (d) Bielejezero. (e) Jaroslavia. (f) Severiensis Ducatus, (g) Novogrod. (h) Sewerski. (i) Czernikow. (k) Potiwolo. (l) Rostovia. (m) Susdal. (n) Corelia. (o) Wologda. (p) Ustiuga. (q) Dwina. (r) Wiatka. (ſ) Wetkal. (t) Jughoria. (u) Juhri. (x) Pietzora. (y) Condora. (z) Wirchaturia. (aa) Permia. (bb) Sibiria. (cc) Tobol. (dd) Obdora. (ee) Ceremissi. (ff) Nagorni. (gg) Ceremissi Longowi. (hh) Mordwa. (ii) Kargapolia. (kk) Megrin. (ll) Claletz.

V. Urbes in hac regione cunctæ constant ligneis ædificiis, ac luto illitis; amplæ quidem sunt, sed quarum viis sæpe latissimi campi intercedant. Caput imperii est ϰ *Moskwa* (1), urbs supra modum atque fidem magna, ut quæ quadraginta unum & quingenta ædificiorum millia complectitur. Arx est in ea magni Ducis, quem incolæ *Czar*, id est, Imperatorem vocant, Domicilium viginti millium hominum capax: quos præsidii causa Magnus Dux perpetuo alit.

Wolodimir. Ustiug. S. Nicolai. Archangeli op.

VI. Reliquæ urbes sunt totidem ferè, iisdemque nominibus, quot Ducatus ac provinciæ. Quarum λ *Wolodimir* caput erat antè Imperii (2). μ *Ustiug* celeberrimum totius Russiæ in mediterraneis emporium (3). Maritima emporia sunt ν *S. Nicolai* (4), & ξ *S. Michaelis Archangeli* opida à continuis *Tartarorum* incursionibus ita devastata est, ut ejus Vestigia vix videas.

[*a*] *Ruthenice Binos* significans.

[*b*] Incolæ victum ex *Piscibus*, *Feris* & *Ferarum* pellibus quærunt, quibus omnis generis abundant. In maritimis hujusce Regionis Locis *Ursos albos*, & eos pro majori parte in Mari degentes reperiri dicunt, quorum Pelles in Moscoviam sæpius deferuntur.

[*c*] Inde & Indigenæ, pelles pro Tributo Principi *Moscoviæ* solventes, linguâ adhuc utuntur *Ungarica*.

[*d*] Hi Populi in vastis Sylvis sine ullis ædibus habitant, propriam Linguam habentes & sequentes dogma *Mahumeticum*. Omnes tam *Viri* quam *Fœminæ* sunt cursu velocissimi, nec non Sagittarii perfectissimi, Arcu nunquam è manibus deposito, quo adeo oblectantur, ut etiam Filiis cibum non præbeant, nisi præfixum Scopum sagittâ feriant. Ferinâ Carne & *Melle* magna ex parte victitant, Pane rarenter vescentes. Pellibus vestiuntur, quas etiam pro Tributo Magno Duci pendunt.

BUNONIS.

ϰ Urbs illa divisa est in quinque partes, quarum (1) est *Kremelena-gorod*, id est, aula Imperatoris. (2) *Kitay-gorod*, id est, urbs media. (3.) *Tzar-gorod*, id est, urbs Cæsarea. (4,) *Skorodom*, id est, urbs exterior. (5,) *Streletzka Sloboda*, id est, vicus militaris. Arx in ea dupla est, *Kytaygorod* & *Bolsagorod*; quas ab una parte *Mosqua* fl. ab altera *Neglina* fl. alluunt. Ad Sagittæ jactum inde est curia, quæ *Opryzna* dicitur, id est, separata habitatio, à *Johanne Basilide*, anno 1564, exstructa, in qua Magnus Dux cum præsidio *XXM* satellitum solitus est habitare. Pro his, & exteris ad potandum proclivibus trans Mosquam fl. opidum *Nialeuki* exstruxit, ubi illis ad nauseam usque potare est concessum.

λ (a) *Wolodimiria* Russiæ caput [*e*] erat ante Moscoviam urbem. [*f*]

μ (b) *Ustiug* memoratum est hoc ipso capite. [*g*]

ν (c) *S. Nicolai* opidum ad sinistrum Duinæ fl. ostium est, quo in mare Album se exonerat.

ξ Ad ejusdem Duinæ ripas (d) *Archangeli* opidum jacet. Reliquæ Moscovitici Imperii civitates illustriores sunt modo memoratæ, *Novogardia* (5), *Plescovia* (6), *Tveria* (7), *Smolenscum* (8), & *Vologda* (9) centum à portu S. Nicolai distans milliaribus. (e) Moscovitica tellus, sub rigido posita cœlo, fert tamen cannabis, lini & mellis magnam copiam [*h*]. *Pelles* pretiosæ inde exportantur. *Duina* fl. sicut Nilus agros vicinos inundatione sua fœcundat. Equos habet parvos, sed generosos, & falcones optimos. Lupi fere omnes ibidem sunt nigri, ac ea de causa terribiliores. (f) Cæterum Duces aut Comites, qui Dominium utile in bonis feudalibus liberum possideant, & ad hæredes eadem transmittant, in Russia ista nulli sunt. Addicit quidem Magnus Dux nonnullis pagos & agros, sed rusticorum operis nihilominus utitur, & quum libet, rursus adimit, adeò ut absolutum in subditos omnium rerum habeat imperium, & instar Numinis à subditis colatur; eique obedientia omnibus in rebus, absque ulla recusatione præstetur. Nam quicquid ille agit, aut molitur, quantumvis sit iniquum, Dei voluntate ac nutu geri existimant. (g) Nobilis à Duce, aut rusticus à nobili fustigatus insuper gratias agit, quod Dominus servum suum ita emendare dignatus sit. Summum religionis & pietatis studium præ se ferre princeps Moscorum, ipsiusque proceres videntur, dum singulis diebus ordinarias preces suas absolvunt, & templa sua creberrimè adeunt. (h) *Episcopi* in universo Moscorum imperio sunt XI, quos *Vladiccas*, id est, OEconomos & dispensatores suâ linguâ nominant: sacerdotes verò seu presbyteros, *Poppos* & *Archipoppos*. Horum *Metropolita*, qui à Constantinopolitano Patriarcha olim confirmabatur (nunc à solo Magno Duce delectus per duos aut tres episcopos consecratur, ac quum libet Principi, removetur) *Moscoviæ*

(a) Wolodimiria. (b) Ustiug. (c) S. Nicolai op. (d) Archangeli op. (e) Moscovitici soli natura. (f) Moscovitarum proceres. (g) Moscovitarum mores. (h) Moscovitarum Episcopi.

(1) *An. 1571, incendio fere deleta, & 80000 hominum periere. An. 1611, 41000 domus igne consumptæ & 200000 hominum a Polonis occisa. Circuitus urbis 16 m. pass. incolas secundum hodiernos scriptores 700000 numerat. Domus ex ligno constructæ igni admodum obnoxiæ. Multi Græci Persæ & Tattari ibi degunt, protestantibus liber cultus conceditur. Templa & Capellas 2000 numerat. Palatium Czarium, optime munitum, & dimidium civitatis obtinet. Turres cupro deaurato teguntur. Campanam totius mundi maximam Jactat, 33600 lib. ponderantem.* (2) *Adhuc secundum locum obtinet, & Czarum ipsum ducis titulo decorat. Sedes regia inde mota; ob Tattarorum viciniam.* (3) *Pellibus scilicet.* (4) *Portus in ripa Dwinæ sinistra a S. Nicolao Moscorum patrono denominatus.* (5) *Olim Respublica adeo potens ut cesserit in proverbium, Frustra contenditur cum Deo & Novogardia. Sed ab immanibus Tyrannis Juan Vasili, & Juan Basilowick fede vastata, & Incolæ internecioni traditi; a Suecis, An. 1611, expugnata, sed conventu postea Moscis reddita. 100 Templa & Monasteria quorum Turres cupro deaurato tectæ adhuc numerat.* (6) *Oppidum adeo amplum, ut cum a Polonis, An. 1581, obsessa, præsidium 70000 peditum & 7000 equitum præter cives aluerit.* (7) *Provinciæ Metropolis, quæ 40000 Equites & 80000 pedites lustrare potest.* (8) *Ampla, sed infrequens, muris & arce probè munita, a Polonis, An. 1611, capta, 100000 Moscorum strage, at nunc Czaro reddita pellium commercio celebratur. Moscus hic quotannis sese & legatos peregrinos venatu oblectat.* (9) *Bene munita, & propter sylvas & paludes fere inaccessa, quo nomine, ab hostibus ingruente periculo, Moscus hic Thesaurum condit.*

da (1) à Belgis, Anglis, & Germanici Suevicique maris accolis frequentata. In opidum *Bielejezero*, quod in lacu conditum, bello ingruente, thesauros Magnus Dux abscondit. Sunt præterea Magni Moscoviæ Ducis imperio subjectæ Tattarorum quædam nationes Asiaticæ, de quibus posteà in ipsa Asia.

Bielejezero.

(1) *Emporium Moscoviæ totius Nobilissimum 6. M. pass. supra ostium Dunæ situm, admodum frequens, at non magni circuitus; vectigal grave mercibus cujuscunque generis hic a Mosco imponitur.*

Moscoviæ residet. *Archiepiscopi* metropolitæ subjecti sunt *duo*, alter *Novogardiæ* Magnæ, alter *Rostovii* sedet. Reliquorum octo Episcoporum sedes sunt; *Smolenscum*, *Casanum*, *Tueria*, *Resania*, *Susdalia*, *Vologda*, *Columna*, & *Cortiza*. Eliguntur autem Episcopi ex monachis, veluti sanctioris vitæ hominibus, quorum monasteria frequentissima in Moscovitico Imperio sunt; omnia tamen ejusdem vestitus & ordinis, cujus D. Basilium autorem referunt. (a) Christianam enim religionem à Græcis Russi primùm acceperunt circa annum C. 980, quum Anna, soror Imperatoris Constantinopolitani, *Vlodomiro* Russorum principi, Kyoviæ sedem habenti, nupta esset. Episcopi verò suas diœceses raro aut nunquam ipsi invisunt, ne quam suspicionem conspirationis cum subditis præbeant tyranno; sed in monasteriis ἡγεμόνας seu præpositos, & in opidis quibusdam laicos, vitam sacerdotum observantes, habent. In scholis legere duntaxat & scribere docentur pueri; nec Academiæ aut collegia in universo existunt Imperio Moscovitico; tum ut hæreseon, quas per eruditionem excitari putant, occasiones præcidantur; tum, ne Principe ipso sapientior aut doctior quis videatur. Quem solùm omnia, præsertim ad omnium gentium religiones pertinentia, scire, & omnes nodos ac difficultates uno verbo posse expedire, subditis persuasum est. Conjugalis amor plerumque frigidus est; quoniam sponso copia non datur suæ videndæ sponsæ, nisi post nuptias. Quartâ demum uxore defunctâ non licet viduo quintam ducere. Divortia permittunt. Morienti testimonium datur vitæ actæ à sacerdote scriptum, ut divus Petrus, cœli janitor, eo viso, statim *intromittat tale offerentem* [i]. Moscis versus Meridiem finitimi, & jam perpetui ferè illorum hostes, olim patroni & superiores Domini erant, *Crimei Tattari* [k]. *De rebus Moscoviticis plura cogniturus legat comment. Pauli Jovii de legatione Basilii M. & commentarios rerum Moscoviticarum Sigismundi ab Herberstein.* [l]

R E I S K I I.

[e] Ac Metropolis.

[f] In quam deinde *Johannes*, *Danielis* Filius, Magnus Muscoviæ Dux, sedem suam transtulit.

[g] Sed ego hoc loco adjiciendum esse existimo, quod non solum in hac urbe, sed & in ipso toto Ducatu *Panis* usus omnino rarus & propemondum nullus sit. Ideoque Incolæ pro Cibo utuntur Feris & Piscibus.

[h] *Vitem* non producit neque *Oleam*, *Cerasis* quoque ac *Nucibus*, præterquam *Avellanis*, caret. Aliorùm generum Fructus profert; verum insuaves. Segetes asperrimo frigore diuturnæ Hyemis raro maturescunt. Ideoque in Hypocaustis manipulos desiccant.

[i] Vid. de Gentis huj. *Religione*, *Sacrificiis*, *Nuptiarumque* ac *Funerum Ritu* Liber Singularis *Spiræ* A°. CHR. M. D. Lxxxv. in 4. exc.

[k] De *Bello Moscovitico Stephani Regis* editus est Tractatus ab *Henrico Heidenstein* Basil. 1588. in 4. descripsitque Narrationem *Legationis Zbaravianæ* & *Rerum apud Ottomannos* A°. CHR. M. DC. XXII. *gestarum Samuel Kuscewiz* Dantisc. A°. XLV. Sup. Secul. in-12.

[l] *Varios Muscovitarum Rerum Scriptores*, eosque *Francof.* ad *Mœn*. A. CHR. M. DC. in fol. exc.

(a) Moscovitarum Religio.

LIBER

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Summa Asiæ descriptio.

I.

EXplicatis omnibus Europæ partibus, tempus est *Tanai* trajecto Asiam ingredi. Hæc quippe Europæ connexa, imo innexa, cum & *Scythæ*, *Asiatica* gens, in Europam amplissimo tractu protendantur, & *Sarmatæ*, gens Europæa, ultimos fines in Asiam non minori tractu extendant. [*a*]

Asia nobilissima terræ pars.

II. Ipsa terra *Asiæ* ab initio rerum omnium nobilissima; ut quæ prima genus mortalium intra se conspexit & in alias mundi partes emisit. Prima gentium ritus, sacra, mores, rationemque vivendi alias docuit. Hæc denique est, quæ Deum ipsum humana specie tulit. Dictam Græcorum alii volunt ab *Asia* Nympha, Oceani & Tethyos filia, Japeti conjuge [*b*], alii ab *Asio* Manei Lydi filio.

Unde dicta.

Fines.

III. *Fines* sunt *ab Septemtrione* Oceanus Scythicus; ab *Oriente* mare Eoum; à *Meridie* mare Indicum, sive Rubrum; *ab Occidente* Sinus Arabicus, & Isthmus qui est inter Sinum Arabicum & Mare Internum; atque inde maria Phœnicium & Ægæum, Propontis, Pontus, Mæotis lacus, Tanais amnis & Obium flumen. (1)

Magnitudo.

IV. *Longitudo* ejus summa est inter Hellespontum & Malaccam, extremum Indiæ emporium, mill. Germ. CIↃ CCC. *Latitudo* inter fauces Arabici Sinus & *Tabin* promontorium, quod est ad fretum *Anian*, mill. CIↃ CCXX. I

V. *Di-*

HEKELII.

[*a*] De hac TERRÆ Parte, ejusque Provinciis extat, præter PII IIdi *ASIÆ Descriptionem*, BARTHOLDI NIHUSII *Tractatus Chorographicus*, A°. 1658, in 8. f. publicæ luci expositus. Extat & JOANNIS BAPTISTÆ GRAMMAYES *ASIA*, sive *ASIATICARUM Gentium Historia*, A°. 1611, *Antverpiæ* in 4. f. prelo subjecta. Sed *potiores ASIÆ Fluvios* lepidè descripsit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. à v. 169, usque ad. v. 202. Habitatores ac Incolas ASIÆ, quod hæc Regio sit clementissima atque temperatissima, excellenter formosos & probè coloratos esse, iis, qui pedem saltem è Patriæ limitibus trepidè fixerunt, etiam notissimum esse existimo. Hæc REGIO quomodò à *Regibus MACEDONUM* sit propriè occupata, docet ex *Strabonis* Lib. XII. GEOGR. *Hippolytus* à *Collibus* Cap. II. in *Princ.* p. 7.

[*b*] *Promethei* Matre.

REISKII.

1 (a) Nomen Asiæ inter veteres Græcos & Romanos æquivocum significationem variam, ipsa regio diversas quoque partitiones sustinuit: Omnes producere in præsenti, aut notationem nominis longam conficere supervacuum erit. Valeat Græca eademque fabulosa vocis origo quam Auctor attulit: Illa propius ad verum accedit, quæ Bocharto & Spanheimio placet. (b) Namque cum Asia proprie dicta sive minor ex sensu veterum *magna peninsula, inter Africam Europamque medio loco* sita extet, verosimilius erit, Asiam à Phœnicio חצי *Asi*, vocabulo deduci, quod *medium* sonat. Recte Pomponius

(a) Asia æquivoca. (b) Unde dicta.

(1) *Diffundit se Asiæ continens ab occasu ad ortum a mari Ægeo ad mare Esonis, sive a gradu LV, ad gradum CLXXXII Longitudinis; atque ab Austro in Boream ab Ilbor seu Ibor, urbe Australissima aureæ Chersonesi, ad extremam Tartariam, sive a gradu I, ad LXXII, quin juxta alios LXXIV, Latitudinis Borealis. Insulæ autem ipsius, quæ jacent in mari Indico contra Sinam & Indiam, ad gradum XI circiter Latitudinis sese explicant. Proinde pars maxima insularum, & quædam partes ex continente intra Zonam sunt torridam; pars amplissima continentis est intra Zonam temperatam Septentrionalem, partesque minimæ in Zona frigida Septentrionali locum tenent. Vincit Asia Europam non solum, sed & Africam, magnitudine. Joan. Luyts. Introduct. ad Geog.*

Clima pro varia Latitudine multum variat. Solum plurimis locis fertilissimum, etiam in ipsa Zona torrida fructus fert nobilissimos qui frustra alibi quæruntur; nec desunt pretiosissimi lapides, optime notæ Metalla, montes fluminaque celebria. Asiatici habentur molles, capaces artium, ingeniis fere serviles, & amantes regiminis Monarchici. Fluxis vestibus delectantur. Idem.

ASIA
Antiqua et
NOVA
EUROPÆ PARS
AMERICÆ PARS
Nova Zembla
OCEANUS SCYTHICUS seu CONCRETUS
SCYTHIA
TARTARIA DESERTA
IMAUM
Extra
Intra
CHINA
Fretum Anian
MARE EOUM
OCEANUS CHINENSIS
Tropicus Cancri
Japan
Mare Caspium sive Hyrcanium
Turchestan
Sogdia
Bactri
Media
Armenia maior
Mesopotamia
Persia
Sophorum
Regnum
FARSIA
Carmania
Gedrosia
Drangiana
Arachosia
Cabul
Arabia Deserta
Arabia Felix
Ægyptus
AFRICÆ PARS
Mediterranei Maris Pars
Mare Rubrum
MARE ARABICUM et INDICUM
Golfo di Bengala Gangeticus Sinus
Zeylan
Siam
Camboia
BORNEO
Celebes
Mindanao
Philippinæ Insulæ
Archipelagus S.Lazari
Æquinoctialis
MARE
INDICUM
I. Senex sculp.t

Scythia et Tartaria Asiatica
Europæ Pars
Nova Zemblæ Pars
Oceanus Scythicus sive Concretus
Oceanus Tartaricus
Tabin Promont
Wygats Staten Ins
Samoiedia
Molgomzaia
Russiæ Pars
Petzora
Tartaria
Baida
Mecridi
Tazata Insula
Sub Circulo Artico
Bargu Campestria
Tartar
Vng h Gog
Mongol
Sindaeui
Xandu
Melair
Motrik
Cathaia Serica
Scythia Intra Imaum
Scythia Extra Imaum
Colmak
Comari
Licomorye
Bulgaria
Cassan
Astracan
Tumen
Kithaisk
Kasaki Tartari
Kalmucki id est Criniti Tartari
Mare de Sala vel Bachu olim Hyrcanum sive Caspium
Desertum Dovisival
Desertum Lop
Karakitay id est nigra Cathaya
Ottorocora
Tangut
Campion
Camul
Quincy
Chinæ
Turkestan
Zagatayiari
Vsbecorum Terra
Samarchand
Alexandria Ariana
Hircania
Margiana
Taurus Montes
Chorasan
Parthia
Persiæ Pars
Sacarumgens
Carazan
Bremas
Montes Emodi
Magni Mogollis Imperii Pars
Mare Eoum
Imaus Mons

V. *Divisa* fuit olim universa in *Majorem* & *Minorem*. Regiones quas *Major* complectitur sunt istæ, *Sarmatia Asiatica*, *Scythia Asiatica*, *Serica*, *Sinæ*, *Indiæ*, *Insulæ* ad *Indias*; in Continenti rursus *Gedrosia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Sogdiana*, *Paropamisis*, *Bactriana*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Parthia*, *Persis*, *Susiana*, *Media*, *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*, *Mesopotamia*, *Assyria*, *Babylonia*, *Arabia*, *Syria*, *Palæstina*, *Phœnice*, *Cilicia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, *Bithynia*, *Pamphylia*, *Lycia*, & Insula *Cyprus*. In Minori sunt hæ: *Phrygia*, *Mysia*, *Lydia*, *Caria*, *Æolis*, *Ionia*, *Doris*, & Insula *Rhodus*.

Asiæ Divisio antiqua. Majoris Asiæ provinciæ.

Asiæ minoris provinciæ.

VI. At hodie tota Asia in *quinque* potissimum dividitur partes; quarum *I. Tartaria*; *II. China*; *III. Indiæ*, sub quibus insulæ adjacentes; *IV. Persarum* sive *Sophorum* imperium, sub quo comprehenditur *Armuziæ* peculiare regnum; *V. Turcicum Imperium.* [2]

Nova Asiæ divisio.

ponius Mela inquit Lib. I. c. 2. *minorem Asiam Romanis æquoribus mediam excipi*: Eustathius ad Dionys. s. post. v.27. eam cum Europa & Libya collatam μέσον αμφοῖν ἔχειν διάθεσιν, i. e. *medium inter illas habere situm*. Itaque nomen ab Asia minori transiit ad majorem, quæ prima humani generis ab mundo condito diluvioque parens, prima Paradisi ac veræ, quam Semus constituerat, ecclesiæ sedes, prima coloniarum omnium, quotquot per orbem hinc omnem prodierant, origo fuit.

REISKII.

2 Mirum dictu est, quam Geographi recentiores in (a) Asia dividenda, hujusque partibus diffideant: Sunt quibus bimembris in *Citeriorem* sive *Septentrionalem* respectu Caucasi, & *ulteriorem sive Australem* divisio: Sunt quibus alia in *continentes terras*, & *insulas* partitio cum Petro Valleo placuit: *Nostro* Auctori sua pro *quinque partibus* majoribus probatur, quæ tamen ipsa obscurior & imperfecta non omnem Asiam æquat. (b) Itaque *pro Imperiis*, *regnis*, & *principatibus* quam alii partitionem amant, hanc in præsenti quoque tenebimus. Huc ergo ex Europæis duo pertinent; (1.) *Turcicum* longe lateque patens, (2.) *Muscoviticum* imperium, per Tataricas & septentrionales terras Asiaticas, Lucomoriam, Tingœsam, pluresque alias productum, (3.) *Tatarico-Chinense* inter cætera, si Kirchero fides habebitur, vastissimum, (4.) *Indicum* magni Mogulis è Tataria ortum, (5.) *Persicum*. Porro *regna bene multa* occurrunt *Indica*, per continentem ac Insulas extensa. Ut sunt Kunkam Narchsingæ, Mulabariam, Pegusiam, Japoniæ, Zeitom, Sumatræ, Bantam, &c. *regna* itidem *Lusitanico Hispanicoque regi* cum Philippinis, itemque amplissima *Dominia Belgio confœderato* & hujus Indicæ societati subdita. *Principatus* præ cæteris clarent, (1.) *Geurgianorum*, (2.) *Arabum Phylarcharum*, (3.) *Drusorum*, (4.) *Christianorum in monte Libanon*, (5.) *Sidonius*, (6.) *Gentium aliarum* sub Turcico Indicoque Imperio libertatem sibi tuentium: De singulis distinctim explicabitur.

(a) Asiæ divisio & partes. (b) Imperia, regna & principatus.

CAP. II.

Scythia Asiatica & Sarmatia Asiatica; item Serica & Sogdiana.

I.

PRima igitur Asiæ, post Tanaim, Regio est *Scythia* ipsaque, gens Scythæ, quos Persæ *Sacas* appellavere à proxima gente: antiqui *Arimeos* dixerunt. In Europam usque ad Istri ostia extendi, supra demonstravimus; ubi etiam fines eorum explicuimus. [1] (1)

Scythia Asiatica.

Ejus fines.

II. At *Scythia Asiatica fines* habet, ab *Occasu* eosdem quos ipsa Asia atque Europa: ab *Septentrione* mare Scythicum sive Concretum ad *Tabin* usque promontorium: ab *Ortu* mare Eoum, & Auxatios Casiosque montes, quibus à

(1) *Scythæ, nomen omnium populorum Septentrionalium, Asiæ maxime. Nam licet etiam in Europa Scythæ fuerint, illi tamen sæpius Getæ vocantur, aut Sarmatæ. Cellarius Geog. Antiq.*

REISKII.

1 (a) Verba sub initium recitata non Auctoris nostri sed Plinii sunt ex Lib. VI. c. 17. unde *Sacarum nomen* aut Scythis omnibus commune, aut uni Scythicæ nationi *proprium* cognoscitur. Hæc præ cæteris æqui ac justi studio inter veteres multum commendatur, nec Scythia sese sola cohiberi, sed in Armeniam suas colonias abduci voluit: Unde Σακασηνὴ *Sacasena* hujus regio dicta. Igitur si fines Scythiæ apud Autorem fixos respicias, tum vero Tatariæ Asiaticæ tractatus non sufficit, sed regiones aliæ iisdem limitibus concludentur.

REIS-

(a) Sacæ aut latius aut strictius dicti.

à *Serica* hodie *Catajæ* regno disterminatur; & *Ottorcoram* montem, quo à Sinis sive Chinensibus discernitur: à *Meridie* Emodos montes, quibus ab Indiis; & *Sogdia Oxiaque* juga, quibus à Persarum submovetur imperio; dein mare Caspium; mox *Caucasum* montem, quo ab Albania; & *Coracem*, quo ab Iberia & Colchide separatur. (1)

Magnitudo. III. *Longitudo* ejus atque Latitudo nobis in Europa dictæ sunt. Complectitur autem hodie totum Tartariæ Asiaticæ nomen; si regnum *Catajæ* excipias, quod Seres populi olim tenuere, & *Zagatajæ* partem nomine *Ocrage*, quam Sogdii.

Divisio. *Divisa* fuit in *Sarmatiam Asiaticam*, *Scythiam intra Imaum* montem, & *Scythiam extra Imaum* montem.

SARMATIA ASIATICA. 2

Sarmatia Asiatica. IV. *Sarmatarum Asiaticorum* regio includitur fluminibus Tanai & Rha, sive *Volga*, mari Hyrcano, Ponticoque, & montibus Corace Caucasoque. Nunc *Tattari Czerkassi* eas terras tenent. Populi in ea à veteribus Geographis recensentur innumeri; at clari α *Turcæ*, sive *Turci*, qui Turcicum condiderunt Imperium. Præterea β *Amazonum* muliebre genus, omnium clarissimum.

Scythia Intra & Extra Imaum montem.

Scythia intra & extra Imaum montem. V. Reliqua Scythia Asiatica in *duas* dividitur partes: quæ Occasum spectat, *Scythia intra Imaum* montem; quæ Ortum, (2) *Scythia extra Imaum* dicitur. In

REISKII.

2 (a) Non soli Czirkassi Tatari, sed Nagajani & Zavolhenses, Imperio Muscovitico subjecti Sarmatiam tenent Asiaticam: *Turci* quondam illis finitimi ad Turkestanam propius rejiciuntur. Hæc enim regio Scythiæ adhuc superest, jugis montibusque Caspiis inclusa, & sedes Turcarum patria. (b) Turci autem ex Arabica voce תרך i. e. ab *relinquendo* nomen habent, quasi relictos diceres ab Alexandro scilicet magno. Hic enim apud Elmacinum Arabesque legitur, (c) *Gogum Magogumque, i. e. Turcos*, uti volunt, *Tatarosque* Caspiis jugis & montibus tanquam muro ferreo separasse, ne vicinas provincias ab sese occupatas irruerent: Hæc quippe de Gogo & Magogo communis Arabum, Syrorum & Judæorum sententia fuit. De (d) *Amazonibus* quas Auctor noster veterum narrationes comprobat, hasce libro peculiari scriptor Gallicus Petitus vindicavit, totamque hanc historiam, de qua sæpius dubitatum fuit, perspicue illustravit. De Turcis vero vide Chronicon Dreschlerianum nostris cum notis & additionibus Lib. II. c. 1.

BUNONIS.

α (e) *Turcæ* [a] à *Thogarma* orti, inter Mœotin paludem & Caspium mare ad Septentrionale Caucasi latus collocantur ab auctoribus. Isti vero ex Septentrionibus per Caucasias portas irruperunt, vicinasque secum traxerunt gentes, nempe *Comaros* à Gomer, *Massagetas* à Magog, *Tauros* à Thubal, & *Moscos* à Meschec ortos. *Mosci* hi inter Caspium mare & Pontum Euxinum, ubi *Albania, Iberia* & *Colchis*, ad Caucasum usque montem incoluerunt; *Armeniæque* partem ad Euphratem: n quis eos cum Sarmatis Europæis hodiernisque Russis sive Moscovitis confundat, Plinius, Mela, & Herodotus unanimi consensu supra Caucasum circa Mœotin paludem & Tanaim amnem ponunt Sarmatarum nationem Turcas. Et huic regioni rectè conveniunt, quæ Ezech cap. 38, & 39. proloquutus est [b]. Quando vero hoc Turcarum cœperit imperium, hujus libri cap. 25. dicetur.

β (f) *Amazones Sauromatæ*, gens muliebris & bellicosa, auctoribus decantatissima, juxta Tanaim habitantes, Trojanorum adversus Græcos auxiliatrices, appellationem habent ab α privativa, & μαζὸς mamma s. papilla, ut vult Eusthathius in Dionysium [c], quod adurerent dextras infantium mammas, ut ad sagittarum ictus & dimicandum cum hoste expeditiores forent, sicut etiam Justinus lib. 2. [d] prodit. Ex sedibus istis egressæ ad *Thermodoontem fl.* in Cappadocia consedere. Ibi regio Amazonum est & mons, ex quo *Thermodoon flumen* oritur. Ab eisdem *Ephesus* urbs Asiæ Minoris, Ioniæque caput, condita traditur [e]. Fuère & tales, si credimus Diodoro, ad mare Hyrcanum, & in *Libya*: imò hodiè, sicut Hispani tradunt, ad flumen dictum *Rio de las Amazones* apud Americanos sunt Amazones. Sed & maximam Atlantici maris insulam quandam habitatam ab illis, apud eundem Diodorum invenies.

HEKELII.

[a] *Musulmannos* seipsos vocantes.

[b] Sunt autem propriè *Turci*, ex *Chalcondilæ* mente, Homines agrestiorem victus rationem sequentes. [c] Qs.

(a) Tatari Moscovitici. (b) Turci. (c) Gog & Magog. (d) Amazones. (e) Turcæ. (f) Amazones.

(1) *Scythia Asiatica a Bosphoro Cimmerio, Mæoti palude, Tanai fluvio incipit, & inter Oceanum Septentrionalem ac pontum Euxinum, mare Hyrcanum, Jaxartem fluvium, Indicos montes, in extremum orientem ad Seres usque aut per illos etiam procurrit. Itaque fines ejus non ubique cogniti. Idem.*

(2) *Scythia intra Imaum, a fluvio Rha quæ vasta terra supra Caspium mare, & supra Jaxartem fluvium, & indæ montes usque ad Imaum montem procurrit, & usque ad Oceanum Septentrionalem, saltem ad incognitam terram extensa est. Imaus autem citeriorem Indiam a Scythia disterminat, & inde longissimo jugo in Septentrionem procurrens, Scythiæ partem quæ intra jugum, ab altera quæ extra jugum est, dirimit.*

Scythia extra Imaum habet ab occasu Imaum, a Septentrione terram incognitam, ab ortu Sericam, a meridie Indiam extra Gangem. Idem.

Quæ Tartaria hodie appellatur Regio, antiquitus partim Serica partim Scythia nuncupata est. Luyts.

In Scythia *intra Imaum* montem populi inter alios fuere γ *Sassones*, unde quidam Saxones in Germania ortos nugantur: & δ *Sacarum gens* magna, nunc *Turckestan* & *Tagalistan*, in confinibus Indiæ. Atque in his populi omnium Scytharum nobilissimi ε *Massagetæ*.

VI. *Fluvii* universæ *Scythiæ* celebres sunt ζ *Obius*, & η *Paropamisus*, ad quem nunc urbs *Camul*, uterque mare Septentrionale petentes: θ *Jaxartes*, nunc *Chesei*; & ι *Rha*, nunc *Volga*, sive *Volha*, & *Edel*, in mare Hyrcanum erumpentes. Fluvii. Scythiæ.

VII. Montium maximus atque celeberrimus est *Imaus*; cujus Septemtrionalis pars nunc *Alkai* perhibetur; ubi Tartariæ Imperatorum sepulchra. Inde ad Gangis fluvii fontes Indiæque fines CCCCL mill. Germ. longitudine protenditur. 3 Imaus mons.

S E-

[c] Qs. dicas *altera ex Mammis carentes*.

[d] Cap. 1. Sect. 3. seq.

[e] Conf. *Plinii* Lib. V. H. N. c. XXIX. p. 77. qui & Lib. VI. c. VII. p. 83. de Earum Connubiis agit. Claruit quoque inter *Amazones* & *Menalippe*, item *Hippolyte*, quæ ab *Hercule* capta & à *Theseo* in uxorem ducta est. Meminit & Earum *Strabo* Lib. XI. *Geogr.* p. 110. Tom. II. & Lib. XII. p. 189. ut & *Maginus* Part. II. *Geogr.* Ptolem. fol. 230. fac. a.

BUNONIS.

γ (a) *Sassones* isti versus Septentrionem ad Margum ponuntur fluvium. Sunt qui non solum Saxones à Sassonibus; verùm etiam *Cimbros* à Cimmeriis, *Misnios* à Mysiis, *Turingos* à Tyragetis, *Cauchos* à Cauconibus, *Frisios* à Phrygibus, aliosque populos aliunde deducunt, nuda vocabulorum allusione decepti, omnibus licèt antiquis sacrarum juxtà ac profanarum historiarum monumentis reclamantibus.

δ (b) *Sacæ* [*f*] Sogdianis finitimi sine urbibus per deserta habitârunt. Ab occasu habent Sogdianam; à Septemtrione Scythiam intra Imaum montem; ab Ortu Scythiam extra Imaum; à Meridie Indiam intra Gangem [*g*].

ε (c) *Massagetarum* fines ita describuntur ab auctoribus, ut à Septemtrionibus Oceano; ab Occasu Obio & Rha amnibus; à Meridie Caspio mari, & Oxo fl. fuerint inclusi. Ab his Cyrus Persarum Rex cum exercitu exstinctus est.

ζ (d) *Obius flumen* antiquioribus *Carambucis*, unde *Carambicæ*, Hyperboreorum gens, insulani. E regione ostii ejus insula illa est *Nova Zembla*, olim *Elixona*, haud minor Siciliâ, teste Hecatæo. Ab Obio flumine *Riphæi* montes, & (e) *Obii* seu *Obia juga* appellati sunt. Celticæ promontorium *Lytarmis* ad Obii ostium, hodie vulgò nautis dicitur *Capo d'Oby*, id est *promontorium Obium*. [*h*]

η (f) *Paropamisus* flumen in Scythia extra Imaum montem est. Mons etiam iste, ex quo Indus flumen oritur, Solino [*i*] & Mela [*k*] testibus, *Paropamisus* vocatur.

θ (g) *Jaxarten* soli vocant *Bactri*: nam alii Scythæ *Silyn* nominant. Hunc eundem esse Tanain exercitus Alexandri Magni crediderunt. Verùm Dæmodamas dux Seleuci & Antiochi amnem istum transvectus, alium esse, quàm Tanain, deprehendit. Ultra Indi fontes in his Sogdianorum finibus Alexander M. (h) *Tertiam* condidit *Alexandriam*, ad contestandos itineris sui terminos. Hic enim locus est, in quo primùm *a Libero* patre, post ab *Hercule*, deinde à *Semiramide*, postremo etiam à *Cyro* aræ sunt constitutæ. Solinus. [*l*]

ι (i) *Rha fl.* in Moscovitarum finibus exoriens, ad Tanain accedit ad septem leucas, per Casanum & *Astracanum* decurrens in mare Caspium 25 ostiis influit, tanta vi aquarum, ut illud multa milliaria dulce reddat: Europæis nostris appellatur Volga, Tartaris Edel, Armenis Thamar.

HEKELII.

[*f*] Vel *Sagæ*, quos *Josephus Magogas*, Veteres verò *Aramæos* vocant.

[*g*] Eorum, & in genere *Scytharum* Mores descripsit *Plinius* Lib. VII. c. II. p. 106. lin. 32. seqq. ubi eos inprimis nominat ἀνθρωποφάγες, quod humanis corporibus vesci solent.

[*h*] *Maginus* Fluvium *Oby*, ex Lacu *Kytay* emanantem *Tartariæ* asscribit.

[*i*] In *Polyh.* c. LXV. p. 126. lin. 11. quamvis in *Specie* loc. cit. hujus Montis mentionem neutiquam fecerit; meminit tamen ejus Cap. LI, p. 110. lin. 43.

[*k*] Lib. III. c. VII. p. 223. lin. 41. seq.

[*l*] Loc. cit. Cap. LXII. p. 122. lin. 41. seqq.

REISKII.

3 (k) Imaus crucis instar ad plagas quatuor procurrit, & Scythiam ita ferè secat mediam: Hinc hodieque accolis Dalanguos & Naurgeurnes dicitur. (l) Caucasus autem à Ponto Euxino ad mare Caspium per Colchida & Albaniam procedit, hodieque Coxes ex antiquo nomine vocatur. Hunc Bochartus ex Armenica dialecto, & duabus quidem vocibus גוג-חסן *Gog hosan*, i. e. *Gogi munimentum* coaluisse conjicit. Falluntur vero prisci Geographi, si qui tantæ *hunc altitudinis faciunt, ut noctu fastigium solaribus collustretur radiis*. Idque Kircherus in mundo subter. Lib. I. c. 14. & Varenius in Geographia Lib. II. c. 30. refellunt. Unus è fluviis probe notetur (m) Obius vel Obis, qui ex Asiæ lacu Kithaisko effluens, per provincias Russicas in Oceanum glacialem Tobole recepto effunditur; De cæteris, quæ Auctor tradit, fluviis, sufficiunto.

S f BU-

(a) Sassones. (b) Sacæ. (c) Massagetæ. (d) Obius seu Carambucis fl. (e) Obii montes. (f) Paropamisus fl. & mons. (g) Jaxartes fl. (h) Alexandria Tertia. (i) Rha seu Volga seu Edel. (k) Imaus. (l) Caucasus. (m) Obius.

SERICA.

Serica.

VIII. At Tartariæ nunc extremæ ad Eoum mare pars, quæ Catajæ regnum dicitur, olim fuit κ *Serica* regio, quam gens clariſſima *Seres* incoluerunt. Horum metropolim λ *Seram* eodem nomine etiam nunc exſtare, quidam contendunt. 4 (1)

SOGDIANA.

Sogdiana.

IX. μ *Sogdiana* etiam regio, inter ν Oxi dexteram ripam & Sogdios montes ſita; quæ Perſici olim Imperii fuit, nunc Tattariæ pars eſt, ſub nomine *Ocrage.* (2)

BUNONIS.

κ (a) *Serica* [*m*] terminatur ab occaſu Scythia, quæ extra Imaum eſt, à Septemtrione atque Ortu terrâ incognitâ Ptolemæo, à Meridie Indiâ extra Gangem & Sinis. *Sericum* inde primum exportatum eſt ad alias gentes. [*n*]

λ (b) *Sera* urbs hodie *Sindifu* Mercatori dicta, in extremis Sericæ partibus ad Ortum ponitur.

μ (c) *Sogdiana* terminatur, ab Occaſu & Septentrione Scythia intra Imaum montem; ab Ortu Sacis, à Meridie Bactriana & India.

ν (d) *Oxus* [*o*] amnis de lacu *Oxo* [*p*] exoritur, cujus oras *Heniochi*, *Bateni*, *Oxiſtagæ* accolunt; ſed præcipuam partem *Bactri* tenent. (e) *Alexandria* ibi fuit *Oxiana*; Duas enim ibidem condidit Alexander M. urbes, *Alexandriam Oxianam*, & (f) Ultimam.

HEKELII.

[*m*] *Caſtaldo* & *Nigro* CATAJA dicta.

[*n*] Conf. *Polyd. Virgil.* Lib. III. de *Rer. Inv.* C. VI. p. 222. Edition. *Zetzneriano-Argent.* in 12.

[*o*] Ab Incolis *Nicaprach*: à Perſis v. *Cappanach*, & Arabibus *Monarach* dictus.

[*p*] Seu Oxia.

REISKII.

4 (g) Serica Græcè Σηρικὴ ἀπὸ τῶν Σήρων, i. e. à Seribus, qui non tam ſuo, quam vicinarum Sinenſium nomine vulgò cenſentur, gente quidem Scythica, ſed Scytharum omnium mitiſſima & cultiſſima, juri, quieti, & naturalium rerum contemplationi dedita. Hæc enim continuam quater mille quingentorum annorum hiſtoriam ſuis annalibus ſervare conditam, & ſcriptores Moſe antiquiores habuiſſe legitur: Ut Iſaacus Voſſius novæ ſuæ Chronologiæ fundamentum ex hac Serica ſupponat, ſed ex incerta falſaque infirmius. Hodierna vero Serica ſive Cataja cum regnis Chinenſibus, Tatarico ſubeſt imperio, libertatis priſtinæ ac felicitatis inſcia. (h) Sogdiana, quam Alexander tertia ſibi cognomine ſtructa urbe, tanquam expeditionis termino exornârat, nunc Tatariæ acceſſit.

(a) Serica. (b) Sera urbs. (c) Sogdiana. (d) Oxus fl. (e) Alexandria Oxiana. (f) Alexandria Ultima. (g) Serica. (h) Sogdiana.

(1) *Primi ſunt hominum qui noſcantur, Seres, Lanicio Silvarum Nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium canitiem: unde geminus fœminis noſtris labor redordiendi fila, rurſumque texendi. Tam multiplici opere tam Longinquo orbe petitur, ut in publico Matrona tranſluceat. Plin. Lib. 6. Cap.* 20.

(2) *Juxta Ptolemæum Auxios montes habet ab occidente, Sacarum gentem ab ortu: & recentiores Sogdianam uſque ad mare Hyrcanum proferunt.*

CAP. III.

Summa Tattariæ deſcriptio.

I.

Tattaria.

TAttarorum igitur nomen hodie tota Aſia ampliſſimum eſt, in Europam etiam, ut ante Scythicum, extenſum, ubi *Tattaria Minor* ſuprà memorata. Gens ipſa fera, atrox, cruenta, inconditis moribus, & omnium barbarorum maximè barbara. Regio plurimum inculta, triſtis, ſqualida atque deſerta. Nomen accepit à flumine α *Tattar*, quod *Mongul* regionem irrigans in mare Septentrionale effunditur.

Tattar fl.

II. Uni-

BUNONIS.

α (a) *Tattaria Aſiatica* à Septentrione terminatur mari Scythico, ab Occaſu Sinu illo longo, in quem Obius fl. labitur, & lineâ ad Tanaim & Volgæ oſtia ducta; à Meridie Caſpio mari clauditur, attingitque Perſiæ regnum, poſt Indiam extra Gangem, & tandem Chinæ partem muro illo ſeptam: ad extremum ab Ortu partim Chinam, partim ipſam Americam per fretum Anian à ſe diſtinguit.

REIS-

(a) Tattariæ Aſiaticæ limites.

II. Universæ Longitudo est à Borysthenis ostiis ad *Tabin* usque promontorium mill. German. circiter CIↃ. Latitudo ab Obii ostio, ad finem *Bremas* regni in confinibus Indiæ ac Sinarum, mill. IↃC. 1 (1)

Tattariæ magnitudo.

III. Universa dividitur in *Asiaticam* & *Europæam*, quam supra explicuimus. *Asiatica* quinque potissimùm partibus distribuitur, quarum nomina hæc; *Tattaria* deserta, Tattaria *Zagataja*, *Turckestan* regnum, *Cataini Magni* Imperatoris Imperium, & *Tattaria Vetus.*

Divisio Tartariæ Asiaticæ.

REISKII.

1 (a) Tataria & gens Tatarica unde nomen ortumq; susceperit, superius Lib. IV. c. 20. à nobis expositum fuit, cum Europæam Scythiam lustraremus: Hæc enim Asiatica est illa parens, quæ sobolem isthanc sibi cognominem procreavit, & factis coloniis emisit. Plures equidem hoc genus hominum nationes continuit, omnes pristino Mogulensium nomine conclusos: Harum tamen præcipuas septem Haitho Armenus Histor. Orient. cap. 16. recensuit, in iisque *Tatarorum* unam, à qua denominatio ad omnes transiit; Ut de fluvio ac regione Tatar תתר huic genti cognomine, itemque de pluribus populis & Hordis nihil addam. Regio enim hæc orbis totius vastissima sua longitudine ad partem dimidiam graduum nostro in hemisphærio, totoque ambitu Europam, sed latitudine Asiam adæquat Chamis subjecta pluribus, sed uni omnium maximo Sopo, quem nominant: Cuncta quippe novem regnis præcipuis constat; ex iisque *quatuor versus austrum* jacent, (b) [1.] Usbek *nempe, alias* Zagarai *&* Mauronahum, [2.] *Thebet vel Thobeth*, [3.] *Taniu olim Tanguth*, [4.] *Ninchi olim Tenduc* : *Quinque* vero reliqua *versus Boream sita*; [1.] *Kalmuchi alias Bulgar*, [2.] *Chalzag*, [3.] *Karakithay*, [4.] *Calmach aut Naymuns*, [5.] *Mongul* sive *Moab*, *Gog & Magog* autem Arabibus, ubi prisca illa Tataria fuit.

(a) Tataria unde dicta. (b) Hujus provinciæ.

(1) Limites Tartariæ magnæ sunt ab occasu mare Caspium & Tartaria Muscovitica; a Borea mare Scythicum sive Tartaricum; ab ortu mare Kaimachitarum & fretum Esonis, bodie the Streights of Jesso; *ab Austro Sina, India sive imperium magni Mogolis, & Persia. Juxta novissimas chartas sita est intra gradum* 88 *&* 195 *Longitudinis, exclusa extra hanc Longitudinem Tartaria Moscovitica, nec non intra gradum* 32 *&* 62 *Latitudinis. Ortum versus maxime acuitur. Cœlum Tartariæ pro situs varietate variat. Plerumque friget, interdum fervet insigniter, intonat, fulminat, & spirat vebementissime, raro pluit, persæpe ningit. Solum scatet editis montibus, desertis late patentibus, Sylvis ingentibus, lacubusque. Producit, sic ferunt, Orizam, sericum, lanam,* R*babarbarum, Muscum, Zinziber, Cinnomomum, Caryophylla, neque caret fodinis auri & argenti, neque unionibus ac coralliis. Dives quoque est armenti & pecoris, inprimis equorum, qui parvi quidem, sed celeres, robusti & patientes laboris. Tartari dicuntur brevioris staturæ, crudeles, infidi, avari, spurci, venerei contra omne fasque decusque, optimi equites, certissimi sagittarii, penuriæ atque molestiarum tolerantissimi, deliciarumque ignorantissimi. Ædibus claudi nolunt, amant Tentoria in Aprico, lac, inprimis equinum, & Orizam. Ignari viarum, polarem stellam observant, partim Mabumedani sunt, partim Idololatræ, & versus mare Caspium Judæi & Christiani inveniuntur. Quando novus imperator in imperium succedit, non raro priora nomina regionum urbiumque permutat, magno Geographiæ incommodo.* Luyts.

CAP. IV.

Tattaria deserta (1), *Zagataja & Turckestan.*

I.

DEserta Tattaria inter Tanaim, Volgam, Jaxartem amnes, Tapyros, Sebyos, Imaumq; montes sita, Sarmatiæ Asiaticæ partem, partemq; maximam Scythiæ intra Imaum montem complectitur. In *hordas* complures distributa; quarum præcipuæ sunt: *Zavolhensis*, quæ & *Bulgarorum* Tattarorum est horda; *α Casanen-*

Tartaria Deserta. Tattari Zavolhenses. Bulgari. Casanenses.

(1) Ejus pars est Tartaria Moscovitica ab occasu, ab ortu Tartaria vera, ab Austro Usbechia & mari Caspio clauditur.

BUNONIS.

α Casanæ Tartariæ Rex *Mechmedenim* filius Abrahami, & Nursulanæ, Magnum Moscoviæ Ducem, ut aliqui ipsius antecessores, initio superiorem agnovit; postea tamen ab eo defecit. Unde varia & diuturna inter Moscovitas & Casanenses bella exarserunt, donec tandem Joh. Muscovitarum tyrannus urbe Casanâ expugnatâ, toto illo Imperio Casanensi potiretur anno 1551, ut Chytræus habet; at secundum alios 52, aut 53. Ipsa urbs (a) *Casana* [a] ad Casancium fluvium est, haud longè ab ejus in Volgam confluente. [b]

HEKELII.

[a] Totius Regni Metropolis quippe.

[b] Hi *Tattari Cassanenses* reliquis omnino sunt cultiores, ingeniosiores, & aliquantò humaniores, utpote qui & Agros colant, in domibus inhabitent, atque *Mercaturam* cum vicinis *Moscis* atque *Turcis* sæpissime exerceant,

BU-

(a) Casana urbs.

Nohaigenses. Astracanenses. Baskirdenses. Tumenses. Zavolhenses.

nensis, β *Nobaigensis*, γ *Tumensis*, δ *Schiambacensis*, ε *Cosakensis*, *Astracanensis*, quæ quondam peculiare regnum, & *Baskirdensis*; pleræque ab opidis cognominatæ. Harum incolæ, cum omnes liberi antè essent, nunc Moscovitarum imperio audientes sunt; exceptis unis *Tumensibus*, qui magno Chano Cataino parent.

II. ζ *Zavolhensis* horda magna quondam dicebatur, quia ex hac cæteræ ortum duxerant; unde etiam Imperator eorum *Vluchan* appellabatur, id est, Magnus Dominus, sive Magnus Imperator.

Astracanenses.

III. *Astracanensis* regni caput est urbs *Astracan* sive *Citrachan* prope ostia Volgæ, salinis atque emporio clara; qua de causa mercatores innumeri ex Moscovia, Turcico Imperio, Armeniis & Perside eò confluunt. η

IV. Sunt prætereà in deserta Tattaria ϑ *Czyrcassi* inter Tanaim & Volgam in Asiatica Sarmatia; & versus Oceanum in Scythia intra Imaum, *Mecriti* ac ι *Samoiedi*, quos Latinè dicas semetipsos devorantes; aliique eodem tractu, *Molgomsai*, *Baidaique*; utrique Solem, vel rubrum pannum in sublime elatum, venerantes. Cæterum dexteræ Obii ripæ, circa mediam fluminis partem, apposita est urbs magnitudine & incolarum numerositate ingens *Grustina*, Tattaris & Moscoviticis negotiatoribus frequentissimum emporium. 1.

TAT-

BUNONIS.

β *Nobaigenses* seu (a) *Nagaijenses* Tattari; inter Volgam, & Saick fluvios ad Caspium Mare incolunt: iidem quoque *Astracanenses* dicuntur Oleario ab urbe Astracan; cujus loci Lat. ipse deprehendit grad. 46, min. 22, quum tamen ea ab aliis Geographis grad. 48 vulgo scribatur. [c]

γ (b) *Tumenses* ab his collocantur ad Ortum: quorum urbes *Tumen* ad Irtische fl. & *Jerom*. [d]

δ (c) *Schiambacenses* ad Caspium Mare ponit Boterus.

ε (d) *Cosakenses*. [e] Nagaijensibus & Tumensibus traduntur ad Ortum esse.

ζ (e) *Zavolgenses* & *Zabadienses*, itemque *Bulgari* dicti, à Volga versus Ortum habitant. Eorum principes *Zainchan* & *Bathis* Poloniam, Russiam & Ungariam vastârunt, anno 1240, item *Temir Zar* opem tulit Vitoldo Lithuano & Uladislao Polono contra Crucigeros, anno 1410; *Sziachmeth* à Lituanis contra Præcopitas seu Crimæos Tattaros, anno 1500, evocatus, demum victus & captus Caunæ in custodia obiit. Horum Zavolgensium Tattarorum coloniæ vulgò habentur *Turcæ*, qui eadem cum his utuntur lingua, moribus, & bellandi ratione.

η (f) *Astracan* [f] à Casano iter unius mensis abesse traditur [g]. Ea à *Johanne Basilio* Moscovitarum tyranno expugnata est, anno 1554, ejectisque Tattaris, urbs illa Russis eò traductis incolenda tradita. In ejus vicinia sunt fodinæ, ex quibus salis eruuntur fragmenta ad instar Crystalli aut glaciei.

ϑ (g) *Cyrcassos* Olearius ad Caucasum & Caspium mare ponit, eosque Albaniæ partem incolere tradit [h]. Iidem sub Moscoviticum redacti sunt Imperium. Munita loca Russi tenent. Ad capræ in victimam mactatæ pellem expansam & erectam preces suas fundunt ac epulantur.

ι *Samojedia* hæc à *Samogitia*, inter Livoniam & Prussiam sita, de qua lib. IV. cap. 26, dictum est, longissimè abest. (h) *Samojedi* verò isti hodiè adeo feri non sunt, ut defunctorum amicorum carnes dovorent: quin potius deprehenduntur humani; humanitatem & benignitatem suam probârunt Hollandis, qui ad eorum litus fecerant naufragium; soli sui natalis sunt amantissimi; Religionem à Moscovitis hoc demum seculo impetrârunt, Russorum Magno Duci tributum ferarum pellibus solent pendere.

HEKELII.

[c] Horum *Tattarorum Horda*, h. e. conventus, S. Hominum cœtus in formam Civitatis coactus, initium suum habuit A°. CHR. M. CCC. XLIV. estque Septentrionalis cæterarumque Hordarum frigidior, summam hodiè Opum & bellicæ Laudis Autoritatem obtinens.

[d] Hanc Hordam solam sub *Magni Chami Cathayni* Obedientia nuper adhuc perdurâsse, diversi tradunt Geographi.

[e] *S. Cozaczkienses.*

[f] *S. Astrachan.*

[g] Inter alias hujus Regni dicitur opulentissima.

[h] Degunt in Campis & super currus vitam traducunt, habentes Ritum gentilem, quòd Mortuos Sepulturæ loco arboribus soleant suspendere.

REISKII.

1 (i) Tataria hæc deserta dicitur οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι, i. e. *non absolute quidem & simpliciter, sed secundum quid*, ob hanc maxime causam, quod omni fere agrorum cultu careat. Urbes enim pagosque alicubi nonnullos, sed p ura per suas Hordas in pascuis vagabunda incolarum genera complectitur, Russicoque imperio subest. Urbium duæ sunt præcipuæ Casan & Astracan, ad Volgam sitæ, qui septuaginta sese alveis in mare Caspium exonerat: (k) *Casan* ligneis vallis & turribus, arx hujus muro saxeo machinis tormentariis & circumfluo Kasanka fluvio munitur, quotidianis nundinis frequentissima. Sed (l) *Astracham* major ad fines Europæ Asiæque in Delgoy insula jacet, mœnibus lapideis, & tormentis æneis in-

(a) Nagaijenses Tattari. (b) Tumenses. (c) Schiambacenses. (d) Cosakenses. (e) Zavolgenses seu Bulgari. (f) Astracan. (g) Cyrcassi. (h) Samojedi. (i) Tataria cur deserta. (k) Casan. (l) Astracham.

TATTARI SAGATAI.

V. Desertæ Tattariæ à Meridie conjuncti sunt Tattari *Zagatai*, agro, opidis moribusque cæteris cultiores ac nobiliores. Fines eorum à Septentrione ϰ *Jaxartes* flumen; ab Ortu *Turkestan* regnum; à Meridie Persicum Imperium; ab Occasu mare Hyrcanum. Caput regionis ac sedes regum est λ *Samarcanda*, *Tamburlane* bellicosissimo Tattarorum Imperatore maximè celebris; urbs magna ac lapide exstructa, at parum frequens. *Zahaspa* ad μ Oxi ostia, & *Bikent* in Mediterraneis clara sunt emporia quo Indi & Catajæ regni incolæ mercandi causa conveniunt.

Tattari Zagatai. Samarcanda. Zahaspa. Bikent.

TURKESTAN REGNUM.

VI. Proximum ab Ortu est ν *Turkestan* regnum, veterum Sacarum regio; cujus incolæ satis civiles & culti. Urbium notissimæ, ξ *Taskent*, ο *Cotam*, π *Cascar*, ρ *Jarkem*. 2

Turkestan regnum.

CAP.

instructa, & commerciis Armenis, Tataricis, Indis, Persicisque florentissima, sed tota Russorum post Tataros exturbatos colonia, itemque in suburbio Stulizzagorodæ, ubi milites vivunt.

BUNONIS.

ϰ (a) *Jaxartes*, etiam *Oxartes* olim dictus, hodie *Chesel* sive *Kesel*, ingens [*i*] Sogdianorum fluvius est, qui ab ortu in occasum fluens à Caspio mari excipitur.

λ (b) *Samarcanda* etiam *Maracanda* dicitur ad ripas fluvii *Amu* posita, Maurinacherorum metropolis est. Hodie ibi residet unus Cham ex Tartaris Mosolimannis, ostenditurque in Moschea quadam sepulchrum Tamerlani.

μ (c) *Oxus* maximus Sogdianæ fl. per Margianum in Hircanum mare decurrens variis à diversis hodie appellatur nominibus, videlicet *Geichon*, *Deistanxa*, *Cappanach*, & *Abiam*. Plinio [*k*] *palus* etiam *Oxus* dicitur, ex qua hic fluvius egredi scribitur [*l*]. Cæterùm Zagatais perpetua ferè bella sunt cum Persis. Tattariæ *Sagataianæ* [*m*] pars est terra *Usbeccorum*, quæ, ut *Teixera inquit*, amplissima provincia, licet superioribus seculis Persiæ fuerit subjecta, hodie non tantum ab ea separata est, sed & Persis bellum infert, & nonnullam Persiæ partem decerpsit.

ν *Turkestan* est desertum (d) *Lop* indigenis *Xamo* dictum, ubi mira phantasmata suis screatibus seducunt viatores. Est verò regnum istud inter Zagatajos Tattaros & Chinenses. [*n*]

ξ (e) *Taskend* [*o*] ad Sur fl. est.

ο Inter (f) *Cotam*, quo ex Cataja magna affertur moschi copia, & *Taskend* Imaus mons interjacet.

π (g) *Cascar* & ρ (h) *Jarkem* [*p*], à Taskend versus Occasum sunt haud procul à Jaxarte fl. Mulieribus in *Peim* civitate, si maritus absit diebus XX, aliis licere nubere ajunt. Cæterum à Cotam versus Meridiem sunt (i) *Carazani*, qui nobiles, etiam hospites, obtruncabant, eam domum maximè felicem putantes, in qua præstantium virorum animæ vagarentur. Hic (k) *Caraja* urbs est ad lacum Salsum ostreis refertum sita. In *Cataja* [*q*] mulieres dentes deaurant, neque puerperæ se domi continere dicuntur; sed viri *XLII* dies in lecto decumbentes, ac si ipsi partum edidissent. Sed Martino Martinio plura referuntur Tattarorum nomina & regna; nempe (l) *Samahania*, (m) *Tanyn*, *Niuche*, (n) *Niulhan*; *Cascar* verò regnum ad Eoum usque mare, supra Japoniam se extendit, ad fretum usque Anian. Postremos autem ad mare istud esse scribit (o) *Yupos*, qui à loricis ex piscium pellibus factis ita nominantur. Tartari in (p) *Thebet* seu *Tibet*, quæ Chinæ ad Oceanum est, loco monetæ utuntur corallis; Moschi seu musci ingens ibi copia esse perhibetur.

HEKELII.

[*i*] Et Magnus.

[*k*] Lib. VI. H. N. c. XVI. p. 87. lin. II.

[*l*] Quod etiam conjicere licet ex *ejusd.* Lib. XXXI. c. VII. p. 559. lin. 28.

[*m*] Seu *Zagathajanæ*.

[*n*] Hujus Regni Populi operam navant non solùm *Negotiationibus*, s. *Mercaturis*, sed & *Scientiis Artibusque* variis.

[*o*] Seu, ut alii scribunt, *Tascam*.

[*p*] S. *Cjarciem*.

[*q*] Conf. *Lucæ Schrokii*, *Fil.* Viri celeberrimi ac omnibus Bonis Charissimi, *eruditissimæ* MOSCHI *Historiæ*, dono mihi missæ, Cap. XI. p. 50. seqq.

REISKII.

2 (q) *Zagataja* vel rectius Giagathai & Mauronachar extat vetus illa *Sugdiana* Chamo suo subdita, cui sedes Samarkanda & Bochara, urbes Timurlenco seu Tamarlanæ ac dominatu hujus vastissimo illustres. (r) Timurlencus ille ab initiis obscurissimis ad imperium totius orientis ex cunctæ Asiæ Impp. unus emersit, A. C. 1404, unusq; ad mortem tenuit, inter filios ac nepotes postea dissipatum. (s) Olud Beque *Turkestanam* invaserat, una cum Partibus regnisque septem, e quibus Arabes illam compositam tradunt. Hæc vetus *Turcia*, *Turcarumque patria* fuit, si Arabschajum, Nasvioddinum, Arabesque audias, e nostris Gentium, Petrejum, Mulierum in Cataja, pluresque alios.

BU-

(a) Jaxartes, s. Oxartes fluv. (b) Samarcanda. (c) Oxus fl. (d) Lop desertum. (e) Taskend. (f) Cotam. (g) Cascar. (h) Jarkem. (i) Carazani. (k) Caraja. (l) Samahania. (m) Tanyn. (n) Niulhan. (o) Yupi. (p) Thebet. (q) Zagatai. (r) Timurlencus. (s) Olud. Turkestana.

CAP. V.

Cataini Magni Chani Imperium; item Tattaria Vetus.

I.

Magni Chani Imperium. Norussi, seu Norossi montes.

POtentissimum inter Tattaros imperium est Magni Chani in regnis *Cataja*, *Tangut*, *Tainfu*, & in provinciis *Tenduc*, *Camul*, *Ciarciam*, *Carakitay*, id est Nigra Cataja, & α *Teber*. Initium ejus est à *Norussis montibus* in confinibus Tattariæ desertæ, extenditurque ad *Tabin* usque promontorium & fretum *Anian* Longitudine IↃC circiter mill. Germ. Occupat Veterem Sericam, majorem partem Scythiæ extra Imaum montem, partemque Scythiæ intra Imaum. 1 (1)

REGNUM CATAJÆ.

II. *Serica* est ipsum nunc regnum β *Catajæ*, vulgò *Kitay*, incolis (ut ferunt) adeo frequens, & agrorum cultu adeo læta, urbiumque splendore, ædificiorum

BUNONIS.

α Martinius in Chinæ finibus habet *Tibet* regnum.

β Per desertum in (a) *Catajam* itur præcipuam Tattariæ provinciam. A Lopo distare scribitur iter unius mensis. Habet Cataja à Meridie montes & muros Chinenses. Incolæ ejus cum Chinensibus & (b) *Succuir* & (c) *Campion*, quæ civitates in finibus Chinæ sitæ sunt, negotiantur.

REISKII.

1 (d) De *Cataja* inter Geographos non solum antiquos sed novos etiam tanta dissensio intercedit, ut alii hanc Chinæ regionibus annumerent, alii à China longius sejungant. Græci veteres in rebus Alexandri M. gestis cum Diod. Siculo Lib. XVII. *Cathaos* memorant: Strabo Lib. XV. ab Rege, qui tum temporis erat, Καθέα *Cathajos* dictos voluit, orienti extremo Indiæque finibus vicinos: Ptolemæus Lib. VI. c. 15. χαῖτας *Chætas* Seris proximos Scytas apposuit: Unde Catajam ab Serica diversum intelligimus. (e) Martinius in Atlante Sinico regnum Catajæ in septentrionalibus Chinæ partibus collocavit, iisque novem alias australes oppositas demonstravit: Golius in Additam. ad Sinicum Atlant. & Kircherus in China illustrata viro assensum præbuit, pluresque ut præberent suum, facile induxit. Sed Arabes Abulfeda, Arabschy, Azizus, Saidus, Alhacentus, nostratesque, Haitho, Paulus Venetus, Jovius Catajam & Chinam regiones natura dissitas divellunt & separant. Andr. Mullerus in Disquisit. Geograph. histor. A. 1671 edita, Catajam *rubræ Tatariæ adscribit*, regionem priscis ab ortu Mogulibus vicinam: Quæ Chinensibus dicta *Kin*, h. e. *aurea* nomen *a genere Tatarico Chatao* adsumserit. (f) *Cambalu* nec tantæ magnitudinis aut tanti splendoris esse annotat, nec vero notari nomine, sed corrupto quasi *Cham Baleck*, i. e. *Domini urbem* & *Myuntham* Tataris vocari. (g) *Typographia orientalium* non Tataris, usque regno Tangut, sed Chinensibus recte apud Historicos vindicatur: Ergo ex una regionum istarum confusione provenit, si quidam Tatariæ hanc attribuant. *Tenduc* regnum *Ung Chan* tenuit, Christianus, at Nestorianæ hæresi addictus, & Persico *Frestehan* aut (h) *Presterchan* cognomine vocatus, quasi *Principem adoratorum* vocaveris, h. e. *Christianorum*, quibus adorationem crucis Persæ ita exprobrarunt. Ita cum Castello & Pocockio nobiliss. Ludolfus in Æthiop. Histor. Lib. II. c. 1. Hinc *Presterjohan* & German. *Priester Johan* ad Abyssinos transiit, cum Ung Chan ab Gingiz Chano cæsus, anno 1209, periisset. (i) Tataria vetus nihil insigne præter nomina vetusta & Hordas suis gentibus divisas credulis Europæis suppeditat: Tatari eam hodierni *Ninche* aut *Niulhan* nominant. Mirum vero est, non solum inter Judaicos Rabinos, sed Christianos etiam extitisse, qui contenderint in hancce regionem Tataricam *tribus decem Israëliticas* à Salmanassare Assyrio rege deportatas, ubi adhuc lateant.

BU-

(a) Cataja. (b) Succuir. (c) Campion. (d) Cataja. (e) Chinam diversæ terræ. (f) Cambalu. (g) Typographia Sinensium. (h) Prester-Chan. (i) Tataria vetus.

(1) *Tartaria vera sive vetus habet ab occasu Tartariam desertam, a Borea mare Tartaricum, ab ortu mare Kaimachitarum, ab Austro Cathayam, & Turchestaniam. Inter partes Tartariæ omnium maxima est. A tradita Tartariæ divisione multum abeunt Arabes, qui ipsam in plures partes partiuntur, nomine vix notas Europæis, scilicet in regnum Bucharium, regiones Karacathaya, Mongalia, Kaimacha, regnum Kasgarium, regio Mawaralnahra, regna Ibibetum, Tangutum, Niucantum & Jupia regio. Alii regnum Niucanum, regionem Jupiam, & Niulhanam partes faciunt regionis Kinæ. Sunt, qui, neglecta Kina, enumeratis statim partibus regionem Niulhanam adjiciunt. Ex hisce partibus duæ primæ, regnum Bucharium,* Buchar, *ubi Calmuchi,* Kalmouks, *populi, & regio Karacathaya seu Chaulacha, nunc* Karacathay *aut* Chaulach, *ubi Chaulachitæ partem Tartariæ desertæ tenent. Regio Mongalia,* Mongal. *Item* Moal & Magog *partem borealem tenet veræ Tartariæ, & in quatuor partes distribuitur, quarum occidentalis* Metrit *nominatur, Borealis* Su-Moal *sive* Tartar; *Orientalis* Mercat, & *Australis* Jeka-Moal, *alias* Jagog & Gog. *Regio Kaimacha, seu Naimana, cujus populi Kaimachitæ, seu Naimani,* Kaimachites *aut* Naimans, *vocantur, insident partem australem veræ Tartariæ. Citra, ultra, & supra fl. Ghammasium, regnum Kasgarium,* Kasgar, *alias* Chalzag, & *regio Mawaralnahra locantur, ubi superius Usbechia. Regnum Thibetum,* Thibet *seu* Thobbat *est loco Turchestaniæ, & regnum Tangutum,* Tangut; *Item* Tanju & Thokive, *regnum Niucanum,* Niuche, & *regio Jupia,* Jupi, *ponuntur ubi alias Cathaya.* Luyts.

ciorum nitore, atque omni denique divitiarum genere adeo affluens, uti neque Græciæ Veteri, neque Italiæ cedat. Urbium opulentissima est γ *Cambalu*, regia sedes & caput totius imperii Magni Chani, quinque mill. German. ambitu comprehendens; quam duodecim suburbia, juxta numerum portarum, circumjacent, frequentissimum Indis ac Sinensibus mercatoribus emporium. Cambalu.
δ *Caindu* urbs velis subtilissimis, quæ ex arborum corticibus ad usum fœminarum conficiunt, maximè est clara. Qua re tota olim *Serica* nota erat. Unde Plinius [a]: *Seres*, inquit, *lanificio nobiles, perfusam aqua depectentes frondium canitiem.* Caindu.

III. In regno *Tangut* artem typographicam ante CIↃ annos inventam fuisse, nonnulli contendunt. ε Tangut.

IV. *Tenduc* provincia, magni ac potentis Regis ζ Presbyteri (quod nomen postea Abissinorum Regi in Africa per errorem datum fuit) quondam regnum fuit. Tenduc.

V. *Tainfu* regnum amplum atque cultum vitibusque fertile, artificibus ac negotiatoribus refertum, armorum bellicorum nobilissima inter Tattaros officina. Quin Serico ferro jam inde Plinius palmam tribuit. Tainfu.

TATTARIA VETUS.

VI. Postrema universæ Tattariæ pars est Vetus Tattaria, inter Paropamisum amnem & Sericam sive Catajæ regnum, ad usque Septentrionalem Oceanum & fretum *Anian* extensa. Dicitur vetus Tattaria, quia hinc primò nomen Tattarorum, ut suprà demonstravimus, exortum est. η Regiones heic & hordæ complures, quarum nomina vix nota aut certa; At *Ung* & *Mongul* regiones ϑ *Gog* & *Magog* esse, viri docti docent. Tattaria Vetus. Ung Mongul. Gog. Magog.

CAP.

BUNONIS.

γ (a) *Cambalu* [b] urbs ad Pulesangam fl. est; eamque ambitu suo 28 millaria [c] continere alii tradunt. Serici tanta ibidem perhibetur negotiatio, ut nullus prætereat dies, quo non mille currus serico onerati eo vehantur. [d]

δ (b) *Caindu* [e] urbi Cambalu vicina est; incolarum in *Caindu* & (c) *Camul* prædicatur hospitalitas. Hospitem quum accepit paterfamilias, rus concedit, uxorem & filias cum hospite relinquens, ut eum recte curent. Quam consuetudinem cum Magnus Cham abrogasset, & posteà ingens pestilentia eos infestaret, credebant illi se à diis iratis ob morem istum abrogatum puniri, rogabantque Chamum, ut eandem reduceret consuetudinem excipiendi hospites; quo dii placarentur. Cæterùm supra Catajam *Athai* sive *Alchai* mons est, ubi Tattarorum Regum sepulturæ.

ε (d) In *Tangut* telæ invenitur genus, quod cum in ignem conjicitur, purgatur. Ad (e) *Succuir* Rhabarbarum in copia colligi volunt: Ibidem quoque est (f) *Campion* emporium celeberrimum.

ζ Rex iste in (g) *Tenduc Uncanus* dicebatur, erat que Christianus, sed Nestorianæ hæresi addictus, Ecclesiasticam pariter & secularem Jurisdictionem in suos exercens. Is *Presbyter Johannes* vulgo appellabatur, quasi *pretiosus Cham.* [f] Ejus potestas quum nimis augesceret, ipseque sibi à subditis metueret suis, ac eos variis servitutum generibus premeret, defecerunt hi ab ipso, & elegerunt sibi *Canchium* sive *Cinchim* quendam, qui fuerat faber ferrarius, ducem. Hic Uncanum regno & vita exuit. Posteri tamen ejus adhuc sub Magni Chami Imperio rerum potiuntur. Eorum sedem alii collocant in *Argon*. In finibus ejus regni ponitur *Sindacui* castrum, in quo Uncanus præsidium posuerat contra irruptiones Tattarorum.

η Quum pastores potissimùm sint Tattari, pascuorum gratia sedes suas sæpius mutant, & catervatim degere coguntur. Unde etiam *Hamaxobii* veteribus dicti, quod in curribus viverent, quibus hinc inde vehebantur.

ϑ At ipse Cluverius Germ. l. 1. p. 44. & seqq. Gog & Magog ad Mare Caspium habitare multis contendit.

HEKELII.

[a] Lib. VI. c. XVII. p. 87. lin. 41. seq.

[b] Olim, sicuti nonnullis placet, *Issedem Serica* dicta.

[c] *Italica* fortè.

[d] Defertur quoque ex *India*, *China* & aliis regionibus maxima *variarum Mercium*, *Lapidum* inprimis *pretiosorum*, *Unionum*, *Aromatum* & *Opum omnis generis* copia.

[e] Vel *Caindo*.

[f] Plura de eo hab.t passim *Jobus Ludolphus*, omnigenæ Eruditionis ac variæ Scientiæ Vir, in *Historia Æthiopica* nuper in fol. impressa. Scripsit quoque de *Rebus Abyssinorum Nicolaus Godingus*, qui Liber exc. est *Ludg.* Anno M.DC.XV. in 8. Sed *Adami Conzenii* ABYSSINI *Regis Historia* impress. est *Coloniæ Agripp.* Anno M.DC.XXXVIII. in 8. Maj.

REIS-

(a) Cambalu. (b) Caindu. (c) Camul. (d) Tangut. (e) Succuir. (f) Campion. (g) Tenduc.

CAP. VI.

De Sinarum regione sive China. (1)

I.

Sina, s. China.

TAttariæ, qua ortum Solis prospicit, annexum est *Chinæ* regnum, cœli temperie, fertilitate soli, amplitudine, opibus ac potentia haud cuiquam alii cedens. Gens ipsa (si credimus) ingenio omnes alias superans. Sinas esse Ptolemæi, cum situs, tum ipsum vocabulum maximè convincit. Quippe quod Hispanis *China*, id Italis Tuscis *Cina*, & Germanis *Tschina* scribitur : ubi exiguam in pronunciatione deprehendas differentiam inter *China & Sina*. At ignorantia Hispanicæ pronunciationis quæ est in Ch, Græcæ literæ χ pronunciatio in

Limites.

vocabulo isto apud alias nationes invaluit. Limites habet ab Occasu *Damasios* montes, quibus ab India & Tattaria separatur; ab Septentrionibus *Ottorocoram*, & murum CCCC mill. Germ. inter hujus crepidines contra Tattarorum irruptiones exstructum ; ab Ortu Oceanum Sinensem sive Eoum ; à Meridie eundem Oceanum, & regnum *Siam*. Longitudo summa est à Tattarorum finibus,

Magnitudo.

qua mare Eoum tangunt, usque ad regnum *Siam*, mill. Germ. IↃ C. Latitudo inter Damasia juga & Oceanum milliar. CCC. 1

Chinæ Provinciæ.

II. Dividitur totum regnum in complures provincias, quas illi præfecturas vocant: quarum maritimæ sunt (2) *Cantan*, *Foquiem*, *Chiqueam* (3), *Nanquin* (4), *Xantum*, *Paquin* ; mediterraneæ, *Xiamsii* (5), *Cansii*, *Sancii*, *Suchnam* (6), *Huanum*

REISKII.

1 (a) China חין nomen ab imperatoria eaque prisca familia ortum ad exteros pervenit : Græcos itidem Ptolemæi ætate qui *Sericam Sinis Σίναις* vicinam recte collocat, & postremæ Indiæ annumerat. Tum enim Seres Indi & Sinæ versus Orientem ultimi noscebantur : Mirum vero est, cur Isa. Vossius in Observat. ad Pompon. Lib. I. c. 2. Sinas veteres *in Siam, aut Siamense regnum*, idque Indicium ex infirmis rationibus mutet. Diversa enim pronunciatio inter gentes varias, adhuc recepta nihil efficit; Unde *China* Europæis, Arabibus *Sina*, & *Tschina* Turcis dicitur ; Tataris *Mangun* ; Ipsis Chinensibus *Chunghoa* & *Chunguo*. (b) Regio hæc triginta circiter gradus in longitudinem a Promontorio Ningpo ad Damasios montes ; In latitudinem à gradu octavo decimo ad secundum & quadragesimum procurrit, tota provinciis & urbibus cultissima. Regna in vasto illo imperio Tatarico-Chinensi numerantur quindecim, & cum iis Provinciæ totidem eædemque duplices, Boreales nempe ac Australes, sive maritimæ illæ sint, sive mediterraneæ. Sex equidem Boreales *Honan*, *Xemsi*, *Xansi*, *Xantum*, *Peking*, *Suchnen* ; Australes vero novem, videlicet *Hakung* alias *Quamtung*,

(a) China. (b) Provinciæ hujus duplices.

(1) Sinam communiter statuunt Geographi intra gradum 20 & 41, alias 43, Latitudinis Borealis, & ab occasu in ortum ad gradus circiter 30 porrigitur. Regio est inter cultissimas & nobilissimas Asiæ, cæli satis temperati, præter tractum Borealem, in quo Bruma diu sævit, abundans pecoris, frumenti, fructuum omnis generis, etiam malorum aureorum, mellis, Sacchari, Orizæ, serici, Rhabarbari, radicis Chinæ, nucis muscatæ, musci, auri, argenti, quæ lex publica vetat effodere, æris, ferri, Chalybis, vasorum porcellanorum; quorum frusta Claviculis æneis & filo consui possunt, ne liquorem transmittant ; fluminum, piscium, unionum, avium. Populosissima est : Scatetque urbibus & viris : Illarum nobiliores fere sunt juxta quosdam 150, & inferioris sortis 1222, vicorum vero supra 1500. Murus quo contra Tartaros defenduntur excurrit ad 300 circiter millaria Germanica (aliis longe amplius) per planitiem quæ hic infrequens per saxa abrupta ipsosque montes, nullibi interruptus nisi qua montes editissimi. Ex silice structus est, adeo solidus ut ne clavum quidem inter commissuras admittat, altus 30 cubitos sinenses, latus 12 sive 15, præditus altis turribus, ad certam distantiam a sese remotis, portisque, ubi necessum est, quibus in muri tutelam Castella imminent, militum præsidiariorum habitatio. Adjiciunt Sinenses, totos montes lapideos in fabricam ejus excisos, atque desertum arenosum, quod ipsi cementum subministravit, absumptum fuisse.

Os Sinensibus pro varia loci Latitudine flavet, nigrum est, aut albicat. Amant impense agriculturam & Alchymisticam. Prolixis crinibus delectantur. Literarum loco utuntur figuris & imaginibus, quarum numerus fere innumerus. Tormenta, pulverem nitratum & artem typogragphicam diu ante Europæos cognovere, ut ipsi ferunt. Ingeniosi sunt, vitæ perennis cupidissimi, superstitiosi, Idololatræ, interque ipsos complures sunt pontificii. Luyts.

(2) *Abundat fructibus, frumento, lapidibus pretiosis, metallis, sale nitri & serico.*

(3) *Hic Bombycum & serici optimi summa ubertas.*

(4) *Serici abundantissima. In ejus ditione montes sunt ex quibus terra, materiis vasorum porcellanorum maxima quantitate effoditur, & regio Sigillo munita in conterminam Provinciam transportatur ut ibidem hæc vasa adornentur.* Luyts.

(5) *Abundans fluminum, inter quæ & Aurifera, pluviæ tamen non raro perquam indiga, locustis multum vexata, alias fertilissima.*

(6) *Nihil hic ad voluptatem deest, abundat serico, radicibus Chinæ, atque Rhabarbari.*

Tab 37
SAMAHAN TARTARIÆ sive SARMACANDÆ PARS
Lop dictus
Ottococora M
Kin Mons
Xamo Desert Europæis
Xamo Desertum
Mare nigrū Sinis Cinhai
TIBET REG
Kiang Regnum
Kia Lacq
Damasy Mons
Croceus fl
USUCANG REGNUM
BENGALA
Bengala
Mien Regnum
PEGU
Pegu
Pracam
REG LAOS Sinis
LAO QUO
KIAOCHI Sive COUCHINCHINA
GANNAN
TUNGKIN
YUNNAN
SUCHUEN
XENSI
XANSI
PEKING
Yenking
Paoting
Taiyuen
Tuencheu
Leatung
Corea
Pingan
Kingki
Kingxen
Kiangyyuen
Quieting fl
HONAN
XANTUN
Nan King
HUQUANG
KIANGSI
CHEKIANG
Hangcheu
Ningpo
FOKIEN
Fochieu
Changcheu
Quemoy
QUANTUNG
Quangcheu
Macao
QUANGSI
Queicheu
Lieucheu
HAINAN
Formosa
Prara Ins.
Cheuxan Ins
Changque Ins
Cientang fl
IFungma
MARE EOUM
OCEANUS SINENSIS
IAPAN
IMPERII SINARVM Nova Descriptio

anum (1) [*a*], *Juana*, *Fuquam* (2), *Suinam*, *Quicheu* (3), *Quiancii* (4), *Cochinchina*, *Quancii*. α

III. Urbes per univerſum regnum eſſe tradunt celebres CCXL foſſis muriſque probe munitas, præter opida & pagos quorum infinitus numerus. Amplitudo autem urbium ex eo conjicitur, quod *Cantan*, una ex minoribus, tria amplius milliaria Germanica circuitu amplecti dicatur. β

IV. De regiâ eſt varia auctorum traditio; alii quippe γ *Paquin* eam vocant, alii δ *Xantum* quam eandem putant eſſe ε *Quinſai*. In Tattariæ finibus verſus Septentriones ſitam eſſe, omnes conſentiunt. Ante erat regia ζ *Nainquin*, ma-

Regia Paquin, Xantum Nainquin.

gna

tung, *Quamſi vel Kianſi*, *Kianguam*, *ſ. Nanking*, *Chakiang*, *Foblem*, *Quangiang*, *Quangſi*, *Quecheu*, *Junnam*: Adde amplius *Leautung*, regionem Tatariæ Niuchæ proximam, & *Coream* ſive *Chaolien* Sinis quoque ſubditam: Unde Petrus Du Val ſextam decimam addit. In quibus provinciis urbes præcipuæ ac florentiſſimæ 150, minores vel oppida 1222, vici extant innumeri: (a) Ex Urbibus duæ ſunt Regiæ, una Borealium *Pequing*, alteraque Auſtralium *Nanquing*. China ergo quaſi urbs continua muro circumdatur ſtupendo ad 300 milliaria Germanica producto, 40 cubitos alto, ſed 15 lato: Ut murum ſeu vallum potius Romanum in Britannia Scotis oppoſitum, & Hexanitum murum in Iſthmo Corinthio ad quinque milliaria excitatum, valde ſuperet. Tatari tamen facta irruptione muroque penetrato, A. 1649, tot regna ſub imperium redegerunt, per octennium ſæviſſimè graſſati. Ecquis miranda Chinenſium opera & naturæ dona ſingula enarret? De re literaria Chinenſium & arte typographica Spitzelius Commentar. Kircherus volumine grandi Chinam illuſtratam, Mart. Martinius atlantem Sinicum notis Jac. Golii ornatum, Andr. Mullerus libro ſingulari Sinicas obſervationes de rebus hiſtoricis, Geographicis & Chriſtianis monumento præſertim Sinico, (b) cui cum Jeſuitis plurimum attribuit; Inventum etiam is ipſe Brandenburgenſe, vel linguæ Sinicæ facilius legendæ ac intelligendæ clavem edidit: (c) De ſcutellis Chinenſibus ſive porcellanis Martinius explodit fabulam communiſſimam, qua ex *ovorum teſtis* corraſiſque conchyliis marinis confici dicuntur, cum ex argilla figlina, terraque diaphana & arenoſa confici ſoleant. (d) *Libros Chinenſes* eoſque in rebus Aſtronomicis, Geographicis, & Phyſicis conſcriptos, chartæquæ Sericæ impreſſos bibliotheca Auguſta, quæ heic eſt, nonnullos continet. (e) *Miſſiones Jeſuitarum*, ſive ſacras expeditiones ab Anno 1581, ad A. 1669, Nic. Trigautius, Proſp. Intorcerta, ſed ultimas Ad. Schallius, Madorinus Chinenſium factus edidit. Sed Joh. Hurolianenſis S. J. Hiſtoriam Chinæ à duobus Tataris ſubjugatæ, Anno 1688, Pariſ.

BUNONIS.

α (f) (g) P. Martinus Martinius ſequentes enumerat Chinæ provincias: ex quibus *maritimæ* ſunt, (h) *Corea* Martinio, cujus tabulam exhibemus, peninſula, (at aliæ tabulæ recentiores Coream faciunt inſulam): ejus urbes memorantur; Kincki, Hienking, Pinggan, Kiangyuen, Kinxane, Chungoing, Ciuenlo: [2.] (i) *Leaotung*, cujus caput Leaoyang, item Tuxune, Quangning, Ningyve: [3.] (k) *Xantung*, in qua Ninghai, Cinan, Tiencin, Cingcheu: [4.] (l) *Nanking*; cujus metropolis Nanking; item Hoaigan, Yancheu, in ea eſt Tai lacus. [5.] (m) *Chekiang* in qua urbes Hangcheu, Xaoking, Kiucheu & Wencheu. [6.] (n) *Fokien* cujus caput Fochen; & cæteræ urbes Kinghoa, Kienning, Tingcheu, & Changheu: ejus litori oppoſita eſt inſ. Quæmoy: [7.] (o) *Quanctung*, in qua caput Quancheu, cujus portui oppoſita eſt inſ. Macao; urbes præterea in hac provincia ſunt, Coacheu, Chacking & Nanhiung: [8.] (p) *Tunking*, in qua urbes Lieucheu, Liucheu, & Suikien. *Mediterraneæ* verò provinciæ memorantur, [1.] (q) *Junnan*, cujus caput Junnan urbs, ac præter hanc Mengting, Juenkiang & Quangſi, [2.] (r) *Suchuen* in qua Chingty: [3.] (ſ) *Xenſi*, in qua præcipuæ urbes Sigan, Hanchung, & Hinggan. [4.] (t) *Xangſi* cujus caput Taiyven, ac porrò Tuencheu, Kiang, Taitung: [5.] (u) *Peking*, cujus caput & regiâ memoratur urbs ejuſdem nominis; porrò celebriores hic ſunt urbes Xuntien, Paoting, Quanping. [6.] (x) *Honan*, in qua Caiſung. [7.] (y) *Huquang*; in qua nobiliores Siangyang, Kingchen, Fung, Chingcheu: [8.] (z) *Queicheu* cujus urbes inſigniores Queiyang, Sintien, Chieinen: [9.] (aa) *Quanſi* cujus Queilin: [10.] (bb) *Kiangſi*: in qua Chancheu, Kienchang, Quangſin.

β Stupendam illam urbium in China magnitudinem idem quoque refert P. Martinius.

γ Imperatorum Chinenſium regia [*b*] P. Martinio memoratur (cc) *Peking* in provincia Septentrionali ejuſdem nominis.

δ (dd) *Xantung* provinciæ nomen eſt.

ε (ee) *Nanking* urbs eſt in provincia Nanking. [*c*]

HEKELII.

[*a*] S. *Hoaum*.
[*b*] *Magino* memoratur *Paquin*.
[*c*] *Magino* dicta *Manquin*.

BUNONIS.

ζ Marcus Polus Venetus urbem hanc (ff) *Quinzai*, id eſt, civitatem Cœli, in regno *Ainan* collocat. Rex qui in ea ſedem habuit *mundi Dominus & cœli filius* à ſuis dictus eſt. Verum ejus urbis recentiores nullam faciunt mentionem, ſive bello ſive aliâ calamitate interierit.

(gg) Fluvii per Chinam nobiliores memorantur (hh) *Croceus* à colore luteo ita dictus, ex Soſing lacu oritur: inde verſus Septemtrionem tendens Chinæ limites egreditur, factoque flexu redit, at demum in Oceanum Chinenſem ſeſe exonerat. *Kiang* fluvius *maris filius* dictus in Chi-

(1) Hanc Provinciam orbis terrarum centrum occupare Incolæ opinantur. Plena rivis deliciiſque eſt, cœli clementiſſimi, ſoli uberrimi, habita Sinenſibus Paradiſus, & hiſce nominibus non ſemel ſedes Imperatorum Sinenſium.

(2) Provincia eſt piſcoſiſſima, & adeo ferax Orizæ & frumentorum, ut victum toti Sinæ poſſit ſubminiſtrare.

(3) Abundat equis & Mercurio.

(4) In montibus inveniuntur aurum, argentum, ſtannum, plumbum & ferrum. Nullibi meliora vaſa porcellana finguntur.

Tt nenſis

(a) Urbes regiæ. (b) Monum. Sinicum. (c) Porcellanæ. (d) Libri Sinici. (e) Miſſiones Jeſuiticæ. (f) Provinciæ in China ex relatione. (g) P. Martinii. (h) Corea. (i) Leaotung. (k) Xantung. (l) Nanking. (m) Chekiang. (n) Fokien. (o) Quangtung. (p) Tungking. (q) Junnan. (r) Suchuen. (ſ) Xenſi. (t) Xangſi. (u) Peking. (x) Honan. (y) Huquang. (z) Queicheu. (aa) Quanſi. (bb) Kiangſi. (cc) Peking. (dd) Xantung. (ee) Nanking. (ff) Quinzai. (gg) Fluvii in China. (hh) Croceus fl.

gna urbs, in medio regni versus Oceanum posita. At de urbe *Quinsay* (sive ea Tattarorum Magni Chani, sive Sinarum Regis regia, utrumque enim traditur) merito prudentissimi cujusque fidem excedunt ea, quæ M. Polus Venetus tradidit: continere scilicet eam circuitu mill. Ital. circiter centum, id est, German. communia viginti quinque, & pontium in ea lapideorum duodecim millia, quorum quidam tantæ altitudinis, ut majores naves erecto malo subtermeare queant: lacum item inter mœnia ambitu mill. German. circiter septem continere; in quo duæ insulæ singulas regias superbissimo opere sustinentes. Per universam autem urbem præsidium triginta millium militum. Veruntamen urbem hanc post Marci Poli tempora bello dirutam, vel alia gravi calamitate destructam esse, quidam putant.

Corea. Japan. V. Insulæ ab ortu Sinarum regno objacent innumeræ; at duæ insigniores *h* *Corea*, incolis *Caoli*, Longitudine CCXXX milliar. German. Latitudine L (1),& multo nobilior *i* *Japan*, Longitudine milliar. CL, Latitudine

(1) *Sunt qui 150 Milliaria tantum numerant, & peninsulam ducunt. Regio pinguissima. Montes aurum & argentum atque Orizam, Mare Margaritas ferunt.* Luyts.

nensis Imperii limitibus Occidentalibus ortus, fluens mediam fere transit Chinam, eamque ab Occasu in Ortum dividit in Septentrionalem & Australem, ultra milliare Germanicum perhibetur latus: idem mare Chinense demum subit, ejusque ostio objacet insula Cungming. Reliqui fluvii sunt (a) *Hoaj*, (b) *Singan*, (c) *Cientang*, cujus ostio adjacet insula, (d) *Cheuxan*, (e) *Juen* & (f) *Can fl.* qui cum *Kiang* sese conjungunt: Item (g) *Ta fl.* ad *Quancheu* mare subit. Cæterum Chinensinum lingua carere dicitur literâ caninâ R.

Utuntur Chinenses literarum loco characteribus, & imaginibus variis, figuras in ligna & laminas incidunt; sicut nos utimur arte Chalcographica [d]. Currus excogitârunt, quos velis ventisque, uti navigia per mare, per loca plana dirigere norunt. Liberos suos in patrio exercent sermone, &, quum legere & scribere possunt, docent eos scire res olim apud se gestas, leges etiam municipales; & moralia fabularum atque adagiorum. [e]

HEKELII.

[d] Quam ab ipsis *Chinensibus* diu ante nos inventam tradunt. Edidit elegantissimum & omnibus numeris absolutum de *Re Literaria* SINENSIUM Commentarium *Theophilus Spizelius*, Vir pius, laboriosus, literatus, atque candori deditus, Amicus meus certus, qui liber, *Lugduni*, quippe *Batav.* Anno Chr. M. DC. LX. *Hackianis* literis in 12. f. impressus, omnino est dignus, ut à quolibet *Philologiæ* cultore indefessis teratur quotidiè manibus.

[e] Quod ad Religionem hujus Gentis attinet, credunt omnes Res creatas, omniaque Inferna atque horum gubernationem pendere à *Supernis* atque *Cœlo*, quod maximum omnium Deorum credunt, idque primo *Alphabeti* Charactere exprimunt, *Solem*, *Lunam* & *Stellas* adorant, immò & *Cacodæmonem*, ne mala eis, ut ipsi dicunt, afferat. Sumtuosissima habent tam in *Urbibus*, quam in *Agris* Templa, daturque apud eos duplex Genus *Sacerdotum*: alterum albis est incultum Vestibus raso Capite & in commune vivit, ut nostri *Monachi*; alterum atris est vestitum, promisso crine, & seorsim habitat; sicuti nostri Presbyteri. Neutrum Uxorem ducit; horum tamen Vita satis impudica & obscœna; Conf. *Marci Henningi* de *Regno* CHINÆ Liber, *Augustæ Vindel.* Anno M. D. XC. in 8 exc.

BUNONIS.

h (h) *Corea* P. Martinio non insula, sed peninsula est.

i (i) *Japan* insula fœcunda [f] est, frugum, metallorumque [g] dives [h]: Rex cujus Imperio cæteri subsunt reguli, ad bellum educere potest aliquot centena millia virorum. Lusitani Christianam fidem passim per hanc insulam felici successu docuerant; sed ea, anno 1579, ac iterum hac nostra ætate, exustis & occisis Christianis hìc oppressa & fere deleta est. Qui ex occidente ibidem negotia curant mercatores, Christianum nomen solent abnegare. Tanto odio Japanenses persequuntur Christianos, ut ne quidem in exteris Christianum ferant nomen; unde exigua, & ferè nulla appareat spes, qua ratione doctrina illa salutaris hic resurgere queat. *Itinerar.* Nobilis à *Mandelslo* p. 238. & seqq. Hodie tamen mitiora afferunt; Christianam videlicet fidem denuo ibidem admitti. Postellus per universam hanc insulam statuas Idolorum maximè tricipites, aliasque mulieris puerum in ulnis gestantis imagines adhuc suo ævo extitisse testatur, vestigia hæc videntur esse Religionis Christianæ antiquis temporibus hic florentis; quæ tamen astu Satanæ postea corrupta & perversa fuit. [i] Porrò Chinensium litori Orientali objacet insula (k) *Formosa* sub ipso Cancri Tropico: in qua Hollandi nonnulla loca munita tenebant; & cum incolis, ipsis quoque Chinensibus huc venientibus, mercaturam faciebant. Erant in ea insula non pauci ad Christianam fidem conversi. Sed Hollandi nuper, anno 1662, à Chinensibus *Selandia* castro per deditionem capta, ex hac insula ejecti sunt, & ab his in captivos imbellemque turbam crudelissime est sævitum. Chinensium litori Australi opposita alia insula (l) *Hainan* dicta, multis urbibus & incolis exculta.

HEKELII.

[f] Ac nobilis.

[g] *Auri* inprimis.

[h] Veteribus *Chryse*, sed *Marco Polo Zipangri* dicta.

[i] Incolæ colore sunt potius *olivastro*, quam *albo*; ingenio a. ac memoria mirabili pollentes, gloriæ cupidi & laborum tolerantissimi. REIS-

(a) Hoai. fl. (b) Singan fl. (c) Cientang fl. (d) Cheuxan fl. (e) Juen fl. (f) Can fl. (g) Ta fl. (h) Corea. (i) Japan Insʃ. (k) Formosa Insʃ. (l) Hainan.

INDIÆ Orientalis et Insularum Adiacentium Antiqua et Nova Descriptio
PERSIÆ
PARS
Propamises
Parapomiss Mons
Fontes Indi
Candabr
Emodi Mons
CHINÆ
PARS
Cabul
Arachosia
Circan
Gedrosia
INDIA INTRA GANGEM
Agra
MOGO
RES
nunc
OSTAN
Lahor
Cambaia Gusuratta
Amuy
Talema
Aracam
INDIA extra GANGEM
Verma
Cosamba
Bacola
Bengala
Delli
IND
Orixa
Surata
Golfo de Bengala
Olim P de Nigrais
Sinus Gangeticus
NARSINGA
Coromandel
Negapatan
Jaffanapatan
Ceilon ol Taprobana
P de Galle
Matecalo
Maldiviæ Ins.
Cochin
Coulam
Goa
Bisnagar
Masulipatan
Narsinga
Palicate
Meliapor
S Thoma
PEGU
SIAM
Cambodia
Cochinchas
Macao
El Bracel
Luzon
Manilla
Philip pinæ olim
Inf.
Mindanao
Barussæ
Palo Condor
MALACCA
Ligor
Bordelong
Patane
Pahang
Achem
SUMATRA
P Nyas
Borneo
BORNEO
SINDÆ
Moluccæ
Celebe
Linea Æquinoctialis
MARE INDICUM
Str. of Sunda
Iava Maior
Bandarmassin
Pars Novæ Guineæ
Amsterdam
Banda
Ambina
Terra alta
I Timor
Japon
Los Reyes Magos

dine LXX (1); utraque in complures ditiones, quas Reguli verius quàm Reges obtinent, distributa. Hujus tamen potentior Rex est *Miaci*, urbis totius insulæ principis. 2

(1) *Insulæ Japonenses permultæ, quarum Niphonia Xicoca & Ximum potiores habentur. Scatent montibus, omnium rerum tamen feracissimæ. Copiam habent auri argenti aliorumque metallorum item pretiosorum lapidum, & coralliorum. Urbes sine muris, atque ædificia ex ligno. Japonenses ingeniosi, veraces, temperantes, fortes, crudeles, violentas sibi manus sæpe inferunt, Idololatræ, imprimis solis. Scribendo Sinensium utuntur imaginibus. Subsunt hæ insulæ uni imperatori, cujus imperium legibus solutum est. In Niphone seu Japone propria, datur mons ætnam assimilans unde 3 Rivi sulphurei profluunt. In 54 provincias sive regna dividitur insula. Urbium facile princeps est Jedo longa tria, lata duo milliaria, frequentissima, palatio regis deaurato, & Ædibus magnatum splendidissimis decorata. Hic etiam est Meaco olim sedes regia, hodie summi pontificis Japonensis, quem supra fidem venerantur.* Luyts.

REISKII.

2 Insulam *Formosam*, quæ Chinensibus (a) Packanda dicitur, minores aliæ attingunt: (b) *Fayoung* maxime, in qua Batavi, Anno 1632, fortalicium struxerunt, *Seelandiam* dictum, mox altero, quod Provinciam vocarunt, addito: Unde Hispanos postea suo castello Kelango exturbârunt, & Formosam denique subjugârunt: Verum à Piratis Chinensibus, & horum duce Couenga iterum, Anno 1661, ejecti; jacturam Chinensium commerciorum, Indorum, & Japonensium maximam fecerunt. Ipsa Insula populosa, suisque pagis & dominiis divisa 30 gradus latitud. septent. versus Boream jacet. Ab ea distat paululum obscura insula (c) *Sanichaon*, ubi Franc. Xaverius, Indorum Apostolus, vitam finiit, successu facto.

(d) *Japonia* incertum est, an extet Insula, num continenti adhæreat, Arn. Montano & Caronio teste: Ipsa 35 gradus elevata XVI Provincias pluresque Insulas conplectitur, quarum tres maximæ sunt, *Nivoo*, *Xinoo* & *Xiccoo*, suis regulis aut principibus subjectæ: Qui tamen singuli (e) *Dairo*, rerum sacrarum & civilium supremo arbitro, subsunt. Hujus autem sedes Meaco est, urbs regia *Tendo vel Jedo*, Anno 1657, incendio exusta: Domos enim solum ligneas amant, nec urbes muris aut portis muniunt, sed plateas noctu magnis januis occludunt. Conf. Bern. Varenii Descript. Japoniæ, Arn. Montanum in Lib. Germ. de legat. ad Cæsarem Japon. itemque Missiones, quas vocant, Apostolicas aut Papæas ex A. 1590, ad A. 1614, quo ferociter in Christianos sævitum fuit, & A. 1626, quo Jesuitæ cum Portugallica & Hispanica natione regnis omnibus exclusi, solique Batavi ad commercia libera sunt admissi.

(a) Packanda. (b) Fayoung. (c) Sanichaon. (d) Japonia. (e) Dair.

CAP. VII.

De India Veteri.

I.

Sinarum regno conjuncta est ab Occasu Meridieque *India*, terra omnium nobilissima, auri argentique adeò fœcunda, uti solum ejus aureum argenteumque esse veteres crediderint. Nomen accepit ab *Indo* nobilissimo flumine. Clauditur ab Occasu *Indo*; à Septentrione *Emodis* montibus; ab Ortu itidem montibus *Damasiis* & *Meandro*; à Meridie suum mare, quod *Indicum* appellatur, magnis sinubus recipit; in quod, ceu duo cornua, longissimo excursu sese emittit. *Longitudo* ejus summa est ab Indi fontibus usque ad extremum aureæ Chersonesi promontorium mill. German. circiter IↃC. *Latitudo* maxima à Damasiis jugis in finibus Sinarum ac Tattarorum, ad Simyllam promontorium, nunc *C. Comori*, mill. CCCCL. 1

India.

Ejus limites.

II. Di-

REISKII.

1 (a) *India* nomen ab Indo fluvio nacta, cunctis gentibus, quas Orientales & Occidentales terræ nutriunt, commune fecit: Hinc Chinenses & Arabes *Indostan* hodieque nominant, suo sermone aut idiomate quo regionem adjecto *Stan* significant, veluti Turkestan, Gusistan, &c. India vetus amplissimis patebat versus Boream Ortumque terminis. Ad Tauri juga nempe ac Eoum oceanum, hodierna longe arctioribus coercetur: Utraque tamen duplex, altera nempe *Occidentalis intra Gangem* ἡ ἐντὸς γάγγε ἰνδικὴ, *altera Orientalis extra Gangem* ἡ ἐκτὸς γάγγε ἰνδικὴ, quam Græci Romanique nec non adhuc Arabes partiuntur. De gentibus, mirandis naturæ operibus urbibusque Indicis quanta scriptorum veterum portenta, etiam falsa? Strabone judice Lib. II. qui de urbium numero 5000 acute censuit καθ᾽ ὑπερβολὴν, i. e. eo *per excessum* excrevisse. De Nationi-

(a) India.

Divisio. Indiæ. II. Divisa fuit olim Gange flumine in duas partes; quarum una versus Occasum α *India intra Gangem*, altera versus Ortum β *India extra Gangem*, appellabatur.

Indi Brachmanes. Gangaridæ. III. Tradunt veteres Geographi, fuisse in India populorum *novem millia*; quorum clarissimi γ *Brachmanes*, Indorum Philosophi, Græcis *Gymnosophistæ* dicti; & δ *Gangaridæ*, quorum regem potentissimum Alexander Magnus invadere non ausus est.

Nysa urbs. IV. *Urbium* fuisse *quinque millia*, iidem auctores prodiderunt, præcipua capacitate; quarum omnium clarissima ε *Nysa*, in qua genitum Liberum patrem Indi arbitrabantur.

Indus fl. V. Fluviorum nobilissimi sunt *Indus* & *Ganges*: ζ *Indus*, quem accolæ quondam *Sandum*, nunc diversis nominibus diversi appellant populi, *Hynd*, *Duil*, *Inder* & *Caercede*, in η Paropamiso monte effusus undeviginti recipit amnes; sed

Nationibus quantum variatur? omnes eas ad *Joctanem*, è Noachi nepotibus unum, primum quasi parentem, Josephus, Eusebius Eustathiusque referunt: Has autem origines Bochartus in dubium trahit Lib. II. cap. 15. infirmis tamen ratiunculis usus. (a) Indus & Ganges ex jugis altissimis Thebeth, lacu quondam hydrophilacio nasci dicuntur: Ut hic per rupes altissimas horrendo cum strepitu, ille ad radices montium prorumpat, & quinque alveis in mare Indicum devolvatur. Ganges vero in sanctitate maxima & singulari peccatorum expiatione apud Indos ethnicos adhuc habetur, tanquam paradisi fluvius. Vid. Kirch. China illustr. part. II. c. 2. Abr. Rogerii Histor. Brachman. part. II. c. 18. Notitia reliquorum quos Indiæ progenerant fluviorum nostris Europæis obscura & perexigua obtingit. *Veteres autem Indiæ scriptores multa falsa prodiderunt*, inquit Strabo lib. II. Conf. etiam itinera Thevenotii, quibus res Indostanenses novorum Mogulum aliorumque populorum exposuit, Souchu de Rennefort Histor. Indiæ Orientalis Paris. A. 1688 edita.

BUNONIS.

α (b) *India intra* seu cis *Gangem* ab Occasu habet Paropamisadas, Arachosiam & Gedrosiam; à Septentrione Caucasios montes, quos appellabant Macedones; ab ortu Gangem fluvium, ac alteram trans Gangem Indiam; à Meridie Oceanum Indicum. [a]

β (c) *India extra* sive *trans Gangem* ab occasu habet alteram Indiam, & Gangem fluvium: ad Septentrionem Scythiam: ab Ortu Sinarum regionem: à Meridie Indicum mare. In hac inter duos sinus Gangeticum & Magnum est (d) *Chersonesus Aurea*, quæ hodie à civitate *Malacca* dicitur.

γ (e) *Brachmanes*, sive *Brachmani*, olim fuere Philosophi, hodie *Bramani* dicuntur, de quibus Itinerar. Nob. à Mandelslo p. 114. & seqq. de istis *Solinus* c. 65. Philosophos habent Indi Gymnosophistas, qui ab exortu solis ad Occasum contentis oculis orbem candentissimi syderis contuentur, in globo igneo rimantes secreta quædam, arenisque ferventibus perpetuum [b] diem alternis pedibus insistunt. Et *Plinius* l. 6. c. 19. Gentes celebratæ illic, & prope in religionem versæ sapientiæ deditæ, voluntaria semper morte vitam, accenso rogo, finiunt: ut sunt de illo exempla [c] apud Plutarchum in vita Alexandri. Mortem scilicet prudentiores illi non exspectabant; sed ingerendo semet ignibus læti & cum gloria arcessebant. Alii in solitudine & sub terræ cavernis mortem exspectabant: qui mos hodieque servatur in Japonia. [d]

δ (f) *Gangaridæ* bello olim clari erant ad Gangem fl. urbs & regnum Bengala, illorum sedes erat olim Gange, seu (g) *Ganges* urbs ulterioris Indiæ Gangi fl. imposita. Sunt qui existimant Gangem urbem esse eandem, quæ hodie Bengala: verum hæc à Gange fl. longè distat.

ε (h) *Nysa* [e] urbs cis Gangem ad Indum fl. non longè ab Arachosia à Baccho fertur condita. Est quoque Indiæ mons *Nysa*, cujus mentionem facit *Virgil Æneid.* VI.

ζ (i) *Indus* fl. Plinio teste, *l. 6. c.* 20. olim ab incolis *Sandus* fuit appellatus: *Sinthum* Ptolemæus inter septem Indi ostia numerat. Verisimile igitur est, ostium illud omnium maximum pro toto fluvio Ptolemæo fuisse usurpatum. Hodie ab Indis aliisque gentibus vulgo *Indu* vocatur. Hunc verò fluvium prius *Mausolum* dictum, postea ab *Indo* quodam Juvene egregio, qui in eum se præcipitaverit, nominatum fuisse fabulatur auctor libelli de fluminibus, quem nonnulli adscribunt Plutarcho. Alexander M. tradente Plinio l. *6.* c. 17. nullo die minus stadia sexcenta navigavit in Indo fl. nec tamen potuit ante menses quique enavigare, adjectis paucis diebus. Idem Rasbutos à Cambajensibus disterminat, atque per mediam Cambajam decurrit. Incolis ejus regionis, teste Odoardo Barbosa, & *Cercetes* & *Inder* hodie appellatur. Candidi coloris esse perhibetur Indus, & gelidior, quam cæteri, qui ibi sunt, fluvii. *Curtius*, *Arrianus*.

η *Paropamisus*, etiam *Caucasus* dictus, non Ponticus sed Indicus. De Indi fonte ita Plinius *lib. 6. c.* 20. *In jugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus, adversus Solis ortum effusus.* Eadem quoque tradit Arrianus.

HEKELII.

[a] Et juxta nonnullos *Chaberim*.

[b] S. *perpetem*, sicuti *Olivariniana* legit *Editio*.

[c] *Calani* & *Indi cujusdam* ex comitatu *Cæsaris*.

[d] Alias de Gentibus INDIÆ, & in specie de BRAGMANIBUS extat elegans Liber Græcus *Palladii* qui ex *Bibliotheca* Regia *Londinensi*, cura *Edoardi Bissæi*, Londini ap. *T. Roycroft*, Anno MDCLXIX. in 4. reg. cum Versione *Latina* est impressus.

[e] Cujus nominis decem *Stephanus* enumerat.

BU-

(a) Duplex, Indus & Ganges. (b) Limites Indiæ. (c) Intra Gangem & extra Gangem. (d) Chersonesus aurea. (e) Brachmanes. (f) Gangaridæ. (g) Ganges. (h) Nysa urbs. (i) Indus fluv.

ſed clariſſimos ϑ *Hydaſpen* & ι *Hypaſin*, qui Alexandri iter terminavit. Nuſquam latior quinquaginta ſtadia, aut altior XV paſſus, ſeptem oſtiis in mare Indicum evolvitur. κ *Ganges* gemmifer & auri fœcundus, ex Scythicis exoritur montibus, cujus latitudo minima duo mill. Germ. maxima quinque, ubi vadoſiſſimus menſuram centum pedum devorat. λ Ganges.

VI. Indorum gens μ vetuſtiſſima nunquam à natali ſolo receſſit. Quare nemini fas ſit mirari vel hominum vel urbium copiam. Indiam *Liber* pater (quem illi apud ſe natum arbitrati) primus cum exercitu ingreſſus eſt, primuſq; omnium Indis ſubactis triumphavit. Dehinc *Perſæ* proxima inter Indum & Gangem armis occupata tenuerunt, donec *Alexander*, Dario ſuperato, Porum Indorum Regem debellavit. Poſt hunc in pace, ſuis quique Regibus obedientes, egerunt; donec, diu ignoti, tandem Portugallenſibus ſuperiori ſeculo rurſus cogniti fuerunt. Longinquitas regionis occaſionem præbuit fabulis, ν uti ex veteribus graves etiam ſcriptores, ξ hominum varias monſtroſaſque ſpecies crediderint. Gens Indorum.

CAP.

BUNONIS.

ϑ (a) *Hydaſpes fl.* Indum flumen ad Nyſam urbem ingreditur. [*f*]

ι Fluvius iſte (b) *Hypaſis* vocatur Ptolemæo, Plinio, Curtio & Arriano; at Straboni, Dionyſio Afro, Martiano Capellæ, Solino & aliis eſt *Hypanis*. Plinius l. IV. c. 12. hanc controverſiam ſuo tempore inter ſcriptores fuiſſe tradit, vehementerque erraſſe, qui Hypaſin in parte Aſiæ prodiderint. In India autem ſupra flumen Hypaſin ſolſtitii die medio nullam jaci umbram autores referunt. Plinius l. 2. c. 37. Fluvius ille cum Hydaſpe ſeſe unit; unde à quibuſdam pro eodem habetur flumine. *Herodotus lib.* 4. tradit *Hypanim* fluvium quinque dierum via exilem, profluere ac dulcem; Deinde poſt aliorum dierum iter perquam amarum. *Athen. l.* 2. *p.* 43.

κ (c) *Ganges* vulgò *Ganga* ex Emodis montibus ortus, omnium toto orbe fluminum perhibetur maximus, quinque decem & novem fluminibus magna ex parte navigabilibus receptis, alicubi lacus veriùs, quàm fluvius videtur. Eum [*g*] in ſacris literis appellari *Piſchon* ſeu *Piſon* exiſtimant Hieronymus, Joſephus & Euſebius. De illo Ovidius:

Dum tepidus Ganges, frigidus Iſter erit.

λ Sinus, in quem devolvitur, *Gangeticus* appellatur; hodie vulgo [*b*] *Golfo di Bengala.* [*i*] Gangi magnitudine ſecundum Indum, tertium Iſtrum, quartum Nilum conſenſu tradi ſcribit Diodorus lib XVII. Latitudinem ei ſtadiorum XXXII tribuit; profunditatem tantam, ut omnia per Indiam flumina ſuperet.

μ (d) Primos Indiæ incolas ex poſteris fuiſſe *Joktani*, qui Heberi fuit filius, colligitur tum aliis argumentis, tum quod ab illius filio *Ophiro* aurifera regio in ſacris celebris appellata eſt *Ophir*.

ν Mirum dictu, quam multi ex antiquis res Indiæ perſcripſerint, & quam pauci, dolente & exſecrante *Strabone*, vera. (e) Ex quibus alii una cum fabulis ſuis toti perierunt, alii ſi non toti, ex magna tamen parte. Extant *Herodotus*, *Agatharchidis excerpta*, *Cteſias* aliqua ſui parte apud Photium, *Dionyſius Periegetes*, *Strabo*, *Ptolemæus*, *Arrianus*, *Diodorus Siculus*, *Aethicus*, *Martianus*, *Heracleotes*, *Plinius*, *Mela*, *Solinus*, *Philoſtratus*, *Orſius*, *Q. Curtius*, *Apulejus*, & hi omnes veteres. Recentiores ſunt *Joh. Goropius Becanus*, *Petrus Maffeus Oſorius*, *Joh. Metellus*, *Joh. Barrius*, *Ludovicus Vartomannus*, *Maximilianus Tranſylvanus*, *Coſmas Indopleutes*, *Joh. Macer*, *I. C. Caſtagnedo Hiſpanus*, *Abrahamus Ortelius*, *Petrus Jarricus*, *Franciſcus Sachinus*, *Adamus Olearius* in itin. Mandelſlovii, aliique navigationum Indicarum ſcriptores; qui recentiores ſcriptores certiora præ antiquis iſtis attulerunt.

ξ *Megaſthenes* ſcribit, per diverſos Indiæ montes eſſe nationes capitibus caninis, armatas unguibus, amictas veſtitu tergorum, quibus nulla ſit vox humana, ſed tantum latratus ſonent (f). Gangis fontis accolas nullo indigere cibo, eoſque odore pomorum ſilveſtrium vivere, longiuſque pergentes eadem illa ſecum gerere, ut olfactu alantur: quod ſi tetriorem forte ſpiritum traxerint, eos exanimari. Porro tradunt in eadem India eſſe homines qui unum tantum habeant oculum. Quoſdam etiam adeo auritos eſſe, ut aures ad pedes defluant, atque in alteram earum cubent, quarum duritie arbores convellant. Alios ſingulis uti pedibus, & adeo latis quidem, ut ubi ſe defendere à calore velint, ſupini jacentes iis toti inumbrentur. Apud Cteſiam legitur, fœminas quaſdam in India ſemel tantum parere, ac natos ſtatim caneſcere. Eſſe gentem, quæ in juventute cana ſit, nigreſcat in ſenectute, ultra ævi noſtri terminos perennantem. Eſſe quoque perhibent mulieres, quæ quinquennes concipiant, nec ultra octavum annum vitam protrahent. Eſſe, qui cervicibus careant, & in humeris habeant oculos. Hæc & ſimilia ab antiquiſſimis iſtis ſcriptoribus taadita ſunt; quæ tamen falſa & conficta eſſe hodie conſtat. Ipſe Plinius quoque, id quod mirêre, miras & monſtroſas hominum, qui Africæ partes incolant, figuras [*k*] deſcribit, lib. VI. c. 30. Quod verò idem ille Megaſthenes apud Plinium *lib.* 8. *c.* 14. ſcribit (g) ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos etiam deglutiant cervos [*l*], id ab aliis auctoribus tum antiquis, tum recentioribus confirmatur.

HEKELII.

[*f*] Alii non in *Indum*, ſed in *Mare* labi tradunt;

[*g*] De *Paradiſo* quippe profluentem.

[*b*] Et quidem *Caſtaldo*.

[*i*] Hoc flumen, ut *Nilum*, rigare vicina omnia, nonnulli tradunt *Geographi*.

[*k*] Gentes np. ſine *Naribus* atque ſine *Linguis*.

[*l*] *Tauroſque*.

REIS-

(a) Hydaſpes fluv. (b) Hypaſis fluv. (c) Ganges fluv. (d) Indorum origo. (e) Scriptores rerum Indicarum. (f) Monſtroſæ hominum formæ ab antiquis traditæ. (g) Serpentes Indiæ ingentes.

CAP. VIII.

Summa Indiæ novæ deſcriptio. 1

I.

India nova. CUm ſuperioribus ſeculis ob feritatem intercedentium populorum terra adiri India nequiret, tam longinqui verò maris navigatio nondum experta eſſet, diu Europæis incognita manſit, cum non niſi ex veterum ſcriptis noſceretur. At primus *Guaſco Gama* Portugallenſis, An. CIƆ CCCC XCVII ab Hiſpaniis profectus, ſuperato Bonæ ſpei promontorio atque univerſa Africa circumnavigata, Indiæ oram maritimam perluſtravit. Poſt hunc idem ab aliis feliciter tentatum; miſſique alii aliique ſubinde à Regibus Portugalliæ, qui oram maritimam vi occupatam arcibus ac propugnaculis munirent. Deprehenſum tunc eſt, varia nationum genera Indias incolere, Hebræos, Perſas, Scythas, Arabas, ipſoſque Indos, quorum exigua quædam pars poſt D. Thomæ, ut ferunt, inſtitutionem in fide Chriſtiana permanſerunt. Hanc navigationem diu Portugallenſes & Hiſpani, conſtituto in Indiis ab Portugalliæ Hiſpaniæque Regibus Prorege, ſoli obtinuerunt; donec ſuperioribus annis Hollandis & Anglis etiam frequentata eſt. Indiæ novæ fines. Iiſdem finibus, quibus olim, India nunc etiam circumſcribitur. Nam & citra Indum amnem populi quidam, ut olim, nunc etiam Indi dicuntur. α

Diviſio. II. β Dividitur etiam nunc, ut olim, Gange fluvio in duas partes: quarum una *Indoſtan* (1), quæ olim India intra Gangem; altera *Mangi*, India extra Gan-

(1) *Nomen habet ab Indo nobili flumine latinis India, at Indigenis* Indoſtan *dicitur. Ab occaſu mari Indico & Perſico, a Borea Tartaria, ab ortu Sina, ab Auſtro variis partibus maris Indici clauditur. Sita eſt intra gradum circiter* 11 *&* 41, *juxta alios* 39 *Latitudinis Borealis. Pars ejus inſignis intra Zonam Torridam eſt, pars ſub Tropico Cancri, & pars ampliſſima in Zona Temperata Septentrionali. Ab occaſu in ortum ad gradus plus minus* 46 *diffunditur. India hodie diſpertitur in Peninſulam Indiæ cis Gangem, Indiam extra Gangem, & imperium magni Mogolis.* Luyts.

REISKII.

1 Quoniam Johannes II. Portugalliæ, ac Ferdinandus Hiſpaniæ reges, Anno 1494, in diviſione novi orbis per Pontificem Rom. facta convenerant, (a) ut ultra Meridianum Liſabonenſem XXVI gradibus enavigatis, occaſum verſus Hiſpaniæ omnia; reliqua vero ad ortum Luſitanis loca cederent: (b) Poſt hac Emanuel regis Portugalliæ auſpicio Vaſcus Gama Luſitanus Lisbona iter dubium ingreſſus, VII. Idus Jul. A. 1497. Africa tota & Promontorio bonæ ſpei ultimo ſuperato XIII. Cal. Jul. anno ſequente proximo Calecutum appulit, primuſque Indicis commerciis & navigationibus Europæis viam aperuit commonſtratam. (c) Hinc duplex India proveniebat, *una Orientalis*, de qua loquimur, & proprie dicta, ortum verſus regi Portugallico, & altera *Occidentalis*, ἀκύρως aut improprie dicta, nempe America regi Hiſpanico relicta. Termini noſtræ Indiæ non adeo certi à Geographis figuntur; nec poſſunt quidem ob *principatus variabiles & regna ob vicinorum potentiam* mutari ſolita: Ex Itinerariis tamen recentiſſimis ab occidente Perſiam, à ſeptentrione Tatariam, ab ortu regnum Many, ab meridie regnum Decan: partes, quæ pro ſtatu regnorum & dominiorum variant, nullas definiemus, niſi quas Cluverius definivit, ordine non ſatis congruo aut recto.

BUNONIS.

α (d) Id tanquam ſingulare quid Diodorus Siculus obſervat, quod, *cum India multis variiſque gentibus incolatur, nulla tamen peregrinam habeat originem, ſed omnes indigenæ putentur, nec unquam vel ab externis accepiſſe, vel in aliam nationem emiſiſſe colonias, perhibeatur.* Exterorum tamen colonias ne ipſi quidem diffitebantur Indi in ſuis hiſtoriis de Bacchi & Herculis adventu. Et quid Alexandri M. coloniis per Indiam notius? Noſtro & ſuperiori ſeculo Magnus Mogor ex Tattaria; & præter nationes exteras ab Auctore memoratas, ingens multitudo Luſitanorum, Belgarum, Anglorumque ex Europa in Indiam penetravit, magna ejus parte occupata. Vaſco de Gama, auſpiciis Emmanuelis Portugalliæ Regis, per mare illud viam in Indiam aperuit. Deinde Batavi & Angli lucri ſpe allecti, ingenti animo, & Batavi majore ſucceſſu, quam Angli, eò naves ſuas miſerunt.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

β (e) Quippe regio auri & argenti, tum gemmarum, ſerici & aromatum feraciſſima, immane quantum inhiantes mortales, nullâ longi & difficilis itineris ratione habitâ, ad ſe, jam antiquiſſimis quoque ſeculis, pellexit. Hæc videlicet Indica mercatura primò

(a) Orbis diviſio à Pontif. Rom. facta. (b) Navigatio Indica prima. (c) India duplex. (d) Coloniæ gentium in Indiam traductæ. (e) Indiæ felicitas.

Gangem. Regna universim continere tradunt XLVII, quorum quædam nimium modica & arctis admodum finibus constricta. At novissimi tamen Geographorum in novem potissimum partes sive regiones universam Indiam diviserunt: quarum nomina sunt; *Cambaja*, *Narsinga*, *Malabar*, *Orixa*, *Bengala*, *Pegu*, *Sian*, *Cambaja*, & Septentrionalis pars, quæ ferme tertia universæ. γ

primo Phœnicum fuit & Ægyptiorum: ab his ad Romanos pervenit: donec eam ad se transferrent Veneti; quibus Lusitani, Batavi & Angli successerunt. Quum Belgæ privati, sparsis viribus, adeoque minus commode eo (a) navigarent, anno 1595, Ordinum auctoritate, in societatem, certis legibus, & privilegiis redacti, tanta ceperunt incrementa, ut Lusitanis universæ amittendæ Indiæ terrorem injicerent. Lusitanorum expugnarunt arces, regna Barbarorum armis aut fœderibus in partes traduxerunt, & Indiam Belgicam multis firmissimis coloniis contra omnem vim firmârunt, capite Imperii sui in Insula Java & urbe Batavia constituto, unde in reliqua esset imperium.

γ (b) India omnis ratione situs commode dividitur in tres partes. *Septentrionalem*, quæ aliis dicitur *Indostan*; *Occidentalem*, quæ *India Minor*; & *Orientalem*, que *India Major*. *Septentrionalem* Indiam omnem tenet *Magnus Mogor* seu *Mogol*; & ad Indum flumen provincias *Cabul*, *Gusarattam*, quæ & *Cambaja*: In India Occidentali *Orixam*, cujus Rex Mogoris tributarius est: & in India Orientali regnum *Bengalæ*. In India *Occidentali* præter Orixam & Cambaiam sunt regna *Decan*, *Malabar*, & *Coromandel* sive *Narsinga*, singula à suis gubernata regibus. In *Orientali* Indiâ præter Bengalæ regum, sunt *Pegu*, *Siam*, & *Cambodia* regna diversa: At in *Malacca* peninsula, quot sunt nobiliores urbes, tot fere inveniuntur Reguli.

(a) In Indiam navigationes. (b) Alia Indiarum divisio.

CAP. IX.

Cambaja, Narsinga, Malabar, Orixa. I.

I.

CAmbajæ regnum in dextro Indiæ cornu ad Indi ostia situm, Longitudine occupat milliar. German. circiter CLX. Latitudine fere totidem. α (1) — Cambajæ magnitudo.

II. Ur-

(1) *Cælum aliqua parte Anni torridum & tempestuosissimum: tellus fert ubertim præter Vinum, omnia ad vitam & voluptatem necessaria. Dives est Opii, quod Asiatici efflictim depereunt*, Luyts.

BUNONIS.

α (a) Regnum istud ab Europæis *Cambaja* dictum est, quod erat *Gusarratta*; [*a*] suos olim habebat Reges, antequam à Mogole subigeretur. In vulgatis tabulis Geographicis ponitur Gusaratta cis Indum flumen: sed rectius in Blaviana, qua Mogolis describitur Imperium, trans Indum flumen intra Indiæ terminum.

HEKELII.

[*a*] S. Provincia *Guzarat*.

REISKII.

1 (b) Guzarata Persis, Arabibus, Indisque illa Provincia vocatur, quam Portugalli huc navibus appulsi ab urbe præcipua Cambaja dixerant. Tres enim urbes commerciis florentissimas complectitur, *Amanabadam*, suo regi olim atque conditori proprio subjectam: *Cambajam* muro cinctam saxeo, quæ duo milliaria excedit ambitu; *Suratam* denique priscam Lusitanicæ Anglicæque mercaturæ, sed novam Gallicæ nunc sedem. (c) Regnum hoc magno Moguli subditum duas habet urbes regias, *Agram* Arce magnifica superbam, quam ille Imp. Dello deserto A. 1566, subiit, & *Laborem* sive *Pangab*, quam æstu compulsus nimio petit. Portugalli vero unicam sibi eamque castris duobus munitissimam urbem (d) *Diu* adhuc tenent, Turcica Indicaque classibus An. 1539 & An. 1546, mascule propulsatis. Idem Mogul provinciam mari Arabico vicinam, (e) *Candabar*, quam Persæ ceperant, facta pace sibi restitutam retinet: Regna vero (f) *Narsingæ* aut *Bisnagar*, (g) *Golcondæ* itidem & *Orixæ* nec non (h) *Decan*, sive *Cuncang*, sibi nexu tributario devincta. Unde factum est, ut Dynasta quidam sive Princeps Indicus ab rege Golcondæ ad Mogulem defecerit, uti Thevenotius Lib. II. refert. Rex Narsingæ *regem regum & mille uxoribus maritum sese* titulo profitetur; & Principes quosdam fert vicinos, quos (i) *Nackos* nominant, *Madurensem*, *Tamuranum*, & *Gingirensem*. (k) *Malabara*, regnum *Calecut*, *Cochin*, urbesque plures continet; *Goam* quoque Proregis Portugallici & Patriarchæ, quem Ecclesia ibi Christiana fovet, *Indici sedem, cui tres Episcopi Cochinensis, Meliaporensis, & Macaensis* subsunt. (l) *Coromandel* regi Narsingæ quondam subdita, nunc Colgondensi, qui *urbem S. Thomæ, Coloniam Partugallicam* à Gallis Anno 1673, captam Anno 1674, Gallico ejecto præsidio Belgis auxiliantibus cepit. Conf. Joh. Bapt. Tavernierii Relationes Indicas, & Spanhemii Introduct. in Geograph. de S. Thomæ ad Indiam accessu.

BUNO-

(a) Cambajæ seu Gusarattæ regnum. (b) Guzarata. (c) Mogolis regia duplex. (d) Dio seu Diu. (e) Candabar. (f) Regna Narsingæ. (g) Golcondæ. (h) Decan. (i) Nacki Principes liberi. (k) Malabara. (l) Coromandel.

Urbs Cambaja. II. Urbium prima est, quæ regno nomen dedit, β *Cambaja*, omnium Indicarum cultu atque magnitudine præstantissima; qua de causa *Cairum* Indiæ vocitata. Regia sedes est γ *Campanel*, in edito loco septenis mœnibus cincta. δ *Goa* in Insula Indi posita, emporii celebritate, agrorum ubertate, incolarum multitudine atque ædificiorum magnificentia insignis urbs, ob munitionis firmitudinem locique situm arx claustra regni vocitata. In eadem Insula ε *Dio* arx, atque in continenti alia ζ *Damaon*, Hispanorum præsidiis custodiuntur. Celebres quoque sunt η *Beder* & ϑ *Decan* urbes, quarum hæc regno quondam nomen dederat. At citra Indum in Provincia *Guzarate*, quæ pars est regni Cambajæ, præcipua urbs est ι *Ardavat*, Indi ripæ apposita.

Campanel. Goa. Dio. Damaon. Beder. Decan. Ardavat.

Narsinga. III. κ *Narsingam*, in dextro itidem cornu sitam, duobus lateribus, Occidentali ac Orientali, mare abluit. Longitudo ejus à confinibus Cambajæ & Orixæ, ad

BUNONIS.

β (a) *Cambaja* urbs in Insula, quam Indus fl. & maris vada efficiunt, jacet paulum à litore remota; totius Orientis delicatissima, emporium celebre est; cujus tamen major pars à (b) Benjanis & *Rasbutis* [b] gentilibus constat; ex quibus hi aut militiam aut latrocinia sectantur [c]; isti vero artes exercent manuarias; aut mercaturam faciunt, aut administrant divitum & magnatum rem familiarem: à militia vero & cæde hominum pariter & animalium abhorent Benjani; neque comedunt carnes animalium. Præter Deum boni & rerum omnium conditorem, adorant etiam & colunt diabolum, ne scilicet noceat [d]. Antiquum Indorum hodieque servant morem, quo vidua cum mariti defuncti corpore viva exuritur; cujus rei spectator fuit ipse Mandelslo; per universam Indiam hujus sectæ quam multi inveniuntur.

γ (c) *Campanael* in præcipuis hujus regni urbibus erat, [e] & Regis sedes; qui à Rasbutis & Mogore pressus Lusitanis tributarius factus. Sed hoc *Cambajæ* regnum hodie sub *Magni Mogoris* Imperio est; ejusque sedes non est Campanael, sed (d) *Agra* ad Gemini fluvium.

δ Quæ in eadem cum Dio Castello Indi insula jacet (e) *Goga*, seu Goja: non est altera illa & nobilis urbs (f) *Goa* in regno Decan; quam auctor heic à magnificentia describit; quæ Goa illustris ab ista Indi insula longe distat in insula *Goa*. Hæc ab Alfonso Alburkerk anno 1508, occupata est. Ex eo à Lusitanis incolitur, magnifice ornata. Hic Vicarius est Regis & Archiepiscopus [f]. Jesuitæ quoque ibidem sua habent Collegia. Eo ex Arabia, Turcia, Persia, Armenia, India, China, Philippinis, & Europa omnis generis merces importantur, & exportantur. [g]

ε (g) *Dio* [h] castellum in illa insula à Lusitanis munitum est.

ζ (h) *Damaon*, non longe à Surata jacens, non solum sub Lusitanis est; sed & (i) *Bassia*, & (k) *Caul* omnisque fere in hac parte ora maritima, a Rege in Decan aliquando frustra obsessa. Cætera interius Rex à *Decan* habet.

η (l) *Beder* [i] in mediterraneis est in Balagatta, seu Balagnata [k].

ϑ (m) *Decan* Regem habet, cui interiora à *Demaon* ad Goam usque parent, tenentibus loca maritima Portugallis. [l] Regis in Decan sedes est (n) *Visapor* [m]; qui & ipse Rex magnus ac potens est.

ι (o) *Ardavat* sub Mogolis imperio est. In (p) Amadabath defertur magna copia radicis, quæ ab iis *Punco* dicitur, estque *costus vetus*, inde à Lusitanis in Europam deportabatur. Cæterum (q) Bombam in regno Decan opidum Portugalli Anglis tradiderunt anno 1665.

κ Indiæ hujus alterum latus, quod Orienti obvertitur, & per continua montium juga à Malabara disterminatur, à capite *Comorino* ad *Nagund fl.* per centum ferè milliaria extensum, olim in tria regna erat distinctum; quæ fuerant *Coromandel*, [n] unde hodieque omne illud litus à Comari ad *Nagund fl.* appellatur: (r) *Narsinga*, & (s) *Bisnager*, singula à suis gubernata regibus. Verum unius hodie subsunt imperio, qui modo *Narsingæ*, modo *Bisnagaræ* residet. Hujus tanta habetur potentia, ut regnum ejus intra sex menses vix circumiri possit. [o]

HEKELII.

[b] S. *Resbutis*.

[c] Traducunt enim in montibus vitam liberam, nec ullam vim atque hostilitatem timent.

[d] Ipse Rex *Cambajæ* olim Idola sola coluit, donec *Maurorum* fidem recepit.

[e] Septemplici muro cincta.

[f] Totius *Orientalis Indiæ*.

[g] Quapropter & *Clavis universæ Indiæ* appositissime dicitur.

[h] Et *Dium*.

[i] S. *Bider*.

[k] Hanc urbem totius Regni *præcipuam* esse, Maginus tradit.

[l] Ab hâc urbe sex Milliaribus abest Mons muro ac præsidiis munitus, in quô Adamas Gemma eruitur. Incolæ hujus Urbis sericis amiciuntur Vestibus, vel interulâ ex Sericô elegantiore.

[m] Seu *Visapora*.

[n] Seu *Ciromandel*.

[o] Hic rex alit quoque continuo XL millia *Nairos*, qui sunt nobiles Milites, ac præterea XX millia Equos, quos partim ex *Persia* partim ex *Arabia* recipit, & CC Elephantes. Sed cum ad Bellum proficiscitur, multô majorem *Equitum* & *Elephantum* copiam cum *innumeris Peditibus* ducit. Referunt enim Scriptores, ejus Exercitum quandoque XXX Milliarium spatium occupare.

(a) Cambaja urbs. (b) Benjani, Rasbuti. (c) Campanael. (d) Agra. (e) Goga. (f) Goa. (g) Dio seu Diu. (h) Damaon. (i) Bassia. (k) Caul, (l) Beder. (m) Decan. (n) Visapor. (o) Ardavat. (p) Amadabath (b) Bombam. (r) Narsinga. (s) Bisnagar.

ad promontorium *Comori*, milliar. occupat German. circiter CL. Latitudo summa inter duo maria mill. XC. Regiæ sunt duæ: *Narsinga*; unde regno nomen, & *Bisnagar*: *Onor*, λ *Paleacate* & μ *Mangalor*, Lusitanæ sunt ditionis. ν *Coromandel*, & ξ *Meliapor*, ab Indis Christianis habitantur: Quarum hæc D. Thomæ sepulchro clara.

IV. ο *Malabar* regio in extremitate dicti cornu sita, (1) in longum LXXX, in latum XLV, milliar. German. Regna continet, ab singulis urbibus denominata: π *Cananor*, ρ *Calicut*, σ *Coulete*, τ *Cranganor*, υ *Cochin*, φ *Coulam* & *Travancor*. Horum *Calicut* cætera præstat; cujus χ Rex *Samory* [p] incolis, id est, summus Imperator ac Deus in terris vocatur. Ipsa urbs *Calicut* ampla est, at humiliter exstructa. In hac provincia Lusitani ⸸ tria habent munimenta.

Bisnagar. Onor. Paleacate. Mangalor. Coromand. Meliapor.

Cananor. Calicut. Coulete. Cranganor. Cochin. Coulam. Travancor.

(1) *Profert optimæ notæ Piper, Zinziber, diversi generis Aromata, Rhabarbarum, Saccharum, Gossipium ac Nuces Indorum Cocos.*

V. *Orix-*

BUNONIS.

λ A (a) *Paleacate* versus Septemptrionem in litore eodem Hollandi (b) *Geldriam* habent, emporium munitum: Ibidem quoque est (c) *Danisburgum*, quod Danorum negotiationibus patet.

μ (d) *Onor* & (e) *Mangalor* ad adversum jacent litus, in Malabaræ regno.

ν (f) *Coromandela*, olim peculiare fuit regnum, à quo longus ille litoris tractus nomen habet. Ejus incolæ se suosque, quum annonæ caritas est, divendere aliis solent.

ξ (g) *Meliapor* vicus hodie verius est, quàm opidum, à Mahumedanis & gentilibus habitatus, ut fere hæc terra omnis: [q] neque hîc S. Thomæ ostenditur sepulchrum; sed in opido vicino (h) *S. Thomæ* ad litus condito, quod à solis Christianis Portugalensibus & Armeniis incolitur. Inde versus Austrum in eodem litore est emporium celeberrimum (i) *Negopata*. Urbem hanc magnam & maritimam Belgæ expugnarunt ejectis Lusitanis. In eo litore Belgæ maximè mercaturam faciunt.

ο (k) *Malabara* regio in altero hujus Indiæ jacet latere, quod respicit Occasum, extenditurque à Capite *Comarino* [r] usque ad Caput *Darame*, X milliaribus infra Goam. Incolæ ejus feroces & barbari sunt, inceduntque nudi, genitalibus tamen contectis, piraticam exercent ipsi idololatræ ac gentiles. Regio illa [s] fert *piper* optimæ & primæ notæ; huic secundum fertur id, quod nascitur in *Sumatra*, & *Java* insulis. *Malabar* regnum habetur antiquissimum, uni Regi olim subjectum; ex quibus postremus fuit *Sarama Parymal*, qui, circa annum Christi 900, à Mahumedanis seductus regno se ultro abdicavit, & Mecham concessit, ibique sanctitatis opinione vitam finiit. Is quum liberos non haberet, regnum suum fidissimis ministrorum distribuit. *Scalig. l.* 5. *d. Emend. Temp. Lindschoten cap.* 12. *Ind. Or.*

π (l) *Cananor* castellum munitum firmo præsidio tenebatur Lusitanorum: sed à Belgis ejecti sunt anno 1663: urbem tamen vicinam incolunt Malabarii. [t]

ρ (m) *Calicut* [v] in eodem jacet litore urbi Cananor vicina; olim fuit illustris, sed hodie à pristino splendore multum defecit [x]. Hujus regis potentia fracta est à Portugallis.

σ (n) *Coulete* à Calicut versus Austrum jacet, à Belgis expugnata anno 1663.

τ Cætera loca ad idem litus sunt: ex quibus cum primis nobile emporium est (o) *Cranganor*. Lusitanis ereptum est à Belgis anno 1663.

υ (p) *Cochin* sive *Couchin*, [y] quæ una ex celeberrimis Indiæ emporiis est, [z] à Belgis expugnata est, & Lusitani ejecti sunt anno 1663.

φ (q) *Coulam* quoque Belgæ extorserunt Lusitanis anno 1663.

χ (r) Rex, qui ex Brachmanis creditur ortus, gerit quoque sacerdotium: [a] cibum non comedit, nisi qui idolo suo, seu ipsi diabolo, quem sub horribili specie colit, priùs fuerit oblatus. Virgines sponsæ à sacerdotibus ad id mercede conductis vitiantur, antequam in sponsi thalamum deducantur; nec ipsius Regis sponsa hic excipitur: quapropter, ut regii sanguinis certiores esse possint, Regi patri non succedit filius, sed ipsius ex sorore nepos.

⸸ (s) Lusitanis igitur præter Goam urbem in ora ista maritima fere nihil fuit reliquum; nisi forte *Onor*. Cæterum ad litora *Malabarica* & ad Cambajam serpentes in aquæ superficie feruntur: hoc nautis signum est, si forte ex aliis non possunt colligere, an regionibus illis propinqui sint. [b]

HEKELII.

[p] S. *Zamorinus*.

[q] Olim fuit Urbs amplissima, in qua præter alia Ædificia cccxxx circiter *Mesquitæ* variarum Nationum numerabantur.

[r] S. *Comorin*.

[s] Cæteris *Indiæ* Regionibus magis culta ac frequens est, aëre saluberrimo, sed frigidiusculo gaudens. Potitur quoque Agro admodum feraci, qui *Hordeo*, *Oriza*, ac variis fructibus; imprimis vero *Gingibere*, *Cardamomo*, *Cinnamomo*, *Cassia* ac palmis abundat.

[t] Aliàs *Cananor* s. *Canonor* etiam pulchritudine præstans est ac Mercaturæ admodum opportuna, ob ejus Portum nempe, qui Navium non minus capax est, quam tutus.

[v] *Calecut*.

[x] Nam *Mercatorum Ædes* pluris non æstimentur, quam XX Aureis, *reliquorum* vero *Incolarum* ad summum binis Aureis emantur.

[y] *Sive* Cotzin.

[z] Ipsa enim urbs tutissimum quoque Portum multosque habet incolas, quorum permulti *Mauri* sunt Mercatores.

Uu [a] Et

(a) Paleacate. (b) Geldria. (c) Danisburgum. (d) Onor. (e) Mangalor. (f) Coromandel. (g) Meliapor. (h) S. Thomæ opidum. (i) Negopata. (k) Malabara. (l) Cananor. (m) Calicut. (n) Coulete. (o) Cranganor. (p) Cochin, seu Cotzin. (q) Coulam. (r) Rex. (s) Lusitani.

Orixa.
Ramana.

V. ω *Orixæ* regnum, in Sinu Gangetico inter Narsingæ & Bengalæ regn, protensum, caput habet *Orixam* urbem. At regia α est *Ramana*.

[a] Et est *qs. summus universæ hujus Provinciæ Pontifex*, cui quam plures alii vicini Reguli Tributa pendunt.

[b] Inveniuntur quoque in Regno *Calecutensium* non pauci *Serpentes*, inter quos nonnulli hominibus adeo sunt infesti, ut exiguo tantum sanguine extracto, mortem ferant præsentaneam. Alii quoque crassitie Sues referunt, suntque quadrupedes quaternorum Cubitorum longitudine, qui in locis palustribus nascuntur, nec venenosi sunt hominique infesti. Rex vero *Serpentes* omnes superstitiose observat, neque homini *Serpentem* ullum mactare licet absque pœna Capitis.

BUNONIS.

ω (a) *Orixæ* regnum à *Nagundo* fluvio & Masulipatama urbe versus Septemtrionem usque ad *Gungam* sive *Cangam* fl. porrigitur. Nomen habet ab *Orixa* vel *Orissa*, emporio celebri, ubi Christiani habent templum D. Thomæ consecratum. Princeps in hoc regno emporium est (b) *Masulipatan*.

α Et regia sedes (c) *Goelkonda* seu *Cu'conde*. Ipse Rex in Orixa Magni Mogolis tributarius est [c]. (d) *Ramana* tamen emporium ob ebur & gemmas est celebre. Regio ista salis & lapidum pretiosorum, imprimis vero adamantis mercaturâ nobilis est. Cæterum Dani ad oram illam maritimam castellum tenebant (e) *Cranganor*, quod Belgis traditum est.

HEKELII.

[c] Et licet satis dives ac potens sit, tamen vicinis æquiparandus non est. Etiam *Idola* colit ut cæteri.

(a) Orixa. (b) Masulipatan. (c) Goelkonde. (d) Ramana. (e) Cranganor.

CAP. X.

Bengala, Pegu, Siam, Camboja, India Septentrionalis. 1

I.

Bengalæ regnum.

Bengala urbs.

α *BEngalæ* regnum ab urbe *Bengala* dictum, ad Gangis aliorumque amnium ostia, in longum CL, in latum CLXX, mill. German. obtinet. (1) Ipsa urbs β *Bengala*, magna, celeberrimo emporio insignis, in insula fluvii *Cosmin* sita est.

PEGU.

(1) *Alii juxta* Luyts *Longit.* 220 *Leucas, Lat.* 120 *statuunt. Cœlum habet salubre, abundatque Serico, quod post Persicum optimæ notæ est.*

BUNONIS.

α (a) *Bengalæ* regnum [a] hodie sub Magni Mogoris imperio est, omnium rerum copia affluens: Ejus incolæ [b] vitiis corruptissimi ac sceleribus cooperti sunt; quæ tamen universa Gangis lavacro ablui posse superstitiose putant, lavacri tamen in fluvio illo potestas nemini permittitur, nisi qui eo nomine Regi dederit pecuniam, sive tributum. Ex Paradiso eum oriri credunt; unde tantam vim eidem adscribunt. [c]

β Urbs (b) *Bengala* una ex præstantissimis Indiæ est; ubi omnes reperiuntur deliciæ, quas ceteræ optimæ possident Europæ civitates. Hinc exportantur merces pretiosæ, *Sericum, Xylinum, Zibettum, Saccharum, Oryza, Canna di Bengala*, vulgo *Cannæ Hispanicæ* dictæ, &c. Ab urbe ista (c) Sinus iste appellatur *Golfo di Bengala*, qui alias *sinus Gangeticus*. Huc quoque pertinent duo emporia, (d) *Chatigam*, & (e) *Satagam*: quorum illud (f) *Telogrammum* Ptolemæo: hoc (g) *Cosamba*. In regno hoc quoque est (h) *Gouro* urbs illustris ad Gangis fl. ripas posita, pulcherrimis & sumtuosissimis ornata Palatiis, à variis gentibus inhabitatur. Regis in urbe ista palatium perhibetur majus esse, quam *Evora* in Lusitania, aureis & argenteis figuris ex gentilium potius quam *Mahumedanorum* consuetudine ornatum. Rex autem adeo potens, ut per totam Indiam proverbio dici soleat: *Rex Cambajæ est unum, Rex Narsingæ duo, Rex Bengalæ tria.* Cæterum in regione ista nascitur animal magnum (i) *Rhinoceros*, unicum in naribus habens cornu reflexum, alioqui elephanti, cujus tamen hostis est, non dissimile. Ejus sanguis & cornu in pretio sunt, quoniam contra venenum valere existimantur.

HEKELII.

[a] Permultas urbes tum *littorales*, tum *maritimas* in se continens, & propterea omnino amplum.

[b] Ut plurimum *Mahumetani*.

[c] Incolæ isti plerique albi, nobiles, humani, acuti ingenii, atque intelligentes sunt; sed aliquantum deceptores, in Commerciis ac Mercatura plurimum valentes. Nudi non incedunt, veluti fit in reliqua *India*, sed Tunicâ albâ satis amplâ sunt amicti usque ad terram protensa, & alias adhuc Vestes sericas superinduunt, caputque more *Turcarum* tegunt.

REISKII.

1 (k) Bengala regem sibi proprium tuetur, modò sui juris, modo magni Mogulis tributarium, & immenso per continentem quà oriens patet spatio potien-

(a) Bengalæ regnum. (b) Bengala. (c) Sinus Gangeticus s. Golfo di Bengala. (d) Chatigam. (e) Satagam. (f) Telogrammum. (g) Cosamba. (h) Gouros. (i) Rhinoceros. (k) Bengala.

PEGU.

II. γ Regia hujus regni est ♂ *Pegu* urbs in insula posita, (1) totius Indiæ clarissima, mœnibus munita, ædificiis elegantissimis ornata. Subjecta autem sunt Regi *Pegu* & alia regna, quorum ε *Ava* versus Septentrionem, gemmis, equis & elephantis abundat. Pegu R. & urbs. Ava.

SIAM.

III. ζ *Siam* potentissimum regnum, (2) cujus Longitudo CCC, lat. CLX, conficit Siam regnum & urbs.

tientem. Urbs *Ougli* sede commerciorum Anglicorum & Belgicorum, sive Stapula, quam vocant, mercatoria nunc claret. (a) *Regnum Pegu* A. 1560, septem provinciis subactis potentissimum A. 1600 peste, fame ac Siamensi bello ad ultimum redigebatur excidium. Hinc adhuc vicinis Ava & (b) Siam regibus hodieque subest. Regnum Siamense artibus Mechanicis & quibusdam liberalibus cultum, monarchico suo Imperio regnis etiam subactis minoribus effloruit. Rex autem irruptione crebriori Tatarica pressus, Chamo denique Chinensi sese beneficiarium aut Vasallum, quem nominant, submisit: ipse quidem ethnicus, tamen Christianis tria templa publica concessit: præter Siam urbem, cujus agrum semestri quoquo tempore consueto Menanis eluvio manat, tria emporia nunc præstant. Vid. Chaumontii Equitis Legatio in Aulam Siamensem, & Domini de Choisu Itinerarii Siam diarium. De vicinis terrarum tractibus amplissimis (c) *Couchinchina*, (d) *Cambodia*, & (e) *Ava* nec undique perlustratis, regno itidem (f) Tunquino, & regia hujus Checho Jac. Schouten in Descript. Siam, & Tavernier part. III. & Plancus c. 17. videantur. (g) *Chersonesus aurea* sive (h) *Malacca*, reges ex A. 1420 aut Mahomedanos aut ethnicos tulit, donec Lusitanis subdita Christianam Ecclesiam suscepit, quæ adhuc sub Batavorum dominio viget. (i) Regna vero Cambojæ, Couchinchinæ, (k) Schampoæ, Quedæ omnia religionem ethnicam sectantur. Vid. Hug. Linschotani Descript. Ind. & Theod. de Boy Navigat. Belgicas.

BUNONIS.

γ (l) *Pegu* regnum Bengalæ ad Ortum conterminum à civitate *Tauay* olim *Tacola* usque ad promontorium *Nigrais* porrigitur, inter montes, quos Brachmanes & Jangomi inhabitant, & mare. *Lectorum* olim apud Ptolemæum fuit regio. *Regnum hoc amplissimum Indiam ad Gangem usque complectebatur: sed anno Christi 600 innumeris calamitatibus, fame, peste, & bello ita fuit desolatum, ut per milliaria multa nil nisi continua hominum cadavera iter facientibus cum horrore occurrerent. Postea tamen restauratum est.* [d]

♂ (m) *Pegu*, quondam *Triglypton*, ad flumen est ejusdem nominis. Rex [e] ibi palatium habet superbissime extructum, ipse auro, argento, & gemmis fere ditissimus; in quo sculpta & depicta cernere licet omnia præclare gesta Regum Orientalium, cum variis animalibus terrestribus, avibus, arboribus ad vivum depictis. Lusitani hic maxime mercaturam faciunt, gemmas, muscum aliasque merces pretiosas inde exportantes. (n) *Degun* Pegunorum *Varella*, (ita templa sua vocant) adeo alta est, ut ex ea ad modum Pyramidum Ægyptiarum tota regio cerni possit. Regio ista elephantorum magnum fert numerum, qui [*f*] capti fame potissimum cicurantur. Ipsi Peguani [*g*] idola boni Dei, & mali, colunt, præter paucos à Lusitanis ad Christianam fidem conversos. [*h*] In eodem regno quoque est (o) *Martaban* seu *Martavaon*, urbs nobilis: ubi plurima conficiuntur vasa porcellana, licet non sint tam perfecta quam Chinensium.

ε (p) *Ava* olim Arisabia regni *Avæ* caput est. Regnum aliis vocatur *Avachan* ab arce inexpugnabili. Sed *Avæ* magna exercetur mercatura gemmarum, & musci, quem eo deferunt in ejusdem animalis corio ex montibus, quorum nomen *Jangoma*. Ei confinis est *Verma* regio cum ejusdem nominis urbe.

ζ *Regnum* (q) *Siam*, aliis *Sornanum* [*i*] Regnum dictum, Pegu regno ad Meridiem conterminum, nomen accepit a metropoli *Siam*; & hæc ab alluente fluvio (r) *Siam*, qui alias *Menan* dicitur, appellationem habet. Regionem illam fluvius iste *Menan*, sicuti Nilus Ægyptum, stato anni tempore, irrigat & fœcundat [*k*]. Rex in Siam potens magnarumque perhibetur opum, Rege in Pegu non inferior; cui tamen aliquando fuit subjectus: sed armis in libertatem sese vindicavit. [*l*]

HEKELII.

[*d*] Optimos habet Portus, ex quibus præcipuus est *Martabane*, in quo onerantur circiter 40 Naves *Oryza*, quæ in insulam *Sumatram* comportatur. Ager enim hujus Regni pinguis est ac fertilis, & Rei frumentariæ optime accommodus.

[*e*] Nonnullis Rex *Bremæ*, *S. Barmæ* dictus.

[*f*] In altissimis quibusdam Montibus.

[*g*] Mediocris quippe Staturæ & ad crassitiem valde accedentes Homines.

[*h*] Cæterum sunt agiles quoque viribusque præditi; tamen ad Bellum prorsus inepti.

[*i*] S. *Sornao*, sive *Sorno*.

[*k*] Ideo Ager, qui alias planus, amœnus ac Montibus præcinctus, omnino est herbidus ac valde pinguis & fertilis.

[*l*] Incolæ deliciis, luxui & crapulæ plurimum vacant, delectantur Musica, Vestibus se exornant sumtuosissimis, Nobilitatem Sanguinis profitentur, mechanicas Artes non exercent, sed Mancipia plurima ad ipsas Artes tractandas alunt; Agriculturæ tamen valde sunt studiosi. Scholas habent publicas, ubi *Leges* & *Religionem* lingua vulgari docent; sed Scientias in aliam doctiorem linguam & ab illa valde differentem ab aliis discunt. Idola colunt innumera, & præcipue quatuor Elementa. Unde post mortem unusquisque *Sepulturæ* genus eligit juxta Ele-

(1) *Alias amplissimum & potentissimum; nunc a vicinis Regibus Avæ & Siami fere oppressum. Dives est coloratis Gemmis, quæ nullibi in Oriente nisi hic & in Ceylana insula reperiuntur. Abundat etiam Topazis, Amethystis, Hyacinthis, Sapphiris, variis metallis, Moscho, fructibus, Elephantis Eximiis.* Luyts.

(2) *Orizæ, gummi & ceræ sigillatoriæ dives. Elephantos, inter quos candidi, magno numero montana nutriunt.*

(a) Pegu. (b) Siam. (c) Couchinchina. (d) Cambodia. (e) Ava. (f) Tunquin. (g) Chersonesus. (h) Malacca. (i) Camboja. (k) Schampoa. (l) Pegu R. Lectu. (m) Pegu olim Triglypton. (n) Degun. (o) Martaban. (p) Ava. (q) Siam Regnum. (r) Siam seu Menan fl.

conficit mill. urbes insigniores habet *n* Siam regiam, admodum amplam, (1) & *ϑ Malacca* in Chersoneso aurea sitam; emporium aromatibus nobilissimum; quatuor mill. Germ. amplecti dicitur.

Malacca.

CAMBOJA.

Camboja. Diam.

IV. Hujus regni caput est *ι Camboja*; at sedes regia *Diam*, quæ quibusdam *κ Odia*.

INDIA SEPTENTRIONALIS.

India Septentrionalis.

V. *Borealem* Indiæ partem, quam tertiam universæ diximus, quondam in varia regna divisam, nunc Tattari ex Tattaria huc transgressi obsident. Hi *Mogores* (2) dicuntur, & eorum rex *λ Magnus Mogor*; cujus regia

(1) *Munitam, magnificam, in insula sitam, quam parit fl. Menanus, Regni Siami, quin imperii totius, facile princeps*, Luyts.

(2) *i. e. Albi, quia albi coloris sunt, saltem minus nigri, aut flavi, quam qui peninsulas Indiæ habitant. Alii nomen ducunt a Tartaris populis albis, qui hanc regionem subjugarunt. Diffunditur ab Occasu in Ortum ad grad. 35, & ab Austro in Boream ad 20. Cœlum habet temperatissimum, solum fertilissimum & cultissimum; abundat Oriza, Serico, Gossipiis, Lino, Nitro Indico, nec desunt Gemmæ, & fructus varii generis, inter quos mala Citria & Aurea. Habet Magnus Mogol intra fines sui Imperii varios præpotentes principes, qui fiduciario jure ab ipso dependent & multum sæpe facessunt negotii. In cæteros absolutissimum exercet dominium omnium Asiæ principum potentissimus & ditissimus, cujus splendor & magnificentia, septem Solia gemmatissima, gemmæ exquisitissimæ, numerus Concubinarum, quæ & stipatores sunt corporis & potestatis satellites, copia Elephantorum, qui & militiam & belli artes edocti sunt, ac id genus plura, fidem ferme excedunt. Imperium ejus in 40 Regna seu Provincias dividitur.* Luyts.

Elementum illud, quod adoravit quotidie. Nam qui *Terram* adorarunt, sub *humo* sepeliuntur: qui *Ignem*, comburuntur: qui *Aquam*, submerguntur; quique vero coluere aërem, suspenduntur, ut ab Avibus devorentur. Hæc *Maginus* loc, cit. fol. 260. fac. b.

BUNONIS.

n Ipsa urbs (a) Siam, aliquando Regis sedes, Lusitanis ante hâc frequentabatur negotiatoribus; verum primas in mercatura jam hic loci tenent Hollandi. Regia sedes hodie est (b) *India* urbs, seu *Odia*, in qua turrium, templorumque tecta & fastigia auro refulgent. Tantarum virium civitas est, ut aliquando L millia militum reprimeret. Hic ingens est copia serici, auri, aliarumque pretiosarum mercium, quæ eo à Chinensibus aliisque mercatoribus importantur [*m*]. Cæterum hæc ipsa regio multos fert elephantos nobiles ac interdum candidos, qui in magno habentur pretio: Harum bestiarum ipse Rex duo millia dicitur alere, quæ ad bellum sint doctæ & instructæ.

ϑ (c) *Malacca* [*n*] seu *Malays* peninsula regno Siam per Isthmum juncta ad Æquatorem fere se extendit. Urbs *Malacca*, à qua terra ista appellationem sortita, [*o*] ad litus Occidentale è regione Sumatræ sita, à Portugallensibus duce Albukerke anno 1511 intercepta est, egregie munita habet castellum, Episcopum, collegium Jesuitarum, aliaque cœnobia. Sed anno 1641 Belgæ hanc urbem expugnarunt. Fere in medio litoris, quod Occasum respicit, jacet *Queda*: ac inde ulterius ad isthmum *Tanacerin*; ubi idem viget mos, quo viduæ relictæ cum maritis suis defunctis cremantur vivæ. In Orientali litore est *Patane* urbs, veterum *Perimula*; unde *Sinus* ille dicitur *Perimulicus*; uti alter *Sinus Sarabacus*, hodie *Golfo di Savolas*. *Ibor* ad litus Australe ponitur: Urbes istæ regiæ sunt, ac singulæ suis subjectæ Regibus: eademquæ nobilia emporia, quæ Lusitanis, Anglis, Hollandis, Armeniis, Turcisque celebrantur negotiatoribus. Ad promontorium Australe haud longe ab *Ibor* civitate Lusitani tenent *Sincapuram* urbem. Lingua, quâ in Chersoneso hac Malaccensi utuntur Indi, plane singularis est, & à cæteris discreta, miræque suavitatis, quare ab exteris illa amatur & excolitur. Cæterum Indi per hanc regionem virgines sponsas peregrinis & hospitibus vitiandas offerunt, quam consuetudinem in Pegu quoque & Aracam fuisse legimus.

ι (d) *Camboynæ* sive *Cambodiæ*, regnum cæteris regnis opibus paulo inferius, regno Siam ad Austrum conterminum est. Ejus Rex cum vicino rege in Siam, cujus aliquando fuit tributarius, sæpe bellum gerit. Incolæ illius sunt idololatræ & gentiles; sicuti & Malaccenses Indi. Urbem (e) *Cambodiam* ingens alluit fluvius, qui eodem modo, quo *Nilus* & *Menan*, regionem circumjacentem certis anni temporibus irrigat. A multis nationibus, mercaturam hic facientibus, celebratur Cambodia. Lusitani ibidem templa & cœnobia possident. Eo confluunt mercatores ex Malacca, Coromandelia, Japonia & China. Præcipuæ merces, quæ inde exportantur, sunt pelles, Oryza, Lacca, Benzoinum & gemmæ.

κ Odia urbs etiam *India* dicitur, Regis in Siam sedes. (f) *Liam* seu *Iliam* urbs memoratur in hoc regno, item (g) *Langor* ad maris litus.

λ Tattari numeroso milite sedibus suis egressi has Indiæ partes sibi subjecerunt. Rex eorum *Magnus Mogor*, seu *Mogol* longe lateque per Indiam imperans, à Tamurlanis stirpe [*p*] se ortum gloriatur, omnium Regum, quotquot sunt in Orbe, habetur ditissimus, cujus thesauro contineri ajunt, si ad nostram rationem numerum conferimus, 1500000000. Imperialium, id est, *anderthalb tausend Millionen Reichsthaler*. Regi huic non tantum paret India illa Septentrionalis, verum etiam *Gusaratta*, vulgo *Cambaja* dicta, olim peculiare regnum, ad quod pertinebant urbes *Amadabath*, *Suratta*, *Cambaja*, *Bettan*, & *Bisantagra*: itemque *Orixa*, cujus Rex Mogoris tributarius est; & *Bengalæ* regnum. HE-

(a) Siam urbs. (b) India urbs. (c) Malacca s. Malays. (d) Camboyna s. Cambodia. (e) Cambodia nrbs. (f) Liam. (g) Langor.

gia μ Delly; in confinibus Cambajæ & Narsingæ regnorum. Sub hoc Rege urbes claræ; *Mandao, Sanga,* ν *Moltan,* ξ *Citor* & ο *Aracane*, singulorum regnorum capita. 2

HEKELII.

[m] Hæc urbs ad instar *Venetiarum* dicitur ædificata, in qua & scaphis de loco ad locum potest deambulari, quarum circiter ducenta Millia dicunt reperiri.

[n] Sive *Malaca.*

[o] Cui & nomen *Goza* est.

[p] Vid. Liber iste, qui *Abentheur der naturlichen und kunstlichen Sachen in* Sina *und* Europa ab A. P. F. B. est inscriptus, & *Francof.* ad *Mœn.* A. 1656. in 4. f. exc. Cap. 1. p. 5.

BUNONIS.

μ A (a) *Delly* urbe provincia appellationem nacta est, quæ una Mogori ad bellum mittere solet CL millia armatorum. Regia vero sedes hodie non est urbs *Delly*, sed (b) *Agra* ulterius versus Septentrionem ad fluvium, qui (c) *Gemini* vulgo appellatur, posita urbs; incolis adeo frequens, ut ducenta millia virorum ad militiam Regis jussu producere queat. Est tamen & alia Mogoris regia (d) *Labor*, inde magis versus Septentrionem ad (e) *Rave* flumen sita. Eo Rex nimium solis ardorem fugiens concedere solet.

ν (f) *Moltan* dicitur habere mulieres bellatrices.

ξ (g) *Citor* vel *Chitor* olim metropolis erat regni *Sanga.*

ο *Arachan* vel (h) *Arachan* arcem dicitur habere inexpugnabilem, quam Rex Barmiæ aliquando frustra obsedit & oppugnavit exercitu trecentorum millium armatorum, & quadraginta millibus elephantorum. Cæterum in Gangis insula ponitur (i) *Polimbothea*, olim magna urbs, quæ portas habuit ferreas: ibi studium Philosophiæ florere tradunt. Item (k) *Ava*, sect. 2. memorata, emporium magnum versus Septentrionem ponitur, quod præter mercaturam gemmarum & musci, juvenum lascivia notum.

REISKII.

2 (l) Imperium magni Mogulis Indicum non septentrionali una India coercetur, sed in *Australem longius ipsamque Persiam per quadraginta regna* propemodum excurrit: Hoc enim Monarchicum extat, suoque dominatu regiones proprias, & alienas nexu tributario continet ut reliquiæ *Imperii vel Gingischanici vel Timurlani Tattaricæ huc* videantur repositæ. Nam *Babur* Princeps è Zagataja Tataria ortus, & regno Mawranaharensium exutus A. 1555, in Persiam exul ivit, & Regis qui tum *Shah Tamas* erat, regnique Persici posthac armis adjutus, (m) Indicum hocce imperium primus Ann. 1526 condidit formavitque: Hunc posteri longo secuti ordine illorumque unus *Chorum* cognomine Schaschiha An. 1650 rerum in Monarchia Indica potitus legitur, eaque amplissima usus. (n) Religio heic *Muhamedana & Jingizonanica* quidem prevalet: Turcis pariter invisa ac Persis. *Ethnica* tamen & *Christiana* in quibusdam provinciis ac urbibus fertur. Cætera de statu Mogulis magnifico, incredibili hujus thesauro, & urbibus regiis, Petrus du Val & Jo. Twest part II. Navig. Belgic. & Thevenotius suppeditant: Confer etiam quæ superius ad Cap. IX. annotata dedimus. Unum superest, quod mireris, heic tamen regulos sive (o) *Principes sui juris ac liberos* superesse, quos *Rajas & Rœnas* nominant, è stirpe vetusta regia prognatos, & vicinis provinciis, quas irruunt expilantque, graves ac molestissimos. Cæterum de prima Indiæ ad fidem Christianam (p) conversione, item de accessu D. Thomæ Apostoli ad hasce terras, obitu ejus & sepulchro ambiguo vel incerto, vid. Spanhem. Introd. Geograph. & Hottingeri Histor. Eccles. sec. I.

(a) Delly. (b) Agra. (c) Gemini. (d) Lahor. (e) Rave fl. (f) Moltan. (g) Citor. (h) Arachan. (i) Polimbothea. (k) Ava. (l) Imperium Mogulis Indicum. (m) Unde ortum fuerit. (n) Hujus religiones. (o) Rajæ principes liberi. (p) Indorum conversio.

CAP. XI.

Insulæ in Indico mari. 1

I.

INsularum in Indico mari tantus est numerus, ut haud facile iniri queat: quare præstantiores solum dicendæ. Princeps est atque omnium toto Oriente *Insulæ in mari Indico.*

REISKII.

1 Nunc (a) Archipelagus S. Lazari, & in eo insulæ omnes aperiuntur, quotquot intra sinum Bengalensem & Philippinas jacent, omni aromatum proventu copiaque divites: Ex his primæ sunt insulæ *Cos Sindanæ* (*Inf. de la Sond.*) quæ nomen a freto vicino accipiunt; nempe (b) *Sumatra*, (c) *Borneo* & (d) *Java.* Sumatra magnitudine & potentia præstat finisque regibus subest, nec ulli Europææ nationi locum atque domicilium hactenus concessit. Reges illi *Camporæ, Jambi, Menancab & Palambanæ* sedem sibi vindicant: Sed Rex *Achimensium* inter illos eminet, ab Achima dictus, emporio Europæis nostris, Turcis, Chinensibus, Indis frequentissimo. *Borneo* 200 milliaria suo ambitu complexa, regnum unum in *urbe cognomine* sibi fovet, alterum *Benderæ*, & tertium

(a) Archipelagus S. Lazari. (b) Sumatra. (c) Borneo. (d) Java.

Sumatra. Borneo. Java major. ente nobilissima α *Sumatra*, (1) in complura regna divisa; Secunda est β *Borneo* (2), Tertia γ *Java Major* (3), incognitæ magnitudinis; quam Jul. Cæsar Scaliger omnium rerum facili ubereque proventu *compendium Orbis* appellavit.

Bantam. In hac celeberrimum emporium δ *Bantam*.

II. Dein

(1) *Jacet intra Gradum circiter 6 Lat. Septent. & Meridian. at ab occasu in Ortum longe minus diffunditur. Cælum torridum est & parum Europæis salubre. Belgæ tenent partem ejus Maritimam & aliquot fodinas metallorum; optimo pipere, Oriza, Melle, cera, serico, Gossipio, malis aureis, citreis, Granatis, ficubus, montibus, metallis optimis, fontibus, fluminibus, Sylvis, Elephantibus, Rhinocerotibus, cervis, Tigribus, Leopardis & Leonibus abundat.* Luyts.

(2) *Circa ambitum variant Authores, at Vastissima creditur omnium Asiæ Insularum. Adamantes habet optimæ notæ, lapidem Bezoar, fodinas Auri, Stanni, ferri, Camphoram totius Indiæ Nobilissimam, frequentes Sylvas, Gossipia, Mel, ceram, egregia flumina, inter quæ nobilissimum Succadano, dives Adamantium. Cælum ob solum palustre insalubre. Belgis pars subest Maritima.* Luyts.

tium *Habasiæ*, adamantinâ fodinâ celebre. (a) *Java major* gradu septimo trans æquatorem sita, Regulis ad urbes littorales *Japara Tuban*, *Jortan Panarvan*, *Panaracan* & *Palankuan* consideratibus paret, omniumque supremo Cæsari suo sive *Matarano*, à quo proximus Rex Bantami loco & potentia exstat. (b) Batavia tamen ab horum oppugnatione ac impetu sese Anno 1629, & Anno 1652, itemque A. 1678, fortiter vindicavit, tanquam præcipuum societatis Orientalis Indicæ munimentum, præsidiumque firmissimum. (c) *Celebes* & *Gilolo* suis regibus subjectæ; (d) tres *Moluccæ* suis Regulis *Ternada* scilicet *Tidor* & *Pachian*, in quibus tamen Batavi sua dominia sibi tuentur. Heic *Manuca Biatæ*, i. e. *aves Dei vel Paradisiacæ* sunt, quas falsò apodes, & nutriri aëre solo credunt. (e) *Amboina* caryophyllorum feracissima, & (f) *Banda* cum quinque insulis minoribus, ubi nucum Muscatarum copia permagna: Quæ omnes Societati Orientali, de qua diximus, Indicæ subsunt, controversiâ cum Anglis nuper compositâ. (g) *Ceilon* etiam huic Societati cessit, Portugallis omnibus exturbatis, & munitionibus, quas illi tenuerant, occupatis. Insulæ huic *regna undecim*, & *horum omnium caput Candi*, cum rege præcipuo summoque attribuunt. Somnia vero sunt de (h) *Paradiso terrestri*, quem hic collocant, & *monte Pico d' Adam*, quem vistigiis Adami primi hominis saxo impressis conspicuum credunt. (i) *Philippinæ majores numero quinquaginta, minorum vero undecim* millia putantur: Ex his aliæ suam libertatem, aliæ regnum sibi proprium uti *Paragoyæ* & *Mandanao* tuentur, aliæ regno Hispanico subsunt, & castris munitissimis coercentur: *Cebia* & *Maran* Magellano primum cognitæ, sed cæteræ adhuc ignotæ.

BUNONIS.

α *Sumatra*, in Longitudine habens CLXX milliaria, & in Latitudine LXII quæ antiquorum *Taprobana* falso quibusdam putatur [a], in X regna distinguitur; ex quibus hæc tria, *Achem*, *Jamby*, & *Palimba* præcipua sunt, regnorumque capita egregie munita. Cum Rege in *Achem* Hollandi in fœdere sunt. Ager milium & oryzam fert; melle [b], Zingibere, benzoino, camphora, agarico, cassia abundat; Piperis vulgaris & oblongi uberrimus hic proventus, qui quotannis magnâ copiâ Catajam exportatur. Elephantes nusquam majores, aut ad bellum magis apti reperiuntur. [c] In eadem insula mons quoque est, qui ignem evomit; veluti Vesuvius & Ætna.

β (k) *Borneo* insula, sicut & *Sumatra*, cui ad Ortum posita est, sub Æquatore jacet inter *Cambojam* Indiæ & *Celebes*; Hispaniam magnitudine adæquans, vel etiam superans, cujus ambitus fertur bis mille & ducentorum milliarium. Ptolemæo esse videtur *Insula Fortunæ* [d]. Totius Insulæ caput & regia sedes est *Borneo* urbs, quam aquæ pluribus locis, veluti Venetias, interfluunt [e]. Præter hanc nobiliores urbes sunt *Marudo*, *Sadonk* seu *Sedang*, *Sambas*, *Landa*, *Sucadano* & *Bandarmassin* celebres portus ob piperis negotiationem. *Succadona* fluv. adamantes habet. Est verò hæc insula rebus omnibus ad vitam victumque necessariis instructa. Hic thus, mastix, camphora, agaricum, aurique puri inveniuntur fodinæ divites [f]. Belgæ mercandi libertatem, præcipuè piperis, per hanc insulam ferme habebant soli: verum quum nuper ipsi Regi nollent concedere, ut piper, muneris loco, ad Regem in Macassar mitteret; privilegio illo exciderunt.

γ (l) *Java Major* à Sumatra insula, versus Meridiem per fretum, quod vulgò *Stretto de Sunda*, separatur. Longitudo Javæ habetur CL milliarium; Latitudo ejus incerta est, neque hactenùs compertum habetur, utrum insula sit, an peninsula Australibus terris adhærens. Omnis generis aromata fert *Java*, tantamque piperis copiam, quantam Germania uvarum [g]. (m) Duo in ea hodie nobis nota sunt regna, (n) *Mataran* & (o) *Bantam*. Sed rex in *Mataran* majorum habetur opum; tertius qui erat in (p) *Jacatra* ab Rege in Bantam oppressus, regnoque exutus est, quum anno 1619, hic conderetur (q) *Batavia Belgarum Colonia*, quo ipsa urbs Jacatra à Belgis capta est. Inde post decennium Rex in *Mataran* bis obsedit & oppugnavit Bataviam, sed frustra. Præsidium sexcentorum armatorum hic perpetuo alitur (4). Præfectus ibi nomine Belgarum residens cæteris quoque castellis munitis per Indiam imperat, qui singulis tribus annis mutatur, alio in ejus locum substituto. Jus per præsidem & scabinos administratur. Camera Rationum, à quâ reliquæ per Indiam omnes dependent, hic suprema est.

δ *Bantam* regia sedes XII mill. à Batavia jacens commodo gaudet portu. Eo confluunt negotiatores ex Malacca, Gusaratta, Malabara, Bengala, Pegu, China,

(a) Java major. (b) Batavia. (c) Celebes & Gilolo. (d) Moluccæ. (e) Amboina. (f) Banda. (g) Ceilon. (h) Paradisus. (i) Philippinæ. Sumatra. (k) Borneo ins. & urbs. (l) Java Major. (m) Reges Javæ. (n) Mataram. (o) Bantam. (p) Jacatra. (q) Batavia Belgarum colonia.

(3) *Intra gradum 6 & 9 Lat. Meridian. locata, & inter freta Bolambuam & Sundæ, Longit. fere undecim. Cælum primis advenientibus parum salubre, Culices habet virulentos & molestissimos, Angues maximos & pestilentissimos, Ostreas incredibilis vastitatis librarum interdum trecentarum, Adamantes, Rubinos, Smaragdos optimæ notæ, Montes divites Auri, Argenti, æris; fontes, flumina, valles, Sylvas, agros pinguissimos, pecoris, Armenti, fructuum omne genus, Saccharum, insigne piper, Oryzam qua Javani panis Loco vescuntur.* Luyts.

(4) *Urbs in fertili planitie, ampla, cultissima, pulchre Munita, imprimis Arce eximia & quatuor propugnaculis quibus a pretiosis Lapidibus Nomen est.* Luyts.

II. Dein insulæ ε *Celebes* (1), ζ *Gilolo*, η *Ceiram* (2); quas *Sindas* esse putant Ptolemæi: & inter has sparsæ ϑ *Moluccæ*; parvæ, at felici aromatum productu nobiles, *Bachian*, ι *Tidor*, κ *Ternate*, λ *Motir*, μ *Machian*. Jamque Sinarum regno adproximantes ν *Philippinæ*, quas *Barussas* Ptolemæi interpretantur. Harum maxima ξ *Lutzon*; in qua Hispani urbem condiderunt. ο *Manilliam*:

Celebes. Gilolo. Ceiram. Sindæ ins. Molucca. Philippinæ s. Barussæ. Lutzon. Manillianes.

China, Japan, Portugallia, Anglia, Hollandia. Intra urbis pomœria domicilium figere non permittitur nisi indigenis. Regi in Bantam administrant mulieres, ex eisque constituitur ejus cohors prætoria. Cæterum ipsi Javanenses habentur [*b*] fallaces & malæ fidei; in Religione superstitiones sequuntur Bentanorum, aut imposturas tenent Mahumedi. (a) *Java Minor* inde ad Ortum posita, à metropoli etiam *Cambaba* sive *Cambava* dicitur.

HEKELII.

[*a*] Aliis v. *aurea Chersonesus* ista, & propterea Antiquis ceu *Peninsula* est credita.

[*b*] *Cera.*

[*c*] Cæterùm hæc Insula inclemens habet Cœlum, ob magnam *Vaporum* nempe copiam, quæ ex frequentibus Fluminibus ac Paludibus exhalat, atque etiam ob densissima Nemora.

[*d*] *Bonæ.*

[*e*] In hac civitate XXV circiter millia Ædes jampridem computatæ sunt. Rex, qui illìc residet, *Mahumetanus* est, cum quo nulli loqui licet, nisi mediante Interprete. Incolæ colore albicante sunt, acerrimo ingenio, &, licet Idola colant, probitate præditi.

[*f*] Præter Equos pusillos, non fert pecora, nec Asinos, aut Boves.

[*g*] Mittit quoque *Aurum* & optimum *Æs*, ut & *Smaragdos* totius orbis elegantiores. *Sericum* ex Sylvis spontè id gignentibus copiosè colligitur. Cæteroquin Insula hæc Ventis adeò est exposita ac pervia, ut nunquam ullo totius Anni tractu vacet à flatibus tam diurnis, quàm nocturnis.

[*h*] Superbi, inhumani, proditores, mendaces.

BUNONIS.

ε (b) *Celebes* à Borneo versus ortum itidem sub Æquatore est. Ejus incolæ [*i*] incedunt nudi, genitalibus tamen contectis. Carnes antehac solebant devorare humanas; quare ex Moluccis damnati [*k*] eò deportabantur, ut ab his mactarentur. Verum jam humaniores facti feritatem istam dicuntur exuisse. Inter *Celebes* & *Borneo* insulas interjacet *Macassar* [*l*] ins. ab emporio denominata, quod ob caryophyllorum mercaturam à Lusitanis, Anglis & Hollandis frequentatur. Anno 1669, insula hæc à Belgis fœderatis subacta est [*m*].

ζ *Gilolo* [*n*] inde porro versus ortum sub Æquatore jacens, quoniam aromatibus caret, non adeo frequentatur ab exteris nationibus, neque vehementissimum hujus loci æstum facile perferunt Europæi [*o*].

η (c) *Ceiram*, *Ceram*, seu *Zoram* à Gilolo versus Austrum ponitur.

ϑ Quinque illæ, quarum nomina hic leguntur ex (d) Moluccis præcipue celebrantur. Sunt autem parvæ, maximaque vix sex mill. passuum ambitum habet. A Lusitanis anno 1515 primùm sunt repertæ, ac de his ipsis inter Castilianos & Portugallenses ex Orbis divisione per Pontificem Rom. factâ divisione orta est contentio. Ager spongiosus est, ac imbres absorbet; fertque nuces myristicas, mastichen, lignum aloës, sandalum, cinnamomum, zingiber, piper & caryophylla, sine omni terræ cultura. In his insulis reperitur avis *Manucodiata*, quæ nobis *Paradeisz-vogel* dicitur, elegantissimarum pennarum & alarum [*p*]. Farinam de nonnullis colligunt arboribus, ex qua conficiunt panem. Incolæ negotiantur sine omni pecunia mercium permutatione. Adorant Solem & Lunam plerique, præter paucos, qui Mahomedis imposturas sequuntur. Duo sunt in his insulis Reges, quorum unus in *Ternate* insula residet; alter in (e) *Tidore*.

(1) *Europæis frequenter Maccassar dicta; solum fertile, dives Aromatum & in primis Oryzæ. Incolæ minus fusci quam ceteri Insulani.* Luyts.
(2) *Abundat aromatibus.*

ι In Tidore insula Belgæ castellum habent; itemque aliud Lusitani.

κ (f) *Ternate* ex his insulis præcipua est, in qua mons interdum flammas eructans. Belgæ duo hic exstruxerunt fortalitia, quorum nomina *Malaia* & *Malucco*. In Portugallensium potestate est urbs *Gammalamma*.

λ (g) *Motis* [*q*] etiam appellatur *Timor*, in qua fortalitium *Nassaw* [*r*].

μ In (h) *Machian* Belgæ tenent castellum *Mauritii*.

ν (i) *Philippinæ* [*s*] auspiciis Philippi Hispaniarum Regis detectæ & occupatæ sunt anno 1564; appellantur etiam *Manillæ* ab urbe *Manillia* [*t*].

ξ (k) *Luzzovia* [*v*] Insula cæteris præstantior est.

ο (l) *Manilliæ* [*x*] præsidet Gubernator nomine Regis Hisp. itemque Episcopus.

HEKELII.

[*i*] Qui albo sunt colore.

[*k*] Jussu & Mandato regio.

[*l*] *Macace*, vel *Macazar*, seu *Macasar*.

[*m*] Habet in sui mediô Montes altissimos, ex quibus Fluvii navigabiles oriuntur. In ista quoque *Aurum* ac *Margaritæ* inveniuntur.

[*n*] Aliàs *Batochina* denominata.

[*o*] Hæc insula una est ex istis, quas vulgò nominant *Del Moro*, cujus magnitudinem veluti dimidiæ Italiæ esse *Geographi* scribunt. Cœlum istic inclemens est & Aer calidus. Incolæ bene proportionati sunt, barbari ac crudeles, carnem humanam adhuc vorantes.

[*p*] Hanc Avem è Cœlô descendere superstitiosè credunt. Istic quoque *Arundines* in magnam molem adeò excrescunt, ut doliorum vicem suppleant.

[*q*] S. *Moti.*

[*r*] Insula hæc ob *Sandalum flavum* & *album* inprimis claret.

[*s*] Utpote quæ ex *Mercatoris* sententia *Ptolemeanæ* illæ sunt *Barussæ*.

[*t*] Has *Anthropophagos* olim inhabitâsse constat.

[*v*] *Luzzoë* s. *Luzzen.*

[*x*] Ab *Hispanis* ædificatæ.

BUNO-

(a) Java minor. (b) Celebes ins. (c) Ceiram ins. (d) Molucca ins. (e) Tidor. (f) Ternate. (g) Motis seu Timor. (h) Machian. (i) Philippinæ ins. (k) S. Luzzonia. (l) Manillia.

Mindanao. Calamianes. Guinea nov.

nilliam (1). Secunda est π *Mindanao* (2). Tertia ϱ *Calamiane.* Dein reliquæ Minores inter has dissipatæ. Hinc vero versus Orientem sunt aliæ complures, in universum Hispanis *Islas de las Velas* dictæ. Hinc rursus Meridiem versus CL distans mill. Germ. est nova *Guinea*; quæ an sit insula, an vero pars continentis terræ Australis, nondum satis compertum habemus. At in Sinu Gangetico Narsingæ regno adversa σ *Ceylon*, novem regnis distincta, antiquis *Taprobana* dicta (3).

BUNONIS.

π In (a) *Mindanao* sunt aliquot urbes.

ϱ (b) *Calamianes*, aliis *Paragoya* dicitur. Ex his insulis maximam partem tenent Hispani, eoque veniunt ex *Hispania Nova*, & *Mexicano regno* cum Insulanis & Chinensibus mercimonia tractantes. Merces potissimæ hîc sunt oryza, saccharum, legumina, mel, ficus, auri ferrique metalla. In primo in insulam ingressu Hispani singula pondo auri mercati sunt quaternis pondo argenti. Maxima insulanorum pars ad Christianam fidem Hispanorum opera conversa dicitur.

σ (c) *Ceilon* vel *Zeilon* ob felicem omnium rerum proventum Paradisi pars incolis creditur. Ostenditur hîc *Pico* mons altissimus; in quo Adamum primum hominem sepultum tradunt; magnorumque hominum ibidem monstrantur vestigia. (4) Insula hæc fert arbores perpetuò floribus aut fructibus onustas, ut sunt mala Assyria incredibilis suavitatis, mala medica, citria optima, aurantia, limones aliique fructus nobilissimi. Fert auri argentique metalla & lapides pretiosos: item aromata, Cardamomum, Caryophyllum, piper & alia; magnamque copiam cinnamomi. Producit quoque omne genus ferarum, elephantosque nobilissimos. Incolæ plerique incedunt nudi, genitalibus tamen contectis, magiæ dediti, & superstitionibus gentilium. Lusitani eò Christianam fidem primùm intulerunt. Hi urbem (d) *Colombo* munierunt. Regia sedes in hac insula Ceilon est (e) Candi; unde Rex Candi vulgò vocatur. *Is Belgas* invitàrat adversus Portugallos ejiciendos. Castellum igitur exstruxerunt in eo loco, qui vulgò (f) *Punte de Galle* dicitur: Inde (g) Negumbo magnam & munitam urbem Portugallis extorserunt; quam, Anno 1643 amissam, sequenti statim anno recuperârunt. Anno 1651 ab iisdem expugnatum est (h) *Calutre* castellum munitum: atque Anno 1656 *Columbo* quoque ejecerunt Portugallos. XX milliaribus Columbo distat (i) *Manara* insula, in qua Margaritarum dives captura; eam etiam Belgæ ademerunt Portugallis anno 1658. Ferunt Hollandos hodie, ejectis inde Portugallensibus, omnem tenere insulam. Præter has insulas in istis partibus Orientalibus celebris est (k) *Amboina* cum adjacentibus insulis caryophyllorum ferax: Castellum ibi est (l) *Victoria* dictum. (m) *Banda* in qua Belgarum castellum *Nassovia* cum insulis VI circumjacentibus, quam Belgæ armis expugnatam tenent; unde nuces afferuntur myristicæ, & mastix: itemque (n) *Timor* sandali albi & flavi ferax insula. Sunt etiam in Mari Indico è regione capitis Comorini (o) *Maldivæ insulæ*, quarum aliquot censentur millia: harum aliæ habitantur; aliæ sessoribus vacuæ sunt. Cæterum (p) *Islas de las Velas*, quæ ab Auctore nostro hic memorantur, à *Magellano* primum ita sunt appellatæ, illudque impositum nomen à *genere velorum*, quibus utuntur insulani. Aliis vocantur (q) *Islas de Ladrones*, h. e. *Latronum seu furum insulæ*, à nefariâ incolarum consuetudine furandi.

(a) Mindanao. (b) Calamianes seu Paragoya. (c) Ceilon ins. (d) Colombo urbs. (e) Candi. (f) Punto de Galle. (g) Negumbo. (h) Calutre. (i) Manara. (k) Amboina Insula. (l) Victoria. (m) Banda ins. (n) Timor ins. (o) Maldivæ ins. (p) I. de las Velas, seu (q) I. de Ladrones.

(1) *Omnium Philippinarum Hispanicæ ditionis clarissima.* (2) *Capitalem habet ejusdem Nominis, amplam & munitam.* Luyts. (3) *Intra gradum 6 & decimum lat. Borealis sita. Serpentes stupendæ molis & Mare & Terra nutrit.* Luyts. (4) *In fastigio Montis planus Lapis existit, cui grande Vestigium humani pedis impressum conspicitur. Credunt Indigenæ, Vestigium hoc esse primi parentis qui hinc in Cælum Sublatus est, ideoque id ipsis mira superstitione colitur, maxime sub anni initium quando Incolæ cujuscunque sexus & ætatis ipsum Religionis Gratia solent conscendere.* Luyts.

CAP. XII.

De Persarum Imperio.

I.

Persarum regnum. Ejus magnitudo.

PErsarum regnum antiquitus occupabat quicquid præter terras in Asia reliquum est; quin etiam Indiæ partem & Ægyptum, quæ antiquitus in Asia censebatur. Longitudine ab Hellesponto ultra Indi ostia mill. Germ. IↃCC. Latitudine, a Ponto ad Sinus Arabici fauces IↃ; quo spatio multæ regiones atque regna recensentur; de quibus ordine erit agendum. At primo loco eam partem narrabimus, quæ nunc *Persarum* sive *Sophorum* Imperium dicitur. Hoc

Persiæ Fines & magnitudo.

clauditur

Tab 39
p 336
PERSIA Sive SOPHORUM REGNUM cum ARMENIA ASSYRIA MESOPOTAMIA et BABILONIA
PONTUS EUXINUS
MARE CASPIUM Sive HYRCANUM
SINUS PERSICUS
MARE INDICUM
MARE RUBRUM
MEDITERRANEUM MARE
ARABIA FELIX
ARMENIA
Turcomania
Georgia
DAGESTAN
PARTHIA
MESOPOTA
Babylonia
Chaldæa
CARMANIA DESERTA
CHORASAN
MARGIANA
BACTRIANA
SABLESTAN
SIGETAN
ARACHOSIA
MEKERAN
MASCATE
BACHERIN
MASSA
NAGAIA
BUCHARA
Sogdiana
Cyprus
CILICIA
Paphagonia
Candahor

clauditur a *Septentrione* Hyrcano five Caſpio mari, & Oxo flumine, Caucaſoque monte; *ab Oriente* Indo; a *Meridie* mari ac Sinu Perſico; ab *Occaſu* Euphrate amne,& Tigri, qui in illum immergitur, Niphaticis jugis, & Araxe fluvio, qui in Hyrcanum mare evolvitur. *Longitudo* ejus eſt ab Araxis oſtio ad Indi oſtia mill. CCCCLX. *Latitudo* ab Oxo ad mare Perſicum CCLXX. 1 (1)

II. Regiones hic olim, *Gedroſia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachoſia*, *Paropamiſis*, *Bactriana*, *Margiana*, *Hyrcania*, *Aria*, *Parthia*, *Perſis*, *Suſiana*, *Aſſyria*, *Media*. Perſiæ Regiones.

REISKII.

1 (a) *Perſia* unde nomen, & unde *gens Perſica* olim adſumſerit ortum Græci quidem veteres diſquirunt; ſed plerique ad fabulas e diſquiſitione ſua profluunt. Hinc *Texeira* conqueritur, ſe nominis Perſici originem aſſequi non potuiſſe, cum facile antiqua ex hiſtoria potuiſſet. Cyrus enim Perſis equeſtrem diſciplinam adeo inculcavit, ut equitatu illi valerent maxime, ac lege cavit publica ne quis ſuorum, quos equo inſtruxerat, φανῇ πεζὸν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν ἐάν τ' ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, *adpareret pedes incedens*, *ſive multum ſive parum viæ conficiendum eſſet*, Xenophon lib. I. Cyropæd. Ex hoc novo inſtituto denique factum eſt, ut regio פרס *paras*, & hujus incolæ פרסאין *Perſæ* i. e. *equites* dicerentur. Nam Hebraice Arabiceque פרס *equum*, פרום *equitem* notat. Hinc ante Cyri tempora nullus ſcriptor, neque Moſes, neque Propheta Perſarum meminit; ſed in libris Chronicorum, Ezechiele, Daniele, Eſdra & cæteris frequens horum ſit mentio. Hebræa quippe nomina כות ועילם (b) *Chut* & *Elam* ex uſu veteri magnam Perſidis partem incluſeruut, teſte Joſepho lib. I. Antiquit. qui Ἔλυμον καὶ ἐλυμαίους Περσῶν ἀρχηγέτας *Elym & Elymæos Perſarum generis auctores* commemorat: Amplius Chutam is ipſe regionem in Perſide ac fluvium cognominem locavit. Strabo etiam lib. XV, Suſiæ conjungit (c) ἐλυματικὴν ἢ ἐλυματιτικὴν, i. e. *Elymaticam* aut *Elymatiticem*, Hinc *Elam & Madai*, h. e. Elymæos & Medos frequentius in ſacro codice connecti locis pluribus Bochartus lib. II. c. 2. comprobat. Sic ergo ultima nominis & gentis origo ſibi perſpicua conſtabit.

BUNO.

(a) Perſis unde dicta. (b) Chut Elamque. (c) Elymatica.

(1) Maxime ab Ortu in Occaſum ſeſe explicat inter Imperium Magni Mogolis & Turciam Aſiaticam, quæ Longitudo gradus xxx ſupergreditur: Minus a Borea in Auſtrum excurrit ſita intra gradum 25, & 43, Lat. Borealis, at uſque ad Gradum 45 a Rolbe extenditur. Aer Perſiæ in diffuſiſſimo hoc Imperio longe variat; qua Mari propinquat in parte Auſtrali, fervet vehementiſſime. In parte Media fervor & frigus vices quolibet ſemeſtri alternant. In parte Boreali Hyems ſat acris eſt. Scatet Perſia montibus eximiæ altitudinis qui propugnaculorum vicem præbent. Pars Maxima illorum ſterilis: Inveniuntur alii divites ſalis foſſilis, æris, plumbi, ferri, Chalybis, non autem Argenti aut Auri. Pauciſſimis irrigatur fluminibus, nullo quod liceat navigare. Princeps eſt Araxes qui ex Armenia in Mare Caſpium defluit. Solum fructus gignit quales Francia, ſed parciore proventu, nec ſapor adeo delicatus eſt. Flores magnopere laudantur, Vinum variat, datur notæ optimæ & Minoris. In parte Septent. Integras Sylvas ex Moris habent, unde Numeroſiſſimi Bombyces & Serici maxima Copia. Mora quoque alba unde Cancris fluviatilibus Nutrimentum. Aſinos Arabicæ generis celerrimos habent, Camelos plurimos, armenta & pecora diverſi generis. Locuſtis Infeſtatur Seges. Gemmas & Uniones Terra ac ſinus Balſorenſis gignit. Perſæ Aſtrologiæ & futurorum Scientiæ dediti ſſimi; Artis Simulandi periti; Sumptuoſi; Veſtes diſcolores, Venerem, Tabacum, Opium ſupra Modum Expetunt. Ædificia ob Lapidis & Ligni penuriam ex terra conficiunt. Religio Triplex; Mahumedana quam Rex Magnates & maxima pars ſubditorum ſequuntur; Religio item Gaurorum & Armeniorum. Rex Imperio fruitur deſpotico: Filius Natu Major ſuccedit, qui ut tutior ſit dominatus, oculos patribus & cognatis Sexus Maſculini eruit. Luyts.

CAP. XIII.

Gedrosia, Carmania, Drangiana, Arachosia, Paropamisis, Bactriana, Margiana, Hyrcania, Aria, Parthia. (1)

I.

GEDROSIA.

Gedrosiæ populi, regiones, fl. & urbes.

α GEdrosiæ, quæ nunc *Khesimur* & β *Guzarate*, populi fuerunt *Arbitæ*, *Parsiræ*, *Musarnæi*, *Rhamnæ*; Regiones *Paradene*, *Parisene*. Flumen nobile γ *Arbis* sive Arabis. Urbes inclytæ δ *Parsis*, caput regionis, ε *Arbis* & ζ *Cuni*.

CARMANIA.

Carmaniæ populi,

II. η *Carmaniæ* veteris nunc regiones sunt *Kirman*, *Goadel* & *Ormuz* regnum. Populi in ea quondam *Isatichæ*, *Zuthi*, *Gadanopydres*, *Camelobosci*, *Sozota*, dicti, *Agdenites*, *Rhudianæ*, *Ares*, *Charadræ*, *Pasargadæ* & *Armozæi*. Regiones, *Modomastice*, *Parepaphitis*, *Cabadina*, *Chantonice*. Flumen *Samydaces*. ϑ Mons *Semiramidis*. Urbes ι *Carmana*, *Samydace*, *Alexandria*, κ *Armuza*.

Regiones, urbes, fl. & inf.

DRANGIANA.

Drangianæ populi & urbes.

III. λ *Drangiana*, [g] nunc *Sigestan* [h], populi *Darandæ*, & *Batrii*, Regio *Tatacene*. Urbes inclytæ, μ *Ariaspe*, ν *Prophthasia*.

ARA-

(1) *Quo pacto veteres provinciæ cum hodiernis consentiant Luytsius indicat ut sequitur. Gedrosia videtur fuisse nonubi bodie Guzarata, sed ubi Sinda, aut juxta alios Macrana; Carmania ubi hodie Cermania, Drangiana ubi Segistiana, Arachosia ubi Regnum Hajacanum pars Imperii Magni Mogolis & Candabaria; Paropamisis ubi Sablestania; Bactriana ubi Usbechia seu Transoxiana, pars Australis Magnæ Tartariæ; Margiana ubi Corassania; Hyrcania ubi Maranderana; Ariæ pars Orientalis ubi etiam Sablestania; Parthia, ubi pars Occidentalis Corassaniæ & Orientalis provinciæ Hidrack-Agemi.*

BUNONIS.

α (a) *Gedrosia* [a] terminatur ab Occasu Carmaniâ alterâ: à Septentrione Drangianâ & Arachosiâ; ab Ortu India cis Gangem; à Meridie Oceano [b] Indico [c].

β (b) *Guzaratta*, quæ hodie dicitur regio, trans Indum jacet fluvium, qui Gedrosiæ versus Ortum terminus est.

γ (c) *Arbis fl.* Nigro hodie dicitur *Berbero*; verum Oleario aliisque *Ilmene*. Ad ostium Arbis (d) *Portus* collocatur *Mulierum*.

δ (e) *Parsis* Parsirarum habetur caput; ad Arbim fl. ponitur: itemque

ε (f) *Arbis* Arbitarum.

ζ (g) *Cuni* interius ponuntur.

η (h) *Carmania* duplex erat; *Deserta*, quæ habet ab Occasu Persidem, à Septentrione Parthiam, ab Ortu Drangianam [d], à Meridie alteram Carmaniam [e]. Terminatur *Carmania Altera* [f] à Septentrione Carmania deserta; ab Ortu Gedrosia; ab Occasu Perside & Sinu Persico; à Meridie Indico mari. Hæ duæ nationes fere nihil memoratu dignum habent. Cyrus primus Persarum Monarcha Darium Medum, ex Babyloniorum Regibus ultimum, prælio victum & deditione captum, huic provinciæ Carmaniæ præfecit.

ϑ (i) *Mons Semiramidis* ad Persici Sinus ostium est.

ι (k) *Carmana* Carmaniæ caput, corrupto nomine hodie videtur dici *Carwans*.

κ (l) Ab *Armuza*, regni *Ormuz* nomen haud dubie reliquum est.

λ (m) *Drangiana* ab Occasu clauditur Carmaniâ desertâ; a Septentrione Ariâ; ab Ortu Arachosiâ; à Meridie Gedrosiâ.

μ (n) *Ariaspe* in Occasum sita erat ad Ariam. Quibusdam videtur esse *Gobinan*.

ν (o) *Prophthasia* inter Alexandriam Ariæ ad Occasum 199, & Arachosiam ad Ortum 200 mill. passuum posita est, teste Plinio [i]: Verum secundum Strabonem [k] multo major est distantia ab Alexandria.

HEKELII.

[a] Hodie *Circan*.
[b] S. Pelago.
[c] Est a. hæc Regio ut plurimum deserta, arenis pro-

(a) Gedrosia. (b) Guzaratta. (c) Arbis fl. (d) Portus mulierum. (e) Parsis. (f) Arbis. (g) Cuni. (h) Carmania. (i) Mons Semiramidis. (k) Carmana. (l) Armuza. (m) Drangiana. (n) Ariaspe. (o) Prophthasia.

ARACHOSIA.

IV. ξ *Arachosiæ*, nunc *Candahor*, populi *Margyetæ*, qui ante *Arimaspi*, postea *Euergetæ* dicti, *Sydri*, *Roplutæ*, *Eortæ*. Urbes ο *Arachotus*, π *Alexandria*. Arachosiæ populi & urbes.

PAROPAMISIS.

V. ρ *Paropamisidis*, quæ nunc *Sablestan*, populi *Bolitæ*, *Aristophili*, *Ambantæ*, *Parietæ*, *Parsii*. Urbes claræ, σ *Carura*, quæ & *Ortospana*, *Naulibis*. Paropamisidis populi & urbes.

BACTRIANA.

VI. τ *Bactriana* nunc υ *Corasan* dicitur; Populi olim, *Salataræ*, *Zariaspæ*, *Chomati*, *Comi*, *Acinacæ*, *Tambyzi*, & *Thocarorum* magna *gens*; *Maricai*, *Scordi*, *Varni*, *Savadii*, *Orsiti*, *Arimaspi*. Urbes duæ regiæ; φ *Bactra* & *Ebusmi*. Claræ item χ *Maracandæ*, ψ *Charracharta*. Bactrianæ populi & urbes.

MAR-

profundissimis involuta, aquis inops, (licet æstate imbres habeat) & Solis ardoribus obnoxia; unde sterilis est; tamen nonnulla fert Aromata, *Nardum* imprimis & *Myrrham*.

[d] Seu *Ariam*.

[e] Dicitur a. *Deserta*, quoniam in ea nulla sunt Oppida, sed tantummodo Pagi aliquot dispersi, ob Solis malignitatem & Aëris intemperiem, estque plana tota ac æstuosa. Hodie à nonnullis dicitur *Dulcinda*.

[f] Ab aliis *Major* vocata.

[g] *Mercatori*.

[h] *Nigro*, v. *Segestam*.

[i] Lib. VI. H. N. c. XVII. p. 88. lin. 33.

[k] Lib. XI. p. 126. Tom. II. *Oper*.

BUNONIS.

ξ (a) *Arachosia* terminatur ab Occasu Drangianâ; à Septentrione finibus Paropamisidis; ab Ortu Indiâ cis Gangem; à Meridie Gedrosiâ.

ο (b) *Arachotus* non solum fuit urbs in Arachosia; verum etiam lacus [l] & fluvii nomen. Plinio [m] Arachosiorum appellatur opidum; Solino [n] Arachosia, eadem *Cophes* est à Semiramide condita.

π Alexandria hæc [o] ad Arachotum ponitur fluvium [p].

ρ (c) *Paropamisis* ab Occasu habet Ariam, à Septentrione Bactrianam, ab Ortu Indiam cis Gangem, à Meridie Arachosiam. Nomen habet [p] à *Paropamiso* (d) monte, qui huic regioni imminet.

σ (e) *Carura*, quæ & *Ortospanum* Plinio, inter Arachosiorum urbem 250, & Indum flumen 337 mill. pass. distabat.

τ (f) *Bactriana* [q] olim mille urbibus clara, regnum Zoroastris sapientissimi, & doctissimi, clauditur ab *Occasu* Margianâ; à *Septentrione* & *Ortu* Sogdianâ; à *Meridie* Ariâ & Paropamiside.

υ *Corasan* [r] hodie ampla regio est: quæ angustis Bactrianæ terminis non continetur. Cæterum Bactrianam terram, quod tradit Q. Curtius, [s] magna ex parte steriles arenæ tenent, squalidaque siccitate regio est; quum vero venti à Pontico mari spirant, quicquid sabuli in campis jacet, converrunt; quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quam Lux; ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt; & nitor siderum caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arenâ obruit.

φ (g) *Bactra*, seu Bactrum regionis caput, hodie *Bagdasan* aut *Budasan*, sub Paropamiso monte sita sunt. (h) *Bactrus* amnis præterit mœnia, is urbi & regioni dedit nomen: hodie *Buchian*, aliis *Bocchara* ex Tauro monte effluit, Bactrianamque regionem irrigat; ipsa Bactra alluit; & demum Oxo fl. miscetur [t].

χ (i) *Maracanda* Sogdianorum urbs & regio est.

ψ (k) *Charracharta* apud Oxum fl. est à Bactris versus occasum sita; hodie vulgo *Chiartachar*. De cætero, Bactriani homines senio aut morbo confectos canibus, ad hoc nutritis, devorandos objiciebant. Eorumque moribus sponsas cum servis & advenis impune misceri tradit Plinius.

HEKELII.

[l] Quem *Ammianus Marcellinus* ARACHOTOS-CRENE vocat.

[m] Lib. VI. *Hist. Nat.* c. XVII. p. 88. lin. 33.

[n] In *Polyh.* Cap. LXVII, fol. 122. lin. 8.

[o] Ab *Alexandro* M. victis *Paropamisadibus*, condita.

[p] Meminit ejus *Curtius*, Lib. VII. cap. III. Sect. 23. & Lib. IX. c. X. Sect. 7.

[q] Hodie *Batter* à *Ramusio* dicta.

[r] S. *Charassan*.

[s] Lib. VII. c. IV. Sect. 27. seqq.

(a) Arachosia. (b) Arachotus seu Cophes. (c) Paropamisis. (d) Paropamisus m. (e) Carura seu Ortospanum. (f) Bactriana regio. (g) Bactra. (h) Bactrus fl. (i) Maracanda. (k) Charracharta.

MARGIANA.

Marginæ populi.

VII. Populi ω *Marginæ*, quæ nunc *Elsabas* [v], *Derbicæ*, *Massagetæ* è Scythia huc transgressi, *Parni*, *Daæ*, *Tapurni*. Urbium clarissima α *Antiochia Margiana*, ante *Alexandria* dicta; post vero *Seleucia*.

HYRCANIA. (1)

Hyrcaniæ populi & urbes.

VIII. Populi β *Hyrcaniæ*, (unde proximum mare Hyrcanum dicitur) *Maxeræ*, *Astabeni*, *Chrindi*. Regio *Arsitis*. Caput regionis γ *Hyrcana*; inde *Amarusa*.

ARIA.

Ariæ populi & urbes.

IX. δ Ariæ, nunc *Diargument*, populi, *Nisæi*, *Astaveni*, *Musdorani*, *Cassirotæ*, *Obares*, *Elymandri*, *Borgi*. Urbes ε *Aria*, ζ *Alexandria*, *Bitaxa*.

PARTHIA.

Parthiæ regnum & urbs.

X. η *Parthiæ*, nunc *Arac*, regiones sunt, *Comisene*, *Parthiene*, *Paratauticene*, *Tabiene*, cujus gens *Sobidæ*. Caput regni ac regia ϑ *Hecatompylus* à centum portis dicta. 1

CAP.

(1) *Luytsio, hodie Mazanderana, solum habet paludosum & Copiam Insectorum incredibilem, quæ simul ac ardor æstivus paludes siccat, emoriuntur, & aerem sicut & educti ex paludibus halitus, valde inficiunt. Agris gaudet fæcundissimis.*

BUNONIS.

ω (a) *Margiana* terminatur ab *Occasu* Hyrcania; à *Septentrione* Scythiâ; à *Meridie* Ariâ; ab *Ortu* Bactrianâ.

α (b) *Antiochia* illa quibusdam hodie est *Indion* urbs. Est (c) Margiana Solino [x] cœli ac soli commodis inclyta regio. Vites ibi esse Strabo [y] prodidit, quarum stipitem duorum vix hominum ulnæ complectantur.

β (d) *Hyrcania* terminos habet à *Septentrione* mare Hyrcanum sive Caspium; ab *Occasu* Mediam; à *Meridie* Parthiam; ab *Ortu* Margianam. In Hyrcania multos gigni Pantheras & tigridas auctores tradunt. Est illa summæ fertilitatis, maxime vini & frumenti.

γ Ab urbe (e) *Hyrcania* regioni nomen est, quæ putatur hodie esse *Cassan*.

δ (f) *Aria* optimi vini, quod tres ferebat ætates, ferax, à *Septentrione* contermina est Marginæ & Bactrianæ; ab *Occasu* Parthiæ & Carmaniæ Desertæ; à *Meridie* Drangianæ; ab *Ortu* Paropamisidi; quibus locis hodie est *Chorasan*, & *Heri*.

ε *Aria* ea putatur, quæ hodie *Heri* dicitur. [z]

ζ (g) *Alexandria* Alexandri Macedonis auspiciis condita ad (h) *Arium* ponitur fluvium, inter Hecatompylon & Bactra; Sunt qui *Burgian* hodie dici volunt.

η (i) *Parthia*, hodie *Erak* seu *Arac*, ab Occasu habet Medos; à *Septentrione* Hyrcaniam; ab Ortu Ariam; à *Meridie* Carmaniam desertam.

ϑ (k) *Hecatompylus* à centum portis nomen sortita, sicut & Thebæ Ægypti urbs. Eodem putatur fuisse loco, quo hodie *Ispahan*, Regum in Persia nunc sedes [a]. Parthi temulentiæ notantur, unde proverbium, [b] *Parthi quo plus biberint, eo plus sitiunt*: In Venerem olim adeo proclives, ut sororibus matribusque miscerentur, Tertulliano teste. Furta apud illos impunita erant: mentiri tamen putabant turpissimum. Ab infantia pileis & tiaris utebantur, unde capita illis fragilia. Parthos, postquam, Alexandro defuncto, defecissent, ac proprium regnum candidissent, tradit Plinius, [c] duodeviginti regna suo imperio fuisse complexos. Omnium Orientalium populorum isti maximè Romanorum Imperium, quum potentissimum floreret, retuderunt.

HEKELII.

[t] *Bactrianum* Imperium æque ac *Parthicum Scythas* condidisse, *Justinus* Lib. II. c. III. Sect. 6. autor est.

[v] S. Castaldo *Jeselbas*.

[x] In *Polyh.* c. LXI. fol. 122. lin. 8.

[y] Lib. II. *Geogr.* p. 129. Conf. *Plinii* Lib. VI. c. XVI. p. 86. seq.

[z] Hæc Urbs Metropolis hodie Regionis est, cujus ambitus XIII Milliaria amplectitur. Et in hac quidem Urbe tanta est *Rosarum* optimi odoris copia, ut *Persæ* Urbem ROSARUM patria lingua *hanc* nuncupent.

[a] Meminit hujus Urbis *Curtius* Lib. VI. c. II. Sect. 15.

[b] Apud *Erasmum* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. XXI. p. 843. col. b.

[c] Lib. VI. H. N. c. XXV. p. 94. lin. 5.

REISKII.

1 (l) Carmania duplex, una *deserta*, & altera non modo arborum, sed vitium quoque *ferax*, quarum uvas bicubitales grandibus ac densis acinis nasci Strabo & Plinius testantur. Hinc Carmania כרמאן *Carman* ex Arabico atque Syriaco כרמא *Carma*, quod vitem significat. Huc (m) *Sabtecham* Chusi filium primo digressum conjicit ex urbe *Samydace* ac fluvio cognomine Bochartus. Ita gentes alias ab hujus posteris ortas colligit. (n) *Bactriana* vero regem

(a) Margiana. (b) Antiochia. (c) Margiana. (d) Hyrcania. (e) Hyrcania urbs. (f) Aria regio & urbs. (g) Alexandria. (h) Arius fl. (i) Parthia. (k) Hecatompylus. (l) Carmania. (m) Sabtecha. (n) Bactriana.

gem Zoroaſtrum exterminant, & poſt Trojana tempora hujus nominis magum ſuperfuiſſe, docent non ipſe ſolum Phal. Lib. IV. c. 1. ſed etiam Urſinus libro peculiari, atque Huetius Lib. I. propoſ. IV. c.5. Nam Cteſias regem cum Nino ad arma & prælia progreſſum *Oxyartem* nuncupat, (a) Deinde Zoroaſter nomine ſuo שרואסתר (b) *Aſtrorum contemplatorem* ſive Aſtronomum notat, ex Arabico שור *Sur*, i. e. contemplari, & Perſico סתר *Ster*, i. e. ſtella. Denique *Amia* & (c) *Ariania* Bocharto non provincia ſingularis, ſed Media eſt hujuſque pars aliqua ex veterum teſtimoniis Lib. III. c. 14. quaſi הדרא i. e. *montana.* (d) Parthiam & *Perſiam* ejuſdem nominis Schickardus in Tharich. p. 102, cum eoque inter veteres Solinus & Plinius fecerunt: Nam literæ Samech atque Tau inter ſeſe invicem ſunt permutabiles.

(a) Zoroaſter, (b) Aſtronomus maguſque. (c) Ariania. (d) Parthia.

CAP. XIV.

Perſis, Suſiana, Aſſyria, Media.

I.

PERSIS. (1)

Perſidis populi & urbes.

POpuli α Perſidis, quæ nunc *Farſi*, *Meſabatæ*, *Rapſii*, *Hippophagi*, *Suzæi*, *Megores*, *Stabæi.* Regiones *Paratacene*, *Miſdia*, *Mardiene*, *Toacene.* Urbium clariſſimæ, β *Perſepolis*, caput quondam imperii Perſici, omnium elegantiſſima; γ *Axima*, δ *Maraſium*, ε *Toace.* 1

(1) *Hodie Farſiſtania.*

S V-

BUNONIS.

α (a) *Perſis* terminatur à *Septentrione* Media; ab *Occaſu Suſiana*; ab *Ortu* Carmaniis duabus; à *Meridie* Sinu Perſico. Ora Perſidis inter oſtia Oroatidis fl. & fines Carmaniæ extenditur ſtadiis 4300, Strabone [a] auctore.

β (b) *Perſepolis*, in lib. Maccab. *Elymais* dicta, eo creditur fuiſſe ſitu, quo hodie urbs (c) *Schiras* ſive *Siras*: circa quam multa magnarum aliquando ædium ſuperſunt rudera. Ad (d) *Araxem* fl. qui Oleario hodie (e) *Bendemir*, urbs illa fuiſſe putatur: quam tamen alii ad (f) *Rhogomanem* fluvium collocant. Alexander Macedo à Thaide meretrice perſuaſus eam per temulentiam ipſe accendit ac delevit.

γ Fuit & alia (g) *Axima* in Salaſſis, quæ vulgo hodie *Ema.*

δ (h) *Marrhaſium* olim urbs clara, ac Perſepoli finitima: hodie *Marazu* vulgo vocatur.

ε (i) *Toace* urbs regioni nomen dedit, quæ inter dextras Rhogomanis fl. ripas, & litora Sinus Perſici extenditur. In eadem Perſide quoque fuit (k) *Paſagarda*, [b] *Paſargarda* ſeu potius *Parſagada*, à Cyro condita urbs nobilis, magorumque caſtellum, ubi Cyri Regis ſepultura, & (l) Monumentum, Solino [c] & Strabone [d] teſtibus. Videtur eo fuiſſe loco, quo hodie arcis *Chilminar* ſeu (m) *Tzilminar*, rudera vidit & ſcrutatus eſt Mandelſlo, ac alii. Frequentes iſtæ columnæ ex polito marmore factæ uno loco poſitæ, monumenti illius forte reliquiæ ſunt. *Paſagarda* autem dicta urbs illa, quaſi dicas *Perſarum caſtra*; quod in bello Cyri contra Aſtyagem, ibi Perſarum caſtra fuiſſent, in cujus victoriæ memoriam hæc urbs à Cyro condita. Cæterum Perſæ olim deliciis adeo operam dediſſe feruntur, ut *menſa Perſica*, & *deliciæ Perſicæ* venerint in proverbium [e]. Solem [f] colebant, per quem ſolemne illis erat jurare. Ex Perſarum Regibus Coſroës, ſapientiæ eruditæ amans, Platonem & Ariſtotelem in Perſicam linguam transferri curavit.

HEKELII.

[a] Lib. XV. p. 481.

[b] *Paſagardia.*

[c] In *Polyb.* c. LXIX. p. 141. lin. ult.

[d] Loc. jam cit. p. 482.

[e] Hi Populi dicunt, eum eſſe reliquis formoſiorem, qui ſit albus, & naſum aduncum habeat, quemadmodum ſcribit *Julius Mancinus* lib. de *Decoratione*, *Venetiis* ap. *Juntas* A. M.DCI. in fol. min. impr. c. VIII. p. 15. fac. a.

[f] Quem *Mithram* vocabant.

REISKII.

1 Mirum dictu eſt, quam parum veteres in diſtinguendis Perſiæ regionibus, & urbibus digerendis conveniant: Quare nemini mirum videbitur, novos Auctores provinciis ad ſtatum præſentem & civitatibus comparandis plane diſtrahi. Perſia & Perſis ex uſu veterum aut *nomen totius*, aut *unicæ partis* erit: Hanc Arabes Perſicique Geographi *Pars* aut *Parſiſtan* nominant. (n) Paſargadas urbem gentemque cognominem facta metatheſi צרש--נגד i. e. *Perſicum exercitum* interpretatur: Suſianam & Suſam ab *liliis* שושנין *Suſanin* dictam: *Elymaida* ibidem ab Elamo Noachique poſteris: (o) *Perſepolin*, quæ nunc Chiliminira dicitur, Cyro ſepulto Voſſius in Not. ad Pompon. vindicavit Lib. III. c. 8. (p) Aſſyria tam late patuit, ut Syriam ex uſu atque ſenſu veterum contineret; Aſt hæc terra proprie, aut ſpecialius

(a) Perſis. (b) Perſepolis (c) Schiras. (d) Araxes fl. (e) Bendemir. (f) Rhogomanes fl. (g) Axima. (h) Marrhaſium. (i) Toace. (k) Paſagarda. (l) Monumentum Cyri. (m) Tzilminar. (n) Parſargadas. (o) Perſepolin. (p) Aſſyria.

S U S I A N A.

Susianæ populi, flumina & urbes.

II. ζ *Susiana*, quæ nunc η *Elaran*, gentes Elymæi, quorum regio *Elymæa* vel *Elymais*; *Cossæi*. Regiones *Melitene*, *Cæbamene*, *Characene*, *Cissia*, *Chaltapitis*, & campus *Dera* sive *Derius*, omnium fertilissimus. Fluvii nobiles, *Mosæus*, ϑ *Oroates* & ι *Eulæus*, tam limpidis aquis, ut nullas alias reges bibere voluerint. Urbes claræ, κ *Susa* & *Tariana*.

Assyriæ regiones, populi, fluvii, & urbes.

III. λ *Assyriæ*, nunc μ *Cusistan*, regiones notiores fuere, *Arrapachitis*, *Sitacene*, *Adiabene*, *Apolloniatis*, *Calacene*, *Arbelitis*. Populi *Goramæi* & *Cambatæ*. Fluvii in Tigrim defluentes ν *Lycus*, *Caprus*, & *Gorgus*. Urbes insigniores, *Ninus*, quæ ξ Ninive in Sacris literis quondam clarissima, à *Nino* condita; ο *Ctesiphon*, Parthorum regia, & π *Arbela*, quondam vicus, ubi Darium vicit Alexander Magnus.

M E D I A.

Mediæ populi, urbes, fluvii & montes.

IV. ρ *Mediæ* quæ nunc σ *Sarch* dicitur, populi celebres fuere *Caspii*, à quibus

alius dicta terminis arctis includitur Adiabene aliis vocata ex Chaldaico דיאבה i. e. *ab lupo*, aut *fluvio* potius, quem Diava prisci nominant. (a) Tres interim conflictus Alexandri cum Dario Codomanno Curtius, Arrianus, Plutarchus & Diod. Siculus memorarunt. Primus ad *Granicum* Phrygiæ amnem, secundus ad *Issum* Ciliciæ urbem, tertius ad *Arbelam* sive *Gaugomelam* contigisse legitur. Primas Mediæ origines ex Madao, uno inter Noachi posteros, supra deduximus. (b) *Ecbatanam* Bochartus ex mœnibus arcis diversi coloris, & Arabico אעבתה *agbatha* aut *diversis coloribus* arcessit: Observationes egregias idem de aliis provinciis & urbibus; de portis Caspiis & montibus Bechmannus in Notit. Geograp. c. 7. suppeditat.

B U N O N I S.

ζ (c) *Susiana* hebet à *Septentrione* Assyriam; ab *Occasu* Babyloniam; ab *Ortu* Persidem; à *Meridie* Persicum Sinum.

η Hodie *Chusistan* seu *Cusistan* vulgò appellatur.

ϑ (d) *Oroates* inter Susianam & Persidem interjacens, utriusque habetur limes; Curtius tamen fluvium, qui Susianam à Perside disterminat, [*g*] vocat (e) *Pasitigrim*. *Susam* urbem sitam fuisse ad flumen *Ulai*, discimus ex Sacris S. Dan. 8. quod congruit cum

ι (f) *Eulæo*: At *Choaspen* amnem admodum delicatam Persarum Regibus aquam vehere tradunt Herodotus, Strabo, Plinius, Solinus. Salmasius in Solini cap. 37; eundem fluvium (g) *Choaspen* veteribus, recentioribus *Eulæum* vocari tradit.

κ (h) *Susa* urbs à Dario Histaspis filio condita est. In ea templum fuit Dianæ Susianæ: referente Solino [*h*]. Sita fuit à Persepoli 272 mill. pass. Adeo mollis & delicata fuisse scribitur, ut Persarum Reges propter amœnissimam cœli plagam, ibi hyberna haberent sua. In Susiana adeo fertile solum esse tradit Strabo [*i*], ut & hordeum & triticum in planitie centuplum ferat, nonnunquam etiam ducentuplum.

λ (i) *Assyria* ab *Assur* Semi filio dicta, clauditur à Septentrione Armenia Majore; ab Occasu Mesopotamia & Tigri flumine; à Meridie Susianâ; ab Ortu Mediâ.

μ *Assyria* hodie dicitur Arziri à capite suo quod est *Arzirum*, ubi residet Beglerbegus: vocatur quoque *Adrinza*, *Azamia* & *Mosul*.

ν *Lyci* nomen pluribus fluviis impositum legitur. Est quippe (k) *Lycus* fl. in Sicilia: itemque in Paphlagonia, in Phrygia, in Cappadocia & in Schythia Europæa. Hic verò *Lycus* fl. in Armenia exoritur; ac inter fluvium, cui *Bomado* nomen; & *Arbela* decurrit.

ξ (l) *Ninive* urbs secundum Sacras Scripturas ab *Assure* condita est, at profani auctores ejus urbis initium ascribunt *Nino*: hodie *Mosul* vulgo dicitur, ad Tigris fl. ripas jacens; ejusque ambitus constabat stadiis 490, teste Diodoro Siculo.

ο (m) *Ctesiphon* pagus fuit Assyriæ amplissimus, in Tigris altera ripa; è regione Seleuciæ urbis, à Parthis in odium illius urbis, à qua 3 mill. pass. aberat; exstructus.

π (n) *Arbela* fuit ex Mesopotamia venienti trans Tigrim Orientem versus. Verùm prælium illud inter Darium & Alexandrum non factum est ad *Arbela*, sed ad (o) *Gaugamela*. Nominat verò Curtius [*k*] Arbela, tanquam locum celebriorem, neque longe Gaugamelis distantem. Assyrii fuere (p) *Tatianus*, cujus oratio Græca contra gentes extat, cum Commentationibus Gesneri: item (q) *Abelfœdas* Cosmographus, Ptolemæo qui putatur major, à Postello ex Oriente Venetias allatus.

ρ (r) *Media* finitur ad *Septentrionem* Caspio sive Hyrcano mari; ad *Occasum* Armeniâ Majore & Assyriâ; ad *Ortum* Hyrcania & Parthia; ad *Meridiem* Perside.

σ Hodie *Media* vulgo dicitur *Servan*, seu (s) *Schirwan*.

H E K E L I I.

[*g*] Lib. V. c. III. Sect. 1.
[*h*] Cap. LVIII. p. 141. lin. 10.
[*i*] Lib. XV. p. 488. Tom. II. Oper.
[*k*] Lib. IV. c. IX. Sect. 9.

BUNO-

(a) Alexandri cum Dario prælia. (b) Ecbatana. (c) Susiana. (d) Oroates. (e) Pasitigris. (f) Eulæus fl. (g) Choaspes fl. (h) Susa. (i) Assyria. (k) Lycus fl. (l) Ninive. (m) Ctesiphon. (n) Arbela. (o) Gaugamela. (p) Tatianus. (q) Abelfœdas Cosmog. (r) Mediæ fines. (s) Schirwan.

bus mare proximum *Caspium* vocatur, quod & *Hyrcanum* ab *Hyrcanis*; & τ Caspiæ portæ ab illis; *Cadusii*, *Geli*, *Dribyces*, *Avarici*, *Mardi*, *Carduchi*, *Gondieni* postea dicti; *Marundæ*, *Margasi*, *Sagartii*, *Tapuri*, *Sidices*, *Vadassi*. Regiones, *Atropatia*, *Choromiterne*, *Sagrianica*, *Ragiana*, *Daritis*, *Zapavortene*, *Syromedia*. Urbium notissimæ, υ *Ecbatana*, φ *Arsacia*, χ *Cyropolis*, ⚓ *Europus*. Fluvii celebres, ω *Cambyses*, α *Cyrus*, ϐ *Mardus*, qui & Amardus; γ *Strato*, *Corindas*. Montes, δ *Coronus*, ε *Jasonius*, ζ *Orontes*, η *Zagrus*, ϑ *Choatras*.

CAP.

BUNONIS.

τ (a) *Caspiæ portæ*, quod Solinus c. 60 tradit, panduntur itinere manufacto longo octo millibus passuum. Nam latitudo vix est plaustro permeabilis &c. [l] Portas istas quoque describit Plinius l. 6. c. 11. [m] & c. 14. ponuntur haud procul à Caspio mari, Mediam à Parthia separantes: ab Ecbatanis mill. pass. Portas istas Caspias ad *Derbend*, quod hodie ibidem opidum est, fuisse putat Olearius, quin imo ipsum opidum (b) *Derbent*, Alexandriam illam esse judicat, de qua Curtius l. 7. cap. 3. sub finem. (1)

υ (c) *Ecbatana* à Seleuco, teste Plinio [n] exstructa sunt; sed Dejoces ejus urbis conditor habetur Herodoto [o]. Heic æstivarunt Persarum Reges: sicut hiemarunt Susis; in Persepoliis per autumnum morati sunt: sicut Babylone reliqua parte anni: *Athenæus*. Fuit urbs illa Mediæ metropolis, quinque milliaribus Germanicis à mari Caspio jacens; postea (d) *Tabris*, ac corrupte *Tauris* nonnullis dicta videtur. Eadem aliquando Regum Persarum, qui *Sophi* appellantur, fuerat sedes; quam inde pulsi transtulerunt *Casminum* & *Sulthaniam*, quæ olim *Tigranocerta*. Heic excellentissimi sunt omnium rerum artifices; unde Soleimannus quum eam cepisset urbem, istorum bonam partem traduxit Constantinopolin. Palatium ibidem erat à Rege Assambero ad similitudinem antiquæ aulæ Cyri extructum. Disciplinæ Mathematicæ hic florere dicuntur.

φ (e) *Arsacia* hodie *Caslin* seu *Caswin* in Parthia ponitur Oleario. Ibidem Lokmanni, qui fabularum Arabicarum habetur auctor, ostenditur sepulchrum.

χ (f) *Cyropolis* hodie putatur *Sammachi*, *Summachi*, sive *Schamachia*, quam duorum dierum itinere à Caspio mari dissitam deprehendit *Olearius*; at Cyropolis à mari isto non tam longè abfuisse traditur. Cæterum Cyropolis illa à Cyro Syriæ urbe longe est dissita, quam tamen nonnulli pro eadem habent. Hujus in Syria urbis Episcopus fuit *Theodoretus*, cujus exstat Historia Ecclesiastica.

⚓ (g) *Europus* ea putatur urbs quæ in lib. Tobiæ [p] appellatur *Rhages*, vulgò hodie dicitur *Caffan*. Memoratur tamen in Syriæ quoque urbibus *Europus* ad Euphratem sita, quæ & (h) *Amphipolis* & *Thapsacum* Plinio [q] teste dicta est.

ω De (i) *Cambyse* & *Cyro* fluviis tradit Mela [r], eos ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editos, in diversa abire, perque Iberos, & Hyrcanos diu & multum distantibus alveis defluere; post non longe à mari eodem lacu acceptos, in Hyrcanum sinum uno ore pervenire.

α (k) Cyrus fl. hodie *Cur* vel *Kur* pluribus amnibus aliis receptis cum (l) *Araxe* Conjunctis, mare subit Caspium.

ϐ (m) *Mardus* fl. per Mardorum gentem [s] fluens à Caspio Mari recipitur, haud longè à Cyropoli, eumque hodie *Seri* appellari volunt. Sed Dionysius Afer tradit hunc Mardum fluvium per Apyros devolvi.

γ (n) *Strato* fluvius inde paulò ad Ortum ponitur, in quem sese exonerat (o) *Corindas*.

δ (p) *Coronus* mons, Tauri habetur pars, inter Mediam ad Occasum & Parthiam ad Ortum jacens.

ε (q) *Jasonius* Tauri etiam pars, est mons ingens ad lævam portarum Caspiarum situs.

ζ (r) *Orontes* Ecbatanis imminet.

η *Zagrus* Mediam separat ab Assyria, hodie *Adilbegian* dictus, Niphati monti finitimus.

ϑ (s) *Choatras* seu *Coatra* inter Mediam & Assyriam est.

HEKELII.

[l] Vid. *Petri Olivarii* in hunc *Solini* loc. *Scholia* doctissima.

[m] P. 85. qui multo errore *eas* sic dictas tradit.

[n] Loc. jam cit. lin 25. Meminit & *eorundem* Lib. V. c. XIX. p. 73. lin. 6. & lib. XXXI. c. II. p. 554. lin. 4.

[o] Lib. I. p. 21. *Edition.* ex interpr. *Laur. Vallæ* in fol.

[p] Cap. IV. 21. v. 9. & 15. vi. 7. &c.

[q] Lib. V. c. XXIV, p. 74. lin. 24.

[r] Lib. III. c. V. p. 219. lin. 15 seqq.

[s] Quam *Curtius* Lib. V. c. VI. sect. 17. *bellicosissimam & multum* à *cæteris* Persis *cultu vitæ abhorrentem* pronunciat.

REISKII.

(1) *Jacet in Limite Daghestaniæ ad Montis Radices inter Angustias ejus & mare Caspium, atque Baudrando teste adeo munita ut quemvis hostilem impetum possit sustinere, unde a Turcis ferrea porta appellatur. In Mediæ etiam parte hodie Ederbayan vocata sita est urbs Ardebila, nunc Ardevil inter nobilissimas Persiæ, ampla, dives, emporium celeberrimum, ubi Monumentum est Cha-Sei, Persarum Regis ejusq; nominis primi, ad quod Persæ ex omnibus provinciis Religionis ergo confluunt.* Luyts.

(a) Caspiæ portæ. (b) Derbent op. (c) Ecbatana. (d) Tabris, seu Tauris. (e) Arsacia, seu Caswin. (f) Cyropolis seu Schamachia. (g) Europus seu Rhages. (h) Amphipolis, seu Thapsacum. (i) Cambyses fl. (k) Cyrus fl. (l) Araxes fl. (m) Mardus fl. seu Amardus fl. (n) Strato fl. (o) Corindas fl. (p) Coronus m. (q) Jasonius m. (r) Orontes m. (s) Choatres m.

CAP. XV.

De varia imperii Asiatici mutatione, nova Sophorum regni descriptione; item de regno Ormutz. 1

I.

Asiæ varia imperia.

INitio rerum penes α *Assyrios* Asiæ, id est, terrarum quæ nunc sub *Turca & Sopho*, imperium stetit. Postea ad β *Medos* devolutum, ab his ad *Persas* per Cyrum translatum. Dein *Macedones*, Alexandro Darium debellante, occuparunt. Mox, cum pars Romanorum imperio cederet, γ *Parthi*, vilis antea atque ignava gens, potentissimum in Asia regnum condiderunt; magnis exinde cladibus Romanos afficientes, donec ipsi à Turcis & Saracenis afflicti fuerunt, regnumque eorum divexatum. Tandem Persarum nomen atque virtus in *Sophis* iterum emersit, δ Ismaële Rege potentiam Imperii sui maximè stabiliente.

RE-

REISKII.

1 Primum in Asia, quod emersit, (a) imperium fuisse *Assyrium* vel *Assyrio-Babylonicum*, non è sacris solum sed extraneis quoque historiis constat: Hujus vero duæ periodi fuerunt, (b) prior *uniti*, posterior *divisi*: Illa cum Belo Ninoque principium, & finem cum Sardanapalo habuit: Hæc cum Arbace Medorum, ac Beleso sive Phul-Belocho Assyriorum rege orta (c) *tres Dynastias* continuit, nempe *Medam*, *Assyriacam* & postremo *Babylonicam*, omnem sub Cyro denique finitam. Tum ergo Persia suis terminis conclusa, reges aut nullos, aut obscuros aliquando sustinuit. In Persicis tamen Emirkowandi annalibus vetustæ regum familiæ numerantur quatuor (d); Prima *Pisdadæorum*, secunda *Cajamiorum* ex iisque ultimus Darius Codomannus; tertia vero *Asganidarum*,& quarta *Chosracborum*, sive Susannidarum. Sub secunda ergo vel Cajamia stirpe imperium Persicum ab Alexandro Magno eversum concidit, illoque maturius defuncto duces bellici potestatem regiam usurparunt, in Media Pithon, in Persia Philotas, aliique in cæteris: Omnes ne Photius quidem ex Aviano Cod. 82. proferre potuit. Denique domesticis regum Syro-Macedonum bellis urgentibus A. V. C. 504, A. M. 3734, ante Christum 250, *Arsaces* Græce Αρσάκης, Persice *Aschki* à dominatu Syriaco descivit, regnumque invasit Parthicum, & posteris Askanidarum aut Arsacidarum epitheton reliquit. Ultimo horum *Arduwan* sive *Artabano* superato cæsoque, (e) Artaxerxes, Persice Ardschir Babekan, A. C. 225, regnum restauravit Persicum, itaque ad Jeldzegirdem viguit. Donec ab rege Persico interfecto ad (f) Chalifas Saracenicos A. C. 651, ab hisce ad (g) Bojitas A. C. 932, Turcicosque reges, quorum præcipuus Ortogrolbekus erat, ab illis ad (h) Tataros sub Hulacu Chan A. 1259; amplius ad Jingizkan & Timurlenk; Denique ad Sofos Persicos pervenit. Nam *Ismael* (i) *Sofi*, avo Soheicho & patre Scheich Hadar al Suphi ortus, cum ad Hosein Alin, è Chalifis prioribus quintum, prosapiam reduceret, ex Ali sectariis sive Alisequis collecto exercitu, & Wanda Mirza regulo prostrato *Aderbijanam* Persiæ provinciam A. C. 1500 sibi subjecit, *Schah* sive regis titulo sumpto: postea *Chorosanen* & *Candabaram* Scheibego & Arguno regibus peremtis domuit, vindex imperii Persici futurus. Plura si voles ex Elmacino & Abolfarajo peti possunt, item Tarich seu Chron. Persico Schickardi, ac nostris ad Chronicon Dreschleri additionibus.

BUNONIS.

α Penes *Assyrios* Asiæ imperium fuit per mille trecentos annos, à *Nino* usque ad Sardanapali interitum.

β Quod per *Arbacem* [*a*] ad *Medos* translatum est, anno mundi 3077 [*b*].

γ *Parthi* (k) *Arsace* duce à Syriæ regibus defecerunt, ut Justinus tradit, C. Attilio Regulo II & L. Manlio Longo II Consulibus, id est, anno mundi 3700; novumque Parthorum regnum condiderunt: Sed (l) *Artaxerxes* Persa cum Parthos tribus præliis superasset, interfecto Rege eorum Artabano, Persarum in Oriente restauravit imperium anno C. 226.

δ Hujus *Ismaëlis* origo aliquanto altius repetenda est. (m) *Hales* seu *Adly* Mahometis impostoris fuit & gener & patruelis, eidemque successit, & novæ sectæ autor exstitit, quum traditam superstitionem partim augeret, partimque mutaret. Verum dogmata ista non emerserunt, quod (n) *Omaris*, alterius Mahometis sectatoris & interpretis doctrina melior & potior existimaretur: donec circa annum C. 1350 regulus quidam, nomine (o) *Sophus* seu *Sophy*, ad Halym originem referens, illius doctrinam post longum tempus revocare ausus est. Hanc sectam sanctitatis opinione commendavit ejus filius (p) *Guines*, à Tamerlane in honore habitus. Iisdem artibus *Guinis* filius, (q) *Sicaidares Harduellis*

(a) Imperium Assyrio-Chald. (b) Aliud unitum, aliud divisum. (c) Tres hujus Dynastiæ. (d) Familiæ Regum Persarum quatuor. (e) Artaxerxes. (f) Chalifæ. (g) Bojitæ. (h) Tatari. (i) Sofi. (k) Arsaces. (l) Artaxerxes. (m) Hales seu Aaly. (n) Omar. (o) Sophus. (p) Guines. (q) Sicaidares.

REGNUM PERSARUM.

Persarum seu Sophorum regnum.

II. Nunc ε *Persarum* sive *Sophorum* universum Imperium in regiones divisum est, quorum nomina, *Sarc*, *Cusistan*, *Elaran*, *Farsi*, *Arac*, *Elsabar*, *Diargament*, *Corosan*, *Sablestan*, *Candahor*, *Sigestan*, *Chesimur*, *Kirman*, *Goadel*; quibus accedunt *Ormutz* peculiare regnum, & ζ *Guzarate* provincia, quam Indorum in Cambajæ regno diximus.

III. Urbium

ellis à patria dictus, sibi ac sectæ suæ auctoritatem conciliavit, quem *Assumbejus Usumcassanes* adoptavit generum. Ad hunc Sicaidarem, qui Halis disciplinam spargebat, quum ingens hominum multitudo indies conflueret, à Persarum Rege Rustano iste oppressus est cum plerisque istius factionis capitibus. Sed (a) *Ismael Sophus* Sicaidaris filius adhuc puer elapsus, ut adolevit, patris vestigia secutus, novam illam sectam evulgavit, eamque facundia & temeritate commendavit, adeoque ad summam pervenit potentiam. Victo denique & occiso rege, Persarum Imperium à Turcis ad indigenas post longa spatia retulit circa annum 1499, quod in hodiernum usque diem ejus posteri tenent; bellumque cum Ottomannis exercent fere continuum. *Ismaël* iste instituit *Kisilbasileros*, id est *rubra capita*: insigne est rubra tiara, ex qua 12 falces dependent. Successit huic filius *Scha Thamas*; huic *Aidar* anno 1575; huic *Ismaël*; huic *Scha Muhammed Codabenda*, anno 1577, sub quo regia sedes in urbem Casbin, & tandem Hispahan translata. Anno 1585, successit *Emir Hempiza*; huic *Scha Abas*; cum quo *Rudolphus* II, Imperator Rom. Anno 1600 fœdus contra Turcas pepigit: huic anno 1629, successit *Scha Sephi*, & huic *Scha Abas* puer XIII. annorum anno 1641. *Bizarus in Histor. Pers.*

HEKELII.

[*a*] Seu *Arbactum*.

[*b*] Conf. *Justini* Lib. I. *Histor.* c. III. sect. 2. seqq.

BUNONIS.

ε (b) *Persarum*, quod hodie est, regnum in Itinerario Olearii, cujus etiam Tabulam nonnullis partibus tamen locupletatam, adhibemus, his circumscribitur limitibus, ut habeat ab *Occasu* Euphratem; à *Septentrione* Oxum fluv. & mare Caspium, extenditurque Persarum imperium inter montes Armeniæ & Caspii maris litora qua occasum respiciunt, usque ad Tartaros Dagestanos & *Derbent*, quod postremum in his oris Persarum opidum est; ab *Ortu* terminatur Oxo fl. continetque extremam ad Orientem solem Persiæ provinciam *Candahor*, cujus finibus ab India separatur. Urbs *Candahor* à Persarum Rege *Schah Abas* obsessa & deditione Indis ejectis, recepta est anno 1649; à *Meridie* pertingit ad Sinum usque Persicum. Præcipuæ hujus regni provinciæ Oleario enumerantur, *Erak*, *Fars*, *Schirwan*, *Kilan*, *Adirbeitzan*, *Thabristan*, vel *Masanderan*, *Iran* vel *Karabach*, *Chorasan*, *Sablustan*, *Sitzestan*, *Kirman*, *Chusistan*, *Tzisirk*, *Diarbeck*. Ex his (c) *Erak* [*c*] regio est, quæ olim *Parthia* dicta: Sed Terra quoque, in qua *Babylon* hodie *Bagdad* sita, nonnullis appellatur *Erakain*: (d) *Fars* olim *Persis* [*d*] appellata; (e) *Schirwan* olim fuit *Media Atropatia*, adeoque Mediæ pars septentrionalis valde montosa, ac nemoribus frequens. (f) *Kilan* olim *Hyrcania* [*e*] dicta, ad mare Caspium jacens montibus fere undique circumsepta est, per quos quatuor tantum patent aditus. (g) *Adirbeitzan* olim *Media Major*, ibi *Ardebil*, *Tabris* alias *Tauris* urbs, olim *Ecbatana*, superius memorata [*f*]. (h) *Masandaran* Hyrcaniæ pars est orientalis, in qua (i) *Ferabat* antea *Tabona*, opidum amœnum: hoc Abas Persarum Rex auxit & ornavit, quod ibi æstatem ageret. (k) *Iran* seu *Karabach* inter Cyrum & Araxem fl. extensa, continet Armeniæ Georgiæque partem. (l) *Chorasan* regioni Masandaran ad Ortum contermina provincia, olim *Bactriana*, hodie in alias minores dividitur regiones; ex quibus præcipua est (m) *Heri*, cujus caput (n) *Herat* urbs; at longe nobilior & major (o) *Meschod*, ducentis turribus superbiens. Haud longe ab hac urbe est (p) *Nisabur* op. in cujus vicinia m ns, in quo reperitur *thyites*. *Schikhardus* existimat in hanc regionem decem tribus Israëlitarum à Salmanassare deportatas esse. (q) *Sablustan* olim fuit *Paropamisis*; (r) *Sitzestan* aliis *Sigestan*, *Sagistan*, & *Siston* vocata, antiqua *Drangiana* est. (s) *Kirman* ampla regio inter *Farsi* & *Sigestan* jacens, olim erat *Carmania*. (t) *Chusistan* olim *Susiana* & *Elam* dicta; in qua olim urbs clara (v) *Susa*. Mesopotamiam volunt appellari (x) *Tzisirch*, quæ tamen provincia hodie vulgo vocatur (y) *Diarbek*, inter Euphratem & Tigrim interjacens. Duæ in ea sunt urbes celebres, (z) *Mosul* olim *Ninive* dicta, & (aa) *Bagdad*, quæ vulgo habetur *Babylonia*: at *Bagdad*, quæ hodie est, eo situ non est, quo olim Babylonia, quæ ad Euphratem erat posita; quum Bagdad ad Tigrim fl. jaceat haud longe ab utriusque confluentibus.

ζ (bb) *Guzarate* non in Persæ, sed Mogoris Imperio esse, supra dictum est.

HEKELII.

[*c*] Vel *Arach*.

[*d*] A *Perseo* qui in *Asiam* ex *Græcia* est transvectus.

[*e*] Et à *Barbaris Girgiam* vel *Corcam*.

[*f*] Non autem *Terva*, ut *Jovi* placet, neque *Tigranoama*, ut *Nigro* videtur dicta.

(a) Ismael Sophus. (b) Persici Imperii fines. (c) Erak seu Parthia. (d) Fars seu Persis. (e) Schirwan seu Media Atrop. (f) Kilan seu Hyrcania. (g) Adirbeitzan, seu Media Major. (h) Masandaran. (i) Ferabat. (k) Iran. (l) Chorasan seu Bactriana. (m) Heri. (n) Herat. (o) Meschod. (p) Nisabur. (q) Sablustan. (r) Sitzestan seu Drangiana. (s) Kirman seu Carmania. (t) Chusistan seu Susiana, quæ & Elam. (v) Susa. (x) Tzisirk. (y) Diarbek. (z) Mosul seu Ninive. (aa) Bagdad seu Babylonia: urbes Persiæ. (bb) Urbs Persiæ.

Tauris. Casmin. Tamai. Turcoman. Derbent. Erex. Zeken. Merenku. Servan. Ardovil. Siras. Caſſan. Hiſpahan. Iſtigias. Candahor. Kirman.

III. Urbium clariſſimæ ſunt in regione ϰ *Sarc*, ϑ *Tauris* regia, IV mill. Germ. circuitu complectens: ι *Caſmi* altera regia. Reliquæ ſunt *Tamai*, *Turcoman*, ϰ *Derbent*, λ *Erex*, μ *Zeken*, ν *Merenku*, ξ *Servan* & ο *Ardovil*, Sophorum origine inclyta. In *Farſi* regione π *Syras* regia, urbs pulchra ac ſplendida, inter majores Orientis computata, V mill. Germ. ambitu continens. In *Arac* ϱ *Caſſan* urbs opulenta, & *Hagiſtan* ſive σ *Hiſpahan*, ob magnitudinem dimidia Orbis pars Perſis dicta. (1) In *Coraſan*, τ *Iſtigias* regia, urbs magna atque amœna. In υ *Candahor* ipſa urbs φ *Candahor* (2), emporium Indis & Catainis mercatoribus celeberrimum. In *Kirman*, ipſa urbs χ *Kirman*, caput regionis.

Regnum *ARMUSIÆ vulgo ORMUZ.*

IV. Cæterum veteris Carmaniæ nunc pars eſt regnum ψ *Ormuz* admodum potens; quod Plinio *Armuzia* regio dicitur; populi *Armozei*. Ptolemæus refert hoc ſitu civitatem *Armuzam*, & Strabo *Armozum*, quo nomine hodie cenſeri poteſt *Ormuz* in inſula ejuſdem nominis. Rex ω Saracenus eſt; olim Perſarum, nunc Hiſpaniarum Regis, qui arcem illic obtinet munitiſſimam, ſtipendiarius. Sed hujus regni pars altera eſt in proximo Arabiæ litore. Caput regni

(1) Hodierna Sedes RegumPerſiæ, in fæcundiſſima & ampla planitie viris non indiga, una cum Suburbiis par fere Lutetiæ Pariſiorum, at non adeo populoſa, propter frequentes hortos & areas, habitata quoque a Judæis & Banjanis qui Idololatræ Indi ſunt, Monetarum peritiſſimi. Palatium Regum, ante quod ingens forum eſt, uti urbs ipſa magnum Encomium non merentur. Luyt. *prope Hiſpahanum jacet Zulfa urbs non exigua Hiſpahano cultior, & Suburbium ejus habetur, Ambulacro totius Perſiæ Amæniſſimo in Leucæ dimidium exporrecto, ab Hiſpahano dirimitur.* Id.

(2) *Fuit alias Candahar ſub ſui principis Imperio, qui quando & Perſa & Magnus Mogol ejus indeſinenter ſtudebant potiri, tandem Regi Perſarum maluit ſe ſubjicere, iſta conditione ut quam diu aliquis ex ſtirpe ſupereſſet, is præficeretur. Candahar munimentum Perſiæ nobiliſſimum in cujus medio jacet Scopulus cui Arx inædificata eſt: amplis gaudet ſuburbiis; emporium celebre & omnium rerum affluens, quod ſocietates mercatorum ex Perſia in Indiam meantium & remeantium tranſire ſolent. opidum hoc fruſtra a Mogole obſidione cincta fuit.*

BUNONIS.

ϰ *Sarc* vel *Sarch* Mercatori eadem habetur, quæ olim Aſſyria.

ϑ (a) *Tauris* in Media majore, vulgo. hodie *Adirbeitzan*, jacens, dicta eſt *ad ſ. 4. cap. præc.* In eadem Media quoque eſt (b) *Ardebil* ſeu *Ardovil*, patria (c) *Schich Sefi*, Perſicæ ſectæ conditoris; ibidem ille ac alii reges jacent ſepulti.

ι (d) *Caſmin*, Oleario *Caſwin* in Parthia, hodie Regum ſedes eſſe deſiit.

ϰ (e) *Derbend* in Perſici imperii finibus ad mare Caſpium in Schirwan poſita, jam memorata eſt.

λ (f) *Erex* ſeu *Aras* in eadem fuit Schirwan; hodie non exſtat; ejus locus oſtenditur ad fluvium, qui vulgo *Arisbar* ſive *Aras* vocatur.

μ (g) *Senkan* in Erak ſeu Parthia eſt; at (h) *Semkan* in Choraſan.

ν (i) *Maranku* eſt in Kilan.

ξ (k) *Servan* ſeu *Schirwan* ea Mediæ pars eſt, quæ olim *Atropatia* dicta eſt, in qua (l) *Schamachia* urbs.

ο (m) *Ardebil* Mediæ urbs jam memorata eſt.

π (n) *Siras* ſeu *Schiras* eo ſitu eſt, quo olim Perſepolis.

ϱ *Caſſan*, ſeu (o) *Kaſchan* celebre emporium eſt; inveniuntur ad hanc urbem *tarantulæ*.

σ (p) *Hiſpahan* ſeu *Iſpahan* urbem, regiam ſedem Rex Perſarum Abas conſtituit & exornavit; & hodie ibidem Regum aula eſt.

τ (q) *Iſtigias* antea *Cariſpa*, emporium habetur celebre, verum regia ſedes hodie non eſt.

υ (r) *Candahor* provincia Indiæ, adeoque Mogoris imperio ſubjecta eſt. Hinc Perſarum Reges potiſſimum bello ſolent contendere cum Mogore de hac provincia *Candahor*; ſicut cum *Turcis* de *Bagdad* & *Irvan*: itemque cum Tartaris Usbeccenſibus de *Choraſan*. Sed *Candahor* à Perſarum Rege *Schach Abas* obſeſſa, & deditione recepta eſt anno 1649.

φ Ipſa urbs *Candahor* egregie munita eſt.

χ In (s) *Kirman* provincia Olearius urbem *Kirman* memorat nullam; ſed inter cæteras (t) *Gamron* ſeu *Kamron*, (v) *Bandar*, &c. urbium adducit nomina.

ψ Luſitani inſulam hanc [g] duce *Alfonſo Albukerk* occuparunt anno 1508, eamque caſtello munitiſſimo extructo ſub ſua retinuerunt poteſtate, uſque ad annum Chriſti 1622, quo ab Anglis caſtellum expugnatum, & Perſarum Regi ab his traditum eſt.

ω *Schach Mahumed* Arabum Regis filius in inſula illa (x) Ormuz urbem, ſedem regni, condidiſſe fertur ſeculo X à nato C. Quum Luſitani occuparent inſulam, regno iſti præerat Rex *Seyfadin*, cui urbs illius inſulæ permittebatur; ſed eo defuncto Luſitani & urbe adeoque univerſa inſula potiti ſunt; demum tamen & ipſi, quod modo dictum, ab Anglis caſtello & inſula ejecti ſunt [h].

HEKELII.

[g] Ad Fretum *Sinus Perſici* quippe jacentem.

[h] Alias notandum, quod in Urbe Ormuz quotannis ferme ſit mira *Annonæ* caritas, & *Aquarum potus ſuavium*, quoniam ipſa Inſula valde eſt ſterilis, & propterea Triticum nequaquam poteſt mittere.

REIS-

(a) Tauris. (b) Ardebil. (c) Schich Sefi. (d) Caſmin. (e) Derbend. (f) Erex ſeu Aras. (g) Senkan, & (h) Semkan. (i) Maranku. (k) Servan. (l) Schamachia. (m) Ardebil. (n) Siras. (o) ad Kaſchan Tarantulæ. (p) Iſpahan. (q) Iſtigias. (r) Candahor. (s) Cirman. (t) Gamron. (v) Bandar. (x) Ormutz.

regni est *Armuza*, vulgo *Ormuz*, urbs satis elegans, emporiumque gemmis, unionibus atque aromatibus, quæ India, Persis & Arabia mittunt, celeberrimum. 2 (1)

REISKII.

2 (a) De Persia hodierna hujusque provinciis permulta huc congeri possent, ex recentibus *Thevenotii & Chardini* Gallicorum Equitum Itinerariis, sive ad Geographicas observationes, sive ad opera naturalia, sive ad statum civilem & literarium ea pertineant: Sed paucissima delibabo de ligni sylvarumque inopia, sed magna salis copia; Tribus vini generibus: (b) De *Ispahane* vel Saphon (ita Persis dicitur) amplissima urbe, sed muris terreis instructa, ideoque noctes & dies patulis; de certo errantium *Scytharum genere, quod summam potestatem fœminino sexui* (hoc Achinensibus etiam in usu est) deferre soleat: (c) Unde ortam isti Amazonum fabellam conjiciunt; De Ormuz regno, clave sinus Persici, & hujus ultima occupatione. Adderem de lingua Persica, nisi superius id additum fuisset, ostensumque quam ea sermonem ad Germanicum nostrum accedat proxime.

(a) Persica observata. (b) Ispahan. (c) Amazones adhuc superstites.

(1) Insula parva ex Sale fere composita, sterilis, cœli torridi. Armusiam Lusitani tenuere, quos Rex Persiæ ab Anglis adjutus ex urbe & arce munitissima, quam Turcæ & Arabes sæpius, sed frustra, studuerunt sibi subjicere, migrare jussit, & illius hodieque agnoscit Imperium. Urbs nunc diruta, neque a Navibus frequentatur, quæ ejus loco ad Portum Gomron navigant, qui Armuziæ ruinis incrementum debet. Arce munita, & a Persis custodita, Luyts.

CAP. XVI.

De reliquis Veteris Asiæ regionibus, quas nunc Turcarum Imperator obtinet, & speciatim de Albania, Iberia, Colchide & Armenia.

I.

QUOD reliquum est Asiæ, *Turcicum Imperium* totum obtinet. Regiones hic olim fuere, (1) *Albania, Iberia, Colchis, Armenia, Cappadocia, Galatia, Pontus*, & *Bithynia, Asia Minor* sive proprie dicta, *Lycia, Pamphylia, Cilicia, Syria, Mesopotamia, Babylonia*, & *Arabia*. In insulis celebriores *Cyprus* & *Rhodus, Lesbos, Chios* & *Cos*. 1

II. *α Al-*

REISKII.

1 Turcicum Europæ Asiæque Imperium cur asseramus ex Lib. IV constitit, constatque hoc ipso ex loco, ex amplissimis provinciis & regnis, quæ Turci omnia occuparunt. (a) Origines gentis & nominis ex parte supra vidimus ad cap. II. Sect. 4. nunc videbimus quas ipsi ab *Japheto Noachi filio* sibi adsumant. Hunc enim Kessæus Arabs patrem Turcicæ gentis auctoremque facit: Sed ab historia vera longius aberrat. Gens autem tota per suas familias divisa, nec nomine quidem Græcis Romanisque antiquis cognita suos regulos & principes tantum sequebatur, donec per militiam, cui studebat, mercenariam *regno Saracenico, Ægyptio, & randem Asiatico arreperet*. (b). Sic ergo una Turcorum Oguziorum familia sub (c) *Orthograle, Solimanni Shah, principis Mahanneæ filio* caput extulit, inque jugis Armeniæ consensu Aladdini, Sultani Asiatici, 400 tentoria locavit. Defuncto patre, cum stirps Selghucidarum Sultanorum deficeret, filius Orthogralis (d) Othman sive Ottoman minori Asiæ inhiavit, & capta Sebastia, fusoque Græcorum exercitu, Prusiam, urbem munitissimam, expugnavit, Pontoque ac Bithynia subactis ibi sedem novo Imperio monstravit, A. 1320. primus Turcorum in Asia Sultanus. Ergo (e) *Urchan Beg sive Orchanes in regno patrio successor factus sedem Prusiæ fixit* A. 1326, templo Muhamedano, Schola & Xenodochio erectis. Domita minori Asia castrum Græciæ Jemnam sive Jamenicum & Callipolin duce (f) Solimanno filio subegit A. 1356. (g) *Morad* denique hujus Frater sive *Amurathes*, cum Patri successerat, *Hadrianopolin* A. 1361, primam in Europa sedem Turcicam, expugnavit, unde Imperio Græcorum utriq; Constantinopolitano atque Trapezuntino Pestis & Interitus. Hinc vastum illud Imperium emersit, quod pro statu præsente in quatuor majores provincias sive partes dividitur, quæ sunt *Natolia, Turcomannia, Soria & Diarbeca*: De singulis seorsim tractabitur. Vid. Status præsens potentiæ Ottomanicæ cum causis incrementi & decrementi illius, *per Dom. du Vignan*. Paris. A. 1688. *Anton. Gocopolec*. Trutina potentiæ Ottomanicæ Historico-Politica Venet. A. 1686.

Yy 2 BUNO-

(a) Gentis Turcicæ origines. (b) Fortunæ successus. (c) Ortograles. (d) Othman. (e) Orchan. (f) Solemann. (g) Morad.

(1) Limites Turciæ Asiaticæ a Borea, Pontus Euxinus, & Georgia; ab Ortu, Persia; ab Austro, Arabia; ab Occasu Ægyptus, pars Orientalis Maris Mediterranei, Mare Ægæum, Hellespontus, Propontis & Bosphorus Thracius. Sita intra Gradum 30 aut 31, & 45 Lat. Borealis, ejusque Solum producit quæcunque vita desiderat, ferax frumenti, fructuum, melioris Vini, Croci, Gossipii, Argenti, Æris, Ferri, Crystalli & Aluminis, Luyts.

Albania.

II. α *Albania* (1), nunc β *Georgiæ* pars Orientalis, inter Iberiam & mare Caſpium ſita, ab *Albano* flumine nomen habere videtur. Fluviorum nobiliſſimus eſt γ *Cyrus*, Caſpium mare alluens. Urbes inſigniores *Chabala* ſive *Cabalaca*, *Albana* & *Getara*.

IBERIA.

Iberia.

III. δ *Iberia* (2) nunc pars *Georgiæ Occidentalis*, inter Albaniam & Colchidem ſita, gentis *Iberorum* [a] clariſſimum ſolum, urbes celebres habuit *Artaniſſam* & *Armacticam*, ſive *Harmaſtim*.

COLCHIS.

Colchis.

IV. In ε *Colchide*, quæ nunc *Mengrelia* dicitur (3), inter Iberiam & Pontum Euxinum ſita, populi fuere *Ealæ* & *Mantali*, unde regioni nunc nomen. Fluvii celebres, ζ *Phaſis*, & η *Cygneus*. Montes ϑ *Caucaſus* & ι *Corax*. Urbium clariſſimæ

(1) Ubi nunc Daghestania atque tractus confinis a Tartaris sub suis principibus habitata, cujus primarius locus est Tarku ad Mare Caspium.
(2) Ubi nunc Georgia propria.
(3) Ferri & Chalybis adeo dives, ut Turciæ sola fere hæc subministret Mineralia. Nihil hic frequentius, quam quod Parentes Liberos, quando nummorum aut rei cujuscunque sunt indigi, divendant cum rebus nullius. Quin qui præsunt Ecclesiæ, ne quidem manibus temperant, imo sentiunt hoc sibi juris competere, atque ideo bellos Pueros Puerasque, quo pluris veneant, non raro Turcis aut Persis offerunt. Sacrificuli Munia sequior Sexus, virili plerumque in sacris versatior, hic atque in Georgia frequenter obit. Reges hujus Regionis Christiani sunt. Luyts.

BUNONIS.

α (a) *Albania* [b] terminatur à *Septemtrione* Sarmatiâ Aſiaticâ; ab *Occaſu* Iberiâ; ab *Ortu* Caſpio mari; à *Meridie* Armeniâ.

β (b) *Georgiani*, quorum regio hodiè vulgò (c) *Gurtziſtan* vocatur, incolunt terras inter Mare Caſpium, Sarmatiam, Mengreliam, Armeniam Majorem, & Mediam. Putant vulgò nomen à *S. Georgio*; quem patronum agnoſcunt, & cujus imaginem in vexillis gerunt, ſortitos; ſed quoniam Georgianorum in his partibus à Mela [c] quoque & Plinio [d] fit mentio, ea opinio deprehenditur falſa. Religio eorum in fundamentis & ceremoniis eadem cum Græca eſt. Suum tamen habent Metropolitam, cui XVIII parent Epiſcopi, quique in Monaſterio S. Catharinæ in Monte Sinai habitat. Georgianos ſibi ſuoque Imperio ſubjecit hoc noſtro ſeculo Perſarum Rex.

γ (d) *Cyrus* fluvius hodiè vulgò *Kur*, ab (e) *Araxe*, qui hodiè *Aras*, receptus, in Mare devolvitur Caſpium. Regio, quam alluit antequam Mare ſubit, hodiè vocatur (f) *Mokan*. Præter illas urbes ad Albaniam hanc alii referunt (g) *Schamachiam* & (h) *Derbend*, quæ olim (i) *Alexandria*, ad *portas* jacens (k) *Caucaſias*, quas alii *Caſpias* vocant. *Olearius* duas illas urbes Mediæ attribuit. Cæterum in Georgianorum finibus quoque memoratur (l) *Tiflis* urbs. (m) *Baſcapan* Georgianorum principis perhibetur eſſe ſedes. Porrò in Georgiæ finibus Haitonus provinciam collocat (n) *Hanſem*, in circuitu trium dierum iter continentem, denſiſſimis tenebris circumſeptam, ab incolis habitatam, qui tamen ex iis locis nunquam valeant egredi.

δ (o) *Iberia* undique montibus ſepta clauditur à *Septentrione* Sarmatiâ; ab *Occaſu* Colchide; à *Meridie* Armeniâ; ab *Ortu* Albaniâ.

ε (p) *Colchis* aureo vellere [e] clara, habet à *Septentrione* Sarmatiam Aſiaticam; ab *Occaſu* Pontum Euxinum; à *Meridie* Armeniam; ab *Ortu* Iberiam [f].

ζ (q) *Phaſis* fl. hodiè *Faſſo* dictus, ex Moſchicis vel Caucaſiis montibus oritur, ſæpeque ſtagnans tardiſſimo curſu in Pontum influit Euxinum. Juxta eum (r) *Tragelaphus* animal duntaxat naſci fertur. Ad eundem fl. etiam (s) *Phaſis* eſt inſula parva, ex qua *Pavo* primum, teſte Iſidoro, exportatus eſt, qui propterea *Phaſianus* nominatus eſt.

η Ad (t) *Cygneum* fl. qui Ptolemæo eſt Cyaneus, ex Montibus Coraxicis in Phaſin influens, erat & *Cygnum* op.

ϑ (u) *Caucaſus*, hodiè vulgò *Cocas* & *Cochias*, eſt Mons Aſiæ notiſſimus, inter Mare Caſpium & Euxinum Pontum altiſſimus, perpetuis nivibus rigens; in quo (x) *Prometheum* vinctum, aquilâ jecur roſtro depaſcente, fabulantur. Tanta ejus montis fertur altitudo, ut ad tertiam noctis partem vertices illius adhuc radiis ſolis illuſtrentur.

ι Ad (y) *Coracem* montem fluvius eſt *Carax*, & populi *Caraxi*, quorum urbs *Dioſcurias*.

HEKELII.

[a] Seu *Iberum*.

[b] A colore Populorum, qui *albo crine* naſcuntur, ſic dicta.

[c] Lib. II. c. I. p. 1890. lin. 10. ſeq.

[d] Lib. IV. c. XII. p. 59. lin. 32. ut & *Solino* in *Polyh.* c. XXV. p. 49. lin. 50. ſeq.

[e] A *Jaſone* deportato.

[f] Hanc Regionem venenorum feraciſſimam eſſe ex multis conſtat Geographis. Quæ res videtur locum feciſſe fabulæ, quæ de *Medeæ* veneficiis comminiſcuntur *Poetæ*.

BUNO-

(a) Albania. (b) Georgiani. (c) Gurtziſtan. (d) Cyrus ſeu Kur fl. (e) Araxes ſeu Aras fl. (f) Mokan. (g) Schamachia. (h) Derbend. (i) Alexandria. (k) Portæ Caucaſiæ. (l) Tiflis (m) Baſcapan. (n) Hanſe. (o) Iberia. (p) Colchis. (q) Phaſis fl. (r) Tragelaphus. (s) Phaſis inſ. (t) Cygneus fl. (u) Caucaſus mons. (x) Prometheus. (y) Corax mons & fl.

riſſimæ κ *Phaſis* & λ *Dioſcurias*, quæ poſtea *Sebaſtopolis*.

ARMENIA MAJOR.

V. μ *Armenia* univerſa dividitur Euphrate amne in Majorem & Minorem. *Major* eſt, quæ nunc in tres partes diviſa; *Turcomannia*, *Popul* & *Curdi* appellatur: à *Septentrione* Moſchicis Montibus ſeparatur à Colchide & Iberia, Cyroque amne ab Albania; ab *Oriente* Caſpium Mare habet & Caſpium Montem; à *Meridie*, Montem Taurum, quo à Meſopotamia, & Niphatem, quo ab Aſſyria diſcernitur; ab *Occidente* Euphrate amne à Minori Armenia distermin atur. Mediam dividit *Antitaurus* mons. Fontes heic amnium toto Oriente nobiliſſimorum, ν *Euphratis* ac ξ *Tigris*. Montes ο *Gordiæus* & π *Pariedrus*. Regiones ſunt *Cotacene*, *Bocche*, *Toſarene*, *Totene*, *Colthene*, *Soducene*, *Syracene*, *Sacaſene*, *Baſiliſſene*, *Hobordene*, *Arſea*, *Aciliſene*, *Aſpaunitis*, *Sophene*, *Anzitene*, *Thoſpitis*, *Corinea*, *Gordiene* & *Cortæa*. Populi *Mardi*, *Gordyæi*. Urbium notiſſimæ, *Armauria*, ρ *Artaxata*, σ *Thoſpia*, τ *Artemita*, & υ *Tigranocerta*.

Armeniæ Majoris fines.

Euphratis & Tigris fontes.

Gordyæus mons.

Pariedrus mons.

A R-

BUNONIS.

κ (a) *Phaſis* urbs, hodiè *Faſſo* & *Phazzeth*, ad Phaſidis fl. oſtia, inter *Abſarum*, quæ & *Abſyrtus*, extremam Cappadociæ urbem, & *Dioſcuriadem* poſita, olim ſub Archiepiſcopo Trapezuntino fuit, poſtea Metropolis Regionis facta. Antiquiſſimis auctoribus celebris eſt propter Navigationem Jaſonis aureumque Vellus; Antiquis iſtis extrema navigationis meta. Quapropter *Phaſin uſque navigat*, proverbio apud Græcos dicitur [g].

λ (b) *Dioſcurias*, hodie vulgò *Savatopoli*, à Phaſide, primaria Colchidis urbe, ab aurigis [b] *Caſtoris* & *Pollucis* primùm perhibetur condita & dicta, Iſidoro teſte. Olim trecentarum Nationum, quod Plinius [i] tradit, exſtitit domicilium, quæ illuc è diverſis Aſiæ locis commigrarunt: diſſimilibuſque linguis utebantur, adeo ut poſtea à Romanis per centum triginta interpretes negotia digeſta ſint. Hodiè gens *Mengreliam* incolens ruſtica & crudelis eſt. Græcæ quidem ſunt Religionis, quam authore Cyrillo conſecuti, Conſtantinopolitanoque ſubſunt Patriarchæ: Sed fidem illam multis poſtea modis depravarunt. Nam nec Infantes ante octavum ætatis annum baptizant; nec ante annum L, vel LX, id eſt, illam ætatem, quâ ad rapinas inepti redduntur, Nobiles in primis templa ingrediuntur, ſed Liturgiam foris audiunt. Sic juventutem per furta tranſigunt, ſenectutem devotioni conſecrant. Cæterum in his regionibus cum (c) *Mithridate* Rege Ponti bellum geſſit *Pompeius*. Aiunt etiam in iiſdem (d) *D. Bartholomæum* Chriſtianam fidem docuiſſe.

μ (e) *Armenia Major*, ab Ortu habens etiam Mediam, nomen habere dicitur ab *Armeno*, ſeu *Armenio* Jaſonis comite.

ν ξ De his fluminibus eorumque fontibus agitur hujus lib. cap. XXIII.

ο In (f) *Gordyæo* monte [k] arcam (1), in qua Noah ſervatus, reſediſſe tradunt. Ad annum Chriſti 640, ejus ibidem exſtiterunt reliquiæ, quas *Elmacino Arabe* teſte, *Heraclius* Imperator ſuis oculis luſtravit, quum Perſas in Armenia viciſſet. Et *Omar*, qui Caliphatum adeptus eſt, A. Chriſti 643, reliquias has de monte tranſlatas, pro tabulato templi à ſeſe exſtructi adhibuit, quod tradit *Benjamin Tudelenſis*. Hodiè vulgò nigellum montis apicem, inveteratâ nive veſtitum, pro putreſcente arcæ ligno habent.

π Ex (g) *Pariedro* monte præalto Euphrates & Araxes oriuntur.

ρ (h) *Artaxata* ſeu *Artaxia* urbs munita olim ad Araxim auctoribus ponitur; eo fuit ſitu, quo hodiè *Exſechia* ſive *Eſchia* urbs.

σ (i) *Thoſpia* ad *Thoſpitem* lacum & Tigridem erat fl.

τ (k) *Artemidita*, ſeu *Artemitta*, in tabula recentiori eſt *Armening* intra ingentem lacum jacens, cujus incolæ omnes perhibentur eſſe Chriſtiani.

HEKELII.

[g] Vid. *Eraſmi* Chil. II. Cent. IV. *Adag.* XLIX. p. 393. Col, a.

[b] *Amphito* & *Telchio*.

[i] Lib. VI. c. V. p. 83. lin. 25. ſeq.

[k] A *Gordyæo*, *Triptolemi* Filio, ſic dicto.

BUNONIS.

υ (l) *Tigranocerta*, *Tigranopolis* & *Tigranopetra*, ad Nicephorium fl. apud montem *Maſium* olim ſita, à Tigrane Rege appellata, & à Lucullo capta: Jovio ea putatur, quæ hodie dicitur *Sulthania*, quam *Sulthan Mahumed Chodabende* ex ruderibus Tigranocertæ condidiſſe perhibetur. Romani Armeniam Mithridati, poſt cæſas copias apud Gabyram civitatem, ademptam ad ſe tranſtulerunt. Victus eſt ibidem à Pompejo prælio nocturno, direptis caſtris, & quadraginta millibus cæſis. Cæterum ſunt Armeni mercatores

(a) Phaſis urbs. (b) Dioſcurias. (c) Mithridates. (d) D. Bartholomæus. (e) Armenia Major. (f) Gordyæus m. (g) Pariedrus m. (h) Artaxata. (i) Thoſpia. (k) Artemidita. (l) Tigranocerta.

(1) *Communis Sententia eſt arcam Noæ ſubſtitiſſe in editiſſimo Gordyæorum olim Ararath. Judicant alii Arcam reſediſſe in excelſiore parte Tauri montis, aut in Monte Caſtio prope Mediam, inter Arciſſum paludem quæ nunc plurimis ab adjacente urbe Van denominatur, ad Meridiem; & Artaxatam aut Naxuanam, urbes quas fl. Araxes alluit ad Septentrionem. Narrat Tavernierius, initium Montis Ararat quem Arca Noemi inſedit, abeſſe ab urbe Erivan quinque milliaribus verſus plagam quæ Auſtrum & Ortum interjacet, eundemque ab urbe Nakſivan, cui Arcæ Statio Nomen dicitur feciſſe, diſtare tribus circiter milliaribus. Addit ipſum cæteros Armeniæ Montes plurimum ſupereminere, ab illis quaſi ſeparari. Cœlo ſereno ad quinque dierum iter conſpici, frequenter a Medio ad ſummum faſtigium tres quatuorve menſes continuos obtegi. Armeniis montem Arcæ appellari, qui ſimul atque in Viſum ſe ingerit, Terram proni exoſculantur, poſt Vultus in Cœlum erigunt & Signum Crucis efformant, fuſis aliquot Precibus.*

ARMENIA MINOR.

Armeniæ Minoris termini. Regiones.

VI. Armenia Minor, quæ nunc *Pegian* & *Bozoch*, clauditur ab *Ortu* Euphrate amne, à *Meridie* Amone monte, ab *Occasu* & *Septentrione* monte Scordisco. Mediam itidem secat *Antitaurus*. Regiones in ea, *Orbalissine*, *Ætulane*, *Ærethica*, *Horsene*, *Orbisene*. Item Præfecturæ, φ *Cataonia*, *Morimene*, *Laviana*, *Aravene*. Fluvius inclytus χ *Melas*, qui Euphrati jungitur. Urbium principes, ♃ *Satala*, ω *Nicopolis*, α *Melitene*, β *Comana*. 2

CAP.

tores & negotiatores egregii, mercaturam facientes per multas terras, in Poloniam Prussiamque merces suas advehunt. Plus ipsis quam alicui ulli Christianæ nationi indulgetur; quoniam habent privilegium peculiare manu Mahomedis scriptum, in Armenia educati, multisque beneficiis affecti.

φ (a) *Cataonia* [*l*] supra Ciliciam est, confinis Cappadociæ, saltuosa regio, ejus partem juxta Cappadociam incoluere (b) *Leuco-Syri* [*m*].

χ (c) *Melas* fl. ex Argæo monte apud urbem Cæsaream in Cappadocia ortus, longoque tractu per Armeniam Minorem decurrens, demum cum Euphrate conjungitur. Idem nomen multis fluminibus aliis tribuitur.

♃ (d) *Satala* urbs utroque numero legitur, à Nicopoli in Cæciam versus Trapezuntem jacet.

ω (e) *Nicopolis* [*n*] à Pompejo, Dione teste, condita, inter Satala & Arabissum ad Austrum jacens, hodiè *Gianich*, aliisque *Chiorme* esse creditur.

α (f) *Melitene* seu *Melita* Armeniæ Minoris caput, à Samosatis 90 mill. pass. in Septentrionem ad Euphratem sita, hodiè *Malatia* dicitur.

β (g) *Comana* in confinio Cappadociæ, Ciliciæ & Armeniæ quod jaceret, *Comana Cappadociæ*, ad differentiam *Camanæ Ponticæ* appellata est.

HEKELII.

[*l*] Et *Catonia*.
[*m*] Communiter aliàs dicuntur Incolæ *Cataones*.
[*n*] Cujus Cives *Nicopolitæ* dicti.

REISKII.

2 (h) *Albaniæ* huic Asiaticæ nomen vetus Ptolemæo cognitum, vel ab urbe Albano vel fluvio cognomine adhæsit: *Georgiæ* recentius à Georgis, quos Pomp. Mela & Plinius commemorant: Mela præsertim Lib. I. c. 1. & Lib. II. c. 1. *Vagi Nomades pecorum pabula sequuntur*: (i) *Colunt Georgi exercentque agros*. Inducor itaque, ut ex vocabulo Græco γεωργους, i. e. agricolas dictos conjiciam. Hodierna vero Georgia sive Gorgistan regiones quatuor, nempe *Mengreliam*, *Gurgistanam*, *Zuiriam*, & *Circassiam*, gentesque in illis varias complectitur: Quarum aliæ suis *Principibus*, aliæ autem *Sofo Persico Sultanoque Turcico*, aliæ cum duabus urbibus Tiflis & Gori subsunt. Tanta ibi barbaries, & tanta Christianæ Religionis ignorantia ingravescit, ut *Princeps Tiflensis* ultimus Muhametismum susceperit. *Mengrelia* sive Abassia quoque in tres minores provincias dividitur, nempe Imeretem, Dadianam, & Gurielem, quibus singulis sui præsunt Principes, horumque unus urbem Juri cum Sultano Turcico divisam possidet: omnes heic incolæ tum religionis & rerum omnium ignorantia laborant. (k) *Colchis* vetus longe cultior fuit כסלוחים sive Chasluchorum ex Ægypto soboles, lingua, sacris & statu Politico Ægyptiis affines; Bochart. Lib. IV. c. 31. De *Caucaso*, quem noctu collustrari volunt, fabula priscis novisque Auctoribus nota fuit. (l) *Armenia Turcomanniam* aut secundam imperio Turcico Asiatico partem vel majorem provinciam præbet. Hæc Syris primum insessa & Arabicis coloniis nomen ab regione מני *Mini* habet, tanquam הר-מני *Har Mini* sive *montana* Myniadis appelles: (m) Nam Græci Minin vocant *Μινυάδα*. Vetus illa regio suis domi natis regibus subjecta imperio Romano denique accessit, & Diœcesi Ponticæ annumerata in primam atque secundam dividitur: Hodierna partim *Sofo Persico*, partim *Sultano Turcico* subest: Huic duæ urbes præcipuæ, (n) *Tocxat* sive *Tocatum* sede Archiepiscopi, templis Christianis duodecim & vino generoso, quod ibi nascitur, clara: (o) Altera *Erzeron* ad fines condita, imperiique Turcici clavis. Sofo autem Persico parent Erivan sive Irvan A. 1637 à *Schan Sofo* Turcis 22000, qui deditionem abnuerant, necatis: (p) Nackfisan urbs universi orbis antiquissima ex communi orientalium opinione: (q) Zulfa, à qua suburbium Ispahanæ proximum & cognomine huic ortum est. De religione hujusque per Armeniam statu vid. Clem. Galanus in libro singulari, Alex. Ross. de religionib. & Disputatio B. Gerhardi publica.

(a) Cataonia. (b) Leuco-Syri. (c) Melas fl. (d) Satala. (e) Nicopolis. (f) Melitene. (g) Comana Cappad. (h) Albania. (i) Georgia. (k) Colchis. (l) Armenia. (m) Unde dicatur. (n) Tocxat. (o) Erzeron. (p) Nackfisan. (q) Zulfa.

BUNO-

CHERSONESI
quæ hodie
NATOLIA
Descriptio
MARE PONTICUM
EUROPÆ
PARS
Romania
Hadrianopolis
THRACIA
Salmydus
Bosphorus Thracius
Bizantium & Constantinopolis
Trajanopolis
Chalcedon
Propontis
BITHYNIA
Chalcedonii
Sangarius fl
Heraclea
Theatrania
Heneti
Paphla
gonia
Roni
Sinope
Lepte prom
Carambum prom
Amisus
Themiscyra
Pontic
CAPPADOCIA
Amazones
Trapezus
Comanapontica
Suvas
Zelitica
ARMENIA MINORIS PARS
Samos Ins
Imbrus
Lemnos
Hellespontus
Tenedus Ins
Dardanelle
Cyzicus
ASIA MINOR
MYSIA
MARIS
ÆGÆI
PARS
Lesbos
Chios
Alexandria
Assum
Pergamum
Lydia
Thyatira
ÆOLIS
Magnesia
Phocœa
Smyrna
Clazomene
IONIA
Colophon
Ephesus
Samus
Coa
Myrtoum
Mare
Creta
Miletus
Heraclea
Halicarnassus
DORIS
Mare Rhodiense
Rhodus
Lyndus
Camirus
PHRYGIA MAIOR
Gordium
Synnada
Apamia
Laodicea
Tripolis
Philadelphia
Cydisses
Moxiani
Peltæ
Proserli
Tumulus
Pessinus
Voturi
Ambiani
GALATIA
Anguri ol Ancyra
Tectosagæ
Trocmi
Therma
LYCAONIA
Iconium n Cogni
Isauria
Taurus Mons
Lystra
Laranda
Derbe
PISIDIA
PAMPHILIA
Attalia
Perga
Aspendus
Seleucia
Antiochia
LYCIA
Patara
Andriace
Chimæra Mons
Telmessus Sinus
Chelidoniæ ins
Cara
mania
CILICIA
Tarsus
Anchiala
Pompeiopolis
Soli
Corycus
Mallus
Pyramus
Issus
Alexandreta
Maris Issicus Sinus
Pamphilium
Cicilium
Mare
CYPRUS
Paphia
Lapithia
Salamis
Famagusta
Olympus M
Amathusia
Salaminia
Paphos
SYRIÆ
PARS
Syriacum Maris
PARS
Antiochia
Tripoli
Cataonia
Tyranis
Tiana
Nazianzum
Cæsarea
Nigdia
Sebastia
Anadole
Amasia
Neocæsarea
Gargarausene
Caraisar
Diocæsarea
Sarmusada
MARIS MEDITERRANEI

CAP. XVII.

Cappadocia, Galatia, Pontus & Bithynia.

I.

CÆterum ſinus ille terrarum, qui eſt inter Ponticum & Cyprium maria, *Natolia* nunc dicitur, ab una provinciarum α *Anadole*. Hic olim regiones, *Cappadocia*, *Galatia*, *Paphlagonia*, *Pontus* & *Bithynia*, *Aſia Minor*, *Lycia*, *Pamphylia* & *Cilicia*. 1 Natolia.

C A P P A D O C I A.

II. β *Cappadocia*, quæ nunc quatuor complectitur Regiones, *Genech*, *Suvas*, *Anadole*, & *Amaſiam*, ab *Ortu* habet Armeniam Minorem, à *Meridie* Ciliciam, ab *Occaſu* Pamphyliam & Galatiam, à *Septemtrione* Pontum Euxinum. Fluvii nobiles γ *Iris* & δ *Thermodon*. Regiones, *Lycaonia*, *Themiſcyrene*, *Zelitica*, *Carmanene*, *Gargarauſene*, *Gargauritis*, *Antiochene*, *Tyanis*, ε Gens *Heniochorum* magna, ac multis nominibus distincta. Urbes claræ, ζ *Comana Pontica* cognomine, η *Neocæſarea*, ϑ *Sebaſtia*, ι *Diocæſarea*, κ *Maza*; quæ & *Cæſarea*, λ *Iconium*, Cappadociæ fines. Iris fl. Thermodon fl. Regiones. Heniochorum Gens. Urbs.

B U N O N I S.

α *Anadole* ſeu *Natolia*, nomen habet à ſitu, & ita Turcis vocatur, quod in Ortum vergit.

β (a) *Cappadocia* [*a*] ab amne appellationem nacta eſt [*b*].

γ (b) *Iris* magnus fluvius, ex Argæo monte ortus; per Amaſiam urbem in Pontum Cappadocium influit, hodiè vulgò *l' Irio*, & intus *Caſalmach* nominatur.

δ (c) *Thermodon* ſeu *Thermodoon* inter Themiſcyram ad Occaſum, & Polemonium ad Ortum in Euxinum Mare labitur [*c*]. Eſt quoque ejuſdem nominis fluvius in Scythia Europæa; itemque in Thracia alius.

ε (d) *Heniochorum* gens ultra Pyſiten fluvium, qui eſt in ora Tapezuntia, ponuntur, & ad Coracem extenduntur montem.

ζ (e) *Comana*, ad differentiam Comanæ alterius in Armenia & finibus Cappadociæ, *Pontica* cognominata; ad Irim fl. poſita, vulgò *Com*, incolis *Tabachzan* appellatur.

η (f) *Neo-Cæſarea*, ad Lycum erat fluvium, qui Neo Cæſaream præterlapſus in Irim influit: Nonnullis putatur eſſe ea urbs, quæ hodiè *Tocato* dicitur: Verùm ad Lycum eſt opidum *Nieſara*, quod antiquum nomen ex parte videtur referre. *Georgii Neo-Cæſarienſis* patria eſt, qui ob doctrinæ excellentiam τρισμέγιστος cognominatus.

ϑ (g) *Sebaſtia*, quæ & *Sebaſte*, vulgò *Sauſtia*, ad Argæum montem poſita.

ι (h) *Diocæſarea*, hodiè *Tiſaria*, urbs Cappadociæ mediterranea eſt.

κ (i) *Cæſarea*, prius *Maza* & *Mazacha* dicta, Cappadocibus urbium mater habita; nunc *Tiſaria* & *Gaiſar*, ad Melam fl. & Argæi montis radices jacens, Epiſcopum olim habuit *Baſilium Magnum*. Cæſarienſis quoque fuit (k) *Pauſanias*, cujus exſtant libri decem deſcriptionis Græciæ Antiquæ & florentis, quibus ſitum urbium ac locorum, & Antiquitates Græcanicas, & quicquid penè memorabile habuit Græcia, magno Philologiæ & Hiſtoriæ ſtudioſorum bono complexus fuit. Verùm, quod in declamando, Cappadocum more, corripiendas ſyllabas produceret, producendas corriperet, coquo propterea comparabatur, cibos bonos malè condienti [*d*].

λ (l) *Iconium*, hodiè *Cogni*, ſeu *Gogni*, Lycaoniæ caput eſt; ejuſdem Regionis opida ſunt (m) *Derbe* & *Lyſtra*, quorum mentio fit in Actis Apoſt. c. 14. Magnam multitudinem cùm Judæorum, cùm Gentilium Iconii ad Chriſtianam fidem perduxit Paulus Apoſtolus, & *Lyſtris* claudum ſanavit.

H E K E L I I.

[*a*] *Jacobo Caſtaldo* hodiè *Almaſia*; aliis vero *Leucoſyria* appellata.

[*b*] Cæterùm hæc Regio Frugibus omnibus & Vino abundat, atque *Argento*, *Ære*, *Ferro*, *Alumine*, *Chryſtallo*, *Jaſpide*, *Onichite* Lapide, & *Alabaſtro ignobili* dives, alitque *Equos* innumeros. Sunt autem, qui dicunt, Regionem ipſam aſperam eſſe, & rerum ad victum neceſſariarum maximè indigentem, & Gentes olim fuiſſe malis moribus affectas.

[*c*] Meminit hujus Fluvii *Curtius* Lib. VI. c. V. Sect. 24. & *Juſtinus* Lib. II. c. IV. 6. 2.

[*d*] Vid. *Quenſtedtius* loc. perſæpe cit. pag. 457. ſeq.

R E I S K I I.

1 (n) Prima Imperii Turcici Aſiatici provincia hæc eſt, nempe *Natolia*, Græcè Νατολία ex ævo medio per Aphæreſin dicta, quaſi ἀνατολία ἐκ τῆς ἀνατολῆς, i. e. *ab ortu*, quem verſus Græciæ ac mari objacet medi-

(a) Cappadocia. (b) Iris fl. (c) Thermodon fl. (d) Heniochi. (e) Comana Pontica. (f) Neo-Cæſarea. (g) Sebaſtia. (h) Dio-Cæſarea. (i) Cæſarea ſeu Mazacha. (k) Pauſaniæ patria. (l) Iconium. (m) Derbe & Lyſtra. (n) Natolia.

um, μ *Laranda*, ν *Tyana*, ξ *Trapezus*, ο *Amasia*, Strabonis Geographi cunis decorata.

G A L A T I A.

Galatiæ seu Gallogræciæ termini.

III. *Galatia*, cujus nunc partes *Roni* & *Chiancare*, dicta est hæc regio à *Gallis*, ex Italia post incensam Romam huc transgressis; eadem *Gallogræcia* & *Græcogallia*, quia Gallis Græca gens mista incoluit. Antea *Phryges* tenuere & *Paphlagones*. Paphlagoniæ nomen mansit in parte Galatiæ. Includitur autem Galatia a *Septemtrione* Pontico mari ab *Ortu* Cappadocia, a *Meridie* Pamphylia, ab *Occasu* Asia Minori & Ponto Bithyniaque. *Regiones* versus Septemtrionem Paphlagonia in qua π *Heneti* populi, unde *Veneti* in Italia: versus Meridiem ρ *Isauria*; ubi urbs σ *Isaura*; & Pisidiæ pars: Cujus altera pars in Pamphylia memorabitur. Populi *Chalybes*, *Trœmi*, *Proserliminitæ*, *Byceni*, *Orondici*: & Gallorum nationes, *Tectosagæ*, quorum caput τ *Ancyra* urbs; *Tolistobogii*, *Voturi* & *Amb-*

Heneti. Isauria. Pisidia. Populi Galatiæ. Ancyra.

mediterraneo; Ut prorsus congruat usitato Italorum vocabulo *Levante*, i. e. *Oriens*, quo terras Asiaticas & mari vicinas insulas significant. Natolia enim ex usu apud Græcos recepto veteri atque hodierno Turcico, aut totam Minorem Asiam, aut hujus partem unamque provinciam notat. (a) *Cappadocia* ergo primas colonias Thogarmæ, filio Gomeri ultimo, ex Japhetis nepotibus uni; sed Cappadociæ suas Cilicia debebit, si rationes Bocharti ab equis, mulis, asinis & mancipiis petitæ accuratius expendantur. (b) *Galatia* & *Gallo-Græcia* quin ad Gallos huc expeditione bellica progressos originem reducat, nullum est dubium: illa sub Theodosio Imp. in *primam atque secundam* divisa legitur. (c) An Pontus ab voce Phœnicia בטנא *Botno*, i. e. *nucibus* & *avellanis*, quas procreavit, optimis derivetur, hoc fortasse quidquam dubii habet: (d) Itemque an *Bithynia* ex vocabulo Punico בטין tanquam *regio interior* appellationem susceperit: Hæc utraque Bocharti Opinio est, quam multis observationibus illustrat. Plures provinciæ nos ad sese avocant: Hæ quippe Septem tabulis Geographicis mutato inseruntur nomine, sed numero, quem Græci adhibent, invariato. Confer Statum Imp. Ottomannici præsentem à Domino Ricart editum.

BUNONIS.

μ (e) *Laranda*, Lycanoniæ quoque urbs Tauromonti vicina; nomen antiquum hodiè retinet.

ν (f) *Tyana*, adhuc *Tiana* seu *Tiagna*, urbs inter Sasiena & Faustinopolin posita, patria est *Apollonii Tyanæi* Philosophi, qui discendi causa plurimas regiones peragravit: ejus vitam Philostratus lib. 8. descripsit.

ξ (g) *Trapezus*, Sinopensium colonia, Europæis *Trabisonda* & *Trebisonda*, est urbs Cappadociæ præcipua ac maritima, ad mare Ponticum sita, quo loco ora maritima in Boream versus Colchos incipit flecti; monte non parvo cingitur urbs illa & Satrapæ Turcarum sedes est, in quorum potestatem venit sub Mahumede II. Hic enim Constantinopoli capta *Trapezuntinum* quoque imperium subegit, & *Davidem*, ex *Commenorum* familia postremum Constantinopolin traduxit, eumque cum universa familia interfecit, Anno C. 1460. *Bzovius* verò calamitatem illam ad Annum 1461 refert. Fuerat aliquando sedes Imperii Trapezuntis, ex distracto Constantinopolitano, nati.

ο (h) *Amasia* ad *Irim* fl. est hodiè Satrapæ [*e*] Turcarum sedes [*f*]. Hanc suam patriam *Strabo* multis descripsit [*g*]. Præterea Cappadociæ opidum clarum est (i) *Nazianzum*, Cæsareæ finitimum, à qua in Occasum recedit, patria D. *Gregorii Nazianzeni*, qui ob eximiam rerum Theologicarum notitiam, *Theologus* cognominatus est [*h*]. *Nissa*, *Nysa* seu (k) *Nyssa*; hodiè *Nisi*, in Armeniæ & Cappadociæ confinio est, D. *Gregorii Nysseni*, qui D. *Basilii* frater fuit, patria [*i*]. Cæterum Cappadociam Strabo [*k*] in duas Satrapias à Persis divisam tradit, eam quippe, quæ *Magna* dicitur & *Cappadocia ad Taurum*, & alteram, quæ *Pontica* vocatur & *Pontus*: quam Arias Montanus ex Onkelo docet esse Hebræorum *Caphthorim*. Porrò Cappadocia à veteribus tribuitur *Amazonibus*, quarum Regina fuit *Penthesilea*. Ipsa hæc regio equorum altrix est, hinc Dionysio Afro Cappadoces sunt ἰδαήμονες ἱπποσυνάων, *gute Reuter*. Strabo testatur Cappadoces sacerdotalem dignitatem habuisse proximam regiæ: Mendaces perhibentur à scriptoribus & fraudulenti; sicuti quoque *Cilices* & *Cretenses*: unde tandem proverbium natum, τρία κάππα κάκιστα [*l*]. De eorum ingenio, & natura hoc quoque mirum, quod, quum liberi essent, libertatem à Romanis sint deprecati, asserentes, se malle vivere sub Regibus, quàm diutius ferre libertatem.

π (l) *Heneti* Paphlagoniæ oram maritimam incoluêre.

ρ (m) *Isauria* Pisidiæ finitima est.

σ (n) *Isaura* urbs, Ammiano teste, (o) *Claudiopolis*, & in lib. Concil. *Isauropolis* dicta est.

τ (p) *Ancyra*, hodiè *Anguri* & *Angara*, urbs Galatiæ primaria est, edito loco sita; *Concilio Ancyrano* clara: Præfecti regii hodiè sedes est.

HEKELII.

[*e*] Qui *Belerbejus* vocatur & *Amasiæ* & *Cappadociæ*.

[*f*] LX millium *Ducatorum* vel (magis Latine) *Aureorum* proventus ejus censetur.

[*g*] Lib. XII. *Geograph.* p. 205. Tom. II.

[*h*] Vid. ex *Sixti Senensis* Lib. IV. *Biblioth. Dialogus*

(a) Cappadocia. (b) Galatia. (c) Pontus. (d) Bithynia. (e) Laranda. (f) Tyana. (g) Trapezus. (h) Amasia. (i) Nazianzum. (k) Nyssa: seu Amazonum regio. (l) Heneti (m) Isauria. (n) Isaura. (o) Claudiopolis, seu Isauropolis. (p) Ancyra.

Ambiani. Urbes inclytæ, υ *Teuthrania*, φ *Sinope*, Mithridatis & cunis & sepulchro nobilitata; χ *Amisus*, *Therma*, ψ *Pessinûs*, quæ Dindymene & Cybele antè dicta. Montes sunt, ω *Olgasis*, α *Dindymus*, & qui Celænorum tumulus.

Teuthrania. Sinope. Amisus. Therma. Pessinûs. Olgasis. Dindymus.

PONTUS (1) ET BITHYNIA (2).

IV. Quæ antè duæ erant regiones, *Pontus* ad Ortum Solis, *Bithynia* ad Occasum, postea sub una provincia censæ sunt. Terminatur provincia à *Septemtrione* mari Pontico, ab *Ortu* Galatia, à *Meridie* Asia Minori, ab *Occasu* Propontide. Mons clarus est β *Orminius.* Flumina, γ *Parthenius*, δ *Hippias*, ε *Sangarius*, ζ *Ascanius.* Regiones, *Bogdomanis*, *Timonitis.* Populi *Chalcedonii*, η *Mariandyni*, *Caucones*, *Zygiani.* Urbes insignes, ϑ *Chalcedon*, quæ nunc *Scutari*, Constantinopoli adversa; ι *Nicomedia*, κ *Apamea*, λ *Heraclea*, μ *Nicæa*, ν *Prusias*

Ponti & Bithyniæ fines. Orminius m. Ejus Fluvii, Regiones, Populi & Urbes. (1) *Nunc Genech.* (2) *Nunc Bec Sangil.*

gus de Patriis Viror. illustr. *Quenstedtii mei* p. 459. seq.

[*i*] Conf. *Quenstedtius* loc. cit. 461.

[*k*] Loc. jam cit. p. 160 seq.

[*l*] Leg. *Erasmi* Chil. III. Cent. VI. *Adag.* LXXXII. p. 626. col. a.

BUNONIS.

υ (a) *Teuthrania* apud Carambin promontorium est ad Ortum: Moletio *Tripoli*; ac aliis *Tribicelli* hodiè indigitatur.

φ (b) *Sinope* Diogenis Cynici [*m*] patria, olim *Mithridatis* regia, ad litus maris jacet Pontici.

χ (c) *Amisus* in Chalybum regione urbs est primaria.

ψ (d) *Pessinunte* colebatur *Cybele*, cujus simulacrum ibidem habebant augustum: unde ista appellatur *Pessinuntia* *. Paphlagoniæ urbs quoque est (e) *Amastris* ad Pontum sita, quam nonnulli etiam dictam volunt *Sesamum.*

ω (f) *Olgasis*, Ptolemæo *Olyssa* mons est, aditu difficilis, cujus partem Strabo [*n*] appellat *Sandaracurgium*, ob assiduam metallorum effossionem concavam. *Parthenius* fluvius ex illo oritur monte.

α (g) *Dindymus* vel *Dindyma*, mons Deûm matri sacer ἀπὸ τῶν διδύμων, id est, *gemellis*, (gemina enim illic exstabant ubera, seu juga) nomen invenit. *Cybele*, illa Deûm mater, ab eo *Dindymene* dicta est. Ex eodem monte (h) *Sangarius* oritur fluvius. Cæterum (i) *Halys* fl. Cappadociam à Paphlagonia ferè disterminat, in Euxinum mare haud longè ab Amiso se exonerans.

β (k) *Orminius* seu *Horminius* [*o*] mons hodiè Turcis appellatur *Armendag* [*p*].

γ (l) *Parthenium* fluvium, qui hodiè *Parteni*, aliis *Dolap*, Olgasis edit mons, eumque in Pontum Euxinum inter Tium & Amastrim urbes mittit. Est quoque *Parthenius* fl. in Arcadia; ac item alius in Samo inf. à quo illa *Parthenia* dicta est.

δ (m) *Hippias*, aliis *Hippius* fl. ex Orminio seu Horminio monte oriens, inter Sangarium & Lycum fl. in eundem exit pontum.

ε (n) *Sangarius*, hodiè *Sangari* seu *Sacari*, ex Dindymis montibus ad Sangiam vicum profluens, per Bithyniam inter Calpam ad Occasum, & Hippiam ad Ortum in Pontum decurrit. (o) *Gallus* fluvius in eundem influit.

ζ (p) *Ascanius* fl. per Ascaniam paludem in sinum labitur Astacenum.

η (q) *Mariandyni* oram Euxini maris ad Heracleam accoluerunt; in horum regione *Hercules* Cerberum canem tricipitem virus evomentem, quo terræ illæ infectæ, occidisse Poëtis fertur. *Mariandynos* ferunt lugubria solitos concinere, unde *Mariandynus tibicen*, de Poëta minus compto, in proverbio est.

ϑ (r) *Chalcedon* antiqua urbs, 148 Ann. post Romam condita: *Synodus Oecumenica quarta* [*q*] An. 451. illic habita, eam urbem nobilitavit [*r*].

ι (s) *Nicomedia* vulgò *Comidia*, & Turcis *Nicor*, ad Propontidem sita, & *Constantini Magni* Baptismo celebrata, hodiè ferme deserta jacet.

κ (t) *Apamea* vulgò *Apami*, ad Propontidem jacens; prius *Myrlea* dicta, quo nomine hodiernum à Turcis appellatur.

λ (u) *Heraclea* Mariandynorum urbs, ab Hercule, Mela [*s*] teste, condita, in maris Euxini litore posita, eo putatur fuisse loco, quo hodiè *Penderachi* [*t*].

μ (x) *Nicæa*, ad Ascaniam paludem sita, Strabone teste, *Antigonia* etiam dicta est, hodiè *Isnich*, *Nichor*, *Nichea*: nominis celebritatem habet à *Concilio Oecumenico primo*, quod contra Arrium Anno 325 ibidem habitum est cogente Constantino M. [*u*] *Philistion* comicus, Socratis æqualis, immoderato risu illic repente exspirasse traditur.

ν (y) *Prusias* seu *Prusa* ad Olympi montis radices est, à *Prusia* rege condita, qui filium habuit dentium vice continui ossis soliditate armatum; Regum in Bithynia sedes. Hic *Asclepiades* medicus floruit, qui senex scalis lapsus interiit. Prusiæ natus *Dion*, ob eloquentiam *Chrysostomus* cognominatus, cujus inter cæteras exstat oratio de Ilio à Græcis nunquam capto. Erat & alia in Bithynia urbs Prusias ad Ascanii fl. ostium: itemque alia mediterranea ad Hippiam fl.

HEKELII.

[*m*] Unde & *Ovidio* de *Ponto* dictus *Sinopæus*.

* Heic *Gordius Nodus* ab *Alexandro* rescissus esse creditur.

[*n*] Lib. XII. *Geog.* p. 205. Tom. II.

[*o*] *Ptolemæo.*

[*p*] Ab *Appiano* in Lib. de *Bellis Mithridaticis* vide-

(a) Teuthrania. (b) Sinope. (c) Amisus. (d) Pessinus. (e) Amastris. (f) Olgasis m. (g) Dindymus m. (h) Sangarius fl. (i) Halys fl. (k) Orminius mons. (l) Parthenius fl. (m) Hippias. (n) Sangarius. (o) Gallus fl. (p) Ascanius fl. (q) Mariandyni. (r) Chalcedon. (s) Nicomedia. (t) Apamea seu Myrlea. (u) Heraclea. (x) Nicæa. (y) Prusias.

(1) *Turcarum antequam in Europam penetrarunt Regia, inter hujus tractus præcipua, culta feliciter cum Castro in colle.* Luytſ.
(2) *Nunc Lebuſſa aut Gebiſſa.*

as quæ nunc *Burſia* (1), & ξ *Libyſſa* (2) Annibalis interitu ac ſepulchro nota.

videtur vocari *Scorobas. Plinio* Lib. V. c. 32. p. 81. lin. 12. appellatur *Hippius*, fortè quod *Hippius* Fluvius originem inde habeat.
[q] Epiſcoporum 630 ſub *Martiano Imp.* contra *Eutychen* & *Dioſcorum* atque ad deſtruendam *Synodum Ephesinam II.*
[r] Vid. *Alſtedii Theſaurus Chronologiæ* Tit. 36. p. 345.
[ſ] Lib. I. c. 19. p. 173. lin. 24.
[t] Datur & *Heraclea* in *Caſpiis* cujus mentionem facit *Solinus* in *Polyhiſt.* c. 61. p. 122.
[u] Leg. *Abr. Bucholceri* Index Chronolog. p. 193. ſeq.

BUNONIS.

ξ (a) *Libyſſa* in mediterraneis eſt à dextro Aſcanii latere paulum remota.

(a) Libyſſa.

CAP. XVIII.

Aſia Minor ſive proprie dicta (1).

I.

Aſiæ propriæ ſeu Minoris termini & regiones.

ASia propriè dicta, quæ & *Minor*, (nunc tres ejus partes, *Chiutalem*, *Sarcum* & *Germian*) terminatur ab *Septemtrione* Bithynia ac Ponto; ab *Ortu* Galatia Pamphyliaque & Lycia; à *Meridie* eadem Lycia & Rhodienſi Mari; ab *Occaſu* Ægæo pelago & Helleſponto. Regiones, in quas dividitur, ſunt hæ; *Phrygia*, *Myſia*, *Lydia*, & *Caria*: & quas Græcæ gentes in litore Ægæo incoluerunt, *Æolis*, *Ionia* & *Doris.* ɪ

PHRYGIA MAJOR. (2)

Phrygiæ Majoris Populi. Fluvii.

(1) *Pars Natoliæ propriæ ad Auſtrum, olim Aſia Minor ſtricte dicta.* Luytſ.
(2) *Nunc Germian.*

II. α *Phrygia* duplex eſt; altera β *Major*, altera *Minor*, quæ & Troas. *Majoris Phrygiæ* populi, *Olympeni*, *Moccadelii*, *Cydiſſes*, *Gipetini*, *Moxiani*. Montium celeberrimus eſt *Cadmus*, quo à Lycia diſcernitur. Fluvii nobiles γ *Mæander*

BUNONIS.

α (a) *Phrygia* Curtio pluribus villis, quàm urbibus frequens, nomen ſortita fertur à *Phrygio* ſive *Brygio* Macedonum opido. Sunt enim auctores, inquit Plinius [a], qui ex Europa tranſiiſſe dicunt *Myſos*, *Phrygas*, & *Thynos*: unde mox terris data fuerint nomina *Myſiæ*, *Phrygiæ*, *Bithyniæ*. Deducitur tamen aliis appellatio Phrygiæ à *Phrygio* fluvio, qui etiam *Hyllus* dictus, eamque à Caria ſeparat.
β (b) *Major Phrygia* hodiè vulgò dicitur *Germian.*
γ (c) *Mæander* ſeu *Mæandros* fl. ultra modum flexuoſus, vulgò *Madre*, ex arce Celænarum ſumma ortus tam obliquè fertur, ut in ſe ipſum videatur recurrere, 600 faciens flexiones; unde *Gyri Mæandri* [b] in proverbium abiere: inter Heracleam & Miletum Mare ſubit Myrtoum.

HEKELII.

[a] Lib. V. *Hiſt. Nat.* p. 32. l. 47.
[b] Et ipſi *Mæandri* ap. *Eraſm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. 58. p. 847. col. b.

REISKII.

ɪ (d) *Phrygia* primas à Gomero Japheti filio colonias & origines arceſſit, cujus partem aliquam priſci Auctores κατακεκαυμένην faciunt, id eſt, *aduſtam*, eò quod cinericia nigraque quaſi per aduſtionem fuerit. Nam גומר ex Hebr. גמר, i. e. *conſumendo* vel *exurendo*; φρυγία etiam Græcum vocabulum ἐκ τῦ φρύγειν, i. e. à *torrendo* dicitur. Itaque Græci falluntur, qui à Brygibus Macedonum gente hanc nationem vetuſtiſſimam ortam voluerunt. De Diis Phrygicis & Deabus, ſaltationibus, cantilenis, lingua & priſcis, quæ adhuc ab illa ſuperſunt, vocabulis obſervationes egregias Bochartus in illa dedit *Epiſtola, qua diſquiritur, an Æneas in Italia unquam fuerit?* Hoc enim negat Vir doctiſſimus, qui rebus Trojanis & Italicis lucem ſingularem attulit. (e) *Trojam* ex ſitu veterem hujuſque rudera Bellonius in acclivi collis parte, ambitu murorum vix per horas quatuor emetiendo, mœnibus ipſis è ſaxo nigro duroque ſed ſpongioſo in quadrangulum exciſo, & turrium & duarum arcium, & ſepulchrorum marmoreis reliquiis obſervavit Lib. II. c. 6. Phrygia ævo Impp. medio duplex erat *Pacatiana* & *Salutaris*, quam Notitiæ Imp. Romani Græcæ pariter ac Latinæ ſuppeditant. (f) *Myſia Cariaque* ſibi eadem quas Lydia origines vendicârunt, teſte Herodoto Lib. I. τὸν γὰρ λυδὸν καὶ μυσὸν λέγυσιν εἶναι καρὸς ἀδελφεὺς, *Lydum enim Myſumque Caris fratres eſſe dicunt.* Sicut ergo Lydiæ denominationem coloniaſq; primas לוד *Lud* unus Noachidum nepotum intulit; ita ex hac matre vicinis idem regionibus. Nam Hebr. לוז, *Punice* לוד *flexuoſum* ſc. Mæandrum ſignificat. Caria autem ἐκ τῦ καρὸς, i. e. ab *ove* oviumque copia vocatur:

(a) Phrygia unde dicta. (b) Major Phrygia. (c) Mæander fl. (d) Phrygia. (e) Troja. (f) Myſia, Caria, Lydia.

ander & ẟ *Marsias.* Urbes insignes ε *Synnada,* & ζ *Apamia, Cibotus* cognomine, ante *Celænæ* dicta. Urbes.

PHRYGIA MINOR SIVE TROAS (1).

III. Quæ ante *Troas* erat, à Phrygibus occupata, η *Phrygia Minor* dicta fuit; in eo amnis nobilissimus ϑ *Scamandrus.* Urbium notissima, Grajorumque monumentis celebratissima ι *Ilium* sive *Troja,* Græcorum decenni obsidione excidioque inclyta (2). Inde Novum *Ilium,* triginta stadiis ab veteri distans: item κ *Alexandri Troas,* quæ & *Alexandria.*

Phrygia Minor seu Troas. Troja. Ilium novum. Alexandria. seu Troas Alexandri.

MYSIA MAJOR.

IV. *Mysia* similiter in *Majorem* ac *Minorem* dividitur. In *Majori* inter Minorem & Phrygiam Majorem sita populi fuere, *Olympeni, Trimenothuritæ* & *Mysomacedones.* Montes nobiles, *Olympus* & *Cimon.* Fluvius λ *Rhyndacus.* Urbium notissimæ, μ *Antandros,* ν *Adramyttium,* ξ *Pergamus, Trajanopolis, Alyda.* MY-

Mysiæ Majoris Populi. Montes. Fluvii. Urbes.

(1) *Nunc Sarcum.*
(2) *Portum ejus celeberrimum arena ferme opplevit.*

tur: Ita Hesychius *κὰρ προβάτων γένος καρικόν.* Ut vel ideo ad Hebræum & Punicum כר *Car,* i. e. *agnum* reduci commodè queat. Conf. Opusculum Jac. Usserii de Asia proconsulari seu Lydiana, ubi de hisce regionibus accuratè agitur.

BUNONIS.

ẟ (a) *Marsyas fl.* haud longè à Mæandro profluens, à quo juxta Apamiam, quam circumfluit, recipitur: Nomen habere Poëtæ fabulantur à *Marsya* tibicine, quem ob arrogantiam excoriasse traditur Apollo. Est & alius in Syria fluvius *Marsyas* dictus, qui in Euphratem ad Samosata delabitur.

ε (b) *Synnada* [c] utroque numero usurpatur, olim erat urbs marmore clara, inde *Synnadicum* appellatum: hodiè in ruinis jacet [d].

ζ (c) *Apamia* ad Marsyam fl. ubi is Mæandro miscetur, à Seleuco Rege condita est: Marsyæ tibicinis illius infelicis perhibetur esse patria. Cæterum in eadem Phrygia quoque erat (d) *Gordium* opidum, olim Midæ regia, ubi *nodus Gordius* ab Alexandro M. ense solutus. (e) *Sangario fl.* urbs illa interluitur.

η (f) *Phrygia Minor* hodiè vulgò appellatur *Sarcum.*

ϑ (g) *Scamandrus, Xanthus, Simois,* famâ majora sunt flumina, quam naturâ. Ortus Scamandrus ex Ida monte ad promontorium Sigæum in Ægeum mare labitur. Scamander hic ab exercitu Xerxis perhibetur epotus: sicut & *Melas* & *Lissus.* Inter Simoentem fl. & Scamandrum (h) *Campus* interjacet *Scamandrius.*

ι (i) *Troja* apud Idam montem, & oram maritimam fuit sita, cujus ruinæ hodie ostenduntur. *Est cinis & tantum flebile Troja solum.* Trojanorum luxus reprehenditur in conviviis; adeo ut *porcus Trojanus* in proverbio sit apud Macrob. [e]. *Equus Trojanus* quoque [f] in proverbium abiit.

κ (k) *Alexandria* inter Sigeum & Lectum est promontoria. Cæterum *Phryges* servili ingenio feruntur, qui solis verberibus in officio contineantur; à quibus proverbium *Phryx verberatus melior* [g]: item *sero sapiunt Phryges.* Attamen Phrygiam nobilitarunt viri ingenio clari & excellentes. *Æsopus* Phryx fuisse traditur. Phryges etiam sunt *Simplicius* Philosophus Aristotelicæ disciplinæ interpres omnium optimus; & *Epictetus,* cujus præceptum, quod Philosophiæ summam continet; *ἀνέχου καὶ ἀπέχου, Sustine & abstine.* Ejusdem in Philosophos dictum fuit, quod sint *μέχρι τοῦ λέγειν, ἄνευ τοῦ πράττειν, dictis tenus, factis procul.* Cæterum non longè ab illo (l) *Sigeum* fuit *opidum,* ad *promontorium* ejusdem nominis: Hic Græcorum fuit statio navium, adversus Trojanos bellantium: Hic *Achillis* sepulchrum est; hodiè Turcis vocatur *Janitzari.*

λ (m) *Cimon* mons aliis etiam vocatur *Cimæus.* Ad (n) *Rhyndacum* angues tam immanes nasci tradit Mela [h], qui Aves prætervolantes absorbeant.

μ (o) *Antandros* ab Andri insulæ populis condita traditur; ad maris litus jacet.

ν (p) *Adramyttium* in ejusdem maris litore ponitur.

ξ (q) *Pergamus* [i] ad Caycum fl. Attali quondam regia, Galeni [k] patria est. In Pergamo instructissimam fuisse *Bibliothecam,* quæ ducentis librorum millibus constaret, Galenus meminit. Ibidemque *charta Pergamena* inventa à loco nomen retinuit [l].

HEKELII.

[c] Et *Synada,* Ptolemæo.

[d] Primum dicta est *Synnæa.* Incolis *Docimæa* & *Docimite,* referente *Stephano,* dicitur.

[e] Lib. III. *Saturnal.* c. 13. p. 341. Edition. *Lugdunano-Gryphiensis.* Vid. *Erasmi* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* 70. p. 489. col. b.

[f] Ap. *eund.* loc. cit.

[g] Conf. Chil. I. ejusd. *Erasmi* Cent. VIII. Adag. 36. p. 227. col. a.

[h] Lib. I. c. 19. p. 172. lin. 37. seq.

[i] Et *Pergamum.*

[k] Et *Apollodori.*

[l] Vid. *Guid. Pancirolli* Nova Reperta. Tit. 13. pag. 591. Edition. *Amberg.* in 8vo.

(a) Marsyas fl. (b) Synnada. (c) Apamia. (d) Gordium. (e) Sangarius fl. (f) Phrygia Minor. (g) Scamandrus fl. (h) Campus Scamandrius. (i) Troja. (k) Alexandria. (l) Sigeum promont. & op. (m) Cimon. (n) Rhyndacus fl. (o) Antandros. (p) Adramittium, (q) Pergamus.

MYSIA MINOR.

Myſiæ Minoris Flumina. Ida. Urbes.

V. In *Minori Myſia*, quam Helleſpontus & Propontis perfundunt, amnes ſunt celebres, ο *Æſepus*, π *Granicus*, ρ *Simois*. Mons σ *Ida*, Paridis & *Oenones* amoribus notus. Urbes inſigniores, τ *Cyzicus* (1), υ *Parium*, φ *Lampſacus*, χ *Abydus*, & ψ *Dardanum*.

LYDIA (2).

Lydiæ Flumina. Montes. Urbes

VI. *Lydiæ* pars altera dicitur *Mæonia*. Flumina in utraque ω *Caicus*, α *Hermus*, qui β *Pactolum* auriferis arenis famigeratum (unde χρυσορρόας dictus) recipit; & γ *Caiſtrus*, qui Lydiam à Caria diſpeſcit. Montes clari δ *Sipylus*, ε *Tmolus*, ζ *Meſogys*, η *Mimas*. Urbium nobiliſſimæ θ *Thyatira* (3), ι *Sardes*, κ *Philadelphia* (4).

C A-

(1) *70 Annos poſt Romam condita.*
(2) *Hodie Caraſia.*
(3) *Dives Frumento, Goſſipio, & antiquitatum Veſtigiis, ampla, ſordida, cujus Ædificia ex vivis ceſpitibus a Sole ſiccatis propemodum componuntur.* Luytſ.
(4) *A Turcis vocatur Urbs Dei; urbs eſt probe culta, in qua quatuor ſuperſunt Eccleſiæ, & numerus Chriſtianorum non exiguus. Ultimum inter Aſiæ Minoris urbes ab imperio Turcico ſubjugata.* Luytſ.
(5) *Hodie abjectus vicus, quem fere Paſtores atque Bubulci incolunt.* Luytſ.

BUNONIS.

ο (a) *Æſepus* ex Ida m. profluens, in Propontidem decurrit apud urbem Cyzicum.

π (b) *Granicus* [*m*] *fl.* ex Ida monte ortus, per Adraſteos campos præcipiti curſu volvitur, & inter Parium & Lampſacum in Propontidem influit. Hic in Adraſtiis campis neque longè à Cyzico inter Alexandrum M. & Perſas pugnatum eſt.

ρ (c) *Simois* ex Ida monte proſiliens, lacum apud Sigeum efficit. Ad Simoentis ripas Anchiſen cum Venere concubuiſſe, unde Æneam natum, in poëtarum fabulis eſt.

σ (d) *Ida* Paridis judicio celebris, cujus cacumen vocatur (e) *Gargarus*; multorum fluviorum genitor: inde *ſinus* Troadis (f) *Idæus* appellatur. In Creta quoque Inſula ejuſdem nominis mons eſt.

τ (g) *Cyzicus* ad Propontidem & Æſepi fl. oſtium, in inſula pene continenti juncta jacet, urbs antiqua.

υ (h) *Parium* inter Cyzicum ad Septemtrionem, & Lampſacum ad Meridiem ad Propontidem poſitum, hodieque vocatur *Pario* [*n*].

φ (i) *Lampſacus* ad Helleſpontum & Granici fluminis oſtium, inter Parium & Abydum, è regione Callipolis in Thracia urbis. Xerxes Perſarum Rex *Lampſacum* urbem Themiſtocli exſuli dedit, uude vinum ſumeret: ſicuti *Magneſiam* eidem donarat, quæ panem illi præberet, & *Myuntem*, ex qua haberet obſonium. Erant Lampſaceni maximè ſedati & quieti; atque præter cæteros ad ſummum Græcorum otium potius, quàm ad ullam vim aut tumultum accommodati. *Cic.* in Ver.

χ (k) *Abydus*, hodiè *Avido*, contra Seſtum Thraciæ urbem jacens, incolas olim habuit ſycophantas & effæminatos: unde proverbium [*o*]: *Ne temere Abydum.*

ψ (l) *Dardanum* eo fuit ſitu, quo hodiè arx (m) *Dardanello*, cui in Thraciæ litore objacet caſtellum aliud ejuſdem nominis. De his dictum eſt ſuperius lib. IV. cap. 14. ad ſ. 2. Venetorum claſſis Turcarum copias maritimas, claſſemque inſtructiſſimam, ad hæc ipſa caſtella invaſit & profligavit, ingenti victoriâ potiti Anno 1656.

ω (n) *Caicus* hodiè *Girmaſti*, inter Eleam decurrit & Pitanen illam, quæ *Arceſilam*, nihil affirmantis Academiæ clariſſimum antiſtitem, tuliſſe dicitur.

α (o) *Hermus* hodiè vulgò vocatur *Sarăbat*, ex Phrygia majore fluens inter Phocæam & Smyrnam in ſinum decurrit Smyrnæum, Mela teſte [*p*].

β (p) *Pactolus* ex Tmolo monte oritur, Sardeſque alluit. *Pactolos* & *Tagos* ſibi polliceri dicitur is, qui ſibi ingentes divitias promittit.

γ (q) *Cayſtrus* ex Majore Phrygia ortus inter Epheſum & Colophonem mare ſubit.

δ (r) *Sipylus* hodie *Cuſimas* dicitur. Opidum quoque fuit *Sipylum* ſeu *Sipylus* in Lydia, terræ motu abſorptum, quod & *Tantalum* dictum fuit.

ε (s) *Tmolus*, nunc *Tomalize* dictus, in Trallenſi & Sardenſi agro vitibus conſitus erat, crocum etiam copioſè producebat.

ζ (t) *Meſogys* inter Hermum & Cayſtrum ponitur fluvios.

η (u) *Mimas* mons & promontorium, hodiè *Capo Stillari*, Colophoni urbi vicinus eſt.

θ (x) *Thyatira*, nunc *Tire* ſeu *Tiria*: in ſeptem Eccleſiarum numero memoratur Apoc. 2.

ι (y) *Sardes* apud Tmolum montem poſita urbs olim Crœſi erat regia; quòd Jones Athenienſium auxilio Sardes expugnaſſent, Perſarumque præſidia interfeciſſent, bellum intulit Athenienſibus primùm *Darius* Rex, ac deinde *Xerxes* paternam cladem in campis Marathoniis acceptam vindicaturus. Eadem urbs produxit *Polyænum*, cujus exſtant Lib. 8. ſtrategematum [*q*]: & *Eunapium*, qui vitas Philoſophorum & Sophiſtarum aliquot conſcripſit. Sardibus quæ erat Eccleſia memoratur Apoc. 3. (5).

HEKELII.

[*m*] Quem aliqui à *Græco Theſſali* Filio dictum putant.

[*n*] Ex hac Civitate fuit *Neoptolemus*, cognomento *Gloſſographus*: Vir memoratu digniſſimus.

[*o*] Apud *Eraſmum* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* 93. p. 218. col. b.

[*p*] *Solino* in *Polyhiſt.* c. 53. p. 114. lin. 30. ſeq.

[*q*] *Lugduni* ap. *Joan. Tornæſium Iſaaci Caſauboni* cura *Juſti Vulteji* Verſione adjecta, 1589, in 12°. editi.

BUNONIS.

κ (z) *Philadelphia*, adhuc *Filadelfia* appellatur, ad Tmoli montis radices poſita, terræ motibus aliquoties concuſſa fuit. Et hujus Eccleſiæ fit mentio Apoc.

(a) Æſepus fl. (b) Granicus fl. (c) Simois fl. (d) Ida. (e) Gargarus. (f) Idæus ſinus. (g) Cyzicus. (h) Parium. (i) Lampſacus. (k) Abydus. (l) Dardanum. (m) Dardanello. (n) Caicus fl. (o) Hermus fl. (p) Pactolus fl. (q) Cayſtrus fl. (r) Sipylus fl. (s) Tmolus m. (t) Meſogys m. (u) Mimas m. (x) Thyatira. (y) Sardes. (z) Philadelphia.

CARIA (1).

VII. In λ *Caria* flumina, μ *Mæander*, in Phrygia Majori ortum, & ab hoc receptum ν *Lycus*. Montes ξ *Phœnix*, ο *Mycale* & ϖ *Latmus*. Urbes claræ ϱ *Tripolis*, σ *Laodicea*, τ *Antiochia*, υ *Magnesia*, φ *Priene*, χ *Alabanda*, ψ *Stratonice*,

Cariæ Flumina. Montes. Urbes.

(2) *Hodie Aidinelli.*

Apoc. 3. A Lydia dictus est *Lapis Lydius*: ipsique *Lydi* molles & voluptatibus feruntur dediti. Cæterum *Curtio* lib. 4. cap. 11. (a) *Halys fl.* terminat Lydiam, quo loco *Lydium Imperium* intelligas oportet. Herodotus quippe lib. 1. tradit imperium Medicum & Lydium Haly Fluv. fuisse disterminata. *Halys* autem *fluv.* Plinio teste. lib. 6. c. 2. *a radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens, Opida Gangre, Carissa, inde Amisum liberum, a Sinope CXXX mill. pass. Ejusdemque nominis sinus, tanti recessus, ut Asiam peninsulam faciat CCM passuum haud amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum.* Secundum Herodotum lib. 1. *Imperium Medorum & Lydorum disterminat Halys fl. qui ex Armeno monte profluens primum Cilicas, dehinc Matienos; qui sunt ad dextram, & Phrygas, qui sunt ad lævam: tum Boream versus tendens Syros, Cappadoces & Paphlagones interfluit, Cappadoces a dextra, Paphlagones a sinistra perstringens.* Itaque Halys fl. cuncta fere superiora Asiæ, à mari, quod Cypro objectum est, ad Euxinum usque Pontum dirimit.

λ (b) *Caria* ad Septentrionem habet Joniam; ad Ortum Lyciam; ad Occasum mare Myrtoum; ad Meridiem Rhodium mare [r].

μ (c) *Mæandrus fl.* ex arce Celænarum summa ortus, mediâ urbe decurrens, per Cares primum, deinde per Jones, ac demum in sinum maris editur, qui inter Prienem & Miletum est. Liv. l. 8. dec. 4. hodie *Madre* nominatur; adeò obliquè dicitur fluere, ut in se ipsum videatur recurrere & vel sexcentas facere Flexiones; unde *Gyri Mæandri* [s] in proverbium abiere; *Mæander* hinc, Nonio teste, significat picturæ genus, labyrinthorum in morem flexuosis ambagibus implexum, ad oras chlamydum.

ν (d) *Lycus fl.* Laodicéam postquam alluit, cum Mæandro conflait. Ad horum confluentes fuit (e) *Colossæ*, hodiè *Chonead*, ad quam S. Pauli missa epistola. *Colossas* fuisse urbem Phrygiæ in Asia Minore tradit *Strabo* [t]; eam *Laodiceæ* & *Hierapoli* vicinam fuisse docent *Chrysostomus* & *Theophylactus*. *Herodotus* eam appellat *magnam urbem*, Lib. vii. Similiter Xenophon Lib. I. de expedit. Cyri. *Plinius* Lib. V. Hist. nat. p. 32. opidum vocat celeberrimum. *Paulus Orosius* l. vii. c. 7. commemorat, *Colossas*, *Laodiceam*, & *Hierapolin*, urbes vicinas terræ motu concidisse. A Strabone *Collossæ* in Phrygia ponuntur.

ξ (f) *Phœnix* mons ad oram pertingit maritimam, quæ Rhodo insulæ objacet.

ο (g) *Mycale* mons & promontorium è regione Sami est. Erat tamen & Mycale Cypriorum urbs, ad quam Cimon Atheniensis Phœnices navali prælio superavit.

ϖ (h) *Latmus* apud Mæandri Fluminis ostia est, Endimionis à Luna adamati amoribus nobilis.

ϱ (i) *Tripolis* apud Caystrum ponitur fl. [u].

σ (k) *Laodicea* hodiè vulgò *Laudichia*, Ecclesiæ memoratur Apoc. 3. *Laodicea* 1 Tim. 6. vers. ult. vocatur metropolis *Phrygiæ Pacatianæ*, quod epitheton apud ætatis priscæ scriptores non legitur: sed apud illos, qui Romani Imperii jam inclinantis provincias descripserunt. Claromontanum codicem mentionem non facere loci, unde scripta hæc sit epistola, ait *Beza* in notis *N. T.* Cæterùm Laodiceæ vicina fuit (l) *Hierapolis*, quæ Majori Phrygiæ asscribitur, ubi *Epaphras*, de quo Colos. 4. docuit. *Philippus Apostolus* ibidem trucidatus, & cum filiabus sepultus est. *Euseb.* 1.

τ (m) Multæ exstitere *Antiochiæ*; at hæc à Laodicea versus Septentrionem collocatur.

υ (n) *Magnesia*, hodiè vulgò *Mangresia*, ad Mæandrum fl. est. *Themistocles* exul hìc domicilium sibi constituerat: Eam enim urbem Xerxes illi donârat, *quæ ei panem præberet*; ibidemque mortuus est. Hic Antiochus Rex à Scipione victus est, qui inde *Asiaticus* cognominatus.

φ (o) *Priene* Biantis patria, hodie *Palatio*, Heracleæ proxima est, inter quam & Miletum Mæandrus fl. in mare excurrit.

χ (p) *Alabanda*, hodiè *Alabanda* sive *Eclabanda*, urbs mediterranea est, olim fortunatissima, nunc in proverbio [x] *urbem* notat *fortunatam*: Juvenalis Poëta eam inter urbes barbaricis deliciis & luxu perditas recenset. Nomen sortita est ab *Alabanda* Conditore, Caris, qui gentem condidit, filio, quem Deum etiam habuere, & religiosiùs, quàm alium quemvis Deorum, venerati sunt. *Apollonius* ille Alabandensis dicendi magister, & summus doctor, ut eum Cicero appellat, qui quum mercede doceret, non patiebatur tamen eos, quos oratores evadere non posse judicaret, operam apud se perdere, dimittebatque unumquemque ad quamcunque artem aptus ipsi videretur, atque ad eam impellere talem & hortari solebat.

ψ (q) *Stratonice* olim urbs mediterranea, hodie in ruinis jacet.

HEKELII.

[r] Dicta a. *Caria* à *Cara* Rege, qui primus AUGURIA AVIUM dicitur invenisse.

[s] Ab *Erasm.* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* 58. p. 847. col. b. atque *Manutium* in *Adag. Selectiorib.* p. 1205. col. b.

[t] Lib. XII. *Geogr.* p. 230. Tom. II.

[u] Meminit hujus *Curtius* Lib. IV. c. 1. Sect. 27.

[x] Apud *Erasm.* Chiliad. II. Cent. I. *Adag.* 99. p. 326. col. b.

BUNO-

(a) Halys fl. (b) Cariæ termini. (c) Mæandrus fl. (d) Lycus fl. (e) Colossæ. (f) Phœnix m. (g) Mycale m. (h) Latmus m. (i) Tripolis. (k) Laodicea. (l) Hierapolis. (m) Antiochiæ. (n) Magnesia. (o) Priene. (p) Alabanda. (q) Stratonice.

nice, & in litore ω *Miletus*, dives quondam atque potens mari Græcorum civitas, α *Myndusque*.

ÆOLIS (1).

Æolidis urbes.

VIII. In β *Æolide* urbes inclytæ, γ *Cuma* (2), δ *Phocea*, ε *Elea*.

JONIA. (3)

Jonia. Smyrna. Clazomenæ. Teos. Lebedus.

IX. In ζ *Jonia*, urbes, η *Smyrna* (4), ϑ *Clazomenæ*, ι *Teos*, κ *Lebedus*, λ *Colophon*,

(1) *Sic appellata ab Æolibus Græciæ populis, qui in ipsam relicta patria trajicere, ibidemque ædificatis in ea, teste Herodoto, 12 urbibus sedes suas fixerunt. Hodie Regionis pars est quæ Sarcum dicitur.*

(2) *Quæ Sibyllæ Cumanæ cognomentum imposuit.* Luytf.

(3) *Hodie pars Regionis quæ Sarcum dicitur. Incolæ appellati sunt Iones ab Ionibus Græciæ populis oriundi.*

(4) *Emporium celeberrimum quod Turcæ maximo numero, item Græci, Armeni, Judæi & plurium Nationum Europæarum consules habitant.*

BUNONIS.

ω (a) *Miletus*, hodiè vulgò *Melasso*, haud longè a Mæandri ostiis jacens, etiam *Anactoria* ab *Anacte*, quodam Cœli & Terræ filio, dicta est. (b) *Cadmus Milesius* (alius à *Cadmo Phœnice*, qui literas in Græciam intulit) orationis prosæ primus autor, scripsit historiam Milesiorum. Est Miletus patria *Thaletis Astrologi*, qui inter septem sapientes Græciæ censetur; itemque *Timothei Musici*, & *Anaximandri Physici* [y]. Miletum nobilitavit pretiosissima lana, & stragula Milesia erant in pretio. Cives ejus urbis adeo luxu & deliciis fluebant, ut Aristides Philosophus libros de illorum luxuria componeret.

α (c) *Myndus*, hodie *Mentese*, sedes Præfecti, urbs maritima est. Cæterùm *Cares*, militia olim clari, viles tamen habiti sunt, quòd mercede militarent, ac in prima acie locati, primos hostium impetus sustinentes, vitam mortemque juxta æstimarent.

β (d) *Æolis* seu *Æolia* ad mare Ægæum inter Troadem ad Septentrionem, & Joniam ad Meridiem porrigitur. ex quo ab Æolis incoli cœpit Æolia facta est, quæ antè erat Mysia. Prima urbs in ea à *Myrino* condita (e) *Myrina* vocata est.

γ (f) *Cuma*, seu *Cyme* altera fuit à Pelope inter Myrinam & Phocæam ad oram maritimam exstructa. Cumani habiti sunt insulsi & stupidi.

δ (g) *Phocæa*, hodie *Foja Vecchia*, apud ostia Thermi fl. inter Cumam & Smyrnam posita, Massiliæ in Gallia mater est; ipsa Atheniensium colonia.

ε (h) *Elea* Pergamenorum Portus, apud Caici fl. ostia, inter Myrinam & Pitanem jacet, Patria Zenonis, qui dialecticen invenit, & patientissimus exstitit in perferendis apud Nearchum tyrannum cruciatibus.

ζ (i) *Jonia*, Turcis *Quiscon*, inter Æolidem, Cariam & mare Ægeum extenditur. Peuceri & aliorum sententia cum regioni, tum incolis id nominis tributum est à *Javan* [z]. Jones se jactitârunt & appellantur Athenienses; quum se etiam αὐτόχθονας assererent, & cæteros Græcos ἐποίκους: & ob hanc causam *Attica* videtur etiam *Ionia* dicta.

η (k) *Smyrna* [a] in ipsa Joniæ peninsula jacens antiquum retinuit nomen, Turcis *Ismir* appellata, urbs maritima, à Theseo aut Tantalo condita, prius *Naulochos*, ac deinde à *Smyrne* Amazone [b] id nominis sortita est. Philostrato omnium urbium, quæ sub Sole sunt, pulcherrima est; hodieque regionis caput & Satrapæ sedes, mercaturâ celebris. Smyrnæus habetur (l) *Homerus* Poeta [c], cujus Sepulchrum ibidem hodie ostenditur. Septem sunt urbes, quæ de Homeri stirpe certant; *Smyrna*, *Rhodus*, *Colophon*, *Salamis*, *Chius*, *Argos*, *Athenæ*.

Smyrnæus quoque fuit (m) *Cointus*, qui Paralipomena Homeri lib. XIV, scripsit suavissimo orationis genere: itemque (n) *Nicetes*, præclarus Sophista, quem Hadrianus Imperatot tanti fecit, ut eum toti Ægypto præficeret. Smyrnæ Episcopus fuit (o) *S. Polycarpus*, Johannis Evangelistæ Discipulus & Martyr, cujus fidem & patientiam ipse Filius Dei probat, Apoc. 2. [d]. Cæterùm Smyrnæi licet deliciis & luxui essent dediti, fortiter tamen, ubi ferebat casus, sese gerebant: unde *mores Smyrnæi* proverbio dicebantur de iis, qui ita deliciis essent dediti, ut, quæ viros deceant fortes, non omitterent. A Smyrna (p) *Sinus Smyrnæus* nomen & appellationem habet.

ϑ (q) *Clazomenæ* seu *Clazomena* urbs Joniæ maritima inter Smyrnam & Erythras, ubi illa in peninsulæ faciem abit, super angustias posita est, hinc *Clazomena*, illinc *Teos*: quæ quoniam terga jungunt confinio adnexæ, muris diversis, frontibus diversa maria prospectant. Clazomenius fuit (r) *Anaxagoras* Philosophus, Physicæ cultor adeo assiduus, ut rei tum privatæ, tum publicæ omnem curam abjiceret. Nivem nigram esse probaturus hoc argumento usus est: *Nix aqua est; aqua autem nigra est: ergo & Nix nigra est.*

ι (s) *Teos* cujus situs jam indicatus est, (t) *Anacreontis* Poëtæ patria, cujus tota Poësis amatoria & suavis fuit. *Teja* etiam (u) *Erinna* Poëtria fuit Dionis Syracusani temporibus, quæ Dorica lingua scripsit elegans Poëma, ad Homeri excellentiam accedens.

κ (x) *Lebedus* seu *Lebedōs* urbs maritima, inter *Teon* & Colophonem erat: ibi quotannis ludi celebrabantur in honorem Bacchi.

λ (y) *Colophon* in ora maritima est, ubi *Calchas* vates diem obiit supremum. *Alicui rei Colophonem addere*, in proverbio est, pro summam & ultimam manum rei imponere; aut adhibere id, sine quo negotium confici nequit. Proverbium inde natum est, quod Colophonii equestri militia adeo excelluerunt, ut nullum ferè prælium sine Colophonii equitatus ope atque auxilio confici posset [e]

HEKELII.

[y] Vid. Celeberrimi mei *Quenstedtii* Dialog. de *Patriis illustr.* p. 475. seq.

[z] Alias est una de amœnissimis, fertilissimis & sapientibus Terris, sed propter peccata & præcipuè libidines, tempore Cyri Majoris horribiliter, & hodie longè horribilius sub *Turcico Imperio* captivata &

(a) Miletus. (b) Cadmus. (c) Myndus. (d) Æolis. (e) Myrina. (f) Cuma seu Cyme. (g) Phocæa. (h) Elæa. (i) Jonia. (k) Smyrna. (l) Homerus. (m) Cointus. (n) Nicetes. (o) S. Polycarpus. (p) Sinus Smyrnæus. (q) Clazomenæ. (r) Anaxagoras. (s) Teos. (t) Anacreon. (u) Erinna. (x) Lebedus. (y) Colophon.

phon, non tam μ *Clarii* Apollinis oraculo, quam Homeri natalibus nobilis; & ν *Ephesus* omnium clarissima; cujus decus templum Dianæ, Amazonum opus, adeo magnificum, ut Xerxes, cum omnia Asiatica templa igni daret, huic uni pepercerit: quod postea *Herostratus*, ut nomen memoria sceleris extenderet, incendio destruxit. Id postmodum ad augustiorem cultum Ephesii reformarunt (1). Colophon. Clarii. Ephesus.

DORIS (2).

X. In ξ *Doride* urbes fuere, ο *Halicarnassus* (3) & π *Cnidus*. 2 Doridis urbes.

CAP.

& vastata. Hæc *Michael Neander* Part. II. *Orb. Terræ*, f. 158. fac. a.

[a] Sophiano *Smirne*.
[b] Quæ *Ephesum* occupavit.
[c] Ingenii ille cœlestis Vates.
[d] Vid. *Quenstedt.* loc. cit. p. 480. seq.
[e] Leg. *Erasmi* Chiliad. II. Cent. III. *Adag.* 45. p. 362. col. b.

BUNONIS.

μ (a) *Clarum* Eustathius Colophonis facit navale; qui locus fuerit Colophoni vicinus. *Strabo* enim [f] *Apollinis Clarii* lucum ante Colophona ponit; & *Mela* hoc *Apollinis Clarii* fanum cum Colophone conjungit. *Germanicus*, quod *Tacitus* [g] tradit, Colophona appulit, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Fuit ergo hoc Fanum ad ipsam urbem Colophona.

ν (b) *Ephesus* urbs maritima inter Caystrum & Mæandrum fluvios posita, à Colophone haud longè remota, vulgò nunc *Efeso* dicitur, & Turcis *Figena* à pristino splendore longissimè hodie abesse perhibetur [h]. Istud (c) *Dianæ Templum* à tota Asia annis 400 exstructum est, cujus operis ornamenta plurium librorum instar obtinebant. In eodem templo inter cætera fuit (d) *Hecatæ statua*, in cujus contemplatione æditııus admonuit oculis parcere; tanta fuit marmoris radiatio. *Plin.* [i]. Eadem die templum istud conflagravit, quâ *Alexander M.* Pellæ natus est. Ephesii fuerunt (e) *Heraclitus* Philosophus, & (f) *Hipponax* Poëta, (g) *Artemidorus* item Philosophus, cujus exstant libri V de somniis, & somniorum interpretatione. *Lex Ephesiorum* fuit, quæ jubebat *recordari quotidie alicujus Veterum, qui honeste vixisset* [k]. Cæterùm Ecclesia quæ Ephesi erat, à S. Paulo quidem fundata fuit, (h) *S. Johannes* tamen Evangelista eidem præfuit usque ad tempora Trajani ad Annum Christi 101, quo placidè exspiravit; quum anteà sub Domitiano fervent oleo Romæ fuisset immersus, & in Patmon insulam relegatus, sub Nerva ad Ecclesiam rediisset.

ξ (i) *Doris* ad extremam hujus litoris oram sita est.

ο (k) *Halicarnassus* ad Ceramicum sinum posita, quondam regia fuit Regum Cariæ; (l) *Herodoti*, Historiarum patris natale solum, qui tandem per coloniam cum aliis Thurium in Italiam traductus est: & *Dionysius*, Alexandri filius, Historiæ Romanæ auctor, Halicarnassensis est: itemque alius *Dionysius Junior* dictus, qui sub Hadriano floruit, ac emisit Historiæ Musicæ lib. 36.

π (m) *Cnidus*, in extrema ferè peninsulæ parte, qua in mare procurrit, eo fuisse putatur situ, quo hodie urbs *Standia* est: alii tamen ad ipsum promontorium, quod hodie vulgo *Capo Crio* appellatur, Cnidum ponunt. Ovidius *Cnidon piscosam* vocat. Hic erat *Veneris statua*, Praxitelis opus magni pretii; quo loco & ipsa Venus colebatur. *Cnidius* fuit (n) *Ctesias*, qui in prælio, quo Cyrus ab Artaxerxe fratre victus est, à Persis captus Artaxerxem vulneratum sanavit; postea totis annis 17 apud Regem versatus, medicinam in Persia exercuit, & res Assyrias & Persicas 23 libris complexus est. Ex prioribus sex Assyriarum rerum se hausisse ea, quæ de Assyriis scripsit, profitetur *Diodorus Siculus* lib. 2. A multis tamen vanitatis arguitur hic Ctesias. Inter Cnidum & Halicarnassum in eodem litore erat (o) *Ceramus* urbs, quæ proxima *sinui* nomen dedit, ut diceretur (p) *Ceramicus*.

HEKELII.

[f] Lib. XIV. p. 340.
[g] Lib. II. *Annal.* c. 54.
[h] Hæc Civitas, utpote totius citerioris *Asiæ* Emporium celeberrimum, loco cavo olim habitata, diluvium passa est, quocum plurimi extincti essent; *Lysimachus* Civitatem in eum locum, ubi nunc est, transtulit, & ab Uxoris nomine *Arsionem* vocavit. Eo mortuo pristinum nomen receptum est.
[i] Lib. XXXVI. c. 5. p. 636. lin. 10. seq.
[k] *Ephesiæ* a. *Litteræ* erant *Notulæ* quædam & *Voces magicæ*, quibus utentes in omni negotio victores evadebant. Unde natum proverbium EPHESIÆ LITTERÆ: quod de iis dicitur, qui mirâ felicitate, tanquam divinâ Virgulâ, quicquid optant, assequuntur. Conf. *Erasmi* Chiliad. II. Cent. VIII. *Adag.* 49. p. 475. col. a.

REISKII.

2 (q) *Æolis, Jonia & Doris* quin Græcas colonias vel ipso nomine præ se ferant, nemo dubitat, quisquis originum Græcarum non est inscius aut expers. Nam Æoles, Pelasgi anteà dicti aut Æolenses duce Penthesileo prius Thraciâ penetratâ in Asiam trajecerunt, inferioris Mysiæ potiti. Hæc prima fuit *Æolica* nempe *migratio* Græcis Auctoribus descripta: Sed altera longe celebrior, nempe *Jonica*, centum & triginta post excidium Trojæ Annis contigit. Jones enim Codro rege defuncto Atticam Athenasque deserturi, Neleo Antrodoque Ducibus, & in societatem Doriensibus admissis, Asiam hujusque oram maritimam insederunt: Hinc (r) Jonia & (s) Doris duplex regio, sed Jones primas & ultimas origines ad *Java-*

(1) *Hodie vicus & urbis cadaver, cujus magnificentiam copiosissima loquuntur rudera.* Luyts.

(2) *Dorii originem trabebant a populo Græciæ ejusdem nominis.*

(3) *Olim Regia Regum Cariæ, ubi fuit Mausolæum Regis Mausoli, inter Orbis miracula habitum, nunc usque eo excisa est ut de situ disputetur. Sunt qui illius rudera ex adverso Coi insulæ collocant.*

(a) Clarum. (b) Ephesus. (c) Dianæ Templum. (d) Hecatæ Statua. (e) Heraclitus (f) Hipponax. (g) Artemidorus. (h) S. Johannes. (i) Doris. (k) Halicarnassus. (l) Herodotus & Dionysius Halicarnassenses. (m) Cnidus. (n) Ctesias. (o) Ceramus. (p) Sinus Ceramicus. (q) Æolis. (r) Jonia. (s) Doris.

Javanem, filium Japheti, quem sacra historia præbet, proximas fortasse ad *Jonem Xuthi filium*, quem Græca superius explicata præbuit. (a) Heic de septem Ecclesiis Apocalypticis & urbibus, in quibus eæ floruerunt, loquendi materia datur: Sed heic juvabit *Notitiam septem Ecclesiarum Asiæ* citari, quam Thomas Smith, Anglus doctissimus, ipse Anno 1671. αὐτόπτης & accuratissimus spectator edidit.

(a) Ecclesiæ Apocalypticæ.

CAP. XIX.

Lycia, Pamphylia & Cilicia. 1

I.

Lyciæ fines. α LYcia, quæ nunc *Aldinelli* (1), terminatur ab *Occasu* & *Septemtrione* Asia Minore, ab *Ortu* Pamphylia, à *Meridie* mari suo, quod Lycium est. Chimæra mons. Montium celebratissimus β *Chimæra*, nocturnis æstibus fumum exhalans: unde fabula triformis monstri in vulgum data est, quod Chimæram animal putaverunt. Hinc Ovidius,

Quoque Chimæra jugo mediis in partibus hircum,
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.

Xanthus. Limyrus. Patara. Andriace. Telmessus. In cacumine quippe *Leones* habitabant; in medio, ubi pascuis abundat, *capræ*; in radicibus *Dracones*. Fluvii celebres, γ *Xanthus*, δ *Limyrus*. Urbes; ε *Patara*, ζ *Andriace*, η *Telmessus*.

P A M P H Y L I A.

Pamphyliæ fines. II. ϑ *Pamphylia*, quæ nunc ι *Menteseli*, clauditur ab *Septemtrione* Galatia, ab *Oriente* Cilicia & Cappadocia, à *Meridie* suo mari, quod Pamphylium, ab *Occi-*

B U N O N I S.

α (a) *Lycia* à Lyco Pandionis filio cognominata secundum Auctorem nostrum & alios hodie dicitur *Aldinelli*: Verùm in novis tabulis & ab aliis Geographis Lycia appellatur hodie *Menteseli*, quod nomen Auctor Pamphyliæ asscribit.

(1) *Vel Menteselli.*

β (b) *Chimæra*, mons à Bellerophonte habitabilis redditus traditur; unde illum interfecisse monstrum istud triforme, fabulati sunt Poëtæ. *Ignem* illius aquâ accendi, terrâ verò aut fœno exstingui, tradit Plinius [a] ex Ctesia Cnidio. Horatius [b] *meretricem* appellat *Chimæram*, satis apposite sane; & *Fulgentius* Chimæræ fabulam ad amorem interpretatur: qui quum venit, feraliter & sicut leo invadit, nec quiescit, nisi patratâ libidine, quod capra significat libidinosum animal; in fine autem serpentis, sive draconis instar, pœnitentiæ morsum relinquit.

γ (c) *Xanthus* Cadmo monte ortus Xanthum urbem interluit, & in Mare Lycium devolvitur.

δ (d) *Limyrus* per *Limyram* urbem, 20 stadiis à litore remotam, fluit, subitque mare Lycium inter Andriacen & Aperras urbes.

ε (e) *Patara*, hodieque antiquum nomen retinet, olim etiam *Arsinoe* dicta, ad litus jacens, habuit delubrum & Oraculum Apollinis, Delphico simile [c] (2).

(2) *Quod per semestre brumale responsa dabat.*

ζ (f) *Andriace* in eodem jacet litore Pataræ vicina.

η (g) *Telmessus* seu *Telmisos* ultra Xanthum flumen est in finibus Lyciæ; sinus iste (h) hinc dicitur *Telmessius*. Cæterum Lycius fuit (i) *Proclus Philosophus*, cujus hymni Græci aliquot, & Commentaria in aliquot Platonis Dialogos etiamnum supersunt.

ϑ (k) *Pamphylia*, Plinio [d] teste, etiam *Mopsopia* dicta est.

ι Aliis una cum Cilicia hodiè appellatur *Caramania*.

H E K E L I I.

[a] Lib. II. c. 106. p. 30. lin. 39.
[b] Lib. I. *Carmin.* Od. 27. v. 24.
[c] Sunt qui hanc urbem vel à *Pataro*, *Apollinis*, ex *Lycia Xanthi* Filia, Filio, vel ab alio *Pataro*, *Lapconis* Filio, dictam volunt. Meminit ejus *Strabo* Lib. XIV. *Geograph.* p. 348.
[d] Lib. V. c. 25. p. 75. lin. 23.

R E I S K I I.

1 Tres ultimas regiones ex iisdem, è quibus Asiaticæ vicinæ, coloniis emersisse ad cultum & frequentiam majorem, nullus dubito. (l) *Lycia* ἐκ τοῦ λύκου à Fluvio cognomine ac vicino; (m) Pamphylia ἐκ τοῦ πάμφυλου nomen Græcis auctoribus invenit, quasi hanc regionem vario incolarum genere habitatam dixeris.

(a) Lycia. (b) Chimæra. (c) Xanthus fl. & op. (d) Limyrus fl. & Limyra urbs. (e) Patara. (f) Andriace. (g) Telmessus. (h) Sinus Telmessius. (i) Proclus Philosoph. (k) Pamphylia seu Mopsopia. (l) Lycia. (m) Pamphylia.

Occidente Lycia ac Phrygia Majori, Regiones in ea sunt *Carbalia* & κ *Pisidiæ* pars, cujus alteram in Galatia memoravimus. *Pisidæ* anteà λ *Solymi* dicti fuere. Montium nobilissimus est *Taurus*, qui totius Orbis maximus, à Pamphylio mari juxta Chelidonias insulas exoriens, per varias innumerasque gentes, aliis aliisque nominibus ab Occasu in Ortum ad Scythiæ usque, & Indiarum fines extremos extenditur, pari longitudine fere, qua ipsa Asia, dividitque Asiam universam in duas partes, quarum altera, quæ Septentrionem spectat, *Asia* dicitur *intra Taurum*, altera quæ Meridiem, *Asia extra Taurum*. Porro urbes in Pamphylia insignes sunt μ *Side*, ν *Seleucia Pisidiæ*, ξ *Antiochia*, ο *Termessus* & π *Perga*.

C I L I C I A.

III. ρ *Cilicia* quæ nunc *Carmania* [e], longissimo tractu inter Taurum & Cilicium mare porrecta, fluvios celebres habet, σ *Calycadnum*, *Lamum*, τ *Cyd-*

dixeris. Lycia enim contigua primo Ciliciæ, Pomponio Stephanoque testibus, nec littoralis aut mari proxima fuit; Pamphylia prorsus mediterranea littoralem tractum tenuit. Post hæc Lycia duas in partes, *exteriorem*, puta maritimam, & *interiorem* divisa, provincia primum præsidialis, postea consularis ævo Impp. ultimo fuit: Pamphylia vero ultimus Diœceseos Asiaticæ terminus Pisidiam, Isauriam & Lycaoniam comprehendit. (a) *Cilicia* duplex erat, *prima* vel *campestris*, & *secunda* vel *aspera*, Græce τραχεῖα: Bochartus igitur ab asperitate lapidosa, dictam conjicit, & Punico quidem vocabulo חלך *chalek*, i. e. ab *lapide*: Hinc Græcis χέλικα, postremo κιλικία, Romanis Cilicia. vid. Lib. I. c. 5. De *Chimæra* monte ignivomo ac hujus nomine idem singularia observata suggeret.

BUNONIS.

κ (b) *Pisidia* ista & Pamphyliæ pars Septemtrionalis, hodie Turcis *Versacili* dicta à *Versaco* primaria urbe, & sede præfecti, quæ *Antiochia Pisidiæ* erat veteribus.

λ (c) *Solymos* appellatos fuisse *Pisidas* docet Stephanus [f], à *Solymo* Jovis filio.

μ (d) *Side* vel *Syda* urbs est maritima in Ciliciæ confinio sita.

ν (e) *Seleucia Pisidiæ* hodie vulgò *Celestria* dicta, à Pergâ versus Septentrionem jacet.

ξ (f) *Antiochia Pisidiæ* non longè à Seleuciâ ponitur.

ο (g) *Termessus* [g] inter Pergam & Antiochiam ponitur.

π (h) *Perga* seu *Perge*, hodie *Pirgi* inter Cestrum & Cataractem fl. 60 stadiis à litore remota, nunc pene jacet. Dianæ templum hic erat, unde illa *Pergæa* cognominata est. In Actis Apostolorum hujus fit mentio urbis: itemque (i) *Attaliæ*, quæ ab *Attalo* rege condita, vulgo *Satalia* dicitur. (k) *Phaselis* à *Mopso* Argivorum Rege in Pamphyliæ & Lyciæ finibus in monte condita, piratarum extitit sedes: hinc *Phaselus* navigii genus, quo Phaselitæ piratæ utebantur. Solebant Phaselitæ ob inopiam Diis piscibus salitis sacrificare; unde *sacrificium Phaselitarum* de munere sordido & tenui sumptu proverbio [h] dicitur. Clara itidem Pamphyliæ urbs erat (l) *Aspendus* seu *Aspendum*, in edito colle ad Eurymedontem fl. ab Argivis condita, quam possedêre finitimi. Aspendius citharista omnia intus canebat: i. e. solâ sinistrâ digitis chordas carpebat; atque levi modulatione cantilenam peragebat, ut vox ad ipsum citharistam duntaxat, aut proximè assistentem perveniret; *quod est intus canere*: quum vulgares citharœdi canentes dextrâ plectrum tenerent, quod *foris canere* appellabant, & sinistrâ chordas carperent, & agerent utraque manu: unde Græcis proverbium natum; *omnia intus canere*; in eos, qui furtorum essent occultatores, & qui privati commodi impendiò essent studiosi, ac fere, quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent utilitatem. *Asconius Pedian. Cic. in Verr. & Rull.* [i]. (m) *Eurymedon* fluvius ex Tauro ortus nobilitatus est pugna navali, qua ad ejus ostia *Cimon* Athniensium dux, Xerxem ex Græcia fugientem persecutus, Phœnicas & Persas vicit.

ρ (n) *Cilicia* terminatur ab *Occasu* Pamphyliâ; à *Septentrione* Cappadociâ & Minore Armeniâ; ab *Ortu* Amano monte [k], à *Meridie* mari Issico & Cilicio.

σ *Calycadnus* hodie *Saleso*, item *Fiume del ferro* Seleuciam Ciliciæ interluit, interque (o) *Sarpedonem* & *Zephyrium* promontoria in mare exit. Est autem Sarpedon hoc in loco Ciliciæ finis [l].

HEKELII.

[e] Vel *Carmannia*.

[f] Ex *Plinio* loc. jam cit. lin. 16. seq.

[g] Vel *Termissus*.

[h] Apud *Erasmum* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* 33. p. 455. col. a. non incommode.

[i] Conf. *Erasmus* loc. cit. Cent. I. *Adag.* 30. p. 305. col. a.

[k] Et *Portis Ciliciis*, ubi à *Syria* est discreta.

[l] Est & *Calycadnus* Fluvius *Isauriæ* & Fons in *Calabria*.

(a) Cilicia. (b) Pisidia. (c) Solymi seu Pisidæ. (d) Syda seu Side. (e) Seleucia Pisidiæ. (f) Antiochia Pisidiæ. (g) Termessus. (h) Perga seu Perge. (i) Attalia. (k) Phaselis. (l) Aspendus. (m) Eurymedon fl. (n) Ciliciæ fines. (o) Sarpedon prom.

Carbalia. Pisidiæ pars. Pisidæ seu Solymi. Taurus m. Asia intra Taurum & extra Taurum. Side. Seleucia Pisidiæ. Antiochia. Termessus. Perga. Ciliciæ fluv. & urbes.

τ *Cydnum*, υ *Sarum* & φ *Pyramum*. Urbes claræ ſunt in litore, χ *Selenus*, ψ *Pompejopolis*, antè *Soloe Cilicii* dicta, ω *Mallus* & α *Iſſus*, quæ *ſinui* cui adjacet, nomen *Iſſici* dedit: intus β *Tarſus*, D. Pauli Apoſtoli natalibus clara.

Soloe. Mallus. Iſſus. Sinus Iſſicus. Tarſus.

CAP.

BUNONIS.

τ (a) *Cydnus* ex Tauro monte, ſeu ſecundum alios ex alveo Choaſpis ortus mediam perfluit Tarſum, juxta Gymnaſium juniorum. Aqua ejus eſt rapidiſſima & frigida, quapropter hominibus & beſtiis auxiliatur, quæ nervos craſſiores habent; *Strabo* [*m*]. Et Cydnum podagræ mederi, cruribus eo merſis *Vitruvius* docet, ſed aqua ejus infeſta fuit Alexandro, quod madens & toto corpore incenſus in gelidiſſimum amnem inſiliret [*n*].

υ (b) *Sarus* inter Cydnum fl. & *Pompejopolin* mare ſubit.

φ (c) *Pyramum* ex Tauro monte ortum apud Mallum op. mare excipit.

χ (d) *Selenus*, urbs maritima eſt, haud longe à Calydni exitu.

ψ (e) *Pompejopolis* inter Lamum fl. & Tarſum, olim à Rhodiis, Argiviſque, poſt Piratis, Pompejo aſſignante, poſſeſſa, exciſa & in vicum redacta hodie *Paleſoli* vulgò vocatur; urbs illa *Soli* ſeu (f) *Soloe* ſcribitur à *Solone*, quum à Crœſo eſſet dimiſſus, condita & appellata. Laërtius [*o*] tradit paucos Athenienſium tum ibi collocatos, ſenſim patriæ linguæ inter barbaros oblitos, cœpiſſe σολοικίζειν. Alii ab aliis barbaris affirmant Atticam linguam ibi depravatam; indeque natum Solœciſmum. Cæterùm urbs illa erat *Chryſippi* patria [*p*]. Juxta eandem in parvo tumulo fuit *Arati* Poëtæ monumentum; in quod jacta ſaxa diſſiliebant; id quod Mela [*q*] tradit. Neque longè hinc erat (g) *Corycos* opidum, portu ſaloque cinctum, anguſto tergore continenti annexum: & ſuprà (h) *Specus Corycius* eximius; & ultra alius, *Tiphoneum* appellant; quem aliquando *Cubile Tiphonis* fuiſſe tradunt: quo demiſſa confeſtim exanimantur.

ω (i) *Mallus*, adhuc *Mallo* ad Pyrami fl. oſtia eſt.

α (k) *Iſſus* olim ingens urbs, Strabonis ætate opidulum erat cum ſtatione [*r*]; hodie Turcis *Ajazza* dicitur. Poſita eſt urbs illa inter Syriam & Ciliciam, ad quam *Alexander M. Darium vicit*: eodem in loco *Cicero* poſtea caſtra habuit. Stephanus exiſtimat Iſſum à victoria Alexandri poſtea (l) *Nicopolin* appellatam; at Ptolemæus *Nicopolin* diverſam ab Iſſo facit urbem.

β (m) *Tarſus*, Ciliciæ caput, ad Cydnum fl. ſita, quam condidiſſe perhibetur *Perſeus* Jovis & Danaës filius; vel certè ex Æthiopia profectus *Sandan* quidam nomine, vir opulentus & nobilis. Solinus [*s*] *urbium matrem* vocat [*t*]: Scholâ & doctrinarum ſtudio exſtitit illa celebris. Tarſenſis fuit (n) *Hermogenes* Sophiſta, qui vix dum natus annos octodecim artem ſcripſit Rhetoricam: at ſenex prorſus oblitus eſt literas. Tarſus patria quoque fuit (o) *Athenodori* Philoſophi diſerti. Tarſo proxima erat (p) *Anchiala*, eodem quo Tarſus die & anno à Sardanapalo traditur condita; ubi, referente Strabone, ejuſdem Sardanapali erat monumentum. Cæterùm *Cilices* in agendo habiti ſunt mendaces; unde natum proverbium [*u*], *Cilices non facile verum dicunt*; in illos, qui lucri magis cupidi ſunt, quàm veri.

HEKELII.

[*m*] Lib. XIV. *Geogr*. p. 392.

[*n*] Sunt porro heic ciſternæ ſub terra reconditæ pleriſque in locis in ſaxo, quæ Aqua pluvia implentur ad Incolarum uſum.

[*o*] Lib. I. de *Vit. Philoſophor*. p. 41. Edit. *Gryphian. Lugd.*

[*p*] Vid. *Quenſtedtius* loc. cit. p. 498.

[*q*] Lib. I. c. 13. p. 167. lin. 6. ſeq.

[*r*] Sicuti videre eſt lib. *Ejus* XIV. p. 397.

[*s*] In *Polybiſtore* c. 2. p. 109. lin. 2.

[*t*] *Euthalius Diaconus* in Vita *S. Pauli* τῆς κιλικίας ὀφθαλμός, hoc eſt, *Ciliciæ Oculum* nuncupat.

[*u*] Ap. *Eraſmum* Chiliad. III. Cent. I. *Adag.* 26. p. 528. col. b.

(a) Cydnus fl. (b) Sarus fl. (c) Pyramus fl. (d) Selenus urbs. (e) Pompejopolis. (f) Soloe. (g) Corycos op. (h) Specus Corycius & Tiphoneus. (i) Mallus. (k) Iſſus. (l) Nicopolis. (m) Tarſus. (n) Hermogenes. (o) Athenodorus. (p) Anchiala.

TOTIUS TERRÆ SANCTÆ Delineatio
MARE MAGNUM
et
OCCIDENTALE
Alias
MEDITERRANEUM
ARABIA PETRÆA
Terra Gosen
Via Publica Philistæorum
Desertum Sur
Scala Miliarium Anglicorum
MARE RUBRUM
Idumæa
Heliopolites
Elath Campus
Amalechitæ
Desertum Zin
Rephidim
Samaria
Mare Mortuum Salsum

CAP. XX.

Summa Syriæ deſcriptio: item Palæſtinæ, ſub qua Idumæa & Judæa.

SYRIA. [1]

I.

Ciliciæ ab Ortu jungitur *α Syria*, quondam terrarum maxima & pluribus diſtincta nominibus. Namque & *Aſſyria*, & *Meſopotamia*, & *Babylonia*, & *Phœnice*, & *Palæſtina* partes ejus fuerunt. Olim ac diu potens; ſed cum eam regno Semiramis tenuit, longè potentiſſima. At poſtmodo, Aſſyria, Meſopotamia & Babylonia avulſis, *Syriæ fines* fuere à *Septentrione* Amanus mons, quo à Cappadocia & Armenia ſeparatur; ab *Ortu* Euphrates amnis, quo diſcernitur à Meſopotamia, uſque ad Thapſacum opidum, atque inde Arabia deſerta; à *Meridie* Arabia Petræa; ab *Occaſu* ejuſdem Arabiæ Petrææ parte & mari Syriaco, ſive Phœnicio, Amanoque monte, quo à Cilicia ſubmovetur. *Longitudo* inter *β* Sirbonis paludem & Taurum montem, qua eum perrumpit Euphrates, mill. CXL. *Latitudo* inter mare & Arabiam deſertam mill. L. (1). Dividitur in *Palæſtinam*, *Phœnicen*, *Antiochenen*, *Comagenen* & *Cœlen*.

Syria antiqua.

Syriæ fines.

Magnitudo.

Diviſio.

PALÆSTINA.

II. *Palæſtina* clauditur à *Septentrione* Phœnice, ab *Ortu* Cœleſyria, à *Meridie* Arabia Petræa, ab *Occaſu* ejuſdem Arabiæ parte & mare Syriaco. Dicta fuit quondam *Terra Chanaan*, à *γ Chanaan* filio *Cham*, qui eam obtinuit. *δ* Poſteaquam vero *Iſraelitæ* eam, pulſis antiquis cultoribus, ex divino mandato obſede-

Palæſtinæ fines.

(1) *Latitudo variat, minima occurrit in tractu Boreali, at nullibi latior quam inter mare Syriacum & Arabiam deſertam. Cœlum habet ſalubre, & fæliciter temperatum, Solum altum, humile, amœnum. dives pecorum, armentorumque, ferax (excepto eo tractu qui Arabiæ vicinus eſt) frumenti, vini, ficuum, malorum aureorum, citreorum, melonum, cannarum, in quibus mellis ſpecies continetur, dactylorum, aromatum, & herbarum medicinalium. Ubi vero horridum ſolum exiſtit, id non tam ſoli vitio imputandum, quam multiplicibus bellis, perpetuis Arabum incurſionibus, incolarum defectui, & Jugo Turcico, quod, ut tutior ſit dominatus, negligenter colit regiones, quotquot potitur.* Luytſ.

BUNONIS.

α (a) Syria Hebræis [*a*] *Aram* dicitur ab *Aram* filio Semi: atque hinc *Syri* Joſepho & Straboni [*b*] ſunt *Aramæi* [*c*]. In Tabula Olearii Syria vocatur *Schamre*. Forte ita dicta eſt à Damaſco urbe, quæ Turcis, Leunclavio teſte, hodie vocatur *Scham*: Urbs illa, tradente Minadojo, vulgo & *Sciam* nominatur, quin Syriam ipſam quoque Turcæ vocant *Sciam*: at ſecundum Poſtellum Syria Turcis appellatur *Suriſtan*, & Italis *Soria*.

β Sirbonis palus ſeu *barathrum* eſt in Ægypti & Palæſtinæ finibus, ad oram maritimam inter Caſium & Peluſium: hodie variis appellatur nominibus: *Stagnone*, *Golfo di Tineſe*, *Golfo di Damiata*, *Camet Eſturnel*: olim major fuit quam hodie exiſtit.

γ (b) *Palæſtina* diviſa olim fuit, & habitata *ſeptem* populis Chanaan: *Amorrhæis*, *Chananæis*, *Gergeſæis*, *Hetthæis*, *Hevæis*, *Jebuſæis*, & *Pherezæis*.

δ Iſtis pulſis duodecim tribus Iſraël eam armis occuparunt juſſu & ope divina. Iiſque partim trans Jordanem fluvium, partim cis eum ſedes aſſignatæ ſunt. Trans Jordanem, *Ruben*, *Gad*, & *Manaſſe*; cis Jordanem, *Juda*, *Benjamin*, *Simeon*, *Ephraim*, *Dan*, *Aſer*, *Iſſachar*, *Zabulon*, & *Naphthalim*.

HEKELII.

[*a*] *D. Hieronymo* teſtante.
[*b*] Lib. XVI. circ. fin. p. 576.
[*c*] *Arimæi* vel *Arimi*.

REISKII.

1 Hæc tertia Imperii Turcorum Aſiatici provincia, ſed major prioribus ſuccedit, nempe (c) *Syria* Græce Συρία, Hebraice סוריא *Suria*, & metropoli Tyro, quam Hebræi צור *Sur* nominant, una tantum litera mutata: In ſacris ארם (d) *Aram* dicitur à patre gentis hujus ultimo, Aramo Semi filio, eademque quadruplex; nempe *Aram Dammeſek*, i. e. *Damaſcena*; *Aramzoba*, i. e. *cava* ſive *Cœleſyria*; *Aram Nabaraim*, i. e. *Meſopotamia*, & denique pars hujus *Aram Padan*, i. e. *jugata*, Jacobi perfugium. Diviſiones alias nunc lubens prætereo: Arabibus hodieque vocatur שאמח *Schamach*, quaſi *regio ad ſiniſtram* ſuæ nimirum Arabiæ jacens: Unde corruptius Turci pronunciant. R. Maimonides in Hilc. Truma cap. I. ſect. 9. hos Syriæ terminos conſtituit; (a) à

(a) Syriæ diverſæ appellationes. (b) Palæſtina. (c) Syria. (d) Aram quadruplex.

obsederunt, *Judæa* nuncupari cœpit. Romanis Græcisque Scriptoribus dicta est *Palæstina*, à magna olim gente *Palestinorum*, quos sacræ literæ *Philistim* vocant. ε Dividitur iisdem Scriptoribus in *Idumæam*, *Judæam*, *Samariam* & *Galilæam*.

IDUMÆA.

Idumæa. III. *Idumææ*, quæ in sacris literis est ζ *Edom* inter Arabiam Petræam, Judæam, η & Mare Internum porrectæ, urbs ingens fuit & munita admodum

Gaza. ϑ *Gaza*, (sic Persæ ærarium vocant) cui inde nomen, quod *Cambyses*, cum armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Expugnatam ι Alexander vastavit.

JU-

(a) à *terra* nempe *Israelis versus Mesopotamiam, & Aram Zoba, & totum tractum Euphratis usque ad Babylonem, ubi Damascus, Achleb, Charan, Mambegh & similia, usque ad Sinahar & Zohar, quæ sunt Syrorum*: Nec alios ab Arabibus Geographis statutos reperi. Syria vero & Assyria plurimum distant, neque hæc illius pars aut Babylonia fuit, ne quidem illo tempore, quo Semiramis tenebat.

BUNONIS.

ε Post defectionem X tribuum à domo Davidis, duo in hac gente exstiterunt regna, *Judæ* & *Israëlis*, quorum illud sedem Regiam habebat *Hierosolyma*; hoc verò *Samariam* potissimùm. Magnitudinem illius gentis vel inde æstimare licet, quod jam tempore Davidis Regis Israël habuit octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & in Juda quingenta millia pugnatorum.

ζ Ab (b) *Edom* sive *Esavo* Isaaci filio terram hanc appellatam nemo ignorat, cui sacræ literæ non ignotæ. *Edom* autem dictus est vel ab *edulio rubri* coloris, quo esuriens fratri Jacobo jus primogenitorum vendidit, vel quod *eo colore* in lucem editus est. Josephus duplicem facit Idumæam, *Superiorem* & *Inferiorem*. (c) *Superiorem* elegit tribus Juda, quæ in longum extenditur usque ad Hierosolyma, latitudine verò usque ad lacum Asphaltiten constituta est. Et in hac parte fuerunt *Gaza* & *Ascalon*. (d) *Inferior Idumæa* cessit tribui Simeonis; & hæc est circa Ægyptum, & Arabiæ montem. Occupantibus verò meliorem & potiorem Idumææ partem Israëlitis arctiores illa postmodum retinuit terminos. Est verò Idumæa altis asperisque cincta montibus, vastas etiam solitudines includens. Gens ipsa ferox, & ad arma prompta, Israëlitis, *Mose* duce, ex Ægypto venientibus, & transitum per eorum ditionem petentibus, non modò negavit; sed etiam armata occurrit. Postea *Saul* & *David* hanc contumeliam ulti Idumæos subegerunt; qui tamen Jorami temporibus desciverunt. At *Johannes Hyrcanus* ita eos domuit, ut ritus Judaïcos & circumcisionem admitterent: ac deinceps Judæis annumerati sunt. Demum sub excidium Hierosolymitanum quatuor ducibus XX millia in urbem venerunt, & miserandas ediderunt inibi strages.

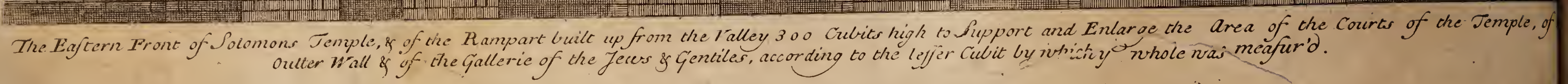
η Istum terræ hujus tractum, qui ad mare Internum est, incoluêre Philistini, seu Palæstini.

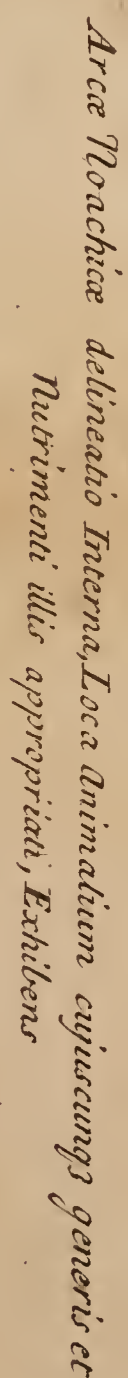
ϑ (e) *Gaza* etiam *Gazera* dicta, incolas habuit filios (f) *Enakim*; expugnata tamen fuit à Calebo. *Samson* ejus urbis fores in montem vicinum Hebron versus deportavit: & heìc captus domum evertit. *Cluverius hic secutus est Melæ errorem*, qui [*d*] tradit *Gazæ* opido hoc nomen impositum fuisse à Persis; quod Cambyses Rex ærarium bellicum ibi constituisset. Hoc nomine enim opidum istud Hebræis appellatum longe ante Cambysem natum, *Gen.* x. 19. *Jos.* xv. 47. *lib. Jud.* 1. 18, &c.

ι *Alexander M.* expugnata Tyro [*e*], hanc quoque multo tamen labore, cepit urbem [*f*]. In loco vicino *nova* deinde exstructa est *Gaza*, quam Alexander, Aristobuli filius, cepit & evertit, sed iterum emersit è cineribus. *Augustus* enim, Herode mortuo, *Gazam*, *Gadara* & *Hippon* urbes Syriæ contribuit. Gaza Constantini M. temporibus à sorore Imperatoris dicta est *Constantia*. Hodie urbs magna esse traditur, Hierosolymis duplo major. Habuit (g) Gaza navale *Majuma*, unde *Majumæ* (h) spectaculum ortum. Cæterum in Heidmanni Palæstina Idumææ sequentia asscribuntur loca; in tribu Dan (i) *Modin*, Maccabæorum patria, quorum monumentum ibi fuit illustre. (k) *Betsemes Juda* non longe à mari, in cujus agrum Arcam Domini juvencæ duæ ultrò deduxerunt. (l) *Themnas* in cujus regione Samson leonem discerpsit. (m) *Sorec torrens*, ad quem habitabat *Delila*, à Samsone amata, quæ blanditiis expiscata est roboris illius causam. Propinquus ei torrenti erat rivulus (n) *Nebel-eschol*, i. e. *torrens* & *vallis botri*; ad quem exploratores Mosis botrum miræ magnitudinis absciderunt. In tribu Simeon Idumææ attribuuntur (o) *Gerara*, ad torrentem Besor, ubi Isaac natus: hinc tridui itinere abest mons *Moria*; in quo Isaac erat immolandus. Ad eundem torrentem *Besor* fuit (p) *Bersabee*. Huic urbi, quæ cum fluvio Ægypti *Sihor*, & deserto arenoso versus austrum terminat Israëlitarum regionem, vicinum erat *desertum Bersabee*, quo fugit *Agar* ancilla Saræ, & (q) *Fons* ei monstratus ab Angelo; in eandem solitudinem fugit *Elias* minas Jezabelis declinans, ubi etiam (r) Juniperus *Eliæ*. *Desertum arenosum* locus periculosus iter facientibus in Ægyptum cum propter aquarum inopiam, tum vero cumulos, & quasi montes arenarum, quibus viatores non raro opprimuntur: qui tanquam in mari navigantes ad siderum fulgorem cursus dirigere coguntur, quod iter non solum patriarchæ olim emensi sunt, sed ipse Christus cum virgine matre & Josepho. (s) Judæum hìc quendam olim arena, ob aquæ defectum, esse

(a) Syriæ termini. (b) Idumæa. (c) Superior. (d) Inferior. (e) Gaza. (f) Enakim. (g) Gazæ navale. (h) Majumæ. (i) Modin. (k) Betsemes. (l) Themnas. (m) Sorec fl. (n) Nehel-eschol. (o) Gerara. (p) Bersabee op. & desertum. (q) Agar Fons. (r) Juniperus Eliæ. (s) Judæus arena baptizatus.

Orientalis facies Substructionis ab imis Vallibus, cubitos trecentos erectæ ad Sustinendos aggeres quibus atriorum Templi aream, Solomon Laxandam cura... nec non periboli atq; porticuum quæ ad Hebræos quæq; ad Gentiles pertinebant, Sub minima Cubitorum Mensura qua etiam Universalia Vestigia dimetiun...

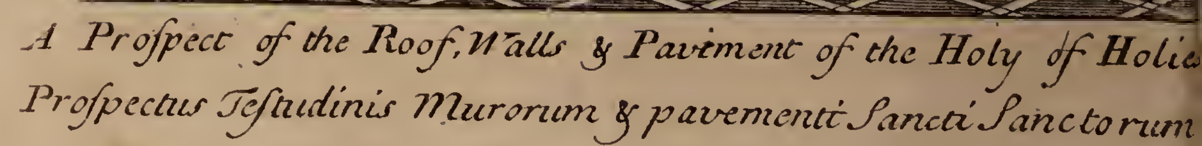

The Eastern Front of Solomons Temple, & of the Rampart built up from the Valley 300 Cubits high to Support and Enlarge the Area of the Courts of the Temple, of Outter Wall & of the Gallerie of the Jews & Gentiles, according to the lesser Cubit by which yͤ whole was measur'd.

Arcæ Noachicæ delineatio Interna, Loca Animalium cujuscunq; generis et Nutrimenti illis appropriati, Exhibens

A Draught of the Inside of the ARK, Shewing the Apartments assign'd to the several Creatures therein contained, and to the keeping of the Food they lived upon.

Arcæ Noachicæ delineatio Externa.

A Draught of the Outside of the ARK. of NOAH

A Prospect of the Roof, Walls & Pavement of the Holy of Holie...

Prospectus Testudinis Murorum & pavementi Sancti Sanctorum

JUDÆA.

IV. Idumæam sequitur ϰ *Judæa* (i), cujus caput λ *Hierosolyma* longe clarissima

Judæa. Hierosolyma.

esse baptizatum, refert Nicephorus. Ad ostium torrentis seu fluvii Ægypti, qui (a) *Sihor* dictus, est (b) *Rhinocorura* op. quod à inutilatis habitatorum naribus ita appellatum est. Etenim Rex quidam Ægypti *Actisanus* nasi mutilatione maleficia coërcens, naribus truncatos eò transtulit, ut ob oris deformitatem redire domum non auderent. Inde versus Septentrionem erat (c) *Raphia* opidum, ad quod Ptolemæus IV Antiochum Magnum devicit. Ibidem ostenditur *cellula* (d) *S. Hieronymi*. Hinc porro in eodem litore fuit (e) Anthedon. De cætero Idumæos in mediterraneis sibi sedes delegisse, Philistinos ad mare, judicat *Heidmannus*: *Adrichomius* (f) *Palæstinæ proprie dictæ* seu terræ *Philistæorum* fines à *Cæsarea Palæstina* ad *Gazam* usque & torrentem Ægypti extendit, atque *Enakim* seu *gigantes* inter eos fuisse robustissimos. Ferocem illam gentem *David* subegit sibique fecit vectigalem. Urbes præcipuæ in hac Philistæorum regione recensentur quinque: *Geth*, *Gaza*, *Azotus*, *Accaron* & *Ascalon*. Gaza jam memorata est. (g) *Geth*, Hierosolymâ versus Occasum proficiscentibus non longe à litore in monte posita occurrit, patria *Goliathi*, à Joppe quatuor leucis distans: at hodie non exstat (h) *Accaron*, quæ & *Acron* sive *Acharon* dicta [g], inter Ascalon erat & Geth, hodie destructa jacet. Idolum *Baalsebub* ibidem colebatur, ad quod de valetudine sua consultum mittebat Rex in Israël *Ahasia*, seu *Ochozias*. Reliquæ duæ urbes *Azotus* & *Ascalon*, in mox sequenti memorantur sectione, quâ describitur Judæa.

HEKELII.

[d] Lib. I. c. 11. p. 165. lin. 6. seq.
[e] Vid. *Curtius* Lib. 4. c. 4. sect. 12.
[f] Leg. *Curtius* loc. cit. c. 6. sect. 23.
[g] Quamque *Postellus Ptolemæi* Ἰαμνεῖων h. e. *Jamnetorum Portum esse vult*.

BUNONIS.

ϰ Clauditur (i) *Judæa* ad *Septentrionem* Samaria; ad *Occasum* mari Interno; ad *Ortum* mari Mortuo; ad *Meridiem* montibus Seir. Appellationem terra illa consecuta est à tribu Juda [h].

HEKELII.

[h] Dicitur *Cananæa atque promissionis Terra passim* in S. S.

BUNONIS.

λ (k) *Hierosolyma*, olim *Solyma* & *Salem* dicta, possessa est à Rege *Mechisedeko*. Sed tum temporis *Moria* mons, in quo postea templum exstructum fuit, nondum erat urbis illius pars. At Jebusæi urbem in monte *Sion*, loci natura munitam, & de suo nomine appellatam, possederunt usque ad regnum Davidis, qui eam cepit vocavitque (l) *Civitatem David*. Monti Sioni subjecta quædam urbis pars dicta est *Filia Sion*: videtur tum temporis quoque extitisse. (m) *Templum* in monte *Moria*, in quo *Isaac* fuerat immolandus, à Salomone exstructum est magnificentissimum [i]; [k] quod à *Nabuchodonosore* Babyloniorum Rege excisum & inflammatum est. Instauratum quidem post 70 annorum exsilium à Judæis permissu Regum Persarum: verùm à pristino multum abfuit splendore. Hoc templum invisit & veneratus est *Alexander M.* Prophanavit *Antiochus*; at repurgarunt *Maccabæi*. Expugnatum postea est à *Cn. Pompejo*, & spoliatum à *Crasso*. Sed *Herodes M.* templum hoc, ut populi gratiam sibi pararet, demolitus est, & multò splendidius è fundamento excitavit ad pristinam altitudinem. Inclusum erat templum *triplici ambitu*. Quorum *extimum* (n) *alienigenis* ingredi fas erat. In eo, qui ab illo *proximus* erat, & muro discretus, (o) *Judæi* utriusque sexus adorabant. In eodem erat (p) *porticus Salomonis*, in qua Servator frequenter docuit. *Tertium* (q) *ambitum*, qui templo erat contiguus, Sacerdotes tenebant. In media prope ejus parte, ex adverso templi *Altare* erat, in quo suffitum facere solebant Sacerdotes. Ad utrumque Altaris hujus latus hinc *Candelabrum* erat *aureum*: inde *mensa* item *aurea* cum *panibus propositionis*. Ad hoc Altare *Zacharias* sacerdos, quum munere suo fungeretur, vidit angelum Domini ad dextram altaris, qui ei nunciavit nativitatem filii. Intimum templi recessum *Sancta Sanctorum* dicebant; ibi servabatur *Arca fœderis*, unde responsa Deus reddebat. In arca illa repositæ erant *Tabulæ duæ lapideæ*, quibus legem ipse Deus inscripserat; *Vasculum Mannæ*, & *Aaronis virga*. Hæc arca in templo post exsilium Babylonicum exstructo non fuit. In primo ambitu sive *Atrio gentium* erat (r) *Porta Speciosa* dicta, Orienti obversa, ad quam claudum sanarunt *Petrus* & *Johannes*; altitudinem habens 30 cubitorum; & tota ære Corinthio inducta. Porta, quæ ex adverso huic in Atrium Judæorum ducebat, alta erat 50 cubitos. Quæ vero in Atrium Sacerdotum, 70. Ipsius verò templi porta cubitorum erat 90. Et aulæa pretiosissima spatium portarum æquabant. Quod in altissima hac ipsius templi porta suspensum erat *aulæum*, in duas partes scissum est, à summo ad imum, quum *Servator noster* in cruce exspiraret. Templum hoc tam magnificum à *Tito Vespasiani* filio expugnatum, cum universa urbe incendio periit. Ad ejus templi latus Septemtrionale erat arx munitissima (s) *Antonia* dicta, antea turris *Barim*, à Maccabæis munita. Arx ista per pontem ingentem Templo jungebatur. Erat & (t) *Crypta* quædam subterranea ex arce in templum ducta, per quam occulte milites in illud poterant evadere. Hæc conjicitur esse illa (u) *Turris Stratonis*, ad quam *Antigonus* à fratris satellitibus occisus est. Ad australe templi latus palatia erant sumptuosissima (x) *Salomonis*, & *filiæ Pharaonis*, *Tribunal*, & (y) *Domus Libani*. Atque hæc loca maximè illustria fuerunt in monte Moria. Templum verò istud lætissima (z) *vallis Cedron* dicta circumdedit; in quam

(i) *Sita fuit Judæa secundum Terminos per Scripturam S S. definitos, intra lat. Bor. grad. 31 & 33, aut juxta alios 34, Luyts.*

(a) Sihor fl. (b) Rhinocorura. (c) Raphia. (d) S. Hieronymi cellula. (e) Anthedon. (f) Palæstina propriè dicta. (g) Geth. (h) Accaron. (i) Judææ fines. (k) Hierosolyma seu Solyma. (l) Civitas David. (m) Moria mons in quo Templum. (n) Atrium gentium. (o) Atrium Judæorum. (p) Porticus Salomonis. (q) Atrium Sacerdotum. (r) Porta Speciosa. (s) Antonia arx seu Barim turris. (t) Crypta. (u) Turris Stratonis. (x) Palatium Salomonis & Tribunal. (y) Domus Libani. (z) Cedron vallis.

ma urbium Orientis, non Judææ modo. *Titus Vespasianus* captam totam diruit. *Ælia Capitolina* postea dicta, cum ab *Ælio Adriano*, mutata nonnihil loci regione, restitueretur. Nunc Turcis incolis *Gutz* est. Reliquæ Judæorum urbes celebres fuere in litore μ *Ascalon*, magna, & non minor ν *Azotus*; item ξ *Jamnia*, & ο *Joppe*, Phœnicum urbs antiquissima, quam [l] Mela [m] ac Plinius [n] antiquiorem terrarum inundatione prædicant. Hic *Andromedam* belluæ marinæ expositam fuisse fabulati sunt. Intus π *Emmaus*, vicus antè, &

Ascalon. Azotus. Jamnia. Joppe. Emmaus.

quam *Jacobus Apostolus* de summo turrium fastigio præceps datus est. Moriæ vicinus est in Meridiem (a) *Sion* mons, in quo præter *Arcem* (b) & *Sepulchrum Davidis*, *Annas* & *Caiphas* Pontifices sua scribuntur habuisse domicilia. In eodem monte duo excitavit *Palatia* Herodes, (c) *Cæsaris* & *Agrippæ*. In monte illo fuisse perhibetur *Cœnaculum*, in quo *Christus Pascha* comedit: & *Spiritus Sanctus* Discipulis datus. Qamquam alii in civitate inferiori ad *Portam Vallis* illum collocant locum. *Tabernaculum*, in quo *Arca fœderis*, in eo quoque fuit monte, antequam templum Salomonis esset exstructum. In muro Orientali montis Sion ponitur & (d) *Turris Siloah*, cui subjecta *Piscina Siloah*, in qua cœcus Christi jussu oculos abluens visum recepit. Tertius (e) *mons Acra* in inferiori & occidentali erat urbis parte. In eaque multæ arces & palatia. Ad Occidentalem templi partem erat (f) *arx Maccabæorum*, *Theatrum* & *Gymnasium*, (g) *Berenices regia*, ac *Helenæ*, & (h) arx *Antiochi Epiphanis*, *Amphitheatrum*, & *Forum rerum venalium*. In Septentrionali civitatis parte, quæ *Filia Sion* appellata est, *Forum* erat *magnum* in conspectu *Antoniæ* & *Prætorii Rom.* quod cum Antonia conjungebat (i) *Xystus*: in quem à *Pilato* Servatorem productum volunt, quum Judæis exhiberetur spinis coronatus, cum elogio; *Ecce homo*! Ex quo loco *Agrippa Rex* Judæos initio belli Judaici ab insana belli adversus Romanos cupiditate gravi oratione deterret. In eadem parte fuit (k) *Piscina Probatica* seu *Bethesda*: in qua pecudes immolandæ lavabantur. Ejus Aquæ ab Angelo commotæ morbos sanabant. Hîc *Christus* claudum *restituit*. Sequitur (l) *Bezetha* mons, & in eo (m) *Civitas nova*, quæ erat Septentrionalis Hierosolymæ pars, ab Ortu in Occasum reliquæ urbi prætexta. *Triplex murus* eam urbis partem includebat. Inter primum & secundum murum erat (n) *Palatium Herodis*. In eadem parte urbis habitabant attifices, mercatores, opifices, operarii, & reliquum vulgus. In isto Herodis palatio erat *carcer*, ex quo per Angelum Domini liberatus *Petrus*. In muro isto tres turres insignes, (o) *Phaselus*, *Mariamne*, & *Hippicus*. In Occidentali urbis angulo, ubi in Septentrionem flectunt mœnia, erat excelsa turris *Psephina*, ex qua cœlo sereno Arabia, & mare & extrema Judaici territorii conspicerentur. E regione hujus turris extra mœnia erat (p) *mons Calvariæ* sive *Golgotha*: cui vicinus hortus in quo *sepulchrum Christi*. Ad Orientale urbis latus extra mœnia est (q) *mons Oliveti*, inter quem & urbem (r) *Vallis Josaphat* interjacet. Eam vallem (s) *torrens Cedron* interluit.

HEKELII.

[i] Atque pulcherrimum.

[k] Ideoque & *Hierosolyma Eusebio* Lib. IX. *Præparat. Evangelicæ* qs. *Hieron Salomonis*, h. est. *Ædes Salomonis* dicitur.

[l] *Solinus* in *Polyhist.* c. 47. p. 101. lin. 24. seq.

[m] Lib. I. c. 11. p. 165. lin. 10.

[n] Lib. V. c. 13. p. 72. lin. 8. seq.

BUNONIS.

μ (t) *Ascalon* [o], *Semiramidis* patria, fuerat urbs Philistæorum ad ipsum maris portum, 720 stadiis Hierosolymis distans, nobilis olim ac potens. *Samson* huc irrupit, & 30 viris manu sua interfectis, vestes detraxit, eisque dedit, qui ænigma solverant. Venit tandem hæc urbs in Judæorum potestatem.

ν Quatuor ab illa urbe leucis distat (u) *Azotus* sive *Asdod* opidum, in quo (x) *Idolum Dagon*, piscis habens caput [p]. *Judas Maccabæus*, posteaquam *Bacchidis* copias fudisset, & fugientes *Azotum* usque persequutus esset, hostium multitudine circumventus heic occubuit; cujus frater Jonathan urbem hanc direptam incendit [q]. Spiritus Domini huc transtulit *Philippum*, quum Eunuchum docuisset salutis viam.

ξ (y) *Jamnia* opidum medio prope intervallo situm erat inter Joppen & Geth Philistinorum. Ejus portum captum cum navibus exussit *Judas Maccabæus*.

ο (z) *Joppe* [r] in tribu Dan urbs maritima erat, ubi olim portus Judæorum commodissimus. Trabes etiam cedrinas in Libano cæsas ratibus compactas huc mittebat *Hiramus* ad Salomonem. Hic navim conscendit *Jonas* conspectum Dei fugiens. *Petrus Apostolus Tabitham* defunctam hic in vitam revocavit; unde à *Cornelio* Centurione Cæsaream evocatus est [s].

π (aa) *Emmaus* nobilitatum victoriâ Maccabæi, & facto *Servatoris*, quo se Discipulis duobus aperuit, eo ipso die, quo à mortuis resurrexerat [t]. Postea hoc opidum dictum est *Nicopolis*.

HEKELII.

[o] A Conditore *Ascalo Hymenei* Filio ita nuncupata.

[p] Conf. *Judic.* XVI. 23. & 1. *Maccab.* X. 83.

[q] Vid. 1. *Maccab.* loc. cit. v. 84.

[r] A *Pulchritudine* vel *Decore* nomen habens.

[s] Hodie *Sappho* à *Barbaris* appellatur.

[t] Vid. *Lucæ* XXIV. 13.

BUNO-

(a) Sion mons. (b) Arx Davidis, ejusque sepulchrum. (c) Cæsaris & Agrippæ Palatia. (d) Siloah turris & piscina. (e) Acra mons. (f) Arx Maccabæorum. (g) Berenices regia. (h) Arx Antiochi. (i) Xystus. (k) Piscina Probatica. (l) Bezetha mons. (m) Civitas Nova. (n) Palatium Herodis. (o) Phaselus, Mariamne & Hippicus & Psephina turres. (p) Calvariæ mons seu Golgotha. (q) Oliveti mons. (r) Josaphat vallis. (s) Cedron torrens. (t) Ascalon. (u) Azotus seu Asdod. (x) Dagon Idol. (y) Jamnia. (z) Joppe. (aa) Emmaus seu Nicopolis.

& ϱ *Lydda*, & σ *Hierichus*, quæ Jericho in ſacris literis: & prope Hieroſolyma τ *Bethlehem*, vel nobiliſſima in toto orbe terrarum, *JESU CHRISTI* humani generis Servatoris natalibus. At pars Judææ *Peræa* dicta fuit, hoc eſt, *Ulterior*; quia πέραν τοῦ Ἰορδάνου, id eſt, trans Jordanem, ſita. In ea υ *Macherus*, ſecunda quondam arx Judææ ab Hieroſolymis.

Lydda. Hierichus. Bethlehem. Peræa. Macherûs.

JORDANIS FLUVIUS.

V. Sed de *Jordane* hoc loco retuliſſe conveniat. *Jordanis* igitur amnis, qui Hebræis *Jarden*, oritur, ut auctor eſt D. Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul à ſe diſſitis, quorum alteri *Jor* nomen eſt, alteri *Dan*; conjuncti nomen amni faciunt *Jordan*, ſive Jordanis. Ipſe amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus; accoliſque ſe præbens, veluti invitus *Aſphaltiten* lacum dirum natura, petit, à quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit, peſtilentibus miſtas. At à fontibus CCCLXXXIV circiter ſtadia prolapſus, ubi prima vallium fuit occaſio, in *lacum* ſe fundit *Samochoniten*; inde in multo majorem, quem Latini *Geneſaram*, Græci *Geneſaritin* & *Tiberiadem*, ab opidis appoſitis dixerunt. Sacrorum librorum ſcriptores eadem ratione ſtagnum *Genezareth* & mare *Tiberiadis* vel *Galilææ* vocant. Inde Samariam Judæamque perfundens, tandem Aſphaltite lacu retinetur.

Jordanis fl. Lacus Geneſera, ſeu Mare Galilææ.

ASPHALTITES LACUS.

VI. *Aſphaltites* [u] nihil præter bitumen gignit; unde & nomen ἀπὸ τῆς ἀσφάλτου. Neque piſces, neque ſuetas aquis volucres patitur, ſapore corrupto & gravitate odoris peſtifer. Item propter (1) magnitudinem & aquæ immobilitatem *Mortuum Mare* dicitur. Nam neque ventis impellitur, reſiſtente turbinibus bitumine, quo aqua omnis ſtagnatur; neque navigationis patiens eſt, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam ſuſtinet, niſi quæ alumine illinatur. At nullum corpus animalium recipit: Tauri camelique fluitant, periti imperitique nandi perinde attolluntur. [2]

Aſphaltites lacus ſeu Mare mortuum.

(1) *Ex ſententia Joſephi ab Aquilone in Auſtrum ad quingenta & octoginta ſtadia, atque ab Occidente in Orientem ad centum & quinquaginta ſeſe diffundit.*

CAP.

BUNONIS.

ϱ (a) *Lydda* à Jamnia verſus Ortum erat; hîc *Æneam* Paralyticum verbo ſanavit *Petrus Apoſtolus.*

σ (b) *Hierichus* urbs olim magna & permunita; eademque miræ amœnitatis & ubertatis agrum habebat. *Roſas* generoſiſſimas poſſidebat & palmeta; unde & *Palmarum urbs* dicta eſt. *Balſamum* quoque incredibilis fragrantiæ propè ſolus ager Hierichuntinus gignebat. *Joſua* eam urbem ſine ullis machinis expugnavit. Quum Judæa in quinque Toparchias à Gabinio diſtribueretur, *Hiericho* una earum fuit. Chriſtus *Zacchæum* hîc publicanum ſuſcepit, & *Bartimæo cæco* viſum reſtituit: Aliis item duobus; quum hinc diſcederet.

τ *Bethlehem* in finibus Juda & Benjamin erat.

υ *Macherus* [x] haud longe aberat à Maris mortui parte Septentrionali. *Alexander* Rex id caſtellum primo ædificavit: *Herodes M.* amplificavit & exornavit. In eadem arce *Johannes Baptiſta* aliquandiu in vinculis habitus, demum capite multatus eſt; eodem in loco ſepultus ſcribitur, uti & *Eliſæus* atque *Abdias* Prophetæ [y].

HEKELII.

[u] Vel *Aſphaltus.*
[x] Et *Machærus.*
[y] Caſtellum hoc incolentes dicuntur Machæritæ.

REISKII.

2 (c) Univerſus terrarum orbis ex Judæorum ſenſu partes complectitur duas, 1° ארץ ישראל i. e. *terram Iſraelis*, 2° חוצה לארץ i. e. *extra terram*, extraneas nempe regiones, quotquot ſunt: (d) Idemque orbis duos comprehendit populos, unum ישראל i. e. *Iſraelitas*, alterum אומות העולם i. e. *nationes mundi*: Quales in una terra Chanaänæa numerabantur undecim, pro numero filiorum, quos Chanaän procrearat. Sed ex illis præcipuæ ſeptem, unaque harum potentiſſima Philiſtæa, quæ toti Palæſtinæ apud exteros nomen addidit. De Judæa vero quouſque patuit, hujuſque terminis, diviſione, partibus, urbibus, fluviis & montibus, auctores extraneos cum ſacra Scriptura, tabulas item noſtras quæcunque habentur, cum Judaicis & Talmudicis conciliare, hoc opus, hic labor eſt non exiguus. Sed plura Lightfothus, Bonfrerius, Bocharrtus, Spanhemius errata notant: plura notari amplius

(a) Lydda. (b) Hierichus. (c) Terrarum orbis duplex. (d) Et populus.

us possunt de metropoli præsertim ac templo magnifico, nec non hujus excidio, de quo nummi Romani adhuc superstites contestantur. Mirum est, Talmudicos Judææ septem attribuisse maria (a) 1° *Mare Magnum*, i. e. mediterraneum, 2° *Tiberiadis*, 3° *Sodomiticum*, 4° *Samochonitis*, 5° *Mare Decholta*, i. e. Arenosum in lacu Sirbonis, 6° *Mare Apamiæ*, i. e. Regiunculæ Syriacæ ubi scaturigo sive Jordanis phiala, quam Fl. Josephus lacum nominat; 7° *Mare de Schaliith*, de quo docti conjiciunt, idem esse, quod mare Jezor apud Jerem. c. 49. v. 32. dicitur. Vid. Lightf. Chorogr. Animadvers. ubi fl. Jordani non duos fontes (b), quæ communis opinio est, sed *unicam Paneadæ* multis rationibus vindicavit, cap. 67. Huic adde minores fluvios Cison, Jarmoch, Pigah, Arnon, Jabok, itemque fluvium Sabbaticum, quem nominant, notatu dignissimum. Plura nunc omitto, Itineraria, tum Rabbinica R. Benjamin Tutelensis, & R. Anonymi de Cippis sepulchrisque Patrum veterum ac Prophetarum, tum Christiana eaque aut recentia, quæ Radzivil Princeps illustriss. Christoph. Furerus, Neitschiz & Trein-lov ediderunt, aut vetera Monachorum aliorumque hominum plura.

(a) Maria septem. (b) Jordanis fontes.

CAP. XXI.

Samaria, Galilæa, Phœnice, & Libanus.

SAMARIA. [1]

I.

Samaria. Sebaste. Neapolis. Gamala. Apollonia.

JUdææ jungitur α *Samaria*, aliquanto latius juxta litus extensa; quippe, & *Joppe*, & *Azotus*, & *Ascalon*, Samariæ opida, ab auctoribus usurpantur. Caput regionis est β *Samaria*, quæ & *Sebaste*, γ *Neapolis*, & δ *Gamala*, atque in litore ε *Apollonia*.

GA-

BUNONIS.

α (a) *Samaria* inter Judæam & Galilæam interjacet [a].

β A monte *Garizim*, & urbe *Sichem* non longe aberat mons *Semaron*, in quo *Samaria* ab Amri Israëlitarum Rege condita, Regum illorum sedes fuit. Expugnata demum est ab Assyriorum Rege *Salmanassere* & Rex Osea cum universo populo captivus abductus. In regiones illas submisit Salmanasser gentem Persicam, *Chutæos* à flumine *Chuto* ita dictos, Judæis invisos. Ipsa verò urbs Samaria hodie in ruinis jacet. Prope eam sunt montes *Bethel* & *Dan*, in quibus volunt duos aureos vitulos ab Hieroboamo positos. (b) *Sichem* verò postea appellata *Neapolis*; unde *Justinus Martyr* ortus. *Neapolis* illa tum temporis, ut *Scaliger* ad num. *Euseb.* 2157 docet, metropolis Samariæ fuit. Postremo deductis eo colonis, Vespasiani aut Domitiani auspiciis *Flava Cæsarea* appellata est.

γ (c) *Neapolis* & *Mabortha*, quæ demum fuit, antiquissimis temporibus erat (d) *Sichem*, ubi Dinæ Jacobi filiæ stuprum illatum ab; postea destructum excitavit Jeroboam, Servatoris ævo vocata est *Sichar*.

δ (e) *Gamala* in monte sita erat cameli figuram referente, cujus capiti arx, gibbo reliqua urbs inhærebat. Expugnata est ab *Alexandro* Judæorum Rege; ac deinde quoque à *Vespasiano*. Ab ea urbe circumjacens regia dicta est *Gamalitica*. Ponitur verò urbs illa trans Jordanem ab Orientali Maris Galilææ latere paullum remota.

ε (f) *Apollonia* ad maris Interni litus à Joppe versus Septentrionem jacet.

HEKELII.

[a] Ejus *Descriptionem* vid. ap. *Flavium Josephum* Lib. III. de *Bello Judaico* c. 2. p. 704. Edit. *Frobeniano-Basil.*

REISKII.

1 (g) *Samaria* primas origines nomenque suum non ab Samaræis Zamari, unius inter filios Chamanæos posteris traxit, nec ab Hebraïco verbo שמר *Schamar*; quasi שומרין i. e. *custodes* vel *observatores* dixeris (quæ sententia Elmacini Arabis fuit in Histor. Sarac. p. 118) sed ab *Samero*, qui montem arcemque Ambro, Israëlitico regi vendidit, ut nova urbs nempe Samaria superstrueretur. Sed Sichemitæ hodierni hunc nominis auctorem suum refugiunt, ac sese *filios Israëlis Samreos, populum sanctum, puros legis Mosaicæ observatores* in utraque profitentur Epistola, quam nobilissimus Ludolfus sibi rescriptam cum notis edidit: Amplius omnes è *filiis Josephi Justi, e tribubus Ephraim & Manasse ortos* sese volunt; libros solum Mosaicos & librum Josuæ ab suis recipi legique; festa item vetera sibi superesse; codicem legis MStum ab ipso Abisa, Pinhasi filio; sepulchra etiam Prophetarum, virorumque sanctorum aliquot: Denique sub finem breve hoc religionis symbolum annectunt: *Fides mea in te Domine, & in Mose, filio Amram, servo tuo, & in lege sancta, & in monte Garizim, Domo Dei, & in die ultionis & retributionis.* Judæi hodierni eos כותים i. e. (h) *Cuthæos* nominant propter Assyriacas à Salmanassare huc missas

(a) Samaria. (b) Sichem seu Neapolis. (c) Neapolis. (d) Sichem seu Sichar. (e) Gamala. (f) Apollonia. (g) Samaria. (h) Cuthæi.

GALILÆA.

II. Ultima Palæstinæ est ζ *Galilæa*, cujus caput in litore η *Turris Stratonis*, eadem postea *Cæsarea Stratonis*, sive *Cæsarea Palæstinæ*, ab Herode Rege de novo condita. Intus ad Lacum Genesaram, seu mare Galilææ, ϑ *Capernaum*, ι *Julias*, κ *Bethsaida*, λ *Tiberias*, μ *Tarichea*, inter lacum & mare Phœnicium ν *Nazareth*, Christi Redemptoris nostri domicilium: & ξ *Cana*

Galilæa. Turris Stratonis seu Cæsarea. Capernaum. Julias. Bethsaida. Tarichea. Nazareth.

sas colonias: Chus enim Chuzestan fuit sive Susiana, Bocharto auctore, ut tamen simul è Babele, Amida & Musal deportatos incolas Elmacinus recte scripserit. Una hodieque apud illos (a) *Sichem* claret, Samaria vero in ruinis jacet: Illa montibus cincta & convallibus amœnis, Cuthæorum sedem præcipuam habet. Plura tum Geographica tum Historica ex Hottingeri Exercit. Anti-Morinianis, collectaneis Cellarii ad Histor. Samarit. Notis ad Epistolam Samarit. & Hottingeri Thesauro Philol. peti possunt.

BUNONIS.

ζ (b) *Galilæa* terminos habet Ptolemaïdem, ac Carmelum montem ad *Occasum*; Samariam & Scythopolim, usque ad fluenta Jordanis, ad *Meridiem*; ad *Ortum* Hippenem & Gadarim, & Gaulan itidem, regnumque Agrippæ; ad *Septentriones* denique Tyrum & Tyriorum fines.

η (c) *Cæsarea* illa incredibili magnificentia ab Herode aucta est. *Herodes Agrippa* Rex ab Angelo percussus hic expiravit [*b*]. *Cornelius Centurio* à Petro hic edoctus est æternæ salutis viam [*c*]. Hic *Philippus* & quatuor ejus filiæ prophetico spiritu dotatæ vixerunt [*d*]: & *Agabus* vincula D. Paulo prædixit [*e*]. Hic *D. Paulus* in vinculis egit biennium, & coram *Felice*, *Festoque* & *Agrippa* causam suam egit [*f*]. Hinc Romam ad Neronem missus est [*g*]. *Cæsarea* hæc ad formam proconsularem postea evecta est à Justiniano Imperatore. *Novell.* 103.

ϑ (d) *Capernaum* [*h*] ad mare Galilæum, Decapoleos urbs primaria, opibus & splendore præ cæteris illustris, ad dextram sita erat in litore, secundo Jordane descendentibus, ubi is lacui se miscet. Hæc civem habuit *Servatorem*: qui Nazareth relictâ, quam educatione suâ illustraverat, in urbem hanc migravit [*i*]. Hic plurima edidit miracula, & didrachma solvit per Petrum, mulierem 12 annos fluxu sanguinis laborantem, atq; etiam centurionis servum hic sanavit. Ut verò Capernaum dextrum litus obsidebat, ita *Chorazin* tenebat lævum. Quæ urbes, quod ipse Servator iis prædixerat, hodiè in ruinis jacent.

ι (e) *Julias* ad litus maris Galilææ Orientale est.

κ (f) *Bethsaida* [*k*] in angulo istius maris Septentrionalis erat, urbs Decapoleos insignis, ad viam sita, quæ è Syria in Ægyptum ducit. Est hæc urbs *Petri*, *Andreæ* & *Philippi* Apostolorum patria. Cæco cuidam *Christus* hic visum reddidit. Regio illa *Genezar* sive (g) *Genezareth* appellatur; unde & mare vicinum appellationem habet.

λ (h) *Tiberias* metropolis & terminus Decapoleos regionis, urbiumque ejus maxima nomen ab Imp. *Rom. Tiberio* traxit; & ab ipsa *vicinum* (i) *mare Tiberiadis*. *Servator noster* in ea regione quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum saturavit [*l*].

μ (k) *Tarichea* ad Orientale maris Galilææ litus posita, olim fuit urbs munitissima, à Vespasiano tamen expugnata.

ν (l) *Nazareth* in montis erat vertice. Hic domicilium suum habuit *B. Virgo Maria*, & ab Angelo didicit, se fore Messiæ matrem [*m*]. Ibidemque educatus est *Christus*, ac deinde docuit in eorum Synagoga; etsi eo eventu, ut impii cives eum præcipitare conarentur de abrupto montis. Cæterum in *Galilæa Inferiori* est mons *Hermon*, quem Sidonii vocant *Sirium*, & Amorrhæi *Senir*. *Inferior* (m) *Galilæa* Australis est; ut *Superior* (n) Septentrionalis.

Cæterum (o) *Palæstina* in *duodecim Tribus* gentis Israëliticæ ita fuit divisa, ut per Jordanem distinguerentur in *Orientales duas* cum *dimidia*, & *Occidentales novem*, cum *dimidia*. *Orientales trans Jordanem* erant, (p) *Tribus Ruben* ad Mare Mortuum in parte Australi; (q) *Tribus Gad* inde versus Septentrionem huic habitabat contigua; & inde porro versus Septentrionem (r) *Dimidia Tribus Manasse*. Cis Jordanem reliquæ incoluerunt *Tribus*; ac sunt *Occidentales*. Versus Septentrionem, extremas hujus Terræ regiones, ad ripas Jordanis, ubi is primùm scaturit, ad mare usque Galilææ possedit, (s) *Tribus Nephtalim*: huic inde versus Austrum ad litora maris Galilææ contigua erat (t) *Zabulon Tribus*; cui iterum versus Meridiem contermina fuit (u) *Tribus Issachar*; quam sequuta Dimidia (x) *Tribus Manasse*; indeque (y) *Ephraim Tribus*; ac porrò (z) *Tribus Benjamin* ad partem Maris Mortui pertingens; cui confinis erat (aa) *Juda Tribus*; inter Mare Mortuum, & Tribum Simeon incolens. Tenebat enim (bb) *Simeon Tribus* Palæstinæ partes Australes inter Judam & Philistæos. At (cc) *Dan Tribus* versus Septentrionem Simeoni contigua erat, inter eandem, partem Judæ, Benjamin & Philistæos interjacens. At (dd) *Tribus Aser* Superioris Galilææ partem inter Tribum Nephtalim & Phœnices incoluit, quos ex munitis urbibus maritimis ejicere non valuit. Pleniorem Palæstinæ cognitionem, qui desiderat, adeat *Adrichomium*, *Buntingium*, aut *Heidmannum* [*n*]; qui ejus Terræ plenam perfectamque nobis dederunt descriptionem.

HEKELII.

[*b*] Act. XII. 23.
[*c*] Act. X. 25. seq.
[*d*] Act. XXI. 8, 9.

 [*e*] Loc.

(a) Sichem. (b) Galilææ termini. (c) Cæsarea. (d) Capernaum. (e) Julias. (f) Bethsaida. (g) Genesareth regio. (h) Tiberias. (i) Tiberiadis mare. (k) Tarichea. (l) Nazareth. (m) Galilæa Inferior, & (n) Superior. (o) Palæstinæ in 12 Tribus divisio. (p) Ruben. (q) Gad. (r) Manasse dimidia. (s) Nephtalim. (t) Zabulon. (u) Issachar. (x) Dimidia Manasse. (y) Ephraim. (z) Benjamin. (aa) Juda. (bb) Simeon. (cc) Dan. (dd) Aser.

Cana Minor. ξ *Cana Galilææ*, ſive *Minor.* At notandum hoc loco, unam equidem hanc eſſe Græcis Romaniſque ſcriptoribus Galilæam: in ſacris autem literis *duas* cenſeri; quarum altera jam explicata, *Inferior* eſt cognomine; altera vero Phœnices pars eſt, *Galilæa Superior* dicta, ſeu *Galilæa Gentium.* 2

P H O E N I C E.

Phœnice. III. *Phœnice* antè erat, quicquid terrarum inter ο *Eleutherum* flumen, & *Peluſium* opidum Ægypti mari Interno objacet. At poſtea Phœnices termini conſignati ſunt duo amnes, à Meridie *Cherſeus*, à Septentrione *Eleutherus.* Hæc igitur ſacris ſcriptoribus in duas dividitur partes; π *Galilæam* Superiorem ſive Gentium, quæ eſt inter *Cherſei* fluminis oſtia & Antilibanum montem; & ρ *Syrophœnicen* inter Antilibanum & Libanum. Urbes in univerſa Phœnice claræ in litore σ *Ptolemais*, antè *Ace* dicta, ſacris literis *Acon*:

Galilæa ſuperior. Syrophœnice. Ptolemais.

[e] Loc. cit. V. 10. ſeq.
[f] Act. XXIV, XXV, & XXVI.
[g] Act. XVII. V. 1.
[h] Quod *Agrum Pœnitentiæ*, vel *Villam Conſolationis*, aut *Propitiationem Pœnitentis* denotat.
[i] Unde & *ſua Civitas* dicitur *Matth.* XI. 1.
[k] Propriè *Domum Frugum*, vel *cibariorum*, aut *Domum Venatorum*, vel *inſidiantium* deſignans.
[l] Joh. VI. 1. ſeq.
[m] Luc. I. 31. ſeq.
[n] *Adamnanum S. Arcurphum, Franciſc. Alcharottum, Arandam, Dubliulium, Stephanum Mantagazam, Medinam, Jod. Meggezium, Joan. Paſcham, Guil. de Rubriquis, Joannem Soarium, Joan. Georgium Tibianum,* & *Ludovicum Tſchudiſium.*

BUNONIS.

ξ (a) *Cana* hæc haud longe à Nazareth verſus Septentrionem, ad latus montis *Carmel* ſita alumnos habuit *Simonem Cananiten* Apoſtolum, & *Nathanaëlem.* Hic aquam in vinum mutavit *Servator* [o], & poſtea abſens regii cujuſdam filium, qui in urbe Capernaum animam agebat, verbo ſanavit [p].

ο (b) *Eleutherus* fl. in Ituræa, Libano monte editus, Galilæam gentium perluens inter Tyrum & Sareptam in Mare abit Mediterraneum. Teſtudinum magnam vim in hunc fluvium certo anni tempore aſcendere è mari Phœnicio Plinius [q] Auctor eſt. Eundem fluvium (c) *Sabbathium* illum nonnulli volunt, quod per ſex tantum dies fluat; at ſeptimo, id eſt, ſingulis Sabbathis deficiat ac fluere ceſſet. *Plin.* l. 31. c. 2. *Iſidorus* l. 13. c. 13. *Joſephus* de bello Jud. l. 7. c. 24. Eum viſum venit Veſpaſianus. Adrichomius exiſtimat eſſe amnem illum, qui in Cantico Salomonis *Fons hortorum* appellatur.

π (d) *Galilæa Gentium* ſive *Superior,* erat extra Eleutherum, intra eundem fluvium & Jeptaël, ſive tribum Zabulon.

ρ In *Syrophœnicia* erat (e) *Campus Libani,* in quo *D. Georgius* fertur occiſo Dracone filiam Regis virginem liberaviſſe. Per eam regionem fl. (f) *Adonis* decurrit.

σ (g) *Ptolemais* ab Ægyptio quondam Rege nomen adepta, hodieque *Accon* nominatur, quondam *Claudii Cæſaris* colonia; aſſignata quidem in diſtributione terræ fuerat tribui *Aſer*: Verùm quod urbs munitiſſima foret, & cives bellicoſi, ab Iſraëlitis occupari non potuit. (h) *Jonathan,* Judæ frater, à *Tryphone* in hanc civitatem invitatus dolo capitur, ibidemque occiditur. Poſteà variâ hæc urbs fortunâ uſa, modò Chriſtianis paruit, modò Saracenis, à quibus penitus exciſa, attamen reſtaurata eſt. Duobus ab urbe ſtadiis præterlabitur fluviolus (i) *Beleus,* ſeu *Belus*; cui propè erat (k) *ſepulchrum Memnonis*; ibidemque vallis *vitream* emittens *arenam*: quam quum exhauſerint multæ naves pariter accedentes, locus idem rurſus impletur. Mons qui (l) *Scala Tyriorum* dicitur, ad Septentrionem centum ſtadiis eſt ab urbe; neque longè amplius (m) *mons Saron,* vineis præſtans. *Joſephus, Plinius.*

HEKELII.

[o] Joh. II. 7. ſeqq.
[p] Joh. IV. 47. ſeqq.
[q] Lib. IX. c. 10. p. 154. lin. 42. ſeq.

REISKII.

2 (n) Galilæa Hebraïce גליל גלילא à *convolvendo,* quaſi κατακυλιστὴν, i. e. *tractu ſuo convolutam* dixeris, duplex apud Talmudicos habetur עילאה ותתאה i. e. una *ſuperior,* quam Joſephus τὴν ἄνω vocat, alteraque *inferior,* quam Græce τὴν κάτω nominat: Illa Septemtrioni propior ad Syros & Phœnices, hæc Auſtro vicinior ad Peræam & transjordanicam patet: Illa *cum additione gentium,* quas tangit; hæc *ſimpliciter* & *abſolute* in ſacris extraneiſque ſcriptoribus κατ' ἐξοχὴν Galilæa dicitur, & CHRISTO JESU nomen Galilæi à Nazaretha opido, quin Chriſtianis omnibus Galilæorum ſcomma inter Gentiles addidit. Utraque Tetrarchiam aliquamdiu ſub Herodibus; poſt hac Præſidialem, ultimo Conſularem provinciam continuit. (o) Nam Palæſtina ſub Impp. Romanis triplex in Diœceſi Orientis fuit: *Prima* nempe Conſularis, cujus caput Cæſarea poſt Hieroſolymæ ruinas; *ſecunda* Præſidialis, & *tertia* æque Præſidialis, quam *Salutarem* alio dixerunt nomine. Plura ex Lightfooto de moribus & dialecto pete; Si lubet, adde noſtram de Linguâ vernaculâ JESU CHRISTI Diſſert. Libro de imaginibus CHRISTI ſubjunctam.

BUNO-

(a) Cana Galilææ. (b) Eleutherus. (c) Sabbathius fl. (d) Galilæa Gentium. (e) Campus Libani. (f) Adonis fl. (g) Ptolemais. (h) Jonathan occiſus. (i) Beleus fl. (k) Memnonis ſepulchrum. (l) Scala Tyriorum mons. (m) Saron mons. (n) Galilæa duplex. (o) Palæſtina triplex.

con: τ *Tyrus* quondam insula, postea verò Alexandri oppugnantis operibus continens facta; *Zor* dicitur in sacris Scriptis; & nunc *Sur* incolis; olim portu clara, urbibus genitis in Africa *Lepti*, *Utica*, & illa Romani Imperii æmula *Carthagine*, etiam *Gadibus* extra orbem conditis. Postea verò omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura constitit. Sequitur υ *Sarepta*, Eliæ Prophetæ hospitio nota. Dein diu opulenta φ *Sidon*; antequam à Persis caperetur, maritimarum maxima; artifex vitri; Thebarumque Bœotiarum parens. χ *Berytus*, quæ & *Felix Julia*, nunc etiam clara *Baruto*; ψ *Byblus*, ω *Botrys* & α *Aradus*. Inter hanc & Botryn β *Tripolis*, quam Tyrii, Sidonii & Aradii conditores obtinuerunt: dicta ex numero trium opidûm, singulis inter se stadiis distantium. Intus γ *Antaradus*, δ *Palæobyblus*, ε *Marathus*. Mons nobilis ζ *Libanus*, à tergo Sidonis orsus MD stad. in Cœlesyriam usque porrigitur. Huic par

Tyrus. Zor. Sarepta. Sidon. Berytus seu Felix Julia. Byblus. Botrys. Aradus. Tripolis. Antaradus. Palæobyblus. Marathus. Libanus mons.

BUNONIS.

τ (a) *Tyrus* urbs durissimæ rupi imposita, undique fluctibus marinis alluebatur, unde munitissima, & opulentissimum erat emporium. *Hiramus* Rex Tyri erat, qui Salomonem in exstruendo templo adjuvit. Expugnata hæc urbs primùm à *Nabuchodonosore* Chaldæorum Rege, ac deinde ab *Alexandro M.* [r] *Tyria purpura* in pretio erat. Ipsi Tyrii re navali præstantes, armorum peritiâ excellebant, adeoque tribus Aser nec hos potuit expellere habitatores. *Paulum Apostolum* inde Hierosolymam abeuntem fideles Tyrii cum uxoribus & liberis prosequuti sunt ad litus usque; ac posteà mirâ constantiâ Christianam defenderunt fidem; donec à Saracenis demum capta est urbs, qui eam hodiè tenent. Tyrus [s] patria fuit *Porphyrii* Philosophi, item *Maximi* Philosophi Platonici, & *Ulpiani* JCti. 30 stadiis à Tyro aberat *Tyrus Antiqua*, Ortum versus, (b) *Palæotyrus* [t] etiam appellata. Inter utramque erumpunt *fontes*, quorum maximus (c) *Aquarum viventium* dicitur *puteus*.

υ *Sarepta*, Hebræis *Sarphat*, inter Tyrum & Sidonem interjecta erat. Magnam olim atque splendidam fuisse urbem, ex ruinarum reliquiis colligitur. Vino generoso etiam fuit nobilis Sarepta.

φ (d) *Sidon* à Tyro ducentis abest stadiis, urbs [u] pervetusta; quæ à *Sidone* primogenito Chanaan originem & appellationem habet, ipsi Tyro plerisq; rebus similis [x].

χ (e) *Berytus* supra Sidonem ad idem est mare; adeoque inter Byblum ad Septentrionem & Sidonem ad Meridiem.

ψ (f) *Byblus* hodiè *Gibeletto*, in eodem litore inter Berytum & Tripolin est [y].

ω (g) *Botrys* vel *Botrus*, hodie *Vadro*, aliis *Botrun*, item *Elpatron*, aut *Beteron*, inter Tripolin & Byblum ponitur.

α (h) *Aradus* 12 mill. pass. à Tripoli versus Septentrionem est, hodiè vulgò *Laraca*: in tabulis itin. *Ortosiæ*. At secundum Ptolemæum *Aradus* minuta insula ante ostium Eleutheri fl. Strabo tamen eam 20 stadiis abesse à terra dicit. *Est autem Aradus saxum* [z] *a mari circumfusum*, inquit ille [a], *7 fere stadiorum ambitum habens, habitationibus plenum: tanta hominum multitudine ad hoc usque tempus, ut domus inhabitent multis fastigiis* [b] *aptas* [c]. A Sidoniis exulibus creditur condita.

β (i) *Tripolis*, ut *Strabo* ait, à re ipsâ accepit nomen, quòd condita à tribus urbibus Tyro, Sidone, & Arado. At *Pomponius* & *Diodorus* cum Auctore nostro ita dictam urbem tradunt, quod tria eo loco fuerint opida distincta. Hic circiter (k) *Macras* campus fuit, in quo mortuus visus est Serpens, jugeri longitudine, crassitudine tanta, ut equites ex utraque parte existentes alter alterum videre nequiret, rictu eo, qui hominem equo insidentem reciperet, exuviarumque squamam quamlibet clypeo majorem. *Strabo*:

γ (l) *Antaradus* nonnullis hodiè *Tortosa* urbs maritima est: Si verò urbs mediterranea est, alia illa fuerit à Tortosa.

δ (m) *Palæobyblus* à Beryto VII, & à Byblo XII, mill. pass. absuit, in Tab. itin. legitur Balbyblos.

ε (n) *Marathus* à Tripoli versus Septentrionem est.

ζ (o) *Libanus mons* Phœniciæ celeberrimus; Cedris aliisque arboribus olim decorus, herbis salutaribus ac fragrantissimis sparsus, marmoribus candidissimis suffultus, multas accolis conciliat utilitates. Hinc lapides & ligna ad structuram templi aliorumque petita. Victimæ etiam in templo immolandæ magna ex parte in vallibus Libani saginabantur. Thuris etiam optimi magnam olim gignebat copiam; unde & pro *thure Libanus* usurpatur. Oriuntur ex illo flumina *Jordan*, *Chrysorrhoas*; *Eleutherus*, *Lycus*, *Adonis*. Montis illius hodiernam faciem, incolarumque conditionem pluribus describit, qui ipse hæc loca vidit & scrutatus est *D. Rauwolf*.

HEKELII.

[r] Vid. *Q. Curtii* Lib. IV. c. 4. sect. 12. seqq.

[s] Quam *Curtius* loc. cit. c. 2. sect. 2. & claritate, & magnitudine ante omnes Urbes *Syriæ Phœnicesque* memorabilem vocat.

[t] Testante denuò *Curtio* loc. cit. sect. 4.

[u] In Termino *Judæ*.

[x] Hæc sorte ducta, Tribui *Aser* obvenit.

[y] Meminit ejus *Curtius* Lib. IV. c. 1. sect. 15.

[z] Seu Petra quædam.

[a] Lib. XVI. *Geogr.* p. 525. Tom. II. Oper.

[b] Seu tabularis.

[c] Alii scribunt *Aratus*, uti ex Versu isto *Avieni* est videre, qui ita sonat: *Læta dehinc* Aratos Phœnicum *præjacet oram*.

(a) Tyrus. (b) Palæotyrus seu Tyrus antiqua. (c) Aquarum viventium fons. (d) Sidon. (e) Berytus. (f) Byblus. (g) Botrys. (h) Aradus. (i) Tripolis. (k) Macras campus. (l) Antaradus. (m) Palæobyblus. (n) Marathus. (o) Libanus mons.

par, interjacente valle, mons adversus *n Antilibanus* obtenditur, quondam muro conjunctus. In ea parte Phœnices, quæ *Galilæa Gentium* vocatur, mons est celebris *ϑ Carmelus*, & opidum in eo eodem nomine, quondam *ι Ecbatana* dictum. Cæterum ipsa gens Phœnicum solers hominum genus, & ad belli pacisque munia eximium. Literas & literarum operas, aliasque etiam artes, maria navibus adire, classe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti. 3

Mons Carmelus. Ecbatana.

BUNONIS.

n Libano obtenditur (a) *Antilibanus*, quondam muro illi conjunctus. Inter hos montes concludit Strabo *Cœlesyriam*, & spatium ejus indicat. *Duo*, inquit, *sunt montes, qui Syriam cavam includunt, æqualibus fere inter se spatiis dissiti, Libanus & Antilibanus, paulo supra mare incipientes: Libanus prope Tripolim & Dei faciem; Antilibanus prope mare Sidonium, desinunt autem ad Arabiæ montes, qui sunt ultra Damascum, & eos, qui ibi* Trachonitæ *dicuntur, in alios quosdam montes, qui glebosos & fructiferos habent colles. In medio concavitatem planam relinquunt, cujus latitudo ad mare est stadiorum* 200, *longitudo a mari in mediterranea dupla.* In hos montes (b) *Orontes* fl. labitur.

ϑ (c) *Carmelus* mons nobilis, in quo *Elias* Propheta Baalis cultores miraculo vicit, & ad torrentem *Cison* mactavit. Est tamen in tribu Juda quoqe *Carmelus mons*; ubi habitavit *Nabal*.

ι In Carmelo opidum fuit ejusdem nominis, quondam (d) *Ecbatana* dictum [d]. Atque hæc forte *Ecbatana* illa est, ad quam obiit *Cambyses* Rex; qui Ecbatanam Mediæ prius intellexerat, ab Oraculo monitus, fore, ut moreretur ad Ecbatanam, *Herod. l.* 3. Cæterum in eadem Syrophœnicia erat (e) *Cana Major*, *Syrophœnissæ* illius patria, cujus filiam à dæmonio obsessam liberavit Servator.

HEKELII.

[*d*] Vid. *Plinii* Lib. V. H. N. c. 19. pag. 73. lin. 5. seq.

REISKII.

3 (f) Ultimæ Phœnicum origines quin ad Chanaänem pertineant, vix dubitatur, ad quem proximæ pertingant, adhuc dubitatum inter doctos video. Bochartus tamen illam aut sustulit aut comminuit dubitationem, ac luculentius Lib. I. Chan. c. I. ostendit, Phœnices ortum & nomen suum *ab Anako desumsisse*, dicique voluisse duobus Hebraïcis vocabulis בני ענק *Bene Anak*, i. e. *filios Anaki*, seu gentem ex hujus posteris oriundam. Nec Viro doctissimo rationes desunt, tum ab Analogia Grammatica, tum ab Antiquitatibus Punicis, in quibus multa veterum Anakæorum vestigia commonstrat. (g) Duplex autem Phœnicia fuit; una *maritima* seu *exterior*, ad mare Syriacum sita, & altera *mediterranea* sive *interior*, Damasco ac Libano vicina, sacrisque Scriptoribus Aram-Dammesek dicta: Illam Notitia Imp. Romani *primam* Phœniciam & Consularem, hanc vero *secundam* & Præsidialem provinciam facit. (h) Syrophœnicia vero quin secundæ aut interioris pars fuerit, nullus dubito, neque ab hac illam arbitror sejungendam, licet Lightfooto aliter videatur. Interim Bochartus colonias Phœnicum per mare mediterraneum, & in omnibus huic vicinis regionibus, ac insulis remotioribus dispersas explicat, multasque gentium origines, si quidem non ubique certas, tamen probabiles, ingeniosas & doctissimas docet.

(a) Antilibanus. (b) Orontes fl. (c) Carmelus mons. (d) Ecbatana. (e) Cana Major. (f) Phœnices unde orti. (g) Phœnicia duplex. (h) Syrophœnicia.

CAP. XXII.

Antiochene, Comagene & Cœlesyria.

ANTIOCHENE. 1

I.

α ANtiochenes, quæ sequitur Phœnicen, caput est ipsa *β Antiochia*, cognomento *Epidaphnes*, urbs celeberrima, Syriam regentium sedes. Inde non minori

Seleucis. Tetrapolis, seu Antiochene. Epidaphnes. Antiochia. Theopolis seu Seleucis.

BUNONIS.

α (a) *Antiochene* sive *Seleucia* inter Syrophœniciam, Cœlesyriam, Comagenam & Internum Mare interjacet.

REISKII.

1 (b) *Antiochene* nomen ab Antiochia, hæc ab Antiocho, Seleuci Nicanoris patre, habuit. Seleucus Nicanor enim regno Syriaco & sexaginta provinciis potitus, sex Antiochias, totidemq; Seleucias exstruxit; Illas memoriæ patris, has vero matris perpetuæ dicatas. Hæc autem Antiochia monti Silphio vicina A. M. 3704 condita, ex vico pertenui tantam ad amplitudinem

(a) Antiochene seu Seleucia.

Tab 42
Syriæ sive Soriæ Descriptio
Mare Syriacum
Cilicia
Comagene
Mesopotamiæ Pars
Coele Syria
Arabia Deserta
Antiochene sive Seleucis
Syro Phoenicia
Palmyrene
Cyrresti ca
Pieria
Chalybonitis
Chalcydene
Samosata
Edessa
Antiochia
Germanicia
Adena
Tarso
Curco
Laiazzo
Alexandriola n Alexandretta
Chalybon n Alepo
Amanus Mons
Syria porta
Pierius Mons
Sinus Issicus Golfo di Laiazzo
Baya de Scanderona
Casius Mons
Seleucia Pieria
Golfo de Antio
Soldrat fl
Chalcis
Sarachio
Cyrrhus n Carin
Laodicea
Beione
Soldina
Daphene
Lydia
Chysorkoas s Pharphar flu
Tortosa
Marathus
Apamia n Damant
Aradus n Laraca
Antaradus
Macras Campus
Tripoli
Botrys n Vadro
Biblus n Gibeletto
Palæobiblus
Berytus n Baruti
Sidon
Sarepta
Tyrus
Eleuther flu
Antilibanus Mons
Sardinaia
Damascus
Opoton
Doum
Resfa
Raphaneæ
Epiphamia
Emesa Hamsa
Iabruda
Odmana
Palmyra
Euphrates flu
Euphrates
Bir
Zeugma
Hierapolis
Barin
Berrhæa Vetus
Lenza
Thema
Sasyra
Deer
Nicephorium
Chaboras
Chabur fl
Arbil
Saocoras flu
Carra Haran
Wahan
Ana
Suberkan
Gemel
Thapsacus
Rachas
Errachaby
Tolmidessa
Resapha
Ersy
Laodicea ad Libanum
Scabiosa
Cholle
Orixa
Coara
Adada
Donaba
Bellarbet Mons
Alsadamus Mons
Masius Mons
Antap fl
Antap
Segor
Bap
Casragata
Ponara
Moratu vel Frat Olim
Tumia
Serach
Cancicon
Marram
Macharop
Asaphi
Sechon
Belinas
Libanus Mons
Orontes fl
Tovai
Maraim
Chemi Vulgi Sensinum
Hasia
Caram
Naph
Coteise
Abana fl
Fons Hortorum
Chysorhoas s Pharphar flu
61
62
63
64
65
66
67
68
38
37
36
35
34

minori fama γ *Apamia*, δ *Laodicea*, & ε *Seleucia* cognomine *Pieria* : unde ipsa regio *Tetrapolis* dicta fuit, à quatuor urbium dictarum numero ; eadem & *Seleucis*. Mons est ζ *Casius*, unde regio *Casiotis* ; & alius η *Pieria*, regioque eodem nomine. Fluvii celebres, *Belus*, *Lycus* & *Adonis*.

COMAGENE.

II. Ultima Syriæ est ϑ *Comagene*. Caput quondam regni, posteà provinciæ Romanæ, ι *Samosata*, Luciano alumno maxime nota. Comagene. Samosata.

COELESYRIA.

III. *Cœlesyria* à tergo dictarum Syriæ regionum, à Judæa Peræa ad Euphratem usque protenditur, alterius Syriæ pars, κοίλη Συρία Græcis dicta, id est, κ *Cava Syria*. Partes ejus insigniores sunt, *Decapolis*, *Tetrarchiæ* & *Palmyrene*. Cœlesyria.

Deca-

plitudinem sub Antiochis, Seleuci successoribus, pervenit, ut sedis regiæ ac metropoleos in oriente locum præcipuum teneret. (a) *Commagene* nomen à Commago vico & amne cognomine suscepit, Antiochena longè inferior. Cœlesyria Libano & Antilibano conclusa, valles complectitur 25000 stadiorum latas, & duplo longiores : Hinc Arabes Geographi אלעור *Algaur* cum Nubiense nominant, i. e. *cavam*, Græco nomini convenienter. Fabulas autem olet, quicquid de Adamo heic condito, & *terrestri Paradiso ad Damascum proxime translato* Petrus du Val & plures Geographi memorarunt. Cæterum Notitia Imp. Romani *Syriam primam & secundam* ex ordine provinciarum constituit : Alii ex Agro urbium *Cyrestriam*, *Damascenam*, *Zobæam*, *sed Euphratesiam* à fluvio denominant traduntque. (b) Huc sane pertinet *Principatus Christianorum Syriacus in monte Libano*, qui sui juris equidem non est nec absolutus, sed Sultano Turcico vectigalis, Patriarchæ itidem ac Episcoporum arbitrio constrictus : Attamen sua jurisdictione ac libertate quadam fruitur, neque Bassis Turcicis ad obsequium tenetur.

BUNONIS.

β (c) *Antiochia*, cognomento etiam *Magna* dicta, ab ostiis Orontis fl. remota est, qui urbem illam interluit, Hebræis *Reblatha* vel *Rebla* : Turcis hodiè vocatur *Antachio*. Secundum Suidam appellationem nacta est ab *Antiocho*. Hic sedem fixit *Apostolus Petrus*, ac fideles Antiocheni primùm dicti sunt *Christiani*. Synodus [*a*] ibidem habita *Paulum Samosatenum* damnavit [*b*]. Constabat Antiochia ex quatuor contiguis urbibus, quarum quælibet suo muro cingebatur. *Daphnes* lucus omnium amœnissimus in ejus erat suburbio, cujus nullam arborem exscindere vel distrahere licebat, *l.* 1 & 2. *C. de cupr. ex luc. Daph. non exc.* Eam urbem hostili incendio exustam Justinianus restituit, vocavitque *Theopolin*. *Templa Antiochena* contrarium ab aliis olim habebant situm ; Altaria enim non spectabant Orientem, sed Occidentem : *Socrates*. Erat & hic *Paradisus* sive hortus amœnus ad Libanum.

HEKELII.

[*a*] I. Juxta *Alstedium* An. CHR. 259.

[*b*] Et Patronos *Novatiani Schismatis* ; II. & III. verò circ. Ann. CHR. 269.

BUNONIS.

γ (d) *Apamia* ad eundem Orontem fl. à Seleuco Rege condita, ac de sororis nomine dicta, hodiè vulgò vocatur *Damant*.

δ (e) *Laodicea* in litore maris fuit, ab Orontis ostio paullum remota. Ejus urbis Episcopus fuit *Apollinaris*, qui plerosque libros Biblicos Græco carmine Heroïco reddidit [*c*].

ε (f) *Seleucia*, etiam *Coche* dicta, haud longè fuit ab Orontis ostio.

ζ Suprà Seleuciam [*d*] est mons (g) *Casius* seu *Cassius*, cujus excelsa altitudo quarta vigilia Orientem per tenebras solem aspicit. Ambitus ad cacumen 19 mill. passuum est : altitudo per directum 4. *Plinius* [*e*].

η (h) *Pieria*, ad sinum pertingit Issicum, habetque (i) *Alexandriolam* urbem, quæ hodiè vulgò *Alexandretta* vocatur. Ejus nominis urbes 17 numerant Eustathius & Stephanus.

ϑ (k) *Comagene*, inter Ciliciam, Cappadociam, Euphratem, Cœlesyriam ac Seleucidem extenditur [*f*].

ι (l) *Samosata* urbs ad Euphratem est *Luciani Athei*, & *Pauli Samosateni* hæretici patria. In eadem Comagena quoque erat (m) *Germanicia*, Nestorii hæretici patria, ad Amani montis radices posita.

κ Illa Syriæ pars haud dubiè dicta est (n) *Cava*, quod Libani & Antilibani aliorumque montium occupet valles : ad quem modum fauces montium in Græcia sunt apud Livium nomine *Cœle*.

HEKELII.

[*c*] Est & *Laodicea* non solum urbs *Syriæ*, sed & celebris in *Asia* Urbs, *Lyco* Flumini imposita.

[*d*] Quam *D. Paulus Apostolus* peragravit.

[*e*] Lib. V. *Hist. Nat.* cap. 22. pag. 73. lin. 32. seq.

[*f*] Hujus Regionis Incolæ *Comageni* sunt dicti, homines *Haruspicinæ Peritia* præ cæteris nobilitati. Conf. *Juvenal.* Satyr. 6. v. 548. seq.

BUNO-

(a) Commagene. (b) Principatus Christi. Libanon. (c) Antiochia seu Theopolis. (d) Apamia. (e) Laodicea. (f) Seleucia. (g) Casius mons. (h) Pieria. (i) Alexandriola. (k) Comagene. (l) Samosata. (m) Germanicia. (n) Cava & Cœlesyria.

Decapolis. *Decapolis* regio à decem urbium numero dicta fuit. In his fuere, λ *Damascus* caput, μ *Opoton*, ν *Philadelphia*, ξ *Raphana*, ο *Scythopolis* deductis Scythis, antea *Nysa* vocitata, à Liberi sepulta ibi nutrice, π *Gadara*, ρ *Hippos*, σ *Dios*, τ *Pella*, υ *Gerasa*, φ *Canatha*. Supra Decapolitanam regionem sunt *Tetrarchiæ* numero XVII, regionum instar singulæ, & in regna descriptæ. Insigniores sunt, χ *Trachonitis*; & *Paneas*, in qua Jordanis fontes, & urbs ψ *Cæsarea*, cognomine *Paneæ* seu *Philippi*. Libanum montem ab Oriente tangit *Palmyrene*; cujus caput

Tetrarchiæ. Trachonitis. Paneas seu Cæsarea Philippi. Palmyrene.

BUNONIS.

λ (a) *Damascus* [g] quadraginta milliaribus Hierosolymis distans, olim universæ Syriæ caput erat, cujus mœnia alluit (b) *Abana* fluvius, ac interluit *Parphar* sive (c) *Chrysorrhoas*, qui ad mare non pervenit, in plura loca derivatus. Damascus vero appellationem habere à *Damasco Eliezer*, Abrahami famulo, vult Hieronymus. At Josephus eam conditam affirmat ab *Hus* Semi nepote. In ejus urbis vicinia Sauli impii conatus adversum fideles divinitus repressi sunt, factusque ex persecutore Apostolus. Hic *primi nostri parentes* creati, si Burchardo Monacho fides habenda. In campo Damasci à *Caino Abel* interfectus est, adeoque à *sacco sanguinis* denominata urbs, secundum traditionem Hebræorum apud *Hieron. in c.* 27. *Ezech.* Quo loco Propheta *vinum* apud Damascenos generosissimum provenire innuit, & *lanam* coloris optimi; sicuti nostrâ etiam ætate variorum colorum serici, gossipini & byssini panni, qui nostris appellantur *Damasceni*, ad nos afferuntur. Et habet Syria non modò *oves* lanæ præstantissimæ; sed & peculiare earundem genus, quarum caudæ cubiti habent latitudinem. *Aristot. l.* 8. *Histor. Animal. c.* 28. *Plin. l.* 8. *c.* 48.

μ (d) *Opoton* ad Chrysorrhoam seu Pharfar fl. erat.

ν (e) *Philadelphia Animana* & *Astarte* prius dicta, Hebræis *Rabath* seu *Rabba*, olim urbs magna ac potens erat Ammonitarum ad torrentem *Jaboc*, unde & *urbs aquarum* in Sacris appellatur [h]. Hanc olim tenuerunt Gigantes, quos ejecere Ammonitæ, id est posteri Loth. Tenuit eam urbem postea *Ogus* Rex Basan. Davidis Auspiciis eandem obsedit Joab, in eaque oppugnanda periit *Urias* improbè periculis objectus; Expugnatam tandem exscidit David. *Ptolemæus Philadelphus* urbem hanc multo post tempore cum regione vicina sibi subjecit; & ab ejus nomine dicta est *Philadelphia* [i].

ξ (f) *Raphana* fere in Arabiam recedit.

ο (g) *Scythopolis* erat *Bethsan* urbs, quæ ad Jordanem fuit, ubi is Mare Tiberiadis egressus est.

π (h) *Gadara* monti imposita, paullo longiùs à Mari Galilææ remota erat, inexpugnabilis propè habita. *Alexander Jannæus* Judæorum Rex eam decem mensibus obsessam demum cepit & destruxit. *Pompejus M.* aliquanto post, in gratiam Demetrii liberti sui, cujus hæc patria erat, illam instauravit. Gadarenses fuere, *Philodemus Epicureus*, *Meleager* & *Menippus*, qui solitus seria jocose exponere: & *Theodorus Rhetor*.

ρ (i) *Hippos*.

σ (k) *Dios*, Plinio *l.* 5. *c.* 18. vocatur *Hippodion*, ad idem erat litus, *Hippene* quoque dicta, & ejus incolæ *Hippeni*. Et hanc excisam Pompejus restituit.

τ (l) *Pella* à Gadara erat versus Ortum, à Seleuco Syriæ Rege condita, & de Macedonica urbe, Philippi & Alexandri patria ita appellata, incolas Macedonas habuit plurimos. Alexander Judæorum Rex eam posteà exscidit, quam Pompejus restituit, & Judæis ademptam Syris contribuit. Christiani ingruente obsidione Hierosolymorum, divinitus admoniti, huc concesserunt ibique servati sunt.

υ (m) *Gerasa* Mari Galilææ propinqua in monte posita fuit, optimè munita; expugnata tamen ab *Alexandro* Judæorum Rege, quod *Theodori* tyranni opes in ea forent depositæ. (n) *Gergesæi* id olim tenuerunt opidum, qui ab *Gergesæo*, filiorum *Chanaan* quinto, ortum suum traxisse perhibentur. Bello Judaïco & à Judæis & Romanis graviter attrita est hæc urbs. Ad eam quum Servator hominem dæmoniis liberâsset, illa porcorum gregem in mare dederunt præcipitem [k].

φ (o) *Canatha* à Philadelphia in Ortum jacet.

χ (p) *Trachonitis* etiam appellatur *Terra Gigantum*, & pertingit usque ad Jordanis fontes: in ea erat (q) *Gessur* urbs regia, quò fugit *Absalom* post commissam cædem in *Ammone* fratre, ibidemque triennium delituit.

ψ (r) *Cæsarea Philippi* antiquissimis temporibus *Lais* vel *Laisa*, vel etiam *Lesem* appellata est. Deinde à sexcentis viris Daniticæ tribus expugnata, excisa & restaurata, *Dan* vocata est. Posteà quum in Romanorum venisset potestatem, *Paneas* fuit dicta, à fonte, qui eam alluit, & Iturææ ac Trachonitidis metropolis habita. A *Philippo*, Herodis M. filio ornata & aucta, *Cæsarea Philippi* est nominata; aliquanto post & *Neroniana* dicta. Hodiè verò ab aliquot seculis appellatur *Velenas*. Ad hanc urbem quum versaretur *Servator*, ex discipulis quæsivit, quemnam homines se dicant esse, ubi *Petrus* omnium nomine præclaram edidit confessionem.

HEKELII.

[g] Quam *Julianus* in *Epistolis* Jovis *Urbem* & *totius Orientis Oculum* vocavit.

[h] Si originationem *Græcanicam* aspicimus, *Fratris*, vel *Fraternitatis Amorem* designat.

[i] Ad hujus Urbis Ecclesiam per *Johannem Evangelistam* etiam *Deus* scribi jussit, sicuti apparet *Apocal.* III. 7. seq.

[k] Conf. *Matth.* VIII. 28. *Marc.* V. 2. seq. & *Luc.* VIII. 27. seq.

BUNO-

(a) Damascus. (b) Abana fl. (c) Chrysorrhoas, seu Parphar fl. (d) Opoton. (e) Philadelphia. (f) Rhaphana. (g) Scythopolis. (h) Gadara. (i) Hippos. (k) Dios. (l) Pella. (m) Gerasa. (n) Gergesæi. (o) Canatha. (p) Trachonitis. (q) Gessur. (r) Cæsarea Philippi, olim Lais & Dan. it. Paneas & Velenas.

caput ω *Palmyra*, urbs nobilis ſitu, vaſto undique ambitu arenis includit agros: ac velut terris exempta à rerum natura, privata ſorte inter duo Imperia ſumma, Romanorum Parthorumque, & prima in diſcordia ſemper utrimque cura. Palmyra.

IV. In reliqua verò Cœleſyria urbes inſigniores ſunt, α *Zeugma* ad Euphratem, β *Bambyce*, quæ & *Hierapolis*, Syris verò *Magog*, nunc *Alepo*. γ *Chalcis*, cognominata ad Belum, unde regio *Chalcidene* fertiliſſima Syriæ, & Cyrrheſtica δ *Cyrrhus*: ε *Beroë* & ζ *Chalybon*, unde regio Chalybonitis, η *Laodicea* ad Libanum cognominata, & ϑ *Thapſacus*, in Euphratis ripa. Zeugma. Bambyce ſeu Hierapolis. Chalcis. Cyrrhus. Beroë. Chalybon. Laodicea. Thapſacus.

BUNONIS.

ω (a) *Palmyra* ab Adriano Imperatore reſtaurata aliquando *Adrianopolis* dicta eſt. Palmyrenorum regina aliquamdiu erat (b) *Zenobia*, quæ Græci & Ægyptii ſermonis peritiſſima, ac Latini haud ignara, multa ſcripſit, ac in iis Hiſtoriarum epitomen; ipſa filios ſuos erudivit, orationes elegantiſſimas habuit, & galeata recitavit. Demum ab *Aureliano* Imperat. capta, ac in triumpho ducta eſt; ipſaque Palmyra difficillima obſidione ab Aureliano expugnata.

α (c) *Zeugma* ad Euphratem erat, ubi pons flumini iſti [*l*] impoſitus, cujus hodiè exſtant reliquiæ. Contra Zeugma in altera Euphratis ripâ *Apamia* urbs erat munitiſſima, Satraparum ſedes, ubi ſolvebantur tributa.

β De *Alepo* diverſæ inveniuntur ſententiæ; alii enim Hierapolin eſſe docent: alii *Beroën*, quæ inter Antiochiam & Hierapolin interjacet, eſſe contendunt, quæ ſententia Cedreni & Zonaræ teſtimonio nititur; alii *Chalybonem* eſſe putant, vocabuli ſimilitudine inducti, in quibus Poſtellus & Rauwolfius ſunt. Si verò Alepo tantum trium dierum itinere ab Antiochia recedit in Ortum, quod tradit Bellonius; Hierapolis ſitus, quippe quæ 154 mill. paſſuum, ſi Itinerariis fides, ab Antiochia in Ortum jacet, cum illius diſtantia minime conveniet.

γ (d) *Chalcis* hodie *Chinſerim*, 84 millia paſſuum in Ortum aberat Antiochiâ; ejus in Hiſtoria Herodis aliquoties meminit Joſephus [*m*]. *Jamblichi* Philoſophi [*n*] patria eſt.

δ (e) *Cyrrhus* hodiè *Carin* vocatur, ac aliis *Quars*.

ε (f) *Beroë* inter Antiochiam & Hierapolin ſita erat.

ζ (g) *Chalybon* tridui itinere ab Antiochiâ diſtans Poſtello & Rauwolfio ea eſt urbs, quæ hodie (h) *Alepo* vocatur, urbs primaria & Satrapæ Turcici ſedes, urbs ampla, foſſis & mœnibus munitiſſima.

η (i) *Laodicea* hæc quod ad Libanum montem ſita, inde cognomen adepta eſt.

ϑ (k) *Thapſacus* ſeu Thapſacum ad Syriæ & Arabiæ ponitur fines.

HEKELII.

[*l*] Ab *Alexandro M.* qui cum Exercitu hoc Flumen tranſivit.

[*m*] Hanc urbem à *Monico Arabe* conditam eſſe nonnulli ſcribunt.

[*n*] *Platonici*, qui *Porphyrio* præceptore eſt uſus.

(a) Palmyra. (b) Zenobia. (c) Zeugma. (d) Chalcis. (e) Cyrrhus. (f) Beroë. (g) Chalybon. (h) Alepo. (i) Laodicea ad Libanum. (k) Thapſacus.

CAP. XXIII.

Meſopotamia & Babylonia.

I.

INter Euphratem & Tigrim regio à ſitu dicta eſt *Meſopotamia*; quaſi μέσῃ τῶν ποταμῶν, id eſt, media inter amnes: pars quondam Aſſyriorum regni. Nunc *Aliduli* & *Diarbech* partes ejus. Clauditur ab *Occaſu* & *Meridie* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Septentrione* eodem Tigri & Niphaticis jugis. *Longitudo* ejus eſt inter α Niphaten montem, qua Comagenæ jungitur, & Seleuciam Parthorum cognominatam ad Tigrim, mill. CLXV. *Latitudo* ſumma inter dictos amnes milliar. LXX. Regiones in ea ſunt, *Anthemuſia*, *Chalcitis*, *Gauzanitis*, Meſopotamiæ fines & Magnitudo. Regiones.

BUNONIS.

α (a) *Niphates* mons [*a*] pars Tauri eſt, inter Armeniam Majorem & Meſopotamiam interjacens, hodie appellatur *Curdo* [*b*].

HEKELII.

[*a*] A *Nivibus* ita appellatur.

[*b*] Quidam *Majoris Armeniæ* Fluvium eſſe putant, qui ex eodem Monte defluens in *Tigrim* defertur. Alii etiam *Scythiæ* Fluvium faciunt.

BUNO-

(a) Niphates.

Urbes.

ʒanitis, *Acabene*, *Ingine* & *Ancobarites*. Urbes præclaræ β *Edessa*, quæ quondam Antiochia, γ *Nisibis*, ipsa etiam Antiochia antè dicta, δ *Nicephorium*, ε *Labbana*, ζ *Seleucia* ad confluentem Tigris & Euphratis, jam antè dicta, η *Carræ*, Crassi clade nobiles. Montes sunt ϑ *Masius* & ι *Singaras*. Fluvii in Euphratem defluentes κ *Chaboras* & λ *Saocoras*.

Montes Masius & Singaras. Fluvii. Tigris.

II. Sed de Tigri & Euphrate, nobilissimis Orientis amnibus, hoc loco dixisse, aptissimum fuerit. Oritur Tigris, qui nunc accolis *Tigil*, in Armenia Majore, fonte conspicuo in planitie; qua tardior fluit, *Diglito*, unde concitatur, à celeritate *Tigris* (ita appellant Medi *sagittam*) incipit vocari, transvectus lacum *Arethusam*, occurrente Tauro monte; specu mergitur, subterque lapsus à latere altero ejus erumpit. Alterum deinde transit lacum, qui *Thospites* appellatur, rursusque in cuniculos mersus, post xxv M. p. redditur. Dein receptis aliis ex Armenia Assyriaque fluminibus, Assyriam Mesopotamiamque disterminat; citraque Seleuciam divisus in duos alveos, altero *Seleuciam*, altero *Ctesiphontem* petens, insulam efficit haud modicam. Ubi remeavere aquæ, *Pasitigris* appellatur, moxque in lacus Chaldaicos se fundit, inde vasto alveo profusus binis ostiis infertur Mari Persico μ.

Arethusa lacus. Thospites lacus.

Pasitigris.

III. At Euphrates, qui *Frat* nunc accolis, in Majori itidem Armenia exorsus, initio *Pyxirates* nominatur: ubi Taurum occurrentem irrumpit, *Omira*, & mox, ubi perfregit, *Euphrates* dicitur. Inde læva Mesopotamiam, dextera Syriam, Arabiam, Babyloniamque radens, in plures alveos dispescitur; quorum uno Seleuciam, & Tigrim petit; altero, qui *Regius* dicitur, Babylonem permeans, in paludes Chaldaicas distrahitur, transvectusque, quondam suo ore in mare evolvebatur, postea verò ab accolis agros rigantibus præclusus, non nisi per *Tigrim* delatus. Increscit autem & ipse Nili modo, statis diebus, ac Mesopotamiam inundat. [1]

Euphrates & Pyxirates & Omira.

B A-

BUNONIS.

β (a) *Edessa* inter Masium montem & Euphratem sita 12 mill. passuum à Samosatis recedit, Borchardo nunc dicitur *Rasen*, Hebraicè *Rages*; eaque habetur urbs, quam incoluit *Gabel* Tobiæ debitor. *Caracalla* Imperator in Parthos movens quum Edessâ Carras iter faceret, & equo, ventris purgandi causâ, descendisset, ab Opilio Macrino, præfecto prætorii, occisus est. Dio. *l*. 77. Herod. *l*. 4. Spart. in *Caracalla*.

γ (b) *Nisibis*, inter Masium montem & Tigrim posita, olim & *Antiochia Mygdonia* dicta est.

δ (c) *Nicephorium* inter Euphratem & Chaboram fluvios interjacet.

ε (d) *Labbana* urbs à Nisibi versus Austrum, haud longè à Tigri sita erat.

ζ (e) *Seleucia* hæc Plinio cognominatur *Parthorum*, aliàs etiam *Magna* appellata, contra Ctesiphontem propè Babylonem sita fuit; Euphrates ipsam perluit, & profluenti mox infunditur Tigri.

η (f) *Carræ*, *Charræ* seu *Carrhæ*, urbs Chaboræ fluviolo *Edessæ* & *Euphrati* propinqua, ut *Stephano* videtur, sic dicta est à *Carra* flumine Syriæ; Hebræis appellatur *Haran* & *Charan*: unde divino mandato parens Abraham egressus Sichem concessit. *Crassus* à Parthis hic Auro potatus est.

——*Miserando funere Crassus*
Assyrias Latio maculavit sanguine Carrhas.
Lucanus [c].

ϑ (g) *Masius* mons Niphati vicinus, Nisibi urbi imminet.

ι (h) *Singaras* hodiè *Sima*, aliis *Atalio* vocatus, ad Tigrim ponitur fluvium.

κ (i) *Chaboras* ex Masio monte profluens, hodiè vulgò vocatus *Chabu*, ac infra *Chaboram* urbem, quam alluit, inter Nicephorium ad Occasum, & Aphphadanam ad Ortum in Euphratem labitur.

λ (k) *Saocoras* fl. nonnullis hodiè vocatur *Hormitz*, aliis verò *Set*.

μ Tigris & Euphratis fl. fontes 1500 stadiis inter se distare aiunt Solinus c. 40. & Eustath. ad Dionys. Raderus.

HEKELII.

[c] Lib. I. v. 104. seq.

REISKII.

1 (l) *Mesopotamia* Græcè μεσοποταμία regio inter Tigrim Euphratemque media, Latinè *interamna* potius quam *medamna* cum Prisciano dicitur: in sacris plane ad sensum eundem ארם נהרים *Aram Naharajim*, i. e. *Syria fluviorum* aut fluviis conclusa: Eadem quoque פדן ארם *Paddam Aram*, i. e.

(a) Edessa. (b) Nisibis seu Antiochia. (c) Nicephorium. (d) Labbana. (e) Seleucia Parthorum. (f) Carræ seu Haran. (g) Masius mons. (h) Singaras mons. (i) Chaboras fl. (k) Saocoras fl. (l) Mesopotamia duplex.

BABYLONIA nunc CALDAR.

IV. Assyriæ Mesopotamiæque pars erat *ν Babylonia*: postea verò in singularem provinciam descripta. Clauditur à *Septentrione* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Meridie* Persico Mari & montibus Arabiæ Desertæ, ab *Occasu* iisdem jugis & Euphrate amne. Regionum illustrissima est *ξ Chaldæa*, deinde *Mardocæa* & *Auchanitis*; quæ autem Tigri & Euphrate tanquam insula includitur, *Mesene* appellatur. Urbium clarissima *Babylon*, Chaldæorum quondam caput, à Semiramide in sedem regni Assyrii condita, nunc in exiguis ruinis exstincta jacet (1). Secunda ab hac est *ο Urchoa*, quæ *Ur* Chaldæorum in sacris scriptis. Dein *π Borsippa* ad paludes: & *ϱ Teredon* nobilissimus inter Tigris ostia vicus. 2

Babyloniæ, nunc Caldar fines. Chaldæa. Mardocæa. Auchanitis. Mesene. Babylon. Urchoa. Borsippa. Teredon.

CAP.

i. e. culta Mesopotamiæ pars & sativo agro felicior. Duas enim hæc terra partes complectitur: *Unam fertilem* ab Armeniæ montibus ad amnem Chaborem qua patet, *alteramque sterilem* aut incultam à Chabore ad Babylonem. (a) Urbs hodieque claret *Edessa*, sed mutato in *Oufram* nomine: Ubi adhuc veterem Abgarorum sedem regiam, atrio suisque conclavibus conspicuam ostendunt: Turci Mosqueam Abrahamo sacram, ibique vivarium è fontibus huic proximis collectum, in eoque pisces sanctos jactitant. (b) Arabibus urbs illa *Roha* dicitur, & suo Christianorum veterum templo tanquam miraculo effertur. Vid. Exercit. de Imagine CHRISTI Abgarena. Bochartus autem fallitur in sua Rasen & Rages, quæ cum Edessa haud congruunt; quia hæc in Mediæ montanis jacuit. Cæteræ adhuc urbes sunt *Merdin*, *Carasera*, *Nesbin*, quæ Nisibis vetus nunc pagum exiguum refert. Historia Tigridis Euphratisque Geographica si desideretur, illam ex Arundinibus, Conjunctione, Cataractis, observatisque aliis Becmannus dabit, c. 3. sect. 16.

BUNONIS.

ν (c) *Babylonia* appellationem consequuta est ab ipsa urbe Babylone. Hebræis terra ista vocatur *Sennaar*, seu *Sinear*. At Josephus terram *Sennaar* partem facit Babyloniæ: Sicuti aliam Babyloniæ partem constituunt Chaldæam Ptolemæus & Strabo.

ξ (d) *Chaldæa* illa Babyloniæ pars est, quæ in Meridiem extenditur, Arabiamque attingit, & Sinum Persicum: in qua *Urchoa*. Tres Babylonis memorantur conditores, *Nimrodus* Gen. 10. 10. quod initium regni ejus fuerit Babylon; quæ eadem à confusione linguarum nominatur c. 11. *Semiramis* Babylonem condidisse scribitur ab Herodoto *l.* 1. Diodoro *l.* 2. Strabone *l.* 16. Mela *l.* 1. Justin. *l.* 1. *Solino* [*d*]. *Nabuchodonosor* gloriatur, se magnam illam Babylonem ædificasse, Dan. c. 4. sed à *Nimrodo* urbs illa fuit fundata; à *Semiramide* aucta & amplificata, murisque cincta; & à *Nabuchodonosore* restaurata. Arcem ejus à *Belo* conditam refert Ammian. 23. Turrim illam immensam à gigantibus ædificatam refert Eusebius. Babylonis urbis mentionem faciunt, eamque describunt præter *Mosen* Gen. 10. & 11. *Herodotus lib.* 1. *Berosus* apud Josephum l. Ant. 10. & *Eusebium*, *Diodorus Sicul. l.* 2. *Strabo l.* 16. *Dionysius* Perieg. *Eustathius*. *Josephus* contra Apion. *lib.* 1. & Antiq. Jud. *l.* 1. *Plinius lib.* 6. *c.* 26. *Philostratus Apollon.* 1. *Justinus*. 1. *Orosius l.* 2. *Tzetzes* Chiliad. 9. *Zonaras* Tom. 1. *Cedrenus* & *Pererius* ad XI. Genes. copiosè de illa agit urbe. Pulchritudinem ejus laudat *Curtius l.* 5. *c.* 1. *D. Hieron.* ad Jes. *cap.* 14. describit templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque refulgentes, & multa alia, quæ pene fidem excedere videntur. Pluribus urbis magnificentiam depingit *Philostratus Apollon. I.* Eam in circuitu plus quàm duodecim milliaria Germanica complexam fuisse discimus ex Strabone; unde Aristoteli *provincia* appellata est; quippe quæ tantæ fuit amplitudinis, ut, quum tertium jam diem esset capta, pars ejus id tamen non sentiret. Sed ab eximio illo splendore suo adeo dejecta est, ut, quo loco illa priscis illis temporibus fuerit, vix hodie appareat. *Rauwolfius*, secundo Euphrate fluvio iter faciens dicit, à comitibus suis & Arabibus Arenarum cumulos in solitudine quadam ad Euphratem sibi monstratos, qui Babylonem eo fuisse loco affirmarint, eaque ingentis istius urbis esse rudera. Tanta verò memoratur loci sterilitas, ut Arabes nulla illic figant tentoria; id quod *Jesaias Propheta c.* 13. prædixerat. Hodie ad Tigrim est (e) *Bagdad* urbs, quæ vulgo habetur *Babylon*. Verùm *Bagdad* illa ad Tigrim jacet: & Babylon fuit ad Euphratem; quæ loca sunt multum inter se diversa. Credunt Persæ ex Babylone destructa exstitisse *Bagdad*, quo loco frequentes tum fuerint horti, id quod ex nomine *Bag*, quod hortum significat, colligunt; ac loci amœnitate homines inductos, ut novam ibidem exstruerent urbem. *Olearius*.

ο (f) *Urchoa* sive *Ur* Abrahami patria in Chaldæa erat.

π (g) *Borsippa* est *Barsita* Ptolemæo. *Urbs hæc*, [*e*] inquit Strabo, *Dianæ & Apollini sacra, in ea maximum lanificium est, & maxima vespertilionum multitudo, qui longe majores sunt, quam in cæteris locis: capiuntur ad cibum, & sale condiuntur.*

ϱ (h) *Teredon*, hodiè *Balsara* urbs clara est, & Satrapæ sedes.

HEKELII.

[*d*] In *Polyhist.* c. 70. p. 142.

[*e*] Lib. XVI. *Geogr.* p. 501. Tom. II. Oper.

REISKII.

2 (i) Babylonia Gr. Βαβυλωνία ἐκ τῆς Βαβυλῶνος à Babylone: Hæc autem ex Hebræo nomine בבל *Babel* per syncopen pro בלבל Balbel, i. e. (k) *ab linguarum confusione*: Quæ sub conditu hujus urbis turrisque contigit, vel per *inspirationem novorum* idio-

(1) *Murus ejus fuit ex cocto latere cubitos altus* L, *usque eo latus ut obviantibus sibi quadrigis facilis esset transitus, munitus ducentis & quinquaginta turribus. Ambitus trecentorum & sexaginta stadiorum, plurium juxta alios.*

(a) Edessa. (b) Roha. (c) Babylonia. (d) Chaldæa. (e) Bagdad. (f) Urchoa. (g) Borsippa. (h) Teredon. (i) Babylonia. (k) Linguarum confusio.

idiomatum a Deo factam, vel per *omnimodam Linguæ prioris Hebraicæ oblivionem*, ut huic sensim dispersos inter homines nova successerit. (a) *Babylon autem alia vetus fuit*, urbs mœnibus, fossis, turribus, templis & duabus Arcibus stupenda, Bocharto copiosissimè descripta; & *alia nova* superest æquivoce tantum dicta. Ex Babylone veteri adhuc monstrantur rudera quæ collem referunt, & 3000 passus ambitu, sed intus terram è cæmento piceque conflatam durissimam comprehendunt: Arabes tamen heic Phari cujusdam reliquias putant superstites, & Agarcouf nominant. Urbs nova *Bagdad ab Eremita*, qui locum incoluit, Bagdado dicta, & à Chalifa XXIII, Abujaäfar al Mansur A. C. 762 condita, modo Persis, modo Turcis paruit An. 1658 ab Amurathe capta. (b) De *Paradiso* addimus, eum commodissime inter Euphraten Tigrin horumque Alveos, & in Australibus vel Mesopotamiæ vel Babyloniæ partibus collocari. Nam 1° Mosaica fluviorum descriptio, 2° situs Edenis Orienti proximus, 3° concursus Fluminum & per Alveos divisio, 4° Terra Chus & Hevila, i. e. Arabia felix, & tractus mari Persico vicinus, 5° prima hominum sedes, & coloniæ ab ea deductæ prorsus congruunt. Confer Bochartum in Phaleg. Spanhemium in Geograp. Introd. & Chronicon Dreschler. Saracen. Tavernier. Lib. II. c. 7.

(a) Babylon duplex. (b) Paradisus ubi situs fuerit.

CAP. XXIV.

Arabia. (1)

I.

Arabia. ULtima Asiæ proximaque Africæ est *Arabia*, terrarum nulli postferenda, amplitudine spatiosissima. Quippe ultra proprios etiam fines, & Euphratem in Mesopotamiam ad Amanum usque ac Niphatem montes, multas Arabum gentes Tigranes magnus deduxit. Hinc Plinio *magna Mesopotamiæ pars Arabia* dicitur. Quin & alia haud exigua Arabum pars fuit in Africa sub Ægypto, totum illud Sinus Arabici latus cingentes; de quibus postea in ipsa Africa. 1

Arabiæ fines. II. At propriæ Arabiæ fines fuere ab *Ortu* montium juga, quibus à Babylonia discernitur, & mare Persicum; à *Meridie* mare Rubrum; ab *Occasu* Arabicus sinus & Isthmus, qui est inter hunc sinum & mare Ægyptiacum; à *Septentrione* clauditur Palæstina, Cœlesyriaque & Euphrate. Magnitudo. *Longitudo* ejus summa est à mari Ægyptio ad fauces usque Persici Sinus & Corodamum promont. mill. German. CCCCL. *Latitudo* maxima inter geminas, hinc Persici, illinc Arabici, sinuum fauces CCCXL, minima circa mediam peninsulæ partem milliar. Divisio. CLXXX. Dividitur in *Petræam*, *Desertam*, atque *Felicem*. α

P E-

BUNONIS.

α De Arabibus in genere ita Plinius l. 6. c. 28. *Arabes mitrati degunt, aut intonso crine; barba abraditur: præterquam in superiori labro. Aliis & hæc intonsa; mirumque dictu, ex innumeris populis pars æqua in commerciis aut latrociniis degit: in universum gentes ditissimæ; ut apud quas maximæ opes Romanorum Parthorumque subsistant, vendentibus, quæ e mari aut silvis capiunt, nihilque invicem redimentibus.* Non enim aliena emunt (a) Arabes, vendunt sua, quod etiam Solinus [a] tradit.

HEKELII.

[a] In *Polyh.* c. 46. p. 100. lin. 13.

REISKII.

1 (b) Arabiam nomen ab Arabibus, Arabes à nigrore, ac Syriaco quidem vocabulo invenisse, Viri doctissi-

(a) Arabes. (b) Arabia.

(1) *Sita est sub Tropico Cancri intra gradum 13 & 35 latitudinis Borealis, & ab Occasu in ortum ab Isthmo Arabico ad promontorium Razalgatam C. Raz Algate, ad gradus 33 diffunditur. Cœli sæpe torridi est, solum habet in multis locis asperrimum, arenosum, siticulosum, sterile, quod naturæ, etsi paucis contenta vivit, satisfacere non potest. Paucissimis fluviis, neque ingentibus perfunditur, & pluvia hic valde infrequens, ros, qui abunde delabitur, cœli fervorem valde mitigat, & nonnihil pluviæ defectum minuit. Fœlicioris Soli est pars maritima, & propinqua fluminibus, dives thuris, myrrhæ, aloes, casiæ, nardi, cardomomi, cinamomi, piperis, dactylorum, malorum aureorum, citreorum, pomorum varii generis, mellis, ceræ. Equi, Cameli, Oves laudem inveniunt. Mare pisces magna copia subministrat, item margaritas & coralia. Pars Arabum urbes incolit, fabrilia tractat, mercaturam facit, in literarum studia, medicinæ, Philosophiæ, & imprimis Mathematicæ incumbit. Pars in montibus & Sylvis degit sub tentoriis Ciliciis.*

MARE CASPIUM

ASSUR

CARMANIÆ PARS

SINUS PERSICUS Arab. Mare Alachdar id est Mare Viride,

MARE INDICUM

MESO POTAMIA

Chus et Chut

Babel

Tigris flu.

Euphrates fluv.

BABYLONIA Auranitis Æudanitis sive Edenitis rectius

CHALDEA

PHRAT fluv.

CHIDDEKEL fluv.

QUADRANS sive REGIO EDENIS

ARABIA DESERTA

ARABIA

Pichon fluv.

Gichon fluv.

PETREA

NABATÆI

Ager Damascen

Eden

EDEN

Linea seu Quadrans Regionis EDEN

TERRA PELISTINORUM

MARE MEDITERRANEUM

SYRIA

CILICIA

HAVILAH

Jemomitæ Catani

SALAPH

ARABIA

SARA

CENI

Cassanites

FELIX

Jobabitæ Ptol. Jobaritæ

Ophir et Ierach

CHAVILA

vulgo MARE RUBRUM

SINUS ARABICUS

Mare Suph Arab Chalzem id est Clisma

ÆTHIOPIA sub Ægypto

Ebr. LUD

ÆGYPTUS THEBAIS

Nilus fluv.

Ebr. Sihor

Syene

Cataractæ

NILI Ancones

Æthiopiæ Siris

Regio Myrrhifera

Penetralia

Austri. Job. 9. v. 9.

DELTA

Nili ostia

Panopolis.

Insulæ Dioscoridis ubi aloe, dicitur Socotora

Adulis insula Diodori

Phila Ebr. Phul

Thebæ Ebr. No Amon

Pharan

Petra

PETRÆA. (1)

III. β *Petræa* clauditur ab *Occasu*, intimo Sinu Rubri maris & Ægypto; à *Septentrione* Palæstina & Cœlesyria; ab *Ortu* Arabia Deserta; à *Meridie* montium perpetuis jugis, quibus à Felice separatur. Dicta *Petræa*, à γ *Petra* capite suo, urbe celeberrima, δ *Nabathæorum* gente incolente. Reliquæ urbes insignes sunt, ε *Medava* & ζ *Bostra*. Mons est nobilis η *Casius*, cum delubro *Jovis Casii*, & haud procul *Pompei Magni tumulus*.

Petrææ fines. Petra urbs. Medava. Bostra. Casius m. Pompeii M. tumulus.

DESERTA. (2).

IV. *Deserta* Arabia, quæ nunc *Arden*, clauditur ab *Occidente* Petræa & Cœlesyria; à *Septentrione* Euphrate; ab *Ortu* montibus, quibus à Babylonia submovetur; à *Meridie* itidem montibus, quibus à Felice disterminatur.

Arabiæ Desertæ fines.

doctissimi volunt. Arabs enim ערבי *Arabi* ערב *Ereb*, *vesper*, עורב *oreb*, *corvus* ejusdem sunt originis: Arabes Homero etiam ἐρεμβενοὶ dicti tanquam ἐρεβενοὶ, h. e. *nigri*; sic apud Stephanum & auctorem Etymologici magni legitur: Omnes enim *statura despicabili parva, colore inter nigrum fulvumque medio communiter notantur* Plin. Hinc קדרים *Kedurim*, i. e. Kedureni à nigrore in sacris literis dicuntur. Primam vero genti originem Bochartus duplicem vindicavit; Unam ab Joctane Semi filio, quoad Arabiæ felicis incolas; Alteram à Chuso Chami filio quoad Saracenos cæterosque Arabes. (a) *Saraceni* enim nec ab Sara, nec ab Hagare hujus famula, sed verbo Arabico שרק hujusque participio appellantur, quasi *latrocinantes* aut rapinæ deditos vocaris. Hinc *Nomades*, Græce νομάδες ἀπὸ τῶν νομῶν, i. e. *pascuis campestribus*, in quæ dispersi: *Scenitæ* itidem ἀπὸ τῶν σκηνῶν i. e. *tentoriis*, in quibus vivunt: Sin hunc ortum ipsi refugiant, tum ab situ orientali hæc denominatio desumi potest, quam Pocockius desumsit. De Saba Arabice al Jeman, (b) Sabæorum gentibus, regno vetusto, & quandoque gynæcocratico Bochartus optime commentatur, & reginam ex eo Arabicam deducit, quæ Salomonem regem convenisse legitur. Facessat hinc procul ex Arabibus fabulosa *Pygmæorum* natio, quam Auctores alii terræ huic adserunt. De singularibus naturæ donis, desertis horridis & Israëlitarum difficillimo per illa itinere, item religiosis Turcarum ad Meccam Medinamque peregrinationibus non dicam, sed citabo unum Dreschleri Chronicon Saracenicum & nostra huic addita supplementa. (c) *Phylarchæ* Arabum aut Principes adhuc supersunt, iique non Bassis, sed Sultano subditi & vectigales: Qui plures equidem in Arabia recensentur, unus tamen inter omnes eminet Princeps *Noremguæ*, minoris in Arabia felici provinciæ, qui Mascateam urbem, quam illa perdiu tenuerat, nationi Portugallicæ ademit: Cæteros lubens omitto.

BUNONIS.

β (d) *Petræa Arabia* majorem sui partem sterilis est, torrida sole, siticulosa & arenosa; ita ut ventus subito exortus magnos montes & acervos arenarum convehat, & arenis obruat quicquid corripit, infesta præterea latronibus & prædonibus, adeo ut Mercatores etiam, nisi turmatim, illam terram non transeant. In ea Arabiæ parte *Populus Israëliticus* per 40 Annos exsulavit: & *Joseph* cum *Maria* virgine & puero *Jesu* per hanc Arabiam in Ægyptum profecti sunt. Ejusdem Arabiæ Rex erat *Areta* de quo Josephus.

γ (e) *Petra* hæc hodiè *Arach*, olim etiam *Petra Deserti* dicta, non longè distabat ab eo maris mortui litore, quod Ortum respicit. Fuit olim Arx munita & urbs Moäbitarum vetustissima, in monte posita: Græcis dicta est *Petra*; Hebræis *Sela*, & quondam *Arce*, *Arcen* aut *Arecen*: posteà *Recem* & *Receme*. Arabiæ Reges in ea Aulam & Palatium habebant, itaque Arabia illa nomen inde traxit. Israëlitæ urbem istam expugnârunt, capto etiam Rege *Recem*: Num. 31. *Amasias* quoque Rex Judæ eandem cepit. *Areta* Arabum Rex hic sedem habens à Scauro oppugnatus est. Posteà *Balduinus* Hierosolymorum Rex Christianus eam urbem auxit & ornavit. Ex ea *Ruth*, Hieronymo judice, fuit oriunda.

δ (f) *Nabathæi* ita dicti à *Nabajoth* filio Ismaëlis natu maximo, qui cum undecim fratribus omnem terram ab Euphrate ad mare Rubrum usque positam tenuerunt, *Nabathæam* nominantes provinciam. *Josephus Ant.* l. 1. c. 21. Nabathæorum regio inops frugum, & plena pecorum fuisse scribitur. Ipsa gens, secundum Strabonem, fuit continens, rei conservandæ & parandæ intenta. Mortuos verò irreverenter tractârunt Nabathæi, eosque, ac ipsos Reges quoque, in sterquiliniis defoderunt. Urbs illorum nominatur (g) *Nabatha*.

ε (h) *Medava* seu *Medaba*, hodiè *Medavon* & *Medbach* in finibus Moäbitarum est.

ζ (i) *Bostra*, hodiè *Bosra* & *Busereth*, Philippi Imperatoris patria; ex eo *Philippopolis*, Zonara teste, dicta est.

η (k) *Casius mons* ad Ægypti fines est, haud longè ab *Ostracina* urbe maritima; ibidemque (l) *Casiotis regio*. Cæterum *Casiotæ* vafri & versuti habiti sunt; unde

(a) Saraceni. (b) Regina Sabæ. (c) Phylarchæ Arabum. (d) Arabia Petræa. (e) Petra urbs. (f) Nabathæi. (g) Nabatha urbs. (h) Medava seu Medaba. (i) Bostra. (k) Casius m. (l) Casiotis regio.

(1) *Arabiam Petræam pars Ismaelitarum inhabitavit. In hanc Arabiam appulerunt Israelitæ ex Ægypto, cujus peregrinationis vestigia etiamnum aiunt exstare in deserto Sin, variis Inscriptionibus rupibus ejus incisis, quæ antiquissimo charactere Assyriaco censentur constare. In Consiniis hujus regionis visuntur mons Horeb & Sinai, & in litore Eziongeber, unde classis Salomonis in Ophirum navigavit.*

(2) *Sunt qui terram de Uz Jobi sedem in Septentrionali regionis hujus parte versus Euphratem & Mesopotamiam collocant, & inter alios Spanhemius. Madienitis in plagam Orientalem domicilia assignat. Alii Magos qui Salvatorem inviserunt, ex hac regione etiam ducunt.*

tur. Plana equidem maxima ex parte; at sterilis, ideoque deserta. Populi illustriores ϑ *Nomades* & ι *Scenitæ*; hi ultra Euphratem in Mesopotamiam protensi, iidemque in Felicem.

Nomades. Scenitæ.

FELIX (1).

V. *Felix*, quæ nunc *Ayaman*. Ipsa Peninsula Arabiæ, inter duo maria, Rubrum Persicumque, procurrens, reliquis partibus major est, multoque lætior ac ditior; cinnami ac thuris, aliorumque odorum maximè ferax; unde inclytum ei *Beatæ* cognomen. Fluvii nobiliores duo; κ *Betius*, Arabicum, λ *Lar* Persicum, sinus petentes. Populorum hic nomina innumera, at clarissima μ *Saracenorum*, non modò Africam, sed Europam etiam vastantium: ν *Minæorum* & ξ *Sabæorum*, qui soli thus mittunt. Urbes insigniores, ad Arabicum sinum *Badæo* regia, *Pudnopolis*, ο *Muza*, ϖ *Ocelis*: ad Rubrum Mare *Arabia* & ρ *Cana*: ad Mare Persicum *Gerra*. Intus *Ostama*, *Maraba*, *Sabe*, *Manambis* Regia, σ *Sapphar*; *Sabatha* & *Omanum*.

Arabia Felix. Betius fl. Lar fl. Saraceni. Minæi. Sabæi. Badeo. Pudnopolis. Muza. Ocelis. Arabia. Cana. Gerra, &c.

CAP.

(1) *Statuunt eruditi terram Chus & Havilam, quas Flumina Gibon & Pison rigaverunt, fuisse in hoc tractu, ac sinui Persico propinquo. Sunt qui Reginam Saba, quæ Salomonem Hierosolymæ invisit hic regnasse statuunt, interque eos Bochartus. Saraceni hinc etiam originem trahunt.*

unde proverbium [*b*] natum: *Casioticus* [*c*] *nodus*, apud Suidam.

HEKELII.

[*b*] Quod ap. *Erasmum* Chil. II. Cent V. *Adag.* 34. facit.

[*c*] *S. Cassioticus.*

BUNONIS.

ϑ (a) *Nomades* certas sedes non habent; sed cum pecoribus suis alia subinde quærunt pascua: ita & nostra ætate istos vivere testatur *Rauwolfius*: ac Regis sui amantissimos esse, qui admodum solicitè, ubinam ipsorum degat Rex, quoniam & ille haud diu uno in loco subsistat, ex iter facientibus soleant quærere.

ι (b) *Scenitæ* à Scenis dicti, quòd sub tentoriis habitant, domibus carentes. Ipsa autem tentoria cilicia sunt; ita nuncupant velamenta è caprarum pilis texta. Præterea carnibus suillis prorsus abstinent. Sanè hoc Animalis genus eò invectum, moritur illicò. Solinus c. 46. In hac ipsâ Arabia Deserta ponuntur Ophiophagi [*d*], à facto ita dicti. *Mela*.

κ (c) *Betius* fl. ex Zamete monte, qui & *Zames*, hodieque *Zimas*, vocatur, ortus, in Mare Rubrum devolvitur, appellatur vulgò *Allique aguada*.

λ (d) *Lar* fl. hodiè vulgo *Om* dictus, inter *Sacra Solis* extrema & Capsiram urbem fluit.

μ (e) *Saraceni* prius dicti sunt *Agareni*; ab *Agar* Abrahami serva: & postea *Ismaelitæ*. Demum Mahumede Auctore voluerunt *Saraceni* appellari, vel à *Sara* uxore Abrahæ; vel à *Saraca* regione, quam Stephanus partem facit Arabiæ.

ν (f) *Minæi* Aramitis & Sabæis fuerunt proximi, apud oram maris Rubri incolentes: eorum urbs nobilissima fuit (g) *Carna* seu *Carne*. Strabo lib. 16.

ξ (h) *Sabæi* eam tenuerunt Arabiæ partem, quæ sinui Persico obvertitur, *Mela*. eorumque metropolis est (i) *Saba*, quam nonnulli *Zibit* esse putant ad sinum Arabicum. Ex ea Arabiæ parte Hierosolymam venit Regina, Salomonis sapientiam exploratura. Quidam tamen *Sabam* hanc in Africæ parte, ipsaque Æthiopiâ ponunt.

ο (k) *Muza* portus & emporium est, quò appellere solebant navigantes ex Ægypto in Indiam. Hodiè vocatur *Mocha*, ad quam coralliorum rubrorum magna capitur copia.

ϖ (l) *Ocelis* Rhamusio hodiè est *Capo de Celi*.

ρ (m) *Cana*, eodem Rhamusio teste, hodiè vocatur *Cancacan*.

σ (n) *Sappharenos* equos commendat Vegetius. Cæterùm in interioribus Arabiæ partibus etiam ponuntur (o) *Pygmæi*, minutum genus, & quod pro satis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa sepentum genera. De serpentibus memorandi maximè, quos parvos admodum, & veneni præsentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes in Ægyptum tendere, atque in ipso introitu finium ab Avibus, quas *Ibidas* appellant, adverso agmine excipi, pugnaque confici traditum est. (p) *Phœnicem* quoque Avem unicam in Arabia existere tradunt *Plinius*, *Solinus*, *Mela*. Hodie verò regna ad Arabiam pertinentia sunt ad mare Indicum (q) *Tartach*, (r) *Herith*, & reliquis opulentius *Aden*, cujus caput *Aden* ad *Arcyram* montem, qui Ptolemæo *Cabubara*; emporium Indis, Æthiopibus & Persis frequens. Regno (s) *Aden* adjacet provincia (t) *Zibith*, per quam in Arabiam Petræam itur.

HEKELII.

[*d*] Eodem *Solino* loc. cit. pag. 100. lin. 17. & *Mela* Lib. III. c. 9. p. 225. lin. 32. seq.

BUNO-

(a) Nomades. (b) Scenitæ. (c) Betius fl. (d) Lar fl. (e) Saraceni. (f) Minæi. (g) Carna urbs. (h) Sabæi. (i) Saba urbs. (k) Muza. (l) Ocelis. (m) Cana. (n) Sapphara. (o) Pygmæi. (p) Phœnix. (q) Tartach. (r) Herith. (s) Aden. (t) Zibith.

CAP. XXV.

De Turcico Imperio, urbibusque sub eo claris.

I.

HÆ igitur sunt regiones Asiæ, quæ, cum antea sub *Assyriorum*, *Persarum*, *Macedonum*, *Romanorum*, ac suorum quæque Regum Imperiis omnium nobilissimæ censerentur, *Turcarum* adventu prorsus devastatæ, barbarieque postrema fœdatæ sunt. Solent quippe Turcæ capta aliqua urbe, fabricas omnes eminentiores demoliri, mœniaque diruere. Horum autem Imperium cœpit sub annum Christi CIↃ CCC, *Osmane* (quem alii *Ottomannum* [a] vocant) primo conditore, tenuis conditionis homine Tattaro, Magni Chami milite; à quo descendentes Osmanidæ regnârunt continua serie annos CCCIX, ad usque Murathem IV, qui nunc imperio potitur. *Prima sedes* Imperii fuit in Asia in Bithyniæ urbe *Prusa*: hinc in Europam *Adrianopolim* Thraciæ translata; denique *Constantinopolim*, ubi etiam nunc consistit. α 1 — Turcarum Imp. — Osmanes.

II. Cæterum urbes in tam vasto Imperio perpaucæ sunt in Asia, memoratu dignæ. Omnium tamen princeps est *Damascus* Syriæ, magna, dives, splendida atque amœna: omni fructuum genere abundans; emporium celeberrimum, præstantissimis artificibus refertum; officina armorum bellicorum totius Imperii nobilissima. Sequuntur alia Syriæ emporia clara atque celebria; *Alepum*, vulgo *Alepo*, non inferior *Damasco* urbs; magna & frequens. In litore *Alexandriola*, vulgo *Alexandretta*; Berytus, vulgo *Baruto*, Tripolis Syriæ, vulgo *Tripoli di Soria*, & Joppe, vulgo *Jaffa*. Ad Pontum in Cappadocia *Trapezus*, vulgo *Trabezonda*, Imperii Trapezuntini quondam caput. In Arabia vero Felice β *Medina Talnabi*, id est, urbs Prophetæ; quia Mahumetis Pseudo-Prophetæ delubrum atque sepulchrum in ea visuntur. *Mecca*, ejusdem Mahometis natalibus maximè nota, *Zidem*, *Zibit* & *Aden*, omnium pulcherrima & munitissima, ad fauces sinus Arabici sita. — Urbes. Damascus. Alepum. Alexandriola. Berytus. Tripolis. Joppe. Trapezus. Medina. Talnabi. Mecca. Zidem. Zibit. Aden.

CAP.

BUNONIS.

α *Osmanus* rex factus est Anno 1297, [b] inde ad Murathis seu Amurathis IV initium, quod incidit in Annum seculi hujus vicesimum tertium, intercedunt Anni 336. At à primo illo Osmani initio ad Annum usque 1678, quem nunc agimus, imperium illud jam stetit Ann. 311.

HEKELII.

[a] Vel *Othmenem*.

[b] Leg. *Alstedii* Thesaurus Chronol. Tit. 24. p. 226.

REISKII.

1 (a) Gens Turcarum Scythica, fera, inculta, horrida, urbium, artificiorum & scientiarum excidio nata, Græcorumque vitiis quàm sua virtute felicior, Europam, Asiam, Africamque uno nunc dominio coercet: Tres nempe integras Imperii Romani veteres Diœceses, *primam Illyrici*, *alteram Orientis*, *Africæque tertiam*, ut unam Italiæ Diœcesin Christianis Principibus reliquerit. (b) Primos natales eosque obscurissimos, ab his denique ulteriores ad dominatum Asiaticum progressus in Cap. 16. reperies. Unde Othman, homo Turcicus non Tatarus, nec Chami Tatarici miles, sed paternæ militiæ ductor & Sultanus Asiaticus dignoscitur: Ab illo nunc XXI Imp. præest Soliman (c), Princeps ferme quinquagenarius & diuturno carcere detentus; fratrisque Muhamedis IV depositi, damnatique ad eandem custodiam successor. *Periodus vero Imperii hujus millenaria* quadriennio abhinc effluxit, quæ num fatalem mutationem sit allatura, dies annique postea docebunt. Tota Muhamedis Pseudo-prophetæ Arabis eaque luculenta historia è Chronico Dreschleri Saracenico; Urbium vero Turcicarum, quæ adhuc eminent, ordo & numerus è Taverneirio ac Valleo, multisque Anonymis Scriptoribus; itemque notitia sepulchri Pseudoprophetici, & corporis non amplius superstitis, & tumbæ, quam fingunt, pensilis hinc peti potest.

BUNONIS.

β Quum *Mahumedes* Pseudopropheta (d) *Meccæ* doctrinam suam, invito magistratu & civibus plerisque, divulgaret, fugere & urbem deserere coactus; Jatribam, quod opidum decem dierum itinere à Mecca

(a) Turcarum natio. (b) Imperium Turcicum. (c) Soliman Sultan hodiernus. (d) Mecca.

Mecca distat, se contulit: ubi à civibus exceptus, sedem imperii ibidem collocavit; unde & (a) *Medina Talnabi*; i. e. urbs Prophetæ & *Medina* absolutè dicta est. *Meccæ* fuit impostor iste natus & educatus, ibidemque quod jam dictum, dogmata sua decem annos clam primùm sparsit: at *Medinæ* quô confugerat, totidem annis docuit & imperavit, princeps simul politicus & Ecclesiasticus. A fuga ista Mahumedis, quæ Mahumedanis, (b) *Hegira* appellatur, inciditque in noctem illam, quæ sequuta est 15. Julii, anni æræ Christianæ 622, annos Mahumedani numerant; & communis eorum est æra. Supputant vero isti annis Lunaribus, qui undecim ferè diebus breviores sunt Solaribus. Impostoris istius tumulus ostenditur Medinæ, non verò *Meccæ*; nec Arca ista, quod vulgo fertur, in Aëre sublimis pendet; sed humi conspicitur, tapetibus fragrantibus instrata, cui impositus est pileus Arabicus sive Turcicus. Quam turpissimè autem decipiuntur Mahumedani; qui credunt sarcophago isto impurum Pseudoprophetæ corpus condi; quum Antistites ejus, magno licet pretio proposito, devoto alicui Mahumedis cultori, qui isto corpore viso paratus fuerat sibi oculos eruere, nihil ausi fuerint desideranti objicere. Qua de re vid. Vartomanni Itinerar. c. 13. [c]. *Aden* suum habebant principem, qui fraude Soleymanni Beglerbeji Cairensis circumventus, urbe occupatâ, occisus est.

HEKELII.

[c] Vid. quæ de *Meccæ* & *Medinæ* religioso Cultu extant in Notis *Georgii Gentii* ad *Mustadini Sadi* c. 2. *Rosar. Politici* p. 305.

(a) Medina Talnabi. (b) Hegira Mahumedanorum.

CAP. XXVI.

Cyprus & Rhodus.

CYPRUS. (1)

I.

INsulæ in Ægæo Mari Asiæ objacent complures, quarum nobiliores Lesbum, Chium, Samum & Côn in Europa memoravimus. At in Asiatico Mari sunt *Cyprus* & *Rhodus*. *Cyprus*, in Issico sinu inter Ciliciam & Syriam, in quatuor majoribus Interni Maris computata est, *novem regnorum*, ut referunt veteres auctores [a], quondam sedes; cœli clementia solique fertilitate beatissima: unde *Macaria* antè dicta fuit. α Cyprus autem dicitur ab *æris* copia, quod hic primum inventum creditur. Incolæ, viri pariter ac fœminæ, in libidinem lasciviamque omni ævo mirè proni; unde olim *Veneri* insula consecrata fuit. β *Longitudo* est inter duo promontoria, *Dinaretum*, vulgo *Capo S. Andrea*, & *Acamanta*, vulgo *Capo S. Epifanio*, milliar. XL. *Latitudo* maxima XV.

Cyprus. Macaria.

II. Divisa fuit quadripartito: in γ *Salaminam*, δ *Paphiam*, ε *Amathusiam*, &

(1) *Aer hodie tantam laudem non invenit ut olim, at terra ferax est vini, olei, saccari, croci, Rhabarbari, gossypii, malorum limoniorum, aureorum, frumenti, cupri. Locustis multum affligitur.*

BUNONIS.

α Veteres (a) *Ærosam* quoque appellârunt, ob æris copiam. *Festus* [b]. Cæterùm in Cypro ærariis fornacibus, ubi Chalcites lapis ingestus pluribus diebus crematur, (b) bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulo muscis grandibus majores, quæ per ignem saliunt atque ambulant: emoritur hoc genus, quum ab igne remotum est. *Aristot. Histor. Animal. Plin.* Perhibent insulam hanc adeo olim fuisse tumulorum impatientem, uti cadavera terræ interdiu mandata, continuo nocte proxima rejecerit.

β (c) Straboni [c] Cyprus in circuitu complectitur 342 stadia [d], quæ faciunt milliaria 107. Abest verò à Ciliciâ uno tantum milliari, & uno quadrante. Hierosolymis vero distat milliaribus 40.

γ (d) *Salamina* appellationem habens ab urbe *Salamine*, obvertitur Orienti [e].

δ (e) *Paphia* à *Papho* urbe ita dicta, respicit Occasum.

ε (f) *Amathus* urbs maritima, hodie *Limisso* dicta, nomen dedit *Amathusiæ* regioni, quæ est pars insulæ Meridionalis.

HEKELII.

[a] *Plinius* inprimis libro quinto *Historiarum Naturalium* c. XXXI. p. 79. lin. 6. seq.

[b] Lib. I. de *Verbor. vet. Signif.* col. 1131. lin. 23. seq. *Hanc insulam* æque ac *Rhodum* & *Cretam*, Commentariis illustrissimis illustravit *Johann. Meursius*, incomparabile *Batavorum* decus, quos *Amstelod.* literis *Wolfgangi* anno CHR. MDCLXXV in 4. f. impressos esse constat.

[c] Lib. XVI. *Geogr.* p. 406. Tom. II. *Oper.*

[d] 3420. & non 342, uti in ultimâ *Bunoniana* exstat.

[e] Urbs

(a) Ærosa. (b) Bestiolæ in igne generatæ. (c) Magnitudo Cypri. (d) Salamina regio. (e) Paphia. (f) Amathusia.

& ζ *Lapithiam*. Mons in ea nobilis η *Olympus*. Fluvii ϑ *Lycus* & ι *Pediæus*. Urbium clarissimæ κ *Paphos* & λ *Salamis*. Lycus fl. Pediæus fl. Paphos. Salamis.

III. Insula, antequam Romani occuparent, regibus regebatur, quorum ultimus *Ptolemæus*, accepta fama, de Romanorum in insulam expeditione, veneno fata præcepit. Cæterum *Porcius Cato* Cyprias opes Romam invexit: quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus, implevit. Post divisum Imperium Romanum, sub *Græcis* fuit *Imperatoribus*. Anno CIↃCLXXXI. *Richardus* Angliæ Rex, cum copias Hierosolyma contra Saracenos ducens, tempestate ad insulam dejiceretur, insulani vero non admitterent, vi & armis eam occupavit, & cuidam *Gallo Guidoni* dedit in regnum. Huic Reges successerunt continua serie, usque dum in *Genuensium* ditionem pervenit. Inde *Veneti* eam rexerunt ab Anno CIↃCCCCLXXIII. ad CIↃIↃLXX, quo Anno Turca *Selymus* Christianis eripuit. Caput regni est μ *Nicosia*. Secunda ab hac *Famagusta*, vulgo ν *Famagosta*. Tertia ξ *Ceraunia*, vulgo *Cerinis*. ι Cypri reges ac Domini. Nicosia. Famagusta. Ceraunia.

R H O D U S.

IV. Minor est amplitudine, at par claritate ο *Rhodus* insula, pluribus nominibus antè vocitata, re nautica maximè nobilis. Complectitur ambitu mill. Germ. Rhodi magnitudo & urbes.

[*e*] Urbs, quæ & *Selamis* Ptolemæo, & *Coronia* Veteribus dicta, hodiè *Famogosta*, ut *Niger* autumat, dicitur.

B U N O N I S.

ζ (a) *Lapithus* urbs ad Septentrionale litus posita, appellationem dedit regioni *Lapithiæ*, quæ objacet Septentrioni.

η (b) *Olympus* mons in finibus Amathusiæ est; ac alius ejusdem nominis mons est mamillæ similis ad Palæam urbem.

ϑ (c) *Lycus fl.* ex Olympo ortus per Amathusiam regionem decurrit, & apud Curium opidum mare subit Australe.

ι (d) *Pediæus* seu *Pedæus*, hodie *Pedeo*, ex eodem Olympo monte profluens, Salaminam rigat; ac inter Pedalium promontorium & urbem Salamina Syriacum Mare petit.

κ (e) *Paphos* urbs [*f*] eversa in litore Occidentali olim sita fuit: ubi Venus colebatur; unde illa *Paphia* cognominatur.

λ (f) *Salamis* urbs maritima ad litus Orientale, à Teucro fratre Ajacis Telamonii, Achillis patruele, exsule olim condita, posteà *Constantia* appellata est. (g) *Epiphanius* Cypri Episcopus fuit Libri contra 80 hæreses Auctor. Hic cum Chrysostomo Constantinopolitano Episcopo simultates exercens, quum Constantinopoli discederet, ad illum ait: *Spero te non moriturum Episcopum*; ad quæ Chrysostomus regessit; *Spero te non rediturum vivum in civitatem tuam*: Utrumque evenit. Epiphanius enim in itinere obiit: & Chrysostomus in exsilium pulsus variis ærumnis affectus exspiravit. *Sozomenus*.

μ (h) *Nicosia* in Mediterraneis sita, ante quàm à Turcis vastaretur, civitas erat illustris, nobilitate insignis.

ν (i) *Famagusta* [*g*] optime munita, apud eum locum sita, quo olim exstitit Salamis, magnarum opum fuit civitas, quæ terra marique Turcarum impetum sæpe repressit. Dedere sese tandem [*h*] coacta, contra datam fidem Turcarum crudelitate miserrimè afflicta est, nec ab illo tempore ad pristinam dignitatem resurgere potuit.

ξ (k) *Ceraunia* in litore maris septentrionali haud longe sita est à Lapitho.

ο (l) *Rhodus*, opulenta olim insula, Doridis ac Lyciæ litoribus objacens, mira gaudet aëris & cœli clementia; adeo ut [*i*] Solino teste, cœlum ibidem nunquam ita nubilum sit, quo in eo Sol non sit, quare Romani diutiùs hic morari solebant. Olim *Ophiusa*, *Telchinis*, *Æthræa*, *Corymbia*, *Atabyria*, aliisque nominibus fuit appellata. Pindarus eam *Veneris filiam* & *Sponsam Solis* appellavit.

H E K E L I I.

[*f*] *Frequenti Terræ motu.*

[*g*] *Turribus* & *Propugnaculis.*

[*h*] Anno CHR. MDLXX. cum tota *Cypri* insula in Truculentissimi Regni *Turcici* potestatem devenit.

[*i*] In *Polyhist*. c. 21. p. 42.

R E I S K I I.

ι (m) Cyprus Gr. Κύπρος, antiqua Pœnorum colonia, & Trojani belli temporibus antiquior, tum regi Phœnicio Cinyre subjecta Diod. Siculus Lib. II. Hujus filia Cyprus insulæ huic nomen addidisse fertur. Quidni additum illud credamus ἀπὸ φυομένης ἐκεῖ ἄνθους κύπρου. i. e. *a cypresso arbore, qui multus ibidem nascitur*, inquit Stephanus, & cum illo Eustathius? Quidni à Punico כפר *Copher?* illo sane adhuc Hebræi plantam alioqui raram, sed eximiam, & Cypriis copiosam significant. Hæc tota insula, magno frumenti, olei, vini optimi, metalli, frugum pomorumque omnium proventu felix, nulla tamen urbium magnificentia inter veteres æque ac nostros homines commendatur. Ab regibus, quos tulit aut regulis & tyrannis olim per oppida dominantibus, Romano cessit Imperio A. U. C. 698. (n) Tum vero

(a) Lapithia. (b) Olympus mons. (c) Lycus fl. (d) Pediæus fl. (e) Paphos. (f) Salamis. (g) Epiphanii simultas cum Chrysostomo. (h) Nicosia. (i) Famagusta. (k) Ceraunia. (l) Rhodus ins. (m) Cyprus Pœnorum colonia. (n) Salamis.

Germ. XXX. Urbes in ea fuere claræ, π *Lindus*, ρ *Camirus* & *Jalysus*, quæ postea σ *Rhodus*.

Solis Colossus. V. Ante omnia autem in admiratione fuit Solis Colossus Rhodi, LXX cubitorum altitudinis. Hoc simulacrum post LVI annum terræ motu prostratum, sed jacens quoque miraculo fuit. Pauci pollicem ejus amplectebantur. Majores erant digiti, quam pleræque statuæ. Vasti specus hiabant de fractis membris. Duodecim Annis tradunt effectum CCC talentis, quæ contulerant ex apparatu Regis Demetrii, relicto moræ tædio. Fuerunt alii minores hoc in eadem urbe Colossi, centum numero, sed ubicunque singuli fuissent, nobilitaturi locum. Majorem postea Sultanus Ægypti Rex, postquam Rhodum occupaverat, nongentis camelis ære imposito, Alexandriam transportari curavit. De cætero ipsa insula regibus primum regebatur: postea in Romanorum, unà cum Asia, incidit potestatem. Diviso Imperio sub Græcis fuit. Dein Saraceni occuparunt Anno IↃCXV, qui Colossum abstulerunt. Recuperatam Ann. CIↃCCCXIII Equites Joannitæ tenuerunt usque ad Annum CIↃIↃXXII quo Solimannus II, Turcarum imp. occupavit. Pulsis tunc Melita concessa est. 2

vero *Salamis* ad litus orientale fuit metropolis, post hac sub Impp. Græcis (a) *Constantia*, denique nova (b) *Justinianopolis* Græco Imperio erepta, Saracenico adhæsit A. C. 657, sed iterum Christiano, Saracenis quinque millibus necatis per Richardum Angliæ regem, qui posteà illam Guidoni Lusiniano, Exregi Hierosolymitano vendidit A. 1192. Hujus stirps regia ubi cum Jacobo ultimo defecerat, regnum Veneta Respubl. jure hæreditario A. 1476, exclusis Genuensibus occupavit: Sed facto impetu Selimus Venetis extorsit 1571. (c) *Famagusta* per menses quatuor obsessa 140000 ictibus tormentariis concussa, tandemque dedita. Non procul à Baffo specu illud ostenditur, è quo *dubia aut fabulosa septem Dormientium historia* erupit.

BUNONIS.

π (d) *Lindus*, hodieque *Lindo*, insigne olim habebat templum Palladis Lindiæ, indeque oriundus fuit *Cleobulus* [k] qui in septem Sapientum numero habitus est [l].

ρ (e) *Camirus*, hodie *Ferachio* dicta, à *Camiro* Herculis filio [m] condita putatur & appellata.

σ (f) *Rhodus* urbs Scholâ & eloquentiæ studio olim erat celeberrima; quatuor enim olim erant scholæ præ cæteris nobiles: Atheniensis, Alexandrina, Tharsensis & Massiliensis; quibus annumerabatur Rhodia. *Rhodium* se appellavit *Apollonius*, qui Argonautica scripsit. *Aristippus Philosophus* quum naufragio esset ejectus ad Rhodiensium litus, atque inibi schemata Geometrica deprehendisset, exclamâsse legitur ad comites; *Bene speremus*; *hominum enim vestigia video*. Rhodi *Diagoras* quum tres filios athletas eodem die in certamine omnes vicisse, & coronari vidisset, præ gaudio, inspectante populo exspiravit. *Hic Rhodus, hic salta* proverbio [n] dicitur in eos, qui facto potius ostendere, quàm verbis sua jactare debebant. Quod petitum ex fabula. Quidam enim quum domum rediisset peregre, inter alia, quæ gloriabatur, jactabat Rhodi se saltum saltasse, quem nemo alius ibi potuisset saltare; testesque habere se affirmabat. Tum ex adstantibus unus, Heus tu, inquit, si verum hoc est, haud tibi opus testibus: *En Rhodus, en Saltus!*

HEKELII.

[k] *Evagoræ* Filius.

[l] Inde & dictus *Lindius*. Robore & pulchritudine corporis eximius dicitur fuisse.

[m] Quem ex *Jole Euryti* Regis Filiâ susceperat.

[n] Apud *Erasmum* Chiliad. III. Cent. III. *Adag.* 28. p. 573. col. a.

REISKII.

2 (g) Rhodus *ἀπὸ τῶν ῥόδων*, i. e. ab rosis, quarum hic magna copia succrevit; primum sub mari latuisse ex illoque posteà emersisse dicitur. Vetustos hujus incolas Diod. Siculus Lib. V. facit *Heliadas*, & quidem ævo Cecropis Mosi æqualis: Unde Bochartus conficit רודנים (h) *Rhodanim* vel Rhodanæos Mosaicos ab Rhodiis plane alios fuisse Lib. III. c. 6. Utut sit, Eusebius tamen in Chronico refert, Jorami regis Israëlitici ætate Rhodios maris Imperium tenuisse. Hinc leges *Rhodiæ* in rebus nauticis ad Græcos Romanosque; Rhodii vero ad Remp. liberam pervenerunt, non insulis tantum, sed terris quoque Asiaticis potiti. Lycia tamen Cariaque Rhodiis, qui sese insolentiores paulo gesserant, primum A.U.C. 604. ademta; Rhodus denique ipsa sub Romanum Imperium redacta fuit. Posteà sub Saracenicum A. C. 666. duce Muavia, qui statuam Colossi æneam terræ motu anteà collapsam Judæo vendidit Emiseno: Inde ad *Equites S. Johannis Baptistæ* A. 1338. pervenit, denique ad Turcos A. 1565. semestri facta oppugnatione. Urbs unica hic claret, muro triplici, quinque castellis, turribus excelsis quatuordecim & multis propugnaculis munita. Vid. P P. Sornelli & Parisoti Rhodus Insula cum adjacentibus. Venet. Ann. 1688.

(a) Constantia. (b) Justinianopolis. (c) Famagusta. (d) Lindus. (e) Camirus. (f) Rhodus urbs. (g) Rhodus. (h) Rhodanim.

AFRICA Antiqua et NOVA

MARE MEDITERRANEUM
Fretum Herculeum Estrecho d Gibraltar
Porto Santo
Madera Ins.
Canaria Ins. olim Fortunatæ
Palma
Ferro
Gomera
Canaria
ATLAN TI CUM
Natoliæ Pars
Cyprus
Creta
Melita
Sicilia
Alexandretta
Tripoli
Tyrus
Ierusalem
ASIA PARS
Abila
Tingis
Fez
Telesin
Algeria
Barbaria
Tunis
Constantina
Tremsenum
MAURITANIA CÆSARIENSIS
AFRICA
Leptis magna
Abrotonum
Ptolemais
Apollonia
Mare Ægyptium
Cyrene
MARMARICA
Alexandria
Abydus
Ægyptus Inferior
Cyrenaica
Barca desertum
Libya Exterior
Hammonis Oraculum
Arabia Petræa
Thebæ
Siene
Superior
BILEDULGERID
Zuenziga Reg
Zanhaga
GÆTULIA
Hair
Targa reg
Psylli
Libya deserta
Troglodytæ
Berdoa reg
Elfocat
Goaga
Canes
Gualata
Guala
C. Blanco
Arguin
Hoden
GENEHOA
Regio
Fulli
Desertum Azobad
Libya Interior
Agades
GARAMANTES
Agades reg.
quæ hodie
Sarra
Desertum
Guangara
Borno Reg
Borno Lacus
Nubia
Nubia Reg.
Cannia reg
Tombutu Reg
Lacus Guarda
Niger fl.
C Verde
C Roxo
Mandinga
Melli
NIGRITÆ
Caragoles
Bangana
Dauma
ZANFARA Reg.
Desertum Zanfara
Zanfara
ÆTHIOPIA
Bello
Suaquem
Dafila
Barnagasso
Troglodytica
Babelmandel
Zeila
Socotora
Dangali
Dobas
Balli
Adel
Magadoxa
Doara
Aromata prom
ORIENTALIS
OCEANI
Cancer
C Sierra Leona
Sierra Leona
GUINEA
Benin
Biafra
Biafra Regnum
Medra
ÆGYPTI
Ambian
Candiva
Tigrai
Vangue
ABYSSINI
Tigre mahon
Angote
Olabi
Fatigar
Beleguanze
Bara
Adea
SINUS BARBARICO
Rio Benin
Ins. Principe
I S Thome
Corisco
Niger Lacus
Linea Æquinoctialis
I de S Matheo
OCEANUS ÆTHIOPICUS
I d'Ascention
I de S Helena
Bramas
CONGO
Anzicana
Damute reg.
Anbian
Xoa
Melinde
Mombaza
Pemba
Zanzibar
Monfia
C Palco
Congo sive Zaire fl.
Loanda
C Leda
Terra Baxo
C Negro
Agag
Quara
Cafates
Gasabela
Quiloa
Sibit
Tirut
Mozambique
Matamba
Bagamedri populi
Zembre
Maitachas
Gamur
Zefala
Cefala
Baixos
S Bracas
ASPERUM MARE
Cosmoledo
C de S Sebastian
Madagascar quæ et S. Laurentii Insula Dicitur
S Apollonia
I de Mascarenda
I de Diego Roix
S Thiago
C de Corientes
Terra de Natal
S Spiritus
C de S Maria
Butua
MONOMOTAPA
Costa de S Thome
Rio de Infante
C de Bona Esperance
Prom bonæ Spei
Pars

John Senex Sculp.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

Summa Africæ deſcriptio. (1)

I.

ASIÆ exiguo Iſthmo annectitur maxima Orbis terrarum peninſula *Africa* [a], tria millia & triginta circiter mill. German. ambitu complectens. Iſthmi intercapedo eſt mill. xxv. Pleraque Africæ inculta, & aut arenis ſterilibus obducta, aut ob ſitum cœli terrarumque deſerta ſunt, aut infeſtantur multo ac malefico genere animalium; in univerſum vaſta eſt magis quàm frequens. Quædam tamen partes eximie fertiles. Græcis *Libya* dicitur [b] à *Libya* Epaphi filii Jovis [c] filia: *Africam* autem ab *Afro* Libys Herculis filio dictam volunt. Maria eam cingunt, qua Sol *oritur* Rubrum, qua *medius dies* Æthiopicum, qua *occidit* Sol Atlanticum, ab *Septentrionibus* Internum, *Africum* ſeu *Libycum* dictum, qua eam alluit. *Longitudo* ſumma computatur ab Herculis freto ad promontorium Bonæ Spei mill. IↃCC. *Latitudo* inter duo promontoria, *Heſperium*, vulgò *C. Verde*, & *Aromata*, quod eſt juxta fauces Arabici ſinus, vulgò nunc *Guarda fuy*, milliar. IↃL. Terra ipſa, niſi qua Interno Mari accedit, obſcurè veteribus nota. Ultra autem Nili fontes ac montes Lunæ prorſus incognita. 1

Africæ magnitudo.

Nomina. Limites.

II. Re-

HEKELII.

[a] Qui cognitionem hujus TERRÆ partis feliciter ſibi eſt acquiſiturus, is legat non ſolùm JOANNIS LEONIS Deſcriptionem AFRICÆ, *Antverp.* anno 1656, in 8vo publicatam, ſed ipſam quoque OLIV. DAPPERI AFRICAM, quam *Amſtelodami* A. 1671, in fol. impreſſam habemus. Ut autem ingenioſus *Boiſſardus* ASIÆ ac cæterarum TERRÆ Partium atque Regnorum *Fluvios* ingenioſe deſcripſit: ſic & modo ſimili deſcripſit AFRICÆ *Fluvios*, & quidem loc. cit. á v. 203. uſque ad fin.

[b] *Africa* dicitur ideò *Libya*, quod inde *Libs* Ventus flare ſoleat, ſeu quod pluvia indigeat, ob nimiam np. ſiccitatem, ἀπὸ τῦ λείπειν ϗ ὕειν. Eſt etiam hoc nomine *Hiſpaniæ Urbs* circa *Calagurim* & *Fluvius* in *Mauritania*.

[c] Ex *Caſſiopea*.

REISKII.

1 (a) *Africa* eſt nomen æquivocum, idque aut *totius*, quam aggredimur, Peninſulæ, aut *partis* in ea cujuſdam: Illud Africam *latius* dictam; hoc vero *ſtrictius* Numidiam & Tripolitanam, *ſtrictiſſime* Provinciam cum Carthagine Proconſularem ſignificat; ſic Voſſius ad Pomponium Lib. I. c. 3. & Spanhemius Introd. Geogr. obſervant. Omnis autem derivatio Latina Græca & Hebraica, quæ Leoni Africano viro placuit, nunc abeſto: una tenebitur à Pœnis ab inſigni *fertilitate*, qua veteres commendant Africam, hujuſque Symbolum ſpicigeram fœmellam faciunt. Spica enim Syriace פרוך *Pheruch*, Arabicè פריך *Porich* aut *feric* vocatur: Hinc Pœnis אפריכה Africa per proſtheſin & mutationem prorſus analogicam, cujus exempla Bochartus Lib. I. Chan. c. 25. attulit. (b) Chamo autem in prima orbis diviſione præter Ægyptum & univerſam Africam, quin magna Syriæ Arabiæque pars, item Babylonia, Suſiana, & Aſſyria obtigerit, nullum eſt dubium. Ab ſacris quippe Africa Chami terra; ſed ab extraneis Scriptoribus vocatur Chemia, Gr. χημία vel Chamia, de qua poſthac amplius dicetur.

 R E-

(a) Africa tripliciter ſumta. (b) Chemia.

(1) *Diffundit ſe a Septentrione in Meridiem a gradu circiter 35 lat. bor. ad gradum 35 lat. auſtral. proinde media pars Africæ Æquatori ſubjecta eſt, maxima zonæ torridæ, ingens zonæ temperatæ Septentrionali & minima zonæ temperatæ meridionali. Ab occaſu in Ortum excurrit a gradu 4, circiter ad grad. 84 long. Cœlum habet fervidiſſimum, etiam illæ partes, quæ ſub Tropicis jacent. Solum montibus ſcatet, & copioſiſſimis, & editiſſimis, deſertis arenoſis, ſiticuloſis, latiſſimeque patentibus, omni malefico ferarum genere, monſtris horrendis, ingentibus, nec auro, argento, ſale, deſtituitur. At mare verſus, herbarum medicinalium, frugum, fructuum, armenti, pecoris, Incolarum, quorum pars maxima nigri coloris eſt, ſatis ferax. Sunt qui autumant, nativum Africanorum colorem non niſi nigrum exiſtere, & qui inter eos albicant ab Europa vel Aſia oriundos. Africani Ingenii pravi, ſubdoli, & prorſus ſervilis ſunt, nec unquam ampla Imperia aut condiderunt aut conſervarunt. Plurimi in tentoriis degunt, huc illuc vagantur, barbari, crudeles, certiſſimi ſagittarii, Idololatræ. Ingens autem numerus Muhamedem ſequuntur. Sunt etiam inter eos qui Judaiſmum, & religionem Chriſtianam amplectuntur.*

Africæ regiones.

II. Regiones atque gentes, in quas divisa fuit quondam, sunt, *Ægyptus*, *Cyrenaïca*, *Africa Minor*, seu propriè dicta, *Troglodytæ*, *Garamantes*, *Numidia*, *Mauritania*, *Gætulia*, *Libya interior*, *Arabia Troglodytica*, & *Æthiopia*. 2

REISKII.

2 (a) Geographi recentiores totam Africam, quousque patet, ejusque longitudinem à Promontorio viridi ad Capo Guardafui 80 gradibus, & 2000 ferè milliaribus; latitudinem à capo Buono ad caput Bonæ Spei gradibus fermè 70, & 1800 milliaribus emetiuntur. Partes vero illi quatuor majores Petrus Valleus attribuit; 1° *Regna Subfuscorum* aut *Leucæthiopum*, quos Plinius Lib. V. c. 8. vocat. 2° *Nigritarum*. 3° *Æthiopica*. 4° *Insulana* sive Insularum adjacentium. Sed paulo distinctius ordine supra constituto progrediar, & Imperia numerabo: 1° *Turcicum*, quod ab Ægypto per oram maritimam procurrit; 2° *Abassinum*, ex regnis pluribus & interiori Æthiopia constitutum; 3° *Fessanum & Maroccense*, cum Regnis aliis minoribus conjunctum. (b) Regna quidem Africana multis exposita mutationibus adhuc tamen extant; 1° *Biledulgerid* tria, 2° *Barbarica* quinque, 3° *Nigritarum* 18 aut plura, ne quidem satis cognita, 4° *Bugensia* 9, exteriori Æthiopiæ adscripta, 5° *Monomotapæ* quatuor, 6° *Zanzibar* quinque, 7° *Aden* & *Adel* cum minoribus nonnullis, 8° *Regna Insulana* vel suis, vel Christianis Regibus & Rebulspubl. subjecta. *Principatus* etiam *Principesque*, quos Scheichios vocant, in Numidia supersunt; 1° *Corvano*. 2° *Habes*. 3° *Emo*. 4° *Segelmesse*: Hos alii Regulorum status, Principesq; Regulos vocant, pluresque numerant, quorum potestas uno vico aut opido continetur. *Respubl. vero in servitute Africana liberas* frustrà requisiveris, incolarum moribus genioque contrarias.

(a) Africæ long. lat. (b) Status Africæ politicus.

CAP. II.

ÆGYPTUS. (1)

I.

Ægypti

PRima Africæ Asiæque proxima est *Ægyptus*, quam veteres Geographi in Asiæ regionibus computarunt. At posteriores, Arabico sinu, ut antè dictum, inter Asiam Africamque termino constituto, Africæ eam contribuerunt. Nomen traxit ab *Ægypto* Danai fratre; antè *Aeria* dicta. Terminatur à *Septentrione* suo mari, id est, Ægyptio; ab *Ortu* Arabia Petræa & dicto sinu; à *Meridie* Æthiopia; ab *Occasu* Cyrenaica. *Longa* est à Pelusiaco Nili ostio ad Catabathmum opidum mill. CL. *Lata* à Nili ostiis ad opidum Metacompsum Nilo appositum, nunc *Conza*, milliar. C. 1

Limites & magnitudo.

II. Divi-

REISKII.

1 (a) Nomen *Ægypti* vel ad Græcas, vel ad Copticas, vel ad Ægyptiacas revocatur origines: *Græcæ* aut fabulosum Danai fratrem Belique filium ex Apollodoro; aut Sethosin regem, cui nomen Ægypti fuerit, ex Manethone tamen Ægyptio proponunt; Sed utrumque hoc etymon chronologiæ ac historiæ repugnat: *Copticæ urbem* Copton ac Thebaidos metropolin vetustam; *Ægyptiacæ* regem primum & antiquissimum Chibth obtendunt, unde adhuc *Chibet* Ægyptiis sua vocatur regio, Æthiopibus *Gobzo*. Duplex hoc etymon Viris bene doctis placuit; sed Kirchero ex rationibus infirmis valdè displ cet in Prodromo Copto ac Obel. Pamphil. In S. literis *terra Chami*

(a) Ægyptus.

(1) Sita est intra grad. 22 & 32 lat. bor. diffunditque se ab Occasu in Ortum in parte Meridionali, ubi maxime patet, per grad. 7. Solum Ægypti variat. In partibus Nilo vicinis adeo luxuriare dicitur, ut necessum habeant Incolæ luxuriam ejus admixta arena temperare. Abundat usque eo Tritico, Oriza, Saccaro, Dactylis, & reliquis frugibus, ut non immerito appellata olim publicum orbis Horreum. Oves bis in anno pariunt, & fœminæ communiter duos, sæpe plures partus simul enitiuntur; cujus fœcunditatis causa aquis Nili ascribitur. Semper fere fructus pendent ab arboribus. Pars Ægypti mediterranea pene inculta jacet, Soli arenosi est, per æstatem usque eo torridi, & ob siccitatem mobilis ut speciem aquæ ardentis referat; ad instar materiæ vitreæ resplendeat, quæ in fornace incensa est, & aliquibus igneum mare appelletur. Fontes in Ægypto perpauci sunt, flumina nulla præter Nilum. Cœlum vix pluit nisi mensibus Decembri, Januario, Februario, extra quos tamen Alexandriæ & Rosettæ, propter maris viciniam pluvia etiam observatur. Nebula in ipsa frequens, inprimis ros, absque quo & plantæ perirent & animalia, rarum fulmen & tonitru. Ægyptii dicuntur meticulosi, desides, barbari, literaturæ omnis nescii, ingenii servilis, tumidi. Plebs mendax est, propensa in furta & rapinas, cupidissima nummorum, infida. Delectantur impense potu Coffe, & Nicotianæ fumo, Mensibus Decembri, Januario, Februario, & Martio, pullos gallinaceos in fornacibus excludunt, stramine primum calefactis.

Ægyptus et Cyrene
Mare Mediterraneum
Africum Pelagus
Sicilia quas et Trinacria
Ætna Mons
Natoliæ Pars
Peloponesus
Creta Insula
Cyprus I
Syrtis minor
Syrtis Maior
Tripolitana
Nasamones
Psylli
Pentapolis
Barca
Cyrenaica
Marmarica
Libya Hammoniaca Regio
Zygrithæ
Barca Desertum
Libya Deserta
Berdoa reg
Aethiopiæ Pars
Sinus Arabicus
Arabia
Petræa
Alexandria
Memphis
Piramides
Thebais
Garama Metropolis
Garamontes
Troglodita
Ater Mons
Tripolis
Sydon
Tyrus
Hierosolima
Ascalon
30
40
50
60
20

II. Divisa fuit generatim in *Superiorem*, quæ in Meridiem vergit, & *Inferiorem*, quæ Mari Interno alluitur (1). *Superiorem* rursus Nilus dividebat in *Libycam*, qua Occidentem, & *Arabicam*, qua Orientem spectat. Hinc populi *Arabægyptii*, illinc *Libyægyptii*, dicti. Inferioris pars est α *Mareotis*, sive *Marmarica*, ultima versus Occidentem Cyrenaicæ contermina. Speciatim vero universa β Ægyptus [a] in complures præfecturas descripta erat, quas Græco vocabulo *Nomos* vocârunt.

III. Ægyptus super cæteram antiquitatis gloriam, viginti millia urbium sibi, Amase regnante, habitata quondam prætulit; postea quoque sub Romano Imperio multis, etiamsi ignobilibus, frequens.

IV. Clarissima omnium fuit γ *Alexandria* (2), caput Ægypti totiusque Africæ,

Ægyptus Superior & Inferior.

Arabægyptii.

Libyægyptii.

Mareotis.

Alexandria.

(1) *In Ægypto inferiori fuit Terra Gosen, in qua Israelitæ habitarunt, ad Orientem Nili versus Arabiam Petræam, & Palæstinam, campestris ac graminis feracissima cujus pars erat terra Rameses.*

(2) *Sapientiæ studio, bibliotheca, & viris eruditionis eximiæ celeberrima, atque istius eminentiæ, ut excepta Roma, cæteras Civitates Romani Imperii dignitate, amplitudine, divitiis, populorum frequentia, ædium magnificentia, annonæ copia, & rerum omnium affluxu longe post se relinqueret, nunc a pristino splendore defecit plurimum; Portus tamen & Emporium celebre.*

Chami & *Mitzraim* מצרים duali numero vocatur ad duas Ægypti partes indicandas, quarum una superior alteraque inferior: Arabibus מצרא *Mesra*, Plutarcho aliisque Auctoribus externis χάμια ἢ χημία, *Chemia*. (a) Nunc partes quatuor Ægypto incolæ attribuunt, 1° *Sahid*, i. e. superiorem, 2° *Erif*, i. e. inferiorem. 3° *Demeson*, i. e. mediam. 4° *Becbica*, i. e. maritimam vel mari rubro proximam. (b) Urbes præcipuæ sunt *Alcairum*, una totius Ægypti maxima & Bassæ Turcici sedes, sexaginta millibus Moschearum, arce regia, septem incolarum myriadibus, commerciis & monumentis Veterum clarissima: Ubi Nilo propius ad milliare sextum (c) *Pyramides seu moles immensæ saxeæ* supersunt, aliæ majores septendecim, & minores aliæ, omnes figuris hieroglyphicis, & suis gradibus externis pariter atque internis instructæ: (d) *Cryptæ* item subterraneæ, vivo ex alabastro excisæ, multis concamerationibus distinctæ, in quibus humana cadavera deprehenduntur reposita, quas (e) *Mumias* vocant. Vid. Princ. Rasvil. Epist. III. f. 161. Petri à Valle Itiner. p. 372. Kircheri T. III. Obelisc. Pamphyl. Synt. 13. c. 4. Amplius superstitiosum *aliquod resurrectionis exemplum*, & cadavera humana paulatim è tumulis emergentia, sive manum sive pedem, sive aliam partem exsertam monstraverint: (f) *Labyrinthum* etiam portentosissimum humani impendii opus Plin. quod ter mille domos continuit. Voss. in Notis Pompon. Lib. I. c. 9. Ut plura de monumentis & rudera omittam; Christiana maxime in templis, Ecclesiis & Patriarcharum sedibus. Præterea famosos in Ægypto (g) *Clibanos*, quibus pulli gallinacei excluduntur. Radzivil. f. 169. Urbes omitto alias *Sabin* quæ Thebas Ægyptias referre creditur, *Alexandriam*, *Damiattam* & *Sues*, præcipuas tamen & commerciis felicissimas.

BUNONIS.

α (h) *Marmaricam*, hodie *Barcha* dictam, olim *Libyarchæ* & Barcæi incoluerunt. Eam alii constituunt partem Cyrenaicæ, ibique ponunt ad mare *Antipyrgum*, nunc *Luco*, & portum *Batrachum*, nunc *Trabucho*. Marmaridas [b] solitos serpentes incantare tradit *Solinus* [c]. Cæterùm illa Ægypti pars, quæ à Syene ad Cairum usque est, erat veterum (i) *Thebais*, nunc *Sahid* dicta, in qua Thebæ.

β (k) *Ægyptus* (d) publicum Orbis horreum appellata [e].

HEKELII.

[a] Ab *Alexandro Macedone* in Ditionem suam redacta.

[b] Quorum & *Plinius* Lib. V. c. 6. p. 68. l. 31. est memor.

[c] Scribit enim *Pomponius Mela* Lib. III. c. 9. p. 225. quod in *Arabia* Serpentes quidam admodum parvi sint initio, & veneni præsentis; tamen certo anni tempore ex limo concretarum Paludium sic emergant, ut in magno Examine volantes *Ægyptum* tendant, atque in ipso introitu Finium ab Avibus quas *Ibidas* appellant, adverso agmine excipiantur, pugnaque conficiantur.

[d] Olim *Ætia*, *Potamia*, *Ogygia*, *Melambolus*, *Hephæstia*, *Myara*, & propter habitantes illic *Æthiopes*, etiam *Æthiopia* dicta.

[e] *Trogus* enim *Ægypti* Solum ita fœcundum asserit, ut nulla Terra in usum hominum sit Alimentorum feracior.

BUNONIS.

γ (l) *Alexandria* in Ægyptii maris litore, quod Pharo insulæ objacet, prope ostium Nili, *Canopium* appellatum, & Mareotim paludem, Alexandri M. auspiciis, qui ibidem deinceps sepultus [f], condita est [g]: eamque delineârat *Democrates Mathematicus* tanto artificio, ut non fuerit in tota Africa æqualis, aut similis in structura platearum & palatiorum. Antiquissimis temporibus [h] fuit *No* appellata: & postmodum, quòd Philippus Alexandri pater Olympiadis alvum obsignatam annulo, cujus sculptura leonem præferret, per quietem vidisset, aliquamdiu *Leontopolis* appellata est. *Suppl. Curt. l.* 1. *c.* 1. Hodie majori ex parte in ruderibus destructa jacens, Turcis appellatur *Scanderia*, ac Italis *Alessandria* [i]. Cleopatra Regina urbem cum objacente insula Pharo copulavit [k]. Fuit ibi templum *Serapidis* adeo sumptuosè exstructum, ut, Marcellino teste, post urbis Romæ Capitolium, nihil Orbis terrarum viderit ambitiosius. Idem quoque Augustinus, Stephanus, Strabo tradunt. Curtius refert nullo ferè die Alexandriæ Solem serenum non videri, propter aërem perpetuo ibi tranquillum. Scholà verò ac Doctoribus erat urbs longè celeberrima; eamque Ptolemæus (m) *Philadelphus Bibliotheca*, quæ septingenta millia voluminum continebat, magnis sumptibus ornavit [l]. Alexandrini fuerunt, *Clemens* cognomento *Alexandrinus*, Stromatum auctor; *Athanasius*, *Origenes*, *Ambrosius* Diaconus, qui

(a) Ægypti partes. (b) Alcair. (c) Pyramides. (d) Cryptæ. (e) Mumiæ. (f) Labyrinthus. (g) Clibani. (h) Marmarica. (i) Thebais. (k) Ægyptus. (l) Alexandria. (m) Bibliotheca Alexandrina.

fricæ, post deletam Carthaginem prima; ab *Alexandro Magno* condita; postea in tantam aucta multitudinem atque frequentiam, uti uni tantùm Romæ cederet. Secunda ab hac *Diospolis*, sive δ *Thebæ* cognomine *Ægyptiæ*; quas *centum portas* habuisse ferunt; sive, ut alii aiunt, *centum aulas*, totidem olim principum domos; solitasque singulas, ubi negotium exegerat, ducenos armatos milites effundere. Deinde ε *Memphis*, regia quondam: juxta quam ζ *Pyramides*, regum sepulchra. Turres sunt fastigiatæ, ultra celsitudinem omnem, quæ fieri manu possit: itaque mensuram umbrarum egressæ, nullas habent umbras, regum pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio. Reliquæ urbes sunt; η *Syene*, ϑ *Sais*, ι *Bubastis*, κ *Elephantis*, λ *Tentyris*, μ *Arsinoë* & ν *Abydus*, Memnonis olim regia;

Diospolis, seu Thebæ Ægyptiæ. Memphis. Pyramides. Syene. Sais. Bubastis. Elephantis. Tentyris. Arsinoë. Abydus.

Origenis studia & labores suis aluit sumptibus; *Cyrillus*, *Didymus Cæcus*, quo præceptore usus est Hieronymus; *Philo Judæus*; *Apion Grammaticus* Judæorum adversarius; *Appianus*, qui bella Romana Græcè descripsit; *Didymus Grammaticus*, qui Ciceronis ætate vixit, & tria millia & quingenta volumina conscripsisse à Suida proditur; *Achilles Statius*; *Theon*, qui in Almagestum Claudii Ptolemæi scripsit commentarios. Cæterùm Ægyptii quoque fuerunt, *Claudius ille Ptolemæus*, qui non solùm Almagestum modò dictum, verum etiam Geographiæ libros 8 edidit [m]; *Macarius* monachus, cujus extant Homiliæ; *Nonnus Panopolitanus*; *Paphnutius* Episcopus, qui licet ipse cœlebs, conjugium tamen ipsorumque sacerdotum honorabile & castitatem pronunciavit [n].

HEKELII.

[f] Ante nat. CHRISTUM anno vigesimo supra trecentesimum intra spatium septendecim dierum cum sex millibus Murorum passibus, ut *Stephanus* testatur.

[g] Vid. *Justinus* Lib. XI. c. 11. sect. 13.

[h] *Hebræis Hieronymo* teste.

[i] Alii vocant *Alexanteriam*, *Alexandretam*, *Alexandronam*, *Augustam*, *Juliam*, *Claudiam* & *Domitianam*.

[k] Eam *Antiochus Ptolemæo* ad *Pelusium* navali pugnâ victo, obsedit, eandemque à Romanis subversam publicis expensis instauravit Cæsar, quam demum à *Persis* captam esse novimus.

[l] Sed hic tantus Thesaurus cum imcomparabili totius Orbis detrimento, in illa *Julii Cæsaris* fuga & mox victoria, totus igne periit.

[m] Primus apud *Græcos* Cœli rationem diligentius explicans. Ideoque *Princeps doctrinæ Mathematicæ* dictus. Vid. *Nic. Reusneri* Icones p. 2.

[n] Conf. *Quenstedtii* Dialog. *Patriar.* V. ILL. p. 627. seqq.

BUNONIS.

δ Urbs (a) *Thebæ* hodie *Theves*, *Hecatompylæ*, regioni nomen dedit, quæ *Thebais* dicitur, undique ferè montibus cincta; unde Hieronymi ætate [o] eremitarum extitit mansio. Sed ipsa jam Ciceronis ætate prostrata jacuit [p].

ε (b) *Memphis* [q] hodie *Meser* [r], ad verticem Deltæ posita, nunc (c) *Cairus*, *Alcair* sive *Cairo* putatur. At ipsa *Cairus* urbs, si itinerariis fides, quinquies major est Luteriâ, habetque templorum viginti duo millia; & arcem tam spatiosam, quæ magnitudine Lipsiæ par habetur. In circuitu quindecim milliaria Germanica [s] continere dicitur [t]. Omnium ibi rerum habetur copia, at ligna satis magno emuntur pretio. Cairi hodiè residet *Satrapa* nomine Imperatoris Turcarum: itemque *Patriarcha Coptitarum*; & *Patriarcha Græcorum* ac *Arabum*; qui licet officia Græcè recitent, Græcam tamen linguam vix satis intelligunt [u]. E regione Memphis in altera fluvii ripa, Chaldæi quidem, permissu Regum Ægyptiorum, arcem (d) *Babylonem* exstruxerunt.

ζ Plinius [x] tradit in unam (e) *Pyramidem* exstruendam mille octingenta talenta erogata esse in raphanos, allium, & rapas, viles cibos; quibus pasti fuerint operarii.

η (f) *Syene*, hodiè *Asna* dicta, sub Tropico Cancri ad Nilum fl. in extremis Ægypti finibus sita; Romani Imperii olim extitit terminus, sicuti hodiè Turcici Imperii limes est.

ϑ (g) *Sais*, hodiè *Sabid*, intra regionem est, quæ *Delta* vocatur [y].

ι Ad eandem regionem fuit (h) *Bubastis* [z] apud Nilum fl. hodiè *Pibeseth*, & secundum alios *Aziotb* [a].

κ (i) *Elephantis* intra Nilum est in *insula* Nili (k) *Elephantina* [b].

λ (l) *Tentyris* ad Nilum fuit: ad hunc locum nullos annatare Crocodilos ferunt.

μ (m) *Arsinoë* ad Nilum erat Labyrintho vicina [c]. Erat tamen & alia *Arsinoë* ad sinus Arabici angulum.

ν (n) *Abydus* haud longè abest à Ptolemaide, hodiè *Abutich* dicta.

HEKELII.

[o] Qui *Thebestim* quoque suo tempore nominatam scribit.

[p] Dicitur & *Diospolis* & *Busyris*; à Conditore *Busiride Ægyptiorum* Rege.

[q] *Ebræis Neophet* & *Migdol*.

[r] Vel *Messer*.

[s] S. ut alii scribunt, *centum* & *quinquaginta Stadiorum*.

[t] Condita est ab *Ogdoo* Rege, & à nomine Filiæ ejus ita appellata.

[u] *Memphim* Templum *Serapidis* olim habuisse, *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 613. Tom. II. autor est.

[x] Lib. XXXVI. H. N. c. 12. p. 640. lin. 38. seq.

[y] Urbs est ista juxta unum ex *Nili* Fluminis Ostiis,

(a) Thebæ Ægyptiæ seu Diospolis. (b) Memphis. (c) Cairus. (d) Babylon. (e) Pyramides. (f) Syene. (g) Sais. (h) Bubastis. (i) Elephantis. (k) Elephantina insl. (l) Tentyris. (m) Arsinoë. (n) Abydus.

regia; postea Osiris fano inclyta: & Arabiæ contermina, claritatis magnæ ξ *Heliopolis*, i. e. Solis urbs. In Marmarica vicus fuit *Apis*, nobilis religione Ægypti locus. Fuit & *Labyrinthus*, nullo addito ligno exædificatus, domos mille & regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore exstructus & tectus, unum in se descensum habens, intus penè innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus.

Heliopolis. Apis. Labyrinthus.

C A P.

Ostiis, quod ab ipsâ *Saiticum* dicitur. Incolæ vocantur *Saitæ*, *Minervam* colentes studiosissimè.

[z] Vel *Bubaste*.

[a] In hac Urbe olim quotannis Conventus agebatur in honorem *Dianæ*, colebaturque *Isis* omnino studiosè.

[b] Ubi *Æthiopicæ* Naves conveniunt. Est enim Finis Navigationis Ægyptiæ.

[c] Hæc Urbs prius dicta est *Crocodilorum* Civitas, quoniam *Crocodilus* mirum in modum ibidem colebatur, sacerque erat apud eos in Lacu quodam seorsim nutritus & sacerdotibus mansuetus, *Suchi* nomine veniens. Leg. *Strabo* loc. sup. ad Not. V. sect. hujus cit. p. 621.

BUNONIS.

ξ (a) *Heliopolis* [d], in sacris *On*, nunc *Bethsemes*, Arabibus *Babalbeth*, ab Israëlitis traditur condita, quum essent in Ægypto [e]. Hic *Mithres* Rex primus obeliscos erexit, ac Soli consecravit. Ibidem erat *templum Solis*, in quo recipiebantur responsa ad literas non apertas. Heliopolis sacerdotum olim fuerat habitatio, hominumque Astronomiæ & Philosophiæ deditorum mansio, ubi Plato discendi causa aliquamdiu commoratus est. Cæterum quæ regio Ægypti inter Cairum & Rosettum & Damiatam interjacet, (b) *Delta* vocatur, à Græcorum litera, cujus formam refert. Fuit ibidem (c) *Thanis* Ægyptiorum regia, ubi Moses coram Pharaone oracula edidisse legitur. In ea regione urbes hodiè celebres memorantur, (d) *Micale* magnitudine vix Cairo cedens; (e) *Phuona*, Ptolemæo *Nicii*, *Rosetti* [f], quæ olim *Schedia*, aut (f) *Canopus* [g]. Veneti consulem ibi habent, quem vulgò *Baylo* vocant. (g) *Ziza* etiam memoratur, ad quam certo die manus, brachia & crura hominum ex terra prominere dicuntur. (h) *Matareæ* ostenditur ea ipsa arbor quæ sese ad desiderium B. Virginis aptavit ac demisit. (i) *Niloscopii*, hodiè *Elmichias*, præcognoscebant Ægyptii Nili augmentum & decrementum. Ad hanc urbem duo sunt templa, in quibus *S. Johannis Baptistæ* conservantur reliquiæ, aureâ capsâ inclusæ: quæ singulis annis inspectante magna hominum multitudine, hoc edere dicuntur miraculum. Quum reliquiæ illæ in flumen conjiciuntur, aqua ipsa contrario cursu ascendit, modò in unum, modò in alterum templum. Ea de causa dies ille tam Mahumedanis quàm Christianis solennis est. In *Pharo* insula erat turris ingens, (k) *Pharus* dicta, ex quâ nocturni lucebant ignes navigantibus. Ædificavit eam turrim *Sostratus Gnidius* ex albo lapide [h] supra quatuor cancros vitreos, tempore Ptol. Philadelphi Regis, magna cum admiratione spectantium. Hinc similes turres, quæ navigantibus lumen præbent, dicuntur *Phari*.

HEKELII.

[d] Quasi *Solis Civitas*.

[e] Dicta & *Diospolis*, Jovis Civitas, it. *Thebæ Ægyptiæ*; *Homero* v. Ἑκατόμπυλαι, quod *centum Portas*, s. ut alii volunt, *centum Aulas*, totidem olim Principum Domos, habuisse ferunt. Conf. *Quensted*. loc. cit. p. 652. seq.

[f] Vel *Rosettæ*.

[g] Vel *Canopicum*; elegans est Opidum; nullis tamen Mœnibus cinctum & ad littus positum circa magnum quoddam *Nili* Ostium, Mauritanis *Raschit* vocatum.

[h] S. candido Marmore.

(a) Heliopolis. (b) Delta regio. (c) Thanis. (d) Micale. (e) Phuona. (f) Canopus seu Rosettum. (g) Ziza. (h) Matarea. (i) Niloscopium, (k) Pharus turris.

BUNO-

CAP. III.

De incolis Ægypti ac Nilo flumine; item de Libya exteriore.

I.

IPsi Ægyptii, hominum vetustissimos se prædicantes, cum Scythis de gentis antiquitate olim contenderunt [a]. Antiquissimos esse post Syros, vel ipsa sacra Scriptura attestatur. Disciplinarum complurium inventores rerumque divinarum ac siderum peritissimi dicti sunt. Quare ad eos *Dædalus*, *Melampus*, *Pythagoras*, *Homerus* & alii complures eruditionis causa profecti. Sub regibus esse jam inde ab initio rerum consueverunt, modò suis, modò *Æthiopibus*; dein *Persis* ac *Macedonibus*; moxque iterum suis, donec *Romani*, Augusto debellante, in provinciam redegerunt Ægyptum. Post hoc *Saraceni* eam occupârunt: quibus successit *Sultanorum* inclytum nomen, ex Circassiis Tattarorum gente ortum. Postremi *Turcæ* Anno CIƆIƆXVII invaserunt, qui etiam nunc tenent. α 1

Nilus fl. II. Sed de *Nilo* (b) hoc loco pauca quædam retulisse haud abs re fuerit. Terra ipsa Ægyptus expers imbrium mirè tamen fertilis, & hominum aliorumque

BUNONIS.

α *Selimus* Turcarum Imperator Mameluchorum in Ægypto regnum delevit anno Christi 1517, quum stetisset per annos fere trecentos. *Annal. Turc.*

HEKELII.

[a] Vid. *Justini* Lib. II. c. 1. sect. 5. seqq.

REISKII.

1 (a) Ægyptii nugas serebant, quotquot hominum sese vetustissimos prædicârunt, aut cum Manethone, Sacerdote suo vanissimo, regum centurias Abrahamo antiquiores aliquot numerârunt. Ne quidem illi à Syris erant vetustate proximi, quod auctor existimat; sed Arabes, Chaldæi & Babylonii antecedunt. Primas tamen Ægypti colonias à *Chamo* & *Misraimo* *ejus filio*, & horum posteritate Berosus atque Sanchoniathon arcessunt, easque sacris scripturis congruas. *Menes* enim primus in regum ordine aut Chamus ipse, aut unus inter Chami posteros fuit: Ab hujus excessu (b) Dynastiæ plures aut Nomarchiæ in regno unico exortæ *duodecim Nomarchas* ex æquali Nomorum numero pepererunt. Sed rege sub Amisi ad Sabtaconem Æthiopem, duosque hujus Successores; ab his ad Nomarchas denuo, & ultimum Psammeniten potestas regia pervenit: Postea sub Cambyse ad *Persas* anno ante Christum 505, denique ad *Alexandrum M.* anno ante Christum 328, ab ipso demortuo ad *Ptolemæos*; ab horum ultimo Dionysio ad *Romanos* A. U. C. 720, ab Romano ad *Saracenicum* Ægyptus Imperium A. C. 642, sub Chalifa Omare adjungitur; *Amirisque* Chalifis per A. 337 paruit; posthac *Fhatemidis* per A. 208, tandem *Jobidis* regibus ex A. C. 1179, horumque antepenultimo Salohoddino (communiter Saladino) qui e Tataris Circasiis coemta mancipia selegit milites, *Mamluccorum nomine*: Hi denique A. C. 1250, Mohaddano, ultimo Jobida misere cæso, Eloddinum sui gregis hominem extollunt, & longa regum successione gaudent ad A. 1517, quo Selimus ultimum *Tumain Bai Jarcassium* suspendio necavit: Hinc Ægyptus hodieque *Turcico Imperio* subest, in sangiacatus & octodecim Califatuum aut præfecturarum centurias divisa. Vid. Marsami Canon Chronicus regum Ægypt. & Chronicon Saracenicum Dreschleri cum additionibus nostris.

HEKELII.

[b] De hoc *Fluvio* scribit *Heliodorus Emesenus*, Scriptor verè elegans (Eleganti hoc elogio Autorem hunc dignatus est Polyhistorum clarissimus, *Georg. Matthias Koenigius*, Evergeta meus singularis, in elegantissima *Bibliotheca* suâ vet. & novâ p. 387. col. a. Lib. II. Αἰθιοπικῶν p. 109) seq. Edition. *Commelin.* hoc modo: Καὶ διελθόντος ὡς τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Αἰθιοπίας, ἐσχάτων τε τῆς Λιβύης ἀναλαμβάνει, καθ' ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολῆγον ἀρχὴν τῇ μεσημβρείᾳ δίδωσιν· αὔξεται δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ ὥς τινες νενομίκασι πρὸς τῶν ἐτησίων ἀντικρὺ πνεόντων ἀνακοπτόμενος, ἀλλ' αὐτῶν δὴ τούτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν, ἀπὸ τῶν ἀρκτώων ἐπὶ τὴν μεσημβρείαν πᾶν νέφος ἐλαυνόντων τε καὶ ὠθούντων ζώνην συνάξωσι, καθ' ἣν τῆς πρόσω φορᾶς ἀνακόπτονται, δι' ὑπερβολὴν τοῦ περὶ τὰ μέρη πυρώδους πάσης τῆς πρότερον καὶ κατὰ μικρὸν ἀθροισθείσης καὶ παχυνθείσης νοτίδος ἐξατμιζομένης κἀκ τούτου λάβρων ὑετῶν ῥηγνυμένων, ὀργᾶται ὁ Νεῖλος, καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατεξανίσταται τῆς ὄχθης, καὶ θαλασσώσας τὴν Αἴγυπτον, τῇ παρόδῳ γεωργεῖ

(a) Ægyptiorum antiquitas. (b) Dynastia multiplex.

rumque perfœcunda generatrix. Nilus id efficit, amnium in Internum Mare permeantium maximus. Hic in Africæ desertis, *montibus Lunæ* ortus, haud statim Nilus est, & primùm ingentem Lacum *Nilidem*, qui nunc *Zaire* & *Zembre* dicitur, CXX mill. German. permeans, cum diu simplex sævusque receptis dextera magnis aquis descendit, *Astapus* cognominatus, quod Æthiopum lingua significat aquam è tenebris profluentem, circa *Meroën*, Insularum, quas innumeras lateque patentes spargit, clarissimam, lævo alveo *Astabores* dictus est, hoc est, ramus aquæ venientis è tenebris; dextero verò *Astusapes*, quod latentis significationem adjicit, nec ante, quam ubi rursum coit, *Nilus* dictus est. Inde partim asper, partim navigia patiens; mox præcipiti cursu progressus, inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Postea lenis, & fractis aquis domitaque violentia, & spatio fessus; tandem ad Δέλτα opidum per omnem Ægyptum vagus & dispersus, β *Septem* ingentibus *ostiis* in mare Ægyptium se evomit. Bis in anno, certis diebus auctu magno per totam spatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terris. Causas hujus incrementi varias prodidere; sed maxime probabiles duas: *Etesiarum* eo tempore ex adverso flantium repercussum, ultro in ora acto mari: aut *imbres Æthiopiæ* æstivos, iisdem Etesiis nubila illò ferentibus ex reliquo Orbe. *Idem amnis unus omnium nullas exspirat auras.*

Lunæ montes.
Astapus.
Meroë.
Astabores.
Astusapes.
Delta op.
Nili septem ostia.

III. Cæ-

ωρεγεῖ τὰς ἀρούρας. Διὸ πιεῖν τε ὅτι γλυκύτατος, ἅτε ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θίγειν προσηνέστατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκεῖθεν ἀρξάμενος. Δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι. Πάντως ἂν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀναδοὺς, εἰ καθὼς τινες ἐβουλήθησαν, ὡς πυνθάνομαι τῶν παρ᾽ Ἕλλησιν εὐδοκίμων, χιόνος τηκομένης τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε. Quæ verba *Stanislaus Warschewiczki*, Polonus, feliciter sic est interpretatus: *In supremis* Æthiopiæ, *ultimis autem* Libyæ *partibus* (NILUS) *oritur, qua parte orientale clima desinens, initium meridiei præbet: crescit vero æstivo tempore, non* (ut quidam putârunt) *Etesiarum adverso flatu rejectus, sed iis ipsis ventis circa solstitium æstivum a Septentrionalibus partibus versus meridiem, omnes nubes pellentibus ac trudentibus, donec in Zona, quæ torretur ardore Solis, colligantur, in qua illorum motus retunditur propter incredibilem circumstantis æstus vehementiam, toto, qui antea fuerat paululum congregatus & condensatus, humore liquescente. & inde copiosis imbribus cadentibus, superbitque* NILUS, *nec se Fluvium esse patitur, sed effunditur extra ripas, & eluvione, tanquam Mari quodam Ægyptum operiens, adventu suo fœcundat agros. Quare ad bibendum dulcissimas præbet aquas, & quæ illi ex cœlestibus imbribus suppeditent: & est tactu placidus ac lenis, non amplius calidus, sicut ubi incipit: veruntamen adhuc tepidus, ut in ejusmodi locis ortus. Quam ob causam solus ex Fluviis vapores non exhalat. Omnino enim consentaneum esset, si exhalaret, eum ex nive liquefacta, quod quidam Docti apud* Græcos *voluerunt, incrementum capere.* Quando verò *Herodianus* Lib. IV. *Histor.* c. 9. p. 201. Edition. *Boeclerianæ* NILI *Fauces* sanguine (aliquando) infectas fuisse scribit, tunc utitur verbo Φοινιχθῆναι, quod idem est, ac *purpurascere.* Τοσοῦτος (inquiens) ἐγένετο φόνος ὡς ῥεῖθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου, τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας· τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι, i. e. *Angelo Politiano* interprete, *tanta est facta cædes, ut rivis cruoris per planitiem decurrentibus, cum* fauces ipsæ NILI ingentes, *tum littus omne circa Urbem purpurasceret.*

BUNONIS.

β Nili ostia nominantur Melæ, *Canopicum*, *Bolbiticum*, *Sebenniticum*, *Mendesium*, *Pathmiticum*, *Tanicum*, *Pelusiacum* [c]. Cæterùm Nili exundationes existere à pluviis & imbribus, qui in partibus Australibus decidunt illo tempore ferè continui & copiosi, hodiè exploratum est. *Vid. Geogr. General. Varenii lib.* 1. *c.* 16. *prop.* 20. [d]. Sed præter Nilum stato anni tempore quoque exundant alii fluvii; *Niger* Africæ fl. *Zairus* Congi fl. *Argenteus* fl. Brasiliæ. *Ganges Indus*: Fluvii, qui ex lacu Chiamay profluunt, & in sinum Bengalensem sese exonerant: Item *Macon* fl. Cambojæ. *Euphrates*: Numidiæ fl. *Sus* dictus; & alii nonnulli. Est quoque in Ægypto lacus (a) *Mœris*, viginti millia passuum in circuitu patens, altior, quàm ad navigandum magnis onustisque navibus satis est, qui olim fuit campus. Cæterùm Ægyptii multò aliter à cæteris agebant olim. Mortuos fimo obliti plangebant, nec cremare aut fodere fas putabant. Verùm arte medicatos intra penetralia collocabant [e]. Lutum inter manus, Farinam calcibus subigebant. Forum ac negotia fœminæ; viri pensa ac domos curabant: onera illæ humeris, hi capitibus accipiebant. Colebant effigies multorum animalium, adeò ut quædam eorum per imprudentiam interemisse, capitale esset. Morbo extincta animalia, sepelire & lugere solenne iis erat. (b) *Apis*, bos niger, certis maculis insignis, & cauda linguaque dissimilis aliorum, omnium Ægyptiorum numen erat. *Mela* [f]. Cæterùm male audiunt Ægyptii veteres, qui perhibentur fuisse vani, imbelles, ad rem gerendam inepti, crudeles, quæstus cupidissimi, mobiles, invidi, furiosi, & dementes, *Stra-*

bo-

(a) Mœris lacus. (b) Apis Ægyptiorum numen.

Libya exterior.

III. Cæterùm à tergo Ægypti versus Meridiem, juxta sinistram Nili ripam, *Libya* est *exterior* ad Æthiophiam extensa, nunc est *Elsocat* desertum & *Gaoga*. 2

bo l. 17. *Polyb. l.* 15. *Plin. in Panegyr. Plato l.* 4. de Rep. *Philo* in Flaccum & lib. de Agricultura. *Trebell. Pollio* in 30. Tyr. *Vopiscus* in Saturnino. Cæsar veritus est Ægyptum provinciam facere, ne quando violentiorem præsidem nacta, novarum materia esset. *Sueton.* Augustus eosdem semper habuit novarum rerum suspectos. *Dio.* lib. 51. *Tacit.* Hist. lib. 1.

HEKELII.

[c] Ipsis *Ægyptiis* vocabatur *Noym*, aliis *Oceanus Ætus*, s. *Aquila*, ut & *Dyris* atque *Chrysorrhoas*.

[d] *Admiranda Nili* aliàs edi curavit *Marcus Fridericus Wendelinus* Francof. anno C. MDCXXIII, in 8vo. Extat & elegans *Ænigma* de NILI, quando ap. Vox ista scribitur ΝΕΙΛΟΣ, *Proprietate* ap. *Nicol. Reusnerum* in *Ænigmatib. Var. Aut.* p. 301. ubi *Paulus Eberus* prædicti Ænigmatis autor est factus.

[e] Inde fit, ut ejusmodi Corpora sic servata etiamnum inveniantur, quæ vulgo vocamus *Mumia*. Ex priscâ *Ægyptiorum* Religione plura *Christianos*, inprimis *Romano-Catholicos* mutuâsse notum est. Vid. *Magini* pars II. *Geogr. Ptolem.* f. 207. fac. a.

[f] Lib. I. c. 9. p. 162. lin. 31. seqq. *Solini Polyhistoris* c. 45. p. 93. lin. 16. seqq. & in id *Petri Olivarii*, Valentini, SCHOLIA. eâd. p. ut & *Strabonis* Lib. XVII. *Geogr.* p. 613. Tom. II. ac *Plin.* Lib. VIII. H. N. c. 46. p. 146.

REISKII.

2 (a) Nilus fonte suo, incremento, exundatione, catarrhactis & ostiis stupendus fluvius non procul ab regno Abyssino *Gojam in terra*, *Sicut* & *fastigio montis Denglæ* duobus aut quinque fontibus erumpit: Hinc cursu flexuoso per lacum Daræ Bedique transiens, in duos scinditur alveos, quorum *unus Nigritarum regna*, sed *alter Ægyptum subit.* Auctus & incrementum Nili, & anniversaria hujus exundatio ab hybernis imbribus proficiscitur. Nam regiones quotquot Zonæ torridæ subsunt, per hyemem multis urgentur pluviis: Unde immensa vis aquarum alveo contineri nequit, sed per Ægyptum planissimam, fossasque multo artificio deductas excurrit. Hinc *Niloscopia* & *Nilometria* repererunt *Ægyptii*, quibus eluvionem Augusto mense futuram prænoscere ac judicare possint. Nec tamen Ægyptus expers imbrium est, sed inferior æque ac superior menses hybernos quandoque pluvios habet: De inferiori Proclus id dudum annotaverat Lib. I. in Tim. Plat. de inferiori veteres negarunt pluvias, quin Vossius in eorum gratiam ad Lib. II. Pompon. c. 9. Vid. Histor. Æthiop. Ludolffi Lib. I. c. 8. Isa. Vossii Comment. de Nilo & hujus increm.

(a) Nili fontis auctio & inundatio.

CAP. IV.

Cyrenaica, Africa Minor, Libya deserta, Troglodytæ & Garamantes.

I.

Cyrenaica regio. Barchana. Pentapolitana.

ÆGypto annexa est α *Cyrenaica* regio, β Ammonis oraculo maxime clara, nunc *Barchanæ* provinciæ dimidia pars Orientalis, eadem *Pentapolitana* dicta à *quinque* insignium urbium numero, quæ γ *Berenice*, δ *Arsinoe*, ε *Ptolemais*,

BUNONIS.

α *Cyrene* sive (a) *Cyrenaica regio* habet ab *Occasu* Syrtim Majorem, ac Africam propriam; à *Septentrione* Libycum mare; ab *Ortu* Marmaricam; à *Meridie* deserta Libyæ Interioris.

β (b) *Ammonis* [a] Oraculum in Marmarica constituunt alii [b]. Fuit in deserto & *urbs Ammon*, & *templum Ammonii Jovis* [c]; itemque (c) *Solis fons*, qui mane tepidus, medio die frigidus, sub vesperam incalescebat, & sub mediam noctem calidissimis manabat aquis [d]. Eo usque penetrârunt *Bacchus*, *Hercules* & *Alexander M.* Locus ille hodiè vulgò *Concorron* dicitur [e].

γ (d) *Berenice*, hodiè *Bernich* ad Syrtim majorem posita, à Berenice Regina [f] appellationem habet.

δ (e) Arsinoe, quæ & *Teucheira* [g], hodiè *Trochara*, in eodem jacet litore, inter Berenicen & Ptolemaidem.

ε (f) *Ptolemais* [b], anteà *Barce* dicta, à Ptolemæo nomen sortita, hodiè *Talometta* vulgò dicitur, ad idem litus posita.

HEKELII.

[a] Id est, JOVIS in specie *Arietis* Linguâ *Ægyptia* sic dicti.

[b] De *hoc Oraculo* vid. *Curtii* Lib. IV. c. 7. ubi & *ejus Schema* in *Batavorum* Editionib. *æri*; in aliis verò *Ligno* incisum extat.

[c] Non ab *Ammone* Pastore quodam *Arabiæ*; sed à *Baccho Libero Patre*, quondam juxta *Mythologorum* sententiam exstructum.

[d] Hunc Fontem dicitur JUPITER in forma *Arietis Baccho* aperuisse, cum ab eo in *Arabiæ Desertis* vehementer sitiente anxiè imploraretur. Terram

(a) Cyrenaicæ fines. (b) Ammonis urbs & Oraculum. (c) Solis fons. (d) Berenice. (e) Arsinoe. (f) Ptolemais.

mais, ζ *Apollonia*, & ipſa η *Cyrene*, unde regioni nomen: Græci hanc condiderunt, ex *Thera* inſula Ægæi Maris profecti. Ipſi Cyrenenſes privata ſorte inter Ægyptios ac Pœnos diu egerunt; dein cum *Carthaginienſibus* de agrorum finibus magnum ac diuturnum bellum geſſerunt. Mox Carthagine deleta, & ipſi cum reliqua Africa *Romano* Imperio ceſſerunt: Poſthinc ſolum eorum *Sultanis*, tandem *Turcis*. 1

AFRICA MINOR.

II. Sequitur *Africa Minor* ſive *proprie* dicta. Terminatur à *Septentrione* Africo pelago; ab *Ortu* ſinu magnæ Syrtis; à *Meridie* montium perpetuis jugis, quibus à Libyæ deſertis & Gætulis diſcernitur; ab *Occaſu* Tuſca amne. Continet hodiè *Tunetanum regnum*. Fluvii in ea clari, ϑ *Cinyphus*, ι *Triton*, Tritonidem paludem trahens; *Catada*, ad Carthaginem ſe devolvens, & κ *Bagradas* omnium maximus ad Uticam, ac λ *Tuſca* terminus Africæ Minoris.

Africæ Minoris fines. Tunetanum regnum. Cinyphus fl. Triton fl. Catada fl. Bagradas fl. Tuſca.

III. Popu-

ram enim pedibus concutiens lympidum Fontem ei oſtendit.

[e] Undè autem *Ammonius* propriè derivetur, vid. ap. *Caſpar. Peucerum* in doctiſſimo, de *præcipuis divinationum generibus*, in *ſpecie* de ORACULIS, commentario fol. 137. fac. b. Edition. *Serveſtanæ* in 8vo maj. Meminit quoque *Templi* iſtius JOVIS AMMONII *Juſtinus* Lib. I. *Hiſtor.* c. 9. ſect. 3.

[f] Et *Ptolemæi* Lagi, Regis *Ægypti*, Conjuge.

[g] *Marcellino*.

[h] Quam *Olivarius* novo nomine *Ptolemata* nominavit.

BUNONIS.

ζ (a) *Apollonia* maritima urbs à Ptolemaide verſus Ortum jacens, hodiè *Bonandrea* dicitur.

η (b) *Cyrene*, hodiè *Corene* & *Cirene*, 12 mill. paſſ. à litore remota eſt, urbs Cyrenaicæ primaria, ac quondam Carthaginis æmula, de cujus origine multa dicuntur apud Pindarum [i]. E Cyrene fuêre *Ariſtippus* Socraticus Philoſophus, & *Areta* ejus filia, quæ patri in gubernatione Scholæ ſucceſſit; & *Ariſtippi* filius, qui matri ſucceſſit, μητροδίδακτος, quod Strabo tradit, cognominatus *Hegeſias*, ob incredibilem eloquentiæ vim πεισιθάνατος dictus. *Syneſius* quoque è Pentapoli ortus Cyrenes fuit Epiſcopus, primum Philoſophus, ac deinde Chriſtianus. Hic laſerpitium herba naſcitur; unde Cyrenæ appellantur *laſerpitiferæ*. Cyrenæi ad cœnam vocati non ſolùm veniebant ipſi; ſed & alios ſecum adducebant. Inter Cyrenas & Ægyptum fuit opidum (c) *Portus Menelai* dictum, in quo *Ageſilaus* Spartanorum Rex mortuus eſt. *Nep. in ejus vita.*

ϑ (d) *Cinyphus* ſeu *Cinyps* fl. hodiè *Magra*, è colle Gratiarum fluens inter *Leptim magnam* & *Barathiam* in Syrtim excurrit, perfunditque Macæos, ſeu Macas, qui & *Syrtides* appellantur. Ad hunc fluvium ſunt hirci tantæ magnitudinis, quantæ non alibi. *Plin.*

ι (e) *Triton* apud *Tacapen* urbem, unde hodiè *Rio di Caps* nominatur, mare ſubit. In illius fluminis inſula *Phila* Minervam primum virginali habitu apparuiſſe fabulantur [k].

κ (f) *Bagradas* fl. hodiè vulgò *Megrada*, *Magrida*, ac ſecundum alios *Magiordech* dictus, ex Audo monte ortus inter Uticam & Carthaginem mare ſubit. Ad hunc fl. [l]. *Regulus* ingentem ſerpentem catapultis [m] interfecit, ejuſque exuvias 120 pedibus longas Romam miſit. *Gellius* [n].

λ (g) *Tuſca*, hodiè vulgò *Guadilbarbar* vocatur, ad Hipponem urbem in mare excurrit.

HEKELII.

[i] Plurimi *Philologorum* putant hanc urbem à *Batto Tereo* eſſe conditam, & à *Cyrene*, *Penei* Amnis Filiâ, quam *Apollo* amore ejus raptus in eam *Libyæ* partem tranſtulit, ita denominatam.

[k] Unde & *Pallas Tritonia* dicta.

[l] *Atilius*.

[m] Et balliſtis.

[n] Lib. VI. N. H. c. 3. p. 210.

REISKII.

1 (h) *Cyrenaica* nomen à *Cyrene* urbe, hæc à *Cyre hujus regionis fonte* reperit, ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς ἐγχωρείας inquit Stephanus: Huic enim montique cognomini urbs adjacebat proxima. Sed hæc ipſa regio ſenſum admittit æquivocum, & anguſtius dicta *Pentapolin*; paulo latius totam à Ptolemæo & Cluverio deſcriptam *provinciam*; latiſſimè ſumta *Marmariticam* & Libyam exteriorem ſignificat. Inde factum eſt, ut veteres, novique Geographi (i) templum Jovis Hammonis & Oraculum Cyrenaicæ adſcriberent, quod *Marmaricæ & hujus parti*, *regioni Ammoniacæ* Plutarchus & Plinius attribuunt. (k) *Africa minor* Phœnicum colonia, & Didonis aut Eliſæ auſpicio ad regnum florentiſſimum perducta, Carthaginem continebat Romæ urbis æmulam. Urbs illa Carthada poſt Trojanum excidium anno 316, ante Chriſtum 869 condita Punicè כרתא הדרתא *Kartha Hadtha*, id eſt urbs nova. Carthago denique dicta tribus conſtabat partibus, *Cothone*, id eſt Inſula portuque, *Byrſa*, id eſt arce regia, & *Megara* ſive Magalia urbe. De bellis tribus Punicis, ultimoque ſeu tertio, quod in excidium Carthaginis deſinebat, cum Chriſtoph. Hendreich in Carthagine aut Carthaginenſium Republ. Græci atque Romani Hiſtorici videantur. Libya Græcè Λιβύη Hebraicè לוב *Lub*, & *Libyes* לובים *Lubim* à terra *ſiticuloſa vel arida*, ſive ut Lucani verbis Lib. I. heic utar *propter calidas* (l)

 Libyæ

(a) Apollonia. (b) Cyrene. (c) Portus Menelai. (d) Cinyphus fl. (e) Triton fl. (f) Bagradas fl. (g) Tuſca. (h) Cyrenaica. (i) Jovis Hammonis templum. (k) Africa minor. (l) Libya.

Nasamones. Psylli. Pœni. Leptis M. Abrotonum. Taphrœ. Capsa. Thysdrus. Thapsus. Leptis P. Rhuspina. Adrumetum. Clupea. Tunes. Uthina. Carthago.

III. Populorum varia nomina. Clarissimi μ *Nasamones*; extra Africam propriam etiam Cyrenaicæ & Marmaricæ contermini; quos antea *Mesammones* Græci appellaverunt, ab argumento loci, medios inter arenas sitos; & ab his sublati ν *Psylli*, quorum corpori ingenitum fuit virus exitiale serpentibus, ut cujus odore vel fugarent vel sopirent eas [o]: & supra Carthaginem *Libyphœnices*, iidem & *Pœni*; è Phœnice Tyro profecti, Duce *Elisa* sive *Didone*, quæ Carthaginem condidit. Urbium celeberrimæ, ξ *Leptis Magna*, quæ & Neapolis, ο *Abrotonum*, π *Taphrœ*, ρ *Capsa*, σ *Thysdrus*, τ *Thapsus*, υ *Leptis Parva*, φ *Rhuspina*, χ *Adrumetum*, ψ *Clupea*, ω *Tunes*, α *Uthina*, & β *Carthago*, Romæ æmula, terrarum

Libyæ sitientis arenas. Hæc verò ex notitiis Episcopatuum duplex succurrit, una superior sive Pentapolitana; & altera inferior sive Marmarica Josepho ξηρολιβύα καὶ ἄνυδρος, i. e. *arida, & aquæ expers.* (a) Troglodytæ Gr. Τρωγλοδύται ἐκ τῶν τρώγλων καὶ δύεσθαι, quod cavernas & antra subeant: Hebr. סוכיים *Succyim Suchæ* ex voce סוכה *Socha*, id est *spelunca.*

BUNONIS.

μ (b) *Nasamones* gens Syrtica, navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe obsident littora, & æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant. *Curt.*

ν (c) *Psylli* Nasamonibus fuere finitimi, quum Auster eis omnia aquarum receptacula arefecisset, publico consilio adversus ventum istum fecerunt expeditionem, jure belli res repetitum; verùm Auster spirans, arenis universos obruit; quibus exstinctis Nasamones eorum terram obtinuerunt. *Herod. Gell. Plinius* tamen eos à Nasamonibus deletos esse tradit. *Ælianus* prodit, tam familiares Psyllis fuisse Cerastas, ut morsus eorum sentirent nunquam; ac mederentur percussis. Idem jus illos obtinuisse in omnia serpentum genera tradit *Plutarchus in Catone.* Quum enim hic per Libyæ deserta iter faceret, & in summo periculo ob crebros serpentum ictos milites videret, à Psyllis auxilium petiit, qui suis incantamentis ita fascinârunt serpentes, ut nulli deinceps nocere possent. Ex illorum familia quidam, *Hexagon* nomine, Romæ in dolium serpentibus refertum conjectus, experimenti causâ, circum-mulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ erat verno tempore odoris virus, & sudor, quo non solùm medicamen præsens afferebant, verùm etiam saliva. Liberos Psylli sævissimis solebant objicere serpentibus ad uxorum pudicitiam experiendam, adulterino enim sanguine prognatos non fugiebant serpentes. *Ælianus, Plinius, Silius, Cicero, Gellius.*

ξ (d) *Leptis Magna*, hodiè *Lebida & Lepede*, paulum à litore distabat, ubi hodiè conspiciuntur urbis rudera.

ο (e) *Abrotonum* ea videtur esse urbs, quæ ad idem litus jacens, Leptique vicina, hodiè vulgò appellatur *Bnata.* Ortelius tamen urbem hanc in mediterraneis ponit [p].

π (f) *Taphrœ, Taphra & Taphrura*, hodiè *Afacus*, ad Syrtim Minorem jacet [q].

ρ (g) *Capsa* in mediterraneis posita ab Hercule [r] traditur condita; munitissima licet, à Mario tamen intercepta ac deleta est. *Salust.*

σ (h) *Thysdrus* [s], *Tisdrus, Tisdrum* seu *Tusdrum* in mediterraneis quoque fuit.

τ (i) *Thapsus* urbs maritima, inter Adrumetum & Ruspas jacuit.

υ (k) *Leptis Parva*, & ipsa in litore haud longè ab Adrumeto posita, ea putatur esse urbs, quæ hodiè *Africa* appellatur [t].

φ (l) *Rhuspina* quoque maritima urbs ab Adrumeto ad Ortum ponitur.

χ (m) *Adrumetum* [u] ad idem mare jacens, hodie vulgò vocatur *Mahometa* (x).

ψ (n) *Clupea* seu *Clypea* [y], hodiè *Quipia*, urbs maritima, ad (o) *Hermæam* seu Mercurii jacens promontorium, à Siculis condita est. Scorpiones ibi non vivunt.

ω (p) *Tunes* seu *Tunis* aliquando regia sedes, 12 mill. pass. à Carthagine remota, hodiè ambitum habet quinque milliarium. Haud longè ab eo loco Romani à Carthaginensibus, *Xantippo* Lacedæmonio adjuvante, victi sunt, ac *M. Attilius Regulus* captus in hostium venit potestatem. Ab urbe hac *Tunetanum* regnum appellationem habet. Ibi in coëuntibus utrinque litoribus gulæ specie (q) *Golettam* exstruxit Carolus V. anno C. 1535 [z], quæ à Turcis anno 1574 capta ac destructa est [a].

α (r) *Uthina* in mediterraneis ad Bagradam ponitur fluvium.

β (s) *Carthago* habuit speciem duplicis opidi, quasi aliud alterum amplecteretur; cujus interior pars *Byrsa* dicebatur, exterior *Magalia.* Nepos *in vita illustr.* A Scipione deleta Julii Cæsaris auspiciis postea restaurata est. Ejus Episcopus CXXV sub se habebat Episcopos alios. Hodie ad exiguum vicum redacta urbs illa, ab hortulanis ferè solis habitatur [b]. Carthaginenses fuere *Tertullianus & Cyprianus.*

HEKELII.

[o] Vid. *Plinii* Lib. VII. c. 11. p. 107. lin. 6.

[p] Meminit ejus *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 660. Tom. II. *Oper.*

[q] *Olivarius* eam *Fachs* vocat.

[r] *Phœnice.*

[s] *S. Tisdra* ap. *A. Hirtium.*

[t] Alii illam *Neapolim* dici existimant. Conf. *Strabo* loc. ad Not. d. sect. huj. cit.

[u] S. *Adrumentum* Mario Nigro *Sissa*, Alfonso verò Adriano *Toulb* denominata.

[x] *Procopius* eam vocat *Adramyttum*, additque suo tempore *Justinianam* esse denominatam.

[y] A *Clypei* Figurâ sic dicta.

[z] Quo eam expugnavit, *Barbarossæ* eripuit & Regi suo restituit.

[a] Hodie

(a) Troglodytæ. (b) Nasamones. (c) Psylli. (d) Leptis magna. (e) Abrotonum. (f) Taphrœ. (g) Capsa. (h) Thysdrus. (i) Thapsus. (k) Leptis parva. (l) Rhuspina. (m) Adrumetum. (n) Clupea. (o) Hermæa seu Mercurii promont. (p) Tunis. (q) Goletta. (r) Uthina. (s) Carthago.

MARIS MEDITERRANEI

HISPANIÆ PARS

Oceani Atlantici Pars

Fortunatæ Insulæ

Tenerifa

BARBARIA

MAURITANIA TINGITANA

MAURITANIA CÆSARIENSIS

Darense Regnum

Telesin Reg

Alger

AFRICA PROPRIA

Tuneta Regnum

NUMIDIA

GETULIA

Melano Getulæne

LIBIA EXTERIOR

Garamantes

Nigritæ

Atlas Major Mons

Atlas Mons

Ryssadium Promont

Ryssadiq Mons

Herculis Prom

Fretum Herculeum

Gades n Cadiz

Carthago nova

Nigira Metropolis

Libia Palus Nilides Solino

Vsargala

Lybya paulus

terrarum cupida, opulentissima quondam totius Africæ, antequam Romani tribus bellis devictam deleverunt: γ *Utica* Catonis, qui inde Uticensis, morte nobilis. Utica.

Libyæ deserta, Troglodytæ & Garamantes.

IV. Ab Africæ Minoris tergo versus Austrum *Libyæ Deserta* fuerunt; ultraque δ *Troglodytæ*, nunc *Berdoa* desertum. Hos tegit ab Austro ε *Ater mons*, & trans eum ζ *Garamantes* populi clari, nunc *Borno* regnum. Caput gentis fuit η *Garama*, quam hodieque eodem nomine exstare tradunt. ϑ *Debris* inclyta affuso fonte, cujus aquæ ex cœlesti quidem vertigine mutant qualitatem, at controversa siderum disciplina; quippe qui friget calore, calet frigore; à medio scilicet die ad noctem mediam aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus. Cæterum & Troglodytas & Garamantas olim Romanorum arma superaverunt.

Libyæ deserta. Troglodytæ. Ater m. Garamantes. Garama. Debris.

[a] Hodie etiam dicitur *Tunes* & *Tunisi*.
[b] *Carthaginensium* Rempublicam descripsit *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* p. 3. seq.

BUNONIS.

γ (a) *Utica* haud longè ab eo fuit loco, quo Bagradas fluvius mare subit, hodiè nonnullis putatur esse *Porto Farina*; at aliis *Biserta* [c]. Cæterùm (b) *Syrtes* sunt sinus maris vadosi & vorticosi, litoribus Africæ vicini, à σύρω *traho*, quoniam arenas congerunt, appellati.

δ (c) *Troglodytæ* à subeundis cavernis, in quibus degunt, nomen acceperunt [d] *Arist.* Olim venationibus dediti, tanta fuisse memorantur celeritate, ut ipsas feras cursu potuerint assequi. Vescebantur Serpentibus, & mortuos efferebant læti [e]. Multa myrrha apud illos esse traditur; Serpentes ibidem inveniri ajunt 20 cubitorum. In Troglodytis aliis ponitur *Solis fons* supra memoratus [f].

ε (d) *Ater mons* [g] in longum extenditur, ac uno latere ferè attingit Minorem Syrtim.

ζ (e) *Garamantes* à *Garamante* Apollinis filio, seu potius à *Garamo* fluvio ad quem incoluerunt, appellati sunt; apud hos nulla erant matrimonia; sed mulieres habebant communes. Dipsades serpentes maximi ibidem reperiuntur.

η (f) *Garama* [h] ad Garamam fluvium est.

ϑ (g) *Debris* quoque Garamantum urbs est; ubi fons interdiu frigens, noctu fervens, *Plinio* & *Solino* [i] testibus.

HEKELII.

[c] Fuit olim totius *Africæ* Caput, in quâ *Cato Uticensis*, victo jam *Scipione*, necem sibi conscivisse dicitur.
[d] De quibus *Aristoteles*, *Plinius* & *Hieronymus* contra *Jovianum* sunt videndi.
[e] Conf. *Solini* Polyhist. c. 44. p. 89. & c. 70. p. 143. lin. 31. seqq. ut & *Pomp. Melæ* Lib. I. c. 8. p. 160. lin. 3. seqq.
[f] Np. ad *Not.* β. sect. 1. cap. huj.
[g] A naturâ *Plinio* Lib. 5. H. N. c. 5. testante, sic dictus, quoniam adusto, aut Solis repercussu accenso est similis.
[h] Opidum quippe clarissimum.
[i] Cap. 42. p. 83.

(a) Utica. (b) Syrtes. (c) Troglodytæ. (d) Ater mons. (e) Garamantes. (f) Garama. (g) Debris.

CAP. V.

Numidia & Mauritania.

NUMIDIA.

I.

A *Tusca* amne usque ad α *Ampsagam* fluvium litori Africo prætenditur *Numidia*, Masinissæ Regis nomine maximè clara, nunc *Tremisenum regnum* eodem Numidia.

BUNONIS.

α (a) *Ampsaga* [a] fl. hodiè vulgò *Suf Gemar*, Numidiam à Mauritania Cæsariensi disterminans, in Numidicum sinum decurrit.

HEKELII.

[a] A quo *Ampsa* Castellum ap. *Pomp. Melam.* Lib. I. c. 6. p. 157.

(a) Ampsaga fluv.

dem porrigitur ſitu. Gens ipſa *Numidæ*, ante *Nomades* à Græcis appellati, à permutandis pabulis, mapalia ſua plauſtris circumferentes; ut nunc Tattarorum fert mos. Fluviorum celeberrimus eſt β *Rubricatus*. Urbes quam plurimæ nobileſque; ſed γ *Cirtha* eminens; Sittianorum, poſtquam Romani tenuere, colonia dicta: quondam *Jubæ* & *Syphacis* domus, cum foret opulentiſſima. Dein ſequuntur δ *Cullu*, ε *Ruſcicada*, ζ *Bulla* regia, η *Tacatua*, ϑ *Hippo* regius, ι *Sicca*, κ *Trabrachæ*: hanc quoque regionem debellatam in provinciæ formam redegerunt Romani. 1

Rubricatus fluv. Cirtha. Cullu. Ruſcicada. Bulla. Tacatua. Hippo. Sicca. Tabrachæ.

M A U R I T A N I A.

Mauritania. Maurufii. Mauritaniæ fines. Mulucha fl.

II. Ultima ad Occaſum eſt *Mauritania*, in qua præcipua gens Maurorum, unde nomen regioni. Hos Græci *Mauruſios* dixerunt. Terminantur à *Meridie* Atlante Minori, quo ſubmoventur à Getulis; qui & ipſi poſtea, oppreſſis & exſtinctis Mauruſiis, Mauritaniæ majorem partem occupârunt: ab *Occaſu* eſt Oceanus Atlanticus; à *Septentrione* fretum Herculis & mare Internum; ab *Ortu* primo *Mulucham* habuit flumen, quod Mauros à Numidis diſcernebat; at quum ea Numidiæ pars, quæ eſt inter Ampſagam & Mulucham, Mauritaniæ adjiceretur, finis huic conſtitutus eſt Ampſaga. Continet hodie tria regna: *Da-*

B U N O N I S.

β (a) *Rubricatus* inter Hipponem Regium & Tabracham mare ſubit. Plinio [*b*] videtur eſſe *Armua*; Oroſio ac Diacono *Ardalio* [*c*]: hodiè *Ladog*, *Jadog*, & *Guadilbarbar* à diverſis appellatur.

γ (b) *Cirtha* ac *Cirta* [*d*] nonnullis poſteà *Conſtantina* putatur dicta; at *Cirtha* haud longè aberat à mari, ad quam Jugurtha Atherbalem vicit, ac in opidum profugientem obſedit. *Salluſt.* A Cirtha 30 millia paſſuum verſus Sitiphim fuit (c) *Milevum* ſeu *Milevis*, ubi A. Chriſti 402 concilium habitum, quod inde dictum *Milevitanum*, cui præfuit S. Auguſtinus. In eo damnati ſunt errores Pelagii & Cœleſtii [*e*].

δ (d) *Cullu* ſeu *Collops magnus*, hodiè *Collo* & *Alcol*, urbs maritima eſt apud Ampſagæ oſtia ſita, purpurâ olim celebris.

ε (e) *Ruſcicada* hodiè *Stora* [*f*], ad idem mare eſt haud longè à Cullu.

ζ (f) *Bulla Regia* Siccæ Veneriæ vicina ad Rubricatum ponitur fluvium [*g*]: hodiè fertur dici *Antra*.

η (g) *Tacatua* inter Cullu & Hipponem Regium haud longè à Collope parvo in litore ſita, hodie *Sucbaida* vocari ſcribitur.

ϑ (h) *Hippo* cognomine *Regius*, ad mare inter Aphrodiſium & Tabracham jacens, hodiè *Bona* [*h*] vocatur. De hac urbe *ita Silius*: *antiquis dilectus Regibus Hippon.* Hipponenſi Epiſcopatui magnâ curâ, fide ac diligentiâ quum præfuiſſet *Auguſtinus* annos 40, diem obiit ſupremum anno ætatis 76, cujus exſtant operum Sacrorum Tomi decem [*i*]. At (i) *Hippo Diarrhytos* inter Tabracham & Uticam ad idem erat mare in Africa Minore [*k*].

ι Duæ fuerunt (k) *Siccæ*, altera Syphacis quondam regia, ad duarum Mauritaniarum fines; & altera *Sicca* cognomento *Veneria*, cujus Ptolemæus in deſcriptione Africæ Minoris meminit. In bello Jugurth. ejuſdem mentionem quoque facit *Salluſtius*. Hæc *Arnobii* Rhetoris, qui Lactantii fuit Præceptor, patria ad Rubricatum fl. erat [*l*]. Ipſius *Arnobii* ac *Lactantii* quoque exſtant libri VII, valde eruditi contra gentes ſcripti.

κ (l) *Tabrachæ*, ſeu *Tabraca* [*m*], urbs maritima Ortelio Tuſcæ oſtio ponitur vicina. In Numidia quoque fuit (m) *Zama*, nunc *Zamora*, arx regni, quam Livius quinque dierum itinere à Carthagine abeſſe ait. Ad hanc *Hannibal*, poſteaquam ex Italia in Africam venerat, à Scipione victus eſt. *Zamam* Metellus in bello cum Jugurtha fruſtra oppugnavit. *Salluſt.* (n) Adrumeto abeſt millia paſſuum trecenta, id eſt, milliar Germ. 75. Quod iter *Hannibal* à Scipione victus & fugatus biduo & duabus noctibus confecit. *Nepos in Hannib.*

H E K E L I I.

[*b*] Lib. V. c. 3. p. 66. lin. 40.
[*c*] Seu *Ardealio*.
[*d*] S. *Cirra*.
[*e*] Vid. *Jo. Henr. Alſtedii* Theſaurus Chronologiæ Tit. XXXVI. p. 344. Edition. 2.
[*f*] Caſtaldo; Olivario V. *Aſtora*, & *Eſtora* Marmolio.
[*g*] *Ptolemæo* dicta *Bullaria*.
[*h*] *Mercatore* teſte.
[*i*] Erat enim Vir Sanctitate, Labore, Studio atque Doctrinâ ad miraculum maximus, totiuſque Occidentis Lumen excellenter clarum.
[*k*] *Strabo* Lib. XVII. p. 655. has *Hippones* ambas vocat *Regias*.
[*l*] Conf. candidiſſimi mei *Quenſtedtii* Dialog. de *Patriis* Viror. illuſtr. p. 680. ſeq.
[*m*] Silio Italico *Sabatra* & aliis *Tabatra*.

R E I S K I I.

1 (o) Numidia Græcis ab originibus ad Romanam tranſit civitatem, litera mutata gemina. Græcis enim νομάδες ἐκ τῶν νομῶν, id eſt, *in paſcuis vagi homines*; Latinis autem Numidæ dicuntur. Ita Plinius Lib.

(a) Rubricatus, Armua ſeu Ardalio. (b) Cirtha. (c) Milevum ſeu Milevis. (d) Cullu ſeu Collops. (e) Ruſcicada. (f) Bulla Regia. (g) Tacatua. (h) Hippo Regius. (i) Hippo Diarrhytos. (k) Sicca. (l) Tabracha. (m) Zama. (n) Adrumetum. (o) Nimidia.

Darense, *Fezense* & *Maurocitanum*. Dividebatur autem olim *Malva* flumine in *Cæsariensem*, quæ Numidiam contingit, & *Tingitanam*, quæ Oceano perfunditur. Regna fuere ad C. Cæsarem usque Imperatorem, qui in duas divisit provincias λ.

Mauritania Cæsariensis.

C Æ S A R I E N S I S.

III. μ *Cæsariensis* provincia, quam nunc totam *Dara* regnum obsidet, antea *Bocchi* regnum appellata fuit. Partem tamen inter ν Malvam & Mulucham ξ *Massæsyliorum* gens tenuit. Caput provinciæ ο *Julia* [n] *Cæsarea*, aliquando ignobilis, cum *Jol* esset; postea quia Jubæ regia, illustris facta. Reliqua opida sunt π *Cartenna*, ϱ *Saldæ*, σ *Opidum novum*, τ *Rusazus*, υ *Ruscurium*, φ *Rusconia*, χ *Tipasa*, ψ *Tubusuptus* & ω *Tucca*, impositum mari ac flumini Ampsagæ.

Cæsariensis. Malva. Massæsylii. Julia Cæsarea. Cartenna. Saldæ. Opidum novum. Rusazus. Ruscurium. Rusconia. Tipasa. Tubusuptus. Tucca.

T I N G I T A N A.

IV. α *Tingitana* provincia, quam nunc duo regna *Fez* & *Marocco* occupant, ab urbe *Tingi*, quæ nunc vulgò *Tanger*, cognomen accepit. Ante *Bogudiana* dicta à Rege *Bogud*. Opida in ea, β *Tingi* modo dictum, caput provinciæ, ab An-

Mauritania. Tingitana. Tingi. Bogudiana.

Lib. V. c. 3. *Numidæ vero Nomades a permutandis pabulis, mapalia sua*, h. e. *domus, plaustris circumferentes.* (a) Duplex vero Numidia fuit ab Romanis in provinciam redacta; una *mediterranea*, quam Biledulgerid hodierni vocant, & altera *externa sive littorea*, quam novam alio victores nomine dixerunt. Contigit hoc capto Jugurtha, & bello feliciter composito; è quo C. Marius A. U. C. 647, triumphum egit. (b) Mauritania Græcè Μαυριτανία ἐκ τῶν Μαυριτάνων, i. e. ab Mauritanis, hi vero ab Mauritis, & denique Mauris nomen Punicum aut Hebraicum susceperunt: Idque vel ab situ versus occidentem ultimo, tanquam מחורין *Mahurin* i. e. *postremi*, elisa litera gutturali, vel à nigredine מעורין *Maurin* ab מעוה *obscuro* & *vacuo loco*; Prius Bochartum, posterius Becmannum habuit auctorem. De Mauritania, tribus regibus, Jubæ, Boccho & Bochudo, uni tandem Jubæ per Augusti gratiam subjecta, Vossius ad Pompon. Lib. I. c. 5. Unde (c) triplex sub Cajo & Claudio Impp. *Tingitana*, *Cæsariensis*, & *Sitifensis sive Bisacensis*, quam nummi Romani & inscriptiones exhibent.

B U N O N I S.

λ *Sitipha*, (d) *Sitifis* seu *Sitiphis* colonia in Mauritanis finibus hodiè ferè exstincta est.

μ (e) *Mauritania Cæsariensis* ab Occasu habet Tingitanam; à *Septentrione* Mare Internum ad Ampsagam usque fluvium; ab *Ortu* Africam propriam; à *Meridie* Lybicos montes & Gætuliam [o].

ν (f) *Malva* fl. hodiè *Muluya*, Tingitanam à Cæsariensi disterminat [p].

ξ (g) *Massæsyliorum* gens bellis extenuata, ac demum exstincta est. *Plin.* [q].

ο (h) *Jol* à Juba Rege traditur condita, ac posteà alterum nomen à Cæsare habuit [r]. Nonnulli eam hodiè *Algiers* vocari volunt.

π (i) *Cartenna* ad Cartenni fluv. ostium: hodiè ea putatur esse urbs, quæ vulgo *Mostagan* vocatur.

ϱ (k) *Saldæ* urbs maritima, inter Juliam Cæsaream & Cullu sita, hodiè vulgò *Bugia* appellatur [s].

σ (l) *Opidum Novum* in mediterraneis est, hodiè *Mezuna* putatur [t].

τ (m) *Rusazus* in litore inter Ruscurium & Saldas posita est.

υ (n) *Ruscurium*, Ptolemæo *Rhusuccoræ*, inter Rusconiam & Rusazum est.

φ (o) *Rusconia*, *Ruscinona* & *Rustonium*, urbs maritima est.

χ (p) *Tipasa* [u] à Julia Cæsarea ad Ortum est.

ψ (q) *Tubusuptus* Saldis proxima fuit.

ω (r) *Tucca* apud Ampsagæ ponitur ostia.

α (s) *Mauritania Tingitana* ab *Occasu* habet mare Atlanticum; à *Septentrione* fretum Herculeum & Ibericum usque ad Malvæ fluminis ostia; ab *Ortu* Mauritaniam Cæsariensem; à *Meridie* Gætuliam & Libyam Interiorem.

β (t) *Tingis* ad fretum Herculeum à Cananitis, quos Josua ejecit, putatur condita [x].

H E K E L I I.

[n] S. *Colonia*.

[o] Dicta a. est *Mauritania* ἀπὸ τοῦ μαυροῦ, quod inter cætera *obscurum*, vel *nigrum*, denotat, quoniam Colonos nigros habeat. *Simias*, *Dracones*, *Struthiones* atque *Elephantes gignit.*

[p] *Castaldus* hunc Fluvium vocat *Mululo*.

[q] Lib. V. c. 2. p. 66. lin. 14.

[r] Vid. *Strabo* Lib. XVII. p. 654.

[s] *Mercator* eam *Tadelim* vocat.

[t] *Ptolemæo* dicitur *Oppinum*; *Nigro* autem *Rhabath*.

[u] Hodiè *Tænese* & *Mercatori* *Taves*.

[x] *Castaldo* hodiè dicitur *Tanger*, & *Mercatori* *Tangia*. *Strabo* loc. sup. ad Not. d. sect. 3. Cap. huj. cit. scribit, *eam* Barbaris *Tingam ab Artemidoro Lingam*, & ab *Eratosthene Lixum* nominari. *Ptolemæus* a. & *Plinius* ex *Tingo* & *Lixo* duas faciunt.

B U N O-

(a) Numidia duplex. (b) Mauritania. (c) Triplex. (d) Sitifis. (e) Mauritaniæ Cæsariensis fines. (f) Malva fl. (g) Massæsylii. (h) Julia Cæsarea. (i) Cartenna. (k) Saldæ. (l) Opidum novum. (m) Rusazus. (n) Rusurium. (o) Rusconia. (p) Tipasa. (q) Tubusuptus. (r) Tucca. (s) Mauritaniæ Tingitanæ fines. (t) Tingis.

Julia Constantia. Zilis. Volubilis. Lixus. Antæi regia. Hesperidum horti.

Antæo conditum; γ *Julia Constantia*, δ *Zilis*, ε *Volubilis*, ζ & *Lixus*, vel fabulosissimè ab antiquis narrata. Ibi quippe *Regia Antæi*, certamenque cum Hercule, & η *Hesperidum horti*.

BUNONIS.

γ (a) *Julia Campestris* in mediterraneis ponitur, hodie *Banituede* dicta.

δ (b) *Zelis* seu *Zilia* [y], hodiè *Arzila* [z], inter Tingim & Lixum sita est [a].

ε (c) *Volubilis*, nunc *Fessa* seu *Feza*, regia intus est.

ζ (d) *Lixus* in litore maris Atlantici posita 112 mill. pass. ab Herculis abfuit freto. Hodie Arx est cum portu, vulgò *Larach*, & secundum alios *Arays* dicta [b]. Fluvius quoque olim *Lixus* appellatus, qui hodie *Lasso* ac aliis *F. di Larach*.

η (e) *Hesperidum hortos* alii in Cyrenaica, haud longè à Barce urbe ponunt [c]. Cæterum in hac ipsa Mauritania est (f) *Atlas Minor* mons; (g) *Abyla* (h) *Herculis Columna*, ac à regione altera (i) *Calpe*; quæ tamen verius rupes sunt, seu montes.

HEKELII.

[y] Sive *Xilia*.

[z] Seu Novo Vocabulo *Arzita*.

[a] A *Castaldo* dicitur *Alger*.

[b] Olim erat *Romanorum* Colonia, à *Claudio Cæsare* in hunc locum ducta.

[c] Hos Hortos *aurea Mala*, quæ summâ cujusdam Draconis pervigilis curâ asserventur, quotidie ferre, haud illepida *Poetarum* est traditio.

(a) Julia Campestris. (b) Zilia. (c) Volubilis. (d) Lixus op. & fluv. (e) Hesperidum horti. (f) Atlas minor. (g) Abyla. (h) Herculis Columna. (i) Calpe.

CAP. VI.

Gætuli, Atlas mons, Libya Interior & Æthiopia.

GÆTULI.

I.

Gætuli. Lempta. Biledulgerit. Targa.

A Tergo Mauritaniarum Africæque Minoris α *Gætulorum* gens, & ipsa quoque Romanorum armis debellata, longe lateque incoluit; quippe quæ hodie occupat quicquid terrarum à *Lempta* opido ad Oceanum usque, spatio mill. Germanicorum CCCL protenditur. Hoc spatio nunc est *Biledulgerit* provinciæ major pars, ubi *Targa* regnum, & quatuor deserta, *Lempta*, *Zuenziga*, *Zanhaga*, *Hair*.

Atlas mons.

II. Gætulos à Meridie claudit *mons Atlas*, totius Africæ vel fabulosissimus. E mediis hunc arenis in cœlum usque attolli prodiderunt celebrati auctores, asperum, squalentem, qua vergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum nemorosumque, & scatebris fontium riguum, quà spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut nunquam satietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio quàm solitudinum horrore. Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque lasciviâ impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere. 1

LIBYA

BUNONIS.

α (a) *Gætulia* [a] inter utramque Mauritaniam, Africam Minorem & Oceanum Occidentalem posita est. *Gætuli*, sicut & Libyæ incolæ, primi habentur, qui in Africa consederunt. At Gætuli olim carne vescebantur crudâ, manebantque quibuscunque locis eos nox oppressisset, belliarum more fere viventes. Jugurtha tamen eos ad bellum instruxit, ac adversus Marium produxit.

HEKELII.

[a] *Garamantibus* quippe finitima.

REISKII.

1 (b) Getuliam Græcè γετυλίαν regionem Libyæ proximam Strabo vocat, & huic paulo latius extensæ partem attribuit: Utraque tamen suis terminis coercetur. Getuli autem & Libyes primi Africæ cultores à Sallustio describuntur; ex libris quidem Punicis, qui ad regem Hiempsalem pertinuisse dicebantur;

(a) Gætulia. (b) Getulia.

LIBYA INTERIOR.

III. Ultra Atlantem β *Libya* est *Interior* ad γ Nigrum usque flumen, vastarum solitudinum, nunc desertum *Sarra* dicta. Libya interior.

ÆTHIOPIA. (1)

IV. Jam vero quicquid ultra Nigrum flumen est & Ægyptum, versus utrumque mare Atlanticum Rubrumque, *Æthiopes* tenuerunt, gens omnium Africæ terræ amplissima extra Africam à vetustissimis Geographorum posita. Ab *Æthiope* Vulcani filio cognominati; vel ut alii, ab *nigro vultus corporisque colore*; αἴθοψ quippe significat nigrum. 2 Æthiopia.

TROGLODYTICA.

V. Divisa fuit Æthiopia in varia Æthiopum genera; quorum Ptolemæus innu-

bantur: *Cæterum fides ejus rei penes Auctorem erit*, ipse inquit Salustius. Nam Ægyptii Getulis antiquitate ac cultu Africæ primo antecedunt. (a) *Atlas* ab littore Africano & occidentali Oceano versus Orientem ad loca Ægypto confinia procurrens, Atlanti regi Mauritanico nomen debuit; nocturnos autem ignes, strepitus, cantusque (b) *Satyris*, h. e. *dæmonibus*, qui Satyrorum hircorumque species mentiuntur. Sin Atlas Japeti filius extet idem, qui Enochus, uti apud Eusebium ex Eupolemo annotatur Lib. IX. Præpar. Evang. tum vero *Idris* Arabum (quem nominant illi Henochum) & *Dyris* Pœnorum Atlas valde convenient, sed tempore nimium distabant. De Libya utraque superius actum fuit, neque heic amplius agetur.

BUNONIS.

β (c) *Libya* hæc Interior dicta est, quoniam intus & in mediterraneis est; ad discrimen alterius Libyæ, quæ mare Lybicum, Ægyptumque attingens, *Exterior* vocatur.

γ In *Medra* Nigritarum regione est (d) *Niger lacus*, ex quo ipse fluvius (e) *Niger* [b] procurrens, aliquo spatio confecto, lacum, qui (f) *Borno* vocatur, efficit, inde *Cano* regnum petens, (g) *Guarda* lacum, qui ibidem est, transit; ac demum ad *Tombutu*, in plures, quibus in mare devolvitur, alveos dividitur; ex illis iste ad Senegam decurrens, *Rio de Senega* vocatur; ac alter, qui versus Gualaram fluit, *Rio S. Ivan*. Niger igitur fluvius spatium 750 milliaria conficit Germanica ante, quam mare subeat. Sicuti Nilus, ita quoque iste certis anni temporibus exundat, vicinosque fœcundat agros [c].

HEKELII.

[b] S. *Nigris*.

[c] *Niger* autem dictus est propter nigri Pulveris Solitudines, eminentibus interdum velut exustis cautibus.

REISKII.

2 (h) *Æthiopia* ortum & nomen ab Æthiopibus, Æthiopes à nullo eoque fabuloso Vulcani filio, sed ab atro colore habet, Græcè αἰθιοπία ἐκ τοῦ αἰθίοπος; Αἴθιοψ ἐκ τοῦ αἴθεσθαι καὶ ὀπτὸς ὡς κεκαυμένος τὴν ὄψιν, id est, *vultu aut facie adustus* dicitur. (i) Æthiopicus quidem nigror ab æstu solis aut ustione non provenit, sed à *corpore quodam mucoso & reticulari*, quod inter cutem & cuticulam collocatum transluceat; sic habet inventa nuper celeberrimi Pechlini opinio in Tractat. de habitu & colore Æthiop. c. 7. Characteres tamen Æthiopum externos in vultu atro aut subnigro, simis naribus, labris tumentibus, capillitio crispo ac lanuginoso, cutis mollitie ac splendore pingui vel argenteo constituimus. Hinc Abyssinis hodie nomen priscum arridet adeo, ut se ipsos Itioperiaban, *i. e.* Æthiopes, suum solum Manghesta Itioperia, *i. e.* regnum Æthiopiæ appellent: Ultimas gentis hujus (k) origines *ab Ludo, Misraimi filio*, proximas Bochartus ab *Ægyptiis vicinis & Arabibus* deducit, multisque rationibus confirmat, Æthiopes eosdem nec alios adhuc superesse, quam quos divina historia לודים *Ludim*, i. e. Ludæos nuncupet. (l) Porro Æthiopiam ipse duplicem fatetur, Africanam sive occidentalem, & Asiaticam sive Orientalem. *Nubia* inter Nigritas Abyssinosque per 400 milliaria patet, regnumque suo regi subditum complectitur Arab. אלנוביאה *Alnubia* de quo Commentarium Geographicum Auctoris (m) Nubiensis nomine habetur. *Troglodytica* paulo superius exposita unam ex nobilis. Ludolfi Historia Æthiop. Lib. I. c. 14. observationem suppeditat, de barbaris Æthiopibus *quos Cafros nominant*, feris, nudis, agriophagis & pamphagis, quin Dei, regis, legis & vocis expertibus: (n) Hos Troglodytis à Plinio descriptis simillimos nemo, uti suspicor, negabit.

BUNO-

(a) Atlas. (b) Satyri. (c) Libya interior. (d) Niger lacus. (e) Niger fl. (f) Borno lacus. (g) Guarda lacus. (h) Æthiopia. (i) Color Æthiopicus unde. (k) Origo duplex. (l) Æthiopia duplex. (m) Nubia. (n) Troglodytica.

(1) *Pars est inter cæteras Africæ longe maxima, nam extendit se circiter a Tropico Cancri, sive a gradu 23 lat. Bor. ad grad. 35 lat. Aust. atque ab Occasu in Ortum a gradu 34 usque ad gradum 84 long. quæ Nubia vocatur. Cœlum habet fervidissimum. Solum variat. Pars Nilo propinquior propter hujus inundationem uberrima, feracissimaque est rerum omnium; partes variæ, incultæ, & siticulosæ sunt usque adeo, ut sitis homines non raro enecet, quandoquidem Tractus dantur vastissimi, in quibus nullus aut fons aut amnis se offert; dives est Elephantum, Eboris, Catorum Zibethicorum, Auri, & Ligni Santali. Nubii animosi dicuntur, subtiles, athleticæ valetudinis, dediti negotiationibus aut agriculturæ, coloris nigerrimi, religionis Abissinorum.*

Nigritæ. Nubii. Æthiopia. sub Ægypto Cinnamomifera regio. Troglodytica.

innumera tradit nomina. At clarissimi omnium fuere [a] *Nigritæ*; à Nigro flumine dicti, & *Nubiorum* gens magna, unde hodieque vastissima regio dicitur *Nubia*. Ea autem *Æthiopiæ* pars, quæ Nilo utrimque adjacet, *Æthiopia* dicitur sub *Ægypto*; atque in ea ad Nili paludes seu lacus *Cinnamomifera regio*. At totum sinus Arabici lævum latus Arabes tenuere [b] *Troglodytæ*, unde regio ipsa *Troglodytica*.

BUNONIS.

[a] (a) *Nigritæ*, à Ptolemæo in Interiori collocantur Libya. Regio illorum à Sarra versus Meridiem jacens à Meroë insula usque ad mare Atlanticum & promontorium viride porrigitur, quo loco Niger fl. in mare decurrit, continens longitudinem 800 milliarium Germ. habetque, quod infra dicitur, 19 Regna.

[b] (b) *Troglodytas* Arabum esse partem atque consanguineos, ex Josepho patet, qui tradit Abrahami filios ex Cetura Troglodyticam occupâsse. *Raderus* censet eos appellari *Abissinos*, & regnum *Barnagas* appellare indigenas. Troglodytas vero ita dictos docet Aristoteles à *subeundis cavernis*, in quibus degant. Defunctos illi suos ita sepeliunt. Mortuis pedibus cervicem alligant virgis paliurinis. Deinde cadaver in editiori loco positum lapidibus ridentes obruunt, impositoque supra saxorum acervum cornu abeunt. Bella gerunt pabuli gratia; invalidis ob senium armenta sequi guttur bovis cauda adstringunt, ac ita eos interimunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo, admonitum tamen antea, interficiunt: Idque habetur beneficii loco. Morbo correptos incurabili simili afficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vitâ. Nullus ibi habendi amor: à divitiis, paupertate se abdicarunt voluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quem *Hexecontalithon* vocant, tam diversis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in parvo ejus orbiculo deprehendantur. Ignari sermonis strident potiùs quàm loquuntur. Carnibus vivunt serpentum. Tanta vero pernicitate pollent, ut feras, quas agitant, ipsi cursibus persequantur. *Plin.* [d]. *Solinus* [e]. *Herod.* Aristoteles lib. 8. Hist. Animal. c. 12. *Pygmæos* facit Troglodytas, eosque ad paludes, ex quibus Nilus profluit, collocat, quo loco cum gruibus illi pugnent, equos habentes pusillos.

HEKELII.

[d] Lib. VII. *Histor. Nat.* c. 2. p. 108. lin. 40. seq.

[e] In *Polyh.* c. 44. p. 89. lin. 16. seqq. & c. 70. p. 143. lin. 31. seqq. ut & *Pomponius Mela* Lib. I. c. VIII. p. 160. lin. 3. seqq.

(a) Niger fl. (b) Troglodytæ.

CAP. VII.

De incolis universæ Africæ, novaque ejus descriptione; ac primum de Ægypto.

I.

Ægypti incolæ varii.

QUinam mortales Ægyptum antiquitus incoluerint, ante dictum est. Reliqua Africæ versus Occasum mari adjacentia tenuerunt populi commemorati. Advenæ autem primi fuere *Phœnicum coloni*, aliique ex Asia atque Ægypto profecti. Postea paruit *Romanis*; mox *Græcis Imperatoribus* totum hoc terrarum spatium. Deinde *Vandalis*, *Saracenis*, *Arabibus*. Nunc partem tenet *Turca*, partem *Serifus*, quem vocant; partem Reges alii, partem denique *Hispaniarum Rex*. At *Æthiopes* à suo solo, neque recesserunt, neque in id alios colonos receperunt; id longinquitas effecit regionis, immensæque intercedentium desertorum vastitates. Sed enarratâ Africæ antiquitate, res postulat, ut *novam* etiam ejus descriptionem subjiciamus. Dividitur nunc universa in septem potissimum partes sive regiones, quarum nomina sunt hæc: *Ægyptus*, *Barbaria*, *Biledulgerid*, *Sarra* desertum, *Nigritæ*, *Æthiopia Interior*, sive Superior, quod Abissinorum Imperium, & *Æthiopia Exterior* sive Inferior. [1]

Ægypti nova Divisio.

ÆGY-

REISKII.

[1] Quæ hominum coloniæ primæ in Ægyptum, & hinc porro in Africanas reliquas terras insederint, paulo superius expositum fuit: Non alia nimirum quàm

(a) Coloniæ Africanæ.

ÆGYPTUS.

II. *Ægypti* (quam α Turca obtinet) caput nunc est β *Cairum*, vulgò *Alcair*, Chaldæis *Alchahyr*, urbs magnitudine stupenda, Emporium celeberrimum; Circassiorum Ægypti Sultanorum quondam regia. Prope est *Materea*, hortus balsami fruticibus consitus, quod uni terræ Judææ quondam concessum, hodie nisi in hoc loco, nusquam colitur. Ultra Nilum *Pyramides* visuntur stupendæ altitudinis, ut ante memoravimus. γ Secunda claritate à Cairo est *Alexandria*, splendida quondam atque opulentissima civitas, nunc crebris bellis destructa atque concisa, celeberrimum Christianis mercatoribus præbet emporium. Nobile exinde est cum arce opidum *Raschitt*, quod Europæi *Rosettam* vocant. δ *Damiata*, olim *Pelusium*, Ptolemæi Geographi incunabulis insigne est. Ægyptus. Cairum seu Alcair. Pyramides. Alexandria. Rosetta. Damiata.

CAP.

quàm è *Chami posteris ac stirpe, quotquot ex Arabia vicina, & Asia remotiori reliqua immigrarunt*. Portentosa enim antiquitas & Chronologia Ægyptia, qua sacram historiam evertit Manethon, cum suo Auctore concidit jacetque. Posthac novæ successerunt (a) Pœnorum coloniæ, *Didonis auspicio*, quæ agrum ab Hiarba, regulo Marusio, mercata urbem condidit, regni Carthaginensis materiam: Sic ora maritima sensim novos incolas admisit fovitque. (b) Romani postea regnum Numidicum prætextu fœderis & amicitiæ cum Masinissa cultæ; sed Carthagine funditus excisa, belloque tertio Punico confecto, terras A.U.C. 605 occuparunt. Interim Græci & Macedones sub Alexandro, postea Ptolemæi per annos 294 Ægyptum; Romani ex A. U. C. 725 tres provincias tenuerunt, nempe Africam, Numidiam & Mauritaniam, Diœcesi Africana sub Impp. constituta. Denique Gensericus collecto 80000 (c) Vandalorum & Alanorum exercitu A. C. 430, subegit Africam; (d) Saraceni A. 641 Ægyptum, sed A. 661 Africam & Mauritaniam domuerunt, Chalifa proprio ibi creato: Posthac Sultani ex Mamluchorum progenie, Sherifi & reguli multi: Donec (e) Turci Ægypto capta, sensim Africam subegerunt maritimam, exceptis urbibus, quas adhuc Hispani, Portugalli & Angli paucissimas tenent. Ægyptum hodiernam suis antiquitatibus ornatam supra vidimus, urbesque hujus florentissimas: Addimus adhuc de (f) *Alcahira* per Mudazum Lidinillam, primum è Fatimitis Chalifam, condita A. C. 968, urbe duplici nova & veteri, nec non suburbio Bulaco, 200000 domibus, & 18000 majoribus plateis frequentior. (g) *Matarœa* ibi adhuc superest, fonsque in ea vivus ac ædicula, quam *Latini* Monachi frequentant, & Mosquea Turcica, sed nullus in eo balsami frutex.

(h) *Alexandria* nec Pharum Ptolemæi Philadelphi fabricam, nec hujus insulam adhuc ostentat, sed duos portus commodissimos, & Græci Patriarchæ sedem: (i) *Bibliotheca*, quæ heic fuit, *Philadelphia*, C. Julii Cæsaris ævo; *Serapica* per Cleopatram collecta Imp. Theodosii ætate; sed ultima *Christiana* per milites Saracenicos A. 642 dissipata in balneis conflagravit.

BUNONIS.

α Turcarum Rex Selymus [*a*] Ægyptum occupavit Anno Christi 1516 [*b*].

β (k) *Cairum*, olim *Babylonia* Ægypti, totius Africæ urbs habetur maxima. Tanta ibi perhibetur esse hominum multitudo, ut omnes ferè linguæ ac scripturæ ibi reperiantur [*c*].

γ (l) *Alexandriæ* Turcarum Imperator perpetuo habet triremes instructas, quæ & urbem & mare tutantur.

δ Portum ad (m) *Damiatam* catenâ ferreâ præclusum ac munitum Harlemensis navis, quæ in Christianorum erat classe, disruptâ catenâ illâ, aperuit, A. C. 1219.

HEKELII.

[*a*] Pater *Solymanni*.

[*b*] Vid. *Abrah. Bucholceri* Index Chronolog. p. 467. Anteà cepit *Ægyptum* CAMBYSES, Persarum Rex & *Cyri* II Filius, Anno ante CHR. nat. 525. Sed Anno post nat. CHR. 29 capta est ab AUGUSTO, qui in *Romanam Provinciam* EAM redegit, *Romanisque* tributariam fecit, eique *Cornelium Gallum* primum præfecit.

[*c*] *Selymum* Anno CHR. 1517 *Cairum* expugnasse, Autor est *Gabriel Buchlinus* in *Nucleo Histor.* Litt. Q. fac. b.

(a) Coloniæ Phœnicum. (b) Romanorum. (c) Vandalorum. (d) Saraceni. (e) Turci. (f) Alcahira. (g) Mataræa. (h) Alexandria. (i) Bibliothecæ tres. (k) Cairum. (l) Alexandria. (m) Damiata.

CAP. VIII.

Barbaria. (1)

I.

ÆGypto continuatur nobilissima totius Africæ regio α *Barbaria*; in sex partes divisa; quarum una est Provincia *Barcana*; quinque reliquæ sunt regna, *Tunetanum*, *Tremisenum*, *Fessanum*, *Maurocanum* & *Darense*. 1

BARCANA REGIO.

Barcana regio. Barce prom. & urbs.

II. Inter Ægyptum & Tunetanum regnum litori prætenditur Barcana regio, à *Barce* antiqua urbe cognominata, soli asperitate pariter ac siccitate sterilis. β 2

REGNUM TUNETANUM.

Regnum Tunetanum. Tunetum.

III. γ *Tunetanum regnum* veterem Africam Minorem fermè totam occupat. Caput est δ *Tunetum* (2), sive *Tunisa*, vulgò *Tunisi*; insignis, vetus ac satis ampla

(1) *Jacet intra grad. 9 & 60 long. & grad. 27 & 36 lat. bor. Ab occasu in ortum longissime extenditur, at ab Austro in Boream longe minus, nec uniformi latitudine: latissima est in parte Occidua, in parte vero Ortiva pluribus in locis tam angusta ut ne gradum quidem adæquet. Ora ejus maritima & ad mare Atlanticum & Mediterraneum insigniter sinuosa est, ad quam Indigenæ quærendo investigant Corallia. Palmam omnibus Africæ partibus, etsi inter minimas est, facile præripit, omnium populosissima, cultissima, & vicis, oppidis, urbibus, refertissima. Cœlum satis temperatum habet, & Solum ferax frumenti, & nobilissimorum fructuum. Equi ejus magnam laudem inveniunt, & pelles variorum animalium. Indigenæ Sectæ Muhamedis addicti sunt.* (2) *Tractus quidam hujus regionis pascuorum, hordei, ficuum, olivarum, & malorum Cydoniorum, admodum dives est.*

BUNONIS.

α Ingens illa Africæ pars ab Europæis appellatur (a) *Barbaria*; fortè quod eam incolunt homines moribus & linguis ferè Barbari. Ab *Ortu* habet Tripolitanam; à *Septentrione* Mare Internum; ab *Occasu* Mare Atlanticum; à *Meridie* Gætuliam, Atlantem montem, Libyam Interiorem & Æthiopiam sub Ægypto. Ejus *longitudo* est 670 milliarium, ac latitudo 180. Alii tamen eam Africæ partem tantum vocant *Barbariam*, quæ ad regnum Tunetanum pertinet.

β *Barce* mons & promontorium ad *Ptolemaidem* est; ipsaque urbs Ptolemais, Plinio [a] teste, prius dicta est *Barce*; unde *Barcæi*. Ad Barcen Ptolemæus (b) *Hesperidum Hortos* ponit.

γ (c) *Tunetanum regnum* in quatuor dividitur provincias: *Constantinam*, *Tunetanam*, *Tripolitanam* & *Cebensem*. *Constantina* à Constantina urbe appellationem habet; sicut *Tunetana* à Tuneto. *Tripolitana*, nunc *Gareldare*, nomen habere traditur à tribus civitatibus, *Taphris* nunc *Vacces*, *Oca*, & *Lepti magna*, quam nonnulli hodiè *Tripolin* putant, at alii *Lebidam*. *Cebensis* regio quondam erat Carthaginensium; sed ad Interiorem pertinet Libyam.

HEKELII.

[a] Lib. V. c. 5. p. 67. lin. 42. seq.

REISKII.

1 (d) *Barbaria* Græcè Βαρβαρία nomen æquivocum, aut *generaliter* ex usu veterum atque recentium scriptorum significat χώραν ἑτερόγλωσσον ἢ ἄσπορον καὶ ἄργον, i. e. *quamcunque terram vel peregrini sermonis vel horridam incultamque*; Hæc sunt verba Eustathii ad Dionys. Perieg. aut *specialiter* regionem Arabico vel Æthiopico sinu conclusam; aut *specialissime* provincias barbarico, quem vocant, sinui propinquas. Ita prisci Geographi Arrianus, Dionysius, Ptolemæus & Strabo, ita novi nomen illud accipiunt. Hinc etiam in Talmude ברבריאי ברבריה *Barbarei Barbaria*, sive ad Chaldaicam, sive ad Arabicam originem referatur. Duo igitur huc pertinebunt Imperia: 1° *Turcicum in regnis, Tunetano, Algierensi, Tripolitano & Tremiseno*; 2° *Fesso-Maroccense* Taffiletis subditum; 3° *Principatus montani* Susaon, Cuco & Labès, qui Scheichiis Principibusque liberis parent. Ut de urbibus regi Hispanico, Portugallo & Anglico subjectis taceam: Has vero servari Reipubl. Christianæ totius interest.

2 (e) *Barca* vel *Barcana* vetusto nomine, feroque Barcæorum populo adhuc gaudet, inculta propemodum & latrociniis infesta regio. Nomen habuit à *Barca*, Græcè Βάρκη, prisca & in mediterraneis sita urbe, quam Ptolemæus Lib. IV, & Scylax in Periplo ad centum stadia procul ab mari submovent. (f) *Ptolemais* autem urbs recentior & à Ptolemæo condita, litorique marino proxima fuit. Urbs una hodieque heic clara, nempe (g) *Caracuna*, Scheichio principique sedem præbet: Numidiam quoque ac Libyam hodiernam Scheichiis subjectam Pet. Valleus retulit.

BUNONIS.

δ (h) *Tunetum*, olim *Tunes*, à Barbarossa Archipirata, qui ad stipendia Turcica attractus fuerat, interceptum, & sub Turcarum potestatem est subactum,

(a) Barbariæ limites & magnitudo. (b) Hesperidum Horti. (c) Tunetanum regnum. (d) Barbaria. (e) Barce, Barcana. (f) Ptolemais. (g) Caracuna. (h) Tunetum.

pla urbs, quæ ex Carthaginis ruinis crevit; emporium Venetis & Genuensibus, aliisque mercatoribus celebre. Secunda est *Tripolis nova*, quæ *Tripolis Barbariæ* dicitur, ad differentiam ε *Tripolis Syriæ*: emporium ab Europæis mercatoribus celeberrimum. *Bona* etiam, quæ olim *Hippo*, D. Augustini Episcopatu nota, nunc emporium haud postremum. Intus vero est ζ *Constantina* Romanorum antiquitatum reliquiis conspicua. Tripolis Barbariæ. Bona. Constantina.

REGNUM TREMISENUM.

IV. Caput regni η Tremiseni est *Tremisen*, amplissima quondam, bellis gravissimis postea tenuata. In litore est ϑ *Algier*, emporium satis nobile, ac piratica infame, Christianis mancipiis refertissimum; urbs ipsa mœnibus, arcibus ac tormentis bellicis adeo munita, ut inexpugnabilis credatur. 3 Tremisenum regnum. Algier.

REGNUM FESSANUM. (1)

V. Ad ipsum fretum Herculis Hispaniæ objacet ι *Fessanum regnum*, cujus caput Fessanum regnum.

actum, ejecto *Muleasse* Rege, qui ad Carolum V confugit; quod contigit Anno C. 1534. At sequenti statim Anno [*b*] à Carolo Muleasses hic in regnum reductus est; qui tamen à filio suo regno pulsus, oculis etiam per summum scelus erutis, Augustam ad Comitia confugit, Anno C. 1549. Joh. Austriacus Tunetum recipit Anno 1574, Goletumque munit: Sed Turca, ejectis Hispanis Goletum, Tunetumque statim recuperat.

HEKELII.

[*b*] *Bucelino* teste.

BUNONIS.

ε (a) *Tripolis*, hæc Turcis adempta est A.C. 1551. Verùm Sinam Bassa eandem proditione eodem anno recepit.

ζ (b) *Constantina*, quondam regia civitas, primogenito Regis Tunetani olim dabatur; at nunc in Turcarum est potestate.

η (c) *Tremisenum* seu *Teleusinum regnum* nomen habet à *Tremisena* urbe quondam ampla, nunc penè collapsa, quæ Nigro *Tinassa*, Marmol. *Timici*. Pleræque tabulæ urbem illam in mediterraneis collocant. Ptolemæus quoque *Tinassam* à litore remotiorem facit. Sed *Emmanuel de Airanda* refert *Tremisenam* urbem ad litus esse positam in regni Tremiseni finibus. Eo usque sese extendit Turcarum Imperatoris dominium. In hoc regno Hispani tenent *Mazaquibir* & *Oran* quam Petrus Navarrus Anno 1509 expugnavit.

ϑ (d) *Algier*, etiam *Geiser* dicta, inter duo promontoria, vulgo *Capo Caxines* & *Capo Montafusio* jacens. Ferdinandus Catholicus castello in *Pinno* insula seu rupe posito eam coëgit sibi tributum dare. Sed à Barbarossa Anno 1515 liberata est. *Paulus Jovius* contendit hanc urbem olim fuisse regiam sedem *Jubæ* regis, appellatamque *Cæsaream Juliam*. Verùm *Joh. Leo* ipse Afer in descriptione Africæ tradit, eam anteà appellatam fuisse *Mesganam*, neque antiquam esse urbem. Hodie omnium urbium, quæ in isto sunt Africæ litore, opulentissima & potentissima est. Eo loco videtur sita, quo olim Saldæ. Anno 1541 Carolus V, Imperator expeditionem in Africam suscipiens, ad prom. quod hodiè vulgò *Cabo de Tenes* à vicino opido *Tenes* appellatur, naufragio facto, infelici eventu, perpetuis tempestatibus actus, in Hispaniam rediit. Ad idem litus est opidum (e) *Gigiari*, quod Galli interceperant Anno 1664, sed à Barbaris eodem anno ejecti sunt.

REISKII.

3 (f) *Tunetum* pro vetusta Carthagine multi habent Geographi: sed quantum fallantur, Arabs Nubiensis docuit Chim. III. part. 2. quum à Tunetano portu stagnoque longissimo ibi effosso Carthaginem *tria milliaria & semis* abesse ait. Regnum illud A. 1236 Ibrahimus condidit; Buffates A. 1430 in tria divisum, tribus filiis reliquit: Ultimus omnium Muleasses à Turcis ejectus, captumque à Chairadino Bassa, quem Barbarossam vulgò nominant, Tunetum; restitutus per Carolum V Imp. regno & urbi suæ, & posteà lacessitus iterum hosti occubuit. Regnum (g) *Tremisenum* ex A. 1210, ad A. 1514 viguit, Habdallo rege ultimo cæso, & urbe in ditionem Turcicam redacta. Hinc (h) *Algieria* sibi regem constituit Selimum; Sed idem Barbarossa A. 1515 urbe capta eum necatum sustulit: Sic regna Barbarica Tunetanum, Buggiense, Tripolitanum, Tremisenum & Algierense Turcico cesserunt Imperio. Quibus omnibus Bassa præest Turcicus non absoluta potestate, sed limitata, & singulas ad urbes harumque regimen restricta. (i) *Urbes vero quinque sunt Archipiraticæ, Salea, Tetuan, Algieria, Tunetum atque Tripolis.*

BUNONIS.

ι (k) *Fessanum regnum* inter Mare Internum, Mulviam fl. Oceanum Atlanticum & Maroccense regnum inter-

(a) Tripolis. (b) Constantina. (c) Tremisen. reg. (d) Algier. (e) Gigiari. (f) Tunetum. (g) Tremisen. (h) Algieria. (i) Urbes Archipiraticæ. (k) Fessanum regnum ejusq; provinciæ septem.

(1) *Inter omnia Barbariæ cultissimum populosissimumque est; scatet montibus & vallibus, neque tamen desunt loca campestria. Solum abundat frumento, & diversi generis fructibus; æstas fervida, serenaque est. In 6 Provincias dividitur. In Provincia Temesna, versus mare Atlanticum, Solum est fertile; alibi autem desertum, ob sævissimosq; Leones & Leopardos, hominibus impervium. Provincia Fessana Cœlum habet temperatum. Solum abundat equis, ovibus, hœdis atque leporibus. Fez hujus regionis Metropolis, editis decoratur muris, in quibus copiosæ turres, formæ est quadrangularis, vastæ & stupendæ magnitudinis. Dicitur portas habere 86, plateas majores 200, templa 700, fora 42, fontes 686, Xenodochia & Collegia plurima in quibus artes atque scientiæ in lingua Arabica docentur; Artificum & Mercatorum officinas infinitas; Ædificia publica privataque pulchra & magnifica, adeo ut Africæ ornamentum sit, & urbs inter Mundi pulcherrimas. Multum tamen a multis annis defecisse, & deficere etiamnum tradunt Scriptores recentiores.*

Fez. Tanger. Ceuta. Arzilla.

caput *Fez*, urbs totius Barbariæ princeps, ingens, opulenta, frequens, splendida ac magnificis superbisque ædificiis miranda. κ *Tanger*, λ *Septa* seu *Ceuta*, & *Arzilla*, amplæ ad fretum urbes, Hispanicæ sunt ditionis.

REGNUM MAUROCANUM. (1)

Maurocanum regnum. Maurocum.

VI. μ *Maurocani regni* caput est ν *Maurocum*, vulgo *Maroc*, amplissima ac celeberrima olim, inter maximas universi orbis memorata: at postea Arabibus divexata, nunc malignè colitur. Secunda est *Taradante*.

DARENSE REGNUM.

Darense regnum. Dara.

VII. Intus Maurocano, Fessano ac Tremiseno regnis confine est *regnum Darense* amplissimum, olim *Cæsariensis Mauritania* dictum. Caput est ξ *Dara*, unde

(1) *Habet fruges, legumina, & fructus omnis generis, Oleum, Mel, Saccarum, uvas raræ magnitudinis, Armenta, Greges, Capras. Gaudet & fodinis auri, argenti, & æris. 7 habet provincias, inter quas Susa, auri, frumenti, lini, sacchari, ficuum, dactylorum, & ambræ nobilis. Marocchia, provincia nobilissima, & cultissima totius Regni, Metropolim cognominem habet, inauditæ olim* (ut ait Leo Africanus) *magnitudinis, ædes numerabat plures quam 100000, portas 24. Murum habuit lapideum editum, & turribus multis ornatum, templa magnificentissima, & arcem munitissimam oppidum referentem. Hodie pars magna urbis inculta jacet.*

interjacens à metropoli ac fluvio cognomini nomen habet. *Provinciæ* huc pertinent *septem*. 1. *Temesana* [c]; in qua Azamor, quondam Thymiaterium; Anaffa nunc jacens; Ributo & in mediterraneis Tagia [d]; 2. *Asga* [e], in qua Laracha seu Larissæ [f], ab Hispanis occupata. Ad mare Atlanticum & fluvium *Salam* est opidum munitum *Salee*, à Romanis olim conditum. *Sala* fluvius, qui hodie dicitur, Thuano *Buragragus* appellatur. Portum (a) *Salee* habet commodissimum; qui tamen arenis paulatim obstruitur. Piraticam opidani non minus exercent, quam Algirienses. Ubi castrum, in qua magnifica Regum Fessæ sepultura, & Tepheletum Seriſſorum bellis clarum [g]. 3. *Erripha*; in qua Arcila quondam ingens, nunc exigua, Alcazera ubi *Sebastian Portugalliæ Rex* Fessanum Regem restituturus, acie victus periit anno C. 1578 [h].

HEKELII.

[c] S. *Temesna*.

[d] Et hæc Regio olim semper fuit totius *Africæ* Caput, in qua olim numerabantur Oppida plus minus 40; Castella verò 300, quibus incolebant omnis generis homines. Sed ob Bella, quæ ibi magnopere sævierunt, Civitates omnes & Oppida deleta sunt, & tota Provincia depopulata. Sed tandem iterum reviviscere cœpit postremis his temporibus, ut Regem Fessæ adhuc parum timeat.

[e] S. *Azgara*.

[f] *Cæsar Escabir*, hoc est, Palatium Regium.

[g] Incolæ sunt Arabes, & inprimis divites, circa vestitum curiosi & Bello præstantes.

[h] Uti autem heîc opida sunt rarissima: sic contra Pagi sunt frequentissimi. Cæteroquin incolæ sunt maximè validi; inculti tamen & rudes, plusque satis potationibus dediti.

BUNONIS.

κ Tanger sive Tingis, quam urbem Portugalli tradiderunt Anglis anno 1663, &

λ Ceuta sive Septa, opidum contra Barbaros bene munitum Hispaniæ Regi paret. Ei vicina est ad ortum (b) *Tituan* urbs maritima Fezensi Regi parens. Hæc regni Fezensis in isto tractu urbs prima, sex millia passuum à litore sita est. Fluminis ostium, quod olim portus fuit, ab Hispanis inutilis factus, navibus immersis. 4. *Elebata* in qua Tagassa ad mare: 5. *Garetum*, ubi Terzora. 6. *Territorium Fessæ*, in quo Fessa. 7. *Sanega*, in qua Sophroium ad Subum fl. (c) *Fessa* [i], omnium urbium Africæ [k] habetur potentissima; ac Saracenis aula dicitur *Occidentalis* Est in urbe illa Academia, in qua docentur artes in lingua Arabica. Magna ibidem est multitudo Alchimistarum; qui solent in summo templo convenire, & opiniones suas conferre ac disputare. Habent artis istius multa opuscula, inter quæ eminet multis allegoriis refertum opus *Geberi*, qui centum annis post Mahumedem vixisse, & ipse Græcus fidem abjurasse traditur. Ex illis verò alii quærunt tincturam, ac alii multiplicationem metallorum. Sæpe autem solent cudere monetam adulterinam; unde tam multi inveniuntur Fessæ manu truncati. *Job. Leo Africanus*.

μ (d) *Marocci* seu *Maurocanum* regnum Barbariæ hujus pars ultima est, inter regnum Fessanum, Mare Atlanticum & Atlantem montem jacens, appellationem habet à regia *Mauroco* [l].

ν *Maurocum* seu *Maroccum* ad Tensistum fl. situm nonnulli Bochin faciunt. Restaurata est hæc urbs à Seriffo, multisque plateis aucta. Ibi quoque florent studia Grammaticæ, Poëticæ, Astrologiæ & Legum istius gentis. Eò studiorum gratia confluunt ex universa Barbaria. Hic sedem habet *Seriphus*, qui sese Imperatorem Marocci appellat. Regni hujus provinciæ numerantur *Ducala*, *Hascora*, *Tedele*, *Hea*, *Susa*, *Sabara*, *Guzola*, & territorium *Maxomense*. In Susa est *Messa* ad mare & promontorium Nonium: In Ducala est *Cantinum* promontorium. Cæterùm anno 1612, Marocci Rex à mago quodam victus regnoque pulsus est.

ξ (e) *Dara* ad fluvium cognominem est; *Bocchus* Rex Gætuliam quoque tenens, hic imperavit.

HEKELII.

[i] Quam *Ptolemæus* & *Peucer* putant *Volobitim* fuisse.

[k] Ac totius *Barbariæ* pulcherrima habetur.

[l] Regio hæc in universum abundat *Frugibus*, ut & *Oleo*, *Melle*, *Sacchar*o, *Cera*, & *Lana caprina*, ex quâ optimi texuntur panni sericis haud dissimiles. Paratur porrò heîc ingens Pellium caprarum copia, quæ in multis partibus *Europæ* distrahuntur.

(a) Salèe. (b) Tituan. (c) Fessa. (d) Maurocanum regnum. (e) Dara.

unde regioni nomen, tenuibus, ut totum regnum, atque egenis incolis habitata. *Melilla* ad Mare Internum conspicua urbs Hispano paret. 4 Melilla.

huntur ac à nomine Loci, ubi parantur, vulgo *Marocchini* dicuntur.

REISKII.

4 (a) Imperium Marocco Fessanum Taffileta, Princeps è Scheichiis Numidiis unus condidit. Regno quidem Maroccano Chalifæ Ommiades ex A. C. 809, Posthac Zeneti, Almohadæ, Merini & Scheriphii præfuerunt; Ultimus horum Muhamed item Mulahidam, urbibus Fezo Maroccoque captis occubuit, & Taffileta regnorum quatuor thesaurique regii potitus, Numidicos Principatus Bugiensem, Bouzemæum & Suesensem ditioni suæ addidit, pluresque Scheichios aut exturbavit, aut nexu clientelæ arctissimo sibi devinxit, novus Africæ maritimæ Imp. Hinc magnum *Scherifium de domo Muhamedica sese jactitavit: titulo Imperatorem Barbariæ Maroccique, regem Fessæ, Suzi & (b) Taffiletæ Dominum in Tora & Sagaon*, &c. Huic Muley equidem Ismael frater successerat, sed turbato per Geilandos Scheichiosque Imperio usus. Vide Historiam Taffiletæ ex Anglica in German. versam & A. 1672 editam. Urbes Imperii hujus singulas qui nosse volet, illas è Geograph. Vallii desumito. Regi autem Hispanico adhuc (d) *Oranum*, quod Mauri anno 1678 frustra oppugnaverant, & (d) *Ceuta*, sive Septa; Anglico (e) *Tingis* sive Tanger; Gallico *Bastion de France* vicus, & Genuensi Reipub. *Tabarca* minor insula subest.

(a) Imperium Maroccense. (b) Taffileta Imp. (c) Oranum. (d) Ceuta. (e) Tanger.

CAP. IX.

Biledulgerit (1), Sarra desertum, Nigritæ, Abissini.

I.

A Tergo dictarum regionum est *Biledulgerit*, regio longissimo tractu ab Ægypti confinibus ad Oceanum Atlanticum porrecta. Nomen ei à *dactylorum proventu* inditum. Deserta in ea sunt, α *Lempta*, β *Hair*, γ *Zuenziga*, δ *Zanhaga*, à singulis opidis cognominibus appellata. Regna ε *Targa*, ζ *Berdoa* & η *Gaoga*, itidem ab opidis dicta. Biledulgerit.

SARRA

BUNONIS.

α (a) *Lempta* incolæ latrones sunt [*a*].
β (b) *Hair* sub Tropico Cancri jacet.
γ (c) *Zuenziga* isti versus Septentrionem finitima regio in medio arenarum lacum habet.
δ (d) *Zanhaga* [*b*] maris Atlantici litus attingit, ac in eo à Badagor usque ad promontorium, quod vulgò appellatur *C.Blanco*, porrigitur. Ejus incolæ os nunquam detegunt, nisi cibi sumendi gratia. Ad Zanhagam pertinet (e) *Tegazza* regio, in qua sal candidus ex terræ cavernis erutus, Tombutum per camelos deportatur. Mercatores Fessani per deserta ista Tombutum proficiscentes aquam secum in utribus ferunt; sæpe enim in quinquaginta & plurium milliarium itinere nulli reperiuntur fontes, quibus uti queant iter facientes. In tabulis notantur *Azabad* & *Araoan* putei.
ε (f) *Targa*, regnum inter Zuenzigam, Hair & Lemptam interjacet; ipsa urbs *Targa* sub *Tropico* Cancri ferè posita ad lacum sita est. Regnum hoc aëre gaudet temperato, & pascuis lætis [*c*].
ζ (g) *Berdoa* regnum inter Lemptam & Gaogam sub Cancri Tropico est.
η (h) *Gaoga* à Berdoa versus Ortum ac Nilum se extendit; regnum satis amplum est, incolas habens omnino rudes, qui nudi incedunt.

HEKELII.

[*a*] Ideoque hoc Desertum, utpote valdè aridum, iis Mercatoribus est periculosissimum, qui à *Constantina* ad *Nigritarum* Terras iter suscipiunt.
[*b*] S. *Zanaga*.
[*c*] Idcirco istic Aqua copiosè satis invenitur.

BUNO-

(a) Lempta. (b) Hair. (c) Zuenziga. (d) Zanhaga. (e) Tegazza. (f) Targa. (g) Berdoa. (h) Gaoga.

(1) *Jacet intra grad. 5 & 61, long. 22, & 32 lat. Bor. Cœlum calidissimum & saluberrimum. Solum arenosum, sterile, perparum in multis locis habitatum, alibi tamen fœcundius dactylorum, quos & Camelos cum frugibus quarum hic magna penuria, Incolæ soliti sunt permutare. Multum etiam marmoris hic invenitur. Incolæ sunt agrestes, inofficiosi, stupidi, intemperantes, & prædones.*

SARRA desertum (1).

Sarra desertum.

II. Continuatur huic regioni versus Meridiem ϑ *Sarra* desertum, cujus longitudo à regno *Gaoga* ad regnum *Gualata* extenditur. 1

NIGRITÆ. (2)

Nigritarum Regna.

III. Inde *Nigritarum* ampla est regio, ad utramque *Nigri* amnis ripam: *longitudo* ejus porrigitur à Nilo & Meroë Insula, usque ad Nigri ostia & Oceanum. Regna in ea sunt hæc, ab urbibus denominata: ι *Gualata*, κ *Hoden*, λ *Genahoa*, μ *Senega*, ν *Tombutu*, ξ *Melli*, *Bitonin*, ο *Guinea*, *Temian*, π *Dauma*, ϛ *Cano*,

BUNONIS.

ϑ (a) *Sarra*, significat *desertum*; est enim regio illa satis deserta ac parum culta, continetque maximam partem Libyæ interioris, à Numidia versus Austrum jacens, inter Biledulgerit, Nigrum fl. Borno & Gualata.

ι (b) *Gualata* regnum in partibus Africæ occidentalibus est, regio auri ditissima; conterminos habet Azzaneghos, qui sub pellibus vivunt [*d*].

κ (c) *Hoden* à Gualata versus Meridiem est.

λ (d) *Genahoa* à promontorio Blanco ad Senegam fl. extenditur. Tractus vero iste ad mare vulgo nautis vocatur (e) *Costa de Anderotte*; ubi Castellum (f) *Arguin*, & in medio regionis (g) *Canuja*.

μ Quæ Nigri fluv. continetur ostiis regio, (h) *Senega* [*e*] appellatur; ibi (i) *promontorium Viride*; nunc *Capo Verde*. Color maris, quod est inter hoc promontorium & Hesperides seu Insulas Salis, viridis apparet, qui tamen ipsius non est; sed herbæ cujusdam exiguorum foliorum, similis nasturtio aquatico. Belgæ vocant *Klein Petersilie*, Lusitani *Sargasso*. Hujus herbæ folia implicata sibi adeo dense & continuo tractu incumbunt Oceano hujus loci, ut ipsa aqua ægrè conspiciatur, & nautæ eminus Oceanum hunc cernentes putent Insulam, & terras virides esse; neque penetrare possunt per herbæ hujus tricas, nisi mediocri saltem vento adjuventur. Baccas herba fert parvas non absimiles nostris ribesiis, sed insipidas & inanes intus. Ex Oceani fundo herbas istas exsurgere non est verisimile: quoniam magna ibidem est maris profunditas. *Varen. Geogr. Gen. P. Abs. l. 1. c. 13. prop. 16.* Sed Niger fl. herbas illas secum devolvere videtur.

ν In (k) *Tombutu* seu Tombuto Rex inter potentissimos habetur, qui tria millia equitum, & complures pedites quotidie habet circa se expeditos, eique alii Reges parent [*f*].

ξ (l) *Melli* metropolis sexies mille [*g*] dicitur habere domos ac familias. Incolæ utuntur cochleis monetæ loco.

ο (m) *Guinea* præcipuum Nigritarum regnum est, incolis *Ginni* dictum, auro, oryza, pecoribus, elephantibus ac simiis abundans. Monetæ loco incolæ utuntur auro non signato. Sub dio aut in casis degunt, nullas habentes urbes. Promontorium ejus sive mons, ad mare (n) *Sierra Leona*, id est, rupes Leonis, vocatur; unde fremitus ac veluti tonitrua audiuntur. Portugallenses ibi castellum (o) *Minam* exstruxerunt. In maris litore aurea reperitur arena, unde tractus iste Belgis dicitur *goud kuste*, id est, *Aureum Litus*, ad quod *Capo Corso*; ipsaque *Guinea Aurea*. Sunt verò incolæ luxuriosi. Furtum in peregrinos commissum capitali punitur pœna. In corporibus eorum immensæ longitudinis nascuntur vermes, quos apprehensos per cutim extrahunt. Cæterùm in illo Africæ litore regna, Regumque Sedes memorantur, *Fetu*, *Sabou*, *Fantain*, *Accara*, *Ardra*.

π (p) *Dauma* regnum Guineæ versus Septentrionem conterminum est.

HEKELII.

[*d*] Incolæ nigerrimi sunt, exterorum amantissimi; tamen miserrimam vitam ducentes. Nam nulla apud eos est administratio, neque ulli nobiles, aut Judices.

[*e*] Seu *Sanaga* vel *Canaga*.

[*f*] Hæc Urbs Regia omnes Domus habet ex cretâ & stramine compactas; præter unum Templum elegantissimum, & Regium Palatium, quæ ex Lapidibus & ex Calce constant.

[*g*] *Maginus* dicit f. 194. fac. a. *plus sex millia*.

REISKII.

1 (q) *Biledulgerit* & *Zara* æque late patet, atque Barbaria maritima; quin ultra Numidiam, priscosque hujus terminos excurrit; tribus aliquando regnis, nunc Principatibus vel Scheichiatibus distincta. Nam provincia heic extat: 1. *Suzensis*, in eaque urbs mediterranea Taradanta, Littorea Bartguessa, Portugallis subdita, & Massa, ubi templum, quod Jonæ Prophetæ in litus illud ejecto, ac è piscis faucibus restituto sacrum Arabes volunt. 2. *Teffetana* inculta

(a) Sarra. (b) Gualata. (c) Hoden. (d) Genahoa. (e) Costa de Anderotte. (f) Arguin. (g) Canuja. (h) Senega. (i) Promontorium viride. (k) Tombutu. (l) Melli. (m) Guinea. (n) Sierra Leona. (o) Mina seu opidum. (p) Dauma. (q) Biledulgerit & Zara.

(1) Extendit se a gradu 4 circiter, ad grad. 53 long. atque ab grad. 13, usque ad grad. 28 lat. Bor. Cœlum torridum est, adeo tamen salubre, ut sanare dicatur qui desperatæ sunt valetudinis, atque ex vicinis regionibus huc commeant; Solum habet adeo arenosum, ut frequenter dicatur mare arenaceum; locustis etiam maxime infestatur; complures nutrit camelos, qui maximæ sunt regionis hujus divitiæ. Incolæ habentur patientes pulveris, solis, operum, inediæ. Pars in urbibus degit, pars bestiarum more vagatur, illa aliquanto moratior, hæc fera, indomita, prædones pessimi.

(2) Diffundit se a gradu circiter 3 ad grad. 45 aut 46 long. Sed longe minus ab Austro in Boream. Ad mare Atlanticum ubi latissima est a grad. 8 lat. bor. ad Tropicum Cancri fere extenditur. Cœlum calidissimum & salubre, solum variat. Habet armenta, pascua, fruges, orizam, linum, gossipium, mel, aromata, frugiferas arbores, inter quas palmæ, ex quibus vinum conficitur. Habet etiam auri, & æris fodinas, nec ebore destituitur. Nigritæ dicuntur robusti, desides, meticulosi, impudici, artium & scientiarum prorsus nescii. Solent non tantum vicinos quos bello ceperunt divendere, ac maleficos, sed & parentes liberos, & mariti uxores.

ρ Cano, σ Cassena, τ Benin, υ Zanfara, φ Guangara, χ Borno, ψ Nubia, ω Biafra, α Medra. 2

Æthiopia Interior, quæ est Abissinorum.

IV. *Interiori β Æthiopiæ* imperat *Abissinorum Rex* qui *Presbyter* sive *Pretiosus Joannes*, vulgò *Prete Gianni*, vocatur, magno, recepto tamen errore; cum is quondam in Asiæ, ut relatum est, regno *Tenduc* regnaverit (1). *Abasenos* populos recenset Stephanus in Arabia; unde verisimile est, eos in Africam trajecto sinu Arabico commigrâsse. Aut sanè in ipsa Africa fuerunt ad sinistrum Arabici sinus latus, ubi Arabiam Troglodyticam suprà memoravimus. Hæc quippe nunc sub Abissinorum Imperio est. Alii tamen ab Arabico vocabulo *Elhabaschi* (sic enim Mauri Principem Abissinorum appellant) vulgò factum opinantur *Abassi*, ac deinde *Abasseni*: quod denique commutatione vocalium in Abissinorum nomen evasit. Clauditur regnum ab Ortu Arabico sinu & regionibus *Ajana* ac *Zangebara*; a Meridie *Monomotapa*; ab Occasu *Congo* & *Medar* regnis; à Septentrione *Nubia* & Ægypto. Longum est ab Ægypto ad *Monomotapa* usque mill. IↃLXXX. Latum inter fauces Arabici sinus & Nigrum fluvium mill. CCCCI.

Æthiopia Interior, quæ est Abissinorum.

Æthiopiæ termini & magnitudo.

V. Di-

culta, & urbe cognomine frequens, sed sterilis. 3. *Dara* urbibus quinque, oppidis & pagis cultior. 4. *Segelmesse* urbem cognominem vicosque paucos complectitur, tota bestiis nocentissimis & veneficiis infesta. 5. *Tegoraima & Biledulgerid specialiter dicta*, urbibus quinque, ac ruderibus templi Jovis Hammonis clarior. Zara sive Sara regio desertis, feris, arenisque horrida, & Scheichiis subjecta: Ibi eremos quinque *Zenbagam, Zuenzigam, Tergam, Lemptam & Bardoan* numerant.

BUNONIS.

ρ (a) *Cano* regnum huic iterum ad Septentrionem adjacet: in eo est (b) lacus *Guarda*. Rex hic tributum pendit Regi in Tombutu. A Cano versus Occasum est (c) *Agades regio* cum urbe cognomine; in qua magna colligitur mannæ copia. Et hæc regio tributaria est Regi in Tombutu.

σ (d) *Cassena* a Cano versus Ortum jacet.

τ (e) *Benin*, Guineæ ad Ortum objacens à Meridie habet mare, cujus litus hic vulgò Belgis appellatur, *Kust van Benin*. Rex illius à subditis adoratur ac pro Deo coli dicitur, sed magis civili cultu.

υ (f) *Zanfara* desertum & regnum à Benin versus Septentrionem est.

φ (g) *Guangara* ad Septentrionem objacet regno Zanfaræ, ad urbem Guangaram magna invenitur auri copia. Regi ejus quotidie apparent 600 millia sagittariorum, & 500 equites.

χ (h) *Borno* regnum id esse videtur, quod olim incoluerunt *Garamantes*, unde opido & fluvio nomen, quæ hodieque *Garama* vocantur, reliquum esse censetur: Garamantum Regem olim ducenti canes ab exilio reduxerunt præliati adversus resistentes, *Solin. c.* 25. Regnum illud hodie longitudinem habere traditur 200 Mill. Germ. (i) Lacus *Borno*, & (k) *Chelonides paludes* in eo sunt.

ψ (l) *Nubia* ad Nilum usque per 225 milliaria German. extenditur. Ejus incolæ [*b*] quondam fuerunt Christiani: hodie verò [*i*] adorant Solem, Lunam, Stellas, ipsamque Terram, quippe quæ fruges proferat [*k*].

ω (m) *Biafra* regno Benin objacet ad Ortum; sicut

α *Medra* inde ulteriùs Biafra, in quo *Niger* lacus.

β (n) Æthiopia duplex est, *Superior* seu Interior quæ Abissinorum est, & *Inferior* seu Exterior, quæ à Superiori per montes Lunæ ex parte distinguitur. (o) *Bello* regnum ad dextras Nili ripas est, ad quod ab aliis referuntur *Dafila* & *Ganfila*.

HEKELII.

[*b*] *Nubæ* dicti.

[*i*] Ab *Ebræis* & *Mahumetanis* seducti.

[*k*] Cæterùm vitam ducunt miserrimam, *Agriculturam* inprimis exercentes.

REISKII.

2 (p) *Nigritæ*, Ptolemæo Νιγρῖται, Stephano Νιγρῆτες,

(a) Cano. (b) Guarda lacus. (c) Agades regio. (d) Cassena. (e) Benin. (f) Zanfara. (g) Guangara. (h) Borno. (i) Borno lacus. (k) Chelonides paludes. (l) Nubia. (m) Biafra. (n) Æthiopia Superior & Inferior. (o) Bello. (p) Nigritæ.

(1) *Nam ita se res habet: Regnavit in ultimis Asiæ finibus annis abhinc fere quingentis, Rex Christianus, Nestorii imbutus principiis, dictus Juhanna, item Ung-Chan, & Persico sermone Padesha Præstigiani*, i. e. *Rex Apostolicus sive Orthodoxus, quo nomine ab Armenis seu Nestorianis suis insignitus est, origine non Æthiops aut Abissinus, nec profugus, venit in Æthiopiam. A Præstigiani regis hujus cognomento ortum, multi arbitrantur, nomen Presbyteri Johannis, quod dein per Europam celeberrimum evasit. Nam nunciabat fama hunc Presbyterum Imperatorem potentissimum esse, & Christianæ Religioni addictum, ubi tamen terrarum degerit ignorabatur. Cum itaque Petrus Covillanius legatus Johannis secundi regis Lusitaniæ ad Johannem Presbyterum, intellexisset in India Asiatica Principem esse in Æthiopia sub Ægypto, Christianum & præpotentem, ipsum adiit, in quem quando multa, quæ de illo rumor per Europam sparserat, apte observabat quadrare, eundemque ab Orientis Mercatoribus dici Persica lingua Prester-Chan*, i. e. *Principem Mancipiorum, atque a suis* Gian Belul-Gian, *i. e. gemmam pretiosam, &* Giam Regem *potentem, persuasit sibi hunc Principem omnino Presbyterum Johannem esse cujus investigandi gratia regis sui jussu iter susceperat. Hic igitur primus est qui Imperatorem Abyssinorum Presbyterum Johannem vocavit.*

Divisio in varia regna.

V. Dividitur in compluria regna sive provincias: quarum nomina sunt, γ *Dafila*, δ *Barnagasso*, ε *Dangali*, ζ *Dobas*, η *Trigemahon*, ϑ *Ambiancantiva*, ι *Vangue*, κ *Bagamidri*, λ *Beleguanze*, μ *Angote*, ν *Balli*, ξ *Fatigar*, ο *Olabi*, π *Baru*, ρ *Gemen*, σ *Fungi*, τ *Tirut*, υ *Esabela*, φ *Malemba* (1). Urbes in universo Imperio

γρῆτες, à Nigri aut Nigritæ fluvio nomen, origines à Chuso Chami filio quin trahant, nec Nubiensis, nec Leo Africanus Geographi dubitârunt. Hi vero sicut in varias gentes sic in regna scinduntur varia, & crebris exposita mutationibus. Regna ex omnibus tria nunc eminent: 1. (a) *Tombuto*. 2. (b) *Borno*. 3. (c) *Gaoga*: Quibus pleraque aut beneficio aut tributo, aut nexu alio devincta. (d) *Nubia* tota unico regi subest, in castris perpetuis aut tentoriis versanti: Urbes heic duæ omnibus præstant, *Nubia* nimirum & *Dencala*: Templa vero 150 supersunt in iisque christianæ fidei documenta, Jesu, Mariæ Sanctorumque Virorum imagines: nunc vero ibi religio Muhamedana & inter barbaros ethnica viget. (e) *Guinea*, cui littus aureum Belgæ attribuunt (*Goldkuste*) suis aut regulis, aut Christianis Magistratibus per colonias subest. Belgæ *Castellum S. Georgii aut* (f) *de la Mine* (ab mineris auri proximis ita dictum) ex A. 1637 tuentur, Portugallis, qui seculo superiori tenuerant, ademtum; Iidem quoque duo munimenta (g) *Nassoviense ac S. Andreæ* ab suis ibi structa possident; Amplius (h) *Arguin* castellum minoremque Insulam (i) *Gorée* suis propugnaculis firmatam; quam Angli A. 1663 expugnarunt, à Belgis denuo captam. (k) *Benin* cum urbe cognomine Regi ethnico subest: (l) *Feru* suo Regi subdita colonias recepit Danicas, & cum iis munimentum aliquod. Vid. Mulleri Descript. Afric. Fetu. Regiones Oceano Atlantico vicinas *Zanhagam*, *Gualatam* & *Gouboam* prætereo, addoque tractum *Mellensem*, Belgis *die Gronkuste*.

BUNONIS.

γ (m) *Dafila*; & (n) *Ganfila*.

δ (o) *Barnagasso* [l] regnum sinu Arabico & Nilo [m] clauditur; in cujus primaria urbe (p) *Barva* Ptolemæi (q) *Coloa*, Regis degit vicarius [n], qui Dafilam & Gamfilam urbes & regiones ad Nilum, *Meroën* quoque sive *Guequerren* insl. tenet: & tributum Abissinorum Imperatori non solùm pendit, sed etiam præfecto Turcico, qui in urbe (r) *Suaquen*, ad sinum Arabicum residet [o].

ε (s) *Dangali* regnum ad sinum Arabicum pertingens tenent Mahumedani, infensissimi Abissinorum hostes [p].

ζ Huic vicinum est (t) *Dobas* regnum; in quo nemini licet uxorem ducere, nisi qui 12 Christianos occiderit [q].

η (u) *Trigemahon* [r] qui possidet, Abissinorum Regi tributum pendit, sub ejusdem regimine quoque est (x) *Tigrai* regnum inter sinistras Nili ripas & Nigrum lacum; in quo *Cassuma* regia Reginæ Austri ponitur; Ptolemæo *Auxuma*. Alii tamen Reginam illam ex Meroë insula venisse aiunt.

ϑ (y) *Ambiancantiva* ad idem Nili latus est, Tigrai regno versus Septentrionem objacens.

ι (z) *Vangue* regnum verò Tigrai regno ad Austrum conterminum est.

κ (aa) *Bagamidri* ad alterum Nili latus è regione Ambiancantivæ ponitur, argenti fodinis dives.

λ (bb) *Beleguanze*, Bagamidri regno versus Ortum obtenditur.

μ (cc) *Angote* ad Tagazam fluv. qui Ptolemæo *Astaboras*, jacet. Ejus incolæ spatio 24 horarum semel tantùm saturantur, idque noctu [s], loco pecuniæ utuntur globulis ex ferro & sale fossili [t].

ν (dd) *Balli* regnum inde versus Ortum est.

ξ (ee) *Fatigar* à regno Angote versus Ortum jacens lacum habet, qui ambitu suo 3 milliaria continet German. [u].

ο (ff) *Olabi* verò regno *Fatigar* ad Occasum ponitur.

π (gg) *Baru* regnum Fatigar habet ad Septentrionem.

ρ (hh) *Gemen* ultra Æquatorem, ad paludis Nili Orientalis lacus, quod Ortum respicit, extenditur.

σ (ii) *Fungi* regnum inter utrumque Nili lacum est. Huic regno finitimi sunt (kk) *Casates* Christianorum hostes. Huc etiam à nonnullis collocantur (ll) *Amazones*.

τ (mm) *Tirut* sub montibus Lunæ est, sicut &

υ (nn) *Gasabela*.

φ (oo) *Malemba* quoque montibus Lunæ adjacet, at versus Occasum.

HEKELII.

[l] S. *Barnagassum* ac *Barnagnes*.

[m] Quòd *Ægypto* est vicinum.

[n] BARNAGASSUS nuncupatus.

[o] Regio hæc non solùm Villis & Pagis frequens, sed & Fluviis & Aquis copiosa. Unde & fertilissima.

[p] Ideoque cum ipsis quotidie fermè solent belligerare.

[q] In hâc Regione Vaccæ sunt innumeræ, staturâ & magnitudine reliquas excedentes.

[r] S. vulgò *Tigremaon*.

[s] Ves-

(a) Tombuto. (b) Borno. (c) Gaoga. (d) Nubia. (e) Guinea. (f) Del Mina. (g) Nassov. S. Andreæ. (h) Arguin. (i) Gorée. (k) Benin. (l) Feru. (m) Dafila. (n) Ganfila. (o) Barnagasso. (p) Barva urbs. (q) Coloa. (r) Suaquen. (s) Dangali. (t) Dobas. (u) Trigemahon. (x) Tigrai. (y) Ambiancantiva. (z) Vangue. (aa) Bagamidri. (bb) Beleguanze. (cc) Angote. (dd) Balli. (ee) Fatigar. (ff) Olabi. (gg) Baru. (hh) Gemen. (ii) Fungi. (kk) Casates. (ll) Amazones. (mm) Tirut. (nn) Gasabela. (oo) Malemba.

(1) *Cœlum Abyssinorum quamvis sub Zona torrida jacet, Æstas temperata esse dicitur, qua surgit in montes aut plana est; sed valles sole aduruntur, Quibusdam in partibus petrosa, & omnino sterilis, pars vero campestris & fluminibus propinqua secus se habet, dives frugum, leguminum, herbarum, plantarumque diversi generis, quas innumerabiles Locustæ non raro comedunt. Fert mel, saccharum, ceram, Zinziber, vites, linum, gossipium, omnis generis metalla, sulphur. Nutrit pecudes, & feras & cicures ingenti numero. Abyssini numerosissimi sunt, atri, interque eos aterrimi qui habitant proxime Æquatorem, bonæ indolis, capaces artium, desides, imprudentes, medicinæ imperiti: pannis sericis ditiores, & qui inferioris sortis sunt gossipinis se amiciunt, Ædificia ex stramine & calce seu creta ædificant, carnibus crudis & semicoctis delectantur. Duplice lingua utuntur, altera vulgari, altera quæ Chaldaicæ affinis est, sacris atque Historiis conscribendis destinata. Secundum Gentis traditionem Rex Abyssiniæ ad Salomonem genus refert, per Meleckum filium Solomonis ex Regina Sabæ genitum, unde Judaismum antiquitus habuere. Deinceps Christianismo nomen dederunt, sub auspiciis Reginæ Candacis. Hujus Eunuchus a Philippo Apostolo baptizabatur.*

perio paucæ ſunt : vicis plurimum habitatur, domibus ex creta & ſtramine conſtructis. Rex ipſe (qui albo eſſe colore fertur) ſub tentoriis degit, quorum ſex millia eum ſequuntur. *Amara* arx eſt munitiſſima, in monte χ *Amara* condita ; in qua regis filii ſub validiſſimo præſidio educantur, donec patre defuncto hæres producatur. 3 Amara m.

CAP.

[s] Veſcuntur autem ut plurimùm carne crudâ & ſalſamentis ex felle vaccino compoſitis.

[t] Cæterum hoc Regnum Montibus ac Vallibus eſt refertiſſimum, & ubique Fruges omnis generis ad abundantiam Animaliaque innumera producit.

[u] Hujus Regni Loca campeſtria ſunt, atque *Frumenti*, *Hordei* inprimis aliorumque *Frugum*, feracia. Habet & *multa domeſtica Animalia*.

BUNONIS.

χ (a) *Amara* mons [x] ſub Æquatore eſt. Regna & provinciæ præterea in hac Æthiopia memorantur (b) *Ambian*, (c) *Xoa*, (d) *Damut*, ubi magna effoditur auri copia ; (e) *Zet*, (f) *Bagametro*, (g) *Gojame*, (h) *Nova Quara*. Cæterùm ſunt (i) *Abiſſini* ratione Religionis (k) *Jacobitæ* ; neque Concilii Chalcedonenſis, quod *Jacobi Syri* Eutychiani hæreſin damnavit, in Liturgiis ſuis mentionem faciunt : quum tamen Niceni Conſtantinopolitaniq; meminerint. Patriarcham habent proprium, quem ſua lingua *Abunam*, id eſt, *patrem* vocant [y]. A monachis Abiſſinis Ordinis S. Antonii Hieroſolymis reſidentibus eligitur, & à Patriarcha Alexandrino confirmatur. Ei ſeptimus in Conciliis generalibus aſſignatur locus. Utrumque vero Teſtamentum ſic conjungunt Abiſſini, ut nonnullos ritus Judæorum retineant unà cum ritibus Chriſtianorum. 1. Octavo die *circumcidunt* tam femellas quàm mares. 2. Diem *Saturni* celebrant & diem Dominicum. 3. *Carnibus* animalium, quæ in Vet. Teſt. habentur pro immundis, abſtinent. 4. In Euchariſtia utuntur *pane azymo*, ſemel tamen in anno, id eſt, die Jovis ante feſtum paſchatis : Cæteris diebus adhibent panem fermentatum. 5. Communicant *ſub utraque ſpecie* ſtantes, ad minimùm ſingulis hebdomadis ſemel, tam Clerici, quam Laici : ac non niſi in templo. 6. *Euchariſtia Infantibus* etiam datur ſtatim poſt baptiſmum ; baptizantur autem mares die 40, femellæ die octogeſimo, niſi periculum mortis interveniat. 7. *Unam* duntaxat *in Chriſto* admittunt *naturam & voluntatem* ; ſed abſque permiſtione divinæ & humanæ ſubſtantiæ. 8. Animas hominum per traducem propagari ſtatuunt. 9. *Infantes* ante baptiſmum mortuos ſalvari credunt. 10. Commiſſo peccato ſtatim ad ſacerdotem eunt, & Sacramentum *Euchariſtiæ* accipiunt ; licet id ſingulis diebus ſit faciendum. 11. *Pictas imagines* in Templis habent, non ſculptas. 12. Tria tantum recipiunt *Concilia* generalia priora, rejecto Chalcedonenſi, quod Dioſcorum damnavit. 13. Non *elevant Euchariſtiam*, ſed tegunt : nec poſt communionem ſervant. 14. Obſtinatos peccatores *excommunicare* nemini licet, niſi ſoli Patriarchæ : in ſolos verò homicidas ſtringitur Anathema. 15. Sacerdotes & Inferiores Clerici, adeoque ipſi monachi, ex ſuis vivunt laboribus : nullæ ipſis dantur decimæ ; nec conceditur mendicare. 16. *Epiſcopatus* confert ſolus Rex. 17. Nullam habent *Confirmationem*, neq; *Unctionem extremam*. 18. *Epiſcopis & ſacerdotibus uxores* ducere licet : Verùm ad ſecunda vota tranſire illis non permittitur ſine diſpenſatione Patriarchæ. 19. Diebus Veneris & Sabbathi non *abſtinent carnibus*, quadrageſimâ exceptâ. 20. Singulis annis die Epiphaniorum *rebaptizantur*. Zaga Zabo de Relig. Æthiop. ap. Damian. à Goës Alvaretz. Hiſtor. Æthiop. Thomas à JESU, *Paulus Jovius*.

HEKELII.

[x] Immenſæ Latitudinis ac Altitudinis, ideoque aſcenſu difficilis.

[y] In hujus domo, æque ac Sede regiâ, Vinum licet confici ; cum in cæteris omnibus minimè liceat.

REISKII.

3. Æthiopicas tum nominis tum gentis origines ſupra cap. 6. ſect. 4. conſtituimus. Nunc (l) *Abaſſinas* videbimus aut (m) *Habeſſinas*, nec tamen alias aut diverſas ab iis quas Æthiopiæ tribuimus : *Ultimas nempe a Chamo, hujuſque poſteris, ſed proximas ab Africanis, Ægyptiis, Arabibusque*. Nam Strabone teſte Lib. XVII. *Abaſes*, Ἀβάσεις, vocarunt Ægyptii regiones habitatas magniſque circumdatas deſertis, Stephano Auctore. Abaſſeni, Ἀβασσηνοί, veteres regionem Arabicam, Sabæam ſcilicet tenuerunt : ut vel ideo nomen ex Arabicæ lingua ortum videatur, & voce quidem הבשה *Habbeſcha*, quâ turbam hominum ex multis tribubus collectam Arabes ſignificant : Vid. Caſtelli, Golii, & Joh. Frid. Nicolai, Amici quondam optimi, ſed immaturiùs defuncti Lexicon Harmon. Orient. (n) *Habaſſinia* vero hodierna inter octavum & ſextum decimum circiter gradum latitudinis ſeptentrionalis jacet, nec Æquatorem aut lineam attingit, nec penitus tranſit. Quod quia cùm Cluverio multi Geographi non obſervarunt, in regnis hujus Imperii digerendis atque numerandis valde diſſident. Ludolfus nobiliſſ. Lib. I. c. 3. (o) *triginta recenſuit, & hæc quidem vel majora, vel etiam minora* : Ex majoribus præſtat 1. *Ambara* ob rupes munitiſſimas, quibus regii detinebantur filii, patre adhuc ſuperſtite, ac regiones XXXVI quas continet ; 2. *Bagender*, regnum XIII regionibus amplum, & aquis irriguum ; 3. *Dembeja*, caſtris regiis, & XIV Præfecturis celebrius ; 4. *Sewa*, opulentiſſimum, & oppidis & Monaſteriis frequens ; 5. *Tigre*, Toparcha ſuo Bahr-nagaſh, & Præfecturis XXVII, & regum Axumarum patria illuſtre ; 6. *Gojam* Nili fontibus, & hujus ambitu tanquam Peninſula inſigne ; 7. *Angot* ; 8. *Bizamo* ; 9. *Bugna* ; 10. *Cout*, Luſitanicè *Couch* ; 11. *Damot* ; 12. *Dawaro* ; 13. *Fatagar* ; 14. *Gafat* ; 15. *Gajghe* ; 16. *Gan* vel *Ganhe* ; 17. *Ganz* ; 18. *Geam* : 19. *Gombo* ; 20. *Gouga* ; 21. *Guraghe* ; 22. *Ifat* ; 23. *Samen* ; 24. *Set*, Incolis famoſum ethnicis ; 25. *Shat* ; 26. *Walaka* ; 27. *Wed* ; 28. *Cumbat* regna regulis Chriſtianis ſubdita ; 29. *Enarja* ; 30. *Bali*, quod ſæviſſima Gallanorum natio, Duci ſuo Luwæ ac Phylarchis

 ſubdita

(χ) Amara m. (b) Ambian. (c) Xoa. (d) Damut. (e) Zet. (f) Bagametro. (g) Gojame. (h) Nova Quara. (i) Abiſſini. (k) Jacobitæ. (l) Abaſſeni. (m) Abyſſini. (n) Habaſſiniæ gradus. (o) Regna xxx.

subdita occupavit. Neque hoc solùm, sed plura regna Gallanico & Turcico Dominatui cesserunt; ut Abassinico Imp. (a) *novem adhuc cum provinciis quinque ac Regulis aut Dynastis tributariis* relinquantur. De rebus naturalibus, bellicis, civilibus, & religiosis planissimè Ludolphus nobiliss. item de Regina Sabæ, quam Æthiopes sibi arrogant, exposuit, & obscuritatem sustulit, de qua Becmannus conqueritur. Interim adhuc Abassinos Imp. *Negusanagast Zajtjopia*, h. e. regem & regnum Æthiopiæ vetus titulo profitetur; Arabes hunc prisci *Najaschi*, Persæ Indique *Padeshah*, alii communius *Prester-Chan* nominant; unde id fiat, supra Lib. V. c. 5. annotavimus. Conf. Brerewodum in Scrutin. Relig. & Alex. Ross. de Religion. itemque B. Danhaueri Eccles. Æthiop.

(a) IX Regna.

CAP. X.

Æthiopia Exterior sive Inferior; item Insulæ Africæ adjacentes.

I.

Æthiopia exterior seu inferior.

REliquum Africæ, Æthiopia perhibetur *Exterior* sive *Inferior*; ab Oriente, Meridie & Occidente Oceano perfusa; à Septentrione quasi duobus brachiis Abissinorum Imperium hinc inde complectitur. Regiones, in quas dividitur, sunt, *Congi*, *Monomotapa*, *Zangibar* & *Ajan*. Pleraque maritimorum à Portugalensibus tenentur firmissimis munimentis ac præsidiis. 1

CONGI Regnum. (1)

Congi regnum.

II. α *Congi* regnum (quod aliis *Manicongo*) Oceano Æthiopico perfusum nomen habet à capite suo urbe *Congi*. Incolæ sunt Christiani. Terra ipsa fluminum aquis maximè rigua. Dividitur in provincias sex; quas illi *Mani*, id est, Præfecturas vocant. Sunt autem β *Bamba*, γ *Songo*, δ *Sunda*, ε *Pango*, ζ *Batta*,

BUNONIS.

α (a) *Congi* regnum *versus Ortum* habet regnum Abissinorum, ad *Septentrionem* Nigritas; ad *Occasum* mare Æthiopicum; ad Meridiem est regnum Angola: in litore extenditur à promontorio *S. Catharinæ*, usque ad promontorium, quod ad Terram Altam est, vulgò *C. Ledo* vocatum [a].

β (b) *Bamba* ad mare jacet inter Ambrisum & Choanzam fluvios. Ibi sunt (c) *Lemba*, (d) *Damba* & (e) *Loanda*, ubi portus commodissimus. (f) *Soggi* regulus primus omnium horum Christianam amplexus est fidem.

γ (g) *Songo* est ad (h) *Zaire* fluvium, qui & *Congo* dictus, ex *Zaire* lacu ortus; inter utrasque ripas plerumque latitudinem habet 5 milliarium German. ibi reperiuntur elephantes, simiæ, dracones, tigrides, psittaci, struthiones, &c.

δ (i) *Sunda* jacens à Songo versus Ortum, metallorum dives est.

ε (k) *Pango* olim libera regio, nunc in Congiani Regis tutela est.

HEKELII.

[a] Abundat autem hæc regio mirificè *Herbis*, *Plantis*, *Frugibus* & *Animalibus innumeris*, ut sunt, *Capræ*, *Cervi*, *Damæ*, *Capri*, *Cuniculi*, *Lepores*, *Feles*, qui Zibethum efficiunt, & *Struthii*. Isthic etiam sunt *Tigres*, *Crocodili*, *Bubali*, *Asini Sylvestres*, & *Elephanti*. Sed *Serpentes* quidam tantæ sunt magnitudinis, ut Cervum vorent integrum.

REISKII.

I (l) *Æthiopia* ex situ communi vel *Orientalis* & *Asiatica*, vel *occidentalis* & *Africana* superius habetur; Nunc alia ex situ proprio *interna sive superior*, quæ partes facit mediterraneas, *externaque sive inferior*, nimirum oræ maritimæ vicina. Hæc Portugallis (m) *Caffaria* & *Costa de Caffres* dicitur, ab recepto Caffrarum cognomine, quod incolis attribuunt. (n) *Congo* regnum inter finitima temperatiori climate, ventis, pluviis, multis amnibus, urbibus, opidisque gaudet: Huic (o) *Angola*, (p) *Cacongo*, & (q) *Malemba*, suis regibus subjecta adjacent: Portugalli vero *urbem maritimam S. Pauli*, minorem insulam *Laondam* suo Imperio, sed *Mossagamben* & *Cambanden* præsidio tuentur. (r) *Monomotapa* multos regulos Regi supremo subditos, quatuordecim Caffrarum seu indigenarum genera, & 1200 milliaria longo

(a) Congi limites. (b) Bamba. (c) Lemba. (d) Damba. (e) Loanda. (f) Soggi. (g) Songo. (h) Zaire fl. (i) Sunda. (k) Pango. (l) Æthiopia duplex. (m) Caffaria. (n) Congo. (o) Angola. (p) Cacongo. (q) Malemba. (r) Monomotapa.

(1) *Cœlum fat torridum foret nisi & ventis & pluvia temperaretur, quæ quotidie a mense circiter Aprili ad Septembrem delabitur, cæteris mensibus anni absque pluvia abeuntibus. Solum pingue est; armentis, pecore, avibus omnis generis, frugibus, fructibus, & herbis medicinalibus abundat. Incolæ atri, linteis Gossipinis communiter amicti, & robustissimi. Nummi loco conchis & testis utuntur, artium & disciplinarum ignari. Qui versus mare degunt Christiani sunt, cæteri Idololatræ, furto & impudicitiæ maxime dediti.*

ζ *Batta*, & η *Pemba*. Regia est, *civitas S. Salvatoris*, quæ ante *Banza*.

MONOMOTAPA Regnum. (i)

III. ϑ *Monomotapa* vocabulum significat *Imperatorem*; unde ipsi terræ, cui hic imperat, nomen inditum. Solum est fertile atque amœnum: amnes aurum, sylvæ elephantos magnâ copiâ producunt: Clauditur regnum ab Ortu, Meridie, & Occasu Oceano; à Septentrione regno *Congi*, Abissinorum Imperio, & regione *Zangibar*. *Longitudo* ejus est, inter duo maria Rubrum Æthiopicumque juxta Lunæ montes, mill. Germ. CCCC. *Latitudo* inter Nili fontes & ι promontorium Bonæ Spei milliar. CCC. Caput regni ac sedes regum est *Monomotapa*, ad flumen S. Spiritus. Hinc versus Septentrionem mill. circiter L distat nobile ædificium κ amplum atque antiquum, quadratâ formâ ex ingentibus saxis constructum.

Monomotapa Regnum. Ejus limites & magnitudo.

(i) *Cœli temperati est, & solum profert pascua optima, dives item orizæ, sacchari, eboris, auri; Incolæ atri, hirsuto capillitio, bellicosi, agiles, inquieti, rerum novarum cupidi, nudi fere incedunt. Pars magna olim religionem Pontificiam amplexa est, & Imperator ipse baptizatus fuit, brevi autem interemptis Jesuitis qui ipsis prædicabant ad Paganismum redicre. Potentissimus est illorum Princeps, complures enim Regulos stipendiarios in sua ditione habet. Custoditur fœminarum armatarum satellitio.*

ZAN-

longo complectitur excursu: Sed urbem (a) *Zimbao* regiam, arcemque hujus munitam; portis quatuor multisque conclavibus instructam. (b) *Zanguebar* duplex, alia versus austrum quatuor provincias nostro Cluverio numeratas, alia versus boream *Ayan dicta* totidem regiones cum regnis *Braon*, *Magatoza*, Aden & Adel continet, in quibus vel Muhamedani, vel ethnici degunt. Portugalli vero *Mozanbiquen* firmissimo sibi munimento & præsidio contra Belgicam,(A.1666) oppugnationem adhuc constanter asserunt.

BUNONIS.

ζ (c) *Batta*, veterum *Agasimba*, à Pango versus Meridiem jacet.

η (d) *Pemba* sita est à Batta versus Occasum Solis Brumalem. Cæterùm ad Dandam urbem insula est (e) *Loanda*, ubi magna argenti copia: & aquæ, quæ crescente Oceano dulcescunt, & eodem decrescente in salsuginem convertuntur. Conchis & cochleis, quæ ibidem reperiuntur, Congiani utuntur pecuniæ loco. Porrò ad regnum istud pertinet (f) *Anzicana* regio, cujus incolæ hostes suos devorant, eorumque, sicut & mancipiorum, carnes in macellis publicè vendunt. Eodem etiam pertinet (g) *Loanghi* regio, multos habens elephantes; cujus incolæ [b] circumciduntur. (h) *Angola* regnum [c] metallorum proventu dives, sub Regis Congiani erat Imperio; verum sui hodie perhibetur esse juris [d]: ejus incolæ magis delectantur carnibus caninis, quam bubulis. Hic mancipia empta in Brasiliam portantur, quorum operâ utuntur in parando sacchard. Metropolis ejus est *Cabatza*, ubi Aula Regis.

ϑ Ad *Monomotapæ* Imperium quoque pertinet regnum (i) *Butuæ* seu *Torræ* inter flumina *S. Spirtus* & *Cuamam* situm. Rex in Monomotapa Sebastiani Portugalliæ Regis tempore à *Consalvo Silva* Jesuita ad Christianam perductus erat fidem; sed paulo post defecit, doctoribus suis occisis. Eidem subesse dicuntur (k) *Amazones*, quas ille (l) *Monemugo* vicino hosti opponit.

ι (m) *Bonæ Spei promontorium Vascus de Gama Portugallensis* [e] primus circumnavigavit anno C. 1498, & Calecutum usque pervenit; adeoque iter hoc ad Philippinas & Moluccas insulas patefecit [f]. Ad promontorium hoc portum nuper communiisse traduntur Belgæ. In Oceano haud procul à promontorio *Bonæ Spei*, usque ad Insulas *de Cunba* fluitantes conspiciuntur multi arundinacei frutices insigni crassitie, quibus marinus fucus implicatus est, vel herba *Sargasso*. Nautæ vocant *Trombas*, vocabulo Lusitano, & pro certo signo habent, si ibi versantes conspiciant, quod vel vicini sint promontorio *Bonæ Spei*, vel illud jam superaverint, quum in Indiam iter instituitur. *Varen. Geog. Gen. lib.* 1. c. 13. *prop.* 16. Est verò hoc promontorium navigantibus periculosum ob nubeculas horrendarum tempestatum feraces, *ad Terram de Natal*, & *Caput Bonæ Spei*, ex *Ollo de Boy* ortas. Lusitanis verò frequentiora his in locis contingunt naufragia. Unde, anno 1589, Lusitanus quidam Navarchus, cum ad terram de Natal, & promontorium Bonæ Spei tempestatibus jactaretur, mirari se dixit, cur Deus Lusitanos, qui tamen essent Catholici & boni Christiani, semper ita torqueat ad Caput Bonæ Spei; quum tamen Angli, hæretici, & impii homines, id facilè superent. A. 1651, Hollandi hic exstruxerunt castellum loco commodo & fœcundo; eoque colonias deduxerunt, ut aliquando magna ibidem videatur urbs futura.

κ Ædificium istud in regno Butuæ est, ac (n) *Zimbaos* vocatur.

HEKELII.

[b] *Ebræorum* more.

[c] Populo numerosissimum est.

[d] Tenuit olim commercium cum *Portugallensibus*; sed posteà Bellum sæpe inter ipsos secutum est.

[e] Tempore JOANNIS Portugalliæ Regis.

[f] Supra hoc promontorium jacet planities miræ amœnitatis in Montis vertice, quæ *Tabula Capitis* vocatur. Namque perpetuò absque humano auxilio virescit ac florescit.

(a) Zimbao. (b) Zanguebar. (c) Battà seu Agasimba. (d) Pemba. (e) Loanda ins. (f) Anzicana. (g) Loanghi. (h) Angola. (i) Butuæ seu Torræ Regnum. (k) Amazones. (l) Monomugus. (m) Bonæ Spei prom. (n) Zimbaos.

ZANGIBAR (1) & AIAN.

Zangibar.

IV. Monomotapæ, qua Rubro Mari perfunditur, continuatur λ *Zangibar* regio; cujus partes, μ *Cafares* populi, Monomotapæ proximi, & regna ν *Mozambike*, ξ *Kiloa*, ο *Mombaza* ac π *Melinde*, ab urbibus singulis denominata; quarum *Mozambike*, in insula condita, celeberrimum est Europæis mercatoribus emporium. Sequitur versus Septentrionem juxta litus maris Rubri ρ *Ajan* regio, cujus partes duo regna σ *Del* & τ *Adea*, υ *Magaduzzo*.

INSULÆ ad Africam.

Insulæ ad Africam pertinentes. Menuthias. Cerne seu Madagascar insf.

V. *Insularum ad Africam* terram maxima est in Rubro Mari *Menuthias*, *Cerne* Plinio dicta, nunc vulgo insula φ *Divi Laurentii*, & incolis *Madagascar*.

(1) *In 8 partes dividitur; in Ora Abexia cœlum habet torridum & parum salubre. Solum aquarum indigum & arenosum, & Incolæ sunt Mahumedani. In Ora Ajana fructus habent diversi generis, item pascuorum, pecoris, mellis, ceræ, eboris, elephantum. Aurum etiam ibi reperitur. Incolæ partim nigri, partim albi. In Zanguebaria Propria Aer insalubris, solum humile & paludosum; Oves habent pinguissimas, quarum caudæ super fidem ponderosæ sunt; habent etiam Elephantes quamplurimos, ebur, Aurum & Argentum.*

BUNONIS.

λ (a) *Zangibar* [*g*], *Zanzibar* seu *Zansibar* nomen & appellationem habet ab Insula, quæ inter Pempam & Monsiam insulas littoribus ejus objacet; incolitur ab Æthiopibus Mahumedanis. Portugallenses tamen nonnulla hic tenent loca [*h*].

μ (b) *Cafares* ita dicti sunt; quod sine legibus vivant [*i*]. His vicinum est regnum (c) *Zefala*, inter regna Butuæ & Mozambique, seu inter *Cuamam* & *S. Georgii* fluvios situm, nullas habent urbes munitas. Ann. 1500, Portugallenses Cefalam in insula sitam interceptam munierunt. Aurum & Ebur illi hic mercantur.

ν (d) *Mozambique* regno Cefalæ versus Septentrionem objacet, à vicina insula obtinuit nomen.

ξ (e) *Kiloa* seu *Quiloa* huic iterum versus Septentrionem jacet. Ejus Rex Portugalliæ Regi tributum pendit annuum. Ipsa urbs *Quiloa* [*k*] in insula ad *Quiloam* fl. [*l*] condita est, quam *Franciscus Almaida* Portugalliæ Regis vicarius anno 1509 occupavit.

ο (f) *Mombaza* regnum & urbs in insula est, quæ ambitu suo vix XII milliaria continet. Rex ejus Christianorum infensissimus hostis est. *Franciscus Dalmaidus* urbem istam cepit ac incendit A. C. 1505, ac posteà portum castello muniit.

π (g) *Melinde* porro versus Septentrionem jacet, ad *Quilmancis* fluvium, qui ad Magadoxum fluit, se extendens. Ibi reperiuntur oves, quarum caudæ adeo pingues, ut persæpe 30 & plura contineant pondo [*m*].

ρ Omnis ille terrarum tractus, qui à regno Melinde versus Ortum Solis æstivum ad sinum Arabicum usque porrigitur, (h) *Ajan* dictus, ab Æthiopibus incolitur.

σ (i) *Del* seu *Adel* ad sinum Arabicum pertingit, cujus Rex perpetuo bellum gerit cum Abissinis. Ejus urbs (k) *Zeila* [*n*] ad sinus Arabici ostium emporium celebre est ab Indis quoque frequentatum.

τ (l) *Adea* Regnum Regno Melinde finitimum ab Æthiopibus incolitur, qui Abissinorum Regi tributum pendunt.

υ (m) *Magadoxo* seu *Magadazzo* regnum qui tenet Rex, sedem habet regiam in *Magadoxo* [*o*] munita urbe.

φ Insula illa Ptolemæo (n) *Menuthias* dicta, à Portugallensibus *Insula D. Laurentii* appellata; quod ejus feria detecta esset A. C. 1506. Est verò Angliâ & Scotiâ major, majorq; Italiâ. Domicilia incolarum palis suffulta ad quinque pedes humo elevata sunt, serpentum aliorumque venenatorum animalculorum causâ, quorum ibi magna multitudo. Ad litora hujus insulæ Oceanus ejicit corallia rubra & alba; quæ tanquam frutices sub mari crescunt: Et licet mollia sint in quibusdam locis; in freto isto tamen, quod est inter hanc insulam Africamque, sunt scopuli corallini aquis tecti, navigantibus periculosissimi, quos *Baixas* appellant. Anno 1585, *Ferdinandus de Mendoza* hic in ejusmodi scopulo naufragium fecit. Magnis quoque periculis posteà defuncti sunt Belgæ ad *Baixas de S. Petro*, quibus in locis cum ingentibus cancris ipsis depugnandum fuit. Quare istuc non solent navigare, qui in Indiam tendunt.

HEKELII.

[*g*] *Zanguebar*.

[*h*] Hic totus Terræ tractus humilis est ac paludosus; porrò Nemoribus ac Saltubus occupatus, Fluvisque repletissimus. Unde aërem semper pestilentem habet. Incolæ nigri sunt, Capillis crispis, Idololatriæ dediti, & ad Veneficia & Auguria admodum propensi. Nudi in superiore parte sunt, sed inferiorem pannis diversi coloris & Belluarum pellibus tegunt.

[*i*] Cæterum sunt inimici crudeles omnium Nationum, & Veneficiis ac Auguriis plurimùm navant operam.

[*k*] Magnificis & sumtuosis Domibus *Arabum* more ornata.

[*l*] Quem alii *Coavum*, alii *Tabiva* vocant.

[*m*] Hæc Urbs valdè amœna est, ac omnium rerum, quæ ad victum pertinent, perquam fertilis.

[*n*] Cujus Ager *Mel*, *Ceram*, atque maximam *Olei* quantitatem, quam non ex *Olivis*, sed ex *Zerzelino* colligunt, satis copiosè mittit.

[*o*] Forti, pulchrâ, ac opulentâ.

BUNO-

(a) Zangibar. (b) Cafares. (c) Zefala. (d) Mozambique. (e) Kiloa seu Quiloa. (f) Mombaza. (g) Melinde. (h) Ajan. (i) Del seu Adel. (k) Zeila. (l) Adea. (m) Magadoxo. (n) Menuthias seu D. Laurentii insf.

gascar 2 (1), id est, *Lunæ* insula, felici aromatum proventu dives, longitudine mill. German. CCL. lat. LXXX occupans. At in Atlantico Oceano contra Hesperium promontorium, quod nunc est *Capo Verde*, χ *Hesperides* sunt insulæ duæ; ultraque *Gorgades*, Gorgonum quondam domus: nunc in universum *Islas de C. Verde* Hispanis dicuntur, hoc est insulæ promontorii Viridis. Contra Mauritaniam sunt ⚓ *Fortunatæ*, VII numero, quarum una *Canaria* vocitata, à multitudine canum ingentis magnitudinis, ut auctor est Plinius. Unde universæ Fortunatæ, nunc *Canariæ* dicuntur, Hispaniarum Regi subjectæ. Ultra versus Septentrionem est *Cerne*, nunc ω *Madera* dicta. *Atque hæc est totius Africæ brevis descriptio.* Madera ins. olim Cerne.

CAP.

BUNONIS.

χ Insulæ ad promontorium Viride præcipuæ numerantur X. *Braba* seu Brania, *de Fogo*, *de S. Jacobo*, seu Tiago, *de Majo*, *de bona Vista*, *de Sal*, *de S. Nicola*, *de S. Lucia*, *de S. Vincent*, *de S. Antonio*; ex quibus maxima insula (a) *S. Jacobi* septem milliarium Germ. continet longitudinem. Magna ibi est Salis copia, unde quoque *Insula Salis* vocatur, habetque dulces aquas: ibidemque sunt testudines ingentis magnitudinis. Portugallenses urbem ibi condiderunt, quæ illis (b) *Ribiera grande* vocatur.

⚓ Nomina harum insularum quibus vulgò appellantur, sunt, *Ferro*, *Gomera*, *Tenariffa*, *Gran Canaria*, *Forteventura*, *Lanzarotta*, *de la Palma*. Anno 1334, Ludovicus Cerda insolenti ambitione propter successus aliquandiu prosperos (c) *Fortunæ Princeps* dictus, auspiciis Petri Arragonum Regis insulas hasce infeliciter tentavit. Deinde Biscajenses & Hispalenses A. C. 1393, Henrico III, Castiliæ Rege, eas propius aperuerunt: qui ex Lanzarotta insula Regem & Reginam cum 170 Barbaris captivos in Hispaniam duxerunt. A. C. 1405 Castiliæ Regis auspiciis classis in insulas illas missa est. Inventi sunt in iis Barbari spurcis moribus; quibus ignis usus ignotus. *Lanzarotta*, *Forteventura*, *Gomera* & *Ferro* tum sunt occupatæ. Demum Ferdidandus II, Arragoniæ & Castiliæ Rex, à Didaco Herrera, qui tenebat insulas hasce, XV millibus Ducatorum redemit: qui tamen Gomeram & Ferram sibi retinuit Comitatus titulo. Ferdinandus ille deinde reliquas etiam insulas subegit. Omnium acerrimè *Canaria* restitit, quæ tandem tamen subacta est. Ex quibus *Lanzarotta*, *Ferro* & *Gomera*, suis gubernantur dominis; at reliquæ quatuor sub Hispanorum sunt Imperio. In *Tenariffa* est mons præaltus, *Pico* vulgò dictus, cujus cacumina ad spatium XX milliarium German. cœlo sereno apparent navigantibus. In (d) Palma insula aquæ non sunt; arbor tamen cœlesti rore & perpetuis nebulis irrigua & stillans tantum suppeditat aquæ, quantum hominibus & pecoribus sufficit. Ab hac insula Ptolemæus longitudines locorum numerat; at alii à *Tenariffa* ejusque monte *Pico* maluerunt statuere principium: Alii verò ad *Assores* seu *Flandricas insulas* progressi, in insulis *Corvo* & *Flores* numerandi fecerunt initium.

ω (e) *Madera* à multitudine arborum nomen habet. Porrò in Oceano Æthiopico sub Æquatore est *insula* (f) *D. Thomæ* litori Africæ Occidentali opposita, ita dicta, quod ipsa festo D. Thomæ à Portugallensibus reperta; ferè rotunda est, ejusque diameter 30 milliarium. Portugallenses in ea condiderunt urbem (g) *Pavosam*. Est verò aër istius insulæ insalubris, morbusque in ea vulgaris, qui in corporibus humanis omnem pinguedinem liquefactam in unum locum congerit. Indigenæ ad centesimum ferè annum plerique vivunt; at exteri & peregrini, ultra quinquagesimum annum non progrediuntur. Sacchari, sed non melioris, hic erat uber proventus; qui hodiè desiit, quòd vermes arundinum radices exedunt. Ab hac insula versus Septentrionem jacens (h) *Principis insula*, sacchari proventu celebris, nomen ex eo obtinuit, quod, ubi inventa, reditus ex ea Principi Portugalliæ assignati sunt. (i) *Insula S. Helenæ* ab Æquatore versus Austrum ad 16 ½ grad. Lat. sita incolis destituta, fructibus & animalibus abundat, ideoque in Indiam navigantibus, seu inde redeuntibus gratissima. Angli ante paucos annos in ea castellum exstruxerunt. (k) *Zanzibar* insula, litori Africæ Orientali è regione Mozambique objacens, à Portugallensibus tenetur: Gallinæ ejus insulæ non solum nigras habent pennas; Verùm ipsarum quoque caro, sanguis, adeoque ipsa ossa perhibentur nigra esse. Inter Americam & Hispaniam interjacent (l) *Assores*, *Azores* seu *Acores* insulæ novem, quæ *Flandricæ* dictæ sunt ab inventore Flandro; quarum nomina *S. Maria*, *Formigas*, *S. Michael*, *Tercera*, *del Pico*, ubi mons præaltus, *Fayal*, (m) *Georgio*, *Gratiosa*, *de Flores*, *Corvo*. Ex his præcipua *Tercera*, in qua (n) *Angra* urbs, & castellum *Punta di Brasil*.

REISKII.

2 (o) *Madagascar* incolis Madecase, Lusitanis Insula S. Laurentii, Gallis *Delphinia*, *l' Isle Dauphine* dicta, una inter insulas majores, nunc Gallicis coloniis frequens, & castello Delphinio firmata. Heîc *Dynastæ aut Reguli*, *quos Robandrios* vocant, rerum potiuntur: Sed Lusitani huc navibus provecti portum Ancedi Challion, Angli sinum S. Augustini, & Belgæ sinum Antogilensem subeunt. Majori huic, ex minoribus per Oceanum dispersis ad boream propiores adjacent (p) *Insulæ de Cumoro quinque*; *S. Johannis de Castro*, *Spirito*, *S. Christophoro*, *S. Angveria* & *Magotto*. Ast (q) *Melindæ* regioni propius prisca illa insula Menuthia, si Vossio ad Pompon. credas. Hinc mari rubro vicinior insula (r) *Barbora*, quæ Zeilam urbem muris ædibusque saxeis conspicuam fovet: Sed orienti propior (s) *Ins. Mauritii* ligno ebeno dives, & Belgico fortalitio munita; Sed comminuto hujus ligni

(1) *Jacet intra grad. 11 & 26. lat. merid. & grad. 72. & 81 long. Aer Europæis parum salubris; gignit orizam, gossipium, saccharum, crocum, zinziber, cariophylla, mala aurea, citrea, limonia, melones, legumina varia, mel, ceram, lignum Braziliense, ebenum, santalum albi, flavi & rubri coloris, metalla optimæ notæ; fontibus fluminibusque passim irrigatur. Permultos nutrit Elephantes, Camelos, Cervos, Damas, Boves, Oves, Leones, & Leopardos. Incolæ fere atri sunt, & forma elegantiores quam Æthiopes. In 5 aut 6 regna distribuitur Insula.*

(a) Ins. S. Jacobi. (b) Ribiera grande, urbs. (c) Fortunatæ seu Canariæ ins. (d) Palma ins. (e) Madera ins. (f) D. Thomæ ins. (g) Pavosa urbs. (h) Principis ins. (i) Ins. S. Helenæ. (k) Zanzibar. (l) Assores, seu Flandricæ ins. (m) S. Georgii ins. (n) Angra. (o) Madagascar. (p) Ins. de Cumoro. (q) Melinda. (r) Barbora. (s) Ins. Mauritii.

ligni pretio, tota insula neglecta jacet: Denique (a) *Zocotora* proventu aloës clara. Guineæ propiores numerantur *Ins. de Ferdinando Poo, del Principe, d' Annobon*, & *S. Thomæ*, ubi castellum Pavosa Belgæ præsidio suo munitum possident: *Insulæ Flandricæ* A. —— à Flandris mercatoribus detectæ; (b) Azores ab Milvis, Terceras ab una eaque primaria dicuntur: Hæc Angram urbem Gubernatoris Portugallici & Archiepiscopi sede insignem, castelloque munitam continet; quo Alfonsus, Rex Portugalliæ depositus A. 1668, exul ire jubebatur ibique vitam finiit. (c) *Insulæ S. Helenæ, & ins. Ascensionis* ex Pacto Europæorum vacuæ, nautis Indicis refugium commune præbent; Sed prior ab Anglis A. 1672, mox Belgis, iterum Anglis occupata, & fortalitio munita, communi usui subtrahitur. (d) *Insulæ Salomonis* in mari pacifico sitæ, proximas habent (e) *Latronum* insulas, sive *de las Velas*, in quarum una Magellanus occubuit.

(a) Zocotora. (b) Azores. (c) Inf. S. Helenæ & Ascensionis. (d) Inf. Salomonis. (e) Latronum.

CAP. XI.

Summa Americæ Descriptio.

I.

PErlustrato veteri terrarum Orbe, quæ prima erat continens, cupido nunc est atque cura, in Occidentem, converso navis cursu, novas petere terras, Novumque Orbem, superioribus sæculis planè ignotum, cognoscere. Itaque ex Africa ab Nigri ostiis versus Occidentem brumalem mill. Germ. CCCXXX profectis nova conspicitur terra, priori continenti magnitudine, si non anteferenda, certè æquiparanda. Eadem, si non continentes, sed utriusque insulas respicias, Europæ quam Africæ propior, mill. CC navigatione inter Hyberniam & Canadam intercedente (1).

America veteribus cognita Europæis.

II. Jam *inde antiquissimis temporibus cognitam fuisse Europæis*, ex Platone simul atque Diodoro Siculo probari potest. Apud *Platonem in Timæo* sacerdotes Ægyptii narrant Soloni Atheniensi, qui IↃC circiter annis ante natum Jesum vixit, Insulam fuisse quondam contra fretum Herculeum Africâ simul & Asiâ majorem, nomine *Atlantidem*: Postmodum verò immani terræ motu, ingentiq; unius diei ac noctis illuvione, sub vasto gurgite mersam fuisse, ac inde mare, quod eam insulam ac fretum Gaditanum interjacebat, immeabile & inscrutabile redditum, limo paulatim impediente, quem insula subsidens præbuisset. Et *Diod. lib.* v. tradit, Phœnices vetustissimis inde temporibus, quum extra Columnas Herculis Africæ litora legerent, ingentibus ventorum procellis, ad longinquos in Oceano tractus fuisse abreptos; ac per multos dies vi tempestatis jactatos, tandem ad insulam pervenisse ingentis magnitudinis, in alto Oceani pelago contra Africam Occasum versus jacentem; cujus solum amœnum ac frugi-

Atlantis Insula ingens.

(1) *De Americanorum Origine varie inter Authores disceptatur.* *Sunt qui originem ducunt a dispersione Babylonica, & aiunt Incolas Diluvium & Gigantum Memoriam, ante Europæorum appulsum, non ignorasse.* Lerius *opinatur illos esse Chananæorum Reliquias a Josua expulsas; alii autem malunt* 10 *Tribus ab Assyriis primum abductas hic post varias migrationes sedem fixisse; quidam genus referunt ad Phœnices aut Carthaginenses, rei nauticæ peritissimos, quos constat extra Herculis columnas per Oceanum navigasse; statuunt alii, Tartaros primos in hasce oras appulisse, quia Tartaria antiqui Orbis est regio, Americæ proxima. Potior autem videtur sententia doctissimi* Luytsii, *qui non credit tantam regionem suos Incolas moribus, institutis, lingua valde diversos simul & semel, atque ex eadem regione & modo eodem accepisse, & temeritatis esse arbitratur velle determinare tempus, aut rationem adventus, aut regiones Americæ quas hi aut illi populi occuparunt. Quidni tamen dicere liceat Noahæ posteros qui veterem Orbem penetrarunt, etiam ad Americam pervenisse, seu per Septentrionem, seu rectiori itinere, novo Orbe, tunc forte minus quam hodie secreto a veteri. Edocet enim Experientia nec Insularum nec Continentis faciem, eandem semper manere. Et si mari tantum ad Americam Iter patuerit, quidni a Noemo, Arcæ conditore, discere potuerunt nepotes Artem naves fabricandi & dirigendi? Neque* Luytsio *improbabile videtur subsequentibus seculis, Scythas, Tartaros, Sinenses, aliosque Indiæ populos in Americam transiisse, nam ex navigationibus constat partem ejus quæ Asiam respicit, tempore primi appulsus Europæorum non minus populosam fuisse, quam oppositam, quæ Africæ & Europæ obvertitur. Nec minus probabile, Phœnices Carthaginenses quibus & ventus generalis ex Ortu in Occasum perpetuo fluens, fortassis favere potuit; item Norvegos, Groenlandos, aliosque delatos eo fuisse, aliis aliisque temporibus seu mari, seu terra, seu casu, seu consilio; contingere enim cuique potest, quod cuiquam potest.*

AMERICA
AMERICA SEPTENTRIONALIS
AMERICA MERIDIONALIS
OCEANUS ATLANTICUS
MAR DEL ZUR
MARE PACIFICUM
MEXICANUS SINUS
NOVA FRANCIA
Canadensis
Terra de Labrador
Terra Nova
NOVA HISPANIA
NOVA GRANADA
FLORIDA
VIRGINIA
California
Anian Regnum
TERRA FIRMA
BRASILIA
Amazonum Regio
CHILI
CHICA
PARAGUAIA
Fretum Magellanicum
Terra del Fuego
Rio de la Plata (ie) Argenteus fl.
Hispaniola
Cuba
Jamaica
Bermudes
Azores I.
IESO
IAPAN
Islas de las Velas
Insulæ Velorum
Ladrones et Furum Ins.
ZELANDIA NOVA
Hudsons Bay
John Senex sculp.

frugiferum, & amnibus navigabilibus irriguum, sumtuosisque ædificiis instructum. Hæc sanè insula ex situ ac magnitudine nulla alia esse potest, quàm quæ nunc vulgò dicitur *America*: nec facile de ea neque *Ægyptii Sacerdotes*, neque *Solon*, *qui librum de ea conscripsit*, teste Strabone *lib.* 1. neque *Diodorus*, hæc confingere sive somniare potuerunt; quæ revera ita esse nunc satis compertum habemus. *Auctor* autem *libelli de Mundo*, qui ab aliis Aristoteli, ab aliis Theophrasto adscribitur, versio verò ejus Latina Apulejo, alias, præter hanc nostram, quam Europæ, Africæ & Asiæ nominibus distinximus, tradit esse insulas magnas; antiquissimi illi mortales haud dubiè intellexêre Americam & Magellanicam. Carthaginienses aditu illius insulæ cæteros Europæos prohibuisse, ibidem tradit Diodorus. Quando & qua de causa Pœni eam navigationem intermiserint, ita ut jam inde à Romanorum imperio ad superius usque ævum nihil de iis terris auditum vel annotatum sit, plane incertum est. 1

III. Dicta nunc est tota hæc Continens *America* [a], ab *Americo Vespu-tio Florentino*, qui Emanuëlis Portugalliæ Regis auspiciis a Gadibus Anno CIↃCCCCXCVII profectus, primus ex Europæis (quantum memoria proditum) eam ingressus est. Quanquam hoc prior *Christophorus Columbus Genuensis* An. CIↃCCCCXCII insulas Americæ *Hispaniolam*, *Cubam* & *Jamaïcam* adierit. Post hos frequentes in eam navigarunt Hispani, Galli, Angli; quorum alii aliis inibi regionibus detectis, nomina suâ quique linguę imposuerunt. Mediterraneorum

America unde dicta.

HEKELII.

[a] Hujus extremæ Terræ Partis Descriptionem sub NOVI ORBIS, seu INDIÆ OCCIDENTALIS nomine imprimi curavit *Michael Colinius*, Amstelodami anno 1622, in fol. reg. & quidem autore *Antonio* de *Herrera*, Regiô *Indiarum* & *Castellæ* Historiographô; *Caspare* autem *Barlæo* Metaphraste sat felici. Nota quoque est *Hugonis Grotii* Dissertatio de *Origine* GENTIUM AMERICANAR. in 8. f. ibid. exc. ut & *Urbani Calvetonis* NOVÆ NOVI ORBIS HISTORIÆ, *Genevæ* anno 16—— in 8. edit.

REISKII.

1 (a) Recte Cluverius noster *novum hunc orbem*, *superioribus seculis plane ignotum*, aggreditur, eumque orbi veteri, aut dudum inter antiquos cognito, bene opponit: At dememinit sui, aut à prima sententia recessit, dum *Americam inde ab antiquissimis temporibus inter Europæos cognitam* arbitratur. Quod si enim ulla hujus terræ notitia ex ævo antiquissimo ad Europæos pervenerit, cur Phœnicii, Græci, Romani, & Arabici Scriptores illam nec Geographicis libris, nec certis gradibus definiissent? Atqui non amplius, ubi maxime, orbis cogniti latitudinem, *quam ad gradus meridiani circiter LXXX*, *longitudinem quam ad gradus æquatoris CLXXX* Strabo, Ptolemæus & Plinius extenderunt: Cum tamen hodierna nostri orbis latitudo ad gradum CXLI, longitudo ad gradum CCCLX, imò ulterius progrediatur. Quid? quod veteres *majorem orbis longitudinem* ipsi descripserint, quàm revera fuit: Quippe qui nihil Europæ Asiæque ultra Sarmatiam, nihil Africæ ultra Æquatorem, nihil Indiæ Seres extra Sinasque, nihil extra Fortunatas insulas, & Africana littora compertum habuerunt. Quid? quod *pyxide nautica destituti Oceanum Atlanticum* nec tentare nec superare potuerint: Idque suprà Lib. I. c. 13. planum fecimus, argumentis contrariis examinatis. Ergo quantum ad (b) *Platonicam Atlantida* spectat, illa immani terræ motu & aquis marinis obruta jacet: Cum America superstet integra, nec ullis terræ motibus aut aquosis eluvionibus oppressa fuerit. Kircherus verò Mundi Subterr. Lib. II. c. 13. Atlantidem inter Azores atque Canarias extitisse, hasque insulas minores ex ejus reliquiis superstites conjectat: Huic conjecturæ verisimilitudinem ex nova inducit insula, quæ A. 1638 prope Azores aquis marinis emersisse copiosius ibidem memoratur & legitur. Non dico esse Geographos doctissimos, qui Atlantida cum Varenio Lusitano commentitiam, aut è fabulis prognatam censeant. (c) Diodorus autem Siculus quæ Lib. V. Biblioth. de Phœnicio ultra columnas Herculis excursu, & *magna insula reperta tradit*, hæc ad aliam quamcunque Africano littori vicinam commodius referri queunt. Nautica enim Phœnicum veterumque gentium migratio littoribus inhæsit; quod peripli fere singuli testantur. Nec Diodorus cuncta, quæ retulit, *haberi ea vult pro usquequaque veris, sed satius putat, quomodocunque res priscas nosse, quam eas penitus ignorare*: Ita Vossius Lib. II. de Histor. Græcis, c. II. rectè judicat. (d) *Auctor itaque libelli de Mundo*, qui nec Aristoteles, nec Theophrastus, nec alius è Peripato fuit, probationem causæ huic exiguam addet. De tribus enim orbis partibus, & *insulis præter eas magnis etiam multisque, non de singulari aliqua terra continente*, qualem Americam cognovimus, & ampla satis & magna loquitur. *Interim Phœnices orbem circumnavigasse, non constat*: *Tantum Oceani littora pleraque per partes explorarunt*: Ita gravissimè Bochartus Lib. I. Chan. c. 37. ubi de nautica Eudoxi,

(a) Novus orbis olim ignotus, an cognitus priscis? (b) Atlantis Platonica. (c) Insula Diodori Sic. (d) Auctoris libelli de mundo Ins.

terraneorum cognitio parum certa est; maxime quæ versus Septentrionem. Maritimæ autem oræ Hispanorum armis maxima ex parte subactæ. 2

Occidentalis India.

IV. At eadem terra nonnullis *India Occidentalis* nuncupatur, quia eodem tempore, quo India Orientalis in Asia, hæc etiam detecta fuit; tum quod utriusque incolis similis ac pene eadem vivendi ratio: nudi quippe utrique agunt.

Americæ fines.

Includitur magno undique Oceano; ab *Ortu* Atlantico, qui vulgò *Mar del Nort* dicitur; à *Meridie* Magellanico freto, quo ab Australi terra dispescitur; ab *Occasu* Pacifico mari, vulgò *Mar del Zur*. A *Septentrione* equidem litus Europæi nondum cognitum habent, at Concreto perfundi pelago necesse est; cum ab altera poli parte Asia atque Europa, primæ continentis, sive primæ magnæ insulæ partes, ei objaceant; quæ & ipsæ eodem mari alluuntur.

Magnitudo.

Longitudo ejus summa inter duo freta, *Anian* & Magellanicum, milliar. Germ. CIↃCIↃCCCC. Latitudo α maxima inter promontorium vulgò *C. de Fortuna* juxta fretum *Anian*; & promontorium vulgò *C. de Bertan*, in Nova Francia, mill. CIↃCCC.

Divisio.

Dividitur universa in *Septentrionalem*, quæ & Mexicana, & *Meridionalem*, quæ & Peruviana; exiguo Isthmo alteram ab altera discernente (1) 3.

CAP.

(1) *Diffundit se a grad. circiter 240, ad grad. 349 long. neque minor est ejus latitudo, nam quando a freto tantum Hudsonis initium ducimus, extendit se a grad. circiter 63 lat. bor. usque ad 54 merid. In tractu tamen intermedio, & Austrum versus, plus satis angusta est. Figura ejus clepsammidium non male exprimit. Pars minor Americæ, Zonæ temperatæ meridionali subjacet; pars amplissima Zonæ torridæ & temperatæ Septentrionali. Pars incognita Circulum Arcticum longe supergreditur, quare calor & frigus in diversis partibus diffusissimæ hujus regionis non possunt non esse diversissima.*

Eudoxi, Hannonis, Hamilconis, & Pœnorum omnium excursione differit.

BUNONIS.

α Tanta Latitudo Americæ istis locis in tabulis Geographicis posterioribus non apparet, nec satis explorata est.

REISKII.

2 (a) Hæc orbis novi detecti Gloria Columbo & Vesputio rectè vindicatur, eò quod primi hanc *notitiam cum Europæis communem fecerint*, & in usus traduxerint publicos. Angli quidem ab *Madoceo, filio Gaynech* anno 1170, colonias in Floridam Canadamque ductas in Append. Itinerar. Herberti memorant: Josephus etiam Acosta Navarrenum hominem *Alphonsum Sambez de Huelva* & *Aldretem* Hispanum & *Gareilam Vegam* laudat, qui has terras primi lustrarint, & Columbo tum in Madera insula versanti aperuerint: Columbus Genuensis tamen lustratas denique publicavit, & inventor ipse petiit; sed Amer. Vesputius Florentinus terræ continenti amplissimæ inventæ nomen addidit. (b) Nam *India Occidentalis opposita Orientali* improprie ϗ ἀκύρως dicitur, utut à Columbo ita dictam Jo. de Laët in Descript. Indiæ Occident. velit. Latitudo hujus à terra del Fuego & Freto Magellanico ad polum Arcticum producta, terminis finitur dubiis; nec longitudo inter Capo blanco & Capo S. Augustini certis gradibus aut milliaribus continetur. Immò *utraque America est paulo angustior* & latitudinis, quam vulgò existimant, minoris: Neque *novam Albionem, neque regnum vel Anian vel Quivira cum freto Anian* nemo fuit aut superiore aut nostro seculo, qui vel adiisse, vel eminus conspexisse talia sese affirmet.

3 (c) Ordo ad statum Americæ Politicum nos vocat: Sed nulla heîc imperia, regna plura, eademque aut majora videbimus aut minora; Respublicas vero liberas olim & adhuc hodieque nullas. (d) Americani quidem veteres *aut monarchicum regiumque, aut multis regulis & principibus commune* regimen tenuisse leguntur: illud in regnis maximè duobus florentissimis, Peru atque Mexico; Hoc in cæteris regionibus potissimum insulisque. (e) Hodierni tamen quotquot in orbe novo supersunt incolæ, illi Europæis regibus ut plurimum aut Rebuspublicis subsunt, præter barbaros agrestesque homines in terris aut incognitis aut incultis, Chilensem quoque Chicanamque, montanam provinciam, quæ sui juris utraque manet. Rex (f) Hispaniæ vasto imperio cultissimas terras, amplissima regna eademque multa, & plures insulas coërcet; Immò singulari jure, facta scilicet Romani Pontificis anno 1493, inter Castilianos & Portugallicos reges divisione ac donatione nititur. *Sed nationes Europææ cæteræ jus illud repudiant*, sibique terras aut incultas & novas subjiciunt, aut cultiores ipsis etiam Hispanis bello eripiunt. Sic (g) *Portugalli, Belgæ, Franci, Angli, Sueci, Danique* multas colonias induxerunt, & inductas urbibus aut vicis munimentis aut propugnaculis tuentur. Rex autem Hispaniæ regnis cunctis & provinciis *duos proreges* præficit, iisque senatum adjungit regium, magnâ auctoritate præditum: Ecclesiis Christianis *quinque Archiepiscopatus & triginta Episcopatus* imposuit, multaque amplius cœnobia monachorum & monialium, itemque collegia & societates varias intrusit. Plura de statu Hispanico notanda singulas ad provincias revocabo.

BUNO-

(a) Primi hujus orbis inventores. (b) India Occidentalis. (c) Status Americæ politicus. (d) Vetus. (e) Hodiernus. (f) Hispanicus. (g) Multiplex.

CAP. XII.

America Septentrionalis sive Mexicana. [1]

I.

America Septentrionalis quibusdam *Mexicana* appellatur, à principe totius urbe *Mexico*. *Longitudo* ejus est inter fretum *Anian* & Isthmum, quo meridionalis ei annectitur, milliar. CIↃ IↃ. *Latitudo* eadem quæ universæ. Dimidia ejus pars versus Occidentem æstivum sita, introrsus planè incognita etiam nunc jacet, nec quicquam, præter litora, in ea detectum. α Quin & totum Boreale universæ Americæ latus, in quantum versus polum extendatur, prorsus latet. Altera verò pars in regiones dividitur complures, quarum nomina sunt, *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Nova Hispania*, *Nova Granata*, *California*; & in Occidentali latere ad fretum *Anian* duo Regna, *Quivira* & *Anian*, unde freto cognomen.

Americæ Septentrionalis magnitudo.

CANADA. (1)

II. *Canada* β à fluvio cognomine dicta, γ insula an pars continentis, parum adhuc constat. Quantum ejus cognitum est, dividitur in δ *Estotilandiam*, ε *Cortereal*em, ζ *Terram Laboratoris* & *insulas* adjacentes, ingentis magnitudinis, quarum

BUNONIS.

α Ingentes à navigantibus in Americæ partibus Septentrionalibus reperti sunt sinus: ex reciprocatione & motu fluctuum collegerunt nautæ periti, mare illud esse pervium, per quod ad mare pacificum perveniri queat. America igitur à Groenlandia & cæteris terris Septentrionalibus fuerit secreta. *Vid. sup. Lib.* 1. *c.* 13.

β (a) Fluvius iste à *D. Laurentio* quoque appellatur; *Fretumque* 3 *fratrum* dicitur.

γ Hondius terram hanc, ut insulam, in Tabula sua generali depingit.

δ (b) *Estotilandiam* [*a*] istis in Americæ partibus nullam esse, certissimis constat argumentis; nec in vicino mari unquam existit insula *Frieslandia* [*b*].

ε (c) *Corterealis*, à Caspare Cortereal, qui eam terram anno 1500 detexit, appellata, D. Laurentii sinui adjacet.

ζ (d) *Terra Laboratoris* inter duas istas interjacet [*c*]. Nullis partibus America Europæ propior est quam his; distat enim hic ab eadem 250 milliar. German. Incolæ terrarum [*d*] vestiuntur pellibus, & utuntur navigiis ex corio factis: sicuti Groenlandii.

HEKELII.

[*a*] S. *Estotilant*.

[*b*] *Maginus* loc. cit. fol. 282. fac. b. dicit, quòd *Estotilandia* prima omnium hujus Novi Orbis detecta fuerit Anno MCCCXC ab *Antonio Zeno*, Patricio *Veneto*, sub *Zichmi* Regis auspiciis.

[*c*] Et propterea non eadem est, uti nonnulli autumant, cum *Cortereali*.

[*d*] Proceri quippe & optimè dispositi.

REISKII.

1. Hæc Americæ divisio ab situ & Isthmo Panama, non ab linea æquinoctiali proficiscitur. (e) *Panama*

Hhh

(a) Canada seu fluv. D. Laurentii. (b) Estotilandia. (c) Cortealis. (d) Terra Laboratoris. (e) Panama Isthmus.

(1) *De terminis hujus regionis variant Authores. Limitatur a Borea terræ Arctica, ab Occasu limites non satis innotescunt. Certum est longe in hanc plagam excurrere versus Novum Regnum Mexicanum; ab Austro limitatur Florida, ab Ortu mari Virginiæ, Novæ Franciæ, & sinu Sancti Laurentii. Subest partim Indigenis, partim Francis, partim Anglis. Calor & Frigus in tam ampla regione multum variant. In Ditione Gallica, Autumno & Hyeme sæpius ningit, & quia Terram Sylvæ obtegunt, non possunt obliquiores Solis radii sufficienter nivem resolvere, unde frigus satis intensum. Æstas calidissima & serena, at interdum procellis perturbata. Fulmen Sylvas inflammando diutinum nonnunquam Incendium excitat. Ejusdem fere latitudinis est cum Francia Veteri. Habet Canada montes, rupes, paludes, lacus, flumina, prata, glebas præpingues, tabacum, ericam, Lithanthraces, argentum & plura metalla. In Sylvis degunt Alcæ, Ursi, Lynces, Histrices, Vulpes, Mustelæ, Angues, Cuniculi. Habent etiam Aves diversi generis, inter quas, Aquilas, Falcones & Vultures. Fluvii, Lacus & Maria piscosissimi. In illis & Fibri & Lutræ occurrunt, atque in his marini Lupi, Boves, Porci, Canes, Cancri, Delphini, Testudines, Ostrea. Canadenses sunt feri, Macrobii, Idololatræ. Casas habitant, quas frequenter immutant. Hyeme pictis animalium pellibus se amiciunt. Faciem variis coloribus depingunt; Sunt Polygami, Tabaco, Vino adusto, Venatui, Piscatui & Aucupio dediti. Nuper detecta est ingens Regio a Domino* de la Salle, *in Occasum & Austrum vergens a Canada, cui nomen Lovisaniæ imponitur. Multum fœcunditate & amœnitate Canadam superat.*

quarum præcipuæ, *Golosme*, *Beauparis*, *Mont de Lions*, & *Terra nova*, eadem & *n* *Terra de Baccalaos* dicta, ob ingentem hujusmodi piscium in ejus pelago multitudinem, qui etiam naves transeuntes retardent. Solum Canadæ quantumvis acerrimis frigoribus obnoxium, eximiè tamen fertile, aurique metallis dives. Incolæ satis ingeniosi & artium mechanicarum peritissimi, pellibus amicti degunt; cæterum Galliarum regis imperio subjecti.

NOVA FRANCIA.

Nova Francia.

III. *Nova Francia* à Gallis, Regis Francisci I auspiciis, detecta, *ϑ* præter raras segetes & legumina quædam, omnium rerum inops, à feris ac quibusdam in locis anthropophagis, in universum idololatricis gentibus incolitur. Pars tamen ejus, quæ ad mare accedit, *ι* *Norumbega* ab urbe cognomine dicta, cœlo potitur salubri soloque fœcundo.

VIRGINIA. (1)

(1) *Fallitur* Cluverius; *nam Solum Virginianum Anglicum fœcunditate exæquat, optimæ notæ Tabaco, diversi generis leguminibus, sylvis, frugiferis arboribus, pecoribus, avibus, piscibus, inter quos halæces eximiæ magnitudinis, abundat. Incolas* 70000 *numerat, quorum* 10000 *militiæ ascripti sunt. In* 50 *Parœcias dispertitur.*

IV. Novæ Franciæ jungitur *κ* *Virginia*; quæ à vico maritimo ejusdem vocabuli; vel, ut alii, à Rege Viguina; vel à Regina *Angliæ Elisabetha*, cujus auspi-

nama enim *Isthmus* ferè medius est, quo tota cohæret America, viamque mercibus convehendis commodissimam præbet. Hispani arduam hujus perfossionem, & maris utriusque conjunctionem agitârunt animo, ut labori ad merces exportandas & sumtibus parceretur: Sed nullus eventus tanto respondit proposito vel operi. Nec eadem huc usque series aut ratio tenetur in regionibus Americæ utriusque singulis enumerandis, sive libros sive tabulas perlustremus Geographicas: Nos Cluverium secuturi, quæ desunt, supplebimus. (a) *Canada* nec metallis, nec auro, seu feris, avibus piscibusque dives, A. 1663 motu terræ gravissimo labefactata; nomen primo inventori debuit; suoque nunc ambitu 1° *Novam Franciam*; 2° *Angliam novam*, 3° *Belgium*; 4° *Daniam*; 5° *Sueciam novam*; 6° *Terram di Labrator sive Cortealem* continet. Indigenæ hujus adhuc barbari & inculti, nationibus linguisque diversi, & Sagamis vel Senioribus subjecti, alii adhuc incerta sede vagi, alii per vicos & tuguria sparsi habitant. Galli Gubernatorem sive Proregem ac Episcopum ex A. 1604, in (b) *nova Francia*, sed Quebecum A. 1608, urbem veterem novamque cum castello rupibus imposito, multaque per colonias propugnacula, portusque in Accadia duos constituerunt. (c) *Novum Belgium* ex A. 1665 Anglis subditum novo Eboraco & munimento Albaniæ clara: Sed (d) *Anglia nova* vicis pluribus urbibusque quatuor, inter quas Neuf Haure, Parlamenti publica sedes; Boston, & nova, quæ Academiam fovet, Cantabrigia præ cunctis eminent. Regiones cæteræ obscuris ex initiis per novas, quæ sequentur, colonias emergunt. Insulæ heic multæ; sed omnium maxima (e) *Terre Neuf* à Gallis A. 1505 reperta nomen adsumsit, multisq; quidem portubus, feris, sylvis & animantibus, sed paucis incolis referta. (f) *Virginia* ex A. 1584 Anglorum dominio subest, terra salubri aëre ac proventu frugum vario felix, sed incolis horumque idolis horrida: Urbs Zamestoum munitionibus firma. Heic insulæ (g) *Bermudes* Anglis iisdem subditæ, frumento, messe duplici, moris, serico, cedris singularibus, balænis & multis piscium generibus famosæ, quarum descriptio topographica Londini & Amstelodami A. 1672 prodiit.

BUNONIS.

n (h) *Terra de Baccalaos* à Sebastiano Caboto Veneto, auspiciis Henrici VII Regis Angliæ, detecta est A. C. 1507, vulgò *Terra neuf* dicta.

ϑ (i) Primus hanc terram detexit Johannes Verrazanus. Sita est inter Canadam fl. & Virginiam.

ι (k) *Norumbega* urbs ad fluvium, qui *Rio grande* vulgò dicitur, sita est. Loca à Gallis ibi observata sunt; *Porto del refugio*, *Porto reale Paradiso*, *Flora*, *Angolema*. Verum cum Hispani alia, & Galli alia hisce locis indiderint nomina, magna reperitur in Tabulis Geographicis discrepantia. Cæterùm Norumbegam dictam putant quasi *Norwegiam*, seu Coloniam è Norwegia eo deductam [e].

κ (l) *Virginiam Gualter Ralegh* Eques Anglus detexit, A. C. 1585. Ea verò Franciæ non jungitur; sed inter Virginiam Franciamque interjacent Anglia Nova, ac deinde Belgium Novum; quod Virginiæ limites contingit. Flumina in ea sunt *Occam*, *Cipo*, *Monopana*. Dividitur in regiones, *Secotam*, *Wemapemeock*, & *Chamanoock*: Incolæ incedunt nudi; verendis tamen contectis: Reguli vestiuntur palliis. Subditi in tergo notas quasdam habent inustas, quæ indicant Principem, ad cujus pertinent dominium. Multos credunt esse deos; at unum ex illis præcipuum, qui mundum condiderit. Magiæ quoque dediti sunt; carnibus tamen humanis minimè vescuntur.

HEKELII.

[e] Mare Regionem abluens adeò arenâ est repletum, ut periculosissimam circa hæc Loca reddat navigationem, præsertim quod parum profundum sit.

BUNO-

(a) Canada. (b) Francia nova. (c) Novum Belgium. (d) Anglia nova. (e) Terre Neuf. (f) Virginia. (g) Bermudes. (h) Terra de Baccalaos. (i) Nova Francia. (k) Norumbega. (l) Virginia.

auspiciis detecta, nomen accepit, antè λ *Apalchem* vocitata. Terra sterilis atque malignè culta: litus importuosum. Opidum est *Medano*.

BUNONIS.

λ (a) *Apalche* aliis est à Virginia distincta regio, in qua *Alvarus Nunnius* post 15 dierum iter unicam saltem invenit domum. Incolæ ejus perhibentur staturæ proceræ. Utuntur arcubus & sagittis: amant solitudines, nonnullos habent conventus, & quisque suo vivit more. Difficilis in Virginiam accessus est; portus enim exiguis insulis sunt repleti, ac ostia arenâ ferè obstructa.

(a) Apalchem.

CAP. XIII.

Florida (1), *Nova Granata*, *California*, *Nova Hispania*.

I.

α FLorida, inter Virginiam & Novam Hispaniam porrecta, nomen habet à *Dominica Palmarum*, quæ Hispanis *Pasqua de Flores* dicitur. Hoc quippe die à Portugallis detecta. Solo gaudet amœno ac feraci. At incolæ sunt barbari, sordidi, supraque humanum modum feri; vermibus, serpentibus, alioq; venenatorum animalium atque insectorum genere vescentes. Quare β Hispani pariter atque Galli regionem hanc occupare sæpe numero nequicquam tentarunt, tandem Hispanis cessit. I Florida.

NOVA

BUNONIS.

α Detecta est (a) *Florida* à Joan. Pontio [*a*] anno Chr. 1512. Excurrit illa in modum Peninsulæ, respicitq; Cubam & Jucatan; omnis generis fructibus, ac in primis *Maitz* abundans. Regiones ibi sunt; *Joquazia*, *Avanares*, & *Albardaosia*. Fluvii præcipui sunt; *Garomne*, Fl. S. Crucis, *Charente*, *Loire*, *Aine*, *Seine*. Opida; *Anatequa*, *Houstaqua*, *Utina*, *Potano*, *Saturia*, *Sarrope*. Galli ibidem condiderunt castellum *Charlefort* anno 1561, ac posteà 1564 *Carolinam* [*b*]. Incolæ incedunt nudi, præter senes & fœminas, quæ pellibus cervinis vestiuntur, nares auresque habentes perforatas [*c*]. Plurimi ibi reperiuntur androgyni, quos habent pro mancipiis, iisque utuntur veluti jumentis. Qui in Panuca sunt, captos devorant hostes. Est ibi animal vulpi persimile, sub ventre habens loculum, qui & aperitur & clauditur. In eum fætus suos nuper editos condit, ut venatores aliaque pericula effugiat.

β Hispani ductu *Ferdinandi Sotti*, Galli verò sub *Johanne Ribaldo*, & *Laudoniro*, tempore Caroli IX, terram hanc tentârunt [*d*].

HEKELII.

[*a*] *Legionensi*.

[*b*] CAROLI IX nomine nuncupatam.

[*c*] Quod ad mores attinet, fœdi & flagitiosi sunt. Liberos suos neque ullâ domesticâ disciplinâ erudiunt, nec coërcent; attamen sua cuique Uxor & severa illic Matrimonia sunt. Bella adversus finitimas Gentes, sed sermone dissonas, gerunt. Arcus & Sagittæ autem sunt Tela illis præcipua.

[*d*] Vid. *Brevis Historia* de *Gallorum Expeditione* in FLORIDAM, &c. *Benzonianæ Novæ Novi Orbis Historiæ* adjecta p. 429. seqq.

REISKII.

I (b) *Floridam* cum Galli post A. 1502 desererent ultro, Hispani duobus castris, uno S. Augustini, & S. Matthæi altero sibi asseruerunt; sed mediterraneam nec quidem cognitam feris incolis relinquunt. (c) *Granada* novæ Mexicanæ A. 1583 repertæ ac Hispaniæ subditæ annumeratur: itemque (d) *California*, magna satis insula, quam observationes recentissimæ demonstrant, ad gradum 23 latitudinis borealis sita, 500 milliarium longa: Itemque *Cibola* munitis urbibus clara. (e) *Nova Hispania* tamen omnibus antecellit, sive duodecim provincias quas complectitur, sive Proregem hujusque sedem, magnificentiâ, cultu templorum, cœnobiorum ac hominum frequentiâ, insignem videas. Tribunalia hic quinque regia, quas Audientias regales nominant, ad jus dicendum Hispanis, indigenis, advenisque. Nam (f) quinque heîc incolarum genera, *Europæi* nempe quotquot insident, *Criolii* ex Hispanis parentibus in America prognati, *Mestecii* ex Hispanis & Americanis parentibus orti, *Nigri*

(a) Florida. (b) Florida. (c) Granada. (d) California. (e) Nova Hispania. (f) Quinque incolarum genera.

(1) *A gradu circiter 25 ad grad. 40 lat. bor. atque a gradu 269 ad gradum 297 long. se extendit. Cœlum purum & temperatum. Solum campestre & irriguum, & versus mare arenosum. Fert pinus, lauros, palmas, cedros, cupressos, castaneas, nuces, uvas, pruna, mespila, aliosque fructus palato gratissimos. Neque desunt legumina, pecora, feræ, inter quas cervi, ursi, pardus; nec Aves, quas inter perdices, pavones, psittaci; piscibus etiam abundat, inter quos crocodili. Serpentes habet vastæ magnitudinis, qui homines devorant. Indigenæ sunt lacertosi, prædones, parum pudici, propemodum nudi incedunt. Corpus unguento & diversis coloribus inficiunt, pennas & plumas variegati coloris adamant. Inter eos complures inveniuntur Androgyni, ipsorum mancipia, quibus pro jumentis uti solent. Solem & Lunam venerantur, credunt quoque immortalitatem animarum.*

NOVA GRANATA.

Nova Granata.

II. γ Caput hujus provinciæ eſt *Granata* opidum, unde ei nomen. Incolæ & corpore & animo reliquis Americanis candidiores juſtioreſque.

CALIFORNIA.

California.

III. δ *California*, quæ inter ſinum cognominem (quem Hiſpani *Mar Varmejo*, id eſt, Mare Rubrum vocant) & Mare Pacificum ceu Peninſula excurrens, ſolo eſt arido, ſterili atque deſerto.

NOVA HISPANIA. (1)

Nova Hiſpania.

IV. Noviſſima Septentrionalis Americæ & Meridionali contermina eſt ε *Nova Hiſpania*, omnium ampliſſima longeque cultiſſima. Cœlum habet, quamvis ſub torrida Zona, clemens ac temperatum; ſolum auri, argenti, æris atque ferri metallis ſcatens, omnique animalium genere abundans, mare utrimq; piſcibus & oſtreis margaritiferis refertum. Regiones, in quas dividitur, præcipuæ ſunt iſtæ; *Nova Galicia*, *Mechoacan*, *Mexicana*, *Jucatan*, *Guatimala* & *Nicaragua*.

Nova Galicia.

V. In ζ *Nova Galicia*, coloniæ ab Hiſpanis deductæ, ſunt η *Compoſtella*, *S. Spiritus*, *Conceptio*, *S. Michael*, ϑ *Guadalajara*, ι *Culiacan*.

Mechoacan.

VI. In κ *Mechoacan* caput regionis eſt opidum *Mechoacan*. Coloniæ Hiſpanorum *Paſcuar* & *Valliadolid*, egregia emporia; hoc etiam Epiſcopatu inſigne.

Mexicana regio, & Mexico urbs.

VII. λ *Mexicanæ* regionis caput eſt μ *Mexico* (2), omnium Americanarum prin-

Nigri denique ſive Negros & barbari adhuc incultique homines. In toto autem orbe novo quinque (a) Archiepiſcopatus eminent, *Mexicanus*, *Dominico-Politanus*, *Limenſis*, *Platenſis*, & *Granadenſis*, *quem S. Fidei* ab urbe vocant: His autem Epiſcopatus bene multi & ampliſſimi ſubſunt: Ut de Academiis, Scholis, Monaſteriis, Abbatiis & Collegiis Jeſuiticis non dicam. Omnes autem provinciæ heîc enarratæ regno Hiſpan. ſubſunt.

BUNONIS.

γ *Nova Granata* [e] Floridæ adjacet verſus Occaſum, extenditurque uſque ad mare *Vermejo*.

δ Californiam inſulam eſſe docent recentiores.

ε (b) *Nova Hiſpania* maximam partem Iſthmi occupat, qui eſt inter Mare Pacificum & ſinum Mexicanum. *Ferdinandus Corteſius* Hiſpanus has terras ingreſſus eſt anno Chr. 1518, eaſque ſubegit [f]. Quatuor milliaribus à Nova Hiſpania fluitant multæ radices, arundines & folia ficulneis ſimilia quæ comeduntur, ſuntque ſapore braſſicæ.

ζ (c) *Nova Galicia*, antea *Xaliſco* dicta, Novæ Granatæ adjacet; 800 in ea Hiſpani, quum primùm appellerent, exuſſerunt pagos.

η *Nunus Guſmannus* terræ hujus inventor, (d) *Compoſtellam* ibi condidit.

ϑ (e) *Guadalajara* regionis caput eſt; in cujus vicinia mare Chapaticum, & lacus aquas habens calidas.

ι (f) *Culiacan* regionis cognominis caput eſt; quæ inter Sebaſtiani, & Piaſtlam fluvios ſita anno Chriſti 1530 inventa fuit.

κ (g) *Mechoacan*, Galiciæ verſus Meridiem contermina regio, totius Hiſpaniæ Novæ fertiliſſima ac feliciſſima regio eſt. Ter enim in anno illa fert *Maitz* illud, etiam, auro, argento, margaritis, melle, cerâ, ſale, &c. dives. Ab hâc provinciâ *radices Mechoacanæ* nomen habent. Ejuſdem regionis Principem graviſſimis, ut ei extorquerent aurum, Hiſpani ſubjecerunt tormentis. Hic quoque eſt copia *Annilex*, ad tingendum aptiſſimum. Fructu quodam arborum inſtar amygdalorum, *Cacaos* dicto, utuntur incolæ pro nummis.

λ Mechoacanæ Ortum verſus adjacet (h) *Mexicana regio* totius Americæ nobiliſſima.

μ (i) *Mexico*, 70000 ædium urbs, anteà *Themiſtitan* dicta, à *Ferdinando Corteſio* anno 1521 capta ac deleta eſt, victo etiam & occiſo Mexicanorum Rege nono *Molezuma* ſeu *Molencuma*, qui annus à jactis urbis fundamentis erat 140. Victus eſt Rex iſte à 9000 Hiſpanis, licet 350000 haberet militum; eique ſubeſſent bis mille Reguli. Anno 1573 Jeſuitæ ibidem condiderunt collegium.

HEKELII.

[e] Cujus opidum ejuſd. nominis *Franciſcus Fernandes* condidiſſe dicitur.

[f] Maxi-

(a) Quinque Archiepiſcopatus. (b) Nova Hiſpania. (c) Nova Galicia. (d) Compoſtella. (e) Guadalajara. (f) Culiacan. (g) Mechoacan. (h) Mexicana regio. (i) Mexico urbs.

(1) *Jacet intra grad. circiter* 8 & 30 *lat. bor.* & *grad.* 254 & 292 *long. Cœlum temperatiſſimum & ſaluberrimum, licet pars ejus longe maxima intra zonam torridam conſtituta ſit, venti & imbres non raro diu ſæviunt. Solum abundat paſcuis, frumento, mayzo, optimæ notæ fructibus, generoſiſſimis equis Hiſpanicæ originis, aliisque pecoribus, quæ frequenter pellium gratia enecantur. Tranſportantur hinc in Europam optimæ notæ metalla, quæ & fodinæ & rivi ſuppeditant, gemmæ, opobalſamum, cochenilla, ſalſaperilla, radix Mechoacana, ſulphur, pelles animalium, aliaque. Vinum vix profert, quia ſub Vindemiarum tempus cœlum pluit perpetuo.*

(2) *Habet vias latiſſimas, ædificia publica ſuperbiſſima, inter quæ eminent Eccleſia Metropolitana & palatium regium, cœnobia plurima, collegia, xenodochia, aquæductum longiſſimum & pulcherrimum, Academiam in qua Artes & liberales Scientiæ inculcantur, typographiam & ſupremum Tribunal. Sedes eſt Proregis, Archiepiſcopi, Inquiſitionis. Hic etiam pecunia cuditur. Caret portis, vallis, muris, tormentis bellicis. Contra vim lacus, qui ſub initium ſuperioris ſæculi peſſime eam afflixit, aggeribus munitur. Lacus duplex eſt, quorum alter piſcoſus ſtagnans, alter vero ſalſus, ex quo ingens Salis copia conficitur.*

princeps; olim in medio lacus ingentis Venetiarum instar palis superstructa: postea ab Hispanis ad ripam ejusdem lacus translata satis cultè nunc habitatur, ambitu sesquimilliar. German. *Sedes est Proregis*, quem Rex Hispaniarum mittit: item & *Archiepiscopi*. Imprimuntur hic libri, cuditurque moneta. Secunda ab hac est *Tescuro*, amplitudine Mexicum exæquans; dein tertia ν *Angelorum civitas*, lanificio maximè nobilis. Cæterùm ξ mons est in Mexicana regione, ignibus perpetuis insignis. Tescuro urbs.

VIII. ο *Jucatan* Chersonesus agro feracissimo incolas fert omnium bellicosissimos. 2 Jucatan.

IX. π *Guatimalæ* caput est *Guatimala*, juridico conventu perpetuique præsidis præsentia celebris. ρ In *Nicaragua* opida sunt σ *Granata* & *Leon*. Guatimala. Nicaragua.

CAP.

[*f*] Maximâ tamen suorum & Incolarum strage, cui remunerationis causâ dono concessa fuit TECOANTEPEC, Regio ipsius *Novæ Hispaniæ*, à *Carolo* V. Imp. Incolæ hujus Regionis proceri sunt, corporibus valentes, longævi ac ingenio pollentes.

BUNONIS.

ν (a) *Angelorum Civitas* anteà *Vacipalam* [*g*] dicta est. Ad sinum Mexicanum 50 ac plura numerantur opida.

ξ Mons iste [*h*] (b) *Popocampeche* appellatur. Cæterùm regio hæc auri argentique ditissima ad mare quæstuosam habet ostrearum piscationem [*i*]. Ibi quoque est (c) *Guastecan* Regiuncula, in qua *Panuco* urbs, & civitas *D. Jacobi a Vallibus*. In ea regione est mons, in quo duo fontes, quorum alter picem habet nigram; alter rubram.

ο (d) *Jucatan* seu *Yucatan* peninsula inter sinum Mexicanum & Jucatanum Ortum versus sese extendens, à Francisco Hermandez anno 1517 detecta est. Urbes in ea sunt, *Campecho*, *Tavasci*, *Patanchan*, quæ magnitudine suâ Cairum in Ægypto exæquare dicitur, hodiè (e) *Victoria* appellata; quod Hispani ibi exigua manu XL millia Jucatanorum acie superarint. In hac quoque provincia Hispani omni crudelitate lacerarunt, fœdéque interemerunt incolas. Inter Jucatanos [*k*] olim circumcisio erat in usu; venerabantur crucem [*l*], abstinebantque carnibus humanis.

π (f) *Guatimala* inde versus Meridiem jacens Hispanorum quoque sensit crudelitatem. Haud longè ab ejus urbe [*m*] mons est, qui ignem [*n*] & lapides evomit.

ρ Ulterius Meridiem versus est (g) *Nicaragua*.

σ Tribus milliaribus à (h) *Granata* quoque mons est ignivomus: *Granata*, *Nicaragua* & *Leon* urbes ad lacum positæ sunt, qui vulgò Hispanis *Lago de Nicaragua* vocatur. *Carthago* & *Segovia* ejusdem provinciæ urbes sunt. Cæterùm suprà Californiam versus Septentrionem ad mare Pacificum est (i) *Tolmium regnum*. Ibi reperitur animal, quod sublatos in tergum catulos cauda tegit, atque ita effugit venatorum insidias. Deinde (k) *Quivira* quoque ibidem est, à Francisco Draco Anglo *Nova Albion* dicta. Ulterius ob intensum frigus progredi non potuit Dracus, licet 42 gradum Latitudinis non superârit. Ad eadem loca postea pervenit quoque Tho. Candish, Draci popularis, quem frigus etiam recedere coëgit, etiamsi Latitudinem Draci nondum attigisset. Incolæ ejus Tartarorum more sub tentoriis agunt, pecuariæ & venationi operam dantes. Inde porrò versus Occasum solis æstivum ponitur (l) *Anian* regnum, quod nonnulli Tartariæ contiguum esse contendunt. Alii verò fretum aliquod inter Americam & Asiam hic esse docent 60 milliarium.

HEKELII.

[*g*] Id est, *Terra Serpentum*.

[*h*] Incolis.

[*i*] Incolæ hujus Tractûs olim erant Idololatræ & Hominivoræ, pluresque ducebant Uxores, quæ tamen vitia amiserunt paulatim post sacrosanctum Baptisma receptum. Utuntur in Bello Sagittis & Fundis, quibus jaciunt Lapides.

[*k*] Animosos quippe ac bellicosos Populos.

[*l*] Etiam ante *Christianorum* adventum.

[*m*] Quam Agro fertili & amœno, Aëreque salubri gaudere tradunt recentiores Geographi.

[*n*] Fumum.

REISKII.

2 (m) *Jucatan* tribus Hispanicis nunc urbibus floret, nempe Merida, Valledolido & Campechio. Duo heic incolis gentilibus portenta tribuunt, 1° *Baptismum*, quem duodecimo ætatis anno conferant, neque nisi tinctos ad conjugium admittant, 2° *Fabricas & structuras saxeas*, Europæis elegantia pares, ubi nullus ferri, argenti & cupri usus obtinet: (n) *Guatimala* urbs diluvio nocturno, & saxis de rupe vicina grandibus, A. 1541, eversa obrutaque, novam in valle, quam duo montes ignivomi circumdant, *urbem S. Jago* peperit. Addo duas regiones amplius, (o) *Kostaricam* & *Veraguam*, Carthagine, Conceptione & S. fidei urbibus insignes: (p) *Antillas* porro insulas quatuor distinctas classibus; *Licayes* nempe, *di Barcloventa*; *Caribes* & *di Sottovento*, quæ infrà commodiùs explicabuntur.

RE-

(a) Angelorum Civitas. (b) Popocampeche. (c) Guastecan. (d) Jucatan seu Yucatan. (e) Victoria urbs. (f) Guatimala. (g) Nicaragua. (h) Granata. (i) Tolmium regnum. (k) Quivira seu Albion Nova. (l) Anian. (m) Jucatan. (n) Guatimala. (o) Kostarica, Veragua. (p) Antillæ ins.

CAP. XIV.

America Meridionalis sive Peruviana. (1)

I.

Americæ Meridionalis seu Peruvianæ figura & magnitudo.

A*Mericæ Septentrionali* xx circiter milliarium German. Isthmo annectitur *America Meridionalis*, quibusdam *Peruviana* dicta, à Provincia *Peru*, omnium præstantissima. Ipsa ingens peninsula, Africâque paullo minor, *forma* triquetra in tria panditur amplissima latera. Cuneorum *unus* Septentrionalem spectat Americam, *alter* Africam, *tertius* Magellanicam. *Longitudo* ejus patet, Septentrionem inter & Meridiem, milliar. Germ. CIↃ. *Latitudo* summa inter Occasum Ortumque IↃCCC. Regiones quibus distinguitur sunt hæ: *Castella aurea*, *Bogota*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica*, *Brasilia*, *Caribana*, *Gujana*, *Biquiri*, omnes Oceano perfusæ. Intus vero in Mediterraneis, *Amazonum regio*, *Paguan*, *Picora*, *Moxos*, *Vram*, *Charchas*. Fluviorum duo nobilissimi, *Maragnon*, qui & *Orelliana*, & Amazonicus: & alter *Argenteus*, vulgo Hispanis *Rio de Plata*. 1

C A-

REISKII.

1 Nunc propius ad (a) *Isthmum*, quo utraque America cohæret, acceditur, firmum illud terræ continentis vinculum: De quo perfodiendo actum sæpius fuit, deque fossa inter Nombre de Dios & Panamam ducenda, ut in mare Pacificum excurri facilius posset, tutusq; ac liber Hispanis ad orientalem Indiam itus & reditus pateret: Sic Petr. Vallius & anonymus auctor descriptionis. Orbis Leodii 1643 editæ observant. Termini vero (b) Americæ meridionalis per observata recentissima paulo nunc arctius constringi, partesque hujus aut regiones accuratius enumerari solent: *Castilia* nempe *Aurea*, *Peru*, *Guajana*, *Chili*, *Magellanica* sive *Chica Tucumam*, *Plata* & *Brasilia*. Quibus omnibus Prorex ab rege Hispanico huc missus præficitur; quinque subsunt ad jus dicendum Tribunalia, *Limense*, *Platense*, *Imperiale*, *Quitense*, *Pogotanum*; Itidemque Archiepiscopatus cum suis Episcopatibus, quos Aub. Miræus Lib. IV. c. 4. de statu Relig. Christ. numerat. (c) *Terram* ad *firmam* urbes referuntur, 1° *Panama* 300 ligneis ædibus, 600 civibus, numeroso præsidio, & mancipiis Guineensibus instructa; 2° *Nombre de Dios* ob nocentissimum aërem deserta civibus ad *urbem* (d) *Porto Belo* aliam digressis. Huc è Panama aurum argentumque Peruvianum terrestri ad sedecim milliaria itinere deportatur magnis ab ovibus, quas *Vicunas* nominant, instar jumentorum bajulantibus: Urbem hanc Angli A. 1668 cum ceperant, Hispani magno redemerunt Pretio. (e) *Carthagena* balsami, gummi & resinæ ferax, urbem cognominem eamque munitissimam habet; quod cum Franc. Dracus expugnasset A. 1585, Hispani posteà castello duplici & multis munitionibus firmârunt. (f) *S. Martha*, auro, gemmis, marmore; Hacha unionibus fluviatilibus dives. (g) *Venetuarian* urbe Corono & Velserianis aut Germanicis coloniis; (h) *Nova Andalusia* margaritis copiosissimis & primo Americi Vespucii appulsu A. 1597 claret. (i) *Peruvia* quondam Ingis regibus domesticis, nunc regi Hispanico subjecta, urbem omnium munitissimam Ariccam, & partes quatuor comprehendit, *Quito*, *los Reyes*, *Charcas* & *la Sierra*, omnes fundo ferè aureo argenteoque ac immensis divitiis beatas. (k) *Guajana* coloniis Anglicis, Gallicis, Belgicisque frequens, castella & munitiones continet, quibus Galli Cajanam, Angli Surignamiam, Belgi aut Batavi Esquibium & Berbicum contra barbaros tuentur. His enim adhuc rex quispiam è prisca Ingarum familia præesse, ac Manoam urbem pro sede regia tenere dicitur. (l) *Chili* æstate fermè perpetua, pratis & arboribus semper virentibus, magno frumenti & fructuum proventu, auroque optimo commendatur. Pars Regi Hispanico, pars adhuc indigenis subest, è quibus (m) *Auranques* pugnacissimi A. 1641 sese dediderunt. Urbes Hispanorum præcipuæ tres sunt *S. Jago*, *la Conception*, & *Imperialis*. Ad Magellanicam paulo inferius transibitur: (n) *Tucumannnia* urbem S. Jago del Estero, & plura Hispanis oppida, multosque pagos Caciquis sive Dominis suis subjectos continet. Terram vero *Esterus* fluvius eluvione per annum stata fertilem reddit. (o) *Plata* regio frugum, pecoris argentiq; ditissima

(a) Isthmus. (b) Americæ merid. partes. (c) Terra firma. (d) Porto belo. (e) Carthagena. (f) S. Martha. (g) Venetuaria. (h) Nova Andalusia. (i) Peruvia. (k) Guajana. (l) Chili. (m) Auranques. (n) Tucumannia. (o) Plata.

(1) *Vastissima est peninsula, forma triangularis, sita inter grad. circiter 292 & 349 longitudinis, atque grad. 13 lat. bor. & 54 lat. merid. pars illa, quæ Terra Firma vocatur, Cœlum habet torridum, Solum scatet montibus & paludibus, unde vapores Aërem inficiunt. Læta habet pascua; sylvis, felibus feris, pecoribus, avibus, & piscibus abundat Dividitur hodie in Præfecturas Terræ Firmæ, Novæ Carthaginis, Sanctæ Marthæ, Fluvii Facis, Venetiolæ, Novæ Vandalitiæ, Caribanæ, Popaianæ, novi Regni Granatensis, Pariæ & Guianæ, quarum septem priores maritimæ, quatuor posteriores mediterraneæ sunt. Maritimæ omnes, Caribana excepta, Hispanis subditæ; atque ex mediterraneis pars Popaianæ, & N. R. Granatense; cæteræ partes, Indigenis, Anglis, Gallis & Belgis.*

CASTELLA AUREA.

II. α *Castella Aurea*, vulgò Hispanis *Castilla del oro*, aspera atque inculta regio cœloque gravi, auri metallis abundat, unde & nomen. Opida insigniora in ipso Isthmo habet duo, diversis litoribus apposita, quorum unum vulgò β *Nombre de dios* (1), id est *Nomen Dei*, mare spectat vulgò dictum *del Nort*; alterum *Panama* (2), mare Pacificum. Castella Aurea.

PERUVIA (3).

III. γ *Peruvia regio*, vulgò *Peru*, omnium novi Orbis auri argentique metallis Peruvianæ regionis fines.

ma urbem *Assumption* & opida nonnulla continet. (a) *Brasilia* ex A. 1501 cognita Portugallis per maritimam oram subest, mediterranea barbaris relicta, quorum linguæ tres desunt literæ f, l, r, quia carent fide, lege, rege: Illa nempe Portugallica in Capitanias XIV, aut Dynastias dividitur, quæ sunt *Paria*, *Maragnaga*, *Siara*, *Rio Grande*, *Paragba*, *Tamariba*, *Farnambuco*, *Segerippe*, *Baja omnium Sanctorum*, *terra Insularum*, *terra S. Spiritus*, *Porto Securi*, *Rio de Jenneno* & *Vincentiana*; omnes tutiores, ex quo Galli & Belgæ suis coloniis excesserunt. Urbes vero tres in iis præstant, nempe S. Salvator, Proregis Archiepiscopi & Tribunalis regii sedes; *Olinda* & *Fernambuco*.

BUNONIS.

α (b) *Castilia Aurea* habet à *Septentrione* Nicaraguam; à *Meridie* regionem Peru; ab *Occasu* mare Pacificum; ab *Ortu* Pariam regionem. Incipit autem à Panama ad mare Pacificum, desinitque in Antiochia ad flumen qui (c) *Rio Grande* vulgò dicitur. Ad eam quoque referuntur, *Darien*, *Carthagena*, *Pamplona*, *Venecuola* seu *Venecuela*; item (d) *Popayana* regio, in qua *Antiochia*, *Timana*, *Pasto*: ac porro (e) *Andalusia Nova*, in qua *Carthago*, *Tocayma*, &c.

β Hæ duæ urbes in Isthmi angustiis positæ ad 20 milliaria Germ. inter se distant; in urbe (f) *Nombre de Dios* merces exponuntur, quæ ex Hispania apportantur; sicuti in altera, videlicet *Panama*, quæ ex Peru afferuntur. Eo loco, quo *Nombre de Dios* sita est, *Didacus Nequesa* anno 1512 fortalitium exstruxerat: *Petrus Ario* Vicarius Dariensis, deinde condidit urbem. Idem Petrus (g) *Panamam* urbem quoque condidit, anno 1515. A Castilia Aurea versus Ortum jacet (h) *Guiana* regnum, auri argentique copia, gemmis & aromatibus dives, multarumque frugum ferax; quod *Gualter Ralegh Anglus*, anno 1595 lustravit. Eò cum multis millibus profugit *Guainacapa* frater Attabalibæ à Pizarro interfecti. Est ibi animal, *Haute* quod vocant, id nunquam visum est edere aut bibere; unde aëris haustu creditur vivere [a]. Caput regni (i) *Manoa*, seu *El Dorado* ad lacum (k) *Parime*, qui sub Æquatore est, jacet. Regiones ibi sunt, *Anabas*, *Amapaja*, *Emeria*, & *Orenoqueponi*, à fluvio *Orenoque*, qui ex lacu modo dicto ortus Caribanam à Paria distinguit, appellata.

(l) *Caribana* Guianæ versus Septentrionem adjacet inter Orenoque & Maragnonem fluvios, quorum hunc nonnulli eundem cum Oregliano faciunt; at alii diversum esse ajunt. Inter Maragnonem & Oreglianum ponuntur (m) *Amazones*. Caribanæ incolæ ἀνθρωποφάγοι sunt, sicut & illi, qui in (n) *Antillis* (insulæ sunt, quæ & *Camercanæ* vocantur) habitant, *Canibales* appellantur, id est, fortes. In Caribana sunt, *Cumana*, *Maracapana*, *Paria* & *Caribes*: item regiones *Biquiri* seu *Wikiri*. (o) *Paria* Castiliæ ponitur ad Ortum inter fluvium *Rio grande* & *Orenoque*, in qua præter civitatem cognominem est (p) *Benezvola*; Welseris, patriciis Augustanis, à Carolo V olim oppignorata.

γ *Franciscus Pizarrus* seu *Pizardus* (q) Peruanam regionem 150 peditibus paucisque equitibus occupavit, ac multa millia incolarum occidit, ipsumque regem *Attabalibam*, licet 25 millibus suorum cingeretur, cepit, & incredibili pondere auri, ad XV milliones, extorto, contra datam fidem interfecit. Obtulerat Attabaliba Pizardo lytri loco tantam auri argentique vim, quantam conclave caperet, in quo servabatur, ad lineam usque, quam ipse rubricâ per totum conclavis ambitum duxerat, ut brevi repleretur [b].

HEKELII.

[a] *Joannes Lerius* Cap. X. *Histor. Navigationis suæ*

(a) Brasilia, hujus Dynastiæ 14. (b) Castilia Aurea. (c) Rio Grande. (d) Popayana regio. (e) Andalusia Nova. (f) Nombre de Dios. (g) Panama. (h) Guiana regnum. (i) Manoa. (k) Parime lacus. (l) Caribana. (m) Amazones Americanæ. (n) Antillæ, Camercanæ, Canibales. (o) Paria. (p) Benezvola. (q) Peruvia.

(1) *Non ita pridem dirutum & Incolæ Portum pulchrum migraverunt.*

(2) *Urbs parva, lignea, episcopalis, caput Provinciæ ad sinum cognominem communita Arce & Portu, Emporium celeberrimum ubi supremum Tribunal, atque in ejus Portum Lima primum argentea supellex Hispanorum abducitur, inde terrestri itinere transportanda per Isthmum Panamæ, 18 circiter Leucarum, Portum pulchrum, & ad sinum Mexicanum seu mare Septentrionale & hinc in Hispaniam. Contra Panamam in introitu sinus jacent Unionum Insulæ, olim inclytæ, inter quas duæ majores cum 20 circiter minoribus. Portus pulcher, vulgo Porto Bello est ex adverso Panamæ ad mare septentrionale, cum portu tuto & amplo, ac binis Arcibus probe munitis in Colle, Emporium præstans & nundinis suis celebre.*

(3) *Cœlum ob Soli varietatem magnopere variat, alibi torridum, alibi frigidum, alibi clemens & optime temperatum, alibi malignum; alibi semper, alibi nunquam, alibi nonnunquam pluit. Solum montibus, inter quos Andes editissimi, refertissimum, quorum cacumina nivibus perpetuo rigent. Habet & altissimas convalles, & campestria latissima, in quæ nunquam depluit. Ora maritima, plana, sabulosa, plena solitudinibus, sterilis, torrida, quam nec imbres, pluviæ, fontes, flumina aut lacus irrigant. Convalles optime cultæ & lætissimæ, Cœli temperie & Amniculis a montibus mirifice fœcundæ. Graminosis Campis ubique scatet; omne genus herbarum, leguminum, & arborum admodum ferax est. Armenti pecorisque dives est. Oves habet equis magnitudine pares, quæ virum & sarcinas ad aliquot milliaria passuum vehere possunt. Lana nostram superat copia, tenuitate, & longitudine, & ovium caro palato gratissima. Ferunt Peruvianos olim funem ex solido auro parasse tantæ crassitiei & longitudinis, ut a sexcentis viris robustissimis humo tolli non posset, quem voluptatis funem nuncupabant, & in lacum dicuntur abjecisse, ne in manus Hispanorum veniret, Luyts.*

tallis nobiliſſima, nomen accepit à flumine *Peru* mediam ſecante. Clauditur ab *Oriente* montium perpetuis jugis; à *Meridie Chili* regione; ab *Occidente* mari Pacifico; à *Septemtrione Bogota* regione. Occupat longitudine inter Septemtrionem & Auſtrum milliar. CCCLXX. Latitudine inter Occidentem & Orientem CLXX. δ Dividitur in *Maritimam* & *Montanam*. *Maritimæ* opida clara ſunt ε *Lima*, ſedes Proregis & Archiepiſcopi, cui ſubſunt Epiſcopi XV; & *Camana*. ζ *Montanæ* inſignia opida ſunt, η *Cuſco*, totius Provinciæ Princeps, & ϑ *Quito*. ι *Potoſi* auri metallis opulentiſſimum.

Magnitudo & diviſio. Peruvia Maritima & Montana.

CHILI (1).

Chili regio.

IV. Sequitur regio κ *Chili*, amplitudine Peruviam ferè exæquans. Caput eſt opidum *S. Jacobi*.

CHI-

ſuæ in Braſiliam p. 124. Edition. 2dæ, hoc Animal *Barbaris* HAY vocari ſcribit, dicitque porro, magnitudine Canis eſſe, facie Cercopitheci, ventre pendulo inſtar Scrotæ parturientis, pilo leucopeato valdè diluto, longiſſimâ caudâ, pedibus in morem Urſi villoſis, prolixis unguibus. Ut autem, dum in Sylvis agit, valdè ſit ferum; nihilo minus tamen captum cicuratur facillimè. Nudi *Tououpinambaultii* non libenter cum illo colludunt, proptereà quod tum longos, tum acutos ungues habeat.

[*b*] Quo ſupplicio a. *Gonzallus* inprimis *Pizarrus* ſit affectus, vid. apud *Hieronym. Benzonem*; Lib. III. *Novæ Novi Orbis Hiſtoriæ* c. XV. p. 367. Edition. *Latinæ Calvetonianæ*. Cæteroquin *Pizarrus* fuit Vir vegeto corpore ac valetudine proſperâ atque magni animi; avarior tamen, quam liberalior. Litterarum imperitus & facili in omnes credulitate.

BUNONIS.

δ Aliis dividitur (a) Peruviana regio in *Planitiem* ſeu Maritimam, *Sierras* & *Andes*. (b) *Planities* ea pars eſt, quæ ad mare Pacificum jacet in longitudinem porrecta; In ea ſunt *Portovejo*, *Thomæbamba*, *S. Miguel*, *Trugillo*, *Arequipa*, *Tumbes*, à Pizardo primùm occupata, &

ε *Lima*, quæ à valle in qua ſita, nomen habens, *Regis* etiam vocatur *civitas*, Jeſuitarum ibidem eſt collegium; Solis Hiſpanis illic licet mercaturam facere.

ζ *Montana* Peruvia, (c) *Sierras* dicta, valles habitatas & urbes habet; agros tam felices, qui centuplum ſolent reddere fructum.

η (d) *Cuſco* Peruvianorum Regum, qui *Inge* vocabantur, ſedes, ex lapide quadrato condita, à Pizardo occupata eſt, qui incredibiles ibi nactus auri argentique theſauros. Quinta pars, quæ Hiſpaniarum Regi ceſſit, ſummam fecit 400000 florenorum Caſtilianorum. Ædes in hac urbe fuiſſe ſcribunt, quarum area, parietes, ac tecta undique aureis laminis fuerint inducta.

ϑ (e) *Quito* ferè ſub Æquatore jacet. Ibi ſub Hiſpanorum adventum plus auri quam terræ eruebatur.

ι Aurifodinæ, quæ (f) *Potoſi* ſunt, repertæ fuerunt Anno 1547. In hac Peruviæ parte Argyropolis ſeu *Villa de la Plata* Anno 1558 condita eſt. In regione (g) *Charcas* ſeu *Chiargas* ſunt Civitates *Porco* & *Carabay*, auri argentique proventu nobiles. In eadem Montana Peruvia eſt (h) *Collao* regio omnium in America cultiſſima; in qua *Tiricara* lacus, ex quo *Aulaga* lacus profluit: *Marocayo* lacus, ex quo fluvius, qui *Rio des Ama* vocatur, oritur. Tertia Peruviæ pars *Tranſmontana* eſt, (i) *Andeſque* vocatur, ubi montes altiſſimi & perpetuæ fere pluviæ. Cæterum Aër Peruvianus ſatis temperatus eſt, licet intra Zonam ſita ſit Torridam: quum Braſilia in eadem jacens Zona longè majorem experiatur æſtum. Quo magis verò ſol à puncto verticali recedit, eo clarius ibi cœlum eſt, at vertici quo propior exiſtit, eò copioſiores decidunt Pluviæ ac ſentiuntur tempeſtates. Peruviani nigri non ſunt, licet idem habeant Clima cum Æthiopibus in Africa. Conficiunt, ſicut & Braſiliani, ex radicibus à feminis maſticatis (k) *potum*, quo ſeſe genialiter reficiunt, & *Panem* ex *Maitz*, qui cibus vulgaris eſt per Americam. *Oves* ibi ſunt onera portantes, quibus incolæ utuntur loco mulorum [*c*]. In Peru & Braſilia vermiculus eſt (l) *Tau* ſive *Niqua* [*d*], pulicis magnitudine, in pulvere vivens, qui pedibus manibuſque nocet; ſi ſeſe ſub unguibus occultavit pruriginem tunc concitat, ac niſi confeſtim extrahatur, ſine magno dolore educi non poteſt. Habent incolæ oleum, ex fructo quodam *Cauros* dicto factum, quo locum infectum curant [*e*]. Naſcitur quoque ibidem herba, (m) *Cocam*, quam ore tenentes, ſine cibo ac potu integrum diem iter poſſunt conficere [*f*]. In Peruvianis montibus invenitur magna *Smaragdorum* copia. (n) Colebant Peruviani præcipuè Deum, qui illis *Viracocha*, id eſt, Creator mundi, ac ſecundo loco *Solem*. Ad Thomæbambam è regione litoris Peruviani eſt inſula (o) *Puna*, in qua naſcitur herba (p) *Sarſa parilla*, cujus ſuccus expreſſus, ſi miſceatur aqua calida, mederi dicitur morbo Gallico laborantibus.

HEKELII.

[*c*] Id enim genus Pecoris *Aſini* amplitudine ſed Specie prope *Cameli* eſt.

[*d*] Sive *Nigua*.

[*e*] *Benzo* Lib. I. *Novæ Novi Orb. Hiſt.* cap. 28. p. 127. dicit, id mali *cineribus* etiam *calidis* feliciter curari poſſe.

[*f*] Atque hoc quidem Herbæ genus, velut Panchreſtum quoddam Pharmacum, earum rerum, quibus Mercaturam exercent, præcipuum eſt.

BUNONIS.

κ (q) *Chili* [*g*] intra 20 & 41 gradum Latitudinis

(a) Ejus diviſio in tres partes. (b) Peruviæ maritimæ Planities. (c) Sierras. (d) Cuſco. (e) Quito. (f) Potoſi. (g) Charcas regio. (h) Collao regio. (i) Peruvia Tranſmontana ſeu Andes. (k) Peruvianorum potus ac panis. Oves onera portantes. (l) Tau vermiculus. (m) Cocam herba. (n) Peruvianorum Religio. (o) Puna inſ. (p) Sarſa parilla herba. (q) Chili.

(1) *Intra grad. 296 & 308 long. atque grad. 26 & 47 lat. merid. jacet. Cœlum ſalubre & ejuſdem fere temperie cum Hiſpanico in ora maritima; at in parte montana hyems adeo ſevera dicitur, ut homines & pecora non raro enecet, atque ad inſtar marmoris induret. Solum abundat paſcuis & pecudibus, quas inter verveces ſarcinis ferendis idonei. Frumento, vino & fructibus abundat, & quæ ex Hiſpania allata hic ſeruntur feliciter creſcunt. Pars maritima Hiſpanis ſubdita, at alteram Indigenæ tenent, qui jam ſeſquiſeculum Hiſpanis fortiter obſtiterunt, & ſæpius magnis cladibus affecerunt.*

C H I C A. (1)

V. Chili regioni continuatur λ *Chica* regio, freto Magellanico affixa. In hac μ *Patagonum* gens eſt ſtupendæ proceritatis, novem & ſummùm decem pedum menſuram implens. Ex his quidam, Magellano (is primus in has oras delatus) inſpectante, ſeſquicubitales ſagittas citra nauſeam per guttur ad ſtomachi fundum egere; hoc ſcilicet argumento corporis robur oſtentantes.

Chica.

Patagones.

B R A S I L I A. (2)

VI. ν *Braſilia* vaſta regio, ut quæ quartam Meridionalis Americæ partem obtinet, ſaccari ſingulari atque ubere proventu maximè nobilis eſt. Præcipuum

Braſilia.

nis Meridionalis jacens Peruvianam regionem verſus Meridiem attingit, & mare Pacificum verſus Occaſum. Longitudo ejus habetur CCCCXV. milliar. Germ. Latitudo CXX. Nomen habet à frigore, quod interdum ibi [*h*] tam acerbum eſt, ut homines & jumenta gelu rigeant & enecentur. Maritima tamen loca temperatiora ſunt. Habet & hæc regio aurum, vinum, mel, ſtruthiones, lignum Braſilianum, &c. [*i*]. Urbes in ea præter oppidum *S. Jacobi* [*k*] ſunt, *Tambopala*, *Axapas*, *Baldivia*. Incolas habet robuſtos & proceros [*l*].

H E K E L I I.

[*g*] Seu *Chile*.

[*h*] Circa partem *Montanam* inprimis.

[*i*] Hujus Fluvii interdiu decurrunt; noctu verò frigore penè gelati tardè ac debiliter incedunt.

[*k*] Ubi nova Hiſpanorum colonia quotidiè coaleſcit.

[*l*] Bellicoſos.

B U N O N I S.

λ *Chica*, Patagonum ſeu gigantum terra, Chili verſus Meridiem adjacet; ab *Ortu* habet Braſiliam & mare; à Meridie Fretum Magellanicum; ab *Occaſu* Mare Pacificum. Longitudo ejus ad 100 fere ſeſe extendit milliaria.

μ *Patagones* vocantur incolæ, quod Animalium ejus nominis pellibus utuntur vice calceorum, ut videantur habere urſorum, aliarumque ferarum pedes veriùs, quàm hominum. In ipſo Freto Magellanico, quod *Magellanus* Anno 1520, ſpatio 22 dierum pernavigavit, urbs (a) *Philippe Ville* Anno 1588 ab Hiſpanis condita, ad hoc ipſum fretum cuſtodiendum, arcendoſque hoſtes. Verùm omne præſidium hic relictum, fame miſerrimè periit; & Angli poſteà ad DC fame necatos invenerunt; unde locus iſte *Porto Famin* dictus eſt. Cæterùm poſt Magellanum, fretum illud navigarunt *Franciſcus Dracus* Anglus 1579, *Thomas Candiſh* Anglus 1581, *Olivir a Noort* Ultrajectinus Anno 1600, & *Georg. Spilberg* Belgæ. Denique Wilhelmus Cornelius Schauten Hornanus & Jacobus de la Maire. Belgæ quoque Anno 1615 Belgio egreſſi aliud invenerunt fretum, quod *Fretum de la Maire* appellarunt; illud emenſi in mari Pacifico inſulis nonnullis repertis in Moluccas pervenerunt; ac inde Orbem ita circumvecti redierunt in patriam ſuam Anno 1617.

ν (b) *Braſilia* inter promontorium *Blancum* Æquatori proximum & promontorium *S. Mariæ* ad Argenteum Fluvium, Longitudinem habet DCLVI milliar. Germ. Latitudinem verò CCC milliar. inter promontorium S. Auguſtini, & Humos. A capite Blanco ad Argenteum uſque Fluvium, qui vulgò *Rio de la Plata* [*m*], litus ejus mare alluit quod vulgò *del Nort* vocatur. Fluvius iſte nomen illud accepit à *Johanne Deacio*, quod argenti ramenta in ipſo reperiſſet. Magno impetu mare ingreditur, adeo ut 20 millia in illo navigantes dulces ex flumine hoc queant haurire aquas. *Petrus Caprali* Luſitanus in Indiam Orientalem navigaturus huc tempeſtate dejectus primus terras illas detexit. Deinde *Americus Veſputius* eò navigavit Anno 1497, 1499 & 1501. Sed Anno 1504 *Portugallenſes* eam ingreſſi ſunt. Anno 1535 *Petrus Mendozza* 20 navibus flumen Argenteum navigavit. Anno 1547 *Joh. a Staden* Haſſus eò navigavit, ab incolis captus ac mirè ſervatus eſt. Eſt quoque ad *promontorium Ericum* (c) *Francia Antarctica*, quam *Nicolaus Villegagnon Gallus* An. 1555 occupavit, & Caſtellum *Collighi* ad *Ganibaram* ſeu *Janierum* fl. extruxit: quod tamen Anno 1557 interceptum eſt. Belgæ etiam has ipſas terras fuerant ingreſſi,

(1) *Inter grad. 296 & 323 long. & intra 37 & 54 lat. merid. ſecundum* Luytſ. *terræ Magellanicæ cujus hæc pars eſt, jacet. Incolæ Helluones immanes, Anthropophagi, eximii roboris, audaces & pede celeres ſunt, comam detondent, pellibus animalium ſe amiciunt, & facies diverſis coloribus pigunt.*

(2) *Intra grad. 221 & 349 long. & a 1mo fere lat. merid. ad 24 jacet. Cœlum, licet ſub Meridionali tractu Zonæ torridæ ſitum, optime temperatur perpetuo longitudine, & frigore noctium, copioſo rore, & pluvia, & ventorum a pelago flatibus, qui multo mane naſcuntur, integrum diem perdurant, aeremque reddunt nitidiſſimum, & ſaluberrimum. Solum partim humile, partim montanum, lætum glebis præpinguibus & campis viridantibus. Fert præter ſaccharum, tabacum, goſſipium, arbores pomiferas, Mandiocam, radicem Sativam qua in farinam redacta, Indigenæ victitant, mala aurea, granata, citrea, uvas, ficus, cucumeres, melopepones, aliaque. Scatet animalibus feris & manſuetis, & Armenta a Luſitanis invecta optime fœtificant. Animal (quod Pigritia merito a Luſitanis nominatur) adeo tardum habent, ut licet ſemper in motu ſit, integris tamen diebus 15 vix lapidis jactum conficiat. Avibus piſcibuſque coloris eximii quos inter aliqui volitant, teſtudinibuſque magnitudinis & roboris ſtupendi abundant. Incolæ nudi incedunt, cutem denigrant, diverſis pingunt coloribus, labia & faciem ornant lapillis nullius pretii, laborem & inediam facile tolerant, Artem natandi optime callent, & ſub aqua diutiſſime patentibus oculis quando neceſſum eſt perdurant. Certiſſimi ſunt Sagittarii, ad libidinem, iram, vindictam, & pugnas maxime proclives. Sparſis habitant domiciliis, plures familiæ ſub eodem tecto noctu, ne noxiis lædantur Animalibus, in retibus ſupra terram ſuſpenſis, dormiunt. In diem vivunt nihil de futuro ſolliciti, perdite amant Auguria, Spiritus malignos metuunt, Religionem autem parum curant, Animas tamen poſt mortem ſupereſſe putant, Bardi qui neque numerare neque literas norunt. Ita de Braſilianis Mediterraneis ſcribit* Luytſius, *at Maritimi, qui cum Luſitanis commercium habent, magis urbani ſunt, & mores ferinos plerique exuerunt.*

(a) Philippe ville ſeu Porto Famin. (b) Braſiliæ magnitudo. (c) Francia Antarctica.

Portus omnium Sanctorum. Pernambuco. Assumtio. Paraguate.

puum opidum est § *Portus omnium Sanctorum*, præfecti totius provinciæ sedes. Portus autem celeberrimus est opidum *Pernambuco*; intus opida *Assumtio* & *Paraguate*. Reliquæ regiones introrsus aut non cognitæ, aut obscuræ sunt; nullis ibi locis memoratu dignis.

ingressi, nonnullaque munierant loca; ex quibus (a) *Arecises* in his locis munitissima urbs, à Portugallensibus paucis abhinc Annis expugnata est; adeoque Belgæ Brasilia per illos hactenus ejecti sunt.

HEKELII.

[m] Seu *Argyreum.*

BUNONIS.

§ (b) *Portus omnium Sanctorum*, vulgò *P. Todos los Santos*, præter præsidem Regium, Episcopum quoque habet. Cæterùm Brasiliæ populi sunt, *Tuppin Icini, Tuppin Imbæ*, & *Tuppin Ambaucii*, &c. Nullos habent Reges, omnes ejusdem habentur dignitatis; nisi quòd venerentur senes, eosque constituant belli duces, aut eos, qui plures occiderunt, ac devorarunt, ἀνθρωποφάγοι enim sunt. Cum vicinis perpetua gerunt bella non alia de causa, quam ut majorum, parentum, suorumque ulciscantur cædes [n]. Multa patiuntur à diabolo, sua lingua *Aichnan* dicto, qui sæpissimè eos gravissimè affligit. Quoddam cucurbitarum genus, quod *Tamaracan* vocant, pro Deo habent [o]. Quod Mexicanis est *Tabacum*, hisce locis *Petum* dicitur; At Peti odor suavior est quam Tabaci. *Ambram* ejicit Oceanus ad litora Brasiliæ, ubi aliquando frustum quingentarum librarum à milite Belga inventum, & Comiti Nassovio Mauritio oblatum est. Reperitur quoque Ambra ad insulam Madagascar, ad promontorium viride, ad insulam Mauritii, ad Sumatram & alias Indiæ insulas. *Garcias* refert, aliquando frustum Ambræ inventum 2000 librarum; quinimo ait insulas quasdam totas constare ex Ambra; verum eas non nominat, nec ubinam illæ sitæ sint, aperit.

HEKELII.

[n] Hostes in prælio captos, multorumque dierum cura saginatos ingenti cum tripudio mactant, vorantque tosta verubus membra. Hæ enim Epulæ Brasiliis optatissimæ sunt.

[o] Et quia verum Deum non colunt, fit, ut *ominibus* & *Auguriis* ad insaniam fermè sint dediti. Ariolisque atque Impostoribus miserandum in modum quotidie sint quæstui.

(a) Arecises. (b) Portus Sanctorum.

CAP. XV.

De Insulis Novi Orbis.

I.

INsularum, quæ Americæ ab Oriente objacent, ingens est numerus. At harum nobiliores *Hispaniola* (1), & *Cuba* (2), & *Jamaica*. Priores duæ ejusdem esse videntur magnitudinis, nisi quod hæc longior, illa latior. Occupat α *Cuba* longitudine mill. CXC. lat. XXX. β *Hispaniola*, long. CXL, lat. LIV. Opida

Cuba. Hispaniola.

BUNONIS.

α (a) *Cuba* Insula [a] à Columbo *Ferdinanda* dicta versus Occasum non ultra III milliaria abest Hispaniolâ. Incolæ olim vescebantur serpentibus: Verum hodie pauci supersunt ex veteribus possessoribus; succubuerunt enim Crudelitati Hispanorum. Hic aliquando comburendus barbarus infernum elegit pro Cœlo, ne in hoc cum crudelibus cogeretur esse Hispanis.

β (b) *Hispaniola* etiam *S. Domingo, Isabella*, at indigenis *Haitus* [b], *Quisqueja*, & *Cipangi* vocatur [c]. In hac insula *Christophorus Columbus* A. 1492 quo appulerat, 38 reliquerat milites, qui post ejus discessum à barbaris occisi sunt. Quinque in ea erant regna, *Magua, Marien, Maquana, Xaraqua* & *Hiquey*. Et hæc Insula Hispanorum experta est immanem crudelitatem

HEKELII.

[a] Quæ multos auriferos Fluvios habet.

[b] Seu Haity.

[c] Et licet hæc insula montibus est aspera; tamen quoque amœna, omniumque rerum fertilis atque opulenta est, potiturque inprimis Aëre temperato. Inde Arbores ut plurimum pepetuo virere dicuntur. Gignit *Cassiam fistulam, Gingiber, Masticem,*

(a) Cuba. (b) Hispaniola.

(1) *Solum montosum, pinguissimum, amœnissimum, frugiferis arboribus omnis generis, sacchro, Cassia fistula, Mastiche, ligno Aloës, Cinamomo, Zinzibere optimo, Auro, Argento, fossilibus variis, inprimis coloris cærulei, Pecoribus,* &c. *mire ferax: partem ejus Majorem ad Occasum & Boream Galli, ad Ortum & Austrum Hispani possident.* (2) *Antillarum maxima; montibus aspera, inter quos unus e quo manat bitumen ad naves stipandas utilissimum, auriferis gaudet fluminibus, sylvis plurimis, ingenti rubiæ tinctorum & pellium bovinarum copia, globis lapideis adeo rotundatis Natura, ut Ars non possit accuratius. Serpentes vastæ molis, sed absque veneno, progenerat. Urbium princeps est Havana, unde integra Insula eodem nomine vocatur; ad illam regia classis coire solet, donec tempestas Anni felicem in Hispaniam trajectum pollicetur.*

Opida in utraque compluria. Caput Hispaniolæ γ *S. Dominicus*: Cubæ *S. Jacob*; in hac est *Havana* celeberrimus Americæ totius portus. *Jamaica* (1), quæ Europæis *S. Jacobi* dicitur insula, implet Longitudine L mill. lat XX. Caput est *Sivilla* (2). Secunda ab hac est *Oristan*. Atque hæc brevis est Americæ universæ explicatio. 1

S. Dominici urbs. S. Jacob. Havana. Jamaica. Sivilla. Oristan.

(1) *Minor & Australior quam Cuba. Cœlum salubre & temperatum. Solum optimum & probe cultum, diversi generis animalibus, saccharo & gossipio nobilissimo abundat; nec Auro prorsus vacua, inter grad.* 17 *&* 18 *&* 4 *min. lat. boreal. & long.* 298 *&* 301 *sita. Cocao, Indico, Pipere, Cinamomo silvestri, & Arboribus aliis diversi generis ferax. Qui plura cupit, Historiam Imperii Britannici per* Oldnixon, *& Americæ per* Ogilvium, *consulat.*

(2) *Hodie Metropolis Port Royal nominatur, terræ motu præborrendo funditus pene eversa, Junii* 7° 1692, *sed indies reædificatur.*

C A P.

cem, *Lignum Aloës* atque Cinamomum, mittitque inprimis Sacchari immensam copiam. *Auri* & *Argenti* Fodinis ac aliis *Mineralibus*, quæ sunt cæruleo præcipuè colore, etiam est dives.

BUNONIS.

γ In opido (a) *S. Dominici* Archiepiscopus est, residetque præses Regius. *Villa Nueva*, *Cavana*, *Xaragua*, *S. Ivan Porto de la Plata.* (b) *Jamaica* Hispaniolæ versus Occasum adjacens, paucis abhinc Annis ab Anglis occupata est. Porro ad Americam Insulæ (c) *Antillæ* seu *Camercanæ*, à Caribana versus Septentrionem sitæ, etiam *Caribum* appellantur *Insulæ*: ubi inter cæteras, (d) *Margarita* à margaritarum copia ita dicta: *S. Trinidad*, *Oruba*, (e) *Barbados*; *Martinico*, *Dominica*, *S. Crucis*, ubi Columbus offendit puerum quem exsectis testibus Canibali alebant, ut pinguioribus vescereutur carnibus; (f) *Borique* seu *Borica*, hodiè *S. Ivan*, &c. ob multitudinem insularum, quæ in eo occurrunt mari, Hispani illud appellabant *Archipelagus*. A Cuba versus Septemtrionem sunt insulæ (g) *Lucayæ* seu *Guanahani* & Gigantum insulæ; in quibus *Lucayo*, *Cigateo*, *Gatao*, *Ganima* & aliæ parum celebres. A Terra di Baccalos est insula etiam (h) *Terra Nova* dicta, eandem fere magnitudinem habet quam Hibernia. Sub 59 gradum lat. jacet (i) *Drogeo* insula deserta, quæ ob crebra, quæ ibi visuntur, spectra *insula Diabolorum* nautis dicitur. Illuc aliquando femina Galla cum Amatore suo exposita biennium & quinque menses miserrimè transegit: sed demum liberata est.

REISKII.

1 Omnes Insulæ quotquot inter Americam Australem atque Hispaniam jacent, uno (k) *Antillarum* nomine quatuorque classibus comprehenduntur: Prima *Lucayes*, altera di *Barlo vento*, tertia *Caribes*, & quarta di *Sotto vento*. (l) *Lucayes* ab una omnium præstantissima denominatæ, Bahama, Bimini, Guanahani, suis subsunt Regulis. Insulæ (m) *Barlo vento* sunt *Hispaniola*, *Cuba*, *Jamaica*, & *Boriquena*. (n) *Hispaniola* suo ambitu 150 milliaria, proventu, pecora, fruges, aromata, herbas medicas, purissimum aurum & metalla, statu politico Hispanum regimen, & quasdam gentilium Dynastias adhuc complectitur. Urbs *Domingo* saxeis mœnibus, castello, & propugnaculis munita sedem Gubernatori & Archiepiscopo Hispan. præbet: Huic Episcopatui quinque alia subsunt. (o) *Cuba* tamen fertilitate, aura temperatiori, & Havana portu munitissimo præstat: Hoc enim veluti clave Americam Hispanis suis aperiunt, & cæteris nationibus occludunt, ut tutus ita classi auriferæ transitus præbeatur. (p) *Jamaica* ex A. 1605 in ditionem Anglicam venit, frumento, messe triplici ac æstate continua quasi felix. Sed (q) *Borichceniam* Hispani Morro Empimuda, castro munitissimo tuentur. Insulæ (r) *Caribes* XXVIII, nec omnes tamen cultæ; plures Europæis gentibus habitatæ, (s) *Marteniquo* Gallis subdita classem Belgicam A. 1674 hujusque impetum propulsavit. Sed Anno superiore proximo 1673 Belgæ à (t) *Curassow* Insula expeditionem Gallicam fractam averterunt. Tabago insula A. 1672 Anglis per vim dedita, per pacem A. 1674 ad Belgas denuo pervenit. (u) Insula *S. Christophori* Gallicis coloniis A. 1627 sociarat Anglicas; eas tamen bello exorto A. 1666 iterum ejecit. Sic Martinica Gallico paret Imperio ex A. 1635 & coloniis per quinque regiunculas dispersis. (x) *Guardalupa* ex A. 1635 Colonias Gallicas, & posthac Belgicas recepit. (y) *Barbada* sive *Barbados* subest Anglis, portu commodissimo, vicis & opidò Bandabieno firmior. Insula (z) Sumary æque Anglorum coloniis frequens. (aa) *Insulæ di Sotto vento* ad oram jacent maritimam: Ex iis *Margareta* & *Cubagua* olim repertis unionibus celebres fuerunt, nunc admodum obscuræ. (bb) *Terra Nova* (Terra Neuf) Canadæ opposita A. 1683 capta, hodieque cultui Anglico substat. Conf. Descript. Antillarum Gallica A. 1658 Roterod. edita; Rich. Blome Descript. Americæ Anglicanæ, sive provinciarum regi Anglico subjectarum Amsterd. A. 1688 Rich. Ligon. Descript. Barbados; item Pensilvaniæ *Quakeris* relictæ provinciæ Descript. *De Insulis natantibus Dæmoniorum, Canum, Muscarumque*; item *Insulis fluviorum* Americanorum pluribus alii conferantur.

(a) S. Dominici op. (b) Jamaica. (c) Antillæ seu Camercanæ ins. (d) Margarita. (e) Barbados. (f) Borique. (g) Lucaya ins. (h) Terra Nova. (i) Drogeo seu Diabolorum ins. (k) Insulæ Antillæ quadruplices. (l) Lucayes. (m) Barlo vento. (n) Hispaniola. (o) Cuba. (p) Jamaica. (q) Borichenia. (r) Caribes. (s) Marteniquo. (t) Curassow. (u) Ins. S. Christophori. (x) Guardalupa. (y) Barbados. (z) Sumary. (aa) Ins. di Sotto vento. (bb) Terra Neuf.

CAP. XVI.

MAGELLANICA. (1)

I.

Magellanica seu Terra Australis incognita.

PORrò peractis duabus prioribus continentibus, restabat uti tertiam universi terrarum Orbis partem aggrederemur, illis amplitudine forsitan haud inferiorem. Verùm cum etiam nunc nobis incognita jaceat, nec constet, continens una, an plures in insulas dissecta sit; nihil habemus in præsens, quod de ea huc referamus; nisi nominis brevem expositionem. Dicitur *Terra Australis*, quia nobis ultima in Austrum versus sita est. Eadem *Terra incognita*, quia nemo ingressus. Denique *Magellanica*, quia Magellano primum conspecta. α. 1.

(1) *De Terra Magellanica in Genere supra in Chi-na.*

BUNONIS.

α Ex terra in Australi maritima loca innotuerunt, (a) *Terra del Fuogo*, (b) *Promontorium Terræ Australis*, *Psittacorum regio*, *Lucach*, *Beach*, *Maletur*, *Nova Guinea* cum nonnullis Insulis. *Terra del Fuogo*, id est, *Ignis Terra*, à Freto Magellanico [*a*] alluitur; ab ipso [*b*] Magellanico [*c*] ita dicta, quod noctu ibidem multos conspexisset ignes [*d*]. Insulam vero esse hanc terram docuit navigatio *le Maire*; ibi sunt *Promontorium Nassovicum*, *Sinus Mauritii*, *Insulæ Barnefeld*, *Draki*, &c. *Promontorium Terræ Australis* à Promontorio *Bonæ Spei* versus Occasum solis hybernum jacet. (c) *Psittacorum regio* inde ulteriùs Ortum versus sita à Portugallensibus ita dicta est, quod ingentes ibidem [*e*] vidissent Psittacos. (d) *Beach regio* aurum habet, & *Lucach* regnum aromata; illa non longe ab Insula Java remota sunt. Mare quod inter hasce terras insulamque Javam est, (e) *Lantschidol* vocatur. (f) *Nova Guinea* ad Æquatorem ferè pertingit; num verò insula sit, an cum reliqua terra Australi contigua, hactenus ignoratur. Inde versus Austrum (g) *Nova* est *Hollandia*; ac porrò versus Ortum (h) *Nova Zelandia*. A Nova Guinea ad Ortum crebræ occurrunt insulæ, (i) *Isabella*, (k) *Virides* seu *Salomonis* in mare Pacifico ob divitias ita dictæ; sicut alteræ (l) *Tuberones* seu *Infortunatæ*, à Magellano appellatæ, quod neque homines, neque victum in iis reperiret: & (m) Ins. S. Petri. Cæterum *Petrus Ferdinandus de Quier* terræ Australis felicitatem, epistolâ ad Regem Hispaniæ datâ, describit.

HEKELII.

[*a*] Cujus mentionem fecit *Hieronymus Benzo Mediolanensis* Lib. I. *Hist. Novi Orbis*, c. 14. p. 58.

[*b*] *Ferdinando*.

[*c*] *Lusitano*, sive *Portugallo*.

[*d*] Reperit a. hoc Fretum *Magellanus*, seu *Magellanus*, A. CHR. MDXX, quum ad *Austrum* ultra Æquinoctialem Plagam tres & quinquaginta gradus confecisset. Ex ea classe una Navis, VICTORIÆ nomine insignis, Anno MDXXII, toto Orbe circumvecto, *Hispalim* rediit. Itaque ejus Nauclerus, *Joannes Sebastianus de Cano*, Scutum suum insigni Orbis effigie, & his circum inscriptis verbis: PRIMUS CIRCUMDEDISTI ME, nobilitavit. Vid. *Hieronymi Benzon*. Lib. III. *Hist. Novi Orb.* c. 6. p. 302.

[*e*] Seminibusque infestos.

REISKII.

1 (n) Terra hæc polaris Antarctica, *h. e.* Arcticæ aut Septentrionali, quam supra vidimus, opposita ex situ versus Austrum dicitur Australis; ipsa vero incognita mari vicino, & Magellanico freto circumdatur, inculta hactenus & frigore intenso aspera. Orbi quidem nostro veteri ad promont. bonæ fidei vel Novam Guineam proxima collocatur: Utrumque tamen fide nimis incerta, cum ad Novam Hollandiam propius abesse observatis ex recentissimis legatur. Hispani (o) *Civitat del Rey Philippe*, i. e. *Civitatem Regis Philippi* & quasdam munitiones freto Magellanico vicinas exstruere cœperunt: Sed præsidiis per frigora & famem necatis mutarunt animum. Etsi vero Ferdin. Mendez de Quire hanc A. 1505 ipse adiit, aulæque commendavit Hispanicæ; parum tamen ea commendatio valuit. Nec Angli; (p) *Patagones* tantos aut homines giganteæ molis, sed habitu sibi pares aut similes repererunt. *Terra del Fuogo*, *nova Guinea*, *Zembla*, *Jezzi*, & *Jucatana* apud quosdam Geographos pro continentis partibus fuerunt; cum sint Insulæ. *Terra Beach Patagonum sive Psittacorum*, & *ipsa Magellanica* nautis recentioribus ignotæ, tabulas accuratiores ne quidem subeunt. *Groenlandiam* & *Frieslandiam* insulas, quales Geographi communiter describunt, nemo diligentissimè quæsitas reperit. Groenlandia quidem sæpè Christiani IV Daniæ regis auspicio indagata, & in Americam hinc ulterior excursio tentata fuit; sed irrito successu.

(a) Terra del Fuogo. (b) Promontorium Terræ Australis. (c) Psittacorum regio. (d) Beach regio. (e) Lantschidol mare. (f) Nova Guinea. (g) Nova Hollandia. (h) Nova Zelandia. (i) Isabella Ins. (k) Ins. Salomonis. (l) Tuberones. (m) Ins. S. Petri. (n) Terra polaris Antarctica. (o) Civit. del Rey Philippe. (p) Patagones.

ſucceſſu. Vid. Mart. Forbiſſeri, Martinirii, & Heinr. Siveri Groenlandiæ ac Terrarum Septentrionalium Deſcript. Hamburgi A. 1675 publicata. Addo heîc amplius, 1° *immenſas* (a) *terrarum ſubpolarium voragines*, quibus mare ſub polo Arctico abſorptum, ſub polo rurſus Antarctico emergit. Hinc nautæ, ſi qui Spisbergam curſu attigerint, obſervârunt, naves ultra gradum LXXXII non progredi poſſe, nec lintres incautius evagatos rediiſſe: Contra in freto le Maire naves ultra LX gradum latitud. Auſtralis ob fluctus contrarios & aquoſos impetus non potuerunt progredi. Vid. Kircheri Mund. ſubterr. Lib. III. c. 2. ſeqq. 2°. (b) *noctem diemque per ſex menſes continuum*, quem terræ ſubpolares habent, nec ſcriptoribus priſcis, nec Plinio ignotum Lib. II. c. 75. De nocte ſemeſtri Voſſius dubitavit in notis ad Pomponium Lib. III. c. 6. ſtatuitque homines in luce perpetua verſaturos, ſi qui ſub polo vivere poſſunt. 3° (c) *ſtellam polarem utramque ſimul ſub ſphæra recta conſpicuam*, quam volunt Geographi eam non eſſe; niſi duobus ultra citraque gradibus emenſis. Sic Lerius in Navigat. Americ. ſentit, & Mandelſlo in Itinerar. c. 13. annotat ab ſeſe polum Arcticum non niſi poſt ſex gradus cis Æquatorem, & poſt octo gradus trans Æquatorem Antarcticum potuiſſe conſpici. Tantum in præſenti ſufficito, eſtoque. (1)

(a) Voragines ſubpolares. (b) Nox dieſque ſemeſtris. (c) Stella polaris utraque conſpic.

(1) Inter Inſulas Magellanicas Luytſius *numerat*,

1. *Madre de Dios*, i. e. *Matrem Dei, contra Littus Occiduum, inſulam amplam.* 2. *Los Evangeliſtas*, i. e. *Inſulas Evangeliſtarum ſeu Sorlingas, exiguas.* 3. *Contra Littus Auſtrale Apoſtoli Inſulam, exiguam.* 4. *Terram del Fuego*, i. e. *Terram Ignium, quia noctu multos ibi Ignes conſpexit Magellanus, dividitur a terra Magellanica freto Magellanico, intra gradum 296 & 312 longit. Pars Orientalior Terra Mauritii vocatur in Honorem Mauritii Arauſionenſis Principis. Nulla hic Colonia Europæorum.* 5. *Staten Landt*, i. e. *Ordinum Regio in honorem Ordinum Batavicorum adeo nominata.* 6. *Alias minoris momenti, ut Heremitens Eylant*, i. e. *Eremitarum Inſula, Inſulas de Gonçalo, Berneveltii, Maria, Jeſus, Joſephus, Ilfonſo, & de Diego Ramires.*

F I N I S.

IN-

Omnium Regionum, Populorum, Urbium, Locorum, Fluviorum, Montium, cæterorumque, quæ hoc continentur libro, memorabilium

LOCUPLETISSIMUS

INDEX,

ISQUE EMENDATUS ET AUCTUS.

Baptistæ

Blanc-

D.

dorpatum.

Har-

Ilium

moluccæ

N.

ru-

silatus

V.

varso-

INDEX.

F I N I S.